ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣ: ಶಾಪ ಮತ್ತು ವರ

ಶ್ರೀಪಾದ ರಘುನಾಥ ಬಿಡೆ

ವಿಶ್ವಕನ್ನಡ ಸಮ್ಮೇಳನ ಸಾಹಿತ್ಯಮಾಲೆ

ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣ: ಶಾಪ ಮತ್ತು ವರ

ಮೂಲ ಲೇಖಕರು

ಶ್ರೀಪಾದ ರಘುನಾಥ ಬಿಡೆ

ಅನುವಾದಕರು

ಸೌ॥ ಸರಸ್ವತಿ ಗಜಾನನ ರಿಸಬೂಡ

ಪುಣೆಯ ಮರಾಠಿ ಕನ್ನಡ ಸ್ನೇಹವರ್ಧನ ಕೇಂದ್ರದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತ

ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ

ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ

ಕನ್ನಡ ಭವನ, ಜೆ.ಸಿ.ರಸ್ತೆ

ಬೆಂಗಳೂರು – ೫೬೦ ೦೦೨

VĀLMĪKI RĀMĀYANA: SĀPA MATTU VARA (Kannada) [Vālmīki Rāmāyana: Curses and Boons] by **Sripad Raghunath Bhide**, Translated into Kannada by **Sou. Saraswathi Gajanana Risbud,** B.A.; Published by **Manu Baligar**, Director, Department of Kannada and Culture, Kannada Bhavana, J.C.Road, Bengaluru - 560 002.

ಈ ಆವೃತ್ತಿಯ ಹಕ್ಕು : ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ

ಮುದ್ರಿತ ವರ್ಷ : ೨೦೧೧

ಪ್ರತಿಗಳು : ೧೦೦೦

ಪುಟಗಳು : xxvi + ೫೬೦

ಬೆಲೆ : ರೂ. ೧೨೦/-

ರಕ್ಷಾಪುಟ ವಿನ್ಯಾಸ : **ಕೆ. ಚಂದ್ರನಾಥ ಆಚಾರ್ಯ**

ಮುದ್ರಕರು :
ಮೆ॥ ಮಯೂರ ಪ್ರಿಂಟ್ ಆ್ಯಡ್ಸ್
ನಂ. ೬೯, ಸುಬೇದಾರ್ ಛತ್ರಂ ರೋಡ್
ಬೆಂಗಳೂರು – ೫೬೦ ೦೨೦ ದೂ : ೨೩೩೪೨೬೨೪

ಬಿ.ಎಸ್. ಯಡಿಯೂರಪ್ಪ
ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳು

ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ

ವಿಧಾನಸೌಧ
ಬೆಂಗಳೂರು ೫೬೦ ೦೦೧

ಸಿಎಂ/ಪಿಎಸ್/೨೬/೧೧

ಶುಭ ಸಂದೇಶ

ವಿಶ್ವ ಕನ್ನಡ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಸಂಭ್ರಮಾಚರಣೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ನಾಡು ಏಕೀಕರಣಗೊಂಡು ೫೫ನೇ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನಿಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ರಚನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ದಾಖಲಿಸಿ ಸ್ಮರಣೀಯಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂಬುದು ಸರ್ಕಾರದ ಮಹದಾಶಯ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ **"ವಿಶ್ವ ಕನ್ನಡ ಸಮ್ಮೇಳನ"** ವನ್ನು ಇದೇ ಮಾರ್ಚ್ ತಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿ ಆಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆಚರಿಸುವುದು ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರದ ಆಶಯವಾಗಿದೆ. ಇದರ ಅಂಗವಾಗಿ ನಾಡಿನ ವಿವಿಧ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಾಗಿರುವ ಪ್ರಗತಿಯ ಆತ್ಮಾವಲೋಕನದ ಜೊತೆಗೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸೃಜನಶೀಲ ಮತ್ತು ಸೃಜನೇತರ ಪ್ರಕಾರಗಳ ೧೦೦ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡದ ಮೇರುಕೃತಿಗಳ ಮರುಮುದ್ರಣ ಯೋಜನೆಯಡಿ ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಕನ್ನಡದ ಖ್ಯಾತ ಲೇಖಕರ ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿ, ಸುಲಭ ಬೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯಾಸಕ್ತರಿಗೆ ಒದಗಿಸುವ ಹಂಬಲ ನಮ್ಮದು.

ಈ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾಲಿಕೆಯಲ್ಲಿನ ಕೃತಿರತ್ನಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರು ಸಹೃದಯತೆಯಿಂದ ಸ್ವಾಗತಿಸುವ ಮೂಲಕ ಇವುಗಳ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡರೆ ಸರ್ಕಾರದ ಈ ಯೋಜನೆ ಸಾರ್ಥಕವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತೇನೆ.

ದಿನಾಂಕ ೨೪.೦೧.೨೦೧೧

ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ

ಗೋವಿಂದ ಎಂ. ಕಾರಜೋಳ
ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ,
ಸಣ್ಣ ನೀರಾವರಿ ಹಾಗೂ ಜವಳಿ
ಸಚಿವರು

ವಿಧಾನಸೌಧ
ಬೆಂಗಳೂರು – ೦೧

ಚೆನ್ನುಡಿ

ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆಯು ವಿಶ್ವ ಕನ್ನಡ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಅಂಗವಾಗಿ ಸುಮಾರು ೧೦೦ ಕನ್ನಡದ ಮೇರುಕೃತಿಗಳನ್ನು ಮರುಮುದ್ರಿಸಲು ಉದ್ದೇಶಿಸಿರುತ್ತದೆ.

ಈ ಯೋಜನೆಯಡಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಾಲಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ರಚನೆಗೊಂಡ ಕಥೆ, ಕಾದಂಬರಿ, ವಿಚಾರ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಪ್ರಬಂಧ, ವಿಮರ್ಶೆ, ನಾಟಕ, ಕವನ ಸಂಕಲನ– ಹೀಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾರಗಳ ಕೆಲವು ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಆಯ್ಕೆ ಸಮಿತಿಯು ಮುದ್ರಣಕ್ಕೆ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಮುದ್ರಣಕ್ಕೆ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿದ ಆಯ್ಕೆ ಸಮಿತಿಯ ಎಲ್ಲಾ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೂ ನನ್ನ ಧನ್ಯವಾದಗಳು. ಈ ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಸಹೃದಯ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಸುಲಭ ಬೆಲೆಯಲ್ಲಿ ತಲುಪಿಸಬೇಕೆಂಬುದು ನಮ್ಮ ಹೆಗ್ಗುರಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೈಲಿಗಲ್ಲುಗಳಾಗಿರುವ ಈ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಭಾವಿ ಪೀಳಿಗೆಯವರಿಗೆ ದಾರಿದೀಪಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ಕೃತಿಗಳ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಕನ್ನಡ ಜನತೆ ಹಾಗೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಪಡೆದರೆ ನಮ್ಮ ಶ್ರಮ ಸಾರ್ಥಕವೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತೇನೆ.

ದಿನಾಂಕ ೧೮.೦೧.೨೦೧೧

(ಗೋವಿಂದ ಎಂ. ಕಾರಜೋಳ)

ಎರಡು ನುಡಿ

ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರವು ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆಯ ವತಿಯಿಂದ 'ವಿಶ್ವಕನ್ನಡ ಸಮ್ಮೇಳನ'ದ ಅಂಗವಾಗಿ ಕನ್ನಡದ ಮೇರುಕೃತಿಗಳ ಮರುಮುದ್ರಣ ಯೋಜನೆಯಡಿ ಕನ್ನಡ ಸಾರಸ್ವತ ಲೋಕವನ್ನು ಶ್ರೀಮಂತಗೊಳಿಸಿರುವ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಓದುಗರಿಗೆ ಒದಗಿಸಬೇಕೆಂಬ ಸದಾಶಯ ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಯೋಜನೆಯಡಿ ಸುಮಾರು ೧೦೦ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಉದ್ದೇಶಿಸಿದೆ.

ಈ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಆಯ್ಕೆಮಾಡಲು ಖ್ಯಾತ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಪ್ರೊ. ಎಲ್.ಎಸ್. ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್‌ರವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ನಾಡಿನ ಹೆಸರಾಂತ ಸಾಹಿತಿ / ವಿದ್ವಾಂಸರುಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಆಯ್ಕೆ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿದೆ. ಈ ಆಯ್ಕೆ ಸಮಿತಿಯು ಕನ್ನಡದ ಮೇರುಕೃತಿಗಳ ಮರುಮುದ್ರಣ ಯೋಜನೆಗೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿವಿಧ ಕಾಲಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿರುತ್ತದೆ. ಆಯ್ಕೆ ಸಮಿತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಹಾಗೂ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಸರ್ಕಾರದ ಪರವಾಗಿ ವಂದನೆಗಳು ಸಲ್ಲುತ್ತವೆ. ಈ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಹೊರತರಲು ಅನುಮತಿ ನೀಡಿ ಸಹಕರಿಸಿದ ಎಲ್ಲಾ ಲೇಖಕರು ಹಾಗೂ ಹಕ್ಕುದಾರರುಗಳಿಗೆ ನನ್ನ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು ಸಲ್ಲುತ್ತವೆ. ಕನ್ನಡದ ಮೇರುಕೃತಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾಲಿಕೆಯನ್ನು ಓದುಗರು ಸ್ವಾಗತಿಸುತ್ತಾರೆಂದು ನಂಬಿದ್ದೇನೆ.

ದಿನಾಂಕ ೧೭.೦೧.೨೦೧೧

(ರಮೇಶ್ ಬಿ.ಝಳಕಿ)
ಸರ್ಕಾರದ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳು
ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಹಾಗೂ ವಾರ್ತಾ ಇಲಾಖೆ

ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಮಾತು

ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರದ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆಯು ಕನ್ನಡದ ಮೇರುಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪುನರ್‌ಮುದ್ರಣ ಮಾಡಲು ಒಂದು ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಿತು. ಕೃತಿಗಳ ಆಯ್ಕೆಗಾಗಿ ಸರ್ಕಾರವು ಒಂದು ಸಮಿತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿತು. ಈ ಮಹತ್ವದ ಯೋಜನೆಯ ಸಮಿತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ ಸುಯೋಗ ನನ್ನದಾಯಿತು.

ಈ ಯೋಜನೆಯ ಮಹತ್ವವನ್ನು ನಾನು ವಿವರಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ಕನ್ನಡದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಸುಲಭ ಬೆಲೆಗೆ ಕನ್ನಡಿಗರ ಕೈಗಳಲ್ಲಿರಿಸಲು ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆಯು ಹಲವು ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಿರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸರ್ಕಾರವನ್ನೂ ಇಲಾಖೆಯನ್ನೂ ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅಭಿನಂದಿಸುತ್ತೇನೆ. ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಈ ಯೋಜನೆಗಳು ಮಹತ್ವದ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತವೆ.

ಕನ್ನಡದ ಮೇರುಕೃತಿಗಳನ್ನು ಆರಿಸುವುದು ಸುಲಭದ ಕೆಲಸವಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಆಯ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿಗೆ ಸಾಧಾರವಾಗಿಯೇ ಅವಕಾಶವಿರುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಈ ಸಮಿತಿಯ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದದ್ದು ಸುದೈವದ ಸಂಗತಿ. ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಿ ಮಹತ್ವದ ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಬಂದ ಸಮಿತಿಯು ಸಾಧ್ಯವಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಸಮಿತಿಯ ಎಲ್ಲ ಸದಸ್ಯರಿಗೂ ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ಈ ಕಾರ್ಯದ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆಯ ನಿರ್ದೇಶಕರಾದ ಶ್ರೀ ಮನು ಬಳಿಗಾರ್ ಅವರು ನೆರವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಮತ್ತು ಅವರ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯವರ ಅಮೂಲ್ಯ ಸಹಕಾರಕ್ಕೆ ನಾನು ಕೃತಜ್ಞ.

ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಮನೆಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮಂಗಳ ದೀಪದ ಬೆಳಕನ್ನು ಹರಡುವ ಈ ಯೋಜನೆಯ ಪೂರ್ಣಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಿ ಎಂದು ಹಾರೈಸುತ್ತೇನೆ.

ಸಿರಿಗನ್ನಡಂ ಗೆಲ್ಗೆ!

ಎಲ್.ಎಸ್. ಶೇಷಗಿರಿ ರಾವ್

ದಿನಾಂಕ ೧೬.೧೨.೨೦೧೦

ಅಧ್ಯಕ್ಷ

ಕನ್ನಡದ ಮೇರುಕೃತಿಗಳ ಆಯ್ಕೆ ಸಮಿತಿ

ಪ್ರಕಾಶಕರ ಮಾತು

ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರದ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆಯು ಕನ್ನಡದ ಮೇರುಕೃತಿಗಳ ಮರುಮುದ್ರಣ ಯೋಜನೆಯಡಿ 'ವಿಶ್ವಕನ್ನಡ ಸಮ್ಮೇಳನ'ದ ಅಂಗವಾಗಿ ಸುಮಾರು ನೂರು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಉದ್ದೇಶಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಯೋಜನೆಯಡಿ ಹಳಗನ್ನಡ, ನಡುಗನ್ನಡ ಮತ್ತು ಹೊಸಗನ್ನಡ ಈ ಮೂರೂ ಕಾಲಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ರಚನೆಗೊಂಡ, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿಗಳೆಂದು ಪರಿಗಣಿತವಾಗಿರುವ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಸರ್ಕಾರವು ನೇಮಿಸಿರುವ ಆಯ್ಕೆ ಸಮಿತಿಯು ಮರುಮುದ್ರಣಕ್ಕೆ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಈಗಾಗಲೇ ಇಲಾಖೆಯು ಸಮಗ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಟಣೆಯಡಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವ ಲೇಖಕರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಕನ್ನಡದ ಮೇರುಕೃತಿಗಳ ಮರುಮುದ್ರಣಕ್ಕೆ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿದ ಆಯ್ಕೆ ಸಮಿತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಪ್ರೊ: ಎಲ್.ಎಸ್. ಶೇಷಗಿರಿ ರಾವ್‌ರವರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಸಮಿತಿಯ ಸದಸ್ಯರುಗಳಾದ ಡಾ. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಕಂಬಾರ, ಡಾ. ಹಂಪ ನಾಗರಾಜಯ್ಯ, ಡಾ. ಎಂ.ಎಂ.ಕಲಬುರ್ಗಿ, ಡಾ. ದೊಡ್ಡರಂಗೇಗೌಡ, ಡಾ. ಎಚ್.ಜೆ. ಲಕ್ಕಪ್ಪಗೌಡ, ಡಾ. ಅರವಿಂದ ಮಾಲಗತ್ತಿ, ಡಾ. ಎನ್.ಎಸ್. ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಭಟ್ಟ, ಡಾ. ಪಿ.ಎಸ್. ಶಂಕರ್, ಶ್ರೀಮತಿ ಸಾರಾ ಅಬೂಬಕರ್, ಡಾ. ಪ್ರಧಾನ್ ಗುರುದತ್ತ ಇವರುಗಳಿಗೆ ನನ್ನ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು. ಈ ಯೋಜನೆಯಡಿ ಮರುಮುದ್ರಣಕ್ಕೆ ಆಯ್ಕೆಯಾಗಿರುವ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಮುದ್ರಣಕ್ಕೆ ಅನುಮತಿ ನೀಡಿದ ಎಲ್ಲ ಲೇಖಕರಿಗೂ, ಹಕ್ಕುದಾರರಿಗೂ ಮತ್ತು ಕರಡಚ್ಚು ತಿದ್ದಿದವರಿಗೂ ನನ್ನ ವಂದನೆಗಳು.

ಸದರಿ ಪ್ರಕಟಣಾ ಯೋಜನೆಯ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಹೊರತರಲು ಸಹಕರಿಸಿದ ಶ್ರೀ ಎಚ್. ಶಂಕರಪ್ಪ, ಜಂಟಿ ನಿರ್ದೇಶಕರು, (ಸು.ಕ.), ಶ್ರೀಮತಿ ವೈ.ಎಸ್.ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಸಹಾಯಕ ನಿರ್ದೇಶಕರು ಹಾಗೂ ಪ್ರಕಟಣಾ ಶಾಖೆಯ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗೆ ನನ್ನ ನೆನಕೆಗಳು. ವಿಶ್ವಕನ್ನಡ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಲಾಂಛನವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಹಿರಿಯಕಲಾವಿದರಾದ ಶ್ರೀ ಸಿ. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಅವರಿಗೂ ನನ್ನ ನೆನಕೆಗಳು ಹಾಗೂ ಈ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಸುಂದರವಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿರುವ ಮಯೂರ ಪ್ರಿಂಟ್ ಆ್ಯಡ್ಸ್‌ನ ಮಾಲೀಕರಾದ ಶ್ರೀ ಬಿ.ಎಲ್. ಶ್ರೀನಿವಾಸ್ ಮತ್ತು ಸಿಬ್ಬಂದಿ ವರ್ಗದವರಿಗೂ ನನ್ನ ನೆನಕೆಗಳು.

ಕನ್ನಡದ ಮೇರುಕೃತಿಗಳ ಮರುಮುದ್ರಣ ಯೋಜನೆಯಡಿ ಕನ್ನಡ ಓದುಗರಿಗೆ

ಹಲವಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ದೊರಕದೇ ಇದ್ದ ಎಷ್ಟೋ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಲಭ್ಯವಾಗುತ್ತಿರುವುದು ಹೆಮ್ಮೆಯ ಸಂಗತಿ. ಕನ್ನಡದ ಮೇರುಕೃತಿಗಳ ಮರುಮುದ್ರಣ ಯೋಜನೆಯಡಿ ಸಾಹಿತ್ಯಾಭಿಮಾನಿಗಳಿಗೆ ಅಕ್ಷರದಾಸೋಹ ನಡೆಸುವ ಆಶಯ ನಮ್ಮದು. ಈ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರು ಸ್ವಾಗತಿಸುತ್ತಾರೆಂದು ನಂಬಿದ್ದೇನೆ.

ದಿನಾಂಕ ೧೧.೦೧.೨೦೧೧

ನಿರ್ದೇಶಕರು
ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ

ಕನ್ನಡದ ಮೇರುಕೃತಿಗಳ ಆಯ್ಕೆ ಸಮಿತಿ

ಅಧ್ಯಕ್ಷರು
ಪ್ರೊ. ಎಲ್.ಎಸ್. ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್

ಸದಸ್ಯರು
ಡಾ॥ ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಕಂಬಾರ
ಡಾ॥ ಎಂ.ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ
ಡಾ॥ ದೊಡ್ಡರಂಗೇಗೌಡ
ಡಾ॥ ಅರವಿಂದ ಮಾಲಗತ್ತಿ
ಡಾ॥ ಎನ್.ಎಸ್. ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಭಟ್ಟ
ಡಾ॥ ಪ್ರಧಾನ್ ಗುರುದತ್ತ
ಡಾ॥ ಹಂಪ ನಾಗರಾಜಯ್ಯ
ಡಾ॥ ಎಚ್.ಜೆ. ಲಕ್ಕಪ್ಪಗೌಡ
ಶ್ರೀಮತಿ ಸಾರಾ ಅಬೂಬಕರ್
ಡಾ॥ ಪಿ.ಎಸ್. ಶಂಕರ್

ಸದಸ್ಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ
ಶ್ರೀ ಮನು ಬಳಿಗಾರ್, ಕ.ಆ.ಸೇ.
ನಿರ್ದೇಶಕರು
ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ

ಮರಾಠಿ ಕನ್ನಡ ಸ್ನೇಹವರ್ಧನ ಕೇಂದ್ರದ ವತಿಯಿಂದ

ಹೆಸರಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಈ ಕೇಂದ್ರವು ಮರಾಠಿ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡ ಜನತೆಯ ನಡುವೆ ಬಾಂಧವ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಲೆಂದು ಕಳೆದ ವರ್ಷ ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ಜನ್ಮತಾಳಿತು. ಈ ಬಾಂಧವ್ಯದ ಮಾಧ್ಯಮಗಳೆಂದರೆ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಕಲೆ ಮತ್ತು ಪರಿಸಂವಾದ. ಇದರನ್ವಯ ಕೇಂದ್ರವು ಹಲವು ವಿಧಾಯಕ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಹಮ್ಮಿಕೊಂಡಿದೆ. ಕನ್ನಡ–ಮರಾಠಿ ವಿಷಯಗಳ ಸಂಯುಕ್ತ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಪುರಸ್ಕಾರ ನೀಡುತ್ತಿದೆ. ಪುಣೆ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ಪೀಠ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಯತ್ನಿಸುತ್ತಲಿದೆ. ಉಭಯ ಭಾಷೆಗಳ ಲೇಖಕರು, ಕಲಾವಿದರು ಹಾಗೂ ಅವರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ಪರಿಚಯಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತಲಿದೆ.

ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ವದ್ದು ಗ್ರಂಥ, ಲೇಖನಗಳ ಅನುವಾದ ಮತ್ತು ಪ್ರಸರಣ. 'ಕಾಖಂಡಕಿಯ ಶ್ರೀ ಮಹಿಮಪತಿರಾಯರು' ಎಂಬ ಸಂಶೋಧನ ಗ್ರಂಥವನ್ನು, 'ಕಾರಂತರ ಕಾದಂಬರಿಗಳು– ಮಹಾ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ' ಎಂಬ ಸಮೀಕ್ಷೆಯನ್ನು (ಪುತ್ತೂರಿನ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಘದವರ ಮೂಲಕ) ಹೊರತಂದಿದೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಗ್ರಂಥದ ರಚನೆ–ಪ್ರಸರಣದಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರವು ಲೇಖಕರಾದ ಶ್ರೀ ರ. ಭಿಡೆ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿದೆ. ಎಷ್ಟೆಂದರೂ ಅವರು ಕೇಂದ್ರದ ಧರ್ಮದರ್ಶಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು. ಅವರ ಮೂಲ ಮರಾಠಿ ಕೃತಿಗಳ ಅನುವಾದವನ್ನು ಬೇರೆಯವರು ಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಸ್ವತಃ ಅವರು ಕನ್ನಡ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಮರಾಠಿಗರಿಗೆ ಪರಿಚಯಿಸುವಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಆಸಕ್ತರು; ಅದರಲ್ಲಿ ನಿರತರು.

ಅವರ ಈ ಕನ್ನಡಾನುವಾದ ಕೃತಿಯ ಪ್ರಕಟನೆಗೆ ಪೂರ್ಣತಃ ಪಾಲ್ಗೊಂಡ ಗೀತಾ ಬುಕ್ ಹೌಸ್ ಅವರಿಗೆ ನಾವು ಸದೈವ ಋಣಿಗಳು.

ಕೃ. ಶಿ. ಹೆಗಡೆ
೧೮ ಫೆಬ್ರವರಿ ೧೯೯೬ ಪ್ರಧಾನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ

ಇಂದು ನಾನು ಶಾಪಮುಕ್ತನಾದೆ...*

ಕಳೆದ ನಾಲ್ಕು-ನಾಲ್ಕೂವರೆ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಶಾಪಿತನಾಗಿರದಿದ್ದರೂ ನಾನು ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಶಾಪಗ್ರಸ್ತನಾದಂತೆ ಇದ್ದೆ. ವಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಮುದ್ದೇಬಿಹಾಳ ಒಂದು ತಾಲ್ಲೋಕಿನ ಸ್ಥಳವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಮಾತೋಶ್ರೀ ಗಂಗವ್ವ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯವಿದೆ. ಆ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯದ ತರುಣ ಗ್ರಂಥಪಾಲರಾದ ಶ್ರೀ ಪಂಡಿತ ಸಿದ್ದಪ್ಪ ಕನಮಡಿಯವರು ನನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ನನಗೆ ಒಂದು ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಶಾಪ ಮತ್ತು ವರ ಇವುಗಳ ಸಂಬಂಧದ ಸಂಕಲ್ಪನೆಯು ಬಹುಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದ ಬಂದಿದ್ದು. ರಾಮಾಯಣ-ಮಹಾಭಾರತದಂಥ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಅವನ್ನು ವಿಪುಲವಾಗಿ ಬಳಸಿವೆಯಾದರೂ ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವದೇ ಮಾಹಿತಿಯು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಾರದೇ ಇದ್ದ ಹಾಗೆ ಶ್ರೀ ಕನಮಡಿ ಅವರು ಖೇದ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದರು. ಮರಾಠಿ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಗ್ರಂಥವಿದೆಯೇ ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ, ಅದು ಇರದಿದ್ದರೆ ನಾನು ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಆಗ್ರಹಿಸಿದರು. ಅವರು ನನ್ನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡ ಆದರವಿಶ್ವಾಸಗಳಿಂದ ನಾನು ಸಂತೋಷಗೊಂಡೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ ಈ ರೀತಿ ಸೂಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವಿಷಯದ ಹೊಸತನ ನನಗೆ ತುಂಬಾ ಹಿಡಿಸಿತು. ಹೀಗೆ ಎನಿಸಿದರೂ ಮಹಾಭಾರತ-ರಾಮಾಯಣಗಳಂಥ ಪ್ರಾಚೀನ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಸಹ ನಾನು ಅಭ್ಯಸಿಸಿಲ್ಲ ಎಂಬುದರಿಂದ ನನಗೆ ವಿಷಾದವೆನಿಸಿತು. ನಾನು ಅವರಿಗೆ ನನ್ನ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಅಥವಾ ನಿರಾಕರಣೆಯನ್ನು ಕೂಡಲೇ ತಿಳಿಸದೆ ತುಸು ಅವಧಿಯನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡು ಸಾಧ್ಯವಿರುವದನ್ನು ಮಾಡುವುದಾಗಿ ಆಶ್ವಾಸಿಸಿದೆ. ಈ ನಂತರ ಇದೇ ಉದ್ದೇಶವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಪುಣೆಗೆ ತೆರಳಿ ಅಲ್ಲಿ ಸನ್ಮಾನ್ಯ ಪಂಡಿತ ಮಹಾದೇವಶಾಸ್ತ್ರಿ ಜೋಶಿ ಇವರನ್ನು ಭೇಟಿಯಾದೆನು. ಮೇಲಿನ ಶಾಪದ ಕಥೆ ಮತ್ತು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ವ್ಯಥೆ ಎರಡನ್ನೂ ಯಾವ ಸಂಕೋಚವನ್ನೂ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳದೆ ಅವರ ಬಳಿ ತೋಡಿಕೊಂಡೆ. ಈವರೆಗೆ ನಾನು ಸಮಗ್ರ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ಎಂದೂ ಓದಿರಲೂ ಇಲ್ಲ. ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಕೂಡ. ಈವರೆಗೆ ಮರಾಠಿ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಹ ಈ ವಿಧದ ಒಂದು ಗ್ರಂಥವೂ

---

* ಮರಾಠಿಯ ಮೊದಲ ಆವೃತ್ತಿಗೆಂದು ಬರೆದದ್ದು

ಇಲ್ಲದಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದರು. ಹಾಗೂ ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಾನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಆಗ್ರಹಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೇಳಿದರು. ವರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಓದಿಕೊಳ್ಳದೇ ಕೇವಲ ಶಾಪಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಭ್ಯಾಸ ನಡೆಸುವುದು ಅಪೂರ್ಣ ಕಾರ್ಯವೆನಿಸುವುದಾದ್ದರಿಂದ ಶಾಪಗಳ ಜೊತೆಗೆ ವರಗಳ ಜ್ಞಾನವೂ ಆವಶ್ಯಕವೆಂದು ಕೇಳಿದರು. ಈ ಎರಡನ್ನೂ ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಿ!– ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಈ ರೀತಿ ಪಂಡಿತ ಮಹಾದೇವಶಾಸ್ತ್ರಿ ಜೋಶಿ ಇವರಿಂದ ನನಗೆ 'ವರ' ಲಭಿಸಿತು. ಹೀಗೆ ಇಬ್ಬರು ಪಂಡಿತರಿಂದ ನನಗೆ ಶಾಪ/ವರ ಇವುಗಳ ಲಾಭವಾಯಿತು. ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿಯ ತೃಣಬಿಂದು ಕನ್ಯೆಯರಂತೆ ನನ್ನ ಬಾಬತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೂ ಶಾಪವು ವರಸ್ವರೂಪವಾಯಿತು.

ನನ್ನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಜೀವನದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಕಳೆದ ಐವತ್ತು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ನನಗೆ ಈ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಲಭಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದೆ. ಅವರು ಉತ್ತೇಜಿಸಿದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಓದಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದೆ. ಶಾಪ ಮತ್ತು ವರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವುದೆಂದರೆ ವೇದ, ಪುರಾಣ, ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳು. ರಾಮಾಯಣ, ಮಹಾಭಾರತ, ಭಾಗವತ ಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಚೀನ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಓದಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಿತ್ತು. ಇದು ನನ್ನ ಶಕ್ತಿಗೆ ಮೀರಿದ ಕೆಲಸವಾಗಿತ್ತು; ನನ್ನಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ನಾನು ಒಂದೇ ಗ್ರಂಥವನ್ನು, ಮೂಲ ಮಹಾಕಾವ್ಯವನ್ನು, ಲಕ್ಷ್ಯಕೇಂದ್ರವನ್ನಾಗಿ ಆಯ್ದುಕೊಂಡೆ. ವಿಷಯದ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸಿದ ನಂತರ ಈ ಕಾರ್ಯವು ನನ್ನ ಶಕ್ತಿಗೆ ಮೀರಿದ್ದು ನನ್ನಿಂದ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಲಾರದೆಂದು ಅನೇಕಾವರ್ತಿ ಎನಿಸತೊಡಗಿತು. ಈ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಹವ್ಯಾಸವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಕೆಂಬ ವಿಚಾರ ಸುಳಿಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಇಬ್ಬರು ವಿದ್ವಾಂಸರ ಪರಿಚಯ ಮತ್ತು ತುಸು ಅವಧಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಅವರೊಡನೆ ಬೆಳೆದು ವರ್ಧಿಸಿದ ಸ್ನೇಹ. ಇದು ಒಂದು ಯೋಗಾಯೋಗವೇ ಸರಿ; ಅವರು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದ್ದರಿಂದಲೇ ಇಂದಿನ ಈ ಕೃತಿ ಹೊರಬರಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು.

ಉಡುಪಿಯಲ್ಲಿಯ ಶ್ರೀ ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯದ ನಿವೃತ್ತ ಪ್ರಾಚಾರ್ಯರಾದ ಶ್ರೀ ಕೌಲಗಿ ಶೇಷಾಚಾರ್ಯ ಇವರು ಲಭಿಸಿದ್ದರಿಂದ ನನಗೆ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿನ ಸೌಂದರ್ಯದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾಯಿತು. ಅವರಲ್ಲಿಯ ಸಂಸ್ಕೃತ ವಾಙ್ಮಯದ ಪ್ರದೀರ್ಘ ವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕ ವಿದ್ವತ್ತು, ವಿವಿಧ ಭಾಷೆಗಳ ಮೇಲಿನ ಪ್ರಭುತ್ವ, ಜೊತೆಗೆ ವಿದ್ವತ್ತಿಗೆ ಒಪ್ಪುವ ಸೌಜನ್ಯ ಮತ್ತು ಯಾವ ಅಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನೂ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳದೇ ನೆರವಾಗುವ ನಿರಾಲಸ್ಯ ಸ್ವಭಾವ– ಇಂಥ ದುರ್ಲಭ ಸದ್ಗುಣಗಳ ಸಂಗಮವೇ ಅವರಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ನನ್ನ ಆದರ ಬೆಳೆದು ಇಮ್ಮಡಿ–ಮುಮ್ಮಡಿಯಾಯಿತು. ಇವರ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ, ನೆರವು ಇರದಿದ್ದರೆ ನನ್ನಿಂದ ಈ ಲೇಖನವನ್ನು ಬರೆಯಲು ಸಾಧ್ಯ ಆಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಮೂಲ ಮುದ್ರಣವು ಮರಾಠಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಇವರು ಮೈಸೂರಿನಿಂದ ಕರಡಚ್ಚುಗಳನ್ನು ತಿದ್ದು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ

ಕಳುಹಿದರು. ಪ್ರಾಯದ ಎಪ್ಪತ್ತೈದು ವರ್ಷಗಳನ್ನು ದಾಟಿದ ಅವರ ವ್ಯಾಸಂಗ, ಉತ್ಸಾಹ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಹಾಗೂ ಕಾರ್ಯಾಸಕ್ತಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ನಮ್ಮ ಶಿರ ತಾನಾಗಿ ಅವರತ್ತ ಬಾಗುತ್ತದೆ.

ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪೋದ್ದಾರ್ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯ, ಮುಂಬಯಿ, ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಹಿಂದೀ ವಿಭಾಗದ ಪ್ರಮುಖರಾಗಿ ನಿವೃತ್ತರಾದ ಮತ್ತು ಕಿರಿಯ ಮಹಾ ವಿದ್ಯಾಲಯದ ಪ್ರಾಚಾರ್ಯರಾಗಿ ನಿವೃತ್ತರಾದ ಡಾ॥ ಗ.ನ. ಸಾತೆ ಇವರ ಪರಿಚಯ ವಂತೂ ಅಂಚೆಯ ಮೂಲಕವೇ ಆಯಿತು. ಅವರು ಬರೆದ ಪತ್ರದ ವೈಖರಿ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಭೇಟಿಯ ಸಂಭಾಷಣೆಯನ್ನು ಮೊಟಕುಗೊಳಿಸುವಂತಿತ್ತು. ಡಾ॥ ಸಾತೇ ಅವರು ರಾಮಾಯಣದ ಗಾಢವ್ಯಾಸಂಗವನ್ನು ಮಾಡಿರುವರಲ್ಲದೆ ಭಾರತದ ಹಲವಾರು ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ರಾಮಾಯಣಗಳ ತುಲನಾತ್ಮಕ ಪರಿಶೀಲನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆಯ ಮೇಲಿನ ಅವರ ಪ್ರಭುತ್ವ ಮಾತೃಭಾಷೆಯಷ್ಟೇ ಬಿಗಿಯಾಗಿದೆ. ಇಂಥ ಗಣ್ಯರ ಪರಿಚಯ ಮತ್ತು ನಂತರ ಬೆಳೆದುಬಂದ ಸ್ನೇಹ– ಇವು ನನಗೆ ವರಸ್ವರೂಪವಾಯಿತು. ನನ್ನ ಎಲ್ಲ ಲೇಖನಗಳನ್ನೂ ಆಳವಾಗಿ ಅಭ್ಯಸಿಸಿ, ಮಹತ್ವದ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಇದಲ್ಲದೆ ನನ್ನ ವಾಸಸ್ಥಾನ ವಿಜಾಪುರದಲ್ಲಿದ್ದುದರಿಂದ, ಅಲ್ಲಿ ಇದ್ದುಕೊಂಡು ಮರಾಠಿ ಪುಸ್ತಕದ ಮುದ್ರಣವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವದು ದುಸ್ತರವಿತ್ತು. ಈ ನನ್ನ ಅಡಚಣೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಡಾ॥ ಸಾತೆ ಇವರು ತಾವಾಗಿ ನೆರವಿನ ಕೈ ಮುಂದೆ ಚಾಚಿ ಮುದ್ರಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತದ ಕೆಲಸವೆಂಬಂತೆ ಪ್ರೀತಿಯಿಟ್ಟು ಪೂರೈಸಿದರು. ಅವರು ಪಟ್ಟ ಪರಿಶ್ರಮ, ವ್ಯಯ ಮಾಡಿದ ಸಮಯಗಳಿಗೆ ಮಿತಿಯಿಲ್ಲ; ಬರೀ ಶಬದಗಳಿಂದ ಅದನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಡಲು ಅಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ಸದ್ಯ ಅವರು ಸಂತ ಏಕನಾಥ ಮಹಾರಾಜರ 'ಭಾವಾರ್ಥ ರಾಮಾಯಣ'ದ ಹಿಂದಿ ಅನುವಾದದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಬದಿಗಿರಿಸಿ ತನ್ನ ಗ್ರಂಥದ ಮುದ್ರಣಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು. ನನ್ನ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಅಂತರಂಗವನ್ನು ಶುದ್ಧೀಕರಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಸೌಷ್ಠವವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಎಲ್ಲ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಈ ಇಬ್ಬರು ಪ್ರಾಚಾರ್ಯರದೇ ಆಗಿದೆ.

ಕಾಂಟಿನೆಂಟಲ್ ಪ್ರಕಾಶನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಪುಣೆ, ಈ ಖ್ಯಾತ ಸಂಸ್ಥೆಯವರು ನನ್ನ ಈ ಮರಾಠಿ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವ ಸಂಗತಿ ನನಗೆ ಗೌರವಾಸ್ಪದವಾಗಿದೆ. ಈ ಸಂಸ್ಥೆ ಹೊಂದಿರುವ ಸ್ಥಾನ, ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ, ಸ್ಥಿರತೆ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಮಿತ್ರವರ್ಯರಾದ ಶ್ರೀ ಅನಂತರಾವ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಇವರಲ್ಲಿದ್ದ ಗ್ರಂಥಪ್ರೇಮ, ರಸಿಕತೆ, ಸೌಂದರ್ಯದೃಷ್ಟಿ, ಪ್ರಾಮಣಿಕತೆ, ಚಾಕಚಕ್ಯತೆ ಇವನ್ನು ಆಧರಿಸಿದ್ದ ಅವರ ಐವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಪರಿಶ್ರಮವಿದೆ. ಈ ರೀತಿ ಹಲವು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಅಂತರ್ಬಾಹ್ಯಸೌಂದರ್ಯ ಸೌಷ್ಠವವು ಪೋಷಿತವಾಗಿದೆ.

ಜೊತೆಗೆ ನನ್ನ ಗೆಳೆಯನಾದ ಶ್ರೀ ವಿ.ವಾ. ಗೋಖಲೆ, ಧಾರವಾಡ,

ಶ್ರೀ ಮಧು ಕೃಷ್ಣ ಜೋಶಿ, ವಿಜಾಪುರ, ಶ್ರೀ ಅಮರೇಂದ್ರ ಗಾಡಗೀಳ, ಪುಣೆ, ಮತ್ತು ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಾದ ಗೋಪಾಲನ್, ವಿಜಾಪುರ– ಇವರು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯನ್ನು ಓದಿ ಅನೇಕ ಉಪಯುಕ್ತ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ನನ್ನ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ನನ್ನ ಬರವಣಿಗೆಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರಲ್ಲದೆ ನನ್ನ ಕಣ್ಣು ತಪ್ಪಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣರೇಖೆಯ ಅರಿವನ್ನು ಸತತ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಗಾಯತ್ರೀ ಮುದ್ರಣಾಲಯದ ಶ್ರೀ ಶಾಂ.ದೇ. ಜೋಶಿಯವರು ಇದನ್ನು ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸಿಕೊಟ್ಟರು.

ಓದುಗರ ಕೈಗೆ ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಕೊಡುವಾಗ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ‘ಇಂದು ನಾನು ಶಾಪಮುಕ್ತನಾದೆ’ ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

ವಿಜಾಪುರ **ಶ್ರೀಪಾದ ರಘುನಾಥ ಭಿಡೆ**

ಜನವರಿ ೧, ೧೯೮೭

ಋಣಂ ಕೃತ್ವಾ..

ದೊರೆಯುವದರಿಂದ, ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು, ಋಣವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನಾನು ಬಯಸುತ್ತೇನೆ. ಮಾತೃಋಣ, ಆಚಾರ್ಯಋಣ ಇವುಗಳಷ್ಟೇ ಗ್ರಂಥಋಣ ಮತ್ತು ಮಿತ್ರಋಣಗಳೂ ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿವೆ, ಆಕರ್ಷಕವೂ ಆಗಿವೆ. ನಾನು ಯಾರ ಮುಂದೆ ಕೈ ಒಡ್ಡಿದೆನೋ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ತಡ ಮಾಡದೆ, ಪ್ರಸನ್ನಚಿತ್ತದಿಂದ ಮುಕ್ತ ಹಸ್ತಗಳಿಂದ ಕೈತುಂಬಿ ಕೊಟ್ಟರು. ಯಾರೂ ಇಲ್ಲವೆನ್ನಲಿಲ್ಲ; ತಾತ್ಸಾರ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಬರಿಗೈಯಿಂದ ಎಂದೂ ನಾನು ಮರಳಲಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ಋಣಗಳನ್ನು ತೀರಿಸುವ ಇಚ್ಛೆಯೇ ಇರುವದಿಲ್ಲವಾದರೆ ಕೆಲವು ಋಣಗಳನ್ನು ತೀರಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿರುವದಿಲ್ಲ. ಈ ರೀತಿ ತೀರಿಸಲು ಅಸಾಧ್ಯ ಋಣಗಳೆಂದರೆ ಗ್ರಂಥಋಣ ಮತ್ತು ಮಿತ್ರ ಋಣಗಳಾಗಿವೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಗಮನಾರ್ಹ ಸಂಗತಿ ಎಂದರೆ ಈ ಋಣಕ್ಕೆ ಬಡ್ಡಿಯು ಆಕರಣೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಅಂದಬಳಿಕ ಚಿಂತೆಯಾದರೂ ಏಕಿರಬೇಕು?

ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ, ನಿರ್ಮಿತಿಯಲ್ಲಿ, ಅನೇಕರಿಂದ ಅನೇಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನೆರವನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಡೆ; ಲೇಖನ. ಮುದ್ರಣ, ಪ್ರಕಾಶನ– ಈ ಮೂರು ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಸಹಾಯ ಪಡೆದವರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಎಷ್ಟೇ ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿ ಜ್ಞಾಪಕದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದರೂ ಆ ಪಟ್ಟಿ ಸಂಪೂರ್ಣ, ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದಾಗಲೀ, ವಿಸ್ಮರಣೆಯಿಂದಾಗಲೀ ಯಾರೊಬ್ಬರ ನಾಮನಿರ್ದೇಶನ ಉಳಿದುಹೋದರೆ, ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಇಲ್ಲವೇ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಅನ್ಯಾಯ ಬಗೆದಂತಾಗಿ ಅದು ಕೃತಜ್ಞತೆ ಎಂದೆನಿಸಬಹುದು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಈ ಸೂಕ್ತ ಹೆಸರುಗಳ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ನಾನು ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು. ಅಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೂ, ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಮಾಡಿದ ಉಪಕಾರದ ಹೊಣೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ಕೈಮುಗಿಯುವುದೇ ನನಗೆ ಸರಿ ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

ಮರಾಠಿ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಸರಿಲ್ಲದ, ಸ್ಥಾನವಿಲ್ಲದ ನನ್ನಂತಹನ ಮರಾಠಿ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಸಿದ ಸೌ॥ ಸರಸ್ವತಿ ರಿಸಬೂಡ ಅವರು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡದ್ದು ನನ್ನ ಭಾಗ್ಯ. ಡಾ॥ ಇರಾವತಿ ಕರ್ವೆ ಅವರ 'ಯುಗಾಂತ'ವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಸಿ ತಮ್ಮ ಅನುವಾದ ಕೌಶಲವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮಾನ್ಯತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ. ಅತ್ಯಂತ ಅಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಸರಸ, ಸುರಸ ಅನುವಾದವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಖ್ಯಾತನಾಮ ಪ್ರಕಾಶರಾದ ಮೈಸೂರಿನ ಗೀತಾ ಬುಕ್ ಹೌಸ್‌ನ ಶ್ರೀ ಎಂ. ಸತ್ಯನಾರಾಯಣರಾವ್ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀ ಎಂ. ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಸೋದರರು ನನ್ನ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿರುವುದು ನನ್ನ ಭಾಗ್ಯವೇ ಸರಿ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾಶನ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅವರ ಕರ್ತೃತ್ವ ಹಿರಿದಾಗಿದೆ.

ಹಲವಾರು ಕನ್ನಡಿಗರು ಈ ಅನುವಾದವನ್ನು ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಓದಿ ಅನೇಕ ಮೌಲಿಕ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಸೊಲ್ಲಾಪುರ ದಯಾನಂದ ಮಹಾ ವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕನ್ನಡ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕ ಡಾ॥ ವೆ.ಅ. ದಿವಾಣ್‌ಜಿ, ಮುದ್ದೇಬಿಹಾಳದ ಮಾತೋಶ್ರೀ ಗಂಗವ್ವ ಮಹಾ ವಿದ್ಯಾಲಯದ ಗ್ರಂಥಪಲ ಶ್ರೀ ಪಂಡಿತ ಸಿದ್ದಪ್ಪ ಕನಮಡಿ, ವಿಜಾಪುರದಲ್ಲಿಯ ವಿದ್ವಾನ್ ಶ್ರೀ ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯ ಮೊಕಾಶಿ, ನಿವೃತ್ತ ಪ್ರಾಚಾರ್ಯ ಶ್ರೀ ಈಶ್ವರಪ್ಪ ಪಾಟೀಲ, ಅವರ ಸೌಭಾಗ್ಯವತಿ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಿಕಿ ಸ್ವಸ್ತಿಕೆ ಪಾಟೀಲ, ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕ ಶ್ರೀ ವೆ. ಗೋಪಾಲನ್, ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕ ಶ್ರೀ ಕಲಾಲ, ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕ ಶ್ರೀ ಸಾರಂಗಮಠ, ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕ ಶ್ರೀ ಆರ್.ಕೆ. ಕುಲಕರ್ಣಿ, ಶ್ರೀ ಎನ್.ಎಚ್. ದೇಸಾಯಿ ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಮಲ್ಲಪ್ಪ ಕುಂಬಾರ ಇವರ ಹೆಸರನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸದೆ ಇರಲಾರೆ. ನನ್ನ ಕೃತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಆಸಕ್ತಿ ತೋರಿ ಇದರ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದದ ಬಗ್ಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಉತ್ಸಾಹ ಮೂಡಿಸಿದ ಮರಾಠಿ ಕನ್ನಡ ಸ್ನೇಹವರ್ಧನ ಕೇಂದ್ರದ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಡಾ॥ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಹಾವನೂರ ಅವರಿಗೆ ನಾನು ಋಣಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ಈ ಕೃತಿಯ ಮುದ್ರಣವನ್ನು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ಮೈಸೂರು ಪ್ರಿಂಟಿಂಗ್ ಅಂಡ್ ಪಬ್ಲಿಷಿಂಗ್ ಹೌಸ್‌ನ ಶ್ರೀ ಜಿ.ಎಚ್.ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯವರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಮುದ್ರಣದ ಕರಡುಗಳನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆ, ಪ್ರೀತಿ, ವಿಶ್ವಾಸಗಳಿಂದ ತಿದ್ದಿಕೊಟ್ಟ ಶ್ರೀ ರಂಗರಾವ್ ರೋಹಿಡೇಕರ (ವಿಜಾಪುರ) ಅವರಿಗೆ ನನ್ನ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು ಸಲ್ಲುತ್ತವೆ.

ಹೀಗೆ, ಋಣಸಂಚಯವು ನನಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿತ್ತು; ಸುಲಭವಿತ್ತು; ಅದನ್ನು ನಾನು ಸಾಕಷ್ಟು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ಕೃತಿಯಿಂದ ಈ ಉಕ್ತಿಯ ಪೂರ್ವಾರ್ಧವನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಗೊಳಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಉತ್ತರಾರ್ಧವೂ ಸಫಲವಾಗಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆ ಇದೆ; ಆದರೆ ಅದು ನನ್ನ ಕೇಯಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಆ ಅಧಿಕಾರವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಓದುಗರದಾಗಿದೆ; ರಸಿಕರದಾಗಿದೆ; ವಿಮರ್ಶಕರದಾಗಿದೆ. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ನನಗೆ ವರವನ್ನು ಕರುಣಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವದಷ್ಟೇ ನನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿದೆ.

ಪುಣೆ ೪೧೧ ೦೨೯ **ಶ್ರೀಪಾದ ರಘುನಾಥ ಭಿಡೆ**
ಆಗಸ್ಟ್ ೨೪, ೧೯೯೦

ಅನುವಾದಕಿಯ ಎರಡು ಮಾತು

ರಾಮಾಯಣದ ಕಥೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಭಾರತೀಯನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದ ವಿಷಯ. ರಾಮನ ವನವಾಸ, ಸೀತೆಯ ಅಪಹರಣ, ಲಂಕಾದಹನ, ರಾಮರಾವಣರ ಯುದ್ಧ, ರಾಮನೆಂದರೆ ದೇವರು, ರಾವಣನೆಂದರೆ ರಾಕ್ಷಸ, ಸೀತೆ ಎಂದರೆ ಪತಿವ್ರತೆ. ಹನುಮಂತನೆಂದರೆ ಬೇಕುಬೇಕಾದ್ದನ್ನು ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿ ಇದ್ದವನು, ಕುಂಭಕರ್ಣನ ನಿದ್ರೆ– ಇಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೂ ಕೇಳಿ, ಓದಿ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಸಂಪೂರ್ಣರಾಮಾಯಣವನ್ನು ಓದಿಕೊಂಡವರು ಬಹಳ ಕಡಿಮೆ ಎಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು.

ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಬರೆದ 'ಜನಪ್ರಿಯ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣ'ದಲ್ಲಿ 'ಅದೆಂತಹ ಸೈನ್ಯವಾಗಲಿ, ಅದೆಂತಹ ರಾಜಕಾರಣ ನೈಪುಣ್ಯವಾಗಲಿ, ಹಿಂದೆಂದೂ ಸಾಧಿಸಿ, ರಕ್ಷಿಸಲಾರದಿದ್ದ ಭಾರತ ವರ್ಷದ ಅಖಂಡತೆಯನ್ನೂ, ಐಕ್ಯತೆಯನ್ನೂ ಶತಶತಮಾನಗಳಿಂದಲೂ ಸಾಧಿಸಿ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವಂತೆಯೆ ಮುಂದೆಯೂ ಸಾಧಿಸಿ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಅಲೋಕ್ಯಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಶ್ರೀ ರಾಮಾಯಣ ದಿವ್ಯಶಿಲ್ಪ!' ಎಂದು ಬರೆದದ್ದು ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿದೆ.

ಈ ಪರಿಯ ಮಹತ್ವದ ಗ್ರಂಥವಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿಯ ಶಾಪ/ವರಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಆಯ್ದುಕೊಂಡು ಬಹು ಪರಿಶ್ರಮಪಟ್ಟು ಶ್ರೀಮಾನ್ ಶ್ರೀ.ರಂ.ಭಿಡೆಯವರು ಈ ವಿದ್ವತ್ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಹೊರತಂದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯ 'ಶಾಪಾದಪಿ–ವರಾದಪಿ' ಮುನ್ನುಡಿಯನ್ನು ಓದುಗರು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದರೆ ಇದರಲ್ಲಿಯ ವಿಷಯವ್ಯಾಪಕತೆ ತಿಳಿದುಬರುವುದು; ಈ ಕೃತಿಯ ಹೊಸ ಆಯಾಮವು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು. ಶಾಪ ಮತ್ತು ವರಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಿ ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ಬರೆಯುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸುವ ಇದೊಂದು ಸಂದರ್ಭ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿಯ ಅರವತ್ತೊಂದು ಶಾಪಗಳ ಮತ್ತು ಎಂಬತ್ತೆರಡು ವರಗಳನ್ನು ಒಂದೆಡೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಶಾಪದ ಮತ್ತು ವರದ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಶೋಧಿತ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಓದುಗರ ಮುಂದಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಶಾಪ ಮತ್ತು ವರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧವಿದ್ದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ, ಸ್ಥಳಗಳ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ಸವಿಸ್ತರವಾಗಿ

ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಶಾಪ ಇಲ್ಲವೇ ವರ ಕೊಡುವಾತನಿಗೆ ಅರ್ಹತೆ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಶಾಪದ ಮೂಲಕಾರಣವು ಕ್ರೋಧವಿರುತ್ತದೆ; ವರ ಕೊಡುವಾತನು ಪ್ರಸನ್ನಚಿತ್ತನಿರುತ್ತಾನೆ. ಶಾಪದ ಪರಿಣಾಮಗಳು ದುಃಖಕಾರಕವಿರುತ್ತದೆ. ವರಗಳಿಂದ ಸಂತೋಷಕಾರಕ ಘಟನೆಗಳು ಆಗುತ್ತವೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣದಿಂದ ಆಯ್ದುಕೊಂಡು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಬರೆದು ಈ ಕೃತಿಗೆ ಒಂದು ಹೊಸ ಆಯಾಮವನ್ನು ಶ್ರೀ ರ. ಭಿಡೆ ಅವರು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಓದುಗರ ಕೈಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪಟ್ಟಿಯಿಂದ ವಾಚಕರು ಕೂಡಲೇ ಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಲು ಸುಲಭವಾಗಿದೆ.

'ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣ: ಶಾಪ ಮತ್ತು ವರ'– ಹೊಸ ಆಯಾಮದ ಈ ವಿದ್ವತ್ ಕೃತಿ ಓದುಗರ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ವರಪ್ರದವಾಗಲಿ!

ಬೆಂಗಳೂರು **ಸರಸ್ವತಿ ಗಜಾನನ ರಿಸಬೂಡ**

ಈ ಕೃತಿಯ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ

ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ಆಳವಾಗಿ ಓದಿಕೊಂಡು ಅದರಿಂದ ಶಾಪ ಮತ್ತು ವರ ಇವುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವ ಇದೊಂದು ಪ್ರಯತ್ನವಾಗಿದೆ. ಇದು ಶಾಪ/ವರಗಳ ಸಂಕಲನಾತ್ಮಕ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದ್ದು ರಾಮಾಯಣದ ಮೇಲಿನ ಪ್ರಬಂಧ ವೆಂದು ತಿಳಿಯಬಾರದು. ಇದನ್ನು ಬರೆಯುವಾಗ ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನಿಟ್ಟು ವಿವೇಚನೆಯನ್ನು ಆ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿಯೇ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

(೧) ಇಲ್ಲಿಯ ವಿಷಯ ಕೇವಲ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ಆಧರಿಸಿದೆ. ಅದನ್ನುಳಿದು ಬೇರೆ ರಾಮಾಯಣಗಳ ಊಹಾಪೋಹ ಇದರಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಶಾಪ ಮತ್ತು ವರ ಇವುಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಇವುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ರಾಮಾಯಣ ದಲ್ಲಿಯ ಇತರ ಸಂದರ್ಭ–ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಇದರಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಲ್ಲ;

(೨) ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿಯ ಎಲ್ಲ ಶಾಪ/ವರಗಳ ಸಂಕಲನವನ್ನು ತಯಾರಿಸುವಾಗ ಸಾಕಷ್ಟು ಎಚ್ಚರಿಕೆ ವಹಿಸಿದ್ದರೂ ಅಪ್ಪಿತಪ್ಪಿ ಯಾವದಾದರೊಂದು ಶಾಪ/ವರವು ಉಳಿದುಹೋಗಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವಂತಿಲ್ಲ.

(೩) ಇದರಲ್ಲಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿದ್ದ ಅರವತ್ತೊಂದು ಶಾಪಗಳ ಮತ್ತು ಎಂಬತ್ತೆರಡು ವರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಕೊಡುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಶಾಪ/ವರದ ಪೂರ್ವಸಂದರ್ಭವನ್ನು, ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಂಹಿತೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದವನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಆವಶ್ಯಕವೆನಿಸಿದಲ್ಲಿ ಅದರ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಪೂರ್ಣ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನೂ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಶಪಥ, ಸತ್ಯಕ್ರಿಯೆ, ಆಶೀರ್ವಾದ, ಹರಕೆ, ಆಕಾಶವಾಣಿ, ಪುಷ್ಪವೃಷ್ಟಿ ಇವುಗಳ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು ಕೇವಲ ಶಾಪ/ವರಗಳ ಸಾಧರ್ಮ್ಯ ಅಥವಾ ಭೇದಗಳನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಿಸಲು ಆವಶ್ಯಕವಿದ್ದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾದ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಸಂಪೂರ್ಣ ವಾಗಿಲ್ಲ. ಶಾಪ/ವರಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಿ ಬಂದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ, ಸ್ಥಾನಗಳ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಒಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಕೆಲವು ಸಂದೇಹಾಸ್ಪದ ಶಾಪ/ವರಗಳ ಹಾಗೂ ಓದುಗರ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಲೆಂದು ಏಳು ಪಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಪರಿಶಿಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಶಾಪ/ವರಗಳ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಬರುವ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳ ಪರಾಮರ್ಶೆಯನ್ನು 'ಶಾಪಾದಪಿ ವರಾದಪಿ!' ಎಂಬ ದೀರ್ಘಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಶಾಪ/

ವರಗಳ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪರಿಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಿಯಾಗಿದೆ.

(೪) ವಾಲ್ಮೀಕಿರಾಮಾಯಣದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಂಹಿತೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಅನೇಕ ಆವೃತ್ತಿಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿದ್ದು, ಕೆಲವು ಸಂಕೀರ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಟೀಕೆ, ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯ ಅನುವಾದ ಇವು ಅಂತರ್ಭೂತವಾಗಿವೆ. ನಿರ್ಣಯಸಾಗರ ಪ್ರೆಸ್, ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ಗುಜರಾತಿ ಪ್ರಿಂಟಿಂಗ್, ಪ್ರೆಸ್, ಮುಂಬಯಿ; ಗೀತಾ ಪ್ರೆಸ್, ಗೋರಖಪುರ; ಶ್ರೀರಾಮಕೋಶ ಮಂಡಳಿ, ಪುಣೆ– ಇವಲ್ಲದೆ ಮದ್ರಾಸ್, ಕುಂಭಕೋಣಮ್, ಕಲಕತ್ತೆ, ಬಡೋದಾ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಆವೃತ್ತಿಗಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖನೀಯವಾಗಿವೆ. ಬಡೋದೆಯ ಓರಿಯೆಂಟಲ್ ಇನ್‌ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟ್ ಇವರ ಆವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧಿತ ಶುದ್ಧ ಪಾಠವಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಆವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿಯ ಸಂಹಿತೆಗೆ ಅಧಿಕೃತ ಮನ್ನಣೆ ಇದೆ. ಈ ಆವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿಯ ಸಂಹಿತೆಗಳನ್ನು ಬಳಸುವುದೇ ಸೂಕ್ತವಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಆವೃತ್ತಿಗಳು ತುಂಬಾ ಮಹತ್ವದ ಗ್ರಂಥಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ, ಅದರಲ್ಲೂ ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಂತೂ, ಈ ಪ್ರತಿಗಳು ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡಲು ಸಹ ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಗ್ರಂಥವು ಈ ರೀತಿ ದುರ್ಲಭವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸರ್ವ ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ದೊರಕುವಂತಿಲ್ಲ. 'ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣ: ಶಾಪ ಮತ್ತು ವರ' ಗ್ರಂಥವು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಸರ್ವಸಾಮಾನ್ಯ ಓದುಗರಿಗಾಗಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಇದರಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿ ದೊರಕಬಹುದಾದ ಸಂಹಿತೆಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸುವುದು ಆವಶ್ಯಕ ಮತ್ತು ಸೂಕ್ತವೆನಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಗೀತಾ ಪ್ರೆಸ್, ಗೋರಖಪುರ, ಇವರ ಆವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿಯ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಂಹಿತೆಯನ್ನು, ಅದರಲ್ಲಿದ್ದ ಚಿಕ್ಕಪುಟ್ಟ ಕೊರತೆಗಳನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿ, ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗಿದೆ.

(೫) ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣದ ಉಪಲಬ್ಧವಿದ್ದ ಮರಾಠಿ ಅನುವಾದಗಳನ್ನು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೈ.ಕಾಶೀನಾಥಶಾಸ್ತ್ರಿ ಲೇಲೆ ಇವರಿಂದ ಪ್ರಪ್ರಥಮವಾಗಿ ಪ್ರಕಟಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಈ ವಿವೇಚನೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ.

(೬) ವ್ಯಕ್ತಿ ವಿಶೇಷ, ಸ್ಥಳವಿಶೇಷ– ಈ ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವಾಗ ಕೈ.ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರ ಶಾಸ್ತ್ರಿ ಚಿತ್ರಾವ ಇವರ 'ಪ್ರಾಚೀನ ಚರಿತ್ರಕೋಶ' ಅಲ್ಲದೆ ಪಂಡಿತ ಮಹಾದೇವಶಾಸ್ತ್ರೀ ಜೋಶಿ ಇವರು ಸಂಪಾದಿಸಿದ 'ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕೋಶ', ಇದೇ ರೀತಿ ಶ್ರೀ ಅಮರೇಂದ್ರ ಗಾಡಗೀಳ ಅವರ 'ಶ್ರೀರಾಮಕೋಶ'– ಇವನ್ನು ಆಧಾರಗ್ರಂಥಗಳನ್ನಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದೆ. ಇವುಗಳಿಂದ ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಬೇಕಿದ್ದ ವಿಷಯಭಾಗವನ್ನು ಅವುಗಳಲ್ಲಿದ್ದಂತೆಯೇ ಬಳಸಿದ್ದರೆ, ಕೆಲವೆಡೆ ತುಸುಮಟ್ಟಿಗೆ ಆವಶ್ಯಕವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆ ಮಾಡಿ ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ ಬರೆಯುವಾಗ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸಂದರ್ಭಗಳ ಸೂಚಿಯನ್ನು ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಗ್ರಂಥಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರಿಗೆ ನಾನು ಚಿರಋಣಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಅವರ ಈ

ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಕೃತಜ್ಞ.

(೭) ಶಾಪ/ವರಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವಾಗ < ಈ ಚಿಹ್ನೆಯನ್ನು ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಗಣಿತಶಾಸ್ತ್ರದ ಚಿಹ್ನೆಯನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಿದ್ದೂ ಈ ಅರ್ಥವು ಇಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮುಖದಿಂದ ಶಾಪ/ವರದು ಹೊರ ಬಂದಿದೆಯೋ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಹೆಸರಿನ ಮುಂದೆ < ಈ ರೀತಿಯ ಗುರುತಿದೆ.

ಸೂಚನೆ ಪುಟ ೬೧ ಸಾಲು ೨೪ರಲ್ಲಿ 'ಎಂಬತ್ನಾಲ್ಕ'ನ್ನು 'ಎಂಬತ್ತೆರಡು' ಎಂದು ಓದಿ.

ಪರಿವಿಡಿ

ಶುಭ ಸಂದೇಶ iii
ಚೆನ್ನುಡಿ iv
ಎರಡು ನುಡಿ v
ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಮಾತು vi
ಪ್ರಕಾಶಕರ ಮಾತು vii
ಆಯ್ಕೆ ಸಮಿತಿ ix
ಮರಾಠಿ ಕನ್ನಡ ಸ್ನೇಹವರ್ಧನ ಕೇಂದ್ರದ ವತಿಯಿಂದ xi
ಇಂದು ನಾನು ಶಾಪಮುಕ್ತನಾದೆ... xi i
ಋಣಂ ಕೃತ್ವಾ... xvi
ಅನುವಾದಕಿಯ ಎರಡು ಮಾತು xviii
ಈ ಕೃತಿಯ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ x x

ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣ: ಶಾಪ ಮತ್ತು ವರ
ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ: ಶಾಪಾದಪಿ ವರಾದಪಿ! ... ೧
ಶಾಪವಾಣಿ : ೧–೬೧ ...
೧೦೩
ಶಪಥ, ಸತ್ಯಕ್ರಿಯೆ : ೧–೭ ...
೧೯೩
ವರದಾನ : ೧–೮೨ ...
೨೦೫
ಆಶೀರ್ವಾದ, ಹರಕೆಗಳು : ೧–೭ ...
೩೫೫
ವ್ಯಕ್ತಿ ವಿಶೇಷ : ೧–೧೬೧ ... ೩೬೭
ಸ್ಥಳವಿಶೇಷ : ೧–೨೬ ...

೪೯೫
ಪರಿಶಿಷ್ಟಗಳು– ...
೫೧೨
ಒಂದು : ಸಂದೇಹಾಸ್ಪದ ಶಾಪ/ವರಗಳು ...
೫೧೫
ಎರಡು : ಶಾಪಗಳ ಪಟ್ಟಿ ...
೫೨೬
ಮೂರು : ಶಾಪಗಳ ಕಾರಣಗಳು ...
೫೩೮
ನಾಲ್ಕು : ಶಾಪಗಳ ಪರಿಣಾಮಗಳು ...
೫೩೯
ಐದು : ವರಗಳ ಪಟ್ಟಿ ...
೫೪೦
ಆರು : ವರಗಳ ಕಾರಣಗಳು ...
೫೫೪
ಏಳು : ವರಗಳ ಪರಿಣಾಮಗಳು ...
೫೫೫
ಎಂಟು : ಶಾಪಗಳ ಸೂಚಿ ...
೫೫೬
ಒಂಬತ್ತು : ವರಗಳ ಸೂಚಿ ...
೫೫೭
ಹತ್ತು : ಸಂದರ್ಭ ಗ್ರಂಥಗಳು ...
೫೫೯

ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣ: ಶಾಪ ಮತ್ತು ವರ

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ

ಶಾಪಾದಪಿ ವರಾದಪಿ!

ವೇದೋಪನಿಷತ್ತುಗಳು, ಪುರಾಣಗಳು, ರಾಮಾಯಣ, ಮಹಾಭಾರತ, ಭಗವದ್ಗೀತೆ, ಭಾಗವತ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳು ಭಾರತೀಯರ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿ ಜೀವನವನ್ನು ರೂಪಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸಿವೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥಗಳು ಬೇರೆ ಅಲ್ಲ; ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಬೇರೆ ಅಲ್ಲ. ಭಗವದ್ಗೀತೆ ಒಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಗ್ರಂಥವಲ್ಲ. ಅದು ಮಹಾಭಾರತದ ಭೀಷ್ಮ ಪರ್ವದಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿದೆ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಅದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಘನಗ್ರಂಥದಷ್ಟು ಘನತೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿರುವ ವಿಚಾರಸಂಪತ್ತೇ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಶತಾನುಶತಕಗಳು ಕಳೆದಂತೆ ಅದರ ರಸವತ್ತತೆಯ ಅನುಭವ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಲೇ ಇದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥಗಳು ರಚನೆಯ ಕಾಲದಿಂದ ಇಂದಿನವರೆಗೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಗ್ರಂಥಗಳೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಅವು ವಂದನೀಯ ಮತ್ತು ಪೂಜ್ಯ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾನವೀ ಜೀವನದ ದರ್ಶನವು ಬಲು ಸೊಗಸಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ. ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ಇವುಗಳ ಮೂಲಕ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಶ್ರೇಷ್ಠ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲಾಗಿದೆ; ಉಚ್ಚತಮ ಜೀವನಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಹೇರಳವಾಗಿವೆ. ಮಾನವಸ್ವಭಾವದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ–ಅತಿಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ವಿವಿಧ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಬಹು ಸುಂದರವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಸತ್ಯವನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಬರೆಯಲಾದ ಈ ಗ್ರಂಥಗಳು ಕೇವಲ ಧಾರ್ಮಿಕ ಗ್ರಂಥಗಳೆಂದೇ ಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಬರಿ ದೇವರ ಸ್ತುತಿ, ದೇವರ ಗುಣಗಾನವಿದ್ದು, ಇವು ದೇವರ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುವ ಗ್ರಂಥಗಳಾಗಿದ್ದು, ದೈವಿಕ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ತುಂಬಿ ತುಳುಕುತ್ತವೆ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಬರಿ ಅಂತಶಃ ಸತ್ಯವಾಗಿದೆ. ನಿಜದಲ್ಲಿ ಇವು, ಮನುಷ್ಯರು ಮನುಷ್ಯರಿಗಾಗಿ ಬರೆದಿಟ್ಟ ಮಾನವೀಯ ಗ್ರಂಥಗಳು. ದೇವರ ಮಹಿಮೆಗಿಂತ ಇಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನ ಕಾರ್ಯ, ಶೌರ್ಯ, ಸಾಹಸಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಗೌರವ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ದೇವರಿಗೆ ಮೊರೆಹೋದ ಪ್ರಸಂಗಗಳಿವೆ: ಜೊತೆಗೆ ಮಾನವನು ಮಾನವನಾಗಿ ಎದುರಿಸಿದ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಮನಸೆಳೆಯುವಂತಿವೆ. ಈ ಗ್ರಂಥಗಳ ಲೌಕಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಅಲೌಕಿಕತೆಯು ಅಡಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣಿಸಿದ ಕಥೆಗಳು, ಚರಿತ್ರೆ, ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ ಇವೆಲ್ಲ ಮಾನವನಿಗೆ

ಸಂಬಂಧಿತವಾದಂಥವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಸುಖದುಃಖಗಳು, ಯಶಾಪಯಶಗಳೂ, ಗುಣಾವಗುಣಗಳು ನಮ್ಮ–ನಿಮ್ಮವಾಗಿವೆ. ಈ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಯ ಅಮಾನವೀಯ ಎಂದರೆ ದೈವೀ (superhuman) ಅಂಶವು ಮಹಾಮಾನವನ ಅಂಶವಾಗಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥಗಳ ಮಹಿಮೆ ಅಸಾಧಾರಣ, ಗತಿಸಿದ ಕಾಲದೊಡನೆ ಇವು ಚಿರಂಜೀವಿ; ಅಳಿಗಾಲವಿಲ್ಲದ ಗ್ರಂಥಗಳಾಗಿವೆ. ರತ್ನಾಕರ ಕಡಲಿನಂತೆ ಈ ಗ್ರಂಥಗಳು ಸಂಪತ್ತನ್ನೊಳಗೊಂಡಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ ವಿವಿಧ ಸೌಂದರ್ಯಸ್ಥಲಗಳ ಪರಿಚಯವನ್ನು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಸಂಶೋಧಕರು ಬಹಳಷ್ಟು ಶ್ರಮ ವಹಿಸಿ ಈ ಗ್ರಂಥಗಳ ಪರಿಶೋಧಿತ ಆವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವುಗಳಿಂದ ಕಾವ್ಯ ನಾಟಕಾದಿ ಸಕಲ ಲಲಿತ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ವಿವಿಧ ವಿಷಯಗಳು ಲಬ್ದವಾಗಿವೆ. ರಸಿಕರಿಗೆ ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಪಾರ ಪ್ರೀತಿ. ಈ ಗ್ರಂಥಗಳ ಹಿರಿಮೆಯುನ್ನು ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ವರ್ಣಿಸಲಾಗುವಂತಿಲ್ಲ.

ಆದಿಕವಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ರಚಿಸಿದ ಮಹಾಕಾವ್ಯ ರಾಮಾಯಣವು ಮಾನವ ಜಾತಿಗೆ ದೀಪಸ್ತಂಭದಂತೆ ಸತತವಾಗಿ ಬೆಳಕನ್ನು ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದ ಹಿರಿಮೆಯು ವರ್ಣನಾತೀತವಾಗಿದೆ. "ಈ ಭೂಲೋಕದ ಮೇಲೆ ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಪರ್ವತಗಳು ವಿರಾಜಿಸುತ್ತವೆಯೋ ನದಿಗಳು ಹರಿಯತುತವೆಯೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ರಾಮಾಯಣವು ಜನರ ಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಖಂಡಿತ" ಎಂದು ಆಡಿದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಭವಿಷ್ಯವಾಣಿಯನ್ನು ಕಾಲವೇ ಸ್ಥಿರ ಮಾಡಿ ತೋರಿಸಿದೆ. ಉದಾತ್ತತೆ, ಆದರ್ಶಗಳ ಗಣಿಯೇ ಈ ಗ್ರಂಥ. ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಜನಿಸಿರದಿದ್ದರೆ ನಮಗೆ "ರಾಮಕಥೆಯು ಅದೆಂತು ದೊರಕುತ್ತಿತ್ತು? ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ನಾವು ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದಾಚೆ ಹರಡಿಸೋಣ!" ಎಂದು ರಾಮದಾಸರು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯನ್ನೂ ರಾಮಾಯಣವನ್ನೂ ಗೌರವಿಸಿದ್ದಾರೆ. "ಜನರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ಸೋದರರು ನಿಜವೆನಿಸಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಭರತ–ಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಆತ್ಮೀಯರೆನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸ್ವಪತ್ನಿಗಿಂತ ಸೀತೆಯು ನಿಜವೆನಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಸ್ವಪತಿಗಿಂತ ರಾಮನು ಹೆಚ್ಚೆನಿಸುತ್ತಾನೆ. ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಈ ರೀತಿ ತ್ರಿಕಾಲಾಬಾಧಿತವಾದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದಾನೆ. "ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಆದರ್ಶವೆಂದರೆ ರಾಮಾಯಣ; ಸಮಾಜ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಉದಾತ್ತತೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಗ್ರಂಥವೆಂದರೆ ರಾಮಾಯಣ" ಎಂದು ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಟಾಗೋರರು ಇದನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದ್ದಾರೆ. "ರಾಮಾಯಣವೆಂದರೆ ಸತ್ಯ ಘಟನೆಗಳನ್ನಾಧರಿಸಿ ರೂಪಿಸಿದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮಹಾಕಾವ್ಯ; ಅದು ನಮ್ಮ

ಪ್ರಾಚೀನ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚರಿತ್ರೆ" ಎಂದು ಶ್ರೀರಾಮಕೋಶದ ಸಂಪಾದಕರಾದ ಶ್ರೀ ಅಮರೇಂದ್ರ ಗಾಡಗೀಳ ಅವರು ಹೊಗಳಿದ್ದಾರೆ. "ವಾಲ್ಮೀಕಿರಾಮಾಯಣವೆಂದರೆ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಜೀವನಾದರ್ಶಗಳ ನೈಜ ಚಿತ್ರಣ. ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಅದನ್ನು ಕಾವ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಕಾವ್ಯವು ಆದರ್ಶ ಮಹಾಕಾವ್ಯವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. 'ದಂಡಿ' ಮೊದಲಾದ ಕವಿಶ್ರೇಷ್ಠರು ಈ ಕಾವ್ಯದಿಂದ ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಪಂಚಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಒಂದಾಗಿದೆ. 'ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕಾವ್ಯ'ವೆಂದು ಕಾವ್ಯಮರ್ಮಜ್ಞರು ಇದನ್ನು ಶ್ಲಾಘಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಪರದೇಶದ ರಸಿಕರೂ ಕೂಡ ಇದರ ರಸವತ್ತತೆಯನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿದ್ದಾರೆ" ಎಂದು ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಓದಿಕೊಂಡ ಡಾ|| ಗ.ನ. ಸಾಠೆ ಅವರು ಉದ್ಗರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ರಾಮಕಥೆಯು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಕಾಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮೊದಲಿನದು. ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ನಾರದನು ವಾಲ್ಮೀಕಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. "ನಾರದನಿಂದ ಕೇಳಿಕೊಂಡಂತೆ ರಾಮಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳು!" ಎಂದು ಬ್ರಹ್ಮನು ವಾಲ್ಮೀಕಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದನು. ರಾಮಾಯಣದ ರಚನೆ–ನಿರ್ಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಶಾಪಗಳಿಗೆ–ವರಗಳಿಗೆ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ನಾರದನು ಹೇಳಿದ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಶಾಪಗಳ ಉಲ್ಲೇಖವಿರದಿದ್ದರೂ ವರಗಳ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ನಿಷಾದನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಶಾಪವೇ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣಕ್ಕೆ ಮೂಲವಾಯಿತು. ದುರ್ವಾಸನು ನುಡಿಯದೇ ತಡೆಹಿಡಿದ ಶಾಪದಿಂದ ರಾಮಾಯಣವು ಕೊನೆಗೊಂಡಿದೆ. ದುರ್ವಾಸನ ಶಾಪವು ಕಟ್ಟಳೆಯದಿತ್ತು. ರಘುಕುಲವು ನಾಶವಾಗಬಾರದೆಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಈ ಕಟ್ಟಳೆಯಂತೆ ವರ್ತಿಸಿ, ಆತ್ಮಾರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿ ವಂಶವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿದನು. ಬ್ರಹ್ಮನ ವರದಿಂದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ರಚಿಸಿದನು. ಸತ್ಯದಲ್ಲಿ, ದಶರಥನು ಕೈಕೇಯಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ವರಗಳ ಮೂಲಕ ರಾಮಾಯಣ ನಡೆಯಿತು. ರಾವಣನು ಒಂದು ವಿಧದ ಮರ್ಯಾದಿತ ಅಮರತ್ವವನ್ನೇ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆದಕಾರಣ ಅವನ ಉಪಟಳ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು– ಮೇಘನಾದನು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು. ಕುಂಭಕರ್ಣನು ದೀರ್ಘನಿದ್ರೆಗೆ ಒಳಗಾದನು. ಹನುಮಂತನಿಗೆ ಸ್ವಯಂಭೂಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಇತ್ತು. ಅಷ್ಟದೇವತೆಗಳು ಆತನಿಗೆ ವರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಆತನು ಅಸಾಧ್ಯವಾದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ತೋರಿಸಿದನು. ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಶಾಪ–ವರಗಳು ಸಾಕಷ್ಟಿವೆ. ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದ ರಾಮಾಯಣಕ್ಕೆ ಶಾಪ–ವರಗಳು ಸಾಕಷ್ಟಿವೆ. ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದ ರಾಮಾಯಣಕ್ಕೆ ಶಾಪ–ವರಗಳ ಕಥೆ ಎಂತಲೂ

ಹೇಳಬಹುದು. ಇದರಲ್ಲಿಯ ಬಹಳಷ್ಟು ಘಟನೆಗಳು ಶಾಪ–ವರಗಳನ್ನಾಧರಿಸಿವೆ. ಅವುಗಳ ಪ್ರಭಾವವು ವ್ಯಕ್ತಿಚಿತ್ರಣದಲ್ಲಿಯೂ ಮೂಡಿದೆ. ಶಾಪ–ವರಗಳಿಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸ್ಥಾನವಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ನಿಜ; ಆದರೆ, ಕಥೆಯೊಡನೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಾಮರಸ್ಯ ಹೊಂದಿರುವುದರಿಂದ, ಅವುಗಳನ್ನು ಕಥೆಯಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಶಾಪ–ವರಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಿದರೆ ಕಥೆಯ ಸೂತ್ರ, ಚೌಕಟ್ಟು, ಸಂದರ್ಭಗಳು ಅರ್ಥಹೀನವಾಗುತ್ತವೆ. ಶಾಪ–ವರಗಳ ಕಲ್ಪನೆ ಅತಿ ಪುರಾತನವಾದದ್ದು. ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಅವುಗಳನ್ನು ತನ್ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಕುಶಲತೆಯಿಂದ ಬಳಸಿ, ಗ್ರಂಥದ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನೂ ಕಳೆಯನ್ನು ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನೂ ವರ್ಧಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ವೇದೋಪನಿಷತ್ತು, ರಾಮಾಯಣ ಮಹಾಭಾರತ, ಭಾಗವತ ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಪ–ವರಗಳ ಉಲ್ಲೇಖ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ಒಂದು ಸಂದರ್ಭಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸುವಂತಿದೆ. ಶಾಪ ಮತ್ತು ವರಗಳ ಅವಗಾಹನೆಯಿಂದ ಗ್ರಂಥದ ಸ್ವರೂಪ, ಅದರಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಾಗೂ ನೈತಿಕ ಜೀವನದ ವಿಚಾರ, ಸ್ವಭಾವ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳ ದರ್ಶನ– ಇವೆಲ್ಲ ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ. ವ್ಯಾಸ–ವಾಲ್ಮೀಕಿಯರಂತಹ ಪ್ರಜ್ಞಾವಂತರು ಶಾಪ–ವರಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವನ್ನೇಕೆ ಕೊಟ್ಟರು? ಶಾಪ–ವರ ಇವುಗಳ ಕಲ್ಪನೆ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಹೇಗೆ? ಶಾಪ–ವರಗಳು ಈ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಲಾಗದ ಅಂಶಗಳೇ? ಹಾಗಿರದಿದ್ದರೆ, ಅವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಇಷ್ಟೊಂದು ಆಕರ್ಷಣೆ ಏಕೆ? ಸಾಹಿತ್ಯ ನಿರ್ಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಶಾಪ–ವರಗಳ ಸ್ಥಾನ ಯಾವುದು? ಶಾಪ–ವರಗಳನ್ನು ನೀಡುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳು ಯಾವುವು? ಪರಿಣಾಮಗಳು ಯಾವುವು? ಶಾಪ ಅಥವಾ ವರ ಕೊಡುವ ಯೋಗ್ಯತೆ ಯಾರಿಗೆ ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ದೊರಕಿರುತ್ತದೆ? ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ? ಅರ್ಹತೆಯ ಬಳಕೆಯನ್ನು ಸೂಕ್ತವಾಗಿ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ, ಅರ್ಹತೆ ಇಲ್ಲದಾಗುತ್ತದೆಯೇ? ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ತಲೆದೋರುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಶಾಪ–ವರಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವಶ್ಯಕವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಮನುಷ್ಯನ ಆಸೆ–ಆಕಾಂಕ್ಷೆ, ಧ್ಯೇಯ–ಉದ್ದಿಷ್ಟಗಳು ಅತಿಯಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಬಲ ಆತನಲ್ಲಿ ಇರುವುದೆಂತಲ್ಲ. ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳು ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುವುದೂ ಆತನಿಂದ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆಗ ಮನುಷ್ಯನು ತನಗಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳು ಸ್ತಿಮಿತದಲ್ಲಿದ್ದವು. ಹೊಟ್ಟೆ ಬಟ್ಟೆ, ಆಸರೆ ಮತ್ತು

ವಂಶವೃದ್ಧಿ ಇವಿಷ್ಟೇ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಇವನ್ನು ಪೂರೈಸುವ ಸಾಧನಗಳಾಗಲೀ, ಕ್ಷಮತೆಯಾಗಲೀ ಕಡಿಮೆ ಎಂದು ಅನ್ನಿಸಿದಾಗ ಇನ್ನಿತರ ಪೂರಕ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ಆರಾಧಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಚೇತನವೆಂದೆನಿಸುವ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಹುದುಗಿಕೊಂಡ ಸುಪ್ತಶಕ್ತಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಆ ಶಕ್ತಿಗೆ ಚೇತನ ತರಿಸಿದರೆ ಆಸೆ–ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳು ಈಡೇರಬಹುದೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆ ದೃಢವಾಗತೊಡಗಿತು. ಈ ಸುಪ್ತಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಚೇತರಿಸುವ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ನಡೆದವು. ಮಂತ್ರ–ತಂತ್ರಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ದೈವೀ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಾಧ್ಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ನಮ್ಮ ಬಯಕೆಗಳು ಈಡೇರುತ್ತವೆ ಎಂಬ ವಿಶ್ವಾಸ ಸ್ಥಿರಗೊಂಡಿತು. ಸಾಧನೆಗಳ ಉಪಯೋಗ ಮತ್ತು ಆಸೆ–ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳ ಈಡೇರಿಕೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯ ಕಾರ್ಯಕಾರಣ ಸಂಬಂಧ ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿದ್ದ ಕಾರಣ ಇಂಥ ಪ್ರಯತ್ನಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಗೂಢತೆ, ಅದ್ಭುತತೆ, ಚಮತ್ಕಾರದ ಮತ್ತು ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳ ವಲಯ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿತು. ಈ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಐಹಿಕ ಸುಖಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳು ಶ್ರಮಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಕೂಡ ಇದೇ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಅಲ್ಲವೇ? ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ. ವೈಜ್ಞಾನಿಕರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಕಾರ್ಯ ಕಾರಣಸಂಬಂಧವನ್ನಾಧರಿಸಿರುತ್ತವೆ. ಬೇಕಿದ್ದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಇಷ್ಟವಿದ್ದ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಬಳಸಿದರೆ, ನಿರ್ಧಾರಿತ ಫಲ ದೊರಕುವುದೆಂಬ ಭರವಸೆ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಇರುತ್ತದೆ. ವಿಜ್ಞಾನಿಯು ಕಂಡುಹಿಡಿದ ಅನೇಕ ಹೊಸ ಹೊಸ ಶೋಧನೆಗಳು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನು ಚಕಿತಗೊಳಿಸಿವೆ. ಗೋಡೆ ಆಚೆಗಿದ್ದ ದೃಶ್ಯವು ಬರಿಗಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ; ಧ್ವನಿ ಕೂಡ ಮಂದವಾಗಿ ಕೇಳಿಬರುತ್ತದೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ವಿಜ್ಞಾನಿಯು ಅತಿದೂರದ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಕಾಣುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಒಂದು ಕ್ಷಣವೇ ಸಾಕು! ಇದೆಂಥ ಸೋಜಿಗ! ವಿಜ್ಞಾನಿಯು ಎಂಥ ಅಚ್ಚರಿಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ್ದಾನೆ! ಪ್ರಯತ್ನ ಸಫಲಗೊಂಡಾಗ ವೈಜ್ಞಾನಿಕನಿಗೆ ಸಂತೋಷ ಎನಿಸಿದರೂ ಚಮತ್ಕಾರವೆಂದು ಎನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಕಾರ್ಯಕಾರಣ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಆತನಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವೆನಿಸದು.

ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲ ಇಚ್ಛೆಯ ಪೂರ್ತಿಗಾಗಿ ಬಳಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸಾಧನೆಗಳು ಮತ್ತು ಉದ್ದಿಷ್ಟ ಪೂರ್ತಿ ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧದ ಬಗ್ಗೆ ಅಜ್ಞಾನವಿತ್ತು. ಆಗ 'ಯಶಸ್ಸು ಎಂದರೆ ಚಮತ್ಕಾರ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಾನವನ ಶಕ್ತಿಗೆ ಎಟುಕದಂತಹ ಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳು ಸಾಧ್ಯವಾದಾಗ ಅದರ ಹಿಂದೆ

ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಅದ್ಭುತಶಕ್ತಿ ಇರಲೇಬೇಕು! ಎಂದು ನಂಬುವ ರೂಢಿಯಾಯಿತು. ಈ ಅದ್ಭುತಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ನಡೆದವು. ಆಗ ಯಾತು, ಯಜ್ಞ, ದಾನ, ತಪ ಮೊದಲಾದ ಕಲ್ಪನೆಗಳು ಉದಯಿಸಿದವು. ಶಾಪ ಮತ್ತು ವರ– ಈ ಕಲ್ಪನೆಗಳು ಸಹ 'ಯಾತು' ವಿದ್ಯೆಯಿಂದಲೇ ಬಂದಿವೆ.

'ಯಾತು–ವಿದ್ಯೆ' ಎಂದರೇನು?

ಯಾತು–ಕ್ರಿಯೆ

ಯಾತು ಎಂದರೆ ಇಂದ್ರಜಾಲ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿಯೂ ಅಡಗಿರುವ ಶಕ್ತಿಗೆ ಯಾತು ಶಕ್ತಿ ಎಂದೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಅದರ ಜ್ಞಾನವೆಂದರೆ ಯಾತು–ವಿದ್ಯೆ. ಆ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಅರಿತವನಿಗೆ 'ಯಾತುಧಾನ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ರಾಕ್ಷಸರು ಯಾತುಧನರು, ಅವರು ಈ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಅರಿತಿದ್ದರು. ಈ ಶಕ್ತಿಯ ಬಲದಿಂದ ಅವರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೂಪಗಳನ್ನು ಧರಿಸಬಹುದಿತ್ತು. ಮಾರೀಚನು ಈ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಅರಿತಿದ್ದರಿಂದ ಕಾಂಚನಮೃಗದ ರೂಪವನ್ನು ತಳೆದು ಸೀತೆಯನ್ನು ಮರುಳುಮಾಡಿದನು. ಆ ನಂತರವೇ ರಾಮಾಯಣ ನಡೆಯಿತೆನ್ನಬಹುದು. ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿಯ ಒಂದೊಂದು ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿದ ಶಕ್ತಿ ಇದೆ. ಮಂತ್ರಗಳ ಸರಿಯಾದ ಉಚ್ಚಾರಣೆಯಿಂದ ಆ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸಬಹುದು. ಅದರಿಂದ, ಇಚ್ಛಾಪೂರ್ತಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳ ಬಹುದು. ಇದು ಯಾತು–ಕ್ರಿಯೆಯ ಸರಳ ಲೆಕ್ಕ. 'ಯಾತು' ಎಂದರೆ ಆದಿಮಾನವನ ಜೀವನ ಮೂಲಾಧಾರ. ಅವರಿಗೆ ಗೂಢ ಅಗಮ್ಯಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ತುಂಬ ವಿಶ್ವಾಸವಿತ್ತು. ಈಶ್ವರನ ಕಲ್ಪನೆ ಅವರಿಗೆ ಇರದ ಕಾರಣ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ದೇವರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವ ಪ್ರಶ್ನೆಯೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ದೇವರು, ಪೂಜೆ, ಆವಾಹನೆ, ಯಜ್ಞ ಇವೆಲ್ಲ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿಕಾಸದನಂತರ ಬಂದ ಸಂಗತಿಗಳು. ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ವಿಧಿಯುಕ್ತವಾಗಿ ಉಚ್ಚರಿಸಿದರೆ ಉದ್ದಿಷ್ಟವು ಸಫಲವಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ; ಅದರಲ್ಲಿ ಕೃಪೆ ಇಲ್ಲವೇ ಅವಕೃಪೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬಾರದು. ತಂತ್ರವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ದೇವರ ಕೃಪೆ ಅಥವಾ ಕೋಪ ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಸ್ಥಾನವಿಲ್ಲ, ನೈತಿಕತೆಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. 'What is ritually correct is ethically right.'

ಯಾತು–ಶಕ್ತಿಯು ಧರ್ಮದ ಕಲ್ಪನೆಯ ಪೂರ್ವಾವಸ್ಥೆ. ಫ್ರೇಜರ್ ಎಂಬಾತನ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ಅದು ವಿಜ್ಞಾನದ ಪೂರ್ವಸ್ಥಿತಿಯೂ ಅಹುದು. ಉದ್ದಿಷ್ಟ ಸಾಧನೆ ಈ ಎರಡರ ಗುರಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿಯ ಸುಪ್ತಶಕ್ತಿಯನ್ನು 'ಯಾತುಧಾನ' ಮತ್ತು 'ವಿಜ್ಞಾನಿ' ಇಬ್ಬರೂ ನಂಬುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ

ಮಾತ್ರ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿರುತ್ತದೆ. ವೈಜ್ಞಾನಿಕನು ಅನುಭವ ಹಾಗೂ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಯಾತುಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರ ತಂತ್ರಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ. ವೈಜ್ಞಾನಿಕನು ಬೌದ್ಧಿಕ ಆಧಾರದಿಂದ ಮುಂದುವರೆಸುತ್ತಾನೆ; ಆದರೆ ಯಾತುಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಗೂಢತೆ, ಅಶಿಕ್ಷಿತತೆ, ಅಂಧ ಶ್ರದ್ಧೆ– ಇವು ಮುಖ್ಯ. ಫ್ರೇಜರನು ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯ ಭೇದವನ್ನು ರೀತಿ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾನೆ: "Legitimately applied they yield science; illegitimately applied they yield magic, the bastard sister of science."

ವಿಶಿಷ್ಟ ಮಂತ್ರಗಳ ಹಾಗೆಯೇ ಅವುಗಳ ವಿಶಿಷ್ಟ ವಿಧಿ, ಎಂದರೆ 'ತಂತ್ರ'. ಈ ಯಾತು–ಕ್ರಿಯೆಯ ಮೂಲಕ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಅವಸ್ಥೆಯ ಮಾನವನು ತನ್ನ ಉದ್ದಿಷ್ಟ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ತಂತ್ರವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಶಿವ–ಶಕ್ತಿ, ಪ್ರಕೃತಿ–ಪುರುಷ ಇವುಗಳ ಸಂಯೋಗಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಿರುತ್ತದೆ. ಶಿವಪೂಜೆ, ಲಿಂಗಪೂಜೆ, ಪಶುಬಲಿ, ನರಬಲಿ ಮುಂತಾದ ಕಲ್ಪನೆಗಳು ಇದರಿಂದಲೇ ರೂಢಿಯಾಗಿವೆ. ಶಕ್ತಿ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಅನಾಚಾರ, ಸ್ವೈರಾಚಾರಗಳಿಂದ ಅನೇಕ ಅನಿಷ್ಟ ರೂಢಿಗಳು ಉಂಟಾಗಿವೆ.

ಯಜ್ಞ ಕರ್ಮ

ಭಾರತದಲ್ಲಿಯ ಆರ್ಯರನ್ನುಳಿದು ಇತರ ಗುಂಪುಗಳು ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಲು ಮತ್ತು ಇಚ್ಛಾಪೂರ್ತಿಗಾಗಿ ತಂತ್ರವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ವೈದಿಕ ಕಾಲದ ಆರ್ಯರು ಯಾವ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸುತ್ತಿದ್ದರೋ ಅದಕ್ಕೆ ಯಜ್ಞವೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಯಜ್ಞ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಕಲ್ಪನೆಯು ಯಾತು–ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸಿದೆ. ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮಾನವವಂಶಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞನಾದ ಆಂಡ್ರ್ಯೂ ಲ್ಯಾಂಗ್ ಈತನು ಯಜ್ಞವಿಧಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:[೧]

On the whole the religion of the Rishis is practical; it might also be said, is magical. They desire temporal blessings, rain, sunshine, long life, power, wealth in flocks and herds. The whole purpose of the sacrifices which occupy so much of their time and thought is to obtain good things. The sacrifice and the sacrificer

---

೧. ವೈದಿಕಯಜ್ಞ–ತಂತ್ರಸಾಧನಾ–ಭಕ್ತಿಯೋಗ, ಪು.೫೨.

came between gods and men. On the man's side is faith, munificence, a compelling force of prayer and intenseness of will; the sacrifice in vigorates the gods to do the will of the sacrificer.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೆ ಋಷಿಗಳ ಧರ್ಮದ ಸ್ವರೂಪವು ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ. ಯಾತ್ವಾತ್ಮಕವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಅನ್ನಬಹುದು. ಕಾಲಾನುರೂಪವಾಗಿ ವರ, ಆಶೀರ್ವಾದ, ಮಳೆ, ಸೂರ್ಯಪ್ರಕಾಶ, ದೀರ್ಘಾಯುಷ್ಯ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ದನಕರುಗಳ ಸಂಪತ್ತು ಲಭಿಸಬೇಕೆಂಬ ಬೇಡಿಕೆ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಯಜ್ಞವಿಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಮಯ, ಹಣ, ಶಕ್ತಿ ವ್ಯಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಒಳ್ಳೆಯ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಅಭಿಲಾಷೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು ಈ ವಿಧಿಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ದೇವತೆಗಳ ಹಾಗೂ ಮಾನವರ ಮಧ್ಯಸ್ಥರಾಗಿ ಯಜ್ಞ, ಹಾಗೂ ಯಜ್ಞವನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿಕೊಡುವವರು ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಶ್ರದ್ಧೆ, ಔದಾರ್ಯ, ಪ್ರಾರ್ಥನೆ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ಉತ್ಕಟ ಇಚ್ಛೆ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಮಾನವನ ಗುಣಗಳು ಯಜ್ಞಕರ್ತನ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಖಂಡಿತವಾಗಿ ದೇವರಿಂದ ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸುವ ಸಾಧನವೆಂದರೆ ಯಜ್ಞ.

ಯಜ್ಞ ಈ ಶಬ್ದವು ಯಜ ಎಂಬ ಮೂಲಧಾತುವಿನಿಂದ ಬಂದಿದೆ. ಯಜ ಎಂದರೆ, ದೇವರ ಪೂಜೆ, ಸಹವಾಸ ಮತ್ತು ದಾನಧರ್ಮ, ತಮಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠ ನಾದವನು ದೇವಸಮಾನನೆಂದು ಪೂಜಿಸುವುದು, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಜನರಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿ ವಿಶ್ವಾಸಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು, ಅವರನ್ನು ಸಂಘಟಿಸುವುದು, ತಮಗಿಂತ ಕಿರಿಯರಿಗೆ ಹಲವು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದು. ಯಜ್ಞಕರ್ಮವು ಸನ್ಮಾನ, ಸಂಘಟನೆ ಹಾಗೂ ದಾನಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ. ವ್ಯಕ್ತಿ ಸಾಮಾನ್ಯನು ತನ್ನ ಸ್ವಂತದ ಕರ್ತವ್ಯದ ಜೊತೆಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನೂ ಪಾಲಿಸುವುದು ಮುಖ್ಯ ಎಂಬುದೇ ಯಜ್ಞ ಕರ್ಮದ ಅರ್ಥವಾಗಿದೆ.[೨] ಯಜ್ಞ ಕರ್ಮವು ತ್ಯಾಗ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಕರ್ಮವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಪ್ರಥಮ ವಾಗಿ ಅಸುರರು ಅದನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು; ನಂತರದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳು ಅದನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದರು. ಋಷಿಗಳು ಹಾಗೂ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ಯಜ್ಞಕರ್ಮ ವನ್ನು ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ. ಯಜ್ಞಕರ್ಮದಲ್ಲಿ 'ಯಾಚನೆ' ಇರುತ್ತದೆ. 'ಯಜ್ಞ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವು 'ಯಾಚ್' ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದ ಬಂದಿದೆ ಎಂದು ಕೆಲವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ. 'ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಂಡ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿದೆ' ಎಂದು ಕಂಡುಹಿಡಿದ ನಂತರ ಮಾನವಜೀವನದಲ್ಲಿ

೨. ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕೋಶ, ಖಂಡ ೭, ಪು.೫೯೯.

ದೊಡ್ಡ ಕ್ರಾಂತಿ ನಡೆಯಿತು. ಅಗ್ನಿಗೆ ದೇವತ್ವ ದೊರೆಯಿತು. ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸಂತುಷ್ಟ ಗೊಳಿಸಲು ಹಲವಾರು ಉಪಾಸನೆಗಳು ರೂಢವಾದವು. 'ಅಗ್ನಿಯು ಪ್ರಸನ್ನನಾದರೆ ಕೋರಿಕೆ ಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತದೆ' ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ದೃಢವಾದಂತೆ 'ಅಗ್ನಿಯ ಕೋಪವು ಸರ್ವನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣ' ಎಂಬ ಭಯವೂ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತು. ಯಜ್ಞವಿಧಿಯು ಇಷ್ಟದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸಂತುಷ್ಟಗೊಳಿಸುವ ಮಾಧ್ಯಮವಾಯಿತು. ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟ ಆಹುತಿಯನ್ನು ಅಗ್ನಿಯು ಇಷ್ಟದೇವತೆಗಳಿಗೆ ತಲುಪಿಸುತ್ತಾನೆ; ಅದರಿಂದ ಇಷ್ಟಾರ್ಥ ಪೂರ್ತಿಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಮನೋಭಾವವು ಬೆಳೆದುಬಂದಿತು. ಈ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಕೊಡುವ– ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಭಾವನೆ ಇರದೇ ಈ ಯಾತುವಿಧಿಯ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ದೇವರ ಅಂತಸ್ತನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಭಾಗವಿತ್ತು.

ದೇವಾನ್ ಭಾವಯತಾನೇನ ತೇ ದೇವಾ ಭಾವಯಂತು ವಃ ।
ಪರಸ್ಪರಂ ಭಾವಯಂತಃ ಶ್ರೇಯಃ ಪರಮವಾಪ್ಸ್ಯಥ ॥

ಭ. ಗೀತಾ ೩/೧೧

ಭಾವಯತ್ ಎಂದರೆ ಶಕ್ತಿಯುತನಾಗಿ ಮಾಡುವುದು. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ ಕಂಡುಬರುವ ಕೊಡುವ–ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಭಾವನೆಯಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಯುಕ್ತನಾಗುವ ಕಲ್ಪನೆ ಇದೆ. ಆಹುತಿಗಳನ್ನರ್ಪಿಸಿ ದೇವತೆಯನ್ನು ಸಂತೊಷಗೊಳಿಸಿದರೆ ಧ್ಯೇಯ ಸಾಧನೆ ನಿಶ್ಚಿತ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದ ತ್ರಿಶಂಕು, ದೇಹಸಹಿತವಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಸೇರುವ ಅತಿ ಅಭಿಲಾಷೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ಮಹಾಯಾಗವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು.

ಕರ್ತವ್ಯಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾಗಿ ಆಚರಿಸಿದ, ಫಲದ ಆಸೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರದ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಭಗವದ್ಗೀಎಯಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞವೆಂದಿದ್ದಾರೆ. ಯಜ್ಞವೆಂದರೆ ಪೂಜ್ಯವ್ಯಕ್ತಿಗಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ತ್ಯಾಗ. ಧರ್ಮವು ಇದರೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿತವಾಗಿದೆ. ಯಜ್ಞಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಅಧಿಷ್ಠಾನ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಆತನ ಕೃಪೆಯಿಂದಲೇ ಸೃಷ್ಟಿಚಕ್ರವು ಸಾಗಿದೆ:

ಅನ್ನಾದ್ಭವಂತಿ ಭೂತಾನಿ ಪರ್ಜನ್ಯಾದನ್ನಸಂಭವಃ ।
ಯಜ್ಞಾದ್ಭವತಿ ಫರ್ಜನ್ಯೋ ಯಜ್ಞಃ ಕರ್ಮಸಮುದ್ಭವಂ ॥೧೪॥
ಕರ್ಮ ಬ್ರಹ್ಮೋದ್ಭವಂ ವಿದ್ಧಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಕ್ಷರಸಮುದ್ಭವಂ ।
ತಸ್ಮಾತ್ ಸರ್ವಗತಂ ಬ್ರಹ್ಮ ನಿತ್ಯಂ ಯಜ್ಞೇ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಮ್ ॥೧೫॥

ಭ.ಗೀ. ೩

ಸೃಷ್ಟಿಯ ನಿರ್ಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೇ ಕರ್ಮವೆಂದರೆ ಯಜ್ಞ. ಯಜ್ಞದಿಂದ ಸಮಾಜದ ಪಾಲನೆ–ಪೋಷಣೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ

"ಯಜ್ಞೇನ ಯಜ್ಞಮಯಜಂತ ದೇವಾಸ್ತಾನಿ ಧರ್ಮಾಣಿ ಪ್ರಥಮಾನ್ಯಾಸನ್"

ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಐಹಿಕ ಸುಖಸಮೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಯಜ್ಞಗಳನ್ನಾಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಹಲವು ಯಜ್ಞಗಳು ಸಮಾಜಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಯಜ್ಞದಿಂದ ಬಹಳಷ್ಟು ಜನರಿಗೆ ಲಾಭವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕುಟುಂಬ, ಸಮಾಜ, ದೇಶ, ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವ ಇವುಗಳ ಕಲ್ಯಾಣ–ಕ್ಷೇಮಾಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಯಜ್ಞಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಮಳೆ ರೋಗ ನಿವಾರಣೆ, ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಣೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಕಟ ನಿವಾರಣೆ ರಾಜ್ಯದ ಏಳಿಗೆ ಈ ರೀತಿಯ ಹಲವಾರು ಕಾರಣ–ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಯಜ್ಞದ ಬಗ್ಗೆ ಡಾ॥ ಸ.ರಾ. ಗಾಡಗೀಳ ಅವರ ಹೇಳಿಕೆ: "ವಿಶಿಷ್ಟ ಮಂತ್ರಗಳ ಮತ್ತು ಸೂಕ್ತ ಕರ್ಮಗಳ ತಂತ್ರ ಶುದ್ಧ ಆಚರಣೆಯಿಂದ ನಿಸರ್ಗದ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಅಂಕಿತದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಈ 'ಯಾತು' ತಂತ್ರ ವಿಧಿಯನ್ನಾಧರಿಸಿ ಯಜ್ಞವಿಧಿಯು ರೂಪುಗೊಂಡಿದೆ. ತಮ್ಮ ಉದ್ದಿಷ್ಟ ಸಾಧನೆಗಾಗಿ, ಪರಮೇಶ್ವರನಂಥ ದಯಾಘನನ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವರೂಪದ ಶಕ್ತಿಯ (Personal Agent) ಅವಶ್ಯಕತೆಯು 'ಯಾತು' ವಿಧಿಯಲ್ಲಿರುವುದಿಲ್ಲ; ಅದೇ ರೀತಿ ಯಜ್ಞ ವಿಧಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಯಜ್ಞದ ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿರುತ್ತದೆ. ಯಾಚಕನ ಇಚ್ಛೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುವುದರಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳ ಒಲವಿನ ಪ್ರಶ್ನೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಕರ್ಮವನ್ನು ಸೂಕ್ತವಾಗಿ ಆಚರಿಸಿದರೆ ಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಲೇಬೇಕು. ಇದರಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಗಳ ಉಚ್ಚಾರಣೆಗೆ ಮತ್ತು ವಿಧಿಯುಕ್ತ ಕರ್ಮಾಚರಣೆಗೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಮಹತ್ವವಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಎಳ್ಳಿನಷ್ಟೂ ದೋಷವಿರಕೂಡದು. ಯಜ್ಞವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯಬಹುದಾದ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ತಡೆಯಲು 'ಬ್ರಹ್ಮ' ಎಂಬ ಋತ್ವಿಜನು ಯಜ್ಞವೇದಿಕೆಯ ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಕುಳಿತಿರುತ್ತಾನೆ. ಯಜ್ಞಕರ್ಮಗಳು ವಿಧಿಯುಕ್ತವಾಗಿ ನಡೆಯುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಈ ಋತ್ವಿಜನ ಕಾರ್ಯ. ಯಜ್ಞಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ದೋಷಗಳಾದರೆ ಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವ ಬದಲು ಯಜ್ಞಕರ್ತನಿಗೆ ಮೃತ್ಯುವಿನ ಭಯವಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಮೃತ್ಯುವಿನಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲು 'ಬ್ರಹ್ಮ' ಋತ್ವಿಜನು ದಕ್ಷಿಣದಿಶೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುತ್ತಾನೆ. ದೇವತೆಗಳ ಕಾರ್ಯ ಇದರಲ್ಲಿ ನಾಮ ಮಾತ್ರ.

"Sacrifice is regarded as possessing a mystical potence superior even to gods who, it is sometimes stated, attained to their divine rank by means of sacrifice." ಎಂದು ಡಾ॥ ಆರ್.ಎನ್. ದಾಂಡೇಕರವರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ತರ್ಕತೀರ್ಥ ಲಕ್ಷ್ಮಣಶಾಸ್ತ್ರಿ ಜೋಶಿಯವರು ಡಾ॥ ಗಾಡಗೀಳರವರ ಮತವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅನುಮೋದಿಸುವುದಿಲ್ಲ.[೩] ಅವರ ಪ್ರಕಾರ: 'ದೇವರಿಗೆ ಮಹತ್ವ ದೊರೆತದ್ದು ಯಜ್ಞದಿಂದ' ಎಂಬ ಕಲ್ಪನೆ ರೂಢವಾಗಿದೆ. ಇನ್ನೂ ಹಲವರ ಮತದಂತೆ 'ಭಕ್ತಿ' ಎಂದರೆ ಪ್ರೇಮಭಾವನೆಯ ಒಂದು ಪ್ರಕಾರ. ಇದಕ್ಕೆ 'ನಿಷ್ಠೆ' ಎಂದೂ ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಋಗ್ವೇದದ ಯಜ್ಞವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಈ 'ನಿಷ್ಠೆ'ಯ ಉಲ್ಲೇಖ ಆಗಾಗ ಬರುತ್ತದೆ. ಮಾವನಶಾಸ್ತ್ರದ ಪ್ರಕಾರ ವೈದಿಕ ಯಜ್ಞವಿಧಿ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಯಾತು ವಿಧಿಯಲ್ಲ. ಅದೊಂದು ಅಲೌಕಿಕ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಅಂಕಿತದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ ಯಾತು ವಿಧಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ, ವೈದಿಕಯಜ್ಞ ವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದರಲ್ಲಿ ದೇವರಿಗೆ ಶರಣುಹೋಗುವ ಮನೋಭಾವಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಿದೆ. ಯಜ್ಞದಿಂದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಯಜ್ಞವೆಂದರೆ ಸಮರ್ಪಣೆಯ ವಿಧಿ. ಇದರಲ್ಲಿ 'ಯಾತು' ಕ್ರಿಯೆ ಸಮಾವಿಷ್ಟವಾಗಿದೆ, ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ವೈದಿಕಯಜ್ಞವೆಂದರೆ ಕೇವಲ ಯಾತು ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲ... ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿಯ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಯಾತು ಕ್ರಿಯೆ ಇದ್ದೇ ಇದೆ. ಯಾತುವಿನಿಂದ ಚಮತ್ಕಾರಗಳು ಜರುಗುತ್ತವೆ; ಜನರು ಅವನ್ನು ನಂಬುತ್ತಾರೆ. ಮಾನವನ ಇಚ್ಛಾಶಕ್ತಿ ಎಂದರೆ (omnipotence of will) ಇಂದ್ರಜಾಲದ ತತ್ತ್ವವಾಗಿದೆ. ಇದರ ವ್ಯಕ್ತಿಸ್ವರೂಪವೆಂದರೆ ಪರಮೇಶ್ವರ! ಯಾತುಕ್ರಿಯೆಯ ಅರಳಿದ ರೂಪವೆಂದರೆ ಭಕ್ತಿಪ್ರಧಾನ ಧರ್ಮ

ತಪಶ್ಚರ್ಯ

ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮೂರು ಪ್ರಧಾನ ಅಂಗಗಳಲ್ಲಿ 'ತಪಸ್ಸು' ಒಂದಾಗಿದೆ.[೪] 'ಶಬ್ದಕಲ್ಪದ್ರುಮ'ದಲ್ಲಿ **ತಪತಿ ತಾಪಯತಿ ವಾ** ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. 'ಸರ್ವಲಕ್ಷಣಸಂಗ್ರಹ'ದಲ್ಲಿ **ಕ್ಷುತ್ಪಿ ಪಾಸಾ ಶೀತೋಷ್ಣಾದಿ ದ್ವಂದ್ವ ಸಹನಮ್**. 'ಹಸಿವು,

---

೩. ವೈದಿಕಯಜ್ಞ–ತಂತ್ರಸಾಧನಾ–ಭಕ್ತಿಯೋಗ, ಪು. ೪೭, ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ ಪು. ೧೫.

೪. ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕೋಶ, ಖಂಡ ೪, ಪು. ೩೫–೩೭.

ಬಾಯಾರಿಕೆ ಶೀತೋಷ್ಣಗಳನ್ನು ಸಹಿಸುವುದೇ ತಪಸ್ಸು' ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಧರ್ಮ, ಅರ್ಥ, ಕಮ ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷಗಳ ಸಂಬಂಧವು ತಪಸ್ಸಿನೊಡನೆ ಇದೆ ಗಾರ್ಹಸ್ಥ್ಯ, ವಾನಪ್ರಸ್ಥ ಹಾಗೂ ಸಂನ್ಯಾಸ ಈ ಆಶ್ರಮಗಳು ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿವೆ. ಮಾನವನ ಜೀವನವನ್ನು ಕಲ್ಮಶರಹಿತ ಮಾಡಬೇಕಾದರೆ ತಪೋಗ್ನಿಯಿಂದ ದಹಿಸಬೇಕು. ಉಪನಿಷತ್ಕಾರರ ಮತದಂತೆ ತಪಸ್ಸು ವಾನಪ್ರಸ್ಥಾಶ್ರಮದ ಒಂದು ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗವಾಗಿದೆ.

ತಪಃ ಶ್ರದ್ಧೇ ಯೇ ಹ್ಯುಪವಸಂತ್ಯರಣ್ಯೇ ಶಾಂತಾ ವಿದ್ವಾಂಸೋ ಭೈಕ್ಷ್ಯಚರ್ಯಾಂ ಚರಂತಃ ।
ಸೂರ್ಯದ್ವಾರೇಣ ತೇ ವಿರಜಾಃ ಪ್ರಯಾಂತಿ ಯತ್ರಾಮೃತಃ ಸ ಪುರುಷೋऽಹ್ಯವ್ಯಯಾತ್ಮಾ ॥
–ಮಂಡುಕೋಪನಿಷತ್ ೧/೧೧

ಶಾಂತಧೀಮಂತರಾದ ಪುರುಷರು ವನದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸಿ ಭಿಕ್ಷಾವೃತ್ತಿಯನ್ನವಲಂಬಿಸಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಸೂರ್ಯನ ಮುಖಾಂತರ ಪಾಪರಹಿತರಾಗಿ ಅಮರ ಹಾಗೂ ಅವ್ಯಯ ಪುರುಷನತ್ತ ಸಾಗುತ್ತಾರೆ. ಮಹಾನಾರಾಯಣೀಯ ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತಪದ ವ್ಯಾಪಕ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಬಣ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ–

ಋತಂ ತಪಃ ಸತ್ಯಂ ತಪಃ ಶ್ರುತಂ ತಪಃ ಶಾಂತಂ ತಪೋ ದಮಸ್ತಪಃ ।
ಶಮಸ್ತಪೋ ದಾನಂ ತಪೋ ಯಜ್ಞಂ ತಪೋ ಭೂರ್ಭುವಸ್ಸುವರ್ಬ್ರಹ್ಮೈತದು–
ಪಾಸ್ಯೈತತ್ತಪಃ ॥

ಋತ, ಶ್ರುತ, ಸತ್ಯ, ಶಾಂತ, ದಮ, ಶಮ, ದಾನ, ಯಜ್ಞ ಇವೆಲ್ಲ ತಪಗಳಾಗಿದ್ದು ಸಚ್ಚಿದಾನಂದಸ್ವರೂಪಬ್ರಹ್ಮನ ಉಪಾಸನೆಯು ಕೂಡ ಒಂದು ತಪಸ್ಸೇ ಆಗಿದೆ.

"ತಪಸಿ ಸರ್ವಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಂ ತಸ್ಮಾತ್ತಪಃ ಪರಮಂ ವದಂತಿ"

ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ಅಡಕವಾಗಿದೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ತಪಸ್ಸು ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ಉಪನಿಷತ್ಕಾರರು ನುಡಿದಿದ್ದಾರೆ. ಧರ್ಮಸೂತ್ರಕಾರರು ಪಾಪದ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಬೇಕೆಂದಿದ್ದಾರೆ.

ದೇವದ್ವಿಜಗುರುಪ್ರಾಜ್ಞಪೂಜನಂ ಶೌಚಮಾರ್ಜವಮ್ ।
ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಮಹಿಂಸಾ ಚ ಶಾರೀರಂ ತಪ ಉಚ್ಯತೇ ॥೧೪॥
ಅನುದ್ವೇಗಕರಂ ವಾಕ್ಯಂ ಸತ್ಯಂ ಪ್ರಿಯಹಿತಂ ಚ ಯತ್ ।
ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಾಭ್ಯಸನಂ ಚೈವ ವಾಙ್ಮಯಂ ತಪ ಉಚ್ಯತೇ ॥೧೫॥
ಭಾವಸಮಶುದ್ಧಿರತ್ಯೇತತ್ತಪೋ ಮಾನಸ ಮುಚ್ಯತೇ ॥೧೬॥

ಭ. ಗೀ. ೧೭

ದೇವರ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ, ಗುರುಗಳ, ವಿದ್ವಾಂಸರ ಪೂಜೆಯೇ ತಪಸ್ಸು. ಶುದ್ಧಿ, ಋಜುತ್ವ, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ಮತ್ತು ಅಹಿಂಸೆ ಎಂದರೆ ಶಾರೀರಿಕ ತಪಸ್ಸು. ಉದ್ವೇಗವಿರದ ವಾಣಿ, ಸತ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಿಯವಾದ ಭಾಷಣ, ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ಇವು ವಾಚಿಕ ತಪಸ್ಸು; ಮಾನಸಿಕ ಪ್ರಸನ್ನತೆ, ಸೌಮ್ಯತೆ, ಮೌನ, ಆತ್ಮನಿಗ್ರಹ ಮತ್ತು ಭಾವಸಂಶುದ್ಧಿಯೆಂದರೆ ಮಾನಸಿಕ ತಪಸ್ಸು; ಫಲದ ಆಸೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳದೇ ಕಾಯೇನ ವಚಸಾ ಮನಸಾ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ತಪಗೈದರೆ ಅದು ಸಾತ್ವಿಕ ತಪವೆಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಮಾನಸನ್ಮಾನ, ಗೌರವ ಪೂಜೆ ದೊರೆಯಬೇಕೆಂಬ ಐಹಿಕ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಂದ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಕೈಕೊಂಡರೆ ಅದು ರಾಜಸಿಕ ತಪವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಮೂರ್ಖತನದಿಂದ ಸ್ವಂತದ ದೇಹವನ್ನು ಶ್ರಮಿಸಿ, ಪರರಿಗೆ ಪೀಡೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಆಚರಿಸಿದ ತಪಸ್ಸು ತಾಮಸಿಕವೆಂದು ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ–

ಯದ್ ದುಸ್ತರಂ ಯದ್ ದುರಾಪಂ ಯದ್ ದುರ್ಗಂ ಯಚ್ಚ ದುಷ್ಕರಮ್ ।
ಸರ್ವಂ ತತ್ತಪಸಾ ಸಾಧ್ಯಂ ತಪೋಹಿ ದುರತಿಕ್ರಮ್ಮಮ್ ॥

ಮನುಸ್ಮೃತಿ

ಯಾವುದು ಕಠಿಣ, ಕೈಗೆ ಸಿಗಲಾರದ, ತಲುಪಲಸಾಧ್ಯ, ಕೈಕೊಳ್ಳಲಾಗದ ಸಂಗತಿ ಎಂದಿದೆಯೋ, ಅದು ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ದೊರೆಯುವುದು; ಆದರೆ, ತಪಸ್ಸನ್ನು ಯಾರೂ ಅತಿಕ್ರಮಿಸುವಂತಿಲ್ಲವೆಂದು ಮನುವು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಚಿಂತನಾಶಕ್ತಿಯು ಬಲಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ, ಜ್ಞಾನವು ವರ್ಧಿಸುತ್ತದೆ. ವ್ಯಾಸರು ತುಂಬಾ ಪರಿಶ್ರಮ ವಹಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಪುರಾತನ ವಾಙ್ಮಯದ ಸಂಗ್ರಹಣೆ ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಪ್ರಾಚೀನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸಿನ ಪ್ರಭಾವವು ತೋರಿಬರುತ್ತದೆ.

ಮಾನವನ ಶಕ್ತಿಗೆ ನಿಲುಕದ ಸಂಗತಿಗಳು ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಲಭಿಸುವಂತಾಗುತ್ತವೆ. ಮಾನವರ ಹಾಗೆ ದೇವತೆಗಳು–ದಾನವರು ತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಚರಿಸಹತ್ತಿದರು. ಬ್ರಹ್ಮ

ದೇವರು ತಪದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದಲೇ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವಂತಾದನು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ತಾನು 'ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿ' ಎಂದೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಘೋರ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಿದನು. ರಾವಣನು ತಪೋಬಲದಿಂದ ಮರ್ಯಾದಿತ ಅಮರತ್ವವನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೊಂಡನು. ಪಾರ್ವತಿಯು ಶಿವನನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸಿದುದಲ್ಲದೇ ಕ್ಷಾಮದ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ ಗಂಗೆಯನ್ನು ಭೂಮಿಗೆ ಕರೆತಂದಳು. ಪಾತಿವ್ರತ್ಯವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು ಬಂದ ಬ್ರಹ್ಮ–ವಿಷ್ಣು–ಮಹೇಶ್ವರರನ್ನು ಎಳೆಯ ಬಾಲಕರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದು ತಪೋಬಲದಿಂದಲೇ ಎಂದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿದೆ. ಮಾಂಡವ್ಯನ ಶಾಪದಿಂದ ಶಾಪದಿಂದ ಗೆಳತಿಗೆ ಬಂದ ವೈಧವ್ಯವನ್ನು ಸಹ ತಪೋಬಲದಿಂದಲೇ ಪರಿಹರಿಸಿದಳು. ಶಂಬೂಕನು ದೇಹಸಹಿತವಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಹವಣಿಸಿ ನಡೆಯಿಸಿದ ತಪಶ್ಚರ್ಯೆಯು ವ್ಯರ್ಥವಾಯಿತು; ಏಕೆಂದರೆ ಆತನು ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿದ್ದನು.

ತಪಶ್ಚರ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ದೈಹಿಕ ಕ್ಲೇಶಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷಮಹತ್ತ್ವವಿದೆ. ಕ್ಲೇಶಗಳ ತೀವ್ರತೆಯು ಹೆಚ್ಚಾದಷ್ಟೂ ದೀರ್ಘಕಾಲ ನಡೆದಷ್ಟು ತಪಸ್ಸಿದ್ಧಿ ಹೆಚ್ಚು. ಬೇಸಗೆಯಲ್ಲಿ ಪಂಚಾಗ್ನಿ ಸಾಧನೆ; ಕೊರೆಯುವ ಚಳಿಗಾಲದಲ್ಲಿ ಒದ್ದೆ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವುದು; ಮಳೆಗಾಲದಲಿ ಆಕಾಶದ ಕೆಳಗೆ ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವುದು; ಒಂದು ಅಥವಾ ಎರಡೂ ಕೈಗಳನ್ನು ಆಕಾಶದತ್ತ ಮೇಲೆ ಎತ್ತಿ ದೀರ್ಘ ಸಮಯವಿರುವುದು; ಒಂಟಿಗಾಲಿನ ಮೇಲೆ ನಿಲ್ಲುವುದು; ಬೆಂಕಿಯ ಮೇಲೆ ನಡೆಯುವುದು; ನೀರಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವುದು; ಮೌನವನ್ನಾಚರಿಸುವುದು; ಸಾಷ್ಟಾಂಗನಮಸ್ಕಾರ ಹಾಕುತ್ತ ಇಲ್ಲವೇ ಉರುಳು ಸೇವೆಗೈಯುತ್ತ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆ ಕೈಕೊಳ್ಳುವುದು; ವಾಯುಭಕ್ಷಣೆ ಮತ್ರ ಮಾಡಿರುವುದು; ಪಕ್ಷಿಗಳಂತೆ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದ ಕಾಳುಗಳನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಂಡು ಜೀವನ ನಡೆಸುವುದು– ಈ ರೀತಿಯ ಅನೇಕ ತರಹದ ತಪಸ್ಸುಗಳಿವೆ. ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಿನ ಆಹಾರ ಮತ್ತು ತ್ಯಾಗ ಇವು ಕೂಡ ತಪಸ್ಸು ಎಂದೆನಿಸುತ್ತವೆ. ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರಿಬ್ಬರಿಗೂ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವಿದ್ದರೂ ಈ ಶೂದ್ರರನ್ನು ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ದೂರವಿಡಲಾಗಿತೆಂಬುದು ಶಂಬೂಕನ ಕಥೆಯಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ವೈದಿಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶೂದ್ರರಿಗೂ ಈ ಅಧಿಕಾರವಿತ್ತು. ಅವರು ವೇದಾಧ್ಯಯನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲವರು ಮಂತ್ರಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನರಿತಿದ್ದರು. ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಶೂದ್ರರ ಮೇಲೆ ಅನೇಕ ಬಂಧನಗಳನ್ನು ಹೇರಲಾಗಿದೆ: ಅವರ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆದಿರಬಹುದು.

ತಪಸ್ಸಿನ ಉಪಯುಕ್ತತೆ ಇದ್ದಂತೆ ಅದರ ಉಪದ್ರವವೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂರಕ್ಷಕ ಹಾಗೂ ಸಂಹಾರಕ ಈ ಎರಡೂ ಶಕ್ತಿಗಳಿವೆ. ಕೈಕೊಂಡ ತಪಸ್ಸನ್ನವಲಂಬಿಸಿ, ಅದರ ಪ್ರಭಾವ ಮತ್ತು ಕಾಲಾವಧಿ ಇರುತ್ತದೆ. ತಪಸ್ವಿಗಳು ತಪದ ಬಲವು ಕುಗ್ಗಬಾರದೆಂದು ಬಹಳ ಜಾಗರೂಕತೆಯನ್ನು ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ತಪಸ್ಸು ಲೋಪವಾಗಬಹುದು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ತಪೋಭಂಗವಾಗಬೇಕೆಂದು ಇಂದರನು ರಂಭೆಯನ್ನು ಅತನ ಬಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದನು.

ಐಹಿಕ ಸುಖಸಂವರ್ಧನೆಗಾಗಿ, ಶತ್ರುಗಳ ವಿನಾಶಕ್ಕಾಗಿ, ಸಂಕಟಗಳ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ, ಮಾನವನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಮೀರಿಸುವ ಬಲವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ತಪ, ಯಾತು ಮತ್ತು ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇನ್ನಿತರ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಕಡಿಮೆ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. 'ಯಾತು' ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರ ತಂತ್ರಗಳಿಂದ, ಯಜ್ಞ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟದೇವತೆಗಳ ಕೃಪಾಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಮತ್ತು ತಪಶ್ಚರ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವದೇಹ ದಂಡನೆಯಿಂದ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಲೌಕಿಕ ಸಮೃದ್ಧಿಯೇ ಎಲ್ಲದರ ಉದ್ದೇಶವಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಯಾತುವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿಯ ಸುಪ್ತಶಕ್ತಿಯು ಚೇತನ ಪಡೆಯಬೇಕು. ಯಜ್ಞಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟದೇವತೆಗಳು ಪ್ರಸನ್ನರಾಗಬೇಕು; ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಉದ್ದೇಶಗಳು ಸಫಲಗೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾತು ಮತ್ತು ಯಜ್ಞ ಈ ಎರಡಕ್ಕಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪರರನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ತಪಶ್ಚರ್ಯೆಯಲ್ಲಿಯೂ ದೇವತೆಯು ಪ್ರಸನ್ನವಾಗುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸುವ ಸಾಧನಗಳು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಾಧಕನ ಕೈಯಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ. ಉದ್ದೇಶವು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವವರೆಗೆ ತಪಸ್ಸನ್ನು ನಡೆಯಿಸಬಹುದು. ಯಜ್ಞಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ದೈಹಿಕತೆಯ ಸಮೃದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ದ್ರವ್ಯ, ದೇವತೆ ಹಾಗೂ ವಿಧಾನಗಳಿಗೆ ಮಹತ್ವವಿತ್ತು. ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಾನಸಿಕ ಕ್ರಿಯೆಯಿದೆ. ಇವೆರಡರಿಂದ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಬಹುದು. ಭಗೀರಥನು ಉಗ್ರತಪಶ್ಚರ್ಯೆಯನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿ ಗಂಗೆಯನ್ನು ಪೃಥ್ವಿಗೆ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಸಗರನ ಪುತ್ರರ ಉತ್ತರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಅವರಿಗೆ ಅಕ್ಷಯ ಸ್ವರ್ಗಸುಖವನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟನು.

ಶಾಪ ಮತ್ತು ವರಗಳು: ಸಂಕಲ್ಪನೆ ಹಾಗೂ ಸ್ವರೂಪ

ಶಾಪ ಹಾಗೂ ವರಗಳಿಗೆ ಯಾತುಕ್ರಿಯೆ, ಯಜ್ಞ ಮತ್ತು ತಪಸ್ಸುಗಳೊಂದಿಗೆ ನಿಕಟಸಂಬಂಧವಿದೆ. ಶಾಪ ಇಲ್ಲವೇ ವರದ ಕಲ್ಪನೆ ಯಾತುವಿಧಿಯಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸಿದೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಯಜ್ಞದಿಂದ

ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅದರ ಪ್ರಮಾಣ ಕಡಿಮೆ. "A curse or blessing is a wish expressed in words that evil or good may befall a certain person"[೫] ಕೆಟ್ಟದನ್ನು ಬಯಸಿ ಉಚ್ಚರಿಸಿದರೆ, ಶಾಪ, ಒಳಿತನ್ನು ಬಯಸಿ ಉಚ್ಚರಿಸಿದರೆ ಅದು ವರ. ಇವೆರಡರಲ್ಲೂ ಕೊಡುವವನ ಉತ್ಕಟ ಇಚ್ಛೆ ಹಾಗೂ ಶಬ್ದಗಳ ಉಚ್ಚಾರಣೆ ಮತ್ತು ಕೊಡುವಾತನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ– ಈ ಮೂರು ಸಂಗತಿಗಳು ಮಹತ್ತ್ವಪೂರ್ಣ ವಿರುತ್ತವೆ. ಇಚ್ಛಾಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರ ಎಷ್ಟೇ ಇದ್ದರೂ ಶಬ್ದೋಚ್ಚಾರವಾಗುವವರೆಗೆ ಪರಿಣಾಮವು ದರ್ಶಿತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ, ಶಬ್ದೋಚ್ಚಾರಣೆಗೆ ಬಹಳ ಮಹತ್ವವಿದೆ. ಈ ರೀತಿ ಒಮ್ಮೆ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಪಡಿಸಿದ ನಂತರ ಅದನ್ನು ಹಿಂದಿರುಗಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಬದಲಾವಣೆಯೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಪರಿಣಾಮಗಳು ಖಚಿತವಾಗುತ್ತವೆ. ಶಬ್ದೋಚ್ಚಾರದ ಪರಿಣಾಮವು ಸುಳ್ಳಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ತಪ್ಪುವಂತಿದ್ದರೆ ಶಾಪ–ವರವೆಂದೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದು. ಕಾಮಮೋಹಿತ ಕ್ರೌಂಚಪಕ್ಷಿಗಳ ಜೋಡಿಯಲ್ಲಿಯ ಗಂಡುಪಕ್ಷಿಯನ್ನು ನಿಷಾದನು ಗುರಿ ಇಟ್ಟು ಕೊಂದಕಾರಣ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಮುಖದಿಂದ ಶಾಪದ ಉಚ್ಚಾರಣೆ ಯಾಯಿತು. ವಾಲ್ಮೀಕಿಗೆ ನಂತರ ಶಾಪ ನುಡಿದ ಬಗ್ಗೆ ವ್ಯಥೆಯಾದರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆ ಮಾಡಲಾಗಲಿಲ್ಲ; ಅದನ್ನು ಹಿಂತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ವರಗಳು ಸುಳ್ಳಾಗುವ ಎರಡು ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಬಂದಿವೆ. ಯಮನು ರಾವಣನೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ರಾವಣನನ್ನು ಸಾಯಿಸಲು ಯಮನು ಕಾಲದಂಡವನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡನು. ಕಾಲದಂಡವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು. ಅದನ್ನು ಬಳಸಿದರೆ ರಾವಣನ ಮೃತ್ಯುವು ತಪ್ಪುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಮಾನವನ ಹೊರತಾಗಿ ರಾವಣನಿಗೆ ಮರಣ ಬಾರದು! ಎಂಬ ವರವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಹೀಗಿದ್ದುದರಿಂದ ರಾವಣನು ಕಾಲದಂಡದಿಂದ ಮೃತನಾಗಿದ್ದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಕೊಟ್ಟ ವರವು ಸುಳ್ಳಾಗುತ್ತಿತ್ತು; ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು, ತನ್ನ ವರವನ್ನು ನಿಜಗೊಳಿಸಲು ಯಮನನ್ನು ಯುದ್ಧದಿಂದ ಪರಾವೃತ್ತಗೊಳಿಸಿದನು. ಎರಡನೇ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ನಿವಾತಕವಚ ಹಾಗೂ ರಾವಣ ಇವರಲ್ಲಿ ಕಾಳಗ ನಡೆದಿತ್ತು. ಇಬ್ಬರೂ ವರಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದುದರಿಂದ ಅನೇಕ ದಿನಗಳ ಕಾಳಗ ನಡೆದರೂ ಯಾರೊಬ್ಬರ ಸೋಲು–ಗೆಲುವು ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದರೂ ಜಯ ಹೊಂದಿದ್ದರೆ, ಕೊಟ್ಟ ವರವು ಸುಳ್ಳಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು

೫. Encyclopaedia of Religion and Ethics, p. 367.

ಇವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಮೈತ್ರಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ, ಕೊಟ್ಟ ವರಗಳ ಸತ್ಯತೆಯನ್ನು ಕಾಯ್ದನು. (ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣ, ಉತ್ತರ, ಸರ್ಗ ೨೨, ೨೩)

ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇಚ್ಛೆ ಮೂಡಿ ಅದರ ಉಚ್ಚಾರಣೆಯಾಗದಿದ್ದರೆ, ಅದು ಶಾಪ ಅಥವಾ ವರವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ನಂತರದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯಿಸಿ ಕೆಲವು ಸಲ ಶಬ್ದೋಚ್ಚಾರವನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿದಿದ್ದಾಗಿದೆ. ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಇಂಥ ಹೇರಳ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಮುಂಚೆ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ವೇದವತಿ ಮತ್ತು ಕುಶಕನ್ಯೆಯರು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದ್ದರೂ ರಾವಣ ಹಾಗೂ ವಾಯುವಿಗೆ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ವರಗಳನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿದ ದಾಖಲೆ ಬಂದಿಲ್ಲ.

ಕೇವಲ ಇಚ್ಛೆ ಹಾಗೂ ಉಚ್ಚಾರ ಶಾಪ-ವರಗಳನ್ನು ಕೊಡಲು ಸಾಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇವನ್ನು ಕೊಡುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಅಂಥ ಯೋಗ್ಯತೆ-ಬಲ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಅಥವಾ ಯಜ್ಞದಿಂದ ಈ ಬಲವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ವಿಪರೀತ ಕೋಪದಿಂದಾಡಿದ ಶಬ್ದಗಳು ಶಾಪವಾಗಲಾರವು! ಉಚ್ಚಾರದಂತೆ ಪರಿಣಾಮವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಅವುಗಳಲ್ಲಿರುವುದಿಲ್. ಈ ಬಗೆಯ ಉದ್ಗಾರಗಳಿಗೆ ಬಿರುನುಡಿಗಳೆಂದೆನ್ನಬಹುದು. “ಕಾಗೆಯ ಶಾಪಕ್ಕೆ ಹಸು ಸಾಯುವುದೇ!” ಎಂಬ ಗಾದೆಯಿದೆ; ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಅಭಾವ. ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ಯಾರೊಬ್ಬರು “ಒಳ್ಳೆಯದಾಗಲಿ!” ಎಂದರೆ ಅದು ವರವಾಗದು! ಅದು ಕೇವಲ ಸದಿಚ್ಛೆ-ಆಶೀರ್ವಾದ ಮಾತ್ರ. ಇಂಥ ಆಶೀರ್ವಾದಗಳು ಅಥವಾ ಕಟುಮಾತು ಶಬ್ದಗಳ ಉಚ್ಚಾರಣೆಯಂತೆ ನಡೆಯುವ ವೆಂತಲ್ಲ; ಅಪ್ಪಿತಪ್ಪಿ ನಡೆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾಕತಾಲೀಯ ನ್ಯಾಯವೆಂದೆನ್ನಬಹುದು. ನಿಜವಾದ ಶಾಪ-ವರಗಳ ಆಗುಗಳನ್ನು ತಡೆಯುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಸಂತಪ್ತನಾದ ಗೌತಮನು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ನುಡಿದದ್ದು, ಶಾಪ; ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ರಂಭೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಅಡಿದ್ದು ಶಾಪವಾಗಿದೆ. ಅವರ ಉದ್ಗಾರಗಳಿಗೆ ತಪಶ್ಚರ್ಯೆಯ ಬಲವಿತ್ತು. ‘ಅಷ್ಟಪುತ್ರಸೌಭಾಗ್ಯವತೀ ಭವ’, ‘ಆಯುಷ್ಮಾನ್‌ಭವ’ ಎಂಬ ನುಡಿಗಳೆಂದರೆ ಸದಿಚ್ಛೆಗಳು; ವರಗಳಲ್ಲ. ಅವುಗಳ ಪರಿಣಾಮಗಳು ನಿಶ್ಚಿತವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಯೋಗ್ಯತೆ ಇದ್ದ ಭೃಗುವಿನ ವರದಿಂದ ಸಗರ ರಾಜನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಸುಮತಿಗೆ ಅರವತ್ತು ಸಾವಿರ ಗಂಡುಮಕ್ಕಳಾದವು. ವಿವಾಹವಾಗದೇ ಅಥವಾ ಯಾರೊಬ್ಬರ ಪತ್ನಿಯಾಗದೇ ಪುತ್ರಪ್ರಾಪ್ತಿ ಹೊಂದುವ ಇಚ್ಛೆ ‘ಸೋಮದಾ’ ಎಂಬ ಗಂಧರ್ವಿಯದಾಗಿತ್ತು. ‘ಚುಲಿ’ ಎಂಬ ಋಷಿಯು ಅಧಿಕಾರಬಲದಿಂದ ಅದನ್ನು ಪೂರೈಸಿದನು.

ದೇವರಲ್ಲಿ ಈ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಜನ್ಮಜಾತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಮಾನವರಂತೆಯೇ ಅವರಿಗೂ ತಪಸ್ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ತಪಸ್ಸಿನ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಶಾಪ-ವರಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಂಟಾಗುವುದು. ದೇವ, ದಾನವ ಮತ್ತು ಮಾನವ ಈ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಪಶ್ಚರ್ಯೆ ಆವಶ್ಯಕವಿದೆ. ರಾಕ್ಷಸರು ಘೋರ ತಪಶ್ಚರ್ಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ವರಗಳನ್ನು ಪಡೆದ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿವೆ; ಆದರೆ ಅವರು ಇತರರಿಗೆ ಶಾಪ-ವರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ದಾಖಲೆ, ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಹ ಇಲ್ಲ. 'ಹರಿವಂಶ' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹಿರಣ್ಯಕಶ್ಯಪನು ಮಾರೀಚ ಋಷಿಯ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಶಪಿಸಿದ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. 'ರಾಕ್ಷಸರಲ್ಲಿ ಶಾಪ ಕೊಡುವ ಯೋಗ್ಯತೆ ಇರಬಹುದು' ಎಂಬುದನ್ನು ನಿಖರಗೊಳಿಸುವ ಎರಡು ಉದಾಹರಣೆಗಳು ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿವೆ. ರಾಕ್ಷಸರು ನಿಜದಲ್ಲಿ ಶಾಪ ಕೊಟ್ಟ ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವೇಷದಲ್ಲಿ ಅತಿಥಿಯಾಗಿ ಬಂದ ರಾವಣನು ಕೇಳಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರ ಕೊಡದಿದ್ದರೆ ಆತನು ಶಾಪ ಕೊಡಬಹುದೆಂಬ ಭಯ ಸೀತೆಗೆ ಉಂಟಾಗಿತ್ತು. ಅವಳು ಸರಿಯಾಗಿ ಉತ್ತರಿಸಿದ ಕಾರಣ ಆ ಪ್ರಸಂಗ ಉದ್ಭವಿಸಲಿಲ್ಲ. ರಾವಣನ ದೂತನಾಗಿ ಬಂದ 'ಶುಕ'ನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನು 'ತನ್ನ ಪ್ರಾಣಕ್ಕೆ ಅಪಾಯವಿದೆ' ಎಂದು ಕಂಡುಕೊಂಡಾಗ "ನಾನು ಮಾಡಿದ ಸಮಸ್ತ ಪಾಪಕರ್ಮಗಳು ರಾಮನಿಗೆ ಅಂಟಲಿ!" ಎಂದು ನುಡಿದನು. ಆಗ ರಾಮನು ಆತನನ್ನು ಜೀವಿತವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟು ಅಭಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಆತನ ಶಾಪವಾಣಿಯನ್ನು ನಿಷ್ಪ್ರಭಗೊಳಿಸಿದನು. ಕುಬೇರನ ಪುಷ್ಪಕ ವಿಮಾನವನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ರಾವಣನನ್ನು ಸಾಪಸಮವಾದ ನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿಂದಿಸಿದರೂ ಅದು ಕೊಟ್ಟ ಶಾಪವಾಗಲಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ಅದರ ಚರ್ಚೆ ಇಲ್ಲಿ ಬೇಡ. ಕುಬೇರ ರಾವಣನ ಮಲತಾಯಿಯ ಮಗನಾಗಿದ್ದರೂ ಆತನು ರಾಕ್ಷಸನಿರಲಿಲ್ಲ. ಕುಬೇರನು ಲೋಕಪಾಲನಿದ್ದುದರಿಂದ ಆತನಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಅರ್ಹತೆ ಇತ್ತು. 'ಕೃಕಲಾಸ' ಎಂಬ ಒಂದು ಜಾತಿಯ ಓತೀಕೇತಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ಹನುಮಾನನಿಗೆ ವರಗಳನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸಿದ್ದಾನೆ; ತುಂಬುರು ಗಂಧರ್ವನಿಗೆ ಶಾಪ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ.

ದೇವತೆಗಳು ಮತ್ತು ಮಾನವರು ಶಾಪ-ವರಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ಅರ್ಹತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ದೇವರು ವರಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ; ಆದರೆ ಮಾನವರು ಶಾಪಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ರಾಕ್ಷಸರು ಶಾಪ ಇಲ್ಲವೇ ವರಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ ದಾಖಲೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದ ಸತ್ತ್ವ, ರಜ ಮತ್ತು ತಮ ಈ ಗುಣಗಳನ್ನಾಧರಿಸಿ ಶಾಪ ಮತ್ತು ವರಗಳನ್ನು

ಕೊಡುತ್ತಿರಬಹುದು. ರಾಮಾಯಣ ದಲ್ಲಿದ್ದ ಎಂಬತ್ನಾಲ್ಕು ವರಗಳಲ್ಲಿ ದೇವರು ಅರವತ್ತು ವರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಮಾನವರು ಕೇವಲ ಹತ್ತೊಂಬತ್ತು ವರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅರವತ್ತೊಂದು ಶಾಪಗಳಲ್ಲಿ ದೇವರಿಂದ ಬಂದ ಶಾಪಗಳು ಕೇವಲ ಏಳು; ಮಾನವರು ಕೊಟ್ಟ ಶಾಪಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ನಾಲ್ವತ್ನಾಲ್ಕು ಆಗಿದೆ. ಮಾನವರು ಕೊಟ್ಟ ಶಾಪದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಇಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮನು ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನು, ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿ. ಅವನು ಕೊಟ್ಟ ವರಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಇಪ್ಪತ್ತು; ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಅಧಿಕವಾಗಿದೆ.

ಒಳ್ಳೆಯ ಚಾರಿತ್ರ್ಯ, ಸತ್ಯವರ್ಧನೆ ಕರ್ತವ್ಯದಕ್ಷತೆ ಮತ್ತು ಪಾತಿವ್ರತ್ಯ ಈ ಗುಣಗಳುಳ್ಳವರಿಗೆ ತಪಸ್ಸಿನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಹೊಂದಿದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಎಂದೆನ್ನಬಹುದು.

ದಶರಥನು ಮತ್ತು ರಾಮನು ಈ ಅರ್ಹತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ದಶರಥನು ಕೈಕೇಯಿಗೆ ವರಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾನೆ. ಅವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಮುಂದೆ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ರಾಮನು ತನ್ನ ಈ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಳಸಲಿಲ್ಲ. ಆತನು ಪ್ರಸ್ರವಣ ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ನದಿಗೆ ಶಾಪದ ಬೆದರಿಕೆ ಹಾಕಿ ಒಂದು ಶರತ್ತನ್ನು ಹಾಕಿದನು. ಆ ಶರತ್ತನ್ನು ಪಾಲಿಸಿದ ಕಾರಣ ರಾಮನ ಶಾಪದ ಪರಿಣಾಮವು ಅವರಿಗೆ ಅಂಟಲಿಲ್ಲ. ರಾಮನು 'ಮರುಪ್ರದೇಶ'ಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ವರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಶಂಬೂಕನು ಬೇಡಿಕೊಂಡ ವರವನ್ನು ಆತನಿಗೆ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಸೀತೆಗೆ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಅದು ಅವಳ ಪಾಲಿಗೆ ಶಾಪವೇ ಆಯಿತು.

ಶಾಪ ಮತ್ತು ವರ ಇವು ಒಂದೇ ನಾಣ್ಯದ ಎರಡು ಮುಖಗಳಿದ್ದಂತೆ; ಒಂದರ ಪರಿಣಾಮದ ಸ್ವರೂಪವು ಸಂಹಾರಕ; ಇನ್ನೊಂದರದು ಸಂರಕ್ಷಕವಿರುತ್ತದೆ. ಶತ್ರುಗಳ ನಾಶ, ಸಾವು, ವಧೆ, ಧ್ವಂಸ ಹಾಗೂ ಉಪದ್ರವ ಇವು ಶಾಪಗಳ ಉದ್ದೇಶ ವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ವರಗಳಲ್ಲಿ ಸದ್ಭಾವನೆಯಿರುವುದರಿಂದ ಮಂಗಲಕರ, ಉಪಕಾರದ, ಅಭೀಷ್ಟ ಚಿಂತನೆಯ ಮನೋಭಾವ ಅವುಗಳಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಮೃತ್ಯುವೆಂಬುದು ಶಾಪದ ವಿಷಯ; ವರದಲ್ಲಿ ಮೃತ್ಯು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ರಾಮಾಯಣ ದಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ವರವು ಮೃತ್ಯುವಿನ ಬಗ್ಗೆ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಬ್ರಹ್ಮನು ಮೇಘ ನಾದನಿಗೆ ಮೃತ್ಯುವಿನ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. (ವರಗಳ ಪಟ್ಟಿ ಕ್ರ. ನಂ. ೬೫) ಈ ವರವು ಅಪವಾದ ರೂಪವಾಗಿದೆ. ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಮರತ್ವ ಸಿಗುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡನಂತರ ಮೇಘನಾದನು ತನಗೆ ಯಾವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮರಣ ಬರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದನು; ಅದಕ್ಕೆ ಬ್ರಹ್ಮನು 'ತಥಾಸ್ತು' ಎಂದನು.

ಶಾಪ-ವರಗಳನ್ನು ಕೊಡುವಾಗಿನ ಉದ್ಗಾರಗಳೊಡನೆ ಕೆಲವು ಮಾಧ್ಯಮಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ಅವನ್ನು ಕೊಡುವ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಪಡೆಯುವ ವ್ಯಕ್ತಿ ಇವರಲ್ಲಿಯ ಪರಸ್ಪರರ ಸ್ಪರ್ಶವು ಪರಿಣಾಮದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅತಿ ಮಹತ್ವದ್ದಿದೆ. 'Physical contact is the most efficatious means of transmission.'[೬] ಸ್ಪರ್ಶದಲ್ಲಿ ವಾಹಕಶಕ್ತಿ ಅಧಿಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆಶೀರ್ವದಿಸುವಾಗ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈ ಇಡುವುದು, ಬೆನ್ನ ಮೇಲೆ ಕೈ ಆಡಿಸುವುದು ಇವುಗಳ ರೂಢಿ ಇದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಶಾಪವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುವಾಗ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಹಸ್ತಗಳು ಮೇಲೆ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಸ್ಪರ್ಶವು ಒಂದು ಮಾಧ್ಯಮವಿದ್ದಂತೆ 'ನೀರು' ಕೂಡ ಒಂದು ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಬಹುದು. ಸಾಯಣಾಚಾರ್ಯರ ಮತದಂತೆ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿಯ 'ಜಲ' ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಶಾಪವೆಂಬ ಅರ್ಥವಿದೆ. ದೇವತೆಗಳ ಅಭಿಷೇಕದ ನೀರು ಪವಿತ್ರ ತೀರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ನೀರಿನಿಂದ ಸೂರ್ಯೋಪಾಸನೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ; ಅದೇ ನೀರನ್ನು ಶ್ರಾದ್ಧ ವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ತರ್ಪಣಬಿಡುವಾಗ ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಡುವಾಗ ಕೈಯಲ್ಲಿ ನೀರನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಸೌದಾಸರಾಜನು ವಸಿಷ್ಠನಿಗೆ ಪ್ರತಿಶಾಪವನ್ನು ಕೊಡುವಾಗ ಕೈಯಲ್ಲಿ ನೀರನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿದ್ದನು.

ತತಃ ಕ್ರುದ್ಧಸ್ತು ಸೌದಾಸಸ್ತೋಯಂ ಜಗ್ರಾಹ ಪಾಣಿನಾ ।
ವಸಿಷ್ಠಂ ಶಪ್ತುಮಾರೇಭೇ ಭಾರ್ಯಾ ಚೈತನಮವಾರಯತ್ ॥
ತತಃ ಕ್ರೋಧಮಯಂ ತೋಯಂ ತೇಜೋಬಲಸಮನ್ವಿತಮ್ ।
ವ್ಯಸರ್ಜಯತ ಧರ್ಮಾತ್ಮಾ ತತಃ ಪಾದೌ ಸಿಷೇಚ ಚ ॥

ಉತ್ತರ. ೬೫/೨೯-೩೧.

ಸೌದಾಸರಾಜನು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ವಸಿಷ್ಠನನ್ನು ಶಪಿಸಲೆಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ನೀರನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು; ಆತನ ಪತ್ನಿಯು ಅದನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಿದಳು. ಆ ಕೋಪಪೂರಿತ ತೇಜಬಲಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತವಾದ ನೀರನ್ನು ಆ ಧರ್ಮಾತ್ಮನು ತನ್ನ ಪಾದಗಳ ಮೇಲೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡನು. ಹೀಗಾಗಿ ಸೌದಾಸನು 'ಕಲ್ಮಾಷಪಾದ'ನಾದನು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಶಾಪ ಪಡೆಯುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಹತ್ತಿರವಿರದಿದ್ದರೂ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರಮಕಋಷಿಯ ಮಗನಾದ 'ಶೃಂಗಿ' ಋಷಿಯು ಪರೀಕ್ಷಿತನಿಗೆ "ಏಳು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ

---

೬. Encyclopaedia of Religion and Ethics, p. 369.

ಸಾವು" ಎಂಬ ಶಾಪವಾಣಿಯನ್ನು ನುಡಿದಾಗ ಪರೀಕ್ಷಿತನು ಅವನೆದುರಿನಲ್ಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. "ಭರತನು ಯುವರಾಜ್ಯ ಪದವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರೆ, ಆತನಿಂದ ನಡೆಯಬಹುದಾದ ಶ್ರಾದ್ಧಾದಿಕ್ರಿಯೆಗಳು ನನಗೆ ತಲುಪಕೂಡದು!" ಎಂಬ ಶಾಪವಾಣಿಯನ್ನು ದಶರಥನು ನುಡಿದಾಗ ಭರತನು ಅಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಭರತನು ಆಗ ಆತನ ತಾತನ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದನು. ಈ ರೀತಿ ಶಾಪ ಅಥವ ವರ ಹೊಂದುವ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸನಿಹದಲ್ಲಿರದಿದ್ದರೆ ಪ್ರತೀಕಗಳ ಮಾಧ್ಯಮದಿಂದ ಶಾಪ–ವರಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇವು ಕೂಡ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ತಾಗುತ್ತವೆ ಎಂದು ನಂಬುತ್ತಾರೆ. ಆಹಾರ, ಪಾನೀಯ, ಬೊಂಬೆ ಆದಿಗಳನ್ನು ಪ್ರತೀಕ ಇಲ್ಲವೆ ಮಾಧ್ಯಮದಂತೆ ಯೋಜಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಶಾಪ ಹೊಂದಿದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಶಾಪಕ್ಕೆ ಈಡಾಗಲೇಬೇಕು; ಅದನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಅವರಿಗೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ವರದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲೂ ಬಹುದು; ಬೇಡವೆಂದು ನಿರಾಕರಿಸಲೂಬಹುದು. ಬೇಡಿಕೊಂಡ ವರಗಳಿಂದ ಫಲ ದೊರೆಯುವುದರಿಂದ 'ಯಾಚಿತ' ವರಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಯಾರೂ ನಿರಾಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಈ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಅಪವಾದವಿದೆ. 'ಇಲ' ಎಂಬಾತನು ಬೇಡಿಕೊಂಡ ವರವನ್ನು ನಂತರ ಬೇಕಿಲ್ಲವೆಂದಿದ್ದಾನೆ. ಈ ರಾಜನು ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಸೇರಿದಾಗ ಅಲ್ಲಿಯ ಸ್ಥಲಮಹಾತ್ಮ್ಯದಿಂದ 'ಸ್ತ್ರೀ' ಆಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆ ಹೊಂದಿದನು. ಆಗ ಆತನು ಶಿವನ ಬಳಿ ಹೋಗಿ ವರವನ್ನು ಯಾಚಿಸಿದನು. ಶಿವನು "ಪುರುಷತ್ವ ಒಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಯಾವದನ್ನಾದರೂ ಬೇಡಿಕೊ!" ಎಂದನು. ಇಲರಾಜನಿಗೆ ಪುರುಷತ್ವವೇ ಬೇಕಿತ್ತು, ಹೀಗಾಗಿ ಶಿವನು ಕೊಡಬಯಸಿದ ವರವನ್ನು ಇಲನು ನಿರಾಕರಿಸಿದನು. ರಮನು ಸಹ ಶರಭಂಗ ಋಷಿಯು ಕೊಟ್ಟ ವರವನ್ನು 'ಬೇಡ'ವೆಂದನು. ಅದೇ ರೀತಿ ಸೀತೆಯು ಅನಸೂಯೆಯಿತ್ತ ವರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಈ ಬಗೆಯಾಗಿ ಅಸ್ವೀಕೃತವಾದ ವರಗಳು ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟಿವೆ. ವರಗಳಲ್ಲಿ ಯಾಚಿತ ವರ ಮತ್ತು ಅಯಾಚಿತ ವರ ಎಂಬ ಎರಡು ಪ್ರಕಾರಗಳಿವೆ: ಅದರ ಉಲ್ಲೇಖವು ಮುಂದೆ ಬಂದಿದೆ. ಶಾಪಗಳನ್ನು ಯಾರೂ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದ ಶಾಪಗಳೆಲ್ಲ 'ಅಯಾಚಿತ'ವಿರುತ್ತವೆ. ನಮಸ್ಕರಿಸಿದ ನಂತರ ಆಶೀರ್ವದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದೂ ಸಹ ಅಯಚಿತ ಸಂಗತಿ. 'ಆಶೀರ್ವಾದ' ಒಂದು ಔಪಚಾರಿಕ ಭಾಗವಿರುತ್ತದೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಯಾಚಿತ ಆಶೀರ್ವಾದವು ಕೂಡ ಅಯಾಚಿತವಿದ್ದಂತೆಯೇ

ಇರುತ್ತದೆ. ಸದಿಚ್ಛೆಯ ಉದ್ಗಾರ ಸ್ವಯಂಸ್ಫೂರ್ತ ವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಯಾಚಿತವಿರುತ್ತದೆ.

ಶಾಪ ಅಥವಾ ವರಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ತೀವ್ರವಾದ ಭಾವೋದ್ರೇಕ ವಿರುತ್ತದೆ. ಶಾಪ ಹಾಗೂ ವರ, ಇವೆರಡರಲ್ಲಿಯ ಭಾವನೆಯ ಸ್ವರೂಪವು, ಅದರ ವೇಗ, ಉದ್ಗಾರದ ರೀತಿ ಇವೆಲ್ಲ ತೀರ ಭಿನ್ನವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಶಾಪವು ಕೋಪದಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದು, ಶಾಪ ಕೊಡುವವನು ಪ್ರಕ್ಷುಬ್ಧಗೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಅವನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲಿನ ಹಿಡಿತವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಕೋಪವು ಹೆಚ್ಚಾದಷ್ಟೂ ಮನಸ್ಸಿನ ನಿಯಂತ್ರಣ ಸಡಿಲಾಗುತ್ತದೆ. ಕೋಪಗೊಂಡಾಗ ನಾವು ಆಡುವುದೇನು? ಮಾಡುತ್ತಿರುವದೇನು? ಎಂಬುದರ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಕ್ರೋಧಾದ್ಭವತಿ ಸಂಮೋಹಃ ಸಂಮೋಹಾತ್ ಸ್ಮೃತಿವಿಭ್ರಮಃ ।

ಭ.ಗೀ. ೨/೬೩

ಕ್ರೋಧವು ಹೆಚ್ಚಾದಂತೆ ತಾರತಮ್ಯಗಳ ಪರಿವೆ ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ನಂತರ ಸ್ಮೃತಿಭ್ರಂಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಶಬ್ದಗಳ ಆವೇಗ ತೀವ್ರಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಆಡಿದ ನುಡಿಗಳ ಪರಿಣಾಮದತ್ತ ಗಮನವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಕೋಪದಿಂದ ತಾಳ್ಮೆ ತಪ್ಪಿ ಸಾರಾಸಾರ ವಿಚಾರ ಇಲ್ಲದಾಗುತ್ತದೆ. ಶಬ್ದಗಳು ಬಾಯಿಯಿಂದ ಸಿಡಿದುಬರುತ್ತವೆ.

ವರವನ್ನು ಕೊಡುವಾಗ ಮನಸ್ಸು ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿ, ನಿರ್ಮಲವಾಗಿ, ಸಂತೋಷಭರಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನುಡಿಯುವ ಮುನ್ನ ಪರಿಣಾಮಗಳ ಮುಂದೋಲೋಚನೆ ಸಾಧ್ಯವಿರುತ್ತದೆ. ಮನೋಭಾವವು ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಶಾಪವನ್ನುದ್ಗರಿಸುವಾಗಿನ ಮನೋಭಾವ ಮತ್ತು ವರ ಕೊಡುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯ ಮನೋಭಾವ ಇವುಗಳ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಭಿನ್ನತೆಯಿದೆ. ಅಯಾಚಿತ ವರಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಕೊಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ವರಗಳನ್ನು ಕೊಡುವಾಗ ಬ್ರಹ್ಮನ ಹಿಡಿತ ತಪ್ಪಿದಂತೆ ತೋರಿಬರುತ್ತದೆ. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಕುಂಭಕರ್ಣನಿಗೆ ವರವನ್ನು ಕೊಡುವ ಮೊದಲು, ಬೇರೆ ದೇವತೆಗಳು "ವರವನ್ನು ಕೊಡಬೇಡಿ!" ಎಂದು ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ್ದರು. ರಾವಣನಿಗೆ ವರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ನಂತರ, ಆತನಿಂದ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ವಿಲಕ್ಷಣ ಉಪದ್ರವ ಶುರುವಾಯಿತು. ಈ ಆತಂಕದಿಂದ ಪಾರಾಗುವ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಬೇಕಾದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯೊದಗಿತು.

ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುವ ಉದ್ದೇಶ ಶಾಪದಲ್ಲಿದೆ; ಶುಭದ ಉದ್ದೇಶ ವರದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತದೆ. ವರದಲ್ಲಿಯ ಶಬ್ದಗಳ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಹೆಚ್ಚಿರುತ್ತದೆ; ಶಾಪದಲ್ಲಿ ಇಚ್ಛೆಯ

ಬಲ ಅಧಿಕವಿರುತ್ತದೆ. "Blessing by words is more powerful; but the curse by thought is more powerful than that by words."[೭] ಶಾಪದಲ್ಲಿಯ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವವಿದ್ದರೂ 'ಅದು ವಿಚಾರಪೂರಿತವಿರುತ್ತದೆ' ಎಂತಲ್ಲ.

ಶಾಪ

ಶಾಪವನ್ನು ಯಾರಿಗೆ, ಯಾವ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ? ವಿನಾಕಾರಣ ಉಪದ್ರವವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ, ಅಪಕೃತ್ಯವನ್ನೆಸಗುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ, ಆತನು ನಾಶವಾಗಬೇಕು! ಆತನಿಗೆ ತಕ್ಕ ಶಾಸ್ತಿಯಾಗಬೇಕು! ಎಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ ನುಡಿದ ಕಟುಶಬ್ದಗಳಿಂದಲೇ ಶಾಪವಾಗುತ್ತದೆ. ಶಾಪವು ಕೋಪಜನಿತವಾದುದರಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಧದ ಅತಿರೇಕವಿರುತ್ತದೆ. ಶಾಪಗಳು ಎರಡು ಬಗೆಯವಾಗಿವೆ. ಮಾಟ ಮೋಡಿಗಳಿಂದ, ಯಂತ್ರ ತಂತ್ರಗಳಿಂದ, ಅಂಧಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಕೊಟ್ಟ ಶಾಪಗಳಿಗೆ ಅಭಿಚಾರಾತ್ಮಕ ಶಾಪಗಳೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನೊಂದು ವಿಧದ ಶಾಪಗಳೆಂದರೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಶಾಪಗಳು. ಕೆಲವು ಶಾಪಗಳು ಶರತ್ತುಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರುತ್ತವೆ. ಆ ಶರತ್ತುಗಳಂತೆ ವರ್ತಿಸಿದರೆ ಶಾಪದ ಪರಿಣಾಮ ತಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಡುವುದಿದೆಯೋ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಣೆಯಾಗಬೇಕು! ಆತನಿಗೆ ಹಿಂಸೆಯಾಗ ಬಾರದೆಂಬ ಮನೋಭಾವವು ಧಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ಶರತ್ತುಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟ ಶಾಪ ಗಳಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಧಾರ್ಮಿಕ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಡುವಾತನಲ್ಲಿ ಶಾಪವನ್ನು ಪಡೆಯುವವನ ಬಗ್ಗೆ ಸಹಾನುಭೂತಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ನೀತಿಯ ಅರಿವು ಇರುವುದರಿಂದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಶಾಪಗಳು ಶರತ್ತಿಗೆ ಅಧೀನವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಶರತ್ತಿನ ಶಾಪಗಳು ಧಾರ್ಮಿಕ ಶಾಪಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಸ್ವಂತದ ಐಹಿಕ ಸುಖ ಸಮೃದ್ಧಿ, ಉದ್ದಿಷ್ಟ ಸಾಧನೆಗಳಿಗಾಗಿ ನಾಶ, ಮೃತ್ಯು, ಹತ್ಯೆ, ಸೋಲು ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಬಯಸಿ ಅಭಿಚಾರಾತ್ಮಕ ಶಾಪಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಕೋಪಗೊಂಡ ಮುನಿಗಳು ಅಭಿಚಾರಾತ್ಮಕ ಶಾಪಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ವಸಿಷ್ಠನು ಸೌದಾಸ ಹಾಗೂ ನಿಮಿರಾಜನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಶಾಪಗಳು, ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ವಸಿಷ್ಠನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಶಾಪಗಳು ಅಭಿಚಾರತ್ಮಕವಾಗಿದ್ದು. ತದ್ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಭೃಗು ಮತ್ತು ಅಂಗೀರಸ ಋಷಿಯ ವಂಶಜರಾದ ಮುನಿಗಳು ಹನುಮಂತನಿಗೆ ಸಹಾನೂಭೂತಿ ಪೂರ್ಣ ಶಾಪಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು.

---

೭. Encyclopaedia of Religion and Ethics, p. 368.

ಹನುಮಂತನು ಅವರ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿಯ ಯಜ್ಞಪಾತ್ರೆಗಳನ್ನು, ನಾರುಬಟ್ಟೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಧ್ವಂಸಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಾರಣ ಮುನಿಗಳು ಕೋಪ ಗೊಂಡಿದ್ದರೂ ಶಾಪವು ಸೌಮ್ಯವಾಗಿರಬೇಕೆಂಬುದು ಅವರ ಇಚ್ಛೆಯಿತ್ತು. ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಋಷಿಗಳ ಮನಃಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಯಥಾಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ:

ಶೇಪುರೇನಂ ರಘುಶ್ರೇಷ್ಠ ನಾತಿಕ್ರುದ್ಧಾತಿಮನ್ಯವಃ ।

ಅವನ ವಿನಾಶವನ್ನು ಬಯಸದೇ ವಿಶೇಷ ಸಂತಪ್ತರಾಗದೇ ಋಷಿಗಳು ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಶಾಪದ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಉಃಶಾಪವೂ ಇದೆ.

ಶಾಪ ಕೊಡುವುದರಲ್ಲಿ ಇಚ್ಛೆಯಷ್ಟೇ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ ಮಾಧ್ಯಮಕ್ಕೂ ಇರುತ್ತದೆ. ವೆಸ್ಟರ್‌ಮಾರ್ಕನು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:

"The efficacy of a wish or a curse depends not only upon the potency which it possesses from the beginning owing to certain qualities in the person from whom it originates but also on the vehicle by which it is conducted, just as the strength of an electric shock depends both on the original intensity of the current and the condition of the conductor. As particularly efficient conductors are regarded blood, bodily contact, food and drink."[೮]

ರಕ್ತ, ನೀರು, ಆಹಾರ, ಶಾರೀರಿಕ ಸ್ಪರ್ಶ ಇವು ಶಾಪದ ಪ್ರಭಾವಯುಕ್ತ ಮಾಧ್ಯಮಗಳು.

ಶಾಪದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅದರ ಪರಿಣಾಮ ಉಚ್ಚಾರಣೆಯಾದಂತೆ ಖಚಿತವಾದದ್ದು. ಪರಿಣಾಮವೇ ಆಗದಿದ್ದರೆ ಅದು ಶಾಪವೆನಿಸದು. ಶಾಪವು ಎಂದಿಗೂ ಸುಳ್ಳಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಉದ್ಗರಿಸಿದ ನುಡಿಗಳನ್ನು ಹಿಂತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಂತಿಲ್ಲ; ಅದರಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಯೂ ಅಸಾಧ್ಯ. ಬೇರೆ ವರ ಅಥವಾ ಉಃಶಾಪದಿಂದ ಅದರ ತೀವ್ರತೆಯನ್ನು, ಕಾಲಾವಧಿಯನ್ನು ಕಡಿಮೆಗೊಳಿಸ ಬಹುದು. ಕಟ್ಟಳೆಯ ಶಾಪಗಳ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಶರತ್ತಿನ ಪಾಲನೆಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ. ಶಾಪದ ಪರಿಣಾಮಗಳು ನಂತರದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗೋಚರವಾಗುವವು. ಕೆಲವು ಶಾಪದ ಪರಿಣಾಮಗಳು ತಕ್ಷಣ ಆಗಬಹುದು,

೮. Encyclopaedia of Religion and Ethics, p. 369.

ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ನಂತರದ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಈ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಕಂಡು ಬರಬಹುದು. ಗೌತಮಋಷಿಯ ಶಾಪದಿಂದ ಇಂದ್ರನ ವೃಷಣಗಳು ಬಿದ್ದುಹೋದವು. ವಸಿಷ್ಠ ಪುತ್ರರ ಶಾಪದಿಂದ ತ್ರಿಶಂಕುವು ಒಂದೇ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಚಾಂಡಾಲಯೋನಿಗೆ ಸೇರಿದನು. ದಂಡರಾಜನಿಗೆ ಹಾಗೂ ದಂಡಕಾರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಭಾರ್ಗವನು ಕೊಟ್ಟ ಶಾಪದ ಪರಿಣಾಮವು ಏಳು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಯಿತು. ವಸಿಷ್ಠ ಪುತ್ರರಿಗೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಕೊಟ್ಟ ಶಾಪದ ಪರಿಣಾಮದ ಕಾಲಾವಧಿಯು ಏಳು ಶತ ಜನ್ಮದವರೆಗೆ ಇತ್ತು. ಶಾಪ ಕೊಟ್ಟ ದಿನದಿಂದಲೇ ಅದರ ಕಾಲಾವಧಿಗೆ ಶುರುವಾಯಿತು.

ಅದ್ಯ ತೇ ಕಾಲಪಾಶೇನ ನೀತಾ ವೈವಸ್ವತಕ್ಷಯಮ್ ॥೧೮॥
ಸಪ್ತಜಾತಿಶತಾನ್ಯೇವ ಮೃತಪಾಃ ಸಂಭವಂತು ತೇ ॥೧೯॥

ಬಾಲ. ೫೯

ದುರ್ವಾಸನು ಶಾಪವನ್ನು ನುಡಿದಿದ್ದರೆ ಸಂತತಿಗೆ ಹಾನಿ ತಟ್ಟಬಹುದಿತ್ತು. ಶಾಪದ ಪರಿಣಾಮ–ಶಕ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ವೆಸ್ಟರ್‌ಮಾರ್ಕ್‌ನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ:

"Purely magical power, independent of any superhuman will ...is rooted in the close association between the wish, more particularly the spoken wish and the idea of its fulfilment. The wish is looked upon in the light of energy which may be transfered by material contact or by the eye or by means of speech to the person concerned then becomes a fact."[೯]

ಶಾಪ ಕೊಡುವ ಅರ್ಹತೆಯು ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಉಂಟಾಗುವಂತೆ ಶುದ್ಧ ವರ್ತನೆಯಿಂದಲೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ವ್ರತಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಪತಿವ್ರತೆಯ ನುಡಿ ಸುಳ್ಳಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ವ್ರತಪಾಲನೆಯಿಂದ ಆತ್ಮಬಲ ವರ್ಧಿಸುತ್ತದೆ. ಪೂರ್ವಕಾಲೀನ ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಗೌರವವಿತ್ತು. ಅವರನ್ನು ಭೂಸುರರೆಂದು ಗೌರವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಆಡಿದ ಮಾತು ಸುಳ್ಳಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯದ ಪಾಲನೆಯಿಂದ ಇಬ್ಬರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ನೃಗರಾಜನಿಗೆ ಶಪಿಸಲು ಶಕ್ತರಾದರು. ತಂದೆ–ತಾಯಿ, ಗುರುಗಳು, ಜ್ಞಾನವಂತರು, ಶ್ರೇಷ್ಠರು, ಹಿರಿಯರು ಆಡಿದ ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಶಾಪದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇದೆ. ಕೊನೆಯುಸಿರಿನಲ್ಲಿದ್ದ

---

೯. Encyclopaedia of Religion and Ethics, p. 366.

ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಶಬ್ದಗಳು ಶಾಪಸದೃಶವಾಗುತ್ತವೆ. ದಶರಥನಿಗೆ ಶ್ರವಣನ ಪಿತನು, ಅದೇ ರೀತಿ ಅನಗಣ್ಯರಾಜನು ರಾವಣನಿಗೆ ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಕೊಟ್ಟ ಶಾಪಗಳು ಕೊನೆಯುಸಿರಿನ ನುಡಿಗಳಾಗಿವೆ. ವೇದವತಿಯ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು ಅವಳು ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುವ ಕೊನೆಯ ಗಳಿಗೆಯದಾಗಿದೆ.

ಕೆಲವು ಸಲ ಶಾಪದ ಫಲವು ವರದಂತಾಗುತ್ತದೆ. "ಕಣ್ಣೆದುರು ಬಂದ ಕನ್ಯೆಯು ಗರ್ಭ ಧರಿಸುವಳು!" ಎಂಬ ಪುಲಸ್ತ್ಯನು ಆಡಿದ ಶಾಪವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ ಕಾರಣ ತೃಣಬಿಂದು ಕನ್ಯೆಯು ಗರ್ಭವತಿಯಾದಳು. ನಂತರ ಪುಲಸ್ತ್ಯನ ಪತ್ನಿಯಾಗುವ ಯೋಗವು ಬಂದೊದಗಿತು. ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಶಾಪದಿಂದಾಗಿ ರಾಮಾಯಣದ ನಿರ್ಮಿತಿಯಾಗಿ ಅದು ಸರ್ವಲೋಕಕ್ಕೆ ಶಿರಸಾವಂದ್ಯ ವಾಯಿತು.

'ಹಂತ ತರ್ಹಿ ಮಂಡಿತಃ ಸಂಸಾರಃ'[೧೦] ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಭವಭೂತಿಯು ಆ ಶಾಪವನ್ನು ಗೌರವಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಬ್ರಹ್ಮನು ಸಹ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿಗೆ ವರವನ್ನಿತ್ತನು; ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ಬರೆಯಲು ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿದನು. ಭೃಗುಮುನಿಯು ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಕಾರಣ ವಿಷ್ಣುವು ಮಾನವಜನ್ಮವನ್ನು ತಾಳಿದನು. ದುಷ್ಟರ ನಾಶ ಮಾಡಿದ ಉಜ್ವಲ, ನಿಷ್ಕಲಂಕ ವರ್ತನೆಯಿಂದ ಆದರ್ಶಮಾನವತೆಯನ್ನು ತೋರಿ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಶುಭವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದನು.

ಶಾಪವನ್ನು ನುಡಿಯುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದೆಂದು ಭಾವಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ವೈದಿಕ ಆರ್ಯರು ಶಾಪ ಕೊಡುವುದನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಿದ್ದಾರೆ. "ಸಕಾರಣ ಇಲ್ಲವೇ ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ಶಪಿಸುವವನು ಸಿಡಿಲೆರಗಿದ ಮರದಂತೆ ಸುಟ್ಟುಹೋಗಲಿ!" ಎಂಬ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯು ಅಥರ್ವ ವೇದದಲ್ಲಿದೆ.[೧೧] ಶಾಪವು ತಿರುಗುಬಾಣವಾಗುವ ಭೀತಿಯ ಅರಿವು ಶಪಿಸುವವನಿಗೆ ಇರುತ್ತಿತ್ತು; ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಅರಿವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಶಾಪಗಳನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಕೆ ವಹಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಗ್ರೀಮ್ ಎಂಬಾತನು "Curses like chickens come home to roast. They turn home as birds to the nest"[೧೨] ಎಂದಿದ್ದಾನೆ.

---

೧೦. ಉತ್ತರ ರಾಮಚರಿತಮ್-ಅಂಕ ೨.

೧೧. ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕೋಶ, ಖಂಡ ೯, ಪು.೨೪೭.

೧೨. Encyclopaedia of Religion and Ethics.

ಶಾಪದ ಕಾರಣಗಳು

ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಡುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸಂಕೇತಗಳಿವೆ. ಧರ್ಮದ ಪಾಲನೆಗಾಗಿ, ಅಧರ್ಮದ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕಾಗಿ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಕ್ಷೇಮಕ್ಕಾಗಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಶಾಪಗಳು ಇದ್ದರೆ, ವೈಯಕ್ತಿಕ ಐಹಿಕ ಸುಖಗಳಿಗಾಗಿ ಅಭಿಚಾರಾತ್ಮಕ ಶಾಪಗಳು ಕೊಡಲ್ಪಡುತ್ತಿದವು. ಕುಂಭಕರ್ಣನಿಗೆ ಘೋರನಿದ್ರೆಯ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಆತನ ಘೋರ ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ತಡೆದು ಸಮಾಜದ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಕರ್ಣನ ಹುಟ್ಟಿನ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಕುಂತಿಯು, ಭಾರತಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದರೆ, ಎಷ್ಟೊಂದು ಮಾನವಸಂಹಾರವನ್ನು ತಡೆಯಬಹುದಿತ್ತು. ಅವಳು ಅದನ್ನು ರಹಸ್ಯವಾಗಿಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ವಿಪರೀತ ಪ್ರಾಣಹಾನಿಯಾಯಿತು. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಕುಂತಿಗೆ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.[೧೩]

ರಾಮಾಣದಲ್ಲಿ ಅರವತ್ತೊಂದು ಶಾಪಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಹಲವು ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಶಾಪಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ವಧೆ, ನಾಶ, ಆಕ್ರಮಣ, ದುರ್ವರ್ತನೆ, ಉದ್ಧಟತನ, ನಿಷ್ಕಾರಣ ಭಯೋತ್ಪಾದನೆ, ಸಲ್ಲದ ಬೇಡಿಕೆ, ಪರಸ್ತ್ರೀಯ ಅಭಿಲಾಷೆ, ಸಂಭೋಗದ ಬೇಡಿಕೆ, ಬಲಾತ್ಕಾರ, ರತಿಕ್ರೀಡೆಯಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಿ ತರುವುದು, ತಂದೆತಾಯಿ, ಗುರುಹಿರಿಯರ ಅವಹೇಳನೆ, ಕ್ರೋಧ, ಛಲ, ಅನಿಷ್ಟ ಭೋಜನ, ಅಯೋಗ್ಯ ಸಮಯ ಇತ್ಯಾದಿ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಶಾಪಗಳು ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಇನ್ನಿತರ ಕಾರಣಗಳಿದ್ದರೂ 'ಕೋಪ' ಇದು ಶಾಪದ ಮೂಲಕಾರಣವಿರುತ್ತದೆ. ಕ್ರೌಂಚಪಕ್ಷಿಗಳ ಜೋಡಿಯಲ್ಲಿಯ ಗಂಡುಪಕ್ಷಿಯನ್ನು ನಿಷಾದನು ವಧಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಆತನಿಗೆ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಅಗಸ್ತ್ಯಋಷಿಯ ಮೈಮೇಲೆ ಏರಿಹೋಗಿ ಅವನನ್ನು ನುಂಗಲು ಬಂದ ತಾಟಿಕಾ ಇವಳಿಗೆ ಅಗಸ್ತ್ಯನು ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ತನ್ನ ಏಕಮಾತ್ರ ಪುತ್ರನಾದ ಶ್ರವಣನ ವಧೆಯಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡ ಆತನ ತಂದೆಯು ಅತಿದುಃಖಿತನಾಗಿ ದಶರಥನಿಗೆ ಶಾಪವನ್ನು ನೀಡಿದನು. ದುಂದುಭಿ ಎಂಬ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಕೊಂದು ಆತನ ದೇಹವನ್ನು ಅಪ್ಪಳಿಸಿ ದೂರಕ್ಕೆ ಎಸೆದಾಗ ರಕ್ತದ ಹನಿಗಳು ಮತಂಗ ಋಷಿಯ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದವು. ಋಷಿಯು ಅತಿಕೋಪಗೊಂಡು ವಾಲಿಯನ್ನು ಶಪಿಸಿದನು. ತಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಬಲಾತ್ಕಾರವೆಸಗಿ ತಮ್ಮ ಪತಿಯರನ್ನು ವಧಿಸಿದ ಮತ್ತು ಬಂಧುಬಳಗವನ್ನೆಲ್ಲ ನಾಶಮಾಡಿದ

---

೧೩. ಮಹಾಭಾರತ, ಸ್ತ್ರೀಪರ್ವ, ೨೭.

ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ, ಪತಿವ್ರತೆಯರು ರಾವಣನಿಗೆ ಶಾಪಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಭೃಗುಪತ್ನಿಯನ್ನು ವಧಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಭೃಗುವಿನಿಂದ ಶಾಪ ದೊರೆತಿದೆ. ಭರತನು ಕೈಕೇಯಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಆಡಿದ ಬಿರುನುಡಿಗಳು ಶಾಪದಷ್ಟೇ ಕಟುವಾಗಿದ್ದವು. ಈ ರೀತಿಯ ಬಿರುನುಡಿಗಳಿಗೆ ದಶರಥನ ಮೃತ್ಯುವು ಒಂದು ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು.

ಪುಂಜಿಕಸ್ಥಲಾ, ರಂಭಾ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಪತಿವ್ರತೆಯರು, ರಾವಣನು ಅವರನ್ನು ಬಲಾತ್ಕರಿಸಿದ್ದರಿಂದ, ಆತನಿಗೆ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ವೇದವತಿಯು ಶಾಪವನ್ನು ನುಡಿಯಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ, ರಾವಣನು ಮಾಡಿದ ಮಾನಭಂಗಕ್ಕಾಗಿ ಅವಳು ಕಠೋರ ಪಣವನ್ನು ತೊಟ್ಟಳು. ಅಹಲ್ಯೆಯು ಇಂದ್ರನ ಭೋಗಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾದುದರಿಂದ ಗೌತಮನು ಅವಳಿಗೆ ಶಾಪವನ್ನಿತ್ತನು. ಧರ್ಮಸಮ್ಮತವಾದ ರತಿಕ್ರೀಡೆಯಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿದ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಅಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಸಹಾಯವನ್ನು ಬಗೆದ ಪೃಥ್ವಿಗೆ ಉಮಾ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಳು. ಓರೆಗಣ್ಣಿನಿಂದ ಪಾರ್ವತಿಯತ್ತ ನೋಡಿದ ಕಾರಣ ಕುಬೇರನು ಪಿಂಗಲಾಕ್ಷನಾದನು.

ಯಜ್ಞಕರ್ಮ, ತಪಶ್ಚರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಿ ಮಾಡಿದವರಿಗೆ ಋಷಿಗಳು ಶಾಪ ಹಾಕಿದ್ದಾರೆ. ಇಂದ್ರನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ತಪೋಭಂಗವನ್ನು ಮಾಡಲು ಬಂದ ರಂಭೆಗೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಶಾಪ ಕೊಟ್ಟನು. ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿಯ ಯಜ್ಞಪಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ಧ್ವಂಸಗೊಳಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಹನುಮಂತನು ಋಷಿಗಳ ಶಾಪಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾದನು. ಪುಲಸ್ತ್ಯನ ತಪಶ್ಚರ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಚಣೆಗಳು ಬರುತ್ತಿದ್ದವು; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆತನು 'ಕಣ್ಣಿಗೆದುರಾಗುವ ಕನ್ಯೆಯು ಗರ್ಭವತಿಯಾಗುವಳು!' ಎಂದು ಎಂದು ಶಾಪೋದ್ಗಾರ ಮಾಡಿದನು. ತನ್ನ ತಪೋಬಲವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಬಾರದೆಂದು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಮಾರೀಚ ಹಾಗೂ ಸುಬಾಹು ಇವರಿಗೆ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಡದೇ ತಡೆಹಿಡಿದನು. ಇದೇ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ವೇದವತಿಯು ರಾವಣನನ್ನು ಶಪಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅದೇ ರೀತಿ ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಋಷಿಗಳು ಅಲ್ಲಿಯ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ಶಾಪವನ್ನು ನುಡಿಯಲಿಲ್ಲ. ಕುಶಕನ್ಯೆಯರು ಸಹ ತಮ್ಮ ತಪೋಬಲವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲು ವಾಯುವಿಗೆ ಶಾಪಹಾಕಲಿಲ್ಲ.

ಮಿತಿತಪ್ಪಿದ ವರ್ತನೆಗಾಗಿ ವಿಶ್ವಾವಸು ಎಂಬ ಗಂಧರ್ವನಿಗೆ ಶಾಪ ತಗುಲಿತು. ಆತನು ಇಂದ್ರನ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದ್ದನು. ರಾವಣನು ಶಂಕರನ ಬಗ್ಗೆ ಅವಮರ್ಯಾದೆಯ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿದ್ದರಿಂದ ನಂದೀಶ್ವರನು ರಾವಣನಿಗೆ ಸರಿಯಾದ ಪಾಠ ಕಲಿಸಿದನು. ಅದೇ ರೀತಿಯಲಿ ಊರ್ವಶಿ ವರುಣನೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧ ಬೆಳೆಸಿದ್ದರಿಂದ ಪುತ್ರನ ಶಾಪಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು

ಅವಮಾನಗೊಳಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನೃಗರಾಜನು ಶಾಪವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಪಿತನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಪುತ್ರರಿಗೆ, ಹಾಗೂ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಕೊಟ್ಟ ಯಜ್ಞದ ಆಮಂತ್ರಣವನ್ನು ಅಲಕ್ಷ್ಯಿಸಿದ ವಸಿಷ್ಠ ಪುತ್ರರಿಗೆ ಶಾಪ ದೊರೆಯಿತು. ತಂದೆಯ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿದ ಕಾರಣ ಯದುವಿಗೆ ಶಾಪ ತಗುಲಿತು. ವಸಿಷ್ಠನು ಗುರುಗಳನ್ನು ಅವಮಾನಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಮತ್ತು ಅವರ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮೀರಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನಿಮಿರಾಜನಿಗೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಶಾಪವನ್ನಿತ್ತನು. ಋಷಿಗಳನ್ನು ಭಯಪಡಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾರೀಚನಿಗೆ ಅಗಸ್ತ್ಯ ಋಷಿಗಳು ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಅದೇ ರೀತಿ ಸ್ಥೂಲಶಿರಾ ಋಷಿಗಳು 'ವಿಶ್ವಾವಸು' ಎಂಬ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಶಾಪ ಕೊಟ್ಟರು.

ವಸಿಷ್ಠ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ, ಮತಂಗಾದಿ ಋಷಿಗಳು ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಡಲು ಉದ್ಯುಕ್ತರಾಗುವ ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣವೆಂದರೆ, ಅವರ ತಲೆಗೇರಿದ ಕೋಪ. ದಶರಥನು ಕೈಕೇಯಿಗೆ ಅವಳ ಛಲಕ್ಕಾಗಿ ಶಾಪಕೊಟ್ಟನು. ದೇಹಸಹಿತ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಸೇರಬೇಕೆಂಬ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ತ್ರಿಶಂಕುವಿಗೆ ಶಾಪ ದೊರೆಯಿತು. ತಾಟಕಾ ವಾಸ ವಾಗಿದ್ದರಿಂದ ತಾಟಕವನಕ್ಕೆ ಶಾಪ ತಗುಲಿತು. ದಂಡರಾಜನ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ದಂಡಕಾರಣ್ಯವು ಶಾಪಕ್ಕೊಳಗಾಯಿತು. ರಾವಣನ ಮೂಲಕ ಲಂಕೆಗೆ ಶಾಪ ತಗಲಿತು. ಅನಿಷ್ಟ ಭೋಜನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮದತ್ತ ಹಾಗೂ ಸೌದಾಸರಿಗೆ ಶಾಪ ಬಂದಿತು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಶಾಪ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲವೆಂಬ ಸಂಕೇತವಿದ್ದರೂ ಕೋಲಿನಿಂದ ನಾಯಿಯನ್ನು ಹೊಡೆದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಶಾಪ ದೊರೆತ ಉದಾಹರಣೆಯು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಶಾಪಗಳ ಕಾರಣಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಲ್ಲ.

ಶಾಪದಿಂದಾದ ಪರಿಣಾಮಗಳು

ಶಾಪದಿಂದಾಗುವ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಬಹುದೀರ್ಘಕಾಲದವರೆಗೆ ನಡೆಯು ವಂತಿದ್ದು ಕ್ಲೇಶಕರವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಮೃತ್ಯು, ಕೊಲೆ, ವಿನಾಶ, ವಿಯೋಗ, ಕುರೂಪತೆ, ಸೌಂದರ್ಯ ವಿಹೀನತೆ, ಹೀನಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ, ಹೀನಜೀವನ, ನಿಕೃಷ್ಟ ಆಹಾರ, ದೈಹಿಕ ದೌರ್ಬಲ್ಯ, ಅಪತ್ಯಹಾನಿ, ನಿರ್ವಂಶತೆ, ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಅಪಜಯ ಮುಂತಾದ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಶ್ರವಣಕುಮಾರನ ಪಿತನ ಶಾಪದ ಫಲವಾಗಿ ದಶರಥನಿಗೆ ಅಕಾಲಮೃತ್ಯುವಾಯಿತು. ಇನ್ನೂ ಹಲವಾರು ಪತಿವ್ರತೆಯರ ಶಾಪದಿಂದ ರಾವಣನು ಸಾವಿಗೆ ಈಡಾದನು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವ ಹಾಗೂ ನಲಕೂಬರರಿಂದ ರಾವಣನಿಗೆ ಕಟ್ಟಳೆಯ ಶಾಪಗಳು ದೊರೆತಿದ್ದವು. ಕಟ್ಟಳೆಗಳ ಪಾಲನೆಯಾಗುವ ಬದಲು ಅವುಗಳ ಉಲ್ಲಂಘನೆಯ ಸಂಭವ ಅಧಿಕವಿತ್ತು. ರಾವಣನಿಗೆ ಭಯವಿದ್ದುದರಿಂದ ಕಟ್ಟಳೆಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಪಾಲಿಸಿದನು. ರಾವಣನ ವಧೆಗಾಗಿಯೇ ವೇದವತಿಯು ಪುನರ್ಜನ್ಮವನ್ನು ತಾಳುವ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದಳು. ಮರಣ ಶಯ್ಯೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅನರಣ್ಯ ರಾಜನ ನುಡಿಗಳು ರಾವಣನಿಗೆ ಶಾಪರೂಪವಾದವು. ಅನೇಕ ಶಾಪಗಳು ಸೇರಿ ರಾವಣನಿಗೆ ಮೃತ್ಯು ಬಂದಿತು. ವಸಿಷ್ಠ ಮತ್ತು ನಿಮಿರಾಜ ಇವರು ಪರಸ್ಪರರಿಗೆ ಶಾಪ ಕೊಟ್ಟು ಇಬ್ಬರೂ ನಿಶ್ಚೇತನಗೊಂಡರು.

ವಸಿಷ್ಠನ ಪುತ್ರರು, ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಪುತ್ರರು, ಮಾರೀಚ ಮತ್ತು ದನು ಮೊದಲಾದವರು ಶಾಪದ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಜನ್ಮಾಂತರದಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸಿದರು. ಹೀನಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಜನಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ನಿಕೃಷ್ಟ ಆಹಾರವನ್ನು ಸೇವಿಸಿ ಬಾಳಿದರು. ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥ ದೇವರಿಗೂ ಅಪ್ಸರೆಯರಿಗೂ ಶಾಪ ತಪ್ಪಿಲ್ಲ. ವಿಷ್ಣು, ಊರ್ವಶಿ, ಪುಂಜಿಕಸ್ಥಲಾ ಇವರು ಮೃತ್ಯುಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬದುಕಬೇಕಾಯಿತು. ಬ್ರಹ್ಮದತ್ತ ಹಾಗೂ ನೃತ ಎಂಬ ರಾಜಮನೆತನದ ಪುರುಷರು ಹದ್ದಿನ ಮತ್ತು 'ಓತೀಕೇತ'ದ ಜನ್ಮ ತಾಳಬೇಕಾಯಿತು. ಇಂದ್ರನು ಮೇಷವೃಷಣನಾದನು. ಕುಬೇರನ ಒಂದು ಕಣ್ಣು ಭಸ್ಮವಾಗಿ ಇನ್ನೊಂದು ಪಿಂಗಲವಾಯಿತು. ನಾಯಿಯನ್ನು ದೊಣ್ಣೆಯಿಂದ ಹೊಡೆದ ಕಾರಣ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಎರಡನೆಯ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಕುಲಪತಿಯ ಜನ್ಮ ಬಂದಿತು. ಆತನು ನರಕವಾಸವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಅಹಲ್ಯೆಯು ರೂಪಹೀನಳಾಗಿ ಬೂದಿಯಲ್ಲಿ ಉರುಳಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ವಿಶ್ವಾವಸು ಎಂಬ ಗಂಧರ್ವನ ಹಾಗೂ ತುಂರುಬನ ಅಧಃಪಾತ ನಡೆಯಿತು. ಅವರು ಘೃಣಾಸ್ಪದ ಕೌರೂಪ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದರು. ಇವೆಲ್ಲ ಶಾಪದ ಪರಿಣಾಮಗಳು. ಕೆಟ್ಟದ್ದರ ಜೊತೆಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದಕ್ಕೂ ಬಾಧೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ರೀತಿ ದುಷ್ಟರ ಸಹವಾಸದಿಂದ ತಾಟಕಾವನ, ದಂಡಕಾರಣ್ಯ, ಲಂಕೆ ಮುಂತಾದವು ನಾಶಗೊಂಡವು. ವಾಯು ಭಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಿ ಜೀವಿಸುವ ಸ್ಥಿತಿಯು ಅಹಲ್ಯೆಗೆ ಉಂಟಾಯಿತು. ಯದುವಂಶದವರು ಉದ್ದಾಮರಾದರು. ಪೃಥ್ವಿಯು ರಾಜರನೇಕರ ಪತ್ನಿಯಾದರೂ ಬಂಜೆಯಾಗಿ ಉಳಿಯಬೇಕಾಯಿತು. ನಂದಿಕೇಶ್ವರನ ಶಾಪದ ಫಲವಾಗಿ ರಾವಣನ ಕುಲಸಂಹಾರವಾಯಿತು. ಪುಲಸ್ತ್ಯನ ದೃಷ್ಟಿಕ್ಷೇಪದಿಂದ ತೃಣಬಿಂದು ಕನ್ಯೆಯು ಗರ್ಭವತಿಯಾದಳು.

ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿಯ ಕೆಲವು ಶಾಪಗಳ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಏನೆಂಬುದು ನಿಖರವಾಗಿಲ್ಲ.

ಕಟ್ಟಳೆಯ ಶಾಪಗಳು

ಕಟ್ಟಳೆಯ ಶಾಪಗಳು (Conditional curse) ಈ ಶಬ್ದದ ಬಳಕೆಯನ್ನು ವೆಸ್ಟರ್ ಮಾರ್ಕ್‌ನು ಪ್ರಥಮವಾಗಿ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿ ತಂದನು. ಇತರ ಎಲ್ಲ ಶಾಪಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಭಿನ್ನವಾದ ನೈತಿಕತೆಯು ಈ ಕಟ್ಟಳೆಯ ಶಾಪದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಡುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ, ಶಾಪಿತನಾಗುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಸಹಾನುಭೂತಿ ಇರುತ್ತದೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಶಾಪಿತನಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಆತನಿಗೆ ಶುಭವನ್ನು ಬಯಸಿ, ಶಾಪದ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮಗಳ ತಾಪವು ಆತನಿಗೆ ತಾಗಬಾರದೆಂಬ ಕಳಕಳಿ ಶಾಪ ಕೊಡುವಾತ ನಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆಂದು ಶಾಪದಿಂದ ಆಗಬಹುದಾದ ಪರಿಣಾಮಗಳ ಮುನ್ಸೂಚನೆ ಕೊಟ್ಟು ಅವುಗಳನ್ನು ಆತನಿಗೆ ತಪ್ಪಿಸುವ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಲಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಯೋಗ್ಯ ಮುನ್ನೆಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಶರತ್ತುಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸಿದರೆ, ಶಾಪದ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮ ಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಶಾಪವು ಶಾಪವಾಗಿ ಉಳಿಯುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಕಟ್ಟಳೆಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸದಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಶಾಪದ ಪರಿಣಾಮ ತಟ್ಟುತ್ತದೆ. ವೆಸ್ಟರ್ ಮಾರ್ಕ್‌ನ ಹೇಳಿಕೆ:

"Conditional curse is an important development of the principle of cursing and blessing and has had considerable influence in the making of morality, especially in the sphere of good faith, honesty and truthfulness... The energy of a conditional curse is the supernatural energy of an ordinary curse or of its embodiment, in a latent state. This is discharged by the act, if or when it takes place, against which the curse is directed."[೧೪]

ಕಟ್ಟಳೆಯ ಶಾಪಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಾಗೂ ನೈತಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಶಾಪದ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ತೊಡೆದುಹಾಕಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ, ಕಟ್ಟಳೆಯ ಶಾಪಗಳ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಶಾಪ ಹೊಂದಿರುವವನ ಕೈಯಲ್ಲಿದೆ. ಉಃಶಾಪದಿಂದ ಶಾಪದ ತೀವ್ರತೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಬಹುದು.

---

೧೪. Encyclopaedia of Religion and Ethics, p. 372.

ಕಾಲಾವಧಿಯನ್ನು ಮೊಟಕುಗೊಳಿಸಬಹುದು; ಆದರೆ ಅದೆಲ್ಲ ಕಟ್ಟಳೆಯ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಡುವವನನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಉಃಶಾಪವು ಯಾಚಿತವಿರಲಿ, ಅಯಾಚಿತವಿರಲಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಶಾಪ ಕೊಡುವಾತನ ಕೃಪೆ ಬೇಕು. ಕಟ್ಟಳೆಯ ಶಾಪಗಳಿರುವಂತೆ ಕಟ್ಟಳೆಯ ವರಗಳ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇದೆ; ಆದರೆ, ಅವುಗಳ ಪ್ರಯಾಣ ತೀರ ಕಡಿಮೆ.

ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ರಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಕಟ್ಟಳೆಯ ಶಾಪಗಳಿವೆ. ಕೈಕೇಯಿಯನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ದಶರಥನು, ಅವಳ ಪತ್ನಿತ್ವವನ್ನು ತೊರೆದುಹಾಕುವುದಾಗಿ ಕೊಟ್ಟ ಮುನ್ಸೂಚನೆಯು ಕಟ್ಟಳೆಯ ಶಾಪದಂತಿದೆ. ಕೈಕೇಯಿ ತನ್ನ ಛಲವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೆ, ಪರಿಣಾಮಗಳುಂಟಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಭರತನು ಯುವರಾಜ್ಯಪದವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರೆ, ತನ್ನ ಮೃತ್ಯುವಿನ ನಂತರ ನಡೆಯಿಸಲಾಗುವ ಶ್ರಾದ್ಧಾದಿ ಪಿಂಡೋದಕಗಳು ತನಗೆ ತಲುಪದಿರಲಿ ಎಂದು ದಶರಥನು ಶಾಪವಿತ್ತನು. ಭರತನು ಯುವರಾಜ್ಯ ಪದವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನಿಗೆ ದಶರಥನ ಶಾಪದ ಪರಿಣಾಮ ವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಸ್ರವಣಪರ್ವತ ಮತ್ತು ನದಿ ಇವರಿಂದ ರಾಮನು ವಿಚಾರಿಸದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರ ದೊರೆಯಬೇಕು! ಎಂಬ ಕಟ್ಟಳೆಯಿಂದ ಶಾಪವನ್ನು ರಾಮನು ನುಡಿದಿದ್ದನು. ಪ್ರಸ್ರವಣಪರ್ವತರಾಜನು ಸಂಕೇತಗಳನ್ನು ರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಶಾಪವು ಅರ್ಥಹೀನಗೊಂಡಿತು. ಮತಂಗನ ಕಟ್ಟಳೆಗಳನ್ನು ವಾಲಿಯು ಕೂಲಂಕುಷವಾಗಿ ಪಾಲಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಶಾಪಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಲಿಲ್ಲ. ಸೀತೆಯ ಮನಸ್ಸಿನ ವಿರುದ್ಧ ಅವಳನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸುವುದನ್ನು ರಾವಣನು ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತ್ಯಜಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ವರ್ತಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವ ಮತ್ತು ನಲಕೂಬರರ ಶಾಪದ ಪರಿಣಾಮ ರಾವಣನಿಗೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ; ರಾವಣನ ಶಿರವು ಸಿಡಿದು ಹೋಳಾಗಲಿಲ್ಲ. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಆತ್ಮಸಮರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿ ದುರ್ವಾಸನ ಶಾಪವನ್ನು ನಿರರ್ಥಕಗೊಳಿಸಿದನು.

ಯಜ್ಞವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲು ಅನುವಾಗದೇ ಆತನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸದೇ ಹೋದರೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಶಾಪ ಕೊಡಬಹುದು! ಎಂಬ ಭಯದಿಂದ ಋಷಿಮುನಿಗಳು ಆತನ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ವಹಿಸಿದರು. ಮಾತೆಯ ಮನಸ್ಸಿನ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ "ರಾಮನು ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಹೋದರೆ ಅವನಿಗೆ ನರಕವಾಸ" ಎಂಬ ಶಾಪದಂತಿದ್ದ ಉದ್ಗಾರವನ್ನು ಕೌಸಲ್ಯೆಯು ನುಡಿದಿದ್ದಳು. ಇದು ಕಟ್ಟಳೆಯ ಶಾಪವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ರಾಮನು ಈ ಕಟ್ಟಳೆಯಂತೆ ವರ್ತಿಸಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಕಟ್ಟಳೆಯನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿದರೂ ಶಾಪದ ಪರಿಣಾಮ ಕಂಡುಬರದ ಇದೊಂದು ಸಂದರ್ಭವಾಗಿದೆ. ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿಯ ಈ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ

ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕು. ರಾಮನು ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಹೋದದ್ದು ನಿಜವಿರುವುದರಿಂದ ಕೌಸಲ್ಯೆಯ ಕಟ್ಟಳೆಯನ್ನು ಮೀರಿದ್ದು ನಿಜವಿದೆ; ಅಂದಬಳಿಕ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ರಾಮನು ನರಕ ವಾಸವನ್ನು ಪಡೆದನೋ ಇಲ್ಲವೋ? ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ರಾಮನಿಗೆ ನರಕವಾಸವಾಗದೇ ಆತನಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದಲ್ಲಿ ಭವ್ಯಸ್ವಾಗತ ದೊರಕಿದ ಬಗ್ಗೆ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಖಚಿತ ಆಧಾರವಿದೆ. ಅವತಾರ ಕಾರ್ಯವು ಮುಗಿಯುವ ಸಮಯ ಸಮೀಪಿಸಿದೆ ಎಂದು ಸೂಚಿಸಲು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕಾಲನು ರಾಮನನ್ನು ಕಾಣಲು ಬಂದನು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು; ಅದನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ನಂತರ ರಾಮನು ಮಹಾಪ್ರಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡನು. ರಾಮನು ಸರಯೂ ನದಿಯ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಇಳಿಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು **"ಆಗಚ್ಛ ವಿಷ್ಣೋ ಭದ್ರಂ ತೇ ದಿಷ್ಟ್ಯಾ ಪ್ರಾಪ್ತೋಽಸಿರಾಘವ ॥"** "ಎಲೈ ವಿಷ್ಣುವೇ ರಾಘವನೇ, ನಿನಗೆ ಶುಭವಾಗಲಿ! ನೀನು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಬರಲಿರುವ ಸಂಗತಿ ತುಮಬಾ ಸಂತೋಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದೆ"[೧೫] ಎಂದನು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಬ್ರಹ್ಮನು ರಾಮನಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ದೇಹವನ್ನು ಧರಿಸಲು ಸಮ್ಮತಿಸಿದನು. ರಾಮನು ವೈಷ್ಣವ ತೇಜದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ನಂತರ ದೇವತೆಗಳು ಉದ್ಗರಿಸಿದ್ದು ಈ ರೀತಿ–

ಸರ್ವಂ ಪುಷ್ಟಂ ಪ್ರಮುದಿತಂ ಸುಸಂಪೂರ್ಣಮನೋರಥಮ್ ।
ಸಾಧುಸಾಧ್ವಿತಿ ತೈರ್ದೇವೈಸ್ತ್ರಿದಿವಂ ಗತಕಲ್ಮಷಮ್ ॥

"ನಿನ್ನ ಬರುವಿಕೆಯಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕವು ಹರ್ಷಯುಕ್ತವೂ ಕೃತ ಕೃತ್ಯವೂ ಆಗಿದೆ. ಹೇ ರಾಮನೇ, ನೀನು ಧನ್ಯ!" ದೇವತೆಗಳ ಈ ನುಡಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರೆ ರಾಮನಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗಲಾಭವಾಯಿತೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಕೌಸಲ್ಯೆಯಾಡಿದ ಶಾಪವಾಣಿ ಮತ್ತು ಶರತ್ತು ಇವುಗಳೊಡನೆ ನಂತರದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಕೌಸಲ್ಯೆಗೆ ಶಾಪ ನುಡಿಯುವ ಅರ್ಹತೆ ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಪುತ್ರನ ಮೇಲಿನ ಮಮತೆಯಿಂದ ಆಡಿದ ಮಾತು ಶಾಪವಲ್ಲ! ಎಂದು ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಅವಳಾಡಿದ ನುಡಿ ಶಾಪದಂತಿದ್ದವು; ಶಾಪದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವಂತೆ ಇರಲಿಲ್ಲ.

೧೫. ಉತ್ತರಕಾಂಡ, ೧೧೦/೮ ಮತ್ತು ೧೫.

ನುಡಿಯದೇ ಇದ್ದ ಶಾಪ

ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಕೊಡುವಾತನ ಪುಣ್ಯವು ಕ್ಷೀಣವಾಗುತ್ತದೆ; ತಪದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಉಡುಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಇದೆ. ಶಪಿಸಬೇಕೆಂಬ ವಿಚಾರವು ತಲೆದೋರಿದರೂ ನಂತರದ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯಿಸಿ ಶಾಪ ಕೊಡುವುದನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿಯುತ್ತಾರೆ. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದನ್ನು ನುಡಿಯದೇ ಇದ್ದರೆ, ಅದು ಶಾಪವೆನಿಸದು. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಶಾಪದ ವಿಚಾರಗಳು ಮೂಡಿದರೆ ದೋಷವಿಲ್ಲವೆಂದು ಬಗೆಯುತ್ತಾರೆ. ಶಾಪ ಅಥವಾ ವರ ಅಂದರೆ ಅದೊಂದು ವಾಕ್-ಶಕ್ತಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಉಚ್ಚಾರಣೆಯಾದರೆ ಮಾತ್ರ ಅದರ ಪ್ರಭಾವ ತೋರಿಬರುತ್ತದೆ. ಋಷಿಮುನಿಗಳು, ರಾಜರು, ವ್ರತಸ್ಥರು ಶಾಪವಾಣಿಯನ್ನು ಯೋಚನೆ ಮಾಡಿ ಆಡುತ್ತಾರೆ. ನಿಯಂತ್ರಣ ತಪ್ಪುವಷ್ಟು ಕೋಪ ಬಂದೊಡನೆ ಶಬ್ದಗಳು ತಾವಾಗಿ ಯಾವಾಗ ಹೊರಬೀಳುತ್ತವೆ ಎಂಬುದು ಚಿತ್ತಕ್ಕೆ ಹೊಳೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಉಪಾಯವು ನಿಮ್ಮ ಬಳಿ ಉಳಿದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಡುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಶಾಪದ ವಿಚಾರ ಮೂಡಿದರೂ ಶಾಪಗಳನ್ನು ಬಾಯಿಯಿಂದ ನುಡಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ನುಡಿಯದೇ ಇದ್ದ ಶಾಪಗಳ ಹತ್ತು ಉದಾರಹಣೆಗಳಿವೆ.

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಸ್ವಂತ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಮಾರೀಚ ಹಾಗೂ ಸುಬಾಹು ಇವರಿಗೆ ದಂಡಿಸಬಹುದಿತ್ತು; ಶಾಪ ಕೊಡಬಹುದಿತ್ತು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ವ್ರತಸ್ಥನಾಗಿದ್ದರಿಂದ ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಬಲಗಳನ್ನು ಬಳಸದೇ ದಶರಥನಿಂದ ರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಕರೆತಂದನು. ತಪದ ಬಲವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಬಾರದೆಂದು ವೇದವತಿಯು ರಾವಣನಿಗೆ ಶಾಪ ಕೊಡದೆ ಬೇರೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದಳು. ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿಯ ಮುನಿಗಳು ಮತ್ತು ಕುಶಕನ್ಯೆಯರು ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಶಾಪವನ್ನು ನುಡಿದಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ನುಡಿಯದೇ ಇದ್ದ ಶಾಪಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಶಾಪದ ವಿಚಾರ ಸಹ ಮೂಡಿತ್ತೆಂದು ಖಚಿತವಾಗಿ ಹೇಳಲು ಬರುವಂತಿಲ್ಲ. ಶಾಪ ಬರಬಹುದೆಂಬ ಭೀತಿ ಹೊಂದಿದವರಿಗೆ ಹಾಗೆ ಅನ್ನಿಸಿರಬಹುದು. ಅತಿಥಿ ವೇಷದಿಂದ ಬಂದ ರಾವಣನು ಶಾಪ ಕೊಡ ಬಹುದೆಂಬ ಭಯವು ಸೀತೆಗೆನಿಸಿತ್ತು. ತ್ರಿಶಂಕುವಿನ ಯಜ್ಞಕ್ಕಾಗಿ ಆಗಮಿಸಿದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಶಾಪ ಕೊಡಬಹುದೆಂಬ ಭಯವು ಋಷಿಮುನಿಗಳಿಗೆ ಉಂಟಾಗಿತ್ತು. ಗುರುವಿಗೆ ಶಾಪ ಕೊಡುವುದು ತರವಲ್ಲವೆಂದು ಸೌದಾಸನು ಶಾಪ ಕೊಡಲು ಪ್ರೇರಿತನಾಗಿ ಎತ್ತಿಕೊಂಡ ಜಲವನ್ನು ತನ್ನ ಪಾದಗಳ ಮೇಲೆ ಚೆಲ್ಲಿಕೊಂಡನು; ಶಾಪವನ್ನು ನುಡಿಯಲಿಲ್ಲ. ದುರ್ವಾಸನ

ಬಿನ್ನಹವನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಮನ್ನಿಸಿದ ಕಾರಣ ಶಾಪ ಕೊಡುವ ಪ್ರಸಂಗ ಉಂಟಾಗಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ತಂದೆಯು ದಶರಥ ರಾಜನಿಗೆ ಶಾಪ ಕೊಡಬಹುದೆಂಬ ಭೀತಿಯು ಶ್ರವಣ ಕುಮಾರನಿಗೆ ಉಂಟಾಯಿತು. ತಮಗಿದ್ದ ಒಬ್ಬನೇ ಮಗನ ಸಾವಿನ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಶ್ರವಣಕುಮಾರನ ತಂದೆಯು ಶಾಪ ಕೊಡಬಹುದಿತ್ತು; ಈ ಶಾಪವು ದಶರಥನಿಗೆ ಬರಬಾರದೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸಿ ಒಂದು ಉಪಾಯವನ್ನು ಶ್ರವಣನು ಸೂಚಿಸಿದನು.

ಪಿತುಸ್ತ್ವಮೇವ ಮೇ ಗತ್ವಾ ಶೀಘ್ರಮಾಚಕ್ಷ ರಾಘವ ॥೪೩॥
ತಂ ಪ್ರಸಾದಯ ಗತ್ವಾಂ ತ್ವಂ ನ ತ್ವಾಂ ಸಂಕುಪಿತಃ ತಪೇತ್ ॥೪೫॥

"ಹೇ ರಘುವಂಶಜನೇ, ಕೂಡಲೇ ನೀನು ನನ್ನ ತಂದೆಯ ಬಳಿ ಹೋಗಿ ಈ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸು! ದುಃಖಕೋಪಗಳಿಂದ ಶಾಪವನ್ನು ನುಡಿಯದಂತೆ ಆತನನ್ನು ಮನ್ನಿಸು."[೧೬]

ಪ್ರತಿಶಾಪ

ಶಾಪ ಕೊಡಲು ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳಿರಬಹುದು; ಒಂದು ಶಾಪವು ಇನ್ನೊಂದಕ್ಕೆ ಮೂಲ ಕಾರಣವಾಗಬಹುದು. ಶಾಪಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟ ಶಾಪವೆಂದರೆ ಪ್ರತಿಶಾಪ! ಈ ರೀತಿ ಪ್ರತಿಶಾಪಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ಸಂದರ್ಭಗಳು ಎರಡಾವರ್ತಿ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಬಂದಿವೆ. ಒಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಶಾಪವನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ; ಎರಡನೇ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಲಾಗಿದೆ. ವಸಿಷ್ಠನು ಕೊಟ್ಟ ಶಾಪದಿಂದ ಈ ಎರಡು ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಉಂಟಾಗಿವೆ. ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಶ್ರೇಷ್ಠ ವಸಿಷ್ಠ ಋಷಿಗಳಿಗೆ ನಿಮಿರಾಜನು ತನ್ನ ದೀರ್ಘಯಾಗದ ಪೌರೋಹಿತ್ಯವನ್ನು ಮೊದಲು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ವಸಿಷ್ಠರು, ಈ ಮೊದಲೇ ಇಂದ್ರನ ಪೌರೋಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದುದರಿಂದ ಕೂಡಲೇ ನಿಮಿರಾಜನಿಗೆ ತಮ್ಮ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಕೊಡುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ತುಸು ಸಮಯ ಕಾಯಬೇಕೆಂದು ನಿಮಿರಾಜನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದರು. ಆಗ ನಿಮಿರಾಜನು ಗೌತಮರಿಂದ ತನ್ನ ಯಾಗವನ್ನು ಪೂರೈಸಿದನು. ಈ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಅರಿತ ವಸಿಷ್ಠರು ಕೋಪಗೊಂಡರು. ರಾಜನಿಗೆ ಈ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಿಸಬೇಕೆಂದು ವಸಿಷ್ಠರು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಾಗ ರಾಜನು ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ

೧೬. ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡ, ೬೩.

ಭೇಟಿಯಾಗುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ತಲೆಗೇರಿದ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ವಸಿಷ್ಠರು, "ನನ್ನನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿ ನೀನು ಬೇರೆ ಋತ್ವಿಜನನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡಿರುವೆಯಾದ್ದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಶರೀರವು ಚೈತನ್ಯರಹಿತವಾಗಲಿ!" ಎಂದು ಶಾಪ ಕೊಟ್ಟರು. ನಿದ್ರೆಯಿಂದ ಎಚ್ಚತ್ತ ನಂತರ ನಿಮಿರಾಜನಿಗೆ ವಸಿಷ್ಠರ ಶಾಪವು ತಿಳಿಯಿತು. ನಿಮಿರಾಜನಿಗೂ ತುಂಬಾ ಕೋಪ ಬಂದಿತು; "ನೀವು ಬಂದ ಸಮಾಚಾರ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ; ನಾನು ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ; ಹೀಗಿದ್ದರೂ ನೀವು ಸಿಡಿಮಿಡಿಗೊಂಡು ಯಮದಂಡ ದಂತಿರುವ ಶಾಪಾಗ್ನಿಯನ್ನು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಬಿಟ್ಟಿರುವಿರಿ; ಆದ್ದರಿಂದ ಹೇ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿ! ನಿಮ್ಮ ಮನೋಹರ ದೇಹವು ಖಚಿತವಾಗಿ ಅಚೇತನಗೊಳ್ಳುವುದು" ಎಂದು ಶಪಿಸಿದನು.

ಒಮ್ಮೆ ಬೇಟೆಗೆಂದು ಕಾನನದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಸೌದಾಸರಾಜನು ಒಬ್ಬ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಕೊಂದನು. ಆ ರಾಕ್ಷಸನ ಮಿತ್ರನು ರಾಜನ ಮೇಲೆ ಸೇಡು ತೀರಿಸುವ ಪಣ ಮಾಡಿದನು. ಅನ್ಯರೂಪಗಳನ್ನು ಧರಿಸಬಲ್ಲ ರಾಕ್ಷಸನಾದ ಆ ಮಿತ್ರನು ವಸಿಷ್ಠರ ವೇಷದಲ್ಲಿ ರಾಜನನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗಿ ಭೋಜನವನ್ನು ಕೇಳಿದನು. ಅದನ್ನನುಸರಿಸಿ ರಾಜನು ಅಡಿಗೆಗೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದನು. ಆಗ ಈ ರಾಕ್ಷಸಮಿತ್ರನು ಅಡಿಗೆಯವನ ರೂಪ ಧರಿಸಿ ನರಮಾಂಸವನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದನು; ರಾಜನಿಂದ ವಸಿಷ್ಠರಿಗೆ ತಲುಪಿಸಿದನು. ಇದನ್ನು ಅರಿತ ವಸಿಷ್ಠರು ಕೋಪಗೊಂಡು ಆ ರಾಜನಿಗೆ, "ಇದೇ ಬಗೆಯ ಆಹಾರವು ಖಂಡಿತವಾಗಿ ನಿನ್ನದಾಗಲಿ!" ಎಂದು ಶಪಿಸಿದರು. ತನ್ನಿಂದ ನಡೆದುಹೋದ ಅಪರಾಧವಾದರೂ ಯಾವುದು ಎಂಬುದನ್ನರಿಯದ ರಾಜನು ನಿಷ್ಕಾರುಣವಾಗಿ ತನಗೆ ಶಾಪ ಬಂದುದನ್ನು ತಿಳಿದು, ವಸಿಷ್ಠರಿಗೆ ಪ್ರತಿಶಾಪವನ್ನು ಕೊಡಲೋಸುಗ ಆತನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ನೀರನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡನು. ಗುರುವನ್ನು ಶಪಿಸುವುದು ಸೂಕ್ತವಲ್ಲ ಎಂದು ರಾಣಿಯು ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ರಾಜನು ಪ್ರತಿಶಾಪವನ್ನು ನುಡಿಯಲಿಲ್ಲ.[೧೭]

ಉಃಶಾಪ

ಶಾಪದ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಖಚಿತವಿರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿವರ್ತನೆ ಮಾಡುವಂತಿಲ್ಲ; ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದ ಶಪಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಚಿಕ್ಕಪುಟ್ಟ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಬಳಸುವುದು ಹೇಯವೆಂದು ಬಗೆಯುತ್ತಾರೆ. ತಡೆಯಲಾಗದ

---

೧೭. ನೋಡಿರಿ; ಶಾಪ ಕ್ರಮಾಂಕ ೫೦ ಮತ್ತು ೫೭.

ಕೋಪ ಬಂದಾಗ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೇ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಘೋರ ಶಾಪಗಳು ಕೊಡಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. ನಂತರ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವೆನಿಸುವುದುಂಟು. ಶಾಪದ ಆಗುಗಳ ತೀವ್ರತೆಯನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವ ಉಪಾಯವೆಂದರೆ 'ಉಃಶಾಪ'ವಾಗಿದೆ. ಹಲವೊಮ್ಮೆ ಇನ್ನೊಂದು ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಈ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಪೂರೈಸುತ್ತಾರೆ. ಉಃಶಾಪದಿಂದ ಶಾಪದ ಪರಿಣಾಮದ ಕಾಲಾವಧಿಯನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿ ಸ್ತಿಮಿತಕ್ಕೆ ತರಬಹುದು. ಮಾಡಿದ ತಪ್ಪಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆ ಇದ್ದರೂ ಆ ತಪ್ಪನ್ನು ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು! ಶಾಪಹೊಂದಿದವನಿಗೆ ಒಳಿತಾಗಬೇಕು! ಎಂಬ ಅರಿವು ಉಃಶಾಪದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಶಾಪಕ್ಕೆ ಈಡಾದವನು ತನ್ನ ತಪ್ಪನ್ನು ಅರಿತು ಶಾಪದ ಕಾಲಾವಧಿ, ಪರಿಣಾಮ ಕಡಿಮೆಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಉಃಶಾಪಗಳನ್ನು ಯಾಚಿತವೆಂದು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಶಾಪವನ್ನು ನುಡಿದವನಿಗೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವೆನಿಸಿ ಇಲ್ಲವೇ ಬೇರೆ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಉಃಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಅವು ಯಾಚಿತವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಈ ಉಃಶಾಪದಲ್ಲಿ ಶಾಪದ ತೀವ್ರತೆಯನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಮನೋಭಾವವಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಶಾಪದ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿಯೇ ಉಃಶಾಪವು ಬೆರೆತುಕೊಂಡಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಉಃಶಾಪದ ಕಾರಣವೇನೇ ಇದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಕೊಡುವ ಇಲ್ಲವೇ ಕೊಡದಿರುವ ಇಲ್ಲವೇ ಅದರಲ್ಲಿ ಪರಿವರ್ತನೆ ಮಾಡುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಶಾಪದಾತನ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಶಾಪಕ್ಕೆ ಉಃಶಾಪ ವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿಯ ಒಟ್ಟು ಅರವತ್ತೊಂದು ಶಾಪಗಳಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಹನ್ನೊಂದಕ್ಕೆ ಉಃಶಾಪಗಳಿವೆ. ಉಃಶಾಪಗಳಿಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಸ್ತಿತ್ವವಿರದೇ ಅವು ಶಾಪವನ್ನಾಧರಿಸಿಯೇ ಇರುತ್ತವೆ. ಶಾಪದ ತುಲನೆಯಲ್ಲಿ ಉಃಶಾಪದ ಸ್ಥಾನವು ಕಡಿಮೆ ಮಹತ್ವವುಳ್ಳದ್ದು, ಕಡಿಮೆ ದರ್ಜೆಯದಿದ್ದರೂ ಅದರ ಫಲಿತಾಂಶಗಳು ಉದ್ದೇಶಭರಿತವಿರುತ್ತದೆ.

ಸ್ಥೂಲಶಿರಾ ಋಷಿಯ ಶಾಪದಿಂದ ವಿಶ್ವಾವಸು ಎಂಬ ಗಂಧರ್ವನು ಕಬಂಧರಾಕ್ಷಸನಾದನು. ಆಗ ಕಬಂಧನು ಕೋರಿದಂತೆ "ನಿರ್ಜನ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ರಾಮನು ಬಂದು ನಿನ್ನ ಹಸುಗಳನ್ನು ತುಂಡರಿಸಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಎಂದು ದಹಿಸಿಬಿಡುವನೋ ಅಂದು ನಿನಗೆ ನಿನ್ನ ಭವ್ಯ ದಿವ್ಯ ಶುಭರೂಪವು ಮರಳಿ ದೊರೆಯುವುದು" ಎಂಬ ಯಾಚಿತ ಉಃಶಾಪ ದೊರಕಿತು. ಇದೇ ಗಂಧರ್ವನಿಗೆ ಇಂದ್ರನಿಂದಲೂ ಶಾಪ ದೊರೆತಿತ್ತು. ಈತನು ಇಂದ್ರನಿಂದಲೂ ಉಃಶಾಪವನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಬೇಡಿಕೊಂಡ ಉಃಶಾಪವೆಂದರೆ ಯಾಚಿತವಾಗಿದೆ. ಪುಂಜಿಕಸ್ಥಲೆ ಎಂಬ ಅಪ್ಸರೆಗೆ ಶಾಪ ದೊರೆತಿತ್ತು; ಶಾಪದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯ ಅನುಸಾರ

ಮಾನವರೂಪ ಅಥವಾ ಕೋತಿಯ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳಬಹುದೆಂಬ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದೊರೆತಿತ್ತು. ಆರು ತಿಂಗಳು ಸತತ ನಿದ್ರೆಮಾಡಿ ಎಚ್ಚರಗೊಂಡ ಒಂದು ದಿನ ಪೂರ್ತಿ ಮನಸಾರೆ ಸಂಹಾರವನ್ನು ನಡೆಯಿಸುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಕುಂಭಕರ್ಣನಿಗೆ ದೊರಕಿತ್ತು. ರಾವಣನು ಕುಂಭಕರ್ಣನ ಪರವಾಗಿ ಇದನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಪಿತೃಕುಲಕ್ಕೆ ವಿರಾಜಿಸುವಂಥ ಪುತ್ರನೊಬ್ಬನು (ವಿಭೀಷಣನು) ಹುಟ್ಟಬೇಕೆಂಬ ಕೇಕಸಿಯ ಬೇಡಿಕೆಯಂತೆ ಅವಳಿಗೆ ಪುತ್ರಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಯಿತು. ಗೊತ್ತಿರದೇ ಗೌತಮನಿಗೆ ಅನಿಷ್ಟವಾದ ಭೋಜನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ "ರಣಹದ್ದು ಆಗು!" ಎಂಬ ಶಾಪವು ಬ್ರಹ್ಮದತ್ತ ರಾಜನಿಗೆ ದೊರೆಯಿತು. ಈ ನಂತರ 'ರಾಮನ ದರ್ಶನದಿಂದ ಆಗುವ ಬಿಡುಗಡೆ' ಇವೆಲ್ಲವೂ ಯಾಚಿತ ಉಃಶಾಪಗಳಾಗಿವೆ.

ಅಹಲ್ಯೆಯ ಶಾಪದ ಕಥೆ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬಾರಿ ಬಂದಿದೆ. ಅವೆರಡರಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನತೆಯು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.[೧೮] ಬಾಲಕಾಂಡದಲ್ಲಿಯ ಉಃಶಾಪವು ಅಯಾಚಿತವಿದ್ದು, ಉತ್ತರಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಯಾಚಿತವಿದೆ. ಈ ಉಃಶಾಪಗಳು ಸರಿ ಸಮಾನವಾಗಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ. ಬಾಲಕಾಂಡದಲ್ಲಿದ್ದ ಕಥೆಯಂತೆ 'ಗೌತಮನ ವೇಷದಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದವನು ಇಂದ್ರನೆಂದು ಅಹಲ್ಯೆಗೆ ಮೊದಲೇ ಗೊತ್ತಿತ್ತು; ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ದೇವತೆಗಳ ರಾಜನಾದ ಇಂದ್ರನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಮೋಹಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬ ಸಂಗತಿಯು ಅವಳಿಗೆ ಹೆಮ್ಮೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿತ್ತು' ಎಂದಿದೆ. ನಿಜವಾಗಿ ಅಹಲ್ಯೆಯಿಂದ ಮಹಾ ಅಪರಾಧ ನಡೆದಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಶಾಸ್ತಿ ಆಗಲೇಬೇಕಿತ್ತು. "ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಯಾರ ಕಣ್ಣಿಗೂ ಬೀಳದೆ ನೀನು ಕೇವಲ ವಾಯುಭಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಿ ಬದುಕಿರು!" ಎಂಬ ಶಾಪವನ್ನು ಗೌತಮನು ಅಹಲ್ಯೆಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. "ಶ್ರೀರಾಮನ ದರ್ಶನದಿಂದ ಶುದ್ಧಳಾಗಿ ಪೂರ್ವರೂಪವನ್ನು ತಾಳುವೆ!" ಎಂಬ ಉಃಶಾಪವನ್ನು ಗೌತಮನು ಇಂಥ ಮಹಾಪರಾಧಕ್ಕೆ ಅಯಾಚಿತವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟದ್ದು ಸೋಜಿಗದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಉತ್ತರಕಾಂಡದಲ್ಲಿ, ಗೌತಮನ ವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದವನು ಇಂದ್ರನೆಂದು ಅಹಲ್ಯೆಗೆ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ನಿಜಸ್ಥಿತಿಯು ತಿಳಿಯದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ವಾಲ್ಮೀಕಿಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಅಹಲ್ಯೆಯು ಉಃಶಾಪವನ್ನು ಗೌತಮನಿಂದ ಬೇಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾಳೆ. ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಇಂದ್ರನೊಡನೆ ರತಿಕ್ರೀಡೆಯಲ್ಲಿ

೧೮. ಬಾಲಕಾಂಡ, ೪೮, ೪೯; ಉತ್ತರಕಾಂಡ, ೩೦.

ತೊಡಗಿರಲಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ಶಾಪವು ಸೌಮ್ಯವಾಗಬೇಕೆಂದು ಅಹಲ್ಯೆಯು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಳು. ಗೌತಮನು ಈ ರೀತಿ ಯಾಚಿತ ಉಃಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು: "ಮಾನವದೇಹಧಾರಿಯಾದ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ನೆರವಿಗೆಂದು ವನಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸಿದಾಗ ನೀನು ಪವಿತ್ರಳಾಗುವೆ! ನೀನು ಎಸಗಿದ ದುಷ್ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಅವನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇದೆ. ಅವನಿಗೆ ಆತಿಥ್ಯವನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿ ಉಪಚರಿಸಿದರೆ ನೀನು ನನ್ನ ಬಳಿ ಬಂದು ವಾಸಿಸುವೆ!"

ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಘ್ನವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ರಂಭೆಗೆ "ನೀನು ಸಾವಿರಾರು ವರುಷ ಗಳವರೆಗೆ ಕಲ್ಲಾಗಿ ಬೀಳು!" ಎಂಬ ಶಾಪವನ್ನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಕೊಟ್ಟನು. ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೊಬ್ಬನಿಂದ ನಿನ್ನ ಉದ್ಧಾರವಾಗುವುದು! ಎಂಬ ಭರವಸೆಯು ಆ ಶಾಪದ ಜೊತೆಗಿತ್ತು. ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ವಿಘ್ನಗಳನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಹನುಮಂತನಿಗೆ ಋಷಿಗಳು ಶಾಪ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಜೊತೆಗೆ "ಯಾರಾದರೂ ಸ್ಮರಣೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರೆ ನಿನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಅರಿವು ನಿನಗಾಗುವದು" ಎಂಬ ಉಃಶಾಪವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಕೊಟ್ಟ ಶಾಪದ ಫಲವಾಗಿ ನೃಗರಾಜನು ದೀರ್ಘಕಾಲದವರೆಗೆ 'ಓತೀಕೇತ' ಪ್ರಾಣಿಯಾಗಿ ಜೀವಿಸಬೇಕಾಯಿತು. 'ಪಾಪನಿವಾರಣೆ ಆದಾಗ, ಶಾಪದ ಪರಿಹಾರ ವಾಗುವುದು!' ಎಂಬ ಆಶ್ವಾಸನೆ ಕೊಡಲಾಗಿತ್ತು. ಈ ಮೊದಲು ಹೇಳಿದ ಉಃಶಾಪಗಳು ಮತ್ತು ಬಾಲಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಅಹಲ್ಯೆಗೆ ದೊರೆತ ಉಃಶಾಪ, ಇವು ಶಾಪಗಳ ಉತ್ತರಾರ್ಧ ದಲ್ಲಿಯೇ ಸೇರಿಕೊಂಡಿವೆ. ವಸಿಷ್ಠನಿಗೆ ಅಯೋಗ್ಯ ಭೋಜನವನ್ನು ಕೊಡುವುದರಲ್ಲಿ ಸೌದಾಸರಾಜನ ಯಾವ ತಪ್ಪೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಸಂಗತಿಯು ಗೊತ್ತಾಗದೆ; ರಾಜನಿಗೆ ಶಾಪ ಕೊಟ್ಟದ್ದು ತಪ್ಪಾಯಿತೆಂದೆನಿಸಿತು. ಶಾಪ ಕೊಟ್ಟಾಗಿದೆ; ಅದನ್ನು ಹಿಂತೆಗೆಯುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವೆಂದು ವಸಿಷ್ಠನು ಉಃಶಾಪವನ್ನು ಕೊಡದೆ, ಇನ್ನೊಂದು ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಈ ವರದಿಂದ ಶಾಪದ ಪರಿಣಾಮದ ಕಾಲವು ಹನ್ನೆರಡು ವರುಷಕ್ಕೆ ಸ್ತಿಮಿತಗೊಂಡಿತು. ಪೂರ್ವದ ಸ್ಮರಣೆಯಾಗಲಾರದೆಂಬ ಆಶ್ವಾಸನೆಯನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟನು.

ಈ ಉಃಶಾಪಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮನ ದರ್ಶನ, ಸ್ಪರ್ಶ ಇವುಗಳಿಗೆ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ರಾಮಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ರಾಮನ ಗುಣಗೌರವ ಅಧಿಕವಿರುವುದು ಸಹಜ ಸಂಗತಿ.

ಶಪಥ (ಆಣೆ), ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ

ಶಾಪ ಮತ್ತು ಶಪಥ ಈ ಶಬ್ದಗಳು 'ಶಪ್' ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸಿವೆ. 'ಶಪಥ' ಎಂಬುದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ ನಿರ್ದೇಶಕ ಶಬ್ದ; 'ತಾನು ನುಡಿದದ್ದು ಸತ್ಯ' ಎಂಬುದನ್ನು ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಡಲು ಉಚ್ಚರಿಸಿದ ಶಬ್ದ ಪ್ರಯೋಗವೇ 'ಶಪಥ'. 'ಅದು ಅಸತ್ಯವೆನಿಸಿದರೆ ಅನಿಷ್ಟವಾಗಲಿ!' ಎಂದು ಪ್ರಕಟಪಡಿಸುವ ಶಬ್ದಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ಶಪಥ ಎಂದೆನ್ನಬಹುದು.[೧೯] 'ಶಪಥ' ಎಂಬುದರ ಈ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯು ಶಪಥಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿಯ ಕೆಲವು ಮಹತ್ವದ ಘಟಕಗಳನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅದು ಸಂಪೂರ್ಣವ್ಯಾಖ್ಯೆಯಂತಿಲ್ಲ; ಈ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯನುಸಾರ ಎಲ್ಲ ಶಪಥಗಳ ಮರ್ಮಗಳನ್ನು ಅಳೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಸೀತೆಯನ್ನು, ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಆಶ್ರಮದ ಬಳಿಯ ನಿರ್ಜನಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುಬರಬೇಕೆಂದು ಶ್ರೀರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಆಜ್ಞೆಯಿತ್ತನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಆ ಪ್ರಕಾರ ಸೀತೆಯ ಸಮೇತ ನಿರ್ಜನವನಕ್ಕೆ ಬಂದನು; ರಾಮನ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಸೀತೆಗೆ ಹೇಳುವುದು ಆತನಿಂದಾಗಲಿಲ್ಲ. 'ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಎಂದಿನಂತೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಿಲ್ಲ; ಆತನಿಗೆ ಏನಾದರೊಂದು ವ್ಯಥೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ' ಎಂಬ ಸಂದೇಹವು ಸೀತೆಗೆ ಉಂಟಾಯಿತು. ಅವಳು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ "ನೀನು ಸ್ವಸ್ಥಚಿತ್ತನಾಗಿ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ; ರಾಜ ಕುಶಲವಷ್ಟೇ? 'ಶಾಪಿತೋಽಸಿ ನರೇಂದ್ರೇಣ ಯತ್ತ್ವಂ ಸಂತಾಪಮಾಗತಃ' "ನಿನಗೆ ರಾಜನ ಆಣೆಯಿದೆ; ನೀನು ನಿಜ ಹೇಳು! ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಏತಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟೊಂದು ವ್ಯಥೆಗೊಂಡಿದೆ?"[೨೦] ಈ ಆಣೆಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಯತೆಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವ ಅಥವಾ ಅಸತ್ಯವಿದ್ದರೆ ತನಗೆ ಅಶುಭವಾಗಲಿ! ಎಂಬ ಅರ್ಥದ ಶಬ್ದಗಳಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಅದು ಆಣೆಯಾಗಿದೆ. ಯಾವುದೊಂದು ದೇವತೆಯನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಿ ಇಲ್ಲವೇ ಪವಿತ್ರ ವಸ್ತುವನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಿ ತನ್ನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿಯ ಸತ್ಯತೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ದೃಢತೆಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಇಡುವುದೆಂದರೆ 'ಶಪಥ'ವೆಂದು 'ಓಡ' ಎಂಬಾತನ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯಾಗಿದೆ. ವೆಸ್ಟರ್‌ಮಾರ್ಕ್‌ನು ಶಪಥದ ಬಗ್ಗೆ:

"An oath may be regarded as essentially a conditional self-imprecation, a curse by which a person calls down upon himself some evil in the event of what he says not being true."[೨೧]

---

೧೯. ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಕೋಶ, ಖಂಡ ೯, ಪು.೨೧೫.

೨೦. ಉತ್ತರಕಾಂಡ, ೪೭/೯.

೨೧. Encyclopaedia of Religion and Ethics.

"ನಾನು ನುಡಿದದ್ದು ಸುಳ್ಳಾಗಿದ್ದರೆ ನನಗೆ ಈ ಬಗೆಯ ಆಪತ್ತುಗಳು ಉಂಟಾಗಲಿ!" ಈ ತರಹದ ಶಾಪವನ್ನು, ಸ್ವತಃ ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದೆಂದರೆ 'ಶಪಥ'[೨೨]. ಈ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೊಂದು ದೇವತೆಗೆ ಅಥವಾ ಪವಿತ್ರವಸ್ತುವಿಗೆ ಆಹ್ವಾನವಿರದೇ ಸ್ವತಃ ವರ್ತನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಇದ್ದ ವಿಶ್ವಾಸ, ಸತ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಪಣಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿಸಿದಂತಿರುತ್ತದೆ. ಸೀತೆಯ ಶುದ್ಧ ಹಾಗೂ ನಿಷ್ಕಲಂಕವಾದ ಚಾರಿತ್ರ್ಯವನ್ನು ಸಾರಿಹೇಳುವಾಗ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಈ ರೀತಿ ಎಂದಿದ್ದಾನೆ:[೨೩]

ಬಹುವರ್ಷಸಹಸ್ರಾಣಿ ತಪಾರ್ಶಚರ್ಯಾ ಮಯಾ ಕೃತಾ ।
ನೋಪಾಶ್ನೀಯಾಂ ಫಲಂ ತಸ್ಯಾ ದುಷ್ಟೇಯಂ ಯದಿ ಮೈಥಿಲೀ ॥
ಮನಸಾ ಕರ್ಮಣಾ ವಾಚಾ ಭೂತಪೂರ್ವಂ ನ ಕಿಲ್ಬಿಷಮ್ ।
ತಸ್ಯಾಹಂ ಫಲಮಶ್ನಾಮಿ ಅಪಾಪಾ ಮೈತಿಲೀ ಯದಿ ॥

"ಈ ಮೈಥಿಲಿಯು ದೋಷಯುಕ್ತಳೆಂದು ಕಂಡುಬಂದರೆ ನನ್ನ ಸಹಸ್ರಾರು ವರ್ಷಗಳ ತಪಸ್ಸಿನ ಫಲವು ನನಗೆ ಸಿಗದಿರಲಿ! ಈವರೆಗೆ ನನ್ನಿಂದ ನಡೆಯದಿರದೆ ಕಾಯೇನ ವಚಸಾ ಮನಸಾ ಪಾತಕಗಳ ಫಲವು ನನಗೆ ಲಭಿಸಲಿ!" ಇಲ್ಲಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ತನ್ನ ಸ್ವಂತದ ಸದ್ವರ್ತನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಇದ್ದ ದೃಢವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಈ ಶಪಥದ ಮೂಲಕ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಕೆಲವು ಶಪಥಗಳಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಆವಾಹನೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ; ಸ್ವಂತಕ್ಕೆ ಶಾಪ ವಿರುವುದಿಲ್ಲ; ಅಥವಾ ಅಭಿಚಾರಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾನವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ವೈಯಕ್ತಿಕ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ, ನೈತಿಕ ಹೊಣೆ, ಭಾವನಾತ್ಮಕ ಸಂಬಂಧಗಳು ಶಪಥಗಳ ಮೂಲಕ ತೋರಿ ಬರುತ್ತವೆ. ಭರತನ ಭೇಟಿಯಾದ ನಂತರ ಬೀಳ್ಕೊಡುವಾಗ ರಾಮನು ಶತ್ರುಘ್ನನಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದು–

ಮಾತರಂ ರಕ್ಷ ಕೈಕೇಯೀಂ ಮಾ ರೋಷಂ ಕುರು ತಾಂ ಪ್ರತಿ ॥೨೭॥
ಮಯಾ ಚ ಸೀತಯಾ ಚೈವ ತಪ್ತೋಽಸಿ ರಘುನಂದನ ॥೨೮॥

"ಮಾತೆಯಾದ ಕೈಕೇಯಿಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು! ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ಕೋಪ ತಾಳ ಬೇಡ![೨೪] ನಿನಗೆ ನನ್ನ ಮತ್ತು ಸೀತೆಯ ಆಣೆಯಿದೆ." ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ

೨೨. ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕೋಶ, ಖಂಡ ೯, ಪು.೨೧೫.
೨೩. ಉತ್ತರಕಾಂಡ, ೯೭/೨೦, ೨೧.
೨೪. ಅಯೋಧ್ಯಾ ಕಾಂಡ, ೧೧೨.

ರಾಮನಲ್ಲಿದ್ದ ಅತಿಪ್ರೀತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಕೌಸಲ್ಯೆಗೆ ವಿವರಿಸಿ ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:

ಅನುರಕ್ತೋಽಸ್ಮಿ ಭಾವೇನ ಭ್ರಾತರಂ ದೇವಿ ತತ್ತ್ವತಃ ।
ಸತ್ಯೇನ ಧನುಷಾ ಚೈವ ದತ್ತೇನೇಷ್ಟೇನ ತೇ ಶಪೇ ॥೧೬॥

"ಹೇ ದೇವಿ! ನಾನು ಮನಃಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ನನ್ನ ಅಣ್ಣನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತೇನೆ. ಇದನ್ನು ನಾನು ಸತ್ಯ, ಧನುಷ್ಯ, ದಾನ, ಯಜ್ಞ ಯಾಗಗಳನ್ನು ಆಣೆ ಇಟ್ಟು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ."[೨೫] ಈ ಎರಡೂ ಉದಾಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯರಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಮತ್ತು ಪ್ರಿಯವಸ್ತುಗಳ ಉಲ್ಲೇಕವಿದೆ. ತಾಯಿ–ತಂದೆ, ಗುರುಗಳು, ಪತಿ–ಪತ್ನಿ, ಪುತ್ರ–ಪುತ್ರಿ, ಗೆಳೆಯ, ದೇವದೇವತೆಗಳು, ಭಕ್ತರು, ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳು, ಪ್ರಿಯವಾದ ವಸ್ತುಗಳು, ಉಪಜೀವಿಕೆಯ ಸಾಧನಗಳು, ಇವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ಶಪಥವು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ಆಶ್ವಾಸನೆಯನ್ನು ಕೊಡುವಾಗ ರಾಮನು ತನ್ನ ಮೂರು ಬಂಧುಗಳ ಆಣೆಯಿಟ್ಟು ಈ ರೀತಿ ಎಂದಿದ್ದಾನೆ:

ಅಹತ್ವಾ ರಾವಣಂ ಸಂಖ್ಯೇ ಸಪುತ್ರಜನಬಾಂಧವಮ್ ।
ಅಯೋಧ್ಯಾಂ ನ ಪ್ರವೇಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ತ್ರಿಭಿಸ್ತೈ ಭ್ರಾತೃಭಿಃ ಶಪೇ ॥೨೧॥

"ಪುತ್ರ, ಬಾಂಧವರ ಸಹಿತ ರಾವಣನನ್ನು ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ವಧಿಸದೇ ನಾನು ಅಯೋಧ್ಯೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಇದನ್ನು ನಾನು ನನ್ನ ಮೂರು ಬಂಧುಗಳ ಶಪಥವನ್ನಿಟ್ಟು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ."[೨೬] ಸ್ವಂತದ ನುಡಿಯಲ್ಲಿಯ ಸತ್ಯತೆ, ಚಾರಿತ್ರ್ಯ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಲು ಸ್ವಂತಕ್ಕೆ ಈ ರೀತಿಯ ಶಪಥಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ನ್ಯಾಯದಾನದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಶಪಥಕ್ಕೆ ಇಂದು ಕೂಡ ಮಹತ್ವವಿದೆ. ಧರ್ಮಗ್ರಂಥವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ, "I speak the truth, the only truth, and nothing but the truth" ಎಂದು ಶಪಥಪ್ರಧಾನ, ಶಪಥಸ್ವೀಕಾರಗಳ ವಿಧಿ ನಡೆಯುತ್ತದೆ.

೨೫. ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡ, ೨೧.
೨೬. ಯುದ್ಧಕಾಂಡ, ೧೯.

ಶಪಥ ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ಶಪಥ ಹಾಕುವುದು ಈ ರೀತಿಯ ಎರಡು ವಿಧಗಳಿವೆ. ಮೇಲಿನ ಉದಾಹರಣೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಿಯವಾದ ವ್ಯಕ್ತಿ, ವಸ್ತು ಇವುಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿ, ಆಣೆಯಿಟ್ಟು ಶಪಥಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ವಂತ ಪ್ರಾಣದ, ಇಲ್ಲವೇ ಪ್ರಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಪ್ರಾಣದ ಶಪಥವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ; ಇಲ್ಲವೇ ಆಣೆ ಹಾಕಲಾಗುತ್ತದೆ. ಶರೀರದ ಅವಯವಗಳನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿ ಆಣೆಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪಾದಗಳ ನಿರ್ದೇಶವು ಮಹತ್ವದ್ದೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಪಾದದ ಆಣೆಯಿಡುವಾಗ ಹಿರಿಯ–ಕಿರಿಯ ಸಂಬಂಧಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವವಿರುತ್ತದೆ. ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ಶಪಥವನ್ನು ಯಾರು ಬೇಕಾದರೂ ಮಾಡಬಹುದು; ಯಾರ ಮೇಲಾದರೂ ಆಣೆ ಇಡಬಹುದು. ಕಿರಿಯರು ಪಾದದ ಆಣೆಯನ್ನು ಹಿರಿಯರಿಗೆ ಹಾಕುವಂತಿಲ್ಲ. ಈ ಹಿರಿತನವು ವಯಸ್ಸಿನಿಂದ, ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಸೀತೆಯನ್ನು ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಗಳ ಆಶ್ರಮದತ್ತ ಬಿಟ್ಟುಬರಲು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದಾಗ ಆತನಿಂದ ವಿರೋಧ ಪ್ರಕಟವಾಗ ಬಹುದೆಂಬ ಭೀತಿಯು ರಾಮನಿಗೆ ಇತ್ತು. ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಮಾತನಾಡುವ ಅವಕಾಶ ಕೊಡದೇ–

ಶಾಪಿತಾ ಹಿ ಮಯಾ ಯೂಯಂ ಪಾದಾಭ್ಯಾಂ ಜೀವಿತೇನ ಚ ।

"ನನ್ನ ಪಾದಗಳ ಮತ್ತು ನನ್ನ ಪ್ರಾಣದ ಆಣೆ ನಿನಗೆ ಇದೆ" ಎಂದಿದ್ದಾನೆ.[೨೭] ಆಕ್ರಮಕ ಖರ–ದೂಷಣರನ್ನು ದಂಡಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಲ್ಲಿತ್ತು. ರಾಮನು ಅವರ ಸಂಹಾರವನ್ನು ತಾನೇ ಮಾಡಬೇಕೆಂದಿದ್ದನು. ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಮಾತನಾಡುವ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಕೊಡದೇ ರಾಮನು–

ಪ್ರತಿಕೂಲಿತುಮಿಚ್ಛಾಮಿ ನ ಹಿ ವಾಕ್ಯಮಿದಂ ತ್ವಯಾ ।
ಶಾಪಿತೋ ಮಮ ಪಾದಾಭ್ಯಾಸಂ ಗಮ್ಯತಾಂ ವತ್ಸ ಮಾ ಚಿರಮ್ ॥೧೩॥

"ನನ್ನ ಹೇಳಿಕೆಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ನೀನು ವರ್ತಿಸಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ. ನಿನಗೆ ನನ್ನ ಪಾದದ ಆಣೆಯಿದೆ!"[೨೮]

ಶಪಥ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಇವು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅರ್ಥದ ಶಬ್ದಗಳು. ಶಪಥ ಎಂಬ ಶಬ್ದದಲ್ಲಿ, ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ಇಲ್ಲವೇ ಸೂಕ್ತವಾಗಿ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ;

---

೨೭. ಉತ್ತರಕಾಂಡ, ೪೫/೨೧

೨೮. ಅರಣ್ಯಕಾಂಡ, ೨೪.

ಆದರೆ, ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಶಪಥವು ಇರಲೇಬೇಕು ಎಂತಿಲ್ಲ. ಶಪಥದಲ್ಲಿ ಶಾಪದ ಛಾಯೆ ಇರುವ ಹಾಗೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿರುವದಿಲ್ಲ. ಶಪಥ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಈ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿಯ ಅರ್ಥ ಭಿನ್ನತೆ, ಅರ್ಥವ್ಯಾಪಕತೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಅರಿತ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಈ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಾಗದಂತೆ ಬಳಸಿದ್ದಾನೆ. ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗಳ ದಾಖಲೆಯಿದೆ. ವೇದವತಿಯ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿದೆ.

ಯಸ್ಮಾತ್ತು ಧರ್ಷಿತಾ ಚಾಹಂ ತ್ವಯಾ ಪಾಪಾತ್ಮನಾ ವನೇ ॥೩೧॥
ತಸ್ಮಾತ್ತವ ವಧಾರ್ಥಂ ಹಿ ಸಮುತ್ಪತ್ಸ್ಯೇ ಹ್ಯಹಂ ಪುನಃ ॥೩೨॥

"ದುರಾತ್ಮನಾದ ನೀನು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಅಂಗಸಂಗ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ವಧಿಸಲು ನಾನು ಪುನರ್ಜನ್ಮ ತಾಳುವೆ."[೨೯] ಭರತನು ಭೇಟಿಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರಾಮನಿಗೆ ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಮರಳಲು ಪರಿಪರಿಯಾಗಿ ಆಗ್ರಹಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ: ರಾಮನು ಅಷ್ಟೇ ನಿಖರವಾಗಿ ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ರಾಮನು ಭರತನಿಗೆ ನುಡಿದದ್ದು:

ಪುರಾ ಭ್ರಾತಃ ಪಿತಾ ನಃ ಸ ಮಾತರಂ ತೇ ಸಮುದ್ವಹನ್ ।
ಮಾತಾಮಹೇ ಸಮಾಶ್ರೌಷೀದ್ರಾಜ್ಯಶುಲ್ಕಮನುತ್ತಮಮ್ ॥೩॥

"ಹಿಂದೆ, ನಮ್ಮ ತಂದೆ ನಿನ್ನ ತಾಯಿಯ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣವನ್ನು ಮಾಡಿದಾಗ ನಿನ್ನ ಅಜ್ಜನಿಗೆ ಇವಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಗನಿಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇನೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ."[೩೦] ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾಸವಿದ್ದಾಗ ಮುನಿವ್ರತವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಋಷಿಗಳು ವಿನಂತಿಸಿದ ಕಾರಣ, ಅವರಿಗೆ ತೊಂದರೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ರಾಕ್ಷಸರ ಸಂಹಾರವನ್ನು ಮಾಡಲು ರಾಮನು ಸಿದ್ಧನಾದನು. "ಯಾವ ಅಪರಾಧವನ್ನೂ ಮಾಡದ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲವಾದ್ದರಿಮದ ದಂಡಿಸಕೂಡದು!" ಎಂದು ಸೀತೆಯು ರಾಮನಿಗೆ ವಿನಂತಿಸಿದಳು. ಆಗ ರಾಮನು ಸೀತೆಗೆ ನುಡಿದದ್ದು:

ಋಷೀಣಾಂ ದಂಡಕಾರಣ್ಯೇ ಸಂಶ್ರುತಂ ಜನಕಾತ್ಮಜೇ ।
ಸಂಶ್ರುತ್ಯ ಚ ನ ಶಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಜೀವಮಾನಃ ಪ್ರತಿಶ್ರವಮ್ ॥೧೭॥

---

೨೯. ಉತ್ತರಕಾಂಡ, ೧೭.
೩೦. ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡ, ೧೦೭.

ಮುನೀನಾಮನ್ಯಥಾ ಕರ್ತುಂ ಸತ್ಯಮಿಷ್ಟಂ ಹಿ ಮೇ ಸದಾ ।
ಅಪ್ಯಹಂ ಜೀವಿತಂ ಜಹ್ಯಾಂ ತ್ವಾಂ ವಾ ಸೀತೇ ಸಲಕ್ಷ್ಮಣಾಮ್ ॥೧೮॥
ನ ತು ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಂ ಸಂಶ್ರುತ್ಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇಭ್ಯೋ ವಿಶೇಷತಃ ॥೧೯॥

"ಸೀತೆಯೇ, (ಋಷಿಗಳ) ಈ ಭಾಷಣವನ್ನು ಕೇಳಿದ ನಂತರ ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯಿಂದಲೂ ಅವರ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ನಾನು ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ಒಮ್ಮೆ ಮುನಿಗಳ ಮುಂದೆ ಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ನಾನು ನನ್ನ ಪ್ರಾಣವಿರುವ ಕೊನೆಯ ಗಳಿಗೆಯವರೆಗೂ ಕಡೆಗಣಿಸಲಾರೆನು. ಸತ್ಯವು ನನಗೆ ಸದಾ ಅತಿಪ್ರಿಯವಾದುದು. ಹೇ ಸೀತೆ! ನಾನು ನನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಅಥವಾ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಸಹಿತವಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬಹುದು; ಆದರೆ ಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಅದರಲ್ಲೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪರಿವರ್ತಿಸಲಾರೆ!"[೩೧]

ಅಸತ್ಯವಾದ ಶಪಥವನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಅನುಚಿತ; ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಹಸುವಿನ ಆಹಾರ, ಮದುವೆ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ರಕ್ಷಣೆ, ಪ್ರೇಯಸಿಯೊಡನೆಯ ಸರಸಸಲ್ಲಾಪ ಈ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಅಸತ್ಯಶಪಥ ಮಾಡಿದರೂ ಅದು ದೋಷಾರ್ಹವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಶಪಥ ಮಾಡುವುದು ನಿಷೇಧವೆಂದಿದೆ. ಶಪಥ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲವೇ ಶಪಥದಿಂದ ದೂರವಿರಲು ಕೆಲವು ಸಂಕೇತಗಳಿವೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಚಾರಿತ್ರ್ಯದ ಅಥವಾ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದ ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಡಲು, ಆಪತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವಮಾನದ ಸೇಡನ್ನು ತೀರಿಸಲೆಂದು, ಮಿತ್ರತ್ವವನ್ನು ಪಡೆಯಲು, ರಹಸ್ಯಗಳನ್ನು ಕಾಯ್ದಿಡಲು, ಶೀಲರಕ್ಷಣೆಗೆಂದು, ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಶಪಥಗಳನ್ನು ನುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಮಾಯಣ– ಮಹಾಭಾರತದಂಥ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಪಗಳ ನಿರ್ದೇಶವಿರುವಂತೆ ಶಪಥಗಳ ಉಲ್ಲೇಖವೂ ಇದೆ. ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿಯ ಗಣ್ಯರೆಲ್ಲರೂ ಕಾರಣಾಂತರಗಳಿಂದ ಶಪಥ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಶಾಪ ಮತ್ತು ಶಪಥಗಳು ಅಭಿಚಾರಾತ್ಮಕವಿರುವುದರಿಂದ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾತು ಕ್ರಿಯೆಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಈ ಎರಡೂ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಸಮಾನಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದರೂ, ಅವು ಸರಿಸಮಾನವಿರದೇ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿವೆ. "ಶಪಥದಲ್ಲಿ ಹೊಣೆ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿದ್ದರೆ ಶಾಪದಲ್ಲಿ

---

೩೧. ಅರಣ್ಯಕಾಂಡ, ೧೦.

ಶಿಕ್ಷೆ. ಶಪಥದಲ್ಲಿ ಶಾಪವು ಗರ್ಭಿತವಾಗಿದೆ; ಆದರೆ ಶಾಪದಲ್ಲಿ ಶಪಥವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಶಪಥದಲ್ಲಿಯ ಅರ್ಥಗರ್ಭಿತ ದಂಡನೆಯು ಸ್ವಂತದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಬಂಧನಕಾರಕವಿರುತ್ತದೆ. ಶಾಪದಲ್ಲಿ ಶಾಪಿತನಿಗೆ ದಂಡನೆಯನ್ನು ನುಡಿದಿರುತ್ತಾರೆ. ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಡುವ ಅರ್ಹತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಲು ಘನತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ; ಶಪಥ ಮಾಡಲು ಇದು ಯಾವುದೂ ಬೇಕಿಲ್ಲ. ಶಾಪ ಕೊಡುವುದರಿಂದ ತಪಸ್ಸಿದ್ಧಿಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ; ಶಪಥದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಭವವಿಲ್ಲ. ಶಾಪಕ್ಕೆ ಉಃಶಾಪವಿರಲು ಸಾಧ್ಯ; ಆದರೆ ಶಪಥದ ಹೊಣೆಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಇಲ್ಲ. ಶಾಪವು ತಿರುಗುಬಾಣವಾಗುವ ಭಯವಿರುತ್ತದೆ; ಶಪಥದಲ್ಲಿ ಆ ಭಯವಿಲ್ಲ. ಶಪಥ–ಆಣೆಗಳು ವರ್ಣಭೇದ ವನ್ನವಲಂಬಿಸಿ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನವಾಗಿರಬಹುದು; ಆದರೆ ಶಾಪದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಭೇದವಿಲ್ಲ. ಶಪಥವು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಲು ಯಾವುದೊಂದು ಮಾಧ್ಯಮವಿದ್ದರೆ, ಅದರ ಪ್ರಭಾವ ಹೆಚ್ಚಾಗುವುದು. ಶಾಪದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತಪೋಬಲವು ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರುತ್ತದೆ.[೩೨] ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಶಾಪ–ಶಪಥಗಳ ಭೇದವನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತಿಕೋಶ ಕರ್ತರು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಸತ್ಯಕ್ರಿಯೆ

ಸತ್ಯಕ್ರಿಯೆ, ದಿವ್ಯ– ಇವು ಸಹ ಶಪಥದ ಪ್ರಕಾರಗಳು. ಇವುಗಳ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದ ವಾಙ್ಮಯದಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಡಾ॥ ರಾ.ಚಿ. ಢೇರೆ ಇವರು 'ಸಂತಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸತ್ಯಕ್ರಿಯೆ' ಎಂಬ ಲೇಖದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಕ್ರಿಯೆ ಮತ್ತು ದಿವ್ಯ ಇವುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿ, ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ವಿಮರ್ಶಿಸಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಸತ್ಯಕ್ರಿಯೆ ಮತ್ತು ದಿವ್ಯ ಇವುಗಳನ್ನು ಅವರ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನೇ ಪರಾಮರ್ಶಿಸಿ ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವುದು ಲೇಸು![೩೩] 'ಸತ್ಯದ ಉದ್ಗಾರವು ಇಷ್ಟವಿದ್ದ ಚಮತ್ಕೃತಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸಬಲ್ಲದು!' ಎಂಬ ಮನೋಭಾವವು ಪ್ರಾಚಿನ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿತ್ತು. ತನ್ನ ಅಥವಾ ಪರರ ಸಂಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲು ಇಲ್ಲವೇ ಸ್ವಂತದ ನಿರಪರಾಧಿತ್ವವನ್ನು ರುಜುವಾತುಗೊಳಿಸಲು ಜನರು ಸತ್ಯೋಕ್ತಿಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸತ್ಯವನ್ನು ನುಡಿದು ಸ್ವಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಅಣಿಯಾಗುವುದೆಂದರೆ 'ಸತ್ಯಕ್ರಿಯೆ' ಎಂಬ ರೂಢಿ ಇತ್ತು. ಈ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಜಲಸ್ಪರ್ಶ ಇಲ್ಲವೇ ನೀರನ್ನು

೩೨. ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಕೋಶ, ಖಂಡ ೯, ಪು.೨೧೮.

೩೩. ಸಂತಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಲೋಕಸಾಹಿತ್ಯ, ಪು. ೧೭೭, ೧೮೨–೮೩, ೧೮೫.

ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿಡುವ ಪದ್ಧತಿ ಇತ್ತೆಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಜಲದಿವ್ಯದ ರೂಢೀಯು ಇದರಿಂದಲೇ ಬಂದಿರಬಹುದು. ಜಲದಿವ್ಯದಲ್ಲಿ, ಜಲದ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ವರುಣನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು. ವ್ರತವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ 'ಋತ'ವನ್ನು ನೀರಿನಲ್ಲಿರುವ ವರುಣನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸತ್ಯರಕ್ಷಕ, ಜಲನಿವಾಸಿಯಾದ ವರುಣನು ಶಪಥದೇವತೆಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ನೀರಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿ ಇಟ್ಟು ಶಪಥ ಮಾಡುವ ರೂಢಿ ಬಹು ಪ್ರಾಚೀನವಾಗಿದೆ. ಯಜ್ಞ ವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಜಲಾಶಯದ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಪಥ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ವರುಣನ ವಾಸವು ನೀರಿನಲ್ಲಿದ್ದು ಅಸತ್ಯ ನುಡಿಯುವವನನ್ನು ಅಥವಾ ಸುಳ್ಳು ಶಪಥ ಮಾಡುವವನನ್ನು ನೀರಿನಿಂದ ಅಂದರೆ, ಸ್ವಸ್ಥಾನದಿಂದ ಹೊರಗಟ್ಟುತ್ತಾನೆ. ದಿವ್ಯವನ್ನು ಆಚರಿಸುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಸ್ವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವರುಣನು ಇರಗೊಟ್ಟರೆ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ನಿರ್ದೋಷಿಯೆಂದು ಸಾರಿದ ಹಾಗೆಂದು ಬಗೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಸತ್ಯಕ್ರಿಯೆಯು ಅಗ್ನಿದಿವ್ಯಕ್ಕೆ ನಿಕಟವಾಗಿದೆ; ಅದರಂತೆ ಜಲದಿವ್ಯಕ್ಕೂ ನಿಕಟವಿದೆ. 'ದಿವ್ಯ' ಮಾಡುವುದು ಸತ್ಯಕ್ರಿಯೆಯ ವಿಧಿಯಾಗುವುದರಿಂದ ಈ ರೀತಿಯ ಸಂಬಂಧವಿರುವುದು ಸಹಜವಾಗಿದೆ. ಸತ್ಯಕ್ರಿಯೆಯ ಸಂಬಂಧವು 'ದಿವ್ಯ'ದೊಡನೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿರಬೇಕು. 'ದಿವ್ಯ'ವೆಂದರೆ ಒಂದು ಬಗೆಯ ದೈವೀ ಪರೀಕ್ಷೆ. ಈ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತೀರ್ಣ ನಾಗುವವನು. ಅಪರಾಧವಿಲ್ಲದ, ದೋಷವಿಲ್ಲದ, ಪಾಪರಹಿತ ವ್ಯಕ್ತಿಯೆಂದೆನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸತ್ಯಕ್ರಿಯೆ ಸಂಬಂಧವು ಸತ್ಯದಲ್ಲಿಯ ಅಸಾಧಾರಣ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಇದ್ದ ಶ್ರದ್ಧೆ ಎಂದರೆ, ಸತ್ಯನಿಷ್ಠೆ. ಎಂತಿದ್ದರೂ ವಾಙ್ಮಯದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯ ಕ್ರಿಯೆಯೆಂದರೆ ಒಂದು ಕಲ್ಪನಾಬಂಧ (motif) ಎಂದು ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ. ಶಪಥವೆಂದರೆ ಕೇವಲ ಉದ್ಗಾರ; ಸತ್ಯಕ್ರಿಯೆಯೆಂದರೆ ಉಚ್ಚಾರದೊಡನೆ ಕೃತಿಯೂ ಇರುತ್ತದೆ!

ಸತ್ಯಕ್ರಿಯೆಯನ್ನಾಚರಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಸೀತೆಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಎರಡು–ಮೂರು ಬಾರಿ ಬಂದಿವೆ. ಲವ–ಕುಶರು ಹಾಡಿದ 'ರಾಮಕಥೆ'ಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಆನಂದ ದಿಂದ ಮೈಮರೆತ ರಾಮನು ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಮುನಿಗಳಿಗೆ ದೂತರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ ಕಳಿಸಿದನು: "ಸೀತೆಯ ಆಚರಣೆಯು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಶುದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲವೇ ಆಶ್ರಮ ವಾಸದಿಂದ ಅವಳು ಪರಿಶುದ್ಧಳಾಗಿದ್ದರೆ ಅವಳು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಶಪಥ ಮಾಡಲಿ!"

ಶ್ವಃ ಪ್ರಭಾತೇ ತು ಶಪಥಂ ಮೈಥಿಲೀ ಜನಕಾತ್ಮಜಾ ।
ಕರೋತು ಪರಿಷನ್ಮಧ್ಯೇ ಶೋಧನಾರ್ಥಂ ಮಮೈವ ಚ ॥೬॥

"ನಾಳೆಯ ಉದಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜನಕನ್ಯೆಯಾದ ಮೈಥಿಲಿಯು ಸಭೆಗೆ ಬಂದು ತನ್ನ ಮತ್ತು ನನ್ನ ಮೇಲಿನ ಅಪವಾದಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಲು ಶಪಥವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು!"[೩೪] ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದಂತೆ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಸೀತೆಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದನು. ಆತನು ತನ್ನ ತಪಶ್ಚರ್ಯೆಯನ್ನೇ ಪಣಕ್ಕೆ ಒಡ್ಡಿ, 'ಸೀತೆಯು ಚರಿತ್ರ ಶುದ್ಧಳು' ಎಂದು ರಾಮನಿಗೆ ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಡಲು ಯತ್ನಿಸಿದನು. ಸೀತೆಯು ತನ್ನ ಶುದ್ಧತೆಯನ್ನು ದೃಢಗೊಳಿಸಲು 'ಸತ್ಯಕ್ರಿಯೆ'ಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದಳು. ಭೂಮಾತೆಯನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ನುಡಿದ ಅವಳ ಉದ್ಗಾರಗಳು ಈ ರೀತಿ:

ಯಥಾಹಂ ರಾಘವಾದನ್ಯಂ ಮನಸಾಪಿ ನ ಚಿಂತಯೇ ।
ತಥಾ ಮೇ ಮಾಧವೀ ದೇವೀ ವಿವರಂ ದಾತುಮರ್ಹತಿ ॥೧೪॥
ಮನಸಾ ಕರ್ಮಣಾ ವಾಚಾ ಯಥಾ ರಾಮಂ ಸಮರ್ಚಯೇ ।
ತಥಾ ಮೇ ಮಾಧವೀ ದೇವೀ ವಿವರಂ ದಾತುಮರ್ಹತಿ ॥೧೫॥
ಯಥೈತತ್ಸತ್ಯಮುಕ್ತಂ ಮೇ ವೇದ್ಮಿ ರಾಮಾತ್ಪರಂ ನ ಚ ।
ತಥಾ ಮೇ ಮಾಧವೀ ದೇವೀ ವಿವರಂ ದಾತುಮರ್ಹತಿ ॥೧೬॥

"ರಘೂತ್ತಮ ರಾಮನ ಹೊರತು ಯಾವ ಅನ್ಯಪುರುಷನನ್ನೂ ನಾನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಂದಿರದಿದ್ದರೆ ವಿಷ್ಣುಪತ್ನಿಯಾದ ಭೂದೇವಿ ನನ್ನನ್ನು ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲಿ! ಕಾಯೇನ ವಚಸಾ ಮನಸಾ ನಾನು ರಾಮನನ್ನೇ ಆರಾಧಿಸಿದ್ದರೆ ಈ ಭೂತಾಯಿಯು ನನ್ನನ್ನು ಉಡಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲಿ! ರಾಮನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅನ್ಯಪುರುಷನತ್ತ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಸುಳಿದಿರದಿದ್ದ ಸಂಗತಿ ನಿಜವಿದ್ದರೆ, ಭೂದೇವಿಯು ನನ್ನ ಒಡಲಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನವೀಯಲಿ![೩೫]

ಇದೇ ತರಹದ ಇನ್ನೊಂದು ಸತ್ಯಕ್ರಿಯೆಯು ಸೀತೆಯಿಂದ ನಡೆದಿದೆ. ಹನುಮಂತನ ಬಾಲಕ್ಕೆ ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಿದಾಗ, ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ಅವನ ಬಾಲವು ಸುಡಬಾರದೆಂದು; ಸಂರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಡಬೇಕು!– ಎಂದು ಸೀತೆಯು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ್ದಾಳೆ–

ಯದ್ಯಸ್ತಿ ಪತಿಶುಶ್ರೂಷಾ ಯದ್ಯಸ್ತಿ ಚರಿತಂ ತಪಃ ।
ಯದಿ ವಾ ತ್ವೇಕಪತ್ನೀತ್ವಂ ಶೀತೋ ಭವ ಹನೂಮತಃ ॥೨೭॥

---

೩೪. ಉತ್ತರಕಾಂಡ, ೯೫.

೩೫. ಉತ್ತರಕಾಂಡ, ೯೭.

"ನಾನು ಪತಿಯ ಶುಶ್ರೂಷೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರೆ, ತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಚರಿಸಿದ್ದರೆ, ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯವಿದ್ದರೆ, ಹೇ ಅಗ್ನಿಯೇ! ನೀನು ಹನುಮಂತನ ಪಾಲಿಗೆ ಶೀತಲನಾಗು!"[೩೬]

ಸೀತೆಯು ಕೈಕೊಂಡ 'ಅಗ್ನಿಪರೀಕ್ಷೆ' ಇದು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ರಾಮಾಯಣದ್ದಿಯ ತುಲನೆಗೆ ಅಸಾಧ್ಯವಾದ ಒಂದು ಪ್ರಸಂಗವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿಯ ಚಮತ್ಕಾರದ ಅಂಶವನ್ನು ಬದಿಗಿಟ್ಟರೂ ನನ್ನ ಚಾರಿತ್ರ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಸೀತೆಗೆ ಅದೆಷ್ಟು ವಿಶ್ವಾಸವಿತ್ತು! ಅದರ ಬಲದಿಂದ ಯಾವುದೇ ಬಗೆಯ ಸಂಕಟದಿಂದ ತಾನು ಪಾರಾಗುವೆ! ಎಂಬ ಮನೋಬಲವು ಅವಳದಾಗಿತ್ತು. ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ಅವಳಿಂದ ಅಗ್ನಿಯ ಪರೀಕ್ಷೆಯೂ ನಡೆದಂತಿದೆ. ನನ್ನ ಶುದ್ಧತೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವ ಭಾರವನ್ನು ಅವಳು ಅಗ್ನಿದೇವತೆಯ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿದ್ದಾಳೆ.

ಯಥಾ ಮೇ ಹೃದಯಂ ನಿತ್ಯಂ ನಾಪಸರ್ಪತಿ ರಾಘವಾತ್ ।
ತಥಾ ಲೋಕಸ್ಯ ಸಾಕ್ಷೀ ಮಾಂ ಸರ್ವತಃ ಪಾತು ಪಾವಕಃ ॥೨೫॥
ಯಥಾ ಮಾಂ ಶುದ್ಧಚಾರಿತ್ರಾಂ ದುಷ್ಟಾಂ ಜಾನಾತಿ ರಾಘವಃ ।
ತಥಾ ಲೋಕಸ್ಯ ಸಾಕ್ಷೀ ಮಾಂ ಸರ್ವತಃ ಪಾತು ಪಾವಕಃ ॥೨೬॥
ಕರ್ಮಣಾ ಮನಸಾ ವಾಚಾ ಯಥಾ ನಾತಿಚರಾಮ್ಯಹಮ್ ।
ರಾಘವಂ ಸರ್ವಧರ್ಮಜ್ಞಂ ತಥಾ ಮಾಂ ಪಾತು ಪಾವಕಃ ॥೨೭॥

"ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ರಾಮನಿಂದ ಅತ್ತಿತ್ತ ಕದಲದೇ ಇದ್ದಲ್ಲಿ, ಲೋಕಸಾಕ್ಷಿಯಾದ ಅಗ್ನಿಯು ನನ್ನನ್ನು ಕಾಪಾಡಲಿ! ರಾಮನು ಭಾವಿಸಿರುವಂತೆ ನಾನು ಪತಿತಳಾಗಿರದೇ ಶುದ್ಧ ಚಾರಿತ್ರ್ಯವುಳ್ಳವಳಾಗಿದ್ದರೆ ಸರ್ವಸಾಕ್ಷಿಯಾದ ಅಗ್ನಿಯು ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ! ಕಾಯೇನ ವಚಸಾ ಮನಸಾ ನಾನು ಧರ್ಮಜ್ಞನಾದ ರಾಘವನನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿರದಿದ್ದಲ್ಲಿ, ಲೋಕಸಾಕ್ಷಿಯಾದ ಹೇ ಅಗ್ನಿಯೇ! ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಕಾಪಾಡು!"[೩೭]

ವರಗಳು

ಯಾವ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಮನಸ್ಸಿನ ಪ್ರಸನ್ನತೆ, ಸಂತೋಷಗಳು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತವೆಯೋ ಆ ಉಚ್ಚರಣೆಗೆ ವರ, ಆಶೀರ್ವಾದ, ಸದಿಚ್ಛೆ ಎಂದೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಈ

---

೩೬. ಸುಂದರಕಾಂಡ, ೫೩.

೩೭. ಯುದ್ಧಕಾಂಡ, ೧೧೬.

ಮೂರೂ ಸಂಗತಿಗಳು ಒಂದೇ ಪ್ರಕಾರದವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯೊಂದರ ಅರ್ಥ ವ್ಯಾಪ್ತಿ, ಸ್ವರೂಪ ಹಾಗೂ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಭಿನ್ನಭಿನ್ನವಾಗಿವೆ. ಶಾಪ ಕೊಡುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಅವಶ್ಯವಿದ್ದ ಹಾಗೆ ವರ ಕೊಡುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ತಕ್ಕ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕು. ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಅರ್ಹತೆಯು ಜನ್ಮಜಾತವಾಗಿದ್ದರೂ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಅದರ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಬಹುದು; ಅಧಿಕಾರಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ವಿಸ್ತಾರಗೊಳಿಸಬಹುದು. ಈ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಬ್ರಹ್ಮ ದೇವನು ಹಾಗೂ ಸೃಷ್ಟಿಸಂಹಾರಕನಾದ ಶಂಕರನೂ ತಪಶ್ಚರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

'ವರ' ಈ ಶಬ್ದವು 'ವೃ' ಈ ಧಾತುವಿನಿಂದ ಬಂದಿದೆ. ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಅರ್ಥಗಳಿವೆ: ಕೃಪೆ, ಪ್ರಸಾದ, ಇಷ್ಟಾರ್ಥ, ಆಯ್ಕೆ, ಅನುಗ್ರಹ, ಸದಿಚ್ಛೆ ಮೊದಲಾದವು.

ವ್ರಿಯತೇ ಇತಿ ವರಃ । ಮನಾಕ್ ಅಭೀಷ್ಟೇ ವರಃ ।

ತಪೋಭಿಃ ಇಷ್ಯತೇ ಯಸ್ತು ದೇವೇಭ್ಯಃ ಸಃ ವರೋ ಮತಃ ।

ಇಷ್ಟಾರ್ಥಪೂರ್ತಿಗಾಗಿ ಯಾರೊಬ್ಬರನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಮತ್ತು ಸಂತೋಷಗೊಂಡು ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ಶುಭ ಕೋರುವುದೆಂದರೆ 'ವರದಾನ'. ಈ ರೀತಿ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯು ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ, ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಿಂದ, ಸ್ತುತಿಯಿಂದ, ಪೂಜೆಯಿಂದ, ಯಜ್ಞಕರ್ಮದಿಂದ, ಸದ್ಗುಣಗಳಿಂದ, ಸತ್ಕಾರ್ಯ ಆದಿ ಅನೇಕ ವಿಧಗಳಿಂದ ಲಭಿಸಬಹುದು. ಈ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯಿಂದ ದೊರಕುವ ವರಗಳು 'ಅಯಾಜಿತ'ವಿರುತ್ತವೆ. ತಪಸ್ಸು, ಯಜ್ಞಾದಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನರಾದವರಿಂದ ಸಿಗುವ ವರಗಳು ಯಾಚಿತವೆನಿಸುತ್ತವೆ. 'ಅಯಾಚಿತ' ವರಗಳು ಯಾಚಿತ ವರಗಳಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಿರುತ್ತವೆ. ವರವು ಯಾವುದೇ ಬಗೆಯದಿದ್ದರೂ ವರಕೊಡುವವನ ಇಚ್ಛೆಯೇ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿದ್ದು, ಮಹತ್ವವುಳ್ಳದ್ದೂ ನಿರ್ಣಾಯಕವೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಕೇವಲ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಯಾಚಕನಿಗಿರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಅದೇ ರೀತಿ ವರದಾನ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಬಂಧನವು ವರದಾತನ ಮೇಲಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾಚತನ ಬೇಡಿಕೆಯು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಥವಾ ಅಲ್ಪಾಂಶವಾಗಿ ಈಡೇರಬಹುದು; ಇಲ್ಲವೇ ಈಡೇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ರಾವಣ ಮತ್ತು ಮೇಘನಾದ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಮರತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ್ದರು; ಬ್ರಹ್ಮನು ಅವರ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪೂರೈಸಲಿಲ್ಲ. ಸಂದೇಹವಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಸೇರಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ನಡೆಸಿದ ತಪಶ್ಚರ್ಯೆಯನ್ನು ಶಂಬೂಕನು ಮಾಡಿದರೂ ಆತನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವು ಪೂರ್ಣವಂತೂ

ಆಗಲಿಲ್ಲ; ಬದಲಾಗಿ ಆತನ ವಧೆಯಾಯಿತು. ವರವಾಗಿ ದೊರೆತ ತ್ರಿಶೂಲವು, ಸದಾವಕಾಶವೂ ತನ್ನ ವಂಶದಲ್ಲಿಯೇ ಇರಬೇಕೆಂದು 'ಮಧು' ದೈತ್ಯನು ರುದ್ರನಿಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ್ದನು. ರುದ್ರನು 'ಹೀಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ!'ವೆಂದು ತುಸುಮಟ್ಟಿಗೆ ಆತನ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿದ್ದನು. 'ಅಯಾಚಿತ' ವರಗಳಲ್ಲಿ ಯಾಚಕನಿಗೆ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುವ ಅವಕಾಶವೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ; ವರದಾತನ ಇಚ್ಛೆಯೇ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕೊಟ್ಟ ವರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಇಲ್ಲವೇ ನಿರಾಕರಿಸುವುದು. ವರ ಪಡೆಯುವವನಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದು; ವರವನ್ನು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಬೇಡವೆನ್ನ ಲಾಗಿದೆ. ವರಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕೃತ ವರಗಳು, ಅಸ್ವೀಕೃತ ವರಗಳೆಂದು ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು. ಅಸ್ವೀಕೃತ ವರಗಳು ಕೇವಲ ಅಯಾಚಿತ ವರಗಳಲ್ಲಿರುವುದು ಸಾಧ್ಯ; ಯಾಚಿತ ವರವೆಂದ ಬಳಿಕ ಅದರ ಸ್ವೀಕಾರ ನಿಶ್ಚಿತವಿರುತ್ತದೆ. ಅನಸೂಯೆಯು ಕೊಡಬಯಸಿದ ವರಗಳನ್ನು ಸೀತೆಯು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಶರಭಂಗ ಋಷಿಯು ತನ್ನ ತಪೋಬಲದಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕ, ಸ್ವರ್ಗಲೋಕಗಳನ್ನು, ರಾಮನಿಗೆ ಕೊಡಬಯಸಿದಾಗ ರಾಮನು 'ನಾನೇ ತಪಶ್ಚರ್ಯೆ ಮಾಡಿ ಅವನ್ನೆಲ್ಲ ಗಳಿಸುವೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ವಿನಯದಿಂದ ವರವನ್ನು ಬೇಡವೆಂದನು. ಶಾಪವನ್ನು ಎಂದೂ ನಿರಾಕರಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಶಾಪಗಳೂ ಸ್ವೀಕೃತವಾಗಲೇಬೇಕು. ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂಬ ವಿಚಾರವು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂದರೂ ಅದನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿದ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿವೆ. ಈ ರೀತಿ ಕೊಡದೇ ತಡೆಹಿಡಿದ ವರಗಳ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿಲ್ಲ. ವರಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದರಿಂದ ತಪೋಬಲವು ಕಡಿಮೆಯಾಗದು; ಪುಣ್ಯಕ್ಷಯವೂ ಆಗದು. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಬಂದ ವರದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅನಿಷ್ಟ ಪರಿಣಾಮಗಳೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಬಗ್ಗೆ ಇಲ್ಲವೇ ಬೇಡಿದ ಬಗ್ಗೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವಾಗುವುದುಂಟು. ಮರ್ಯಾದಿತ ಸ್ವರೂಪದ ಅಮರತ್ವದ ವರವನ್ನು ರಾವಣನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಯಿತು; ದೀರ್ಘನಿದ್ರೆಯ ವರವನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಡ ಬಗ್ಗೆ ಕುಂಭ ಕರ್ಣನಿಗೆ ನಂತರ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವಾಯಿತು.

ವರವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂಬ ಉತ್ಕಟ ಇಚ್ಛೆಗಿಂತ ಅದರ ಉಚ್ಚಾರಣೆಯಲ್ಲಿಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯು ತುಂಬಾ ಮಹತ್ವದ್ದಿರುತ್ತದೆ. Blessing by words is more powerful than blessing by thought. ಮರಣೋನ್ಮುಖನಾದವನ ನುಡಿಗಳು ತುಂಬಾ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿರುತ್ತವೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಇದೆ. ಕೊನೆಯ ಗಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ

ದಶರಥನು ರಾಮನನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಆಡಿದ ಮಾತು ವರವಾಗಿರದಿದ್ದರೂ ವರದಂತಿವೆ.[೩೮] ಪತಿವ್ರತೆಯ ಮಾತಿನ ಘನತೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು ಅವಳ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದ ಕಾರಣದಿಂದ ಎಂದು ಬಗೆಯು ತ್ತಾರೆ. ವಾಲ್ಮೀಕಿರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಪತಿವ್ರತೆಯರು ಕೊಟ್ಟ ಐದು ವರಗಳಿವೆ. ಹೇಮಾ ಎಂಬ ಅಪ್ಸರೆಗೆ ಅದರಂತೆ ಕೈಕೇಯಿಗೆ ವರ ಕೊಡುವ ಅಧಿಕಾರ ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದಿತು ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹೇಮಾ ಎಂಬವಳು ಸ್ವಯಂಪ್ರಭೆಗೆ ಹಾಗೂ ಕೈಕೇಯಿಯು ಮಂಥರೆಗೆ ವರಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಮಿಕ್ಕ ಮೂರು ವರಗಳಲ್ಲಿ ಪಾರ್ವತಿಯು ಒಂದೂವರೆ ವರವನ್ನು, ಅನಸೂಯೆಯು ಒಂದು ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಕೊಟ್ಟ ಈ ವರಗಳು ಕೇವಲ ಅವರ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಲ್ಲ:

ನಿಯಮೈರ್ವಿವಿಧೈರಾಪ್ತಂ ತಪೋ ಹಿ ಮಹದಸ್ತಿ ಮೇ ॥೧೪॥

ಎಂದು ಅನಸೂಯೆಯು ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಿಸಿದ್ದಾಳೆ.[೩೯] ಪಾರ್ವತಿಯು ತನ್ನ ತಪೋ ಬಲದಿಂದ ಮತ್ತು ದೇವತೆಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ವರಗಳನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ಪಾರ್ವತಿಯು ಒಂದು ವರವನ್ನು ರಾಕ್ಷಸಿಯೊಬ್ಬಳಿಗೆ, ಇನ್ನು ಅರ್ಧ ವರವನ್ನು 'ಇಲ' ಎಂಬ ರಾಜನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾಳೆ.[೪೦]

ವರದಾತನ ಸ್ಥಾನವು ವರವನ್ನು ಪಡೆಯುವವನಿಗಿಂತ ಹಿರಿಮೆಯದು; ಈ ಹಿರಿಮೆಯು ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ, ವಯಸ್ಸು, ಜ್ಞಾನ, ಸ್ಥಾನ, ಅಧಿಕಾರಗಳ ನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ.

ವರಗಳ ಕಾರಣಗಳು

ತಪಶ್ಚರ್ಯೆಯು ವರಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಮುಖ್ಯಸಾಧನವಾಗಿದೆ. ಇಷ್ಟ ದೇವತೆಯನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಂಡರೆ ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವು ಸಫಲವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆಯು ಭಾರತೀಯರದಾಗಿದೆ. ಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಂಕಷ್ಟಗಳನ್ನು, ಶಾರೀರಿಕ ಕ್ಲೇಶಗಳನ್ನು, ಬಹುದೀರ್ಘಕಾಲದವರೆಗೆ ಸಹಿಸಿ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತಪಸ್ವಿಗಳು ಹೊಂದಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ತಪದ ಸಾಧನೆಯು ಘೋರವಾದದ್ದು, ಕಷ್ಟಕರವಾದದ್ದು

೩೮. ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡ, ೬೪.

೩೯. ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡ, ೧೧೮.

೪೦. ಉತ್ತರಕಾಂಡ, ೪ ಮತ್ತು ೮೭.

ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ತಪಸ್ಸಿನಂತೆಯೇ ಯಜ್ಞಯಾಗ, ಪೂಜೆಪುನಸ್ಕಾರ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಂದಲೂ ಇಷ್ಟಾರ್ಥದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಈ ಬಗೆಯಿಂದ ಪಡೆದ ವರಗಳು ಬಹಳಷ್ಟು ಯಾಚಿತ ವರಗಳಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿಯ ಒಟ್ಟು ಎಂಬತ್ನಾಲ್ಕು ವರಗಳಲ್ಲಿ ಹದಿನೈದು ವರಗಳು, ತಪಸ್ಸು–ಯಜ್ಞಯಾಗಗಳಿಂದ ದೊರೆತಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪಡೆದವರು ರಾಕ್ಷಸರು. ರಾವಣ, ಇಂದ್ರಜಿತು, ಕುಂಭಕರ್ಣ, ವಿಭೀಷಣ, ಮಾರೀಚ, ಸುಮಾಲಿ, ಮಾಲ್ಯವಾನ್ ಮೊದಲಾದ ರಾಕ್ಷಸರು ಕಠೋರ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಚರಿಸಿ ವರಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ. ವಿರಾಧ, ದುಂದುಭಿ ಇವರು ಸಹ ತಪಶ್ಚರ್ಯೆ ಮಾಡಿದ್ದರು. ರಾಕ್ಷಸರು ತಪಮಾಡಿದಂತೆ, ವಸಿಷ್ಠ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ, ಪರಭಂಗ ಕಶ್ಯಪಾದಿ ಮುನಿವರ್ಯರುಗಳು ತಪವನ್ನಾಚರಿಸಿ ತಮಗೆ ಬೇಕಾದುದನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ. ಪಿತೃಗಳಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಲೆಂದು ಭಗೀರಥನು ಉಗ್ರತಪವನ್ನಾಚರಿಸಿದನು. ವರ ಪಡೆಯಲೋಸುಗ ಮಾಂಧಾತನು ತಪವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡಿರಬೇಕು. ತಪ ಮಾಡಿದ ನಂತರವೂ ವರಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗದ ಒಂದೇ ಒಂದು ಉದಾಹರಣೆ ಎಂದರೆ ಶಂಬೂಕನದು. ಯಜ್ಞದಿಂದ ದೇಹಸಹಿತವಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಸೇರುವ ತ್ರಿಶಂಕುವಿನ ಆಕಾಂಕ್ಷೆ ವಿಫಲಗೊಂಡಿತು. ಪುತ್ರಕಾಮೇಷ್ಠಿ ಯಜ್ಞದ ಫಲವಾಗಿ ಪಾಯಸವು ದೊರೆಯಿತು; ಅದರಿಂದ ಮಕ್ಕಳು ಜನಿಸಿದರು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ 'ಪಾಯಸಪ್ರಾಪ್ತಿ' ಎಂದರೆ ವರವಲ್ಲ; ಅದು ಅನುಗ್ರಹವಾಗಿದೆ. ಇದರ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ಸವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಬೇರೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.[೪೧] ಏಳು ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿ ಇಂದ್ರಜಿತು ಮರ್ಯಾದಿತವಾದ ಅಮರತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡನು. ಇದು ಆತನ ಯಾಚಿತ ವರವಾಗಿತ್ತು. ದೇಹವು ಅಚೇತನಗೊಂಡಿದ್ದರೂ ನಿಮಿರಾಜನ ಅಂತರಾತ್ಮಕ್ಕೆ ವರ ದೊರಕಿದೆ; ಏಕೆಂದರೆ ಆತನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದ ಯಾಗವನ್ನು ಬೇರೆ ಋಷಿಗಳು ನಿಮಿರಾಜನ ಮರಣಾನಂತರವೂ ಮುಂದುವರಿಸಿದ್ದರು. ಈ ರೀತಿ ದೊರೆತ ಈ ವರವು 'ಅಯಾಚಿತ'ವಿದೆ.

ಸುಕೇತು, ಸಗರ, ದಿತಿ, ಕಾಲಿಂದಿ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಅಪತ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ತಪವನ್ನಾಚರಿಸಿದರು. ದಿತಿಗೆ ಯಶ ಲಭಿಸಲಿಲ್ಲ; ಮಿಕ್ಕವರಿಗೆಲ್ಲ ಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಯಿತು. ದಿತಿಗೆ ದೊರೆತ ವರವು ಕಟ್ಟಳೆಯ ವರವಾಗಿತ್ತು. ಆ ಬಂಧನದ ಪಾಲನೆ ಅವಳಿಂದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಈ ಎಲ್ಲ ವರಗಳು ಯಾಚಿತ ವರಗಳಾಗಿವೆ. ಬಯಕೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸಲು

೪೧. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ೧, ಪಾಯಸಪ್ರಾಪ್ತಿ.

ರಾಮನು ಸೀತೆಗೆ 'ವರವನ್ನು ಬೇಡಿಕೊ!' ಎಂದನು. ಸೀತೆಗಿತ್ತ ಈ ವರವು ಅಯಾಚಿತವಾಗಿದೆ. ಸೀತೆಯ ಪಾಲಿಗೆ ಈ ವರವು ಶಾಪದಂತಾಯಿತು. ಮುಂದಾಗಲಿರುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಫಲಪ್ರದವಾಗಬೇಕೆಂದು ಕೊಟ್ಟ ವರಗಳು ಅನೇಕವಾಗಿವೆ. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸುಪಾತಿಗೆ ದೊರೆತ ವರವೊಂದನ್ನುಳಿದು ಮಿಕ್ಕ ಬಹುಶಃ ಎಲ್ಲ ವರಗಳು ಹನುಮಂತನಿಗೆ ದೊರಕಿವೆ. ಮೇಲಿನ ಎಲ್ಲ ವರಗಳ ಉದ್ದೇಶವು ಮುಂದೆ ರಾಮನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗ ಬೇಕೆಂದಿತ್ತು.[೪೨] ಲಂಕೆಯ ಪ್ರಯಾಣದಲ್ಲಿ ಹನುಮಂತನಿಗೆ ಸಹಾಯವಾಗಲೆಂದು ಮೈನಾಕ ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ವರ ದೊರೆತಿತ್ತು; ಆದರೆ ಹನುಮಂತನು ಅದರ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಬೇರೆ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ನಿಷಾದನಿಗೆ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಕಾರಣದಿಂದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಗೆ ನಂತರ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವಾಯಿತು. ಆಗ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯನ್ನು ಸಂತೈಸಲೆಂದು, ವಾಲ್ಮೀಕಿಯಿಂದ ರಾಮಾಯಣವು ಬರೆಯಲ್ಪಡಬೇಕೆಂಬ, ಇಬ್ಬಗೆಯ ವಿಚಾರದಿಂದ ಆತನಿಗೆ ವರವನ್ನಿತ್ತನು. ಶಾಪದಿಂದ ಔದಾಸ ರಾಜನ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಬೇಕೆಂದು ವಸಿಷ್ಠನು ಆತನಿಗೆ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.

ಸದ್ವರ್ತನೆ ಸುವಾರ್ತಾಕಥನ, ಉತ್ಕೃಷ್ಟವೆನಿಸುವ ಸೇವೆ, ಸತ್ಪುರುಷದರ್ಶನ, ವಿಘ್ನ ನಿವಾರಣೆ, ಅನುಗ್ರಹ, ಪ್ರಾರ್ಥನೆ, ಉತ್ಕಟಪ್ರೀತಿ, ದುಷ್ಟರ ಸಂಹಾರ, ಸಜ್ಜನರ ರಕ್ಷಣೆ ಇವುಗಳಿಂದ ಸಂತೋಷಗೊಂಡ ದೇವರು ಋಷಿಗಳಿಗೆ ಅನೇಕ ವರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ರಾಮನಿಗೆ, ಆತನ ಸದ್ವರ್ತನೆಯ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ವರಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿವೆ. ದುಷ್ಟರನ್ನು ದಂಡಿಸಿ ಮಾನವಕುಲವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ, ರಾವಣನ ವಧೆಯನಂತರ ರಾಮನನ್ನು ದೇವತೆಗಳು ತುಂಬಾ ಹೊಗಳಿದ್ದಾರೆ. ಲವ-ಕುಶರು ಹಾಡಿದ ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಂತೋಷಗೊಂಡ ಮುನಿಗಳು ಅವರಿಗೆ ವರಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೀರಾಮನಂಥ ಸತ್ಪುರುಷನ ದರ್ಶನವಾಗಬೇಕೆಂದು, ಶರಭಂಗನು, ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ಯಲು ಬಂದ ಇಂದ್ರನಿಂದ, ತುಸು ಸಮಯ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು. ಸೀತೆಯ ಸದಾಚರಣೆಯಿಂದ ಅನಸೂಯೆಯು ಸಂತುಷ್ಟಳಾದಳು. ರಾಮನ ಅಲೌಕಿಕತೆಯಿಂದ ಭರದ್ವಾಜನು ಸಂತುಷ್ಟನಾದನು. ರಾಮಸೀತೆಯರಿಗೆ ವರಗಳು ದೊರೆತವು. ರಾಮನಿಗೆ ಯುವರಾಜ್ಯಾಬಿಷೇಕವಾಗಲಿದೆ ಎಂಬ ಸುವಾರ್ತೆಯನ್ನು

---

೪೨. ಹನುಮಂತನಿಗೆ ದೊರೆತ ವರ-ಶಾಪ ನೋಡಿ.

ಮೊಟ್ಟಮೊದಲಿಗೆ ತಂದ ಮಂಥರೆಗೆ, ಕೈಕೇಯಿಯು ವರವನ್ನು ಕೊಡಬಯಸಿದ್ದಳು. ಮಂಥರೆಯು ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿಲ್ಲವೆಂಬ ಸಂಗತಿ ಬೇರೆಯೇ ಇದೆ. 'ಸೋಮದಾ' ಮತ್ತು 'ಶಬರಿ' ಇವರು ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಸೇವೆಯ ಫಲವು ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಸೋಮದೆಯು ಯಾರೊಬ್ಬರ ಪತ್ನಿಯಾಗದೇ ವರದಿಮದ ಪುತ್ರನನ್ನು ಪಡೆದಳು. ತೃಣಬಿಂದು ಕನ್ಯೆಗೆ ಪುಲಸ್ತ್ಯನಿಂದ ಶಾಪ ದೊರೆತರೂ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಅದು ಅವಳ ಪಾಲಿಗೆ ವರವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ಅವಳು ಪುಲಸ್ತ್ಯನ ಹೆಂಡತಿಯಾದಳು. ನಿಃಸ್ವಾರ್ಥಸೇವೆಯು ಸ್ತ್ರೀಧರ್ಮವಾಗಿರು ವುದರಿಂದ, ಉತ್ಕೃಷ್ಟಸೇವೆಯ ಫಲವು ಅವರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಲಭಿಸುವುದು ಸಹಜವಾಗಿದೆ. ಹನುಮಂತನೊಬ್ಬನನ್ನುಳಿದು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಷ್ಟು ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಸೇವೆಯನ್ನು ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಒಂದು ವರ ಕೂಡ ಲಭಿಸಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ವಿಸ್ಮಯಕಾರಕವಾಗಿದೆ.

ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಅದೆಷ್ಟೋ ವರಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಲಿಲ್ಲ.

ವರಗಳ ಪರಿಣಾಮಗಳು

ಮೃತ್ಯುಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನಿಗೆ ಅಸಾಧ್ಯವಿರುವ ಸಂಗತಿ ಎಂದರೆ ಅಮರತ್ವ. ಇದನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಎಷ್ಟು ಬೇಕಾದರೂ ಶಾರೀರಿಕ, ಮಾನಸಿಕ ಕ್ಲೇಶಗಳನ್ನು ಸಹಿಸುವ ಇಚ್ಛೆ ಆತನದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಮಣ್ಣಿನ ಬಾಳು ಕ್ಷಣಿಕವಿದೆ, ನೀರಿನ ಮೇಲಿನ ಗುಳ್ಳೆಯಂತಿದೆ ಎಂಬ ಅರಿವಿದ್ದರೂ ಆದಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಜೀವಿಸಬೇಕೆಂಬ ಹಂಬಲ, ಪ್ರಯತ್ನ ಎಡೆಬಿಡದೇ ನಡೆದಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಮೃತ್ಯುಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸುಖವಾಗಿ ಬಾಳಬೇಕೆಂದು ಸತತ ಯತ್ನ ನಡೆದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಮುಪ್ಪು ಮೃತ್ಯುವಿನ ಪೂರ್ವ ಸೂಚನೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಶಂಕ್ರಾಚಾರ್ಯರ ಶಾಪದಿಂದ ಅರಿತ 'ಯಯಾತಿ'ಯು ತನ್ನ ಮಗನಿಂದ ತಾರುಣ್ಯವನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಕಾಮಲಾಲಸೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸಿಕೊಂಡನು. ಬದುಕಿರಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯು ಅತಿ ತೀವ್ರವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಮರತ್ವವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ರೀತಿ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಚರಿಸಿ ರಾವಣ, ಮೇಘನಾದ ಇವರು ಅಮರರಾಗಲು ಯತ್ನಿಸಿದರು. ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಿದರು; ತಪಸ್ಸನ್ನು ಕೈಕೊಂಡರು. ವರಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ತಮ್ಮ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ತಮ್ಮ ಜೀವನವನ್ನು ಇಷ್ಟಬಂದಂತೆ ಬಾಳಬೇಕೆಂದು ಈ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಿದ್ದವು. ಬೇರೆ ರಾಕ್ಷಸರು ಇದೇ ಉದ್ದೇಶವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಯತ್ನಿಸಿ ಯಶ ಪಡೆದಿದ್ದರು.

ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿಯ ಒಟ್ಟು ವರಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದುನಾಲ್ಕಾಂಶ ವರಗಳನ್ನು ರಾಕ್ಷಸರು ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅಮರರಾಗುವ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಅತಿದೀರ್ಘ ಆಯುಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯು ಇರುತ್ತಿತ್ತು; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಇವುಗಳ ಲಾಭವು ಸ್ವಂತಕ್ಕಾಗಬೇಕೆಂಬ ಸ್ವಾರ್ಥಭಾವನೆಯು ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀರಾಮನು ಮಾತ್ರ ಇವುಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಅಪವಾದವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆತನು ಯಾರಿಂದಲೂ ವರಗಳನ್ನು ಬೇಡಲಿಲ್ಲ; ಕೊಡಮಾಡಿದ ವರಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿಲ್ಲ; ಅಯಾಚಿತವಾಗಿ ಬಂದ ವರಗಳನ್ನು ಬೇರೆಯವರ ಒಳಿತಿಗಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಮೃತ ಹೊಂದಿದ ಪುತ್ರನು ಜೀವಿತವಾಗಬೇಕೆಂದು, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಡಿದ ವಾನರವೀರರು ಪುನಃ ಸಜೀವರಾಗಬೇಕೆಂದು, ಅಯೋಧ್ಯಾ ಮಾರ್ಗದ ಮರಗಿಡಗಳು ಸದಾಕಾಲವೂ ಫಲ-ಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ರಾರಾಜಿಸುತ್ತಿರಬೇಕೆಂದು, ಅವುಗಳ ಲಾಭವು ಜನರಿಗಾಗಬೇಕೆಂದು; ನದಿಗಳು ತುಂಬಿ ಹರಿಯುತ್ತಿರಬೇಕು!- ಎಂಬ ವರಗಳನ್ನು ರಾಮನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು. "ಸದಾ ಕಾಲವೂ ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯು ಧರ್ಮಪರವಶವಾಗಿರಲಿ!" ಎಂದು ವಿಭೀಷಣನು ಇಚ್ಛಿಸಿದ ವರವು ಎದ್ದುಕಾಣುತ್ತದೆ. ಬ್ರಹ್ಮದೇವ, ಅನ್ಯದೇವತೆಯರು ಹಾಗೂ ಲೋಕಪಾಲ ಇವರ ವರಗಳಿಂದ ಹನುಮಂತನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ತುಂಬಾ ವರ್ಧಿಸಿತು. ಮೈಂದ ಮತ್ತು ದ್ವಿವಿದರೆಂಬ ವಾನರರಿಗೆ ಮಿತಿಯುಳ್ಳ, ವರಗಳು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಿಂದ ದೊರೆತಿದ್ದರೂ ಅವರ ತೊಂದರೆಗಳ ನಿವಾರಣೆಯಾಯಿತು. ಇಂದ್ರನ ವರದಿಂದ ನವಿಲಿಗೆ ಗರಿಗಳ ತುಂಬ ಕಣ್ಣುಗಳು ಮೂಡಿದವು; ಸರ್ಪಗಳಿಂದ ನವಿಲಿಗೆ ಅಭಯವುಂಟಾಯಿತು.

ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ವರಗಳಿಂದ ಸಂತಾನಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಿದೆ. ಜಯಾ, ಸುಪ್ರಭಾ, ಕೇಶಿನಿ, ಸುಮತಿ ಮತ್ತು ಕಾಲಿಂದಿ ಇವರಿಗೆ ವರಗಳಿಂದ ಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಕೆಲವರಿಗೆ ಒಂದು ಮಗುವಿನಿಂದ ಅರವತ್ತು ಸಹಸ್ರ ಮಕ್ಕಳು ಆದ ಉಲ್ಲೇಖವೂ ಇದೆ. ವಿವಾಹವಾಗದೇ ಸೋಮದೆಗೆ ಮಗು ವಾಯಿತು. ಗಂಡು ಮಗು ಬಯಸಿದ ಸಂಕೇತುವಿಗೆ ಸಾವಿರ ಆನೆಗಳ ಬಲವುಳ್ಳ ತಾಟಕಾ ಕನ್ಯೆಯಾಗಿ ಜನಿಸಿದಳು. ಕೇಕಸೀ ರಾಕ್ಷಸಿಯು ವಿಶ್ರವಸುವಿನಂಥ ಮಕ್ಕಳಾಗಬೇಕೆಂದು ಆತನ ಬಳಿ ಬಂದಳು. ಆಕೆಯು ಬಂದ ಗಳಿಗೆ ಕ್ರೂರಗಳಿಗೆ ಯಾದ್ದರಿಂದ ಅವಳಿಗೆ ಜನಿಸಿದ ಮಕ್ಕಳು ಕ್ರೂರಕರ್ಮಿಗಳಾದರು. ಅವಳು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ್ದರಿಂದ, ಕೇವಲ ಒಬ್ಬ ಪುತ್ರನು-ವಿಭೀಷಣ ಮಾತ್ರ ವಿಶ್ರವನಂತಾದನು. ದಿತಿಗೆ ದೊರೆತ ವರವು ಕಟ್ಟಳೆಯದಿತ್ತು. ಕಟ್ಟಳೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸಿದ ಕಾರಣ

ಇಂದ್ರನು ದಿತಿಯ ಗರ್ಭವನ್ನು–ಗರ್ಭದಲ್ಲಿಯ ಪುತ್ರನನ್ನು ಏಳು ತುಂಡುಗಳಾಗಿ ತುಂಡರಿಸಿದನು.

ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ವರದಿಂದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಪದವು ಲಭಿಸಿತು; ವೈಶ್ರವಣನು ಲೋಕಪಾಲಪದವನ್ನು ಹೊಂದಿದನು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ವಸಿಷ್ಠನೂ ಒಪ್ಪಿದನು. ತ್ರಿಶಂಕು ಮತ್ತು ಶಂಬೂಕರ ದೇಹಸಹಿತವಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗ ಸೇರುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ವಿಫಲಗೊಂಡವು. ಇಂದ್ರನ ವರದಿಂದ ಮಲದ–ಕರುಷ ಪ್ರದೇಶವು ಸಮೃದ್ಧವಾಯಿತು. ಶಬರಿಯು ಅಕ್ಷಯಲೋಕವನ್ನು ಸೇರಿ ಕೃತಾರ್ಥ ಳಾದಳು. ಕುರುಡನೊಬ್ಬನಿಗೆ ವರವಾಗಿ ರಾಜನ ನೇತ್ರಗಳು ದೊರೆತವು. ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಮೇರು ಪರ್ವತವು ಸುವರ್ಣಮಯವಾಯಿತು. ವೈಶ್ರವಣನ ವರದಿಂದ 'ಕೃಕಲಾಸ'(ಓತಿಕೇತ)ಕ್ಕೆ ಚಿನ್ನದ ಕಾಂತಿ ದೊರೆಯಿತು. ಇಂದ್ರನು ಪ್ರಸನ್ನನಾದ್ದರಿಂದ ಹಂಸಕ್ಕೆ ನೊರೆಯಂಥ ಶುಭ್ರ ವರ್ಣವುಂಟಾಗಿ ಚಂದ್ರನ ಮೆರುಗು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಯಮನ ವರದಿಂದ ಕಾಗೆಗೆ ಮರ್ಯಾದಿತ ರೂಪದಲ್ಲಿ, ಹತ್ಯೆ ಆಗದಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯೊದಗಿತು. ವಸಿಷ್ಠನ ವರದಿಂದ ಕಲ್ಮಾಷ ಪಾದನು ಶಾಪಮುಕ್ತನಾದನು ಮತ್ತು ರಾಕ್ಷಸರಿಂದ ಅಸ್ತ್ರಬಂಧನದಿಂದ ಕಟ್ಟಿ ಹಾಕಲ್ಪಟ್ಟ ಹನುಮಂತನು ಬ್ರಹ್ಮನ ವರ ವಿದ್ದುದರಿಂದ ಆ ಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡನು.

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅಸಾಧ್ಯವೆಂದೆನಿಸುವ ಸಂಗತಿಗಳು ಮಾನವರ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಸಾಧಿಸುವಂತಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಸಂಗತಿಗಳು ವರಗಳಿಂದ ಸಾಧಿಸಲಾಗಿವೆ ಎಂಬುದರ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿವೆ. ಒಬ್ಬ ಋಷಿಯ ವರದಿಂದ ಕೈಕೇಯ ರಾಜನಿಗೆ ಪಶು–ಪಕ್ಷಿಗಳ ಭಾಷೆಯ ಜ್ಞಾನವುಂಟಾಯಿತು. ಮಯಾಸುರನು ಶಿಲ್ಪಶಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರವೀಣನಾದನು. ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಬಂದ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ನುಂಗುವ ವಿಚಿತ್ರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಸುರಸೆ ಎಂಬವಳಿಗೆ ದೊರಕಿತ್ತು. ಮರುಪ್ರದೇಶವು ಹೂವು ಹಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಸುಗಂಧಿತವಾಯಿತು. ವರದಾನದಿಂದಲೇ ಇವೆಲ್ಲ ನಡೆದಿವೆ. ಇಂದ್ರನಿಂದ ಹವಿಷ್ಯಾನ್ನವು ಸೀತೆಗೆ ದೊರೆಯಿತು. ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸಬೇಕೆಂಬ ನಿಮಿರಾಜನ ಆಸೆ, ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ನಾಲ್ಕು ಆಶ್ರಯಸ್ಥಾನಗಳು, ರಾಮನು ಹೋದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಆತನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸುವ ಅವಕಾಶ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ದೊರೆತದ್ದು– ಇವೆಲ್ಲವು ವರಗಳ ಮುಖಾಂತರ ನಡೆದಿವೆ. ದೇವತೆಗಳ ವರಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ರಾಮನು ಮಾನವ ಅವತಾರದಲ್ಲಿ ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು ಆಳುವಂತಾದನು. ಪಾರ್ವತಿಯು ಕೊಟ್ಟ

ಎರಡೂ ವರಗಳ ಸ್ವರೂಪವು ಇನ್ನಿತರ ವರಗಳಿಗಿಂತ ತೀರ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ. ಒಂದು ವರದ ಮೇರೆಗೆ ರಾಕ್ಷಸಿಯರಿಗೆ "ಸಮಾಗಮ ನಡೆದ ತಕ್ಷಣ ಗರ್ಭ ದಾರಣೆ, ಗರ್ಭದಾರಣೆಯಾದ ಮರುಕ್ಷಣವೇ ಹೆರಿಗೆ, ಹೆರಿಗೆಯಾದ ಕ್ಷಣವೇ ಜನಿಸಿದ ಮಗುವು ತಾಯಿಯಷ್ಟೇ ವಯಸ್ಸಿನದಾಗುವದು" ಎಂದಿತ್ತು. ಉಮೆಯು ಕೊಟ್ಟ ಇನ್ನೊಂದು ಅರ್ಧವರದಂತೆ "ಇಲ ಎಂಬ ರಾಜನಿಗೆ ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸ್ತ್ರೀತ್ವವಾಗಿರಬೇಕು; ಮರುತಿಂಗಳು ಆತನು ಪುರುಷತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕು. ಪುರುಷನಿರುವಾಗ ಸ್ತ್ರೀತ್ವದ ಸ್ಮರಣೆ ಇರಲಾರದು; ಸ್ತ್ರೀಯಾಗಿರುವಾಗ ಪುರುಷತ್ವದ ನೆನಪು ಇರಲಾರದು!" ಎಂಬ ನಗೆಪಾಟಲಿನ ವರದ ಆಶಯವಿತ್ತು.[೪೩]

ಭರತನಿಗೆ ಯುವರಾಜಪದವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಡುವ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯು ಕೈಕೇಯಿಯದಾಗಿತ್ತು. ಇದು ದಶರಥನು ಆಕೆಗೆ ವರಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ವಚನ ಕೊಟ್ಟ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ವರ್ಧಿಸಿತ್ತು. ರಾಕ್ಷಸರ ಅಳಿಗಾಲವು ಸಮೀಪಿಸಿದ ಮುನ್ಸೂಚನೆಯು ಲಂಕಾದೇವಿಗೆ ಅವಳು ಪಡೆದ ವರದಿಂದ ದೊರಕಿತ್ತು. ಒಂದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಶಾಪ ಮತ್ತು ವರವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಭಾಗ್ಯ ಕುಂಭಕರ್ಣನ ದಾಗಿತ್ತು. ಶಾಪದ ಪರಿಣಾಮ ಮತ್ತು ವರದ ಪರಿಣಾಮ ಒಂದೇ ಆಗಿತ್ತು. ಬ್ರಹ್ಮನು ಕುಂಭ ಕರ್ಣನಿಗೆ ದೀರ್ಘನಿದ್ರೆಯ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು; ಜೊತೆಗೆ ವರವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟನು. ಇದೊಂದು ಅಪವಾದವೆನಿಸುವ ಉದಾಹರಣೆ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿದೆ.[೪೪] ನಲನೆಂಬ ವಾನರನಿಗೆ, ಬೇಕೆನಿಸಿದ ವಸ್ತುವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಲಭಿಸಿತ್ತು; ಸ್ವಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಕ್ಷಮತೆ ಸ್ವಯಂಪ್ರಭೆಯಲ್ಲಿತ್ತು; ಸೂರ್ಯನಿಂದ ಹನುಮಂತನಿಗೆ, ಸೂರ್ಯತೇಜದ ನೂರನೆಯ ಒಂದು ಭಾಗವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿತ್ತು; ಜೊತೆಗೆ ವಾಕ್ಪಟುತ್ವ, ಅಪ್ರತಿಮ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನ ಇವೆಲ್ಲ ವರಗಳು ಫಲರೂಪಕವಾಗಿ ದೊರೆತಿದ್ದವು.

ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಹಲವು ವರಗಳ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಲ್ಲ.

---

೪೩. ಉತ್ತರಕಾಂಡ ೪ ಮತ್ತು ೮೭

೪೪. ಶಾಪ ಕ್ರ. ३೭ ಮತ್ತು ವರ ಕ್ರ. ೫೬.

ಕಟ್ಟಳೆಯ ವರಗಳು

ಕಟ್ಟಳೆಯ ಶಾಪಗಳಿರುವಂತೆ ಕಟ್ಟಳೆಯ ವರಗಳಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳ ಪ್ರಮಾಣವು ಅಲ್ಪವಾಗಿದೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ವಾಲ್ಮೀಕಿರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಮೂರೇ ಮೂರು ಇವೆ. ಅಮೃತವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ದೇವಾಸುರರ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅದಿತಿಯ ಮಕ್ಕಳಾದ ದೇವತೆಗಳು ದಿತಿಯ ಮಕ್ಕಳಾದ ಅಸುರರನ್ನು ಕೊಂದಾಗ ದಿತಿಯು ಶೋಕಸಂತಪ್ತಳಾದಳು. ಅವಳು ಗಂಡನಾದ ಕಶ್ಯಪನಲ್ಲಿ, ತಪದ ಬಲದಿಂದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬಲ್ಲ ಮಗನು ತನಗೆ ಹುಟ್ಟಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತ ಪಡಿಸಿದಳು. ಅವಳ ಕೋರಿಕೆಯಂತೆ ಮಗನು ಹುಟ್ಟುವನೆಂಬ ವರವನ್ನು ಕಶ್ಯಪನು ಕೊಟ್ಟನು. ಒಂದುಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಅವಳು ಪರಿಶುದ್ಧಳಾಗಿರಬೇಕು! ಎಂಬ ಕಟ್ಟಳೆಯನ್ನು ಅವಳು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಳು. ತಪೋವನಕ್ಕೆ ತೆರಳಿ ದಿತಿಯು ತಪವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡಳು. ಒಂಬೈನೂರಾ ತೊಂಬತ್ತು ವರ್ಷಕಾಲ ಅವಳು ಶುಚಿರ್ಭೂತಳಾಗಿದ್ದು, ಇನ್ನು ವ್ರತವು ಪೂರ್ಣವಾಗುವ ಹಂತದಲ್ಲಿತ್ತು. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನು ಆಕೆಗೆ ತಕ್ಕ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಒಂದು ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ತಲೆದಿಂಬಿನತ್ತ ಕಾಲುಚಾಚಿ ಮಲಗಿದಳು; ಆಗ ಅಪವಿತ್ರತೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಎಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು; ಆತನು ದಿತಿಯ ಶರೀರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಗರ್ಭವನ್ನು ಏಳು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಡರಿಸಿದನು. ನಿಯಮಗಳ ಪಾಲನೆ ಸೂಕ್ತವಾಗಿ ಆಗಲಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ದಿತಿಗೆ ವರವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಮೇಘನಾದನು ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸಿದನು; ಬ್ರಹ್ಮನು ಆತನಿಗೆ "ನಿಕುಂಭಿಲೆ ಯನ್ನು ತಲುಪಿ ನೀನು ಯಾಗವನ್ನು ಪೂರೈಸುವ ಮೊದಲು ಶಸ್ತ್ರಧಾರಿಯಾದ ನಿನ್ನೊಡನೆ ಯಾರು ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡುವರೋ ಆತನಿಂದ ನೀನು ಹತನಾಗುವೆ" ಎಂಬ ಕಟ್ಟಳೆಯ ವರವನ್ನಿತ್ತನು. ಈ ವರದ ಬಗ್ಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಇಂದ್ರನನ್ನು ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಲು ವರವನ್ನು ಬೇಡಲು ಬ್ರಹ್ಮನು ಮೇಘನಾದನಿಗೆ ಸೂಚಿಸಿದಾಗ ಆತನು 'ಅಮರ'ನಾಗಬೇಕೆಂದು ಬೇಡಿದನು. "ಮೃತ್ಯುಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ 'ಅಮರ'ವಾಗುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ" ಎಂದು ಬ್ರಹ್ಮನು ಹೇಳಿದಾಗ ಮೇಘನಾದನು ತನಗೆ ಯಾವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮರಣ ಬರಬೇಕು. ಮತ್ತು ಆ ಸ್ಥಿತಿ ಇರದಿದ್ದರೆ ವಧೆಯಾಗಕೂಡದು ಎಂಬ ಕಟ್ಟಳೆಯ ವರವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ಪಡೆದುಕೊಂಡನು. ಮೇಘನಾದನ ಬೇಡಿಕೆಯಂತೆ "ಕಾಳಗಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವಾಗ ಅಗ್ನಿಯ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ ರಥವು ನನಗಾಗಿ ಸಿದ್ಧವಿರಬೇಕು; ನಾನು ಆ ರಥವನ್ನೇರಿದಾಗ ನನಗೆ ಮರಣ ಬರಕೂಡದು!" (ಉತ್ತರಕಾಂಡ, ೩೦) ಎಂಬುದೇ

ಆ ವರವಾಗಿತ್ತು. ಮಧುದೈತ್ಯನ ತಪದಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟನಾದ ರುದ್ರನು ಆತನಿಗೆ ತ್ರಿಶೂಲವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಅದು ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಶತ್ರುವನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿಮಾಡಬಲ್ಲ ಬಲವು ಉಂಟಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ವರದ ಹಿಂದೆ ಒಂದ ಕಟ್ಟಳೆಯು ಸಹ ಇತ್ತು. ಅದೇನೆಂದರೆ, ರುದ್ರನು ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ "ಎಲೈ ಮಹಾ ಅಸುರನೇ! ನೀನು ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಈ ತ್ರಿಶೂಲವು ನಿನ್ನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುವುದು; ಅವರನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದೊಡನೆ ಅದು ಇಲ್ಲವಾಗುವುದು" ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಆಗ ಮಧುದೈತ್ಯನು ಬಿನ್ನವಿಸಿದ ಕಾರಣ ರುದ್ರನು "ಈ ತ್ರಿಶೂಲವು ನಿನ್ನ ತರುವಾಯ ನಿನ್ನ ಒಬ್ಬ ಮಗನ ಬಳಿ ಉಳಿಯುವುದು" ಎಂಬ ಆಶ್ವಾಸನೆಯನ್ನಿತ್ತನು. ಈ ರೀತಿ ಲವಣನಿಗೆ ತ್ರಿಶೂಲವು ದೊರಕಿತು. ಅದನ್ನು ಆತನು ಋಷಿಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಬಳಸಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ನಂತರ ಋಷಿಗಳು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ್ದರಿಂದ ರಾಮನು ಶತ್ರುಘ್ನನಿಂದ ಲವಣನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿದನು (ಉತ್ತರಕಾಂಡ, ೭೭).

ಸಾನುಗ್ರಹ ವರಗಳು

ಅನುಗ್ರಹ ಇದು ವರಗಳಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ಪ್ರಕಾರವಾಗಿದೆ. ಅನುಗ್ರಹಿಸಿಕೊಟ್ಟ ವರಕ್ಕೆ ಸಾನುಗ್ರಹ ವರವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಅನುಗ್ರಹ ಹೊಂದಲು ಇಲ್ಲವೇ ವರ ಪಡೆಯಲು ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಒಳಿತನ್ನು ಮಾಡುವ ಇಚ್ಛೆಯು ಇದರಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿರಬೇಕು. ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಭೇದವಿದೆ. ವರವೆಂಬುದು ಕೇವಲ ವಾಕ್-ಶಕ್ತಿ, ಸದಿಚ್ಛೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಮಾಡಲು ಇದ್ದ ಒಂದೇ ಮಾರ್ಗವೆಂದರೆ ಶಬ್ದೋಚಾರ. ಕಾರಣ ಅದು ಅಮೂರ್ತವಾಗಿದೆ. ಅನುಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಕೊಡಲ್ಪಡುವ ವಸ್ತುಗಳಿರು ವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಮೂರ್ತಸ್ವರೂಪವು ಬರುತ್ತದೆ; ಶಬ್ದೋಚ್ಚಾರವಷ್ಟೇ ಅನುಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಸದಿಚ್ಛೆಯನ್ನು ಕೊಡು-ತಗೊಳ್ಳುವ ವಸ್ತುಗಳಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಮಾಡಬಹುದು. ವರಗಳ ಪರಿಣಾಮವು ತದನಂತರ ಕಂಡುಬರುವುದು; ಆದರೆ, ಅನುಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಶಬ್ದೋಚ್ಚಾರ ದೊಡನೆಯೇ ವಸ್ತುವನ್ನೂ ಕೊಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅನುಗ್ರಹ ಮತ್ತು ವರ ಇವೆರಡರಲ್ಲಿಯ ಭೇದವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದೆಂದರೆ **ದೃಷ್ಟದಾನಂ ಅನುಗ್ರಹಃ । ಅದೃಷ್ಟದಾನಂ ವರಃ ।** ಅನುಗ್ರಹವೆಂದರೆ ಕೃಪಾಪ್ರಸಾದ. **ಅಭೀಷ್ಟ ಸಂಪಾದನೇಚ್ಛಾರೂಪಃ ಪ್ರಸಾದಃ**। ಭಗವಂತನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಅಥವಾ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ತಮಗೆ ಬೇಕಿದ್ದ ವಸ್ತುವು ಲಭಿಸುತ್ತದೆ. ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಅನುಗ್ರಹದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ: **ಮತ್**

ಪ್ರಸಾದಾದವಾಪ್ನೋತಿ ಶಾಶ್ವತಃ ಪದಮವ್ಯಯಂ । ಭಗವತ್ಪರಾಯಣನಾದ ಕರ್ಮಯೋಗಿಯು ನನ್ನ ಕೃಪಾಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಶಾಶ್ವತರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.[೪೫]

ವಾಲ್ಮೀಕಿರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಸಾನುಗ್ರಹ ವರದ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಸಾಕಷ್ಟಿವೆ. ಅನಸೂಯೆಯು ಸೀತೆಗೆ ವರವನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೇಳಿದಾಗ ಅವಳು ವಿನಯದಿಂದ ಅದನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದಳು. ಆಗ ಅನಸೂಯೆಯು ಸೀತೆಗೆ ದಿವ್ಯಮಾಲೆ, ವಸ್ತ್ರ, ಆಭೂಷಣ, ಉರುಟಣೆ ಮತ್ತು ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ಲೇಪನದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಳು. ಈ ರೀತಿ ವರ ಮತ್ತು ಅನುಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿಯ ಭೇದವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಹೇಳಿಕೆಯಿಂದ ಅಶೋಕವನದಲ್ಲಿದ್ದ ಸೀತೆಗೆ ಇಂದ್ರನು ಕೊಟ್ಟ ಹವಿಷ್ಯಾನ್ನವು, ಸಂಪಾತಿಗೆ ನಿಶಾಕರಮುನಿಯಿಂದ ಪುನಃ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾದ ರೆಕ್ಕೆಗಳು, ಮೇಘನಾದನಿಗೆ ಲಭಿಸಿದ ದಿವ್ಯ ರಥವು, ಧನುರ್ಬಾಣಗಳು, ಶಸ್ತ್ರಗಳು, ಇದಲ್ಲದೆ ತಾಮಸ ಮಾಯಾಬಲವು, ರಾವಣನ ಜೊತೆಯ ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ರಾಮನಿಗೆ ಇಂದ್ರನಿಂದ ದೊರಕಿದ ಸಾರಥಿಯಿದ್ದ ರಥವು, ಪ್ರಚಂಡ ಧನುಸ್ಸು, ಕಣ್ಣು ಕುಕ್ಕುವ ಕವಚ, ಹೊಳಪುಳ್ಳ ಬಾಣಗಳು, ನಿರ್ಮಲಶಕ್ತಿ, ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಕುಬೇರನಿಗೆ ದಯಪಾಲಿಸಿದ ಲೋಕಪಾಲಪದವು, ಕೋಶಾಧ್ಯಕ್ಷತೆಯು, ಶಂಕರನು ರಾವಣನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಚಂದ್ರಹಾಸ ಖಡ್ಗ, ಮೇಘನಾದನಿಗೆ ದೊರೆತ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ಇಚ್ಛಾಗಮನಿ ರಥ, ಎಂದಿಗೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗಲಾರದ ಬಾಣ ತುಂಬಿದ ಬತ್ತಳಿಕೆ, ಒಂದು ಪ್ರಚಂಡ ಅಸ್ತ್ರ, ಹಾಗೂ ರುದ್ರನಿಂದ ಮಧುದೈತ್ಯನಿಗೆ ಕ್ರಮೇಣ ಲವಣನಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಶೂಲ, ಇವೆಲ್ಲವೂ ಸಾನುಗ್ರಹ ವರಗಳ ಉದಾಹರಣೆಗಳಾಗಿವೆ. ಅನುಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ವರವಿದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಅದು ಮೂರ್ತಸ್ವರೂಪವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ವರದಲ್ಲಿ ಅನುಗ್ರಹವಿದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಇದ್ದರೆ, ಅದು ಸಾನುಗ್ರಹ ವರವೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆ.

ಆಶೀರ್ವಾದ–ಸದಿಚ್ಛೆ

ವರ, ಆಶೀರ್ವಾದ, ಸದಿಚ್ಛೆ ಇವುಗಳು ಸದ್ಭಾವನೆ, ಸಂತುಷ್ಟತೆಗಳಿಂದ ಮೂಡಿಬರುತ್ತವೆ. ಯಾರೊಬ್ಬರಿಗೆ ವರ ಕೊಡುವುದಿರಲಿ, ಆಶೀರ್ವದಿಸುವದಿರಲಿ ಇಲ್ಲವೇ ಸದಿಚ್ಛೆ ಪ್ರಕಟಿಸುವುದಿರಲಿ, ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರೀತಿ, ಅನುಕಂಪ, ಆದರ,

೪೫. ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕೋಶ, ಖಂಡ ೧, ಪು.೧೬೦ (ದ್ವಿ.ಆ.)

ಸಹಾನುಭೂತಿ ಇರುವದು ಆವಶ್ಯಕವಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಮೂಲಕ ಸದಿಚ್ಛೆಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯು ಉಚ್ಚಾರದಿಂದ ಆಗುತ್ತದೆ. ಸದ್ಭಾವನೆಯು ಸಮಾನಧರ್ಮವಾಗಿದ್ದರೂ, ವರ, ಆಶೀರ್ವಾದ ಮತ್ತು ಸದಿಚ್ಛೆಗಳ ವ್ಯಾಪಕತೆ, ಸ್ವರೂಪ ಹಾಗೂ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಭಿನ್ನವಾಗಿವೆ.

ಆಶೀರ್ವಾದ ಈ ಶಬ್ದವು ಆಶೀಃ+ವಾದ ಈ ಎರಡು ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಬಂದಿದೆ. 'ಇಷ್ಟಾರ್ಥಾವಿಷ್ಕರಣಮ್'– ಇಷ್ಟವಾದ ಅರ್ಥದ ಆವಿಷ್ಕರಣ ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯು ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ಕುರಿತು–

ವಾತ್ಸಲ್ಯಾದ್ಯತ್ರ ಮಾನ್ಯೇನ ಕನಿಷ್ಠಸ್ಯಾಭಿಧೀಯತೇ ।
ಇಷ್ಟಾವಧಾರಕಂ ವಾಕ್ಯಮಾಶೀಃ ಸಾ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಾ ॥

ಹಿರಿಯರು ಕಿರಿಯರ ಬಗ್ಗೆ ವಾತ್ಸಲ್ಯವನ್ನು ತಾಳಿ, ಅವರಿಗೆ ಇಷ್ಟವಿದ್ದ ಸಂಗತಿಗಳು ಸಫಲಗೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ನುಡಿಯುವ ಶಬ್ದಗಳು ಆಶೀರ್ವಾದವೆಂದಾಗುತ್ತವೆಂದು 'ಶಬ್ದ–ಕಲ್ಪದ್ರುಮ'ದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.[೪೬] ಆಶೀರ್ವಾದದ ವೈದಿಕೇತರ ಮಂತ್ರವು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಆಶೀರ್ವಾದಾಃ ಸಫಲಾಃ ಸಂತು ಪೂರ್ಣಾಃ ಸಂತು ಮನೋರಥಾಃ ।
ಶತ್ರೂಣಾಂ ನಾಶನಂ ಚಾಸ್ತು ಮೈತ್ರಾಣಾಮುದಯಸ್ತವ ॥

ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿಯ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಮಂತ್ರವು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಪರಿಚಿತವಿದೆ.

ಶತಂ ಜೀವ ಶರದೋ ವರ್ಧಮಾನಃ ಶತಂ ಹೇಮಂತಾಂ ರತಮ್ ವಸಂತಾನ್ ।
ಶತಮಿಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಸವಿತಾ ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ ಸತಾಯುಷಾ ಹವಿಷೇಮಂ ಪುನರ್ದುಃ ॥
ಆಹಾರ್ಷಂ ತ್ವಾವಿದಂ ತ್ವಾ ಪುನರಾಗಾಃ ಪುನರ್ನವ ।
ಸರ್ವಾಂಗ ಸರ್ವ ತೇ ಚಕ್ಷು ಸರ್ವಮಾಯುಶ್ಚ ತೇವಿದಮ್ ॥

"ನೀನು ನೂರು ಶರದ್ ಋತುಗಳ ಕಾಲ ನೂರು ಹೇಮಂತ ಋತುಗಳವರೆಗೆ ಮತ್ತು ನೂರು ವಸಂತ ಋತುಗಳ ಕಾಲ ಜೀವಿಸಿರು! ಉತ್ತರೋತ್ತರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆ. ಇಂದ್ರ, ಅಗ್ನಿ ಮತ್ತು ಬೃಹಸ್ಪತಿ ಇವರುಗಳಿಗೆ ಶತಾಯುಸ್ಸನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಹವಿರ್ಭಾಗವು ತಲುಪುವುದರಿಂದ ಅವರು ಪ್ರಸನ್ನರಾಗಿ

೪೬. ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕೋಶ, ಖಂಡ ೧, ಪು.೪೯೫–೯೬ (ದ್ವಿ.ಆ.)

ನಿನಗೆ ನೂರು ವರ್ಷದ ಪೂರ್ಣ ಆಯಸ್ಸನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ನಾನು ನಿನ್ನ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ಕಾಯ್ದು ಇಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ನಿನ್ನ ಎಲ್ಲ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಅರಿವು ನನಗಿದೆ. ಹೊಸ ದೇಹವನ್ನು ಪುನಃ ಪಡೆಯುವ ಪುರುಷನೇ, ನೀನು ಕೂಡ ಈಗ (ಉತ್ತಮ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ) ಬಂದಿರುವೆ. ಹೇ ಪೂರ್ಣಾರೋಗ್ಯಯುಕ್ತನೇ, ನಿನ್ನ ನೇತ್ರಾದಿ ಎಲ್ಲ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಅಲ್ಲದೇ ನಿನ್ನ ಭವಿಷ್ಯದ ಬದುಕು ಎಲ್ಲವೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆ."

ವರ ಅಥವಾ ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ಕೊಡಲು, ಸ್ಥಾನ, ಅಧಿಕಾರ, ಜ್ಞಾನಗಳಿಂದ ಉಂಟಾದ ಜ್ಯೇಷ್ಠತೆ, ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ ಆವಶ್ಯಕ. ಸದಿಚ್ಛೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಇಂಥ ಯಾವುದರ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ. ಕಿರಿಯನು ಹಿರಿಯನಿಗೆ ವರ ಅಥವಾ ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ಕೊಡುವಂತಿಲ್ಲ. ವರವೆಂದು ಆಡಿದ ನುಡಿಗಳ ಪರಿಣಾಮಗಳು ನಿಶ್ಚಿತವಿದ್ದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆಶೀರ್ವಾದವು ನಿಜವಾಗಬಹುದು ಇಲ್ಲವೇ ಸುಳ್ಳಾಗಬಹುದು; ಒಂದು ಸಮಯ ಪರಿಣಾಮಕಾರಕವಾದರೆ ಅದು ಕೇವಲ ಯೋಗಾಯೋಗ ಅಥವಾ ಕಾಕತಾಲೀಯ ನ್ಯಾಯವೆನ್ನಬಹುದು. ಆಶೀರ್ವಾದವು ಫಲಪ್ರದವಾಗುವ ಬಗ್ಗೆ ದಿಟ, ಕೊಡುವವನಿಗೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ, ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ಪಡೆದವನಿಗೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ವರ ಮತ್ತು ಆಶೀರ್ವಾದ ಗಳಲ್ಲಿಯ ಭೇದ ಕಾಲಿದಾಸನಿಗೆ ಅಭಿಪ್ರೇತವಿತ್ತು. ಕಾಶ್ಯಪನಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಲು ಬಂದ ಶಕುಂತಲೆಗೆ:

ಯಯಾತಿರಿವ ಶರ್ಮಿಷ್ಠಾ ಭರ್ತುರ್ಬಹುಮತಾ ಭವ ।
ಸುತಂ ತ್ವಮಪಿ ಸಮ್ರಾಜಂ ಸೇವ ಪೂರುಮವಾಪ್ನುಹಿ ॥

"ಯಯಾತಿಗೆ ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆ ಹೇಗೋ ಅದರಂತೆ ನೀನು ನಿನ್ನ ಪತಿಗೆ ಪ್ರಿಯಳಾಗು! ಪುರುವಿನಂತಹ ಸಮ್ರಾಟಪುತ್ರನು ನಿನಗೆ ಜನಿಸಲಿ!" ಎಂದಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಶಬ್ದಗಳು ಆಶೀರ್ವಾದದ ನುಡಿಗಳಾಗಿದ್ದರೂ ಕಾಶ್ಯಪ ಋಷಿಗಳ ಆಶೀರ್ವಾದ ವಾದ್ದರಿಂದ ವರದಷ್ಟೇ ಗುಣಮಟ್ಟದವೆಂದು ಗೌತಮಿಗೆ ಭರವಸೆ ಇತ್ತು. **'ಭಗವನ್ವರಃ ಖಲ್ವೇಷಃ । ನಾಶೀಃ ।** ಪೂಜ್ಯರೇ, ಇದು ವರವೇ ಸರಿ; ಆಶೀರ್ವಾದವಲ್ಲ'[೪೭] ಎಂದು ಗೌತಮಿಯು ನುಡಿದಳು. ಆಶೀರ್ವಾದ ಮತ್ತು ವರದಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮಭೇದವಿದೆ. ಬ್ರಹ್ಮಣರು ಅಥವಾ ಪುರೋಹಿತರು ತಮ್ಮ ಯಜಮಾನರಿಗೆ, ಹಿರಿಯರು ತಮ್ಮ

---

೪೭. ಶಾಕುಂತಲ ನಾಟಕ, ಅಂಕ ೪/೭.

ಪುತ್ರಪೌತ್ರಾದಿ ಕಿರಿಯರಿಗೆ, ಗುರುಗಳು ಅಥವಾ ಸತ್ಪುರುಷರು ಅವರವರ ಶಿಷ್ಯಂದಿರಿಗೆ, ಅವರ ಮನೋರಥಗಳು ಸಫಲಗೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ನುಡಿದ ಮಾತೇ ಆಶೀರ್ವಾದ. ದೇವತೆಗಳು ಇಲ್ಲವೇ ದೇವರ ಅವತಾರಿಗಳು ತಮ್ಮ ಭಕ್ತರಿಗಾಗಿ ನುಡಿದ ವಚನಗಳು ವರದಾನವೆನಿಸುತ್ತವೆ.[೪೮] ಈ ಹೇಳಿಕೆಯಲ್ಲಿಯ ಉತ್ತರಾರ್ಧವು ಅಂಶತಃ ನಿಜವಿದೆ. ವರದಾನದ ಅರ್ಹತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಯಾವ ಋಷಿಮುನಿಗಳ ಉಲ್ಲೇಖವು ಇದರಲ್ಲಿರದ ಕಾರಣ ಇದು ಅವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿದೆ. ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಮಹತ್ತ್ವದ್ದೆನಿಸುವ. ಯಾವುದರಿಂದ ಸಮಗ್ರ ರಾಮಾಯಣವು ನಡೆಯಿತೋ ಅಂಥ, ದಶರಥನಿಂದ ಕೈಂಕೇಯಿಗೆ ದೊರೆತವರವು, ಈ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಗೆ ಒಳಪಡುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ವರದ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ಸವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಬೇರೆಡೆಯಲಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ವರವನ್ನೀಯಲು ದೈವಿಕ ಗುಣ, ಪುಣ್ಯಸಂಗ್ರಹ, ತಪಸ್ಸು ಬೇಕಿರುತ್ತವೆ; ಆದರೆ, ಆಶೀರ್ವದಿಸಲು ವಯಸ್ಸಿನಿಂದ ಹಿರಿಯರಾಗಿದ್ದರೆ ಸಾಕು; ಇತರ ಸಾಧನೆಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ನಿತ್ಯವೂ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ನುಡಿಯಲಾಗುವ ಆಶೀರ್ವಾದಗಳಲ್ಲಿ ಸದಿಚ್ಛೆಯು ಇದ್ದರೂ ಇವು ಕೇವಲ ಔಪಚಾರಿಕವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಉದ್ಧರಿಸಿದ ಆಶೀರ್ವಾದಗಳೆಲ್ಲ ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಶೂನ್ಯವೆಂದಾಗುತ್ತವೆ. ಚಿಕ್ಕವರು ಸಹ ಹಿರಿಯರ ಬಗ್ಗೆ ಸದಿಚ್ಛೆಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಬಹುದು. ಶಿಷ್ಯನು ಗುರುವಿಗೆ ಶುಭವನ್ನು ಹಾರೈಸಬಹುದು. ಮಂಗಲಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ, ಷಷ್ಠ್ಯಬ್ದಿಪೂರ್ತಿಯಂತಹ ಸಮಾರಂಭಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕವರು ಹಿರಿಯರಿಗೆ ಸದಿಚ್ಛೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ವಾಲ್ಮೀಕಿರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಕೆಲವು ಆಶೀರ್ವಾದಗಳನ್ನು ಒಂದು ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.[೪೯]

ಹರಕೆಗಳು

ಹರಕೆ ಇದು ಬೇಡಿಕೊಂಡ ಅಥವಾ ಯಾಚಿತ ವರಕ್ಕೆ ನಿಕಟವಾಗಿದೆ. ತಮ್ಮ ಮನೋರಥಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸುವುದು, ಯಾಚಿಸುವುದು; ಇವು ಎರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಇರುತ್ತವೆ.

---

೪೮. ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕೋಶ, ಖಂಡ ೧, ಪು.೪೯೬ (ದ್ವಿ.ಆ.)

೪೯. ಆಶೀರ್ವಾದ, ಹರಕೆ.

ಕೃಪಾಪ್ರಸಾದವು ಲಭಿಸಬೇಕೆಂದು ಇಷ್ಟದೇವತೆಗೆ ಯಾವುದೊಂದು ವಸ್ತುವನ್ನು, ಕಾಣಿಕೆ–ಹರಕೆ ಎಂದು ಅರ್ಪಿಸುವುದು, ಈ ರೀತಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವೆ ಎಂದು ವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡುವದು, ವಿಶಿಷ್ಟ ಪ್ರಕಾರದ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವುದು; ಇದೇ ಬಗೆಯ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಹರಕೆಯಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ನಿಯಮ–ಕಟ್ಟಳೆಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಇಷ್ಟಾರ್ಥವು ಮನಸ್ಸಿನಂತೆ ಸಾಧ್ಯವಾದಾಗ ಈ ಹರಕೆಯಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಲೇ ಬೇಕೆಂಬ ಬಂಧನವಿರುತ್ತದೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಮನೋರಥವು ಈಡೇರದಿದ್ದರೆ ಹರಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಹರಕೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸಬೇಕೆಂತಿಲ್ಲ. ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಹರಕೆಯ ಫಲವು ದೊರೆತು ಹರಕೆಯನ್ನು ದೇವತೆಗೆ ಒಪ್ಪಿಸದಿದ್ದರೆ ಆ ದೇವತೆಯು ಕೋಪಗೊಂಡು ತಮಗೆ ಕೇಡನ್ನುಂಟುಮಾಡಬಹುದೆಂಬ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಇದೆ. ವರ ದೊರೆಯಲು ತಪಸ್ಸು, ಯಜ್ಞ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಸಾಧನೆ ಬೇಕು; ಆ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಹರಕೆಯ ರೂಪವು ಸೌಮ್ಯವಾಗಿದೆ. ಹರಕೆ ಶುದ್ಧ ಲೇವಾ–ದೇವಿ ಕೊಡ–ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವ ವ್ಯವಹಾರ. ಇಚ್ಛಾಪೂರ್ತಿಯಾದಾಗ ಹರಕೆ ಈಡೇರಿತು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಹರಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಲೆಗಳಿವೆ. ಯಾಚಿತ ವರ ಮತ್ತು ಹರಕೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭೇದವಿದೆ. ವರ ದೊರೆಯಲು ಮೊದಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಬೇಕು; ಹರಕೆಯಲ್ಲಿ ಫಲ ಮೊದಲು; ನಂತರ ಹರಕೆ–ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಬೇಕು. ಇಷ್ಟಾರ್ಥ ಫಲಿಸದಿದ್ದರೆ, ಹರಕೆ ಪೂರೈಸುವ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಸತ್ಯನಾರಾಯಣನ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು; ಅಮ್ಮನವರಿಗೆ ಉಡಿ ತುಂಬಿಸುವುದು; ಪೂಜೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವುದು; ತುಲಾಭಾರ ಮಾಡುವುದು; ಉಪವಾಸವಿರುವುದು; ವ್ರತಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುವುದು; ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವುದು; ಇವು ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಹರಕೆಗಳಾಗಿವೆ. ಹರಕೆಗಳನ್ನು ಗಂಡಸರಿಗಿಂತ ಹೆಂಗಸರೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬೇಡಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಹರಕೆಯ ಎರಡು ಉದಾಹರಣೆಗಳಿವೆ. ಈ ಎರಡು ಹರಕೆಗಳು ಸೀತೆಯಿಂದಲೇ ನಡೆದಿವೆ. ದಂಡಕಾರಣ್ಯದತ್ತ ಹೋಗುವಾಗ ಗಂಗಾ ಮತ್ತು ಯಮುನಾ ನದಿಗಳನ್ನು ದಾಟಿಹೋಗಬೇಕಿತ್ತು. ಆಗ ಸಿತೆಯು ಈ ನದಿಗಳಿಗೆ ಹರಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಳು. ಈ ಎರಡು ಹರಕೆಗಳಲ್ಲಿಯ ಆಶಯವು ಒಂದೇ ಆಗಿತ್ತು. "ಪ್ರಯಾಣ ಸುಖಕರವಾಗಬೇಕು; ಅರಣ್ಯವಾಸವು ನೆಮ್ಮದಿ ಯಾಗಿರಬೇಕು; ಮತ್ತು ರಾಮನು ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಸುಖವಾಗಿ ಮರಳಬೇಕು" ಎಂದಿತ್ತು. ಗಂಗೆಯು ಯಮುನೆಗಿಂತ ದೊಡ್ಡವಳು, ಹೆಚ್ಚು ಪವಿತ್ರಳೆಂದು ಹರಕೆಯ ಕಾಣಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾನತೆ ಇಲ್ಲ; ತಾರತಮ್ಯವಿದೆ. ಗಂಗೆಯನ್ನು ಸಂತೋಷಿಸಲು

ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಹಸುಗಳು, ವಸ್ತ್ರಗಳು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಅನ್ನಸಂತರ್ಪಣೆ, ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಮರಳಿದ ನಂತರ ಒಂದು ಸಾವಿರ ಕುಂಭ ಮದ್ಯ ಮತ್ತು ಮಾಂಸಯುಕ್ತ ಅನ್ನ ಇವುಗಳನ್ನು ಬಲಿಯಾಗಿಡುವ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಳು. ಯಮುನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಕೇವಲ ಒಂದು ಸಾವಿರ ಹಸುಗಳು ಮತ್ತು ಒಂದುನೂರು ಕುಂಭಗಳ ಮದ್ಯವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಹಾಗೆ ಯೋಚಿಸಿದಲ್ಲಿ ಗಂಗೆಯನ್ನು ದಾಟುವಾಗ ಗುಹನ ಸಹಾಯದಿಂದ ಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ ಅಡಚಣೆ ಇರಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಯಮುನಾ ನದಿಯನ್ನು ದಾಟುವುದರಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ತೊಂದರೆಯಿತ್ತು. ರಾಮ–ಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಒಣಗಿದ ಮರದ ತುಂಡುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಒಂದು ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಅಂತಹದರ ಸಹಾಯದಿಂದ ನದಿಯನ್ನು ದಾಟುವುದು ದುಸ್ತರವಿತ್ತು. ಯಮುನೆಯನ್ನು ಅಧಿಕ ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗವಿತ್ತು. ಗಂಗೆಗೆ ಹರಸಿಕೊಂಡ ಕಾಣಿಕೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಯಮುನೆಗೆ ಅರ್ಪಿಸುವ ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡಬೇಕಿತ್ತಲ್ಲವೇ? ಎಂದೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆ.

ಆಕಾಶವಾಣಿ, ಪುಷ್ಪವೃಷ್ಟಿ

ಆಕಾಶವಾಣಿ, ಪುಷ್ಪವೃಷ್ಟಿ ಈ ಪ್ರಕಾರಗಳು ಅಯಾಚಿತ ವರಕ್ಕೆ ತೀರ ನಿಕಟವಾದಂಥವು. ಈ ಎರಡೂ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸದ್ಭಾವನೆ, ಸದಿಚ್ಛೆ ಇರುತ್ತವೆ. ಆಕಾಶವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ವಾಣಿಗೆ ಮಹತ್ತ್ವವಿದೆ; ಶಬ್ದೋಚ್ಚಾರದಿಂದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಸಾಧ್ಯ. ಪುಷ್ಪವೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಇದೇ ಮನೋಭಾವವು ಹೂಗಳಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಮಾಡಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿದ್ದ ದೇವತಾದಿಗಳಿಂದ ಆಕಾಶವಾನಿ ಮತ್ತು ಪುಷ್ಪವೃಷ್ಟಿಯಾಗುವುದುಂಟು. ವರ ಮತ್ತು ಆಕಾಶವಾಣಿ ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಭೇದವಿದೆ. ವರ ಕೊಡುವುದರಲ್ಲಿ ವರದಾತನು ಕಣ್ಣುಮುಂದೆ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಆಕಾಶವಾಣಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಅದೃಶ್ಯನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಯಾರೊಬ್ಬನ ಸದ್ವರ್ತನೆಯಿಂದ, ಸಮಾಜಕಲ್ಯಾಣ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನನಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಆಕಾಶವಾಣಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಭೇಟಿಮಾಡಿ ಹೇಳಲು ಅಸಾಧ್ಯವಾದುದನ್ನು ಆಕಾಶವಾಣಿಯ ಮೂಲಕ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆಕಾಶವಾಣಿಯಿಂದ ಕೇವಲ ವರ ಅಥವಾ ಶಾಪಗಳು ಕೊಡಲ್ಪಡುತ್ತವೆ ಅಂತಲ್ಲ; ಮುಂಬರುವ ಘಟನೆಗಳ ಪೂರ್ವಸೂಚನೆಯನ್ನು ಕೊಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಕಥಾಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಸೊಗಸಾಗಿ ಜೋಡಿಸಲು ಅನುವಾಗುವ (Literary device) ಒಂದು ಉತ್ತಮ ಪ್ರಕಾರವೆಂದರೆ ಆಕಾಶವಾಣಿ ಎಂದೆನ್ನ ಬಹುದು. ವಾಲ್ಮೀಕಿರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಆಕಾಶವಾಣಿಯ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಬಹಳ

ಕಡಿಮೆ ಇವೆ. ಒಂದು ರಣಹದ್ದು ಒಂದು ಗುಬೆಯ ಮನೆಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿದೆ ಎಂದು ದೃಢವಾದಾಗ ರಾಮನು ರಣಹದ್ದಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದನು. ಆಗ ಆಕಾಶವಾಣಿಯಾಯಿತು (ಶಾಪ ಕ್ರ. ೪೬). ಸೀತೆ ಭೂದೇವಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ತನ್ನನ್ನು ಒಡಲಿನಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡಾಗ, ಭೂಮಿ ಇಬ್ಭಾಗವಾಗ ಒಂದು ಸಿಂಹಾಸನವು ಮೇಲೆ ಬಂದಿತು. ಭೂದೇವಿಯು ಸಿಂಹಾಸನವು ಮೇಲೆ ಬಂದಿತು. ಭೂದೇವಿಯು ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ಭೂದೇವಿಯು ಸೀತೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿದಳು. ಆಗ ಸ್ವರ್ಗನಿವಾಸಿಗಳಾದ ದೇವತೆಗಳು ಆಕಾಶದಿಂದ ಪುಷ್ಪ ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದರು.

ಸಾಧುಕಾರಶ್ಚ ಸುಮಹಾನ್ ದೇವಾನಾಂ ಸಹಸೋತ್ಥಿತಃ ।
ಸಾಧುಸಾಧ್ವಿತಿ ವೈ ಸೀತೇ ಯಸ್ಯಾಸ್ತೇ ಶೀಲಮೀದೃಶಮ್ ॥೨೧॥
ಏವಂ ಬಹುವಿಧಾ ವಾಚೋ ಹ್ಯಂತರಿಕ್ಷಗತಾಃ ಸುರಾಃ ।
ವ್ಯಾಜ್ಜಹನುಕೃಷ್ಣಮನಸೋ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಸೀತಾಪ್ರವೇಶನಮ್ ॥೨೨॥

(ಉತ್ತರ. ೯೭)

"ದೇವದೇವತೆಗಳು ಭಲೇಭಲೇ ಎಂದು ಸಂತೋಷದ ಧ್ವನಿ ಮಾಡಿದರು. 'ಸದಾಚರಣೆಯುಳ್ಳ ಹೇ ಸೀತೆ! ನೀನೇ ಧನ್ಯೆ' ಎಂದು ಸೀತೆಯನ್ನು ಶ್ಲಾಘಿಸಿದರು."

ಆಕಾಶವಾಣಿಯಾದೊಡನೆ ಪುಷ್ಪವೃಷ್ಟಿ ಆಗಲೇಬೇಕು ಎಂದೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಪುಷ್ಪವೃಷ್ಟಿ ಎಂದರೆ ಸದ್ಭಾವನೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವ ಒಂದು ಪ್ರಕಾರವಿದ್ದು, ಇದರಲ್ಲಿ ಶಬ್ದಗಳ ಬದಲು ಹೂಗಳಿಂದ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಮಂಗಲವಾದ್ಯಗಳ ಮೊಳಗುವಿಕೆ, ನೃತ್ಯಗಾಯನಾದಿಗಳಿಂದ ಈ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕೆಳಗಿನ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಪವೃಷ್ಟಿಯಾದ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ರಾಮಜನ್ಮ (ಬಾಲಕಾಂಡ, ೧೮), ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ವಿವಾಹ (ಬಾಲಕಾಂಡ, ೭೫), ವೇದವತಿಯ ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶ (ಉತ್ತರಕಾಂಡ, ೧೭), ರಾಮನಿಂದ ನಡೆದ ಶಂಬೂಕನ ವಧೆ (ಉತ್ತರಕಾಂಡ, ೩೬) ಮತ್ತು ರಾಮನ ಮಹಾಪ್ರಸ್ಥಾನದ ಸಮಯ. ರಾವಣನ ವಧೆಯನಂತರವೂ (ಯುದ್ಧಕಾಂಡ, ೧೦೮) ಪುಷ್ಪವೃಷ್ಟಿಯಾಗಿದೆ.

ರಾಮಾಯಣ: ಒಂದು ಮಾನವ ಕಥೆ

ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ರಚಿಸಿದ ರಾಮಾಯಣವು ಒಬ್ಬ ಮಾನವನ ಕಥೆಯೇ ಹೊರತು ದೇವರ ಕಥೆಯಲ್ಲ. ವಿಷ್ಣುವು ದೇವನಾಗಿದ್ದರೂ ಭೃಗುಮುನಿಯ ಶಾಪದಿಂದ ಇಲ್ಲವೆ **'ಪರಿತ್ರಾಣಾಯ ಸಾಧೂನಾಂ ವಿನಾಶಾಯ ಚ ದುಷ್ಕೃತಾಮ್'** ಎಂಬ ತನ್ನ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲು ಮಾನವಾವತಾರವನ್ನು ಧರಿಸಿದನು. ಪೃಥ್ವಿಗೆ ಬಂದು ಇಳಿಯುವಾಗ ಸ್ವಂತದ ದೈವೀ ಗುಣಗಳ ಸಂಚಯವನ್ನು ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ ಇಟ್ಟುಬಂದನು; ಮಾನವಾವತಾರಪೂರ್ವದ ತನ್ನ ದೇವತ್ವವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮರೆತನು. ನಂತರ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮಾನವನಂತೆ ವರ್ತಿಸಿದನು; ಮಾನವನಾಗಿಯೇ ಬಾಳಿದನು. ಒಮ್ಮೆ ಈ ಮೃತ್ಯುಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮಾನವನ ಭೂಮಿಕೆಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ನಂತರ ರಾಮನು ಅದನ್ನು ನಿಜಮಾನವನಂತೆ ನೆರವೇರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಮಾನವನಾಗಿದ್ದರೂ ಸರ್ವಸಾಮಾನ್ಯ ಮಾನವನಿಗಿಂತ ಎದ್ದುಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಜೀವನದತ್ತ ನೋಡುವ ಆತನ ದೃಷ್ಟಿಯೇ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು. ಮಾನವಜನ್ಮದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡಲು ಆತನು ಜೀವನವನ್ನೇ ಸಮರ್ಪಿಸಿದನು. ತನ್ನ ನಡೆನುಡಿಗಳಿಂದ ಆದರ್ಶ ಮಾನವನ ಸೊಗಸಾದ ಚಿತ್ರವನ್ನು ರೂಪಿಸಿದನು. ಮಾನವರಲ್ಲಿ 'ಶ್ರೇಷ್ಠ'ನೆನಿಸಿಕೊಂಡನು; ಮಹಾಮಾನವನೆನಿಸಿದನು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಸ್ವತಃ ಆತನು 'ಅತಿಮಾನವನಾಗಲಿಲ್ಲ. ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಚಮತ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಾನವಿಲ್ಲ. ರಾಕ್ಷಸರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೂಪಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವುದು; ಹನುಮಂತನು ಪರ್ವತವನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಬರುವುದು; ಯಜ್ಞಕುಂಡದಿಂದ ಯಜ್ಞಪುರುಷನು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು; ಅಗ್ನಿ ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿ ಸೀತೆಯು ಸುಖರೂಪವಾಗಿ ಹೊರಗೆ ಬರುವುದು– ಇವು ಚಮತ್ಕಾರಗಳಲ್ಲ; ದೈವಿಕ ಗುಣಗಳೂ ಇವುಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಮಾನವನ ಶಕ್ತಿಗೆ ಅಸಾಧ್ಯವೆನಿಸುವುದನ್ನು ರಾಕ್ಷಸರು ಮಾಯೆಯ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಾಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಶಕ್ತಿಯು ರಾಕ್ಷಸರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ಇರುತ್ತದೆ; ಅಲ್ಲದೇ ಅದನ್ನು ಸಾಧನೆಯಿಂದ ಪಡೆದಿರುತ್ತಾರೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಿದರೆ ರೂಪಧಾರಣೆಯು ಚಮತ್ಕಾರವೆಂದೆನಿಸದು. ಹನುಮಂತನು ಪರ್ವತವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಎಂದನು; ಎಂದರೆ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ವನಸ್ಪತಿಗಳನ್ನು ಬೆಟ್ಟದ ಗಾತ್ರದಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ತಂದನು. ಸೀತೆಯು ಅಗ್ನಿದಿವ್ಯವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಳು ಎಂದರೆ ತೀರ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಚಾರಿತ್ರ್ಯವನ್ನು ಶುದ್ಧವಾಗಿ ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡಳು. ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ಪ್ರಖರ–ಘೋರ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಿಂದ ಪಾರಾದಳು ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ರಾಮಾಯಣವು ಒಂದು ಆದಿ ಮಹಾಕಾವ್ಯ; ಮಹಾಕಾವ್ಯವು ಮಾನವನ ದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ರಾಯ್ಟ್ ಆನರೆಬಲ್ ಶ್ರೀ ವ್ಹಿ. ಎಸ್. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಶಾಸ್ತ್ರಿಯವರ ಹೇಳಿಕೆಯೆಂದರೆ– "The fundamental postulate is that an epic is a great work of art which is intended expressly, for the edification of man... The epic is to be read with a view to benefit by its teaching, to draw at every turn lessons of supreme value for the conduct and regulation of ourselves''[೫೦] ಎಂದು ಆಗಿದೆ. ಇದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇದರ ವಿವರಣೆ ಅನಗತ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸ್ವಭಾವ, ಗುಣಾವಗುಣಗಳು, ವರ್ತನೆ, ಕೃತಿ, ನಡೆನುಡಿ, ಎಲ್ಲವೂ ಮಾನವರದಾಗಿದೆ. ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಮನುಷ್ಯ–ಸ್ವಭಾವದ ವಿಶ್ಲೇಷನೆಯನ್ನು, ಪದರು ಪದರುಗಳಾಗಿ, ಅತಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ, ಮನೋಹರವಾಗಿ ಬಿಡಿಸಿ ನಮ್ಮ ಮುಂದಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಸೀತೆಯು ರಾಮನೊಡನೆ ವನವಾಸಕ್ಕೆ ತೆರಳುವುದೆಂದು ಇನ್ನೂ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿರದಾಗ, ರಾಮನು ಸೀತೆಯನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ, ತಾನು ಅಯೋಧ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಇರದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯು ಯಾವ ರೀತಿ ವ್ಯವಹರಿಸ ಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಿದನು: "ವೈಭವಸಂಪನ್ನರು ಬೇರೆಯವರ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರರು! ಕಾರಣ ಭರತನ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ನೀನು ನನ್ನನು ಹೊಗಳಬೇಡ!" ಇದೊಂದು ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಸೂಚನೆಯಂತಿದ್ದರೂ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಎಷ್ಟೊಂದು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಮನುಷ್ಯಸ್ವಭಾವವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬುದು ವಿದಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ದಶರಥನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೌಸಲ್ಯೆಗೆ ತಿಳಿಸುವಾಗ ರಾಮನು ತನ್ನ ವ್ಯಥೆಯನ್ನು ಅದುಮಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ; ಆದರೆ ಆ ಸಂಗತಿಯನ್ನೇ ಸಿತೆ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಗೆ ಹೇಳುವಾಗ ತನ್ನ ದುಃಖವನ್ನೆಲ್ಲ ತೋಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ತಾನು ವನವಾಸಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದಾಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಮತ್ತು ಸುಮಂತ ಇವರು ಅಯೋಧ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುವುದು ಉಚಿತವೆಂಬುದನ್ನು ಪರಿಪರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಸುವಾಗಿನ ರಾಮನ ಮನಸ್ಸಿನ ತುಮುಲವನ್ನು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಬಹಳ ಸುಂದರವಾಗಿ ಬಣ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. ರಾಮನ ಎದುರಿನಲ್ಲಿಯೇ ವಿರಾಧನು ತನ್ನ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಆಡಿದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ರಾಮನ ಹೃದಯವು ತತ್ತರಿಸಿತು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆತನಿಗಾದ ಅತೀವ ದುಃಖ, ಸೀತೆಗಾಗಿ ಅವನು ಮಾಡಿದ

೫೦. Lectures on Ramayana.

ವಿಲಾಪ, ಅವಳ ಶೋಧಕ್ಕಾಗಿ ರಾಮನು ಪಟ್ಟ ಕಷ್ಟ, ಸೀತೆಯು ಪುನಃಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾದನಂತರ ಆಕೆಯನ್ನು ಶುದ್ಧೀಕರಿಸಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ನಿರ್ಧಾರ, ಅವಳನ್ನು ತ್ಯಿಸಿದ್ದು, ಸುಗ್ರೀವನು ಕರ್ತವ್ಯ ಚ್ಯುತನಾದಾಗ ಆತನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯ ಮುನ್ಸೂಚನೆ, ಶೂರ್ಪನಖಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಅಪಹಾಸ್ಯ, ಪ್ರಸಂಗಾನುಸಾರ ಅಸತ್ಯವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಬಹುದೆಂದು ಸುಮಂತನಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಪದೇಶ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಬಗ್ಗೆ ಇದ್ದ ಮಿತಿಮೀರಿದ ಪ್ರೀತಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಅಚಲನಿಷ್ಠೆ, ಸೀತೆಯು ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಸಿಕ್ಕಾಪಟ್ಟೆ ದೂಷಿಸಿದ್ದು, ಹನುಮಂತನ ಅಪಾರ ಭಕ್ತಿ, ರಾವಣನ ಅಂತ್ಯಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಯಥಾಸಾಂಗವಾಗಿ ನೆರವೇರಿಸುವಂತೆ ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ಹೇಳುವುದು; ಇವೆಲ್ಲ ಮನುಷ್ಯಸ್ವಭಾವದ ವಿವಿಧ ದಾರ್ಶನಿಕ ಸಂಗತಿಗಳಾಗಿವೆ. ಇವು ರಾಮಾಯಣದ ಪುಟಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಹರಡಿಕೊಂಡಿವೆ. ಸ್ತ್ರೀಸ್ವಭಾವವಾಗಿರುವ ಉಜ್ವಲ ಪತಿನಿಷ್ಠೆ, ಅಸಾಮಾನ್ಯ ತ್ಯಾಗ, ವಾತ್ಸಲ್ಯಭಾವನೆ, ಪ್ರೀತಿ, ಭಕ್ತಿ, ಕೋಪ–ತಾಪ, ಲೋಭ, ಕಪಟ, ಅಸೂಯೆ, ಈರ್ಷೆ ಈ ಬಗೆಯ ಮಾನವಸ್ವಭಾವಧರ್ಮಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾಗಿವೆ. ಉಚ್ಚಧ್ಯೇಯವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಂಥ ರಾಮ, ಲಕ್ಷ್ಮಣ, ಸೀತೆ, ಹನುಮಂತ ಮುಂತಾದ ಕರ್ತವ್ಯನಿಷ್ಠರು ಇದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಜೀವನೋದ್ದೇಶವು ಮಹಾ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದದ್ದು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಿಗಿಂತ ಅವರು ಬೇರೆಯಾಗಿ ಎದ್ದುಕಾಣುತ್ತಾರೆ; ಅವರ ಅದರ್ಶಗಳೇ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ಅಳತೆಗೋಲಿನಿಂದ ಅವರನ್ನು ಅಳೆಯುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ; ಅವರು ಮಾನವರೇ ಅಹುದು; ಆದರೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮಟ್ಟದ ಮಾನವರು, ಮಹಾಮಾನವರು; ಆದರೆ, ಅತಿಮಾನವರಲ್ಲ, ದೈವಿಕ ಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವರಲ್ಲ.

ರಾಮಾಯಣವು ಮಾನವನು ಮಾನವರಿಗಾಗಿ ಬರೆದ ಗ್ರಂಥ; ಮಾನವನ ಬದುಕು ಹೇಗಿದೆ? ಎಂದು ಹೇಳುವ ಬದಲು ಹೇಗಿರಬೇಕು? ಎಂದು ವಿವರಿಸುವ ಹೆಸರಾಂತ, ಶ್ರೇಷ್ಠ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ. ರಾಮಾಯಣದ ನಿರ್ಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಶಪಥ, ಶಾಪ, ವರ, ಆಶೀರ್ವಾದ, ಶಕುನಗಳು ಹೇರಳವಾಗಿವೆ. ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ತನ್ನ ಅಸಾಧಾರಣ ಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದ, ಮನೋಹರವಾದ ಕಲ್ಪನಾವಿಲಾಸದಿಂದ, ಶಬ್ದ ಮಾಧುರ್ಯದಿಂದ, ಚೇತೋಹಾರಿ ಪಾಂಡಿತ್ಯದಿಂದ, ನಾರದನು ಹೇಳಿದ ಕಥೆಯನ್ನು ರಾಮಾಯಣವಾಗಿ ಬರೆದಿಟ್ಟು, ಅದನ್ನು ಅಜರಾಮರಗೊಳಿಸಿದ್ದಾನೆ. ರಾಮಾಯಣದ ಆಕರ್ಷಣೆಯು ಯುಗಯುಗಾಂತರಗಳು ಗತಿಸಿದರೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗಲಾರದು. ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಶಾಪ–ವರಗಳನ್ನು ಬಹು ಕುಶಲತೆಯಿಂದ ಯೋಜಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಅವು ಕಥೆಯಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಲಾಗದ

ಘಟಕಗಳಾಗಿವೆ. ಶಾಪ–ವರಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ, ರಾಮಾಯಣವು ಒಂದು ಶಾಪಕಥೆ–ವರಕಥೆ ಎಂದರು ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿ ಎನಿಸಲಾರದು.

ರಾಮಾಯಣ: ಶಾಪಕಥೆ–ವರಕಥೆ

ರಾಮಾಯಣದ ಪ್ರಾರಂಭ, ಕೊನೆ, ಅದರಲ್ಲಿ ಕಥೆಗೆ ಓಘವನ್ನೀಡುವ ಘಟನೆಗಳು, ಕತೆಯ ಆಯಾಮ– ಇವೆಲ್ಲವೂ ಶಾಪ–ವರಗಳನ್ನಾಧರಿಸಿವೆ. ಅವುಗಳ ಪ್ರಭಾವವು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿಯೂ ಮೂಡಿದೆ. ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ನಿಷಾದನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಶಾಪದ ಕಾರಣ ರಾಮಾಯಣ ಜನಿಸಿತು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ವರದಿಂದ ಗ್ರಂಥದ ರಚನೆಯಾಯಿತು; ಬರೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ದೊರೆಯಿತು. ಭೂಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ನದಿ–ಪರ್ವತಗಳು ವಿರಾಜಿಸುವವರೆಗೆ ರಾಮಾಯಣವು ಲೋಕ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿರುವುದು ಖಂಡಿತ! ಎಂಬ ಬ್ರಹ್ಮನ ಭವಿಷ್ಯವು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿದೆ. ರಾಮಾಯಣದ ಪ್ರಾರಂಭವು ಶಾಪದಿಂದ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆಯೇ ಅದರ ಸಮಾಪ್ತಿಯೂ ಶಾಪದ ಸಂದರ್ಭದಿಂದಲೇ ಆಗಿದೆ. ರಾಮಾವತಾರದ ಕಾರ್ಯವು ಮುಗಿಯಲಿದೆ ಎಂಬ ಸಂದೇಶವನ್ನು ತಲುಪಿಸಲೆಂದು ಕಾಲಪುರುಷನು ಬ್ರಹ್ಮನ ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆ ರಾಮನ ಬಳಿ ಬಂದಿದ್ದನು. ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರೊಬ್ಬರು ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ಇನ್ಯಾರಿಗೂ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿರಬಾರದೆಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ವಿಧಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಈ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಉಲ್ಲಂಗಿಸಿದವನಿಗೆ ದೇಹಾಂತಶಿಕ್ಷೆ ಎಂದೂ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿತ್ತು. ಇದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ದುರ್ವಾಸ ಋಷಿಯು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದನು. ತಕ್ಷಣ ರಾಮನ ಭೇಟಿ ಮಾಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಆಗ ಇದ್ದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ದುರ್ವಾಸನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಲು ಯತ್ನಿಸಿದನು. ಆಗ ದುರ್ವಾಸನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ– “ದುರ್ವಾಸನು ಆಗಮಿಸಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನೀನು ಈ ಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿಸು! ನೀನು ತಿಳಿಸದೇ ಇದ್ದರೆ ನಾನು ಈ ದೇಶವನ್ನು, ಈ ಅಯೋಧ್ಯೆಯನ್ನು, ನಿನ್ನನ್ನು ಮತ್ತು ರಾಮನನ್ನು ಶಪಿಸುವೆ! ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಭರತನಿಗೂ ನಂತರದ ನಿಮ್ಮ ಪೀಳಿಗೆಗೂ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಡುವೆ” ಎಂದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಒಂದು ಸಮಸ್ಯೆಯುಂಟಾಯಿತು. ದುರ್ವಾಸನ ಭೇಟಿಯನ್ನು ಆ ಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ರಾಮನೊಡನೆ ಮಾಡಿಸಿಕೊಡುವುದೆಂದರೆ ರಾಮನ ಆಜ್ಞೆಯ ಉಲ್ಲಂಗನೆ; ಅದರ ಶಿಕ್ಷೆ ಎಂದರೆ ಸಾವು; ಇನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗದಂತೆ ಮಾಡಿದರೆ ಇಡೀ ರಘುಕುಲಕ್ಕೆ ಘೋರ ಶಾಪ! ಈ ರೀತಿ ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು, ಆತ್ಮಾರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿಯಾದರೂ ರಘುಕುಲವನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದೇ ಲೇಸೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ದುರ್ವಾಸ

ಋಷಿಯ ಆಗಮನವನ್ನು ರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು. ಅವರ ಭೇಟಿಯಾಯಿತು. ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮೀರಿದುದಕ್ಕಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ತಾನಾಗಿ ಸರಯೂ ನದಿಯಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಾರ್ಪಣೆಯ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಿಕೊಂಡನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ವಿಯೋಗದಿಂದ ರಾಮನಿಗೆ ಹೇಳಲಾರದ ದುಃಖವಾಗಿ ಆತನು ಕೂಡ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದನು. ದುರ್ವಾಸನು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಿಜವಾಗಿ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ನಡೆದ ಘಟನೆಗಳು ಯಾವುದೇ ಶಾಪದ ಪರಿಣಾಮಕ್ಕಿಂತ ದಾರುಣ, ಕರುಣಾಜನಕವಾಗಿವೆ.

ದಶರಥನಿಂದ ಕೈಕೇಯಿಗೆ ವರದಾನ

ದಶರಥನು ಕೈಕೇಯಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಎರಡು ವರಗಳಿಗೆ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಅಪೂರ್ವವಾದ ಮಹತ್ತ್ವವಿದೆ. ಈ ಎರಡು ವರಗಳಿಂದ ಇಡೀ ರಾಮಾಯಣವು ನಡೆದಿದೆ. ಈ ವರಗಳಿರದಿದ್ದರೆ ರಾಮಾಯಣದ ಸ್ವರೂಪವೇ ಬೇರೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಸಮಗ್ರಕಥೆಗೆ ವಿಲಕ್ಷಣವಾದ ತಿರುವನ್ನು ಕೊಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಈ ವರಗಳಿಗೆ ಇದೆ. ಕೈಕೇಯಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವು ವರಗಳಾಗಿದ್ದರೂ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿಯ ಇತರ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಭಯಂಕರ ಶಾಪದಂತಾಗಿವೆ. ಬ್ರಹ್ಮನು ರಾವಣನಿಗೆ ಮರ್ಯಾದಿತ ಅಮರತ್ವವನ್ನು ವರವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟನು. ಈ ವರವು ಕೈಕೇಯಿಗಿತ್ತ ವರವನ್ನು ಪೋಷಿಸುವಂತೆ, ಉಪಕಾರಕವಾಗುವಂತಿತ್ತು.

ರಾವಣನ ವಧೆಯೇ ಮಾನವಾವತಾರಿಯಾದ ರಾಮನ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ರಾಮ–ರಾವಣರು ಪರಸ್ಪರ ಎದುರಿಸುವದು ಅಗತ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ರಾಮನು ಅಯೋಧ್ಯೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ವಧೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದೆಂತು? ರಾಮನನ್ನು ಅಯೋಧ್ಯೆಯ ಆಚೆ ಕಳುಹಿಸಲು ಯಾವ ಯೋಗ್ಯ ಕಾರಣಗಳೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ದಶರಥನ ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಪುತ್ರನು. ಯುವರಾಜ್ಯಪದವಿಗೆ, ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಪದಕ್ಕೆ ಅವನು ಹಕ್ಕುದಾರನಿದ್ದನು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಆತನು ತನ್ನ ಸದ್ಗುಣ–ಸದಾಚರಣೆಗಳಿಂದ ಕೈಕೇಯಿಯನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಎಲ್ಲರ ಪ್ರೀತಿವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಹೀಗಿದ್ದುದರಿಂದ ರಾಮನನ್ನು ಅಲಕ್ಷ್ಯಿಸಿ ಬದಿಗಿಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ರಾಮಾಯಣದ ಕಥೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ರಾಮನು ಅಯೋಧ್ಯೆಯಿಂದ ಆಚೆ ದೀರ್ಘ ಸಮಯದವರೆಗೆ ಇರುವುದು ಅವಶ್ಯಕವಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ಬಹು ಕುಶಲತೆಯಿಂದ, ಕೈಕೇಯಿಯ ವರಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಸಾಧಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಯೋಜಕತೆಯು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಸೂಕ್ತ ಕಥಾತಂತ್ರವಾಗಿದೆ. ಈ ವರದ ಉಪಾಯವು

ನಂತರ ಹೊಳೆದಿದೆ ಎಂತಲ್ಲ; ಕೈಕೇಯಿಯ ವಿವಾಹದ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ಆಕೆಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಗನಿಗೆ ರಾಜ್ಯ ದೊರೆಯಬೇಕು! ಎಂಬ ವಚನವನ್ನು ದಶರಥನಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ದಶರಥನು ಸಂಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಕೈಕೇಯಿಯು ಆತನ ಜೊತೆ ಇದ್ದಳು. ದಶರಥನನ್ನು ಪ್ರಾಣಸಂಕಟದಿಂದ ಉಳಿಸಿದಳು. ಆಗ ದಶರಥನು ಕೈಕೇಯಿಗೆ ಎರಡು ವರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಪ್ರಾಣವನ್ನುಳಿಸಿದ ಕೈಕೇಯಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ವರಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದು ಅಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಅವುಗಳನ್ನು ತಕ್ಷಣ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳದೆಯೇ ಸಮಯ ಒದಗಿದಾಗ ಬೇಡುವೆನೆಂದಳು. ಅವುಗಳನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಬಳಸಬಹುದೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆ ಕೈಕೇಯಿಗೂ ಆಗ ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ರಾಮನಿಗೆ ಯುವರಾಜ್ಯಾಬಿಷೇಕವಾಗುವುದೆಂದು ಕೈಕೇಯಿಗೆ ಎಂದಿಲ್ಲದ ಆನಂದ, ಸಡಗರ ವಾಗಿತ್ತು. ರಾಮನಿಗೆ ಯುವರಾಜ್ಯಾಬಿಷೇಕ ನಡೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅಡಚಣೆಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕೈಕೇಯಿಯ ಮತ್ಸರಭಾವವನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸಿ, ದಶರಥನ ವರಗಳ ಸ್ಮರಣೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು, ಕಥಾವಸ್ತುವಿಗೆ ಅನಪೇಕ್ಷಿತವಾದ, ಸ್ವಾಭಾವಿಕವೆನ್ನಿಸುವ ತಿರುವನ್ನು ಕೊಡುವ ಉದ್ದೇಶ, ಈ ವರಗಳ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಮಂಥರೆಯು ಒಂದು ಸಾಧನವಾದಳು. ಕೈಕೇಯಿಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪರಿವರ್ತನೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದು ಅಷ್ಟೊಂದು ಸುಲಭವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ರಾಮನ ಬಗ್ಗೆ ಅವಳ ಪ್ರೀತಿಯು ಭರತನ ಮೇಲಿದ್ದಷ್ಟೇ ಇತ್ತು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಮಂಥರೆಯು ಈ ಮಹತ್ತ್ವದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದಳು. ಎಲ್ಲಿಯೂ ಅಡ್ಡಿ ಬರದಂತೆ ವರಗಳ ಯೋಜನೆಯಿತ್ತು. ಮನುಷ್ಯರ ಸ್ವಭಾವದ ಸರಿಯಾದ ಜ್ಞಾನ ಕೈಕೇಯಿಗೆ ಇತ್ತು. ವರಗಳ ಉಪಯೋಗ ಸರಿಯಾಗಿ ಆಗುವುದೆಂದು ಅವಳು ಅರಿತಿದ್ದಳು. ದಶರಥನಿಂದ ವರಗಳನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಅವಳು ಬುದ್ದಿವಂತಿಕೆಯಿಂದ ಆತನನ್ನು ವಚನ ಬದ್ಧ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ; ದೇವರನ್ನು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಇಡುತ್ತಾಲೆ; ರಾಮನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಅವಳಿಗೆ ಭರವಸೆ ಇತ್ತು. ದಶರಥನು ಒಂದು ವೇಳೆ ಕೊಟ್ಟ ಮಾತನ್ನು ಹಿಂತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು; ಆದರೆ, ರಾಮನು ಕೊಟ್ಟ ವಚನವನ್ನು ಮೀರುವವನಲ್ಲವೆಂಬುದು ಆಕೆಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಕೈಕೇಯಿಯ ಮುಖ್ಯ ಆಧಾರವೆಂದರೆ ರಾಮ ಮತ್ತು ಆತನ ವ್ಯಕ್ತಿವಿಶೇಷ. ಪಾಲಿಸಲೋಸುಗ ರಾಮನು ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಸಹ ಧುಮುಕಬಹುದು; ಹಾಲಾಹಲವನ್ನು ಸಹ ಕುಡಿಯಬಹುದು; ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಬಹುದು; ಆದರೆ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಲಾರನೆಂದು ಕೈಕೇಯಿಗೆ ಪೂರ್ಣ ವಿಶ್ವಾಸವಿತ್ತು. ಈ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದಲೇ ಕೈಕೇಯಿಯ ವರಗಳು ಯಶಸ್ವಿಯಾದವು. ರಾಮನಿಗಿದ್ದ ರಾಜ್ಯದ ಸ್ವಯಂಸಿದ್ಧ ಮತ್ತು ಸ್ವಯಂಭೂ

ಬಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವುದು ಅಸ್ವಾಭಾವಿಕ, ಕೃತ್ರಿಮವೆಂದೆನಿಸಬಹುದಿತ್ತು. ಹೀಗಿದ್ದುದರಿಂದ ವರಗಳ ಸಂದರ್ಭವು ಶ್ಲಾಘನೀಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಕೈಕೇಯಿಯು ತನ್ನ ಹಟವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕೆಂದು ದಶರಥನು ಪರಿಪರಿಯಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು; ಅಂಗಲಾಚಿ ಬೇಡಿಕೊಂಡನು; ಬೆದರಿಕೆ ಹಾಕಿದನು; ವಿವಾಹ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕಡಿದುಹಾಕುವೆನೆಂದನು; ಕಟುವಾಗಿ ದಶರಥನು ಮಾತನಾಡಿದನು. ಕೌಸಲ್ಯೆ, ಲಕ್ಷ್ಮಣ, ಸುಮಂತ, ವಸಿಷ್ಠರ ಪ್ರಯತ್ನಗಳೂ ವಿಫಲವಾದವು. ಕೈಕೇಯಿಯು ತನ್ನ ಹಟವನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ ವರಗಳಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡುವ ಬೆದರಿಕೆಯನ್ನು ಸಹ ಹಾಕಿದಳು. ಉರಿಯುವಂಥ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಶಬ್ದಗಳ ಯಾವ ಪರಿಣಾಮವೂ ಕೈಕೇಯಿಯ ಮೇಲೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಅವಳ ಅಭಿಲಾಷೆ–ಹಟಗಳನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಬಲ್ಲವನೆಂದರೆ ಭರತ; ಭರತನೇ ತನಗೆ ಯಾವ ರಾಜ್ಯಪದವೂ ಬೇಡವೆಂದಿದ್ದರೆ ಭರತನಿಂದ ಅಡಚಣೆ ಉಂಟಾಗಬಾರ ದೆಂದು ಬಹು ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ಈ ಮೊದಲೇ ಅವನನ್ನು ತಾತನ ಮನೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಕೈಕೇಯಿಯ ಕಾರ್ಯವು ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಯಿತು. ರಾಮಾಯಣದ ಈ ಮುಂದಿನ ಘಟನೆಗಳಿಗೆ ಕೈಕೇಯಿಯ ಈ ಎರಡು ವರಗಳು ಮೂಲಭೂತ ವಾಗಿವೆ. 'ಭರತನಿಗೆ ಯುವರಾಜ್ಯಪದ; ರಾಮನಿಗೆ ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷ ವನವಾಸ'– ಈ ಎರಡು ವರಗಳು ಕೈಕೇಯಿಗೆ ದೊರೆತ ನಂತರವೇ ನಿಜವಾಗಿ ರಾಮಾಯಣವು ಶುರುವಾಯಿತೆನ್ನಬಹುದು.

ದಶರಥನು ಸಂತೋಷಗೊಂಡು ಕೊಡಬಯಸಿದ ಎರಡು ವರಗಳು 'ವರ'ವೆಂದಿರದೇ ಅವು ಕೊಟ್ಟ ವಚನಗಳಂತೆ ಇದ್ದವು; ಎಂದು ಕೆಲವರು ಮಂಡಿಸಬಹುದು. ಈ ಸಂಗತಿಗೆ ಆಧಾರವಿರದ ಕಾರಣ ಈ ಯುಕ್ತಿವಾದವು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಈ ವರಗಳ ಉಲ್ಲೇಖವು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ೧೫–೨೦ ಸಲವಾದರೂ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ 'ವರ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನೇ ಬಳಸಿದ್ದಾನೆ ಹೊರತು 'ವಚನ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನಲ್ಲ. ಕೆಲವೆಡೆ 'ವರ' ಎಂಬ ಪದವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿರದಿದ್ದರೂ ಅಭಿಪ್ರೇತವಾಗಿದೆ. ಈ 'ವರ'ದ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ಉಲ್ಲೇಖವು, ನಾರದನು ಹೇಳಿದ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ರಾಮಕಥೆಯ ಬಾಲಕಾಂಡದ ಮೊದಲನೇ ಸರ್ಗದಲ್ಲಿ **'ಪೂರ್ವಂ ದತ್ತ ವರಾ ದೇವೀ'** ಎಂದಿದೆ. **ದತ್ತೌ ತೇದ್ವೌ ವರೌ'** ಎಂದು ಮಂಥರೆ ಆ ವರಗಳ ಜ್ಞಾಪಕವನ್ನು ಕೈಕೇಯಿಗೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ವರ ಮತ್ತು ವಚನ ಇವು ಸಮಾನಾರ್ಥವುಳ್ಳ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲ. ವರದ ಪರಿಣಾಮಗಳು ನಿಶ್ಚಿತವಿದ್ದು ಅದರಲ್ಲಿ ಪರಿವರ್ತನೆಗೆ ಆಸ್ಪದವಿಲ್ಲ. ವಚನಭಂಗವನ್ನು

ನಿಷೇಧಿಸಲಾಗಿದೆ; ಆದರೆ, ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಸಮಜಾಯಿಸಿ, ವಿನಂತಿಸಿ ಮತಪರಿವರ್ತನೆ ಮಾಡಿ, ವಚನದಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆ ಮಾಡಬಹುದು. ದಶರಥನು ಸತ್ಯನಿಷ್ಠನಾಗಿದ್ದನು. ವರಗಳ ಬದಲು ಕೈಕೇಯಿಗೆ ಆತನು ವಚನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಆ ವಚನವನ್ನು ಪಾಲಿಸುವ ನೈತಿಕತೆ ಆತನಗಿತ್ತು. ವರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನಂತರ ಸಹ ಕೈಕೇಯಿಯನ್ನು ಬಹುವಾಗಿ ವಿನಂತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕೈಕೇಯಿಯ ನಿರ್ಧಾರ ಹಾಗೂ ವರಗಳ ಆಗುಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವ ಅಸಾಧ್ಯತೆಯ ಕಾರಣದಿಂದ ದಶರಥನ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ನಿಷ್ಫಲವಾದವು. ಈ ರೀತಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಕೇವಲ ಈ ಎರಡು ವರಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿದೆ.

ದಶರಥನ ವಿಷಯಲಂಪಟತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅನೇಕ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿವೆ. ಕೈಕೇಯಿಯ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾರುಹೋಗಿ ದಶರಥನು ಆಕೆಗೆ ವರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನೆಂದು ಅನ್ನುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಆತನು ಕೈಕೇಯಿಯ ರೂಪಕ್ಕೆ ಸೋತುಹೋಗಿರಬಹುದು; ಆದರೆ ಈ ವರಗಳಿಗೆ ಅದರ ಆಧಾರವಿಲ್ಲ. ದಶರಥನು ತನ್ನ ಕೊನೆಯ ಗಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ಸ್ಪರ್ಶವು ತನಗಾಗಬಾರದೆಂದು, ಅವಳ ಮತ್ತು ತನ್ನ ಯಾವ ಧರ್ಮಸಂಬಂಧವೂ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಉಳಿದಿಲ್ಲವೆಂದು, ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ರಾಮನೊಡನೆ ಅಸತ್ಯವನ್ನು ನುಡಿದ ಕಾರಣ ಕೈಕೇಯಿಯನ್ನು ಬಹುವಾಗಿ ನಿಂದಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಗಮನಿಸಿದರೆ ಕೈಕೇಐಇಯ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಮೋಹಿತನಾಗಿ ಆಕೆಗೆ ವರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನೆಂಬುದು ನಿಜವೆನ್ನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ದಶರಥನು ಮಾತು ಕೊಟ್ಟು ಸಿಲುಕಿದ್ದನು. ಈ ತರಹದ ಸಲ್ಲದ ವರಗಳನ್ನು ಕೈಕೇಯಿಯು ಬೇಡಿಯಾಳು! ಎಂದು ಅವನು ಎಣಿಸಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ದಶರಥನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. **ಧರ್ಮಬಂಧೇನ ಬದ್ಧೋಽಸ್ಮಿ ನಷ್ಟಾ ಚ ಮಮ ಚೇತನಾ ॥೨೪॥** "ಧರ್ಮಬಂಧನದಲ್ಲಿ ನಾನು ಸಿಲುಕಿದ್ದೇನೆ. ನನಗೆ ಯಾವುದೂ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿಲ್ಲ." ರಾಮನನ್ನು ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸುವ ನಿಜಕಾರಣವನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ಜನರು ತನ್ನನ್ನು ಅಪರಾಧಿ ಎಂದು ಕಾಣುವರೆಂಬ ವ್ಯಥೆಯು ದಶರಥನಿಗಾಯಿತು.

ರಾವಣನಿಗೆ ಕೇವಲ ಎರಡು ವರಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಬ್ರಹ್ಮನು ಕೊಟ್ಟ ಮರ್ಯಾದಿತ ಅಮರತ್ವ ವರವು. ಒಂದು ವಿಧದಲ್ಲಿ, ಕೈಕೇಯಿಯು ಬೇಡಿಕೊಂಡ ವರಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ರಾಮಾಯಣದ ರಚನೆಗೆ ಪೋಷಕವಾಗಿದೆ. ಆಕ್ರಮಣ ಕೊಬ್ಬು, ಅಧಿಕಾರಲಾಲಸೆ, ಕಾಮಾಂಧತೆ, ಅಮರ್ಯಾದಿತ ವರ್ತನೆ ಇವು ರಾವಣನಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಲು ಅವನಿಗೆ ದೊರೆತ ಈ ವರವು ಕಾರಣೀಭೂತವಾಗಿದೆ. ಆತನ ಪಾಪ

ಸಂಚಯವು ಅಳತೆ ಮೀರಲು ಇಂಥ ವರಗಳು ನೆರವಾದವು. ಕೇವಲ ಪತ್ನಿಯ ಇಚ್ಛೆಯನುಸಾರ ಸೀತೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಜೊತೆಗೆ ಕಾಡಿಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯಲು ರಾಮನು ಸಮ್ಮತಿಸಿಲ್ಲ. ಕಥೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವಳು ಕಾಡಿಗೆ ರಾಮನ ಜೊತೆ ಬರುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಸ್ತ್ರೀಯ ಅಪಹರಣವು ಕಾಳಗಕ್ಕೆ ಒಂದು ಮಹತ್ತ್ವದ ಕಾರಣವಾಗುವುದರಿಂದ, ಸೀತೆಯ ವನವಾಸವು ಅನುಕೂಲಕ್ಕಾಯಿತು. ರಾಮಾಯಣದ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿಯ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಕಥಾರಚನಾಚಾತುರ್ಯವೂ ಇದರಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಈಶ್ವರನಿಂದಲೂ ದೊರೆತ ಒಂದು ವರದಿಂದ ರಾವಣನ ಬಲವು ವರ್ಧಿಸಿತು. ಮೇಘನಾದನನ್ನು ವರ್ಧಿಸುವುದು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಸುಲಭವಾಗ ಬೇಕೆಂದು, ಅದೇ ರೀತಿಯ ವರವನ್ನು ಮೇಘನಾದನಿಗೆ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಒಂದೇ ವಿಧದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ವರ ಹಾಗೂ ಶಾಪಗಳನ್ನು ಅದೇ ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ಪಡೆದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಎಂದರೆ ಕುಂಭಕರ್ಣ; ಕುಂಭಕರ್ಣನನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿರ್ಬಲಗೊಳಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೇ ಈ ವರ ಮತ್ತು ಶಾಪವನ್ನು ಯೋಜಿಸ ಲಾಗಿದೆ. ವರಗಳನ್ನು ಪಡೆದ ರಾಕ್ಷಸಕುಲದವರ ವಿನಾಶದ ಮೂಲವು ಈ ವರಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಹುದುಗಿದೆ.

ಹನುಮಂತನಿಗೆ ದೊರೆತ ವರಗಳು

ಹನುಮಂತನು ಹುಟ್ಟಿನಿಂದಲೂ ಅತಿಬಲಶಾಲಿ; ಹುಟ್ಟಿದ ಕ್ಷಣವೇ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ನುಂಗಲು ಧಾವಿಸಿದವನು; ಇವನಿಂದ ಮುಂದೆ ನಡೆಯಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಇದಿಷ್ಟೇ ಬಲವು ಸಾಲದೆಂದು ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಅನ್ನಿಸಿತು; ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಅಷ್ಟದೇವತೆಗಳ ವರಗಳಿಂದ ಆತನನ್ನು ಇನ್ನಷ್ಟು ಬಲಿಷ್ಠನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲು ಯತ್ನಿಸಿದಂತಿದೆ. ಒಂದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವರಗಳನ್ನು ಪಡೆದ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿ ಎಂದರೆ ಹನುಮಂತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ರಾಮನು ಕೈಕೊಂಡ ದಿಗ್ವಿಜಯದಲ್ಲಿ ಹನುಮಂತನ ಪಾಲು ದೊಡ್ಡದು. ಸೀತೆಯನ್ನು ಶೋಧಿಸುವ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ, ಲಂಕೆಯನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ ಇಟ್ಟಿರಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶವು, ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸುವುದರ ಹಿಂದೆ ಇತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಅನುಕೂಲತೆಗಳು ಉಂಟಾಗಬೇಕೆಂದು ಈ ವರಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿವೆ. ಇಷ್ಟೊಂದು ವರಗಳನ್ನು ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ದಯಪಾಲಿಸಲು ಯೋಗ್ಯಕಾರಣವಿರಬೇಕೆಂದು, ಇಂದ್ರನೊಡನೆ ಹನುಮಂತನ ಸಂಗ್ರಾಮ, ವಾಯುವನ್ನು ನಿರೋಧಿಸಿದ್ದು, ದೇವತೆಗಳಿಂದ ವಾಯುವಿನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ– ಈ ಬಗೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ

ಕಲಾಚಾತುರ್ಯವು ಅಪ್ರತಿಮವಾಗಿದೆ. ಹನುಮಂತನಿಗೆ ವರಗಳನ್ನು ಕೊಡುವಾಗ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಕೊಟ್ಟ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣವು ತುಂಬ ಮಹತ್ತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ. ಆತನು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ನುಡಿದದ್ದು:

ಜಾನತಾಮಪಿ ವಃ ಸರ್ವಂ ವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಶ್ರೂಯತಾಂ ಹಿತಮ್ ॥೮॥
ಅನೇನ ಶಿಶುನಾ ಕಾರ್ಯಂ ಕರ್ತವ್ಯಂ ಭವಿಷ್ಯತಿ ।
ತದ್ ದದಧ್ವಂ ವರಾನ್ ಸರ್ವೇ ಮಾರುತಸ್ಯಾಸ್ಯ ತುಷ್ಟಯೇ ॥೯॥

"ನೀವು ಎಲ್ಲವನ್ನು ಅರಿತಿದ್ದೀರಿ; ತಥಾಪಿ ನಿಮಗೆ ಹಿತವಾದುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳಿರಿ! ಈ ಬಾಲಕನಿಂದ ಬಹುಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವುದಿದೆ; ಕಾರಣ ವಾಯುವು ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಬೇಕೆಂದು ನೀವು ಎಲ್ಲ ವರಗಳನ್ನು ಕೊಡಿರಿ!"[೫೧] ಹನುಮಂತನಿಗೆ ವರವನ್ನೀಯುವದರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೊಂದು ಶಿಸ್ತಿನ ಕ್ರಮವಿದೆ; ಎಷ್ಟೊಂದು ಪೂರ್ವ ನಿಯೋಜನೆ ಇದೆ ಎಂಬುದು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಉದ್ಗಾರದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಹನುಮಂತನ ಲಂಕೆಯ ಪ್ರಯಾಣ ಸುಗಮವಾಗ ಬೇಕು; ಆತನ ಪ್ರಾಣಕ್ಕೆ ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಅಪಾಯವುಂಟಾಗಕೂಡದು ಎಂಬ ಮುನ್ನೆಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ಈ ವರಗಳನ್ನು ಕೊಡುವಾಗ ವಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ವಜ್ರಾಸ್ತ್ರ, ವರುಣಪಾಶ, ಯಮದಂಡ, ಕುಬೇರನ ಗದೆ, ಶಂಕರನ ಆಯುಧಗಳು ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮದಂಡ ಇವುಗಳಿಂದ ಹನುಮಂತನಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅವಧ್ಯತ್ವ ದೊರಕಿತು. ದೂತನೆಂದು ಕಾರ್ಯವಹಿಸ ಲೋಸುಗ ಆವಶ್ಯಕವಿದ್ದ ವಾಕ್ಪಟುತ್ವವನ್ನು, ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು, ಅಜಿಂಕ್ಯತ್ವವನ್ನು ಆತನಿಗೆ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಹನುಮಂತನಿಗೆ ದೊರೆತ ಹನ್ನೊಂದು ವರಗಳಲ್ಲಿ, ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಮೂರು ವರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಹನುಮಂತನನ್ನು ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ ಅಸ್ತ್ರದಿಂದ ಬಂಧಿಸಿಡುವ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಯಿತು. ಬ್ರಹ್ಮನು ಕೊಟ್ಟ ವರವಿದ್ದುದರಿಂದ ಆತನು ಇದರಿಂದ ಪಾರಾದನು.[೫೨] ಇಂದ್ರನಿಂದ ದೊರೆತ ಎರಡು ವರಗಳಲ್ಲಿಯ ಒಂದರಿಂದ ಹನುಮಂತನು 'ಇಚ್ಛಾಮರಣಿ' ಯಾದನು. ವಿಶ್ವಕರ್ಮನ ವರದಿಂದ ಆತನು 'ಚಿರಂಜೀವಿ'ಯಾದನು. ಯಮ, ಕುಬೇರ, ವಿಶ್ವಕರ್ಮ, ಶಂಕರ, ವರುಣ, ಅಗ್ನಿ, ಸೂರ್ಯ, ಬ್ರಹ್ಮದೇವ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರ ಇವರ ವರಗಳಿಂದ ಲಂಕೆಯ ಪ್ರಯಾಣವು ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿಯ ವಾಸವು

೫೧. ಉತ್ತರಕಾಂಡ, ೩೬.
೫೨. ಸುಂದರಕಾಂಡ, ೪೮.

ಭಯರಹಿತ, ಆತಂಕರಹಿತವಾಯಿತು. ಯುದ್ಧ ಸನ್ನಿತವಾದಾಗ, ಲಂಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವ ರೀತಿಯ ಏರ್ಪಾಟನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು? ಯಾವ ಬಗೆಯ ಧೋರಣೆಯ್ನಿಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ, ಹನುಮಂತನ ಲಂಕೆಯ ಪ್ರಯಾಣ, ಲಂಕೆಯ ಸಂಪೂರ್ಣ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನರಿತುಕೊಂಡು ಸುಖರೂಪವಾಗಿ ಮರಳುವಿಕೆ ರಾಮನಿಗೆ ಸಹಾಯ ಕಾರಿಯಾಗುವುದಿತ್ತು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಮೇಲಿನ ವರಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿತ್ತು. ಹನುಮಂತನಿಗೆ ಒಂದು ಶಾಪ ಸಿಕ್ಕಿತ್ತು; ರಾಮಾಯಣದ ಕಥೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಮಹತ್ತ್ವವಿಲ್ಲ.

ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಕೊಟ್ಟ ಶಾಪ–ವರಗಳು

ರಾಮ–ಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಹುಟ್ಟು ಕೂಡ ಶಾಪ–ವರಗಳಿಂದ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡಿದೆ. ಭೃಗು ಮುನಿಯ ಶಾಪದಿಂದ ವಿಷ್ಣುವು ಮಾನವಾವತಾರವನ್ನು ತಾಳಬೇಕಾಯಿತು. ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಸಾವಿನ ಭಯವಿರದ ರಾವಣನು ಸತತವಾಗಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೀಡಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಈತನನ್ನು ವಧಿಸಲೋಸುಗ ದೇವತೆಗಳು ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರು. ಮಕ್ಕಳು, ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳು, ಅಮಾತ್ಯರು ಇವರನ್ನೊಳಗೊಂಡು ರಾವಣನನ್ನು ವಧಿಸಿ, ಹನ್ನೊಂದು ಸಾವಿರ ಸಂವತ್ಸರಗಳವರೆಗೆ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿ, ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು ಪರಿಪಾಲಿಸುವ ಹೊಣೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತು, ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸಂತೈಸಿದನು. ಇದು ಕೇವಲ ಆಶ್ವಾಸನೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ.

ಏವಂ ದತ್ತ್ವಾ ವರಂ ದೇವೋ ದೇವಾನಾಂ ವಿಷ್ಣುರಾತ್ಮವಾನ್ ॥೩೦॥

ಎಂಬ ವರವಾಗಿತ್ತು.[೫೩] ದಶರಥನು ಕೈಕೊಂಡ ಪುತ್ರಕಾಮೇಷ್ಟಿ ಯಜ್ಞ; ಆ ಯಜ್ಞದಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಪಾಯಸ– ಇವು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಹುಟ್ಟಿಗೆ ಸಂಬಂಧವುಳ್ಳ ಸಂಗತಿಗಳಾಗಿವೆ. ಪಾಯಸ–ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ವರವೆಂದಿರದೇ ಅದು ಯಜ್ಞದ ಫಲವಾಗಿತ್ತು.

ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಅಖಿಲ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದ ಕರ್ತನು, ವಿಧಾತನು, ಸರ್ವಾಧಿ ಕಾರಿಯೂ, ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠನೂ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಯಾರಿಂದಲೂ ಶಾಪದ ಭಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ವರಗಳೂ ಆತನಿಗೆ ಬೇಕಿರಲಿಲ್ಲ. ಈತನು ಇತರರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಶಾಪ–ವರಗಳು ಪರಿಶೀಲಿಸುವಂತಿವೆ. ದೇವತೆಗಳು ಶಾಪವನ್ನು ನುಡಿದ

೫೩. ಬಾಲಕಾಂಡ, ೧೫.

ಸಂದರ್ಭಗಳು ತೀರ ಕಡಿಮೆ; ವಿಧಿ ಇಲ್ಲದೇ ಬ್ರಹ್ಮನು ಶಾಪಗಳನ್ನು ಕೊಡ ಬೇಕಾಯಿತು. ಒಂದು ಶಾಪವು ರಾವಣನಿಗೆ ಆಗಿದ್ದು, ಇನ್ನೊಂದು ಕುಂಭಕರ್ಣನಿಗೆ ಆಗಿದೆ. ಮಿತಿ ಇಲ್ಲದ ರಾವಣನ ಕಾಮವಾಸನೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಲೆಂದು ಕೊಟ್ಟ ಶಾಪವು ಕಥೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಹತ್ವದ್ದಿದೆ. ಇದನ್ನು ಮುಂದೆ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಶಾಪವನ್ನು ಕಥೆಯಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕುವಂತಿಲ್ಲ. ಕುಂಭಕರ್ಣನು ಪ್ರಚಂಡ ಶೂರನು; ಅಸಾಧ್ಯ ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಎಸಗುವವನು; ಆತನಿಗೆ ದೀರ್ಘನಿದ್ರೆಯ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಆತನ ಬಲವನ್ನು ನಿರೋಧಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಆವಶ್ಯಕವಾಗಿತ್ತು. ಕುಂಭಕರ್ಣನ ಬಲವನ್ನು ನಿರೋಧಿಸಿದ್ದರಿಂದ ರಾವಣನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಉಡುಗಿಸಿದಂತಾಗಿವೆ. ರಾವಣನಿಗೆ ಕಟ್ಟಳೆಯ ಶಾಪ ದೊರಕಿತ್ತು. ತನ್ನ ನಡತೆಯನ್ನು ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳುವ ಅವಕಾಶ ರಾವಣನಿಗೆ ಇತ್ತು. ರಾವಣ–ಕುಂಭಕರ್ಣರಿಗೆ ಕಠೋರ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಬೇಕಿತ್ತು; ಆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವರಿಗೆ ದೊರೆತ ಶಾಪಗಳು ತೀರ ಮೃದುವಾಗಿವೆ.

ಶಾಪಗಳನ್ನು ನುಡಿಯುವಾಗ ವಹಿಸಿದ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನು ವರಗಳನ್ನು ಕೊಡುವಾಗ ವಹಿಸಿದಂತಿಲ್ಲ. ವರಗಳಿಂದ ಆಗಬಹುದಾದ ಪರಿಣಾಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮುಂದಾಲೋಚನೆ ಮಾಡದೆ, ಬ್ರಹ್ಮನು ವರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಂತಿದೆ; ಅನಂತರ ಯೋಚನೆಗೆ ಈಡಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಇನ್ನಿತರ ದೇವತೆಗಳು ಕೂಡ ವರಗಳನ್ನೀಯು ವುದರಲ್ಲಿ ಮುಂದಾಗಿರುವರಲ್ಲದೆ, ಮುಕ್ತಹಸ್ತರಾದಂತಿದೆ. ಬ್ರಹ್ಮನಿತ್ತ ವರಗಳನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಆತನ ಅಜಾಗರೂಕತೆಯು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈತನು ಕುಂಭಕರ್ಣನಿಗೆ ವರವನ್ನು ಕೊಡಲು ಸಿದ್ಧನಾದಾಗ ದೇವತೆಗಳು ಆತನನ್ನು ಪರಾವೃತ್ತಗೊಳಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದರು. ರಾವಣನಿಗೆ ಲಭಿಸಿದಂತೆ ಕುಂಭಕರ್ಣನಿಗೆ ವರವು ದೊರೆತಿದ್ದರೆ ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಸರ್ವನಾಶವಾಗಬಹುದಿತ್ತು. ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿದ್ದ ಎಂಬತ್ನಾಲ್ಕು ವರಗಳಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳಿತ್ತ ವರಗಳು ಅರವತ್ತು; ಅದರಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನ ವರಗಳು ಇಪ್ಪತ್ತಾಗಿವೆ. ಬ್ರಹ್ಮನ ವರಗಳ ಲಾಭವನ್ನು ರಾಕ್ಷಸರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅದಲ್ಲದೇ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ, ಮಾನವರಿಗೂ ತಿರ್ಯಕರಿಗೂ ಬ್ರಹ್ಮನ ವರಗಳ ಲಾಭವಾಗಿದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮನು ಮೇಘನಾದನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ವರದ ಉಲ್ಲೇಖವು ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಅಧಿಕ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವಂತಿದೆ.೫೪ ಈ ವರದ

೫೪. ಯುದ್ಧಕಾಂಡ, ೮೫ ಮತ್ತು ಉತ್ತರಕಾಂಡ, ೩೦.

ಸ್ವರೂಪವು ತುಂಬ ಭಿನ್ನವಗಿದೆ. 'ವಧೆ', 'ಸಾವು' ಎಂಬುದು ವರದ ಗುಣಭಾಗ ವೆನಿಸದು; ಬೇಡಿಕೊಂಡ ವರದಲ್ಲಿಯಂತೂ ಅಸಹಜ, ಅಸಾಧ್ಯವಿರುತ್ತದೆ. ಮೇಘನಾದನು ಬೇಡಿಕೊಂಡ ವರವು ಕಟ್ಟಳೆಯದಿತ್ತು. ಅದು ಯಾಚಿತ ವರ; ತನ್ನ ಸಾವನ್ನು ಯಾರೂ ವರವಾಗಿ ಬೇಡುವದಿಲ್ಲ; ಆ ರೀತಿಯ ವರವನ್ನು ಯಾರೂ ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಈ ರೀತಿಯ ಯಾಚಿತ ವರದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಬೆಕು. ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ, ಸೆರೆಹಿಡಿದು ಮೇಘನಾದನು ಆತನನ್ನು ಲಂಕೆಗೆ ಒಯ್ದಿದ್ದನು. ದೇವತೆಗಳ ರಾಜನಾದ ಇಂದ್ರನು ರಾಕ್ಷಸರ ಸೆರೆಯಾಳಾದ್ದರಿಂದ ದೇವತೆಗಳ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗೆ ಕುಂದು ಬಂದಿತು. ಯಾವುದೇ ಉಪಾಯದಿಂದ ಆತನನ್ನು ಬಿಡಿಸುವದು ಆವಶ್ಯಕವಾಗಿತ್ತು. ಕಪ್ಪಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ತೆತ್ತು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಬಿಡಿಸುವ ಒಂದು ವಿಧವಿತ್ತು. ಆಗ ಬ್ರಹ್ಮನು ನೇರವಾಗಿ ಮೇಘನಾದನನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನು:

ತನ್ಮುಚ್ಯತಾಂ ಮಹಾಬಾಹೋ ಮಹೇಂದ್ರಃ ಪಾಕಶಾಸನಃ ।
ಕಿಂ ಚಾಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷಣಾರ್ಥಾಯ ಪ್ರಯಚ್ಛಂತು ದಿವೌಕಸಃ ॥೭॥

"ಈ ಮಹೇಂದ್ರನನ್ನು ನೀನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡು! ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ನೀನು ಬೇಡುವುದೇನು?"[೫೫] ಈ ರೀತಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ್ದು ಸರಳ ಲೇವಾದೇವಿಯ ವ್ಯವಹಾರ ದಂತಿದೆ. ಇಂದ್ರನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಲು ತಾನು 'ಅಮರ' ಚಿರಂಜೀವಿ ಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಮೇಘನಾದನು ಕೇಳಿದನು. ಮೃತ್ಯುಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅಮರ ಪದವು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ; ಎಂದು ಹೇಳಿ ಈ ಅಮರತ್ವಕ್ಕೆ ಮೇರೆ ಹಾಕಲಾಯಿತು. ಆಗ ಇಂದ್ರಜಿತನು ಯಾವ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವಧೆಯಾಗಬೇಕು– ಆಗಕೂಡದು! ಎಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸಿದನು. ಬ್ರಹ್ಮನು ಆ ವರವನ್ನ ಕೊಟ್ಟನು (ಯುದ್ಧಕಾಂಡ. ೮೫).

ನಿಕುಂಭಿಲಾಮಸಂಪ್ರಾಪ್ತಮಕೃತಾಗ್ನಿಂ ಚ ಯೋ ರಿಪುಃ ।
ತ್ವಾಮಾತತಾಯಿನಂ ಹನ್ಯದಿಂದ್ರಶತ್ರೋ ಸ ತೇ ವಧಃ ॥೧೪॥
ವರೋ ದತ್ತೋ ಮಹಾಬಾಹೋ ಸರ್ವಲೋಕೇಶ್ವರೇಣ ವೈ ॥೧೫॥

"ಹೇ ಇಂದ್ರಜಿತನೇ! ನಿಕುಂಭಿಲೆಗೆ ಹೋಗಿ ನೀನು ಹವನವನ್ನಾಚರಿಸುವ ಮೊದಲು ಶಸ್ತ್ರಧರಿಯಾದ ನಿನ್ನ ಜೊತೆ ಯಾವ ಶತ್ರುವು ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವನೋ

---

೫೫. ವರ ಕ್ರ. ೬೫.

ಆತನಿಂದ ನಿನ್ನ ವಧೆಯಾಗುವುದು!" ಈ ಸಂದರ್ಭವೊಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನೀನು ಚಿರಂಜೀವಿಯಾಗುವೆ ಎಂಬ ಕಟ್ಟಳೆಯ ವರವಾಗಿತ್ತು. ಆ ಕಟ್ಟಳೆಯ ಪಾಲನೆ ಆಗುವ ಮುನ್ನವೇ ಆತನನ್ನು ಸಾಯಿಸುವದು ಉಚಿತವೆಂದು ವಿಭೀಷಣನು ರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು.

ವರಗಳನ್ನು ಕೊಡುವಾಗ ಬ್ರಹ್ಮನು ಜಾಗರೂಕನಿರದಿದ್ದರೂ ಒಮ್ಮೆ ಉಚ್ಚರಿಸಿದ ಶಬ್ದಗಳು ಎಂದಿಗೂ ಸುಳ್ಳಾಗಬಾರದೆಂದು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ಆತನು ವಹಿಸಿದ್ದಾನೆ. ತಾನು ಕೊಟ್ಟ ವರವು ನಿಷ್ಫಲವಾಗಲಿದೆ ಎಂದು ಕಂಡುಬಂದಾಗ ಕೂಡಲೇ ಮಧ್ಯಸ್ಥಿಕೆ ಮಾಡಿ, ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅವಶ್ಯವೆನಿಸಿದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವಿಶೇಷ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಾನೆ. ಬ್ರಹ್ಮನು, ನಿವಾತಕವಚ ಮತ್ತು ರಾವಣ, ಇವರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟನು. ರಾವಣ ಮತ್ತು ಯಮ ಇವರ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಯಮನು ಸೋಲನ್ನು ಒಪ್ಪುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು.[೫೬]

ಶ್ರವಣನ ಶಾಪದ ಭಯವು ದಶರಥನಿಗಿತ್ತು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಹಾಗೂ ನಲಕೂಬರರ ಶಾಪಗಳ ಭಯವು ರಾವಣನಿಗೆ ಸತತವಾಗಿ ಕಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಅಹಲ್ಯೆ, ಕಬಂಧ, ವಿರಾಧ ಇವರುಗಳಿಗೆ ದೊರೆತ ಶಾಪಗಳನ್ನು, ರಾಮನ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸಲು ನಿಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ. ಲಂಕಾನಗರಕ್ಕೆ ದೊರೆತ ಶಾಪದ ಮೂಲಕ, ರಾವಣನ ವಧೆಯ ಸಮಯವು ಸಮೀಪಿಸಿದ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಸೀತೆಯ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯ

ಸೀತೆಯ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯವು ರಾಮಾಯಣದ ಮಾನನಿಧಿಯಾಗಿದೆ. ಕಥೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದ ಮಹತ್ವವು ಅಸಾಧಾರಣವಾಗಿದೆ. ಪಾತಿವ್ರತ್ಯವೆಂದರೆ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ತಪಸ್ಸು; ಆ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ಪತಿವ್ರತೆಯ ನುಡಿಗಳಿಗೆ ಬಲ; ಅವಳು ಶಾಪ ಅಥವಾ ವರಗಳನ್ನು ಕೊಡಬಲ್ಲಳು! ಎಂಬ ದೃಢನಂಬಿಕೆ ಇದೆ. ಸೀತೆಗಿದ್ದ ಪತಿವ್ರತಾಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಆಲೋಚಿಸುವ ಮೊದಲು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದ ಸಾಮಾಜಿಕ ನಿಲುವು, ನಿಯಮ, ಪಾತಿವ್ರತ್ಯ, ಶೀಲ, ನೀತಿವಂತಿಕೆಗಳನ್ನು ಪರಾಮರ್ಶಿಸುವದು ಸೂಕ್ತವೆಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ. 'ಮನಸ್ಸು, ಮಾತು, ದೇಹ– ಈ

೫೬. ವರ ಕ್ರ. ೭೨ ಮತ್ತು ಉತ್ತರಕಂಡ, ೨೨.

ಮೂರು ಬಗೆಯಿಂದ ಪತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಅಚಲನಿಷ್ಠೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡವಳೆಂದರೆ ಪತಿವ್ರತೆ' ಎಂದು ಮನುವು ಸಾರಿದ್ದಾನೆ.

ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ಯಾನಿ ತೀರ್ಥಾನಿ ಸತೀಪಾದೇಷು ತಾನ್ಯಪಿ ।
ತೇಜಶ್ವ ಸರ್ವದೇವಾನಾಂ ಮುನೀನಾಂ ಚ ಸತೀಷು ವೈ ॥

"ಭೂಮಂಡಲದಲ್ಲಿಯ ಎಲ್ಲ ತೀರ್ಥೋದಕಗಳು ಸತಿಯ ಪಾದದಡಿಯಲ್ಲಿವೆ; ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳ ಹಾಗೂ ಋಷಿಮುನಿಗಳ ತೇಜಸ್ಸು ಸತಿಯಲ್ಲಿದೆ" ಎಂದು ಬ್ರಹ್ಮವೈವರ್ತ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಪತಿವ್ರತೆಯನ್ನು ಗೌರವಿಸಲಾಗಿದೆ.[೫೭] ಅನಸೂಯೆಯ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲೋಸುಗ ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು, ಮಹೇಶ ಈ ಮೂವರು 'ನಗ್ನಳಾಗಿ ನಮಗೆ ಭಿಕ್ಷೆ ಹಾಕು!" ಎಂದು ಅವಳಿಗೆ ನುಡಿದರು. ಅವಳು ಈ ಮೂವರನ್ನೂ ಕೂಸುಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಅವರ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸಿದಳು. ಪೌಷ್ಯನ ರಾಣಿಯನ್ನು ಕಾಣಲೆಂದು ಉತ್ತಂಕನು ಅವಳ ಬಳಿ ಬಂದಾಗ ಅವಳು ಅದೃಶ್ಯಳಾದಳು. ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದ ಮದುವೆಯಾಗಲಿರುವ ವರನು ಅಂಧನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ತಿಳಿದುಬಂದನಂತರ ಗಾಂಧಾರಿಯು, ತನ್ನ ಪತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿಕಲ್ಪವು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೂಡಬಾರದೆಂದು, ತನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಸದಾಕಾಲಕ್ಕಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಳು.

ಪತಿವ್ರತೆಯು ಪರಪುರುಷನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳಬಾರದೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯು ನಂತರದ ಕಾಲದ್ದಿರಬೇಕು. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ **'ಸುಮಂಗಲರಿಯಂ ವಧುರಿಮಾಂ ಸಮೇತ ಪಶ್ಯತ** ।' ಎಂಬ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ರಾಮನೊಡಬೆ ವನವಾಸಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದ ಸೀತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಈ ರೀತಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ:

ಯಾ ನ ಶಕ್ಯಾ ಪುರಾ ದ್ರಷ್ಟುಂ ಭೂತೈರಾಕಾಶಗೈರಪಿ ।
ತಾಮದ್ಯ ಸೀತಾಂ ಪಶ್ಯಂತಿ ರಾಜಮಾರ್ಗಗತಾ ಜನಾಃ ॥

ಈ ಮೊದಲು ಯಾವ ಸೀತೆಯನ್ನು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವವರು ನೋಡಲು ಅಸಾಧ್ಯವಿತ್ತೊ ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಬೀದಿಯ ಜನರು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.[೫೮] ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಇದೇ ರೀತಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ:

೫೭. ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕೋಶ, ಖಂಡ ೫, ಪು.೩೫೯–೬೦ ಮತ್ತು ೩೬೮–೭೫.
೫೮. ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡ, ೩೩–೮.

ಯಾ ನಾಪಶ್ಯಶ್ಚಂದ್ರಮಾ ನೈವ ಸೂರ್ಯೋ ರಾಮಾಃ ಕಶ್ಚಿತ್ತಾಃ ತಸ್ಮಿನ್ನರೇಂದ್ರೇ ।
ಮಹಾವನಂ ಗಚ್ಛತಿ ಕೌರವೇಂದ್ರೇ ಶೋಕೇನಾರ್ತಾ ರಾಜಮಾರ್ಗಂ ಪ್ರಪೇದುಃ ॥

ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಚಂದ್ರನಾಗಲೀ, ಸೂರ್ಯನಾಗಲೀ ಕಂಡಿಲ್ಲವೋ ಅಂಥವರು ಶೋಕಾರ್ಥರಾಗಿ ವನಕ್ಕೆ ಹೊರಟ ಕೌರವಶ್ರೇಷ್ಠರನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ರಾಜಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದಿದ್ದಾರೆ.[೫೯] ಈ ರೀತಿ ಆಶ್ರಮಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಮೇಲಿನ ವರ್ಣನೆಯು ಕೇವಲ ಅರಸರ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಬಗ್ಗೆ ಇದೆ. ಈ ಉದಾಹರಣೆಯಿಂದ ರಾಮಾಯಣ–ಮಹಾಭಾರತ ಕಾಲದ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಪರಪುರುಷರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸುವದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಅರಸುಮನೆತನದ ನಾರಿಯರು ಸರ್ವಸಾಮಾನ್ಯರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುವದು ದುಲರ್ಭವಿತ್ತೆಂದು ಅನ್ನಬಹುದು. ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪತಿವ್ರತೆಯರಿಗೆ **'ಅಸೂರ್ಯಪಶ್ಯಾ'** ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವಿರುತ್ತಿತ್ತು.

ಪತಿಯ ಆಜ್ಞೆಯಿಲ್ಲದೇ ಮನೆಯಾಚೆ ಹೋಗುವದು; ಅವಗುಂಠನ ವಸ್ತ್ರವಿರದೇ ಹೋಗುವುದು; ತ್ವರೆಯ ನಡಿಗೆ; ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥ, ಸನ್ಯಾಸಿ, ವೃದ್ಧ ಹಾಗೂ ವೈದ್ಯ ಇವರ ಹೊರತಾಗಿ ಪುರುಷರೊಡನೆ ಸಲ್ಲಾಪ; ತೊಡೆ, ಕೆಳಹೊಟ್ಟೆ, ಸ್ತನಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನ; ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನಗುವದು; ಧೂರ್ತ, ಮಾಟಗಾರ್ತಿಯರು ಹಾಗೂ ದುಃಶೀಲ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸಂಪರ್ಕ ಮೊದಲಾದವು ಗೃಹಿಣಿಗೆ ನಿಷೇಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದವೆಂದು ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯ ಸ್ಮೃತಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಪರಪುರುಷನನ್ನು ಕುರಿತು ಯೋಚಿಸುವದು; ಆತನ ಭೇಟಿಗಾಗಿ, ಸ್ಪರ್ಶಕ್ಕಾಗಿ ಕಾತರಗೊಂಡಿರುವದು; ಇವೆಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳು ತತ್ಕಾಲೀನ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದ ಕಲ್ಪನೆಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಹನುಮಂತನು ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಭೇಟಿಯಾದನು. ಸ್ವಬಲದಿಂದ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಸುಖರೂಪವಾಗಿ ರಾಮನ ಬಳಿ ತಲುಪಿಸುವ ಆಶ್ವಾಸನೆಯನ್ನು ಸೀತೆಗೆ ಕೊಟ್ಟನು; ಆದರೆ ಸೀತೆ ಅವನೊಡನೆ ಹೋಗಲು ಕೆಲವು ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಸಮ್ಮತಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ಕಾರಣವು ಈ ರೀತಿ:

ಭರ್ತುಭಕ್ತಿಂ ಪುರಸ್ಕೃತ್ಯ ರಾಮಾದನ್ಯಸ್ಯ ವಾನರ ।
ನಾಹಂ ಸ್ಪ್ರಷ್ಟುಂ ಸ್ವತೋ ಗಾತ್ರಮಿಚ್ಛೇಯಂ ವಾನರೋತ್ತಮ ॥

---

೫೯. ಮಹಾಭಾರತ–ಆಶ್ರಮಪರ್ವ.

ಯದಹಂ ಗಾತ್ರಸಂಸ್ಪರ್ಶಂ ರಾವಣಸ್ಯ ಗತಾ ಬಲಾತ್ ।
ಅನೀಶಾ ಕಿಂ ಕರಿಷ್ಯಾಮಿ ವಿನಾಥಾ ವಿವಶಾ ಸತೀ ॥

"ಪತಿಯಲ್ಲಿ ಪರಮಭಕ್ತಿ ಇರುವುದರಿಂದ ರಾಮನ ಹೊರತು ಯಾರನ್ನೂ ಸ್ಪರ್ಶಿಸುವ ಇಚ್ಛೆಯು ನನಗಿಲ್ಲ. ರಾವಣನ ಸ್ಪರ್ಶವು ನನಗಾಗಿದ್ದರೂ ಅದು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ವಿರುದ್ಧ ನಡೆದಿದೆ. ನಾನು ಅನಾಥೆ, ಅಬಲೆ, ಪರಾಧೀನಳು; ಹೀಗಿರುವಾಗ ನಾನು ಏನು ಮಾಡಬಲ್ಲೆ?"[೬೦] ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸಿನ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ರಾವಣನ ಸ್ಪರ್ಶವಾಗಿದೆ; ವಿರಾಧನ ಸ್ಪರ್ಶ ನಡೆದಿದೆ; ಕಾಗೆಯ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿದ ಇಂದ್ರಪುತ್ರನ ಸ್ಪರ್ಶವಾದ ಸ್ಪಷ್ಟ ಉಲ್ಲೇಖವು ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿದೆ. ಪತಿವ್ರತೆಗೆ ಪರಪುರುನ ಸ್ಪರ್ಶವು ನಿಷಿದ್ಧವಿತ್ತೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸ್ತ್ರೀಯರ ಶಾಪ ಮತ್ತು ವರ

ಸೀತೆಯು ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವುದೆಂದರೆ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿಯ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಕೊಟ್ಟ ಶಾಪ-ವರಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವದು ಅತ್ಯಗತ್ಯ. ಸ್ತ್ರೀಯರು ಕೊಟ್ಟ ಶಾಪಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಏಳು; ವರಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಐದು. ಪಂಚಪತಿವ್ರತೆಯರಲ್ಲಿಯ ಮೂವರಾದ ಅಹಲ್ಯೆ, ಮಂಡೋದರಿ ಮತ್ತು ಸೀತೆ ಇವರು ಯಾರಿಗೂ ಶಾಪ-ವರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದಿಂದ ಶಾಪ-ವರಗಳನ್ನೀಯುವ ಅರ್ಹತೆಯುಂಟಾಗುತ್ತಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕುಶಕನ್ಯೆ ಮತ್ತು ವೇದವತಿ ಇವರು ಅವಿವಾಹಿತರಿದ್ದರು. ಅಂದಬಳಿಕ ಅವರಲ್ಲಿದ್ದ ಈ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದಿಂದಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಖಂಡಿತ. (ವೇದವತಿಯು ಶಾಪ ಕೊಡದೇ ರಾವಣನ ವಧೆಯ ಸಲುವಾಗಿ ಶಾಪದಷ್ಟೇ ಪ್ರಖರ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾಳೆ.) ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಅವರು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಶಾಪಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಅವರ ಬಳಿ ಅಷ್ಟೊಂದು ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿತ್ತೆಂಬ ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾತ್ರ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ರಾಮನಿಗೆ ಯುವರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವು ನಡೆಯಲಿದೆ ಎಂಬ ಸುವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಮಂಥರೆಯು ಪ್ರಥಮವಾಗಿ ಕೈಕೇಯಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದಳು. ಸಂತುಷ್ಟಳಾದ ಕೈಕೇಯಿಯು ಮಂಥರೆಗೆ ವರವನ್ನು ಕೊಡಬಯಸಿದಳು, ಮಂಥರೆಯು ಆ ವರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿಲ್ಲ; ಅದು ಬೇರೆ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ.

---

೬೦. ಸುಂದರಕಾಂಡ,

ಕೈಕೇಯಿಯ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಅವಳನ್ನು ಪತಿವ್ರತೆಯೆಂದು ಗ್ರಹಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಪಾರ್ವತಿಯು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ, ಪೃಥ್ವಿಗೆ ಹಾಗೂ ಕುಬೇರನಿಗೆ ಶಾಪಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾಳೆ. ರಾಕ್ಷಸಿ ಮತ್ತು ಇಲರಾಜನಿಗೆ ಅರ್ಧ ವರ– ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾಳೆ. ಉಮೆಯು ನಿಷ್ಠಾವಂತ ಪತಿವ್ರತೆ, ಕಠೋರ ತಪಶ್ಚರ್ಯೆಯನ್ನು ಕೈಕೊಂಡವಳು. ಹುಟ್ಟಿನಿಂದಲೂ ಅವಳು ದೇವತೆಯಾಗಿದ್ದಳು. ಅವಳು ಕೊಟ್ಟ ಶಾಪ–ವರಗಳು ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದ ಫಲದಿಂದ ಎಂದು ಖಂಡಿತ ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದ ಬಲದಿಂದ ಅವಳು ಶಾಪ–ವರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಳೆಂಬ ಉಲ್ಲೇಖವು ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಹೇಮಾ ಎಂಬುವಳು ತನ್ನ ಸಖಿಯಾದ ಸ್ವಯಂಪ್ರಭೆಗೆ ಒಂದು ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ದಾಖಲೆ ಇದೆ.[೬೧] ಅವಳು ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಳೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಉಚ್ಚಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಅಪ್ಸರೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಈ ಅರ್ಹತೆಯು ಅವಳಿಗೆ ದೊರೆತಿರಬೇಕು.

ಅನಸೂಯೆಯು ಓರ್ವ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪತಿವ್ರತೆ. ಸೀತೆಯ ಭೇಟಿಯಾದಾಗ ಅವಳಿಗೆ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಈ ರೀತಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾಳೆ: “ಅನುಕೂಲವೇ ಇರಲಿ, ಪ್ರತಿಕೂಲವೇ ಇರಲಿ. ಯಾವ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಪತಿಯು ಪ್ರಿಯವಾಗಿರುವನೋ ಆ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಫಲದಾಯಕ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ಪತಿಯು ದುಃಶೀಲನಾಗಿರಲಿ, ಸ್ವೇಚ್ಛಾಚಾರಿಯಾಗಿರಲಿ, ನಿರ್ಧನನಾಗಿರಲಿ, ಸುಸ್ವಭಾವದ ನಾರಿಯರಿಗೆ ಪತಿಯೇ ಪರಮದೈವತ... ಪತಿಗಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದ ಇಷ್ಟಬಾಂಧವರು ನನಗಿಲ್ಲ. ಅಕ್ಷಯತಪಾಚರಣೆಯು ಇಹ–ಪರಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಲು ಪತಿಯೇ ಯೋಗ್ಯ... ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿಯ ಒಳಿತು–ಕೆಡಕುಗಳನ್ನು ಪರಾಮರ್ಶಿಸುವ ಗುಣ ಸಂಪನ್ನೆಯರು ಪುಣ್ಯವಂತರಂತೆ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾರೆ.” ಇದಲ್ಲದೆ ಅನಸೂಯೆಯು ಸೀತೆಗೆ ನುಡಿದದ್ದು:

ನಿಯಮೈರ್ವಿವಿಧೈರಾಪ್ತಂ ತಪೋ ಹಿ ಮಹದಸ್ತಿ ಮೇ ।
ತತ್ಸಂಶ್ರಿತ್ಯಬಲಂ ಸೀತೇ ಛಂದಯೇ ತ್ವಾಂ ಶುಚಿವ್ರತೇ ॥

“ವಿವಿಧ ನಿಯಮಫಲ ಪಾಲನೆಯಿಂದ ನಾನು ಮಹಾತಪಸ್ಸನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಆ ತಪೋಬಲವನ್ನಾಧರಿಸಿ ನೀನು ನನ್ನ ಬಳಿ ವರವನ್ನು ಕೇಳಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆ ನನಗೆ ಇದೆ.[೬೨]

೬೧. ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾಕಾಂಡ.
೬೨. ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡ, ೧೧೮.

ಅನಸೂಯೆಯು ಸೀತೆಗೆ ಕೊಡಬಯಸಿದ ವರವು ತಪಸ್ಸಿದ್ಧಿಯ ಫಲವಾಗಿತ್ತು; ಅದು ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದ ಫಲವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ; ಹೀಗಿರದಿದ್ದರೆ ತಪಸ್ಸಿನ ಸ್ವತಂತ್ರ ಉಲ್ಲೇಖದ ಆವಶ್ಯಕತೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಸೀತೆಯು ಈ ವರವನ್ನು ಬೇಡಿ ಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಈ ಮೇಲಿನ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿಂದ ಕೇವಲ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದ ಬಲದಿಂದ ಯಾವ ಪತಿವ್ರತೆಯೂ ಶಾಪ–ವರಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ಅರ್ಹತೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ಶಾಪ–ವರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಸ್ತ್ರೀಯರು, ಜನ್ಮದಿಂದಲೇ ಶ್ರೇಷ್ಠರಾಗಿರುವರು ಅಥವಾ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದ ಜೊತೆಗೆ ಇನ್ನೂ ಬೇರೆ ತಪಸ್ಸಿನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವರೂ ಆಗಿದ್ದಾರೆ.

ಬೇರೆ ಪತಿವ್ರತೆಯರು

ಪಂಚಪತಿವ್ರತೆಯರಲ್ಲಿ ಅಹಲ್ಯೆ, ಮಂಡೋದರಿ ಮತ್ತು ಸೀತೆ ಈ ಮೂವರು ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಆಲೋಚಿಸುವಾಗ ಅಹಲ್ಯೆಯ ವಿಚಾರವನ್ನು ಬದಿಗಿಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಹಲ್ಯೆಯ ಕಥೆಯು ವಾಲ್ಮೀಕಿ–ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಎರಡಾವರ್ತಿ ಬಂದಿದೆ; ಈ ಎರಡೂ ವೃತ್ತಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ. ಉತ್ತರಕಾಂಡದ ವೃತ್ತಾಂತವು ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಕೆಲವರ ಮತ; ಬಾಲಕಾಂಡವು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ; ಕಾರಣ ಈ ಉತ್ತರಕಾಂಡದಲ್ಲಿಯ ಕಥೆಯು ಅಧಿಕೃತವಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವಿಸಬೆಕು. ಇದರಲ್ಲಿಯ ಕಥೆಯಂತೆ ಇಂದ್ರನು ಅಹಲ್ಯೆಯನ್ನು ಬಲಾತ್ಕರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಗೌತಮನ ವೇಷದಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದವನು ಗೌತಮನಿರದೇ ಇಂದ್ರನೆಂದು ಅಹಲ್ಯೆಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು; ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಆತನ ಬಗ್ಗೆ ಅಹಲ್ಯೆಗೆ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಅಭಿಮಾನ, ಉತ್ಸುಕತೆ ಇದ್ದವು. 'ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಇಂದ್ರನೊಡನೆ ಸಮಾಗಮಕ್ಕೆ ಉದ್ಯುಕ್ತಳಾದಳು' ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ದಾಖಲೆಗಳಿವೆ. ಸಮಾಗಮದ ನಂತರ ಅವಳು ಇಂದ್ರನಿಗೆ **"ಕೃತಾರ್ಥಾಸ್ಮಿ ಸುರಶ್ರೇಷ್ಠ"** "ಸುರಶ್ರೇಷ್ಠನೇ ನಾನು ಕೃತಾರ್ಥಳಾದೆ" ಎಂದಿದ್ದಾಳೆ. ಆಗ ಇಂದ್ರನು **"ಸುಶ್ರೋಣಿ ಪರಿತುಷ್ಟೋಽಸ್ಮಿ"** "ಸುಂದರಿಯೇ ನಾನು ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿದ್ದೇನೆ" ಎಂದು ಒಪ್ಪಿದ್ದಾನೆ. ಅಹಲ್ಯೆ ಸಮಾಗಮಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಸಿದ ಕಾರಣ ಅವಳ ವರ್ತನೆಯು ವ್ಯಭಿಚಾರಾತ್ಮಕವೆನಿಸತ್ತದೆ. ಅವಳ ಅಪರಾಧವು ಘೋರವಾದದ್ದು; ಕ್ಷಮೆಗೆ ಯೋಗ್ಯವೆನಿಸದು; ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಗೌತಮನು ಶಾಪದ ಜೊತೆಗೆ ಅಯಾಚಿತ ಉಃಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದು ಸೋಜಿಗದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ.[೬೩] ಮಂಡೋದರಿಯು ಓರ್ವ ತುಂಬಾ ದುರ್ದೈವಿಯಾದ

೬೩. ಶಾಪ ಕ್ರ. ೧೨–೧೩.

ಪತಿವ್ರತೆ. ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿಯ ಅವಳ ಸ್ಥಾನ ಅತ್ಯಂತ ಗೌಣ; ಅವಳ ವ್ಯಕ್ತಿಚಿತ್ರಣವು ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಂಡಿಲ್ಲ; ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿಲ್ಲ. ರಾವಣನ ವಧೆಯನಂತರ ಅವಳ ವಿಲಾಪದಿಂದ ಅವಳ ಸ್ವಭಾವ–ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳು ಎದ್ದುಕಾಣುತ್ತವೆ. ತನ್ನ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದ ಬಲದಿಂದ ರಾವಣನ ಅಧಃಪತನವನ್ನು ಅವಳು ತಡೆಯಬಹುದಿತ್ತು. ಅವಳು ಆ ರೀತಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದರೂ ಅವಳಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಸಾವಿತ್ರಿಯು ತನ್ನ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದಿಂದ ಪತಿಯ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಳೆಂಬ ಪ್ರತೀತಿಯಿದೆ. ಮಂಡೋದರಿಗೆ ಅದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಸಾವಿತ್ರಿಯು ತನ್ನ ಗಂಡನನ್ನು ಬದುಕಿಸಿದ್ದು ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದಿಂದಲೋ ಅಥವಾ ಬುದ್ಧಿಚಾತುರ್ಯದಿಂದಲೋ ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಮತಭೇದಗಳು ಉಂಟಾಗಬಹುದು.

ರಾಮನು ಆದರ್ಶ ಪುತ್ರ, ಪತಿ, ಬಂಧು, ಶಾಸಕ, ಅಜ್ಞಾಧಾರಕ, ಸತ್ಯನಿಷ್ಠ, ಏಕಬಾಣ, ಏಕವಚನಿ, ಏಕಪತ್ನೀವ್ರತಸ್ಥ ಮತ್ತು ಶುದ್ಧಚಾರಿತ್ರ್ಯವುಳ್ಳನೆಂಬ ತುಲನಾತೀತ ಗುಣಮೂರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಸೀತೆಯು ಕೂಡ ಸತ್ಯವಂತೆ, ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಸಂಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸುವವಳು. ಹೆಸರಾಂತ ತ್ಯಾಗಿಯು, ನಿಃಸ್ಪೃಹಳು ಮತ್ತು ನಿಷ್ಠಾವಂತ ಪತಿವ್ರತೆಯಾಗಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಕಲಂಕರಹಿತ ಚಾರಿತ್ರ್ಯ ಮತ್ತು ರಾಮನಲ್ಲಿದ್ದ ಅದ್ವಿತೀಯ ಪ್ರೀತಿಯು ರಾಮಕಥೆಗೆ ಮೂಲಾಧಾರವಾಗಿದೆ. ಸೀತೆಯ ಶುದ್ಧತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಸಾರಿ ಹೇಳುವಾಗ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ತನ್ನ ತಪೋಬಲವನ್ನೇ ಪಣವಾಗಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ರಾವಣನು ಅವಳನ್ನು ಕೊಂಡೊಯ್ದ ನಂತರ ಆತನ ವಧೆಯಾಗುವವರೆಗಿನ ಯಾವ ಗಳಿಗೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅವಳು ಅವನಿಂದ ಭ್ರಷ್ಟಳಾಗಬಹುದಿತ್ತು. ಅಷ್ಟೊಂದು ಪ್ರತಿಕೂಲಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅವಳಿದ್ದಳು; ಆದರೆ, ರಾವಣನಿಗೆ ಎಲ್ಲವೂ ಅನುಕೂಲವಾಗಿತ್ತು; ಅಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಶೀಲಸಂರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳುವದು ಸೀತೆಗೇ ಬಹಳೇ ಕಠಿಣವಿತ್ತು. ಅವಳ ಶೀಲ ರಕ್ಷಣೆಯು ಕತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿತ್ತು. ಅವಳ ಶೀಲಕ್ಕೆ ಕುಂದುಬಂದಿದ್ದರೆ ಈ ಕಥೆಯ ನೈತಿಕ ಅಧಿಷ್ಠಾನವೇ ಕುಸಿಯುವದೆಂಬ ಭೀತಿ, ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಕೊರಗಾಗಿತ್ತು. ಕಾವ್ಯಾತ್ಮನ್ಯಾಯದ (Poetic justice) ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಸೀತೆಯು ಶೀಲಭ್ರಷ್ಟೆ ಯಾಗುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಭ್ರಷ್ಟಳಾದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ತರುವುದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾರಸ್ಯವು ಉಳಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಪರಾಧಿಯಾದವನನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸಿ, ಸೀತೆಯನ್ನು ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಿದಾಗಲೂ ಕಥೆಯು ರಸಹೀನವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಸೀತೆಯು ಶುದ್ಧಚಾರಿತ್ರ್ಯ ವನ್ನುಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾಳೆ ಎಂದು ರಾಮನಿಗೆ ದೃಢನಂಬಿಕೆಯಿದ್ದರೂ, ಲೋಕಾಪ ವಾದವನ್ನು ತಡೆಯಲು ರಾಮನು ಅವಳಿಗೆ ಅಗ್ನಿದಿವ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಲು ಬಲವಂತ

ಮಾಡಿದನು. ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಸೀತೆಯು ನಿರಾಶ್ರಿತೆಯಾಗಿದ್ದಳು; ಒಂಟಿಯಾಗಿದ್ದಳು; ಬಂಧನದಲ್ಲಿದ್ದಳು. ರಾವಣನ ಬಳಿ ಅಧಿಕಾರ, ಪರಾಕ್ರಮ, ಕಾಮಾಂಧತೆ, ಕಾಮಾಭಿಲಾಷೆಗಾಗಿ ಎಂತಹ ಹೇಯಕೃತ್ಯವನ್ನೂ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿ, ಇವೆಲ್ಲ ಇದ್ದವು. ಈ ಬಗೆಯ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯ ಶೀಲವನ್ನು ಕಾಯ್ದಿಡುವ ಹೊಣೆ, ರಾಮಾಯಣಕರ್ತನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಮೇಲಿತ್ತು.

ರಾವಣನಿಗೆ ದೊರೆತ ಶಾಪಗಳು

ಸೀತೆಯನ್ನು ಬಲಾತ್ಕರಿಸಲು, ಆಕೆಯನ್ನು ಲಂಕೆಗೆ ಒಯ್ಯುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ, ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ ಸಹ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಬಲಾತ್ಕರಿಸುವ ಅಧಮತೆ ರಾವಣನಲ್ಲಿತ್ತು. ರಾವಣನು ತಾನಾಗಿಯೇ ಮಹಾಪಾರ್ಶ್ವನೆಂಬ ಮಂತ್ರಿಯ ಬಳಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ ಹೇಳಿಕೆ:

ಪಿತಾಮಹಸ್ಯ ಭವನಂ ಗಚ್ಛಂತೀಂ ಪುಂಜಿಕಸ್ಥಲಾಮ್ ।
ಸಾ ಪ್ರಸಹ್ಯ ಮಯಾ ಭುಕ್ತಾ ಕೃತಾ ವಿವಸನಾ ತತಃ ॥

“ಗಗನದಲ್ಲಿಯ ಅಗ್ನಿಜ್ವಾಲೆಯಂತಿದ್ದ ಪುಂಜಿಕಸ್ಥಲೆ ಎಂಬ ಅಪ್ಸರೆಯು ನನ್ನ ಭೀತಿಯಿಂದ ಮರೆಯಾಗಿ, ಬ್ರಹ್ಮನ ಬಳಿ ಹೋಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನಾನು ಕಂಡೆನು. ನಾನು ಆಕೆಯನ್ನು ಬಲಾತ್ಕರಿಸಿ ಭೋಗಿಸಿದೆ; ಆಕೆಯನ್ನು ವಸ್ತ್ರಹೀನಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟೆನು.[೬೪] ರಂಭೆಯನ್ನು ಸಹ ರಾವಣನು ಈ ರೀತಿ ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಬಲಾತ್ಕರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಏವಮುಕ್ತ್ವಾ ಸ ತಾಂ ರಕ್ಷೋ ನಿವೇಶ್ಯ ಚ ಶಿಲಾತಲೇ ।
ಕಾಮಭೋಗಾಭಿಸಂರಕ್ತೋ ಮೈಥುನಾಯೋಪಚಕ್ರಮೇ ॥

ಆಗ ಆಕೆಯನ್ನು ಶಿಲೆಯೊಂದರ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ, ಕಾಮಾಸಕ್ತನಾದ ರಾವಣನು ಅವಳನ್ನು ಬಲಾತ್ಕರಿಸಿದನು.[೬೫] ರಾವಣನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದರೂ ಬಲಾತ್ಕರಿಸಬಹುದಿತ್ತು. ಅವನಿಗೆ ಯಾವ ನಿಯಮನಿರ್ಬಂಧಗಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಆತನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಲಂಕೆಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ದ ಕಾರಣ

---

೬೪. ಯುದ್ಧಕಾಂಡ, ೧೩.

೬೫. ಶಾಪ ಕ್ರ. ೪೬.

ವೇನೆಂದರೆ, ಅವಳು ಆತನಿಗೆ ಪತ್ನಿಯೆಂದು ಬೇಕಾಗಿದ್ದಳು. ಸದಾಕಾಲವೂ ಅವಳನ್ನು ಉಪಭೋಗಿಸಬೇಕೆಂಬ ಲಾಲಸೆ ಅವನದಾಗಿತ್ತು. **"ಭಾರ್ಯಾ ಮೇ ಭವ ಸುಶ್ರೋಣಿ ಯಥಾ ಮಂಡೋದರೀ ತಥಾ ।"** "ಹೇ ಸುಂದರಿ! ಮಂಡೋದರಿಯು ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ನೀನು ನನ್ನ ಪತ್ನಿಯಾಗು!" ಎಂಬ ಸ್ಪಷ್ಟ ಉಲ್ಲೇಖವು ಮಹಾಭಾರತದ ವನಪರ್ವದಲ್ಲಿ (೨೮೧-೧೬) ಬಂದಿದೆ. ತನ್ನ ಐಶ್ವರ್ಯ-ವೈಭವಗಳಿಂದ ಅವಳ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸೆಳೆಯಬೇಕೆಂದು ಆತನು ಬಯಸಿದ್ದನು; ಆ ಕಾರಣ ಅನ್ಯಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಬಲಾತ್ಕರಿಸಿದಂತೆ ಸೀತೆಯೊಡನೆ ನಡೆದುಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ರಾವಣನ ವಧೆಗೆ ತಕ್ಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಒದಗಲು, ಸೀತೆಯು ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿರುವದು ಆವಶ್ಯಕವಿತ್ತು. ರಾವಣನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಲಂಕೆಗೆ ಸಾಗಿಸಿದ ಘಟನೆಯು ರಾಮ-ರಾವಣರ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣವಯಿತು.

ತನ್ನನ್ನು ಪತಿಯಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕೆಂದು ರಾವಣನು ಸೀತೆಯ ಬಳಿ ಮಾಡಿದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ವಿಫಲವಾದವು; ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಸೀತೆಯು ಆತನನ್ನು ಬಿರುಸಾದ ವಚನಗಳಿಂದ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದಳು. ಆತನು ಅವಳನ್ನು ಕ್ರೂರ ರಾಕ್ಷಸಿಯರ ಸರ್ಪಕಾವಲಿನಲ್ಲಿಟ್ಟನು. ಯಾರ ಕಣ್ಣಿಗೂ ಅವಳ ನಖದರ್ಶನ ಕೂಡ ಆಗಬಾರದಂತೆ ಭದ್ರವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದನು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಹನುಮಂತ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರ, ಇವರು ರಾವಣನಿಗೆ ಸುಳಿವು ಕೊಡದೆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗಿ ಅವಳ ನೈತಿಕ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದರು. ಇಷ್ಟೊಂದು ಕಾವಲಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಸೀತೆಯ ಶೀಲಗೆಡದೆ ಉಳಿದದ್ದು ಸೋಜಿಗವಾಗಿದೆ. ಈ ಅಬಲೆಯ ಪ್ರತೀಕಾರವನ್ನು ರಾವಣನು ದುರ್ಲಕ್ಷ್ಯಿಸಬಹುದಿತ್ತು. ಇಂಥ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯ ಮುಂದೆ ಎರಡು ಮಾರ್ಗಗಳಿದ್ದವು- ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಇಲ್ಲವೇ ರಾವಣನಿಗೆ ಶರಣಾಗುವದು.

ಸೀತೆಯ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಯ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು

ರಾವಣನು ತನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬಹುದೆಂಬ ಅಂಜಿಕೆಯು ಸೀತೆಗೆ ಇತ್ತು. ಹೀಗೆ ಸಾಯುವ ಬದಲು ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಲೇಸೆಂದು ಭಾವಿಸಿದಳು. ಬದುಕಿಗೆ ಬೇಸತ್ತು ಅವಳು ಎರಡು ಬಾರಿ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಯ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಿದಳು.

ಶೋಕಾಭಿತಪ್ತಾ ಬಹುಧಾ ವಿಚಿಂತ್ಯ ಸೀತಾಥ ವೇಣೀಗ್ರಥನಂ ಗೃಹೀತ್ವಾ ।
ಉದ್ಬದ್ಧ್ಯ ವೇಣ್ಯುದ್ಗ್ರಥನೇನ ಶೀಘ್ರಮಹಂ ಗಮಿಷ್ಯಾಮಿ ಯಮಸ್ಯ ಮೂಲಮ್ ॥

ಈ ರೀತಿ ಶೋಕಸಂತಪ್ತಳಾದ ಸೀತೆಯು ಬಗೆಬಗೆಯಿಂದ ಆಲೋಚಿಸಿ ತನ್ನ ವೇಣೀಗ್ರಥನದಿಂದ (ಮಂಡಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ನಾರು) "ನಾನು ಕೂಡಲೇ ಯಮಸದನವನ್ನು ತಲುಪುವೆ" ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮರದ ರೆಂಬೆಯನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವವಳಿದ್ದಳು.[೬೬] ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯ ಹಾಗು ರಾಮಾಯಣದ ಸುದೈವದಿಂದ ಆಕೆಗೆ ಕೆಲವು ಶುಭಶಕುನಗಳಾದವು. ಅವಳ ಮನೋಧೈರ್ಯವು ಬೆಳೆಯಿತು. ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಯ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮುಂದೂಡಿದಳು. ರಾವಣನ ವಧೆ ರಾಮನಿಂದಾಗುವವರೆಗೆ ಸೀತೆ ಹಾಗೂ ರಾವಣ ಇಬ್ಬರೂ ಜೀವಿಸಿರುವುದು ಮತ್ತು ಸೀತೆಯು ಭ್ರಷ್ಟಳಾಗದೇ ಉಳಿದಿರುವುದು ಕಥೆಗೆ ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿತ್ತು. ಅವಳ ಸಾವು ಕಥೆಗೆ ಪೋಷಕವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಶುಭಶಕುನಗಳನ್ನು ಯೋಜಿಸಿ, ಸೀತೆಯ ಆತ್ಮಾರ್ಪಣೆಯ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ವಿಫಲಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸೀತೆ ಆಮರಣ ಉಪವಾಸ ವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಾಗ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಿಗೆ ಚಿಂತೆಯಾಯಿತು. ಅತನು ಹವಿಷ್ಯಾನ್ನವನ್ನು ಸೀತೆಗೆ ತಲುಪಿಸಲೆಂದು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಲಂಕೆಗೆ ಕಳಿಸಿದನು. ಅನಂತಕಾಲದವರೆಗೆ ನೀರು. ಆಹಾರವಿರದೇ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಜೀವಂತವಾಗಿರಿಸುವ ಅದ್ಭುತಶಕ್ತಿಯು ಹವಿಷ್ಯಾನ್ನದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಸೀತೆಯು ಈ ಹವಿಷ್ಯಾನ್ನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಆಕೆಯ ಆಮರಣ ಉಪವಾಸವು ವಿಫಲಗೊಂಡಿತು. ಹೀಗಾಗಿ ಅವಳ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಯ ಎರಡನೆಯ ಪ್ರಯತ್ನವೂ ಸಫಲವಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದವೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಫಲ–ಬಲಗಳು

ರಾವಣನ ಇಚ್ಛೆಗೆ ಶರಣಾಗುವ ಹೊರತು ಸೀತೆಗೆ ವಿಧಿಯಿರಲಿಲ್ಲ; ಆತನ ವಧೆಯಾಗುವವರೆಗೆ ಶೀಲವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡು ಸೀತೆಯು ಜೀವಿಸಿರುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಜಟಿಲ ಸಮಸ್ಯೆ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯದಾಗಿತ್ತು. ಭಾರತೀಯ ಜೀವನಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯಕ್ಕೆ ಅತಿ ಘನತೆ–ಗೌರವಗಳುಂಟು. ಪತಿವ್ರತೆಯು ಅಸಾಧ್ಯವಿದ್ದುದನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾಳೆ ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆ ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿತ್ತು. ಪ್ರತಿಕೂಲ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡ ತನ್ನ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದ ಫಲದಿಂದ ಭ್ರಷ್ಟಳಾಗದೆಯೆ ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಇರಬಹುದಿತ್ತೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯು, ಕುರುಡುನಂಬಿಕೆ ಎಂದೆನನ್ನಬಹುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಆಧಾರವೂ ಇಲ್ಲ. ಸೀತೆ (ಉತ್ತರಕಾಂಡದಲ್ಲಿಯ), ಅಹಲ್ಯೆ

೬೬. ಸುಂದರಕಾಂಡ, ೨೮.

ಮತ್ತು ದ್ರೌಪದಿ ಈ ಮೂವರೂ ಪತಿವ್ರತೆಯರು ತಮ್ಮ ಶೀಲವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಂಕಟವನ್ನು ಎದುರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಹಲ್ಯೆಯು ಈ ಸಂಕಟಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾದಳು. ಸೀತೆ ಮತ್ತು ದ್ರೌಪದಿ ಈರ್ವರು ಸಂಕಟದಿಂದ ಪಾರಾದರು. ಅವರಿಗೆ ದೊರೆತ ಯಶಸ್ಸು ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದ ಫಲವಾಗಿಯೋ ಅಥವಾ ಇನ್ನಾವ ಬೇರೆ ಕಾರಣದಿಂದಲೋ ಎಂಬುದನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕು. ಗೌತಮನ ವೇಷಧಾರಿಯಾದವನು ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಇಂದ್ರನು ಪರಪುರುಷನೆಂದು ಅಹಲ್ಯೆಗೆ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಅಜ್ಞಾನಾದ್ಧರ್ಷಿತಾ ವಿಪ್ರ ತ್ವದ್ರೂಪೇಣ ದಿವೌಕಸಾ ।

(ಉತ್ತರಕಾಂಡ, ೩೦-೪೦)

ಅಹಲ್ಯೆಯ ಈ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ನಂಬಿದರೂ ಇಂದ್ರನ ಸ್ಪರ್ಶದ ನಂತರವೂ ಅದು ಪರಪುರುಷನ ಸ್ಪರ್ಶ ಎಂಬ ಸಂಗತಿಯು ಅವಳಿಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲವೆನ್ನಬೇಕೆ? ಅವಳಲ್ಲಿಯ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದ ಬಲವು, ಇಂದ್ರನನ್ನು ದೂರವಿರಿಸಲು ಏಕೆ ಅಸಮರ್ಥವಿತ್ತು? ಅದು ನಿಜವಾಗಿ ಶಕ್ತಿಯುತವಾಗಿದ್ದರೆ ಅಹಲ್ಯೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದೊಡನೆ ಇಂದ್ರನು ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿಯಾಗಬೇಕಿತ್ತು. ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದ ಫಲರೂಪವಾಗಿ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಯಾವ ಶಿಕ್ಷೆಯೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಇಂದ್ರನಿಗೆ ನಂತರ ದೊರೆತ ಶಿಕ್ಷೆಯು ಗೌತಮನ ತಪಸ್ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಹೊರತು ಅಹಲ್ಯೆಯ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದಿಂದಲ್ಲ. ಇದು ನಿಜವಲ್ಲವೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಿದರೆ ಉತ್ತರಕಾಂಡದಲ್ಲಿಯ ಅಹಲ್ಯೆಯ ಕಥಾಭಾಗವು 'ಸುಳ್ಳು' ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಬಾಲಕಾಂಡದ ಕಥೆಯು ನಿಜವಿದ್ದರೆ ಇಂದ್ರನು ಬಂದದ್ದು ಅವಳಿಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದ ಸಂಗತಿ; ಆದ್ದರಿಂದ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಣಿ ಎನಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಭೀಮನು ಮೊದಲೇ ಯೋಜಿಸಿದಂತೆ ನೃತ್ಯಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರದಿದ್ದರೆ ದ್ರೌಪದಿಯು ಕೀಚಕನ ಅತ್ಯಾಚಾರಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಳು; ಇಲ್ಲವೇ ಮರಣವನ್ನಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ದ್ರೌಪದಿಯ ಶೀಲರಕ್ಷಣೆಯಾದದ್ದು ಕೇವಲ ಭೀಮನ ಬುದ್ಧಿಚಾತುರ್ಯದ ಮೂಲಕ, ಆತನ ಪರಾಕ್ರಮದ ಮೂಲಕವೇ ಹೊರತು ದ್ರೌಪದಿಯ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದಿಂದಲ್ಲ. ಅಹಲ್ಯೆ ಮತ್ತು ದ್ರೌಪದಿಯರಲ್ಲಿ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದ ತೇಜಸ್ಸು ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಇತ್ತೆಂದು ಊಹಿಸಿದರೂ ಅದರ ಬಲದಿಂದ ಸ್ವಂತದ ಶೀಲರಕ್ಷಣೆಯು ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಶೀಲವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲು ಕೇವಲ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯವು ಸಾಲದೆಂದು ಸೀತೆಯು ಅರಿತಿದ್ದಳು. ಶೀಲವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಬದಲು ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಒಳಿತೆಂದು ಅವಳು ಭಾವಿಸಿರಬಹುದು. ಅವಳ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಯ ಎರಡು ಪ್ರಯತ್ನಗಳು

ವಿಫಲಗೊಂಡವು. ಸೀತೆಯಲ್ಲಿ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದ ಅದ್ಭುತ ತೇಜಸ್ಸಿತ್ತೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಮಂಡೋದರಿಯು ಹೊಂದಿದ್ದಳು. ರಾವಣನ ವಧೆಯಾದ ನಂತರ ಶೋಕ ಸಂತಪ್ತಳಾದ ಅವಳು ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದಿದ್ದಾಳೆ:

ಅಪ್ರಾಪ್ಯ ತಂ ಚೈವ ಕಾಮಂ ಮೈಥಿಲೀಸಂಗಮೇ ಕೃತಮ್ ।
ಪತಿವ್ರತಾಯಾಸ್ತಪಸಾ ನೂನಂ ದಗ್ಧೋಽಸಿ ಮೇ ಪ್ರಭೋ ॥
ತದೈವ ಯನ್ನ ದಗ್ಧಸ್ತ್ವಂ ಧರ್ಷಯಂಸ್ತನುಮಧ್ಯಮಾಮ್ ।
ದೇವಾ ಬಿಭ್ಯತಿ ತೇ ಸರ್ವೇ ಸೇಂದ್ರಾಃ ಸಾಗ್ನಿಪುರೋಗಮಾಃ ॥

"ಹೇ ಪ್ರಭೋ! ಮಿಥಿಲೆಯ ರಾಜಕುಮಾರಿಯಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗಿ ಸಮಾಗಮವನ್ನು ಬಯಸಿದ ನಿನ್ನ ಮನೋರಥವು ಸಿದ್ಧಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆ ಪತಿವ್ರತೆಯ ತಪಸ್ಸಿನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ನೀನು ಸುಟ್ಟುಹೋದೆ; ಯಾವ ಗಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ನೀನು ಅವಳನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸಿದೆಯೋ ಅದೇ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ದೇಹವು ಸುಟ್ಟು ಭಸ್ಮವಾಗಬೇಕಿತ್ತು; ಆದರೆ ಇಂದ್ರ, ಅಗ್ನಿ, ದೇವತೆಗಳು ನಿನಗೆ ಭಯಪಡುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ನೀನು ಆಗ ಸಾಯಲಿಲ್ಲ."[೬೭] ಈ ರೀತಿ ಓರ್ವ ಪವಿತ್ರೆಯು ಇನ್ನೋರ್ವ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪತಿವ್ರತೆಯನ್ನು ಹೊಗಳಿ ನುಡಿದದ್ದು ಬಹಳ ಮನಸ್ಸೆಳೆಯುವಂತಿದ್ದರೂ ಅದರ ಸತ್ಯಾಸತ್ಯತೆಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವದು ಉಚಿತವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಪತಿವ್ರತೆಯ ಬಳಿ ತೇಜಸ್ಸಿನ ಪ್ರಭಾವವಿರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಮನ್ನಿಸಿದರೆ, ರಾವಣನ ಅಧಃಪತನವನ್ನು ಮಂಡೋದರಿಯು ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಏಕೆ ತಡೆಯಲಿಲ್ಲ? ಮಂಡೋದರಿಯು ಪತಿವ್ರತೆ; ಅವಳ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯವನ್ನು ಶಂಕಿಸುವ ಒಂದು ಉಲ್ಲೇಖವೂ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಸೀತೆಯ ಸ್ಪರ್ಶವಾಗುತ್ತಲೇ ರಾವಣನು ಸುಟ್ಟುಹೋಗಲಿಲ್ಲ; ರಾವಣನ ಘನತೆಯೇ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದು ನಂಬಿದರೆ, ವಿರಾಧನು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿಯೇ ಸೀತೆಯನ್ನು ತನ್ನ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ಆ ವಿರಾಧನೇಕೆ ಭಸ್ಮವಾಗಲಿಲ್ಲ? ವಿರಾಧನ ಬಳಿ ಅದಾವ ಶಕ್ತಿ ಇತ್ತು? ವಿರಾಧನು ಅಷ್ಟಕ್ಕೇ ನಿಲ್ಲದೆ–

ಕಥಂ ತಾಪಸಯೋರ್ವಾಂ ಚ ವಾಸಃ ಪ್ರಮದಯಾ ಸಹ ॥
ಅಧರ್ಮಚಾರಿಣೌ ಪಾಪೌ ಕೌ ಯುವಾಂ ಮುನಿದೂಷಕೌ ।
ಇಯಂ ನಾರೀ ವರಾರೋಹಾ ಮಮ ಭಾರ್ಯಾ ಭವಿಷ್ಯತಿ ॥

---

೬೭. ಸುಂದರಕಾಂಡ, ೧೧೧.

"ತರುಣಳಾದ ಈ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ತಪಸ್ವಿಗಳೆನಿಸುವ ನೀವು ಯಾವ ರೀತಿ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತೀರಿ? ಈ ಮುನಿವೇಷಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲದ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ಒಂದೇ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಉಪಭೋಗಿಸುವ ಅಧಮರು ನೀವು; ಪಾಪಿಗಳು, ಮುನಿವೇಷಕ್ಕೆ ಕಲಂಕವನ್ನು ತರುವಂಥವರು, ನೀವು ಯಾರು? ವಿವಾಹವಾಗಲು ಯೋಗ್ಯವಿರುವ ಇವಳು ನನ್ನ ಪತ್ನಿಯಾಗುವಳು!" (ಅರಣ್ಯಕಾಂಡ, ೨, ೧೧–೧೩)

ಈ ಬಗೆಯಾಗಿ ಪತಿವ್ರತೆಯನ್ನು ನಿಂದಿಸುವ ಉದ್ಗಾರಗಳು ಪತಿವ್ರತೆಯಾದ ಸೀತೆಯ ಕಿವಿಗಳಿಗೆ ಬಿದ್ದಾಗ ಅವಳ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದ ತೇಜವು ಏಕೆ ಪ್ರಕಟವಾಗಲಿಲ್ಲ? ಕಾಗೆಯ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿ ಬಂದ ಇಂದ್ರಪುತ್ರನು ಸೀತೆಯ ಸ್ತನಗಳೊಡನೆ ಚೇಷ್ಟೆ ನಡೆಸಿದಾಗ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದ ತೇಜಸ್ಸು ಏಕೆ ಹೊರಬರಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಇಂದ್ರಪುತ್ರನಿಂದ ನಡೆದ ಶೃಂಗಾರ ಚೇಷ್ಟೆಗಳ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಸೀತೆಯು ತಾನಾಗಿ ಹನುಮಂತನಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾಳೆ. ಅದು ವಿಶ್ವಸನೀಯವಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಗೆ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯ?[೬೮] ವಿರಾಧನಂತಹ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಸರಿಯಾದ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುವುದಂತೂ ದೂರವಿರಲಿ, ಸಾಮಾನ್ಯ ಕಾಗೆಯನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸುವದು ಸಹ ಅವಳಿಂದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವದರಿಂದ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದ ಫಲ–ಬಲಗಳ ಅನುಬವವು ಒಮ್ಮೆಯೂ ಕಂಡುಬಂದಿಲ್ಲ; ಅಂದಬಳಿಕ ಮಂಡೋದರಿಯ ಉದ್ಗಾರಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷಗಂಭೀರವಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇಲ್ಲ.

ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದ ಶಕ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಸೀತೆಯ ಉದ್ಗಾರಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯಿಸಿ ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯ ನಿಜಾಂಶವನ್ನು ಪರಿಶೋಧಿಸಬೇಕು.

ಅಸಂದೇಶಾತ್ತು ರಾಮಸ್ಯ ತಪಶ್ಚಾನುಪಾಲನಾತ್ ।
ನ ತ್ವಾಂ ಕುರ್ಮಿ ದಶಗ್ರೀವ ಭಸ್ಮ ಭಸ್ಮಾರ್ಹತೇಜಸಾ ॥

"ರಾಮನ ಆಜ್ಞೆಯಿರದ ಕಾರಣ ಮತ್ತು ತಪಸ್ಸಿನ ಪರಿಪಾಲನೆಯೇ ಒಂದು ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಭಸ್ಮ ಮಾಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದರೂ ನಾನು ಆ ರೀತಿ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ."[೬೦] ಈ ಮರಾಠೀ

---

೬೮. ಸುಂದರಕಾಂಡ, ೩೮.

೬೯. ಸುಂದರಕಾಂಡ, ೨೨.

ಅನುವಾದದಲ್ಲಿ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯ ಶಬ್ದವು ಸರಿಯಲ್ಲ. ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಪಾತಿವ್ರತ್ಯವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿಲ್ಲ; ತದ್ವಿರುದ್ಧ ತಪಸ್ಸು ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಗೀತಾ ಪ್ರೆಸ್ ಗೋರಖಪುರ (ಹಿಂದೀ) ಮತ್ತು ಡಾ॥ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಇವರ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದದಲ್ಲಿ 'ಪಾತಿವ್ರತ್ಯ'ವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿಲ್ಲ. ರಾವಣನನ್ನು ಸುಟ್ಟುಹಾಕುವ ಸೀತೆಯ ನುಡಿಯು ಓಜಸ್ಸಿನೆಂದೆನಿಸಿದರೂ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪ್ರಭಾವವನ್ನೂ ಬೀರಲಿಲ್ಲ. ಸೀತೆಯ ಸ್ವಂತ ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆ, ಅವಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಯಾವದೇ ಬಗೆಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿದ್ದರೂ ಅದು ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ದೊರೆತ ಫಲವಾಗಿದೆ.

ರಾವಣನು ಎಸಗಿದ ಬಲಾತ್ಕಾರಗಳು

ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮೇಲೆ ಬಲಾತ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ರಾವಣನದು ಎತ್ತಿದ ಕೈ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಅದು ಅವನ ಚಟವಾಗಿತ್ತು. ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿಯ ಹಾಗೂ ಇನ್ನಿತರ ನಾರಿಯರನ್ನು ಆತನು ಮನಬಂದಂತೆ ಉಪಭೋಗಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಕೆಡಿಸುವದು, ತನ್ನ ಮನಸೇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಬಲಾತ್ಕರಿಸುವದು ಪಾಪಕರ್ಮವೆಂದು ಆತನು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ:

ಸ್ವಧರ್ಮೋ ರಕ್ಷಸಾಂ ಭೀರಂ ಸರ್ವದೈವ ನ ಸಂಶಯಃ ।
ಗಮನಂ ವಾ ಪರಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ಹರಣಂ ಸಂಪ್ರಮಥ್ಯ ವಾ ॥

"ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಪರಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಅಪಹರಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಅವರನ್ನು ಉಪಭೋಗಿಸುವುದು ಸದಾಕಾಲ ರಾಕ್ಷಸರ ಕುಲಧರ್ಮ."[೨೦] ರಾವಣನ ಈ ಅಧರ್ಮ ಕೃತ್ಯವು ಆತನ ಕ್ರೌರ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಬಲಾತ್ಕರಿಸುವಾಗ ಅವರ ಪತಿಯರ, ಆಪ್ತೇಷ್ಟರ ಪರಿವೆ ಅವನಿಗಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಪತಿಯರನ್ನು ಕೊಂದು ಅವರನ್ನು ವಿಧವೆಯರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದಲ್ಲದೇ ಅವರ ಆಪ್ತೇಷ್ಟರನ್ನು ಕೊಂದು ಅವರನ್ನು ಪೂರ್ಣ 'ನಿರಾಶ್ರಿತೆ'ಯರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಈತನಿಂದ ಭ್ರಷ್ಟರಾದ ಅನೇಕ ಸಾಧ್ವಿಯರು ಶ್ರೇಷ್ಠರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ಮಂಡೋದರಿಯ ಉದ್ಗಾರಗಳು ಸೂಚಕವಾಗಿವೆ:

---

೨೦. ಸುಂದರಕಾಂಡ, ೨೦.

ಯಾಸ್ತ್ವಯಾ ವಿಧವಾ ರಾಜನ್ಕೃತಾ ನೈಕಾಃ ಕುಲಸ್ತ್ರಿಯಃ ॥
ಪತಿವ್ರತಾಧರ್ಮರತಾ ಗುರುಶುಶ್ರೂಷಣೇ ರತಾಃ ।
ತಾಭಿಃ ಶೋಕಾಭಿತಪ್ತಾಭಿಃ ಶಪ್ತಃ ಪರವಶಂ ಗತಃ ॥

"ಹೇ ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠನೇ! ಯಾವ ಕುಲಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ನೀನು ವಿಧವೆಯರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದೆಯೋ, ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಪತಿವ್ರತೆಯರು, ಧರ್ಮಿಷ್ಟರು, ಗುರುಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರಿದ್ದರು. ಶೋಕಾನ್ವಿತರಾದ ಆ ಸ್ತ್ರೀಯರು ನಿನ್ನನ್ನು ಶಪಿಸಿದ ಕಾರಣ ನೀನು ಶತ್ರುವಿನ ವಶವಾದೆ."[೨೧] ಈ ಸಾಧ್ವಿಯರು ಶಾಪಗಳನ್ನು ನುಡಿದಾಗ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ದುಂದುಭಿಗಳು ಮೊಳಗಿದುವು. ಪುಷ್ಪವೃಷ್ಟಿಯಾಯಿತು ಎಂಬ ವರ್ಣನೆ ಇದೆ.[೨೨] ಇಂಥ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪತಿವ್ರತೆಯರಿದ್ದರೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ ವಾದರೂ ತಮ್ಮ ಶೀಲವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ವಿಫಲರಾದರೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಪಾತಿವ್ರತ್ಯ–ಸದ್ವರ್ತನೆ ಇವುಗಳಿಂದ ಲಭಿಸುವ ಬಲ, ತೇಜಸ್ಸು ಇವು ಬಹಳ ಸ್ತಿಮಿತವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳಿಂದ ಶೀಲರಕ್ಷಣೆಯು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂಬ ಸಂಗತಿಯು ಮೇಲಿನ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಪಾತಿವ್ರತ್ಯವೆಂಬುದು ಎಷ್ಟೇ ಉಚ್ಚಮಟ್ಟದ ಗುಣವೆನಿಸಿದರೂ ಅದರಿಂದ 'ಶೀಲರಕ್ಷಣೆ' ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ತಾಪ–ವರಗಳ ಯೋಜನಾಚಾತುರ್ಯ

ಸೀತೆಯು ನಿರಾಧಾರೆ, ಅಸಹಾಯಕಳಾಗಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಈ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಬಹುಕೌಶಲ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿ ರಾವಣನಿಗೆ ಶಾಪಗಳನ್ನು ಯೋಜಿಸಿ ಸೀತೆಯ ಶೀಲರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ್ದಾನೆ. ರಾವಣನಿಗೆ ದೊರೆತ ಶಾಪವೆಂದರೆ, ಸೀತೆಯು ಭ್ರಷ್ಟಳಾಗದೇ ಉಳಿಯುವ ಪ್ರಭಾವಶಾಲೀ, ಸಹಜ ಸರಳ ಉಪಾಯವೆಂದು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಅರಿತುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಪೂರ್ವನಿಯೋಜನೆಯಿಂದ ರಾವಣನಿಗೆ ಶಾಪಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಒಟ್ಟು ಏಳು ಶಾಪಗಳು ರಾವಣನಿಗೆ ದೊರೆತ ಉಲ್ಲೇಖವು ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯ ನಾಲ್ಕು ಶಾಪಗಳು ಪರಸ್ತ್ರೀ ಅಭಿಲಾಷೆ, ಬಲಾತ್ಕಾರ ಇವುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿತವಾಗಿವೆ.[೨೩] ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿದ ಹಲವು ಪತಿವ್ರತೆಯರ ಶಾಪಗಳ ಹೊರತಾಗಿ, ಬ್ರಹ್ಮ ಹಾಗೂ

---

೨೧. ಯುದ್ಧಕಾಂಡ, ೧೧೧.

೨೨. ಉತ್ತರಕಾಂಡ, ೨೪.

೨೩. ಶಾಪ ಕ್ರ. ೩೫, ೪೩, ೪೬.

ನಲಕೂಬರನು ಕೊಟ್ಟ ಘೋರಶಾಪಗಳು, ವೇದವತಿಯು ಮಾಡಿದ ಘೋರ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ, ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಂದ ರಾವಣನು ಮಿಸುಕಾಡ ದಂತಾಯಿತು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಹತ್ತಿರದ ಸೀತೆಯನ್ನು ದೂರವಿರಿಸಬೇಕಾಯಿತು; ಅವನಿಗೆ ಲಭಿಸುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ; ಸೀತೆಯು ದುರ್ಲಭಳಾದಳು. ತನ್ನ ತಪೋಬಲವು ಉಡುಗಬಾರದೆಂದು ವೇದವತಿಯು ರಾವಣನಿಗೆ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಡಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ, ಅವಳು ಉಚ್ಚರಿಸಿದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು ಶಾಪಕ್ಕಿಂತ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿದೆ. ವೇದವತಿಯು ಓರ್ವ ತಪಸ್ವಿನಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಅವಳು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಮೃತ್ಯುವನ್ನಪ್ಪುವಾಗ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ನುಡಿದ ಕಾರಣ ಅದರ ಪ್ರಭಾವ, ಪ್ರಖರತೆ ತುಂಬಾ ಅಧಿಕಗೊಂಡಿದೆ. ಪುಂಜಿಕಸ್ಥಲೆಯನ್ನು ಬಲಾತ್ಕರಿಸಿದ ಕಾರಣ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ರಾವಣನಿಗೆ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ರಂಭೆಯ ಮೇಲೆ ಬಲಾತ್ಕಾರವನ್ನು ಎಸಗಿದ ಕಾರಣ ನಲಕೂಬರನೂ ರಾವಣನನ್ನು ಶಪಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಎರಡೂ ಶಾಪಗಳ ಸ್ವರೂಪ, ಪರಿಣಾಮ ಒಂದೇ ರೀತಿಯದಾಗಿದೆ; ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿರುವುದು ಅವುಗಳ ವಿವರಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ; ಈ ಎರಡೂ ಶಾಪಗಳು ಕಟ್ಟಳೆಯವಾಗಿವೆ. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಶಾಪದ ಭಯವು ರಾವಣನಿಗೆ ಹಗಲಿರುಳೂ ಕಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ರಾವಣನು ತನಗಿದ್ದ ಭೀತಿಯನ್ನು ಮಂತ್ರಿಯಾದ ಮಹಾಪಾರ್ಶ್ವನ ಬಳಿ ತೋಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

ಮಹಾಪಾರ್ಶ್ವನು ರಾವಣನಿಗೆ ಕುಕ್ಕುಟ ರೀತಿಯಿಂದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಬಲಾತ್ಕರಿಸಿ ಭೋಗಿಸಬೇಕೆಂಬ ಸಲಹೆಯನ್ನಿತ್ತನು; ಅದರಿಂದಾಗುವ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ಬಲವು ರಾವಣನ ಬಳಿಯಿದೆ ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಹೊಗಳಿದನು. ಆಗ ರಾವಣನು ತಾನು ಪುಂಜಿಕಸ್ಥಲೆಯನ್ನು ಬಲಾತ್ಕರಿಸಿದಾಗ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಿಂದ ಹೊಂದಿದ, ಈವರೆಗೆ ರಹಸ್ಯವಾಗಿಟ್ಟ ಶಾಪದ ವಿಷಯವನ್ನು ಮಹಾಪಾರ್ಶ್ವನಿಗೆ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದನು:[೭೪]

ಇತ್ಯಹಂ ತಸ್ಯ ಶಾಪಸ್ಯ ಭೀತಃ ಪ್ರಸಭಮೇವ ತಾಮ್ ।
ನಾರೋಹಯೇ ಬಲಾತ್ಸೀತಾಂ ವೈದೇಹೀಂ ಶಯನೇ ಶುಭೇ ॥

"ಈ ರೀತಿ ಬ್ರಹ್ಮನ ಶಾಪಕ್ಕೆ ತುಂಬಾ ಹೆದರಿಕೊಂಡ ನಾನು ವಿದೇಹ ಕನ್ಯೆಯಾದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಶುಭಶಯ್ಯೆಯ ಮೇಲೆ ಭೋಗಿಸಲು ಅಸಮರ್ಥನಾಗಿದ್ದೇನೆ" ಎಂದು ಸ್ವತಃ ರಾವಣನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

---

೭೪. ಯುದ್ಧಕಾಂಡ, ೧೩.

ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ರಾಮಕಥೆಯು ವನಪರ್ವದ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ (೨೭೩ರಿಂದ ೨೯೧) ಬಂದಿದೆ.

ಕಾಮಮಂಗಾನಿ ಮೇ ಸೀತೇ ದುನೋತು ಮರಕಧ್ವಜಃ ॥೨೭॥

ನ ತ್ವಾಮಕಾಮಾಂ ಸುಶ್ರೋಣಿ ಸಮೇಷ್ಯೇ ಚಾರುಹಾಸಿನೀಮ್ ॥೨೮॥

"ಹೇ ಸುಂದರಿ! ಎಲೈ ಸುಹಾಸಿನಿಯೆ! ಕಾಮನು ನನ್ನ ಶರೀರವನ್ನು ಎಷ್ಟೇ ಪೀಡಿಸಿದರೂ ನಾನು ನನ್ನ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಿಲ್ಲದೆ ಸಮಾಗಮಿಸುವುದಿಲ್ಲ." ಈ ರೀತಿ ರಾವಣನು ನಿಖರವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ಇನ್ನಿತರ ಪುರಾವೆಗಳ ಆವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ.

ತ್ರಿಜಟೆ ಎಂಬ ರಾಕ್ಷಸಿಯು ಸೀತೆಯಲ್ಲಿ ನೆಚ್ಚಿಕೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದ್ದಾಳೆ:

ಮಾ ಚ ತೇऽಸ್ತು ಭಯಂ ಭೀರು ರಾವಣಾಲ್ಲೋಕಗರ್ಹಿತಾತ್ ।

ನಲಕೂಬರಶಾಪೇನ ರಕ್ಷಿತಾ ಹ್ಯಸಿ ನಂದಿನೀ ॥೫೯॥

ಶಪ್ತೋಹ್ಯೇಣ ಪುರಾ ಪಾಪೋ ವಧುಂ ರಂಭಾಂ ಪರಾಮೃಶನ್ ।

ನ ಶಕ್ನೋತ್ಯವಶಾಂ ನಾರೀಮುಪೈತುವ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯಃ ॥೬೦॥

"ಹೇ ನಂದಿನಿ! ಆತನಿಗೆ ಕುಬೇರಪುತ್ರನಾದ ನಲಕೂಬರನ ಶಾಪವು ದೊರಕಿದೆ. ಅದರಿಂದಲೇ ನಿನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಈ ದುಷ್ಟನು ಸೊಸೆಯಂತಿದ್ದ ರಂಭೆ ಎಂಬ ನಾರಿಯೊಡನೆ ಅತಿಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಆ ಕಾರಣ ಆತನಿಗೆ ತಾನಾಗಿ ಶಾಪ ದೊರಕಿದೆ. ಈ ಅಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾದ ರಾವಣನು ಆತನಿಗೆ ತಾನಾಗಿ ವಶವಾಗದ ಸ್ತ್ರೀಯೊಡನೆ ಸಮಾಗಮವನ್ನು ನಡೆಸಲು ಅಸಮರ್ಥನಾಗಿದ್ದಾನೆ."

ಶ್ರೀರಾಮನು ಸೀತೆಯ ಚಾರಿತ್ರ್ಯದ ಶುದ್ಧತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಸಂದೇಹವನ್ನು ತಳೆದು ಅವಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಲು ಸಿದ್ಧನಾದಾಗ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಪ್ರಕಟನಾಗಿ ಇಂತೆಂದನು:

ನಲಕೂಬರಶಾಪೇನ ರಕ್ಷಾ ಚಾಸ್ಯಾಃ ಕೃತ ಮಯಾ ॥೩೩॥

(ವನಪರ್ವ, ೨೯೧)

"ನಲಕೂಬರ ಶಾಪದಿಂದ ನಾನು ಅವಳ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನೇರ್ಪಡಿಸಿದ್ದೆನು. ಅದೇ ರೀತಿ

ಯಸಿ ಹ್ಯಕಾಮಾ ಮಾ ಸೇವೇತ ಸ್ತ್ರಿಯಮನ್ಯಾಮಪಿ ಧ್ರುವಮ್ ।
ಶತಧಾऽಸ್ಯ ಫಲೇನ್ಮೂರ್ಧಾ ಇತ್ಯುಕ್ತಃ ಸೋऽಭವತ್ ಪುರಾ ॥೩೪॥
(ವನಪರ್ವ, ೨೯೧)

"ಅವನಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯಿರದ ಯಾವ ಯಾವ ಪರಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಆತನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಭೋಗಿಸಿದರೆ ಆತನ ಶಿರಸ್ಸು ಸಹಸ್ರ ಹೋಳಾಗುವದು" ಎಂಬ ಶಾಪವನ್ನು ಮೊದಲೇ ಕೊಡಲಾಗಿತ್ತು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಸೀತೆಗೆ ಈ ವಿಧದ ಆಶ್ವಾಸನೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಕಾರಣ– ಸೀತೆಯು ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಭ್ರಷ್ಟಳಾಗದೇ ಉಳಿದಿರುವುದರ ಶ್ರೇಯವು. ಅವಳ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯಕ್ಕಿರದೆ, ರಾವಣನಿಗೆ ದೊರೆತ ಶಾಪಗಳ ಮೂಲಕವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಉಪಸಂಹಾರ

ಐಹಿಕ ಸುಖಸಮೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಮತ್ತು ದುಃಖನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ಮಾನವನು ಸತತ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಆತನ ಬಲವತ್ತರವಾದ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಾಗಿದೆ. ತನ್ನ ಉದ್ದಿಷ್ಟಗಳನ್ನು ಸಾಧ್ಯಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಆತನು ಎಲ್ಲ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಮಾಡಿಯೂ ಧ್ಯೇಯಗಳು ಕೈಗೂಡದಿದ್ದರೆ, ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ವಿಫಲ ಎಂದೆನಿಸಿದಾಗ ಆತನು ಮಾನವೇತರ ಅಥವಾ ಅತಿಮಾನವೀ, ಮಹಾಮಾನವೀಶಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಶರಣುಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ವಿಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಯಾದಂತೆ ಅಸಾಧ್ಯವೆನಿಸಿದ ಸಂಗತಿಗಳು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿವೆ; ಸಹಜವಾಗಿ, ಸುಲಭವಾಗಿ ದೊರೆಯುವಂತಾಗಿವೆ. ಇಂದಿನ ಐಹಿಕ ಜೀವನವು ವಿವಿಧ ರೀತಿಯಿಂದ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಸಾಧಿಸಿದ್ದರೂ ಮಾನವೇತರ ಶಕ್ತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಅವನಿಗಿದ್ದ ಶ್ರದ್ಧೆ, ಕುತೂಹಲ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ಸುಶಿಕ್ಷಿತ ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ಬುದ್ಧಿನಿಷ್ಠರನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಬಹುಸಂಖ್ಯ ಜನರು ಈ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನಂಬುತ್ತಾರೆ. ಐಹಿಕ ಉದ್ದಿಷ್ಟ ಅಭಿಲಾಷೆಗಳ ಪೂರ್ತಿಗಾಗಿ ಜನರು ಇಂದು ಕೂಡ ಸತ್ಯನಾರಾಯಣವ್ರತವನ್ನಾಚರಿಸುತ್ತಾರೆ; ಹರಕೆಗಳನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ; ವ್ರತನಿಯಮಗಳನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ; ದೇವರಿಗೆ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಮಠ–ಮಂದಿರಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಾದಿಗಳ ದಟ್ಟಣೆಯಾಗುತ್ತಿರುವುದು ಐಹಿಕ ಲಾಭಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಎಂದೆನ್ನಬಹುದು. ಆತ್ಮೋದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹೋಗುವವರು ಅತಿವಿರಳವಿರುತ್ತಾರೆ.

ವ್ಯಾಸ-ವಾಲ್ಮೀಕಿಯರಂಥ ಮಹಾಪುರುಷರು ತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಶಾಪ-ವರಗಳನ್ನು ಮುಕ್ತಹಸ್ತದಿಂದ ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ. ಶಾಪ-ವರಗಳ ಸಂಕಲ್ಪನೆಯು ಮಾನವನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿತವಾಗಿದೆ. ಇವು ಕಥೆಯಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕುವಂತಿಲ್ಲ. ಋಷಿಗಳ ಬುದ್ಧಿಯ ಕೌಶಲ್ಯದಿಂದ ಅವು ಕೃತ್ರಿಮವೆಂದೆನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ಶಾಪ-ವರಗಳನ್ನಂತೂ ಕಥೆಯಿಂದ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುವದು ಸುತರಾಂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳ ಯೋಜನಕತೆಯು ಮಹತ್ತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀ ಮ.ರಂ. ಶಿರವಾಡಕರ ಎಂಬವರು ಮಹಾಭಾರತದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ:

"ವರ ಹಾಗೂ ಶಾಪ ಇವು ಲೇಖಕರ ಕಲ್ಪನಾವಿಲಾಸದ ಆವಿಷ್ಕೃತಿಯಾಗಿವೆ. ಇದೊಂದು ಪ್ರಕಾರದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯ ಅಲಂಕಾರವೆಂದೆನ್ನಬಹುದು. ಅವುಗಳ ಉಗಮವು ಕರ್ಮವಾದದಲ್ಲಿಯ ಸಿದ್ಧಾಂತದಿಂದಾಗಿದೆ.[೭೫] ಈ ವಿಧಾನವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ವಿವರವಾಗಿ ಅಭ್ಯಸಿಸಬೇಕು. ಕಲ್ಪನಾವಿಲಾಸ ಅಥವಾ ಅಲಂಕಾರ ಇವುಗಳಿಂದ ಲೇಖನ ಸೌಂದರ್ಯವು ವರ್ಧಿಸುತ್ತದೆ; ಅವುಗಳ ಅಭಾವವಿದ್ದರೆ ಸೌಂದರ್ಯಹಾನಿಯಾಗುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಅವು ಬೇರ್ಪಡಿಸದಂಥ ಭಾಗವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಶಾಪ-ವರಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಹೊರಗಿನವು; ಅವುಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಇಲ್ಲವೇ ತೆಗೆದುಹಾಕಬಹುದು; ಏಕೆಂದರೆ ಅವು ಕೃತ್ರಿಮವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಅಂತರಂಗದೊಡನೆ ಬೆರೆತಿರುವುದಿಲ್ಲ; ಸಾಮರಸ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದುವದಿಲ್ಲ. ನಿಜವಾಗಿ ಶಾಪ-ವರಗಳು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿವೆಯೇ? ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿಯ ದಶರಥನು ಕೈಕೇಯಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ವರಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಬಹುದೇ? ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುವದಾದರೂ ಏನು? ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ರಾವಣನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ವರ ಮತ್ತು ಶಾಪಗಳು ಆಲಂಕಾರಿಕವಾಗಿವೆಯೇ? ಅವುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟರೆ ಕಥೆಯ ಪಾಡೇನಾಗಬಹುದು? ಬ್ರಹ್ಮನ ಶಾಪದ ಭಯವು ರಾವಣನಿಗೆ ಎಷ್ಟೊಂದಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಈ ಶಾಪದ ಜೊತೆ ನಲಕೂಬರನು ಕೊಟ್ಟ ಶಾಪ ಮತ್ತು ವೇದವತಿಯ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಇವು ಇರದಿದ್ದರೆ ಸೀತೆಯ ಶೀಲರಕ್ಷಣೆ ಸಾಧ್ಯವಿತ್ತೆ? ಶಾಪ-ವರಗಳು ರಾಮಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಇರದಿದ್ದರೆ ಈಗ ನಾವು ಕಾಣುತ್ತಿರುವ ರಾಮಾಯಣವು ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಶಾಪ-ವರಗಳು ಕರ್ಮವಾದದ ಸಿದ್ಧಾಂತದಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿರದೆ ಅವು ಜನಮಾನಸದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದ, ಮಾನವನ ಸ್ವಭಾವ ಧರ್ಮವಿಶೇಷದಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿವೆ. ಮಾನವೇತರ ಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ ಶ್ರದ್ಧೆ

೭೫. ಹಸ್ತಿನಾಪುರ.

ಇರದಿದ್ದರೆ, ಶಾಪ–ವರಗಳನ್ನು ನಂಬುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕರ್ಮವಾದದ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲಾಗದಿದ್ದರೂ, ಅದರ ಪೋಷಣೆಯು ಸಹ ಮಾನವನ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಮೂಲಕವೇ ಆಗಿದೆ.

ಶಾಪ–ವರಗಳನ್ನು ಯಥೋಚಿತವಾಗಿ, ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ, ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಸಹಜ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಳಸಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ರಾಮಕಥೆಗೆ ದಿವ್ಯ ಮೆರುಗನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ.

ರಾಮಕಥೆಯು ನಾರದನಿಗೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ವಾಲ್ಮೀಕಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಆ ಕಥೆಯು ಆಗ ಅಷ್ಟೊಂದು ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ನಾರದನು ಹೇಳಿದ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ವರಗಳ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ.[೨೬]

ವರ–ಶಾಪಗಳ ಕಲ್ಪನೆಯು ರಾಮಾಯಣದ ಪೂರ್ವದಿಂದಲೂ ಇದೆ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಈ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ತನ್ನ ಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಬಳಸಿ ರಾಮಕಥೆಯನ್ನು ಸರ್ವಾಂಗಸುಂದರವಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ರಾಮಾಯಣವು ಶತಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ, ಭಕ್ತಾದಿಗಳಲ್ಲಿ, ರಸಿಕರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ದೃಢವಾಗಿರಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ನಾರದನು ಹೇಳಿದ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ತನ್ನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ, ನವಚೈತನ್ಯದಿಂದ ಅದನ್ನು ಪೋಷಿಸಿ ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ಅಮರಗೊಳಿಸಿದ್ದಾನೆ. ರಾಮಾಯಣದ ಸೌಂದರ್ಯದ ಹಲವಾರು ಕೋನಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಪ–ವರಗಳು ಒಂದು ಥಳಥಳಿಸುವ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಇದನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುವುದೇ **'ಶಾಪಾದಪಿ–ವರಾದಪಿ'**ಯ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

ವಿಜಾಪುರ **ಶ್ರೀ ರ. ಭಿಡೆ**

೧–೧–೧೯೮೭

೨೬. ಬಾಲಕಾಂಡ, ೧–೨೨, ೭೬, ೮೬.

ಶಾಪವಾಣಿ

೧. ವಾಲ್ಮೀಕಿ < ನಿಷಾದ
ಬಾಲಕಾಂಡ/೨

ಒಮ್ಮೆ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಋಷಿಯು ಭರದ್ವಾಜನೆಂಬ ತನ್ನ ಶಿಷ್ಯನೊಡನೆ ತಮಸಾ ನದಿಯ ತೀರದ ವನದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆಗೆ ತಕ್ಕ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗ ಯಾವ ಆಧಿವ್ಯಾಧಿಗಳ ಚಿಂತೆಯೂ ಇರದ ಕಾಮಕೇಳಿಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ ಕ್ರೌಂಚಪಕ್ಷಿಗಳ ಒಂದು ಜೊತೆಯು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಇದನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಅದನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೇ ಪಾಪಬುದ್ಧಿಯ ನಿಷಾದನು, ನಿಷ್ಕಾರಣ ವೈರವನ್ನು ತಳೆದು ಆ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯ ಗಂಡಿಗೆ ಗುರಿಯಿಟ್ಟನು. ಬಿಟ್ಟ ಬಾಣವು ಮರ್ಮಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ತಗುಲಿ ಅದು ತಕ್ಷಣ ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿತು; ದೇಹವೆಲ್ಲ ರಕ್ತರಂಜಿತವಾಗಿತ್ತು. ಪ್ರಾಣಾಂತಿಕ ವೇದನೆಯಿಂದ ಕಸಿವಿಸಿಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ತನ್ನ ಪ್ರಿಯಕರನನ್ನು ಕಂಡು ಹೆಣ್ಣು ಕ್ರೌಂಚವು ಕರುಣಸ್ವರದಿಂದ ರೋದಿಸತೊಡಗಿತು. ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಆರಕ್ತವರ್ಣದ ತುರಾಯಿಯುಳ್ಳ, ಕಾಮಪರವಶನಾದ, ಹಗಲಿರುವಳು ಜೊತೆಜೊತೆಯಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದ ತನ್ನ ಪ್ರಿಯಕರನ ಆ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಂಡು, ಆ ಹೆಣ್ಣು ಹಕ್ಕಿಯು ಬಲು ವ್ಯಾಕುಲಗೊಂಡಿತು. ಪ್ರಿಯಕರನ ಅಗಲುವಿಕೆಯು ಅಸಹನೀಯವಾಯಿತು. ಈ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಕಂಡ ವಾಲ್ಮೀಕಿಗೆ ಹೇಳಲಾಗದ ವ್ಯಥೆಯಾಯಿತು. ರೋದಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಪಕ್ಷಿಣಿಯನ್ನು ಕಂಡಾಗ, ಈ ಪರಿ ಕಾಮಪರವಶವಾದ ಪಕ್ಷಿಯನ್ನು ವಧಿಸುವುದು 'ಅಧರ್ಮ'ವೆಂದೆನಿಸಿದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಮುಖದಿಂದ ಈ ಉದ್ಗಾರವು ಹೊರಬಂದಿತು:

ಮಾ ನಿಷಾದ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಂ ತ್ವಮಗಮಃ ಶಾಶ್ವತೀಃ ಸಮಾಃ ।
ಯತ್ಕ್ರೌಂಚಮಿಥುನಾದೇಕಮವಧೀಃ ಕಾಮಮೋಹಿತಮ್ ॥೧೫॥*

---

* ಈ ಶ್ಲೋಕದ ವಿವಿಧ ಅನುವಾದಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಭಿನ್ನತೆಯು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ:

(೧) ಪಂ. ಶ್ರೀ ದಾ. ಸಾತವಳೇಕರ ಇವರ ಅನುವಾದವು ಕೈ. ಕಾಶೀನಾಥಶಾಸ್ತ್ರಿ ಲೇಲೆ ಇವರು ಮಾಡಿದ ಅನುವಾದದಂತೆ ಇದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲ.

(೨) ಡಾ॥ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಅಯ್ಯಂಗಾರ ಮತ್ತು ವಿದ್ವಾನ್ ಎಸ್. ರಂಗನಾಥಶರ್ಮ ಇವರು ಮಾಡಿದ ವಾಲ್ಮೀಕಿರಾಮಾಯಣದ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯ ಈ ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥಗಳು ಕೈ. ಕಾಶೀನಾಥಶಾಸ್ತ್ರಿ ಲೇಲೆ ಇವರು ಮಾಡಿದ ಅನುವಾದದ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಹೋಲುತ್ತವೆ.

"ಎಲೈ ನಿಷಾನನೇ! ಕಾಮಪರವಶವಾಗಿದ್ದ ಕ್ರೌಂಚ-ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯ ಒಂದನ್ನು ನೀನು ಕೊಂದಿರುವೆ; ಕಾರಣ ನೀನು ಬಹಳ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಬದುಕಬಾರದು."

ಈ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಿದೊಡನೆಯೇ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಚಿಂತಾಗ್ರಸ್ತನಾದನು. ತಪಸ್ಸನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸುವ ಶಾಪವಾಣಿಯು ತನ್ನ ಮುಖದಿಂದ ಹೊರಬಂದದಕ್ಕೆ ನೊಂದುಕೊಂಡನು. "ಚರಣಬದ್ಧವಾದ, ಸಮ ಅಕ್ಷರಗಳುಳ್ಳ ಛಂದೋಬದ್ಧವಾದ, ಅಕ್ಷರರಚನಾದೋಷರಹಿತವಾದ ವೀಣೆಯ ಶ್ರುತಿಯೊಡನೆ ಹಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಈ ಶ್ಲೋಕವು ನಾನು ಶೋಕಾಕುಲನಿದ್ದಾಗ ನನ್ನ ಮುಖದಿಂದ ತಾನಾಗಿಯೇ ಬಂದಿದೆ; ಅದು ಅಕೀರ್ತಿಕಾರಕವಾಗದೇ ಕೀರ್ತಿರೂಪವಾಗಲಿ" ಎಂದು ತನ್ನ ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಶಿಷ್ಯನು ಸಮ್ಮತಿಸಿ ಅಹುದೆಂದು ತಲೆಬಾಗಿಸಿದಾಗ ಋಷಿಯು ಸಂತೋಷಗೊಂಡರು; ನಂತರವೂ ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಾಳ ಹಾಕುತ್ತಲೇ ಇತ್ತು. ಈ ರೀತಿ ಅಸ್ವಸ್ಥ ಮನಃಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ವಾಲ್ಮೀಕಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಇಂತೆಂದನು: "ನೀನು ರಚಿಸಿದ ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಯಶೋರೂಪ ವಾಗುವದು; ಅದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಎಲೈ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞನೇ, ನನ್ನ ಇಷ್ಟಾನುಸಾರ ವಾಗಿಯೇ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿಯು ಒಲಿದಿದ್ದಾಳೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ಋಷಿವರ್ಯನೇ, ನೀನು ರಾಮನ ಸಂಪೂರ್ಣ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸು! ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲೆಲ್ಲ ಮನೋಹರನು,

---

(೩) ಹೇ ನಿಷಾದನೆ! ಕೌಂಚ-ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯ ಕಾಮಮೋಹಿತವಾದ ಒಂದನ್ನು ನೀನು ಕೊಂದೆ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಎಂದೆಂದಿಗೂ ನಿನಗೆ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯು ದೊರೆಯಲಾರದು.

-ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣ, ಸಮಗ್ರ ಮರಾಠೀ ಅನುವಾದ, ಖಂಡ ೧, ಪು.೫
ಶ್ರೀರಾಮಕೋಶ ಮಂಡಳ, ಪುಣೆ.

(೪) 'ನಿಷಾದನೇ! ನಿನಗೆ ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಶಾಂತಿ ದೊರೆಯಲಾರದು! ಏಕೆಂದರೆ ನೀನು ಕ್ರೌಂಚ ಪಕ್ಷಿಯ ಜೋಡಿಯಲ್ಲಿಯ ಕಾಮಮೋಹಿತವಾದ ಗಂಡುಹಕ್ಕಿಯನ್ನು, ಅದರ ಯಾವ ಅರಾಪಧವೂ ಇರದಾಗ, ಕೊಂದೆ.'

-ಡಾ. ಪ್ರ. ನ. ಜೋಶಿ, ಸಾರ್ಥ ವಾಲ್ಮೀಕಿರಾಮಾಯಣ, ಖಂಡ ೧;
ಗೀತಾ ಪ್ರೆಸ್, ಗೋರಖಪುರದ ಹಿಂದೀ ಅನುವಾದವೂ ಇದೆ ಅರ್ಥದ್ದಿದೆ.

(೫) No fame be thine for endless time,
Because, base outcast, of thy crime,
Whowe cruel hand was fain to slay,
One of this gentle pair at play!

-Ralph T. H. Griffith; *Ramayan of Valmiki,* p.7.

ವಿಚಾರವಂತನು, ಧರ್ಮಾತ್ಮನು ಮತ್ತು ಭಗವಂತ ನೆನಿಸುವವನು ಆತನೊಬ್ಬನೇ ಇದ್ದಾನೆ. ಕಾರಣ, ನೀನು ನಾರದನಿಂದ ಕೇಳಿಕೊಂಡ ಬುದ್ಧಿಪ್ರೇರಕವಾದ ರಾಮವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳು! ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಪ್ರಜ್ಞಾವಂತ ರಾಮನೆ, ಎಲ್ಲ ರಾಕ್ಷಸರ, ವಿದೇಹ ದೇಶದ ಅಧಿಪತಿಯ ಕನ್ಯೆಯಾದ ಸೀತೆಯ, ಇವರೆಲ್ಲರ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಇಲ್ಲವೇ ಅಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಏನೆಲ್ಲ ಚರಿತ್ರೆಯಾಗಬಹುದೋ ಅದು, ಅನ್ಯರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿರದಿದ್ದರೂ ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತಾ ಹೋಗುವದು. ಈ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ವಾಣಿಯು ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಅಸತ್ಯವಾಗಲಾರದು; ಕಾರಣ ಮನೋಹರವಾದಂಥ, ಪುಣ್ಯದಾಯಕವಾದಂಥ ಶ್ಲೋಕಬದ್ಧವಾದ ರಾಮಕಥೆಯನ್ನು ನೀನು ಬಣ್ಣಿಸು, ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಗಿರಿ–ನದಿಗಳು ಇರುತ್ತವೆಯೋ ಆವರೆಗೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ರಾಮಾಯಣ ಕಥೆಯು ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುವುದು. ಇದಲ್ಲದೇ ನೀನು* ರಚಿಸಿದ ರಾಮಕಥೆಯು ಜನಮಾನಸದಲ್ಲಿರುವವರೆಗೆ, ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಡುವಾಗ ನೀನು ಕ್ರೋಧವನ್ನು ತಳೆದುದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಸ್ಥಾನವು ಕೆಳಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ತಲುಪಿದ್ದರೂ ನೀನು ಸರ್ವೋಚ್ಚಸ್ಥಾನವಾದ ನನ್ನ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವೆ.''

ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಮುಖದಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದ ಈ ಶಾಪೋದ್ಧಾರವು ರಾಮಾಯಣ ದಂಥ ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ನಿರ್ಮಿತಿಯ ಮೂಲಕಾರಣವಾದ್ದರಿಂದ ಈ ಶಾಪದ ಮಹತ್ವವು ಅನನ್ಯಸಾಧಾರಣವಾಗಿದೆ.

೨–೩. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ > ಮಾರೀಚ, ಸುಬಾಹು
ಬಾಲಕಾಂಡ/೧೯

ಒಮ್ಮೆ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದವರೊಡನೆ ದಶರಥರಾಜನು ತನ್ನ ಪುತ್ರರ ಮದುವೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರವಿನಿಮಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ವಿಶ್ವಮಿತ್ರನು ರಾಜನ ಭೇಟಿಗಾಗಿ ಬಂದನು. ರಾಜನು ಆತನನ್ನು ವಿಧಿಯುಕ್ತವಾಗಿ ಸತ್ಕರಿಸಿ ಯಥೋಚಿತವಾಗಿ ಸ್ವಾಗತಿಸಿದನು. ಋಷಿಯು ರಾಜನ ಕ್ಷಮೆ, ಕುಶಲಾಭ್ಯುದಯ ಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದನು. ವಸಿಷ್ಠ ಮೊದಲಾದ ಅನ್ಯಋಷಿಗಳನ್ನು ಭೇಟಿಯಾದನು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಆಗಮನ ದಿಂದ ದಶರಥನಿಗೆ ಅತಿಶಯ ಆನಂದವಾಯಿತು. ಕೈಮುಗಿದು ಅತಿವಿನಯದಿಂದ ದಶರಥನು, ಋಷಿಯ ಆಗಮನದ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಕೇಳಿದನು. ಋಷಿಯು ಹೇಳುವ ಕಾರ್ಯವು ಎಷ್ಟೇ ಕಠಿಣವಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಪೂರೈಸುವ ಆಶ್ವಾಸನೆಯನ್ನು ರಾಜನಿತ್ತನು. ಸಂತೋಷಗೊಂಡ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ''ರಾಜೇಂದ್ರನೇ! ನಾನು ಹೇಳಬಯಸುವುದನ್ನು ಪೂರೈಸಲು ನೀನು ದೃಢಸಂಕಲ್ಪನಾಗು! ನಾನು ಯಜ್ಞದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದಾಗ

ಬೇಕುಬೇಕಾದ ರೂಪಗಳನ್ನು ಧರಿಸಬಲ್ಲ ಮಾರೀಚ ಮತ್ತು ಸುಬಾಹು ಎಂಬ ಇಬ್ಬರೂ ರಾಕ್ಷಸರು ನನ್ನ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ವಿಘ್ನಗಳನ್ನು ತಂದು ಅದನ್ನು ಪೂರ್ತಿಮಾಡ ಗೊಡುತ್ತಿಲ್ಲ. ನಾನು ಅನೇಕ ಸಲ ದೀಕ್ಷಾವ್ರತವನ್ನು ಮುಗಿಸುವ ಹಂತದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ, ಈ ಇಬ್ಬರು ರಾಕ್ಷಸರು ರಕ್ತ–ಮಾಂಸಗಳನ್ನು ತಂದು ಯಜ್ಞ ವೇದಕೆಯಲ್ಲಿ ಚೆಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ರೀತಿ ನನ್ನ ಯಜ್ಞ ದೀಕ್ಷೆಯು ಮತ್ತು ಯಜ್ಞವು ಹಾಳಾಗುತ್ತಿದೆ; ಕಾರಣ ನಾನು ಶಾಂತಚಿತ್ತ ವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಆ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುತ್ತೇನೆ."

ನ ಚ ಮೇ ಕ್ರೋಧಮುತ್ಸ್ರಷ್ಟುಂ ಬುದ್ಧಿರ್ಭವತಿ ಪಾರ್ಥಿವ ॥೭॥
ತಥಾಭೂತಾ ಹಿ ಸಾ ಚರ್ಯಾ ನ ಶಾಪಸ್ತತ್ರ ಮುಚ್ಯತೇ ॥೮॥

"ಹೇ ರಾಜನೇ! ಯಜ್ಞದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಹಿಸಿದ ಪುರುಷನು ಶಪಿಸಲು ಉದ್ಯುಕ್ತನಾಗುವದು ತರವಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುವದು ನನ್ನಿಂದ ಆಗುತ್ತಿಲ್ಲ" ಎಂದು ಅಂದನು. ಅನಂತರ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ರಾಜನಿಗೆ, "ಆ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಸಂಹರಿಸಲು ನೀನು ನನ್ನ ಹಿರಿಯ ಮಗನಾದ ರಾಮನನ್ನು ನನಗೆ ಒಪ್ಪಿಸು; ರಾಕ್ಷಸರ ನಾಶ ಮಾಡಲು ಅವನೊಬ್ಬನೇ ಸಮರ್ಥನು; ನಾನು ರಾಮನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿ ಆತನ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಬಯಸುವೆನು" ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ದಶರಥನು ಋಷಿಗೆ ಮಾತುಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೂ, ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಕೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸುವದು ಆತನಿಗೆ ಕಷ್ಟಕರವೆನಿಸಿತು. ರಾಜನು ಬಗೆಬಗೆಯ ನೆವಗಳನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟನು. ಆಗ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಕೋಪವು ಕೆರಳಿತು. ರಾಜನಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿ ರಾಮನನ್ನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನೊಡನೆ ಕಳುಹಿಸಬೇಕೆಂಬ ಸಲಹೆಯನ್ನಿತ್ತನು.

ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಲ್ಲಿದ್ದರೂ, ಆತನು ವ್ರತಸ್ಥನಾಗಿದ್ದರೀಂದ ಶಪಿಸಲಿಲ್ಲ. ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಡದ ಕಾರಣ ಅದರ ಸ್ವರೂಪವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಲ್ಲ.

೪. ಅಗಸ್ತ್ಯ < ಮಾರೀಚ
ಬಾಲಕಾಂಡ/೨೫

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ತಾಟಕಿಯ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ರಾಮನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಅಗಸ್ತ್ಯ < ತಾಟಕಾ ಶಾಪ ಕ್ರ. ೬.

ಅಗಸ್ತ್ಯನು ಸುಂದರನನ್ನು ವಧಿಸಿದ ನಂತರ ಮಾರೀಚನು ಆತನ ಮೇಲೆ ಏರಿಹೋದನು.

.....ಯಕ್ಷೀ ಪುತ್ರಂ ವ್ಯಜಾಯತ ।
ಮಾರೀಚಂ ನಾಮ ದುದರ್ಷಂ ಯಃ ಶಾಪಾದ್ರಾಕ್ಷಸೋಽಭವತ್ ॥೯॥

ಯಕ್ಷಿಣಿಗೆ ಮಾರೀಚನೆಂಬ ಅಜಿಂಕ್ಯನಾದ ಮಗನು ಹುಟ್ಟಿದನು; ನಂತರ ಶಾಪದಿಂದ ಆತನು ರಾಕ್ಷಸನಾದನು.

೫. ಅಗಸ್ತ್ಯ < ಸುಂದ
ಬಾಲಕಾಂಡ/೨೫

ತಾಟಕಿಯ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ವಿಶ್ವಮಿತ್ರನು ರಾಮನಿಗೆ ಹೇಳವಾಗ ಈ ಶಾಪದ ಉಲ್ಲೇಖ ಬಂದಿದೆ.

ಅಗಸ್ತ್ಯ < ತಾಟಕಾ ಶಾಪ ಕ್ರ. ೬.

ಸಂದನ ಅಪರಾಧಕ್ಕಾಗಿ ಅಗಸ್ತ್ಯನು ಆತನಿಗೆ ಶಾಪವನ್ನಿತ್ತನು.

ಸುಂದೇ ತು ನಿಹತೇ ರಮ ಅಗಸ್ತ್ಯಮೃಷಿಸತ್ತಮಮ್ ॥೧೦॥

ಅಗಸ್ತ್ಯನ ಶಾಪದಿಂದ ಸುಂದನ ವಧೆಯಾಯಿತು.

ಸುಂದನಿಂದ ನಡೆದ ಅಪರಾಧವಾಗಲೀ, ಅಗಸ್ತ್ಯನು ಆತನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಶಾಪವಾಗಲೀ ವಿವರವಾಗಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಲ್ಲ.

೬. ಅಗಸ್ತ್ಯ < ತಾಟಕಾ
ಬಲಕಾಂಡ/೨೫

ತಾಟಕಾವನದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುವಾಗ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಋಷಿಯು ತಾಟಕಾ ಇವಳ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ರಾಮನಿಗೆ ವಿವರಿಸಿದನು:

ಹಿಂದೆ ಸುಕೇತು ಎಂಬ ದೊಡ್ಡ ಯಕ್ಷನಿದ್ದನು. ಆತನಿಗೆ ಮಕ್ಕಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಸದಾಚಾರಿಯಾದ ಆ ಯಕ್ಷನು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಮಹಾತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಿದನು. ಆಗ ಬ್ರಹ್ಮನು ಅತಿಶಯ ಸಂತೋಷಗೊಂಡನು; ಆದರೆ ಪುತ್ರನನ್ನು ದಯ ಪಾಲಿಸದೆಯೇ ತಾಟಕಾ ಎಂಬ ಕನ್ಯಾರತ್ನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ತಾಟಕಾ ಇವಳು ಸುಸ್ವರೂಪಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಅವಳು ಯೌವನಕ್ಕೆ ಬಂದನಂತರ ಅವಳ ವಿವಾಹವು ಜಂಭಪುತ್ರನಾದ ಸುಂದನೊಡನೆ ಆಯಿತು. ಅಗಸ್ತ್ಯನ ಶಾಪದಿಂದ ಸುಂದನ ವಧೆಯಾಯಿತು. ತಾಟಕಿಯು ಕೋಪಗೊಂಡಳು. ಮಾರೀಚನೆಂಬ ತನ್ನ

ಪುತ್ರನೊಡಗೂಡಿ ಋಷಿಯನ್ನು ನುಂಗಬೇಕೆಂದು ಆತನ ಮೇಲೆ ಏರಿಹೋದಳು. "ಮಾರೀಚನು ರಾಕ್ಷಸನಾಗಲಿ!" ಎಂದು ಅಗಸ್ತ್ಯನು ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ತಾಟಕಿಯನ್ನು ಹೀಗೆ ಶಪಿಸಿದನು:

ಪುರುಷಾದೀ ಮಹಾಯಕ್ಷೀ ವಿಕೃತಾ ವಿಕೃತಾನನಾ ।
ಇದಂ ರೂಪಂ ವಿಹಾಯಾಶು ದಾರುಣಂ ರೂಪಮಸ್ತು ತೇ ॥೧೩॥

"ಈ ನಿನ್ನ ರೂಪವು ಇಲ್ಲದಾಗಿ ನೀನು ಕೂಡಲೇ ಘೋರ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳುವೆ; ಮಹಾಭಯಂಕರ ದೇಹ–ರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಮಹಾಯಕ್ಷಿಣಿಯಾದ ನೀನು ಜನರನ್ನು ನುಂಗುವ ರಕ್ಕಸಿಯಾಗುವೆ" ಎಂದು ಶಪಿಸಿದನು.

ಈ ಶಾಪದಿಂದ ತಾಟಕಿಯ ಕೋಪ ಕೆರಳಿತು. ಕ್ರೋಧಾವಿಷ್ಟಳಾದ ಅವಳು ಅಗಸ್ತ್ಯ ಋಷಿಯ ಸಂಚಾರದ, ಪವಿತ್ರ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಧ್ವಂಸಗೊಳಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದಳು.

೭. ? < ತಾಟಕಾವನ

ಬಾಲಕಾಂಡ/೨೬

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ತಾಟಕಿಯ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ರಾಮನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ:

ಅಗಸ್ತ್ಯನು ಶಪಿಸಿದ ನಂತರ ಆತನ ಸಂಚಾರದ ಪವಿತ್ರ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ತಾಟಕಿ ಧ್ವಂಸಗೊಳಿಸಹತ್ತಿದಳು. "ಇಮಥ ದುರಾಚಾರಿಣಿಯಾದ, ಅತಿಬಲಿಷ್ಠಳಾದ, ಬೇಕುಬೇಕಾದ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳಬಲ್ಲ ಈ ಯಕ್ಷಿಣಿಯನ್ನು ವಧಿಸು" ಎಂದು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು ರಾಮನಿಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. "ಶಾಪಗ್ರಸ್ತಳಾದ ಈ ತಾಟಕಿಯನ್ನು ವಧಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ನಿನ್ನ ಹೊರತು ಈ ಮೂರು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮತ್ಯಾರಿಗೂ ಇಲ್ಲ; ಸ್ತ್ರೀವಧೆ ಹೇಗೆ ಮಾಡುವದೆಂದು ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಕರಗುವದು ಬೇಡ! ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣದವರ ಹಿತರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಬೇಕಾದದ್ದು– ಕೆಟ್ಟದಾಗಿರಲಿ, ಒಳ್ಳೆಯ ದಾಗಿರಲಿ, ಪಾಪದ ಕೆಲಸವಿರಲಿ, ಸಂತೋಷವಿರಲಿ– ಅದನ್ನು ರಾಜಪುತ್ರ ನಾದವನು ನೆರವೇರಿಸಲೇಬೇಕು! ರಾಜ್ಯಕಾರಭಾರವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದವರಿಗೆ ಅದುವೇ ಸನಾತನಧರ್ಮ; ಕಾರಣ ಅಧರ್ಮನಿಷ್ಠೆಯಾದ ತಾಟಕಿಯನ್ನು ಸಂಹರಿಸು!" ಈ ರೀತಿ ಅಧರ್ಮವನ್ನಾಚರಿಸುವ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ವಧಿಸುವದು ಸೂಕ್ತವೆಂಬುದನ್ನು ರಾಮನಿಗೆ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ವಿವರಿಸಿದನು. ಹಿಂದೆ ಇಂದ್ರನು, ವಿರೋಚನನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನ ಕನ್ಯೆಯಾದ ಮಂಥರೆಯನ್ನು, ವಿಷ್ಣುವು, ಭೃಗುಪತ್ನಿ ಹಾಗೂ ಶುಕ್ರಮಾತೆಯರನ್ನು ವಧಿಸಿದ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ರಾಮನ ಮುಂದಿಟ್ಟನು.

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಿತ್ರಾಜ್ಞೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ, ರಾಮನು ತಾಟಕಿಯ ಸಂಹಾರಕ್ಕೆ ಸಜ್ಜಾದನು. ಮಾಯಾವೀ ತಾಟಕೀಯ ಅಜ್ಜಿಂಕ್ಯಳಾಗಿದ್ದಳು. ಅವಳು ರಾಮನ ಮೇಲೆ ಏರಿಹೋದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ಸ್ತ್ರೀವಧೆ ಸೂಕ್ತವಲ್ಲವೆಂದು ಬಗೆದು ರಾಮನು ಆಕೆಯನ್ನು ಬಲಹೀನಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬಯಸಿದನು. ಆಗ ಆ ರಕ್ಕಸಿಯು ಕಲ್ಲುಬಂಡೆಗಲ ಮೇಲೆ ಸುರಿಸ ಲಾರಂಭಿಸಿದಳು. ಆಗ ರಾಮನು ಬಾಣಗಳಿಂದ ಅವಳ ಕೈಗಳನ್ನು ತುಂಡರಿಸಿದನು. ಆಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಬಾಣಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಆ ರಕ್ಕಸಿಯ ಕಿವಿ ಮೂಗುಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿದನು. ಬೇರೆ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸುವದು ತಾಟಕಿಗೆ ಆಗ ಅಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಕೊನೆಗೆ ರಾಮನು ಮತ್ತೊಂದು ಬಾಣವನ್ನು ಅವಳ ಎದೆಗೆ ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ಹೊಡೆದನು. ಆ ರಕ್ಕಸಿಯು ಸತ್ತುಹೋದಳು.

ತಾಟಕಿಯ ಸಂಹಾರದಿಂದ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳು ಹಾಗು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಸಂತುಷ್ಟರಾದರು.

ಉವಾಸ ರಜನೀಂ ತತ್ರ ತಾಟಕಾಯಾ ವನೇ ಸುಖಮ್ ।
ಮುಕ್ತಶಾಪಂ ವನಂ ತಚ್ಚ ತಸ್ಮಿನ್ನೇವ ತದಾಹನಿ ।
ರಮಣೀಯಂ ವಿಬಭ್ರಾಜ ಯಥಾ ಚೈತ್ರರಥಂ ವನಮ್ ॥೩೫॥

ಆ ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಅವರು ತಾಟಕಾವನದಲ್ಲಿ ಸುಖವಾಗಿ ಕಳೆದರು. ಶಾಪ ಮುಕ್ತವಾದ ಆ ಅರಣ್ಯವು ಇಂದ್ರನ ಚೈತ್ರವನದಂತೆ ರಮಣೀಯವಾಗಿ ಕಂಗೊಳಿಸಿತು.

ಶಾಪಗ್ರಸ್ತಳಾದ ತಾಟಕಿಯ ವಾಸ್ತವ್ಯದಿಂದ ತಾಟಕಾವನವೂ ಶಾಪಮುಕ್ತ ವಾಗಿರಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ತಾಟಕಿಯ ವಧೆಯಿಂದ ಅದು ಶಾಪಮುಕ್ತವಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ತಾಟಕಾವನಕ್ಕೆ ಯಾರಿಂದ ಶಾಪ ಬಂದಿತ್ತು? ಯಾವ ಬಗೆಯ ತಾಪವಿತ್ತು?– ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಲ್ಲ.

೮. ಕುಶಕನ್ಯೆಯರು < ವಾಯು
ಬಾಲಕಾಂಡ/೩೨

ಮಿಥಿಲಾಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಸಾಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಗುವ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ರಾಮನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದನು. ಆಗ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಕುಶಕನ್ಯೆಯರ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:

ಕುಶನಾಭನಿಗೆ ಲಾವಣ್ಯವತಿಯರಾದ ನೂರು ಜನ ಕನ್ಯೆಯರಿದ್ದರು. ಒಮ್ಮೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಅಲಂಕಾರಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಒಂದು ಉಪವನದಲ್ಲಿ ಅವರೆಲ್ಲರೂ

ನೃತ್ಯಗಾಯನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದಾಗ ವಾಯುವು ಅವರನ್ನು ಕಂಡನು. ಕುಶಕನ್ಯೆಯರ ಯೌವನಭರಿತ ಅನುಪಮ ಲಾವಣ್ಯವನ್ನು ಕಂಡು ವಾಯುವು ಕಾಮಪರವಶನಾದನು. "ನಾನು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಮೋಹಿತನಾಗಿದ್ದೇನೆ; ನೀವೆಲ್ಲರೂ ನನ್ನ ಮಡದಿಯರಾಗಿರಿ; ಮನುಷ್ಯರ ತಾರುಣ್ಯಾವಸ್ಥೆಯು ಅತಿಚಂಚಲ, ಕ್ಷಣಭಂಗುರ, ಕ್ಷಣಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಕ್ಷೀಣಿಸುವಂಥಾದ್ದಾಗಿದೆ. ನನ್ನೊಡನೆ ವಿವಾಹವಾಗಿ ನೀವು ಚಿರ ತಾರುಣ್ಯವನ್ನೂ, ಅಮರತ್ವವನ್ನೂ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಿರಿ" ಎಂದು ನುಡಿದನು. ವಾಯುವಿನ ಈ ಉದ್ರೇಕಭರಿತ ನುಡಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಕುಶಕನ್ಯೆಯರು ರೇಗಿ ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದರು–

ಅಂತಶ್ಚರಸಿ ಭೂತಾನಾಂ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಸುರಸತ್ತಮ ।
ಪ್ರಭಾವಜ್ಞಾಶ್ಚ ತೇ ಸರ್ವಾಃ ಕಿಮರ್ಥಮವಮನ್ಯಸೇ ॥೧೯॥
ಕುಶನಾಭಸುತಾ ದೇವ ಸಮಸ್ತಾಃ ಸುರಸತ್ತಮ ।
ಸ್ಥಾನಾಚ್ಚ್ಯಾವಯಿತುಂ ದೇವ ರಕ್ಷಾಮಸ್ತು ತಪೋ ವಯಮ್ ॥೨೦॥
ಮಾ ಭೂತ್ಸ ಕಾಲೋ ದುರ್ಮೇಧಃ ಪಿತರಂ ಸತ್ಯವಾದಿನಮ್ ।
ಅವಮನ್ಯ ಸ್ವಧರ್ಮೇಣ ಸ್ವಯಂ ವರಮುಪಾಸ್ಮಹೇ ॥೨೧॥
ಪಿತಾ ಹಿ ಪ್ರಭುರಸ್ಮಾಕಂ ದೈವತಂ ಪರಮಂ ಚ ಸಃ ।
ಯಸ್ಯ ನೋ ದಾಸ್ಯತಿ ಪಿತಾ ಸ ನೋ ಭರ್ತಾ ಭವಿಷ್ಯತಿ ॥೨೨॥

"ಹೇ ಸುರಶ್ರೇಷ್ಠನೇ! ನೀನು ಪ್ರಾಣಿಮಾತ್ರರಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವವನಾಗಿದ್ದೀಯೇ! ನಿನ್ನ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಬಲ್ಲೆವು. ಆದ್ದರಿಂದ, ವಾಯುದೇವತೆಯೇ, ನೀನು ನಮ್ಮನ್ನು ಏತಕ್ಕೆ ಕಡೆಗಾಣಿಸುತ್ತೀಯಾ? ನಾವು ಕುಶನಾಭನ ಕನ್ಯೆಯರು. ಸುರಶ್ರೇಷ್ಠನೆ, ನಮ್ಮನ್ನು ಅವಮಾನಿಸಲು ಸಿದ್ಧನಾದ ನಿನ್ನಂತಹ ದೇವತೆಯ ದೇವತ್ವವನ್ನು ಹರಣ ಮಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ನಮ್ಮಲ್ಲಿದೆ; ಆದರೆ ನಾವು ನಮ್ಮ ತಪದ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ, ತಪಕ್ಷಯವಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇರುವದರಿಂದ ನಾವು ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿಲ್ಲ. ಎಲೈ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯೇ! ಉತ್ಕಟವಿಷಯವಾಸನೆಗೆ ಬಲಿಯಾಗಿ, ಸತ್ಯನಿಷ್ಠನಾದ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯನ್ನು ಅವಮಾನಿಸಿ, ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ವರನನ್ನು ವಿವಾಹವಾಗುವ ಪ್ರಸಂಗವು ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಬರದಿರಲಿ! ತಂದೆಯೇ ನಮಗೆ ಪ್ರಭುವು ಮತ್ತು ಪರಮದೈವತ; ನಮ್ಮ ತಂದೆಯು ಯಾವ ಪುರುಷನಿಗೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವನೋ ಆತನೇ ನಮ್ಮ ಪತಿಯಾಗುವನು."

ಕುಶಕನ್ಯೆಯರ ಈ ವಚನಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ವಾಯುವು ಕೋಪಗೊಂಡನು. ಆ ಕನ್ಯೆಯರ ಗಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಆತನು ಅವರ ಅಂಗಾಂಗಗಳನ್ನು ಭಂಗ ಗೊಳಿಸಿದನು. ಅವರು ಸೌಂದರ್ಯಹೀನರಾಗಿ ಕುಬ್ಜೆಯರಾದರು.

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಶಾಪದ ಸ್ವರೂಪವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಲ್ಲ.

೯. ಉಮಾ < ದೇವತೆಗಳು

ಬಾಲಕಾಂಡ/೩೬

ದೇವಲೋಕ ಹಾಗೂ ಮನುಷ್ಯಲೋಕಸಂಬಂಧಿತ ಹಿಮಾಲಯಕನ್ಯೆಯಾದ ಉಮಾ ಇವಳ ಸವಿಸ್ತರ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ರಾಮನು ಅರಿಯಲು ಬಯಸಿದನು. ಆಗ ಅದನ್ನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ನಿರೂಪಿಸಿದನು:

ಗೌರಿ ಮತ್ತು ಶಂಕರ ಇವರು ಸುದೀರ್ಘ ರತಿಕ್ರೀಡೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ ನೂರು ದಿವ್ಯ ಸಂವತ್ಸರಗಳು ಕಳೆದವು. ಉಮೆಗೆ ಪುತ್ರಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಇವರಿಬ್ಬರ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಹುಟ್ಟಲಿರುವ ಸಂತಾನವನ್ನು ಯಾರು ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂಬ ಚಿಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳಿಗಾಯಿತು. ಅವರು ಶಿವನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರು: "ಭೋ ಮಹಾದೇವನೇ! ಈ ಜಗತ್ತಿನ ಹಿತರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ನೀನು ಆಸಕ್ತನಾದವನು; ನಮಗೆ ದಯಪಾಲಿಸು. ನಿನ್ನ ತೇಜಸ್ಸು ಬ್ರಹ್ಮತೇಜಸ್ಸನ್ನೊಳ ಗೊಂಡಿದೆ. ಅದನ್ನು ಸಹಿಸುವ ಕ್ಷಮತೆ ಜನರಲ್ಲಿಲ್ಲ; ಕಾರಣ ನಿನ್ನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ತೇಜೋಮಯವಾದ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿ ಸಮಸ್ತ ಲೋಕವನ್ನು ಕಾಪಾಡು! ಈ ಜಗತ್ತನ್ನು ಶೂನ್ಯಗೊಳಿಸಬೇಡ." ಶಂಕರನು ದೇವತೆಗಳ ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ ಇಂತೆಂದನು: "ನಾನು ತೇಜೋಬಲದಿಂದ ಉಮೆಯನ್ನೊಡಗೂಡಿ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಧರಿಸುವೆ; ಆದರೆ, ಸ್ವಸ್ಥಾನದಿಂದ ಕದಲಿದ ಈ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು (ವೀರ್ಯ) ಯಾರಾದರೂ ಧರಿಸುವದು ಆವಶ್ಯಕವಿದೆ." ಆ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಧರಿಸಲು ಪೃಥ್ವಿಯು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಳು. ಶಂಕರನು ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಬಿಟ್ಟನು. ಪೃಥ್ವಿಯು ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ವನ–ಪರ್ವತಗಳಿಂದ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿತು. ಆಗ ದೇವತೆಗಳು ಅಗ್ನಿಗೆ ಈ ತೇಜಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಬಿನ್ನೈವಿಸಿದರು. ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಆ ತೇಜಸ್ಸು ಶ್ವೇತಪರ್ವ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿ ಯಾವ ಭೂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿತೋ ಅದು ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಶರಗಳ ದಿವ್ಯವನವಾಗಿ ರೂಪ ತಾಳಿತು. ಆ ವನದಲ್ಲಿ ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯಾದ. ಅಗ್ನಿಸಂಭೂತನಾದ ಕಾರ್ತಿಕೇಯನು ಜನ್ಮತಾಳಿದನು. ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳು ಉಮೆ

ಮತ್ತು ಶಂಕರರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದರು; ಆದರೆ ರತಿಕ್ರೀಡೆಯಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳು ವ್ಯತ್ಯಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದ ಕಾರಣ ಉಮೆಗೆ ಕೋಪ ಬಂದಿತು.

ಸಮನ್ಯುರಶಪತ್ಸರ್ವಾನ್ಕ್ರೋಧಸಂರಕ್ತಲೋಚನಾ ।
ಯಸ್ಮಾನ್ನಿವಾರಿತಾ ಚಾಹಂ ಸಮಗತಾಪುತ್ರಕಾಮ್ಯಯಾ ॥೨೧॥
ಅಪತ್ಯಂ ಸ್ವೇಷು ದಾರೇಷು ನೋತ್ಪಾದಯಿತುಮರ್ಹಥ ।
ಅದ್ಯಪ್ರಭೃತಿ ಯುಷ್ಮಾಕಮಪ್ರಜಾಃ ಸಂತು ಪತ್ನಯಃ ॥೨೨॥

"ಪುತ್ರಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಪತಿಯನ್ನು ಒಡಗೂಡಿದ ನನ್ನನ್ನು ಸಮಾಗಮದಿಂದ ನಿವೃತ್ತಗೊಳಿಸಿದ್ದೀರಿ; ಕಾರಣ ನಿಮ್ಮ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಂದ ನಿಮಗೆ ಸಂತಾನಪ್ರಾಪ್ತಿಯಗಲಾರದು; ನಿಮ್ಮ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಬಂಜೆಯರಾಗುವರು."

ಉಮೆಯ ಈ ಶಾಪದಿಂದ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ದುಃಖಿತರಾದರು.

೧೦. ಉಮಾ < ಪೃಥ್ವಿ
ಬಾಲಕಾಂಡ/೩೬

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಉಮೆಯ ಕಥೆಯನ್ನು ರಾಮನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಶಾಪ–ಉಮಾ < ದೇವತೆಗಳು, ಶಾಪ ಕ್ರಮಾಂಕ ೯ ನೋಡಿರಿ.

ದೇವತೆಗಳ ತೋರಿಕೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಪೃಥ್ವಿಯು ಶಂಕರನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಧರಿಸಿದಳು. ಆಗ ಉಮೆ ಮತ್ತು ಶಂಕರ ಇವರ ರತಿಕ್ರೀಡೆಯಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಿ ಉಂಟಾದ ಕಾರಣ, ಈ ರೀತಿ ಸಮಸ್ತ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಶಪಿಸಿ ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನೂ ಈ ರೀತಿ ಶಪಿಸಿದಳು:

ಏವಮುಕ್ತ್ವಾ ಸುರಾನ್ಸರ್ವಾನ್ಶಶಾಪ ಪೃಥಿವೀಮಪಿ ।
ಅವನೇ ನೈಕರೂಪಾ ತ್ವಂ ಬಹುಭಾರ್ಯಾ ಭವಿಷ್ಯಸಿ ॥೨೩॥
ನ ಚ ಪುತ್ರಕೃತಾಂ ಪ್ರೀತಿಂ ಮತ್ಕ್ರೋಧಕಲುಷೀಕೃತಾ ॥
ಪ್ರಾಪ್ಸ್ಯಸಿತ್ವಂ ಸುದುರ್ಮೇಧೇ ಮಮ ಪುತ್ರಮನಿಚ್ಛತೀ ॥೨೪॥

"ಹೇ ಪೃಥ್ವಿಯೇ! ನಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪವು ಯಾವಾಗಲೂ ಒಂದೇ ಇರಲಾರದು. ನೀನು ಬಹುಜನರ ಪತ್ನಿಯಾಗುವೆ; ಎಲ್ಲೆ ದುರ್ಮತಿಯೇ< ನನಗೆ ಪುತ್ರಪ್ರಾಪ್ತಿಯಗಬಾರದೆಂದು ನೀನು ಯಾವ ರೀತಿ ಬಯಸಿದೆಯೋ ಅದೇ ರೀತಿ ನನ್ನ ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಕಲುಷಿತಳಾದ ನಿನಗೆ ಪುತ್ರಸುಖವು ದೊರೆಯಲಾರದು."

೧೧. ? < ?

ಬಾಲಕಾಂಡ/೪೩

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ರಾಮನಿಗೆ ಗಂಗಾವತರಣದ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ:

ಶಿವನ ಶಿರದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ಗಂಗೆಯ ಜಟಾಜೂಟದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬರಲು ಮಾರ್ಗವು ದೊರಕದಂತಾಯಿತು. ಅವಳು ಅನೇಕ ಸಂವತ್ಸರಗಳವರೆಗೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಸಿಲುಕಿಬಿದ್ದಳು. ತಪಾಚರಣೆಯಿಂದ ಅವಳು ಶಂಕರನನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಂಡನಂತರ ಆತನು ಗಂಗೆಯನ್ನು ಒಂದು ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟನು. ಶಿವನ ಶಿರಸ್ಸಿನಿಂದ ಬಿದ್ದ ಗಂಗಾಜಲವು ನಿರ್ಮಲವೂ ನಿಷ್ಕಾಮವೂ ಆದ್ದರೀಂದ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಶೋಭಾಯಮಾನವಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದ ಋಷಿವೃಂದ ಹಾಗೂ ಗಂಧರ್ವರು ಶಿಮಸ್ತಕದಿಂದ ಬಿದ್ದ ಆ ಉದಕವು ಪವಿತ್ರವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಮಿಂದರು.

ಶಾಪಾತ್ಪ್ರಪತಿತಾ ಯೇ ಚ ಗಗನಾದ್ವಸುಧಾತಲಮ್ ॥೨೭॥
ಕೃತ್ವಾ ತತ್ರಾಭಿಷೇಕಂ ತೇ ಬಭೂವುರ್ಗತಕಲ್ಮಷಾಃ ॥೨೮॥

“ಶಾಪವನ್ನು ಪಡೆದು ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ ಚ್ಯುತರಾದವರು ಭೂಮಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದರು; ಗಂಗಾಜಲದಲ್ಲಿ ಅವರು ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ಪಾಪರಹಿತರಾದರು.”

ಪಾಪವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಜನರು ಈ ಜಲದಿಂದ ಪುಣ್ಯವಂತರೆಂದೆನಿಸಿ ಪುನಃ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನೇರಿ ಸ್ವಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ತಲುಪಿದರು.

ಈ ಶಾಪದ ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾತ್ರ ಬಂದಿದೆ. ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ ಭ್ರಷ್ಟರಾದವರು ಯಾರು? ಏಕೆ ಭ್ರಷ್ಟರಾಗಿದ್ದರು? ಅವರಿಗೆ ಶಾಪವು ದೊರೆತ ಕಾರಣವೇನು? ಈ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಲ್ಲ.

೧೨. ಗೌತಮ < ಇಂದ್ರ

ಬಾಲಕಾಂಡ/೪೮

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಯಜ್ಞರಕ್ಷಣೆಗೆಂದು ಅವನೊಡನೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವ ರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಮಿಥಿಲಾ ನಗರವನ್ನು ಸಮೀಪಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಹಳೆಯ ಕಾಲದ, ನಿರ್ಜನವಿದ್ದರೂ ರಮ್ಯವಾದ ಒಂದು ಆಶ್ರಮವು ಕಾಣಿಸಿತು. ಆ ಆಶ್ರಮದ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ರಾಮನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಿಗೆ ಈ ಆಶ್ರಮವು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಯಾರದಾಗಿತ್ತು? ಸಾಂಪ್ರತ ಅದು ಮುನಿರಹಿತವಾಗಿ,

ನಿರ್ಜನವಾಗಿ ಇರುವ ಕಾರಣವೇನು ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ನುಡಿದದ್ದು:

ಹಂತ ತೇ ಕಥಯಿಷ್ಯಾಮಿ ಶೃಣು ತತ್ತ್ವೇನ ರಾಘವ ।
ಯಸ್ಯೈತದಾಶ್ರಮಪದಂ ಶಪ್ತಂ ಕೋಪಾನ್ಮಹಾತ್ಮನಃ ॥೧೪॥

"ರಾಮನೇ! ಯಾವ ಮಹಾತ್ಮನ ಕೋಪದ ಫಲವಾಗಿ ಈ ಆಶ್ರಮವು ಶಾಪಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದೆಯೋ ಅದನ್ನು ನಿನಗೆ ಹೇಳುವೆ! ಕೇಳು!" ಎಂದು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿ, ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಮುಂದುವರಿದನು.

ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದ ಆಶ್ರಮದಂತಿರುವ ಈ ಆಶ್ರಮವು ಗೌತಮ ಋಷಿಯದು. ಆತನು ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಅಹಲ್ಯೆಯೊಡನೆ ಬಹುವರುಷಗಳ ಕಾಲ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನ್ನು ಋಷಿಯು ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿರುವ ಸಮಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ಇಂದ್ರನು ಗೌತಮನ ವೇಷದಿಂದ ಬಂದು ಅಹಲ್ಯೆಗೆ ಈ ರೀತಿ ಎಂದನು:

ಋತುಕಾಲಂ ಪ್ರತೀಕಷತೇ ನಾಥಿನಂ ಸುಸಮಾಹಿತೇ ।
ಸಂಗಮಂ ತ್ವಹಮಿಚ್ಛಾಮಿ ತ್ವಯಾ ಸಹ ಸುವಧ್ಯುಮೇ ॥೧೮॥
ಮುನಿವೇಷಂ ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷಂ ವಿಜ್ಞಾಯ ರಘುನಂದನ ।
ಮತಿಂ ಚಕಾರ ದುರ್ಮೇಧಾ ದೇವರಾಜ–ಕುತೂಹಲಾತ್ ॥೧೯॥
ಅಥಾಬ್ರವೀತ್ಸುರಶ್ರೇಷ್ಠಂ ಕೃತಾರ್ಥೇನಾಂತರಾತ್ಮನಾ ।
ಕೃತಾರ್ಥಾಸ್ಮಿ ಸುರಶ್ರೇಷ್ಠ ಗಚ್ಛ ಶೀಘ್ರಮಿತಃ ಪ್ರಭೋ ॥೨೦॥
ಆತ್ಮಾನಂ ಮಾಂ ಚ ದೇವೇಶ ಸರ್ವಥಾ ರಕ್ಷ ಗೌತಮಾತ್ ।
ಇಂದ್ರಸ್ತು ಪ್ರಹಸನ್ವಾಕ್ಯಮಹಲ್ಯಾಮಿದಮಬ್ರವೀತ್ ॥೨೧॥
ಸುಶ್ರೋಣಿ ಪರಿತುಷ್ಟೋಽಸ್ಮಿ ಗಮಿಷ್ಯಾಮಿ ಯಥಾಗತಮ್ ॥೨೨॥

"ಎಲೈ ಪರಮಸುಂದರಿ, ಕೃಶೋದರಿ, ರತಿಸುಖಲಾಲಸೆಯಿದ್ದವರಿಗೆ ಋತು ಕಾಲಗಳ ಪರಿವೆ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ನಾನು ನಿನ್ನೊಡನೆ ಸಮಾಗಮವನ್ನು ಬಯಸುತ್ತೇನೆ." ಗೌತಮವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಈತನು ಇಂದ್ರನೆಂದು ತಿಳಿದುಬಂದರೂ ದೇವರಾಜ ಇಂದ್ರನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಅಭಿಲಾಷೆಯಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆಂಬ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ದುರ್ಮತಿ ಯಾದ ಅವಳು ಇಂದ್ರನೊಡನೆ ರತಿಕ್ರೀಡೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತಳಾಗಲು ಅಣಿಯಾದಳು. ಸಮಾಗಮವಾದೊಡನೆ ತೃಪ್ತಿಗೊಂಡ ಅವಳು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಕುರಿತು "ಎಲೈ ಸುರಶ್ರೇಷ್ಠನೆ, ನಾನು ಕೃತಾರ್ಥಳಾದೆ; ಈಗ ನೀನು ಇಲ್ಲಿಂದ ಬೇಗ ಹೊರಡು!

ಗೌತಮನಿಂದ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ರಕ್ಷಣೆಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡು!" ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಇಂದ್ರನು ನಗುನಗುತ್ತ, "ಎಲೈ ಸುಂದರಿಯೇ, ನಾನು ಸಂತುಷ್ಟನಾದೆ; ಯಾವ ರೀತಿ ಬಂದೆನೋ ಅದೇ ರೀತಿ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ" ಎಂದನು.

ಗೌತಮ ಋಷಿಯ ಭೀತಿಯು ಮನದಲ್ಲಿದ್ದ ಇಂದ್ರನು ಲಗುಬಗೆಯಿಂದ ಆಶ್ರಮದ ಹೊರಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವಾಗ ಮಹಾಮುನಿಯಾದ ಗೌತಮನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದನು. ದುರ್ಧರ್ಷನಾದ, ತಪೋಬಲದಿಂದ ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳ ಗೌತಮನನ್ನು ಕಂಡು ಇಂದ್ರನು ಭಯದಿಂದ ನಡುಗಿದನು. ಅವನ ಮುಖವು ಬಾಡಿತು; ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯು ಗೌತಮನ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅತನು ಕ್ರೋದಗೊಂಡು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ಶಪಿಸಿದನು:

ಮಮ ರೂಪಂ ಸಮಾಸ್ಥಾಯ ಕೃತವಾನಸಿ ದುರ್ಮತೇ ।
ಅಕರ್ತವ್ಯಮಿದಂ ಯಸ್ಮಾದ್ವಿಫಲಸ್ತ್ವಂ ಭವಿಷ್ಯಸಿ ॥೨೭॥

"ಎಲೈ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯೇ, ನನ್ನ ವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿ ನೀನು ಈ ನೀಚಕೃತ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿರುವಿ; ಕಾರಣ ನೀನು ವೃಷಣರಹಿತನಾಗು!"

ಕೋಪದಿಂದ ಉರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಗೌತಮನ ಶಾಪದಿಂದ ಇಂದ್ರನ ವೃಷಣಗಳೆರಡೂ ಕಳಚಿ ಭೂಮಿಗೆ ಬಿದ್ದವು.

ಈ ರೀತಿ ವೃಷಣರಹಿತನಾದ ಇಂದ್ರನು ಭಯಗೊಂಡು, ಸಿದ್ಧ, ಗಂಧರ್ವ, ಚಾರಣ ಮತ್ತು ಅಗ್ನಿದೇವತೆಯರನ್ನು ಕುರಿತು ಇಂತೆಂದನು–

"ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಗೌತಮನ ತಪಸ್ಸಿನಿಲ್ಲಿ ವಿಘ್ನವನ್ನುಂಟುಮಾಡಬೇಕೆಂದು, ಆತನನ್ನು ಕೆರಳಿಸಬೇಕೆಂದು, ನಾನು ಈ ದೇವತಾಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ಗೌತಮನು ಉಗ್ರತಪಶ್ಚರ್ಯೆಯಿಂದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾನಭ್ರಷ್ಟ ಮಾಡಬಹುದಿತ್ತು; ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಆತನು ನನ್ನನ್ನು ನಿಷ್ಫಲನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ; ಅಹಲ್ಯೆಗೆ ಸಹ ಶಾಪಕೊಟ್ಟು ಅವಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ರೀತಿ ಘೋರಶಾಪವನ್ನು ಕೊಡುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಆತನ ತಪೋಹರಣವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ಋಷಿವೃಂದ ಹಾಗೂ ಚಾರಣಸಮೂಹದವರಾದ ನೀವು ದೇವತಾಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ ನನಗೆ ಪುನಃ ವೃಷಣಯುಕ್ತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿರಿ!" (ಬಲಖಂಡ, ೪೯).

ಇಂದ್ರನ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಆಲಿಸಿ, ಅಗ್ನಿ, ಮರುತ್ ಇವರನ್ನೊಳಗೊಂಡು ದೇವತೆಗಳು ಪಿತೃದೇವನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಈ ರೀತಿ ಬಿನ್ನೈಸಿದರು: "ಈ ಹೋತಕ್ಕೆ ವೃಷಣಗಳಿವೆ. ಗೌತಮನು ಇಂದ್ರನ ವೃಷಣಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ

ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಕಾರಣ ಈ ಹೋತದ ವೃಷಣಗಳನ್ನು ಕೂಡಲೇ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಕೊಡಿಸಿರಿ; ಹವಿರ್ದ್ರವ್ಯವೆಂದು ಕಲ್ಪಿಸಿದ ಈ ಹೋತವು, ವೃಷಣವಿಲ್ಲದಂತಾದರೆ ನಿಮಗೆ ಪರಮಾನಂದವಾಗುವುದು. ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸಲು ಯಾವ ಮಾನವರು ನಿಮಗೆ ವೃಷಣವಿಲ್ಲದ ಹೋತನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವರೋ ಅವರಿಗೂ ನಿಮ್ಮಿಂದ ಅಕ್ಷಯಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಲಿ."

ಅಗ್ನಿಯ ನುಡಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಪಿತೃದೇವತೆಗಳು ಒಂದಾಗಿ ಹೋತದ ವೃಷಣಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಜೋಡಿಸಿದರು. ಇಂದ್ರನೇ ಅಂದಿನಿಂದ ಮೇಷವೃಷಣನಾದನು. ಇದಕ್ಕೆ ಗೌತಮನ ಪ್ರಭಾವ, ತಪೋಬಲ ಕಾರಣವೆಂದೆನ್ನ ಬಹುದು. (ಬಾಲಕಾಂಡ/೪೯).

ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೩೦

ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ವೈಷ್ಣವ ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಲು ಪ್ರೇರಿಸಿದನು. ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಅಗಸ್ತ್ಯಋಷಿಯಂ ರಾಮನಿಗೆ ವಿವರಿಸುವಾಗ, ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಗೌತಮನಿಂದ ದೊರೆತ ಶಾಪದ ಉಲ್ಲೇಖವು ಬಂದಿದೆ. ರೂಪಗುಣಸಂಪನ್ನೆಯಾದ ಅಹಲ್ಯೆಯು ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ನಿರ್ಮಿತಳಾಗಿದ್ದಳು. ಗೌತಮನು ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾಗಿದ್ದನು. ಆತನ ಉಗ್ರತಪಶ್ಚರ್ಯೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಬ್ರಹ್ಮನು ಅಹಲ್ಯೆಯನ್ನು ಮೊದಲು ಗೌತಮನ ಬಳಿ ಠೇವಣಿ ಎಂದು, ನಂತರ ಪತ್ನಿಯೆಂದೂ ಆತನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದನು. ಇದನ್ನರಿತ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳು ನಿರಾಶೆಗೊಂಡರು. ಇಂದ್ರನಂತೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಹಲ್ಯೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಪತ್ನಿ ಎಂದೇ ಬಗೆದಿದ್ದನು. ಕಾಮಾಸಕ್ತನಾದ ಆತನ ಮನಸ್ಸು ಉಲ್ಬಣಗೊಂಡಿತು. ಗೌತಮನು ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿರದ ಸಮಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ, ಕಾಮಾಂಧನಾದ, ಕುಪಿತನಾದ ಇಂದ್ರನು ಅಹಲ್ಯೆಯನ್ನು ಬಲಾತ್ಕರಿಸಿದನು. ಇದನ್ನು ಅರಿತ ಗೌತಮನು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಶಪಿಸಿದನು.

ಯಸ್ಮಾನ್ಮೇ ಧರ್ಷಿತಾ ಪತ್ನೀ ತ್ವಯಾ ವಾಸವ ನಿರ್ಭಯಾತ್ ।
ತಸ್ಮಾತ್ತ್ವಂ ಸಮರೇ ಶಕ್ರ ಶತ್ರುಹಸ್ತಂ ಗಮಿಷ್ಯಸಿ ॥೩೨॥
ಅಯಂ ತು ಭಾವೋ ದುರ್ಬುದ್ಧೇ ಯಸ್ತ್ವಯೇಹ ಪ್ರವರ್ತಿತಃ ।
ಮಾನುಷೇಷ್ವಪಿ ಲೋಕೇಷು ಭವಿಷ್ಯತಿ ನ ಸಂಶಯಃ ॥೩೩॥
ತತ್ರಾರ್ಧಂ ತಸ್ಯ ಯಃ ಕರ್ತಾ ತ್ವಯ್ಯರ್ಧಂ ನಿಪತಿಷ್ಯತಿ ।
ನ ಚ ತೇ ಸ್ಥಾವರಂ ಸ್ಥಾನಂ ಭವಿಷ್ಯತಿ ನ ಸಂಶಯಃ ॥೩೪॥

ಯಶ್ಚ ಯಶ್ಚ ಸುರೇಂದ್ರಃ ಸ್ಯಾದ್ ಧ್ರುವಃ ಸ ನ ಭವಿಷ್ಯತಿ ।
ಏಷ ಶಾಪೋ ಮಯಾ ಮುಕ್ತ ಇತ್ಯಾಸೌ ತ್ವಾಂ ತದಾಬ್ರವೀತ್ ॥೩೫॥

"ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನೀನು ನನ್ನ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ನಿಃಸಂಕೋಚವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿರುವೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ನೀನು ಶತ್ರುವಿನ ಸೆರೆಯಾಳುಗುವೆ. ಹೇ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯೇ. ನೀನು ಮಾಡಿದ ಪಾಪಕರ್ಮವು ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಹರಡುವುದು; ಈ ಮನುಷ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜಾರಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವವರಿಗೆ ಅರ್ಧಪಾಪವು ತಗಲುವದು, ಮಿಕ್ಕ ಅರ್ಧ ಪಾಪವು ಜಾರಕರ್ಮಪ್ರವರ್ತಕನಾದ ನಿನಗೆ ತಗಲುತ್ತಾ ಹೋಗುವದು. ಅಕ್ಷಯಸ್ಥಾನವು ನಿನಗೆ ಎಂದೆಂದಿಗೂ ದೊರೆಯಲಾರದು. ಯಾವನು ದೇವರಾಜನಾಗುವನೋ ಅವನ ಸ್ಥಾನವೂ ಕೂಡ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಉಳಿಯಲಾರದು. ಈ ರೀತಿ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಶಪಿಸಿದ್ದೇನೆ" ಎಂದನು.

ಈ ಎರಡು ಕಾಂಡಗಳಲ್ಲಿಯ ಶಾಪಗಳು ಭಿನ್ನವಾಗಿವೆ. ಪಿತೃದೇವತೆಗಳನ್ನು ವಿನಂತಿಸಿದ ಫಲವಾಗಿ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಹೋತದ ವೃಷಣಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿವೆ. ಅದು ಉಃಶಾಪದ ಫಲವಲ್ಲ. ಇಂದ್ರನು ಗೌತಮನಲ್ಲಿ ಉಃಶಾಪವನ್ನು ಬೇಡಲಿಲ್ಲ. ಗೌತಮನು ಅದನ್ನು ಕೊಡಲೂ ಇಲ್ಲ.

೧೩. ಗೌತಮ < ಅಹಲ್ಯಾ
ಬಾಲಕಾಂಡ/೪೮–೪೯

ಗೌತಮ / ಇಂದ್ರ ಶಾಪ, ಕ್ರ. ೧೨.

ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನಂತರ ಗೌತಮನು ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಅಹಲ್ಯೆಗೂ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ:

ಇಹ ವರ್ಷಸಹಸ್ರಾಣಿ ಬಹೂನಿ ನಿವಸಿಷ್ಯಸಿ ॥೨೯॥
ವಾತಭಕ್ಷಾ ನಿರಾಹಾರಾ ತಪ್ಯಂತೀ ಭಸ್ಮಶಾಯಿನೀ ।
ಅದೃಶ್ಯಾ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಮಾಶ್ರಮೇಸ್ಮಿನ್ವಸಿಷ್ಯಸಿ ॥೩೦॥
ಯದಾ ತ್ವೇತದ್ವನಂ ಘೋರಂ ರಾಮೋ ದಶರಥಾತ್ಮಜಃ ।
ಆಗಮಿಷ್ಯತಿ ದುರ್ಧರ್ಷಸ್ತದಾ ಪೂತಾ ಭವಿಷ್ಯಸಿ ॥೩೧॥
ತಸ್ಯಾತಿಥ್ಯೇನ ದುರ್ವೃತ್ತೇ ಲೋಭಮೋಹವಿವರ್ಜಿತಾ ।
ಮತ್ಸಕಾಶಂ ಮುದಾ ಯುಕ್ತಾ ಸ್ವಂ ವಪುರ್ಧಾರಯಿಷ್ಯಸಿ ॥೩೨॥

"ಯಾವ ಆಹಾರವಿರದೇ ಕೇವಲ ವಾಯುಭಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಿ ನೀನು ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಬೂದಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ನರಳುವೆ. ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಕಣ್ಣಿಗೂ ಬೀಳದೇ ನೀನು ಈ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವೆ; ಜಯಿಸಲಸಾಧ್ಯನಾದ ದಶರಥಪುತ್ರ ರಾಮನು ಈ ಘೋರಕಾನನವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಾಗ, ಹೇ ದುರಾಚಾರಿಣಿ, ಲೋಭ ಮೋಹಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ನೀನು ಆತನಿಗೆ ಆದರಾತಿಥ್ಯವನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿ ಶುದ್ಧಳಾಗುವೆ. ಅನಂತರ ಸ್ವ–ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿ ನನ್ನೊಡನೆ ಆನಂದದಿಂದ ಬಾಳುವೆ" ಎಂಬ ಶಾಪವನ್ನು ಗೌತಮನು ಕೊಟ್ಟನು.

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ರಾಮನು ಭಾಗ್ಯವತಿಯಾದ ಆ ಅಹಲ್ಯೆಯನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದನು. ಆ ಅಹಲ್ಯೆಯ ತಪದ ಪ್ರಭಾವವು ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಹರಡಿತ್ತು. ಗೌತಮನ ಶಾಪದಿಂದ ಅವಳು ಯಾರ ದೃಷ್ಟಿಗೂ ಬೀಳುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಶಾಪಮುಕ್ತಳಾದೊಡನೆ ಅವಳು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕಾಣುವಂತಾದಳು. ಅವಳು ಈಗ ತೇಜಸ್ವಿನಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ರಾಮ–ಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಆನಂದದಿಂದ ಪಾದ ಮುಟ್ಟಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದರು. ಆಕೆಯೂ ಅಭಿನಂದಿಸಿದಳು. ಅರ್ಘ್ಯಪಾದ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಅವರನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸಿದಳು. ರಾಮ–ಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು. ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಗೌತಮನು ಅಹಲ್ಯೆಯೊಡನೆ ಸುಖವಾಗಿ ಬಾಳಿದನು. ಗೌತಮನ ಪೂಜಾ ಸತ್ಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದು ರಾಮನು ಮಿಥಿಲಾನಗರದತ್ತ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸಿದನು.

ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೩೦

ಇಂದ್ರನನ್ನು ಶಪಿಸಿದ ನಂತರ ಗೌತಮನು ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಅಹಲ್ಯೆಯನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಧಿಕ್ಕರಿಸಿದರು:

ದುರ್ವಿನೀತೇ ವಿನಿಧ್ವಂಸ ಮಮಾಶ್ರಮಸಮೀಪತಃ ॥೩೬॥
ರೂಪಯೌವನಸಂಪನ್ನಾ ಯಸ್ಮಾತ್ತ್ವಮನವಸ್ಥಿತಾ ।
ತಸ್ಮಾದ್ರೂಪವತೀ ಲೋಕೇ ನ ತ್ವಮೇಕಾ ಭವಿಷ್ಯತಿ ॥೩೭॥
ರೂಪಂ ಚ ತೇ ಪ್ರಜಾಃ ಸರ್ವಾ ಗಮಿಷ್ಯಂತಿ ನ ಸಂಶಯಃ ॥೩೮॥

"ಎಲೈ ದುರಾಚಾರಿಣಿಯೇ, ನನ್ನ ಆಶ್ರಮದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ನೀನು ಧ್ವಂಸಳಾಗು: ರೂಪಯೌವನದ ಸಂಪನ್ನೆಯಾದ ನೀನು ಸ್ಥಿರಚಿತ್ತಳಾಗಿ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾದ್ದರಿಂದ ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನೀನೊಬ್ಬಳೇ ರೂಪವತಿಯಾಗಿ ಇರಲಾರೆ; ಸೌಂದರ್ಯವೆಲ್ಲವೂ ಒಂದೆಡೆಯಾದರೆ ಅನರ್ಥಕ್ಕೇ ಕಾರಣ;

ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಜಾಜನರೆಲ್ಲರೂ ನಿನ್ನ ರೂಪವನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ."

ಗೌತಮ ಋಷಿಯ ಕೃಪೆಯನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಅಹಲ್ಯೆಯು ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದಳು:

ಅಜ್ಞಾನಾದ್ಧರ್ಷಿತಾ ವಿಪ್ರ ತ್ವದ್ರೂಪೇಣ ದಿವೌಕಸಾ ।
ನ ಕಾಮಕಾರಾದ್ವಿಪ್ರರ್ಷೇ ಪ್ರಸಾದಂ ಕರ್ತುಮರ್ಹಸಿ ॥೪೦॥

"ಹೇ ವಿಪ್ರನೇ! ಇಂದ್ರನು ನಿನ್ನ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿಬಂದುದನ್ನು ನಾನು ಅರಿಯಲಿಲ್ಲ. ಆತನು ನನ್ನನ್ನು ಭೋಗಿಸಿದ್ದಾನೆ. ನನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಅದು ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಕಾರಣ, ಹೇ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಯೇ, ನನ್ನ ಮೇಳೆ ದಯೆತೋರಬೇಕು!"

ಅಹಲ್ಯೆಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಗೌತಮನು ಅವಳಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ಅಂದನು:

ಉತ್ಪತ್ಸ್ಯತಿ ಮಹಾತೇಜಾ ಇಕ್ಷ್ವಾಕೂಣಾಂ ಮಹಾರಥಃ ॥೪೧॥
ರಮೋ ನಾಮ ಶ್ರುತೋ ಲೋಕೇ ವನಂ ಚಾಪ್ಯುಪಯಾಸ್ಯತಿ ।
ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾರ್ಥೇ ಮಹಾಬಾಹುರ್ವಿಷ್ಣುರ್ಮಾನುಷವಿಗ್ರಹಃ ॥೪೨॥
ತಂ ದ್ರಕ್ಷ್ಯಸಿ ಯದಾ ಭದ್ರೇ ತತಃ ಪೂತಾ ಭವಿಷ್ಯಸಿ ।
ಸ ಹಿ ಪಾವಯಿತುಂ ಶಕ್ತಸ್ತ್ವಯಾ ಯದ್ ದುಷ್ಕೃತಂ ಕೃತಮ್ ॥೪೩॥
ತಸ್ಯಾತಿಥ್ಯಂ ಚ ಕೃತ್ವಾ ವೈ ಮತ್ಸಮೀಪಂ ಗಮಿಷ್ಯಸಿ ।
ವತ್ಸ್ಯಸಿ ತ್ವಂ ಮಯಾ ಸಾರ್ಧಂ ತದಾ ಹಿ ವರವರ್ಣಿನಿ ॥೪॥

"ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಂಶದಲ್ಲಿ ಮಹಾರತಿಯೂ ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯೂ ಆದ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನು ಜನಿಸುವನು. ರಮನೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಅವನು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲೆಲ್ಲ ಖ್ಯಾತಿ ಹೊಂದುವನು. ಮನುಷ್ಯರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಆ ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ವಿಷ್ಣುವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ದೆಸೆಯಿಂದ ಈ ವನಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸುವನು. ಹೇ ಕಲ್ಯಾಣಿ! ಅವನ ದರ್ಶನದಿಂದ ನೀನು ಪವಿತ್ರಳಾಗುವೆ. ನಿನ್ನ ದುಷ್ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಪರಿಶುದ್ಧಗೊಳಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಆತನಲ್ಲಿದೆ. ಅವನನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸಿದ ನಂತರ ನೀನು ನನ್ನ ಬಳಿ ಬರುವೆ; ಎಲೈ ವರವರ್ಣಿನಿಯೇ, ಆಗ ನೀನು ನನ್ನೊಡನೆ ವಾಸಿಸುವೆ."

ಎರಡು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಈ ಶಾಪಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ. ಬಾಲ ಕಾಂಡದಲ್ಲಿಯ ಶಾಪದ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಉಃಶಾಪವು ಸೇರಿಕೊಂಡಿದೆ. ಈ

ಉಃಶಾಪವನ್ನು ಅಹಲ್ಯೆಯು ಬೇಡಿರಲಿಲ್ಲವಾದರೂ ಗೌತಮನು ತಾನಾಗಿಯೇ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ ಕಾರಣ ಈ ಉಃಶಾಪವು ಅಯಾಚಿತವಾಗಿದೆ. ಉತ್ತರಕಾಂಡದಲ್ಲಿಯ ಶಾಪದಲ್ಲಿ, ಅಹಲ್ಯೆಯು ಗೌತಮನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಕೃಪೆ ಮಾಡ ಬೇಕೆಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾಳೆ. ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಉಃಶಾಪವು ಯಾಚಿತವಾಗಿದೆ.

೧೪. ವಸಿಷ್ಠಪುತ್ರ < ತ್ರಿಶಂಕು
ಬಾಲಕಾಂಡ/೫೮

ಶತಾನಂದನು ರಾಮನಿಗೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಪೂರ್ವವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:

ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಪದವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಉಗ್ರತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಚರಿಸಿದನು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನನ್ನು 'ರಾಜರ್ಷಿ' ಎಂದು ಗೌರವಿಸಿದನು. ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಪದವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗದ ಕಾರಣ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಖಿನ್ನನಾಗಿ ಪುನಃ ತಪಶ್ಚರ್ಯೆಗೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು. ಆಗ ಇಕ್ಷ್ವಾಕುಕುಲವರ್ಧಕನಾದ ತ್ರಿಶಂಕು ಎಂಬ ರಾಜನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನು ಸತ್ಯನಿಷ್ಠನೂ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನೂ ಅಗಿದ್ದನು. ದೇಹಸಹಿತವಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ತಲುಪಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆ ಅವನಿಗಿತ್ತು. ಆತನು ತನ್ನ ಮನೋರಥವನ್ನು ಕುಲಪುರೋಹಿತನಾದ ವಸಿಷ್ಠನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದಾಗ ಆತನು 'ಇದು ಅಸಾಧ್ಯ'ವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದನು. ಆಗ ರಾಜನು ದಕ್ಷಿಣ ದಿಶೆಯಲ್ಲಿ ತಪಃಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ ವಸಿಷ್ಠ ಪುತ್ರರನ್ನು ಕಂಡನು; ತಾನು ಬಂದ ಉದ್ದೇಶವನ್ನೂ ವಸಿಷ್ಠನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೂ ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ, ತಾನು ಆಚರಿಸ ಲಿರುವ ಯಜ್ಞದ ಪೌರೋಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕೆಂದು ಅವರಿಗೆ ವಿನಂತಿಸಿದನು. ಗುರುವು ನಿರಾಕರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಗುರುಪುತ್ರರಿಗೆ ಶರಣು ಬಂದದ್ದೇನೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ಗುರುಪುತ್ರರು ರಾಜನ ಮಾತನ್ನು ಕಡೆಗಾಣಿಸಿದರು. ವಸಿಷ್ಠನು ಅಲ್ಲಗಳೆದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸುವದೆಂದರೆ ಆತನಿಗೆ ಅಪಮಾನಗೊಳಿಸಿದಂತೆ ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಅವರದಾಗಿತ್ತು, ತ್ರಿಶಂಕುವಿನ ನುಡಿಗಳು ಅವಮರ್ಯಾದೆಯವೆನಿಸಿದವು. ಗುರುಪುತ್ರರು ತ್ರಿಶಂಕುವಿನ ಮೇಲೆ ಬಹಳೇ ಕೋಪಗೊಂಡರು. ಆಗ ತ್ರಿಶಂಕುವು ನುಡಿದದ್ದೇನೆಂದರೆ: "ಗುರು ಮತ್ತು ಗುರುವಿನ ಪುತ್ರರು ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಇನ್ನಿತರರ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ."

ಋಷಿಪುತ್ರಾಸ್ತು ತಚ್ಛ್ರುತ್ವಾ ವಾಕ್ಯಂ ಘೋರಾಭಿಸಂಹಿತಮ್ ॥೮॥
ಶೇಪುಃ ಪರಮಸಂಕ್ರುದ್ಧಾಶ್ಚಂಡಾಲತ್ವಂ ಗಮಿಷ್ಯಸಿ ॥೯॥

ರಾಜನ ಭಾಷಣವನ್ನು ಕೇಳಿ ಗುರುಪುತ್ರರು ಕೋಪಾವಿಷ್ಟರಾಗಿ ತ್ರಿಶಂಕುವಿಗೆ 'ನೀನು ಚಾಂಡಾಲನಾಗುವೆ' ಎಂದು ಶಪಿಸಿದರು.

ಆ ರಾತ್ರಿ ಕಳೆಯುತ್ತಲೇ ತ್ರಿಶಂಕುವು ಚಾಂಡಾಲನಾದನು. ಅವನ ಶರೀರವು ಹಾಗೂ ಅವನು ಧರಿಸಿದ ವಸ್ತ್ರವು ನೀಲವರ್ಣದ್ದಾಯಿತು. ಆತನ ದೇಹಕಾಂತಿಯು ಒರಟಾಗಿ ತಲೆಯಲ್ಲಿಯ ಕೂದಲು ಮೊಟಕಾದವು. ಭಸ್ಮದ ಲೇಪನವು ಆತನ ದೇಹದ ಮೇಲೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಮೈಮೇಲೆ ಧರಿಸಿದ ಅಲಂಕಾರಗಳು ಲೋಹಮಯವಾದುವು. ಆತನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಬಳಿ ಹೋಗಿ ಎಲ್ಲ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಅರುಹಿದನು. ಆತನ ಬಗ್ಗೆ ಕನಿಕರಪಟ್ಟು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಅಭಯ ಹೇಳಿ, ರಾಜನ ಮನೋರಥವನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುವ ಆಶ್ವಾಸನೆಯನ್ನಿತ್ತನು.

೧೫. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ < ವಸಿಷ್ಠಪುತ್ರ, ಮಹೋದಯ
ಬಾಲಕಾಂಡ/೫೯

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ವಸಿಷ್ಠಪುತ್ರರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಶಾಪದ ಬಗ್ಗೆ ಶತಾನಂದನು ರಾಮನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:

ಕುಲೋಪಾಧ್ಯಾಯನಾದ ವಸಿಷ್ಠನು ಹಾಗೂ ಆತನ ನೂರು ಜನ ಪುತ್ರರು ತ್ರಿಶಂಕು ರಾಜನ ಯಜ್ಞವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದ ನಂತರ ತ್ರಿಶಂಕುವು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಬಳಿಗೆ ಹೋದನು. ಗುರುಪುತ್ರರಿಂದ ನಿರಾಕರಣೆ, ದೇಹಸಹಿತ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಸೇರುವ ತನ್ನ ಆಕಾಂಕ್ಷೆ– ಇವುಗಳನ್ನು ಸವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿ, ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಿಗೆ ತನ್ನ ಯಜ್ಞದ ಅಧ್ವರ್ಯುಪದವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕೆಂದು ನಮ್ರತೆಯಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಕನಿಕರಪಟ್ಟು ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದನು:

"ಹೇ ವತ್ಸನೇ, ನೀನು ಪರಮನಿಷ್ಠನೆಂದು ನಾನು ಬಲ್ಲೆ; ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವೆ; ಪುಣ್ಯಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ ಎಲ್ಲ ಮಹರ್ಷಿಗಳನ್ನು ನೀನು ಕೈಕೊಳ್ಳಲಿರುವ ಯಜ್ಞಕ್ಕಾಗಿ ಆಮಂತ್ರಿಸಿ, ನಾನು ನಿನ್ನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನ ಪೂರೈಸುವೆ. ಗುರುವಿನ ಶಾಪಯುಕ್ತ ಶರೀರ ಸಮೇತನಾಗಿ ನೀನು ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಸೇರುವೆ" ಎಂದನು.

ಇತ್ತ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಯಜ್ಞಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಧನಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲು ಶಿಷ್ಯಂದಿರಿಗೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿ, ವಸಿಷ್ಠ ಪುತ್ರರನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಋತ್ವಿಜವೃಂದ

ದವರಿಗೆ ಯಜ್ಞದ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು. ನನ್ನ ಆಹ್ವಾನದ ಬಗ್ಗೆ ಯಾರು ಯಾವ ರೀತಿ ಮಾತನಾಡುವರೋ, ಅದು ನಿಂದೆಯೇ ಇರಲಿ, ಸತುತಿಯೇ ಇರಲಿ ಇದ್ದಹಾಗೆ ತನಗೆ ವಿವರಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಆಹ್ವಾನದನುಸಾರ ಅನೇಕ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞರು ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸಿದರು. ಮಹೋದಯಾದಿ ವಸಿಷ್ಠಪುತ್ರರು ಮಾತ್ರ ಬರಲಿಲ್ಲ. ವಸಿಷ್ಠಪುತ್ರರು ಆಡಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರ ಶಿಷ್ಯಂದಿರು ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದರು: "ಚಾಂಡಾಲನ ಯಜ್ಞದ ಯಾಜಕನು ಕ್ಷತ್ರಿಯನಿದ್ದ ಕಾರಣ, ದೇವತೆಗಳು ಮತ್ತು ಋಷಿಗಳು ಹವಿರ್ಭಾಗವನ್ನು ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಗ್ರಹಿಸಬಲ್ಲರು? ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ರಕ್ಷಕನಾಗಿದ್ದರೂ ಚಾಂಡಾಲನ ಅನ್ನವನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸಿ ಮಹಾತ್ಮರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಹೇಗೆ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಬಹುದು?" ಎಂಬ ನುಡಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಕೋಪದ ಕೆಂಡವಾದನು. ಈ ರೀತಿ ಉದ್ಗರಿಸಿದನು–

ಯದ್ ದೂಷಯಂತ್ಯದುಷ್ಟಂ ಮಾಂ ತಪ ಉಗ್ರಂ ಸಮಾಸ್ಥಿತಮ್ ॥೧೭॥
ಭಸ್ಮೀಭೂತಾ ದುರಾತ್ಮಾನೋ ಭವಿಷ್ಯಂತಿ ನ ಸಂಶಯಃ ।
ಅದ್ಯ ತೇ ಕಾಲಪಾಶಶೇನ ನೀತಾ ವೈವಸ್ವತಕ್ಷಯಮ್ ॥೧೮॥
ಸಪ್ತಜಾತಿಶತಾನ್ಯೇವ ಮೃತಪಾಃ ಸಂಭವಂತು ತೇ ।
ಶ್ವಮಾಂಸನಿಯತಾಹಾರಾ ಮುಷ್ಟಿಕಾ ನಾಮ ನಿರ್ಘೃಣಾಃ ॥೧೯॥
ವಿಕೃತಾಶ್ವ ವಿರೂಪಾಶ್ವ ಲೋಕಾನನುಚರಂತ್ವಿಮಾನ್ ।
ಮಹೋದಯಶ್ಚ ದುರ್ಬುದ್ದಿರ್ಮಾಮದೂಷ್ಯಂ ಹ್ಯದೂಷಯತ್ ॥೨೦॥
ದೂಷಿತಃ ಸರ್ವಲೋಕೇಷು ನಿಷಾದತ್ವಂ ಗಮಿಷ್ಯತಿ ।
ಪ್ರಾಣಾತಿಪಾತನಿರತೋ ನಿರನುಕ್ರೋಶತಾಂ ಗತಃ ॥೨೧॥
ದೀರ್ಘಕಾಲಂ ಮಮ ಕ್ರೋಧಾದ್ ದುರ್ಗತಿಂ ವರ್ತಯಿಷ್ಯತಿ ॥೨೨॥

"ಉಗ್ರತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಚರಿಸುವ ನನ್ನಂಥ ದೋಷರಹಿತ ಮುನಿಯನ್ನು ಇವರು ದೂಷಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ಆದ್ದರಿಂದ, ಈ ದುರಾತ್ಮರು ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿಯಾಗಲಿ! ಕಾಲ ಪಾಶದಿಂದ ಅವರು ಯಮಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಿ! ಮೃತರಾದವರನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸಿ ಬಾಳಲಿ! ಏಳು ನೂರು ಜನ್ಮಗಳನ್ನು ಈ ಪರಿಯಾಗಿ ಕಳೆಯಲಿ! ನಾಯಿಯ ಮಾಂಸವೇ ಅವರ ಮುಖ್ಯ ಆಹಾರವಾಗಲಿ! ಕ್ರೂರ, ಅಕರಾಳವಿಕರಾಳ ಚಾಂಡಾಲರಾಗಿ ಅವರು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಲಿ! ನಾನು ದೂಷಣಾರ್ಹ ನಿರದಿದ್ದರೂ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಗಳಾದ ಇವರು ನನ್ನನ್ನು ನಿಂದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮಹೋದಯನು

ನನ್ನನ್ನು ದೂಷಿಸಿದ್ದಾನೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಲೋಕದಲ್ಲೆಲ್ಲ ದೂಷಿತ ನೆನಿಸಿ, ಬೇಡನ ಜನ್ಮವನ್ನು ಹೊಂದಲಿ! ಕ್ರೂರಿಯಾದ ಅವನು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಅಪಹರಿಸಲು ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗಲಿ! ನನ್ನ ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಆತನು ಬಹುಕಾಲಪರ್ಯಂತ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿಯಲಿ!" ಎಂದು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಉದ್ಗರಿಸಿದನು.

೧೬. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ < ತ್ರಿಶಂಕುವಿನ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆಂದು ಆಮಂತ್ರಿತ ಋಷಿಗಳು ಬಾಲಕಾಂಡ/೬೦

ತ್ರಿಶಂಕುವಿಗಾಗಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಕೈಕೊಂಡ ಯಜ್ಞರ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಶತಾನಂದನು ರಾಮನಿಗೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ:

ವಸಿಷ್ಠ ಪುತ್ರರನ್ನು ಶಪಿಸಿದ ನಂತರ ಅವರು ನಾಶಗೊಂಡರೆಂದು ಬಗೆದು, ತ್ರಿಶಂಕುವಿಗೆ ದೇಹಸಹಿತ ಸ್ವರ್ಗಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಯಜ್ಞವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಲು ಆಗಮಿಸಿದ ಋಷಿಗಳಿಗೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಹೇಳಿದನು. ಅವನ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಧರ್ಮಜ್ಞರಾದ ಋಷಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಒಟ್ಟಾಗಿ ತಮ್ಮತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡ ಹತ್ತಿದರು: "ಈ ಕೌಶಿಕವಂಶಜ ಮುನಿಯು ಬಲು ಕೋಪದಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ; ಕಾರಣ ಈತನ ಮಾತನ್ನು ನಾವು ಯಥಾಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ನೆರವೇರಿಸಬೇಕು. ನಾವು ಹಾಗೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ,

ಅಗ್ನಿಕಲ್ಪೋ ಹಿ ಭವಾನ್ ಶಾಪಂ ದಾಸ್ಯತಿ ರೋಷತಃ ॥೬॥

"ಅಗ್ನಿಸಮನಾದ ಭಗವಾನ್ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಕೋಪಗೊಂಡು ಶಪಿಸುವನು." ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ತ್ರಿಶಂಕುವು ದೇಹಸಹಿತವಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಸೇರುವನು; ಆದ್ದರಿಂದ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವುದು ಉಚಿತವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಅವರು ಯಜ್ಞವನ್ನಾರಂಭಿಸಿದರು.

ಇಲ್ಲಿ ಶಾಪವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲ. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ನಡೆದು ಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ಆತನು ಶಪಿಸಬಹುದೆಂಬ ಭೀತಿಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಮಾಡಲಾಗಿದೆ; ಹೀಗಾಗಿ ಶಾಪದ ಸ್ವರೂಪವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಲ್ಲ.

ಈ ಶಾಪವು ಕಟ್ಟಳೆಯದಾಗಬಹುದಿತ್ತು.

೧೭. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ < ಅವನ ಪುತ್ರರು
ಬಾಲಕಾಂಡ/೬೨

ಶತಾನಂದನು ರಾಮನಿಗೆ ಶುನಃಶೇಪನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ:

ಅಯೋಧ್ಯಾಪತಿ ಅಂಬರೀಷ ಮಹಾತ್ಮನು ಯಜ್ಞವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಾಗ ಅಲ್ಲಿಯ ಯಜ್ಞಪಶುವನ್ನು ಇಂದ್ರನು ಅಪಹರಿಸಿದನು. ರಾಜನ ಪಾತಕದಿಂದ ಹೀಗಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ ಪುರೋಹಿತನು ರಾಜನಿಗೆ, ನರಪಶುವನ್ನು ತರಲು ಹೇಳಿದನು. ರಾಜನು ನರಪಶುವನ್ನು ತರಲು ತುಂಬಾ ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟರೂ, ಹಣಕ್ಕಾಗಿ ಮಗನನ್ನು ನರಪಶುವಾಗಿ ಕೊಡಲು ಯಾರೊಬ್ಬರೂ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಹಲವಾರು ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ರಾಜನು ಸಹಸ್ರಾರು ಹಸುಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಭೃಗತುಂಗ ಪರ್ವತದ ಬಳಿ ಹೋದನು. ಅಲ್ಲಿ 'ಋಚೀಕ'ನೆಂಬ ಋಷಿಯು ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯ ಸಮೇತನಾಗಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಹಸುಗಳ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞಕ್ಕಾಗಿ ಒಬ್ಬ ಪುತ್ರನನ್ನ ಅರ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಋಷಿಗೆ ಈ ರಾಜನು ಹೇಳಿದನು. ಜ್ಯೇಷ್ಠಪುತ್ರನನ್ನು ವಿಕ್ರಯಿಸಬಾರದೆಂಬ ಮನಸ್ಸು ಋಷಿಯದಾಗಿತ್ತು; ಅಚ್ಚು ಮೆಚ್ಚಿನವನಾದ ಕನಿಷ್ಠ ಪುತ್ರನನ್ನು ಕೊಡಕೂಡದೆಂಬ ಮನಸ್ಸು ಋಷಿ ಪತ್ನಿಯದಾಗಿತ್ತು. ಆಗ ನಡುವಿನ ಪುತ್ರನಾದ ಶುನಃಶೇಪನು ತಾನಾಗಿ ಸಿದ್ಧನಾದನು. ಋಷಿಗೆ ರತ್ನಗಳ ರಾಶಿ, ಸುವರ್ಣ ಮತ್ತು ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಹಸುಗಳು ದೊರೆತವು. ಅಂಬರೀಷನಿಗೆ ಯಜ್ಞಕ್ಕಾಗಿ ನರಪಶು ದೊರಕಿತು. ಆತನನ್ನು ಜೊತೆಗೂಡಿ ಅಂಬರೀಷನು ನಡೆದಾಗ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಶುನಃಶೇಪನ ಸೋದರಮಾವನಾದ, ತಪಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾದ, ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡನು. ಶುನಃಶೇಪನು ವ್ಯಥಿತನಾಗಿದ್ದನು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಿಗೆ ಶರಣುಹೋಗಿ ಇತ್ತೆಂದನು:

"ನನಗೆ ತಾಯಿ–ತಂದೆ, ಬಾಂಧವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ; ನೀವು ಧರ್ಮದ ಬಲದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿರಿ! ಅಂಬರೀಷ ರಾಜನು ಕೃತಕೃತ್ಯನಾಗಬೇಕು; ನಾನು ಕೂಡ ದೀರ್ಘಾಯುಷಿಯಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಸೇರಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆ ನನಗಿದೆ. ನೀವು ತಂದೆಯಂತೆ ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿರಿ!"

ಆಗ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಅಂಬರೀಷರ ಯಜ್ಞವು ಪೂರ್ಣವಾಗಬೇಕು; ಶುನಃಶೇಪನ ರಕ್ಷಣೆಯೂ ಆಗಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಪ್ರೇತಿತನಾಗಿ, ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ಅಂದನು: "ಪಾರಲೌಕಿಕ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಶುಭವನ್ನು ಕೋರುವ ಪಿತರರು ಪುತ್ರರನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ಋಷಿಪುತ್ರನಾದ ಬಾಲಕನು ನನ್ನಿಂದ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ; ಕಾರಣ ನೀವು ಆತನಿಗೆ ಜೀವದಾನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಆತನ

ಮನೋವಾಂಛಿತವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿರಿ! ಸತ್ಕರ್ಮನಿರತರಾದ ನೀವು ಧರ್ಮನಿಷ್ಠರಾಗಿದ್ದೀರಿ; ನೀವು ಯಜ್ಞಬಲಿಪಶುವಾಗಿ ಅಂಬರೀಷನ ಯಜ್ಞಾಗ್ನಿಯನ್ನು ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸಿರಿ; ಆಗ ದೇವತೆಗಳು ಪ್ರಸನ್ನರಾಗುವರು; ಯಜ್ಞವು ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿ ನೆರವೇರಿ ಶುನಃಶೇಪನು ಸನಾಥನಾಗುವನು." ಈ ಬಗೆಯ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಮಧುಚ್ಛಂದಾದಿ ಆತನ ಪುತ್ರರು ನಗುನಗುತ್ತ ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದರು:

"ಹೇ ಪ್ರಭೋ! ನೀನು ನಿನ್ನ ಪುತ್ರನನ್ನು ಬಲಿಕೊಟ್ಟು ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಪುತ್ರನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದೇಕೆ? ನಿನ್ನ ಈ ಕೃತ್ಯವು ಊಟದಲ್ಲಿ ನಾಯಿಯ ಮಾಂಸವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದಷ್ಟು ಅಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ!"

ಈ ರೀತಿ, ತನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸುವ, ತನ್ನ ಪುತ್ರರ ನುಡಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಕ್ರೋಧಾವಿಷ್ಟನಾಗಿ ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದನು:

ನಿಃಸಾಧ್ವಸಮಿದಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಧರ್ಮಾದಪಿ ವಿಗರ್ಹಿತಮ್ ।
ಅತಿಕ್ರಮ್ಯ ತು ಮದ್ವಾಕ್ಯಂ ದಾರುಣಂ ರೋಮಹರ್ಷಣಮ್ ॥೧೬॥
ಶ್ವಮಾಂಸಭೋಜಿನಃ ಸರ್ವೇ ವಾಸಿಷ್ಠಾ ಇವ ಜಾತಿಷು ।
ಪೂರ್ಣವರ್ಷಸಹಸ್ರಂ ತು ಪೃಥಿವ್ಯಾಮನುವತ್ಸ್ಯಥ ॥೧೭॥

"ನನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮೀರಿ, ಮೈನಡುಕಬರುವಂಥ ಭಾಷಣವನ್ನು ನೀವು ನನ್ನ ಭಯವಿಲ್ಲದೇ ಮಾಡಿದ್ದೀರಿ; ಧರ್ಮದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ನಿಮ್ಮ ಭಾಷಣವು ಹೇಯವಾದಷ್ಟು; ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ನೀವೆಲ್ಲರೂ ನಾಯಿಯ ಮಾಂಸವನ್ನು ತಿಂದುಕೊಂಡು ಮುಷ್ಟಿಕ ಜಾತಿಯವರಾಗಿ ಬಾಳುವಿರಿ! ವಸಿಷ್ಠ ಪುತ್ರರಂತೆ ಒಂದು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಪರ್ಯಂತ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿರುವಿರಿ!"

೧೮. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ < ರಂಭೆ
ಬಾಲಕಾಂಡ/೬೪

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ತಪೋನಿಷ್ಠೆ ಎಷ್ಟೊಂದು ಪ್ರಖರವಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ಶತಾನಂದನು ರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ:

'ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿ' ಎಂದೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಉತ್ಕಟ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಉಗ್ರ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಕೈಕೊಂಡನು. ಆಗ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳು ತೊಂದರೆ–ತಾಪಗಳಿಗೆ

ಈಡಾದರು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ತಪೋಭಂಗವನ್ನು ಮಾಡಲೋಸುಗ ಇಂದ್ರನು ರಂಭೆ ಎಂಬ ಅಪ್ಸರೆಯನ್ನು ಯೋಜಿಸಿದನು. "ನೀನು ನಿನ್ನ ಸೌಂದರ್ಯದಿಂದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನನ್ನು ಮೋಹಗೊಳಿಸಿ, ಅವನನ್ನು ವಿಷಯಾಸಕ್ತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡು! ಆತನ ತಪೋಭಂಗವೆಂದರೆ ಒಂದು ದೇವತಾಕಾರ್ಯ; ಈ ದುಸ್ತರವಾದ ಕಾರ್ಯವು ನಿನ್ನಿಂದಾಗಲಿದೆ" ಎಂದು ಇಂದ್ರನು ಆಕೆಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಇಂದ್ರನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ರಂಭೆಯು ಲಜ್ಜಿತಳಾದಳು; ಭಯಗೊಂಡಳು; ವಿಶ್ವಮಿತ್ರನ ಕಠೋರವೃತ್ತಿಯ ಕಲ್ಪನೆ ಅವಳಿಗಿತ್ತು. ಈ ದುಸ್ತರ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಲು ತನ್ನನ್ನು ನೇಮಿಸಬಾರದೆಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡಳು; ಆದರೆ, ಇಂದ್ರನು ಆಕೆಗೆ ಅಭಯವನ್ನು ನೀಡಿದನು. ಕೋಗಿಲೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ತಾನು ಮನ್ಮಥನೊಡನೆ ಆಕೆಯ ನಿಕಟದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಆಶ್ವಾಸನೆಯನ್ನಿತ್ತನು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ತಪೋಭಂಗವನ್ನು ಮಾಡಲು ರಂಭೆಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು.

ಅನುಪಮ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ರಂಭೆಯು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನನ್ನು ಮೋಹಿಸುವ ಹೊಂಚನ್ನು ಹಾಕಿದಳು. ಕೋಗಿಲೆಯ ಇಂಪಾದ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಉಲ್ಲಸಿತನಾದನು. ತುಸು ಸಮಯದ ನಂತರ ಲಾವಣ್ಯವತಿಯಾದ ರಂಭೆಯು ಆತನಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಳು; ಆಗ ಅವನಿಗೆ ಸಂದೇಹವುಂಟಾಯಿತು. ತನ್ನ ತಪೋಭಂಗಕ್ಕಾಗಿ ಇಂದ್ರನು ಈ ಕಾರಸ್ಥಾನವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆಂದು ಮನದಟ್ಟಾಗುತ್ತಲೇ ಆತನು ರಂಭೆಗೆ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು–

ಯನ್ಮಾಂ ಲೋಭಯಸೇ ರಂಭೇ ಕಾಮಕ್ರೋಧಜಯೈಷಿಣಮ್ ।
ದಶವರ್ಷಸಹಸ್ರಾಣಿ ಶೈಲೀ ಸ್ಥಾಸ್ಯಸಿ ದುರ್ಭಗೇ ॥೧೨॥
ಬ್ರಾಹ್ಮಣಃ ಸುಮಹಾತೇಜಾಸ್ತಪೋಬಲಸಮನ್ವಿತಃ ।
ಉದ್ಧರಿಷ್ಯತಿ ರಂಭೇ ತ್ವಾಂ ಮತ್ಕ್ರೋಧಕಲುಷೀಕೃತಾಮ್ ॥೧೩॥

"ಎಲೈ ರಂಭೆಯೇ! ಕಾಮಕ್ರೋಧಗಳನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸುವ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ಕೊಂಡ ನನ್ನನ್ನು ಮೋಹಕ್ಕೆ ಎಳೆಯುತ್ತಿರುವಿ; ಕಾರಣ, ಎಲೌ ದುರ್ಭಗೆ! ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ನೀನು ಕಲ್ಲಾಗಿ ಬಿದ್ದಿರುವೆ. ನನ್ನ ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಪೀಡಿತಳಾದ ನಂತರ ನಿನ್ನ ಉದ್ಧಾರವು ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯಾದ, ತಪೋಬಲವುಳ್ಳ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಂದಾಗುವುದು." ರಂಭೆಯು ಕೂಡಲೇ ಕಲ್ಲಾಗಿ ಬಿದ್ದಳು. ಕೋಪವನ್ನು ತಡೆಹಿಡಯಲಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂದು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಿಗೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವಾಯಿತು.

ಶಾಪದ ಉತ್ತರಾರ್ಧವು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದ ಪರಿಣಾಮರೂಪವಾಗಿದೆ. ಉಃಶಾಪವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಯಾಚಿತವಿರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ರಂಭೆಯು ಅದನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೊದಲೇ ಈ ಉಃಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಕಾರಣ ಅದು ಅಯಾಚಿತ ಉಃಶಾಪವಾಗಿದೆ.

೧೯. ಕೌಸಲ್ಯಾ < ರಾಮ
ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡ/೨೧

ದಶರಥ ರಾಜನಿಂದ ಕೈಕೇಯಿಯು ಪಡೆದ ವರಗಳನುಸಾರ ರಾಮನು ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಹೋಗುವದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ತನ್ನ ಮಾತೆಯ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಆತನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡನೆ ಕೌಸಲ್ಯೆಯತ್ತ ಬಂದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಮತ್ತು ಕೌಸಲ್ಯೆ ಇಬ್ಬರೂ ರಾಮನನ್ನು ಆತನ ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಪರಾವೃತ್ತಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಯತ್ನಗಳೂ ವಿಫಲಗೊಂಡವು. ರಾಮನ ದೃಢನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಕೌಸಲ್ಯೆಯು ಕೊನೆಯ ಮಾತೆಂದು (ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ) ಈ ರೀತಿ ಎಂದಳು:

"ಎಲೈ ಧರ್ಮನಿಷ್ಠನೇ! ನೀನು ಧರ್ಮಜ್ಞನು; ಕಾರಣ ನನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪರಿಪಾಲಿಸುವ ಧರ್ಮವನ್ನಾಚರಿಸಬೇಕಿದ್ದರೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ನೀನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರು! ನನ್ನ ಶುಶ್ರೂಷೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ 'ಮಾತೃಸೇವೆ'ಯಂಥ ಶ್ರೇಷ್ಠಧರ್ಮವನ್ನಾಚರಿಸು. ಎಲೈ ಕಂದನೇ! ಮಾತೃಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗಿ ಸ್ವಗೃಹದಲ್ಲಿಯೇ ಶುದ್ಧನಾಗಿದ್ದ ಕಾಶ್ಯಪನು ಮಹಾತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಯುಕ್ತನಾಗಿ ಮಾತೃಸೇವೆಯ ಫಲದಿಂದ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ದಶರಥರಾಜನು ಯಾವ ರೀತಿ ನಿನಗೆ ಪೂಜ್ಯನೋ ಅದೇ ರೀತಿ ಘನತೆಗೌರವಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಸಹ ನಿನಗೆ ಪೂಜ್ಯಳು; ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಕೊಡಲಾರೆ; ನೀನು ವನಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಡ! ನಿನ್ನನ್ನು ಅಗಲಿದ ನಂತರ ನನ್ನ ಬಾಳಿನ ಪ್ರಯೋಜನವಾದರೂ ಏನು? ತೃಷಭಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಿದರೂ ನಿನ್ನೊಡನೆ ಇರುವದು ಕ್ಷೇಮಕರವಿರುತ್ತದೆ. ಇಷ್ಟು ಹೇಳಿಯೂ ನೀನು, ಶೋಕಾಕುಲಳಾದ ನನ್ನನ್ನು ತೊರೆದು ಕಾಡಿಗೆ ಹೋದರೆ, ನಾನು ಅಹಾರ–ಪಾನೀಯಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಮರಣವನ್ನು ಕಾಯುವೆ; ನಿನ್ನ ವಿಯೋಗವಾದನಂತರ ನಾನು ಜೀವಿಸಿರಲು ಶಕ್ತಳಾಗಲಾರೆ!

ತತಸ್ತ್ವಂ ಪ್ರಾಪ್ಸ್ಯಸೇ ಪುತ್ರ ನಿರಯಂ ಲೋಕವಿಶ್ರುತಮ್ ।
ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾಮಿವಾಧರ್ಮಾತ್ಸಮುದಃ ಸರಿತಾಂ ಪತಿಃ ॥೨೮॥

ಈ ರೀತಿ ನಡೆದರೆ, ಮಾತೆಗೆ ದುಃಖವನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ, ಅದು ಅಧರ್ಮವೆಂದೆನಿಸಿ ಸಿಂಧುಪತಿಯಾದ ಸಮುದ್ರನಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಯ ಪಾಪವು ತಗುಲಿತು. ಅದೇ ರೀತಿ ರಾಮನೇ, ಲೋಕಕುಖ್ಯಾತ ನರಕವು ನಿನಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದು."

ಇದಕ್ಕೆ ಶಾಪವೆಂದೆನ್ನಬೇಕೆ? ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಶಾಪದ ಸ್ವರೂಪವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

ಇದು ಕಟ್ಟಳೆಯ ಶಾಪ. ಕಟ್ಟಳೆಯನ್ನು ಅಲಕ್ಷಿಸಿದ್ದರೂ ಶಾಪದ ಪರಿಣಾಮವು ಆಗಲಿಲ್ಲ; ಇದರಿಂದ ಒಂದು ಸುಗತಿಯು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಶಾಪ ಕೊಡುವ ಅರ್ಹತೆಯು ಕೌಸಲ್ಯೆಗೆ ಇರಲಿಲ್ಲ; ಅಥವಾ ಪುತ್ರನ ವಿಯೋಗವನ್ನು ಸಹಿಸುವದು, ಯಾವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಕೌಸಲ್ಯೆಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ; ಕಾರಣ ಆಕೆಯು ಅತ್ಯಂತ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮನೋಗತವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾಳೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

೨೦. ದಶರಥ < ಕೈಕೇಯಿ, ಭರತ
ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡ/೪೨

ವನವಾಸಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದ ಶ್ರೀರಾಮನ ರಥದ ಧೂಳಿಯು ದೃಷ್ಟಿಪಥದಲ್ಲಿರುವ ವರೆಗೂ ದಶರಥರಾಜನು ಅದರತ್ತ ನೆಟ್ಟದಿಟ್ಟಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದನು. ನಂತರ ಖಿನ್ನನಾಗಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಉರುಳಿದನು. ಕೌಸಲ್ಯೆಯು ಆತನನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಿ ಬಲತೋಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ನಗರದತ್ತ ಮರಳಿದಳು. ಆಗ ಕೈಕೇಯಿಯು ದಶರಥನ ಎಡದಲ್ಲಿದ್ದಳು.

ಕ್ಷುಬ್ಧಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ದಶರಥನು ಕೈಕೇಯಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ಎಂದನು:

ಕೈಕೇಯಿ ಮಾಮಕಾಂಗಾನಿ ಮಾ ಸ್ಪ್ರಾಕ್ಷೀಃ ಪಾಪನಿಶ್ಚಯೇ ।
ನ ಹಿ ತ್ವಾಂ ದ್ರುಷ್ಟುಮಿಚ್ಛಾಮಿ ನ ಭಾರ್ಯಾ ನ ಚ ಬಾಂಧವೀ ॥೬॥
ಯೇ ಚ ತ್ವಾಮನುಜೀವಂತಿ ನಾಹಂ ತೇಷಾಂ ನ ತೇ ಮಮ ।
ಕೇವಲಾರ್ಥಪರಾಂ ಹಿ ತ್ವಾಂ ತ್ಯಕ್ತಧರ್ಮಾಂ ತ್ಯಜಾಮ್ಯಹಮ್ ॥೭॥
ಅಗೃಹ್ಣಾಂ ಯಶ್ಚ ತೇ ಪಾಣಿಮಗ್ನಿಂ ಪರ್ಯಣಯಂ ಚ ಯತ್ ।
ಅನುಜಾನಾಮಿ ತತ್ಸರ್ವಮಸ್ಮಿಲ್ಲೋಕೇ ಪರತ್ರ ಚ ॥೮॥
ಭರತಶ್ಚೇತ್ಪ್ರತೀತಃ ಸ್ಯಾದ್ರಾಜ್ಯಂ ಪ್ರಾಪ್ಯೇತದವ್ಯಯಮ್ ।
ಯನ್ಮೇ ಸ ದದ್ಯಾತ್ಪಿತ್ರರ್ಥಂ ಮಾ ಮಾಂ ತದ್ ದತ್ತಮಾಗಮತ್ ॥೯॥

"ಎಲೈ ಕೈಕೇಯಿ, ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸಬೇಡ; ಎಲೈ ಪಾಪನಿಶ್ಚಯಿ! ನಿನ್ನ ಮುಖಾವಲೋಕನವು ನನಗೆ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ನೀನು ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯಲ್ಲ; ಯಾವ ಆಪ್ತ ಸಂಬಂಧಿಕಳೂ ಅಲ್ಲ. ನಿನ್ನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿರುವವರೊಡನೆ ನನಗೆ ಯಾವ ಸಂಬಂಧವೂ ಇಲ್ಲ. ಧರ್ಮವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಕೇವಲ ಸ್ವಾರ್ಥವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ತ್ಯಜಿಸಿದ್ದೇನೆ. ನಿನ್ನ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ, ನಿನ್ನಿಂದ ಅಗ್ನಿಗೆ ಹಾಕಿಸಿದ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಇವುಗಳಿಗೆ ಇಹ–ಪರದಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಯಾವ ಅರ್ಥವೂ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಈ ಅಕ್ಷಯರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದು ಭರತನು ಸಂತೋಷಗೊಂಡು, ಪಿತನೆಂದು ನನಗಾಗಿ ಆಚರಿಸುವ ಆತನ ಶ್ರಾದ್ಧಾದಿಗಳು ನನಗೆ ತಲುಪದಿರಲಿ!"

ದಶರಥನ ಈ ಉದ್ಗಾರಗಳನ್ನು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಶಾಪವೆಂದೆಣಿಸಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಅವು ಶಾಪದ ನುಡಿಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥನಾದ ದಶರಥರಾಜನು ಮಹಾದೇವನ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಅನುಸಾರ ವಿಮಾನದಿಂದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಭೇಟಿಗೆಂದು ಬಂದಾಗ, ರಾಮನು ದಶರಥನಿಗೆ ವಿನಂತಿಸಿದ್ದಾನೆ; ಅದರಲ್ಲಿ ಈ ಉದ್ಗಾರಗಳಿಗೆ 'ಶಾಪ'ವೆಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಬಳಸಲಾಗಿದೆ.

ಯುದ್ಧಕಾಂತ/೧೧೯

ಕುರು ಪ್ರಸಾದಂ ಧರ್ಮಜ್ಞ ಕೈಕೇಯ್ಯಾ ಭರತಸ್ಯ ಚ ॥೨೫॥
ಸಪುತ್ರಾಂ ತ್ವಾಂ ತ್ಯಜಾಮೀತಿ ಯದುಕ್ತಾ ಕೈಕಯೀಂ ತ್ವಯಾ ।
ಸ ಶಾಪಃ ಕೈಕೇಯೀಂ ಘೋರಃ ಸಪುತ್ರಾಂ ಸ್ಪೃಶೇತ್ಪ್ರಭೋ ॥೨೬॥

"ಎಲೈ ದರ್ಮಜ್ಞರೇ! ಕೈಕೇಯಿಗೆ ಮತ್ತು ಭರತನಿಗೆ ಕೃಪೆ ಮಾಡಿರಿ! ಪುತ್ರ ಸಮೇತ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಕೈಕೇಯಿಗೆ ಹೇಳಿದಿರಿ; ಈ ಘೋರಶಾಪವು ಕೈಕೇಯಿಗೆ ಅಥವಾ ಆಕೆಯ ಪುತ್ರನಾದ ಭರತನಿಗೆ ತಾಗದಿರಲಿ!"

ರಾಮನ ಈ ಮೇಲಿನ ಬಿನ್ನಪವನ್ನು ದಶರಥನು ಮನ್ನಿಸಿದನು.

ಇದು ಕಟ್ಟಳೆಯ ಶಪವಿದೆ.

೨೧. ಶ್ರಾವಣ < ದಶರಥ
ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡ/೬೩

ರಾಮನು ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಿರುವೆನೆಂದು ಶೋಕಾಕುಲನಾಗಿದ್ದ ದಶರಥನು ಕೈಕೇಯಿಗೆ ತನ್ನ ಪೂರ್ವಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:

ವೃದ್ಧರಾದ, ಅಂಧರಾಗಿದ್ದ ತಂದೆತಾಯಿಗಳಿಗಾಗಿ ಜಲಾಶಯದಿಂದ ನೀರನ್ನು ತರಲು ಕೊಡವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಶ್ರಾವಣನು ಹೋಗಿದ್ದನು. ಅಲ್ಲಿ ದಶರಥ ರಾಜನು ಬೇಟೆಯಾಡಲು ಕಾಡಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದನು. ದಶರಥನು ಬಿಟ್ಟ ಬಾಣವು ಶ್ರಾವಣನ ಮರ್ಮ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ತಗುಲಿ ಅವನು ಗಾಯಗೊಂಡನು. ಶ್ರಾವಣನ ವಿಲಾಪವನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ದಶರಥನಿಗೆ ತನ್ನಿಂದ ನಡೆದ ತಪ್ಪಿನ ಅರಿವಾಯಿತು. ಆ ವಿಲಾಪದ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಸಮೀಪಿಸಿದಾಗ, ಗಾಯಗೊಂಡ ಶ್ರಾವಣನು ಮರಣಣೋನ್ಮುಖವಾಗಿ ಕಸಿವಿಸಿಪಡುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ದಶರಥನು ಕಂಡನು. ಅಂಥ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಶ್ರಾವಣನು ದಶರಥನಿಗೆ ಬಿನ್ನೈಸಿ ಇಂತೆಂದನು: "ನಾನು ನೀರು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ತುಂಬಾ ಸಮಯವಾದ್ದರಿಂದ ನನ್ನ ತಾಯಿ–ತಂದೆಯರು ಬಹಳ ಚಿಂತಾತುರರಾಗಿರಬಹುದೆಂಬ ಭಯವು ನನಗಿದೆ: ಕಾರಣ ರಾಜನೇ, ನೀನು ಬೇಗ ಹೋಗಿ ನೀರನ್ನು ಕೊಡು; ನಡೆದ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಸು!" ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಹರಡುವ ಅಗ್ನಿ ಜ್ವಾಲೆಯು ಯಾವ ರೀತಿ ಅಡವಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಸುಟ್ಟುಹಾಕುತ್ತದೆಯೋ ಅದೇ ರೀತಿ ನನ್ನ ತಂದೆಯು ಕ್ರೋಧಗೊಂಡು ನಿನ್ನನ್ನು ದಹಿಸದಿರಲಿ! ಎಂಬ ಸದಿಚ್ಛೆಯನ್ನು ಸಹ ಶ್ರಾವಣನು ದಶರಥನ ಮುಂದೆ ಪ್ರಕಟಿಸಿದನು. ತನ್ನ ತಂದೆಯಿದ್ದ ಆಶ್ರಮದ ಕಾಲುದಾರಿಯನ್ನು ದಶರಥನಿಗೆ ಕೈಮಾಡಿ ತೋರಿಸಿ ಈ ರೀತಿ ಅಂದನು:

ತಂ ಪ್ರಸಾದಯ ತ್ವಂ ನ ತ್ವಾ ಸಂಕುಪಿತಃ ಶಪೇತ್ ॥೪೫॥

"ನನ್ನ ತಂದೆಯು ಸಿಟ್ಟಾಗಿ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಡದಂತೆ ನೀನು ಹೋಗಿ ಉಪಚರಿಸು!" ಶ್ರಾವಣನ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ಆತನ ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆ ಆತನ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ನೆಟ್ಟ ಬಾಣವನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆಳೆದ ನಂತರ ತುಸು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರಾವಣನು ಅಸುನೀಗಿದನು.

ನಿಜದಲ್ಲಿ ಶಾಪ ಇನ್ನೂ ನುಡಿದಿರಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಶಾಪ ಕೊಡಬಹುದೆಂಬ ಭಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದ ಶಾಪದ ಸ್ವರೂಪವು ಸ್ಪಷ್ಟವಿಲ್ಲ.

ಇದು ಕಟ್ಟಳೆಯ ಶಾಪವಾಗಿದೆ.

೨೨. (ಶ್ರಾವಣನ ತಂದೆ) ಶ್ರವಣ<ದಶರಥ

ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡ/೬೪

ರಾಮನು ವನವಾಸಕ್ಕೆ ತೆರಳಲಿರುವನೆಂದು ಶೋಕಾರ್ತನಾದ ದಶರಥನು ತನ್ನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಒಂದು ಘಟನೆಯನ್ನು ಕೈಕೇಯಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:

ಶ್ರಾವಣನಿಗೆ ಬಾಣವು ತಗುಲಿದ ನಂತರ ಆತನ ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆ ದಶರಥನು ಶ್ರಾವಣನ ತಂದೆಯ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಅತ್ಯಂತ ಶೋಕಾಕುಲನಾಗಿ ಆತನು ನಡೆದುದೆಲ್ಲವನ್ನು ಯಥಾಸಾಂಗವಾಗಿ ಹೇಳಿದನು. ಏಕೈಕ ಮಗನ ಮರಣದ ದುರ್ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಶ್ರಾವಣನ ತಂದೆತಾಯಿಯರಿಗೆ ತಾಳಲಾರದಷ್ಟು ವ್ಯಥೆಯಾಯಿತು. ಶೋಕವಿಹ್ವಲನಾದ ಆ ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿ, ಶ್ರಾವಣನ ಪಿತನು ದಶರಥ ರಾಜನಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದನು: "ಎಲೈ ರಾಜನೇ, ಈ ಅಶುಭಕೃತ್ಯವನ್ನು ನಿನ್ನ ಬಾಯಿಂದ ಸ್ವತಃ ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಹೇಳಿರದಿದ್ದರೆ, ನಿನ್ನ ತಲೆಯು ಸಿಡಿದು ಸಹಸ್ರ ಹೋಳಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ರಾಜನೇ, ಯಾವ ಕ್ಷತ್ರಿಯನು ಬುದ್ಧ್ಯಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ, ವಾನ ಪ್ರಸ್ಥಾಶ್ರಮಧರ್ಮದ ಪಾಲನೆಯಲ್ಲಿದ್ದವನನ್ನು ವಧಿಸುವನೋ ಅಂಥವನು ಇಂದ್ರನೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ನನ್ನ ಕೋಪದಿಂದ ಸ್ಥಾನಚ್ಯುತನಾಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ನಿನ್ನಂತಹ ಪಾಮರನ ಪಾಡೇನು? ಮಾತಾಪಿತೃಗಳ ಸೇವೆಯೆಂದರೆ ತಪಸ್ಸಾಧನೆ ಯೆಂದು ಬಗೆದು ಅದರಲ್ಲಿ ತತ್ಪರನಾಗಿದ್ದ, ವೇದಜ್ಞ-ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಂತಿದ್ದ, ಮುನಿ ಸಮಾನ ವಾಗಿದ್ದವನ ಮೇಲೆ ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಶರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಆ ಶರವನ್ನು ಬಿಡುವಾತನ ತಲೆಯು ಏಳು ಹೋಳಾಗಬೇಕು; ಆದರೆ ಈ ಕೃತ್ಯವು ನಿನ್ನ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದಾದ ಕಾರಣ ನೀನು ಜೀವಿಸಿರುವೆ. ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಈ ಕೃತ್ಯವು ನಿನ್ನಿಂದಾಗಿದ್ದರೆ ರಘುವಂಶವೇ ಉಳಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ!" ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದು ಶ್ರಾವಣನು ಮೃತನಾಗಿ ಬಿದ್ದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ಯಲು ದಶರಥನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಅಲ್ಲಿ ತಲುಪಿ ಮಗನ ಮೃತಶರೀರವನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸಿದಾಗ ಆ ತಂದೆಯು ಶೋಕ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದನು. ಶ್ರಾವಣನ ಒಳ್ಳೆಯ ಗುಣಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ ಆತನು ಬಿಕ್ಕಿಬಿಕ್ಕಿ ರೋದಿಸಿದನು. ಪತ್ನಿಯೊಡಗೂಡಿ ತನ್ನ ಪುತ್ರನಿಗೆ ತಿಲಾಂಜಲಿಯನ್ನಿತ್ತು, ನಂತರ ಈ ರೀತಿ ಎಂದನು:

"ಎಲೈ ರಾಜನೇ, ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಈ ಕ್ಷಣವೇ ವಧಿಸು! ಒಂದೇ ಬಾಣದಿಂದ ನನ್ನ ಏಕಮೇವ ಪುತ್ರನನ್ನು ಸಾಯಿಸಿ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ನಿಪುತ್ರಿಕನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿರುವೆ; ಈಗ ನನಗೆ ಮರಣದ ಭಯವಿಲ್ಲ; ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ನೀನು ನನ್ನ ಬಾಲಕನನ್ನು

ಕೊಂದಿರುವೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ನಿನಗೆ ಅತಿದುಃಖಕಾರಕ, ಭಯಂಕರವಾದ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ.”

ಪುತ್ರವ್ಯಸನಜಂ ದುಃಖಂ ಯದೇತನ್ಮಮ ಸಾಂಪ್ರತಮ್ ।
ಏವಂ ತ್ವಂ ಪುತ್ರಶೋಕೇನ ರಾಜನ್ ಕಲಂ ಕರಿಷ್ಯತಿ ॥೫೪॥
ಅಜ್ಞಾನಾತ್ತು ಹತೋ ಯಸ್ಮಾತ್ ಕ್ಷತ್ರಿಯೇಣ ತ್ವಯಾಮುನಿಃ ।
ತಸ್ಮಾತ್ತ್ವಾಂ ನಾವಿಶತ್ಯಾಶು ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾ ನರಾಧಿಪ ॥೫೫॥
ತ್ವಾಮಪ್ಯೇತಾದೃಶೋ ಭಾವಃ ಕ್ಷಿಪ್ರಮೇವ ಗಮಿಷ್ಯತಿ ।
ಜೀವಿತಾಂತಕರೋ ಘೋರೋ ದಾತಾರಮಿವ ದಕ್ಷಿಣಾಮ್ ॥೫೬॥
ಏವಂ ಶಾಪಂ ಮಯಿ ನ್ಯಸ್ಯ ವಿಲಪ್ಯ ಕರುಣಂ ಬಹು ।
ಚಿತಾಮಾರೋಪ್ಯ ದೇಹಂ ತನ್ಮಿಥುನಂ ಸ್ವರ್ಗಮಭ್ಯಯಾತ್ ॥೫೭॥

“ನನಗೆ ಸದ್ಯದಲ್ಲಿ ಯವ ರೀತಿ ಪುತ್ರಮರಣದಿಂದ ದುಃಖವಾಗಿದೆಯೋ ಅದೇ ರೀತಿ ಪುತ್ರಶೋಕದಿಂದ ನಿನಗೆ ಮರಣವುಂಟಾಗುವದು. ಕ್ಷತ್ರಿಯನಾದ ನೀನು ನನ್ನ ಪುತ್ರನ ವಧೆಯನ್ನು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮಾಡಿರುವೆ; ಕಾರಣ ಎಲೈ ಪ್ರಜಾಧಿಪತಿಯೇ, ನಿನಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಪಾತಕವು ಅಂಟಲಾರದು. ಒಮ್ಮೆ ಕೊಟ್ಟ ದಕ್ಷಿಣೆಯ ಫಲವು ದಾತೃವಿಗೆ ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪುನ್ಯೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ, ಪ್ರಾಣನಾಶಕವಾದ ಘೋರ ಅವಸ್ಥೆಯು ನಿನಗೆ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಬಂದೊದಗುವದು.” ಈ ರೀತಿ, ಕರುಣಸ್ವರದಿಂದ ಪ್ರಲಾಪಿಸಿ ಆ ತಾಯಿ–ತಂದೆಯರು ದಶರಥನಿಗೆ ಶಾಪವನ್ನಿತ್ತರು. ಚಿತೆಯನ್ನೇರಿ ಆ ದಂಪತಿಗಳು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋದರು.

ದಶರಥನು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಶ್ರಾವಣನ ವಧೆ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಶಾಪದ ಸ್ವರೂಪವು ಸೌಮ್ಯವಾಗಿದೆ. ಈ ವಧೆಯು ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಡೆದಿದ್ದರೆ ಶಾಪವು ಎಷ್ಟೊಂದು ಘೋರವಾಗಬಹುದಿತ್ತೆಂಬುದರ ಸ್ಪಷ್ಟ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

೨೩. ಭರತ < ಕೈಕೇಯಿ
ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡ/೭೪

ಭರತನು ಕೈಕೇಯಿಯನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಕೈಕೇಯಿಯು, ದಶರಥನಿಂದ ವರಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ರಾಮನನ್ನು ಕಾಡಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದಳು. ಪುತ್ರವಿಯೋಗವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೆ ದಶರಥನು ಮರಣ

ಹೊಂದಿದನು. ಈ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಕೇಳಿ ಭರತನಿಗೆ ಅತೀವದುಃಖವಾಯಿತು. ಈ ಆಪತ್ತಿಗೆ ಕೈಕೇಯಿಯೇ ಕಾರಣಳೆಂದು ತಿಳಿದಾಗಂತೂ ಆತನಿಗೆ ತುಂಬಾ ಕೋಪವುಂಟಾಯಿತು; ಅತ್ಯಂತ ಕಠೋರ ನುಡಿಗಳಿಂದ ಆಕೆಯನ್ನು ನಿಂದಿಸಿದನು. ಈ ನಿನ್ನ ಕೃತಿಯಿಂದ ದಶರಥನು ಮತ್ತು ನೀನು ಪತಿಪತ್ನಿಯರಾಗಿ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಆತನ ಮೃತ್ಯುವಿಗೆ ಹಾಗೂ ರಾಮನ ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಕಾರಣಳಾದವಳೇ ನೀನು; ನಾನು ನಿನ್ನ ಮಗನಾದ್ದರಿಂದ ಈ ಮಹಾಪಾತಕದ ಸಂಸರ್ಗ ನನಗೂ ತಾಗಿದೆ. ಈ ದೋಷದಿಂದ ನನ್ನ ಬಿಡುಗಡೆ ಇಲ್ಲ. ನೀನು ನನ್ನ ಮಾತೆ ಅಲ್ಲ; ಶತ್ರು! ನನ್ನ ಕುಲವನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸುವ ರಾಕ್ಷಸಿಯೇ ನೀನು. ಧರ್ಮಜ್ಞನಾದ ಅಶ್ವಪತಿಯ ಕನ್ಯೆಯೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಅಧಿಕಾರ ಇನ್ನು ನಿನಗಿಲ್ಲ. ಒಬ್ಬನೇ ಮಗನಿದ್ದ ಕೌಸಲ್ಯೆಗಾದ ಪುತ್ರವಿಯೋಗದ ತೀವ್ರತೆಯನ್ನು ಕೈಕೇಯಿಗೆ ಮನದಟ್ಟು ಮಾಡಿ ಕೊಡಲು ಆತನು ಕಾಮಧೇನುವಿನ ಕಥೆಯನ್ನು ಆಕೆಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಕಠೋರ, ನಿಗ್ರಹದ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಹಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಆತನ ಉದ್ಗಾರಗಳು ಅತ್ಯಂತ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿವೆ. ಭರತನು ಕೈಕೇಯಿಗೆ "ನೀನು ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶ ಮಾಡು! ದಂಡಕಾರಣ್ಯಕ್ಕೆ ತೊಲಗು; ಉರಲು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಸಾಯಿ!" ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಭ್ರೂಣಹತ್ಯಾಮಸಿ ಪ್ರಾಪ್ತಾ ಕುಲಸ್ಯಾಸ್ಯ ವಿನಾಶನಾತ್ ।
ಕೈಕೇಐಇ ನರಕಂ ಗಚ್ಛ ಮಾ ಚ ತಾತಸಲೋಕತಾಮ್ ॥೪॥

"ಈ ಕುಲವನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡಿದ ಕಾರಣ ನಿನಗೆ ಭ್ರೂಣಹತ್ಯಾಪಾತಕವು ತಗುಲಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಎಲೈ ಕೈಕೇಯಿ, ನೀನು ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗು; ನನ್ನ ಪಿತನಿಗೆ ದೊರೆತ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕಕ್ಕೆ ನೀನು ಹೋಗಬೇಡ!"

ಏಕಪುತ್ರಾ ಚ ಸಾಧ್ವೀ ಚ ವಿವತ್ಸೇಯಂ ತ್ವಯಾ ಕೃತಾ ।
ತಸ್ಮಾತ್ತ್ವಂ ಸತತಂ ದುಃಖಂ ಪ್ರೇತ್ಯ ಚೇಹ ಚ ಲಪ್ಸ್ಯಸೇ ॥೨೯॥

"ಒಬ್ಬನೇ ಮಗನಿದ್ದ, ಸಾಧ್ವಿಯಾದ ಕೌಸಲ್ಯೆಯನ್ನು ನೀನು ಪುತ್ರರಹಿತಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿರುವೆ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇಹಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಮರಣಾನಂತರವೂ ದುಃಖವೇ ನಿನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಬರಲಿ."

ಭರತನ ಈ ನುಡಿಗಳು ಶಾಪದಂತಿದ್ದರೂ ಅವು ಕ್ರೋಧ–ಉದ್ರೇಕಗಳ ಫಲರೂಪವಾಗಿವೆಯೇ ಹೊರತು ಶಾಪವಲ್ಲ. ಭರತನಿಗೆ ಶಾಪ ಕೊಡುವ ಅಧಿಕಾರ ಹೇಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿತ್ತೆಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಹಾಗೇ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ.

(‘ಭ್ರೂಣಹತ್ಯೆ’ ಶಬ್ದದ ಬದಲಾಗಿ ರಂಗನಾಥ ಶರ್ಮಾರವರ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದ, ಕಾಶೀನಾಥ ಶಾಸ್ತ್ರೀ ಲೇಲೆಯವರ ಮರಾಠಿ ಅನುವಾದದಲ್ಲಿ ‘ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆ’ ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ.)

೨೪. ವೈಶ್ರವಣ < ತುಂಬರೂ (ವಿರಾಧ)
ಅರಣ್ಯಕಾಂಡ/೪

ವಿರಾಧನು ತನ್ನ ಪೂರ್ವವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಾನು ಸಾಯುವ ಮೊದಲು ರಾಮನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:

ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣಸೀತೆಯರನ್ನು ಕಂಡು ಪರ್ವತದಷ್ಟು ಮಹಾಕಾಯನಾದ ವಿರಾಧ ರಾಕ್ಷಸನು, ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತ ರಾಮನ ಮೈಮೇಲೆ ಧಾವಿಸಿದನು. ಉನ್ಮತ್ತನಾದ ಆತನು ಈ ರೀತಿ ಅಂದನು: “ಋಷಿಗಳ ಮಾಂಸವನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸಿ ನಾನು ಈ ಭೀಕರವಾದ ಕಾನನದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸಿರುವೆನು. ವಿವಾಹವಾಗಲು ಯೋಗ್ಯಳಾದ ಈ ನಾರಿಯು– ಸೀತೆಯು. ನನ್ನ ಭಾರ್ಯೆಯಾಗುವಳು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಾನು ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರ ನೆತ್ತರನ್ನು ಕುಡಿಯುವೆ.” ಹೀಗೆಂದು ಸೀತೆಯನ್ನು ತನ್ನ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡನು. ಆಗ ರಾಮನಿಗೆ ಅತಿಶಯ ವ್ಯಥೆಯಾಯಿತು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಸಿಟ್ಟು ನೆತ್ತಿಗೇರಿತು. ಆದರೆ, ವಿರಾಧನಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ವರವಿತ್ತು. ವಿರಾಧ ಯಾರಿಂದಲೂ ಗಾಯಗೊಳ್ಳುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ, ಸಾಯುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ, ಸೋಲುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ವಿರಾಧನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವದು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಗೆ ಕಠಿಣವಿತ್ತು. ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ ಸೀತೆಯ ಸಹಿತವಾಗಿ ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ವಿರಾಧನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟನು. ಆದರೂ ಪರಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸಿದ ವಿರಾಧರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗಲೇಬೇಕೆಂದು ರಾಮನಿಗೆ ಎನಿಸಿತು. ರಾಮನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಅಣಿಯಾದುದನ್ನು ಕಂಡು ವಿರಾಧನು ಅಪಹಾಸ್ಯ ಮಾಡಿ ಮಾತನಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಸೀತೆಯ ಕಣ್ಣು ಮುಂದೆಯೇ ರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಓಡತೊಡಗಿದನು. ಭಯಗೊಂಡ ಸೀತೆಯು ಆಕ್ರೋಶಿಸಿದಳು. ಆಗ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ರಾಕ್ಷಸನ ಎರಡು ಭುಜ ಗಳನ್ನು ತುಂಡರಿಸಿದರು; ಆದರೆ ವಿರಾಧನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವದು ಅವರಿಂದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ವಿರಾಧನನ್ನು ಸಾಕಷ್ಟು ಒದೆತ ಗುದ್ದು ಕೊಟ್ಟು ಒಂದು ಗುಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೂತು ಬಿಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರು. ಒಂದು ಪ್ರಚಂಡ ಆನೆಯನ್ನು ಹೂಳುವಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಗುಂಡಿಯನ್ನು ತೋಡಬೇಕೆಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ರಾಮನು

ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿಸಿಕೊಂಡ ವಿರಾಧನು ನಮ್ರನಾಗಿ ರಾಮನಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದನು:

"ಎಲೈ ಪುರುಷೋತ್ತಮನೇ, ನಾನು ಮೂಢತನದಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಿಲ್ಲ. ಹೇ ರಾಮನೆ, ನಿನ್ನ ಜನ್ಮದಿಂದ ಕೌಸಲ್ಯೆಯು ಸುಪುತ್ರವತಿಯಾದಳು. ಆ ರಾಮನನ್ನು, ಈ ಮಹಾಭಾಗ್ಯವತಿಯಾದ ಸೀತೆಯನ್ನು, ಯಶಸ್ವಿಯಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಈಗ ಗುರುತಿಸಿದ್ದೇನೆ."– ಹೀಗೆಂದು ವಿರಾಧ ರಾಕ್ಷಸನು ತನ್ನ ಪೂರ್ವವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಅರುಹಿದನು:

ಅಭಿಶಾಪದಹಂ ಘೋರಾ ಪ್ರವಿಷ್ಟೋ ರಾಕ್ಷಸೀಂ ತನುಮ್ ।
ತುಂಬರೂರ್ನಾಮ ಗಂಧರ್ವಃ ಶಪ್ತೋ ವೈಶ್ರವಣೇನ ಹಿ ॥೧೬॥
ಪ್ರಸಾದ್ಯಮಾನಶ್ಚ ಮಯಾ ಸೋऽಬ್ರವೀನ್ಮಾಂ ಮಹಾಯಶಾಃ।
ಯದಾ ದಾಶರಥೀ ರಾಮಸ್ತ್ವಾಂ ವಧಿಷ್ಯತಿ ಸಂಯುಗೇ ॥೧೭॥
ತದಾ ಪ್ರಕೃತಿಮಾಪನ್ನೋ ಭವಾನ್ ಸ್ವರ್ಗಂ ಗಮಿಷ್ಯತಿ ।
ಅನುಪಸ್ಥೀಯಮಾನೋ ಮಾಂ ಸ ಕ್ರುದ್ಧೋ ವ್ಯಾಜಹಾರ ಹ ॥೧೮॥
ಇತಿ ವೈಶ್ರವಣೋ ರಾಜಾ ರಂಭಾಸಕ್ತಮುವಾಚ ಹ ।
ತವ ಪ್ರಸಾದಾನ್ಮುಕ್ತೋऽಹಮಭಿಶಾಪತ್ಸುದಾರುನಾತ್ ॥೧೯॥

"ಈ ಭೀಕರವಾದ ರಾಕ್ಷಸದೇಹವು ಶಾಪದಿಂದ ನನಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ನಾನು 'ತುಂಬರು' ಎಂಬ ಗಂಧರ್ವನಾಗಿದ್ದೆನು. ಕುಬೇರನು ನನಗೆ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಶಾಪವಿಮೋಚನೆಯಾಗಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಕುಬೇರನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದೆನು. ಆಗ ಆ ಕುಬೇರನು ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದನು:

"ದಾಶರಥೀರಾಮನು ಬಂದು ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನು ವಧಿಸುವನು; ಆಗ ಪುನಃ ನೀನು ಗಂಧರ್ವರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಸೇರುವೆ. ನಾನು ರಂಭೆಯಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಕುಬೇರರಾಜನ ಸೇವೆಯು ನನ್ನಿಂದ ಸರಿಯಾಗಿ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ಕೋಪಗೊಂಡು ಕುಬೇರನು ನನಗೆ ಮೇಲಿನಂತೆ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಕುಬೇರನ ನುಡಿಯಂತೆ ಇಂದು ನಿನ್ನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಈ ಅತಿ ಭಯಂಕರ ಶಾಪದಿಂದ ಮುಕ್ತಿ ಪಡೆಯುತ್ತೇನೆ."

ಇದು ಯಾಚಿತ ಉಃಶಾಪವಾಗಿದೆ.

೨೫. (ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿಯ) ಮುನಿಗಳು < ರಾಕ್ಷಸರು
ಅರಣ್ಯಕಂಡ/೧೦

ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಸಂಹರಿಸಲು ರಾಮನು ಧನಸ್ಸನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದನು. ಈ ಸಂಗತಿಯು ಸೀತೆಗೆ ಉಚಿತವೆನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಸೀತೆಯು ತನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ರಾಮನ ಮುಂದಿಟ್ಟಳು. ಆಗ ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಕುಲಧರ್ಮ ಯಾವುದೆಂಬುದನ್ನು ಉತ್ತಮವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದಳು. ರಾಮನು ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವಾಗಿ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:

ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ಕ್ಷತ್ರಿಯನಾಗಿದ್ದರೂ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಮೂಲಕ ರಾಮನು ವಲ್ಕಲಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ಮುನಿಯಂತೆ ವನದಲ್ಲಿ ವಾಸವಿದ್ದು. ಇಂಥ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ವಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆಂದಾಗಲೀ, ಮುನಿಜನರ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯವನ್ನು ಕಾಪಾಡಲೋಸುಗವಾಗಿಯೇ ಆಗಲಿ, ಶಸ್ತ್ರಧಾರಿಯಾಗಿರುವದು ಸೀತೆಗೆ ಸೂಕ್ತವೆನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಸತತಶಸ್ತ್ರಸಂಯೋಗವು ಪುರುಷನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಕೃತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ, ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಅದನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಲು ಸೀತೆಯು ಒಂದು ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಮುನಿಗಳ ಬಳಿ ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಠೇವಣಿ ಎಂದು ಇಟ್ಟಕಾರಣ ಆ ಮುನಿಗಳು ಕ್ರೂರ ಕರ್ಮಿಗಳಾದರು. ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳಿ, ರಾಮನು ರಾಕ್ಷಸರ ಸಂಹಾರದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಆಕೆಯ ಹೇಳಿಕೆಯ ಯೋಗ್ಯವಾದದ್ದು, ಹಿತವಾದದ್ದು ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಿತ ರಾಮನು ಶಾಂತ ಚಿತ್ತದಿಂದ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:

"ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು ಯಾವಾಗ ಧರಿಸಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ನೀನು ಬಲ್ಲೆ; ನರಮಾಂಸಭಕ್ಷಕರಾದ ರಾಕ್ಷಸರು ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿಯ ಮುನಿಗಳ ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಘ್ನಗಳನ್ನು ತಂದು ಅವರನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. 'ನಮ್ಮನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ' ಎಂದು ಆ ಮುನಿಗಳು ನನಗೆ ವಿನಂತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದನ್ನು ನಾನು ಹೇಗೆ ದುರ್ಲಕ್ಷಿಸಲಿ? ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ರಕ್ಷಣೆಯೇ ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಧರ್ಮ. ಅಂತಹದರಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ನನಗೆ ಅಂಗಲಾಚಿ ಅವರು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವದೆಂದರೆ ಕ್ಷತ್ರಿಯನಾದ ನನಗೆ ಅಪಕೀರ್ತಿಕರ. ಇಷ್ಟದಂತೆ ಬೇಕುಬೇಕಾದ ರೂಪಗಳನ್ನು ಧರಿಸಬಲ್ಲ ರಾಕ್ಷಸರು ಅವರನ್ನು ಬಹಳ ಪೀಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಹೋಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಮತ್ತು ಪರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸರು ಮುನಿಗಳನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಂಥ ಮುನಿಗಳನ್ನು ರಾಕ್ಷಸರಿಂದ ರಕ್ಷಿಸುವವನು ನಾನೇ ಎಂದು ಅವರು ಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಾನೇ ಅವರ ರಕ್ಷಣಕರ್ತನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ."

ಕಾಮಂ ತಪಃಪ್ರಭಾವೇಣ ಶಕ್ತಾ ಹಂತುಂ ನಿಶಾಚರಾನ್ ॥೧೩॥
ಚಿರಾರ್ಜಿತಂ ನ ಚೇಚ್ಛಾಮಸ್ತಪಃ ಖಂಡಯಿತುಂ ವಯಮ್ ।
ಬಹುವಿಘ್ನೋಂ ತಪೋ ನಿತ್ಯಂ ದುಶ್ಚರಂ ಚೈವ ರಾಘವ ॥೧೪॥
ತೇನ ಶಾಪಂ ನ ಮುಂಚಾಮೋ ಭಕ್ಷ್ಯಮಾಣಾಶ್ಚ ರಾಕ್ಷಸೈಃ ॥೧೫॥

"ತಪೋಬಲದಿಂದ ಆ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ವಧಿಸಲು ಸಮರ್ಥರಾಗಿದ್ದೇವೆ; ಆದರೆ ಬಹಳ ಕಾಲಾವಧಿಯಿಂದ ಗಳಿಸಿದ ತಪಃಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ವ್ಯಯಗೊಳಿಸುವ ಇಚ್ಛೆ ನಮಗಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಹೇ ರಾಘವನೇ, ನಮ್ಮ ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವಿಘ್ನ ಗಳುಂಟಾಗುತ್ತಿವೆ; ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸುವದು ದುಸ್ತರವಾಗಿದೆ. ರಾಕ್ಷಸರು ನಮ್ಮನ್ನು ತಿಂದುಹಾಕಿದರೂ ನಾವು ಅವರನ್ನು ಶಪಿಸುವುದಿಲ್ಲ" ಎಂದು ಮುನಿಗಳ ಹೇಳಿಕೆಯಾಗಿದೆ.

ರಾಮನು ಮುನಿಗಳ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದನು. ಮತ್ತು ಸೀತೆಗೆ ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ವಿವರಿಸಿದನು.

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿಯಲಾಗಿದೆ. ಶಾಪದ ಸ್ವರೂಪವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಲ್ಲ.

೨೬. (ಯತಿಯ ವೇಷ ಧರಿಸಿದ) ರಾವಣ < ಸೀತೆ
ಅರಣ್ಯಕಾಂಡ/೪೭

ಸೀತೆಯ ಆಸೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸಲೆಂದು ಸುವರ್ಣಮೃಗವನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತ ರಾಮನು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕನು; ಹೊರಡುವ ಮೊದಲು ಸೀತೆಯ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಲು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಯಾವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅವಳನ್ನು ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಬಿಡಬಾರದೆಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಮಾರೀಚನು, ರಾಮನ ಧ್ವನಿಯಂತೆ ಕೂಗಿ ಸೀತೆಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಗೊಂದಲವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದನು. ಸೀತೆಯು, ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಕೂಡಲೇ ರಾಮನನ್ನು ಹುಡುಕಲು ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಯಾವುದೇ ಸಂಕಟವನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ರಾಮನಲ್ಲಿ ರುವುದರಿಂದ ಅವನ ಕ್ಷೇಮದ ಬಗ್ಗೆ ಯೋಚಿಸುವದು ಬೇಡ ಎಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಪರಿಪರಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿದರೂ ಸೀತೆಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಕೋಪ ಗೊಂಡು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ವಿಪರೀತವಾಗಿ ಬೈದಳು. ಆತನ ಚಾರಿತ್ರ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಶಯ ಪಟ್ಟಳು. ಸೀತೆಯ ಮಾತಿನಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ವ್ಯಥೆಯಾಯಿತು. ರಾಮನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು

ಮೀರಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುವದು ಯೋಗ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಸೀತೆಯ ಒತ್ತಾಯದಿಂದ ಆತನು ರಾಮನ ಶೋಧಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟನು. ಸೀತೆಯು ಏಕಾಕಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಆಕೆಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಬಂದ ರಾವಣನಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾಧ ಸಂಧಿಯು ದೊರಕಿತು. ರಾವಣನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಸೀತೆಗೆ ಆತನ ನಿಜರೂಪವು ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಆಸನ, ಪಾದ್ಯಫಲಾದಿಗಳಿಂದ ಆಕೆಯು ಆತನನ್ನು ಅತಿಥಿಯೆಂದು ಸ್ವಾಗತಿಸಿದಳು.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣಶ್ಚಾತಿಥಿಶ್ಚೈಷ ಅನುಕ್ತೋ ಹಿ ಶಪೇತ ಮಾಮ್ ॥೨॥

"ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ರೂಪದಿಂದ ಅತಿಥಿಯು ಬಂದಿದ್ದಾನೆ; ಆತನು ಕೇಳಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ನಾನು ಉತ್ತರ ಕೊಡದಿದ್ದರೆ ಆತನು ಶಪಿಸಬಹುದು" ಎಂದು ಸೀತೆಗೆ ಅನ್ನಿಸಿತು.

ನಿಜದಲ್ಲಿ ಶಾಪವನ್ನು ನುಡಿದಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಶಾಪ ಕೊಡಬಹುದೆಂಬ ಭಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗಿರುವದರಿಂದ ಶಾಪದ ಸ್ವರೂಪವು ತಿಳಿದು ಬರುವದಿಲ್ಲ.

೨೭. ರಾಮ < ಪ್ರಸ್ರವಣ (ಪರ್ವತ), ನದಿ
ಅರಣ್ಯಕಾಂಡ/೬೪

ಸೀತೆಯ ಶೋಧಕ್ಕಾಗಿ ಅಲೆದಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಅನೇಕ ವನ–ನದಿ–ಪರ್ವತಗಳನ್ನು ಕಂಡರು. ಸೀತೆಯು ಎಲ್ಲಿರುವಳು?– ಎಂದು ಗೋದಾವರಿ ನದಿಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಾಗ ಯಾವ ಉತ್ತರವೂ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಕಾಡಿನಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಅದೇ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ, ಅವು ದಕ್ಷಿಣಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ನಿಂತು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಆಕಾಶದತ್ತ ದೃಷ್ಟಿಸಿದವು. ಇದರಿಂದ ಸೀತೆಯು ಆಕಾಶ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹೋಗಿರಬಹುದೆಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಊಹಿಸಿದನು. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿನತ್ತ ಹೊರಟರು. ರಾಮನು ಶೋಕಾಕುಲನಾಗಿದ್ದನು. ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಹೂವುಗಳು ಬಿದ್ದುದನ್ನು ಅವರು ಕಂಡರು. ಸೀತೆಯ ಮುಡಿಗೆಂದು ರಾಮನೇ ಆ ಹೂಗಳನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು; ಕಾರಣ ಅವುಗಳನ್ನು ರಾಮನು ಗುರುತಿಸಿದನು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಅವರು ಪ್ರಸ್ತವಣಪರ್ವತಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದರು. ರಾಮನು ಆ ಪರ್ವತಕ್ಕೆ 'ಸೀತೆ ಎಲ್ಲಿ?' ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಪರ್ವತವು ಯಾವ ಉತ್ತರವನ್ನೂ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ; ರಾಮನು ತುಂಬಾ ರೇಗಿಕೊಂಡನು. ಆತನು ಆ ಪರ್ವತವನ್ನು

ಕುರಿತು, "ಎಲೈ ಪರ್ವತರಾಜನೆ, ನೀನು ನನ್ನ ಹೊಂಬಣ್ಣದ ಸುಂದರಿಯಾದ ಸೀತೆಯು ಎಲ್ಲಿದ್ದಾಳೆಂದು ತೋರಿಸು! ಇಲ್ಲವಾದರೆ ನಾನು ನಿನ್ನ ಶಿಖರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಧ್ವಂಸಗೊಳಿಸುವೆ" ಎಂದನು. ಆಗ ಆ ಪರ್ವತರಾಜನು ಸೀತೆಯು ಹೋದ ಮಾರ್ಗದ ಕುರುಹುಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದನು. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡದೆ ಪರ್ವತವು ಸೂಚಿಸಿದೆ. ಆಗ ರಾಮನು ಪರ್ವತವನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಈ ರೀತಿ ಎಂದನು:

ಮಮ ಬಾಣಾಗ್ನಿನಿರ್ದಗ್ಧೋ ಭಸ್ಮೀಭೂತೋ ಭವಿಷ್ಯಸಿ ॥೩೩॥
ಅಸೇವ್ಯಃ ಸರ್ವತಶ್ಚೈವ ನಿಸ್ತೃಣದ್ರುಮಪಲ್ಲವಃ ॥೩೪॥

"ನನ್ನ ಬಾಣವು ಅಗ್ನಿಯಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ದಹಿಸುವ ಕಾರಣ ನೀನು ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿಯಾಗುವೆ. ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ತೃಣ, ವೃಕ್ಷಪಲ್ಲವಗಳು ಇಲ್ಲವಾಗಿ ನಿನ್ನ ಆಶ್ರಯಕ್ಕೆ ಯಾರೂ ಬರಲಾರರು!"

ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದು, ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು:

ಇಮಾಂ ವಾ ಸರಿತಂ ಚಾದ್ಯ ಶೋಷಯಿಷ್ಯಾಮಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ॥೩೪॥
ಯದಿ ನಾಖ್ಯತಿ ಮೇ ಸೀತಾಮದ್ಯ ಚಂದ್ರನಿಭಾನನಾಮ್ ॥೩೫॥

"ಪೂರ್ಣಚಂದರನಂತೆ ಆಹ್ಲಾದಕರ ಮುಖವುಳ್ಳ ನನ್ನ ಸೀತೆಯು ಎಲ್ಲಿರುವಳೆಂದು ಈ ನದಿಯು ಹೇಳದಿದ್ದರೆ ನಾನು ಈ ನದಿಯನ್ನು ಒಣಗಿಸಿ ಬಿಡುತ್ತೇನೆ."

೨೮. ಸ್ಥೂಲಶಿರಾ < ಕಬಂಧ
ಅರಣ್ಯಕಾಂಡ/೭೧

ಕಬಂಧನು ರಾಮನಿಗೆ ತನ್ನ ಪೂರ್ವವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ:

"ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ದೇಹವು ಇಂದ್ರ, ಚಂದ್ರ, ಸೂರ್ಯರ ದೇಹದಂತೆ ದಿವ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಂಡ ಬಲಶೌರ್ಯಗಳಿದ್ದವು. ಆಗ ನಾನು ಭೀಕರ ವಾದ ರಾಕ್ಷಸರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಋಷಿಗಳನ್ನು ಅಂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಒಂದು ಸಲ 'ಸ್ಥೂಲಶಿರಾ' ಎಂಬ ಋಷಿಯು ವನದಲ್ಲಿ ಹಣ್ಣುಹಂಪಲಗಳನ್ನು ಅರಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ನಾನು ಆತನ ಮೇಲೆ ಧಾವಿಸಿದೆ. ಆಗ ಆ ಋಷಿಗೆ ವಿಪರೀತ ಸಿಟ್ಟು ಬಂದಿತು.

ತೇನಾಹಮುಕ್ತಃ ಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯೈವಂ ಘೋರಶಾಪಾಭಿಧಾಯಿನಾ ॥೪॥
ಏತದೇವಂ ನೃಶಂಸಂ ತೇ ರೂಪಮಸ್ತು ವಿಗರ್ಹಿತಮ್ ।
ಸ ಮಯಾ ಯಾಚಿತಃ ಕ್ರುದ್ಧಃ ಶಾಪಸ್ಯಾಂತೋ ಭವೇದಿತಿ ॥೫॥
ಅಭಿಶಾಪಕೃತಸ್ಯೇತಿ ತೇನೇದಂ ಭಾಷಿತಂ ವಚಃ ।
ಯದಾ ಛಿತ್ವಾ ಭುಜೌ ರಾಮಸ್ತ್ವಾಂ ದಹೇದ್ವಿಜನೇ ವನೇ ॥೬॥
ತದಾ ತ್ವಂ ಪ್ರಾಪ್ಸ್ಯಸೇ ರೂಪಂ ಸ್ವಮೇವ ವಿಪುಲಂ ಶುಭಮ್ ॥೭॥

'ನಿನ್ನ ಶರೀರವು ಇದೇ ತರಹ ನಿಂದಾಸ್ಪದವಾಗಲಿ!' ಎಂಬ ಘೋರ ಶಾಪವನ್ನು ಋಷಿಯು ನುಡಿದನು. ನಾನು ಆಗ 'ನಿಮ್ಮ ಮೇಲೇರಿಬಂದ ಕಾರಣ ನೀವು ಶಪಿಸಿದ್ದೀರಿ; ಆ ಶಾಪವು ಇಲ್ಲದಾಗಲಿ' ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದೆ. ಆಗ ಸ್ಥೂಲಶಿರಾ ಋಷಿಯು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದನು: "ಶ್ರೀರಾಮನು ನಿರ್ಜನವಾದ ಈ ವನಕ್ಕೆ ಬಂದು ನಿನ್ನ ಭುಜಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಸುಟ್ಟುಹಾಕುವನು. ಆಗ ಪುನಃ ನಿನ್ನ ಶುಭವಾದ ಭವ್ಯವಾದ ಸ್ವರೂಪವು ನಿನಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ."

ಈ ಶಾಪದ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಉಃಶಾಪವಿದ್ದು ಅದು 'ಯಾಚಿತ'ವಾಗಿದೆ.

೨೯. ಇಂದ್ರ < ಕಬಂಧ
ಅರಣ್ಯಕಾಂಡ/೭೧

ಕಬಂಧನು ಇಂದ್ರನಿಂದ ಪಡೆದ ಶಾಪದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ರಾಮನಿಗೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ:

"ನನಗೆ ರಾಕ್ಷಸರೂಪವು ದೊರೆತನಂತರ ನಾನು ಉಗ್ರತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಚರಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನನ್ನು ಸಂತುಷ್ಟಗೊಳಿಸಿದೆ. ಆಗ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ನನಗೆ ದೀರ್ಘಾಯುಸ್ಸನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸಿದನು. ಅದರಿಂದ ನನಗೆ ಅಹಂಕಾರ ಉಂಟಾಯಿತು. ನಾನು ದೀರ್ಘಾಯುವಾದ್ದರಿಂದ ಇಂದ್ರನು ನನ್ನನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ವಧಿಸಲಾರನೆಂದು ಇಂದ್ರನ ಮೇಲೆ ಏರಿಹೋದೆನು. ಆಗ ಇಂದ್ರನು ಸಹಸ್ರ ಮೊನೆಗಳಿದ್ದ ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಎಸೆದನು. ಆ ಆಘಾತದಿಂದ ನನ್ನ ಎರಡೂ ತೊಡೆಗಳು ಮತ್ತು ನನ್ನ ಶಿರವು ದೇಹದಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿಕ್ಕಲ್ಪಟ್ಟವು. ಇಂದ್ರನು ನನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲಿಲ್ಲ; ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಮಾತು ಸತ್ಯವಾಗಲಿ" ಎಂದು ನುಡಿದನು. ಹೀಗೆ ಮುಖ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಭಗ್ನವಾದ ನಂತರ ಆಹಾರವನ್ನು ಸೇವಿಸುವದು ಹೇಗೆ? ದೀರ್ಘಕಾಲ ಜೀವಿಸಿರುವುದು ಹೇಗೆ?" ಎಂದು ಅಳುಕುತ್ತ ನಾನು ಕೇಳಿದಾಗ,

–ಶಕ್ರೋ ಮೇ ಬಾಹೂ ಯೋಜನಮಾಯತೌ ॥೧೩॥
ತದಾ ಚಾಸ್ಯಂ ಚ ಮೇ ಕುಕ್ಷೌ ತೀಕ್ಷ್ಣದಂಷ್ಟ್ರಮಕಲ್ಪಯತ್ ।
ಸೊಹಂ ಭುಜಾಭ್ಯಾಂ ದಿರ್ಘಾಭ್ಯಾಂಸಂಕ್ಷಿಪ್ಯಾಸ್ಮಿನ್ವನೇಚರಾನ್ ॥೧೪॥
ಸಿಂಹದ್ವಿಪಮೃಗವ್ಯಾಘ್ರಾನ್ಭಕ್ಷಯಾಮಿ ಸಮಂತತಃ ।
ಸ ತು ಮಾಮಬ್ರವೀದಿಂದ್ರೋ ಯದಾ ರಾಮಃ ಸಲಕ್ಷ್ಮಣಃ ॥೧೫॥
ಛೇತ್ಸ್ಯತೇ ಸಮರೇ ಬಾಹೂ ತದಾ ಸ್ವರ್ಗಂ ಗಮಿಷ್ಯತಿ ॥೧೬॥

"ಇಂದ್ರನು ನನಗೆ ಒಂದು ಯೋಜನದಷ್ಟು ದೀರ್ಘವಾದ ಬಾಹುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ತೀಕ್ಷ್ಣ ಹಲ್ಲುಗಳುಳ್ಳ ಮುಖವನ್ನು ಉದರದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದನು. ಆ ದಿನದಿಂದ ಈ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ಸಿಂಹ, ಆನೆ, ವ್ಯಾಘ್ರ, ಮೃಗ, ಚಿರತೆಗಳನ್ನು ನನ್ನ ದೀರ್ಘವಾದ ಬಾಹುಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು ಹಿಡಿದು ಭಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ; ಅದಿರಲಿ! 'ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಒಡಗೂಡಿ ರಾಮನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಭುಜಗಳನ್ನು ತುಂಡರಿಸುವನು; ಆಗ ನೀನು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುವೆ!' ಎಂದು ಇಂದ್ರನು ನನಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

'ನಾನು ಅಂದಿನಿಂದ ರಾಮನ ಬರುವಿಕೆಯನ್ನು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ರಾಮನು ಯಾರು ಎಂಬುದು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಕೈಗೆ ಬಂದುದನ್ನು ಲಪಟಾಯಿಸುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡರೆ ಎಂದಾದರೂ ರಾಮನ ಭೇಟಿಯಾಗಬಹುದೆಂಬ ಭರವಸೆ ನನಗಿತ್ತು. ನೀನೇ ಆ ರಾಮನೆಂದು ತಿಳಿದುಬಂದಿದ್ದರಿಂದ ನನಗೆ ಪರಮಾನಂದ ವಾಗಿದೆ. ನನಗೆ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಉತ್ತರಕ್ರಿಯಾದಿಗಳನ್ನು ನೀನೇ ನೆರವೇರಿಸು' ಎಂದು ರಾಮನಿಗೆ ಬಿನ್ನವಿಸಿದನು. "ದಹನವಾದ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಪೂರ್ವರೂಪವು ನನಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ; ಆಗ ನಿನಗೆ ಯುಕ್ತಿಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಗೆಳೆತನವನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಗೊಳಿಸುತ್ತೇನೆ. ನಿನ್ನ ಹೊರತು ಯಾರಿಂದಲೂ ನನಗೆ ಸಾವು ಬರುವಂತಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣ ತೆಗೆದು ನನ್ನನ್ನು ಉಪಕರಿಸು" ಎಂದು ಕಬಂಧನು ರಾಮನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು.

ಇಂದ್ರನು ಕಬಂಧನ ವಿಕೃತಿಯನ್ನು, ಶಾಪಕೊಟ್ಟು ಮಾಡಿರಲಿಲ್ಲ; ವಜ್ರ ಪ್ರಹಾರದಿಂದ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಶಾಪವೆಂದೆನ್ನಲಾಗದು. ಇಂದ್ರನ ಶಾಪೋದ್ಧಾರವು ಕಂಡುಬಂದಿಲ್ಲ. ಶಾಪದ ಮುಕ್ತಿಯ ಉಲ್ಲೇಖವು ಮಾತ್ರ ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿದೆ.

೩೦. ? < **ದನು**

ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾಕಾಂಡ/೪

ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಭೇಟಿಯನಂತರ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಸಹಕಾರ ದೊರೆತು ರಾಜ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವದೆಂಬ ಭರವಸೆ ಹನುಮಂತನಿಗಾಯಿತು. ಅವರೊಡನೆ ಮಿತ್ರತ್ವವನ್ನು ಬೆಳೆಸುವದು ಉಚಿತವೆನಿಸಿತು. ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾರದ ಹಿಂಸೆ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿದ್ದ ಈ ಘೋರ ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಯಾವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದಾರೆಂಬುದನ್ನು ಹನುಮಂತನು ಕೇಳಿದನು. ಆಗ ರಾಮನು ಅದನ್ನು ವಿವರಿಸಲು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಆಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ತಾವಿಬ್ಬರೂ ದಶರಥ ರಾಜನ ಪುತ್ರರೆಂದು ಹೇಳಿ, ದಶರಥರಾಜನ ಬಗ್ಗೆ, ರಾಮನ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ವನವಾಸದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದನು. ರಾಮನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಸೀತೆಯು ಒಂಟಿಯಾಗಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ಯಾವನೊಬ್ಬ ರಾಕ್ಷಸನಂ ಆಕೆಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿದ್ದಾನೆ, ಆ ರಾಕ್ಷಸನು ಯಾರೆಂಬುದು ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತ ಅಲೆದಾಡುತ್ತಿದ್ದ ನಾವು ಸಾಂಪ್ರತ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದೇವ. ಏಕೆಂದರೆ–

ದನುರ್ನಾಮ ದಿತೇಃ ಪುತ್ರಃ ಶಾಪಾದ್ರಾಕ್ಷಸತಾಂ ಗತಃ ।
ಆಖ್ಯಾತಸ್ತೇನ ಸುಗ್ರೀವಃ ಸಮರ್ಥೋ ವಾನರಾಧಿಪಃ ॥೧೫॥
ಸ ಜ್ಞಾಸ್ಯತಿ ಮಹಾವಿರ್ಯಸ್ತವ ಭಾರ್ಯಾಪಹಾರಿಣಮ್ ।
ಏವಮುಕ್ತ್ವಾ ದನುಃ ಸ್ವರ್ಗಂ ಭ್ರಾಜಮಾನೋ ದಿವಂಗತಃ ॥೧೬॥

"ದಿತಿಯ ಮಗನಾದ 'ದನು' ಎಂಬಾತನು ಶಾಪದಿಂದ ರಾಕ್ಷಸನಾಗಿದ್ದನು. ಆತನಿಂದ ನಮಗೆ ವಾನರರಾಜನಾದ ಸುಗ್ರೀವನು ಶಕ್ತಿಶಾಲಿಯೂ ಸಮರ್ಥನೂ ಇರುವನೆಂದು ತಿಳಿಯಿತು. 'ಆ ಮಹಾವೀರನಾದ ಸುಗ್ರೀವನು ನಿನ್ನ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿದವನನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯುವವನು' ಎಂದು ಹೇಳಿ ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ದನುವು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಾಗ ಆಕಾಶಮಾರ್ಗದಿಂದ ಹೊರಟುಹೋದನು."

ಈ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟವರು ಯಾರು? ಯಾವ ತಪ್ಪಿಗಾಗಿ ಕೊಟ್ಟರು? ಶಾಪವು ಯಾವ ಬಗೆಯದಿತ್ತು? ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಬಹಳ ಸಂದಿಗ್ಧತೆ ಇದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಶಾಪದ ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾತ್ರವಿದೆ.

ಅರಣ್ಯಕಾಂಡ ೭೧– ನೋಡಿರಿ.

೩೧. ಮತಂಗ < ವಾಲಿ, ವಾನರ

ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾಕಾಂಡ/೧೧

ವಾಲಿಯ ಪ್ರಚಂಡ ಪೌರುಷ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ಧೈರ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸುಗ್ರೀವನು ರಾಮನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ:

"ವರಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾದನಂತರ ದುಂದುಭಿ ಎಂಬ ರಾಕ್ಷಸನು ಉನ್ಮತ್ತನಾಗಿದ್ದನು. ತನ್ನ ಶಕ್ತಿ ಬಲಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಆತನಿಗೆ ಬಹಳ ಜಂಬವುಂಟಾಗಿತ್ತು. ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ಸೋಲಿಸುವವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ತಾನು ಅಜಿಂಕ್ಯನೆಂಬ ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ಮೆರೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಆತನು ಸಮುದ್ರ ರಾಜನನ್ನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಆಹ್ವಾನಿಸಿದನು. ಸಮುದ್ರರಾಜನು 'ನಿನ್ನೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಲುನಾನು ಶಕ್ತನಲ್ಲ; 'ಹಿಮವಾನ' ಪರ್ವತರಾಜನು ನಿನ್ನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ತಕ್ಕವನು" ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ದುಂದುಭಿಯು 'ಹಿಮವಾನ'ನನ್ನು ಯುದ್ದಕ್ಕೆ ಆಹ್ವಾನಿಸಿದನು. "ತಪಸ್ವಿಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯಸ್ಥಾನನಾದ ನಾನು ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೀಣನಲ್ಲ; ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿರುವ ವಾಲಿಯು ನಿನಗೆ ಸಾಟಿಯಾದ ಏಕಮೇವ ವೀರನಿದ್ದಾನೆಂದು" ಹೇಳಿದನು. ದುಂದುಭಿಯು ಕೋಣದ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯ ಮರಗಿಡಗಳನ್ನು ಧ್ವಂಸಗೊಳಿಸುತ್ತ, ಭೂಮಿಯು ನಡುಗುವಂತೆ ಭೀಕರವಾಗಿ ಗುಟುರುಹಾಕುತ್ತ ವಾಲಿಯ ಬಳಿ ಬಂದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ವಾಲಿಯು ಆತನಿಗೆ ಎದುರಾದನು. ದುಂದುಭಿಯ ಅತಿಶಯ ಉನ್ಮತ್ತ, ಉದ್ಧಟ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ವಾಲಿಯು ದುಂದುಭಿಯನ್ನು ಕೊಂಬುಗಳಿಂದ ಎತ್ತಿ ದೂರಕ್ಕೆ ಎಸೆದನು. ಚೆನ್ನಾಗಿ ಒದೆ ಹಾಕಿ, ಮುಷ್ಟಿಗಳಿಂದ ಗುದ್ದಿ, ಮೊಳಕಾಲಿನಿಂದ ಜಜ್ಜಿ, ಮರಗಳಿಂದ ಹೊಡೆದು ಆತನನ್ನು ಹಣ್ಣುಗಾಯಿ-ನೀರುಗಾಯಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ದುಂದುಭಿಯ ಕಿವಿಮೂಗುಗಳಿಂದ ರಕ್ತಸ್ರಾವವಾಗಹತ್ತಿತು. ಆಗ ವಾಲಿಯು ಆತನನ್ನು ಸಾಯಿಸಿ ಯೋಜನದಷ್ಟು ದೂರ ಎಸೆದಾಗ, ಆ ಕೋಣದ ಬಾಯಿಂದ ತೊಟಕುತ್ತಿದ್ದ ರಕ್ತದ ಹನಿಗಳು ಮತಂಗ ಋಷಿಯ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದವು. ಇದನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸಿದ ಋಷಿಗೆ ತಾಳಲಾರದ ಕೋಪ ಬಂದಿತು. ನಡೆದುದೇನೆಂಬುದನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಗುಡ್ಡದ ಗಾತ್ರದಷ್ಟು ಒಂದು ಕೋಣವು ಕುಸಿದುಬಿದ್ದದ್ದು ಕಂಡಿತು. ಈ ಕೃತ್ಯವು ಕಪಿಯದೆಂದು ಮುನಿಯು ತಪೋಬಲದಿಂದ ಅರಿತುಕೊಂಡು ಆ ವಾನರನಿಗೆ ಶಪಿಸಿದನು:

ಇಹ ತೇನಾಪ್ರವೇಷ್ಟವ್ಯಂ ಪ್ರವಿಷ್ಟಸ್ಯ ವಧೋ ಭವೇತ್ ।
ವನಂ ಮತ್ಸಂಶ್ರಯಂ ಯೇನ ದೂಷಿತಂ ರುಧಿರಸ್ರವೈಃ ॥೫೩॥

ಕ್ಷಿಪತಾ ಪಾದಪಾಶ್ಚೇಮೇ ಸಂಭಗ್ನಾಶ್ಚಾಸುರೀಂ ತನುಮ್ ।
ಸಮಂತಾದಾಶ್ರಮಂ ಪೂರ್ಣಂ ಯೋಜನಂ ಮಾಮಕಂ ಯದಿ ॥೫೪॥
ಆಗಮಿಷ್ಯತಿ ದುರ್ಬುದ್ಧಿರ್ವ್ಯಕ್ತಂ ಸ ನ ಭವಿಷ್ಯತಿ ।
ಯೇ ಚಾಸ್ಯ ಸಚಿವಾಃ ಕೇಚಿತ್ಸಂಶ್ರಿತ ಮಾಮಕಂ ವನಮ್ ॥೫೫॥
ನ ಚ ತೈರಿಹ ವಸ್ತವ್ಯಂ ಶ್ರುತ್ವಾ ಯಾಂತು ಯಥಾಸುಖಮ್ ।
ತೇಽಪಿ ವಾ ಯದಿ ತಿಷ್ಠಂತಿ ಶಪಿಷ್ಯೇ ತಾನಪಿ ಧ್ರುವಮ್ ॥೫೬॥
ವನೇಸ್ಮಿನ್ಮಾಮಕೇ ನಿತ್ಯಂ ಪುತ್ರವತ್ಪರಿರಕ್ಷಿತೇ ।
ಪತ್ರಾಂಕುರವಿನಾಶಾಯ ಫಲಮೂಲಭವಾಯ ಚ ॥೫೭॥
ದಿವಸಶ್ಚಾದ್ಯ ಮರ್ಯಾದಾ ಯಂ ದ್ರಷ್ಟಾ ಶ್ವೋಽಸ್ಮಿ ವಾನರಮ್ ।
ಬಹುವರ್ಷಸಹಸ್ರಾಣಿ ಸ ವೈ ಶೈಲೋ ಭವಿಷ್ಯತಿ ॥೫೮॥

"ಯಾರಿಂದ ಈ ದುಷ್ಕರ್ಮವು ನೆಡದಿದೆಯೋ ಆತನು ಈ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಕೂಡದು. ನನ್ನ ಆಶ್ರಮದ ಸುತ್ತಲಿರುವ ವನವನ್ನು ರಕ್ತಸ್ರಾವದಿಂದ ಯಾವನು ದೂಷಿತಗೊಳಿಸಿದನೋ ಅವನು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರೆ ಅವನು ಸತ್ತು ಹೋಗುವವನು. ರಾಕ್ಷಸರ ದೇಹವನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಎಸೆಯುವಾಗ ಯಾವನು ಈ ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ಮುರಿದುಹಾಕಿದ್ದಾನೆಯೋ ಆತನು ನನ್ನ ಆಶ್ರಮದಿಂದ ಒಂದು ಯೋಜನ ಅಂತರದಲ್ಲಿರಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೂ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿ ಬಂದರೆ ಆ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯು ಜೀವಸಹಿತ ಉಳಿಯಲಾರನು. ಅವನ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಯಾರಾದರೂ ಈಗ ನನ್ನ ವನದಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಈ ವಚನಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಕೂಡಲೇ ಇಲ್ಲಿ ಉಳಿಯದೇ ಮನಬಂದೆಡೆ ಹೊರಟುಹೋಗಬೇಕು. ಅವರು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿದರೆ, ನಾನು ಅವರಿಗೂ ಶಾಪಕೊಡುವೆ. ಸ್ವಂತ ಮಗನನ್ನು ಪೋಷಿಸುವಂತೆ ನಾನು ಈ ವನವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಈ ವನದಲ್ಲಿ ಕಪಿಗಳ ಆಗಮನವು ಹಣ್ಣು, ಚಿಗುರು, ಎಲೆ, ಬೇರು ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ದಿನದ ಅವಕಾಶ ವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ವಾಲಿಯ ಸಂಬಂಧವಿದ್ದ ವಾನರನು ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ನಾಳೆಯಿಂದ ಬಿದ್ದರೆ ಆತನು ಬಹುವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಪರ್ವತವಾಗಿ ಬೀಳುವನು."

ಈ ಶಾಪವಾಣಿಯನ್ನು ಅರಿತು ವಾಲಿಯು ಭಯಭೀತನಾದನು. ಅವನು ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಮತಂಗಋಷಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು; ಆದರೆ ಮತಂಗನು ಯಾವ ಮಾತನ್ನೂ ಕಿವಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ; ಅಂದಿನಿಂದ ವಾಲಿಯು ಋಷ್ಯ ಮೂಕ ಪರ್ವತದ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗದಂತಾದನು.

ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾಕಾಂಡ/೪೬

ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ವದಿಸಬೇಕೆಂದು ವಾಲಿಯು ಸುಗ್ರೀವನ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿದಾಗ ಆತನು ಸ್ವಂತದ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಭೂಮಿಯ ಎಲ್ಲ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಂದಲು ಅಲೆದಾಡಿದನು. ಹಿಮಾಲಯ ಪರ್ವತವನ್ನು, ಮೇರುಪರ್ವತವನ್ನು, ಉತ್ತರ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿದರೂ ಆತನಿಗೆ ಸುರಕ್ಷಿತವಾದ ಸ್ಥಾನವು ದೊರಕಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಸುಗ್ರೀವನು ಬಹಳೇ ದುಃಖಿತನಾದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ಮತಂಗ ಋಷಿಯು ವಾಲಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಶಾಪದ ಸ್ಮರಣೆಯು ಹನುಮಂತನಿಗಾಯಿತು. ಆತನು ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದನು:

ಇದಾನೀಂ ಮೇ ಸ್ಮೃತಂ ರಾಜನ್ಯಥಾ ವಾಲೀ ಹರೀಶ್ವರಃ ॥೨೧॥
ಮತಂಗೇನ ತದಾ ಶಪ್ತೋ ಹ್ಯಸ್ಮಿನ್ನಾಶ್ರಮಂಡಲೇ ।
ಪ್ರವಿಶೇದ್ಯದಿ ವೈ ವಾಲೀ ಮೂರ್ಧಾಸ್ಯ ಶತಧಾ ಭವೇತ್ ॥೨೨॥
ತತ್ರ ವಾಸಃ ಸುಖೋಽಸ್ಮಾಕಂ ನಿರುದ್ವಿಗ್ನೋ ಭವಿಷ್ಯತಿ ॥೨೩॥

‘ಎಲೈ ರಾಜನೇ, ಈ ಸಂಗತಿಯು ಈಗ ನನಗೆ ಸ್ಮರಣೆಗೆ ಬಂದಿದೆ. ‘ಈ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ವಾಲಿಯು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರೆ ಆತನ ತಲೆಯು ನೂರು ಹೋಳಾಗಲಿ’ ಎಂಬ ಶಾಪವನ್ನು ಮತಂಗಋಷಿಯು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಮತಂಗಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ವಾಸವು ನಿರ್ಭಯವು ಸುಖಕರವೂ ಆಗುತ್ತದೆ.”

ಹನುಮಂತನ ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆ ಸುಗ್ರೀವನು ಋಷ್ಯಮೂಕಪರ್ವತದ ಮೇಲೆ ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ಇದ್ದುಬಿಟ್ಟನು.

ಈ ಶಾಪವು ಕಟ್ಟಳೆಯದಾಗಿದೆ. ಕಟ್ಟಳೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸದಿದ್ದರೆ ಶಾಪದ ಪರಿಣಾಮವಾಗುತ್ತದೆ; ಅನ್ಯಥಾ ಆಗುವದಿಲ್ಲ.

೩೨. ಕಂಸು < ವನ

ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾಕಾಂಡ/೪೮

ತಾರ ಮತ್ತು ಅಂಗದ ಇವರೊಂದಿಗೆ ಹನುಮಂತನು ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತದಲ್ಲಿಯ ಗುಹೆಗಳನ್ನು, ವನಗಳನ್ನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಶೋಧಿಸಲು ಅವಲೋಕಿಸಿದನು; ಆದರೆ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಫಲ-ಮೂಲಗಳನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸಿ ಅವರು ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಕಾಡನ್ನು ತಲುಪಿದರು. ಈ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿಯ ಮರಗಳಿಗೆ ಎಲೆ, ಹೂ, ಹಣ್ಣು ಯಾವದೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ಜಲಾಶಯಗಳೂ

ಇರಲಿಲ್ಲ; ನದಿಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ಇರಲಿಲ್ಲ. ಕೋಣ, ಆನೆ, ಹುಲಿ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು, ಪಕ್ಷಿಗಳು ಕೂಡ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಬರಡಾದ ವನಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 'ಕಂಡು' ಎಂಬ ತಪೋಧನನಾದ ಋಷಿಯು ವಾಸವಾಗಿದ್ದನು. ಈ ಋಷಿಯ ಹತ್ತು ವರ್ಷ ಪ್ರಾಯದ ಮಗನು ಮರಣಹೊಂದಿದ್ದನು; ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಋಷಿಯು ಕ್ರುದ್ಧನಾಗಿದ್ದನು. ಆತನ ಸಿಟ್ಟು ಮತ್ತು ತಪಸ್ಸಿನ ನಿಯಮಗಳು ಬಹಳೇ ಕಠೋರವಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವನ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ ಹೋಗುವ ಧೈರ್ಯವು ಯಾರಿಗೂ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ತೇನ ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾ ಶಪ್ತಂ ಕೃತ್ಸ್ನಂ ತತ್ರ ಮಹದ್ವನಮ್ ॥೧೪॥
ಅಶರಣ್ಯಂ ದುರಾಧರ್ಷಂ ಮೃಗಪಕ್ಷಿವಿವರ್ಜಿತಮ್ ॥೧೫॥

"ಈ ಪ್ರಚಂಡ ವನವು ಮೃಗರಹಿತ, ಪಕ್ಷಿರಹಿತವಾಗುವದು; ಇದು ಯಾರಿಗೂ, ಆಶ್ರಯಸ್ಥಾನವಾಗಲಾರದು; ಈ ವನದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುವದು ದುಸ್ತರವಾಗುವದು" ಎಂಬ ಶಾಪವನ್ನು ಆ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಋಷಿಯು ಈ ವನಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು.

ಇಂಥ ಭೀಕರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಹನುಮಂತನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಶೋಧಿಸಿದನು; ಆದರೆ ಸೀತೆಯು ಅಥವಾ ರಾವಣನ ಸುಳಿವು ಸಿಗಲಿಲ್ಲ.

ಈ ವನದ ಹೆಸರಿನ ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲ.

೩೩. ಋಷಿ < ಪುಂಜಿಕಸ್ಥಲಾ
ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾಕಾಂಡ/೬೬

ಜಾಂಬವಾನನು ಹನುಮಂತನ ಜನ್ಮದ ಕಥೆಯನ್ನು ಆತನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:

"ಅಂಜನಾ (ಅಂಜನಿ) ಇವಳು ಕೇಸರಿ ಎಂಬ ವಾನರನ ಪತ್ನಿ. ಪೂರ್ವ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಅವಳು ಪೂಜಿಕಸ್ಥಲಾ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಖ್ಯಾತ ಅಪ್ಸರೆಯಾಗಿದ್ದಳು.

ವಿಖ್ಯಾತಾ ತ್ರಿಷು ಲೋಕೇಷು ರೂಪೇಣಾಪ್ರತಿಮಾ ಭುವಿ ।
ಅಭಿಶಾಪಾದಭೂತ್ತಾತ ಕಪಿತ್ವೇ ಕಾಮರೂಪಿಣೀ ॥೯॥

"ಇಡೀ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅವಳು ಅತ್ಯಂತ ರೂಪವತಿಯೆಂದು ತ್ರಿಲೋಕದಲ್ಲಿ ಖ್ಯಾತಿ ಹೊಂದಿದ್ದಳು. ಋಷಿಯ ಶಾಪದಿಂದ ಅವಳು ವಾನರಜನ್ಮವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದಳು. ಏಕೆಂದರೆ, ಅವಳು ಆ ಋಷಿಯನ್ನು ಅವಮಾನಿಸಿದ್ದಳು."

ಈ ಶಾಪವಿದ್ದರೂ ಅವಳು ತನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯನುಸಾರ ರೂಪವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸ ಬಹುದಿತ್ತು. ಒಮ್ಮೆ ಅವಳು ಒಂದು ಪರ್ವತದ ತುದಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ವಾಯುವು ಆಕೆಯ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಹಾರಿಸಿದನು. ಆಕೆಯ ಸುಂದರವಾದ ಅಂಗಾಂಗಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಕಾಮಪರವಶನಾದ ವಾಯುವು, ಆಕೆಯನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿ ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು (ವೀರ್ಯ) ಅವಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ಆಗ ಅವಳು ಗೊಂದಲಕ್ಕೀಡಾದಳು. ಪಾತಿವ್ರತ್ಯವು ಭ್ರಷ್ಟವಾಯಿತೆಂಬ ಭೀತಿಯು ಅವಳಿಗಾಯಿತು. ಆ ಭೀತಿಯು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿದೆ ಎಂದು ವಾಯುವು ಆಕೆಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಿದನು. "ಮಾನಸಿಕ ಭೋಗದಿಂದ ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಅವಳಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟ ಕಾರಣ ಆಕೆಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಶೂರವೀರನಾದ, ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯಾದ, ಬುದ್ಧಿವಂತನಾದ, ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಮಗನು ಹುಟ್ಟುವನು; ವಾಯುವಿನಂತೆ ಅವನು ಗಗನದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಬಲ್ಲನು. ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಬಲ್ಲನು" ಎಂಬ ಆಶ್ವಾಸನೆಯನ್ನು ಆಕೆಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಅಕೆಯ ಮಗನೆಂದರೆ ಹನುಮಂತ.

ಈ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಋಷಿಯ ಹೆಸರಿನ ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು ಎಂಬುದರ ಮಾಹಿತಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಆಕೆಯ ಬಿನ್ನಹದ ಮೇರೆಗೆ ಋಷಿಯು ಉಃಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ಅವಳು ತನ್ನ ಇಷ್ಟದಂತೆ ವಾನರರೂಪವನ್ನು ಇಲ್ಲವೇ ಮನುಷ್ಯ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸ ಬಹುದಿತ್ತು.

(ಶ್ರೀರಾಮಕೋಶಾಂತರ್ಗತ ಹನುಮಾನಕೋಶ, ಪು.೨)

೩೪. ? < ಲಂಕಾದೇವಿ

ಸುಂದರಕಾಂಡ/೩

ಲಂಕಾದೇವಿಯು ಹನುಮಂತನಿಗೆ ತನ್ನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ:

ಹನುಮಂತನು ಲಂಕೆಯತ್ತ ಹಾರಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಲಂಕಾನಗರಿಯು ಅಕರಾಳ ವಿಕರಾಳ ಸ್ತ್ರೀರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತ ಹನುಮಂತನ ಮುಂದೆ ಬಂದು ನಿಂತಳು. ರಾವಣನ ಸೈನ್ಯದಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ ಹನುಮಂತನಿಗೆ ಪ್ರವೇಶವು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ನಿಖರವಾಗಿ ಹೇಳಿದಳು. ಹನುಮಂತನ ಆಗಮನದ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಅವಳು ಕೇಳಿದಾಗ, ಆತನು 'ಸತ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುವೆ' ಎಂಬ ಆಶ್ವಾಸನೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಅವಳು ಯಾರೆಂಬುದನ್ನು ಮೊದಲು ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಆಗ್ರಹಪಟ್ಟನು. ಅವಳು ಕೋಪಗೊಂಡು ಈ ರೀತಿ ಅಂದಳು:

"ನಾನು ಅಜಿಂಕ್ಯಳು; ಮಹಾತ್ಮನಾದ, ರಾಕ್ಷಸಾಧಿಪತಿಯಾದ ರಾವಣನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಅವನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ನಾನು ಲಂಕಾಪಟ್ಟಣವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿ ನೀನು ಈ ನಗರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವದು ಎಂದಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇಂದು ನನ್ನಿಂದ ನಿನ್ನ ವಧೆಯಾಗಲಿರುವದು. ನೀನು ಅಸುನೀಗಿ ದೀರ್ಘವಾಗಿ ನಿದ್ರಿಸುವೆ. ನಾನೇ ಲಂಕಾದೇವಿ" ಎಂದಳು. ಆಗ ಹನುಮಂತನು, 'ಲಂಕಾ ನಗರವನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಇಚ್ಛೆ ನನಗಿದೆ' ಎಂದು ಪ್ರಕಟಿಸಿದಾಗ ಆಕೆಯು ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಗರ್ಜಿಸಿ ಆತನಿಗೆ ಬಲವಾದ ಏಟನ್ನು ಕೊಟ್ಟಳು. ಆಕೆಯು 'ಸ್ತ್ರೀ' ಇದ್ದುದರಿಂದ ಕೊಲ್ಲಬಾರದೆಂದು ಹನುಮಂತನೂ ಆಕೆಯ ಕೆನ್ನೆಗೆ ಬಲವಾಗಿ ಹೊಡೆದನು. ಆ ಏಟಿನಿಂದ ಹತಬಲಳಾಗಿ ಆ ನಿಶಾಚರಿಯು ಭೂಮಿಗೆ ಧೊಪ್ಪನೆ ಬಿದ್ದಳು. ಹನುಮಂತನಿಗೆ ಅವಳ ಬಗ್ಗೆ ಕನಿಕರವುಂಟಾಯಿತು. ಅವಳು ಬಿಕ್ಕಿಬಿಕ್ಕಿ ಅಳುತ್ತ ತನ್ನ ಪರಾಜಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಳು. ಹನುಮಂತನಿಗೆ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಲು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ "ಅತಿಬಲಾಢ್ಯ ಪುರುಷರಿಗೆ ಶೋಭಿಸುವ ಹಾಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ಕ್ಷಮೆ ತೋರಬೇಕೆಂದು" ಹನುಮಂತನನ್ನು ಯಾಚಿಸಿದಳು ಮತ್ತು ಮುಂದೆ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದಳು: 'ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ನನಗೆ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಯಾವ ವಾನರನು ಎಂದು ತನ್ನ ಶೌರ್ಯದಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಸೋಲಿಸುವನೋ ಅಂದಿನಿಂದ ರಾಕ್ಷಸ ಕುಲಕ್ಕೆ ಭಯವಿದೆ.' ನಿನ್ನ ಭೇಟಿಯಿಂದ ಆ ಸಮಯವು ಬಂದೊದಗಿದೆ. ಸೀತೆಯ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ದುರಾತ್ಮನಾದ ರಾವಣನ ಮತ್ತು ಸಕಲ ರಾಕ್ಷಸರ ವಿನಾಶಕಾಲವು ಸಮೀಪಿಸಿದೆ. ಎಲೈ ಹನುಮಂತನೇ, ನೀನು ಲಂಕಾನಗರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸು; ನಿನ್ನ ಇಷ್ಟಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪೂರೈಸು!" ಎಂದು ಲಂಕಾದೇವಿಯು ಹೇಳಿದಳು.

ಪ್ರವಿಶ್ಯ ಶಾಪೋಪಹತಾಂ ಹರೀಶ್ವರ ।
ಪುರೀಂ ಶುಭಾಂ ರಾಕ್ಷಸಮುಖ್ಯಪಾಲಿತಾಮ್ ॥೫೧॥

ಪ್ರಮುಖ ರಾಕ್ಷಸರಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟ, ಶಾಪಗ್ರಸ್ತವಾದ ಆ ನಗರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸು. ಲಂಕಾದಹನದ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಉಲ್ಲೇಖವು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ:

ಹನೂಮತಃ ಕ್ರೋಧಬಲಾಭಿಭೂತಾ ।
ಬಭೂವ ಶಾಪೋಪಹತೇವ ಲಂಕಾ ॥

(ಸುಂದರಕಾಂಡ, ೫೪-೪೧)

ಹನುಮಂತನ ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಮತ್ತು ಬಲದಿಂದ ಪೀಡಿತವಾದ ಅ ಲಂಕಾ ನಗರವು ಅಗ್ನಿಜ್ವಾಲೆಗಳಿಂದ ಮುಸುಕಿಹೋಯಿತು. ಯೋಧರೆಲ್ಲರೂ ಚೆಲ್ಲಾಪಿಲ್ಲಿ ಯಾದರು. ಲಂಕಾನಗರವು ಶಾಪದಗ್ಧವಾದಂತೆ ಕಂಡಿತು.

'ಶಾಪೋಪಹತ'ವೆಂದು ಲಂಕೆಯ ಉಲ್ಲೇಖವು ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದ್ದರೂ, ಅದಕ್ಕೆ ಯಾರು ಶಾಪ ಕೊಟ್ಟರು? ಏಕೆ ಕೊಟ್ಟರು? ಎಂಬ ಸಂಗತಿಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಲ್ಲ. ಶಾಪಮುಕ್ತಿಯ ಸಮಯವು ನಿರ್ಧರಿತವಿದ್ದರೂ ಶಾಪದ ಸ್ವರೂಪವು ಏನಿತ್ತೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಗಿಲ್ಲ.

೩೫. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು < ರಾವಣ
ಯುದ್ಧಕಾಂಡ/ ೧೩

ರಾವಣನು ತನ್ನ ಜೀವನದಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ಅತಿಗೌಪ್ಯವಿದ್ದ ಘಟನೆಯನ್ನು ಮಹಾಪಾರ್ಶ್ವನ ಮುಂದೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:

ಸೀತೆಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿ ತಂದನಂತರ ಆಕೆಯನ್ನು ಭದ್ರವಾದ ಕಾವಲಿನಲ್ಲಿ ಇಡಲಾಗಿತ್ತು. ಸೀತೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ರಾವಣನು ಕಾಮಾತುರನಾಗಿ ಪೀಡಿತ ನಾಗಿದ್ದನು. ಆಗ ಆತನು ರಾಜಸಭಿಕರನ್ನು ಕರೆದು ತನ್ನ ಮನೋಗತವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದನು. ಆಗ ಆತನ ನಿಷ್ಠೆಯಲ್ಲಿದ್ದವರು ಆತನ ಇಚ್ಛೆಗೆ ತಲೆದೂಗಿದರು. ರಾಮನನ್ನು ವಧಿಸಿ, ಸೀತೆಯು ಸದಾವಕಾಲವೂ ರಾವಣನ ಭೋಗಕ್ಕೆ ದೊರಕುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕುಂಭಕರ್ಣನು ಮಾಡಿದನು. ಒಬ್ಬ ಮಂತ್ರಿಯಾದ ಮಹಾಪಾರ್ಶ್ವನೆಂಬಾತನು, ರಾವಣನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಬಲಾತ್ಕರಿಸ ಬೇಕೆಂದು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದನು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಾವಣನು ಆತನಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದನು: 'ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ಗಗನದಲ್ಲಿಯ ಅಗ್ನಿಜ್ವಾಲೆಯಂತಿದ್ದ ಪುಂಜಿಕಸ್ಥಲೆ ಎಂಬ ಅಪ್ಸರೆಯು ನನ್ನ ಭೀತಿಯಿಂದ ಮರೆಮರೆಯಾಗಿ, ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವದನ್ನು ನಾನು ಕಂಡೆನು; ಕೂಡಲೇ ನಾನು ಅವಳನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಭೋಗಿಸಿ ವಸ್ತ್ರಹೀನಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟೆನು. ಆಗ ಕಮಲಿನಿ ಯಂತೆ ಕಂಪಿಸುತ್ತ ಅವಳು ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋದಳು. ನನ್ನ ಕೃತ್ಯವು ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ತಿಳಿದಾಗ ಆತನು ಸಿಟ್ಟಿನಿಮದ ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದನು–

ಅದ್ಯಪ್ರಭೃತಿ ಯಾಮನ್ಯಾಂ ಬಲಾನ್ನಾರೀಂ ಗಮಿಷ್ಯಸಿ ।
ತದಾ ತೇ ಶತಧಾ ಮೂರ್ಧಾ ಫಲಿಷ್ಯತಿ ನ ಸಂಶಯಃ ॥೧೪॥

"ಈ ದಿನದಿಂದ ಯಾವದೇ ಪರಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಭೋಗಿಸಿದರೆ ತಕ್ಷಣ ನಿನ್ನ ತಲೆ ನೂರು ಹೋಳಾಗಿ ಸಿಡಿದುಹೋಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ."

ಈ ರೀತಿಯ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಶಾಪಕ್ಕೆ ರಾವಣನು ಭಯಪಟ್ಟ ಕಾರಣ, ವಿದೇಹದ ರಾಜಕನ್ಯೆಯಾದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಶುಭಶಯ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಉಪಭೋಗಿಸಲು ಅಸಮರ್ಥನಾದನು.

ಇದು ಕಟ್ಟಳೆಯ ಶಾಪವಾಗಿದೆ.

೩೬. ಶುಕ < ರಾಮ
ಯುದ್ಧಕಾಂಡ/೨೦

ರಾವಣನನ್ನು ವಧಿಸುವ ಕಾಯಕದಲ್ಲಿ ರಾಮನಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು ಸುಗ್ರೀವನು ತನ್ನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಮುದ್ರತೀರಕ್ಕೆ ತಂದು ಇರಿಸಿದನು. ರಾವಣನ ಗುಪ್ತಚರನಾದ ಶಾರ್ದೂಲನು, ಮುಂಬರಲಿದ್ದ ಆಕ್ರಮಣದ ಮುನ್ಸೂಚನೆಯನ್ನು ರಾವಣನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ರಾವಣನಿಗೆ ತುಂಬಾ ಕೋಪವುಂಟಾಗಿದ್ದರೂ ಸುಗ್ರೀವನೊಡನೆ ಸಾಮೋಪಚಾರಕ್ಕಾಗಿ 'ಶುಕ'ನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ದೂತನನ್ನಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಶುಕನು ಪಕ್ಷಿಯ ವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ರಾವಣನ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ವಾನರರು ಆ ಪಕ್ಷಿಯ ಗರಿಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತು ಪಕ್ಷಿಗೆ ಉಪದ್ರವ ಕೊಡಲು ಅರಂಭಿಸಿದರು. ತಾನು ದೂತನೆಂದು ಬಂದಿರುವುದರಿಂದ ಈ ರೀತಿ ಉಪಟಳವನ್ನು ಕೊಡುವದು ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಮನು, 'ಆತನಿಗೆ ಉಪದ್ರವವನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು!' ಎಂದು ವಾನರರಿಗೆ ನಿಷ್ಠುರವಾಗಿ ಹೇಳಿದನು. ಶುಕನು ದೂತನಾಗಿರದೇ ರಾವಣನ ಗುಪ್ತಚರನಾಗಿರಬೇಕೆಂಬ ಸಂದೇಹವು ಅಂಗದನಿಗಾಯಿತು. ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಅದನ್ನು ನುಡಿದನು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ ಶುಕನನ್ನು ಲಂಕೆಗೆ ಮರಳಿ ಹೋಗಗೊಡದೇ ಸೆರೆ ಹಿಡಿಯಬೇಕೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟ ಮತವನ್ನಿತ್ತನು. ಆಗ ಸುಗ್ರೀವನ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ವಾನರರು ಆಕಾಶದತ್ತ ಹಾರಿ ಶುಕಪಕ್ಷಿರೂಪಧಾರಿಯಾದ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ, ಆತನಿಗೆ ಗಾಸಿಗೊಳಿಸಹತ್ತಿದರು. ಆಗ ಶುಕನು ರಾಮನಿಗೆ ಇಂತೆಂದನು–

'ಈ ಕಪಿಗಳು ನನ್ನ ಗರಿಗಳನ್ನು ಕೀಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ನನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ತಿವಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.' ಕಾರಣ–

ಯಾಂ ಚ ರಾತ್ರಿ ಮರಿಷ್ಯಾಮಿ ಜಾಯೇ ರಾತ್ರಿಂ ಚ ಯಮಹಮ್ ।
ಏತಸ್ಮಿನ್ನಂತರೇ ಕಲೇ ಯನ್ಮಯಾ ಹ್ಯಶುಭಂ ಕೃತಮ್ ।
ಸರ್ವಂ ತದುಪಪದ್ಯೇಥಾ ಜಹ್ಯಾಂ ಚೇದ್ಯದಿ ಜೀವಿತಮ್ ॥೩೩॥

"ನನ್ನ ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ಸಾಯುವವರೆಗೆ ನನ್ನಿಂದ ನಡೆದ ಪಾತಕಗಳು, ನಾನು ಇಲ್ಲಿ ಸತ್ತರೆ, ನಿನಗೆ ಅಂಟಿ" ಎಂದನು.

ಆತನ ಆಕ್ರೋಶವನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಮನಿಗೆ ಕನಿಕರವೆನಿಸಿತು. "ಆಗಮಿಸಿದ ದೂತನನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿರಿ" ಎಂದು ವಾನರರಿಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು.

ಇದು ಶಾಪವೋ? ಕಳವಳದ ಉದ್ಗಾರವೋ? ಶಾಪವಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಕಟ್ಟಳೆಯದೆನ್ನಬಹುದು. ಅದನ್ನು ಕೊಡುವ ಸಿದ್ಧಿಯು ಶುಕನಿಗೆ ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದಿತು? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ.

೩೭. ಬ್ರಹ್ಮದೇವ < ಕುಂಭಕರ್ಣ
ಯುದ್ಧಕಾಂಡ/೬೧

ರಾಮನ ವಿನಂತಿಯ ಮೇರೆಗೆ ವಿಭೀಷಣನು ಕುಂಭಕರ್ಣನ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:

ಕುಂಭಕರ್ಣನು ವಿಶ್ರವಸನ ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಪುತ್ರನು; ಬೇರೆ ಯಾವ ರಾಕ್ಷಸನೂ ಆತನಿಗೆ ಸಾಟಿಯಲ್ಲ; ಆತನು ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ದೇವದಾನವರನ್ನು, ಭುಜಂಗ, ರಾಕ್ಷಸ, ಯಕ್ಷ, ಗಂಧರ್ವ, ಪನ್ನಗ, ವಿದ್ಯಾಧರ ಆದಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸೋಲಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕುಂಭಕರ್ಣನನ್ನು ವಧಿಸುವದು ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ರಾಕ್ಷಸರಲ್ಲಿ ಆತನು ಅತ್ಯಂತ ತೇಜಸ್ವಿಯೂ, ವರಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿಂದ ತುಂಬಾ ಬಲಶಾಲಿಯೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಆತನು ಇಂದ್ರನ ಐರಾವತದ ದಂತವನ್ನು ಮುರಿದಿದ್ದಾನೆ. ಸಾವಿರಾರು ಜನರನ್ನು ಆತನು ಭಕ್ಷಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಾಗ ಭಯಗೊಂಡ ಪ್ರಜೆಗಳು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಮೊರೆಹೋದರು. ಇಂದ್ರನು ವಜ್ರಪ್ರಹಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ, ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಅಧಿಕ ತಾಪವನ್ನು ಕೊಡಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಇಂದ್ರನನ್ನೂ ಹತಬಲನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ಆಗ ಇಂದ್ರನು, ದೇವದಾನವರ ಸಮೇತ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಬಳಿಗೆ ಹೋದನು. ಕುಂಭಕರ್ಣನ ನೀಚತ್ವ, ಆತನು ನಡೆಯಿಸಿದ ಪ್ರಜೆಗಳ ಸ್ವಾಹಾಕಾರ, ಪರಸ್ತ್ರೀಯರ ಅಪಹರಣ, ಇವೆಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿದನು. ಇದೇ ರೀತಿ ಮುಂದುವರೆದರೆ ಪ್ರಪಂಚವೇ

ಶೂನ್ಯವಾಗಬಹುದೆಂಬ ಭೀತಿಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದನು. ಇಂದ್ರನ ಭಾಷಣವನ್ನು ಕೇಳಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ ಕುಂಭಕರ್ಣನತ್ತ ನೋಡಿದನು. ಕುಂಭಕರ್ಣನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲೇ ಬ್ರಹ್ಮನ ಎದೆ ಝಲ್ಲೆಂದಿತು. ಹೀಗಾದರೂ ಆತನು ಕುಂಭಕರ್ಣಿಗೆ ಇಂತೆಂದನು–

ಧ್ರುವಂ ಲೋಕವಿನಾಶಾಯ ಪೌಲಸ್ತ್ಯೇನಾಸಿ ನಿರ್ಮಿತಃ ।
ತಸ್ಮಾತ್ತ್ವಮದ್ಯಪ್ರಭೃತಿ ಮೃತಕಲ್ಪಃ ಶಯಿಷ್ಯಸೇ ॥೨೪॥

"ವಿಶ್ರವಸನು ನಿಃಸಂದೇಹವಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಲೋಕನಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿಸಿದ್ದಾನೆ. ನೀನು ಇಂದಿನಿಂದ ಮೃತನಾದವನಂತೆ ನಿದ್ರಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿರುವೆ."

ಕುಂಭಕರ್ಣನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಿಗೆ ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ಹಾಕಿದನು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಈ ಶಾಪವಾಣಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾವಣನು ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದನು: "ನಿಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ಮೊಮ್ಮಗನಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ಶಾಪ ಕೊಡುವದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ ಮಾತು ಎಂದೂ ಸುಳ್ಳಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಕುಂಭಕರ್ಣನು ನಿದ್ದೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿಯುವನು; ಆದರೆ, ಆತನು ನಿದ್ರಿಸಿರುವ ಹಾಗೂ ಎಚ್ಚರಿರುವ ಕೆಲವು ಕಾಲಾವಧಿಯನ್ನು ನೀವು ನಿರ್ಧರಿಸಬೇಕು." ರಾವಣನ ಈ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದನು:

ಶಯಿತಾ ಹ್ಯೇಷ ಷಣ್ಮಾಸಾನೇಕಾಹಂ ಜಾಗರಿಷ್ಯತಿ ॥೨೮॥
ಏಕೇನಾಹ್ನಾ ತ್ವಸೌ ವೀರಶ್ಚರನ್ ಭೂಮಿಂ ಬುಭುಕ್ಷಿತಃ ।
ವ್ಯಾತ್ತಾಸ್ಯೋ ಭಕ್ಷಯೇಲ್ಲೋಕಾನ್ ಸಂವೃದ್ಧ ಇವ ಪಾವಕಃ ॥೨೯॥

"ತೀರ ಕಡಿಮೆ ಎಂದರೆ ಆರು ತಿಂಗಳವರೆಗಾದರೂ ಈತನು ಸತತವಾಗಿ ನಿದ್ರಿಸಿದ ನಂತರ ಒಂದು ದಿನದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಎಚ್ಚರವಾಗಿರುವನು. ಈ ಒಂದು ದಿನದಲ್ಲಿ ಹಸಿದ ಈ ವೀರನು 'ಆ' ಎಂದು ಬಾಯಿ ತೆರೆದು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಸಂಚರಿಸಿದಾಗ ಪಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅಗ್ನಿಜ್ವಾಲೆಯಂತೆ ಜನರನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಸಾಗುವನು."

ರಾವಣನ ಬಿನ್ನಹದ ಮೇರೆಗೆ ಆಡಿದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ನುಡಿಗಳು ಉಃಶಾಪ ದಂತಾಗಿವೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶಾಪಪಡೆದ ಕುಂಭಕರ್ಣನು ಉಃಶಾಪವನ್ನು ಬೇಡಿರದೇ, ಕುಂಭಕರ್ಣನ ಪರವಾಗಿ ರಾವಣನು ಉಃಶಾಪವನ್ನು ಬೇಡಿ ಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

೩೮. ಪುಲಸ್ತ್ಯ < ತೃಣಬಿಂದುಕನ್ಯೆಯರು
ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೨

ರಾಮನಿಗೆ ಅಗಸ್ತ್ಯ ಋಷಿಯು ವಿಸ್ರವಾಮುನಿಯ ಜನ್ಮದ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:

ಕೃತಯುಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾಪತಿಯ ಪುತ್ರರಾದ 'ಪುಲಸ್ತ್ಯ' ಎಂಬ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿ ಇದ್ದನು. ಧರ್ಮ, ಶೀಲಗಳಿಂದ ಆತನು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರಿಯನಾಗಿದ್ದನು. ಮೇರು ಪರ್ವತದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ತೃಣಬಿಂದುವಿನ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸಿಗಾಗಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದನು. ಅನೇಕ ನಾಗ ಕನ್ಯೆಯರು, ಋಷಿಕನ್ಯೆಯರು, ರಾಜರ್ಷಿಕನ್ಯೆಯರು, ಅಪ್ಸರೆಯರು ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತ ಈ ಆಶ್ರಮದ ಬಳಿಗೆ ಬಂದರು. ಅವರು ಆಗಾಗ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ನೃತ್ಯಗಾಯನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಯೌವನೆಯರ ಆಗಮನದಿಂದ ಪುಲಸ್ತ್ಯ ಋಷಿಯ ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಘ್ನ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಆತನು ಕ್ರುದ್ಧನಾದನು; ಮತ್ತು 'ಯಾವ ಕನ್ಯೆಯು ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುವಳೋ ಅವಳು ಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗುವಳು' ಎಂದು ಉಚ್ಚರಿಸಿದನು.

ಯಾ ಮೇ ದರ್ಶನಮಾಗಚ್ಛೇತ್ಸಾ ಗರ್ಭಂ ಧಾರಯಿಷ್ಯತಿ ॥೧೩॥

ಈ ಬ್ರಹ್ಮ ಶಾಪಕ್ಕೆ ಹೆದರಿ ಆ ಕನ್ಯೆಯರು ಆ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು; ಆದರೆ ಈ ಶಾಪವನ್ನು ಕೇಳದೇ ಇದ್ದ 'ತೃಣಬಿಂದು' ಎಂಬಾತನ ಕನ್ಯೆಯು ಆ ಪ್ರದೇಶದ ಹತ್ತಿರ ಹೋದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಸಖಿಯೂ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಸಂಕೋಚವಿಲ್ಲದೇ ಅಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಋಷಿಯ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದಳು. ತಕ್ಷಣ ಅವಳ ದೇಹವು ಬಿಳಿಚಿಕೊಂಡಿತು. ಅವಳು ಗರ್ಭವತಿ ಯಾದಳು. ಈ ಪರಿಯ ಅನರ್ಥವುಂಟಾದ್ದರಿಂದ ಅವಳು ಕಂಗೆಟ್ಟು ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿದ್ದ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಮುಂದೆ ಬಂದು ನಿಂತಳು. ಅವಳು ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಂಡು, ಕೇಳಿ ವಿಚಾರಿಸಿಕೊಂಡ ನಂತರ ಆತನು ಧ್ಯಾನಸ್ಥನಾದನು. ಆತನಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾದವು. ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಜೊತೆಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅತನು ಪುಲಸ್ತ್ಯ ಋಷಿಯತ್ತ ಹೋಗಿ ಈ ರೀತಿ ಅಂದನು–

"ಭಗವನ್! ಸ್ವಗುಣಗಳಿಂದ ಭೂಷಿತಳಾದ ಈ ನನ್ನ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿರಿ! ಹೇ ಮಹರ್ಷಿಯೇ, ತನಾಗಿ ಮನೆಗೆ ಬಂದ ಇದೊಂದು ಭಿಕ್ಷೆ; ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಆಯಾಸವನ್ನು ಈ ಕನ್ಯೆಯು ನಿಮ್ಮ ಸೇವೆ ಮಾಡಿ ಕಳೆಯತ್ತಾಳೆ." ಈ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಪುಲಸ್ತ್ಯನು ಸಮ್ಮತಿಸಿದನು. ಅವಳ ಸೇವೆ,

ಶೀಲ ಹಾಗೂ ವರ್ತನೆಯಿಂದ ಮುನಿಯು ಸಂತೋಷಗೊಂಡು ಈ ರೀತಿ ಎಂದನು–

ಸ ತು ವಿಜ್ಞಾಯ ತಂ ಶಾಪಂ ಮಹರ್ಷೇರ್ಭಾವಿತಾತ್ಮನಃ ॥೨೪॥

"ಎಲೈ ದೇವಿಯೇ, ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ವಂಶವನ್ನು ವೃದ್ಧಿಸಲೋಸುಗ 'ಪೌಲಸ್ತ್ಯ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಖ್ಯಾತಿಪಡೆಯುವ, ನಮ್ಮಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಹೋಲುವ, ಪುತ್ರನನ್ನು ನಾನು ನಿನಗೆ ಅರ್ಪಿಸುವೆ. ನಾನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ನಿನ್ನಿಂದ ವೇದ ಶ್ರವಣವಾಗಿದೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ಪುತ್ರನು ವಿಶ್ರವಾ ಎಂದು ಖ್ಯಾತಿಗೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ."

ಪುಲಸ್ತ್ಯನು, ತೃಣಬಿಂದುವಿನ ಬಿನ್ನಹವನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿದ್ದು, ಉಃಶಾಪವಲ್ಲ. ತೃಣ ಬಿಂದುವಿನ ಕನ್ಯೆಗೆ ಶಾಪದ ಫಲವಾಗಿ ಗರ್ಭಧಾರಣೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಶಾಪವು ವರವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ.

೩೯. ವಿಶ್ರವಾ < ಕೈಕಸಿ
ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೯

ಸುಮಾಲಿ ರಾಕ್ಷಸನ ಮಗಳಾದ ಕೈಕಸಿಯು ಬಹಳ ಸುಂದರಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಅವಳು ಮದುವೆಯ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಅನೇಕರು ಅವಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗುವ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಮಾಡಿದ್ದರು; ಆದರೆ ಸುಮಾಲಿಯು ಯಾವ ಪ್ರಸ್ತಾಪಕ್ಕೂ ಒಪ್ಪಿರಲಿಲ್ಲ. ನಂತರ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಿಂದ ಯಾರೂ ಪ್ರಸ್ತಾಪವನ್ನೇ ಮುಂದಿಡಲಿಲ್ಲ. ಕೈಕಸಿಯ ಮದುವೆಯ ಪ್ರಾಯವು ದಿನೇದಿನೇ ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಹೋಯಿತು. ಅವಳ ಯೌವನದ ಪ್ರಾಯವು ವ್ಯರ್ಥಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ ಎಂಬ ಚಿಂತೆಯು ಸುಮಾಲಿಗೆ ಕಾಡಹತ್ತಿತ್ತು. ಆತನು ತನ್ನ ಕನ್ಯೆಗೆ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದೆನು–

"ನೀನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಂತಿರುವೆ; ಧರ್ಮನಿಷ್ಠರಾದ ನಾವು ನಿನ್ನ ಮೂಲಕ ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿದ್ದೇವೆ. ಕುಲದ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗೌರವಗಳ ಧ್ಯಾನಿಸುವವರಿಗೆ, ಕನ್ಯೆಯ ತಂದೆಯಾಗಿರುವದು ಬಹು ಕ್ಲೇಶಕರವಾಗಿರುತ್ತದೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ಮುನಿಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮನಾದ, ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ, ಪುಲಸ್ತ್ಯನ ಪುತ್ರನಾಗಿರುವ, ಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿರುವ 'ವಿಶ್ರವಾ'ನನ್ನು ನೀನಾಗಿ ವರಿಸು! ಸೂರ್ಯನಂತೆ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳ, ಧನಾಧಿಪತಿಯಂತಿರುವವನಿಂದ ಆತನಂತಹ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ನೀನು ನಿಸಃಶಯವಾಗಿ ಪಡೆಯುವೆ.

ತಂದೆಯ ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆ ಆ ಕನ್ಯೆಯು, ವಿಶ್ರವಾ ಮುನಿಯ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಆತನೆದುರು ನಿಂತಳು. ಆಕೆಯ ಬರುವಿಕೆಯ ಕಾರಣವನ್ನು ಮುನಿಯು ವಿಚಾರಿಸಿದಾಗ, ಕೈಕಸಿಯು ವಿನಯದಿಂದ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದಳು:

"ಹೇ ಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠರೇ! ನಾನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ತಪಃಪ್ರಭಾವದಿಂದ ನೀವೇ ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಿರಿ! ಹೇ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿ, ತಂದೆಯ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ನಾನು ಇಲ್ಲಿ ಬಂದಿದ್ದೇನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು; ನನ್ನ ಹೆಸರು ಕೈಕಸಿ, ಮಿಕ್ಕ ವಿಷಯವನ್ನು ನೀವೇ ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವಿರಿ!"

ವಿಶ್ರವಾ ಈತನು ಧ್ಯಾನಸ್ಥನಾಗಿ ಆಕೆಯ ಆಗಮನದ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡನು. ಆತನು ಕೈಕಸಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದನು:

ಸುತಾಭಿಲಾಷೊ ಮತ್ತಸ್ತೇ ಮತ್ತಮಾತಂಗಗಾಮಿನೀ ।
ದಾರುಣಾಯಾಂ ತು ವೇಲಾಯಾಂ ಯಸ್ಮಾತ್ತ್ವಂ ಮಾಮುಪಸ್ಥಿತಾ ॥೨೨॥
ಶ್ರುಣು ತಸ್ಮಾತ್ಸುತಾನ್ಭದ್ರೇ ಯಾದೃಶಾನ್ಜನಯಿಷ್ಯಸಿ ।
ದಾರುಣಾನ್ದಾರುಣಾಕಾರಾನ್ದಾರುಣಾಭಿಜನಪ್ರಿಯಾನ್ ॥೨೩॥
ಪ್ರಸವಿಷ್ಯಸಿ ಸುಶ್ರೋಣಿ ರಾಕ್ಷಾಸಾಂ ಕ್ರೂರಕರ್ಮಣಃ ॥೨೪॥

"ಎಲೈ ಮತ್ತ ಗಜಗಾಮಿನಿಯೇ, ನನ್ನಿಂದ ಪುತ್ರರನ್ನು ಪಡೆಯಲೆಂದು ನೀನು ಬಂದಿರುವೆ; ಆದರೆ, ನೀನು ಬಂದ ಸಮಯವು ತೀರ ಕ್ರೂರ ಗಳಿಗೆಯಾಗಿದೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ಎಂತಹ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹೊಂದುವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಆಲಿಸು! ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೂ ಸೌಷ್ಠವದಿಂದಲೂ ಭಯಕಾರಿಯಾಗಿರುವವರು, ಕ್ರೂರಭಾಂಧವರನ್ನು ಬಯಸುವವರು, ಮತ್ತು ಕ್ರೂರ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವರು, ಅಂತಹ ರಾಕ್ಷಸರು ನಿನಗೆ ಹುಟ್ಟುವರು."

ಮುನಿಯ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ವಿನಯದಿಂದ ಈ ರೀತಿ ಎಂದಳು: "ಹೇ ಭಗವನ್, ತಮ್ಮಂಥ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞರಿಂದ ಈ ಪರಿಯ ದುರಾಚಾರಿ ಪುತ್ರರನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಇಚ್ಛೆ ನನಗಿಲ್ಲ; ನೀವು ನನಗೆ ದಯೆ ತೋರಿರಿ!"

ಆಕೆಯ ಬಿನ್ನಹವನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ, ಮುನಿಯು ಈ ರೀತಿ ಉತ್ತರಿಸಿದನು– "ನಿನ್ನ ಕೊನೆಯ ಮಗನು ನನ್ನ ವಂಶಕ್ಕೆ ಅನುರೂಪವಾದನೂ ಧರ್ಮಾತ್ಮನೂ ಆಗುವನು." ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಕೈಕಸಿಗೆ ರಾವನ, ಕುಂಭಕರ್ಣ, ಶೂರ್ಪನಖಿ ಮತ್ತು ವಿಭೀಷಣ ಎಂಬ ಮಕ್ಕಳಾದರು.

ಕೈಕಸಿಯ ಬಿನ್ನಹವು ಯಾಚಿತ ಉಃಶಾಪದಂತಿದೆ.

೪೦. ವಿಶ್ರವಾ < ರಾವಣ

ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೧೧

ರಾವಣ–ಮಂಡೋದರಿಯ ವಿವಾಹದ ವಿಷಯವನ್ನು ಅಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಯು ರಾಮನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾಣೆ:

ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿಯಾದ ಪ್ರಹಸ್ತನನ್ನು ರಾವಣನು, ಕುಬೇರನ ಬಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಲಂಕಾಪಟ್ಟಣದ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟನು. ಆಗ ಕುಬೇರನು ತನ್ನ ಪಿತನಾದ 'ವಿಶ್ರವಾ'ನ ಸಲಹೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ, ಆತನು ಲಂಕೆಯನ್ನು ರಾವಣನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿ, ಕುಬೇರನು ಕೈಲಾಸ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ವಾಸವಿರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಈ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೂ ರಾವಣನು ತನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಲಂಕಾ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಬೇಡಿದ್ದನೆಂದು ಹೇಳಿದನು. 'ಲಂಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಇಷ್ಟೊಂದು ಅಭಿಲಾಷೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ಕೊಂಡರೆ ಅದು ನಿನ್ನ ನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ' ಎಂದು ವಿಶ್ರವನು ರಾವಣನಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದನು. ವರಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿಂದ ಉನ್ಮತ್ತನಾದ ರಾವಣನು ವಿಶ್ರವನ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಕಡೆಗಾಣಿಸಿದನು. ವಿಶ್ರವನು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:

ನ ವೇತ್ತಿ ಮಮ ಶಾಪಾಚ್ಚ ಪ್ರಕೃತಿಂ ದಾರುಣಾಂ ಗತಃ ॥೪೦॥

"ನನ್ನ ಶಾಪದಿಂದ ಆತನ ಸ್ವಭಾವವು ಕ್ರೂರವಾಗಿದೆ."

ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೧೨

ರಾವಣನು ಬೇಟೆಯಾಡಲು ಒಂದು ಜನರಹಿತ ಕಾನನದಲ್ಲಿ ಅಲೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ತನ್ನ ಕನ್ಯೆಯೊಡನಿದ್ದ ಮಯನೆಂಬ ದೈತ್ಯನನ್ನು ಕಂಡನು. ಏಕಾಕಿಯಾಗಿದ್ದ ಮಯನನ್ನು ಸಂಧಿಸಿ ರಾವಣನು ಆತನ ಕುಲವನ್ನು ಕೇಳಿದನು. ಆಗ ಮಯನು ಈ ರೀತಿಯಿಂದ ಉತ್ತರಿಸಿದನು: "ದೇವತೆಗಳು ನನಗೆ 'ಹೇಮಾ' ಎಂಬ ಅಪ್ಸರೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಅವಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಸಹಸ್ರಾರು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ನಿರತನಾಗಿದ್ದೆ; ಒಮ್ಮೆ ಆಕೆಯು ದೇವತಾಕಾರ್ಯಕ್ಕೆಂದು ದೇವಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋದವಳು ಹದಿಮೂರು ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದರೂ ಮರಳಿ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಈ ಕನ್ಯೆಯು ಈಗ ವಿವಾಹಯೋಗ್ಯವಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಹೇಮಾ ಇವಳ ವಿರಹದಿಂದ ವ್ಯಾಕುಲಗೊಂಡ ನಾನು ವರಸಂಶೋಧನೆಗಾಗಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತ ಸಾಂಪ್ರತ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ" ಇಷ್ಟೊಂದು ನುಡಿದು ಮಯನು ರಾವಣನಿಗೆ ಆತನ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಹೇಳಲು ವಿನಂತಿಸಿದನು.

ರಾವಣನು ತಾನು ಪೌಲಸ್ತ್ಯಪುತ್ರ ದಶಗ್ರೀವನೆಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಸ ಹಿ ತಸ್ಯ ಮಯೋ ರಾಮ ಶಾಪಾಭಿಜ್ಞಸ್ತಪೋಧನಾತ್ ॥೨೦॥

ವಿದಿತ್ವಾ ತೇನ ಸಾ ದತ್ತಾ ತಸ್ಯ ಪೈತಾಮಹಂ ಕುಲಮ್ ॥೨೧॥

'ಭೀಕರತನವೇ ನಿನ್ನ ಸಹಜ ಗುಣವಾಗುವದು' ಎಂದು ರಾವಣನಿಗೆ ವಿಶ್ರವನಿಂದ ದೊರೆತ ಶಾಪದ ಮಾಹಿತಿಯು ಮಯನಿಗಿತ್ತು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ, ರಾವಣನ ಪಿತಾಮಹನ ಕುಲಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ತನ್ನ ಕನ್ಯೆಯಾದ ಮಂಡೋದರಿಯನ್ನು ಶಾವಣನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದನು. ಈ ಕನ್ಯೆಯೇ ಮಂಡೋದರಿ! ರಾವಣನು ಅಗ್ನಿಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಅವಳನ್ನು ಪತ್ನಿಯೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು.

ವಿಶ್ರವನು ಯಾವ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ರಾವಣನನ್ನು ಶಪಿಸಿದ್ದನು? ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಬಹುಶಃ ಇದರ ಸಂಬಂಧವು ವಿಶ್ರವಾ < ಕೈಕಸಿ ಶಾಪದೊಡನೆ ಇರಬೇಕು. ಶಪ ಕ್ರಮಾಂಕ ೩೯.

೪೧. ಪಾರ್ವತಿ < ಕುಬೇರ

ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೧೩

ಅಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಯು ರಾವಣನ ದುರ್ವರ್ತನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ರಾಮನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಕುಬೇರನು ತನ್ನ ದೂತನ ಮುಖಾಂತರ ರಾವಣನಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿದ್ದನ್ನು ದೂತನು ನುಡಿಯುತ್ತಾನೆ:

ದೇವಾದಿಗಳನ್ನು, ಋಷಿ, ಯಕ್ಷ, ಗಂಧರ್ವರನ್ನು ಹೊಡೆಯುವದು–ಬಡೆಯುವುದು, ನಂದನ ಮುಂತಾದ ಉದ್ಯಾನಗಳನ್ನು ಧ್ವಂಸಗೊಳಿಸುವದು, ನದಿ–ಪರ್ವತ–ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸುವದು, ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ರಾವಣನ ದುಷ್ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕುಬೇರನು, ತನ್ನ ದೂತನೊಬ್ಬನನ್ನು ಲಂಕೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಿ, ಸದ್ವರ್ತನೆಯಿಂದಿರಲು ರಾವಣನಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತಾನು ಸ್ವತಃ ನಿರ್ದೋಷಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಪಾರ್ವತಿಯ ಕೋಪಕ್ಕೆ ಯಾವ ರೀತಿ ಬಲಿಯಾದೆ ಎಂಬುದರ ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ಕುಬೇರನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಸಂದೇಶವನ್ನು ದೂತನು ರಾವಣನಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:

"ನಿನ್ನ ಬಂಧುವಿನ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ನಾನು ನಿನಗೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಮಾತಾಪಿತೃಗಳ ಕುಲ ಮತ್ತು ಅಚರಣೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ನೀನು ಸದ್ವರ್ತನಿಯಾಗಿರು; ನಿನ್ನಿಂದ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಪಾತಕಗಳು ನಡೆಯದಿರಲಿ. ನಿನ್ನ ಎಲ್ಲ

ಕುಚೋದ್ಯಗಳು ನನ್ನ ಕಿವಿಗೆ ಬಂದಿವೆ. ನಿನ್ನ ಪಾರುಪತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ದೇವತೆಯರು ಸಜ್ಜಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಕಠೋರ ವ್ರತವನ್ನಾಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಶುದ್ಧ, ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾದ ನಾನು, ನಿಷ್ಕಾರುಣವಾಗಿ ಪಾರ್ವತಿಯ ರೋಷಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾದೆ. ನಾನು ಧರ್ಮಾಚರಣೆಗೆಂದು ಹಿಮಾಲಯ ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಪಾರ್ವತಿ–ಪರಮೇಶ್ವರರ ದರ್ಶನವು ನನಗಾಯಿತು. ಅನುಪಮಲಾವಣ್ಯವತಿಯಾದ ಈ ಸ್ತ್ರೀಯತ್ತ ಬೇರೆ ಯಾವ ಉದ್ದೇಶವಿರದೇ ಕೇವಲ ಕುತೂಹಲದಿಂದ– ನಾನು ಎಡಗಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡಿದ ಕ್ಷಣವೇ–

ದೇವ್ಯಾ ದಿವ್ಯಪ್ರಭಾವೇಣ ದಗ್ಧಂ ಸವ್ಯಂ ಮಮೇಕ್ಷಣಮ್ ।
ರೇಣುಧ್ವಸ್ತಮಿವ ಜ್ಯೋತಿಃ ಪಿಂಗಲತ್ವಮುಪಾಗತಮ್ ॥೨೪॥

ದೇವಿಯ ದಿವ್ಯಪ್ರಭಾವದಿಂದ ನನ್ನ ಎಡಗಣ್ಣು ಸುಟ್ಟು ಭಸ್ಮವಾಯಿತು. ಬಲಗಣ್ಣು ಕೊಳೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಕಂದುಬಣ್ಣದ್ದಾಯಿತು.

ಆನಂತರ ನಾನು ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಮಹಾದೇವನನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸಿದೆನು. ಆತನ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಪಡೆದೆನು; ಆದರೆ ಏಕಾಕ್ಷ, ಪಿಂಗಲ ಎಂಬ ಹೆಸರು ನನಗೆ ದೃಢವಾಯಿತು. ಆದಕಾರಣ ಹೇ ರಾವಣನೇ, ನೀನು ಪಾಪಕೃತ್ಯಗಳಿಂದ ದೂರವಾಗಿರು! ಕುಲಕ್ಕೆ ಕಲಂಕವನ್ನು ತರುವ ಯಾವ ಕಾರ್ಯವನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಡ!”

ದೂತನ ಈ ಭಾಷಣವನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾವಣನು ಕೋಪಗೊಂಡನು. ದೂತನ ಸಮೇತ ಕುಬೇರನನ್ನು ಯಮಸದನಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸುವ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಆ ದೂತನನ್ನು ಕೊಂದುಬಿಟ್ಟನು.

ಈ ಶಾಪವು ಸಂಶಯಾಸ್ಪದವಿದೆ. ಕುಬೇರನ ಎಡಗಣ್ಣು ಸುಟ್ಟುಹೋಗಿದ್ದು ಮತ್ತು ಬಲಗಣ್ಣು ಕಂದುಬಣ್ಣಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿದ್ದು, ಪಾರ್ವತಿಯ ದಿವ್ಯತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದಲೋ ಅಥವಾ ಶಾಪದಿಂದಲೋ? ಪಾರ್ವತಿಯು ಶಾಪವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಲಿಲ್ಲ; ಶಾಪವು ಒಂದು ವಾಚಾ–ಶಕ್ತಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ; ಅಂದಬಳಿಕ ಮೇಲಿನ ಘಟನೆಯು ಶಾಪವೆಂದಾಗಲಾರದು.

೪೨. ನಂದೀಶ್ವರ < ರಾವಣ
ಉತ್ತಕರಾಂಡ/೧೬

ರಾವಣನಿಗೆ ನಂದಿಯು ಕೊಟ್ಟ ಶಾಪದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಅಗಸ್ತ್ಯನು ರಾಮನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:

ಕುಬೇರನನ್ನು ಜಯಿಸಿದ ನಂತರ ರಾವಣನು ಕುಬೇರನ ಪುಷ್ಪಕ ವಿಮಾನದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತ ಒಂದು ಪರ್ವತದ ಮೇಲೆ ಬಂದು ಇಳಿದನು. ಇಷ್ಟದಂತೆ ಸಂಚರಿಸುವ ಆ ವಿಮಾನವು ಆ ಪರ್ವತದ ಮೇಲೆ ಬಂದು ನಿಂತು ಬಿಟ್ಟಿತು. ಕುಬೇರನೊಡನಿದ್ದ ವಿಮಾನದ ಸಂಬಂಧವು ಕಡಿದುಹೋಗಿದ್ದರಿಂದ ಹೀಗಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ಮಾರೀಚನಿಗೆ ಅನಿಸಿತು. ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕಪ್ಪು ಮತ್ತು ಕಂದುಬಣ್ಣದಿಂದ ಕೂಡಿದ, ದೃಢಕಾಯ, ಕುಳ್ಳ, ಮುಂಡಿಸಿದ ತಲೆಯುಳ್ಳ, ಚೋಟುಬಾಹುಗಳಿದ್ದ, ಪ್ರಚಂಡ ಹಾಗೂ ಭಯಂಕರನೆನಿಸುವ ಶಂಕರನ ಸೇವಕನಾದ ನಂದೀಶ್ವರನು ವಾನರರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ರಾವಣನ ಮುಂದೆ ನಿಂತು, ಮುಂದೆ ಹೋಗಲು ಅಡ್ಡಿ ಮಾಡಿದನು. 'ಪರ್ವತದ ಮೇಲೆ ಶಂಕರನ ಕ್ರೀಡೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರಲು ಅಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ಪ್ರವೇಶವಿಲ್ಲ!' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. 'ಈ ಶಂಕರನು ಯಾರು?' ಎಂದು ರಾವಣನು ಉದ್ಧಟನಾಗಿ ಕೇಳಿದನು. ಕೈಯಲ್ಲಿ ಝಳಪಿಸುವ ತ್ರಿಶೂಲವಿದ್ದ ನಂದಿಯು ಪ್ರತಿಶಂಕರನಂತೆ ವಿರಾಜಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ರಾವಣನ ಉದ್ಧಟತನವನ್ನು ಸಹಿಸದೇ ಆತನು ಕ್ರುದ್ಧನಾದನು. ಆ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ಅಂದನು–

ಯಸ್ಮಾದ್ವಾನರರೂಪಂ ಮಾಮವಜ್ಞಾಯ ದಶಾನನ ।
ಅಶನೀಪಾತಸಂಕಾಶಮಪಹಾಸಂ ಪ್ರಯುಕ್ತವನ್ ॥೧೬॥
ತಸ್ಮಾನ್ಮದ್ವೀರ್ಯಸಂಯುಕ್ತಾ ಮದ್ರೂಪಸಮತೇಜಸಃ ।
ಉತ್ಪತ್ಸ್ಯಂತಿ ವರ್ಧಾರ್ಥಂ ಹಿ ಕುಲಸ್ಯ ತವ ವಾನರಾಃ ॥೧೭॥
ನಖದಂಷ್ಟ್ರಾಯುಧಾಃ ಕ್ರೂರಾ ಮನಃಸಂಪಾತರಂಹಸಃ ।
ಯುರ್ದಧೋನ್ಮತ್ತಾ ಬಲೋದ್ರಿಕ್ತಾಃ ಶೈಲಾ ಇವ ವಿಸರ್ಪಿಣಃ ॥೧೮॥
ತೇ ತವ ಪ್ರಬಲಂ ದರ್ಪಮುತ್ಸೇಧಂ ಚ ಪೃಥಗ್ವಿಧಮ್ ।
ವ್ಯಪನೇಷ್ಯಂತಿ ಸಂಭೂಯ ಸಹಾಮಾತ್ಯಸುತಸ್ಯ ಚ ॥೧೯॥
ಕಿಂ ತ್ವಿದಾನೀಂ ಮಯಾ ಶಕ್ಯಂ ಹಂತುಂ ತ್ವಾಂ ಹೇ ನಿಶಾಚರ ।
ನ ಹಂತವ್ಯೋ ಹತಸ್ತ್ವಂ ಹಿ ಪೂರ್ವಮೇವ ಸ್ವಕರ್ಮಭಿಃ ॥೨೦॥

"ಎಲೈ ದಶಾನನನೇ, ವಾನರರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿದ ನನ್ನ ಅವಜ್ಞೆ ಮಾಡಿ ಸಿಡಿಲಿನಂತೆ ಆರ್ಭಟಿಸಿ ಅವಮರ್ಯಾದೆಯಾಗಿ ನಕ್ಕಿರುವೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ನನ್ನ ವೀರ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದ, ನನ್ನ ಹಾಗೆ ಪ್ರಭೆಯುಳ್ಳ, ರೂಪವಂತ ವಾನರರು ನಿನ್ನ ಕುಲದ ಸಂಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವರು. ಎಲೈ ಕ್ರೂರನೇ, ತಮ್ಮ ಉಗುರುಗಳನ್ನು

ಮತ್ತು ದಂತಗಳನ್ನು ಆಯುಧಗಳಂತೆ ಬಳಸುವವರು, ಮನಸ್ಸಿನ ವೇಗವಿದ್ದವರು. ಶಕ್ತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳಿಂದ ಸ್ಫುರಣಗೊಳ್ಳುವವರು, ಮೈಮರೆತು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕಾದುವವರು, ಚಲಿಸುವ ಪರ್ವತಗಳಷ್ಟು ಪ್ರಚಂಡರು, ಅಂಥ ವಾನರರು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ನಿನ್ನ, ನಿನ್ನ ಮಂತ್ರಿಗಳ, ನಿನ್ನ ಪುತ್ರರೆಲ್ಲರ ಗರ್ವವನ್ನು, ಬಲವನ್ನು ನಾಮಶೇಷ ಮಾಡುವರು. ಎಲೈ ರಾಕ್ಷಸನೇ, ಸಾಂಪ್ರತು ನನ್ನ ಕೈಯಿಂದಲೇ ನಿನ್ನ ವಧೆಯು ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದರೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವದು ಉಚಿತವಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ನಿನ್ನ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಈ ಮೊದಲೇ ವಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವೆ."

ನಂದಿಯು ಇಷ್ಟು ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿ, ಆತನ ಭವಿಷ್ಯದ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ರಾವಣನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಇಷ್ಟಾದರೂ ರಾವಣನು ಶಂಕರನ ಅವಹೇಳನೆಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆ ಪರ್ವತವನ್ನೇ ಬುಡಮೇಲು ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ರಾವಣನು ತನ್ನ ಕೈಗಳನ್ನು ಪರ್ವತದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದನು. ಆಗ ಶಂಕರನು ತನ್ನ ಪಾದದ ಹೆಬ್ಬೆರಳಿನಿಂದ ಪರ್ವತವನ್ನು ಅದುಮಿದಾಗ ರಾವಣನ ಕೈಗಳೆರಡೂ ಹತ್ತಿಕ್ಕಲ್ಪಟ್ಟವು. ಇದನ್ನು ಕಂಡು ಎಲ್ಲರೂ ಆಶ್ಚರ್ಯಭರಿತರಾದರು. ಶಂಕರನನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ರಾವಣನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು. ರಾವಣನು ಶಂಕರನನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡನು.

ಸುಂದರಕಾಂಡ/೫೦

ಹನುಮಂತನನ್ನು ಹಿಡಿದು ರಾವಣನ ಸಭೆಗೆ ತಂದನಂತರ ಆತನನ್ನು ಕಂಡು ರಾವಣನು ಬಹಳ ಕುಪಿತನಾದನು. ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಶಂಕೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿತ್ತು. ಆತನು ಈ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳ ವಾನರಾಧಿಪನ ಬಗ್ಗೆ ಆಲೋಚಿಸತೊಡಗಿದನು:

ಕಿಮೇಷ ಭಗವಾನ್ನಂದೀ ಭವೇತ್ಸಾಕ್ಷಾದಿಹಾಗತಃ ॥೨॥
ಯೇನ ಶಪ್ತೋऽಸ್ಮಿ ಕೈಲಾಸೇ ಮಯಾ ಪ್ರಹಸಿತೇ ಪುರಾ ।
ಸೋऽಯಂ ವಾನರಮೂರ್ತಿಃ ಸ್ಯಾತ್ಕಿಂ ಸ್ವಿದ್‌ಬಾಣೋऽಪಿ ವಾಸುರಃ ॥೩॥

"ಇದೇನು? ಭಗವಾನ್ ನಂದಿಯೇ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಬಂದಿರುವನೋ? ಹಿಂದೆ ನಾನು ಕೈಲಾಸಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಆತನನ್ನು ಕಂಡು ಹಾಸ್ಯ ಮಾಡಿದ್ದೆ; ಆಗ ಆತನು 'ನನ್ನ ಹಾಗೆ ಮುಖವುಳ್ಳವರಿಂದ ನಿನ್ನ ನಾಶವಾಗುವದು' ಎಂಬ ಶಾಪವನ್ನು ಉಸುರಿದ್ದನು. ನಂದಿಯಿಂದ ಕಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಬಾಣಾಸುರನೇ ವಾನರ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿ ಇಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವನೋ?" ಎಂದು ರಾವಣನ ಜ್ಞಾಪಕಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು.

ಯುದ್ಧಕಾಂಡ/೬೦

ರಾಮನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ತ್ರಸ್ತನಾದ ರಾವಣನಿಗೆ ಹಿಂದೆ ಪಡೆದ ಶಾಪಗಳ ಸ್ಮರಣೆಯಾಯಿತು. 'ನಂದೀಶ್ವರನು ಕೊಟ್ಟ ಶಾಪದ ಸ್ಮರಣೆಯೂ ಆಯಿತು' ಎಂಬ ಉಲ್ಲೇಖವು ಕೆಳಗಿನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿದೆ.

ಉಮಾ ನಂದೀಶ್ವರಶ್ಚಾಪಿ ರಂಭಾ ವರುಣಕನ್ಯಕಾ ॥೧೧॥
ಯಥೋಕ್ತಾಸ್ತನ್ಮಯಾ ಪ್ರಾಪ್ತಂ ನ ಮಿಥ್ಯಾ ಋಷಿಭಾಷಿತಮ್ ॥೧೨॥

ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಉಮೆಯು, ನಂದಿಕೇಶ್ವರನು, ರಂಭೆಯು ಮತ್ತು ವರುಣ ಕನ್ಯೆಯರು ರಾವಣನಿಗೆ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ.

೪೩. ವೇದವತಿ < ರಾವಣ

ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೧೭

ವೇದವತಿಯು ರಾವಣನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಅಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಯು ರಾಮನಿಗೆ ನಿರೂಪಿಸುದ್ದಾನೆ:

ಹಿಮಾಲಯದ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾವಣನು ಸುತ್ತುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ ಬಹಳ ಚೆಲುವೆಯಾದ ತರುಣಿಯನ್ನು ಕಂಡನು. ಆಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಕಾಮ ಮೋಹಿತನಾದನು; ಅವಳ ರೂಪಯೌವನಗಳನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸಿ ಅವಳನ್ನು ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಪರಾವೃತ್ತಗೊಳಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದನು. ಕುಶಲಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ರಾವಣನಿಗೆ ಅವಳು ಯಥೋಚಿತ ಆದರಾತಿಥ್ಯಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದಳು. ಅವಳ ಪಿತನು ಆಕೆಯನ್ನು ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುವವನಿದ್ದನು; ಆಗ 'ಶಂಭು' ಎಂಬ ದೈತ್ಯನು ಕೋಪಗೊಂಡು ಇವಳ ತಂದೆಯನ್ನು ಕೊಂದು ಹಾಕಿದನು. ಈಕೆಯ ತಾಯಿಯು ಸತ್ತುಹೋದಳು. ತಂದೆಯ ಮನೋರಥವನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಲು ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸುತ್ತಿರುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾವಣನು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಬಗ್ಗೆ ತುಚ್ಛವಾಗಿ ಮಾತನಾಢಿದನು ಮತ್ತು ಈ ತರುಣಿಗೆ ತನ್ನ ಭಾರ್ಯೆಯಾಗಲು ವಿನಂತಿಸಿದನು. ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ತುಚ್ಛೀಕರಿಸಿ ಮಾತನಾಡುವ ರಾವಣನನ್ನು ಅವಳು ನಿಂದಿಸಿದಳು. ಆಗ ರಾವಣನು ಅವಳ ಜಡೆ ಹಿಡಿದು ಎಳೆದನು. ವೇದವತಿಯು ತನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ತನ್ನ ಕೂದಲನ್ನು ತಾನೇ ಕಿತ್ತುಹಾಕಿ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಬೆಂಕಿಯಂತೆ ಸುಡುವ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ "ಎಲೈ ದುಷ್ಟನೇ! ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಎಳೆದಾಡಿ ಅವಮಾನಿಸಿರುವೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ಇನ್ನು ನನಗೆ

ಜೀವಿಸಿರುವ ಆಸೆ ಇಲ್ಲ, ಎಲೈ ರಾಕ್ಷಸನೇ, ನಿನ್ನ ಎದುರೇ ನಾನು ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ."

ಯಸ್ಮಾತ್ತು ಧರ್ಷಿತಾ ಚಾಹಂ ತ್ವಯಾ ಪಾಪತ್ಮನಾ ವನೇ ॥೩೧॥
ತಸ್ಮಾತ್ತವ ವಧಾರ್ಥಂ ಹಿ ಸಮುತ್ಪತ್ಸ್ಯೇ ಹ್ಯಹಂ ಪುನಃ ।
ನ ಹಿ ಶಕ್ಯಂ ಸ್ತ್ರಿಯಾ ಹಂತುಂ ಪುರುಷಃ ಪಾಪನಿಶ್ಚಯಃ ॥೩೨॥
ಶಾಪೇ ತ್ವಯಿ ಮಯೋತ್ಸೃಷ್ಟೇ ತಪಸಶ್ಚ ವ್ಯಯೋ ಭವೇತ್ ।
ಯದಿ ತ್ವಸ್ತಿ ಮಯಾ ಕಿಂಚಿತ್ಕೃತಂ ದತ್ತಂ ಹುತಂ ತಥಾ ॥೩೩॥
ತಸ್ಮಾತ್ತ್ವನಯೋನಿಜಾ ಸಾಧ್ವೀ ಭವೇಯಂ ಧರ್ಮಿಣಃ ಸುತಾ ॥೩೪॥

"ದುರಾತ್ಮನಾದ ನೀನು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಎಳೆದಾಡಿದ್ದೀಯಾ! ನಿನ್ನ ವಧೆಗಾಗಿ ನಾನು ಈ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಮರಳಿ ಜನ್ಮತಾಳುವೆ. ಪಾಪಾತ್ಮ ಪುರುಷನ ವಧೆಯು ನನ್ನಂತಹ ಸ್ತ್ರೀಯಿಂದಾಗದು. ನಾನು ನಿನಗೆ ಶಾಪ ಕೊಟ್ಟರೆ ನನ್ನ ತಪಸ್ಸು ಕ್ಷೀಣಿಸುವದು. ಈವರೆಗೆ ನಾನು ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಿದ್ದರೆ, ದಾನ, ಹವನ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಿದ್ದರೆ, ಆ ಪುಣ್ಯಪ್ರಭಾವದಿಂದ ನಾನು ಒಬ್ಬ ಧರ್ಮನಿಷ್ಠನ 'ಅಯೋನಿಜಾತ' ಸಾಧುಕನ್ಯೆಯಾಗುವೆ."

ಹೀಗೆ ಉಚ್ಚರಿಸಿ ಅವಳು ಪ್ರಜ್ವಲಿತ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಧುಮುಕಿದಳು. ಆಗ ಆಕಾಶದಿಂದ ಪುಷ್ಪವೃಷ್ಟಿಯಯಿತು.

ಯುದ್ಧಕಾಂಡ/೬೦

ರಾಮನ ಬಾಣಗಳ ಭೀತಿಯಿಂದ ಗ್ರಸ್ತನಾದ ರಾವಣನಿಗೆ, ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುವಾಗ ವೇದವತಿಯು ತೆಗೆದ ಉದ್ಗಾರಗಳ ಸ್ಮರಣೆಯಾಯಿತು.

ಶಪ್ತೋऽಹಂ ವೇದವತ್ಯಾ ಚ ಯಥಾ ಸಾ ಧರ್ಷಿತಾ ಪುರಾ ॥೧೦॥
ಸೇಯಂ ಸೀತಾ ಮಹಾಭಾಗಾ ಜಾತಾ ಜನಕನಂದಿನೀ ॥೧೧॥

"ಹಿಂದೆ ವೇದವತಿಯನ್ನು ಬಲಾತ್ಕರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಅವಳು ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾಳೆ. ಆ ವೇದವತಿಯೇ ಮಹಾಭಾಗ್ಯವತಿಯಾದ, ಜನಕಕನ್ಯೆಯಾದ ಸೀತೆಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ."

ಉತ್ತರಕಾಂಡದಲ್ಲಿಯ ವೇದವತಿಯ ಉದ್ಗಾರಗಳು ಶಾಪದಂತಿದ್ದರೂ ಸಂಪಾದಿಸಿದ ತಪಸ್ಸಿನ ಫಲವು ವ್ಯಯವಾಗಬಾರದೆಂದು ಅವಳು ಶಾಪ

ಕೊಡುವದನ್ನು ತಡೆದಳು ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಿದೆ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಯುದ್ಧಕಾಂಡದಲ್ಲಿಯ ಉಲ್ಲೇಖದಂತೆ ವೇದವತಿಯ ಶಾಪದ ಸ್ಮರಣೆಯು ರಾವಣನಿಗಾಗಿದೆ. ಆತನು ಅದಕ್ಕೆ ಶಾಪವೆಂದಿದ್ದಾನೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ವೇದತಿಯ ಉದ್ಗಾರಗಳು ಶಾಪ– ಸಮವಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಶಾಪವಾಣಿ ಎಂದು ಗೃಹಿಸಬೇಕೆ? ಇದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವದು ಕಠಿಣವಿದೆ. ಅವಳ ಉದ್ಗಾರದಲ್ಲಿಯ ಉತ್ತರಾರ್ಧವು ಮಾತ್ರ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸತ್ಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿದೆ.

ವೇದವತಿಯಂತೆ, ಉಮಾ, ನಂದಿಕೇಶ್ವರ, ರಂಭಾ ಮತ್ತು ವರುಣಕನ್ಯೆಯರ ಉದ್ಗಾರಗಳ ಸ್ಮರಣ ರಾವಣನಿಗಾಯಿತು.

೪೪. ಅನರಣ್ಯ < ರಾವಣ
ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೧೯

ಅನರಣ್ಯನು ರಾವಣನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಶಾಪದ ಬಗ್ಗೆ ಅಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಯು ರಾಮನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:

'ಮರುತ್ತ' ರಾಜನನ್ನು ಜಯಿಸಿದ ನಂತರ ರಾವಣನು, "ನನ್ನೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿರಿ; ಇಲ್ಲವೇ ಪರಾಜಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಿರಿ!" ಎಂದು ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತ ಅನೇಕ ಪಟ್ಟಣಗಳತ್ತ ಹೋದನು. ದುಷ್ಯಂತ, ಸುರಥ, ಗಾಧಿ, ಗಯ ಮೊದಲಾದ ರಾಜರು ತಮ್ಮ ಮತ್ತು ರಾವಣನ ಬಲಾಬಲಗಳನ್ನು ಅರಿತು ತಮ್ಮ ಪರಾಭವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಯೋಧ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಇಕ್ಷ್ವಾಕುಕುಲೋತ್ಪನ್ನನಾದ 'ಅನರಣ್ಯ' ರಾಜನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು. ರಾವಣನು ಯುದ್ದಕ್ಕೆ ಆಹ್ವಾನಿಸಿದಾಗ ಆತನು ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು. ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಅನರಣ್ಯನು ರಾವಣನ ಮೇಲೆ ಬಾಣಗಳ ಮಳೆಗರೆದನು; ಆದರೆ ಇದರಿಂದ ರಾವಣನಿಗೆ ಕೊಂಚವೂ ಅಪಾಯ ಆಗಲಿಲ್ಲ; ಅದರ ಬದಲು ರಾವಣನ ಹಸ್ತಪ್ರಹಾರದಿಂದ ಅನರಣ್ಯನು ರಥದಿಂದ ನೆಗೆದು ಭೂಮಿಗೆ ಬಿದ್ದನು. ಆಗ ರಾವಣನು ಅಪಹಾಸದಿಂದ "ನನ್ನೊಡನೆ ದ್ವಂದ್ವಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲುವವರು ಈ ತ್ರಿಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ; ವಿಷಯಲೋಲುಪನಾಗಿದ್ದ ನೀನು ನನ್ನ ಬಲದ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ" ಎಂದನು. ಆಗ ಮುಮುರ್ಷೂ ಅನರಣ್ಯನು– "ಆತ್ಮಪ್ರಶಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳುವಂಥ ನಿನ್ನಿಂದ ನನಗೆ ಮೃತ್ಯು ಬಾರದೇ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಕಾಲನೇ ನನ್ನನ್ನಾ ವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ನೀನು ಕೇವಲ ನಿಮಿತ್ತಮಾತ್ರನಾಗಿರುವೆ. ನಾನು ಯುದ್ಧದಿಂದ ಕಾಲುತೆಗೆದಿಲ್ಲ; ಯುದ್ಧಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ವಧಿಸುತ್ತಿರುವೆ. ನಿನ್ನ

ನುಡಿಗಳಿಂದ ಇಕ್ಷ್ವಾಕುಕುಲವನ್ನು ನೀನು ಅವಮಾನಗೊಳಿಸಿರುವೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ನಿನಗೆ ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿಡುತ್ತೇನೆ–

ಯದಿ ದತ್ತಂ ಯದಿ ಹುತಂ ಯದಿ ಮೇ ಸುಕೃತಂ ತಪಃ ।
ಯದಿ ಗುಪ್ತಾಃ ಪ್ರಜಾಃ ಸಮ್ಯಕ್ತದಾ ಸತ್ಯಂ ವಚೋಽಸ್ತು ಮೇ ॥೨೯॥
ಉತ್ಪತ್ಸ್ಯತೇ ಕುಲೇ ಹ್ಯಸ್ಮಿನ್ನಿಕ್ಷ್ವಾಕೂಣಾಂ ಮಹಾತ್ಮನಾಮ್ ।
ರಾಮೋ ದಾಶರಥಿರ್ನಾಮ ಸ ತೇ ಪ್ರಾಣಾನ್ಹರಿಷ್ಯತಿ ॥೩೦॥

"ನಾನು ದಾನ ಮಾಡಿದ್ದರೆ, ಹವನ ಮಾಡಿದ್ದರೆ, ಒಳ್ಳೆಯ ತಪಸ್ಸನ್ನಾ ಚರಿಸಿದ್ದರೆ ಪ್ರಜೆಗಳ ಪರಿಪಾಲನೆಯನ್ನು ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದರೆ, ನನ್ನ ಈ ನುಡಿಗಳು ಸತ್ಯವಾಗುವುವು. ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಿನ ಈ ಕುಲದಲ್ಲಿ ದಶರಥನ ಪುತ್ರನಾಗಿ ರಾಮನೆಂಬುವನು ಜನ್ಮತಾಳುವನು ಮತ್ತು ಆತನು ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಣ ಹರಣವನ್ನು ಮಾಡುವನು."

ಯುದ್ಧಕಾಂಡ/೬೦

ರಾಮನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಭಯಗೊಂಡ ರಾವಣನಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಿಂದ ಪಡೆದ ವರಗಳ ನೆನಪಾಯಿತು. ಆತನು ದೇವ, ದಾನವ, ಯಕ್ಷ, ರಾಕ್ಷಸ, ಪನ್ನಗರಿಂದ ತನ್ನ ವಧೆಯು ಸಾಧ್ಯವಾಗಬಾರದೆಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ರಾವಣನಿಗೆ ಮಾನವರ ಗಣನೆಯೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಮಾನವರನ್ನು ಜಯಿಸುವದು ಸಹಜಸಾಧ್ಯವೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಆತನದಿತ್ತು; ಆದ್ದರಿಂದ ವರವನ್ನು ಬೇಡುವಾಗ ಆತನು ಮಾನವನ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ಮಾಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು "ಮಾನವರಿಂದ ನಿನಗೆ ಭಯವಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೋ!" ಎಂದು ರಾವಣನಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದನು. "ಮಹೇಂದ್ರ ಸಮನಾದ ನನ್ನನ್ನು ಈ ಮಾನವನು ಸೋಲಿಸಿದ್ದಾನೆ; ನಾನು ಆಚರಿಸಿದ ಉಗ್ರ ತಪಸ್ಸು ವ್ಯರ್ಥವಾಯಿತು!" ಎಂಬ ದುಃಖವು ರಾವಣನಿಗಾಯಿತು, ದಶರಥ ಪುತ್ರನಾದ ರಾಮನಿಂದ ತನಗೆ ಭಯವಿದೆ ಎಂಬುದರ ಮನವರಿಕೆಯಾಯಿತು. ವೇದವತಿ, ಉಮೆ, ರಂಭೆ, ನಂದಿಕೇಶ್ವರ, ವರುಣಕನ್ಯೆಯರ ವಚನಗಳು ಜ್ಞಾಪಕಕೆ ಬಂದವು. ಹಿಂದೆ ಇಕ್ಷ್ವಾಕು ಕುಲೋತ್ಪನ್ನ ಅನರಣ್ಯನು ಕೊಟ್ಟ ಶಾಪದ ಸ್ಮರಣೆಯೂ ಆಯಿತು.

ಉತ್ಪತ್ಸ್ಯತಿ ಹಿ ಮದ್ವಂಶೆ ಪುರುಷೋ ರಾಕ್ಷಸಾಧಮ ।
ಯಸ್ತ್ವಾಂ ಸಪುತ್ರಂ ಸಾಮಾತ್ಯಂ ಸಬಲಂ ಸಾಶ್ವಸಾರಥಿಯಮ್ ॥೯॥
ನಿಹನಿಷ್ಯತಿ ಸಂಗ್ರಾಮೇ ತ್ವಾಂ ಕುಲಾಧಮ ದುರ್ಮತೇ ॥೧೦॥

"ಎಲೈ ರಾಕ್ಷಸಾಧಮನೇ, ಹೇ ಕುಲಾಧಮನೇ, ಹೇ ದುರ್ಮತಿಯೇ, ನನ್ನ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನು ಜನ್ಮತಾಳುವನು. ಆತನು ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ, ನಿನ್ನ ಪುತ್ರ, ಅಮಾತ್ಯ, ಸೈನ್ಯ. ಅಶ್ವ ಮತ್ತು ಸಾರಥಿ ಇವರೆಲ್ಲರೊಡನೆ ನಿನ್ನನ್ನು ವಧಿಸುವನು" ಎಂಬ ಶಾಪವನ್ನು ಅನರಣ್ಯನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು.

ಅನರಣ್ಯನ ಉದ್ಗಾರದಲ್ಲಿ ಶಪಥ–ಸತ್ಯಕ್ರಿಯೆ ಮತ್ತು ಶಾಪ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಅಂತರ್ಭಾವವಿದೆ. ಉದ್ಗಾರದಲ್ಲಿಯ ಮೊದಲಿನ ಭಾಗವು (ಉತ್ತರಕಾಂಡ ೧೯/೨೯) ಶಪಥವು ಸತ್ಯಕ್ರಿಯೆ (ಯುದ್ಧಕಾಂಡ ೬೦/೯–೧೦ ಮತ್ತು ಉತ್ತರಕಾಂಡ ೧೯/೩೦), ಶೇಷ ಭಾಗವು ಶಾಪವಾಗಿದೆ.

೪೫. (ಅನೇಕ) ಪತಿವ್ರತೆಯರು < ರಾವಣ
ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೨೪

ಅನೇಕ ಪತಿವ್ರತೆಯರು ರಾವಣನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಶಾಪಗಳ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಆಗಸ್ತ್ಯ ಮುನಿಯು ರಾಮನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ:

ದೇವ, ದಾನವ, ರಾಜರ್ಷಿ, ರಾಕ್ಷಸ, ಯಕ್ಷ, ಅಸುರ, ಮಾನವ ಮೊದಲಾದವರ ಸುಂದರ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತಲೇ ಅವರ ಆಪ್ತಬಾಂಧವರನ್ನು ಕೊಂದು ರಾವಣನು ಅವರನ್ನು ತನ್ನ ವಿಮಾನದಲ್ಲಿ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಡಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಬಂಧನದಲ್ಲಿಟ್ಟನು. ಆ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಪರಮದುಃಖಿತರಾಗಿದ್ದರು. ಆಪ್ತೇಷ್ಟರ ವಧೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಚಿಂತೆಗೊಳಗಾಗಿದ್ದರು. ರಾವಣನ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಿಗೆ ತುಂಬ ಭಯವೆನ್ನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ತಮ್ಮ ವಿಧಿಯನ್ನು ದೂಷಿಸುತ್ತ ಅವರು ಹೇಗೋ ಬಾಳುತ್ತಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕೊನೆಯೇ ಇಲ್ಲವೆಂದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಪರಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಬಲಾತ್ಕರಿಸುವ ರಾವಣನ ಕೃತಿಯಿಂದ ಅವರು ಕ್ರೋಧಯುಕ್ತರಾಗಿದ್ದರು.

ಯಸ್ಮಾದೇಷ ಪರಕ್ಯಾಸು ರಮತೇ ರಾಕ್ಷಸಾಧಮಃ ॥೨೦॥
ತಸ್ಮಾದ್ವೈ ಸ್ತ್ರೀಕೃತೇನೈವ ವಧಂ ಪ್ರಾಪ್ಸ್ಯತಿ ದುರ್ಮತಿಃ ॥೨೧॥

"ಈ ರಾಕ್ಷಸಾಧಮನು ಪರಸ್ತ್ರೀಯರ ಸಂಗದಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ಓರ್ವ ಸ್ತ್ರೀಯ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಈ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯ ರಾಕ್ಷಸನ ವಧೆಯಾಗುವದು" ಎಂಬ ಶಾಪವನ್ನು ಆ ಸ್ತ್ರೀಯರು ರಾವಣನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರು.

ಆ ಪತಿವ್ರತೆಯರು ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದಾಗ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ದುಂದುಭಿಗಳು ಮೊಳಗಿದವು, ಪುಷ್ಪವೃಷ್ಟಿಯಾಯಿತು. ಪತಿವ್ರತೆಯರ ಶಾಪದಿಂದ ರಾವಣನ ತೇಜಸ್ಸು, ಪ್ರಭೆ ಇಲ್ಲದಾಗಿ ಕಳಾಹೀನನಾದನು. ಆ ಸ್ತ್ರೀಯರೊಡನೆ ಇರುವದು ಆತನಿಗೆ ಸರಿ ಎನಿಸಲಿಲ್ಲ.

ಯುದ್ಧಕಾಂಡ/೧೧೧

ರಾವಣನ ವಧೆಯನಂತರ ಮಂಡೋದರಿಯ ಶೋಕಾಲಾಪದಲ್ಲಿ ಈ ಶಾಪದ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ.

ಯಾಸ್ತ್ವಯಾ ವಿಧವಾ ರಾಜನ್ಕೃತಾ ನೈಕಾಃ ಕುಲಸ್ತ್ರಿಯಃ ॥೬೪॥
ಪ್ರತಿವ್ರತಾಧರ್ಮರತಾ ಗುರುಶುಶ್ರೂಷಣೇ ರತಾಃ ।
ತಾಭಿಃ ಶೋಕಾಭಿತಪ್ತಾಭಿಃ ಶಪ್ತಃ ಪರವಶಂ ಗತಃ ॥೬೫॥
ತ್ವಯಾ ವಿಪ್ರಕೃತಾಭಿಶ್ಚ ತದಾ ತಪ್ತಸ್ತದಾಗತಮ್ ।
ಪ್ರವಾದಃ ಸತ್ಯಮೇವಾಯಂ ತ್ವಾಂ ಪ್ರತಿ ಪ್ರಾಯಶೋ ನೃಪಃ ॥೬೬॥

"ಹೇ ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠನೇ, ಯಾವ ಅನೇಕ ಕುಲಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ನೀನು ವಿಧವೆಯ ರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿರುವೆಯೋ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಪತಿವ್ರತೆಯರು, ಧರ್ಮತತ್ಪರರು. ಗುರುಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಸತತ ದಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು. ಶೋಕಾವೇಗದಿಂದ ಆ ಸ್ತ್ರೀಯರು ನಿನ್ನನ್ನು ಶಪಿಸಿದ ಕಾರಣ ನೀನು ಶತ್ರುವಿನ ಅಧೀನನಾದೆ. ನಿನ್ನಿಂದ ಕಾಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪತಿವ್ರತಾಸ್ತ್ರೀಯರು ಅಂದು ಕೊಟ್ಟ ಶಾಪದ ಫಲವು ಸಾಂಪ್ರತು ದೊರಕಿದೆ." 'ಪತಿವ್ರತೆಯರ ಕಣ್ಣೀರು ಅನರ್ಥಕ್ಕಳೆಯದೇ ಭೂಮಿಗೆ ಬೀಳುವುದಿಲ್ಲ' ಎಂಬ ನಾಣ್ಣುಡಿಯು ರಾವಣನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯವಾಗಿದೆ.

೪೬. ನಲಕೂಬರ < ರಾವಣ

ಉತ್ತರಕಾಂಡ ೨೬

ನಲಕೂಬರನು ರಾವಣನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಶಾಪದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಅಗಸ್ತ್ಯ ಋಷಿಯು ರಾಮನಿಗೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ:

ಒಮ್ಮೆ ರಾವಣನು ಕೈಲಾಸಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ದಿವ್ಯಭೂಷಣ ಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತಳಾದ, ಚಂದ್ರಮುಖಿಯಾದ ರಂಭೆಯು ಆತನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದಳು. ಲಾವಣ್ಯವತಿಯಾದ ಅವಳು ಚಂದನದ ಲೇಪನವನ್ನು ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದ

ಕುಸುಮಗಳಿಂದ ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಕೇಶರಾಸಿಯನ್ನು ಶೃಂಗರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ದಿವ್ಯರತಿಸುಖದ ಉಪಭೋಗವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಅವಳು ಹೊರಟಿದ್ದಳು. ನೀಲವರ್ಣದ ಉಡುಪಿನಿಂದ ಪರಮಸುಂದರಿಯಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಳು. ಮನ್ಮಥನ ಶರಗಳಿಂದ ಪೀಡಿತನಾದ ರಾವಣನು ಆಕೆಯ ಕೈಹಿಡಿದು, "ಎಲೈ ಸುಂದರೀ, ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಟಿರುವೆ? ಯಾರ ಬಳಿ ಹೋಗಲಿರುವೆ?" ಎಂದು ಕೇಳಿ ಅವಳಿಂದ ರತಿಸುಖವನ್ನು ಬಯಸಿದನು.

ಲಜ್ಜಾಯುಕ್ತೆಯಾಗಿ ರಂಭೆಯು ಭಯಭೀತಳಾದಳು. ಅವಳು ರಾವಣನಿಗೆ ವಿನಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಈ ರೀತಿ ಎಂದಳು: "ನನ್ನೊಡನೆ ಈ ರೀತಿ ಮಾತನಾಡುವುದು ನಿಮಗೆ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ. ನೀವು ನನ್ನ ಮಾವಂದಿರು; ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವದು ನಿಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯ, ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು, ವೀರತ್ವದಲ್ಲಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯನು, ಕ್ರೋಧದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯು ಮತ್ತು ಕ್ಷಮೆ ತೋರುವದರಲ್ಲಿ ಪೃಥ್ವಿಗೆ ಸಮಾನ, ಕುಬೇರನ ಪುತ್ರನಾದ ನಲಕೂಬರನು ನನ್ನ ಪ್ರಿಯಕರನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಶೃಂಗಾರವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಂಕೇತದ ಪ್ರಕಾರ ನಾನು ಆತನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೇನೆ; ನನಗಾಗಿ ಆತನು ಕಾಯುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ; ಆದಕಾರಣ ನನ್ನನ್ನು ಕೂಡಲೇ ಹೋಗಲು ಬಿಡಿ! ನಾನು ಅವನ ಬಳಿ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ." ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾವಣನು "ನೀನು ನನ್ನ ಸೊಸೆಯೆಂದುಕೊಂಡರೂ ನೀನು ಓರ್ವ ಅಪ್ಸರೆ; ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ನಿಯಮಗಳು ನಿನಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಅಪ್ಸರೆಯರಿಗೆ ಪತಿ ಇರುವದಿಲ್ಲ; ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಒಂದೇ ಪತ್ನಿ ಇರುವದಿಲ್ಲ." ಹೀಗೆಂದು ಬಲಾತ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ರಂಭೆಯನ್ನು ಉಪಭೋಗಿಸಿದನು. ಲಜ್ಜಾ–ಭಯಗಳಿಂದ ರಂಭೆಯು ಕಂಪಿಸುತ್ತ ನಲಕೂಬರನ ಹತ್ತಿರ ಹೋದಳು. ಅವನ ಪಾದಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು ನಡೆದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಅರುಹಿದಳು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ನಲಕೂಬರನು ಕ್ರೋಧವಿವಶನಾದನು. ಕೈಯಲ್ಲಿ ಉದಕವನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಆಚಮನ ಮಾಡಿದನು–

ಉತ್ಸಸರ್ಜ ತದಾ ಶಾಪಂ ರಾಕ್ಷಸೇಂದ್ರಾಯ ದಾರುಣಮ್ ।
ಅಕಾಮಾ ತೇನ ಯಸ್ಮಾತ್ತ್ವಂ ಬಲಾದ್ ಭದ್ರೇ ಪ್ರಧರ್ಷಿತಾ ॥೫೪॥
ತಸ್ಮಾತ್ಸ ಯುವತೀಮನ್ಯಾಂ ನಾಕಾಮಾನುಪಯಾಸ್ಯತಿ ।
ಯದಾ ಹ್ಯಕಾಮಾಂ ಕಾಮಾರ್ತೋ ಧರ್ಷಯಿಷ್ಯತಿ ಯೋಷಿತಾಮ್ ॥೫೫॥
ಮೂರ್ಧಾ ತು ಸಪ್ತಧಾ ತಸ್ಯ ಶಕಲೀಭವಿತಾ ತದಾ ॥೫೬॥

“ಎಲೈ ಕಲ್ಯಾಣೀ, ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಿರದಾಗ ಅವನು ನಿನ್ನನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಭೋಗಿಸಿದ್ದಾನೆ; ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಪುನಃ ಎಂದೂ ಸಮ್ಮತಿ ಇಲ್ಲದ ತರುಣಿಯೊಡನೆ ಆತನು ಸಮಾಗಮ ನಡೆಸಲಾರನು; ಕಾಮಪೀಡಿತನಾಗಿ ಇವನು ಇಚ್ಛೆ ಇಲ್ಲದ ಸ್ತ್ರೀಯ ಮೇಲೆ ಬಲಾತ್ಕಾರ ನಡೆಯಿಸಿದರೆ ಈತನ ತಲೆ ಸಿಡಿದು ಏಳು ಹೋಳಾಗುವುದು!” ಎಂದು ನಲಕೂಬರನು ರಾವಣನಿಗೆ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.

“ನಾನು ವೈಶ್ರವಣಪುತ್ರನಾದ ನಲಕೂಬರನೊಡನೆ ಕ್ರೀಡೆಯ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಮಾಡಿರುವದರಿಂದ ಇಂದು ನಾನು ಆತನ ಭಾರ್ಯೆಯಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಸೊಸೆ.” ರಂಭೆಯ ನುಡಿಯ ಈ ಉಲ್ಲೇಖವು ಶ್ರೀರಾಮಕೋಶ, ಖಂಡ ೧, ಭಾಗ ೧, ಪೃಷ್ಠಸಂಖ್ಯೆ ೬೭೮ರಲ್ಲಿದೆ. ‘ನಾನು ಇಂದು ಅವನ ಭಾರ್ಯೆ’ ಎಂಬ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಮಾಡಿಲ್ಲ.

ಧರ್ಮತಸ್ತೇ ಸುತಸ್ಯಾಹಂ ಭಾರ್ಯಾ... ನಾನು ಧರ್ಮದಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಮಗನ ಭಾರ್ಯೆಯಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ಯಥಾ ತಸ್ಯ ಹಿ ನಾನ್ಯಸ್ಯ ಭಾವೋ ಮಾಂ ಪ್ರತಿನಿಷ್ಠತಿ ॥

ಅವನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವಂತೆ ನಾನು ಬೇರೆ ಯಾರನ್ನೂ ಪ್ರೀತಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಇದು ಸತ್ಯವಾದದ್ದು. ಶ್ಲೋಕದ ಈ ಚರಣಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಶ್ರೀರಾಮ ಕೋಶಕಾರರು ಯೋಜಿಸಿದ ‘ಇಂದು’ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ಬಳಕೆಯು ಸೂಕ್ತವೆನಿಸದು.

೪೭. ಮುನಿಗಳು < ಹನುಮಾನ
ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೩೬

ಹನುಮಂತನ ಗತಿ, ಮಂತಿ ಮತ್ತು ಬಲಕ್ಕೆ ಸರಿಸಮಾನರಾದವರು ಯಾರೊಬ್ಬರೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ, ತನ್ನ ಬಲದ ಅರಿವು ಆತನಿಗೆ ಇರಬಾರದೆಂದು ಮುನಿಗಳು ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಅಗಸ್ತ್ಯ ಋಷಿಯು ರಾಮನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ವರದಿಂದ ದೊರೆತ ಬಲದಿಂದ ಹನುಮಂತನು ಅಪಾರ, ಅಗಾಧ ಸಮುದ್ರದಂತಿದ್ದಾನೆ. ಆತನ ವೇಗವು ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ವರ್ಧಿಸುತ್ತಿದೆ. ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ನಿಸ್ಸಂಕೋಚವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸಿ ಈತನು ಯಜ್ಞಪಾತ್ರಗಳನ್ನು, ಅಗ್ನಿ,

ವಲ್ಕಲಗಳನ್ನು ಭಗ್ನಗೊಳಿಸುವದು, ಧ್ವಂಸಗೊಳಿಸುವದು ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಬ್ರಹ್ಮದಂಡದಿಂದ ಕೂಡ ಆತನ ವಧೆಯಾಗುವಂತಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಋಷಿಗಳು ಆತನ ಅತಿಕ್ರಮಣವನ್ನು ಸಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ತಂದೆಯಾದ ಕೇಸರಿ ಹಾಗೂ ವಾಯು ಇದನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಿದರು. ಹನುಮಂತನು ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಮೀರುತ್ತಿದ್ದನು. ಭೃಗು ಹಾಗೂ ಅಂಗೀರಸ ವಂಶದಲ್ಲಿಯ ಋಷಿಗಳು ಅವನ ಈ ಕಪಿಚೇಷ್ಟೆಗಳಿಂದ ಸಿಟ್ಟಾದರು; ಆದರೆ ಹನುಮಂತನನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸುವ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳದೇ ಮತ್ತು ಹೆಚ್ಚಾದ ಕೋಪವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಮಾಡದೇ ಅವರು ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದರು:

ಬಾಧಸೇ ಯತ್ಸಮಾಶ್ರಿತ್ಯ ಬಲಮಸ್ಮಾದ್ಪ್ಲವಂಗಮ ॥೩೪॥
ತದ್ದೀರ್ಘಕಾಲಂ ವೇತ್ತಾಸಿ ನಾಸ್ಮಾಕಂ ಶಾಪಮೋಹಿತಃ ।
ಯದಾ ತೇ ಸ್ಮಾರ್ಯತೇ ಕೀರ್ತಿಸ್ತದಾ ತೇ ವರ್ಧತೇ ಬಲಮ್ ॥೩೫॥

"ಹೇ ಕಪಿಯೇ, ಬಲದ ಆಶ್ರಯದಿಂದ ನೀನು ನಮ್ಮನ್ನು ಕಾಡುತ್ತಿರುವಿ; ನಮ್ಮ ಶಾಪದಿಂದ ಬಹುಕಾಲದವರೆಗೆ ಆ ಬಲದ ಜ್ಞಾಪಕವು ನಿನಗೆ ಇರಲಾರದು. ನಿನ್ನ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಯಾರಾದರೂ ನಿನಗೆ ಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಟ್ಟರೆ ಅಂದಿನಿಂದ ನಿನ್ನ ಬಲವು ಪುನಃ ವೃದ್ಧಿಂಗತವಾಗುವದು."

ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಈ ಉದ್ಗಾರಗಳಿಂದ ಹನುಮಂತನಿಗೆ ಸ್ವಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಅರಿವು ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಆತನು ಸೌಮ್ಯವೃತ್ತಿಯವನಾಗಿ ಆಶ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಹತ್ತಿದನು. ವಾಲಿ ಮತ್ತು ಸುಗ್ರೀವರಲ್ಲಿ ಹಗೆತನ ಉಂಟಾದಾಗ ಹನುಮಂತನಿಗೆ ತನ್ನಲ್ಲಿದ್ದ ಬಲದ ಸ್ಮರಣೆ ಇರಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ವಾಲಿಯ ಪಾರುಪತ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವದು ಆತನಿಂದಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಶಾಪದ ಈ ಉತ್ತರಭಾಗವು ಉಃಶಾಪದಂತಿದೆ. ಅದು ಅಯಾಚಿತವಿದೆ. ಉಃಶಾಪವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಯಾಚಿತವಿರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಹನುಮಂತನು ಉಃಶಾಪವನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಡ ದಾಖಲೆಯಿಲ್ಲ.

ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೩೫

ಅಮೋಘಶಾಪೈಃ ತಾಪಸ್ತು ಮುನಿಭಿಃ ಪುರಾ ।
ನ ವೇತ್ತಾ ಹಿ ಬಲಂ ಸರ್ವಂ ಬಲೀ ಸನ್ನರಿಮರ್ದನ ॥೧೬॥

ಅಗಸ್ತ್ಯ ಮುನಿಯು ರಾಮನಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ: "ಹೇ ಶತ್ರುನಾಶಕನೆ, ಹನುಮಂತನು ಬಲಶಾಲಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ತನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಬಲದ ಅರಿವು ಆತನಿಗೆ ಇರಲಾರದು. ಆಡಿದ ಶಾಪವು ಸುಳ್ಳಾಗದಿರುವಂಥ ಮುನಿಗಳಿಂದ ಈ ಶಾಪವು ಹನುಮಂತನಿಗೆ ದೊರಕಿದೆ."

ಇದು ಕೇವಲ ಪುನರುಲ್ಲೇಖವಾಗಿದೆ.

೪೮. ಭೃಗು < ವಿಷ್ಣು
ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೫೧

ಹಿಂದೆ ದುರ್ವಾಸಮುನಿಯು ಹೇಳಿದ ಒಂದು ಕಥೆಯನ್ನು ಸಾರಥಿಯಾದ ಸುಮಂತ್ರನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ:

ಒಮ್ಮೆ ದಶರಥರಾಜನು ವಸಿಷ್ಠ ಮುನಿಯ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದನು. ಅಲ್ಲಿ ದುರ್ವಾಸ ಋಷಿಯ ದರ್ಶನವಾಯಿತು. ವರ್ಷಾಕಾಲದ ವಾಸಕ್ಕಾಗಿ ದುರ್ವಾಸ ಋಷಿಯು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದನು. ಆ ಇಬ್ಬರೂ ಋಷಿಗಳನ್ನು ರಾಜನು ಅಭಿವಾದಿಸಿದನು. ಅವರು ಸಹ ರಾಜನಿಗೆ ಯಥೋಚಿತ ಸ್ವಾಗತವನ್ನು ಬಯಸಿದರು. ದಶರಥರಾಜನು ದುರ್ವಾಸ ಋಷಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಈ ರೀತಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನು: "ನಮ್ಮ ವಂಶವು ಎಷ್ಟು ಕಾಲದವರೆಗೆ ನಡೆಯುವದು? ರಾಮನ ಆಯುಸ್ಸು ಎಷ್ಟಿದೆ? ಇತರ ಪುತ್ರರ ಆಯುರ್ಮರ್ಯಾದೆ ಎಷ್ಟೆಷ್ಟಿದೆ? ರಾಮನ ಮಕ್ಕಳು ಎಷ್ಟು ಕಾಲ ಜೀವಿಸುವರು? ಈ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಬೇಕು" ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡನು. ಆಗ ದುರ್ವಾಸನು ಪೂರ್ವವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳಿದನು:

ದೇವ, ದೈತ್ಯರಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ನಡೆದಾಗ ದೇವತೆಗಳು ದೈತ್ಯರನ್ನು ಹೀಯಾಳಿಸ ಹತ್ತಿದರು. ಆಗ ದೈತ್ಯರು ಭೃಗುಪತ್ನಿಯ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಪಡೆದರು. ಅವಳು ದೈತ್ಯರಿಗೆ ಅನುಭವವನ್ನಿತ್ತಳು. ದೈತ್ಯರು ಆಕೆಯ ರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ರೇಗಿತು. ಆತನು ತನ್ನ ಚಕ್ರದಿಂದ ಭೃಗುಪತ್ನಿಯ ಶಿರವನ್ನು ಹಾರಿಸಿದನು. ಪತ್ನಿಯ ವಧೆಯಾಗಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡು ಭೃಗುವು ಅತ್ಯಂತ ಕ್ರೋಧಾವಿಷ್ಟನಾದನು.

ಶಶಾಪ ಸಹಸಾ ಕ್ರುದ್ಧೋ ವಿಷ್ಣುಂ ರಿಪುಕುಲಾರ್ದನಮ್ ॥೧೪॥
ಯಸ್ಮಾದವಧ್ಯಾಂ ಮೇ ಪತ್ನೀಂ ಅವಧೀಃ ಕ್ರೋಧಮೂರ್ಛಿತಃ ।
ತಸ್ಮಾತ್ತ್ವಂ ಮಾನುಷೇ ಲೋಕೇ ಜನಯಿಷ್ಯಸಿ ಜನಾರ್ದನ ॥೧೫॥
ತತ್ರ ಪತ್ನೀವಿಯೋಗಂ ತ್ವಂ ಪ್ರಾಪ್ಸ್ಯಸೇ ಬಹುವಾರ್ಷಿಕಮ್ ॥೧೬॥

ಶತ್ರು ಸಮೂಹವನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸುವ ಆ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಭೃಗುವು ಶಾಪ ಕೊಟ್ಟನು: "ಎಲೈ ಜನಾರ್ಧನನೇ, ಅವಧ್ಯಳಾದ ನನ್ನ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ನೀನು ಕೋಪಾವೇಗದಲ್ಲಿ ವಧಿಸಿರುವೆ: ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ಮನುಷ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮತಾಳುವೆ; ಅಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವರುಷಗಳ ಕಾಲ ಪತ್ನಿಯ ವಿಯೋಗದ ದುಃಖವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದು."

ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ನಂತರ ಭೃಗುವು ನೊಂದುಕೊಂಡನು. ಆತನು ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ಸಂತೋಷಿಸಿದನು. ಭಕ್ತವತ್ಸಲನಾದ ವಿಷ್ಣುವು, ಆಗ "ಲೋಕಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಶಾಪವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಲೇಬೇಕು" ಎಂದನು. ದುರ್ವಾಸನು ರಾಜನಿಗೆ "ಸಾಕ್ಷಾತ್ ವಿಷ್ಣುವು ನಿನ್ನ ಪುತ್ರನಾಗಿ 'ರಾಮ'ನೆಂದು ಹುಟ್ಟಿ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ. ಆತನು ಮೂರೂ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಖ್ಯಾತಿಗೊಳ್ಳುವನು. ಭೃಗುವಿನ ಶಾಪದ ವಿಪುಲ ಫಲವು ಆತನಿಗೆ ಲಭಿಸುವದು. ಬಹುಕಲದವರೆಗೆ ಅಯೋಧ್ಯಾಪತಿಯಾಗಿ ಬಾಳುವನು; ಹನ್ನೊಂದು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳಿ ಆತನು ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಕ್ಕೆ ತೆರಳುವನು. ಅಶ್ವಮೇಧ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಅನೇಕಾವರ್ತಿ ಆಚರಿಸಿ ರಾಜವಂಶದ ಉತ್ಥಾಪನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವನು."

ಅವಧ್ಯಾಂ ಸ್ತ್ರೀತ್ವಾದೃಷಿಪತ್ನೀತ್ವಾಚ್ಚ ವಧಾನರ್ಹಾಮ್ ।

೪೯. ಇಬ್ಬರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು < ನೃಗರಾಜ
ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೫೩

ಸೀತೆಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ ನಂತರ ರಾಮನು, ಅವಳನ್ನು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಆಶ್ರಮದ ಹತ್ತಿರ ಬಿಟ್ಟುಬರುವ ದುಸ್ತರ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ವಹಿಸಿದನು. ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ಮರಳಿದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ರಾಮನಿಗೆ ಭೇಟಿ ಯಾದಾಗ ಆತನು ಅತ್ಯಂತ ಖಿನ್ನನಾಗಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡನು. ಕಳೆದ ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅವನು ಯಾವ ಪ್ರಜಾಕಾರ್ಯವನ್ನೂ ಮಾಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಸಂಗತಿಯು ರಾಮನಿಗೆ ಕಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಆತನಿಗೆ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿದನು. ಆಗ, ಪುರಜನರ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸದೆ ಇರುವ ರಾಜನ ಗತಿ ಏನಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ನೃಗರಾಜನ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದನು.

ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮಹಾಯಶಸ್ವಿಯಾದ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪ್ರಿಯನಾದ, ಸತ್ಯವಚನಿಯಾದ, ಶಬ್ದಾರ್ಥದಿಂದ ಹಾಗೂ ನಿಜಾರ್ಥದಿಂದ 'ಭೂಪಾಲ'ನೆಂದೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ,

'ನೃಗ'ನೆಂಬ ರಾಜನಿದ್ದನು. ಒಮ್ಮೆ ಪುಷ್ಕರತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸುವರ್ಣಭೂಷಿತ ಕೋಟ್ಯಾವಧಿ ಹಸುಗಳನ್ನು ಅವುಗಳ ಕರುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಆತನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ದಾನವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟನು. ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಗೆ ಬಿದ್ದ ಧಾನ್ಯ–ಕಣಗಳನ್ನು ಮೇಯ್ದು ಜೀವಿಸುವ ಒಂದು ಹಸುವು ಒಬ್ಬ ಬಡಬ್ರಾಹ್ಮಣ ದಾಗಿತ್ತು; ಈ ಹಸುವು ಆ ದಾನ ಕೊಡಲಿದ್ದ ಕೋಟ್ಯಾವಧಿ ಹಸುಗಳ ಮಂದೆಯನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡಿತ್ತು; ರಾಜನು ಇದನ್ನು ಅರಿಯದೇ ಈ ಹಸುವನ್ನೂ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ದಾನವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟನು. ತನ್ನ ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಹಸುವನ್ನು ಆ ಬಡಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಹುಡುಕಿದನು. ಸಾಕಷ್ಟು ಸಮಯವು ಕಳೆಯಿತು. ಇದೇ ರೀತಿ ಶೋಧಾರ್ಥವಾಗಿ ಅಲೆಯುತ್ತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಕನಖಲ ತೀರ್ಥಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಅಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಹಸು ಕರುವಿನೊಂದಿಗೆ ಬೇರೊಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಬಳಿ ಇರುವುದನ್ನು ಕಂಡನು.

"ಶಬಲೆ! ಇಲ್ಲಿ ಬಾ!" ಎಂದು ಕರೆದ ಕ್ಷಣವೇ ಆ ಹಸು ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಈ ಬಡಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಬಳಿ ಬಂದಿತು. ಆಗ ಈ ಹಸುವನ್ನು ದಾನವಾಗಿ ಪಡೆದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು "ರಾಜನಿಂದ ಇದು ದಾನವಾಗಿ ದೊರೆತಿದೆ" ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದನು. ಆ ಇಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಸಮಯದವರೆಗೆ ವಾದ ನಡೆಯಿತು. ಇಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಹೇಳಿಕೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಹತ್ತಿದರು. ಕೊನೆಗೆ ರಾಜನನ್ನು ಸಮಕ್ಷಮ ಕಂಡು ತೀರ್ಮಾನಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರು. ಗೋಪ್ರದಾನಮಾಡಿದ ರಾಜನ ಬಳಿ ಇಬ್ಬರೂ ಹೋದಾಗ ರಾಜನ ಭೇಟಿಯೇ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ದೀರ್ಘಸಮಯದ ವರೆಗೆ ಅವರು ರಾಜದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಕಾಯ್ದು ಕುಳಿತಿರಬೇಕಾಯಿತು. ಆಗ ಸಿಟ್ಟಾಗಿ ಅವರು ಈ ರೀತಿ ಉದ್ಗರಿಸಿದರು–

ಅರ್ಥಿನಾಂ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ ಯಸ್ಮಾತ್ತ್ವಂ ನೈಷಿ ದರ್ಶನಮ್ ॥೧೮॥
ಅದೃಶ್ಯಃ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ಕೃಕಲಾಸೋ ಭವಿಷ್ಯಸಿ ।
ಬಹುವರ್ಷಸಹಸ್ರಾಣಿ ಬಹುವರ್ಷಶತಾನಿ ಚ ॥೧೯॥
ಶ್ವಭ್ರೇ ತ್ವಂ ಕೃಕಲೀಭೂತೋ ದೀರ್ಘಖಾಲಂ ನಿವತ್ಸ್ಯಸಿ ।
ಉತ್ಪತ್ಸ್ಯತೇ ಹಿ ಲೋಕೇಽಸ್ಮಿನ್ಯದೂನಾಂ ಕೀರ್ತಿವರ್ಧನಃ ॥೨೦॥
ವಾಸುದೇವ ಇತಿ ಖ್ಯಾತೋ ವಿಷ್ಣುಃ ಪುರುಷವಿಗ್ರಹಃ ।
ಸ ತೇ ಮೋಕ್ಷಯಿತಾ ಶಾಪಾದ್ರಾಜಂಸ್ತಸ್ಮಾದ್ ಭವಿಷ್ಯಸಿ ॥೨೧॥
ಕೃತಾ ಚ ತೇನ ಕಾಲೇನ ನಿಷ್ಕೃತಿಸ್ತೇ ಭವಿಷ್ಯತಿ ॥೨೨॥

"ಸಹಾಯವನ್ನು ಕೋರಿ ಬಂದವರ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಲು ನೀನು ಹೊರಗೆ ಬರುತ್ತಿಲ್ಲ; ಹೇ ರಾಜನೆ, ನೀನು ಸಕಲಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಅದೃಶ್ಯನಾಗಿರುವ 'ಓತಿಕೇತ'ನಾಗುವೆ; ನೂರಾರು ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಓತಿಕೇತನಾಗಿ ಬಿಲದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವೆ; ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾದವರ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ವರ್ಧಿಸುವ ವಿಷ್ಣುವು ಪುರುಷದೇಹವನ್ನುಧರಿಸಿ ವಾಸುದೇವನೆಂದು ಜನಿಸುವನು. ಹೇ ರಾಜನೇ, ಆತನು ನಿನ್ನನ್ನು ಈ ಶಾಪದಿಂದ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸುವನು; ಸಾರಾಂಶದಲ್ಲಿ, ನೀನು ಈಗ 'ಓತಿಕೇತ'ನಾಗುವೆ; ನಿನ್ನ ಪಾಪ ಪರಿಹಾರವಾಗಲು ಇಷ್ಟೊಂದು ದೀರ್ಘ ಕಾಲವು ಬೇಕಾಗುವದು."

ರಾಜನಿಗೆ ಶಾಪ ಕೊಟ್ಟು ಆ ಇಬ್ಬರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಸ್ವಸ್ಥಚಿತ್ತರಾದರು. ಆ ಹಸು, ಸೋತು ಬಡವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಆ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಆ ಹಸುವನ್ನು ಕೊಟ್ಟುಬಿಟ್ಟನು. ಇತ್ತ ರಾಜನು ಆ ಭಯಂಕರ ಶಾಪಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದನು. ಅಲ್ಪ ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ರಾಜನಿಗೆ ಘೋರ ಶಾಪವಾಯಿತೆಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಎನಿಸಿತು.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಉದ್ಗಾರಗಳಲ್ಲಿಯ ಉತ್ತರಾರ್ಧವು ಉಃಶಾಪದಂತಿದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಉಃಶಾಪವು ಯಾಚಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನೃಗರಾಜನು ಉಃಶಾಪವನ್ನು ಬೇಡಿರಲಿಲ್ಲವಾದರೂ ಶಾಪಮುಕ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ತಾವಾಗಿಯೇ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ರಾಜರ ಅಪರಾಧದ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ನೃಗರಾಜನ ಕಥೆಯನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಹೇಳಿದ ನಂತರ ರಾಮನು ನಿಮಿರಾಜನ ಇನ್ನೊಂದು ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:

೫೦. ವಸಿಷ್ಠ < ನಿಮಿರಾಜ
ಉತ್ತರಕಾಂಡೆ/೫೫

'ನಿಮಿ'ಯಂ ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಿನ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಪುತ್ರನು. ಆತನು ಶೂರನೂ, ಧರ್ಮ ಪರಾಯಣನೂ ಅಗಿದ್ದನು. ಗೌತಮ ಮುನಿಯ ಆಶ್ರಮದ ಹತ್ತಿರ ಅಮರಾವತಿಯಂತೆ ಕಂಗೊಳಿಸುವ 'ವೈಜಯಂತ' ಎಂಬ ನಗರವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು. ಪಿತನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಆನಂದವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲು ದೀರ್ಘಯಾಘವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆ ಆತನಿಗಾಯಿತು. ಪಿತನ ಸಲಹೆಯಂತೆ ನಿಮಿಯಂ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ವಸಿಷ್ಠನಿಗೆ ಯಜ್ಞದ ಪ್ರಥಮ ಪೌರೋಹಿತ್ಯವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿದನು.

ಅದೇ ರೀತಿ ಅತ್ರಿ, ಅಂಗೀರಸ, ಭೃಗು ಮೊದಲಾದ ಋಷಿಗಳಿಗೂ ಅರ್ಪಿಸಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ "ಇಂದ್ರನು ನನಗೆ ಈ ಮೊದಲೇ ಪೌರೋಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಕಾರಣ ನೀನು ಆತನ ಯಾಗ ಮುಗಿಯುವವರೆಗೆ ಕಾಯಬೇಕು!" ಎಂದು ವಸಿಷ್ಠನು ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದನು. ಆಗ ನಿಮಿರಾಜನು ವಸಿಷ್ಠನ ಪೌರೋಹಿತ್ಯವನ್ನು ಗೌತಮನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ತಾನು ಹಿಮಾಲಯದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಯಾಗವನ್ನಾರಂಭಿಸಿದನು. ಈ ಯಾಗಕ್ಕಾಗಿ ಐದುಸಾವಿರ ವರ್ಷ ಅವಧಿಯ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು. ಇಂದ್ರನ ಯಾಗವು ಮುಗಿದನಂತರ ವಸಿಷ್ಠ ಋಷಿಯು ರಾಜನ ಯಜ್ಞವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಲು ಬಂದಾಗ ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಗೌತಮನನ್ನು ಕಂಡು ವಸಿಷ್ಠನು ಕೋಪಗೊಂಡನು. ರಾಜನ ಭೇಟಿಗಾಗಿ ಕೆಲವು ಸಮಯ ಕಾಯ್ದನು. ಆ ದಿನ ರಾಜನು ವಿಪರೀತ ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿದ್ದನು. ಭೇಟಿಯಾಗಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ವಸಿಷ್ಠನಿಗೆ ಇನ್ನೆಷ್ಟು ರೇಗಿತು– ಆತನು ಈ ರೀತಿ ಉಚ್ಚರಿಸಿದನು:

ಯಸ್ಮಾತ್ತ್ವಮನ್ಯಂ ವ್ರತವಾನ್ಮಾಮವಜ್ಞಾಯ ಪಾರ್ಥಿವ ।
ಚೇತನೇನ ವಿನಾಭೂತೋ ದೇಹಸ್ತೇ ಪಾರ್ಥಿವೈಷ್ಯತಿ ॥೧೭॥

"ಎಲೈ ರಾಜನೇ, ನನ್ನನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿ ನೀನು ಬೇರೆ ಪುರೋಹಿತನನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡಿರುವೆ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಿನ್ನ ದೇಹವು ಅಚೇತನವಾಗಲಿ!"

ನಿದ್ರೆಯಿಂದ ಎಚ್ಚತ್ತಾಗ ವಸಿಷ್ಠನ ಶಾಪವು ನಿಮಿರಾಜನಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಆತನು ಕೋಪದಿಂದ ಉರಿದೆದ್ದನು. ವಸಿಷ್ಠನಿಗೆ ಪ್ರತಿಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಹೀಗಾಗಿ ಇಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ಸ್ಥೂಲದೇಹಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡರು.

ನಿಮಿರಾಜ < ವಸಿಷ್ಠ ಶಾಪ ಕ್ರ, ೫೧ ನೋಡಿರಿ.

೫೧. ನಿಮಿರಾಜ < ವಸಿಷ್ಠ

ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೫೫

ವಸಿಷ್ಠ < ನಿಮಿರಾಜ ಶಾಪ ಕ್ರ. ೫೦

ನಿದ್ರೆಯಿಂದ ಎಚ್ಚತ್ತಾಗ ವಸಿಷ್ಠನ ಶಾಪದಿಂದ ಕೋಪಗೊಂಡ ನಿಮಿರಾಜನು ವಸಿಷ್ಠನಿಗೆ ಪ್ರತಿಶಾಪವನ್ನಿತ್ತನು:

ಅಜಾನತಃ ಶಯಾನಸ್ಯ ಕ್ರೋಧೇನ ಕಲುಷೀಕೃತಃ ।
ಉಕ್ತವಾನ್ ಮಮ ಶಾಪಾಗ್ನಿಂ ಯಮದಂಡಮಿವಾಪರಮ್ ॥೧೯॥

ತಸ್ಮಾತ್ತವಾಪಿ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷೇ ಚೇತನೇನ ವಿನಾಕೃತಃ
ದೇಹಃ ಸ ಸುಚಿರಪ್ರಖ್ಯೋ ಭವಿಷ್ಯತಿ ನ ಸಂಶಯಃ ॥೨೦॥

"ನೀವು ಬಂದಿರುವದು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿರದೆ, ನಾನು ನಿದ್ರಾವಶನಿದ್ದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ಕ್ರೋಧವಶರಾಗಿ ನೀವು ಪ್ರತಿಯಮದಂಡದಂತಿರುವ ಶಾಪಾಗ್ನಿಯನ್ನು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೀರಿ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಹೇ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿ, ನಿಮ್ಮ ಅತಿಮನೋಹರವಾದ ದೇಹವು ನಿಃಸಂಶಯವಾಗಿ ಅಚೇತನಗೊಳ್ಳಲಿ!"

ನೃಪಶ್ರೇಷ್ಠನು ಮತ್ತು ದ್ವಿಜಶ್ರೇಷ್ಠನು ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಶಪಿಸಿದ ಕಾರಣ ಅವರು ಇಬ್ಬರೂ ಸ್ಥೂಲದೆಹವಿರಹಿತರಾದರು.

ಈ ಎರಡು ಶಾಪಗಳು ಇನ್ನಿತರ ಶಾಪಗಳಂತೆ ಇಲ್ಲ. ಶಾಪಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಪ್ರತಿಶಾಪವಿದೆ; ಆ ಪ್ರತಿಶಾಪವು ಶಾಪಕ್ಕೆ ಸಮನಾಗಿ ಇದೆ. ಈ ರೀತಿಯ ಉದಾಹರಣೆಯು ವಾಲ್ಮೀಕಿರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಇದೊಂದೇ ಆಗಿದೆ. ವಸಿಷ್ಠನು ಸೌದಾಸರಾಜನಿಗೆ ಶಾಪ ಕೊಟ್ಟಾಗ (ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೬೫) ಸೌದಾಸರಾಜನು ಶಾಪ ಕೊಡಲುದ್ಯುಕ್ತನಾಗಿ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಉದಕವನ್ನು ಸಹ ಹಿಡಿದಿದ್ದನು. "ಪುರೋಹಿತನಿಗೆ ಶಾಪಕೊಡುವದು ಸೂಕ್ತವಲ್ಲ" ಎಂದು ಸೌದಾಸನ ಪತ್ನಿಯು ಉಪದೇಶಿಸಿದ್ದರಿಂದ ನಿಜದಲ್ಲಿ ಸೌದಾಸನು ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾದ್ದರಿಂದ ವಸಿಷ್ಠ < ನಿಮಿರಾಜ ಮತ್ತು ನಿಮಿರಾಜ < ವಸಿಷ್ಠ ಇವರ ಶಾಪ–ಪ್ರತಿಶಾಪ ಇವುಗಳ ಒಂದೇ ಉದಾಹರಣೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

೫೨. ಮಿತ್ರ < ಊರ್ವಶೀ
ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೫೬

ವಸಿಷ್ಠ ಮತ್ತು ನಿಮಿರಾಜ ಇವರು ಪರಸ್ಪರರಿಗೆ ಶಾಪಕೊಟ್ಟು ದೇಹವಿಲ್ಲದಂತಾದರು. ಅವರಿಗೆ ಪುನಃ ದೇಹಪ್ರಾಪ್ತಿ ಹೇಗಾಯಿತು? ಎಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಕೇಳಿದನು. ರಾಮನು ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾನೆ:

ದೇಹವಿಲ್ಲದ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ವಾಯುರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಸ್ವಯಂಭೂ ಆದ ಬ್ರಹ್ಮನ ಬಳಿ ಹೋದರು. ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ವಸಿಷ್ಠನು ಈ ರೀತಿ ಎಂದನು: "ದೇಹವಿರದೇ ಇದ್ದ ಕಾರಣ ಕಾರ್ಯಲೋಪವಾಗುತ್ತಿದೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ನನಗೆ ಎರಡನೇ ದೇಹವು ಲಭಿಸುವಂತೆ ಕರುಣಿಸಿರಿ." ಆಗ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು "ಎಳ್ಳೈ ಮಹಾಕೀರ್ತಿವಂತನಾದ ವಸಿಷ್ಠನೇ, ಮಿತ್ರ ವರುಣರ ತೇಜಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನೀನು

ಪ್ರವೇಶಿಸು! ನೀನು ಅಲ್ಲಿಯೂ ಅಯೋನಿಸಂಭವನಾಗುವೆ." ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ವಸಿಷ್ಠನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಿಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಹಾಕಿ ವರುಣಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋದನು.

ಅದೇ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಮಿತ್ರನು ಕ್ಷೀರಸಾಗರಸ್ವರೂಪ ವರುಣರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಪ್ರಿಯನಾಗಿದ್ದನು. ಅವನು ವರುಣನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನಡೆಯಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಮ್ಮೆ 'ಉರ್ವಸಿ' ಎಂಬ ಅಪ್ಸರೆಯು ಗೆಳತಿಯರೊಡನೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಳು. ಅವಳನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸಿ ವರುಣನಿಗೆ ಪರಮಾನಂದವಾಯಿತು. ಆತನ ಕಾಮವಾಸನೆಯು ಉದ್ದೀಪಿತವಾಗಿ ಅವನು ಊರ್ವಸಿಯೊಡನೆ ರತಿಕ್ರೀಡೆಯನ್ನು ಬಯಸಿದನು. ಆಗ ಉರ್ವಸಿಯು "ನಾನು ಮಿತ್ರನ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಈ ಮೊದಲೇ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ" ಎಂದು ವಿನಯದಿಂದ ಹೇಳಿದಳು. ಆಗ ವರುಣನು "ನನ್ನೊಡನೆ ಸಮಾಗಮ ಮಾಡುವ ಇಚ್ಛೆಯು ನಿನಗಿರದಿದ್ದರೆ ನಿನಗಾಗಿ ಉತ್ಸರ್ಗ ಮಾಡಿದ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಕುಂಭದಲ್ಲಿ ಹಾಕುತ್ತೇನೆ" ಎಂದನು.

ಉರ್ವಸಿಯು ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಳು. ವರುಣನು ಆಕೆಯನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಕೆಯು ವರುಣನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಆಗ ಅವಳ ದೇಹವು ಮಿತ್ರನ ಅಂಕಿತದಲ್ಲಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ವರುಣನು ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಕುಂಭಕ್ಕೆ ಹಾಕಿದನು. ಊರ್ವಸಿಯು ಆ ನಂತರ ಮಿತ್ರನ ಬಳಿಗೆ ಹೋದಳು. ಆಗ ಅವನು ಕೋಪ ಗೊಂಡು ಈ ರೀತಿ ಅಂದನು.

ಮಯಾಭಿಮಂತ್ರಿತಾ ಪೂರ್ವಂ ಕಸ್ಮಾತ್ತ್ವಮವಸರ್ಜಿತಾ ।
ಪತಿಮನ್ಯಂ ವೃತವತೀ ಕಿಮರ್ಥಂ ದುಷ್ಟಚಾರಿಣೀ ॥೨೩॥
ಅನೇನ ದುಷ್ಕೃತೇನ ತ್ವಂ ಮತ್ಕ್ರೋಧಕಲುಷೀಕೃತಾ ।
ಮನುಷ್ಯಲೋಕಮಾಸ್ಥಾಯ ಕಂಚಿತ್ಕಾಲಂ ನಿವತ್ಸ್ಯಸಿ ॥೨೪॥
ಬುಧಸ್ಯ ಪುತ್ರೋರಾಜರ್ಷಿಃ ಕಾಶೀರಾಜಃ ಪುರೂರವಾಃ ।
ತಮಭ್ಯುಗಚ್ಛ ದುರ್ಬುದ್ಧೇ ಸ ತೇ ಭರ್ತಾ ಭವಿಷ್ಯತಿ ॥೨೫॥

"ಹೇ ದುರಾಚಾರಿಣಿ, ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಮೊದಲೇ ಆಹ್ವಾನಿಸಿದ್ದರೂ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಹೇಗೆ ತ್ಯಜಿಸಿದೆ? ಅನ್ಯಪತಿಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದೆ? ಈ ಪಾತಕದಿಂದ ನೀನು ನನ್ನ ಕೋಪಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾಗುವೆ. ಮನುಷ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ನೀನು ಕೆಲವು ಕಾಲ ವಾಸವಾಗುವೆ. ರಾಜರ್ಷಿಯಾದ ಬುಧಪುತ್ರ ಕಾಶಿರಾಜನಾದ ಪುರೂರವನ ಬಳಿ ನೀನು ಹೋಗು! ಅವನು ನಿನ್ನ ಪತಿಯಾಗುವನು."

ಮಿತ್ರನ ಶಾಪದಂತೆ ಉರ್ವಶಿಯು ಮನುಷ್ಯ ಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ ಪುರೂರವ ರಾಜನತ್ತ ಹೋದಳು. ಕೆಲವು ನಿರ್ಬಂಧಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ಅವನ ಜೊತೆ ಇದ್ದಳು.

೫೩. ಭಾರ್ಗವ < ಯಯಾತಿ
ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೫೮

“ನಿಮಿರಾಜನು ಶೂರನು, ಕ್ಷತ್ರಿಯನು, ವಿಶೇಷದಲ್ಲಿ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೈಕೊಂಡವನಾಗಿದ್ದನು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ವಸಿಷ್ಠ ಮುನಿಯೊಡನೆ ಆತನು ಸರಿಯಾಗಿ ವರ್ತಿಸಲಿಲ್ಲ” ಎಂಬ ತನ್ನ ಅನಿಸಿಕೆಯನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ರಾಮನಿಗೆ ನುಡಿದನು. ರಾಮನು ಅದಕ್ಕೆ “ಕ್ಷಮಾವೃತ್ತಿಯು ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುವದಿಲ್ಲ. ರೋಷವು ತುಂಬ ದುಃಸಹವಾದದ್ದು” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅದನ್ನು ಪುಷ್ಟಿಸಲು ಯಯಾತಿಯ ಶಾಪದ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದನು.

ನಹುಷಪುತ್ರನಾದ ಯಯಾತಿಯು ಸತ್ವಗುಣಸಂಪನ್ನನಾಗಿದ್ದನು. ಆತನಿಗೆ ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆ ಹಾಗೂ ದೇವಯಾನಿ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಪತ್ನಿಯರಿದ್ದರು. ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಗೆ ಪುರು ಮತ್ತು ದೇವಯಾನಿಗೆ ಯದು ಈ ರೀತಿ ಇಬ್ಬರು ಪುತ್ರರಿದ್ದರು. ಪುರುವಿನ ಸಹಜಗುಣಗಳಿಂದಲೂ, ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಯಯಾತಿಯು ಅಧಿಕಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಾರಣದಿಂದಲೂ ಪುರುವು ಯಯಾತಿಗೆ ಅಧಿಕಪ್ರೀತಿಯವನಾಗಿದ್ದನು. ಈ ಸಂಗತಿಯು ಯದುವನ್ನು ಕಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಯದುವು ಒಮ್ಮೆ ತಾಯಿಯಾದ ದೇವಯಾನಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ಎಂದನು: “ನೀನು ಭಾರ್ಗವಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಈ ರೀತಿ ದುಃಖ, ಅವಮಾನಗಳನ್ನು ಸಹಿಸುತ್ತಿರುವಿ; ಇದನ್ನು ಸಹಿಸುವ ಬದಲು ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶ ಮಾಡೋಣ! ದೈತ್ಯಕನ್ಯೆಯಾದ ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯೊಡನೆ ರಾಜನು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಕಾಲ ಬಾಳಲಿ! ಅಗ್ನಿ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುವದು ನಿನಗೆ ಇಷ್ಟವಿರದಿದ್ದರೆ ನನಗಾದರೂ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಕೊಡು! ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಈ ಬಗೆಯ ಅವಮಾನವನ್ನು ನಾನು ಸಹಿಸಲಾರೆನು. ನಾನು ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡುವದು ಖಂಡಿತ” ಎಂದನು. ಪುತ್ರನ ಸಂತಾಪದ ನುಡಿಗಳು ತಾಯಿಯ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ತಾಗಿದವು. ಆಕೆಗೆ ವಿಪರೀತ ಸಿಟ್ಟು ಬಂದಿತು. ಪಿತನಾದ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯನ ಸ್ಮರಣೆಯನ್ನು ಅವಳು ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಅವನು ಕೂಡಲೇ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದನು. ದೇವಯಾನಿಯ ದುಃಖಾವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಂಡು ವ್ಯಥಿತನಾದನು. ದುಃಖದ ಕಾರಣವನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ಅವಳು “ನಾನು ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಲಿರುವೆ.

ನೀರಿನಲ್ಲಾದರೂ ಮುಳುಗುವೆ; ಇಲ್ಲವೇ ವಿಷವನ್ನು ಕುಡಿದು ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಲಿರುವೆ! ನನಗಾಗುವ ಮಾನಹಾನಿಯನ್ನು ಸಹಿಸುವದು ನನ್ನಿಂದಾಗದು. ನನ್ನ ದುಃಖದ ಸುಳಿವೇ ನಿಮಗಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಯಯಾತಿಯ ಸದಾವಕಾಲವೂ ನನ್ನನ್ನು ಅವಮಾನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಯಾವ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನೂ ನನಗೆ ಕೊಡುವುದಿದಲ್ಲ" ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಮಗಳ ಈ ನುಡಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯನು ಸಿಟ್ಟಾಗಿ ಯಯಾತಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ಶಾಪವನ್ನು ಸುರಿದನು:

ಯಸ್ಮಾನ್ಮಾಮವಜಾನೀಷೇ ನಾಹುಷ ತ್ವಂ ದುರಾತ್ಮವಾನ್ ।
ವಯಸಾ ಜರಯಾ ಜೀರ್ಣಃ ಶೈಥಿಲ್ಯಮುಪಯಾಸ್ಯಸಿ ॥೨೩॥

"ಎಲೈ ನಹುಷಪುತ್ರನೇ, ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಕಡೆಗಾಣಿಸಿರುವೆಯಾದ್ದರಿಂದ ದುರಾತ್ಮನಾದ ನೀನು ಸದ್ಯ ಇಳಿವಯಸ್ಸಿನವನು, ವೃದ್ಧನು, ದುರ್ಬಲನೂ ಆಗುವೆ."

ಕ್ಷಾತ್ರಧರ್ಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಯಯಾತಿಯು ಭಾರ್ಗವ–ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯನ ಶಾಪವನ್ನು ತಾಳಿಕೊಂಡನು.

೫೪. ಯಯಾತಿ < ಯದು
ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೫೯

ಭಾರ್ಗವ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯನು ಯಯಾತಿಗೆ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ನಂತರ ಶಾಪದ ವಾರ್ಧಕ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ತನ್ನ ಇಬ್ಬರೂ ಪುತ್ರರಿಗೂ ಯಯಾತಿಯು ಹೇಳಿದಾಗ ಪುರುವು ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು; ಯದುವು ಅದನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದನು. ಆಗ ಯಯಾತಿಯು ಯದುವಿಗೆ ಶಾಪವನ್ನು ನುಡಿದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:

ಯಯಾತಿಗೆ ಮುಪ್ಪು ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಆತನು ಬಹಳ ದುಃಖಕ್ಕೊಳಗಾದನು. ತನ್ನ ವೃದ್ಧತ್ವವನ್ನು ಕೆಲಕಾಲ ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಮತ್ತು ತಾರುಣ್ಯವನ್ನು ಒದಗಿಸಲು ಯಯಾತಿಯು ದೇವಯಾನಿಯ ಪುತ್ರನಾದ ಯದುವಿಗೆ: "ನನ್ನ ಈ ಘೋರ ವೃದ್ಧಾಪ್ಯವನ್ನು ನೀನು ಸ್ವೀಕರಿಸು; ಅಂದರೆ ನಾನು ವಿಷಯೋಪಭೋಗಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗುವೆ. ನನ್ನ ವಿಷಯಲಾಲಸೆ ಇನ್ನೂ ತೃಪ್ತಿಗೊಂಡಿಲ್ಲ. ರತಿಕ್ರೀಡೆಯನ್ನು ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಕಾಲ ಅನುಭವಿಸಿ, ನಾನು ನನ್ನ ಮುಪ್ಪನ್ನು ಮರಳಿ ನಿನ್ನಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸುವೆ" ಎಂದನು. ತಂದೆಯ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಯದುವು "ನೀವು ನನಗೆ

ಸಕಲ ಐಶ್ವರ್ಯಗಳಿಂದ ದೂರವಿರಿಸಿದ್ದೀರಿ; ಆದ್ದರಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಿಯಪುತ್ರನಾದ ಪುರುವು ಈ ನಿಮ್ಮ ವೃದ್ಧತ್ವವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿ! ನೀವು ಇಂದಿನವರೆಗೆ ನನಗೆ ಎಂದೂ ಹತ್ತಿರ ಬರಗೊಡಲಿಲ್ಲ. ನೀವು ಪ್ರತಿದಿನ ಯಾರ ಜೊತೆಗೂಡಿ ಭೋಜನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೀರೋ ಅವರಲ್ಲಿಯ ಒಬ್ಬರು ನಿಮ್ಮ ವೃದ್ಧತ್ವವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಬೇಕು."– ಈ ರೀತಿ ಎಂದನು. ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯ ಪುತ್ರನಾದ ಪುರುವಿಗೆ ಕೇಳಿದಾಗ ಆತನು ತನ್ನ ತಾರುಣ್ಯವನ್ನು ತಂದೆಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿ ಆತನ ವೃದ್ಧತ್ವವನ್ನು ತಾನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದನು. ಯಯಾತಿಯು ಆನಂದಭರಿತನಾದನು. ಆದರೆ ಯದುವಿನ ನುಡಿಗಳಿಂದ ಆತನು ಕೋಪಗೊಂಡಿದ್ದನು; ಯದುವಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ಶಪಿಸಿದನು:

ರಾಕ್ಷಸಸ್ತ್ವಂ ಮಯಾ ಜಾತಃ ಕ್ಷತ್ರರೂಪೋ ದುರಾಸದಃ ।
ಪ್ರತಿಹಂಸಿ ಮಮಾಜ್ಞಾಂ ತ್ವಂ ಪ್ರಜಾರ್ಥೇ ವಿಫಲೋ ಭವ ॥೧೪॥
ಪಿತರಂ ಗುರುಭೂತಂ ಮಾಂ ಯಸ್ಮಾತ್ತ್ವಮವಮನ್ಯಸೇ ।
ರಾಕ್ಷಸಾನ್ಯಾತುಧಾನಾಂಸ್ತ್ವಂ ಜನಯಿಷ್ಯಸಿ ದಾರುಣಾನ್ ॥೧೫॥
ನ ತು ಸೋಮಕುಲೋತ್ಪನ್ನೇ ವಂಶೇ ಸ್ಥಾಸ್ಯತಿ ದುರ್ಮತೇಃ ।
ವಂಶೋಽಪಿ ಭವತಸ್ತುಲ್ಯೋ ದುರ್ವಿನೀತೋ ಭವಿಷ್ಯತಿ ॥೧೬॥

"ನೀನು, ನನ್ನಿಂದ ಕ್ಷತ್ರಿಯನಾಗಿದ್ದರೂ ಮಹಾಭಯಂಕರ ರಾಕ್ಷಸನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿರುವೆ. ನನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮೀರಿದ ಕಾರಣ ಸಂತಾನವಿಫಲನಾಗುವೆ. ಗುರುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಪಿತನನ್ನು ನೀನು ಅವಮಾನಿಸಿರುವೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ಘೋರ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನೂ ಯಾತುಧಾನರನ್ನೂ ನೀನು ನಿರ್ಮಿಸುವೆ. ದುಷ್ಟನಾದ ನಿನ್ನ ಸಂತತಿಯು ಸೋಮವಂಶದಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸಿರಲಾರದು. ನಿನ್ನಂತೆಯೇ ನಿನ್ನ ಪೀಳಿಗೆಯೂ ಉದ್ಧಟವಾಗುವದು."

ಈ ರೀತಿ ಶಾಪವನ್ನು ಯದುವಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು; ಪುರುವಿನಿಂದ ತಾರುಣ್ಯವನನ್ನು ಪಡೆದು ಸಾವಿರಾರು ಯಾಗಗಳನ್ನು ಯಯಾತಿಯು ಮಾಡಿದನು. ಆ ನಂತರ ಪುರುವಿನಲ್ಲಿ ಠೇವಣಿಯಾಗಿಟ್ಟಿದ್ದ ವಾರ್ಧಕ್ಯವನ್ನು ತಾನು ಮರಳಿ ಪಡೆದನು. ಪುರುವಿನ ತಾರುಣ್ಯವನ್ನು ಆತನಿಗೆ ಪುನಃ ಕೊಟ್ಟು ಆತನ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಪೂರೈಸಿದನು.

೫೫. ಶ್ವಾನ < ಭಿಕ್ಷು
ಉತ್ತರಕಾಂಡ/ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ತ ೨/೫೯/೬೦

ಈ ಸರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ, ರಾಮರಾಜ್ಯದ ನಿಃಪಕ್ಷಪಾತನ್ಯಾಯಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಗೌರವಿಸುವ ಕಥೆಯು ಬಂದಿದೆ.

ವಸಿಷ್ಠ, ಕಶ್ಯಪಾದಿ ಋಷಿಗಳು, ಅಮಾತ್ಯರು, ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು, ನೀತಿ ನಿಪುಣ ಸಭಿಕರು, ರಾಜರು, ಇವರಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾದ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ರಾಮನು ರಾಜಧರ್ಮವನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ರಾಜ್ಯಕಾರ್ಯಭಾರವು ಧರ್ಮಾನುಸಾರ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಯಾರಿಗೂ ಯಾವ ಉಪದ್ರವವಿರಲಿಲ್ಲ. ಯಾರಿಂದಲೂ ತಕರಾರುಗಳು ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ವಾಡಿಕೆಯಂತೆ ರಾಮನು ಯಾರಿಂದಾದರೂ ಅರ್ಜಿ ಬಂದಿದೆಯೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಮ್ಮೆ ಒಂದು ನಾಯಿಯು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಬಳಿ ಆಕ್ರೋಶವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಕಂಡನು. ಈ ಆಕ್ರೋಶದ ಕಾರಣವೇನೆಂದು ಕೇಳಿದಾಗ ಆ ನಾಯಿಯು ಹೀಗೆಂದಿತು: "ನಿರ್ಮಲಚರಿತನು, ಭಯಗೊಂಡವರಿಗೆ ಆಶ್ರಯದಾತನು, ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಅಭಯವನ್ನು ನೀಡುವ ರಾಮನ ಸಮಕ್ಷಮವೇ ನಾನು ಹೇಳಬಯಸುತ್ತೇನೆ." ಕೂಡಲೇ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಆ ನಾಯಿಯನ್ನು ಸಭೆಗೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುವಾಗ, ಪುನಃ ಆ ನಾಯಿಯು "ಮೊದಲು ರಾಮನ ಅಪ್ಪಣೆ ಇರದಿದ್ದರೆ ನಾನು ಸಭೆಗೆ ಬರಲಾರೆ" ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನುಡಿಯಿತು. ರಾಮನು ಅಭಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಅನುಮತಿಸಿದನು. ಆಗ ತಲೆಗೆ ಗಾಯಗೊಂಡ ಆ ನಾಯಿಯು ರಾಮನಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿತು: "ಸಕಲಸಮೃದ್ಧಿಗಳಿದ್ದ ಓರ್ವ ಭಿಕ್ಷು ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸವಿದ್ದಾನೆ. ನನ್ನಿಂದ ಯಾವ ಅಪರಾಧ ನಡೆಯದಿದ್ದರೂ ಆ ಭಿಕ್ಷುವು ನನ್ನನ್ನು ಥಳಿಸಿದ್ದಾನೆ." ಈ ತಕರಾರನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡು ದೂತರಿಂದ ಆ ಭಿಕ್ಷುವನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿದಾಗ, ಆತನು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿಕೆ ಕೊಟ್ಟನು: "ಭಿಕ್ಷೆ ಬೇಡುವ ಸಮಯವಿಲ್ಲದಾಗ ನಾನು ಒಮ್ಮೆ ಭಿಕ್ಷೆಗಾಗಿ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದೆ: ಹಸಿವೆಯಿಂದ ಬಳಲಿದ್ದೆ; ಆಗ ಈ ನಾಯಿಯು ದಾರಿಗೆ ಅಡ್ಡ ನಿಂತು ನನಗೆ ದಾರಿ ಕೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ; ಆಗ ಸಿಟ್ಟು ತಾಳದೇ ನಾನು ಈ ನಾಯಿಗೆ ಹೊಡೆದೆನು. ಹೇ ರಾಜಾಧಿರಾಜನೇ, ಅಪರಾಧಿಯಾದ ನನಗೆ ಶಾಸನ ದೊರೆಯಲಿ! ಶಾಸನ ಹೊಂದಿದರೆ ನನಗೆ ನರಕದ ಭಯ ಉಳಿಯಲಾರದು!" ರಾಮನು, ಈ ಭಿಕ್ಷುವಿಗೆ ಯಾವ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸತಕ್ಕದ್ದು? ಎಂದು ಸಭಿಕರಿಗೆ ಕೇಳಿದನು. ಋಷಿಗಳು, ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು, ಪಂಡಿತರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾದ ಭಿಕ್ಷುವಿಗೆ ವಧೆಯ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೊಡಬಾರದೆಂದು

ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದರು. ಅಂತಿಮ ತೀರ್ಮಾನವನ್ನು ರಾಮನಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟರು. ಆಗ ಆ ನಾಯಿಯು ವಿನಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಈ ರೀತಿ ನುಡಿಯಿತು:

ಯದಿ ತುಷ್ಟೋಸಿ ಮೇ ರಾಮ ಯದಿ ದೇಯೋ ವರೋ ಮಮ ॥೩೭॥
ಪ್ರತಿಜ್ಞಾತಂ ತ್ವಯಾ ವೀರ ಕಿಂ ಕರೋಮೀತಿ ವಿಶ್ರುತಮ್ ।
ಪ್ರಯಚ್ಛ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ಯಾಸ್ಯ ಕೌಲಪತ್ಯಂ ನರಾಧಿಪ ॥೩೮॥
ಕಾಲಂಜರೇ ಮಹಾರಾಜ ಕೌಲಪತ್ಯಂ ಪ್ರದೀಯತಾಮ್ ॥೩೯॥

"ಭೋ ರಾಮ! ನೀವು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿದ್ದರೆ, ಮತ್ತು ನನ್ನ ಮನೋಗತವನ್ನು ಪೂರೈಸುವದಿದ್ದರೆ ನೀವು ನನ್ನ ವಿನಂತಿಯನ್ನು ಆಲಿಸಬೇಕು. ನಾನು ನಿನ್ನ ಯಾವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಲಿ? ಎಂದು ವೀರರಾದ ನೀವು ಕೇಳಿದೀರಿ. ಕಾರಣ, ಹೇ ರಾಜಾಧಿಪತೇ, ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಧರ್ಮಸಂಬಂಧದ ಸಮಾಜದ ಅಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಿರಿ! ಮಹಾರಾಜರೆ, ಕಾಲಂಜರ ಪರ್ವತದ ಕುಲಪತಿಯ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನೀವು ಈತನಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕು" ಎಂದು ಆ ಶ್ವಾನವು ಹೇಳಿತು.

ರಾಮನು ಆ ಶ್ವಾನದ ಕೋರಿಕೆಯಂತೆ ಆ ಭಿಕ್ಷುವಿಗೆ ಕುಲಾಧಿಪತ್ಯದ ಅಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಆ ನಂತರ ಆನೆಯ ಮೇಲೆ ಆರೂಢನಾಗಿ ಆ ಭಿಕ್ಷುವು ಹೋದನು.

ಈ ಘಟನೆಯಿಂದ ರಾಮನ ಮಂತ್ರಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಆಶ್ಚರ್ಯಭರಿತರಾದರು. ರಾಮನಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ಕೇಳಿದರು: "ಮಹಾರಾಜರೇ, ಆ ನಾಯಿಯು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಶಾಪ ಕೊಡದೇ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆಯಲ್ಲ?" ಆಗ ರಾಮನು ನೀವು ಪರಿಣಾಮದ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅರಿತಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಆ ನಾಯಿಯು ಅರಿತಿದೆ. ರಾಮನು ಈ ಬಗ್ಗೆ ಆ ಶ್ವಾನಕ್ಕೆ ಕೇಳಿದಾಗ ಅದು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿತು: "ನಾನು ಉಂಡುಳಿದ ಅನ್ನವನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸಿ, ಆ ಕಾಲಂಜರ ಪರ್ವತದ ಕುಲಪತಿಯಾಗಿದ್ದೆ. ದೇವ-ದ್ವಿಜರ ಪೂಜೆಯುನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿಕೊಂಡು, ದಾಸ-ದಾಸಿಯರ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿದ್ದೆನು. ಅವರಿಗೆ ಆಹಾರ ಪಾನೀಯಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವವನೂ ದೇವಸ್ಥಾನದ ದ್ರವ್ಯದ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುವವನೂ ನಾನೇ ಆಗಿದ್ದೆ. ಶುಭಕರ್ಮದತ್ತ ನನ್ನ ಒಲವು ಇದ್ದಿತು. ನಾನು ವಿನಯಸಂಪನ್ನನಾಗಿ, ಸುಶೀಲನಾಗಿ ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಹಿತದ ಬಗ್ಗೆ ತತ್ಪರನಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದೆನು; ಆದರೆ ಈ ಘೋರ ನೀಚ

ಯೋನಿಯ ಅವಸ್ಥೆಯು ನನಗೆ ಒದಗಿದೆ. ಆದಕಾರಣ ಕೋಪಿಷ್ಠನಾದೆ, ಧರ್ಮವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದೆ, ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಅಹಿತವನ್ನು ಕೋರುವ ಆ ವಿಪ್ರನಿಗೆ ಅಂಥ ಅವಸ್ಥೆಯೇ ಬರಲಿ! ಕೋಪಿಷ್ಠ ನಾದವನು, ದುಷ್ಟನಾದವನು, ನಿರ್ದಯನು, ವಿದ್ಯೆಯಿಲ್ಲದವನು, ಅಧಾರ್ಮಿಕ ಪುರುಷನು, ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಮತ್ತು ನಂತರದ ಏಳು ಪೀಳಿಗೆಗಳನ್ನು ನರಕಕ್ಕೆ ತಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಯಾವ ಅವಸ್ಥೆ ಬಂದರೂ ಕುಲಪತಿಯ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸ ಬಾರದು. ಪುತ್ರ, ಪಶು ಮತ್ತು ಬಾಂಧವರ ಸಮೇತ ನರಕವನ್ನು ಸೇರಲಿಚ್ಛಿಸು ವವರಿಗೆ, ದೇವತೆಗಳ, ಹಸುಗಳ ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಸೇವಾಧಿ ಕಾರಿಯಾಗಿ ನೇಮಿಸಬೇಕು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ, ದೇವರಿಗೆ, ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಮತ್ತು ಬಾಲಕರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಯಾರು ಅಪಹರಿಸುತ್ತಾರೋ ಅಂಥ ಪುರುಷನು 'ವೀಚಿಸಂಜ್ಞಕ' ಎಂಬ ಘೋರ ನರಕದಲ್ಲಿ ಬೀಳುತ್ತಾನೆ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ ದೇವರ ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಹಣವನ್ನು ಅಪಹರಿಸುವ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಂದ ನರಾಧಮನು ಒಂದರ ನಂತರ ಇನ್ನೊಂದು ನರಕದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುತ್ತಾನೆ."

ವರವಾಗಿ ಕಾಣುವ ಈ ಶಾಪವು ಬೇರೆ ರೀತಿಯದಾಗಿದೆ.

೫೬. ಗೌತಮ < ಬ್ರಹ್ಮದತ್ತ
ಉತ್ತರಕಾಂಡ/ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ತ ೩/೫೯–೬೦

ಒಂದು ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯ ರಣಹದ್ದು ಒಂದು ಗೂಬೆಯ ಮನೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಅದು ತನ್ನದೇ ಎಂದು ಜಗಳ ಕಾಯ್ದಿತು. ಈ ಎರಡು ಪಕ್ಷಿಗಳು ಒಂದನ್ನೊಂದು ದ್ವೇಷಿಸಹತ್ತಿದವು. ಮನೆಯ ಒಡೆತನದ ತೀರ್ಮಾನವನ್ನು ಜಗತ್ತಿನ ರಾಜನಾದ ರಾಮನಿಂದ ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಆ ಎರಡೂ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಒಮ್ಮತಕ್ಕೆ ಬಂದವು. ಅವು ರಾಮನನ್ನು ಅದನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡನು. ವಿಚಾರವಿನಿಮಯ ನಡೆಯಿಸಿ ಆ ಮನೆಯು ಗೂಬೆಯದು ಎಂಬ ತೀರ್ಪನ್ನಿತ್ತನು. ಗೂಬೆಯ ಮನೆಯನ್ನು ರಣಹದ್ದು ಅಪಹರಿಸಿತ್ತೆಂಬದು ನಿಖರವಾದ್ದರಿಂದ ಆ ರಣಹದ್ದಿಗೆ ಶಾಸನವಾಗ ಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಯಿತು. ಆಗ 'ಆಕಾಶವಾಣಿ'ಯಾಯಿತು: "ಹೇ ರಾಮನೇ, ತಪೋಬಲದಿಂದ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ದಗ್ಧವಾದ ಈ ರಣಹದ್ದನ್ನು ನೀನು ವಧಿಸಬೇಡ! ಕಾಲರೂಪ ಗೌತಮ ಮುನಿಯು ಇದನ್ನು ದಹಿಸಿರುವನು. ಈ ರಣಹದ್ದು, ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮದತ್ತನೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಖ್ಯಾತನೂ, ಶೂರನೂ, ಸತ್ಯನಿಷ್ಠನೂ, ಶುಚಿರ್ಭೂತನೂ ಆದ ರಾಜನಾಗಿದ್ದನು. ಒಮ್ಮೆ ಈ ರಾಜನ ಮನೆಗೆ ಒಬ್ಬ

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಬಂದನು. ನೂರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಹಸಿದಿದ್ದ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಊಟ ಮಾಡುವದಿತ್ತು. ಬ್ರಹ್ಮದತ್ತ ರಾಜನು ಅರ್ಘ್ಯಪಾದ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಆತನನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿ ಊಟಕ್ಕೆ ಏಳುವಂತೆ ವಿನಂತಿಸಿದನು. ಆದರೆ–

ಮಾಂಸಮತ್ಸ್ಯಾ ಭವತ್ತತ್ರ ಆಹಾರೇ ತು ಮಹಾತ್ಮನಃ ।
ಅಥ ಕ್ರುದ್ಧೇನ ಮುನಿನಾ ಶಾಪೋ ದತ್ತೋಽಸ್ಯ ದಾರೂಣಃ ॥೫೯॥
ಗೃಧ್ರಸ್ತ್ವಂ ಭವ ವೈ ರಾಜನ್ಮಾಮೈನಂ ಹ್ಮಥ ಸೋಽಬ್ರವೀತ್ ।
ಪ್ರಸಾದಂ ಕುರು ಧರ್ಮಜ್ಞ ಆಜ್ಞಾನಾನ್ಮೇ ಮಹಾವ್ರತ ॥೬೦॥
ಶಾಪಸ್ಯಾಂತಂ ಕೃತಂ ಮುತ್ವಾರಾಚಾನಂ ಮುನಿರಬ್ರವೀತ್ ॥೬೧॥
ಉತ್ಪಸ್ಯತಿ ಕುಲೇ ರಾಜ್ಞಾಂ ರಾಮೋ ನಾಮ ಮಹಾಯಶಃ ।
ಇಕ್ಷ್ವಾಕೂಣಾಂ ಮಹಾಭಾಗೋ ರಾಜಾ ರಾಜೀವಲೋಚನಃ ॥೬೨॥
ತೇನ ಸ್ಪೃಷ್ಟೋ ವಿಪಾಪಸ್ತ್ವಂ ಭವಿತಾ ನರಪುಂಗವ ॥೬೩॥

ಅಂದು ಆ ಮಹಾತ್ಮನ ಭೋಜನಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಂಸವು ಸಿದ್ಧವಾಗಿತ್ತು. ಆಗ ಮುನಿಯು ರೇಗಿ "ರಾಜನೇ, ನೀನು ರಣಹದ್ದಾಗು" ಎಂದು ಶಪಿಸಿದನು. ಈ ರೀತಿ ಮಾಡಬಾರದೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡು ಆ ರಾಜನು ಮುನಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ಎಂದನು: "ಹೇ ಧರ್ಮಜ್ಞನೇ, ಹೇ ಮಹಾತಪಸ್ವಿಯೇ, ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ನಡೆದ ಅಪರಾಧವನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸು; ಹೇ ಮುನಿವರ್ಯ, ನನಗೆ ಬಂದ ಶಾಪವನ್ನು ನಿವಾರಿಸು."

ಈ ಅಪರಾಧವು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿದಾಗ ಆ ಮುನಿಯು ರಾಜನಿಗೆ ಇಂತೆಂದನು: "ಇಕ್ಷ್ವಾಕುರಾಜವಂಶದಲ್ಲಿ ಮಹಾತಪಸ್ವಿ, ಮಹಾಭಾಗ್ಯ ಶಾಲಿಯಾದ, ಕಮಲನಯನನಾದ 'ರಾಮ' ಎಂಬ ರಾಜನು ಜನಿಸುವನು. ಹೇ ಪುರುಷ ಶ್ರೇಷ್ಠನೇ, ಆತನ ಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ನೀನು ಶಾಪಮುಕ್ತನಾಗುವೆ."

ರಾಮನು ರಣಹದ್ದನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸುತ್ತಲೇಆ ದೇಹವು ಇಲ್ಲದಾಗಿ ಚಂದನ ಲೇಪಿತ ಮಾನವದೇಹವು ಅದಕ್ಕೆ ದೊರೆಯಿತು. "ನೀನು ನನ್ನ ಶಾಪವನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿದ್ದ ರಿಂದ ಘೋರ ನರಕದಿಂದ ನಾನು ಪಾರಾಗಿದ್ದೇನೆ" ಎಂದು ಆತನು ಹೇಳಿದನು.

ಇದು ಯಾಚಿತ ಉಃಶಾಪವಾಗಿದೆ.

ಈ ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ತವಾದ ಸ್ವರ್ಗವು ಗೋರಖಪುರದ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲ.

೫೭. ವಸಿಷ್ಠ < ಸೌದಾಸ
ಉತ್ತಕಾಂಡ/೬೫

ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಋಷಿಯು ಶತ್ರುಘ್ನನಿಗೆ ಸೌದಾಸರಾಜನ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ:

ರಾಮನು ಹೇಳಿದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಲೋಸುಗ ಶತ್ರುಘ್ನನು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ನಿಂತನು. ಋಷಿಯು ಆತನನ್ನು ಯಥೋಚಿತವಾಗಿ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಆಶ್ರಮದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಯಜ್ಞಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಶತ್ರುಘ್ನನು ಇದೆಲ್ಲ ಯಾರದು? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಾಗ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಆತನಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದನು: "ಸೌದಾಸನೆಂಬ ರಾಜನು ನಿಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜನಾಗಿದ್ದನು. ಎಳೇ ಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಈ ರಾಜನು ಬೇಟೆಯಾಡಲು ಹೋಗಿದ್ದನು. ಅಲ್ಲಿ, ಇಬ್ಬರು ರಾಕ್ಷಸರು ಹುಲಿಯ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಮೃಗಗಳನ್ನು ಸಂಹರಿಸುತ್ತಿರುವದನ್ನು ಕಂಡನು. ಈ ರೀತಿ, ಆ ಅಡವಿಯು ಮೃಗಗಳೇ ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಜನಿಗೆ ಕೋಪ ಬಂದಿತು. ಆತನು ಬಾಣದಿಂದ ಒಬ್ಬ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಕೊಂದು ಬಿಟ್ಟನು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಸಂಗಾತಿಯಾಗಿದ್ದ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ರಾಕ್ಷಸನು ಬಹಳೇ ಸಿಟ್ಟಾಗಿ ಈ ರೀತಿ ಅಂದನು– "ರಾಜನೇ, ನೀನು ನಿರಪರಾಧಿಯಾದ ನನ್ನ ಮಿತ್ರನನ್ನು ಕೊಂದೆ; ಇದರ ಸೇಡನ್ನು ನಾನು ತೀರಿಸುವೆ."

ಈ ನಂತರ ಕೆಲವು ಕಾಲ ಗತಿಸಿದ ನಂತರ ಆ ರಾಜನು ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ನಡೆಯುವ ಒಂದು ಯಜ್ಞವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು. ಆ ಯಜ್ಞವು ದೇವಯಜ್ಞಸಮವಾಗಿತ್ತು. ಹಿಂದಿನ ವೈರತ್ವವನ್ನು ಜ್ಞಾಪಕದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಈ ರಾಕ್ಷಸನು, ವಸಿಷ್ಠ ಋಷಿಯ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಯಜ್ಞವು ಮುಗಿದೊಡನೆ ರಾಜನ ಹತ್ತಿರ ಕೂಡಲೇ ಮಾಂಸಾಹಾರವನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸಿದನು. ವಸಿಷ್ಠನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಈ ಮಾಯಾವೀ ರಾಕ್ಷಸನು ಬಂದ ಸಂಗತಿಯು ರಾಜನ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲ; ಆತನು ತನ್ನ ಅಡಿಗೆಯವರಿಗೆ ಅಡಿಗೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಲು ಅಪ್ಪಣೆ ನೀಡಿದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆ ರಾಕ್ಷಸನು ವಸಿಷ್ಠನ ರೂಪವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಅಡಿಗೆಯವನ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ನರಮಾಂಸವನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದನು. ಈ ಭೋಜನವನ್ನು ನಿಜವಾದ ವಸಿಷ್ಠನಿಗೆ ಬಡಿಸಿದಾಗ ಅದು ನರಮಾಂಸವೆಂದು ಋಷಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಆತನು ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಈ ರೀತಿ ಅಂದನು–

ಯಸ್ಮಾತ್ತ್ವಂ ಭೋಜನಂ ರಾಜನ್ಮಮೈತದ್ದಾತುಮಿಚ್ಛಸಿ ।
ತಸ್ಮಾದ್ ಭೋಜನಮೇತತ್ತೇ ಭವಿಷ್ಯತಿ ನ ಸಂಶಯಃ ॥೨೮॥

"ರಾಜನೆ, ಇಂಥ ಭೋಜನವನ್ನು ನನಗೆ ಕೊಡಲು ಬಯಸಿದೆ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಖಚಿತವಾಗಿ ಇದೇ ನಿನ್ನ ಭೋಜನವಾಗಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ."

ವಸಿಷ್ಠನ ಈ ಶಾಪವನ್ನು ಕೇಳಿ, ಆತನಿಗೆ ಪ್ರತಿಶಾಪವನ್ನು ಕೊಡಬಯಸಿದ ಸೌದಾಸ ರಾಜನನ್ನು, ಅವನ ಪತ್ನಿಯು ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿ ತಡೆದಳು.

ಸೌದಾಸ < ವಸಿಷ್ಠ ಶಾಪ ಕ್ರ. ೫೮ ನೋಡಿರಿ.

೫೮. ಸೌದಾಸ < ವಸಿಷ್ಠ

ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೬೫

ವಸಿಷ್ಠನು ಸೌದಾಸರಾಜನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಶಾಪವನ್ನು ಈ ಮೊದಲು ಹೇಳಿಯಾಗಿದೆ.

ಸೌದಾಸರಾಜನು ವಸಿಷ್ಠನ ಶಾಪವನ್ನು ಅರಿತು ಅತ್ಯಂತ ಕ್ರೋಧಾವಿಷ್ಠನಾದನು. ವಸಿಷ್ಠನೇ ಮಾಂಸಹಾರವನ್ನು ಬೇಡಿದ್ದನೆಂದು ರಾಜನ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಿತ್ತು. ರಾಕ್ಷಸನು ವಸಿಷ್ಠನ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಸಂಗತಿಯಾಗಲೀ ನಂತರ ಅದೇ ರಾಕ್ಷಸನು ಅಡಿಗೆಯವನಾಗಿ ನರಮಾಂಸವನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದ ಸಂಗತಿಯಾಗಲೀ ನಂತರ ಅದೇ ರಾಕ್ಷಸನು ಅಡಿಗೆಯವನಾಗಿ ನರಮಾಂಸವನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದ ಸಂಗತಿಯಾಗಲೀ ಸೌದಾಸನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ, ತನ್ನ ಅಪರಾಧವೇನೆಂಬುದೇ ಅವನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ವಸಿಷ್ಠನು ವಿನಾಕಾರಣವಾಗಿ ಶಪಿಸಿದ್ದರಿಂದ, ಆತನಿಗೆ ಪ್ರತಿಶಾಪವನ್ನು ಕೊಡಲು ರಾಜನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಉದಕವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಸಿದ್ಧನಾದನು; ಆದರೆ ರಾಣಿಯಾದ ಮದಯಂತಿಯು ರಾಜನಿಗೆ ಅದನ್ನು ಮಾಡಗೊಡಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ರಾಜನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಈ ರೀತಿ ಎಂದಳು–

ರಾಜನ್ಪ್ರಭುರ್ಯತೋಸ್ಮಾಕಂ ವಸಿಷ್ಠೋ ಭಗವಾನೃಷಿಃ ।
ಪ್ರತಿಶಪ್ತುಂ ನ ಶಕ್ತಸ್ತ್ವಂ ದೇವತುಲ್ಯಂ ಪುರೋಧಸಮ್ ॥೩೦॥

"ಭಗವಾನ್ ವಸಿಷ್ಠ ಋಷಿಗಳು ನಮ್ಮ ಪ್ರಭುಗಳಿದ್ದಾರೆ. ಆ ದೇವ ಸಮಾನರಾದ ಪುರೋಹಿತರನ್ನು ಶಪಿಸುವುದು ನಿನಗೆ ತರವಲ್ಲ." ಈ ರೀತಿಯ ಪತ್ನಿಯ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಆತನು ಮನ್ನಿಸಿದನು.

ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ತೇಜಸ್ಸು ಮತ್ತು ಬಲಪೂರಿತ ಉದಕವನ್ನು ತನ್ನ ಪಾದಗಳ ಮೇಲೆ ಸುರಿದುಕೊಂಡನು. ಕೂಡಲೇ ಆತನ ಪಾದಗಳೆರಡೂ ಚಿತ್ರ ವಿಚಿತ್ರ

ಬಣ್ಣದವಾದವು. ಸೌದಾಸರಾಜನು 'ಕಲ್ಮಾಷಪಾದ'ನಾದನು. ಜನರು ಆತನನ್ನು ಹಾಗೆಂದು ಕರೆಯಹತ್ತಿದರು.

ರಾಕ್ಷಸನ ಮಾಯಾವೀ ರೂಪದ ಬಗ್ಗೆ ಹಾಗೂ ಆತನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದ ಭೋಜನದ ವಿಷಯವನ್ನು ರಾಣಿಯು ವಸಿಷ್ಠನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು. ರಾಜನು 'ನಿರಪರಾಧಿ' ಎಂದು ಅರಿತು ವಸಿಷ್ಠನು ಇಂತೆಂದನು:

ಮಯಾ ರೋಷಪರೀತೇನ ಯದಿದಂ ವ್ಯಾಹೃತಂ ವಚಃ ।
ನೈತಚ್ಛಕ್ಯಂ ವೃಥಾ ಕರ್ತುಂ ಪ್ರದಾಸ್ಯಾಮಿ ಚ ತೇ ವರಮ್ ॥೨೫॥
ಕಾಲೋ ದ್ವಾದಶವರ್ಷಾಣಿ ಶಾಪಸ್ಯಾಂತೋ ಭವಿಷ್ಯತಿ ।
ಮತ್ಪ್ರಸಾದಚ್ಚ ರಾಜೇಂದ್ರ ಅತೀತಂ ನ ಸ್ಮರಿಷ್ಯಸಿ ॥೩೬॥

"ನಾನು ಕೋಪಗೊಂಡು ಆಡಿದ ಮಾತುಗಳು ವ್ಯರ್ಥವಾಗುವುದು ಅಸಾಧ್ಯ; ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ನಿನಗೆ ವರವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಈ ಶಾಪವು ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವುದು; ಹೇ ರಾಜೇಂದ್ರನೇ, ನನ್ನ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ನಿನಗೆ ಪೂರ್ವಸಂಗತಿಯ ಸ್ಮರಣೆ ಉಳಿಯಲಾರದು!"

ಸೌದಾಸನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಶಾಪವನ್ನು ನುಡಿಯಲಿಲ್ಲ. ವಸಿಷ್ಠನು ಕಲಾಷ ಪಾದನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಮೇಲಿನ ವರವು ಉಃಶಾಪದಂತಿದೆ.

೫೯. ಭಾರ್ಗವ < ದಂಡ
ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೮೧

ಅಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಯ ದಂಡರಾಜನ ಶಾಪದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ:

ಚೈತ್ರಮಾಸದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ದಂಡರಾಜನು ರಮಣೀಯವಾದ ಭಾರ್ಗವಾ ಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದನು. ಅಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಲಾವಣ್ಯವತಿಯಾದ ಭಾರ್ಗವ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಕಂಡನು. ಅವಳನ್ನು ನೋಡಿದ ಕ್ಷಣವೇ ಮದನಬಾಣಗಳಿಂದ ಕಾಮಪೀಡಿತ ನಾದನು. ರಾಜನು ಆಕೆಗೆ ಕುಶಲಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ತನ್ನ ವ್ಯಥೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದನು. ಆಕೆಯು ರಾಜನಿಗೆ ವಿನಯದಿಂದ ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದಳು: "ಹೇ ರಾಜನೇ, ನಾನು ಭಾರ್ಗವರ ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಕನ್ಯೆ 'ಅರಜಾ'. ನೀವು ನನ್ನನ್ನು ಬಲಾತ್ಕರಿಸಬಾರದು. ನನ್ನ ತಂದೆಯು ನಿಮ್ಮ ಗುರುವಾಗಿದ್ದು ನೀವು ಆತನ ಶಿಷ್ಯರೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯ ಬಾರದು! ಮಹಾತಪಸ್ವಿಯಾದ ನನ್ನ ತಂದೆಯು ರೇಗಿದರ ನಿಮಗೆ ಬಲು ದುಃಖವುಂಟಾಗಬಹುದು. ನೀವು ನನ್ನನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಯೋಗ್ಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ

ನನ್ನ ತಂದೆಯ ಹತ್ತಿರ ಮದುವೆಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಮಾಡಿರಿ! ಬಹುಶಃ ಅವರು ಅನುಮತಿಸಬಹುದು.'' ಇದನ್ನು ಕೇಳಿಯೂ ಆ ಕಾಮಪರವಶ ಮದೋನ್ಮತ್ತ ರಾಜನು ಆಕೆಗೆ ''ನಿನಗಾಗಿ ನನ್ನ ಜೀವವು ಕಸಿವಿಸಿಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ; ಕಾಲಾಪಹರಣವು ನನ್ನಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ; ನಿನ್ನನ್ನು ಪಡೆದನಂತರ, ನನ್ನ ವಧೆಯಾದರೂ ಪರಿವೆಯಿಲ್ಲ; ಭೀಕರ ಪಾತಕ ತಗುಲಿದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ; ನೀನು ಕೂಡಲೇ ನನಗೆ ವಶಳಾಗು! ನಾನು ಕಾಮವ್ಯಾಕುಲನಾಗಿದ್ದೇನೆ.'' ಹೀಗೆಂದು ರಾಜನು ಆಕೆಯ ಇಚ್ಛೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಅವಳನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ತಬ್ಬಿಕೊಂಡು, ಆಕೆಯು ಚಡಪಡಿಸಿ ಒದ್ದಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವಳನ್ನು ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಭೋಗಿಸಿದನು; ನಂತರ ರಾಜನು ತನ್ನ ನಗರಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಹೋದನು. 'ಅರಜಾ' ಈಕೆಯ ಅತಿಖಿನ್ನಳಾಗಿ ತಂದೆಯ ಬರುವಿಕೆಯನ್ನು ಕಾಯುತ್ತ ಆಶ್ರಮದ ಬಳಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಳು (ಉತ್ತರ ಕಾಂಡ/೮೦)

ಶೋಕಾಕುಲಳಾದ ಮಗಳನ್ನು ಕಂಡ ಕ್ಷಣವೇ ಆ ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಭಾರ್ಗವನಿಗೆ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯ ಅರ್ಥವಾಯಿತು. ಆತನು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಸಿಡಿಮಿಡಿಗೊಂಡನು. ತನ್ನ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದನು: (ಉತ್ತರಕಾಂಡ/ ೮೧)

ಪಶ್ಯಧ್ವಂ ವಿಪರೀತಸ್ಯ ದಂಡಸ್ಯಾವಿದಿತಾತ್ಮನಃ ।
ವಿಪತ್ತಿಂ ಘೋರಸಂಕಾಶಾಂ ಕ್ರುದ್ಧಾದಗ್ನಿಶೀಖಾಮಿವ ॥೪॥
ಕ್ಷಯೋಽಸ್ಯ ದುರ್ಮತೇಃ ಪ್ರಾಪ್ತಃ ಸಾನುಗಸ್ಯ ದುರಾತ್ಮನಃ ।
ಯಃ ಪ್ರದೀಪ್ತಾಂ ಹಂತಾಶ್ಯ ಶಿಖಾಂ ವೈ ಸ್ಪ್ರಷ್ಟುಮರ್ಹತಿ ॥೫॥
ಯಸ್ಮಾತ್ಸ ಕೃತವಾನ್ಪಾಪದಮೀದೃಶಂ ಘೋರಸಂಹಿತಮ್ ।
ತಸ್ಮಾತ್ಪ್ರಾಪ್ಸ್ಯತಿ ದುರ್ಮೇಧಾಃ ಫಲ ಪಾಪಸ್ಯ ಕರ್ಮಣಃ ॥೬॥
ಸಪ್ತರಾತ್ರೇಣ ರಾಜಾಸೌ ಸಪುತ್ರಬಲವಾಹನಃ ।
ಪಾಪಕರ್ಮಸಮಾಚಾರೋ ವಧಂ ಪ್ರಾಪ್ಸ್ಯತಿ ದುರ್ಮತಿಃ ॥೭॥

''ತನ್ನ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡಿರದ, ವಿಪರೀತನಾದ ದಂಡರಾಜನು ನನ್ನ ಕೋಪದಿಂದ ಅಗ್ನಿಜ್ವಾಲೆಯಂತಹ ಭಯಂಕರವಾದ ಅನರ್ಥಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗುವನು. ಅದನ್ನು ನೀವು ಅವಲೋಕಿಸಿರಿ! ಈ ಅವಿವೇಕಿ ರಾಜನು ತನ್ನ ಅನುಯಾಯಿಗಳ ಸಮೇತನಾಗಿ ನಾಶವಾಗುವ ಸಮಯವು ಸಮೀಪಿಸಿದೆ. ಧಗಧಗಿಸುವ ಅಗ್ನಿ ಜ್ವಾಲೆಯ ಸಮಾಗಮವೇ ಈತನಿಗೆ ತಕ್ಕ ಶಾಸ್ತಿ. ಈತನಿಂದ ನಡೆದ ಘೋರ

ಪಾಪಕ್ಕಾಗಿ ಪಾಪಕರ್ಮದ ಫಲವು ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯಾದ ರಾಜನಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದು. ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲಿ ಪಾತಕಿಯಾದ ಈ ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿಯ ರಾಜನು, ಪುತ್ರ, ಸೈನ್ಯ, ವಾಹನಗಳ ಸಮೇತ ಏಳು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ವಧೆಯಾಗುವನು."

ಈ ಶಾಪವನ್ನು ನುಡಿದ ನಂತರ ಮುನಿಯು, ಆಶ್ರಮವಾಸಿಗಳಿಗೆ ಆ ರಾಜ್ಯದ ಸೀಮೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಲು ಹೇಳಿದನು. ಏಳು ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ದಂಡರಾಜನ ರಾಜ್ಯವು, ಸೇವಕರು, ಸೈನ್ಯವು, ವಾಹನಗಳು ಸುಟ್ಟುಬೂದಿ ಯಾದವು.

೬೦. ಭಾರ್ಗವ < ದಂಡಕಾರಣ್ಯ
ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೮೧

ದಂಡಕಾರಣ್ಯವು ಜನರಹಿತವಾಗಲು ಕಾರಣವಾವುದು? ಎಂದು ರಾಮನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಾಗ, ಅಗಸ್ತ್ಯನು ಈ ರೀತಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಭಾರ್ಗವ < ದಂಡ ಶಾಪದ ಬಗ್ಗೆ ಈ ಮೊದಲು ಹೇಳಿಯಾಗಿದೆ. ಶಾಪಕ್ರಮಾಂಕ ೫೯.

ಧರ್ಮಯುಕ್ತ ಕೃತಯುಗದಲ್ಲಿ ರಾಜನು ತದ್ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ವರ್ತಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಆತನು ವಾಸವಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೂ–ದಂಡಕಾರಣ್ಯಕ್ಕೂ ಭಾರ್ಗವನು ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು:

ಸಮಂತಾದ್ಯೋಜನಶತಂ ವಿಷಯಂ ಚಾಸ್ಯ ದುರ್ಮತೇಃ ।
ಧಕ್ಷ್ಯತೇ ಪಾಂಸುವರ್ಷೇಣ ಮಹತಾ ಪಾಕಶಾಸನಃ ॥೮॥
ಸರ್ವಸತ್ವಾನಿ ಯಾನೀಹ ಸ್ಥಾವರಾಣಿ ಚರಾಣಿ ಚ ।
ಮಹತಾ ಪಾಂಸುವರ್ಷೇಣ ವಿಲಯಂ ಸರ್ವತೋಗಮನ್ ॥೯॥
ದಂಡಸ್ಯ ವಿಷಯೋ ಯಾವತ್ತಾವತ್ಸರ್ವಂ ಸಮುಚ್ಛ್ರಯಮ್ ।
ಪಾಂಸುವರ್ಷಮಿವಾಲಕ್ಷ್ಯಂ ಸಪ್ತರಾತ್ರಂ ಭವಿಷ್ಯತಿ ॥೧೦॥

"ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯಾದ ಈ ರಾಜನ ಪ್ರದೇಶದ ಸುತ್ತುಮುತ್ತಲಿನ ನೂರು ಯೋಜನಗಳವರೆಗೆ ಇಂದ್ರನು ಧೂಳಿಯ ವೃಷ್ಟಿಗರೆದು ಆ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುವನು. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯ ಚರಾಚರಪ್ರಾಣಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪ್ರಚಂಡ ಧೂಳಿಯ ವೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸರ್ವತೋಪರಿ ನಾಶಹೊಂದುವವು; ದಂಡರಾಜನ

ಸಮಸ್ತ ಪ್ರದೇಶವು ಧೂಳಿಯ ವೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಧೂಳಿಯ ರಾಶಿರಾಶಿಗಳಲ್ಲಿ, ಏಳು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಹೋಗುವುದು."

೬೧. ದುರ್ವಾಸ < ಲಕ್ಷ್ಮಣ
ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೧೦೫

ರಾಮನ ಅವತಾರಕಾರ್ಯವು ಮುಗಿಯುತ್ತ ಬಂದಿತ್ತು. ಆತನು ಈ ನಂತರ ಏನು ಮಾಡುವದಿದೆ? ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಮಹತ್ತ್ವದ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಕೊಂಡು ಬ್ರಹ್ಮನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕಾಲಪುರುಷನು ರಾಮನಿಗೆ ಭೇಟಿಯಾಗಲು ಬಂದಿದ್ದನು. ತಂದ ಸಂದೇಶವನ್ನು ರಾಮನು ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಕಾಲನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದನು. ಆಗ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ದ್ವಾರಪಾಲಕರನ್ನು ದೂರವಿರಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಕಾಲವು ನಿಲ್ಲಲು ರಾಮನು ಹೇಳಿದನು. ಯಾರನ್ನೂ ಒಳಗೆ ಬಿಡಕೂಡದೆಂದು ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದನು. ರಾಮ ಮತ್ತು ಕಾಲಪುರುಷ ಇವರಲ್ಲಿಯ ಸಂಭಾಷಣೆಯನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡವರಿಗೆ ಮೃತ್ಯು ದಂಡವನ್ನು ವಿಧಿಸುವದಾಗಿ ರಾಮನು ಕಾಲನಿಗೆ ಆಶ್ವಾಸನೆಯನ್ನಿತ್ತನು.

ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ರಾಮನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಬಹು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಪಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ದುರ್ವಾಸ ಋಷಿಯು ರಾಮನನ್ನು ಕಾಣಬೇಕೆಂದು ಬಂದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಆತನಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಯ ತಡೆಯಲು ಹೇಳಿದನು. ರಾಮನು ಮಹತ್ವದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಯ ಕಾಯಬೇಕಾಗಬಹುದೆಂದು ವಿನಂತಿಸಿದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಈ ಮಾತುಗಳಿಂದ ದುರ್ವಾಸ ಋಷಿಯ ಕೋಪವು ನೆತ್ತಿಗೇರಿತು. ಕೆರಳಿದ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಆತನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಇಂತೆಂದನು:

ಆಸ್ಮಿನ್ಕ್ಷಣೇ ಮಾಂ ಸೌಮಿತ್ರೇ ರಾಮಾಯ ಪ್ರತಿವೇದಯ ।
ಅಸ್ಮಿನ್ಕ್ಷಣೇ ಮಾಂ ಸೌಮಿತ್ರೇ ನ ನಿವೇದಯಸೇ ಯದಿ ।
ವಿಷಯ ತ್ವಾಂ ಪುರಂ ಚೈವ ಶಪಿಷ್ಯೇ ರಾಘವಂ ತಥಾ ॥೬॥
ಭರತಂ ಚೈವ ಸೌಮಿತ್ರೇ ಯುಷ್ಮಾಕಂ ಯಾ ಚ ಸಂತತಿಃ ।
ನ ಹಿ ಶಕ್ಷ್ಯಾಮ್ಯಹಂ ಭೂಯೋ ಮನ್ಯುಂ ಧಾರಾಯಿತುಂ ಹೃದಿ ॥೭॥

"ಎಲೈ ಸುಮಿತ್ರಾ ನಂದನನೇ, ಈ ಕ್ಷಣ ನಾನು ಬಂದಿರುವೆನೆಂದು ರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿಸು! ನಾನು ಬಂದಿರುವದನ್ನು ರಾಮನು ಕೂಡಲೇ ಗಮನಿಸದಿದ್ದರೆ ನಿನಗೆ, ಅಯೋಧ್ಯಾ ನಗರಕ್ಕೆ, ಈ ದೇಶಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ರಾಮನಿಗೆ ನಾನು ಶಾಪವನ್ನು

ಕೊಡುವೆನು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ ಭರತನಿಗೂ ಮತ್ತು ನಿಮ್ಮ ಸಂತಾನಕ್ಕೂ ನಾನು ಶಾಪ ಕೊಡುವೆನು. ಕ್ರೋಧವನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿಯುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ನನ್ನಲ್ಲಿಲ್ಲ."

ದುರ್ವಾಸನ ನುಡಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಈ ರೀತಿ ಯೋಚಿಸಿದನು. 'ನಾನೊಬ್ಬನು ಮರಣ ಹೊಂದಿದರೂ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಎಲ್ಲರ ನಾಶವಾಗುವದು ಉಚಿತವಲ್ಲ.'– ಹೀಗೆಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ರಾಮನ ಕಟ್ಟಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿ, ದುರ್ವಾಸ ಋಷಿಯ ಆಗಮನದ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು. ಕಾಲಪುರುಷನು ಹೋದನಂತರ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ರಾಮನಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ಎಂದನು– "ನನ್ನನ್ನು ವಧಿಸಿ ನೀನು ನನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸು!"

ನಿಜದಲ್ಲಿ ಈ ಶಾಪವು ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಿಲ್ಲ.

ಶಪಥ, ಸತ್ಯಕ್ರಿಯೆ

೧. ಶಪಥ : ರಾಮ < ಲಕ್ಷ್ಮಣ

ಅರಣ್ಯಕಾಂಡ

ಖರನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ತುಮುಲಯುದ್ಧವು ನಡೆದಾಗ ಖರನು ರಾಮನ ಆಶ್ರಮದತ್ತ ಸಾಗಿಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗ ರಾಮನಿಗೆ, ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಅನಿಷ್ಟ ಕರವಾದ ಅನೇಕ ಉತ್ಪಾತಗಳು ಕಂಡುಬಂದಿದ್ದರಿಂದ ಆತನು ಬಹಳ ಖಿನ್ನನಾಗಿದ್ದನು. ಆಗಸದಲ್ಲಿ ರಕ್ತದ ಸುರಿಮಳೆಗರೆಯುವ ಧೂಸರ ಬಣ್ಣದ ಮೋಡಗಳು ನೆರೆದಿದ್ದವು. ಕೆಲವು ಶುಭಶಕುನಗಳು ವಿಜಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಆಗಬಹುದಾದ ಅನರ್ಥವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ರಾಮನು, ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಧನುಷ್ಯ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು, ಸೀತೆಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು, ದಟ್ಟಮರಗಳಲ್ಲಡಗಿದ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿಯ ಗುಪ್ತವಾದ ಗುಹೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅವಿತುಕೊಳ್ಳಲು ಹೇಳಿದನು. ಈ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಚಾಚೂ ತಪ್ಪದೇ ಪಾಲಿಸಬೇಖೆಂದು ಹೇಳುವಾಗ ರಾಮನು ಹೀಗೆಂದನು–

ಪ್ರತಿಕೂಲಿತುಮಿಚ್ಛಾಮಿ ನ ಹಿ ವಾಕ್ಯಮಿದಂ ತ್ವಯಾ ।
ಶಾಪಿತೋ ಮಮ ಪಾದಾಭ್ಯಾಂ ಗಮ್ಯತಾಂ ವತ್ಸ ಮಾ ಚಿರಮ್ ॥೧೩॥

"ನನ್ನ ಹೇಳಿಕೆಗೆ ನೀನು ಪ್ರತಿಕೂಲನಾಗಿರುವದು ನನಗೆ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ; ವತ್ಸನೇ, ನನಗೆ ನನ್ನ ಪಾದದ ಶಪಥವಿದೆ: ನೀನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗು; ತಡಮಾಡಬೇಡ!"

ಈ ಎಲ್ಲ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ವಧಿಸಲು ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಶಕ್ತನಿದ್ದ ಸಂಗತಿಯು ರಾಮನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದರೂ, ರಾಮನು ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ತಾನೇ ಸ್ವತಃ ಕೈಕೊಂಡನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಮಾತನಾಡಲು ಯಾವ ಅವಸರವನ್ನೂ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ.

೨. ಶಪಥ: ಸೀತಾ < ಅಗ್ನಿ

ಸುಂದರಕಾಂಡ/೫೩

ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕರೆತರಲಾದ ಹನುಮಂತನನ್ನು ಕಂಡು ರಾವಣನು ಅಳುಕಿದನು. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ನಂದಿಕೇಶ್ವರನು ಕೊಟ್ಟ ಶಾಪದ ಸ್ಮರಣೆ ರಾವಣನಿಗಾಯಿತು. ಹನುಮಂತನನ್ನು ವಧಿಸಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದನು. ಆಗ ಹನುಮಂತನು ತಾನು

ಸುಗ್ರೀವನ ದೂತನೆಂದು ಪರಿಚಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ಕಾರಣ, ದೂತನನನ್ನು ವಧಿಸುವದು ಉಚಿತವಲ್ಲವೆಂದು ವಿಭೀಷಣನು ರಾವಣನಿಗೆ ಸಲಹೆಯಿತ್ತು. ಆ ವಿಚಾರದಿಂದ ಪರಾವೃತ್ತಗೊಳಿಸಿದನು. ಆಗ ರಾವಣನು ಹನುಮಂತನನ್ನು ಹೆಡಮುರಿಗೆ ಕಟ್ಟಿ ಆತನ ಬಾಲಕ್ಕೆ ಬೆಂಕಿ ಇಟ್ಟು ಪಟ್ಟಣದ ಪ್ರಮುಖ ಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿ ಆತನನ್ನು ಸುತ್ತಿಸಬೇಕೆಂದು ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ಆಜ್ಞೆಯಿತ್ತನು. ರಾಕ್ಷಸರು ಆತನ ಬಾಲಕ್ಕೆ ಚಿಂದಿ–ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಸುತ್ತಿ ಅದರ ಮೇಲೆ ಎಣ್ಣೆ ಸುರಿದು ಅದಕ್ಕೆ ಬೆಂಕಿ ಅಂಟಿಸಿದರು. ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಸದೆಬಡೆಯುವದು ಹನುಮಂತನಿಗೆ ಅಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ, ತಾನು ಬಂದ ಕಾರ್ಯ–ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ತನಗೆ ನಡೆದ ಅವಮಾನವನ್ನು ತೆಪ್ಪಗೆ ಸಹಿಸಿಕೊಂಡನು. ಲಂಕೆಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮನಿರೀಕ್ಷಣೆಯು ಆತನಿಗೆ ಬೇಕಿತ್ತು; ಅದು ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಈಡೇರಿತು. ಬಾಲವನ್ನು ಹೊತ್ತಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಯಾವ ಅಪಾಯವೂ ಹನುಂಮತನಿಗೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಲಂಕೆಯು ಸುಟ್ಟುಹೋಯಿತು. ಅಪ್ರಿಯವಾದ ಈ ವಾತೆಯನ್ನು ರಾಕ್ಷಸರಿಂದ ಅರಿತ ಸೀತೆಗೆ ಅತೀವದುಃಖ ವಾಯಿತು. ಹನುಮಂತನ ಭೇಟಿಯಿಂದ ಆತನು ನಿಜವಾಗಿ ರಾಮನ ದೂತನೆಂದು ಸೀತೆಯ ಮನವರಿಕೆಯಾಯಿತ್ತು. ಆ ಮಹಾಕವಿಯ ಹಿತವನ್ನು ಮನಃಪೂರ್ವಕ ವಾಗಿ ಬಯಸಿ ಅವಳು ಅಗ್ನಿ ದೇವತೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಳು–

ಯುದ್ಯಸ್ತಿ ಪತಿಶುಶ್ರೂಷಾ ಯದ್ಯಸ್ತಿ ಚರಿತಂ ತಪಃ ।
ಯದಿ ವಾ ತ್ವೇಕಪತ್ನೀತ್ವಂ ಶೀತೋ ಭವ ಹನೂಮತಃ ॥೨೭॥

"ನಾನು ನನ್ನ ಪತಿಗೆ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಚರಿಸಿದ್ದರೆ, ಪತಿವ್ರತೆಯಾಗಿ, ಹೇ ಅಗ್ನಿದೇವತೆಯೇ, ನೀನು ಹನುಮಂತನಿಗಾಗಿ ಶೀತಲನಾಗು!"

ಇದು ಸತ್ಯಕ್ರಿಯೆಯಿದೆ.

ಗೋರಖಪುರದ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಕೆಳಗಿನ ಮೂರು ಶ್ಲೋಕಗಳಿವೆ:

ಯದಿ ಕಿಂಚಿದನುಕ್ರೋಶಸ್ತಸ್ಯ ಮಯ್ಯಸ್ತಿ ಧೀಮತಃ ।
ಯದಿ ವಾ ಭಾಗ್ಯಶೇಷೋ ಮೇ ಶೀತೋ ಭವ ಹನೂಮತಃ ॥
ಯದಿ ಮಾಂ ವೃತ್ತಸಂಪನ್ನಾಂ ತತ್ಸಮಾಗಮಲಾಲಸಾಮ್ ।
ವಿಜಾನಾತಿ ಧರ್ಮಾತ್ಮಾ ಶೀತೋ ಭವ ಹನೂಮತಃ ।
ಯದಿ ಮಾಂ ತಾರಯೇದಾರ್ಯಃ ಸುಗ್ರೀವಃ ಸತ್ಯಸಂಗರಃ ।
ಅಸ್ಮಾದ್ ದುಃಕಾಂಬುಸಂರೋಧ್ಯಾಚ್ಛೀತೋ ಭವ ಹನೂಮತಃ ॥

೩. ರಾಮನ ಶಪಥ
ಯುದ್ಧಕಾಂಡ/೧೯

ರಾಮನು ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ಶಪಥಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ವಿಭೀಷಣನು ರಾಮನಿಗೆ ಶರಣು ಬಂದಾಗ ರಾಮನು ಅವನಿಗೆ ಅಭಯ ವನ್ನಿತ್ತನು. ರಾಕ್ಷಸರ ಬಲಾಬಲದ ನಿಜವಾದ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ವಿನಂತಿಸಿದನು. "ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ವರದಿಂದ ರಾವಣನ ವಧೆಯಾಗುವಂತಿಲ್ಲ; ಕುಂಭಕರ್ಣನು ಬಹಳ ಬಲಾಢ್ಯ ನಾಗಿದ್ದಾನೆ; ಇಂದ್ರಜಿತವು ಯುದ್ದದಲ್ಲಿ ಅತಿನಿಪುಣನಿದ್ದಾನೆ" ಎಂದು ಹೇಳಿ ವಿಭೀಷಣನು, ಮಹೋದರ ಮಹಾ ಪಾರ್ಶ್ವಾದಿ ಅನ್ಯರಾಕ್ಷಸರ ಶಕ್ತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಸವಿಸ್ತರ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ರಾಮನಿಗೆ ಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡು ರಾಮನು ಸಂತೋಷಗೊಂಡು, ತುಸು ಆಲೋಚಿಸಿ ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದನು: "ನೀನು ಹೇಳಿದ ಸಂಗತಿಯು ನನಗೆ ಅರ್ಥವಾಯಿತು."

ಅಹಂ ಹತ್ವಾ ದಶಗ್ರೀವಂ ಸಪ್ರಹಸ್ತಂ ಸಹಾತ್ಮಜಮ್ ।
ರಾಜಾನಂ ತ್ವಾಮ ಕರಿಷ್ಯಾಮಿ ಸತ್ಯಮೇತಚ್ಛೃಣೋತು ಮೇ ॥೧೯॥
ರಸಾತಲಂ ವಾ ಪ್ರತಿರೇತ್ಪಾತಾಲಂ ವಾಪಿ ರಾವಣಃ ।
ಪಿತಾಮಹಸಕಾಶಂ ವಾ ನ ಮೇ ಜೀವನ್ವಿಮೋಕ್ಷ್ಯತೇ ॥೨೦॥
ಅಹತ್ವಾ ರಾವಣಂ ಸಂಖ್ಯೇ ಸಪುತ್ರಜನಬಾಂಧವಮ್ ।
ಅಯೋಧ್ಯಾಂ ನ ಪ್ರವೇಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ತ್ರಿಭಿಸ್ತೈರ್ಭ್ರಾತೃಭಿಃ ಶಪೇ ॥೨೧॥

"ಪ್ರಹಸ್ತ ಹಾಗೂ ಪುತ್ರರ ಸಮೇತ ನಾನು ರಾವಣನನ್ನು ವಧಿಸಿ ನಿನಗೆ ಪಟ್ಟ ಕಟ್ಟುವೆ; ನನ್ನ ಈ ಸತ್ಯವಚನವನ್ನು ನೀನು ಆಲಿಸು! ರಾವಣನು ರಸಾತಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಿ, ಪಾತಾಳವನ್ನು ನುಗ್ಗಲಿ, ಅಥವಾ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನತ್ತ ಧಾವಿಸಲಿ, ಎಲ್ಲಿ ಹೋದರೂ ನನ್ನಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ಜೀವಿತವಾಗಿ ಉಳಿಯಲಾರ! ಪುತ್ರರು, ಸ್ವಜನ ಬಾಂಧವರೊಂದಿಗೆ ಆ ರಾವಣನನ್ನು ಸಾಂಪ್ರತ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ವಧಿಸದೇ ನಾನು ಅಯೋಧ್ಯೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಲಾರೆನು; ನನ್ನ ಮೂರು ತಮ್ಮಂದಿರ ಆಣೆಯಿಟ್ಟು ನಾನು ಇದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ" ಎಂದು ರಾಮನು ನುಡಿದನು.

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ವಿಭೀಷಣನು ರಾಮನಿಗೆ ವಂದಿಸಿದನು. ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ವಧಿಸಲು ಲಂಕೆಯ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬರಲು ಸಹಾಯವನ್ನು ನೀಡುವೆನೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡನು. ರಾಮನಿಗೆ ಅತಿಶಯ ಆನಂದವೆನಿಸಿತು. ಸಮುದ್ರದಿಂದ ನೀರನ್ನು

ತಂದು ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ರಾಕ್ಷಸರ ರಾಜನೆಂದು ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ನಡೆಸಲು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು.

೪. ಶಪಥ: ಲಕ್ಷ್ಮಣ < ಬಾಣ
ಯುದ್ಧಕಾಂಡ/೯೧

ಅತಿಭಯಂಕರ ಯುದ್ಧವು ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಹಾಗೂ ಇಂದ್ರಜಿತುವಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದಿತ್ತು; ಮೈ ನವಿರೇಳುವಂತಹದಾಗಿತ್ತು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಇಂದ್ರಜಿತುವಿನ ಎಲ್ಲ ಬಾಣಗಳನ್ನು ವ್ಯರ್ಥಗೊಳಿಸಿದನು. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸುರಾಸುರರಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ನಡೆದಾಗ ಯಾವ ಬಾಣದಿಂದ ಇಂದ್ರನು ಅಸುರರನ್ನು ಜಯಿಸಿದ್ದನೋ ಅಂತಹ ಸರ್ಪವಿಷ ಪೂರಿತದಂಥ, ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದಂಥ ಒಂದು ಬಾಣವನ್ನು ಐಂದ್ರಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಮಂತ್ರಿಸಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ತನ್ನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಬಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೂಡಿದನು. ತನ್ನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವು ಫಲಿಸಬೇಕೆಂದು ಆ ಬಾಣಕ್ಕೆ ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಹೀಗೆಂದನು–

ಧರ್ಮಾತ್ಮಾ ಸತ್ಯಸಂಧಶ್ಚ ರಾಮೋ ದಾಶರಥಿರ್ಯದಿ ।
ಪೌರುಷೇ ಚಾಪ್ರತಿದ್ವಂದ್ವಸ್ತದೈನಂ ಜಹಿ ರಾವಣಿಮ್ ॥೬೯॥

"ದಾಶರಥಿ ರಾಮನು ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾಗಿದ್ದರೆ, ಸತ್ಯವಚನಿಯಾಗಿದ್ದರೆ, ಅತುಲಪರಾ ಕ್ರಮಿಯಾಗಿದ್ದರೆ, ಎಲೈ ಬಾಣವೇ, ನೀನು ಈ ರಾವಣಪುತ್ರನನ್ನು ವಧಿಸು!"

೫. ರಾಮನ ಶಪಥ
ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೪೫

ಸೀತೆಯು ಅಗ್ನಿದಿವ್ಯವ್ನಾಚರಿಸಿ ತನ್ನ ನಿಷ್ಕಲಂಕಚಾರಿತ್ರ್ಯವನ್ನು ಸಿದ್ಧಮಾಡಿ ತೋರಿಸಿದ್ದರೂ, ಅವಳು ಪರಿಶುದ್ಧಳು, ಪೂರ್ಣ ನಿರ್ದೋಷಿಯೆಂಬ ಮನವರಿಕೆ ರಾಮನಿಗೆ ಆಗಿದ್ದರೂ, ಸೀತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಜಾಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯ ಸಂಶಯವು ಕಳೆದಿರಲಿಲ್ಲ. ರಾಮನ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಸೀತೆಯು ಬಗ್ಗೆ ಜನರಲ್ಲಿಯ ಪಿಸುಮಾತುಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ರಾಮನಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ರಾಜನ ಕರ್ತವ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಲೋಕನಿಂದೆಗೆ ಅಸಾಧಾರಣ ಮಹತ್ವವಿತ್ತು; ಅದನ್ನು ಅಲಕ್ಷಿಸುವುದು ಆತನಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ನಿಂದೆಗೆ ಗುರಿಯಾದವನು ನಿಂದೆ ಅಳಿಯುವವರೆಗೆ ನರಕದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುತ್ತಾನೆ ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆ ಆತನದಾಗಿತ್ತು. ಪತ್ನಿಯೆಂದು

ಸೀತೆಯಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ ಅಪಾರಪ್ರೀತಿಯಿದ್ದರೂ ಅವಳು ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿರುವದು ಜನನಿಂದೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿತ್ತು. ರಾಮನು ರಾಜನಾದ್ದರಿಂದ, ಸೀತೆಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವದು ತನ್ನ ಪರಮಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದನು. ಅವಳು ಗರ್ಭಿಣಿಯಿದ್ದರೂ ಅವಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದನು. ತನ್ನ ಈ ಆಚರಣೆಯು, ತನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯು ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ, ನೆಂಟಸ್ಥರಿಗೆ ಹಿಡಿಸಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಎಂದು ರಾಮನಿಗೆ ಅನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. "ದೇಶದ ಗಡಿಯಾಚೆ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಆಶ್ರಮದ ಬಳಿ, ಗಂಗಾತೀರದೆಡೆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಾ!" ಎಂದು ಅತಿಕಠೋರ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಯಿತ್ತನು. ಸೀತೆಯ ಪರವಾಗಿ ಯಾವ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನೂ ಕಿವಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲು ರಾಮನು ಸಿದ್ಧನಿರಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ನಿರ್ಣಯದ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಯಾರೂ ನಿಲ್ಲಬಾರದೆಂದು ಆತನು ಈ ರೀತಿ ಶಪಥ ಮಾಡಿದನು–

ಶಾಪಿತಾ ಹಿ ಮಯಾ ಯೂಯಂ ಪಾದಾಭ್ಯಾಂ ಜೀವಿತೇನ ಚ ।
ಯೇ ಮಾಂ ವಾಕ್ಯಾಂತರೇ ಬ್ರೂಯುರನುನೇತುಂ ಕಥಂಚನ ॥೨೧॥
ಅಹಿತಾ ನಮ ತೇ ನಿತ್ಯಂ ಮದಭೀಷ್ಟವಿಘಾತನಾಳ್ ॥೨೨॥

"ನಾನು ನನ್ನ ಪಾದಗಳ ಮತ್ತು ನನ್ನ ಪ್ರಾಣದ ಶಪಥವನ್ನು ಹಾಕಿದ್ದೇನೆ, ನನ್ನ ಹೇಳಿಕೆಯ ವಿರುದ್ಧ ನನ್ನನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಲು ಯಾರಾದರೂ ಯಾವ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿದರೂ ಅದರಿಂದ ನನ್ನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಆತಂಕವಾಗುವದರಿಂದ ಅವರು ಸದಾ ಕಾಲವೂ ನನಗೆ ಶತ್ರುಗಳಂತಾಗುವರು."

ರಾಮನ ಈ ಶಪಥದಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಹಾಗೂ ಇತರರೆಲ್ಲರೂ ಉತ್ತರಿಸ ದಂತಾದರು. ಒಂದಕ್ಷರವನ್ನು ನುಡಿಯಲು ಕೂಡ ಯಾರಿಗೂ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕೊಡಲಿಲ್ಲ.

೬. ಸೀತೆಯು ಪರಿಶುದ್ಧಳಿದ್ದ ಬಗ್ಗೆ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಶಪಥ
ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೬೫

ರಾಮನ ಅಶ್ವಮೇಧ ಯಜ್ಞನಡೆದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಲವಕುಶರಿಗೆ ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ಹಾಡಲು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಋಷಿವೃಂದದ, ರಾಜರುಗಳ, ವೇದಜ್ಞರ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ, ಆ ಬಾಲಕರು ರಾಮಾಯಣದ ಇಪ್ಪತ್ತು ಸರ್ಗಗಳನ್ನು ಇಂಪಾದ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ತಾಲ–ಲಯಬದ್ಧವಾಗಿ ಹಾಡಿದರು. ರಾಮನ ಸಹಿತ ಸಭಿಕರೆಲ್ಲರೂ ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಆಶ್ಚರ್ಯಭರಿತರಾದರು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಲೆಂದು ಈ

ಕುಮಾರರಿಗೆ ಸಂಭಾವನಾ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ ಇಷ್ಟವಿದ್ದುದನ್ನು ಕೊಡಲು ರಾಮನು ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಆ ಕುಮಾರರು ಅದು ಯಾವದನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ನಿರಾಕರಿಸಿದರು.

ಈ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಯಾರಿಂದ ಪಡೆದಿರುವಿರಿ? ಈ ಕವಿಯು ಯಾರು? ಈ ಕವಿಯ ನಿವಾಸಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದೆ? ಕಾವ್ಯಶ್ಲೋಕಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಎಷ್ಟು? ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ರಾಮನು ಕೇಳಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಈ ಕುಮಾರರು–

"ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಕವಿಗಳೆಂದರೆ ಭಗವಾನ್ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಮುನಿಗಳು; ಅವರು ಸಾಂಪ್ರತ ಯಜ್ಞಭೂಮಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕಾವ್ಯಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಕಾಂಡವನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಏಳು ಕಾಂಡಗಳು, ಐದುನೂರು ಸರ್ಗಗಳು, ಇಪ್ಪತ್ತು ನಾಲ್ಕು ಸಹಸ್ರ ಶ್ಲೋಕಗಳು ರಚಿತವಾಗಿವೆ. ಇದು ಪೂರ್ಣ ರಾಮಚರಿತ್ರೆಯಾಗಿದೆ" ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದರು. ಅದನ್ನು ಕೇಳುವ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ರಾಮನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದಾಗ ಅವರು ಸಂಪೂರ್ಣ ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ಹಾಡಿ ತೋರಿಸಿದರು. ಈ ಲವ–ಕುಶರು ಸೀತೆಯ ಪುತ್ರರು ಎಂದು ತಿಳಿದಬಂದ ನಂತರ, ರಾಮನು ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಗಳಿಗೆ ಸೇವಕರಿಂದ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು.

ಯದಿ ಶುದ್ಧಸಮಾಚಾರಾ ಯದಿ ವಾ ವೀತಕಲ್ಮಷಾ ।
ಕರೋತ್ವಿಹಾತ್ಮನಃ ಶುದ್ಧಿ ಮನುಮಾನ್ಯ ಮಹಾಮುನಿಮ್ ॥೪॥

"ಸೀತೆಯ ಆಚರಣೆಯು ಮೂಲತಃ ಶುದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೆ ಅಥವಾ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ವಾಸ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ದೋಷರಹಿತಳಾಗಿದ್ದರೆ, ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಅವಳು ತನ್ನ ಪಾವಿತ್ರ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಶಪಥ ಮಾಡಬೇಕು!"

ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಮುನಿಗಳ ಮತ್ತು ಸೀತೆಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡ ನಂತರ ರಾಮನು ಮತ್ತೆ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದನು:

ಶ್ವಃ ಪ್ರಭಾತೇ ತು ಶಪಥಂ ಮೈಥಿಲೀ ಜನಕಾತ್ಮಜಾ ।
ಕರೋತು ಪರಿಷನ್ಮಧ್ಯೇ ಶೋಧನಾರ್ಥಂ ಮಮೈವ ಚ ॥೬॥

"ನಾಳೆಯ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಜನಕನ ಕನ್ಯೆಯಾದ ಮೈಥಿಲಿಯು ಸಭೆಗೆ ಬಂದು ನನ್ನ ಮತ್ತು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಬಂದ ಆಪಾದನೆಯನ್ನು ದೂರಮಾಡಲು ಶಪಥ ಮಾಡಬೇಕು!" ಈ ಶಪಥವನ್ನು ಕೇಳಲು ಗುರುಜನರು, ರಾಜರುಗಳು, ಶಿಷ್ಯಂದಿರ

ಸಮೂಹ ಮತ್ತು ಇನ್ನು ಯಾರು ಬೇಕಾದರೂ ಬಂದು ನೋಡಲು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಮುಕ್ತತೆಯಿತ್ತು.

"ಸ್ತ್ರೀಯಾದವಳಿಗೆ ಪತಿಯೇ ಪರಮದೈವವಿದ್ದುದರಿಂದ ರಾಮನ ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆ ಅವಳು ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವಳು" ಎಂಬ ಭರವಸೆಯನ್ನು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಕೊಟ್ಟನು.

ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೯೬

ನಿಶ್ಚಯಗೊಳಿಸಿದ ತಿಥಿಯ ದಿನ ಸರಿಯಾಗಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯು ಸೀತೆಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಜನರ ಸಭೆಗೆ ಆಗಮಿಸಿದನು. ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯು ರಾಮನಿಗೆ ಇಂತೆಂದನು– "ಹೇ ದಾಶರಥೇ, ಲೋಕಾಪವಾದಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ಯಾವಳನ್ನು ನನ್ನ ಆಶ್ರಮದ ಬಳಿ ತ್ಯಜಿಸಿದೆಯೋ, ಅವಳೇ ಈ ಧರ್ಮನಿರತೆ ಪತಿವ್ರತೆ ಸೀತೆ; ಲೋಕಾಪವಾದಕ್ಕೆ ತಲ್ಲಣಗೊಂಡಿರುವ ನಿನಗೆ ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಡಲು ಸಿದ್ಧಳಿದ್ದಾಳೆ. ನೀನು ಅವಳಿಗೆ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಕೊಡು. ಅವಳಿಜವಳಿ ಮಕ್ಕಳಾದ ಈ ಜಾನಕೀಪುತ್ರರು ನಿನ್ನ ಅಜಿಂಕ್ಯ ಪುತ್ರರೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಸತ್ಯವನ್ನು ನಾನು ನುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ನಾನು ಪ್ರಾಚೇತಸನ ಹತ್ತನೆಯ ಪುತ್ರನು, ಅಸತ್ಯ ನುಡಿಯುವದು ನನ್ನ ಸ್ಮರಣೆಯಲ್ಲೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ಪುತ್ರರು ನಿನ್ನ ಪುತ್ರರೇ ಇದ್ದಾರೆ. ನನ್ನ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಗಳ ಮತ್ತು ಆರನೆಯದಾದ ಮನಸ್ಸಿನ ಯೋಗದಿಂದ– 'ಈ ಸೀತೆಯು ಪರಿಶುದ್ಧಳು' ಎಂದು ಮನಗಂಡನಂತರವೇ ನಾನು ಅವಳನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದೆ. ಇವಳ ವರ್ತನೆಯು ಶುದ್ಧವಾಗಿದೆ; ಇವಳು ಪಾಪರಹಿತಳು; ಇವಳಿಗೆ ಪತಿಯೇ ಪರಮದೈವವೆಂದಿದೆ."

ಬಹುವರ್ಷಸಹಸ್ರಾಣಿ ತಪಶ್ಚರ್ಯಾ ಮಯಾ ಕೃತಾ ।
ನೋಪಾಶ್ನೀಯಾಂ ಫಲಂ ತಸ್ಯಾ ದುಷ್ಟೇಯಂ ಯದಿ ಮೈಥಿಲೀ ॥೨೦॥
ಮನಸಾ ಕರ್ಮಣಾ ವಾಚಾ ಭೂತಪೂರ್ವಂ ನ ಕಿಲ್ಬಿಷಮ್ ।
ತಸ್ಯಾಹಂ ಪಲಮಶ್ನಾಮಿ ಅಪಾಪಾ ಮೈಥಿಲೀ ಯೆಇ ॥೨೧॥

"ಈ ಮೈಥಿಲಿಯು ದೋಷಿಯಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಸಹಸ್ರಾರು ವರ್ಷಗಳ ನನ್ನ ತಪಸ್ಸಿನ ಫಲವು ನನಗೆ ಲಭಿಸದಿರಲಿ! ಮೈಥಿಲಿಯು ಪಾಪರಹಿತವಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ, ನನ್ನಿಂದ ಕಾಯಾ ವಾಚಾ ಮನಸಾ ನಡೆಯದಿದ್ದ ಪಾತಕಗಳ ಫಲವು ನನಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲಿ!"

ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ರಾಮನಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ಮುಂದುವರೆಸಿ ಹೇಳಿದನು– "ಲೋಕಾಪವಾದಕ್ಕೆ ಭಯಪಟ್ಟ ನಿನಗೆ ಇವಳು ಮನದಟ್ಟು ಮಾಡಿಕೊಡುವಳು. ಇವಳು ಅಂತಃಕರಣವು ಶುದ್ಧವಿದೆಯೆಂದು ನನಗೆ ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನದಿಂದ ತಿಳಿದಿದೆ. ನಿನಗೆ ಕೂಡ ಅದು ಗೊತ್ತಿದೆ; ಆದರೆ, ಲೋಕಾಪವಾದದಿಂದ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಕಲುಷಿತವಾದ ಕಾರಣ ನೀನು ಅವಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿರುವೆ."

ಇದು ಸತ್ಯಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿದೆ.

೭. ಸೀತೆಯ ಶಪಥ

ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೯೭

ಸೀತೆಯು ಶುದ್ಧಳೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಶಪಥವನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಸೀತೆಯು ಶುದ್ಧಳಿರುವ ಬಗ್ಗೆ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಶಪಥಮಾಡಿ ಹೇಳಿದ ಕಾರಣ ರಾಮನಿಗೂ ವಿಶ್ವಾಸ ವಾಯಿತು. ರಾಮನು ನುಡಿದದ್ದೇನೆಂದರೆ: 'ಈ ಮೊದಲು ದೇವತೆಗಳ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯು ಶಪಥ ಮಾಡಿ ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾಳೆ; ನಂತರವೇ ನಾನು ಅವಳ ಗೃಹಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವೆ; ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಲೋಕಾಪವಾದವು ಬಲು ದುಸ್ತರವಾದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಮೈಥಿಲಿಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದ್ದೆನೆ. ಈ ಅಪರಾಧಕ್ಕಾಗಿ ತಾವು ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು! ಈ ಅವಳಿಜವಳಿ ಕುಶ–ಲವರು ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳೆಂಬುದು ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು. ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧಳೆನಿಸಿಕೊಂಡ ಸೀತೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯಿರಲಿ!"

ಸೀತೆಯು ಕಾಷಾಯವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದಳು. ಅಲ್ಲಿ ಕೂಡಿದ ಜನ ಸಮೂಹವನ್ನವಲೋಕಿಸಿ ಅವಳು ಈ ರೀತಿ ಅಂದಳು:

ಯಥಾಹಂ ರಾಘವಾದನ್ಯಂ ಮನಸಾಪಿ ನ ಚಿಂತಯೇ ।
ತಥಾ ಮೇ ಮಾಧವೀದೇವೀ ವಿವರಂ ದಾತುಮರ್ಹತಿ ॥೧೪॥
ಮನಸಾ ಕರ್ಮಣಾ ವಾಚಾ ಯಥಾ ರಾಮಂ ಸಮರ್ಚಯೇ ।
ತಥಾ ಮೇ ಮಾಧವೀದೇವೀ ವಿವರಂ ದಾತುಮರ್ಹತಿ ॥೧೫॥
ಯಥೈತತ್ಸತ್ಯಮುಕ್ತಂ ಮೇ ವೇದ್ಮಿ ರಾಮಾತ್ಪರಂ ನ ಚ ।
ತಥಾ ಮೇ ಮಾಧವೀದೇವೀ ವಿವರಂ ದಾತುಮರ್ಹತಿ ॥೧೬॥

"ರಘುತ್ತಮನಾದ ರಾಮನ ಹೊರತಾಗಿ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಪುರುಷನನ್ನು ನಾನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡ ತಂದಿರದಿದ್ದರೆ, ವಿಷ್ಣುಪತ್ನಿಯಾದ ಈ ಭೂದೇವಿಯು ತನ್ನ ಒಡಲಿನಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಸ್ಥಾನ ಕೊಡಲಿ!

ಕಾಯಾ ವಾಚಾ ಮನಸಾ ನಾನು ರಾಮನನ್ನೇ ಅರ್ಚಿಸಿದ್ದರೆ ಈ ವಿಷ್ಣು ಮತಿಯಾದ ಭೂದೇವಿಯು ನನಗೆ ಬಾಗಿಲನ್ನು ತೆರೆಯಲಿ!

ರಾಮನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಪುರುಷನ ಪರಿಚಯವೂ ನನಗಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ನಿಜವಿದ್ದರೆ ವಿಷ್ಣುಪತ್ನಿಯಾದ ಈ ಭೂದೇವಿಯು ನನಗೆ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಕೊಡಲಿ!"

ಸೀತೆಯು ಈ ಶಪಥವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುತ್ತಲೇ ಭೂಮಿಯಿಂದ ಒಂದು ದಿವ್ಯ ಸಿಂಹಾಸನವು ಮೇಲೆ ಬಂದಿತು. ಆ ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಭೂದೇವಿಯೇ ಇದ್ದಳು. ಅವಳು ಸೀತೆಯನ್ನು ಕೈಗಳಿಂದ ಎತ್ತಿಕೊಂಡಳು. ಅವಳನ್ನು ಅಭಿವಂದಿಸಿ ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಸಿಂಹಾಸನಾರೂಢ ಸೀತೆಯು ಪಾತಾಳವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಅವಳ ಮೇಲೆ ದಿವ್ಯಪುಷ್ಪವೃಷ್ಟಿಯಾಯಿತು. ಜನರು "ಭಲೆ! ಭಲೆ!" ಎಂದು ಉದ್ಗರಿಸಿದರು.

ಇದು ಸತ್ಯಕ್ರಿಯೆ ಇದೆ.

ವರದಾನ

೧. ದಶರಥ < ಕೈಕೇಯಿ

ಬಾಲಕಾಂಡ/೧

ಅತುಲಪರಾಕ್ರಮಿಯೂ, ಬಹುಗುಣಸಂಪನ್ನನೂ, ಪ್ರಜಾದಕ್ಷನೂ, ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಪ್ರಿಯ ಪುತ್ರನೂ ಆದ ರಾಮನಿಗೆ, ಪ್ರಜೆಗಳ ಇಚ್ಛಾನುಸಾರವಾಗಿ ಯುವ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ದಶರಥರಾಜನು ಹವಣಿಸಿದನು; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆವಶ್ಯಕವಿದ್ದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನು ಕಲೆಹಾಕಿಸಿದನು. ಅದನ್ನು ಕಂಡು–

ಪೂರ್ವಂ ದತ್ತವರಾ ದೇವೀ ವರಮೇನಮಯಾಚತ ।
ವಿವಾಸನಂ ಚ ರಾವಸ್ಯ ಭರತಸ್ಯಾಭಿಷೇಚನಮ್ ॥೨೨॥

ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೆ ವರಗಳನ್ನು ಕೊಡುವೆನೆಂದು (ದಶರಥರಾಜನು) ಆಶ್ವಾಸನೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನೋ, ಆ (ಕೈಕೇಯಿ ಎಂಬ ಆತನ) ಹೆಂಡತಿಯು, ರಾಮನಿಗೆ (ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷ) ವನವಾಸ, ಮತ್ತು ಭರತನಿಗೆ (ಯುವರಾಜ್ಯ) ಅಭಿಷೇಕ (ಮಾಡಬೇಕು) ಎಂಬ ವರವನ್ನು ಬೇಡಿದಳು.

ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡ/೯

ದಶರಥರಾಜನು ಕೈಕೇಯಿಗೆ ವರ ಕೊಡಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಸಂಗತಿಯು ಮಂಥರೆಗೆ ಮೊದಲು ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ; ಕೈಕೇಯಿಯು ತಾನಾಗಿ ಅವಳಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೋ ಹೇಳಿದ್ದಳು. ಈಗ ಮಂಥರೆಯು ಕೈಕೇಯಿಗೆ ಆ ವರಗಳ ಜ್ಞಾಪಕವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಾಳೆ.

ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿಯ 'ವೈಜಯಂತ' ಎಂಬ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ 'ತಿಮಿಧ್ವಜ'ನೆಂಬ (ಶಂಬರ) ದೈತ್ಯನು ರಾಜ್ಯವಾಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಆತನು ಮಾಯಾವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಪಳಗಿದವನಿದ್ದನು. ಆತನು ದೇವಗಣರನ್ನು ಕೂಡಿದ ಇಂದ್ರನೊಡನೆ ಕಾಳಗವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಗಾಯಗೊಂಡವರನ್ನು ಆತನು ಎಳೆದೊಯ್ದು ಹಿಂಸಿಸಿ ಪ್ರಾಣತೆಗೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ದಶರಥರಾಜನು ಬಲು ಶೌರ್ಯಸಾಹಸದಿಂದ ಆ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಎದುರಿಸಿದನು; ಆದರೆ ಅವರು ಈತನ ಅಂಗಾಂಗಗಳನ್ನು ಗಾಯಗೊಳಿಸಿ ಊನತೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದರು. ಅಂಥ ಸಮಯದಲ್ಲಿ

ಕೈಕೇಯಿಯು ಚಾಕಚಕ್ಯತೆಯಿಂದ ದಶರಥರಾಜನನ್ನು ರಣರಂಗದಾಚೆ ಕರೆದೊಯ್ದು ಆತನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದಳು. ಆ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಮಂಥರೆಯು–

ತುಷ್ಟೇನ ತೇನ ದತ್ತೌ ತೇ ದ್ವೌ ವರೌ ಶುಭದರ್ಶನೇ ।
ಸ ತ್ವಯೋಕ್ತಃ ಪತಿರ್ದೇವಿ ಯದೇಚ್ಛೇಯಂ ತದಾ ವರಮ್ ॥೧೭॥

"ಸಂತುಷ್ಟನಾದ ರಾಜನು ನಿನಗೆ ವರಗಳನ್ನು ಕೊಡಬಯಸಿದಾಗ "ನನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಾದಾಗ ನಾನು ವರಗಳನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವೆ'ನೆಂದು ನೀನು ಆತನಿಗೆ ಹೇಳಿರುವಿ; ಎಂದು ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಮಾತನಾಡಿದ್ದೆ. ಈಗ ನೀನು ನಿನ್ನ ಪತಿಯನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಂಡು; ರಾಮನ ಯುವರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕದಿಂದ ಪರಾವೃತ್ತಗೊಳಿಸು! ಭರತನಿಗೆ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕ ಮತ್ತು ರಾಮನಿಗೆ ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷ ವನವಾಸ, ಈ ಎರಡು ವರಗಳನ್ನು ಬೇಡಿಕೊ!" ಎಂದು ಕೈಕೇಯಿಗೆ ಸಲಹೆಯಿತ್ತಳು.

ಮಂಥರೆಯು ಮತ್ತೆ ಮುಂದೆ– 'ಕೈಕೇಯಿಯೇ, ದೇವದಾನವರ ಯುದ್ಧ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ದಶರಥನು ವರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟದ್ದನ್ನು ನೀನು ಆತನಿಗೆ ಜ್ಞಾಪಿಸು! ಆಗ ನಿನ್ನ ಆಸೆಯು ಬಯಲಾಗಲಾರದು! ರಾಜನು ಶಯ್ಯೆಯಿಂದೆದ್ದು ವರ ನೀಡುವ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಶಪಥ ಹಾಕಿ ಆತನನ್ನು ವಚನಬದ್ಧನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡು! ಮತ್ತು–

ರಾಮಪ್ರವ್ರಜನಂ ದೂರ ನವವರ್ಷಾಣಿ ಪಂಚ ಚ ।
ಭರತಃ ಕ್ರಿಯತಾಂ ರಾಜಾ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ಪಾರ್ಥಿವರ್ಷಭ ॥೩೦॥

'ಹೇ ರಾಜಾಧಿರಾಜನೇ, ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ರಾಮನಿಗೆ ದೂರ ಅಡವಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿ, ಭರತನಿಗೆ ಪೃಥ್ವಿಯ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಡು!" ಎಂದು ನೀನು ಅವನಲ್ಲಿ ಬೇಡಿಕೊ!"

ರಾಮನು ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷ ದೂರ ಹೋಗುವದರಿಂದ ಭರತನ ರಾಜ್ಯವು ಸುಭದ್ರವಾಗುವದೆಂದು ನಂಬಿಸಲು ಪ್ರಯಾಸಪಟ್ಟಳು.

ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡ/೧೧

ವರಗಳನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಕೈಕೇನಿಯು ದಶರಥನಿಗೆ ಹೀಗೆ ನುಡಿದಳು–

ಯಥಾ ಕ್ರಮೇಣ ಶಪಸೇ ವರಂ ಮಮ ದದಾಸಿ ಚ ॥೧೩॥

"ನೀನು ಮೊದಲು ಪ್ರಿಯಪುತ್ರನ ಶಪಥ ಮಾಡಿ ಮತ್ತು ನಂತರ ನಿನ್ನ ಪುಣ್ಯದ ಶಪಥವನ್ನು ಮಾಡಿ, ನನಗೆ ವರಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿರುವೆ. ಈ ಇಂದ್ರಾದಿ ಮೂವತ್ತುಮೂರು ಕೋಟಿ ದೇವತೆಗಳು ಇದನ್ನು ಕೇಳಿಡಲಿ! ಅದೇ ರೀತಿ ಚಂದ್ರ, ಸೂರ್ಯ, ಆಕಾಶ, ಗ್ರಹಗಳು, ರಾತ್ರಿ, ದಿವಸ, ದಿಶೆಗಳೂ, ಈ ಜಗತ್ತು, ಈ ಪೃಥ್ವಿಯು, ಗಂಧರ್ವ ಮತ್ತು ರಾಕ್ಷಸರನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿಯ ದೇವತೆಗಳು, ನಿಶಾಚರಪ್ರಾಣಿಗಳು, ಗೃಹ ದೇವತೆ, ಮತ್ತು ಇತರ ಪ್ರಾಣಿಮಾತ್ರರು ನಿನ್ನ ಈ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ ಭಾಷಣವನ್ನು ಆಲಿಸಲಿ!" ಹೀಗೆ ದಶರಥನ ಸತ್ಯತೆಯ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾನಿಷ್ಠೆಯ ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೊಗಳುತ್ತ ಅವಳು ನುಡಿದದ್ದು– "ಹೇ ರಾಜನೇ, ಪೂರ್ವವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸು! ದೇವದಾನವರ ಆ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಶಂಬರನೆಂಬ ದೈತ್ಯನು ನಿನ್ನನ್ನು ಸದೆಬಡಿದನು– ನಿನ್ನನ್ನು ಜೀವಸಹಿತ ಬಿಟ್ಟನಷ್ಟೇ, ಆಗ–

ತತ್ರ ಚಾಪಿ ಮಯಾ ದೇವ ಯತ್ತ್ವಂ ಸಮಭಿರಕ್ಷಿತಃ ।
ಜಾಗ್ರತ್ಯಾ ಯತಮಾನಾಯಾಸ್ತತೋ ಮೇ ಪ್ರದದೌ ವರೌ ॥೧೯॥
ತೌ ದತ್ತೌ ಚ ವರೌ ದೇವ ನಿಕ್ಷೇಪೌ ಮೃಗಯಾಮ್ಯಹಮ್ ।
ತವೈವ ಪೃಥಿವೀಪಾಲ ಸಕಾಶೇ ರಘುನಂದನ ॥೨೦॥
ತತ್ಪ್ರತಿಶ್ರುತ್ಯ ಧರ್ಮೇಣ ಚೇದ್ ದಾಸ್ಯಸಿ ಮೇ ವರಮ್ ।
ಅದ್ಯೈತ ಹಿ ಪ್ರಹಾಸ್ಯಾಮಿ ಜೀವಿತಂ ತ್ವದ್ ವಿಮಾನಿತಾ ॥೨೧॥

"ಎಚ್ಚರಿಕೆ ವಹಿಸಿ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದೆ; ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಕಾಪಾಡಲು ಧಡಪಡಿಸಿದೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ನನಗೆ ಎರಡು ವರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟೆ; ಆ ವರಗಳನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳದೇ ನಿನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಠೇವಣಿಯಾಗಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದೆ; ಇಂದು ನಾವು ಅವುಗಳನ್ನು ಬೇಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಧರ್ಮದ ಶಪಥವನ್ನು ಮಾಡಿಯೂ ನೀನು ವರಗಳನ್ನು ಕೊಡದಿದ್ದರೆ, ನಿನ್ನಿಂದ ಅವಮಾನವಾಯಿತೆಂದು ಬಗೆದು ಈ ದಿನವೇ ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡುವೆ."

ತನ್ನ ವಾಕ್ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ಮೋಹಗೊಂಡು ವರಗಳನ್ನು ಕೊಡಲು ಸಿದ್ಧನಾದ ದಶರಥನನ್ನು ಕೈಕೇಯಿಯು ವಚನಾಧೀನನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದಳು. ರಾಜನು ವಚನಭಂಗವನ್ನು ಮಾಡಲಾರನೆಂದು ಮನದಟ್ಟಾದ ನಂತರ ಅವಳು ಈ ರೀತಿ ಅಂದಳು–

ವರೌ ದೇಯೌ ತ್ವಯಾ ದೇವ ತದಾ ದತ್ತೌ ಮಹೀಪತೇ ॥೨೩॥
ತೌ ತಾವದಹಮದ್ಯೈವ ವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಶ್ರಣು ಮೇ ವಚಃ ।

ಅಭಿಷೇಕಸಮಾರಂಭೋ ರಾಘವಸ್ಯೋಪಕಲ್ಪಿತಃ ॥೨೪॥
ಅನೇನೈವಾಭಿಷೇಕೇಣ ಭರತೋ ಮೇ ಅಭಿಷಿಚ್ಯತಾಮ್ ।
ಯೋ ದ್ವಿತೀಯೋ ವರೋ ದೇವ ದತ್ತಃ ಪ್ರೀತೇನ ಮೇ ತ್ವಯಾ ॥೨೫॥
ತದಾ ದೇವಾಸುರೇ ಯುದ್ಧೇ ತಸ್ಯ ಕಾಲೋಽಯಮಾಗತಃ ।
ನವ ಪಂಚ ಚ ವರ್ಷಾಣಿ ದಂಡಕಾರಣ್ಯಮಾಶ್ರಿತಃ ॥೨೬॥
ಚೀರಾಜಿನಧರೋ ಧೀರೋ ರಾಮೋ ಭವತು ತಾಪಸಃ ।
ಭರತೋ ಭಜತಾಮದ್ಯ ಯೌವರಾಜ್ಯಮಕಂಟಕಮ್ ॥೨೭॥

"ಹೇ ಭೂಪತಿಯೇ, ಆಗ ಕೊಡಬಯಸಿದ ವರಗಳನ್ನು ಇಂದು ನನಗೆ ಕೊಡಬೇಕು! ಇಂದೇ ನಾನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಿ! ರಾಮನ ಅಭಿಷೇಕಕ್ಕಾಗಿ ಏರ್ಪಡಿಸಿದ ಈ ಸಮಾರಂಭವು ಭರತನ ಅಭಿಷೇಕದ ಸಮಾರಂಭವಾಗಲಿ!'ಹೇ ರಾಜನೇ, ಅಂದು ಸುರಾಸುರರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಯುದ್ಧದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನೀವು ಪ್ರಸನ್ನರಾಗಿ ನನಗೆ ಯಾವ ವರವನ್ನು ಕೊಡಬಯಸಿದಿರೋ ಅದನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಮಯವು ಈಗ ಒದಗಿದೆ. ರಾಮನು ವಲ್ಕಲಗಳನ್ನುಟ್ಟು, ಜಿಂಕೆಯ ಚರ್ಮವನ್ನು ಹೊದ್ದುಕೊಂಡು, ಜ್ಞಾನವಂತನಾದ ಆತನು ತಾಪಸಿಯಂತೆ ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳ ಪರ್ಯಂತ ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾಸವಿರಬೇಕು; ಮತ್ತು ಭರತನು ನಿಷ್ಕಂಟಕವಾದ ಯುವರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು. ಇದೇ ನನ್ನ ಮುಖ್ಯ ಆಸೆಯಾಗಿದೆ."

ತನ್ನ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವಳು ನಿಖರವಾಗಿ– 'ದತ್ತಮೇವ ವರಂ ವೃಣೇ' "ನೀವು ದಯಪಾಲಿಸಿದ ವರವನ್ನೇ ನಾನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ" ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು.

ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡ/೧೨

ಕೈಕೇಯಿಯ ವರಯಾಚನೆಯು ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತಲೇ ದಶರಥರಾಜನು ಬಹಳ ಕುಪಿತ ಆದನು. ಶೋಕಾಕುಲತೆಯಿಂದ ಆತನು ಮೂರ್ಛೆ ಹೋದನು. ಮೂರ್ಛೆಯಿಂದ ಎಚ್ಚತ್ತಾಗ ಆತನು ಕೈಕೇಯಿಯನ್ನು ತೀಕ್ಷ್ಣಶಬ್ದಗಳಿಂದ ನಿಂದಿಸಿದನು; ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಲು ಯತ್ನಿಸಿದನು; ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ, ತನ್ನ ಹಟವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕೆಂದು ದೀನನಾಗಿ ಬೇಡಿಕೊಂಡನು. ಆಗ ದುಃಖದಿಂದ ವ್ಯಾಕುಲನಾದ, ಶೋಕದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ, ಮೂರ್ಛಿತಾವಸ್ಥೆಯ, ಕಂಪಿಸುತ್ತಿದ್ದ, ದಶರಥನು

ಪರಿಪರಿಯಾಗಿ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಕೈಕೇಯಿ ಅತಿಕಠೋರ, ಭಯಂಕರ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಈ ರೀತಿ ಅಂದಳು:

ಯದಿ ದತ್ತ್ವಾ ವರೌ ರಾಜನ್ಪುನಃ ಪ್ರತ್ಯನುತಪ್ಯಸೇ ।
ಧಾರ್ಮಿಕತ್ವಂ ಕಥಂ ವೀರ ಪೃಥ್ವಿವ್ಯಾಂ ಕಥಯಿಷ್ಯಸಿ ॥೩೯॥

"ಹೇ ರಾಜನೆ, ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಾದನಂತರ ಪುನಃ ಈಗ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಪಡುತ್ತಿರುವೆ; ಹೀಗಾದರೆ, ನಿನ್ನ ಧಾರ್ಮಿಕತೆಯನ್ನು ಈ ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿಯ ಜನರು ಪ್ರಶಂಸಿಸುವದೆಂತು? ಯಾರ ಕೃಪೆಯಿಂದ ನೀನು ಬದುಕಿ ಉಳಿದಿರುವೆಯೋ, ಯಾರು ನಿನ್ನನ್ನು ಕಾಪಾಡಿದರೋ, ಅವಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ವಚನಗಳನ್ನು ಮುರಿಯುವಿಯಾ?

ಯೋ ದತ್ತ್ವಾ ವರಮದ್ಯೈವ ಪುನರನ್ಯಾನಿ ಭಾಷಸೇ ॥೪೨॥

"ವರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಾದನಂತರ ನೀನು ವಿಪರೀತವಾಗಿ ನುಡಿಯುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಕುಲದಲ್ಲಿಯ ರಾಜರ ಹೆಸರಿಗೆ ಕಲಂಕವನ್ನು ತರುತ್ತಿರುವೆ" ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಲು ಅವಳು 'ಅಲರ್ಕ' ಮತ್ತು 'ಶೈಬ್ಯ' ರಾಜರ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅವರು ತಮ್ಮ ಮಾತಿಗೆ ಹೇಗೆ ತಪ್ಪಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ದಶರಥನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಿದಳು.

ದಶರಥರಾಜನು ದೀನವ್ಯಕುಲ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಅವಳಿಗೆ– "ಹಿತಕರವೆಂದು ತೋರುವ ಈ ಅನರ್ಥವನ್ನು, ನಿನಗೆ ಯಾರು ಉಪದೇಶಿಸಿದರು? ಪಿಶಾಚಿಯು ಕರುಳನ್ನು ಕಿವುಚುವಂತಹ ಈ ನಿನ್ನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ನನ್ನ ಮುಮದೆ ನುಡಿಯಲು ನಿನಗೆ ನಾಚಿಕೆಯೆನಿಸಬಾರದಿತ್ತೇ? ನಿನ್ನ ಈ ವರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ನನಗೆ ವಿಪರೀತ ವೆಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ" ಎಂದನು.

ಕುತೋ ವಾ ತೇ ಭಯಂ ಜಾತಂ ಯಾ ತ್ವಮೇವಂ ವಿಧಂ ವರಮ್ ॥೫೮॥
ರಾಷ್ಟ್ರೇ ಭರತಮಾಸೀನಂ ವೃಣೀಷೇ ರಾಘವಂ ವನೇ ।
ವಿರಮೈತೇನ ಭಾವೇನ ತ್ವಮೇತನಾನೃತೇನ ಚ ॥೫೯॥

"ಭರತನಿಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ರಾಮನನ್ನು ವನವಾಸಕ್ಕಟ್ಟುವ ವರವನ್ನು ನೀನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳಲು, ನಿನಗೆ ಯಾವ ಭಯವು ಎಲ್ಲಿಂದ ತೋರಿತು? ಪತಿಯ ಬಗ್ಗೆ, ಭರತನ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಜನರ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರೀತಿವಿಶ್ವಾಸಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವದು

ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದೆನಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ನೀನು ಈ ಅನೃತಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು!" ಎಂದು ದಶರಥನು ನುಡಿದನು.

ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡ/೧೩

ರಾಮನಿಂದ ಭರತನಿಗೆ ಭಯವುಂಟಾಗಬಹುದೆಂಬ ಹೆದರಿಕೆಯಿಂದ, ಜನಾಪವಾದಕ್ಕೆ ಬೆದರದ ಕೈಕೇಐಇ ಬಹಳೇ ಶೋಕಾಕುಲನಾಗಿದ್ದ ದಶರಥನಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದಳು:

ತ್ವಂ ಕತ್ಥಸೇ ಮಹಾರಾಜ ಸತ್ಯವಾದೀ ದೃಢವ್ರತಃ ।
ಮಮ ಚೇದಂ ವರಂ ಕಸ್ಮಾದ್ವಿಧಾರಯಿತುಮಿಚ್ಛಸಿ ॥೩॥

"ಮಹಾರಾಜನೇ, ಸತ್ಯವಾದಿಯೆಂದು ಮತ್ತು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ವ್ರತವನ್ನು ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಪಾಲಿಸುವವನೆಂದು ನಿನ್ನ ಖ್ಯಾತಿಯಿದೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಈ ವರವನ್ನು ಋಣವಾಗಿ ಏಕೆ ನಿನ್ನ ಹತ್ತಿರ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವೆ?"

ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡ/೧೪

ಪುತ್ರಶೋಕದಿಂದ ವ್ಯಾಕುಲನಾಗಿ ಚಡಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ ದಶರಥನಿಗೆ ಕೈಕೇಯಿಯು ಇಂತೆಂದಳು–

ಪಾಪ ಕೃತ್ವೇವ ಕಿಮಿದಂ ಮಮ ಸಂಶ್ರುತ್ಯ ಸಂಶ್ರವಮ್ ॥೨॥

"ನನಗೆ ವರವನ್ನೀಯುವ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ನೀನು ಏಕೆ ಪಾಪ ಮಾಡಿದಂತೆ ಶೋಕಭೂತನಾಗಿ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿರುವೆ? ಸತ್ಯಪಾಲನೆಯನ್ನು ಆಚರಿಸುವ ಸಜ್ಜನರಂತೆ ನೀನು ವರ್ತಿಸುವದು ಯೋಗ್ಯ; ಧರ್ಮಪಾಲನೆಗಾಗಿಯೇ ರಾಮನನ್ನು ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಕಳಿಸೆಂದು ನಾನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ಈ ಶರತ್ತನ್ನು ನೀನು ಪಾಲಿಸಲಾರೆಯಾದರೆ, ನಿನ್ನಿಂದ ಉಪೇಕ್ಷಿತಳಾದ ನಾನು ನಿನ್ನೆದುರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡುವೆ!"

ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡ/೧೮

ರಾಮನು ಕೈಕೇಯಿಯ ನಿವಾಸಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ, ಅಲ್ಲಿ ಅತಿದುಃಖಿತನಾದ ದಶರಥ ರಾಜನನ್ನು ಕಂಡನು. ದಶರಥನ ಮುಖವು ಕಳೆಹೀನವಾಗಿತ್ತು. ರಾಮನು

ಮಾತಾಪಿತರನ್ನು ವಂದಿಸಿದನು. ದಶರಥನ ಅಂಥ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಂಡು ರಾಮನು ಖಿನ್ನನಾದನು. ರಾಜನ ದುಃಖದ ಕಾರಣವನ್ನು ಕೈಕೇಯಿಗೆ ಕೇಳಿದಾಗ ಅವಳು ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದಳು: "ರಾಜನು ಕೋಪದಲ್ಲಿಲ್ಲ; ಯಾವ ಸಂಕಟವೂ ಒದಗಿಲ್ಲ; ರಾಜನು ಒಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ನಿನಗೆ ಹೇಳಬಯಸುತ್ತಾನೆ. ನೀನು ಅವನಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯನಾದ್ದರಿಂದ ಅಪ್ರಿಯವಾದುದನ್ನು ನಿನಗೆ ಹೇಳಲು ಹಿಂಜರಿಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಆತನು ನನಗೆ ಒಂದು ವಚನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ; ಆ ವಚನದ ಪೂರ್ತಿಯು ನಿನ್ನಿಂದಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಏಷ ಮಹ್ಯಂ ವರಂ ದತ್ವಾ ಪುರಾ ಮಾಮಭಿಪೂಜ್ಯ ಚ ।
ಸ ಪಶ್ಚಾತ್ತಪ್ಯತೇ ರಾಜಾ ಯಥಾನ್ಯಃ ಪ್ರಾಕೃತಸ್ತಥಾ ॥೨೨॥
ಅತಿಸೃಜ್ಯ ದದಾನೀತಿ ವರಂ ಮಮ ವಿಶಾಂಪತಿಃ ॥೨೩॥

"ರಾಜನು ನನಗೆ ಮೊದಲು ವರಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಗೌರವಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈಗ ಈ ರಾಜನು ಸಾಮಾನ್ಯರಂತೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಡುವದೆಂದರೆ ನೀರೆಲ್ಲ ಹರಿದು ಹೋದನಂತರ ಒದುವನ್ನು ಹಾಕಿದಂತೆ ನಿರರ್ಥಕವಿರುತ್ತದೆ." ರಾಜನ ಅನುಮತಿ ಯಂತೆ ತಾನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವದನ್ನು ಪೂರೈಸುವ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ರಾಮನಿಂದ ಮಾಡಿಸಿ, ಆ ನಂತರ ಕೈಕೇಯಿಯು ರಾಮನಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ಎಂದಳು–

ಪುರಾ ದೇವಾಸುರೇ ಯುದ್ಧೇ ಪಿತ್ರಾ ತೇ ಮಮ ರಾಘವ ।
ರಕ್ಷಿತೇನ ವರೌ ದತ್ತೌ ಸಶಲ್ಯೇನ ಮಹಾರಣೇ ॥೩೨॥

"ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸುರಾಸುರರ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಈತನಿಗೆ ಶಸ್ತ್ರದಿಂದ ಗಾಯ ವಾದಾಗ ಅದನ್ನು ತೆಗೆದು ತಾನು ಇವನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಆಗ ಆ ಮಹಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ತಂದೆಯ ನನಗೆ ಎರಡು ವರಗಳನ್ನು ಕೊಡಬಯಸಿದರು.

ತತ್ರ ಮೇ ಯಾಚಿತೋ ರಾಜಾ ಭರತಸ್ಯಾಭಿಷೇಚನಮ್ ।
ಗಮನಂ ದಂಡಕಾರಣ್ಯೇ ತವ ಚಾದ್ಯೈವ ರಾಘವ ॥೩೩॥

"ಭರತನಿಗೆ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕ ಮತ್ತು ನೀನು ಈ ದಿನವೇ ದಂಡಕಾರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಹೋಗಬೇಕು; ಈ ಎರಡು ವರಗಳನ್ನು ಕೊಡಲು ನಾನು ರಾಜನಿಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ್ದೇನೆ; ಆ ಕಾರಣ ನಿನ್ನ ತಂದೆಯ ಹಾಗೂ ಸ್ವತಃ ನಿನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಸತ್ಯಗೊಳಿಸಲು ನೀನು ತತ್ಪರನಾಗು!

ತ್ವಯಾರಣ್ಯಂ ಪ್ರವೇಷ್ಟವ್ಯಂ ನವವರ್ಷಾಣಿ ಪಮಚ ಚ ॥೩೫॥
ಭರತಶ್ಚಾಭಿಷಿಚ್ಯೇತ ಯದೇತದಭಿಷೇಚನಮ್ ।
ತ್ವದರ್ಥೇ ವಿಹಿತಂ ರಾಜ್ಞಾ ತೇನ ಸರ್ವೇಣ ರಾಘವ ॥೩೬॥
ಸಪ್ತ ಸಪ್ತ ಚ ವರ್ಷಾಣಿ ದಂಡಕಾರಣ್ಯಮಾಶ್ರಿತಹ ।
ಅಭಿಷೇಕಮಿದಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಜಟಾಚೀರಧರೋ ಭವ ॥೩೭॥

"ಈ ನಿನ್ನ ತಂದೆಯು ನನಗೆ ಕೊಟ್ಟ ವರಗಳನುಸಾರ 'ನೀನು ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷ ಕಾಡಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕು; ಮತ್ತು ನಿನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ಅಭಿಷೇಕಕ್ಕೆಂದು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ಸಾಮಗ್ರಿಯಿಂದ ಭರತನಿಗೆ ಅಭಿಷೇಕ ನಡೆಯಬೇಕು! ಈ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ನೀನು ತ್ಯಜಿಸು; ಜಟಾವಲ್ಕಲಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ನೀನು ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ದಂಡಕಾರಣ್ಯದ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿರಬೇಕು."

ಏತತ್ಕುರು ನರೇಂದ್ರಸ್ಯ ವಚನಂ ರಘುನಂದನ ॥೪೦॥

ಇಲ್ಲಿ ಕೈಕೇಯಿಯು 'ವರ' ಎಂಬುದರ ಬದಲು 'ವಚನ' ಶಬ್ದವನ್ನು ಬಳಸಿದ್ದಾಳೆ.

ಇದು ಅಯಾಚಿತ ವರವಾಗಿದೆ.

ಈ ವರಗಳ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಬೇರೆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳು

ಲಕ್ಷ್ಮಣ
ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡ/೨೩

ರಾಮನು ವನಕ್ಕೆ ಹೋಗುವೆನೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದಾಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನಿಷೇಧಿಸಿದನು. ತನ್ನ ಅನಿಸಿಕೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಆತನು ಹಲವು ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದನು. ಪಿತನ ಆಜ್ಞೆಯ ಉಲ್ಲಂಘವಾದರೆ ಅದು ಧರ್ಮದ ವಿರುದ್ಧವಾಗುವದೆಂದು ರಾಮನು ವನಕ್ಕೆ ಹೋಗುವದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದನು. ರಾಮನ ಈ ನಿರ್ಣಯವು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಆತುರದ ನಿರ್ಣಯ ವೆಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ದುಷ್ಟ ಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷರ ಬಗ್ಗೆ (ಕೈಕೇಯಿ ಮತ್ತು ದಶರಥ) ರಾಮನಿಗೆ ಸಂದೇಹವೇಕೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ? ಎಂದು ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿ ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಧರ್ಮದ ಮುಸುಕು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಪುರುಷರು ಪಾಪಾಸಕ್ತರಿರುತ್ತಾರೆಂದು

ದಶರಥನನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ನುಡಿಯುತ್ತಾನೆ. ನೀನು ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದರಿಂದ, ನಿನ್ನನ್ನು ಹೊರಗಟ್ಟುವ ಕೈಕೇಯಿಯ ಮತ್ತು ದಶರಥನ ಸ್ವಾರ್ಥವು ನಿರಾಯಾಸವಾಗಿ ಕೈಗೂಡುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ರಾಮನ ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ ತರುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ತನಗಿದ್ದ ಸಂದೇಹವನ್ನು ಈ ರೀತಿ ವ್ಯಕ್ತಮಾಡುತ್ತಾನೆ–

ಯದಿ ನೈವಂ ವ್ಯವಸಿತಂ ಸ್ಯಾದ್ಧಿ ಪ್ರಾಗೇವ ರಾಘವ ।
ತಯೋಃ ಪ್ರಾಗೇವ ದತ್ತಶ್ಚ ಸ್ಯಾದ್ವರಃ ಪ್ರಕರತಶ್ಚ ಸಃ ॥೯॥

"ಈ ರೀತಿ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿರದಿದ್ದರೆ ಈಗ ಬಂದ ವರದ ಪ್ರಸ್ತಾಪವೂ ಅದರ ವಿನಿಮಯವೂ ಈ ಮೊದಲೇ ನಡೆಯಬೇಕಿತ್ತು; ಆದರೆ ಹಾಗೆ ನಡೆದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಾಗಿತ್ತು; ಈ ವರೆಗೆ ಬೇಡಿಕೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ– ಎಂಬುದೆಲ್ಲ ಸುಳ್ಳಿನ ಕಂತೆ" ಎಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ಯದಯಂ ಕಿಲ್ಬಿಷಾದ್ ಭೇದಃ ಕೃತೋಽಪ್ಯೇವಂ ನ ಗೃಹ್ಯತೇ ।
ಜಾಯತೇ ತತ್ರ ಮೇ ದುಃಖಂ ಧರ್ಮಸಂಗಶ್ಚ ಗರ್ಹಿತಃ ॥೧೩॥

"ನಿನಗೆ ನಡೆಯಲಿರುವ ಅಭಿಷೇಕವನ್ನು ಬುದ್ಧ್ಯಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ, ದುಷ್ಟ ಹೇತುವಿನಿಂದ ತಡೆಯಲು ಈ ವರದ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿದೆ" ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಿದ್ದರೂ ರಾಮನಿಗೆ ಯಾವುದೂ ಎನಿಸುತ್ತಿಲ್ಲವೆಂಬುದೇ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ದುಃಖದ ವಿಷಯವಾಗಿತ್ತು.

ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಒಂದೇ ವರದ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ.

ವಸಿಷ್ಠ
ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡ/೩೭

ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಾಗ ರಾಮನು ಭೋಗವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಆಗ್ರಹ ಹಿಡಿದ ಕೈಕೇಯಿಯು ರಾಮನೊಡನೆ ಹೊರಟ ಸೀತೆಯೂ ಕೂಡ ವಲ್ಕಲಗಳನ್ನು ಧರಿಸಬೇಕೆಂದು ನುಡಿದಾಗ ವಸಿಷ್ಠ ಮುನಿಗಳು ಸೀತೆಗೆ ಈ ರೀತಿ ಮಾಡಲು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಬೇಡಿಕೊಂಡ ವರಗಳ ಮಿತಿಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕೈಕೇಯಿಗೆ ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಿದರು–

ಏಕಸ್ಯ ರಾಮಸ್ಯ ವನೇ ನಿವಾಸಸ್ತ್ವಯಾ ವೃತಃ ಕೇಕಯರಾಜಪುತ್ರೀ ।
ವಿಭೂಷಿತೇಯಂ ಪ್ರತಿಕರ್ಮನಿತ್ಯಾ ವಸತ್ವರಣ್ಯೇ ಸಹ ರಾಘವೇಣ ॥೩೫॥

ಯಾನೈಶ್ಚ ಮುಖ್ಯೈಃ ಪರಿಚಾರಕೈಶ್ಚ ಸುಸಂವೃತಾ ಗಚ್ಛತು ರಾಜಪುತ್ರೀ ।
ವಸ್ತ್ರೈಶ್ಚ ಸರ್ವೈಃ ಸಹಿತೈರ್ವಿಧಾನೈರ್ನೇಯಂ ವೃತಾ ತೇ ವರಸಂಪ್ರದಾನೇ ॥೩೬॥

"ಎಲೈ ರಾಜಕನ್ಯೆಯೇ, ಒಬ್ಬ ರಾಮನಿಗೆ ವನವಾಸವೆಂದು ನೀನು ಬೇಡಿ ಕೊಂಡಿರುವೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಈ ಸೀತೆಯು ನಿತ್ಯಾಲಂಕಾರಭುಷಿತಳಾಗಿ ರಾಮನೊಡನೆ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ವಾಸವಿರಲಿ; ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ವಾಹನಗಳು, ಸೇವಕರು, ಎಲ್ಲ ಉಡಿಗೆತೊಡಿಗೆ ಪಾತ್ರೆಪಡಗಗಳ ಸಹಿತವಾಗಿ ಈ ರಾಜಕನ್ಯೆಯು ಒಳ್ಳೆಯ ಏರ್ಪಾಟಿನಿಂದ ಹೋಗಲಿ! ಏಕೆಂದರೆ ನೀನು ವರವನ್ನು ಬೇಡಿದಾಗ ಇವಳ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಬಂದಿಲ್ಲ."

ದಶರಥ

ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡ/೩೪

ವನವಾಸಕ್ಕೆ ನಡೆದ ರಾಮನು ದಶರಥನಿಗೆ 'ಹೋಗಿಬರುವೆ'ನೆಂದು ಹೇಳಲು ಬಂದಾಗ ದಶರತನು ಈ ರೀತಿ ಅಂದನು–

ಅಹಂ ರಾಘವ ಕೈಕೇಯ್ಯಾ ವರದಾನೇನ ಮೋಹಿತಃ ।
ಅಯೋಧ್ಯಾಯಾಂ ತ್ವಮೇವಾದ್ಯ ಭವ ರಾಜಾ ನಿಗೃಹ್ಯ ಮಾಮ್ ॥೨೬॥

"ಹೇ ರಾಘವನೇ, ಕೈಕೇಯಿಯು ಈ ವರದಾನದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಮೋಹಿತ ಗೊಳಿಸಿದ್ದಾಳೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಅಯೋಧ್ಯೆಯ ರಾಜನಾಗು!" ಆಗ ರಾಮನು ದಶರಥನಿಗೆ ನುಡಿದದ್ದೇನೆಂದರೆ– "ನನಗೆ ರಾಜ್ಯದಾಸೆ ಇಲ್ಲ. ತಾವು ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಪೃಥ್ವೀಪರಿಯಾಗಿರಬೇಕು. ನಾನು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವೆ. ವನವಾಸದ ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದನಂತರ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು ಪೂರ್ತಿಯಾದನಂತರ ನಾನು ತಮ್ಮ ಚರಣಸೇವೆಗಾಗಿ ಬರುವೆನು."

ಆ ದಿನವೇ ರಾಮನು ವನಕ್ಕೆ ತೆರಳಬೇಕೆಂದು ಕೈಕೇಯಿಯ ಬಲವಂತವಿತ್ತು; ಇತ್ತ ದಶರಥನು ದುಃಖಾರ್ತನಾಗಿದ್ದನು. ರಾಮನು ವನವಾಸಕ್ಕೆ ತೆರಳುವದು ದಶರಥನಿಗೆ ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಇಷ್ಟವಿರಲಿಲ್ಲ. "ನನ್ನ ನಿಶ್ಚಯ ದೃಢವಾದದ್ದು" ಎಂದು ನುಡಿದು ಶೋಕವನ್ನು ತಡೆದುಕೊಳ್ಳಲು ವಿನಂತಿಸುತ್ತ ಈ ರೀತಿ ಎಂದನು–

ಯಸ್ತು ಯುದ್ಧೇ ವರೋ ದತ್ತಃ ಕೈಕೇಯ್ಯೈ ವರದ ತ್ವಯಾ ॥೪೨॥
ದೀಯತಾಂ ನಿಖಿಲೇನೈವ ಸತ್ಯಸ್ತ್ವಂ ಭವ ಪಾರ್ಥಿವ ।

ಅಹಂ ನಿದೇಶಂ ಭವತೋ ಯಥೋಕ್ತಮನುಪಾಲಯನ್ ॥೪೩॥
ಚತುರ್ದಶ ಸಮಾವತ್ಸ್ಯೇ ವನೇ ವನಚರೈಃ ಸಹ ।
ಮಾ ವಿಮರ್ಶೋ ವಸುಮತೀ ಭರತಾಯ ಪ್ರದೀಯತಾಮ್ ॥೪೪॥
ನ ಹಿ ಮೇ ಕಾಂಕ್ಷಿತಂ ರಾಜ್ಯಂ ಸುಖಮಾತ್ಮನಿ ವಾ ಪ್ರಿಯಮ್ ।
ಯಥಾ ನಿದೇಶಂ ಕರ್ತುಂ ವೈ ತವೈವ ರಘುನಂದನ ॥೪೫॥

"ಹೇ ವರಪ್ರದನೇ, ಕೈಕೇಯಿಗೆ ಯುದ್ಧ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕೊಡಬಯಸಿದ ವರವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕೊಡಿ; ಹೇ ಭೂಪತಿ, ನಿಮ್ಮ ನುಡಿಯು ಸತ್ಯವೆಂದಾಗಲಿ, ನೀವು ಸತ್ಯವಂತರಾಗಿರಬೇಕು; ನಮ್ಮ ಹೇಳಿಕೆಯನುಸಾರ ನಿಮ್ಮ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸಿ, ವನಚರರೊಂದಿಗೆ ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವೆನು. ನೀವು ಇನ್ನು ಯಾವ ಯೋಚನೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಡಿ! ಭರತನಿಗೆ ಈ ಪೃಥ್ವಿಯ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟುಬಿಡಿರಿ! ಹೇ ರಘುನಂದನ, ನಿಮ್ಮ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುವದು ನನಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದುದು. ಐಹಿಕ ಸುಖದ ಆಸಕ್ತಿ ನನಗಿಲ್ಲ. ರಾಜ್ಯದ ಆಸೆಯೂ ನನಗಿಲ್ಲ."

ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡ/೩೬

ರಾಮನು ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕಾದ ಸಂಗತಿಯು ದಶರಥನಿಗೆ ಅಸಹನೀಯವಾಗಿತ್ತು. ಕೈಕೇಯಿಯು ಆತನನ್ನು ವಚನಬಂಧನದಲ್ಲಿ ತೊಡಕಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಕ್ಲೇಶಕರವಾದ ವರವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು. ಕೈಕೇಯಿಯ ಮೇಲೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಕೋಪ ಬಂದಿದ್ದರೂ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಕಾರಣ ಅಗತಿಕನಾಗಿದ್ದನು. ಸತ್ವವನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಿದ ನಂತರ ಅರುಚಿಯಾಗುವ ಮದ್ಯದಂತೆ, ಧನರಹಿತ ಶೂನ್ಯ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಭರತನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾರನೆಂದು ರಾಮನಿಗೆ ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಕೈಕೇಯಿಯು ಆಡಿದ ದುಷ್ಟ ನುಡಿಗಳು, ದಶರಥನ ಹೃದಯವನ್ನು ತಲ್ಲಣಗೊಳಿಸಿದ್ದವು. ಆಗ ಕ್ರೋಧಗೊಂಡ ದಶರಥನು ಕೈಕೇಯಿಗೆ ಹೀಗೆಂದನು–

ವಹಂತಂ ಕಿಂ ತುದಸಿ ಮಾಂ ನಿಯುಜ್ಯ ಧುರಿ ಮಾಹಿತೇ ।
ಅನಾರ್ಯೇ ಕೃತ್ಯ ಮಾರಬ್ಧಂ ಕಿಂ ನ ಪೂರ್ವಮುಪಾರುಧಃ ॥೧೪॥

"ಎಲೈ ಅಹಿತಕಾರಕ ಸ್ತ್ರೀಯೆ, ನನ್ನ ಕತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ನೊಗವನ್ನಿಟ್ಟಿರುವೆ; ಇನ್ನು ಏಕೆ ನನ್ನನು ಛಲಿಸುತ್ತಿರುವೆ? ಹೇ ದುಷ್ಟಳೇ, ನೀನು ಈಗ ನಡೆಯಿಸಿರುವ ಕಾಯಕದ ಬಗ್ಗೆ ಮೊದಲೇ ಏಕೆ ನನಗೆ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ?"

ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ 'ವರ' ಈ ಶಬ್ದವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಅನುವಾದದಲ್ಲಿ, ಕಂಸಚಿಹ್ನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಳಗೆ ಕೊಟ್ಟ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ 'ವರ' ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ಉಲ್ಲೇಖವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

["ಭೋಗವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ರಾಮನು ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಹೋಗಕೂಡದು! ಎಂದು ನೀನು ಈಗ ಹೇಳುತ್ತಲಿರುವೆ. ಇದನ್ನು ನೀನು ವರಗಳನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಹೇಳಬೇಕಿತ್ತು; ಆಗ ಬೇಡಿಕೊಂಡಿರದ ಕಾರಣ ನಾನು ನಿನಗೆ ಅದನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವದರಿಂದ ರಾಮನು ಭೋಗ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಜೊತೆಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯಬಾರದೆಂದು ಹೇಳುವ ಅಧಿಕಾರವು ನಿನಗೆ ಈಗ ಇಲ್ಲ."]

ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡ/೫೯

ರಾಮನು ವನಕ್ಕೆ ಹೋದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಸುಮಂತ್ರನಿಂದ ಕೇಳಿಕೊಂಡ ನಂತರ ದಶರಥರಾಜನು ಅತ್ಯಂತ ಶೋಕಾಕುಲನಾದನು. ಶೋಕಮಗ್ನನಾಗಿ ಕೌಸಲ್ಯೆಗೆ ಹೀಗೆ ನುಡಿದನು– "ಈ ನನ್ನ ದುಃಖವು ಕಡಲಿನಷ್ಟಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ರಾಮನ ಅಗಲುವಿಕೆಯು ಒಂದು ಪ್ರಚಂಡ ಶೋಕಾವೇಗವಾಗಿದೆ. ಸೀತೆಯ ದೂರವಿರುವಿಕೆಯು ಇದರ ದೂರದ ದಡದಂತಿದೆ. ದುಃಖದ ನಿಟ್ಟುಸುರಿನ ಅಲೆಗಳೇ ರಭಸದಿಂದ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವ ತಿರುಗಣಿ ಮಡುಗಳಾಗಿವೆ. ಧಾರಾಕಾರ ಕಂಬನಿಯ ಪ್ರವಾಹದಿಂದ ಈ ಸಾಗರವು ಕಲುಷಿತವಾಗಿದೆ. ದುಃಖಾತಿರೇಕದಿಂದ ನಡೆಯುವ ಹಸ್ತಗಳ ಚಲನವಲನಗಳೇ ಇಲ್ಲಿ ಮೀನುಗಳಂತಿವೆ. ನನ್ನ ಆಕ್ರೋಶವೇ ಈ ಕಡಲಿನ ಭೋರ್ಗರೆಯುವಿಕೆ; ಕೆದರಿದ ತಲೆಗೂದಲೇ ಇಲ್ಲಿ ಹಾವಾಸೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ದಾರುಣ ದುಃಖಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಕೈಕೇಯಿಯು ಒಡಲಾಗ್ನಿಯಂತಿದ್ದಾಳೆ.

ಮಮಾಶ್ರುವೇಗಪ್ರಭವಃ ಕುಬ್ಜಾವಾಕ್ಯಮಹಾಗ್ರಹಃ ।
ವರವೇಲೋ ನೃಶಂಸಾಯಾ ರಾಮಪ್ರವ್ರಾಜನಾಯತಃ ॥೩೧॥

"ನನ್ನ ಕಂಬನಿಯ ಉಗಮವಾದ ಈ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಗೂನಿಯಾದ ಮಂಥರೆಯ ಮಾತುಗಳೇ ಭೀಕರ ಮೊಸಳೆಗಳಾಗಿವೆ. ಕೈಕೇಯಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ

ವರಗಳು ಇದರ ಮೇರೆಯಾಗಿದೆ. ರಾಮನಿಗೆ ಕಾಡಿಗೆ ಕಳುಹಿಸುವ ಕಾಲಕೂಟ ವಿಷವು ಇದರಿಂದ ಹೊರಚಿಮ್ಮಿದೆ. ಈ ಪರಿಯ ಶೋಕಸಾಗರದಲ್ಲಿ ನಾನು ಮುಳುಗಿದ್ದೇನೆ.''

ಸಿದ್ಧಾರ್ಥ

ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡ/೩೬

ರಘುವಂಶದ ಸಗರರಾಜನು 'ಅಸಮಂಜ'ನೆಂಬ ತನ್ನ ಹಿರಿಯ ಪುತ್ರನಿಗೆ ರಾಜ್ಯಭೋಗಗಳನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿದ ದಾಖಲೆಯನ್ನು ಕೈಕೇಯಿಯು ಕೊಟ್ಟು ದಶರಥನನ್ನು ನಿರುತ್ತರಗೊಳಿಸಿದಳು. ಅವಳ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ದಶರಥನು ಆಕೆಯನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿದನು. ಆಗ ಎಲ್ಲ ಸೇವಕವರ್ಗದವರಿಗೂ ಬೇಸರವಾಯಿತು. ರಾಮನನ್ನು ಅಸಮಂಜನಿಗೆ ಹೋಲಿಸುವದು ತಪ್ಪೆಂದು ಮಂತ್ರಿಯಾದ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನು ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಿದನು; ಲೋಕಾಪವಾದದ ಭಯವಾದರೂ ಇರಬೇಕೆಂದು ಕೈಕೇಯಿಯ ಗಮನಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಟ್ಟನು.

ಸುಮಂತ್ರ

ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡ/೫೮

ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಿರುವ ರಾಮನನ್ನು ಬೀಳ್ಕೊಡಲು ಸುಮಂತ್ರನಿಗೆ ರಥಸಹಿತವಾಗಿ ಕಳಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ರಾಮನನ್ನು ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟು ಬಂದ ನಂತರ ಸುಮಂತ್ರನು ಪಯಣದ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ದಶರಥರಾಜನಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ತುಂಬಾ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಮಾತಾಡಿದ್ದನ್ನು ಸುಮಂತ್ರನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ–

'ಯಾವ ಅಪರಾಧಕ್ಕೆಂದು ರಾಮನನ್ನು ಅಡವಿಗೆ ಅಟ್ಟಲಾಗಿದೆ? ಆತುರಾತುರದಲ್ಲಿ ಕೈಕೇಯಿಗೆ ವಚನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟದ್ದು ಒಳ್ಳೆಯದೇ ಇರಲಿ, ಕೆಟ್ಟದ್ದೇ ಇರಲಿ, ನಮಗೆ ತುಂಬಾ ಕ್ರೋಧವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದೆ.

ಯದಿ ಪ್ರವ್ರಾಜಿತೋ ರಾಮೋ ಲೋಭಕಾರಣಾಕಾರಿತಮ್ ।
ವರದಾನನಿಮಿತ್ತಂ ವಾ ಸರ್ವಥಾ ದುಷ್ಕೃತಂ ಕೃತಮ್ ॥೨೮॥

"ರಾಮನನ್ನು ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಅಟ್ಟಿದ್ದು ಲೋಭದಿಂದಲೇ ಇರಲಿ ಅಥವಾ ಕೈಕೇಯಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ವರದಿಂದಲೇ ಇರಲಿ, ಅದೊಂದು ರಾಜನಿಂದ ನಡೆದ ಘೋರ ಅನರ್ಥವೆಂಬುದು ಖಂಡಿತ.''

ಭರತ

ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡ/೭೨

ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಮರಳಿ ಬಂದ ನಂತರ ಭರತನಿಗೆ ತನ್ನ ಪೂಜ್ಯ ತಂದೆಯ ಮರಣದ ಮತ್ತು ರಾಮನ ವನವಾಸದ ದುರ್ಘಟನೆಗಳು ತಿಳಿದುಬಂದವು. ಇವುಗಳಿಗೆ ತನ್ನ ತಾಯಿಯು ಮೂಲಕಾರಣಳೆಂಬುದನ್ನು ಅರಿತಾಗ ಆತನು ಕುಪಿತನಾದನು. ಯಾವ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ರಾಮನನ್ನು ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸುವ ಘೋರ ಕೃತ್ಯವನ್ನೆಸಗಿದೆ? ರಾಮನಿಂದ ನಡೆದ ಅಪರಾಧವಾದರೂ ಯಾವುದು? ಎಂಬ ಅನೇಕ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೈಕೇಯಿಗೆ ಕೇಳಿ ತರಾಟೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು. ಸ್ವತಃ ಬಲು ಬುದ್ಧಿವಂತೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕೈಕೇಯಿಯು ಆತುರದಿಂದ ಮತ್ತು ಸಡಗರದಿಂದ ಹೀಗೆಂದಳು–

ನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಧನಂ ಕಿಂಚಿದ್ ಧೃತಂ ರಾಮೇಣ ಕಸ್ಯಚಿತ್ ।
ಕಶ್ಚಿನ್ನಾಢ್ಯೋ ದರಿದ್ರೋ ವಾ ತೇನಾಪಾಪೋ ವಿಹಿಂಸಿತಃ ।
ನ ರಾಮಃ ಪರದಾರಾನ್ಸಚಕ್ಷುರ್ಭ್ಯಾಮಪಿ ಪಶ್ಯತಿ ॥೪೮॥
ಮಯಾ ತು ಪುತ್ರ ಶ್ರುತ್ವೈವ ರಾಮಸ್ಯೇಹಾಭಿಷೇಚನಮ್ ।
ಯಾಚಿತಸ್ತೇ ಪಿತಾ ರಾಜ್ಯಂ ರಾಮಸ್ಯ ಚ ವಿವಾಸನಮ್ ॥೪೯॥

"ರಾಮನು ಯಾವದೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಧನವನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿಲ್ಲ; ನಿರಪರಾಧಿಯಾದ ಯಾವ ಶ್ರೀಮಂತನ ಇಲ್ಲವೇ ಬಡವನ ಪ್ರಾಣಾಪಹರಣವನನು ಮಾಡಿಲ್ಲ; ಆತನು ಪರಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಕಣ್ಣೆತ್ತಿಯೂ ನೋಡಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ರಾಮನಿಗೆ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವಾಗಲಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿದ ತಕ್ಷಣ ನಿನಗೆ ರಾಜ್ಯ, ರಾಮನಿಗೆ ವನವಾಸ ಎಂಬೆರಡು ವರಗಳನ್ನು ನಿನ್ನ ಪಿತನಿಂದ ಬೇಡಿಕೊಂಡೆನು."

ಈ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ 'ವರ'ವೆಂಬ ಶಬ್ದವಿರದಿದ್ದರೂ ಅದು ಅಭಿಪ್ರೇತವಿದೆ.

ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡ/೧೦೬

ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದ ರಾಮನನ್ನು ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಪುನಃ ಕರೆತಂದು ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶಪ್ರೇರಿತನಾಗಿ ಭರತನು ರಾಮನು ಭೇಟಿಗೆಂದು ಹೋದನು. ರಾಮನ ಭೇಟಿಯಾದಾಗ, ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಮರಳಲು ಭರತನು ಕಳಕಳಿಯಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು; ಆದರೆ, ರಾಮನು ದೃಢನಿಶ್ಚಯನಾಗಿದ್ದನು.

ಆತನು ಭರತನಿಗೆ– "ನೀನು ತಕ್ಕದ್ದನ್ನೇ ನುಡಿದೆ; ದಶರಥರಾಜನಿಂದ ನೀನು ಕೈಕೇಯಿಯ ಉದರದಿಂದ ಜನಿಸಿರುವೆ; ನಮ್ಮ ತಂದೆಯು ನಿನ್ನ ತಾಯಿಯ ಪ್ರಾಣಿಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿದಾವ ಇವಳಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಗನಿಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವೆನೆಂದು ನಿಮ್ಮ ಅಜ್ಜನೆದುರು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದ್ದನು. ಕನ್ಯೆಯ ಬದಲು ರಾಜ್ಯರೂಪದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ನಿನಗೆ ಕೊಡುವುದಾಗಿ ನಿನ್ನ ಅಜ್ಜನಿಗೆ ವಚನ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಅನಂತರ ಪ್ರಾಣಿಗ್ರಹಣ ನಡೆಯಿತು.

ದೇವಾಸುರೇ ಚ ಸಂಗ್ರಾಮೇ ಜನನ್ಯೈ ತವ ಪಾರ್ಥಿವಃ ।
ಸಂಪ್ರಹೃಷ್ಟೋ ದದೌ ರಾಜಾ ವರಮಾರಾಧಿತಃ ಪ್ರಭುಃ ॥೪॥
ತತಃ ಸಾ ಸಂಪ್ರತಿಶ್ರಾವ್ಯ ತವ ಮಾತಾ ಯಶಸ್ವಿನೀ ।
ಅಯಾಚತ ನರಶ್ರೇಷ್ಠಂ ದ್ವೌ ವರೌ ವರವರ್ಣಿನೀ ॥೫॥
ತವ ರಾಜ್ಯಂ ನರವ್ಯಾಘ್ರ ಮಮ ಪ್ರವ್ರಾಜನಂ ತಥಾ ।
ತಚ್ಚ ರಾಜಾ ತಥಾ ತಸ್ಮೈ ನಿಯುಕ್ತಃ ಪ್ರದದೌ ವರಮ್ ॥೬॥
ತೇನ ಪಿತ್ರಾ ಹಮಪ್ಯತ್ರ ನಿಯುಕ್ತಃ ಪುರುಷರ್ಷಭ ।
ಚತುರ್ದಶ ವನೇ ವಾಸಂ ವರ್ಷಾಣಿ ವರದಾನಿಕಮ್ ॥೭॥

"ಸುರಾಸುರರ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ತಾಯಿಯು ಪೃಥ್ವೀಪತಿಯಾದ ರಾಜನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದುದಕ್ಕಾಗಿ ಆತನು ಸಂತೋಷಗೊಂಡು ನಿನ್ನ ತಾಯಿಗೆ ಎರಡು ವರಗಳನ್ನು ಕೊಡಲು ಸಿದ್ಧನಾದನು. ಆಗ ಎರಡು ವರಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಅವನಿಂದ ಮಾಡಿಸಿ, ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠಳೆನಿಸಿದ ಯಶಸ್ವಿನಿಯಾದ ನಿನ್ನ ಮಾತೆಯು ನಿನಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ, ನನಗೆ ವನವಾಸವನ್ನೂ ಈ ಎರಡು ವರಗಳಿಂದ ಪಡೆದುಕೊಂಡಳು. ವಚನಬದ್ಧವಾದ ರಾಜನು ಈ ವರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು; ಅದರ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ನಾನು ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷ ವನವಾಸದಲ್ಲಿರಬೇಕೆಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು.

ಸತ್ಯವಚನವನ್ನು ಪಾಲಿಸುವ ದರ್ಮಜ್ಞನಾದ ರಾಜನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ನಾನು ಪಾಲಿಸಲೇ ಬೇಕು! ಅದೇ ರೀತಿ ನೀನು ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳಬೇಕೆಂದು ಪಿತನ ಆಜ್ಞೆಯಿರುವದರಿಂದ ನೀನು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಳಲೇಬೇಕು!"

ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡ/೧೧೧

ರಾಮನು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕೆಂದು ಭರತನು ಪರಿಪರಿಯಾಗಿ ರಾಮನಿಗೆ ಬಿನ್ನವಿಸಿದನು; ಆದರೆ ತನ್ನ ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ರಾಮನು ಪರಾವೃತ್ತಗೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಭರತನು ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳುವದು ಮತ್ತು ತಾನು ವನವಾಸದಲ್ಲಿರುವದು ಹೇಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ ಎಂದು ರಾಮನು ಭರತನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿಹೇಳಲು ಯತ್ನಿಸಿದನು. ಕೊನೆಗೆ ರಾಮನು ನುಡಿದದ್ದು ಭರತನಿಗೆ ಸರಿಯೆನಿಸಿತು. ಆಚಮನವನ್ನು ಮಾಡಿ ಭರತನು ಇಂತೆಂದನು–

ಶೃಣ್ವಂತು ಮೇ ಪರಿಷದೋ ಮಂತ್ರಿಣಃ ಶೃಣುಯುಸ್ತಥಾ ॥೨೪॥
ನ ಯಾಚೇ ಪಿತರಂ ರಾಜ್ಯಂ ನನುಶಾಸಾಮಿ ಮಾತರಮ್ ।
ಏವಂ ಪರಮಧರ್ಮಜ್ಞಂ ನಾನುಜಾನಾಮಿ ರಾಘವಮ್ ॥೨೫॥
ಯದಿ ತ್ವವಶ್ಯಂ ವಸ್ತವ್ಯಂ ಕರ್ತವ್ಯಂ ಚ ಪಿತೃರ್ವಚಃ ।
ಅಹಮೇವ ನಿವತ್ಸ್ಯಾಮಿ ಚತುರ್ದಶ ವನೇ ಸಮಾಃ ॥೨೬॥

"ಸಭಿಕರು ಮತ್ತು ಮಂತ್ರಿಗಳು ನನ್ನ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಆಲಿಸಬೆಕು. ನಾನು ರಾಜ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ತಂದೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಲ್ಲ. ಈ ರೀತಿ ವರವನ್ನು ಕೇಳೆಂದು ತಾಯಿಗೆ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ; ಅದೇ ರೀತಿ ಪರಮಧರ್ಮಜ್ಞನಾದ ರಾಮನು ವನಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ವನದಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿ ರಾಮನು ಪಿತನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುವದಿದ್ದರೆ, ನಾನೇ ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷ ವನವಾಸದಲ್ಲಿರುವೆ."

ಸಂಸ್ಕೃತ ಶೋಕದಲ್ಲಿ 'ವರ' ಈ ಶಬ್ದವಿರದಿದ್ದರೂ ಅದು ಅಭಿಪ್ರೇತವಾಗಿದೆ.

ಭರತನ ಭಾಷಣವನ್ನು ಕೇಳಿ, ರಾಮನಿಗೆ ಅಚ್ಚರಿಯಾಯಿತು. ಅವನು ಪುರಜನರಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ಅಂದನು– "ಭರತನು ವನವಾಸದಲ್ಲಿರುವದು ನಡೆಯು ವಂತಿಲ್ಲ. ತಂದೆಯ ಮಾತಿನಂತೆ ಸರಿಯಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವದೆಂದರೆ ನಾನು ವನವಾಸದಲ್ಲಿರಬೇಕು; ಮತ್ತು ಭರತನು ಅಯೋಧ್ಯೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ರಾಜ್ಯಕಾರಭಾರ ಮಾಡಬೇಕು! ರಾಜ್ಯಾಡಳಿತದ ಎಲ್ಲ ಯೋಗ್ಯತೆ ಆತನಲ್ಲಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು. ವನವಾಸವನ್ನು ಪೂರೈಸಿ ಮರಳಿ ಬಂದ ನಂತರ ನಾನು ಪೃಥ್ವಿಯ ಪರಿಪಾಲನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವೆನು.

ವೃತೋ ರಾಜಾ ಹಿ ಕೈಕೇಯ್ಯಾ ಮಯಾ ತದ್ವಚನಂ ಕೃತಮ್ ।
ಅನೃತಾನ್ಮೋಚಯಾನೇನ ಪಿತರಂ ತಂ ಮಹೀಪತಿಮ್ ॥೩೨॥

“ಕೈಕೇಯಿಯು ರಾಜನ ಬಳಿ ವರವನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಡಳು. ಆ ವಚನವನ್ನು ನಾನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರುವೆನು. ಹೇ ಭರತನೇ, ನಾನು ಹೇಳಿದಂತೆ ನಡೆಸುಕೊಂಡು ನೀನು ನಮ್ಮ ತಂದೆಯನ್ನು ಅಸತ್ಯನಾಗದಂತೆ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸು.”

ರಾಮನು ಸೀತೆಗೆ ಹೇಳಿದ ಕಥೆ
ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡ/೨೬

ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಸಿದ್ಧನಾದ ರಾಮನು ಕೌಸಲ್ಯೆಯನ್ನು ವಂದಿಸಿ, ಸೀತೆಯ ಬಳಿ ಬಂದನು. ಯುವರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕದ ಸಮಯವು ಸಮೀಪಿಸಿದ್ದರೂ, ಮುಖದ ಮೇಳೆ ಹಾಸ್ಯದ ಕಳೆಯಿರದ, ಅಧೋಮುಖನಾದ ರಾಮನನ್ನು ಕಂಡು ಸೀತೆಯು ವಿಸ್ಮಯಗೊಂಡಳು. ಆಗ ರಾಮನು ಸೀತೆಗೆ ಹೀಗೆಂದನು– “ಎಲೈ ಧರ್ಮಚಾರಿಣಿಯಾದ ಜಾನಕಿಯೇ, ನನ್ನ ಪಿತನು ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಕಳುಹುತ್ತಿದ್ದಾನೆಂಬುದನ್ನು ಕೇಳು!

ರಾಜ್ಞಾ ಸತ್ಯಪ್ರತಿಜ್ಞೇನ ಪಿತ್ರಾ ದಶರಥೇನ ವೈ ।
ಕೈಕೇಯ್ಯೈ ಮಮ ಮಾತ್ರೇ ತು ಪುರಾ ದತ್ತೌ ಮಹಾವರೌ ॥೨೧॥
ತಯಾದ್ಯ ಮಮ ಸಜ್ಜೇಽಸ್ಮಿನ್ನಭಿಷೇಕೇ ನೃಪೋದ್ಯತೇ ।
ಪ್ರಚೋದಿತಃ ಸ ಸಮಯೋ ಧರ್ಮೇಣ ಪ್ರತಿನಿರ್ಜಿತಃ ॥೨೨॥
ಚತುರ್ದಶ ಹಿ ವರ್ಷಾಣಿ ವಸ್ತವ್ಯಂ ದಂಡಕೇ ಮಯಾ ।
ಪಿತ್ರಾ ಮೇ ಭರತಶ್ಚಾಪಿ ಯೌವರಾಜ್ಯೇ ನಿಯೋಜಿತಃ ॥೨೩॥

“ಸತ್ಯ ಪ್ರತಿಜ್ಞನಾದ ನಮ್ಮ ತಂದೆ ದಶರಥನು ನನ್ನ ತಾಯಿಯಾದ ಕೈಕೇಯಿಗೆ ಈ ಮೊದಲು ಎರಡು ವರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ರಾಜನ ಉಪಕ್ರಮದಂತೆ ಇಂದು ನನಗೆ ಅಭಿಷೇಕವಾಗುವದನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನಂತರ ಕೈಕೇಯಿಯು ಮೊದಲಿನ ಸಂಕೇತವನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟು ಧರ್ಮಬಂಧನದಿಂದ ರಾಜನನ್ನು ವಶ ಮಾಡಿಕೊಂಡಳು; ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷ ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾಸವಿರಬೇಕು; ಮತ್ತು ಭರತನಿಗೆ ಯುವರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು! ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಯಾಗಿದೆ.

“ಪಿತನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಸತ್ಯಗೊಳಿಸಲು ನಾನು ಇಂದು ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ನಿನಗೆ ತಿಳಿಸಲೋಸುಗ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ.” ತಾನು ಇಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಅವಳು ಹೇಗೆ ವರ್ತನೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ರಾಮನು ಅವಳಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಪುನರುಲ್ಲೇಖ

೧

ಅರಣ್ಯಕಾಂಡ/೨

ವಿರಾಧನು ಸೀತೆಯನ್ನೆತ್ತಿ ತನ್ನ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡುದನ್ನು ಕಂಡು ರಾಮನಿಗೆ ಅತೀವ ದುಃಖವಾಯಿತು. ತನಗಾದ ವ್ಯಥೆಯನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಎದುರು ಹೀಗೆ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದನು–

ಯದಭಿಪ್ರೇತಮಸ್ಮಾಸು ಪ್ರಿಯಂ ವರವೃತಂ ಚ ಯತ್ ॥೧೮॥
ಕೈಕೇಯ್ಯಾಸ್ತು ಸುಸಂವೃತ್ತಂ ಕ್ಷಿಪ್ರಮದ್ಯೈವ ಲಕ್ಷಣ ।
ಯಾ ನ ತುಷ್ಯತಿ ರಾಜ್ಯೇನ ಪುತ್ರಾರ್ಥೇ ದೀರ್ಘದರ್ಶಿನೀ ॥೧೯॥
ಯಯಾಹಂ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ಪ್ರಿಯಂ ಪ್ರಸ್ಥಾಪಿತೋ ವನಮ್ ।
ಅದ್ಯೇದಾನೀಂ ಸಕಾಮಾ ಸಾ ಯಾ ಮಾತಾ ಮಧ್ಯಮಾ ಮಮ ॥೨೦॥

"ಲಕ್ಷ್ಮಣನೇ, ಕೈಕೇಯಿಯಾದರೋ ವನದಲ್ಲಿ ನಾವು ಕಷ್ಟಪಡಬೇಕೆಂದು ಬಯಸಿದಳು. ಅದೇ ರೀತಿ ವರಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ತನಗೆ ಹಿತವಾದುದನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದಳು; ಅದೆಲ್ಲವೂ ಇಂದು ಅವಳು ಪಡೆದಂತಾಯಿತು. ಅವಳು ಅತಿ ದೂರದರ್ಶಿಯಾಗಿದ್ದರಿಂದ ತನ್ನ ಮಗನಿಗೆ ರಾಜ್ಯ ದೊರೆತದ್ದು ಸಾಲದೇ, ಅದು ಆತನಿಗೆ ಚಿರವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ನಮ್ಮ ನಾಶವನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ."

೨

ಅರಣ್ಯಕಾಂಡ/೪೭

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ವೇಷದಲ್ಲಿ ಬಂದವನು ರಾವಣನಿರುವನೆಂದು ಸೀತೆಯು ಗುರುತಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅತಿಥಿಯು ಕೇಳಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಉತ್ತರಿಸದಿದ್ದರೆ ಆತನು ಶಪಿಸಬಹುದೆಂಬ ಭೀತಿಯಿಂದ ಸೀತೆಯು ರಾವಣನಿಗೆ ತನ್ನ ಎಲ್ಲ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನೂ ಹೇಳಿದಳು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ ವರದ ಉಲ್ಲೇಖವು ಬಂದಿದೆ.

ಕೈಕೇಯೀ ನಾಮ ಭರ್ತಾರಂ ಮಮಾರ್ಯಾ ಯಾಚತೇ ವರಮ್ ॥೬॥

ಕೈಕೇಯಿಯು ತನ್ನ ಪತಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ವರವನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಡಳು.

ಪರಿಗೃಹ್ಯ ತು ಕೈಕೇಯೀ ಶ್ವಶುರಂ ಸುಕೃತೇನ ಮೇ ।
ಮಮ ಪ್ರವ್ರಾಜನಂ ಭರ್ತುರ್ಭರತಸ್ಯಾಭಿಷೇಚನಮ್ ॥೭॥
ದ್ವಾವಯಾಚತ ಭರ್ತಾರಂ ಸತ್ಯಸಂಧಂ ನೃಪೋತ್ತಮಮ್ ॥೮॥

"ನನ್ನ ಮಾವನಿಗೆ ಅವಳು ಧರ್ಮದ ಶಪಥವನ್ನಿಟ್ಟಳು; ಅನಂತರ ನನ್ನ ಪತಿಗೆ ವನವಾಸ ಮತ್ತು ಭರತನಿಗೆ ಅಭಿಷೇಕ ಎಂಬ ಎರಡು ವರಗಳನ್ನು ಕೈಕೇಯಿಯು ಸತ್ಯ ವಚನಿಯಾದ, ನೃಪಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ತನ್ನ ಗಂಡನಿಂದ (ದಶರಥನಿಂದ) ಬೇಡಿಕೊಂಡಳು.

"ಕೊಟ್ಟ ವಚನವನ್ನು ಈಡೇರಿಸದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅಸುನೀಗುವ ಭಯವನ್ನು ತೋರಿಸಿದಳು."

೩

ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾಕಾಂಡ/೫೯

ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತದಲ್ಲಿಯ ಗುಹೆಯಿಂದ ಹೊರಬಂದ ವಾನರರನ್ನು ಕಂಡು ಗೃಧ್ರರಾಜನಾದ ಸಂಪಾತಿಗೆ ಆನಂದವಾಯಿತು. ಪ್ರಾಯೋಪವೇಶನ ಮಾಡಲಿರುವ ಒಂದೊಂದು ಕಪಿಯು ಮೃತವಾದಂತೆ ಅದನ್ನು ತಾನು ಭಕ್ಷಿಸಬಹುದಾದ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಆತನಿಗೆ ಸಂತೋಷವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಸಂಪಾತಿಯನ್ನು ನೋಡಿದ ನಂತರ ಅಂಗದನು ಹನುಮಂತನಿಗೆ ಇಂತೆಂದನು– "ಈ ಗೃಧ್ರರಾಜನು ವಾನರರ ನಾಶಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇಲ್ಲಿ ಬಂದಂತಿದೆ. ಜಟಾಯುವಿನ ಮರಣ, ದಶರಥನ, ಮರಣ, ಮತ್ತು ಸೀತೆಯ ಅಪಹರಣ– ಇವುಗಳಿಂದ ವಾನರರು ಸಂಕಟದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿದ್ದಾರೆ."

ಸೀತೆಯ ಸಹಿತವಾಗಿ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿಯ ವಾಸ್ತವ್ಯ, ರಾಮನ ಬಾಣದಿಂದ ವಾಲಿಯ ವಧೆ, ಮತ್ತು ರಾಮನ ಕೋಪದಿಂದ ಎಲ್ಲ ರಾಕ್ಷಸರ ವಧೆ ಇತ್ಯಾದಿ–

ಕೈಕೇಯ್ಯಾ ವರದಾನೇನ ಇದಂ ಚ ವಿಕೃತಂ ಕೃತಮ್ ॥೧೬॥

ಈ ಎಲ್ಲ ಅನರ್ಥಗಳು ದಶರಥರಾಜನು ಕೈಕೇಯಿಗೆ ವರ ಕೊಟ್ಟ ಕಾರಣ ದಿಂದಾಗಿವೆ.

೪

ಸುಂದರಕಾಂಡ/೩೩

ಸೀತೆಯ ಭೇಟಿಗೆಂದು ಅಶೋಕವನಕ್ಕೆ ಬಂದ ಹನುಮಂತನ ಬಗ್ಗೆ ಅವಳಿಗೆ ಸಂದೇಹವುಂಟಾಯಿತು. ಆಗ ಆತನು ತಾನು ರಾಮದೂತನೆಂದು ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟನು. ಹನುಮಂತನು ವಿಚಾರಿಸಿದ ಕಾರಣ ಸೀತೆಯು ತನ್ನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ: "ನಾನು ದಶರಥಪುತ್ರನಾದ ರಾಮನ ಪತ್ನಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ. ರಾಮನಿಗೆ ಯುವರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕದ ಸಿದ್ಧತೆ ನಡೆದಾಗ ಕೈಕೇಯಿಯು ದಶರಥನಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ಎಂದಳು: 'ರಾಮನಿಗೆ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವಾಗುವುದಿದ್ದರೆ ನನಗೆ ಊಟವೂ ಬೇಡ; ಪಾನೀಯವೂ ಬೇಡ!'

ಯತ್ತದುಕ್ತಂ ತ್ವಯಾ ವಾಕ್ಯಂ ಪ್ರೀತ್ಯಾ ನೃಪತಿಸತ್ತಮ ।
ತಚ್ಚೇನ್ನ ವಿತಥಂ ಕಾರ್ಯಂ ವನಂ ಗಚ್ಛತು ರಾಘವಃ ॥೨೧॥
ಸ ರಾಜಾ ಸತ್ಯವಾಗ್ದೇವ್ಯಾ ವರದಾನಮನುಸ್ಮರನ್ ।
ಮುಮೋಹ ವಚನಂ ಶ್ರುತ್ವಾ ಕೈಕೇಯ್ಯಾಃ ಕ್ರೂರಮಪ್ರಿಯಮ್ ॥೨೨॥

"ಆಗ ನೀನು ವರದಾನರೂಪ ಪ್ರಿಯಭಾಷಣವನ್ನು ನನ್ನ ಬಳಿ ಮಾಡಿರುವೆ; ಆ ಪ್ರಿಯವಚನವು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಬಾರದೆಂದಿದ್ದರೆ, ರಾಮನು ವನಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಿ!" ಕೈಕೇಯಿಯ ಈ ಕಠೋರ ಹಾಗೂ ಅಪ್ರಿಯವಾದ ಭಾಷಣವನ್ನು ಕೇಳಿ, ದಶರಥನಿಗೆ ತಾನು ಆಕೆಗೆ ಕೊಟ್ಟ ವರಗಳ ಸ್ಮರಣೆಯಾಯಿತು. ಆ ಸತ್ಯವಚನ ರಾಜನು ಮೂರ್ಛೆ ಹೋದನು. ಸೀತೆಯು ಹನುಮಂತನಿಗೆ ಇದನ್ನು ಹೇಳಿದಳು.

೨. ಬ್ರಹ್ಮದೇವ < ವಾಲ್ಮೀಕಿ

ಬಾಲಕಾಂಡ/೨

ಕಾಮಭೋಗಾಸಕ್ತ ಕ್ರೌಂಚ ಪಕ್ಷಿಯ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯ ಗಂಡುಪಕ್ಷಿಯನ್ನು ಒಬ್ಬ ನಿಷಾದನು ಕೊಂದುದನ್ನು ಕಂಡು ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಋಷಿಯ ಬಾಯಿಯಿಂದ–

ಮಾ ನಿಷಾದ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಂ ತ್ವಮಗಮಃ ಶಾಶ್ವತೀಃ ಸಮಾಃ ।

ಎಂಬ ಶಾಪವಾಣಿಯು ಹೊರಬಂದಿತು; ಆದರೆ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಕೆಡಿಸುವ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಬಾರದಿತ್ತೆಂದು ಕೊರಗು ಉಂಟಾಯಿತು; ಆದ್ದರಿಂದ

ಆತನಿಗೆ ತುಂಬ ಕೆಡಕೆನಿಸಿತು. ಈ ಶ್ಲೋಕಬದ್ಧ ಶಾಪವಾಣಿಯು ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಾಳಹಾಕುತ್ತಿದ್ದ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಆತನ ಭೇಟಿಗೆ ಬಂದನು. ಅರ್ಘ್ಯ, ಪಾದ್ಯ, ಆಸನ ವಂದನಾದಿಗಳಿಂದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನನ್ನು ಯಥಾಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಪೂಜಿಸಿದನು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು. ಚಿಂತಾಗ್ರಸ್ತನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ನಗುನಗುತ್ತ ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದನು: "ನಿನ್ನಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಶಾಪೋದ್ಗಾರವಿದ್ದರೂ, ಅದು ಯಶೋರೂಪವಾಗುವದು! ಏಕೆಂದರೆ ನನ್ನ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಸರಸ್ವತಿಯು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ನಿನ್ನ ವಾಣಿಯು ಯತ್ಕಿಂಚಿತವೂ ಸುಳ್ಳಾಗಲಾರದು." ಹೀಗೆಂದು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಈ ರೀತಿ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು:

ಕುರು ರಾಮಕಥಾಂ ಪುಣ್ಯಾಂ ಶ್ಲೋಕಬದ್ಧಾಂ ಮನೋರಮಾಮ್ ।
ಯಾವತ್ಸ್ಥಾಸ್ಯಂತಿ ಗಿರಿಯಃ ಸರಿತಶ್ಚ ಮಹೀತಲೇ ॥೩೬॥
ತಾವದ್ರಾಮಯಣಕಥಾ ಲೋಕೇಷು ಪ್ರಚರಿಷ್ಯತಿ ।
ಯಾವದ್ರಾಮಸ್ಯ ಚ ಕಥಾ ತ್ವತ್ಕೃತಾ ಪ್ರಚರಿಷ್ಯತಿ ॥೩೭॥
ತಾವದೂರ್ಧ್ವಮಧಶ್ಚ ತ್ವಂ ಮಲ್ಲೋಕೇಷು ನಿವತ್ಸ್ಯಸಿ ॥೩೮॥

"ಮನೋಹರವಾದ, ಪುಣ್ಯಕಾರಕವಾದ ಈ ಶ್ಲೋಕಬದ್ಧ ರಾಮ ಕಥೆಯನ್ನು ನೀನು ಬಣ್ಣಿಸು! ಗಿರಿನದಿಗಳು ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿರುವವರೆಗೆ ರಾಮ ಕಥೆಯು ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುವದು. ನೀನು ರಚಿಸಿದ ರಾಮಕಥೆಯು ಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ ವರೆಗೆ (ನಿನ್ನ ಕ್ರೋಧದ ಕಾರಣದಿಂದ) ಕೆಳಮಟ್ಟದಲ್ಲಿರಲು ಯೋಗ್ಯನಾದ ನೀನು ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಉನ್ನತಮಟ್ಟದಲ್ಲಿದ್ದ ನನ್ನ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗುವೆ!"

ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ತಲೆಬಾಗಿ ಮನ್ನಿಸಿ, ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ರಚಿಸಿದನು.

ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಶಬ್ದಗಳು ವರದಾನದಂತಿದ್ದರೂ ಅದರ ಉಲ್ಲೇಖವು 'ವರ'ವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಿಲ್ಲ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಶಬ್ದಗಳು ಆಶೀರ್ವಾದದ ಸಮವಾಗಿ 'ಸದಿಚ್ಛೆ'ಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವಂತಾಗಿವೆ.

ಇದನ್ನು ವರವೆಂದು ಬಗೆದರೆ ಇದು 'ಅಯಾಚಿತ' ವರವಾಗಿದೆ.

೩. ಮುನಿಗಳು < ಕುಶ–ಲವ

ಬಾಲಕಾಂಡ/೪

ಒಮ್ಮೆ ಸಕಲಗುಣಸಂಪನ್ನರಾದ, ಭಾಗ್ಯವಂತರಾದ ಕುಶ–ಲವರು ಋಷಿಗಳ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ರಾಮಾಯಣ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಹಾಡಲು ಉಪಕ್ರಮಿಸಿದಾಗ ಶ್ರೋತೃಗಳ ನೇತ್ರಗಳು ಬಾಷ್ಪಭರಿತವಾದವು. ಎಲ್ಲರೂ ಆ ಬಾಲಕರನ್ನು ಬಲು ಅಕ್ಕರೆಯಿಂದ ಶ್ಲಾಘಿಸಿದರು. ತಮ್ಮ ಹತ್ತಿರ ಇದ್ದುದನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಯಾರ ಬಳಿ ಕೊಡಲು ಯಾವ ಸಂಗತಿಯೂ ಇರದವರು ಬಾಯಿತುಂಬ ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದರು. ಈ ಬಾಲಕರಿಗೆ ದೀರ್ಘಾಯುಸ್ಸನ್ನು ಕೋರಿದರು.

ದದುಶ್ಚೈವಂ ವರಾನ್ಸರ್ವೇ ಮುನಯಃ ಸತ್ಯವಾದಿನಃ ॥೨೬॥

ಯಾರ ಮಾತು ಎಂದಿಗೂ ಸುಳ್ಳಾಗುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಂಥ ಮುನಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ವರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಈ ವರಗಳು ಯಾವವು? ಅವುಗಳ ಸ್ವರೂಪ ಯಾವದು? ಎಷ್ಟು ವರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು? ಎಂಬುದು ನಿಶ್ಚಿತವಿಲ್ಲ. ಇವು 'ಅಯಾಚಿತ' ವರಗಳಾಗಿವೆ.

೪. ಬ್ರಹ್ಮದೇವ < ರಾವಣ

ಬಾಲಕಾಂಡ/೧೫

ದಶರಥನ ಬಿನ್ನಹವನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ ಋಷ್ಯಶೃಂಗಮುನಿಯು ಪುತ್ರಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಸಾಧನವಾಗುವ ಇಷ್ಟಿಯನ್ನು (ಯಾಗ) ಆರಂಭಿಸಿದನು. ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರ ಸಹಿತವಾಗಿ ಹವನ ಮಾಡಿದನು. ಹವ್ಯವನ್ನು ಯಥಾವಿಧಿಯಾಗಿ ಪ್ರತಿಗ್ರಹಿಸಲು ದೇವತೆಗಳು, ಗಂಧರ್ವರು, ಸಿದ್ಧರು, ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಅಲ್ಲಿ ಸೇರಿದರು. ತನ್ನ ಆಂತರಿಕ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಯಾರ ಕಣ್ಣಿಗೂ ಗೋಚರನಾಗದೇ ಆ ಯಜ್ಞ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಉಪಸ್ಥಿತನಾಗಿದ್ದನು. ಅಲ್ಲಿ ಸೇರಿದವರೆಲ್ಲರೂ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ವಿನಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಬೇಡಿಕೊಂಡರು.

"ಹೇ ಭಗವಾನ್, ನಿಮ್ಮ ಕೃಪಾಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಉನ್ಮತ್ತನಾದ ರಾವಣನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನು ತನ್ನ ಬಲದಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನೆಲ್ಲ ಪೀಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ತ್ವಯಾ ತಸ್ಮೈ ವರೋ ದತ್ತಃ ಪ್ರೀತೇನ ಭಗವಂಸ್ತದಾ ।
ಮಾನಯಂತಶ್ಚ ತಂ ನಿತ್ಯಂ ಸರ್ವಂ ತಸ್ಯ ಕ್ಷಮಾಮಹೇ ॥೭॥

"ಹೇ ಭಗವನ್, ತಾವು ಪ್ರಸನ್ನರಾಗಿ ಆತನಿಗೆ ವರ ಕೊಟ್ಟ ಸಮಯದಿಂದ ನಿಮ್ಮ ವಚನವನ್ನು ಗೌರವಿಸಲೋಸುಗ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಹನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆ." ಆ ದುರ್ಮತಿಯು ತ್ರೈಲೋಕ್ಯವನ್ನು ಪೀಡಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಸ್ವರ್ಗಾಧಿಪತಿಯಾದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಜಯಿಸುವ ಅಭಿಲಾಷೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ."

ಋಷೀನ್ಯಕ್ಷಾನ್ಸಗಂಧರ್ವಾನ್ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನಸುರಾಂಸ್ತದಾ ।
ಅತಿಕ್ರಾಮತಿ ದುರ್ಧರ್ಷೋ ವರದಾನೇನ ಮೋಹಿತಃ ॥೯॥

"ನಿಮ್ಮ ವರದಾನದಿಂದ ನಿರ್ಭೀತನಾದ ಈ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಯಾರೂ ಸೋಲಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಈತನು ಋಷಿ, ಗಂಧರ್ವ್, ಯಕ್ಷ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮತ್ತು ಅಸುರರನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ."

ದೇವತೆಗಳ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಕೊಂಚಕಾಲ ಆಲೋಚಿಸಿ ಈ ರೀತಿ ಅಂದನು: "ಆ ದುರಾತ್ಮನನ್ನು ವಧಿಸುವ ಒಂದು ಉಪಾಯವು ನನಗೆ ತೋಚಿದೆ.

ತೇನ ಗಂಧರ್ವಯಕ್ಷಾಣಾಂ ದೇವತಾನಾಂ ಚ ರಕ್ಷಸಾಮ್ ।
ಅವಧ್ಯೋಽಸ್ಮೀತಿ ವಾಗುಕ್ತಾ ತಥೇತ್ಯುಕ್ತೇ ಚ ತನ್ಮಯಾ ॥೧೩॥
ನಾಕೀರ್ತಯದವಜ್ಞಾನಾತ್ತದ್ರಕ್ಷೋ ಮಾನುಷಾಂಸ್ತದಾ ।
ತಸ್ಮಾತ್ಸ ಮಾನುಷಾದ್ವಧ್ಯೋ ಮೃತ್ಯುರ್ನಾನ್ಯೋಽಸ್ಯ ವಿದ್ಯತೇ ॥೧೪॥

" 'ಗಂಧರ್ವ, ಯಕ್ಷ, ದೇವತೆಗಳು ಮತ್ತು ರಾಕ್ಷಸರು ಇವರಿಂದ ನನಗೆ ಸಾವು ಇರಬಾರದು' ಎಂದು ಆತನು ವರವನ್ನು ಬೇಡಿದಾಗ ನಾನು 'ತಥಾಸ್ತು' ಎಂದೆನು. ರಾವಣನಿಗೆ ಮಾನವರ ಪರಿವೆ ಇರದ ಕಾರಣ ವರವನ್ನು ಬೇಡುವಾಗ ಆತನು ಮಾನವರ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ಮಾನವನಿಂದ ಅವನ ವಧೆಯಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇದೆ. ಅವನನ್ನು ವಧಿಸುವದು ಬೇರೆ ಯಾರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ." ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ದೇವತೆಯರೆಲ್ಲರೂ ಸಂತೋಷಗೊಂಡರು. ಅವರು ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ ಇಂತೆಂದರು: "ಲೋಕಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ನೀವು ಮಾನವಾವತಾರವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ರಾವಣನನ್ನು ವಧಿಸಬೇಕು! ಇನ್ನಿತರರಿಂದ ಅವನು ಸಾಯುವಂತಿಲ್ಲ; ಕೇವಲ ಮನುಷ್ಯರಿಂದ ಮಾತ್ರ ಆತನ ಮರಣವಿದೆಯೆಂದು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ:"

ಬಾಲಕಾಂಡ/೧೬

ರಾವಣನು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಬಹುಕಾಲದವರೆಗೆ ಘೋರ ತಪಶ್ಚರ್ಯೆಯನ್ನು ಆಚರಿಸಿದ್ದನು.

ಯೇನ ತುಷ್ಟೋಽಭವದ್ಬ್ರಹ್ಮಾ ಲೋಕಕೃಲ್ಲೋಕಪೂರ್ವಜಃ ॥೪॥
ಸಂತುಷ್ಟಃ ಪ್ರದದೌ ತಸ್ಮೈ ರಾಕ್ಷಸಾಯ ವರಂ ಪ್ರಭುಃ ।
ನಾನಾವಿಧೇಭ್ಯೋ ಭೂತೇಭ್ಯ ಭಯಂ ನಾನ್ಯತ್ರ ಮಾನುಷಾತ್ ॥೫॥
ಅವಜ್ಞಾತಾಃ ಪುರಾ ತೇನ ವರದಾನೇ ಹಿ ಮಾನವಾಃ ।
ಏವಂ ಪಿತಾಮಹಾತ್ತಸ್ಮಾದ್ವರದಾನೇನ ಗರ್ವಿತಃ ॥೬॥
ಉತ್ಸಾದಯತಿ ಲೋಕಾನ್ ತ್ರೀನ್ಸ್ತ್ರಿಯಶ್ಚಾಪ್ಯಪಕರ್ಷತಿ ।
ತಸ್ಮಾತ್ತಸ್ಯ ವಧೋ ದೃಷ್ಟೋ ಮಾನುಷೇಭ್ಯಃ ಪರಂತಪ ॥೭॥

ಆಗ ಲೋಕಗಳ ಆದ್ಯಜನಕವಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ "ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಯಿಂದಲೂ ನಿನಗೆ ಭಯವಿಲ್ಲ!" ಎಂಬ ವರವನ್ನು ಆತನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು; ಏಕೆಂದರೆ ಆ ರಾಕ್ಷಸನು ವರವನ್ನು ಬೇಡುವಾಗ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸಿರಲಿಲ್ಲ; ಈ ರೀತಿ ವರವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ಪಡೆದನಂತರ ಈ ರಾಕ್ಷಸನು ಗರ್ವಿಷ್ಠನಾಗಿ ಮೂರು ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಧ್ವಂಸಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಪರರ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನೂ ಈತನು ಎಳೆದೊಯ್ಯಲಾರಂಭಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗಿರುವದರಿಂದ, ಹೇ ಶತ್ರುತಾಪನನೇ, ಮನುಷ್ಯನಿಂದಲೇ ಆತನ ವಧೆ ನಡೆಯುವದು ಖಂಡಿತ."

ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೧೦

ರಾಮನು ಕೇಳಿದ ಕಾರಣ ಅಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಯು, ರಾವಣನ ತಪಶ್ಚರ್ಯೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಆತನಿಗೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಯಾವ ಆಹಾರಪಾನೀಯಗಳನ್ನೂ ಸೇವಿಸದೆ ರಾವಣನು ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಚರಿಸಿದನು. ಒಂದು ಸಹಸ್ರ ವರ್ಷದ ತಪಸ್ಸಿಗೊಮ್ಮೆ ಅಗ್ನಿದೇವತೆಗೆ ತನ್ನ ಒಂದು ಶಿರವನ್ನು ಹವನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ ರೀತಿ ಒಂಬತ್ತು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳು ಮುಗಿದಾಗ ತನ್ನ ಒಂಬತ್ತು ಶಿರಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿದ್ದನು. ಹತ್ತುಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳು ಪೂರ್ತಿಗೊಂಡಾಗ ರಾವಣನು ತನ್ನ ಹತ್ತನೆಯ ಶಿರವನ್ನು ಅಗ್ನಿದೇವತೆಗೆ ಅರ್ಪಿಸಲು ಸಿದ್ಧನಾದನು. ಆಗ ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳ

ಸಮೇತ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ರಾವಣನ ಎದುರು ಪ್ರಕಟನಾಗಿ “ಹೇ ದಶಗ್ರೀವನೇ, ನಾನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿದ್ದೇನೆ” ಎಂದನು.

ಶೀಘ್ರಂ ವರಯ ಧರ್ಮಜ್ಞವರೋ ಯಸ್ತೇಽಭಿಕಾಂಕ್ಷಿತಃ ।
ಕಂ ತೇ ಕಾಮಂ ಕರೋಮ್ಯದ್ಯ ನ ವೃಥಾ ತೇ ಪರಿಶ್ರಮಃ ॥೧೪॥

“ಹೇ ಧರ್ಮಜ್ಞನೇ, ನಿನಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ವರವನ್ನು ಸತ್ವರವಾಗಿ ಬೇಡಿಕೊ! ನಿನ್ನ ಪರಿಶ್ರಮವು ವ್ಯರ್ಥವಾಗದಂತೆ ನಿನ್ನ ಯಾವ ಮನೋರಥವನ್ನು ನಾನು ಈಡೇರಿಸಲಿ?”

ಸಂತೋಷಗೊಂಡ ರಾವಣನು ಶಿರಬಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ಎಂದನು:

ಭಗವನ್ಪ್ರಾಣಿನಾಂ ನಿತ್ಯಂ ನಾನ್ಯತ್ರ ಮರಣಾದ್ ಭಯಮ್ ।
ನಾಸ್ತಿ ಮೃತ್ಯುಸಮಃ ಶತ್ರುರಮರತ್ವಮಹಂ ವೃಣೇ ॥೧೬॥

“ಹೇ ಭಗವಾನ್, ಮರಣಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಭಯವು ಪ್ರಾಣಿಮಾತ್ರರಿಗಿಲ್ಲ. ಮೃತ್ಯುವಿನಂತಹ ಶತ್ರು ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ; ಆ ಕಾರಣ ನಾನು ಅಮರತ್ವವನ್ನು ಬೇಡುತ್ತೇನೆ.”

“ಪೂರ್ಣ ಅಮರತ್ವವು ದೊರಕುವದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ! ನೀನು ಇನ್ನೊಂದು ವರವನ್ನು ಬೇಡು!” ಎಂದು ಬ್ರಹ್ಮನು ಹೇಳಿದಾಗ ರಾವನಣು ಕರಾಂಜಲಿಬದ್ಧನಾಗಿ ಈ ರೀತಿ ಕೇಳಿದನು:

ಸುಪರ್ಣನಾಗಯಕ್ಷಾಣಾಂ ದೈತ್ಯದಾನವರಕ್ಷಸಾಮ್ ।
ಅವಧ್ಯೋಽಹಂ ಪ್ರಜಾಧ್ಯಕ್ಷ ದೇವತಾನಾಂ ಚ ಶಾಶ್ವತ ॥೧೯॥
ನಹಿ ಚಿಂತಾ ಮಮಾನ್ಯೇಷು ಪ್ರಾಣಿಷ್ವಮರಪೂಜಿತ ।
ತೃಣಭೂತ ಹಿ ತೇ ಮನ್ಯೇ ಪ್ರಾಣಿನೋ ಮಾನುಷಾದಯಃ ॥೨೦॥

“ಹೇ ಪ್ರಜಾಧಿಪತಿಯೇ, ಹೇ ಸನಾತನನೇ, ಗರುಡ, ನಾಗ, ಯಕ್ಷ, ದೈತ್ಯ, ದಾನವ, ರಾಕ್ಷಸ ಮತ್ತು ದೇವತೆಗಳಿಂದ ನನ್ನ ವಧೆ ನಡೆಯಕೂಡದು! ಹೇ ದೇವಗಣ್ಯನೇ, ಇನ್ನಿತರ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಭಯ ನನಗಿಲ್ಲ, ಮನುಷ್ಯಾದಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ನನಗೆ ಕಸದ ಸಮಾನ” ಎಂದನು. ಆಗ ಬ್ರಹ್ಮನು, “ನೀನು ಕೇಳಿದುದೆಲ್ಲವೂ ಆಗುವದು!” ಎಂಬ ಆಶ್ವಾಸನೆಯನ್ನಿತ್ತನು.

ಆಗ ದೇವತೆಗಳು, ಯಕ್ಷ, ರಾಕ್ಷಸ, ಋಷಿ, ಮಾನವಾದಿ ಸಮೂಹಗಳಲ್ಲಿ ಈ ವರದ ಬಗ್ಗೆ ಭಿನ್ನಭಿನ್ನ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳು ಪ್ರಕಟವಾದವೆಂದು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

ಈ ಮೇಲಿನ ವರದ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಕಟವಾದ ಅನೇಕರ ವಿವಿಧ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳು

ರಾಮ

ಯುದ್ಧಕಾಂಡ/೩೭

ವಿಭೀಷಣನಿಂದ ರಾವಣನ ದುಷ್ಕೃತ್ಯಗಳ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನೇ ಕೇಳಿದ ರಾಮನು ಯೋಚಿಸಿ, ಒಂದು ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಆತನ ಮುಂದಿಡುತ್ತಾರೆ:

ಲಂಕೆಯ ಪೂರ್ವದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ನೀಲನು, ದಕ್ಷಿಣದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಅಂಗದನು, ಪಶ್ಚಿಮದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಅತರ್ಕ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಹನುಮಂತನು, ಈ ರೀತಿ ಅನೇಕ ವಾನರರ ಸಹಿತವಾಗಿ ರಾಕ್ಷಸರ ಮೇಲೆ ಏರಿಹೋಗಬೇಕು!

ದೈತ್ಯದಾನವಸಮಘಾನಾಮೃಷೀಣಾಂ ಚ ಮಹಾತ್ಮನಾಮ್ ।
ವಿಪ್ರಕಾರಪ್ರಿಯಃ ಕ್ಷುದ್ರೋ ವರದಾನಬಲಾನ್ವಿತಃ ॥೨೯॥
ಪರಿಕ್ರಮತಿ ಯಃ ಸರ್ವಾಂಲ್ಲೋಕಾನ್ಸಂತಾಪಯನ್ಪ್ರಜಾಃ ।
ತಸ್ಯಾಹಂ ರಾಕ್ಷಸೇಂದ್ರಸ್ಯ ಸ್ವಯಮೇವ ವಧೇ ಧೃತಃ ॥೩೦॥

ವರಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾದ್ದರಿಂದ ಬಲಗೊಂಡ ಆ ನೀಚನು, ದೈತ್ಯ, ದಾನವ ಮತ್ತು ಮಹಾತ್ಮರಾದ ಋಷಿಗಳನ್ನೂ ಪೀಡಿಸುವದರಲ್ಲಿ ಆನಂದಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ದುಃಖವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ಅವರ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ವಶಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಆ ರಾಕ್ಷಸಾಧಿಪತಿಯಾದ ರಾವಣನನ್ನು ವಧಿಸುವ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ನಾನು ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ರಾವಣನು ಇರುವ ನಗರದ ಉತ್ತರದ್ವಾರದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡನೆ ನಾನು ಒಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವೆ.

ಯುದ್ಧಕಾಂಡ/೪೧

ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ರಾಮನು ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಿದನು. ಯುದ್ಧವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವ ಮೊದಲು, ರಾಮನು ಮಾತುಕತೆಗೆಂದು ಅಂಗದನನ್ನು ರಾವಣನ ಬಳಿಗೆ ಕಳುಹಿದನು. "ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿ ನಿರ್ಭಯನಾಗಿ ನಾನು ನಿನ್ನ ಲಂಕಾನಗರಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ" ಎಂದು ರಾವಣನಿಗೆ ತಿಳಿಸೆಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಋಷೀಣಾಂ ದೇವತಾನಾಂ ಚ ಗಂಧರ್ವಾಪ್ಸರಸಾಂ ತಥಾ ।
ನಾಗಾನಾಮಥ ಯಕ್ಷಾಣಾಂ ರಾಜ್ಞಾಂ ಚ ರಜನೀಚರ ॥೬೨॥
ಯಚ್ಚ ಪಾಪಂ ಕೃತಂ ಮೋಹಾದವಲಿಪ್ತೇನ ರಾಕ್ಷಸ ।
ನೂನಂ ತೇ ವಿಗತೋ ದರ್ಪಃ ಸ್ವಯಂಭೂವರದಾನಜಃ ।
ತಸ್ಯ ಪಾಪಸ್ಯ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತಾ ವ್ಯುಷ್ಟಿರದ್ಯ ದುರಾಸದಾ ॥೬೩॥

"ಹೇ ನಿಶಾಚರನೇ, ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ವರದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿದ್ದ ನೀನು, ಮೂರ್ಖತೆಯಿಂದ ಋಷಿ, ದೇವತೆ, ಗಂಧರ್ವ, ಅಪ್ಸರೆಯರು, ನಾಗ, ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ರಾಜರುಗಳನ್ನು ಪೀಡಿಸಿರುವೆ. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ವರದಿಂದ ಉಂಟಾದ ನಿನ್ನ ಅಹಂಕಾರವು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಇಂದು ನಾಶವಾಗುವದು."

ಯುದ್ಧಕಾಂಡ/೧೨೩

ಸುಗ್ರೀವ, ವಿಭೀಷಣ, ಅನೇಕ ವಾನರರು, ಋಕ್ಷ (ಕರಡಿ) ಮುಂತಾದವರನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡು, ರಾಮನು ಸೀತೆಯ ಸಹಿತ ಕುಬೇರನ ಪುಷ್ಪಕವಿಮಾನವನ್ನು ಏರಿದನು. ಆತನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಆ ವಿಮಾನವು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸ ಲಾರಂಭಿಸಿತು; ಆಗ ರಾಮನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು "ವೈದೇಹಿ, ಇತ್ತ ಅವಲೋಕಿಸು! ಕೈಲಾಸಶಿಖರದಂತೆ ಭಾಸವಾಗುವ ಈ ತ್ರಿಕುಟಾಚಲದ ಶಿಖರದ ಮೇಲೆ, ವಿಶ್ವಕರ್ಮನಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಈ ಲಂಕೆಯನ್ನು! ಅದೇ ರೀತಿ ವಾನರರು ಮತ್ತು ರಾಕ್ಷಸರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಘೋರ ಹತ್ಯಾಕಾಂಡದಿಂದಾದ ರಕ್ತ-ಮಾಂಸಗಳ ಕೆಸರಿನ ಮಡುವುಗಳನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸು!

ಏಷ ದತ್ತವರಂ ಶೇತೇ ಪ್ರಮಾಥೀ ರಾಕ್ಷಸೇಶ್ವರಃ ।
ತವ ಹೇಗೋರ್ವಿಶಾಲಾಕ್ಷಿ ನಿಹತೋ ರಾವಣೋ ಮಯಾ ॥೫॥

"ಹೇ ವಿಶಾಲನಯನೇ, ವರ ಪಡೆದು ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯನಾದ ರಾಕ್ಷಸಾಧಿಪತಿ ರಾವಣನು ನಿನ್ನ ಕಾರಣದಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯೇ ವಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಭೂಮಿಗೆರಗಿದನು."

ದೇವತೆಗಳು

ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೧೮

ವೇದವತಿಯು ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಮಾಡಿದನಂತರ, ರಾವಣನು ಪುಷ್ಪಕ ವಿಮಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಪೃಥ್ವಿಯ ಪರ್ಯಟನಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು. 'ಉಶಿರಬೀಜ'ವೆಂಬ

ದೇಶದಲ್ಲಿ ಮರುತರಾಜನು ದೇವತೆಗಳ ಸಹಿತಾಗಿ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವದನ್ನು ರಾವಣನು ಕಂಡನು. ಬೃಹಸ್ಪತಿಯ ಬಂಧುವಾದ ಸಂವರ್ತ ಮಹರ್ಷಿಯು ಅಲ್ಲಿ ಪುರೋಹಿತಾಗಿದ್ದನು,

ದೃಷ್ಟ್ವಾ ದೇವಾಸ್ತು ತದ್ರಕ್ಷೋ ವರದಾನೇನ ದುರ್ಜಯಮ್ ।
ತಿರ್ಯಗ್ಯೋನಿಂ ಸಮಾವಿಷ್ಟಾಸ್ತಸ್ಯ ಘರ್ಷಣಭೀರವಃ ॥೪॥

ವರಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಮೂಲಕ ಜಯಿಸಲಸಾಧ್ಯವಾದ ಆ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಕಂಡ ಕೂಡಲೇ ಆತನಿಂದ ಹಲ್ಲೆ ನಡೆಯಬಹುದೆಂಬ ಭಯದಿಂದ ದೇವತೆಗಳು ಪಕ್ಷಿಗಳ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿದರು. ಇಂದ್ರನು ನವಿಲುಪಕ್ಷಿಯಾದನು; ಯಮನು ಕಾಗೆಯಾದನು; ಧನಾಧ್ಯಕ್ಷನಾದ ಕುಬೇರನು ಓತಿಕೇತರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿದನು. ವರುಣನು ಹಂಸರೂಪವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು.

ಮರುತರಾಜ

ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೧೮

ಯಜ್ಞಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ರಾವಣನು ಮರುತರಾಜನಿಗೆ "ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಜ್ಜಾಗು! ಅಥವಾ ಪರಾಭವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊ!" ಎಂದು ಆಹ್ವಾನಿಸಿದನು. ಆಗ ಮರುತರಾಜನು "ನೀನು ಯಾರು?" ಎಂದು ಕೇಳಿದಾಗ ಗರ್ವೋನ್ಮತ್ತನಾದ ರಾವಣನು ತಾನು ರಾಕ್ಷಸಶ್ರೇಷ್ಠನಿದ್ದು, ಬಂಧುವಾದ ಕೂಬೇರನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಆತನ ಪುಷ್ಪಕವಿಮಾನವನ್ನು ಕಸಿದುತಂದಿದ್ದೇನೆಂದು ಹೇಳಿ, ತನ್ನಂಥ ಬಲಾಢ್ಯ ರಾಕ್ಷಸಾಧಿಪತಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸದಿರುವ, ಮರುತರಾಜನ ಅಪಹಾಸವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಆಗ ಮರುತರಾಜನು, "ಹಿರಿಯ ಬಂಧುವನ್ನು ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದ ನೀನು ಧನ್ಯನು! ನಿನ್ನಂತೆ ಸ್ತುತಿಗೆ ಯೋಗ್ಯರು ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ!" ಎಂದನು.

ಕಂ ತ್ವಂ ಪ್ರಾಕ್ಕೇವಲಂ ಧರ್ಮಂ ಚರಿತ್ವಾ ಲಬ್ಧ ವಾನ್ವರಮ್ ॥೧೨॥

"ಈ ಮೊದಲು ಕೇವಲ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಿ ಅದೆಂಥ ವರವನ್ನು ಪಡೆದು ಕೊಂಡಿರುವೆ? ಈಗ ನೀನು ತೋರಿಬರುವ ಹಾಗೆ ಈ ಮೊದಲು ಎಂದೂ ಕಂಡು ಬಂದಿಲ್ಲ. ಎಲೈ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯೇ, ನನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ನೀನು ಇಂದು ಜೀವಿತವಾಗಿ ಹಿಂದಿರುಗಲಾರೆ! ನನ್ನ ತೀಕ್ಷ್ಣಬಾಣಗಳಿಂದ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಯಮಸದನಕ್ಕಟ್ಟುವೆನು."

ಹೀಗೆಂದು ಮರುತ ರಾಜನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾದನು. ಆಗ ಪುರೋಹಿತನಾದ ಸಂವರ್ತನು ಆತನನ್ನು ಪರಾವೃತ್ತಗೊಳಿಸಿದನು; ಏಕೆಂದರೆ ಯಜ್ಞದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದವನಿಗೆ ಯುದ್ಧದ ಅಧಿಕಾರ ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಗುರುವಿನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ ಆ ಮರುತರಾಜನು ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಹಾಕಿದನು.

ಬ್ರಹ್ಮದೇವ

ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೨೨

ಧರ್ಮರಾಜ ಯಮ ಮತ್ತು ರಾವಣ ಇವರಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ನಡೆದಾಗ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲಗೊಳಿಸಲು ಯಮನು ಅಮೋಘವಾದ ಕಾಲದಂಡವನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡನು. ಕೇವಲ ದೃಷ್ಟಿಕ್ಷೇಪದಿಂದ ಪ್ರಾಣಾಪಹರಣವನ್ನು ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯು ಆ ಕಾಲದಂಡದಲ್ಲಿತ್ತು. ಅಂತಹ ಕಾಲದಂಡದಿಂದ ರಾವಣನನ್ನು ದಹಿಸಲು ಯಮನು ಸಿದ್ಧನಾದಾಗ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಈ ರೀತಿ ಅಂದನು–

ವೈವಸ್ವತ ಮಹಾಬಾಹೋ ನ ಖಲ್ವಮಿತವಿಕ್ರಮ ।
ನ ಹಂತವ್ಯಸ್ತ್ವಯೈತೇನ ದಂಡೇನೈಷ ನಿಶಾಚರಃ ॥೩೯॥
ವರಃ ಖಲು ಮಯೈತಸ್ಮೈ ದತ್ತಸ್ತ್ರಿದಶಪುಂಗವ ।
ಸ ತ್ವಯಾ ನಾನೃತಃ ಕಾರ್ಯೋ ಯನ್ಮಯಾ ವ್ಯಾಹೃತಂ ವಚಃ ॥೪೦॥

“ಹೇ ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ವೈವಸ್ವತನೇ, ಹೇ ಅತುಲವಿಕ್ರಮನೇ, ಈ ದಂಡದಿಂದ ನೀನು ಈ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ವಧಿಸಬೇಡ! ಎಲೈ ಸುರಶ್ರೇಷ್ಠನೇ, ಹೀಗೆ ಮಾಡುವದರಿಂದ ನಾನು ನಿಜವಾಗಿ ರಾವಣನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ವರವು ಅಸತ್ಯವೆನಿಸುವದು.

“ನನ್ನ ವಚನವನ್ನು ಅಸತ್ಯಗೊಳಿಸುವವನು ದೇವತೆಯೇ ಆಗಿರಲಿ, ಮಾನವನೇ ಆಗಿರಲಿ, ಆತನು ತ್ರೈಲೋಕ್ಯವನ್ನು ಅಸತ್ಯಗೊಳಿಸಿದ ಪಾಪಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುವನು. ಈ ದಂಡದ ಏಟಿನಿಂದ ಯಾರೂ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರವೂ ಬದುಕಿರಲಾರರು; ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ರಾವಣನ ತಲೆಯ ಮೇಳೆ ಈ ದಂಡದ ಪ್ರಹಾರವನ್ನು ಮಾಡಬೇಡ! ಇದರಿಂದ ರಾಕ್ಷಸನು ಸತ್ತರೆ ಇಲ್ಲವೇ ಒಂದುವೇಳೆ ಸಾಯದಿದ್ದರೂ ನನ್ನ ವಚನವು ಸುಳ್ಳಾಗುವದು ಖಂಡಿತ; ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ಈ ದಂಡವನ್ನು ಹಿಂತೆಗೆದುಕೊ!” ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ವಿನಂತಿಯ ಮೇರೆಗೆ ಯಮನು ಕಾಲದಂಡವನ್ನು ಹಿಂದೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಿಗೆ ಯಮನು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದನು–

ಕಿಂ ತ್ವಿದಾನೀಂ ಮಯಾ ಶಕ್ಯಂ ಕರ್ತುಂ ರಣಗತೇನ ಹಿ ।
ನ ಮಯಾ ಯದ್ಯಯಂ ಶಕ್ಯೋ ಹಂತುಂ ವರಪುರಸ್ಕೃತಃ ॥೪೮॥

"ನೀವು ನಮ್ಮ ಅಧಿಪತಿಗಳ; ಈಗ ಈ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ವರ ಸಿಕ್ಕಿರುವುದರಿಂದ ನನ್ನಿಂದ ಈತನ ವಧೆಯಾಗುವಂತಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ನಾನು ನಿಂತು ಮಾಡಬಹುದಾದರೂ ಏನು? ನಾನು ಈ ರಾಕ್ಷಸನಿಂದ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗುತ್ತೇನೆ."

ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣು
ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೨೭

ಕೈಲಾಸಪರ್ವತವನ್ನು ದಾಟಿ ರಾವಣನು ಸೈನ್ಯ–ವಾಹನ ಸಮೇತನಾಗಿ ಇಂದ್ರಲೋಕವನ್ನು ತಲುಪಿದನು. ಇಂದ್ರನು ಅವನನ್ನು ನೋಡಿ ಭಯಗೊಂಡನು. ವಸು, ರುದ್ರ, ಆದಿತ್ಯಾದಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ರಾವಣನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಲು ಹೇಳಿದನು. ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಸಮೀಪಿಸಿ "ನಾನು ರಾವಣನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಏನು ಮಾಡಬೇಕು?" ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನು.

ವರಪ್ರದಾನಾದ್ ಬಲವಾನ್ನ ಖಲ್ವನ್ಯೇನ ಹೇತುನಾ ।
ತತ್ತು ಸತ್ಯಂ ವಚಃ ಕಾರ್ಯಂ ಯದುಕ್ತಂ ಪದ್ಮಯೋನಿನಾ ॥೮॥

"ಕೇವಲ ವರ ದೊರೆತ ಮೂಲಕ ಆತನು ಬಲಾಢ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಏನೇ ಇದ್ದರೂ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ವಚನವು ಸತ್ಯಗೊಳ್ಳಬೇಕು. ನೀವು ಈಗ ರಾವಣನ ವಧೆಯ ಉಪಾಯವನ್ನು ನನಗೆ ತಿಳಿಸಿರಿ!" ಎಂದು ಇಂದ್ರನು ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ವಿನಂತಿಸಿದನು. "ನೀವು ಸ್ವತಃ ರಾವಣನೊಡನೆ ಖಡ್ಗ ಮತ್ತು ಚಕ್ರಪಾಣಿಯಾಗಿ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡುವಿರಾ?" ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಇಂದ್ರನ ಬಿನ್ನಹವನನು ಕೇಳಿ ವಿಷ್ಣುವು, "ಭಯ ಪಡುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ"ವೆಂದು ಹೇಳಿದನು.

ನ ತಾವದೇಷ ದುಷ್ಟಾತ್ಮಾ ಶಕ್ಯೋ ಜೇತುಂ ಸುರಾಸುರೈಃ ।
ಹಂತುಂ ಚಾಪಿ ಸಮಾಸಾದ್ಯ ವರದಾನೇನ ದುರ್ಜಯಃ ॥೧೫॥

ದೇವ–ದೈತ್ಯರಿಂದ ಈ ದುರಾತ್ಮನ ಪರಾಭವಾಗಲೀ, ವಧೆಯಾಗಲೀ ಆಗುವ ಸಂಭವವಿಲ್ಲ. ವರ ಪಡೆದ ಈತನು ಯಾರಿಗೂ ಸೋಲುವಂತಿಲ್ಲ. ವಿಷ್ಣುವು ಸ್ವತಃ ತಾನು ರಾವಣನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದನು ಏಕೆಂದರೆ–

ನಾ ಹತ್ವಾ ಸಮರೇ ಶತ್ರುಂ ವಿಷ್ಣುಃ ಪ್ರತಿನಿವರ್ತತೇ ।
ದುರ್ಲಭಶ್ಚೈವ ಕಾಮೋಽದ್ಯ ವರಗುಪ್ತಾದ್ಧಿ ರಾವಣಾತ್ ॥೧೮॥

"ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುವನ್ನು ವಧಿಸದೇ ವಿಷ್ಣುವು ಹಿಂತಿರುಗುವದಿಲ್ಲ. ವರಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿಂದ ರಕ್ಷಿತನಾದ ರಾವಣನೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ನಡೆದರೆ ಈ ಸಂಕಲ್ಪವು ಈಡೇರುವದು ದುಸ್ತರವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಿರುವದರಿಂದ ಆ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಆತನ ಮೃತ್ಯುವಿನ ಕಾರಣವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ, ತಕ್ಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆತನ ವಧೆಯನ್ನು ನಾನೇ ಪೂರೈಸಿ ದೇವದಾನವರನ್ನು ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸುವೆ'ನೆಂದು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ವಿಷ್ಣುವು ಆಶ್ವಾಸನೆಯನ್ನಿತ್ತನು. ಸದ್ಯ ಭಯರಹಿತನಾಗಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ರಾವಣನೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಲು ಹೇಳಿದನು.

ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೨೯

ರಾವಣನೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ನಡೆದಾಗ ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದನು: "ರಾವಣನನ್ನು ನೀವು ಜೀವಿತವಾಗಿ ಸೆರೆಹಿಡಿಯಿರಿ! ಗಾಳಿವೇಗದಿಂದ ಚಲಿಸುವ ರಥದ ಸಹಾಯದಿಂದ ಈ ಅತಿಬಲಾಢ್ಯ ರಾಕ್ಷಸನು ಸೈನ್ಯದಿಂದ ಹೊರಟು ಹೋಗಬಹುದು.

ನಹ್ಯೇಷ ಹಂತುಂ ಶಕ್ಯೋದ್ಯ ವರದಾನಾತ್ಸುನಿರ್ಭಯಃ ।
ತದ್ ಗ್ರಹೀಷ್ಯಾಮಹೇ ರಕ್ಷೋ ಯತ್ತಾ ಭವತ ಸಂಯುಗೇ ॥೧೫॥

"ವರಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿಂದ ಈತನಿಗೆ ಭಯವಿಲ್ಲದಾಗಿದೆ: ಆದ್ದರಿಂದ ಈಗ ಈತನ ವಧೆಯಾಗುವಂತಿಲ್ಲ. ನೀವು ರಣರಂಗಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರಿ! ನಾವು ಆ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸೋಣ!"

ಸಹಸ್ರಾರ್ಜುನ

ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೩೨

ಸಹಸ್ರಾರ್ಜುನ ಮತ್ತು ರಾವಣ ಇವರಲ್ಲಿ ಗದಾಯುದ್ಧವಾಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಕ್ರೋಧಗೊಂಡ ಸಹಸ್ರಾರ್ಜುನನು ತನ್ನ ಗದೆಯನ್ನು ರಾವಣನ ಹರವಾದ ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಚೆಲ್ಲಿದನು. ಆದರೆ–

ವರದಾನಕೃತತ್ರಾಣೇ ಸಾ ಗದಾ ರಾವಣೋರಸಿ ।
ದುರ್ಬಲೇವ ಯಥಾ ವೇಗಂ ದ್ವಿಧಾಭೂತಾಪತಿತ್ಕ್ಷಿತೌ ॥೬೧॥

ವರದಾನದಿಂದ ರಕ್ಷಿತನಾಗಿದ್ದ, ಆ ರಾವಣನ ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಆ ಗದೆಯು ಪ್ರಹಾರ ಮಾಡಲು ಅಸಮರ್ಥವಾಯಿತು; ತನ್ನ ವೇಗದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಯಾವ ಪರಿಣಾಮವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲೂ ಅಗಲಿಲ್ಲ. ಆ ಗದೆಯೇ ಇಬ್ಭಾಗವಾಗಿ ಮುರಿದು ಭೂಮಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಗದೆಯ ಏಟಿನಿಂದ ರಾವಣನು ಕಳವಳಗೊಂಡನು; ಆಗ ಸಹಸ್ರಾರ್ಜುನನು ರಾವಣನ ಮೇಲೆ ಎರಗಿ ಆತನನ್ನು ಕಟ್ಟಿಹಾಕಿದನು. ರಾಕ್ಷಸರ ವಿರೋಧವನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಅವರನ್ನು ದಿಕ್ಕೇಡುಮಾಡಿ ರಾವಣನನ್ನು ತನ್ನ ನಗರಕ್ಕೆ ಕೊಂಡೊಯ್ದನು.

ಮಾಲ್ಯವಾನ
ಯುದ್ಧಕಾಂಡ/೩೫

ರಾವಣನ ಅಜ್ಜನಾದ ಮಾಲ್ಯವಾನನು ಅತಿಬುದ್ಧಿವಂತನಾಗಿದ್ದನು. ರಾವಣನು ರಾಮನೊಡನೆ ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಆತನ ಅನಿಸಿಕೆ ಇತ್ತು. ತನ್ನ ಅನಿಸಿಕೆಯನ್ನು ರಾವಣನು ಮನ್ನಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದನು. ರಾವಣನಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದನು–

ದೇವದಾನವಯಕ್ಷೇಭ್ಯೋ ಗೃಹೀತಶ್ಚ ವರಸ್ತ್ವಯಾ ।
ಮನುಷ್ಯಾ ವಾನರಾ ಋಕ್ಷಾ ಗೋಲಾಂಗೂಲ ಮಹಾಬಲಾಃ ।
ಬಲವಂತ ಇಹಾಗಮ್ಯ ಗರ್ಜಂತಿ ದೃಢವಿಕ್ರಮಾಃ ॥೨೩॥

ದೇವತೆಗಳು–ದಾನವರು–ಯಕ್ಷರು ಇವರಿಂದ ಸಾವು ಬಾರದಂತೆ ನೀನು ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ವರವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವೆ; ಆದರೆ ಬಲಾಢ್ಯರಾದ ಮನುಷ್ಯರು, ವಾನರರು, ಕರಡಿಗು, ಗೋಲಾಂಗೂಲಗಳು ಇವರೆಲ್ಲ ಇಲ್ಲಿ ಆಗಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಮಹಾ ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳಾದ, ಬಲಾಢ್ಯರಾದ ಮನುಷ್ಯ ಮುಂತಾದವರು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಆರ್ಭಟಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ರಾಕ್ಷಸರ ವಿನಾಶಕಾಲವು ಸಮೀಪಿಸಿದ ಅಪಾಯದ ಚಿಹ್ನೆಯೆಂದು ಮಾಲ್ಯವಾನನು ಸೂಚಿಸಿದನು. ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ಮದವೇರಿದ ರಾವಣನಿಗೆ ಅದು ಹಿಡಿಸಲಿಲ್ಲ.

ಹನುಮಾನ

ಯುದ್ಧಕಾಂಡ/೫೯

ಮೌಲ್ಯವಾನನು ಸೂಚಿಸಿದಂತೆ ಹನುಮಂತನು ಸಹ ರಾವಣನಿಗೆ ಆತನ ವರದ ಮಿತಿ ಮೇರೆಗಳ ಅರಿವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಬಾಣಗಳ ಸುರಿಮಳೆಯಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಸುತ್ತುವರೆದ ರಾವಣನನ್ನು ಎದುರಿಸಿ, ಹನುಮಂತನು ಹೀಗೆಂದನು:

ದೇವದಾನಗಂಧರ್ವೈರ್ಯಕ್ಷೈಶ್ಚ ಸಹ ರಾಕ್ಷಸೈಃ ।
ಅವಧ್ಯತ್ತ್ವಂ ತ್ವಯಾ ಪ್ರಾಪ್ತಂ ವಾನರೇಭ್ಯಸ್ತು ತೇ ಭಯಾಮ್ ॥೫೫॥

ದೇವ, ದಾನವ, ಗಂಧರ್ವ, ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ರಾಕ್ಷಸರಿಂದ ನಿನಗೆ ಮರಣದ ಭಯವಿರದಿದ್ದರೂ ವಾನರರಿಂದ ನಿನಗೆ ಮೃತ್ಯುವಿನ ಭಯವಿದೆ.

ವಿಭೀಷಣ

ಯುದ್ಧಕಾಂಡ/೧೭

ಶರಣಾಗತನಾದ ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ರಾಮನು ಅಭಯವನ್ನಿತ್ತನು. ರಾಕ್ಷಸರ ಬಲಾಬಲ ಎಷ್ಟಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನಿಜ ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ರಾಮನು ವಿಭಿಷಣನನ್ನು ವಿನಂತಿಸಿದಾಗ ವಿಭೀಷಣನು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದನು:

ಅವಧ್ಯಃ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ಗಂಧರ್ವೋಗರರಪಕ್ಷಿಣಾಮ್ ।
ರಾಜಪುತ್ರ ದಶಗ್ರೀವೋ ವರದಾನಾತ್ಸ್ವಯಂಭುವಃ ॥೯॥

"ಹೇ ರಾಜಪುತ್ರನೇ, 'ಗಂಧರ್ವ, ಉರಗ, ಪಕ್ಷಿ ಮುಂತಾದ ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಂದಲೂ ರಾವಣನು ಸಾಯುವಂತಿಲ್ಲ' ಎಂಬ ವರವು ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ರಾವಣನಿಗೆ ದೊರೆತಿದೆ." ಇದನ್ನು ಹೇಳಿ ವಿಭೀಷಣನು ಇನ್ನಿತರ ರಾಕ್ಷಸರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಯಥಾಸ್ಥಿತವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದನು.

ರಾವಣನ ಉದ್ವಿಗ್ನತೆ

ಯುದ್ಧಕಾಂಡ/೬೦

ರಾಮನ ಶರಗಳಿಂದ ಗ್ರಸ್ತನಾದ ರಾವಣನು ಇತರ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ಇಂತೆಂದನು– "ಮಹೇಂದ್ರನಿಗೆ ಸಾಟಿಯಾದ ನನ್ನನ್ನು ಈ ಮಾನವನು ಪರಾಭವಗೊಳಿಸಿದ್ದಾನೆ. ನಾನ ಅಚರಿಸಿದ ತಪಸ್ಸು ವ್ಯರ್ಥವಾಯಿತು. 'ಮಾನವರಿಂದ

ನಿನಗೆ ಭಯವಿದೆ; ಎಚ್ಚರಿಕೆ!' ಎಂದು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ನುಡಿದ ಮಾತು ಈಗ ನಿಜವಾಗುವ ಪ್ರಸಂಗವು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಬಂದಿದೆ."

ದೇವದಾನವಗಂಧರ್ವೈ ಯಕ್ಷರಾಕ್ಷಸಪನ್ನಗೈಃ ।
ಅವಧ್ಯತ್ವಂ ಮಯಾ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಮಾನುಷ್ಯೇಭ್ಯೋ ನ ಯಾಚಿತಮ್ ॥೭॥

"ದೇವತೆಗಳು, ದಾನವರು, ಯಕ್ಷ, ರಾಕ್ಷಸರು, ಗಂಧರ್ವರು, ನಾಗರು ಇವರಿಂದ ನನ್ನ ವಧೆಯಾಗಕೂಡದೆಂದು ನಾನು ಬೇಡಿಕೊಂಡೆ; ಆದರೆ ಮಾನವನಿಂದ ವಧೆಯಗಬಾರದೆಂಬ ವರವನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ" ಎಂದು ರಾವಣನು ಈಗ ಉದ್ವಿಗ್ನನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಯುದ್ಧಕಾಂಡ/೯೨

ಮೇಘನಾದನ (ಇಂದ್ರಜಿತು) ವಧೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಸಂತಾಪ ಕ್ಕೊಳಗಾದ ರಾವಣನು, ತನ್ನ ರಾಕ್ಷಸರು ದಿಕ್ಕೆಡಬಾರದೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ಎಂದನು– "ಸಹಸ್ರಾರು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಅತಿ ಉಗ್ರವಾದ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನನ್ನು ಆಗಾಗ ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸಿದ್ದೇನೆ."

ತಸ್ಯೈವ ತಪಸೋ ವ್ಯುಷ್ಟ್ಯಾ ಪ್ರಸಾದಾಚ್ಚ ಸ್ವಯಂಭುವಃ ।
ನಾಸುರೇಭ್ಯೋ ನ ದೇವೇಭ್ಯೋ ಭಯಂ ಮಮ ಕದಾಚನ ॥೨೯॥

"ಆ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ನನಗೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಪ್ರಸಾದವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಆ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ 'ಅಸುರ ಮತ್ತು ದೇವತೆಗಳಿಂದ ನನಗೆ ಎಂದಿಗೂ ಭಯವುಂಟಾಗ ಲಾರದು' ಎಂಬ ವರವು ನನಗೆ ದೊರಕಿತು.

"ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಿಂದ ಪಡೆದ ಕವಚವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ರಥಾ ರೂಢನಾದ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಏರಿಬರುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಇಂದ್ರನಿಗೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಸುರಾಸುರರ ಯುದ್ಧದ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನು ನನಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಪ್ರಚಂಡ ಬಿಲ್ಲನ್ನು ರಾಮ–ಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ವಧಿಸಲೋಸುಗ ನೀವು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯಿರಿ!"

ರಾಕ್ಷಸ–ಸ್ತ್ರೀಯರು
ಯುದ್ಧಕಾಂಡ/೯೪

ಇಂದ್ರಜಿತುವಿನ ವಧೆಯಾದೊಡನೆ ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಹಾಕಾರವುಂಟಾಯಿತು. ರಾಕ್ಷಸ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಭಯಭೀತರಾದರು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅವರ ಬಂಧುಬಳಗದವರು ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟ ಕಾರಣ ಅವರು ಅತಿ ದುಃಖಗೊಂಡು ರೋದಿಸಹತ್ತಿದರು. "ರುದ್ರ, ವಿಷ್ಣು, ಮಹೇಂದ್ರ ಇಲ್ಲವೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮೃತ್ಯುವೇ ರಾಮನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ವಧೆಯನ್ನು ಕೈಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ರಾಮನು ನಮ್ಮ ವೀರರನ್ನು ಕೊಂದ ಕಾರಣ ಇನ್ನು ಬದುಕಿರುವ ಆಸೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿಲ್ಲ. ಈ ಭಯವು ಕೊನೆಗಾಣುವ ಚಿಹ್ನೆಗಳೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ."

ರಾಮಹಸ್ತಾದ್ದಶಗ್ರೀವಃ ಶೂರೋ ದತ್ತಮಹಾವರಃ ।
ಇದಂ ಭಯಂ ಮಹಾಘೋರಂ ಸಮುತ್ಪನ್ನಂ ನ ಬುಧ್ಯತೇ ॥೨೬॥

"ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಿಂದ ದೊಡ್ಡ ವರವನ್ನು ಪಡೆದ ಈ ಶೂರ ರಾವಣನಿಗೆ, ರಾಮನಿಂದ ಉಂಟಾಗಿರುವ ಈ ಮಹಾಘೋರ ವಿಪತ್ತಿನ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ" ಎಂದು ರಾಕ್ಷಸಿಯರಿಗೆ ಅನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ರಾವಣನ ಪ್ರತಿ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಉತ್ಪಾತಗಳು ಕಂಡುಬರಹತ್ತಿವೆ. ದೇವ, ಗಂಧರ್ವ, ಪಿಶಾಚಿ ಮತ್ತು ರಾಕ್ಷಸರು ಒಂದಾಗಿ ಅತನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದರೂ ಅವರಿಗೆ ಯಶ ದೊರೆಯಲಾರದು; ಏಕೆಂದರೆ–

ಪಿತಾಮಹೇನ ಪ್ರೀತೇನ ದೇವದಾನವರಾಕ್ಷಸೈಃ ।
ರಾವಣಸ್ಯಾಭಯಂ ದತ್ತಂ ಮನುಷ್ಯೇಭ್ಯೋ ನ ಯಾಚಿತಮ್ ॥೨೯॥

ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ರಾವಣನಿಗೆ ದೇವ, ದಾನವ ಮತ್ತು ರಾಕ್ಷಸರಿಂದ ಅಭಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ; ಆದರೆ, ಮನುಷ್ಯರಿಂದ ಅಭಯವಿರಬೇಕೆಂಬ ವರವನ್ನು ರಾವಣನು ಬೇಡಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಅದನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ರಾಕ್ಷಸ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು.

ಸುಮಾಲಿ
ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೧೧

ನಿಶಾಚರರಿಗೆ ವರವು ದೊರಕಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಿತು ಸುಮಾಲಿ ರಾಕ್ಷಸನು ನಿರ್ಭಯನಾಗಿ ತನ್ನ ಅನುಯಾಯಿಗಳೊಡನೆ ರಸಾತಳದಿಂದ ಹೊರಬಂದನು.

ರಾಕ್ಷಸರಲ್ಲಿಯ ಶ್ರೇಷ್ಠರೆನಿಸುವ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಸಮೇತ ಸುಮಾಲಿಯು ರಾವಣನ ಬಳಿಗೆ ಹೋದನು. ರಾವಣನು ಆನಂದದಿಂದ ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಇಂತೆಂದನು–

ದಿಷ್ಟ್ಯಾ ತೇ ವತ್ಸ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತಶ್ಚಿಂತಿತೋಽಯಂ ಮನೋರಥಃ ।
ಯಸ್ತ್ವಂ ತ್ರಿಭುವನಶ್ರೇಷ್ಠಾಲಬ್ಧ ವಾನ್ವರಮುತ್ತಮಮ್ ॥೪॥

"ಹೇ ವತ್ಸನೇ, ತ್ರೈಲೋಕದಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನೆನಿಸುವ ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ನಿನಗೆ ಉತ್ತಮ ವಾದ ವರವು ದೊರಕಿದೆ. ಬಹುದಿನದಿಂದ ಇದ್ದ ನಮ್ಮ ಮನೋವಾಂಛಿತವನ್ನು ನೀನು ಪಡೆದಿರುವಿ. ವಿಷ್ಣುವಿನ ಭಯದಿಂದ ನಾವು ರಸಾತಳದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ್ದೆವು. ಇನ್ನು ಆ ಭಯವು ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ವಿಶ್ವಪ್ರಯತ್ನವನ್ನಾದರೂ ಮಾಡಿ ಲಂಕಾ ನಗರವನ್ನು ಕುಬೇರನಿಂದ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು!" ಎಂದು ಸುಮಾಲಿಯು ರಾವಣನಿಗೆ ಸಲಹೆ ಇತ್ತನು.

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ
ಬಾಲಕಾಂಡ/೨೦

ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ವಿಘ್ನಗಳನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಸದೆಬಡೆಯಲು ರಾಮನನ್ನು ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಬೇಕೆಂದು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ದಶರಥನಿಗೆ ಬಿನ್ನವಿಸಿದನು. ಮೊದಲು ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೂ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಈ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ದಶರಥನ ಮನಸ್ಸು ವಿಚಲಿತವಾಯಿತು. ಆತನು ಇದೊಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಯಾವದನ್ನಾದರೂ ಬೇಡಬಹುದೆಂದು ವಿನಯ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. ದಶರಥನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಹೀಗೆಂದನು–

ಪೌಲಸ್ತ್ಯ ವಂಶಪ್ರಭುವೋ ರಾವಣೋ ನಾಮ ರಾಕ್ಷಸಃ ।
ಸ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ದತ್ತವರಸ್ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಂ ಬಾಧತೇ ಭೃಶಮ್ ॥೧೬॥

"ರಾವಣನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನು ಪೌಲಸ್ತ್ಯವಂಶದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಿಂದ ವರವನ್ನು ಪಡೆದು ಆತನು ತ್ರೈಲೋಕವನ್ನು ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಪೀಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಆತನು ವಿಶ್ರವಾ ಮುನಿಯ ಪುತ್ರನಾಗಿದ್ದು ಕುಬೇರನ ತಮ್ಮನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಈ ರಾವಣನು ಅತಿ ಬಲಾಢ್ಯನಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ತಾನು ಸ್ವತಃ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ವಿಘ್ನಗಳನ್ನು ತರುವದು ಕನಿಷ್ಠ ಭಾವವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಅಂಥ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಸುಬಾಹು,

ಮಾರೀಚ ಮೊದಲಾದ ರಾಕ್ಷಸರಿಂದ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಪಾರುಪತ್ಯ ಮಾಡಲು ನೀನು ರಾಮನನ್ನು ನನ್ನ ಜೊತೆ ಕಳುಹಿಸು!"

ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೧೪

ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ಉನ್ಮತ್ತನಾದ ರಾವಣನು ತನ್ನ ಆರು ಜನ ಅಮಾತ್ಯರೊಡನೆ ಕೈಲಾಸಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಅಲ್ಲಿ ಆತನ ಅಣ್ಣನಾದ ಧನಾಧ್ಯಕ್ಷ ಕುಬೇರನು ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳುತ್ತಿದ್ದನು. ರಾವಣನನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಲು ಆತನು ಯಕ್ಷ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು. ರಾವಣನು ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಸೋಲಿಸಿದನು. ಅನಂತರ ರಾವಣನು ಪ್ರವೇಶ ದ್ವಾರದ ಬಳಿ ಬಂದಾಗ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ದ್ವಾರಪಾಲಕರು ತಡೆದರೂ ರಾವಣನು ಅವರನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸಲಿಲ್ಲ.

ತತ್ತಸ್ತೋ ರಣಮುತ್ಪಾಟ್ಯ ತೇನ ಯಕ್ಷೇಣ ತಾಡಿತಃ ।
ರುಧಿರಂ ಪ್ರಸ್ರವನ್ಭಾತಿ ಶೈಲೋ ಧಾತುಸ್ರವೈರಿವ ॥೨೭॥
ಸ ಶೈಲ ಶಿಖರಾಭೇಣ ತೋರಣೇನ ಸಮಾಹತಃ ।
ಜಗಾಮ ನ ಕ್ಷತಿಂ ವೀರೋ ವರದಾನ್ಸ್ವಯಂಭುವಃ ॥೨೮॥

ಆಗ ದ್ವಾರದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ದಂಡವನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಆ ಯಕ್ಷನು ರಾವಣನಿಗೆ ಹೊಡೆದನು. ರಾವಣನ ದೇಹದಿಂದ ರಕ್ತಸ್ರಾವವು ಶುರುವಾಯಿತು. ಆಗ ರಾವಣನು ಧಾತುಸ್ರಾವದಿಂದ ಶೋಭಿಸುವಂತಹ ಪರ್ವತದಂತೆ ಕಂಗೊಳಿಸಿದನು. ಪರ್ವತಶಿಖರದಷ್ಟು ಗಾತ್ರದ ದಂಡದಿಂದ ಹೊಡೆದಿದ್ದರೂ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ವರದಿಂದ ಆ ವೀರನಿಗೆ ಗಾಯದ ಕಲೆ ಕೂಡ ಆಗಲಿಲ್ಲ; ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ರಾವಣನು ಅದೇ ದಂಡವನ್ನು ತಾನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಆ ಯಕ್ಷನಿಗೆ ಹೊಡೆದು ನುಚ್ಚುನೂರು ಮಾಡಿದನು. ರಾವಣನಿಗೆ ಯಾರಿಂದ ಮರಣಭಯವಿಲ್ಲ ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ವರದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಮೇಲೆ ಕೊಟ್ಟ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ತುಸು ಭಿನ್ನತೆಯು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಉಲ್ಲೇಖವು ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಾನವಾಗಿಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯ, ವಾನರರು, ಕರಡಿ ಇವರ ಉಲ್ಲೇಖವು ಮಾತ್ರ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ವರ ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ತಪಸ್ಸನ್ನು ಕೈಕೊಂಡ ಕಾರಣ, ರಾವಣನಿಗೆ ದೊರೆತ ವರವು 'ಯಾಚಿತ' ವರವಾಗಿದೆ.

ಈ ವರವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಇನ್ನು ಎರಡು-ಮೂರು ವರಗಳು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಿಂದ ರಾವಣನಿಗೆ ದೊರೆತದ್ದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೯

ರಾವಣನ ತಾಯಿಯಾದ ಕೈಕಸಿಯು, ವೈಶ್ರವಣನಂತೆ ಆಗಲು ರಾವಣನಿಗೆ ಯತ್ನಿಸಲು ಉಪದೇಶಿಸಿದಳು. ತಾಯಿಯ ಉಪದೇಶಕ್ಕೆ ತಲೆಬಾಗಿ ಅವಳ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಗೌರವಿಸುವಂತೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ರಾವಣನು ಮಾಡಿದನು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸಲು ಗೋಕರ್ಣಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಘೋರ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು.

ಸ ರಾಕ್ಷಸಸ್ತತ್ರ ಸಹಾನುಜಸ್ತದಾ ತಪಶ್ಚಚಾರಾತುಲಮುಗ್ರವಿಕ್ರಮಃ ।
ಅತೋಷ ಯಚ್ಚಾಪಿ ಪಿತಾಮಹಂ ವಿಭುಂ ದದೌ ಸ ತುಷ್ಟಶ್ಚಾವರಾಞ್ಜಯಾವಹಾನ್ ॥೪೮॥

ಬಂಧುಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಆ ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ರಾಕ್ಷಸನು, ಅಲ್ಲಿ ಘೋರ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸಿದನು. ಸಂತೋಷಗೊಂಡ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ರಾವಣನಿಗೆ ಜಯಪ್ರದವಾದ ವರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.

ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೧೦

ಗರುಡ, ನಾಗ, ಯಕ್ಷ, ದೈತ್ಯ, ದಾನವ, ರಾಕ್ಷಸ ಮತ್ತು ದೇವತೆಯರಿಂದ ತನಗೆ ಮರಣ ಬರಬಾರದೆಂದು ವರವನ್ನು ರಾವಣನು ಬ್ರಹ್ಮನ ಬಳಿ ಬೇಡಿದಾಗ ಆ ವರವನ್ನು ಕೊಡಲಾಯಿತು. ಅದಲ್ಲದೆ–

ಶೃಣು ಚಾಪಿ ವರೋ ಭೂಯಂ ಪ್ರೀತಸ್ಯೇಹ ಶುಭೋ ಮಮ ।
ಹುತಾನಿ ಯಾನಿ ಶೀರ್ಷಾಣಿ ಪೂರ್ವಮಗ್ನೌ ತ್ವಯಾನಘ ॥೨೩॥
ಪುನಸ್ತಾನಿ ಭವಿಷ್ಯಂತಿ ತಥೈವ ತವ ರಾಕ್ಷಸ ।
ವಿತರಾಮಿಹ ತೇ ಸೌಮ್ಯ ವರಂ ಚಾನ್ಯಂ ದುರಾಸದಮ್ ॥೨೪॥
ಛಂದತಸ್ತವ ರೂಷಂ ಚ ಮನಸಾ ಯದ್ಯಥೇಪ್ಸಿತಮ್ ॥೨೫॥

"ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸನ್ನನಾದ ನಾನು ಇನ್ನೊಂದು ವರವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ; ಕೇಳು! ಹೇ ನಿಷ್ಪಾಪನೇ, ಈ ಮೊದಲು ನೀನು ನಿನ್ನ ಶಿರಗಳನ್ನು ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಿಸಿರುವೆ; ಆ ಶಿರಗಳು ನಿನಗೆ ಮೊದಲಿದ್ದಂತೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವವು! ಹೇ ವಿನಯಸಂಪನ್ನನೇ, ನೀನು, ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯನುಸಾರ, ನಿನಗ ಇಷ್ಟವಿದ್ದ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಬಹುದಾದ ಇನ್ನೊಂದು ದುರ್ಲಭವಾದ ವರವನ್ನು ನಾನು ನಿನಗೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ" ಎಂದು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಹೇಳಿದನು.

ಇದು 'ಅಯಾಚಿತ' ವರವಾಗಿದೆ.

ಉತ್ತರಕಾಂಡ/ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ತ ೪

ಚಂದ್ರಕಿರಣಗಳಿಂದ ಭಯವುಂಟಾದಾಗ ಕ್ರೋಧಗೊಂಡ ರಾವಣನು 'ನಾರಾಚ' ಎಂಬ ಬಾಣದಿಂದ ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಗುರಿಯಿಟ್ಟನು. ಆಗ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಚಂದ್ರಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ರಾವಣನಿಗೆ– "ನೀನು ಇಲ್ಲಿಂದ ಮರಳಿ ಹೋಗು! ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಪೀಡಿಸಬೇಡ! ಅವನು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹಿತಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ನಾನು ನಿನಗೆ ಒಂದು ಮಂತ್ರವನ್ನು ಕೊಡುವೆ; ಪ್ರಾಣ ಹೋಗುವ ಪ್ರಸಂಗ ಉಂಟಾದಾಗ ಯಾವ ಪುರುಷನು ಈ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಜಪಿಸುವನೋ ಅವನಿಗೆ ಮರಣದ ಭಯವಿರಲಾರದು." ಕೂಡಲೇ ರಾವಣನು ಆ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಕೊಡಲು ಕೇಳಿದನು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ರಾವಣನಿಗೆ ಕೆಲವು ಮಹತ್ವದ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಪ್ರಾಣಾಪಾಯವಿದ್ದಾಗ ಮಾತ್ರ ಇದನ್ನು ಜಪಿಸಬೇಕು; ಇತರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಪಿಸಬಾರದು! ಮಂತ್ರವನ್ನು ಜಪಿಸಿದ ಹೊರತು ಸಿದ್ಧಿಯು ಸಾಧ್ಯವಿರುವದಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ಶಿರೋಮಂತ್ರವನ್ನು ಜಪಿಸಲು ರಾವಣನಿಗೆ ಹೇಳಿ ಮಂತ್ರವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದನು.

ಮಯಾ ಪ್ರೋಕ್ತಮಿದಂ ಪುಣ್ಯಂ ನಮಾಷ್ಟಶತಮುತ್ತಮಮ್ ।
ಸರ್ವಪಾಪಹರಂ ಪುಣ್ಯಂ ಶರಣ್ಯಂ ಶರಣಾರ್ಥಿನಾಮ್
ಜಪ್ತಮೇತದ್ದಶಗ್ರೀವ ಕರ್ಯಾಚ್ಛತ್ರುವಿನಾಶನಮ್ ॥೫೦॥

"ಹೇ ರಾವಣನೇ, ನಾನು ತಿಳಿಸಿದ, ಪವಿತ್ರವಾದ, ಉತ್ತಮವಾದ ನಾಮಾಷ್ಟರ ಶತವು, ಸರ್ವಪಾಪನಾಶಕವೂ ಪುಣ್ಯಕಾರಕವೂ ಆಗಿದೆ; ಶರಣರನ್ನು ಬಯಸುವ ವರಿಗೆ ಆಸರೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಜಪಿಸಿದರೆ ಶತ್ರುವಿನ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ" ಎಂದು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ನುಡಿದನು.

ಉತ್ತರಕಾಂಡ/ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ತ ೫

ದತ್ವಾತು ರಾವಣಸ್ಯೈವಂ ಸ ಕಮಲೋದ್‌ಭವಂ ॥೧॥

ಈ ರೀತಿ ವರವನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ ಪಿತಾಮಹನಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದನು.

ಇದು 'ಅಯಾಚಿತ' ವರವಾಗಿದೆ.

೫. ವಿಷ್ಣು < ದೇವತೆಗಳು
ಬಾಲಕಾಂಡ/೧೫

ಋಷ್ಯಶೃಂಗ ಮುನಿಯು, ದಶರಥರಾಜನ ಪುತ್ರಕಾಮೇಷ್ಟಿ ಯಜ್ಞದ ಅರ್ತ್ವಿಜನಾಗಿದ್ದನು. ಆತನು ಪುತ್ರಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಸಾಧನಕಾರಕವಾದ ಇಷ್ಟಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಾಗ ದೇವ, ಸಿದ್ದ, ಮಹರ್ಷಿ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಪ್ರತಿಗ್ರಹವನ್ನು ಮಾಡಲು ತಮ್ಮ ಆಂತರಿಕ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಯಾರ ದೃಷ್ಟಿಗೂ ಬೀಳದಂತೆ ಯಜ್ಞಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಸೇರಿದರು. ಅವರು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಿಗೆ "ಹೇ ಭಗವನ್, ತಮ್ಮ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ರಾವಣನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನು ಮದೋನ್ಮತ್ತನಾಗಿ ತನ್ನ ಬಲದಿಂದ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಪೀಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅವನಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಿಸುವುದು ನಮ್ಮಿಂದಾಗದು; ನೀವು ಪ್ರಸನ್ನರಾಗಿ ಆತನಿಗೆ ವರ ಕೊಟ್ಟ ಕಾಲದಿಂದ, ನಿಮ್ಮ ವಚನವನ್ನು ಗೌರವಿಸಲು ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಎಲ್ಲ ಕಾಟವನ್ನೂ ಸಹಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ದುರ್ಮತಿಯಾದ ರಾವಣನು ತ್ರೈಲೋಕವನ್ನು ಪೀಡಿಸುತ್ತಿದ್ದು, ಸ್ವರ್ಗಾಧಿಪತಿಯಾದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಜಯಿಸುವ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ನಿಮ್ಮ ವರದಾನದಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಯಾವ ಮಿತಿಮೇರೆಗಳೂ ಉಳಿದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿರುವುದರಿಂದ ನೀವು ಅತನನ್ನು ವಧಿಸುವ ಉಪಾಯವನ್ನು ಯೋಚಿಸಬೇಕು!" ದೇವತೆಗಳ ವಿನಂತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಯೋಚನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಿಗೆ, ರಾವಣನನ್ನು ವಧಿಸುವ ಒಂದು ಉಪಾಯವು ಹೊಳೆಯಿತು. ವರವನ್ನು ಬೇಡುವಾಗ ರಾವಣನು ಗಂಧರ್ವ, ಯಕ್ಷ, ರಾಕ್ಷಸ, ದೇವತೆಗಳಿಂದ ತನ್ನ ವಧೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಬಾರದೆಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಅದರಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರ ಉಲ್ಲೇಖವಿರಲಿಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ರಾವಣನಿಗೆ ಮನುಷ್ಯರ ಭಯ–ಪರಿವೆ ಕಿಂಚಿತ್ತೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ವಧೆಯು ಮನುಷ್ಯರಿಂದ ಸಾಧ್ಯ! ಎಂಬುದು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಆಗ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಈ ರೀತಿ ವಿನಂತಿಸಿದರು– "ಹೇ ವಿಷ್ಣೋ, ಲೋಕಹಿತಕ್ಕಾಗಿ, ನಾವು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಒಂದು ಕಾರ್ಯಾರ್ಥ ಯೋಜಿಸಬೇಕೆಂದಿದ್ದೇವೆ. ದಶರಥ ರಾಜನ ಮೂರು ಮಡದಿಯರಲ್ಲಿ, ನೀವು ಸ್ವಂತದ ನಾಲ್ಕು ಅಂಶಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅವನ ಪುತ್ರರೆಂದು ಅವತರಿಸಬೇಕು; ಮತ್ತು ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ ಮರಣವಿರದ ಮದೋನ್ಮತ್ತ ರಾವಣನನ್ನು ನೀವು ಸಂಹರಿಸಬೇಕು! ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ನೀವೇ ಆಧಾರಭೂತರು. ದೇವತೆಗಳ ಶತ್ರುವನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಮಾನವಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸುವ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಬೇಕು! ದೇವತೆಗಳ ವಿನಂತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ವಿಷ್ಣುವು ಹೀಗೆ ನುಡಿದನು–

ಭಯಂ ತ್ಯಜತ ಭದ್ರಂ ವೋ ಹಿತಾರ್ಥಂ ಯುಧಿ ರಾವಣಮ್ ।
ಸಪುತ್ರಪೌತ್ರಂ ಸಾಮಾತ್ಯಂ ಸಮಂತ್ರಿಜ್ಞಾತಿಬಾಂಧವಮ್ ॥೨೮॥
ಹತ್ವಾ ಕ್ರೂರಂ ದುರಾಧರ್ಷಂ ದೇವರ್ಷೀಣಾಂ ಭಯಾವಹಮ್ ।
ದಶವರ್ಷಸಹಸ್ರಾಣಿ ದಶವರ್ಷಶತಾನಿ ಚ ॥೨೯॥
ವತ್ಸ್ಯಾಮಿ ಮಾನುಷೇ ಲೋಕೇ ಪಾಲಯನ್ ಪೃಥಿವೀಮಿಮಾಮ್ ।
ಏವಂ ದತ್ವಾ ವರಂ ದೇವೋ ದೇವಾನಾಂ ವಿಷ್ಣುರಾತ್ಮವಾನ್ ॥೩೦॥

"ನಿಮಗೆ ಶುಭವಾಗಲಿ! ಭಯಪಡಬೇಡಿರಿ! ದೇವ–ಋಷಿಗಳಿಂದಲೂ ಸೋಲದ ಈ ಭಯಂಕರ ರಾವಣನನ್ನು ಆತನ ಪುತ್ರಪೌತ್ರ, ಅಮಾತ್ಯ, ಮಂತ್ರಿ, ಆಪ್ತಬಾಂಧವರೊಂದಿಗೆ ಸಂಹರಿಸುವೆನು. ನಿಮ್ಮ ಹಿತರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಆತನನ್ನು ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ವಧಿಸಿ, ಆ ನಂತರ ಹನ್ನೊಂದು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಮನುಷ್ಯ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವೆನು" ಎಂಬ ವರವನ್ನು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದನು.

ದೇವತೆಗಳ ಕೋರಿಕೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಮನುಷ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮತಾಳಲು ಅನುರೂಪರಾದವರೆಂದರೆ ದಶರಥರಾಜನ ಪತ್ನಿಯರು ಎಂದು ಮನದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಧರಿಸಿ ತನ್ನ ನಾಲ್ಕು ಅಂಶಗಳ ಪಿತನಾಗಲು ದಶರಥನು ಯೋಗ್ಯನೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದನು.

ಇದು 'ಯಾಚಿತ' ವರವಾಗಿದೆ.

೬. ? < ಜಯಾ, ಸುಪ್ರಭಾ
ಬಾಲಕಾಂಡ/೨೧

ವಸಿಷ್ಠ ಮುನಿಯು ದಶರಥನಿಗೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿ, ಕೊಟ್ಟ ವಚನವನ್ನು ನಿಜಗೊಳಿಸಲು ಆತನಿಗೆ ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಮಾರೀಚ ಹಾಗೂ ಸುಬಾಹು ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ರಾಕ್ಷಸರು, ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ವಿಘ್ನಗಳನ್ನು ತಂದು ನಾಶಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಪಾರುಪತ್ಯವು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಿಗೆ ಅಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಯಜ್ಞದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದಾತನಿಗೆ ಕೆಲವು ನೀತಿ ಬಂಧನಗಳಿರುತ್ತವೆ. ತನ್ನ ಯಜ್ಞವು ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿ ನೆರವೇರಬೇಕೆಂದು ದಶರಥನ ಬಳಿ ವಿನಂತಿಸಲು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಹೋದನು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ವಿನಂತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಮುನ್ನವೇ ದಶರಥನು ಅದನ್ನು ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸುವ ವಚನವನ್ನು ನುಡಿದನು. ಆಗ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಯಜ್ಞವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಮತ್ತು

ರಾಕ್ಷಸರಿಂದ ಯಜ್ಞದ ಸಮಯಕ್ಕಾಗುವ ಉಪಟಳವನ್ನು ತಡೆಯಲು, ರಾಮನನ್ನು ತನ್ನ ಜೊತೆಗೆ ಕಳುಹಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ದಶರಥರಾಜನಿಗೆ ದುಃಖವಾಯಿತು. ಅನೇಕ ಪರ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಿ ರಾಮನನ್ನು ಆತನೊಡನೆ ಕಳುಹಿಸಲು ಹಿಂದುಮುಂದೆ ನೋಡಹತ್ತಿದನು. ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಿಗೆ ವಿಪರೀತ ಸಿಟ್ಟು ಬಂದಿತು. ಇಕ್ಷ್ವಾಕು ವಂಶದವರಿಗೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ ಭಂಗವು ಶೋಭಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ನುಡಿದು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಹೊರಟು ನಿಂತನು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಕೋಪವು ವಿಪರೀತಕ್ಕೆ ಹೋಗಬಾರದೆಂದು ದಶರಥನು ತನ್ನ ವಚನವನ್ನು ಪಾಲಿಸಬೇಕೆಂದು, ವಸಿಷ್ಠ ಋಷಿಯು, ದಶರಥನಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಲು ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದನು– "ದಶರಥನೇ, ಧರ್ಮಾತ್ಮನೆಂದು ನಿನ್ನ ಖ್ಯಾತಿಯು ಮೂರೂ ಲೋಕದಲ್ಲಿದೆ. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ವಿನಂತಿಯನುಸಾರ ಆತನ ಯಜ್ಞವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ನೀನು ರಾಮನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡು! ಕುಶಿಕಪುತ್ರರು ಬೆಂಬಲಕ್ಕಿರುವಾಗ, ರಾಕ್ಷಸರು ರಾಮನನ್ನು ಮುಟ್ಟುವಂತಿಲ್ಲ. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಂತಹ ತಪಸ್ವಿಗಳು ತ್ರೈಲೋಕದಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಆತನಿಗೆ ಅನೇಕ ವಿದ್ಯೆಗಳು ಜ್ಞಾತವಿವೆ; ಆತನು ಅಸ್ತ್ರಗಳ ಜ್ಞಾನಿಯೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಆತನದಲ್ಲಿದ್ದಷ್ಟು ಅಸ್ತ್ರವಿದ್ಯೆಯು ಇನ್ಯಾರಿಗೂ ದೊರೆಯುವ ಸಂಭವವಿಲ್ಲ. ಈ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಮೊದಲು ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಶಿವನು, ಅತ್ಯಂತ ಧಾರ್ಮಿಕವಾದ 'ಕುಶಾಶ್ವಚಪುತ್ರ'ವೆಂದೆನಿಸುವ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದ ಅಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ ಈತನಿಗೆ ಕರುಣಿಸಿರುವನು.

ಜಯಾ ಚ ಸುಪ್ರಭಾ ಚೈವ ದಕ್ಷಕನ್ಯೇ ಸುಮಧ್ಯಮೇ ।
ತೇ ಸೂತೇಸ್ತ್ರಾಣಿ ಶಸ್ತ್ರಾಣಿ ಶತಂ ಪರಮಭಾಸ್ವರಮ್ ॥೧೫॥
ಪಂಚಾಶತಂ ಸುತಾಂಲ್ಲೇಭೆ ಜಯಾ ಲಬ್ದವರಾ ವರಾನ್ ।
ವಧಾಯಾಸುರ–ಸೈನ್ಯಾನಾಮಪ್ರಮೇಯಾನರೂಪಿಣಃ ॥೧೬॥
ಸುಪ್ರಭಾಜನಯಚ್ಚಾಪಿ ಪುತ್ರಾನ್ ಪಞ್ಚಾಶತಂ ಪುನಃ ।
ಸಂಹಾರಾನ್ನಾಮ ದುರ್ಧರ್ಷಾಂದುರಾಕ್ರಾಮಾನ್ಬಲೀಯಸಃ ॥೧೭॥

ಜಯಾ ಮತ್ತು ಸುಪ್ರಭಾ ಇವರಿಬ್ಬರು ಸೌಂದರ್ಯವತಿಯರಾಗಿದ್ದು, ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿಯ ಕನ್ಯೆಯರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರಿಗೆ ಪುತ್ರರೂಪದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳ ನೂರು ಅಸ್ತ್ರಗಳು, ಶಸ್ತ್ರಗಳು ದೊರೆತವು. ವರವನ್ನು ಪಡೆದ ಜಯಾ ಇವಳಿಗೆ ರಾಕ್ಷಸಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಂಹರಿಸಲು 'ಅಚಿಂತ್ಯ' ಮತ್ತು 'ಅದೃಷ್ಯ' ಎಂಬ ಐವತ್ತು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪುತ್ರರು ಪ್ರಾಪ್ತರಾದರು. ಸುಪ್ರಭಾ ಇವಳಿಗೆ, ಬೇರೆಯವರು ತಾಳಿಕೊಳ್ಳಲಾರದಂಥ

'ಅಶಕ್ಯ' ಮತ್ತು 'ಅಜಿಂಕ್ಯ' ಎಂಬ ಸಂಹಾರನಾಮಕ ಐವತ್ತು ಪುತ್ರರಾದರು. ದಕ್ಷಕನ್ಯೆಯರಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಆ ಪುತ್ರರು ಅತಿ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳವರೂ, ವಿಜಯಶಾಲಿಗೂ ಮತ್ತು ಮಹಾವೀರರೂ ಆಗಿದ್ದರು; ಇದಲ್ಲದೆ ಹಲವು ಪ್ರಕಾರದ ರೂಪಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯು ಅವರಲ್ಲಿತ್ತು. ಈ ಎಲ್ಲ ಕುಶಿಕಪುತ್ರರೆಂದೆನಿಸುವ ಅಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ಅರಿತಿದ್ದನು. ಅಪೂರ್ವ ಅಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೂ ಆತನ ಬಳಿ ಇತ್ತು. "ಆ ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿ, ಮಹಾವೀರನಾದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಮುನಿಯು ರಾಮನನ್ನು ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತಿರುವದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಯಾವ ಸಂದೇಹವೂ ಬೇಡ! ನಿನ್ನ ಪುತ್ರನಿಗೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಲೆಂದು ಈತನು ನಿನ್ನ ಬಳಿ ವಿನಂತಿಸಿದ್ದಾನೆ." ಈ ರೀತಿ ವಸಿಷ್ಠರು ದಶರಥನಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಅದು ಅವನಿಗೆ ಸರಿಯೆನಿಸಿತು.

ಜಯಾ ಮತ್ತು ಸುಪ್ರಭಾ ಇವರಿಗೆ ಯಾರು ವರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು? ಯಾವ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಕೊಟ್ಟರು? ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ವರಕ್ಕೆ 'ಯಾಚಿತ' ವರ ಇಲ್ಲವೇ 'ಅಯಾಚಿತ' ವರವೆಂದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ಹೇಳಲು ಬರುವಂತಿಲ್ಲ.

೭. ಇಂದ್ರ < ಮಲದ, ಕರುಷ

ಬಾಲಕಾಂಡ/೨೪

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಋಷಿಯ ಯಜ್ಞದ ರಕ್ಷಣೆಗೆಂದು ರಾಮ–ಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಆತನೊಡನೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ರಾಮನ ಇಷ್ಟದಂತೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಸರಯೂ ನದಿಯ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ತಾಟಕವನ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಅವರಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ–

ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ 'ಮಲದ' ಹಾಗೂ 'ಕರುಷ' ಈ ದೇಶಗಳು ನಿರ್ಮಿತವಾದವು. ಆ ದೇಶಗಳು ಬಹಳ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿದ್ದವು. ವೃತ್ರಾಸುರನ ಸಂಹಾರದ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯ ಅಶುದ್ಧ ಆಚರಣೆಯಿಂದ ಮತ್ತು ಕ್ಷುಧೆಯಿಂದ ಗ್ರಸ್ತನಾದ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಯು ತಗುಲಿತು. ಆಗ ಕಲ್ಮಷಗೊಂಡ ಇಂದ್ರನನ್ನು, ದೇವತೆಗಳು ಹಾಗೂ ಋಷಿಗಳು ಗಂಗಾಜಲದಿಂದ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸಿ ಆತನ ಕಲ್ಮಷವನ್ನು ಕಳೆದರು. ಈ ಭೂಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳು ಮಹೇಂದ್ರನ ಕಲ್ಮಷವನ್ನೂ, ಶರೀರದಲ್ಲಿಯ ಕೊಳೆಯನ್ನೂ, ಕ್ಷುಧೆಯನ್ನೂ ವಿಸರ್ಜಿಸಿದರು. ಇಂದ್ರನು ಶುದ್ಧನಾದನು. ಆತನ ದೋಷಗಳನ್ನು ಈ ಭೂಪ್ರದೇಶಗಳು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಇಂದ್ರನು ಈ ದೇಶಗಳ ಮೇಲೆ ಸಂತುಷ್ಟನಾದನು.

ತತೋ ದೇಶಸ್ಯ ಸುಪ್ರೀತೋ ವರಂ ಪ್ರಾದಾದನುತ್ತಮಮ್ ।
ಇಮೌ ಜನಪದೌ ಸ್ಫೀತೌ ಖ್ಯಾತಿಂ ಲೋಕೇ ಗಮಿಷ್ಯತಃ ॥೨೨॥

"ನನ್ನ ದೇಹದ ಕೊಳೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ಹಸಿವನ್ನು ಇಂಗಿಸಿದ ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳು 'ಮಲದ' ಮತ್ತು 'ಕರುಷ'ವೆಂದು ಖ್ಯಾತಿಪಡೆದು ಸಮೃದ್ಧಗೊಳ್ಳುವವು; ಮತ್ತು ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಇವು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವವು" ಎಂಬ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ವರವನ್ನು ಇಂದ್ರನು ಕೊಟ್ಟನು. ಆ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಗೌರವಿಸಿದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ದೇವತೆಗಳು ಕಂಡು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಅನುಮೋದಿಸಿದರು.

ಇದು 'ಅಯಾಚಿತ' ವರವಾಗಿದೆ.

೮. ಬ್ರಹ್ಮದೇವ < **ಸುಕೇತು, ತಾಟಕಾ**
ಬಾಲಕಾಂಡ/೨೫

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ರಾಮನಿಗೆ ತಾಟಕಿಯ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸುಕೇತು ಎಂಬ ದೊಡ್ಡ ಯಕ್ಷನು ಆಗಿಹೋದನು. ಆತನು ವೀರನಾಗಿದ್ದರೂ ಆತನಿಗೆ ಸಂತತಿಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಸದಾಚಾರಿಯಾದ ಆ ಯಕ್ಷನು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಮಹಾತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಚರಿರಿಸಿದನು. ಆಗ ಸಂತೋಷಗೊಂಡ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಯಕ್ಷಾಧಿಪತಿಗೆ ತಾಟಕಿ ಎಂದು ಖ್ಯಾತಿಗೊಂಡ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.

ವರದಾನಕೃತಂ ವೀರ್ಯಂ ಧಾರಯತ್ಯಬಲಾ ಬಲಮ್ ॥೪॥

ಈ ಅಬಲೆಯು ವರಪ್ರದಾನದಿಂದ ಇಂಥ ಬಲ ಮತ್ತು ವೀರ್ಯವನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ.

ದದೌ ನಾಗಸಹಸ್ರಸ್ಯ ಬಲಂ ಚಾಸ್ಯಾಃ ಪಿತಾಮಹಃ ॥೭॥

ಸಾವಿರ ಆನೆಗಳ ಬಲವನ್ನ ಕೊಟ್ಟನು.

ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಯಕ್ಷಾಧಿಪತಿಗೆ ಕೇವಲ ಕನ್ಯಾರತ್ನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನೇ ಹೊರತು ಪುತ್ರರತ್ನವನ್ನು ಕರುಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ಪುತ್ರನನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಆತನು ಜನರಿಗೆ ಅತಿಯಾಗಿ ಪೀಡಿಸಬಹುದಿತ್ತು; ಕನ್ಯೆಯಿಂದಲೂ ಪೀಡೆ ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತೆಂತಲ್ಲ; ಕೊನೆಗೆ ಅವಳನ್ನು ವಧಿಸುವ ಉಪಾಯವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಕಂಡುಹಿಡಿಯಬೇಕಾಯಿತು.

ಸಂತತಿಯಾಗಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಚರಿಸಿದ ಕಾರಣ ಅದು ಉದ್ದೇಶಪೂರಿತವಾಗಿದೆ. ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದ ಸುಕೇತುವಿಗೆ ದೊರೆತ ವರವು 'ಯಾಚಿತ' ವರವಾಗಿದೆ. ತಾಕಿಯು ವರವನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಡು ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಅವಳಿಗೆ ದೊರೆತ ವರವು 'ಅಯಾಚಿತ'ವಾಗಿದೆ.

೯. ವಿಷ್ಣು < ಕಶ್ಯಪ
ಬಾಲಕಾಂಡ/೨೯

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ರಾಮನಿಗೆ ಸಿದ್ಧಾಶ್ರಮದ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಜನರ ಮನಸ್ಸು ತಪಸ್ಸಿನತ್ತ ಪ್ರವೃತ್ತಗೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು, ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಮಹಾತಪಸ್ವಿಯಾದ ವಿಷ್ಣುವು ಈ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಬಹು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಿದನು. ನೂರಾರು ಯುಗಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸಿ ಕಳೆದನು. ವಾಮನಾವತಾರವನ್ನು ತಾಳುವ ಮೊದಲು ವಿಷ್ಣುವು ಈ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದನು. ಆತನು ತಪಶ್ಚರ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದಾಗ ವಿರೋಚನನ ಪುತ್ರನಾದ ಬಲಿಯು ಇಂದ್ರ ಹಾಗೂ ಮರುತ್-ಗಣ ಇವರನ್ನು ಗೆದ್ದು ಇಂದ್ರಪದವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಯತ್ನಿಸಿದನು. ಬಲಿಯು ಒಂದು ಮಹಾಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಆಗ ಅಗ್ನಿ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳು ವಿಷ್ಣುವು ವಾಸವಿದ್ದ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಬಲಿಯ ವ್ರತ ಪೂರ್ತಿಗೊಳ್ಳುವ ಮೊದಲೇ ದೇವತೆಗಳ ಒಳಿತಿಗಾಗಿ, ವಾಮನಾವತಾರವನ್ನು ತಾಳಿ ಬಲಿಯನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಬೇಕೆಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡರು. ಆಗ ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಪ್ರಖರನಾಗಿದ್ದ ಭಗವಾನ್ ಕಶ್ಯಪನು ಅದಿತಿಯೊಡನೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದನು. ಆತನು ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ ಈ ರೀತಿ ಎಂದನು: "ನಾನು ಆಚರಿಸಿದ ತಪದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ನಿನ್ನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ನೀನು ಅನಾದಿಯೂ ಅತರ್ಕನೂ ಇರುವೆ. ನಾನು ನಿನಗೆ ಶರಣು ಬಂದಿದ್ದೇನೆ."

ವರಂ ವರಯ ಭದ್ರಂ ತೇ ವರಾರ್ಹೋಽಸಿ ಮತೋ ಮಮ ॥೧೪॥

"ವರವನ್ನು ಬೇಡಿಕೊ! ನಿನಗೆ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ! ನೀನು ವರವನ್ನು ಬೇಡಲು ಯೋಗ್ಯನಿರುವೆ" ಎಂದು ಶ್ರೀಹರಿಯು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಪಾಪವಿಮೋಚಿತನಾದ ಕಶ್ಯಪನಿಗೆ ನುಡಿದನು. ಆಗ ಕಶ್ಯಪ ಮುನಿಯು-

ಅದಿತ್ಯಾ ದೇವತಾನಾಂ ಚ ಮಮ ಚೈವಾನುಯಾಚಿತಮ್ ॥೧೫॥

ವರಂ ವರದ ಸುಪ್ರೀತೋ ದಾತುಮರ್ಹಸಿ ಸುವ್ರತ ।

ಪುತ್ರತ್ವಂ ಗಚ್ಛ ಭಗವನ್ನದಿತ್ಯಾ ಮಮ ಚಾನಘ ॥೧೬॥
ಭ್ರಾತಾ ಭವ ಯವೀಯಾಂಸ್ತ್ವಂ ಶಕ್ರಸ್ಯಾಸುರಸೂದನ ।
ಶೋಕಾರ್ತಾನಾಂ ತು ದೇವಾನಾಂ ಸಾಹಾಯ್ಯಂ ಕರ್ತುಮರ್ಹಸಿ ॥೧೭॥
ಅಯಂ ಸಿದ್ಧಾಶ್ರಮೋ ನಾಮ ಪ್ರಸಾದಾತ್ತೇ ಭವಿಷ್ಯತಿ ॥೧೮॥

"ಹೇ ವರಪ್ರದನೇ, ಅದಿತಿಯು, ದೇವತೆಯರು ಮತ್ತು ನಾನು ಕೂಡಿ, ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ ವರವನ್ನು ನೀವು ಪ್ರಸನ್ನರಾಗಿ ನನಗೆ ಕೊಡಿರಿ! ಹೇ ಸುವ್ರತನೇ, ಹೇ ಭಗವನ್, ಹೇ ಪಾಪರಹಿತನೇ, ನೀವು ನನ್ನ ಮತ್ತು ಅದಿತಿಯ ಪುತ್ರನಾಗಿ ಜನಿಸಿರಿ! ಹೇ ದೈತ್ಯನಾಶಕನೇ, ನೀವು ಇಂದ್ರನ ತಮ್ಮನೆಂದು ಆಗಿರಿ! ಮತ್ತು ಶೋಕಗ್ರಸ್ತರಾದ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯವನ್ನು ನೀಡಿರಿ! ನಿಮ್ಮ ಕರುಣೆಯಿಂದ ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಸಿದ್ಧಾಶ್ರಮವೆಂದು ಖ್ಯಾತಿಗೊಳ್ಳುವದು."– ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದನು.

ಕಶ್ಯಪ ಮುನಿಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನುಸಾರ ವಿಷ್ಣುವು ಅದಿತಿಯ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದನು. 'ವಾಮನ'ನಾಗಿ ಬಲಿಯನ್ನು ಪಾತಾಳಕ್ಕೆ ಅದುಮಿದನು.

ಇದು 'ಯಾಚಿತ' ವರವಾಗಿದೆ.

೧೦. ಚೂಲಿ < ಸೋಮದಾ

ಬಾಲಕಾಂಡ/೩೩

ಕುಶನಾಭನು ತನ್ನ ಕನ್ಯೆಯರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ, ಹೇಳಿ ಅವರ ವಿವಾಹವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮದತ್ತನೊಡನೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ಕಥೆಯನ್ನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ರಾಮನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಒಮ್ಮೆ ಕುಶನಾಭನ ನೂರು ಕನ್ಯೆಯರು ಉತ್ತಮ ಅಲಂಕಾರಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ಒಂದು ಉಪವನದಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯ–ಗಾಯನಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದಾಗ ವಾಯುವು ಅವರನ್ನು ಕಂಡನು. ಅವರ ತಾರುಣ್ಯಕ್ಕೆ, ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಮೋಹಿತನಾದ ವಾಯುವು ಅವರನ್ನು "ನನ್ನ ಭಾರ್ಯೆಯರಾಗಿರಿ!" ಎಂದು ವಿನಂತಿಸಿದನು. ಆ ಕನ್ಯೆಯರು ಅದನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದರು. ಆಗ ಕೋಪಗೊಂಡ ವಾಯುವು ಅವರ ಅಂಗಭಂಗ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಅವರ ರೂಪ ಲಾವಣ್ಯವು ನಶಿಸಿ ಅವರು ಕುಬ್ಜೆಯರಾದರು.

ಹೀಗೆ ಅಂಗಭಂಗದಿಂದ ಲಜ್ಜೆಗೊಂಡ, ಭಯಭೀತರಾದ ಆ ಕುಶಕನ್ಯೆಯರು ನಡೆದುದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತಮ್ಮ ತಂದೆಗೆ ಹೇಳಿದರು. ಅವರ ಕರುಣಾಜನಕ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಕುಶನಾಭನಿಗೂ ವ್ಯಥೆಯಾಯಿತು. ಕುಶಕನ್ಯೆಯರಲ್ಲಿ ಶಾಪ ಕೊಡುವ

ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿದ್ದರೂ ಅವರು ತೋರಿದ ಕ್ಷಮಾಶೀಲವೃತ್ತಿಯನ್ನು ತುಂಬ ಶ್ಲಾಘಿಸಿದನು. ದಾನ, ಸತ್ಯ, ಯಜ್ಞ, ಯಶ ಮತ್ತು ಧರ್ಮ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಕ್ಷಮೆಯಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಭೂತವಾಗಿರುವದರಿಂದ, ಕ್ಷಮೆಯು ಜಗತ್ತಿನ ಪ್ರಮುಖ ಆಧಾರವೆಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಕುಶನಾಭನದಾಗಿತ್ತು. ಅವನು ತನ್ನ ಪುತ್ರಿಯರಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿದನು. ಆತನು ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದವರೊಡನೆ ವಿಚಾರವಿನಿಮಯ ಮಾಡಿ, ಕನ್ಯೆಯರಿಗಾಗಿ ತಕ್ಕ ವರಸಂಶೋಧನೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು. ಆಗ ಮಹಾ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳ, ಊರ್ಧ್ವರೇತನಾದ, ಸದಾಚಾರಸಂಪನ್ನನಾದ 'ಚೂಲಿ' ಎಂಬ ಮಹರ್ಷಿಯು ಬ್ರಹ್ಮಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವಳ ಸೌಜನ್ಯ ಗಂಧರ್ವಿಯೊಬ್ಬಳು ಆತನಿಗೆ ಅನನ್ಯ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಸೌಜನ್ಯಶೀಲ, ನಿಷ್ಠಾಪೂರ್ಣ ಸೇವೆಯಿಂದ ಈ ಮುನಿಯ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಆಕೆಗೆ ಹೀಗೆಂದನು–

ಪರಿಶುಷ್ಟೋಽಸ್ಮಿ ಭದ್ರಂ ತೇ ಕಿರಂ ಕರೋಮಿ ತವ ಪ್ರಿಯಮ್ ॥೧೪॥

"ನಿನಗೆ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ! ನಿನಗೆ ಪ್ರಿಯವಾಗಿರುವ ಯಾವುದನ್ನು ಮಾಡಲಿ?" ಮುನಿಯು ಈ ರೀತಿ ಸಂತುಷ್ಟನಿರುವದನ್ನು ಕಂಡು ಅವಳು ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದಳು–

ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಾ ಸಮುದಿತೋ ಬ್ರಾಹ್ಮ್ಯಾ ಬ್ರಹ್ಮಭೂತೋ ಮಹಾತಪಾಃ ।
ಬ್ರಾಹ್ಮೇಣ ತಪಸಾ ಯುಕ್ತಂ ಪುತ್ರಮಿಚ್ಛಾಮಿ ಧಾರ್ಮಿಕಮ್ ॥೧೬॥
ಅಪತಿಶ್ಚಾಸ್ಮಿ ಭದ್ರಂ ತೇ ಭಾರ್ಯಾ ಚಾಸ್ಮಿ ನ ಕಸ್ಯಚಿತ್ ।
ಬ್ರಾಹ್ಮೇಣೋಪಗತಾಯಾಶ್ಚ ದಾತುಮರ್ಹಸಿ ಮೇ ಸುತಮ್ ॥೧೭॥
ತಸ್ಯಾಃ ಪ್ರಸನ್ನೋ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿರ್ದದೌ ಬ್ರಾಹ್ಮಮನುತ್ತಮಮ್ ।
ಬ್ರಹ್ಮದತ್ತ ಇತಿ ಖ್ಯಾತಂ ಮಾನಸಂ ಚೂಲಿನಃ ಸುತಮ್ ॥೧೮॥

"ಹೇ ಮಹಾತಪಸ್ವಿ, ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಬ್ರಹ್ಮತೇಜದಿಂದ ಕೇವಲ ಬ್ರಹ್ಮ ಸ್ವರೂಪ ರಾಗಿರುವಿರಿ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮತಪದಿಂದ ಯುಕ್ತನಾದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪುತ್ರನು ಆಗಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯು ನನ್ನದಿದೆ. ಹೇ ಮುನಿಯೇ, ದೇವರು ನಿಮಗೆ ಒಳಿತನ್ನು ಮಾಡಲಿ! ನನಗೆ ಪತಿ ಇರುವದಿಲ್ಲ; ಈ ನಂತರವೂ ಹೀಗೆಯೇ ಉಳಿಯಬೇಕೆಂದು ಬಯಸುತ್ತೇನೆ. ನಾನು ಯಾರೊಬ್ಬರ ಪತ್ನಿಯಾಗಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವ ನನಗೆ ಬ್ರಹ್ಮ ಸಂಬಂಧಿತ ಉಪಾಯದಿಂದ ಒಬ್ಬ ಪುತ್ರನನ್ನು ಪಡೆಯುವಂತೆ

ಮಾಡಿರಿ! ನಾನು ನಿಮಗೆ ಶರಣು ಬಂದಿದ್ದೇನೆ.''

ಅವಳ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ, ಆ ಮಹರ್ಷಿಯು ಬ್ರಹ್ಮವಿಷಯದ ತಪಸ್ಸಿದ್ಧಿಯಿಂದ 'ಬ್ರಹ್ಮದತ್ತ'ನೆಂಬ ಮಾನಸಪುತ್ರನನ್ನು ಆಕೆಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಚೂಲಿಯು ಈ ಯಾಚಿತ ವರವನ್ನು ಸೋಮದೆಗೆ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ಅವಳಿಗೆ ವರವನ್ನು ಬೇಡಲು ಹೇಳಿದನು.

೧೧. ಭೃಗು < ಸಗರ, ಕೇಶಿನಿ, ಸುಮತಿ
ಬಾಲಕಾಂಡ/೩೮

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ರಾಮನಿಗೆ ಸಗರ ರಾಜನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ–

ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ 'ಸಗರ'ನೆಂಬ ಧರ್ಮಾತ್ಮನು ಅಯೋಧ್ಯೆಯ ರಾಜನಾಗಿದ್ದನು; ಆತನಿಗೆ ಮಕ್ಕಳಿರಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಸಂತಾನಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ತುಂಬ ಹಂಬಲಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಧರ್ಮ ನಿಷ್ಠೆಯುಳ್ಳ, ಸತ್ಯವಚನಿಯಾದ, ವಿದರ್ಭರಾಜಕನ್ಯೆಯಾದ ಕೇಶಿನಿಯು ಆತನ ಹಿರಿಯ ಮಡದಿಯಾಗಿದ್ದಳು. 'ಅರಿಷ್ಟನೇಮಿ'ಯ ಕನ್ಯೆಯಾದ ಸುಮತಿಯು ಆತನ ಎರಡನೆಯ ಮಡದಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಈ ಈರ್ವರನ್ನೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಸಗರರಾಜನು, ಹಿಮಾಲಯದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ 'ಭೃಗು–ಪ್ರಸ್ರವಣ' ಪರ್ವತದ ಮೇಲೆ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಿದನು. ಒಂದು ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಿದ ನಂತರ ಭೃಗುಮುನಿಯು ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ಇಂತೆಂದನು–

ಸಗರಾಯ ವರಂ ಪ್ರಾದಾದ್ ಭೃಗುಃ ಸತ್ಯವತಾಂ ವರಃ ॥೬॥
ಅಪತ್ಯಲಾಭಃ ಸುಮಹಾನ್ಭವಿಷ್ಯತಿ ತವಾನಘ ।
ಕೀರ್ತಿಂ ಚಾಪ್ರತಿಮಾಂ ಲೋಕೇ ಪ್ರಾಪ್ಸ್ಯಸೇ ಪುರುಷರ್ಷಭ ॥೭॥
ಏಕಾ ಜನಯಿತಾ ತಾತ ಪುತ್ರಂ ವಂಶಕರಂ ತವ ।
ಷಷ್ಠಿ ಪುತ್ರಸಹಸ್ರಾಣಿ ಅಪರಾ ಜನಯಿಷ್ಯತಿ ॥೮॥

ಸತ್ಯವನ್ನು ನುಡಿಯುವುದರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿದ್ದ ಭೃಗು ಮಹರ್ಷಿಯ ಸಗರ ರಾಜನಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು: ''ಹೇ ಪಾಪರಹಿತನೇ, ನಿನಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಸಂತಾನವಾಗುವದು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಅಪ್ರತಿಮ ಕೀರ್ತಿಯು ದೊರೆಯುವುದು. ಹೇ ಸಗರನೇ, ನಿನ್ನ ಓರ್ವ ಪತ್ನಿಗೆ ವಂಶತಾರಕ ಮಗನು ಜನಿಸುವನು, ಇನ್ನೊಬ್ಬಳಿಗೆ ಅರವತ್ತು ಸಾವಿರ ಗಂಡುಮಕ್ಕಳಾಗುವರು.''

ಭೃಗು ಮುನಿಯ ವಚನವನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಂತುಷ್ಟರಾದ ಸಗರಪತ್ನಿಯರು, ಒಬ್ಬ ಮಗನು ಅವರೀರ್ವರಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೆ ಹುಟ್ಟುವನು? ಅರವತ್ತು ಸಾವಿರ ಪುತ್ರರು ಯಾರಿಗೆ ಹುಟ್ಟಲಿರುವರು? ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವ ಆಸೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದರು. ಆಗ ಮುನಿಯು ಅವರಿಬ್ಬರ ಇಚ್ಛೆಗೆ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಿಸಿದನು.

ಏಕೋ ವಂಶಕರೋ ವಾಸ್ತು ಬಹವೋ ವಾ ಮಹಾಬಲಾಃ ।
ಕೀರ್ತಿಮಂತೋ ಮಹೋತ್ಸಾಹಾಂ ಕಾ ವಾ ಕಂ ವರಮಿಚ್ಛತಿ ॥೧೨॥

ವಂಶತಾರಕ ಪುತ್ರನು ಬೇಕಿದ್ದರೆ ಒಬ್ಬನೇ ಹುಟ್ಟುವನು. ಕೀರ್ತಿಕರ, ಉತ್ಸಾಹವುಳ್ಳ ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯ ಪುಷ್ಕಳ ಪುತ್ರರು ಹುಟ್ಟುವರು.

ಕೇಶಿನಿಯು ವಂಶತಾರಕ ಒಬ್ಬ ಪುತ್ರನನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಡಳು. ಸುಮತಿಯು ಅರವತ್ತು ಸಾವಿರ ಪುತ್ರರನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಡಳು. ಕೇಶಿನಿಗೆ 'ಅಸಮಂಜಸ'ನೆಂಬ ಒಬ್ಬ ಮಗನು ಹುಟ್ಟಿದನು. ಸುಮತಿಗೆ ಒಂದು 'ಗರ್ಭತುಂಬ'ವಾಯಿತು. ಆ ತುಂಬವು ಒಡೆದು ಅದರಿಂದ ಅರವತ್ತು ಸಾವಿರ ಪುತ್ರರು ಹೊರಬಂದರು.

ಇದು 'ಯಾಚಿತ' ವರವಾಗಿದೆ.

೧೨. ಬ್ರಹ್ಮದೇವ < ಭಗೀರಥ
ಬಾಲಕಾಂಡ/೪೨

ಗಂಗೆಯನ್ನು ದೊರಕಿಸಲು ಭಗೀರಥನು ಆಚರಿಸಿದ ತಪಸ್ಸಿನ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಧರ್ಮನಿಷ್ಠನಾದ ಭಗೀರಥನಿಗೆ ಸಂತಾನವಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಆತನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನನು ಮತ್ತು ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಮಂತ್ರಿಗಳ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ, ಗಂಗೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಪಿತೃಗಳಿಗೆ ಸರ್ಗವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಡಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶಿದಿಂದ ಗೋಕರ್ಣದಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘತಪಸ್ಸನ್ನಾರಂಭಿಸಿದನು. ಪಂಚಾಗ್ನಿ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು ಆತನು ತಿಂಗಳಿಗೊಂದು ಸಲ ಮಾತ್ರ ಆಹಾರವನ್ನು ಭಗವಂತನಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ದೇವಗಣ ಸಮೇತನಾಗಿ ಭಗೀರಥನ ಭೇಟಿಗಾಗಿ ಬಂದು ಈ ರೀತಿ ಎಂದನು–

ಭಗೀರಥ ಮಹಾರಾಜ ಪ್ರೀತಸ್ತೇಽಹಂ ಜನಾಧಿಪ ।
ತಪಸಾ ಚ ಸುತಪ್ತೇನ ವರಂ ವರಯ ಸುವ್ರತ ॥೧೬॥

"ಹೇ ಪ್ರಜಾಧಿಪತಿ ಭಗೀರಥ ಮಹಾರಾಜನೆ, ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾಗಿ ಆಚರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ನಿನ್ನ ತಪದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ನಾನು ನಿನಗೆ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಹೇ ಸದಾಚರಣ ಸಂಪನ್ನ ನೃಪಶ್ರೇಷ್ಠನೇ, ನಿನಗೆ ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದ ವರವನ್ನು ಬೇಡಿಕೊ!"

ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ನುಡಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಮಹಾತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳ, ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಭಗೀರಥನು ಕರಗಳೆರಡನ್ನೂ ಜೋಡಿಸಿ ಇಂತೆಂದನು–

ಯದಿ ಮೇ ಭಗವಾನ್ಪ್ರೀತೋ ಯುದ್ಯಸ್ತಿಃ ತಪಸಃ ಫಲಮ್ ।
ಸಗರಸ್ಯಾತ್ಮಜಾಃ ಸರ್ವೇ ಮತ್ತಃ ಸಲಿಲಮಾಪ್ನುಯುಂ ॥೧೮॥
ಗಂಗಾಯಾಃ ಸಲಿಲಕ್ಲಿನ್ನೇ ಭಸ್ಮನ್ಯೇಷಾಂ ಮಹಾತ್ಮನಾಮ್ ।
ಸ್ವರ್ಗಂ ಗಚ್ಛೇಯುರತ್ಯಂತಂ ಸರ್ವೇ ಚ ಪ್ರಪಿತಾಮಹಾಃ ॥೧೯॥
ದೇವ ಯಾಚೇ ಹ ಸಂತತ್ಯೈ ನಾವಸೀದೇತ್ಕುಲಂ ಚ ನಃ ।
ಇಕ್ಷ್ವಾಕೂಣಾಂ ಕುಲೇ ದೇವ ಏಷ ಮೇಽಸ್ತು ವರಃ ಪರಃ ॥೨೦॥

"ಹೇ ಭಗವನ್, ತಾವು ನನಗೆ ಪ್ರಸನ್ನರಾಗಿದ್ದರೆ, ನನ್ನ ತಪಸ್ಸಿನ ಫಲವು ನನಗೆ ಲಭಿಸುವಂತಿದ್ದರೆ, ಸಗರಪುತ್ರರೆಲ್ಲರ ಉತ್ತರಕ್ರಿಯೆಯು ನನ್ನಿಂದ ಆಗಬೇಕು. ಈ ಮಹಾತ್ಮರ ಭಸ್ಮವು ಗಂಗಾಜಲದಲ್ಲಿ ಬೆರೆಯಿತೆಂದರೆ, ಆ ಪ್ರಪಿತಾಮಹರಿಗೆ ಅಕ್ಷಯಸ್ವರ್ಗ ದೊರೆಯುವದು. ಹೇ ದೇವರೇ, ನಮ್ಮ ಕುಲವು ಉಚ್ಛಿನ್ನವಾಗಬಾರದೆಂದು ನಾನು ಸಂತಾನವನ್ನು ಬೇಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಹೇ ದೇವ, ಇಕ್ಷ್ವಾಕು ವಂಶಜರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ನನಗೆ ಈ ದ್ವಿತೀಯ ವರವು ನಿಮ್ಮಿಂದ ದೊರೆಯಬೇಕು."

ಭಗೀರಥನ ವಿನಂತಿಯನ್ನು ಆಲಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಹೀಗೆ ನುಡಿದನು–

ಮನೋರಥೋ ಮಹಾನೇಷ ಭಗೀರಥ ಮಹಾರಥ ।
ಏವಂ ಭವತು ಭದ್ರಂ ತಏ ಇಕ್ಷ್ವಾಕುಕುಲವರ್ಧನ ॥೨೨॥

"ಹೇ ಮಹಾರಥಿಯೆ, ಈ ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛೆ ದೊಡ್ಡದಾಗಿದೆ. ಹೇ ಇಕ್ಷ್ವಾಕು ಕುಲವರ್ಧನೇ, ನೀನು ನುಡಿದಂತೆ ಆಗಲಿ! ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಹಿಮಾಲಯದ ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಪುತ್ರಿಯಾದ ಗಂಗೆಯನ್ನು ಧರಿಸಲು ಶಂಕರನನ್ನು ನಿಯೋಜಿಸಬೇಕು. ಗಂಗೆಯ ಪ್ರಪಾತವನ್ನು ಪೃಥ್ವಿಯು ತಡೆಯಲಾರಳು. ಗಂಗೆಯನ್ನು ಧರಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಶಂಕರನ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಯಾರಲ್ಲೂ ಇಲ್ಲ." ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿ, ಭಗೀರಥನಿಗೆ ಯೋಗ್ಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸಲು ಗಂಗೆಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು.

ಬ್ರಹ್ಮದೇವನನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸಿ ಪಿತೃಗಳಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿ ಕೊಡುವದು ಮತ್ತು ನಾನು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆಯುವದು ಈ ಉದ್ದೇಶಗಳಿದ್ದ ಕಾರಣ ಈ ಎರಡೂ ವರಗಳು 'ಯಾಚಿತ'ವಾಗಿವೆ.

೧೩. ಕಶ್ಯಪ < ದಿತಿ
ಬಾಲಕಾಂಡ/೪೬

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಋಷಿಯು ರಾಮನಿಗೆ ಮರುದ್ಗಣಗಳ ಜನ್ಮವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ದಿತಿ ಮತ್ತು ಅದಿತಿಯರು ಕಶ್ಯಪನ ಭಾರ್ಯೆಯರಾಗಿದ್ದರು. ದಿತಿಯ ಪುತ್ರರೆಂದರೆ ದೈತ್ಯರು ಮತ್ತು ಅದಿತಿಯ ಪುತ್ರರೆಂದರೆ ದೇವತೆಗಳು. ಅಮೃತಮಂಥನದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೇವ-ದಾನವರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳು ದೈತ್ಯರನ್ನು ವಧಿಸಿದರು. ದಿತಿಯು ಆಗ ದುಃಖಿತಳಾಗಿ ಪತಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ಎಂದಳು- "ಭಗವನ್, ನಿಮ್ಮ ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳಾದ ಪುತ್ರರು ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕೊಂದಿದ್ದಾರೆ. ಉಗ್ರ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಿ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಘಾತಿಸುವಂಥ ಪುತ್ರನನ್ನು ನಿಮ್ಮಿಂದ ನಾನು ಹೊಂದಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆ ನನಗಿದೆ. ನಾನು ತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಚರಿಸುವೆ. ನನಗೆ ಗರ್ಭ ದಾನವನ್ನು ಮಾಡಿರಿ!"

ಇಂದ್ರನನ್ನು ವಧಿಸುವ ಪುತ್ರನನ್ನು ಪಡೆಯಲೋಸುಗ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳಲು ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನು ಅವಳು ಬೇಡಿದಾಗ ಕಶ್ಯಪ ಮುನಿಯು ಹೀಗೆಂದನು-

ಏವಂ ಭವತು ಭದ್ರಂ ತೇ ಶುಚಿರ್ಭವ ತಪೋಧನೇ ।
ಜನಯಿಷ್ಯಸಿ ಪುತ್ರಂ ತವಂ ಶಕ್ರಹಂತಾರಮಾಹವೇ ॥೫॥
ಪೂರ್ಣೇ ವರ್ಷಸಹಸ್ರೇ ತು ಶುಚಿರ್ಯದಿ ಭವಿಷ್ಯಸಿ ।
ಪುತ್ರ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಹಂತಾರಂ ಮತ್ತಸ್ತ್ವಂ ಜನಯಿಷ್ಯಸಿ ॥೬॥

"ಹೇ ತಪೋಧನಳೆ, ನಿನಗೆ ಶುಭವಾಗಲಿ! ನೀನು ಶುಚಿರ್ಭೂತಳಾಗಿರು! ಎಂದರೆ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಯಿಸುವ ಪುತ್ರನು ನಿನಗೆ ಹುಟ್ಟುವನು. ಒಂದು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಶುಚಿರ್ಭೂತಳಾಗಿ ನೀನು ಉಳಿದರೆ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಾಧಿಪತಿಯಾದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ಮಗನು ನಿನ್ನಿಂದ ನಿನಗೆ ಹುಟ್ಟುವನು."

ಹೀಗೆ ನುಡಿದು ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಕಶ್ಯಪನು ಅವಳ ಮೈಸಿರಿಯನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸಿದನು. ಸಮಾಗಮದ ನಂತರ 'ಶುಭವಾಗಲಿ!' ಎಂದು ಹಾರೈಸಿ ಆತನು ತಪಸ್ಸಿಗಾಗಿ ತೆರಳಿದನು.

ದಿತಿಗೆ ಅತಿಶಯ ಆನಂದವಾಯಿತು. ಅವಳು ಉಗ್ರತಪಸ್ಸನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಳು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನು ದಿತಿಗೆ ಉತ್ಕೃಷ್ಟಸೇವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದನು. ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ತಪಸ್ಸು ಪೂರ್ಣವಾಗಲು ಕೇವಲ ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳು ಉಳಿದಾಗ ಆಕೆಯು ಸಂತೋಷಭರಿತಳಾಗಿ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಇಂತೆಂದಳು– "ಹೇ ಸುರಶ್ರೇಷ್ಠನೇ, ನಿನ್ನ ಸೇವೆಯಿಂದ ನಾನು ಸಂತೋಷಗೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ನಿನ್ನನ್ನು ವಧಿಸಲೆಂದು ಬಯಸಿದ ಪುತ್ರನು ಹುಟ್ಟದೇ ನಿನಗೆ ಜಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಪುತ್ರನು ನನಗೆ ಆಗಲಿ!"

ವರೋ ವರ್ಷಸಹಸ್ರಾಂತೇ ಮಮ ದತ್ತಃ ಸುತಂ ಪ್ರತಿ ॥೧೫॥

ಮಹಾತ್ಮನಾದ ನಿನ್ನ ಪಿತನಿಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ಆತನು "ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ನಿನಗೆ ಪುತ್ರನು ಹುಟ್ಟುವನು!" ಎಂಬ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ.

ಹೀಗಿರುವಾಗ ಒಂದು ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ನಡುನೆತ್ತಿಯ ಮೇಲೇರಿದಾಗ ದಿತಿಯು ತಲೆದಿಂಬಿನತ್ತ ಪಾದಗಳನ್ನಿರಿಸಿ ನಿದ್ರೆ ಹೋದಳು. ಈ ವರ್ತನೆಯಿಂದ ಅವಳಲ್ಲಿಯ ಶುಚಿರ್ಭೂತತನವು ಇಲ್ಲದಾಯಿತು. ಇದರಿಂದ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಆನಂದವಾಗಿ, ಆತನು ಆಕೆಯ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಜಾಗರೂಕತೆ ಯಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಅವಳ ಗರ್ಭವನ್ನು ಏಳು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಡರಿಸಿದನು. ಆಗ ಆ ಗರ್ಭವು ಅಳತೊಡಗಿತು. ಆ ರೋದನವನ್ನು ಕೇಳಿ ದಿತಿಯು 'ಮಾರುದ!' 'ಮಾರುದ!' ಎಂದಳು. ಗರ್ಭವನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಬಾರದೆಂದು ಅವಳು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಆಗ ಆತನು ಅವಳ ದೇಹದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬಂದು ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದನು– "ಪಾದಗಳನ್ನಿಡುವ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ನೀನು ತಲೆ ಇಟ್ಟು ಮಲಗಿದ ಕಾರಣ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಅಶುಚಿಯುಂಟಾಯಿತು. ನಿನ್ನ ಈ ನ್ಯೂನತೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ವಧಿಸಬಹುದಾದ ನಿನ್ನ ಪುತ್ರನನ್ನು ನಾನು ಏಳು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಡರಿಸಿರುವೆನು; ಅದಕ್ಕೆ ಕ್ಷಮಿಸು!"

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ನಂತರ ದಿತಿಯು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಹೀಗೆಂದಳು:

"ನೀನು ಮಾಡಿದ ಸಂಗತಿಯು ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಹಿತಕರವಾಗಬೇಕು; ಈ ಏಳು ಪುತ್ರರು ಏಳು ಮರುದ್ಗಣರ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಾಪಾಡಲಿ." ಈ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು

ಇಂದ್ರನು ಮನ್ನಿಸಿದನು. ಈ ಏಳು ಪುತ್ರರು ಮಾರುತ್‌ರೆಂದು ಖ್ಯಾತಿ ಪಟ್ಟರು.

ಇದು ಕಟ್ಟಳೆಯ 'ಯಾಚಿತ' ವರವಾಗಿದೆ.

೧೫. ಶಂಕರ < ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ

ಬಾಲಕಾಂಡ/೫೫

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಿಗೆ ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಸ್ತ್ರಗಳು ದೊರೆತವೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಶತಾನಂದನು ರಾಮನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ವಸಿಷ್ಠನ ಕಾಮಧೇನುವನ್ನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಬಲವಂತದಿಂದ ಎಳೆದೊಯ್ದಾಗ ಕಾಮಧೇನುವಿನ 'ಅಂಬಾ; ಎಂಬ ಕರೆಯಿಂದ ಕಾಂಬೋಜ ಹಾಗೂ ಅವಳ ಆವಯವಗಳಿಂದ ಬರ್ಬರ, ಯವನ, ಶಕ ಮತ್ತು ಮ್ಲೇಚ್ಛ, ಹಾರಿತ, ಕಿರಾತ ಮುಂತಾದವರು ಉಂಟಾಗಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಸೈನ್ಯವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಾಶಗೊಳಿಸಿದರು. ಆಗ ಕೋಪಗೊಂಡ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಪುತ್ರರು ವಸಿಷ್ಠನ ಮೇಲೆ ಏರಿಹೋದರು. ಆಗ ವಸಿಷ್ಠನು ಕೇವಲ ತನ್ನ ಹೂಂಕಾರದಿಂದಲೇ ಅವರನ್ನು ಸುಟ್ಟುಹಾಕಿದನು. ಸೈನ್ಯ ಹಾಗೂ ಮಕ್ಕಳು ನಾಶಗೊಂಡಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ಕಳೆಹೀನನಾದನು. ರಾಜನನ್ನು ತನ್ನ ಒಬ್ಬ ಮಗನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ತಪಶ್ಚಯೆಗಾಗಿ ವನಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದನು. ಶಿವನನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸಲು ಆತನು ಉಗ್ರತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಚರಿಸಿದನು. ಪ್ರಸನ್ನನಾದ ಶಂಕರನು ಆತನಿಗೆ ದರ್ಶನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಇಂತೆಂದನು–

ಕಿಮರ್ಥಂ ತಪ್ಯಸೇ ರಾಜನ್ಬ್ರೂಹಿ ಯತ್ತೇ ವಿವಕ್ಷಿತಮ್ ।
ವರದೋऽಸ್ಮಿ ವರೋ ಯಸ್ತೇ ಕಾಂಕ್ಷಿತಃ ಸೋऽಭಿಧೀಯತಾಮ್ ॥೧೪॥

"ಹೇ ರಾಜನೇ, ಏತಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸುತ್ತಿರುವೆ? ನಿನಗೆ ಏನು ಬೇಕಾಗಿದೆ? ನಾನು ವರವನ್ನು ಕೊಡಲು ಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಇಷ್ಟವಾದಂಥ ವರವನ್ನು ಬೇಡಿಕೊ!"

ಯದಿ ತುಷ್ಟೋ ಮಹಾದೇವ ಧನುರ್ವೇದೋ ಮಮಾನಘ ।
ಸಾಂಗೋಪಾಂಗೋಪನಿಷದಃ ಸರಹಸ್ಯಃ ಪ್ರದೀಯತಾಮ್ ॥೧೬॥
ಯಾನಿ ದೇವೇಷು ಚಾಸ್ತ್ರಾಣಿ ದಾನವೇಷು ಮಹರ್ಷಿಷು ।
ಗಂಧರ್ವಯಕ್ಷರಕ್ಷಃಸು ಪ್ರತಿಭಾಂತು ಮಮಾನಘ ॥೧೭॥

ತವ ಪ್ರಸಾದಾದ್‌ಭವತು ದೇವದೇವ ಮಮೇಪ್ಸಿತಮ್ ॥
ಏವಮಸ್ತ್ವಿತಿ ದೇವೇಶೋ ವಾಕ್ಯಮುಕ್ತ್ವಾ ಗತಸ್ತದಾ ॥೧೮॥

'ಹೇ ಮಹದೇವರೇ, ಹೇ ಪಾಪರಹಿತರೇ, ನೀವು ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿದ್ದರೆ, ಅಂಗ, ಪ್ರತ್ಯಂಗ, ಮಂತ್ರ ಮತ್ತು ರಹಸ್ಯ ಇವುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಧನುರ್ವೇದವನ್ನು ನನಗೆ ಕರುಣಿಸಿರಿ! ಹೇ ಪಾಪರಹಿತರೇ, ದೇವತೆಗಳು, ದಾನವರು, ಮಹರ್ಷಿಗಳು, ಗಂಧರ್ವರು, ಯಕ್ಷರು ಮತ್ತು ರಾಕ್ಷಸರು ಇವರ ಬಳಿಯಿದ್ದ ಅಸ್ತ್ರಗಳ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯು ನನಗಾಗಲಿ! ಭೋ ದೇವಾಧಿದೇವರೆ, ನಿಮ್ಮ ಕೃಪಾಪ್ರಸಾದದಿಂದ ನನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯು ಈಡೇರಲಿ!"

ಆಗ ಶಿವನು 'ತಥಾಸ್ತು' ಎಂದು ನುಡಿದು ಸಮ್ಮತಿಸಿದನು.

ಈ ವರವನ್ನು ಪಡೆದ ನಂತರ ವಸಿಷ್ಠರ ನಾಶವಾಯಿತೆಂದು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಭಾವಿಸಿದನು. ದಹಿಸುವಂತಹ ಅಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ವಸಿಷ್ಠರ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ತೊಂದರೆ ಕೊಡಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಆಗ ವಸಿಷ್ಠರ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿಯ ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಮಾತ್ರರು ಭಯದಿಂದ ದಿಕ್ಕುಪಲಾಗಿ ಓಡತೊಡಗಿದರು. ತುಸುಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ವಸಿಷ್ಠರ ಆಶ್ರಮವು ನೀರವವಾಯಿತು.

ಇದು 'ಯಾಚಿತ' ವರವಾಗಿದೆ.

೧೬. ಬ್ರಹ್ಮದೇವ < ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ
ಬಾಲಕಾಂಡ/೬೫

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಪದವು ಹೇಗೆ ಲಭಿಸಿತೆಂಬುದನ್ನು ಕುರಿತು ಶತಾನಂದನು ರಾಮನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಸ್ಸಿಗಿಂತ ಬ್ರಹ್ಮತೇಜಸ್ಸು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾದದ್ದು ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡ ನಂತರ, ತಾನೂ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಯಾಗಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಘೋರ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಕೈಗೊಂಡನು. ಮೌನವ್ರತಸ್ಥನಾಗಿ ಶ್ವಾಸೋಚ್ಛ್ವಾಸವನ್ನು ಅವರೋಧಿಸಿ ಒಂದು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಚರಿಸಿದ ನಂತರ ಆತನ ಶಿರಸ್ಸಿನಿಂದ ಹೊಗೆಯು ಹೊರಬರಹತ್ತಿತು. ಆ ಹೊಗೆಯಿಂದ ಮೂರೂ ಲೋಕಗಳು ಗೊಂದಲಕ್ಕೀಡಾದವು. ದೇವತೆಗಳು, ಋಷಿಗಳು, ಗಂಧರ್ವರು, ಪನ್ನಗರು, ಉರಗಗಳು, ರಾಕ್ಷಸರು, ಎಲ್ಲರೂ ತಪಸ್ಸಿನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ದಂಗುಬಡೆದು ಮೋಹಿತರಾದರು. ಸೂರ್ಯನು ಕಳೆಗುಂದಿದನು.

ಆಗ ಎಲ್ಲರೂ ಬ್ರಹ್ಮನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಇಂತೆಂದರು: "ತಪಸ್ಸಿನ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಮಹಾತ್ಮ್ಯವು ವರ್ಧಿಸುತ್ತಿವೆ. ಕಾಮಕ್ರೋಧಾದಿ ಲೋಪದೋಷಗಳು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯ ಇಚ್ಛೆಯು ಈಡೇರದಿದ್ದರೆ, ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಸಮಸ್ತ ಸ್ಥಾವರ-ಜಂಗಮ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯವು ನಾಶಕ್ಕೀಡಾಗಬಹುದು. ಈ ಅಗ್ನಿಸಮನಾದ ಮುನಿಯನ್ನು ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಆತನಿಗೆ ದೇವಲೋಕವು ಬೇಕಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಸಹ ಕೊಟ್ಟು ಬಿಡಬೇಕು. ತ್ರೈಲೋಕಕ್ಕೆ ಆಗಬಹುದಾದ ನಾಶವನ್ನು ತಡೆಯಬೇಕು." ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರ ವಿನಂತಿಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ಸಕಲರು ವಿಶ್ವಮಿತ್ರನಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದರು.

ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷೇ ಸ್ವಾಗತಃ ತೇಽಸ್ತು ತಪಸಾ ಸ್ಮ ಸುತೋಷಿತಾಃ ॥೧೯॥
ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯಂ ತಪಸೋಗ್ರೇಣ ಪ್ರಾಪ್ತವಾನಸಿ ಕೌಶಿಕ ।
ದೀರ್ಘಮಾಯುಶ್ಚ ತೇ ಬ್ರಹ್ಮನ್ದದಾಮಿ ಸಮರುದ್ಗಣಃ ॥೨೦॥
ಸ್ವಸ್ತಿ ಪ್ರಾಪ್ನುಹಿ ಭದ್ರಂ ತೇ ಗಚ್ಛ ಸೌಮ್ಯ ಯಥಾಸುಮ್ ॥೨೧॥

"ಹೇ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷೇ, ನಿನಗೆ ಸುಸ್ವಾಗತ! ನಿನ್ನ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ನಾವು ತುಂಬಾ ಸಂತೋಷಗೊಂಡಿದ್ದೇವೆ. ಹೇ ಕುಶಿಕ ವಂಶಜನೇ, ನಿನ್ನ ಉಗ್ರ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ನಿನಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣತ್ವವು ದೊರೆತಿದೆ. ಹೇ ಬ್ರಹ್ಮನ್, ಮರುದ್ಗಣಸಮೇತರಾಗಿ ನಿನಗೆ ದೀರ್ಘ ಆಯುಸ್ಸನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇವೆ. ಹೇ ಸತ್ವಗುಣಸಂಪನ್ನನೆ, ನಿನಗೆ ಸುಖವು ದೊರೆಯಲಿ! ನಿನಗೆ ಶುಭವಾಗಲಿ! ತಪಶ್ಚರ್ಯೆಯನ್ನು ಕೊನೆಗೊಳಿಸಿ ನಿನಗೆ ಇಷ್ಟವಿದ್ದ ಕಡೆಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡು!" ಇದನ್ನು ಆಲೈಸಿದ ವಿಶ್ವಮಿತ್ರನು ಬಹಳ ಸಂತೋಷಭರಿತನಾದನು. ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ವಂದಿಸಿ ಹೀಗೆಂದನು-

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯಂ ಯದಿಮೇ ಪ್ರಾಪ್ತಂ ದೀರ್ಘಮಾಯಸ್ತಥೈವ ಚ ॥೨೨॥
ಓಂಕಾರರೋಽಥ ವಷಟ್ಕಾರೋ ವೇದಾಶ್ಚ ವರಯಂತು ಮಾಮ್ ।
ಕ್ಷತ್ರವೇದಾವಿದಾಂ ಶ್ರೇಷ್ಠೋ ಬ್ರಹ್ಮವೇದವಿದಾಮಪಿ ॥೨೩॥
ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರೋ ವಸಿಷ್ಠೋ ಮಾಮೇವಂ ವದತು ದೇವತಾಃ ।
ಯದ್ಯೇವಂ ಪರಮಃ ಕಾಮಃ ಕೃತೋ ಯಾಂತು ಸುರರ್ಷಭಾಃ ॥೨೪॥

"ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯವು ಮತ್ತು ದೀರ್ಘಾಯಸ್ಸು ನನಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಓಂಕಾರ" ವಷಟ್ಕಾರ ಮತ್ತು ವೇದಗಳು ನನಗೆ ವರಪ್ರದವಾಗಲಿ! ಸಾರಾಂಶದಲ್ಲಿ,

ಅಧ್ಯಾಪನವನ್ನು ಮಾಡುವ ಯಜ್ಞಯಾಗಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವು ನನಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲಿ! ಇದಲ್ಲದೆ, ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಅರಿತವರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನೆನಿಸಿ ಕೊಂಡ ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರನಾದ ವಸಿಷ್ಠನು ನನಗೆ 'ಬ್ರಾಹ್ಮಣ'ನೆಂದು ಸಂಬೋಧಿಸಲಿ. ಈ ರೀತಿ ನನ್ನ ಮನೋರಥವು ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿದ್ದರೆ, ಸುರಶ್ರೇಷ್ಠರೇ, ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಮರಳಬಹುದು."

ವಸಿಷ್ಠನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನನ್ನು 'ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿ' ಎಂದು ಕರೆಯಬೇಕೆಂದು ದೇವತೆಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟರು. ಆಗ ವಸಿಷ್ಠನು, ಅವರ ವಿನಂತಿಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನೊಡನೆ ಮಿತ್ರತ್ವವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದನು.

ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಸ್ತ್ವಂ ನ ಸಂದೇಹಃ ಸರ್ವಂ ಸಂಪದ್ಯತೇ ತವ ॥೨೬॥

"ನೀನು ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಯಾದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂದೇಹವೂ ಇಲ್ಲ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಲು ಆವಶ್ಯಕವಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳೂ ನಿನಗೆ ಲಬ್ಧವಾಗಿವೆ" ಎಂದು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಿಗೆ ಹೇಳಿ ದೇವತೆಗಳು ಸ್ವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದರು.

ಇದು 'ಯಾಚಿತ' ವರವಾಗಿದೆ.

೧೭. ಕೈಕೇಯಿ < ಮಂಥರೆ
ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡ/೭

'ರಾಮನಿಗೆ ಯುವರಾಜ್ಯ ಅಭಿಷೇಕ ನಡೆಯಲಿದೆ' ಎಂಬ ದುಷ್ಟ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೈಕೇಯಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ, ಆಕೆಯನ್ನು ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಂಥರೆಯು ಮಾಡಿದಳು. ಅದು ವಿಫಲವಾಯಿತು. ಈ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಕೈಕೇಯಿಗೆ ತುಂಬಾ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಕೈಕೇಯಿಯ ಮುಂದಿನ ಜೀವನದ ಬಗ್ಗೆ ಯೋಚಿಸಿದರೆ ಈ ವಾರ್ತೆಯು ಎಷ್ಟೊಂದು ಆರಂಭವಾಗಿದೆ? ಭಯಾನಕವಾಗಿದೆ? ಯಾವ ರೀತಿ ಕೈಕೇಯಿಯ ಜೀವನವನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡುವಂತಹದಿದೆ? ಎಂಬೆಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಲು ಮಂಥರೆಯು ಪ್ರಯಾಸಪಟ್ಟಳು. ಕೈಕೇಯಿಗೆ ಅವಳ ಹಿತದ ನಾಲ್ಕು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಪರಿಪರಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿದಳು; ಆದರೆ ಕೈಕೇಯಿಗೆ ಯಾವ ಮಾತೂ ಹಿಡಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಈ ಒಳ್ಳೆಯ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡು ಮಂಥರೆಗೆ 'ಶುಭ' ಎಂಬ ದಿವ್ಯ ಆಭರಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಳು. ಇನ್ನೂ ಏನಾದರೂ ಕೊಡಬೇಕೆಂಬ ಸಮಸ್ಯೆ ಸಹ ಕೈಕೇಯಿಯ ಮುಂದೆ ಇತ್ತು. ರಾಮ ಮತ್ತು ಭರತ ಇವರಲ್ಲಿ

ಯಾವ ಭೇದಭಾವವೂ ಅವಳಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ರಾಮನಿಗೆ ಯುವರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವಾಗಲಿದೆ ಎಂಬ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದು ಕೈಕೇಯಿಯು ಸಂತೋಷಗೊಂಡು ಮಂಥರೆಗೆ ಈ ರೀತಿ ಎಂದಳು–

ನ ಮೇ ಪರಂ ಕಿಂಚಿದಿತೋ ವರಂ ಪುನಃ ।
ಪ್ರಿಯಂ ಪ್ರಿಯಾರ್ಹೇ ಸುವಚಂ ವಚೋಽಮೃತಮ್ ।
ತಥಾ ಹ್ಯವೋಚಸ್ತ್ವಮತಃ ಪ್ರಿಯೋತ್ತರಂ ।
ವರಂ ಪರಂ ತೇ ಪ್ರದದಾಮಿ ತಂ ವೃಣು ॥೩೬॥

"ಎಲೈ ದಾನಯೋಗ್ಯಳಾದ ಪ್ರಿಯ ಮಂಥರೆಯೇ, ಈಗ ನೀನು ತಂದ ಪ್ರಿಯವಾರ್ತೆಗಿಂತ ಇನ್ನು ಬೇರೆ ಯಾವ ಸಂಗತಿಯೂ ನನಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಸಂತೋಷ ಕಾರಕವಾಗಿಲ್ಲ. ಅಮೃತಕ್ಕೆ ಸಮವಾದ ಈ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ನೀನು ನನಗೆ ತಿಳಿಸಿರುವೆ. ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಸಂತೋಷದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ, ನಾನು ನಿನಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ ವರವನ್ನು ಕೊಡಲಿರುವೆ. ನೀನು ಬೇಡಿಕೊ!!"

ನಿಜದಲ್ಲಿ ಈ ವರವನ್ನು ಕೈಕೇಯಿಯು ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಮಂಥರೆಯು ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲೂ ಇಲ್ಲ. ವರವನ್ನು ಮಂಥರೆಯು ಬೇಡದೇ ಇದ್ದರೂ ಸಂತೋಷ ಗೊಂಡ ಕೈಕೇಯಿಯು ಅದನ್ನು ಕೊಡಬಯಸಿದ್ದಳು; ಆದ್ದರಮದ ಇದು 'ಅಯಾಚಿತ' ವರವಾಗಿದೆ. ಕೈಕೇಯಿಯು ಮಂಥರೆಗೆ ಕೊಟ್ಟ 'ಶುಭ'ವೆಂಬ ಆಭರಣವು ಅನುಗ್ರಹವಾಗಿದೆ; ವರವಲ್ಲ.

೧೮. ಅಲರ್ಕ < ಅಂಧಬ್ರಾಹ್ಮಣ
ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡ/೧೨

ಒಮ್ಮೆ ವಚನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ನಂತರ ಅದನ್ನ ಪೂರೈಸಲು ಯಾವ ತ್ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಲು ಸಿದ್ಧರಿರಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಕೈಕೇಯಿಯು ದಶರಥನಿಗೆ ಹಲವು ಉದಾರಹಣೆಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ.

ದೇವ–ದಾನವರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರಥದ ಗಾಲಿಯ ಅಚ್ಚು ಮುರಿದಿತ್ತು. ಆಗ ಕೈಕೇಯಿಯು ತನ್ನ ಸ್ವಂತದ ಕೈಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿ ದಶರಥನಿಗೆ ಜಯವಾಗುವಷ್ಟು ಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಳು. ಆಗ ಸಂತೋಷ ಗೊಂಡ ದಶರಥನು ಕೊಡಬಯಸಿದ ಎರಡು ವರಗಳನ್ನು 'ಸಮಯ ಬಂದಾಗ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವೆ' ಎಂದು ಕೈಕೇಯಿಯು ಹೇಳಿದ್ದಳು. ರಾಮನಿಗೆ ಯುವರಾಜ್ಯಾ

ಭಿಷೇಕವನ್ನು ದಶರಥನು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದಾಗ ಮಂಥರೆಯು ಕೈಕೇಯಿಯ ಮತ್ಸರವನ್ನು ಕೆರಳಿಸಿದಳು. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕೊಡಬಯಸಿದ ಎರಡು ವರಗಳನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಇದೇ ತಕ್ಕ ಸಮಯವೆಂದು ಕೈಕೇಯಿಯು ಭಾವಿಸಿ ದಶರಥನ ಬಳಿ ವರಗಳನ್ನು ಬೇಡುವದೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದಳು. ವರಗಳನ್ನು ಬೇಡುವ ಮೊದಲು ವಚನವನ್ನು ಪೂರಯಸುವ ಶಪಥವನ್ನು ದಶರಥನಿಂದ ಮಾಡಿಸಿದಳು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಸತ್ಯಪ್ರತಿಜ್ಞನೂ, ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯೂ, ಧರ್ಮಜ್ಞನೂ, ಸತ್ಯ ವಚನಿಯೂ, ಶುದ್ಧಾಚರಣೆಯುಳ್ಳವನೂ ಆದ ರಾಜನು ನನಗೆ ವರವನ್ನು ಕೊಡಲಿದ್ದಾನೆಂದು ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳೆದುರು ಸಾರಿ ಹೇಳಿದಳು. ಕಾಮಮೋಹಿತ ನಾಗಿ, ವರಗಳನ್ನು ಕೊಡಲು ಉದ್ಯುಕ್ತನಾದ ರಾಜನನ್ನು ಮೊದಲು ವಚನ ಬದ್ಧನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಆಮೇಲೆ ರಾಮನಿಗೆ ವನವಾಸ ಮತ್ತು ಭರತನಿಗೆ ಯುವ ರಾಜ್ಯಾಬಿಷೇಕ ಎಂಬೆರಡು ವರಗಳನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಡಳು. ಕೈಕೇಯಿಯು ಆಡಿದ ನುಡಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ದಶರಥ ರಾಜನು ಮೂರ್ಛೆ ಹೋದನು. ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮರಳಿದಾಗ ದಶರಥರಾಜನು ಕೈಕೇಯಿಯ ಮೇಲೆ ಕೋಪಗೊಂಡು ಅತಿಯಾಗಿ ತೆಗಳಿದನು. ಆಕೆಗೆ ವರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಪರಮಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಟ್ಟನು. ಹಲವಾರು ರೀತಿಯಿಂದ ಆಕೆಯ ಮನವೊಲಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟು ವಿಫಲಗೊಂಡನು. ಅವನ ಮಾತುಗಳ ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಪರಿಣಾಮವು ಕೈಕೇಯಿಯ ಮೇಲೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟ ವಚನವನ್ನು ಪಾಲಿಸ ದಿರುವ ದಶರಥನನ್ನು ಬಿರುನುಡಿಗಳಿಂದ ಈ ರೀತಿ ಧಿಕ್ಕರಿಸಿದಳು–

"ಸತ್ಯಪ್ರತಿಜ್ಞರಾದ ಪುರುಷರು ಕೊಟ್ಟ ವಚನವನ್ನು ಪಾಲಿಸಲು ಎಷ್ಟೊಂದು ಅಪೂರ್ವ ತ್ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅವಳು ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಹೇಳಿದಳು. ವಚನಭಂಗವು ಕುಲಕ್ಕೆ ಕಲಂಕವನ್ನು ತರುವಂತಹದು ಎಂದು ನಿಖರವಾಗಿ ಹೇಳಿದಳು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವಳು 'ಶಿಬಿರಾಜ', 'ಸಮುದ್ರ' ಮತ್ತು 'ಅಲರ್ಕ' ರಾಜನ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಳು.

ಅಲರ್ಕರಾಜನು ಒಬ್ಬ ಕುರುಡನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ವರವನ್ನು ಕೊಡ ಬಯಸಿದನು. ಆಗ ಆ ಅಂಧನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ರಾಜನ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನೇ ಬೇಡಿದನು. ಆಗ–

ಅಲರ್ಕಶ್ಚಕ್ಷುಷೀ ದತ್ತ್ವಾ ಜಗಾಮ ಗತಿಮುತ್ತಮಾಮ್ ॥೪೩॥

ಅಲರ್ಕ ರಾಜನು ತನ್ನ ವಚನವನ್ನು ಪೂರೈಸಲು ತನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಸದ್ಗತಿಯನ್ನು ಪಡೆದನು.

ಇದು 'ಅಯಾಚಿತ' ವರವಾಗಿದೆ.

೧೯. ಋಷಿ < ಕೈಕೇಯಿ
ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡ/೩೫

ರಾಮನನ್ನು ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಲೇಬೇಕೆಂದು ಕೈಕೇಯಿಯು ಹಟ ಹಿಡಿದಳು. ಆಗ ಸುಮಂತ್ರನು ಅವಳನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಕಟುವಾಗಿ ಜರಿಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಪರಿಣಾಮಗಳ ಪರಿವೆಯಿಲ್ಲದೆ ಕೈಕೇಯಿಯು ತನ್ನ ವರಗಳ ಪರಿಪೂರ್ತಿಗಾಗಿ ಹಟ ಹಿಡಿದಾಗ ದಶರಥ, ಲಕ್ಷ್ಮಣ, ವಸಿಷ್ಠಾದಿಗಳು ಆಕೆಗೆ ತಿಳಿಹೇಳುವ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಆಕೆಯನ್ನು ಹಳಿದರು. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಅವಳ ದುರಾಗ್ರಹವು ಕಳೆಯಲಿಲ್ಲ. ಸುಮಂತ್ರನಿಗೆ ತಡೆಯಲಾಗದ ಕೋಪ ಬಂದಿತು. ಅವನು ಅವಳ ಅಂತರಂಗಕ್ಕೆ ತಾಗುವಂಥ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದನು–

“ಎಲ್ಲೆ ಕೈಕೇಯಿ, ನೀನು ನಿನ್ನ ಪತಿಯ ಮತ್ತು ಸಮಸ್ತ ಕುಲದ ಧ್ವಂಸಿನಿಯಾಗಿರುವೆ. ನಿನ್ನ ನಡತೆಯಿಂದ ನೀನು ದಶರಥನನ್ನು ದಳ್ಳುರಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿರುವೆ. ವಯಸ್ಸಿನ ಕ್ರಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ರಾಜನ ಮೃತ್ಯುವಿನ ನಂತರ ಆತನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ರಾಜ್ಯಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತಿರುತ್ತವೆ; ಆದರೆ ಇಕ್ಷ್ವಾಕು ಕುಲೋತ್ಪನ್ನನಾದ ದಶರಥ ರಾಜನು ಜೀವಿತವಿದ್ದರೂ ಆ ಕ್ರಮವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವ ಇಚ್ಛೆ ನನಗಿದೆ. ನಿನ್ನ ಮಗನಾದ ಭರತನು ರಾಜನಾಗಿ ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು ಪರಿಪಾಲಿಸಲಿ! ಆದರೆ ಎಲ್ಲಿ ರಾಮನಿರುವನೋ ಅಲ್ಲಿಗೆ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಹೋಗುತ್ತೇವೆ. ನಿನ್ನ ದೇಶ ಯಾವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೂ ವಾಸವಿರಲು ಯೋಗ್ಯವೆನಿಸದು; ಅಂಥ ಕುಕರ್ಮವನ್ನು ನೀನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆ. ಕಹಿಬೇವಿನ ಮರದಿಂದ ಜೇನು ತೊಟಕಲಾರದು– ಎಂಬುದೇ ನಿಜ. ನಿನ್ನ ಕುಲೀನತೆಯು ನಿನ್ನ ತಾಯಿಯಂತೆಯೇ ಇರುವದೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆ; ನಿನ್ನ ತಾಯಿಯ ಪಾಪಕರ್ಮದ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕೇಳಿ ತಿಳಿದಿರುವೆನು.

ಪಿತುಸ್ತೇ ವರದಃ ಕಶ್ಚಿದ್ದದೌ ವರಮನುತ್ತಮಮ್ ॥೧೮॥
ಸರ್ವಭೂತರುತಂ ತಸ್ಮಾತ್ಸಂಜಜ್ಞೇ ವಸುಧಾಧಿಪಃ ।
ತೇನ ತೀರ್ಯಗ್ಗತಾನಾಂ ಚ ಭೂತಾನಾಂ ವಿದಿತಂ ವಚಃ ॥೧೯॥

“ಒಮ್ಮೆ ಒಬ್ಬ ಋಷಿಯು ನಿನ್ನ ತಂದೆಗೆ ಒಂದು ಅನುಪಮವಾದ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಆ ವರದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಭಾಷೆಯ ಅರ್ಥವು ಆತನಿಗೆ ತಿಳಿದು ಬರಹತ್ತಿತು. ಎಲ್ಲ ಪಶುಪಕ್ಷಿಗಳ ಸಂಭಾಷಣೆಯು ಆತನಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

"ಅಂತಹ ನಿನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ಕೈಕೇಯನು ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿದ್ದಾಗ, ಬಹಳ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳ ಜೃಂಭ ಪಕ್ಷಿಜೋಡಿಯ ಸಂಭಾಷಣೆಯು ಆತನಿಗೆ ಕೇಳಿ ಬಂದಿತು. ಆತನಿಗೆ ಆ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಧ್ವನಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ತಿಳಿಯಿತು. ಆಗ ಆತನು ಒಂದೇ ಸಮನೆ ನಗಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ನಿನ್ನ ತಾಯಿಯು ನಗುವ ಕಾರಣವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕೆಂದಳು. ಆಗ ಕೈಕೇಯನು ಅವಳಿಗೆ– 'ನಾನು ಏತಕ್ಕಾಗಿ ನಗುತ್ತಿರುವೆನು ಎಂಬುದನ್ನು ನಿನಗೆ ತಿಳಿಸಿದರೆ ನಾನು ತಕ್ಷಣ ಮರಣಹೊಂದುವೆ' ಎಂದನು. ಆಗ ಪತಿಯ ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ಬಯಸುವ ನಿನ್ನ ತಾಯಿಯು ಕೋಪಗೊಂಡು 'ನೀನು ಬದುಕಿರು ಇಲ್ಲವೇ ಸತ್ತುಹೋಗು; ನನಗೆ ನಿನ್ನ ನಗುವಿನ ಕಾರಣವು ತಿಳಿಯಲೇಬೇಕು!' ಎಂದು ಹಠ ತೊಟ್ಟಳು. ಆಗ ಕೈಕೇಯ ರಾಜನು ಆ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಋಷಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ನಡೆದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನೆಲ್ಲ ಅರುಹಿದನು. ಆ ಋಷಿಯ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಆತನು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಅರಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹಾಕಿದನು."

ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಸುಮಂತ್ರನು ಕೈಕೇಯಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ "ನಿನ್ನ ನಡತೆಯೂ ನಿನ್ನ ತಾಯಿಯಂತೆಯೇ ಇದೆ. ನೀನು ನಿನ್ನ ದುರಾಗ್ರಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡು; ಪತಿಯ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ವರ್ತಿಸು ಮತ್ತು ಜನರ ಹಿತರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡು!" ಎಂದನು.

ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಋಷಿಯ ಹೆಸರು ಮತ್ತು ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ಈ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದ ಈ ವರವು ಯಾಚಿತವೋ ಅಥವಾ ಅಯಾಚಿತವೋ ಎಂಬುದನ್ನು ನಿಖರವಾಗಿ ಹೇಳಲು ಬರುವಂತಿಲ್ಲ.

೨೦. ಚ್ಯವನಭಾರ್ಗವ < ಕಾಲಿಂದಿ

ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡ/೧೧೦

ವಸಿಷ್ಠ ಋಷಿಯು ರಾಮನಿಗೆ ರಘುವಂಶದ ಪುರುಷರ ಘನವಂತಿಕೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಭರತರಾಜನ ಮಗನು ಅಸಿತ. ಈತನನ್ನು ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಹೃಹಯ, ತಾಲಜಂಘ, ಶೂರಶಶಬಿಂದು ಎಂಬ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಪರಾಜಿತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ಅನಂತರ ಆ ರಾಜರ್ಷಿಯು ಒಂದು ಪರ್ವತದ ಮೇಲೆ ಹೋಗಿ ಮರಣ ಹೊಂದಿದನು. ಆಗ ಆತನ ಇಬ್ಬರು ಮಡದಿಯರು ಗರ್ಭವತಿಯರಾಗಿದ್ದರು. 'ಕಾಲಿಂದಿ' ಎಂಬ ಭಾರ್ಯೆಯು ತನಗೆ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಪುತ್ರನು ಹುಟ್ಟಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ,

ಹಿಮಾಲಯ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದ ದೇವಸಮನಾದ, ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ, ಭಗವಾನ್ ಭಾರ್ಗವಮುನಿಗೆ ವಂದಿಸಿದಳು, ಆಗ–

ಸ ತಾಮಭ್ಯವದತ್ಪ್ರೀತೋ ವರೇಪ್ಸುಂ ಪುತ್ರಜನ್ಮನಿ।
ಪುತ್ರಸ್ತೇ ಭವಿತಾ ದೇವೀ ಮಹಾತ್ಮಾ ಲೋಕವಿಶ್ರುತಃ ॥೨೧॥
ಧಾರ್ಮಿಕಶ್ಚ ಸುಭೀಮಶ್ಚ ವಂಶಕರ್ತಾರಿಸೂದನಃ ।
ಶ್ರುತ್ವಾ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಂ ಕೃತ್ವಾ ಮುನಿಂ ತಮನುಮಾನ್ಯ ಚ ॥೨೨॥

ಪುತ್ರನನ್ನು ಪಡೆಯುವ ವರವನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುವ ಆ ಕಾಲಿಂದಿಗೆ ಮುನಿಯು ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದನು– "ಎಲೈ ರಾಣಿಯೇ, ನೀನು ಒಬ್ಬ ಮಹಾತ್ಮನೆನಿಸುವ, ಜಗದಲ್ಲಿ ಖ್ಯಾತಿ ಹೊಂದಲಿರುವ, ಧಾರ್ಮಿಕನಾಗಲಿರುವ, ವಂಶವನ್ನು ಮುಂದೆ ನಡೆಯಿಸುವ, ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ದಮನಿಸಲಿರುವ ಪುತ್ರನನ್ನು ಪಡೆಯುವೆ." ಮುನಿಯ ಈ ನುಡಿಗಳನ್ನು ಆಲಿಸಿ ಕಾಲಿಂದಿಯು ಮುನಿಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಹಾಕಿ ಆತನ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಸ್ವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಮರಳಿದಳು.

ಯಥಾಕಾಲ ಅವಳು ಪ್ರಸೂತಳಾಗಿ ಗಂಡು ಮಗುವನ್ನು ಪಡೆದಳು. ಇವಳು ಬಸುರಿ ಯಿದ್ದಾಗ ಈಕೆಯ ಸವತಿಯು ಈ ಗರ್ಭವು ನಾಶವಾಗ ಲೆಂದು ಈಕೆಗೆ ವಿಷವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಳು. ಈ ವಿಷದಿಂದ ಗರ್ಭದ ಮೇಲೆ ಯಾವ ಪರಿಣಾಮವೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಕಾಲಿಂದಿಯ ಮಗನು ಈ ಪರಿಯ ಗರ(ವಿಷ) ಸಹಿತ ಜನ್ಮ ತಾಳಿದನೆಂದು ಆತನ ಹೆಸರನ್ನು 'ಸಗರ'ನೆಂದು ಇಡಲಾಯಿತು.

ಸಗರನ ಜನ್ಮದ ಕಥೆಯು ಬಾಲಕಾಂಡದ ಸರ್ಗ ೭೦/೩೪/೩೫ರಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಪುತ್ರನನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಅಭಿವಂದಿಸಿದ ಕಾಲಿಂದಿಗೆ ಚ್ಯವನಋಷಿಯು ಈ ರೀತಿ ಎಂದನು–

ಸ ತಾಮಭ್ಯವದದ್ವಿಪ್ರಃ ಪುತ್ರೇಪ್ಸುಂ ಪುತ್ರಜನ್ಮನಿ ।
ತವ ಕುಕ್ಷೌ ಮಹಾಭಾಗೇ ಸುಪುತ್ರಃ ಸುಮಹಾಬಲಃ ॥೩೪॥
ಮಹಾವೀರ್ಯೋ ಮಹಾತೇಜಾ ಅಚಿರಾತ್ಸಂಜನಿಷ್ಯತಿ ।
ಗರೇಣ ಸಹಿತಃ ಶ್ರೀಮಾನ್ಮಾ ಶುಚಃ ಕಮಲೇಕ್ಷಣೇ ॥೩೫॥

"ಹೇ, ಮಹಾಭಾಗ್ಯವತಿಯೇ, ಅತಿ ಬಲಾಢ್ಯನಾದ, ಮಹಾವೀರನಾದ, ಮತ್ತು ಮಹಾ ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಒಬ್ಬ ವೈಭವಸಂಪನ್ನನಾದ ಸತ್ಪುತ್ರನು ವಿಷಸಹಿತವಾಗಿ

ನಿನ್ನ ಉದರದಿಂದ ಜನಿಸುವನು. ಎಲೈ ಕಮಲನಯನೇ, ನೀನು ಶೋಕಿಸಬೇಡ!" ಈ ಉದ್ಗಾರಗಳು, ವರವೋ? ಆಶೀರ್ವಾದವೋ? ಎಂಬುದನ್ನು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿಲ್ಲ. ಅಯೋಧ್ಯಾ ಕಾಂಡದಲ್ಲಿ 'ವರೆಪ್ಸಂ' ಎಂಬ ಸ್ಪಷ್ಟ ನಿರ್ದೇಶವಿದೆ. ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದ ಇದು ವರವೇ ಸರಿಯೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಆಶೀರ್ವಾದವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಇದು 'ಯಾಚಿತ' ವರವಾಗಿದೆ.

೨೧. ಅನಸೂಯೆ < ಸೀತಾ
ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡ/೧೧೮

ರಾಮ, ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಮತ್ತು ಸೀತೆ ಈ ಮೂವರು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತ 'ಅತ್ರಿ' ಋಷಿಯ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಋಷಿಯು ಅವರನ್ನು ಮಕ್ಕಳಂತೆ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಅನಸೂಯೆಗೆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೇಳಿದನು. ಋಷಿಯು ಅನಸೂಯೆಯು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ತಪಸ್ಸಿನ ಬಗ್ಗೆ ರಾಮನಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದನು. ರಾಮನು ಸೀತೆಗೆ ಅನಸೂಯೆಯತ್ತ ಹೋಗಲು ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಸೀತೆಯು ಅನಸೂಯೆಗೆ ಅಭಿವಂದಿಸಿದಳು. ಅನಸೂಯೆಯು ಸೀತೆಯು ಕ್ಷೇಮ, ಕುಶಲ, ಆರೋಗ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಕೇಳಿಕೊಂಡು ಅವಳಿಗೆ ಸ್ತ್ರೀಧರ್ಮ, ಕರ್ತವ್ಯವಗಳನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಿದಳು. ಈ ಉಪದೇಶವು ಸೀತೆಗೆ ತುಂಬಾ ಹಿಡಿಸಿತು. ಆಗ ಸೀತೆಯು ತನ್ನ ಆಚರಣೆಯ ರೀತಿ, ಪತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ತನಗಿದ್ದ ನಿಷ್ಠೆ ಇವುಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಿದಳು. ಅದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅನಸೂಯೆಗೆ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಆಗ ಸೀತೆಯ ತಲೆಯನ್ನು ಆಘ್ರಾಣಿಸಿ ಅನಸೂಯೆಯು ಇಂತೆಂದಳು–

ನಿಯಮೈರ್ವಿವಿಧೈರಾಪ್ತಂ ತಪೋ ಹಿ ಮಹದಸ್ತಿ ಮೇ ।
ತತ್ಸಂಶ್ರಿತ್ಯ ಬಲಂ ಸೀತೇ ಛಂದಯೇ ತ್ವಾಂ ಶುಚಿವ್ರತೇ ॥೧೪॥
ಉಪಪನ್ನಂ ಚ ಯುಕ್ತಂ ಚ ವಚನಂ ತವ ಮೈಥಿಲಿ ।
ಪ್ರೀತಾ ಚಾಸ್ಮ್ಯು ಚಿತಾಂ ಸೀತೇ ಕರವಾಣಿ ಪ್ರಿಯಂ ಚ ಕಿಮ್ ॥೧೫॥

"ಹಲವಾರು ಬಗೆಯ ನಿಯಮಗಳನ್ನಾಚರಿಸಿ ನಾನು ಮಹಾತಪಸ್ಸಿನ ಬಲವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಆ ತಪೋಬಲದ ಆಧಾರದಿಂದ ನೀನು ನನ್ನ ಹತ್ತಿರ ವರವನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ನನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಾಗಿದೆ. ಎಲೈ ಮೈಥಿಲಿಯೇ,

ನಿನ್ನ ಸಂಭಾಷಣೆಯು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿಯೂ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ನಿನಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದ ಯಾವುದನ್ನು ನಾನು ಮಾಡಲಿ? ಹೇಳು!"

ಅನಸೂಯೆಯ ನುಡಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಸೀತೆಗೆ ವಿಸ್ಮಯವಾಯಿತು. ಆಕೆಯು ಈ ರೀತಿ ಉತ್ತರಿಸಿದಳು: "ನಿಮ್ಮ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಎಲ್ಲವೂ ಸರಿಯಾಗಿದೆ. ನನಗೆ ಯಾವ ಕೊರತೆಯೂ ಇಲ್ಲ." ಸೀತೆಯ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಅನಸೂಯೆಯು ಪ್ರಸನ್ನಳಾಗಿ ಸೀತೆಗಾಗಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಮಾಲೆ, ವಸ್ತ್ರಗಳು, ಆಭೂಷಣಗಳು, ಲೇಪನ, ಚಂದನ ಮುಂತಾದ ಬಹು ಮೂಲ್ಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಳು.

ಅಯಾಚಿತವಾದ ವರವನ್ನು ಅನಸೂಯೆಯು ಕೊಡಬಯಸಿದಳು; ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕೆಂದು ಸೀತೆಗೆ ಬಲವಂತಿಸಿದಳು; ಆದರೆ ಸೀತೆಯು ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಸೀತೆಗೆ ದೊರೆತ ದಿವ್ಯಮಾಲೆ, ವಸ್ತ್ರಾಲಂಕಾರ, ಆಭರಣ, ಚಂದನ, ಲೇಪನ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಅನುಗ್ರಹಸ್ವರೂಪದವಾಗಿವೆ.

ಇದು ವರವಲ್ಲ.

೨೨. ಬ್ರಹ್ಮದೇವ < ವಿರಾಧ
ಅರಣ್ಯಕಾಂಡ/೩

ರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಸೀತೆಯರು ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಒಬ್ಬ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಕಂಡರು. ಆ ರಾಕ್ಷಸನು ಅತಿ ಪ್ರಚಂಡನೂ, ಅಕ್ರಾಳವಿಕ್ರಾಳ ರೂಪಿಯೂ, ಭೀಭತ್ಸನೂ, ಕುರೂಪಿಯೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಆತನ ಮುಖಚರ್ಯೆ ಭಯಂಕರವಿತ್ತು. ಕಣ್ಣುಗಳು ಒಳಗೆ ಹೋಗಿದ್ದವು. ಹೊಟ್ಟೆಯು ವಿಶಾಲವಾಗಿತ್ತು. ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ತಪಸ್ವಿಗಳ ವೇಷದಲ್ಲಿದ್ದರು; ಆದರೆ ಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿದ್ದರು. ಇದನ್ನು ಕಂಡು ಆ ರಾಕ್ಷಸನು ಕ್ರುದ್ಧನಾದನು. ದರ್ಪದಿಂದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದನು: " 'ಮುನಿವೇಷಕ್ಕೆ ನೀವು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದ ಆಯುಧಗಳು ಶೋಭಿಸುವದಿಲ್ಲ. ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಈ ಒಬ್ಬಳೇ ಸ್ತ್ರೀಯಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತರಾದಂತಿದೆ. ನೀವು ಅಧರ್ಮನಿಷ್ಠ ಪಾಪಿಗಳು; ಮುನಿಗಳ ಹೆಸರಿಗೆ ಕಲಂಕವನ್ನು ತರುವವರಾಗಿದ್ದೀರಿ! ನೀವು ಯಾರು? ನಾನು 'ವಿರಾಧ'ನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನಿದ್ದೇನೆ. ಋಷಿಗಳ ಮಾಂಸವನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸಿ ಇರುತ್ತೇನೆ. ಮದುವೆಗೆ ತಕ್ಕವಳಾದ ಈ ನಾರಿಯು ನನ್ನ ಭಾರ್ಯೆಯಾಗುವಳು, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪಾಪಿಷ್ಠರಾದ ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರ ರಕ್ತಪ್ರಾಶನವನ್ನು ನಾನು ಮಾಡುವೆ" ಎಂದು ಕಿರಿಚಿ ಭಯದಿಂದ ಕಂಪಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಎಳೆದು ತನ್ನ ತೊಡೆಯಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡನು. ಅದನ್ನು ಕಂಡು, ರಾಮನಿಗೆ ಅತೀವ

ದುಃಖವಾಯಿತು. ರಾಮನ ಮುಖವು ಬಾಡಿತು. ಸೀತೆಗೆ ಪರಪುರುಷನ ಸ್ಪರ್ಶವಾದುದನ್ನು ಕಂಡು ಪರಮವ್ಯಥೆಯಾಯಿತು. ರಾಕ್ಷಸನ ಈ ಹೀನ ಕೃತಿಯಿಂದ ದುಃಖಿತನಾದ ರಾಮನನ್ನು ಕೋಪಗೊಂಡ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸಂತೈಸಿ, ರಾಕ್ಷಸನ ಪಾರಿಪತ್ಯ ಮಾಡಲು ಸಜ್ಜಾದನು. ಆಗ ವಿರಾಧನು ಪುನಃ "ನೀವು ಯಾರು? ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಟಿರುವಿರಿ?" ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನು. ರಾಮನು, ತಾನು ಇಕ್ಷ್ವಾಕು ಕುಲೋತ್ಪನ್ನನಿದ್ದೇನೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ "ನೀನು ಯಾರು?" ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ವಿರಾಧನು–

ಪುತ್ರಃ ಕಿಲ ಜವಸ್ಯಾಹಂ ಮಾತಾ ಮಮ ಶತಹ್ರದಾ ।
ವಿರಾಧ ಇತಿ ಮಾಮಾಹುಃ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ಸರ್ವರಾಕ್ಷಸಾಃ ॥೫॥
ತಪಸಾ ಚಾಭಿ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತಾ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ಹಿ ಪ್ರಸಾದಜಾ ।
ಶಸ್ತ್ರೇಣಾವಧ್ಯತಾ ಲೋಕೇಽಭೇದ್ಯಾ ಭೇದ್ಯತ್ವಮೇವ ಚ ॥೬॥

"ನಾನು 'ಜವ'ನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನ ಪುತ್ರನಾಗಿದ್ದು ನನ್ನ ಮಾತೆಯ ಹೆಸರು 'ಶತಹ್ರದಾ'. ಈ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲ ರಾಕ್ಷಸರೂ ನನ್ನನ್ನು 'ವಿರಾಧ'ನೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ನಾನು ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಆತನಿಂದ ಪಡೆದ ವರದಿಂದ ನನಗೆ ಯಾವ ಶಸ್ತ್ರಗಳೂ ನಾಟಲಾರವು; ನನ್ನನ್ನು ಭೇದಿಸಲಾರವು; ನನ್ನನ್ನು ತುಂಡರಿಸಲಾರವು. ನೀವು ಜೀವದಾನವನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಈ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಟ್ಟು ತೆರಳಿರಿ!" ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಲೇ, ರಾಮನು ಆ ರಾಕ್ಷಸನ ಮೇಲೆ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಕೂಡ ಅವನ ಮೇಲೆ ಬಾಣಗಳ ಸುರಿಮಳೆಗರೆದನು; ಆದರೆ ಬಾಣಗಳೆಲ್ಲ ರಾಕ್ಷಸನ ದೇಹದಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಉದುರಿ ಬೀಳಹತ್ತಿದವು. ಏಕೆಂದರೆ–

ಸ್ಪರ್ಶಾತ್ತು ವರದಾನೇನ ಪ್ರಾಣಾನ್ಸಂರೋಧ್ಯ ರಾಕ್ಷಸಃ ॥೧೭॥

"ವರದಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರಿಂದ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ತೀವ್ರ ವೇದನೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಆತನ ಪ್ರಾಣವು ಹೋಗಲಿಲ್ಲ."

ವಿರಾಧನು ಆನಂತರ ರಾಮನಿಗೆ ಶರಣು ಬಂದನು. ತನ್ನ ಸಾವಿನ ಉಪಾಯವನ್ನು ತಾನೇ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಆ ರಾಕ್ಷಸನ ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆ ಆತನನ್ನು ಒಂದು ಆಳವಾದ ಗುಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೂತು ಸಾಯಿಸಿದರು.

ಇದು 'ಯಾಚಿತ' ವರವಾಗಿದೆ.

೨೩. ಇಂದ್ರ < ಶರಭಂಗ

ಅರಣ್ಯಕಾಂಡ/೫

ವಿರಾಧನನ್ನು ವರಿಸಿದ ನಂತರ ರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಸೀತೆಯರು ಶರಭಂಗ ಋಷಿಗಳ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ತುಂಬಾ ಕ್ಲೇಶಕಾರಕ ಹಾಗೂ ನಿರ್ಗಮವಾದ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಅನುಭವವು ಅವರಿಗೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಸಮೀಪಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಒಂದು ಸೋಜಿಗದ ಸಂಗತಿಯು ರಾಮನಿಗೆ ಕಂಡುಬಂದಿತು. ಅನೇಕ ಮಹಾತ್ಮರನ್ನೊಳಗೂಡಿಕೊಂಡು ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ದಿವ್ಯ ರಥದಲ್ಲಿ ಈ ಋಷಿಯ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ರಾಮನು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದನು. ರಥಾರೂಢನಾದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ತೋರಿಸಿದನು. ಶರಭಂಗ ಋಷಿ ಯೊಡನೆ ಇಂದ್ರನ ಮಾತುಕತೆ ನಡೆದಾಗ ರಾಮನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ವಿಷಯವು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಆಗ ಆತುರದಲ್ಲಿ ಶರಭಂಗ ಋಷಿಯ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಇಂದ್ರನು ಸುರಲೋಕಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದನು. ರಾಮನನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಭೇಟಿಯಾಗುವದು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಇಷ್ಟವಿರಲಿಲ್ಲ. ರಾಮನು ರಾವಣನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದ ನಂತರ ಇಂದ್ರನು ರಾಮನನ್ನು ಕಾಣಬಯಸಿದ್ದನು. ಶರಭಂಗ ಋಷಿಗೆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣ ಸೀತೆಯರು ವಂದಿಸಿದರು. ಮುನಿಯು ಅವರಿಗೆ ಭೋಜನಾದಿ ಆತಿಥ್ಯವನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿ ಅವರ ವಾಸಕ್ಕೆ ಏರ್ಪಾಟನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಇಂದ್ರನು ಆಗಮಿಸಿದ ಬಗ್ಗೆ ರಾಮನು ಕೇಳಿದಾಗ ಶರಭಂಗ ಮುನಿಯು ಈ ರೀತಿ ಉತ್ತರಿಸಿದನು–

ಮಾಮೇಷ ವರದೋ ರಾಮ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಂ ನಿನೀಷತಿ ।
ಜಿತಮುಗ್ರೇಣ ತಪಸಾ ದುಷ್ಪ್ರಾಪಮಕೃತಾತ್ಮಭಿಃ ॥೨೮॥

"ಎಲೈ ರಾಮನೇ, ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದಿರುವ ಪುರುಷರಿಗೆ ದುರ್ಲಭ ವಾದಂಥ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕವನ್ನು ಉಗ್ರತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ನಾನು ಸಂಪಾದಿಸಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ಆ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಕ್ಕೆ ನನ್ನನ್ನು ಕರೆದೊಯ್ಯಬಯಸಿ ಆ ವರವನ್ನಿತ್ತ ಇಂದ್ರನು ಆಗಮಿಸಿದ್ದನು." ಅದರೆ ರಾಮನಂಥ ಅತಿಥಿಯು ಆಶ್ರಮದ ದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಬಂದುದನ್ನು ಕಂಡು ಶರಭಂಗನು ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮುಂದೂಡಿದನು.

ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ವರದನೆಂದು ವಿಶೇಷವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಆತನ ವರದ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲ.

೨೪. ಶರಭಂಗ < ರಾಮ

ಅರಣ್ಯಕಾಂಡ/೫

ಇಂದ್ರ < ಶರಭಂಗ–ವರ ಕ್ರಮಾಂಕ ೨೩ ನೋಡಿರಿ.

ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಇಂದ್ರನು ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ಯಲು ಬಂದಿದ್ದರೂ, ರಾಮನಂತಹ ಅತಿಥಿಯು ಬರುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ಶರಭಂಗ ಋಷಿಯು ಇಂದ್ರನೊಡನೆ ತೆರಳಲು ನಿರಕರಿಸಿದನು. "ನಿನ್ನಂತಹ ಧರ್ಮತತ್ಪರ ಮಹಾತ್ಮನನ್ನು ಕಂಡು ಅನಂತರವೇ ನಿಕೃಷ್ಟವಾದ ಸ್ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವದೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದೇನೆ."

ಅಕ್ಷಯಾ ನರಶಾರ್ದೂಲ ಜಿತಾ ಲೋಕಾ ಮಯಾ ಶುಭಾಃ ।
ಬ್ರಾಹ್ಮ್ಯಾಶ್ಚ ನಾಕಪೃಷ್ಠ್ಯಾಶ್ಚ ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಣೀಷ್ವ ಮಾಮಕಾನ್ ॥೩೧॥

"ಹೇ ಪುರುಷೋತ್ತಮನೇ, ನಾನು ತಪೋಬಲದಿಂದ ಅಕ್ಷಯವಾದ ಶುಭವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕವನ್ನೂ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕವನ್ನೂ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಆ ಲೋಕಗಳನ್ನು ನೀನು ಸ್ವೀಕರಿಸು!" ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಮನು ಆ ಮುನಿಗೆ ಇಂತೆಂದನು–

ಅಹಮೇವಾಹರಿಷ್ಯಾಮಿ ಸರ್ವಾಲ್ಲೋಕಾನ್ಮಹಾಮುನೇ ।
ಆವಾಸಂ ತ್ವಹಮಿಚ್ಛಾಮಿ ಪ್ರದಿಷ್ಟಮಿಹ ಕಾನನೇ ॥೩೩॥

"ಹೇ ಮಹಾಮುನಿಯೇ, ನಾನೇ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಿ ಎಲ್ಲ ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಸಂಪಾದಿಸುವೆ. ನೀವು ಈ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ವಾಸಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಮಾತ್ರ ತೋರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆ ನನ್ನದಾಗಿದೆ."

ಅಗ ಶರಭಂಗ ಋಷಿಯು ರಾಮನಿಗೆ 'ಸುತೀಕ್ಷ್ಣ' ಮುನಿಯ ಆಶ್ರಮಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಹೇಳಿದನು.

ಈ ವರವು 'ಅಯಾಚಿತ'ವಿದೆ ಮತ್ತು ಅಸ್ವೀಕೃತವೂ ಆಗಿದೆ.

೨೫. ಬ್ರಹ್ಮದೇವ < ಮಾರೀಚ

ಅರಣ್ಯಕಂಡ/೩೮

ಸೀತೆಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯವನ್ನು ಕೋರಿದ ರಾವಣನಿಗೆ ಮಾರೀಚನು ಹಿತೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

"ರಾಮನೊಡನೆ ಶತ್ರುತ್ವವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವದು; ಆತನ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸುವದು; ಈ ಸಂಗತಿಗಳು ಸ್ವಂತ ರಾವಣನಿಗಾಗಲೀ ಆತನ ಬಂಧುಗಳಿಗಾಗಲೀ ಒಳಿತಿಗಾಗಿ ಆಗಲಾರವು!" ಎಂದು ಮಾರೀಚನು ರಾವಣನಿಗೆ ಪರಿಪರಿಯಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ರಾಮನ ಶಕ್ತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳ ಅರಿವು ಅನುಭವದಿಂದ ಮಾರೀಚನಿಗಾಗಿದೆ. ರಾಮನಿಂದ ತನಗಾದ ದುರವಸ್ಥೆಯನ್ನು ರಾವಣನೆದುರು ವಿವರವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ: ಮಾರೀಚನನ್ನು ವಿನಾಶ ಗೊಳಿಸಲು ಯಾವ ರೀತಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ದಶರತನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಯಜ್ಞದ ರಕ್ಷಣೆಗೆಂದು ರಾಮನನ್ನು ಕರೆತಂದಿದ್ದನು; ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಸದೆಬಡಿಯಲು, ರಾಮನ ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಬೇರೆ ಯಾರಲ್ಲೂ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದುದು. ಮಾರೀಚನು ಸ್ವಂತದ ಬಗ್ಗೆ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ–

ತತೋಽಹಂ ಮೇಘಸಂಕಾಶಸ್ತಪ್ತಕಾಂಚನಕುಂಡಲಃ ।
ಬಲೀ ದತ್ತವರೋ ದರ್ಪಾದಾಜಗಾಮಾಶ್ರಮಾಂತರಮ್ ॥೧೬॥

"ಆನಂತರ ಮೇಘಸಮನಾದ, ಶುದ್ಧ ಚಿನ್ನದ ಕುಂಡಲಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಮಹಾ ಬಲಾಢ್ಯನಾದ ನಾನು ದೇವರಿಂದ ಕೂಡ ವಧಿಸಲ್ಪಡದಿರುವ ವರವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಿಂದ ಪಡೆದ ಕಾರಣ ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ಆ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ತಲುಪಿದೆನು.

" 'ಪರಿಘಸಂಜ್ಞಕ'ವೆಂಬ ಆಯುಧವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡ ನನ್ನನ್ನು ರಾಮನು ಮೊದಲು ಗಮನಿಸಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದ ಕ್ಷಣವೇ ಸ್ವಲ್ಪ ಕೂಡ ಅಂಜದೆ ಆತನು ತನ್ನ ಬಿಲ್ಲಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಂಚೆಯನ್ನು ಏರಿಸಿದನು. ಅವನೊಬ್ಬ ಬಾಲಕನೊಬ್ಬ ಬಗೆದು ನಾನು ವೇದಿಯತ್ತ ಧಾವಿಸಿದೆ. ಆಗ ರಾಮನು ಒಂದು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಬಾಣದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ನೂರು ಯೋಜನೆಗಳಷ್ಟು ದೂರ ಹಾಕಿಸಿ ಎಸೆದನು" ಎಂದು ಸ್ವಂತ ಮಾರೀಚನೇ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡನು. ತನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ಇಚ್ಛೆ ರಾಮನದಾಗಿರಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದಲೇ ತಾನು ಬದುಕಿಕೊಂಡಿರುವು ದೆಂದು ಸಹ ಹೇಳಿದನು.

ರಾಮನೊಡನೆ ಕಲಹವನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿದರೆ ಘೋರ ಆಪತ್ತು ಒದಗಿ ನಿನ್ನ ನಾಶವು ಕೂಡಲೇ ಆಗುವದೆಂದು ಕೂಡ ರಾವಣನಿಗೆ ಎಚ್ಚರಿಸಿದನು.

ಈ ಮಾರೀಚನಿಗೆ ವರವು ಏಕೆ, ಯಾವ ರೀತಿ ದೊರೆಯಿತೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ನಿಚ್ಚಳವಾದ ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲ. ಇದು ಯಾಚಿತ ವರವೋ ಅಯಾಚಿತ ವರವೋ ಎಂಬುದನ್ನು ಖಚಿತವಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

೨೬. ಇಂದ್ರ < ಸೀತಾ

ಅರಣ್ಯಕಾಂಡ/ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ತ/೫೬ರ ನಂತರ

ರಾವಣನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಬಲವಂತವಾಗಿ ಅಪಹರಿಸಿ ಲಂಕೆಯ ಅಶೋಕ ವನದಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸಿಯರ ಕಣ್ಣೆದುರು ಭದ್ರಕಾವಲಿನಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದನು. ಆಗ ಸೀತೆಯು ಜೀವನಾವಶ್ಯಕವಾದ ಅನ್ನಪಾನೀಯಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದಳು. ಇದರಿಂದ್ರ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಿಗೆ ಬಹಳೇ ಚಿಂತೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಸೀತೆಯು ಉಪವಾಸವಿದ್ದು ಪ್ರಾಣವಿದ್ದು ತ್ಯಜಿಸಬಾರದೆಂದು ಆತನು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಲಂಕೆಗೆ ಹೋಗಲು ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿದನು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಹವಿಷ್ಯಾನ್ನವನ್ನು ಸೀತೆಗೆ ಅರ್ಪಿಸಲು ಎಲ್ಲ ವಿಧದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ಜೊತೆಗೆ ನಿದ್ರಾದೇವಿಯನ್ನು ಕರೆದೊಯ್ದು ಅಲ್ಲಿಯ ರಾಕ್ಷಸಿಯರಿಗೆ ಮೋಹನಿದ್ರೆ ಬರಿಸುವಂತೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಕಾವಲಿದ್ದ ರಾಕ್ಷಸಿಯರೆಲ್ಲ ಮೋಹ ನಿದ್ರೆಯ ವಶರಾದ ನಂತರ ಇಂದ್ರನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಭೇಟಿಮಾಡಿದನು; ತನ್ನ ಆಗಮನದ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದನು. ದೇವತಾಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ರಾಮನ ಯೋಜನೆಯಾಗಿದೆ. ಆತನಿಗೆ ಸರ್ವರಿಂದ ಸಕಲ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಹಾಯವು ದೊರೆಯಲಿರುವದು ಮತ್ತು

ಮತ್ಪ್ರಸಾದಾತ್ಸಮುದ್ರಂ ಸ ತರಿಷ್ಯತಿ ಬಲೈಃ ಸಹ ॥೧೩॥

"ನನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ರಾಮನು ಸೈನ್ಯಸಮೇತನಾಗಿ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಸದಟಿ ಬರುವನು" ಎಂಬ ಆಶ್ವಾಸನೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. "ರಾಕ್ಷಸಿಯರು ಮೋಹನಿದ್ರೆಯ ಅಧೀನರಾಗಬೇಕೆಂದು ನಾನು ನಿದ್ರಾದೇವಿಯನ್ನು ಜೊತೆಗೆ ತಂದಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಹವಿಷ್ಯಾನ್ನವನ್ನು ನಿನಗಾಗಿ ತಂದಿದ್ದೇನೆ."

ಏತದತ್ಸ್ಯಸ ಮದ್ದಸ್ತಾನ್ನ ತ್ವಾಂ ಬಾಧಿಷ್ಯತೇ ಶುಭೇ ।
ಕ್ಷುಧಾ ತೃಷಾ ಚ ರಂಭೋರು ವರ್ಷಾಣಾಮಯುತೈರಪಿ ॥೧೫॥

"ಎಲೈ ಕಲ್ಯಾಣೀ, ನೀನು ಇದನ್ನು ಸೇವಿಸಿದರೆ ಲಕ್ಷವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ನಿನಗೆ ಹಸಿವೆ ನೀರಡಿಕೆಗಳು ಬಾಧಿಸಲಾರವು."

ಭೇಟಿಯಾಗಲು ಬಂದವನು ಇಂದ್ರನೇ ಇರುವ ಬಗ್ಗೆ ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಲ್ಲಿ ಅವಳು ಕಂಡಿದ್ದ ದೇವತಾಸ್ವರೂಪ ಚಿಹ್ನೆಗಳನ್ನು, ಇಂದ್ರನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಬೇಕೆಂದು ವಿನಂತಿಸಿದಳು. ಇಂದ್ರನು

ಸೀತೆಗೆ ಅದನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಿದ ನಂತರ ಹವಿಷ್ಯಾನ್ನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಅನುಮತಿಸಿದಳು.

ಇದಕ್ಕೆ ವರವೆನ್ನಬೇಕೋ? ಅಥವಾ ಇಂದ್ರನ ಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರಭಾವವೆನ್ನಬೇಕೋ? ವರವಾಗಿದ್ದರೆ, ಇದು ಅಯಾಚಿತ ವರವಿದೆ. ಹವಿಷ್ಯಾನ್ನವು ದೊರೆಯುವದು ಅನುಗ್ರಹ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿದೆ.

೨೭. ತಪಸ್ವಿ < ಶಬರಿ
ಅರಣ್ಯಕಾಂಡ/೭೪

ಕಬಂಧನು ತೋರಿಸಿದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಪಂಪಾಸರೋವರದತ್ತ ಸಾಗುತ್ತಿದ್ದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಗೆ ಶಬರಿಯ ಆಶ್ರಮವು ಕಾಣಿಸಿತು. ಅಸಂಖ್ಯ ವೃಕ್ಷ ಗಳಿದ್ದ ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯದಿಂದ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಆಶ್ರಮವು ಅತ್ಯಂತ ರಮಣೀಯವಾಗಿತ್ತು. ಅವರು ಶಬರಿಯ ಸಮೀಪ ಹೋದಾಗ ಅವಳಿಗೆ ತುಂಬಾ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಶಬರಿಯು ಅತ್ಯಂತ ವಿನಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕರಗಳೆ ರಡನ್ನೂ ಜೋಡಿಸಿ ವಂದಿಸಿದಳು. ಪಾದ್ಯ ಆಚಮನಗಳಿಂದ ಯಥೋಚಿತ ಸ್ವಾಗತವನ್ನಿತ್ತಳು. ಆಕೆಯ ತಪಸ್ಸಿನ ಬಗ್ಗೆ, ಅದರಲ್ಲಿ ವಿಘ್ನವನ್ನು ತರುವ ಷಡ್ರಿಪುಗಳ ದಮನದ ಬಗ್ಗೆ, ಕೋಪನಿಗ್ರಹ, ನಿಯಂತ್ರಿತ ಆಹಾರ, ನಿಯಮಪಾಲನೆ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ರಾಮನು ಶಬರಿಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡುದಲ್ಲದೆ, ಆಕೆಯ ಕ್ಷೇಮಸಮಾಚಾರವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿಕೊಂಡನು. ಅವಳು ರಾಮನಿಗೆ ವಿನಯದಿಂದ ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದಳು–

"ನಿನ್ನ ದರ್ಶನದಿಂದ ನನ್ನ ತಪವು ಇಂದು ಫಲಿಸಿತು. ನನ್ನ ಜನ್ಮವು ಸಾರ್ಥಕವಾಯಿತು. ಗುರುಜನರ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಫಲವು ಇಂದು ಲಭಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ನಿನ್ನಂಥ ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠನನ್ನು ನಾನು ಪೂಜಿಸಿದ್ದರಿಂದ ನನಗೆ ಇನ್ನು ಸ್ವರ್ಗ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವದು. ನಿನ್ನ ಮನೋಹರದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇಂದು ನಾನು ಪವಿತ್ರಳಾದೆನು. ನಿನ್ನ ಕೃಪಾಪ್ರಸಾದದಿಂದ ನನಗೆ ಅಕ್ಷಯಲೋಕಗಳು ಲಭಿಸಲಿವೆ."

ಚಿತ್ರಕೂಟಂ ತ್ವಯಿ ಪ್ರಾಪ್ತೇ ವಿಮಾನೈರತುಲಪ್ರಭೈಃ ।
ಇತಸ್ತೇ ದಿವಮಾರೂಢಾ ಯಾನಹಂ ಪರ್ಯಚಾರಿಷಮ್ ॥೧೪॥
ತೈಶ್ಚಾಹಮುಕ್ತಾ ಧರ್ಮಜ್ಞೈರ್ಮಹಾಭಾಗೈರ್ಮಹರ್ಷಿಭಿಃ ।
ಆಗಮಿಷ್ಯತಿ ತೇ ರಾಮಃ ಸುಪುಣ್ಯಮಿಮ ಮಾಶ್ರಮಮ್ ॥೧೫॥

ಸ ತೇ ಪ್ರತಿ ಗ್ರಹೀತವ್ಯಃ ಸೌಮಿತ್ರಿಸಹಿತೋಽತಿಥಿಃ ।
ತಂ ಚ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ವರಾಂಲ್ಲೋಕಾನಕ್ಷಯಾಂಸ್ತ್ವಂ ಗಮಿಷ್ಯತಿ ॥೧೬॥

"ನೀನು ಚಿತ್ರಕೂಟ ಪರ್ವತವನ್ನು ತಲುಪಿದ ಕ್ಷಣವೇ, ನಾನು ಸೇವೆಗೈದ ತಪಸ್ವಿಗಳು ಕಾಂತಿಮಯ ವಿಮಾನದ ಸಹಾಯದಿಂದ ಸ್ವರ್ಗದತ್ತ ಸಾಗಿದರು. ಹೋಗುವಾಗ ಆ ಧರ್ಮಜ್ಞ, ಮಹಾಭಾಗ್ಯವಾನರಾದ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ನಗನೆ: 'ಈ ನಿನ್ನ ಪುಣ್ಯಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡಗೂಡಿ ರಾಮನು ಬರಲಿರುವನು; ನೀನು ಆತನಿಗೆ ಸ್ವಾಗತಿಸು! ಆತನ ದರ್ಶನದಿಂದ ನಿನಗೆ ಅಕ್ಷಯವಾದ ಉತ್ತಮ ಲೋಕಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವವು.' "

ಹೀಗೆ ಅವರು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ರಾಮನ ಸ್ವಾಗತಕ್ಕಾಗಿ ಅನೇಕ ವನ್ಯಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಟ್ಟಿದ್ದನ್ನು ಆತನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕೆಂದು ವಿನಂತಿಸಿದಳು.

ಶಬರಿಯು ಅರ್ಪಿಸಿದ ಕಾಡಿನ ಫಲಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ರಾಮನು ಅವಳಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದನು: "ಹೇ ಕಲ್ಯಾಣೀ, ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿರುವೆ. ಈಗ ನಿನ್ನ ಮನೋರಥವು ವಿನಾಯಾಸವಾಗಿ ಪೂರ್ಣಗೊಳ್ಳುವದು." ರಾಮನ ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಶಬರಿಯು ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಹವನವನ್ನು ಪೂರೈಸಿ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಸೇರಿದಳು. ಆಗ ದಿವ್ಯಾಲಂಕಾರ, ದಿವ್ಯಪುಷ್ಪ, ದಿವ್ಯಚಂದನ ಮತ್ತು ದಿವ್ಯವಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಅವಳು ಶೋಭಿತಳಾಗಿದ್ದಳು.

ತಪಸ್ವಿಗಳ ಹೇಳಿಕೆಯು ಸದಿಚ್ಛೆಯೋ? ವರವೋ? ವರವಾಗಿದ್ದರೆ 'ಅಯಾಚಿತ'ವಾಗಿದೆ. ದಿವ್ಯಪುಷ್ಪ, ಚಂದನ ಮತ್ತು ವಸ್ತ್ರಗಳು ವರದಿಂದ ದೆರೆತವೆಂತಲ್ಲ; ಇವು ಅನುಗ್ರಹವೆನಿಸುತ್ತವೆ.

೨೮. ? < ದುಂದುಭಿ

ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾಕಾಂಡ/೧೧

ವಾಲಿಯ ಅತುಲನೀಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಸುಗ್ರೀವನು ರಾಮನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

"ಸೂರ್ಯೋದಯವಾಗುವ ಮೊದಲು ಬ್ರಾಹ್ಮೀಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ವಾಲಿಯು ಪ್ರತಿನಿತ್ಯವೂ ಪಶ್ಚಿಮ ಸಮುದ್ರದಿಂದ ಪೂರ್ವ ಸಮುದ್ರದವರೆಗೆ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಸಮುದ್ರದಿಂದ ಉತ್ತರ ಸಮುದ್ರದವರೆಗೆ ಸ್ವಲ್ಪಕೂಡ ಆಯಾಸವೆನಿಸದೆ

ನಡೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಪರ್ವತಾರೋಹಣವನ್ನು ಮಾಡಿ ಅತಿವೇಗದಿಂದ ಧುಮುಕಿ ಆತನು ಪರ್ವತಗಳ ಶಿಖರಗಳೊಡನೆ ಚೆಂಡಿನಂತೆ ಆಟವಾಡುತ್ತಾನೆ. ವಿಶಾಲ ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಕೈಗಳಿಂದ ಮುರಿದು ಹಾಕುತ್ತಾನೆ" ಎಂದು ವಾಲಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿದನು.

ಕೈಲಾಸಪರ್ವತದ ಶಿಖರದಂತೆ ಹೊಳಪುಳ್ಳ ಒಂದು ಕೋಣನ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿದ 'ದುಂದುಭಿ' ಎಂಬ ದೈತ್ಯನು ಇದ್ದನು. ಆತನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಹಸ್ರ ಆನೆಗಳ ಬಲವಿತ್ತು.

ಸ ವೀರ್ಯೋತ್ಸೇಕದುಷ್ಟಾತ್ಮಾ ವರದಾನೇನ ಮೋಹಿತಃ ॥೮॥

ವರವನ್ನು ಪಡೆದುದರಿಂದ ಗರ್ವೋನ್ಮತ್ತನಾಗಿ, ವೀರತ್ವದ ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ದುರಾತ್ಮನಾದ ಆ ದುಂದುಭಿ ದೈತ್ಯನು ಸಮುದ್ರದ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಆಹ್ವಾನಿಸಿದನು. ಆಗ ಸಮುದ್ರನು ಯುದ್ಧ ಮಾಡಲು ತಾನು ಅಸಮರ್ಥನೆಂದು ಹೇಳಿ ದುಂದುಭಿಗೆ ಹಿಮವಾನ ಪರ್ವತದ ಬಳಿ ಹೋಗಲು ತಿಳಿಸಿದನು. ಹಿಮವಾನನು ತಾನ ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೀಣನಲ್ಲವೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು, ವಾಲಿಯತ್ತ ಹೋಗಲು ಹೇಳಿದನು. ವಾಲಿಯು ದುಂದುಭಿಯನ್ನು ಕೊಂದುಬಿಟ್ಟನು.

ದುಂದುಭಿಗೆ ಯಾರಿಂದ ವರವು ದೊರೆಯಿತು? ಎಂಬುದರ ಸ್ಪಷ್ಟ ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಅವನು ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಪಡೆದುದರಿಂದ ಅದು 'ಯಾಚಿತ' ವರವಾಗಿದೆ.

೨೯. ಆದಿತ್ಯ (ಸೂರ್ಯ) < ಮೇರು
ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾಕಾಂಡ/೪೨

ಸುಗ್ರೀವನು ಸೀತೆಯ ಶೋಧಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಕಪಿಶ್ರೇಷ್ಠರನ್ನು ಅನೇಕ ವಾನರರ ಸಮೇತ ಎಲ್ಲ ದಿಕ್ಕುಗಳತ್ತ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿನತ್ತ ಹೋಗಿ ಶೋಧ ನಡೆಸಲು ಮರೀಚಿ ಮಹರ್ಷಿಯ ಪುತ್ರನನ್ನು ಯೋಜಿಸಿದನು. ಆ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖನಾದ 'ಅರ್ಚಿಷ್ಮನ್'ಗೆ ಸುಗ್ರೀವನು ಚಿಕ್ಕಪುಟ್ಟ ಸಂಗತಿಗಳ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಮಾರ್ಗದರ್ಶನವನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ 'ಮೇರು' ಪರ್ವತದ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಅನೇಕ ಪರ್ವತಗಳನ್ನು ದಾಟಿಹೋದ ನಂತರ ಇಂದ್ರನಿಂದ ರಕಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಒಂದು ಪರ್ವತವು ಕಂಡುಬರುವುದು. ಅದರಾಚೆ ಅರವತ್ತು ಸಾವಿರ ಪರ್ವತಗಳ

ಒಮದು ಸಮೂಹವಿದೆ. ಆ ಸಮಸ್ತ ಪರ್ವತಶ್ರೇಣಿಯು ಎಳೆಯ ಸೂರ್ಯ ಕಿರಣಗಳ ಹೊನ್ನಿನ ಕಾಂತಿಯಂತೆ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವದು. ಆ ಪರ್ವತಶ್ರೇಣಿಯ ಮಧ್ಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪರ್ವತರಾಜನಾದ 'ಮೇರು' ಎಂಬ ಪರ್ವತವಿದೆ.

ಆದಿತ್ಯೇನ ಪ್ರಸನ್ನೇನ ಶೈಲೋ ದತ್ತವರಃ ಪುರಾ ॥೩೮॥
ತೇನೈವಮುಕ್ತಃ ಶೈಲೇಂದ್ರಃ ಸರ್ವ ಏವ ತ್ವದಾಶ್ರಯಾಃ ।
ಮತ್ಪ್ರಸಾದಾದ್‌ಭವಿಷ್ಯಂತಿ ದಿವಾ ರಾತ್ರೌ ಚ ಕಾಂಚನಾಃ ॥೩೯॥
ತ್ವಯಿ ಯೇ ಚಾಪಿ ಮತ್ಸ್ಯಂತಿ ದೇವಗಂಧರ್ವದಾನವಾಃ ।
ತೇ ಭವಿಷ್ಯಂತಿ ಭಕ್ತಾಶ್ಚ ಪ್ರಭಯಾ ಕಾಂಚನಾಪ್ರಭಾಃ ॥೬೦॥

ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸನ್ನನಾದ ಸೂರ್ಯನು ವರವನ್ನು ಕೊಡುವಾಗ ಆ ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಇಂತೆಂದನು: "ಹಗಲಿರುಳೂ ನಿನ್ನ ಆಶ್ರಯಕ್ಕಿರುವ ಎಲ್ಲರೂ ನನ್ನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಸುವರ್ಣ ಕಾಮತಿಯರಾಗುವರು. ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ದೇವತೆಗಳು, ಗಂಧರ್ವರು ಮತ್ತು ದಾನವರು ನನ್ನ ಭಕ್ತರಾಗಿ ಹೊನ್ನಿನಂತೆ ಪ್ರಭೆಯುಳ್ಳವರಾಗುವರು."

ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಉಲ್ಲೇಖವು ಇರದ ಕಾರಣ ಈ ವರವು ಯಾಚಿತವೋ ಅಯಾಚಿತವೋ? ಎಂಬುದನ್ನು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

೩೦ ಬ್ರಹ್ಮದೇವ < ಮಯ
ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾಕಾಂಡ/೫೧

ಹನುಮಂತನ ವಿನಂತಿಯನುಸಾರ ಸ್ವಯಂಪ್ರಭೆಯು 'ಋಕ್ಷಬಿಲ'ದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ.

ಮಯೋ ನಮ ಮಹಾತೇಜಾ ಮಾಯಾವೀ ವಾನರರ್ಷಭ ॥೧೦॥
ತೇನೇದಂ ನಿರ್ಮಿತಂ ಸರ್ವಂ ಮಾಯಾಯಾ ಕಾಂಚನಂ ವನಮ್ ।
ಪುರಾ ದಾನವಮುಖ್ಯಾನಾಂ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಾ ಬಭೂವ ಹ ॥೧೧॥
ಯೇನೇದಂ ಕಾಂಚನಂ ದಿವ್ಯ ನಿರ್ಮಿತಂ ಭವನೋತ್ತಮಮ್ ।
ಸ ತು ವರ್ಷಸಹಸ್ರಾಣಿ ತಪಸ್ತಪ್ತ್ವಾ ಮಹದ್ವನೇ ॥೧೨॥
ಪಿತಾಮಹಾದ್ವರಂ ಲೇಭೇ ಸರ್ವಮೌಶನಸಂ ಧಮನ್ ॥೧೩॥

"ಹೇ ವಾನರಶ್ರೇಷ್ಠನೇ, 'ಮಯ'ನೆಂಬ ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿ ಮಾಯಾವಿಯೊಬ್ಬ ನಿದ್ದಾನೆ. ಆತನು ತನ್ನ ಮಾಯೆಯಿಂದ ಸುವರ್ಣವನವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಈತನು ಶ್ರೇಷ್ಠರೆನಿಸಿದ ದಾನವರ ಶಿಲ್ಪಿಯಾಗಿದ್ದನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಆತನೇ ಈ ದಿವ್ಯವಾದ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ವಸತಿಸ್ಥಾನವನ್ನೂ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಮಹಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಚರಿಸಿದ ನಂತರ ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ಆತನಿಗೆ ವರ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಇದಲ್ಲದೆ 'ಉಶನ' (ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯ) ಮಹರ್ಷಿಯಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಎಲ್ಲ 'ಶಿಲ್ಪಶಾಸ್ತ್ರ'ದ ಸ್ವರೂಪದ ಧನವು ಈತನಿಗೆ ಲಭಿಸಿತು."

ಬೇಕುಬೇಕಾದ ಭೋಗ್ಯ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಈ ಬಲಾಢ್ಯ ದಾನವನಾದ ಮಯನು ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನಿರ್ಮಿಸಿ ಕೆಲವು ಕಾಲದವರೆಗೆ ಸುಖದಿಂದ ಬಾಳಿದನು. ಈ ನಂತರ 'ಹೇಮಾ' ಎಂಬ ಅಪ್ಸರೆಯೊಡನೆ ಲಂಪಟನಾದ್ದರಿಂದ ಇಂದ್ರನು ವಜ್ರಾಘಾತದಿಂದ ಸಾಯಿಸಿದನು. ಇದು 'ಯಾಚಿತ' ವರವಾಗಿದೆ.

೩೧. ಹೇಮಾ ಸ್ವಯಂಪ್ರಭಾ

ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾಕಾಂಡ/೫೧

ಸ್ವಯಂಪ್ರಭೆಯು ಹನುಮಂತನಿಗೆ ಋಕ್ಷ-ಬಿಲದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಅರುಹುತ್ತಾಳೆ.

ಸೀತೆಯ ಶೋಧಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಅರಣ್ಯವನನು ಸುತ್ತುತ್ತಿದ್ದ ಹನುಮಂತ ಮುಂತಾದ ವಾನರರು ಋಕ್ಷ-ಬಿಲವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿಯ ಅಪೂರ್ವ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಕಂಡು ಅವರು ಆಶ್ಚರ್ಯಚಕಿತರಾದರು. ಅಲ್ಲಿ ಓರ್ವ ವಲ್ಕಲ-ಕೃಷ್ಣಾಜಿನಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದ ತಪಸ್ವಿನಿಯು ಕಂಡುಬಂದಳು. ಆಕೆಯು ಇವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಆದರಾತಿಥ್ಯವನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದಳು. ಆನಂತರ ಹನುಮಂತನ ವಿನಂತಿಯನುಸಾರ 'ಋಕ್ಷ-ಬಿಲ'ದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳಿದಳು. ಮಯನು ಈ ಸುವರ್ಣ ವನವನ್ನು, ಎಂದಿಗೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗಲಾರದ ಭೋಗ್ಯವಸ್ತುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ, ಈ ಸುವರ್ಣಮಯ ವಸತಿಸ್ಥಾನವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದನ್ನು ಇಂದ್ರನು ಈ ಮಯವನ್ನು ಸಾಯಿಸಿದನಂತರ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು, ಈ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಮಯನ ಭಾರ್ಯೆಯಾದ 'ಹೇಮಾ' ಎಂಬ ಅಪ್ಸರೆಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಇದನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಸ್ವಯಂಪ್ರಭೆಯು ತನ್ನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ-

ದುಹಿತಾ ಮೇರುಸಾವರ್ಣೇರಹಂ ತಸ್ಯಾಃ ಸ್ವಯಂಪ್ರಭಾ ॥೧೬॥

ಇದಂ ರಕ್ಷಾಮಿ ಭವನಂ ಹೇಮಾಯಾ ವಾನರೋತ್ತಮ ।

ಮಮ ಪ್ರಿಯಸಖೀ ಹೇಮಾ ನೃತ್ಯಗೀತವಿಶಾರದಾ ॥೧೭॥
ತಯಾ ದತ್ತವರಾ ಚಾಸ್ಮಿ ರಕ್ಷಾಮಿ ಭವನಂ ಮಹತ್ ॥೧೮॥

"ನಾನು ಮೇರುಸಾವರ್ಣಿಯ ಸ್ವಯಂಪ್ರಭೆ ಹೆಸರಿನ ಕನ್ಯೆಯಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಈ ವಸತಿ ಸ್ಥಾನವು ಹೇಂಅ ಅಪ್ಸರೆಯದಿದೆ ಅದನ್ನು ನಾನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ನೃತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ನಿಪುಣಳಾದ ಹೇಮಾ ನನ್ನ ಗೆಳತಿಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಇದನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ವರವಾಗಿ ಹೇಮಾ ನನಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾಳೆ. ಆ ಕಾರಣ, ಈ ಪ್ರಚಂಡ ಗೃಹದ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ನಾನು ಮಾಡುತ್ತಲಿರುವೆನು."

ಆನಂತರ ಅವಳು ಹನುಮಂತನಿಗೆ ಆತನ ಆಗಮನದ ಕಾರಣವನ್ನು ಕೇಳಿ ಈ ದುರ್ಗಮವಾದ ವನವು ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಹೇಗೆ ಕಂಡುಬಂದಿತು? ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ಹೇಳಿದಳು. ಇದು 'ಅಯಾಚಿತ' ವರವಿರಬಹುದು.

೩೨. ಹನುಮಾನ < ಸ್ವಯಂಪ್ರಭಾ
ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾಕಾಂಡ/೫೨

ಹೇಮಾ ಅಪ್ಸರೆಯ ಸಖಿಯಾದ ಸ್ವಯಂಪ್ರಭೆಯು ಋಕ್ಷ-ಬಿಲವನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆಗ ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಹನುಮಾನ ಮುಂತಾದ ವಾನರರಿಗೆ ಅವರ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಳು. ಸೀತೆಯ ಶೋಧವನ್ನು ಮಾಡಲು ಅಲೆಯುತ್ತ ಆ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ತಲುಪಿದರು ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಹನುಮಂತನು ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಹೇಳಿದನು. ಅವನು ಕೃತಜ್ಞತಾಪೂರ್ವಕಾಗಿ ಈ ರೀತಿ ಎಂದನು:

ತ್ವಾಂ ಚೈವೋಪಗತಾಃ ಸರ್ವೇ ಪರಿದ್ಯೂನಾ ಬಭುಕ್ಷಿತಾಃ ।
ಆತಿಥ್ಯಧರ್ಮದತ್ತಾನಿ ಮೂಲಾನಿ ಚ ಫಲಾನಿ ಚ ॥೧೬॥
ಅಸ್ಮಾಭಿರುಪಯುಕ್ತಾನಿ ಬುಭುಕ್ಷಾಪರಿಪೀಡಿತೈಃ ।
ಯತ್ತ್ವಯಾ ರಕ್ಷಿತಾಃ ಸರ್ವೇ ಮ್ರಿಯಮಾಣಾ ಬುಭುಕ್ಷಯಾ ॥೧೭॥
ಬ್ರೂಹಿ ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರಾರ್ಥಂ ಕಿಂ ತೇ ಕುರ್ವಂತು ವಾನರಾ ॥೧೮॥

"ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಹಸಿದು ಬಳಲಿದವರಾಗಿದ್ದೆವು. ಆಗ ನಿನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದೆವು. ನಮ್ಮನ್ನು ಅತಿಥಿಗಳೆಂದು ಬಗೆದು ನೀವು ಕೊಟ್ಟ ಹಣ್ಣುಹಂಪಲುಗಳನ್ನು ಹಸಿವೆಯಿಂದ ವ್ಯಾಕುಲರಾದ ನಾವು ಭಕ್ಷಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಹಸಿವೆಯಿಂದ ಬಳಲಿ

ಮರಣವನ್ನು ಸಮೀಪಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವಾನರರಾದ ನಮ್ಮನ್ನು ನೀನು ರಕ್ಷಿಸಿರುವೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಆ ಉಪಕಾರವನ್ನು ತೀರಿಸಲು ನಮ್ಮಿಂದ ನಿನ್ನ ಯಾವ ಕಾರ್ಯವಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಳು!"

ಆಗ ಸ್ವಯಂಪ್ರಭೆಯು ವಾನರಪ್ರಮುಖನಾದ ಹನುಮಂತನಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ಉತ್ತರಿಸಿದಳು:

ಸರ್ವೇಷಾಂ ಪರಿತುಷ್ಟಾಸ್ಮಿ ವಾನರಾಣಾಂ ತರಸ್ವಿನಾಮ್ ॥೧೯॥
ಚರಂತ್ಯಾ ಮಮ ಧರ್ಮೇಣ ನ ಕಾರ್ಯಮಿಹ ಕೇನಚಿತ್ ॥೨೦॥

"ಎಲ್ಲ ಬಲಶಾಲಿಗಳಾದ ವಾನರರ ಬಗೆಗೂ ನಾನು ಪ್ರಸನ್ನಳಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಧರ್ಮನಿರತಳಾದ ನನಗೆ ಯಾರಿಂದಲೂ ಯಾವ ಬಗೆಯ ಕಾರ್ಯಾಪೇಕ್ಷೆಯೂ ಉಳಿದಿಲ್ಲ."

'ವರ' ಎಂಬ ಸ್ಪಷ್ಟ ಉಲ್ಲೇಖವು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿಲ್ಲ. 'ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರಾರ್ಥಮ್'– ಈ ಶಬ್ದವನ್ನು ಬಳಸಿರುವದರಿಂದ ಕೃತಜ್ಞತೆಯು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ವರ ಎನ್ನುವುದಾದರೆ ಇದು ಅಯಾಚಿತವೂ ಮತ್ತು ಅಸ್ವೀಕೃತವೂ ಆಗಿದೆ.

೩೩. ನಿಶಾಕರ < ಸಂಪಾತಿ

ಕಿಷ್ಕಿಂದಾಕಾಂಡ/೬೨, ೬೩

ಸಂಪಾತಿಯು ವಾನರರಿಗೆ ತನ್ನ ಪೂರ್ವವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಭಗವಾನ ನಿಶಾಕರ ಮುನಿಯ ವಿನಂತಿಯನುಸಾರ ಸಂಪಾತಿಯು ತನ್ನ ರೆಕ್ಕೆಗಳು ಹೇಗೆ ಸುಟ್ಟುಹೋದವು ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಒಮ್ಮೆ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಕೊಬ್ಬದ ಅವನು ಮತ್ತು ಆತನ ತಮ್ಮನಾದ ಜಟಾಯು ಇವರಲ್ಲಿ ಯಾರು ಬಹುದೂರ ಹಾರಬಲ್ಲರೋ ಅವರೇ ಶ್ರೇಷ್ಠರು, ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂಬ ಸ್ಪರ್ಧೆ ಶುರುವಾಯಿತು. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಹಾರಿ, ಅನೇಕ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು, ನದಿ ಪರ್ವತಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ತುಂಬ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ತಲುಪಿದರು. ಆಗ ಅವರಿಗೆ ದಿಕ್ಕುಗಳ ಪ್ರಜ್ಞೆಯೂ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ತುಂಬಾ ಹಾರಿ ದಣಿದು ಸೋತರು, ಭಯಗೊಂಡರು. ತಾವು ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ದಹಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆ ಎಂಬ ಅನುಭವವು ಅವರಿಗೆ ಆಗಹತ್ತಿತು. ಸೂರ್ಯನತ್ತ ನೋಡಿದಾಗ ಸೂರ್ಯನು ಅತಿದೊಡ್ಡವನಾಗಿ ಕಾಣಹತ್ತಿದನು. ಆಗ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಜಟಾಯುವ ಧರಣಿಯತ್ತ

ಕುಸಿದನು. ರೆಕ್ಕೆಗಳನ್ನು ಹರಡಿ ಸಂಪಾತಿಯು ಆತನ ಮೇಲೆ ನೆರಳನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಜಟಾಯುವು ಸುಟ್ಟುಹೋಗಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಶಾಖದಿಂದ ಸಂಪಾತಿಯ ರೆಕ್ಕೆಗಳೆರಡೂ ಸುಟ್ಟುಹೋಗಿ ಸಂಪಾತಿಯು ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಮುದ್ದೆಯಾಗಿ ಬಿದ್ದನು. ಸಂಪಾತಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ತಮ್ಮನಾದ ಜಟಾಯುವಿನಿಂದ ವಿಯೋಗವಾಯಿತು; ರಾಜ್ಯವಿಲ್ಲದಂತಾಯಿತು. ರೆಕ್ಕೆಗಳಿಲ್ಲದೆ ಪರಾಕ್ರಮವಿಲ್ಲದಂತಾಗಿ ಅತೀವ ದುಃಖವಾಗಿ ಮರಣವನ್ನಪ್ಪುವ ವಿಚಾರದಿಂದ ಪರ್ವತದಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಧುಮುಕಬೇಕೆಂಬ ತನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಆತನು ನಿಶಾಕರ ಮುನಿಯ ಬಳಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದನು. ಆಗ ನಿಶಾಕರ ಮುನಿಯು ನುಡಿದದ್ದೇನೆಂದರೆ "ಮುಂಬರುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಲಿರುವ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಕಾರ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಪುರಾಣದಿಂದ ಕೇಳಿದ್ದಲ್ಲದೆ, ತಪಸ್ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದಲೂ ಅದನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತ ಬರಲಿರುವ ವಾನರರಿಗೆ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ವಿಷಯವನ್ನು ನೀನು ಅರುಹಬೇಕಾಗಿದೆ. ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನೀನು ಕದಲುವದು ಯೋಗ್ಯವಾಲಾರದು."

ಪಕ್ಷೌಚ ತೇ ಪ್ರಪಕ್ಷೌ ಚ ಪುನರನ್ಯೌ ಭವಿಷ್ಯತಃ ।
ಚಕ್ಷುಷೋ ಚೈವ ಪ್ರಾಣಾಶ್ಚ ವಿಕ್ರಮಶ್ಚ ಬಲಂ ಚ ತೇ ॥೨॥

"ನಿನ್ನ ಮುಖ್ಯ ರೆಕ್ಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಉಪರೆಕ್ಕೆಗಳು ಮತ್ತೆ ಮೂಡಲಿರುವವು; ಅದೇ ರೀತಿ ದೃಷ್ಟಿ, ಪ್ರಾಣ, ಪರಾಕ್ರಮ ಇವೆಲ್ಲವೂ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಸಂವರ್ಧಿಸಲಿರುವವು."

ದೇಶಕಾಲೌ ಪ್ರತೀಕ್ಷಸ್ವ ಪಕ್ಷೌ ತ್ವಂ ಪ್ರತಿಪತ್ಸ್ಯಸೇ ॥೧೨॥

"ದೇಶ ಮತ್ತು ಸಮಯದ ಪ್ರತೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿರು; ನಿನಗೆ ತಾನಾಗಿ ರೆಕ್ಕೆಗಳು ಮೂಡುವವು."

ಆ ನಿಶಾಕರ ಮುನಿಯು ಇನ್ನೂ ನುಡಿದದ್ದೆಂದರೆ– "ನಾನು ಇಂದೇ ನಿನಗೆ ರೆಕ್ಕೆಗಳನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಬಹುದಿತ್ತು; ಆದರೆ, ಒಮ್ಮೆ ರೆಕ್ಕೆಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ನಂತರ ನೀನು ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಇರದೇ ಇದನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುವ ಸಂಭವವಿದೆ; ಮತ್ತು ಮುಂದೆ ನಿನ್ನಿಂದ ನಡೆಯಬೇಕಾದ ದೇವತಾಕಾರ್ಯವು ಆಗಲಾರದು; ಆದ್ದರಿಂದ ಸಾಂಪ್ರತು ನಾನು ನಿನಗೆ ರೆಕ್ಕೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿಲ್ಲ."

ನಿಶಾಕರ ಮುನಿಯ ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆ ಸಂಪಾತಿಯು, ವಾನರರು ಬರುವ ದಾರಿ ಕಾಯುತ್ತ ಕಾಲಕ್ರಮಿಸಹತ್ತಿದನು. ವಾನರರ ಸಮೂಹವು ಬಂದ ನಂತರ ಅವರಿಗೆ ತನ್ನ ಪೂರ್ವವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ:

ಉತ್ಪೇತತುಸ್ತದಾ ಪಕ್ಷೌ ಸಮಕ್ಷಂ ವನಚಾರಿಣಾಮ್ ।
ಸ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಸ್ವಾಂ ತನುಂ ಪಕ್ಷೈರುದ್‌ಗತೈರರುಣಚ್ಛದೈಃ ॥

ಸರ್ಗ ೬೩-೯

ಆ ವಾನರರ ಸಮಕ್ಷಮವೇ ಸಂಪಾತಿಗೆ ರೆಕ್ಕೆಗಳು ಮೂಡಿಬಂದವು. ತಮ್ಮ ಶರೀರವು ನೂತನ ಕೆಂಪುವರ್ಣದ ರೆಕ್ಕೆಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ– ಎಂಬುದನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿ ಸಂಪಾತಿಗೆ ಬಹಳ ಆನಂದವಾಯಿತು.

ಇದು 'ಅಯಾಚಿತ' ವರವಾಗಿದೆ.

೩೪. ಬ್ರಹ್ಮದೇವ < ಹನುಮಾನ
ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾಕಾಂಡ/೬೬

ಜಾಂಬವಂತನು ಹನುಮಂತನಿಗೆ ಆತನ ಜನ್ಮದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಅಂಜನಿಯ ಅನುಪಮ ಲಾವಣ್ಯವನ್ನು ಕಂಡು ಕಾಮಪೀಡಿತನಾದ ವಾಯುವು ಆಕೆಯನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿ ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು (ವೀರ್ಯ) ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ತನ್ನ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯವು ಯಾರಿಂದಲೋ ಭ್ರಷ್ಟವಾಗುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಅರಿತು ಅವಳು ಬೆಚ್ಚಿಬಿದ್ದಳು. ಆಗ ವಾಯುವು ಆಕೆಗೆ ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದನು: "ಹೇ, ಸುಂದರಿಯೇ, ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಭ್ರಷ್ಟಗೊಳಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ನೀನು ಭಯಪಡದಿರು. ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿ ಮಾನಸಿಕ ಭೋಗದಿಂದ ನನ್ನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ನಿನಗೆ ಇದರಿಂದ ವೀರನಾದ, ಬುದ್ಧಿವಂತನಾದ ಮಗನು ಹುಟ್ಟುವನು. ಆ ಪುತ್ರನು ಬಹಳ ಶೂರನೂ, ತೇಜಸ್ವಿಯೂ, ಪರಾಕ್ರಮಿಯೂ ಆಗುವವನಿದ್ದು, ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸುವದರಲ್ಲಿ ಆತನು ನನಗೆ ಸರಿಸಮಾನನಾಗುವನು. ವಾಯುವಿನ ನುಡಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಅಂಜನಿಯು ಸಂತೋಷಗೊಂಡಳು. ಒಂದು ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಅವಳು ಪ್ರಸೂತಳಾಗಿ ಅವಳಿಗೆ ಹನುಮಾನನು ಹುಟ್ಟಿದನು. ಆ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಅದೇ ಮೂಡಿದ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಕಂಡ ಹನುಮಾನನು ಅದೊಂದು ಫಲವಿರಬೇಕೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಿ ಅದನ್ನು ತಿನ್ನಲೆಂದು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮುನ್ನೂರು

ಯೋಜನೆಗಳಷ್ಟು ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಜಿಗಿದನು. ಇದನ್ನು ಕಂಡ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವದು ದಲ್ಲದೆ ಕೋಪವೂ ಉಂಟಾಗಿ ಆತನು ಹನುಮಾನನ ಮೇಲೆ ವಜ್ರಾಯುಧದ ಪ್ರಹಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಅದರಿಂದ ಹನುಮಂತನು 'ಹನು' ಅಂದರೆ 'ಗದ್ದ'ದ ಎಡಭಾಗವು ಮುರಿಯಿತು. ಆಗಿನಿಂದ ಈತನಿಗೆ ಹನುಮಾನನೆಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. ಹೀಗೆ ಹನುಮಂತನ ಮೇಲೆ ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಇಂದ್ರನು ಎಸೆದನೆಂದು ವಾಯುವಿಗೆ ಕೋಪ ಬಂದಿತು. ವಾಯುವು ಸಮಸ್ತ ಮೂರೂ ಲೋಕಗಳ ತನ್ನ ಸಂಚಾರವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಆಗ ಉಸಿರುಗಟ್ಟಿದಂತಾಗಿ ಮೂರೂ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯ ದೇವತೆಗಳು ಹೆದರಿಕೊಂಡು ವಾಯುವನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸಲು ಉದ್ಯುಕ್ತರಾದರು.

ಪ್ರಸಾದಿತೇ ಚ ಪವನೇ ಬ್ರಹ್ಮಾ ತುಭ್ಯಂ ವರಂ ದದೌ ।
ಅಶಸ್ತ್ರವಧ್ಯತಾಂ ತಾತ ಸಮರೇ ಸತ್ಯವಿಕ್ರಮ ॥೨೭॥

"ದೇವತೆಗಳು ವಾಯುವನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸಿದರು. "ಸಂಗ್ರಾಮ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಶಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ನಿನ್ನ ವಧೆಯಾಗಲಾರದು!"– ಎಂಬ ವರವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಕೊಟ್ಟನು.

ಇದು 'ಅಯಾಚಿತ' ವರವಾಗಿದೆ.

೩೫. ಇಂದ್ರ < ಹನುಮಾನ
ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾಕಾಂಡ/೬೬

ಬ್ರಹ್ಮದೇವ < ಹನುಮಾನ–ವರಕ್ರಮಾಂಕ ೩೪ ನೋಡಿ.

ಜಾಂಬವಂತನು ಹನುಮಂತನಿಗೆ ಆತನು ಜನ್ಮ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಮೊದಲು ಬ್ರಹ್ಮನು ಹನುಮಂತನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ವರದ ಬಗ್ಗೆ ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾಡಿಯಾಗಿದೆ. ವರ ಕ್ರಮಸಂಖ್ಯೆ ೩೪.

ವಜ್ರಸ್ಯ ಚ ನಿಪಾತೇನ ವಿರುಜಂ ತ್ವಾಂ ಸಮೀಕ್ಷ್ಯ ಚ ।
ಸಹಸ್ರನೇತ್ರಃ ಪ್ರೀತಾತ್ಮಾ ದದೌ ತೇ ವರಮುತ್ತಮಮ್ ॥೨೮॥
ಸ್ವಚ್ಛಂದತಶ್ಚ ಮರಣಂ ತವ ಸ್ಯಾದಿತಿ ವೈ ಪ್ರಭೋ ॥೨೯॥

"ವಜ್ರಾಯುಧದ ಪೆಟ್ಟಿನಿಂದಲೂ ಹನುಮಂತನಿಗೆ ಯಾವ ಗಾಯವೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಕಂಡು ಇಂದ್ರನ ಮನಸ್ಸು ಪ್ರಸನ್ನಗೊಂಡಿತು.

"ನೀನು ಸ್ವೇಚ್ಛಾಮರಣಿಯಾಗುವೆ" ಎಂಬ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ವರವನ್ನು ಇಂದ್ರನು ಹನುಮಾನನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು.

ಇದು 'ಅಯಾಚಿತ' ವರವಾಗಿದೆ.

೩೬. ಇಂದ್ರ < ಮೈನಾಕ
ಸುಂದರಕಾಂಡ/೧

ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಲಂಘಿಸಿ ಲಂಕೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವ ಹನುಮಾನನಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಸಾಗರನು, ತನ್ನ ಉದರದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ ಮೈನಾಕ ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಮೇಲೆ ಎದ್ದು ಬರಲು ಹೇಳಿದನು. ಹನುಮಂತನು ಕೆಲವು ಸಮಯ ಮೈನಾಕ ಪರ್ವತದ ಮೇಲೆ ವಿಶ್ರಮಿಸುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡಲು ಮೈನಾಕ ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪಣೆಯಿತ್ತನು. ಆ ರೀತಿ ಮೈನಾಕ ಪರ್ವತವು ಮುದ್ರದ ನೀರಿನ ಮೇಲ್ಭಗಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಅದನ್ನು ಕಂಡ ಹನುಮಾನನು ತನ್ನ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ವಿಘ್ನವುಂಟಾಯಿತೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಮೈನಾಕ ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಎದೆಯಿಂದ ಢಿಕ್ಕಿ ಹೊಡೆದನು; ಆ ಪರ್ವತವನ್ನು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಉರುಳಿಸಿದನು. ಹನುಮಂತನ ಬಲವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದ ಮೈನಾಕನು ಸೋಜಿಗಪಟ್ಟನಲ್ಲದೇ ಸಂತೋಷಗೊಂಡನು. ಮನುಷ್ಯರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಪುನಃ ಮೇಲೆ ಬಂದು ಹನುಮಂತನಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ಎಂದನು: "ಹೇ ಕಪಿಶ್ರೇಷ್ಠನೇ, ನೀನು ದುಃಸ್ತರವಾದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿದೆ; ಇನ್ನೂ ನಿನಗೆ ನೂರು ಯೋಜನೆಗಳಷ್ಟು ದೂರ ಕ್ರಮಿಸುವದಿದೆ. ನನ್ನ ಪರ್ವತದ ಶಿಖರದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ವಿಶ್ರಮಿಸು! ರಾಮನ ಹಿತವನ್ನು ಬಯಸುವ ಸಾಗರ ರಾಜನು ನಿನಗೆ ಈ ರೀತಿ ವಿನಂತಿಸಿದ್ದಾನೆ." ನಂತರ ಮೈನಾಕನು ಹನುಮಂತನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ ತನ್ನ ಪೂರ್ವದ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿದನು: "ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಪರ್ವತಗಳಿಗೆ ರೆಕ್ಕೆಗಳಿದ್ದವು. ಆಗ ಪರ್ವತಗಳು ಇಚ್ಛೆ ಬಂದಂತೆ ಸಂಚರಿಸಬಹುದಿತ್ತು. ಒಮ್ಮೆ ಈ ರೀತಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಆ ಪರ್ವತಗಳು ತಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಕುಸಿಯಬಹುದೆಂಬ ಸಂದೇಹವು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಉಂಟಾಯಿತು. ಆಗ ಕೋಪಗೊಂಡ ಇಂದ್ರನು ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದ ಪರ್ವತಗಳ ರೆಕ್ಕೆಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿದನು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನು, ನನ್ನತ್ತ ಬರುವದನ್ನು ಕಂಡು ನಿನ್ನ ಪಿತನಾದ ವಾಯುವು ನನ್ನನ್ನು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹಾರಿಸಿ ನನ್ನ ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಿದನು; ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ನನಗೆ ಪೂಜ್ಯನಾಗಿರುವಿ!" ಹನುಮಂತನು ಮೈನಾಕನ ಮನೋಭಾವವನ್ನರಿತು ಆತನನ್ನು ಹಸ್ತಗಳಿಂದ ಸ್ಪರ್ಶಿಸಿ ತನ್ನ ಸಂತೋಷವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದನು. ತಾನು

ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಲಂಘಿಸುವಾಗ ಎಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶ್ರಮಿಸುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಿರುವದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿ, ಪರ್ವತಶಿಖರದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶ್ರಮಿಸಲು ನಿರಾಕರಿಸಿದನು.

ರಾಮನ ಸೇವೆಯ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೈನಾಕ ಪರ್ವತವು ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು ಸಮುದ್ರದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಬಂದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಇಂದ್ರನು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟನು. ಮೈನಾಕ ಪರ್ವತಕ್ಕೂ ಸಾರ್ಥಕವೆನಿಸಿತು. ಇಂದ್ರನು ಆ ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದನು–

ಹಿರಣ್ಯನಾಭ ಶೈಲೇಂದ್ರ ಪರಿಷ್ಟೋಽಸ್ಮಿ ತೇ ಭೃಶಮ್ ।
ಅಭಯಂ ತೇ ಪ್ರಯಚ್ಛಾಮಿ ಗಚ್ಛ ಸೌಮ್ಯ ಯಥಾಸುಖಮ್ ॥೧೩೯॥

"ಎಲೈ ಸುವರ್ಣಕಾಂತಿಯ ಪರ್ವತರಾಜನೇ, ನಾನು ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಪರಮ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನಾನು ನಿನಗೆ ಅಭಯವನ್ನು ಕೊಡುವೆ. ಹೇ ವಿನಯ ಸಂಪನ್ನನೇ, ನೀನು ನಿಶ್ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಇರು!"

ಈ ವರವು ದೊರೆತ ನಂತರ ಮೈನಾಕ ಪರ್ವತವು ಮೊದಲಿನಂತೆ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿತು.

ಸ ವೈ ದತ್ತವರಃ ಶೈಲೋ ಬಭೂವಾವಸ್ಥಿತಸ್ತದಾ ॥೧೮೩॥

ಇದು 'ಅಯಾಚಿತ ವರವಾಗಿದೆ.

೩೭. ಬ್ರಹ್ಮದೇವ < ಸುರಸಾ
ಸುಂದರಕಾಂಡ/೧

ಎಷ್ಟೇ ಸಂಕಷ್ಟಗಳು ಎದುರಾದರೂ ಅವುಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿ, ರಾಕ್ಷಸ ರಾಜನಾದ ರಾವಣನನ್ನು ಹೆಡೆಮುರಿಗೆ ಕಟ್ಟಿ, ಸೀತೆಯ ಸಹಿತಾಗಿ ಮರಳುವ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಹನುಮಾನನ ಶಕ್ತಿಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ದೇವತೆಗಳು, ಗಂಧರ್ವರು, ಸಿದ್ಧರು, ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಸುರಸೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

"ಈ ವಾಯುಪುತ್ರನು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟುತ್ತಿರುವಾಗ ಎಲೈ ಸುರಸೇ, ನೀನು ಪರ್ವತಪ್ರಾಯವಾದಂಥ ಭಯಂಕರ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸು! ಆಕಾಶವನ್ನೇ ಸ್ಪರ್ಶಿಸುವಷ್ಟು ವಿಶಾಲವಾಗಿ ಬಾಯ್ತೆರೆದು ನೀನು ಕ್ಷಣಕಾಲ ಆತನಿಗೆ ವಿಘ್ನ ವನ್ನುಂಟುಮಾಡು!" ಎಂದು ಮನವಿ ಮಾಡಿದರು. ಆಗ ಘೋರ ರೂಪವನ್ನು

ತಾಳಿ ಸುರಸೆಯು ಹನುಮಂತನನ್ನು ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ತಡೆದು ಆತನಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ಎಂದಳು:

ಮಮ ಭಕ್ಷ್ಯಃ ಪ್ರದಿಷ್ಟಸ್ತ್ವಮೀಶ್ವರೈರ್ವಾನರರ್ಷಭ ।
ಅಹಂ ತ್ವಾಂ ಭಕ್ಷಯಿಷ್ಯಾಮಿ ಪ್ರವಿಶೇದಂ ಮಮಾನನಮ್ ॥೧೫೦॥
ವರ ಏಷ ಪುರಾ ದತ್ತೋ ಮಮ ಧಾತ್ರೇತಿ ಸತ್ವರಾ
ವ್ಯಾದಾಯ ವಕ್ತ್ರ ವಿಪುಲಂ ಸ್ಥಿತಾ ಸಾ ಮಾರುತೇಃ ಪುರಃ ॥೧೫೧॥

"ವಾನರಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ನನ್ನ ಆಹಾರವೆಂದು ಈಶ್ವರನು ಯೋಜಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸುವೆ. ಈ ನಿನ್ನ ವಿಶಾಲವಾದ ಬಾಯಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸು! ನನ್ನ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಬಂದವನು ನನ್ನ ಬಾಯಿಯನನು ಪ್ರವೇಶಿಸಲೇ ಬೇಕು– ಎಂಬ ವರವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಿಂದ ನಾನು ಪಡೆದಿದ್ದೇನೆ" ಎಂದು ಹೇಳಿ ಸುರಸೆಯು ತನ್ನ ಬಾಯಿಯನ್ನು ವಿಶಾಲಗೊಳಿಸಿದಳು. ಹನುಮಂತನು ಆಗ, ತಾನು ಕೈಗೊಂಡ ಕಾರ್ಯವು ಎಷ್ಟು ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಶಾಂತಚಿತ್ತದಿಂದ ವಿವರಿಸಿದನು. ರಾಮನ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನೇರವಾಗಿ ತನ್ನ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡನು. ಈ ಬಿನ್ನಹವನ್ನು ಮನ್ನಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿರ ದಿದ್ದರೆ, ಸೀತೆ ಹಾಗೂ ಉದಾರಕಾರ್ಯನಿರತನಾದ ರಾಮನನ್ನು ಅವಲೋಕನ ಮಾಡಿ ಮರಳಿ ಬರುವೆನೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿ ಹೇಳಿದನು. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಹೇಳಿದರೂ ಬೇಕುಬೇಕಾದ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಬಲ್ಲ ಸುರಸೆಯು ಆತನಿಗೆ–

ಅಬ್ರವೀನ್ನಾತಿವರ್ತೇನ್ಮಾಮ ಕಶ್ಚಿದೇಷ ವರೋ ಮಮ ॥೧೫೬॥

"ನನ್ನನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ ಯಾರೂ ಮುಂದೆ ಹೋಗುವಂತಿಲ್ಲ– ಎಂಬ ವರವು ನನಗೆ ದೊರೆತಿದೆ" ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರೂ ಹನುಮಾನನು ಮುಂದೆ ಸಾಗ ಹತ್ತಿದನು. ಅಗ ಹನುಮಾನನ ಬಲದ ಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಮಾಡಲು ಆಕೆಯು ಅವನಿಗೆ–

ನಿವಿಷ್ಯ ವದನಂ ಮೇಽದ್ಯ ಗಂತವ್ಯಂ ವಾನರೋತ್ತಮ ।
ವರ ಏಷ ಪುರಾ ದತ್ತೋ ಮಮ ಧಾತ್ರೇತಿ ಸತ್ವರಾ ॥೧೫೯॥

"ನನ್ನಿಂದ ಪಾರಾಗುವದು ಯಾರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗಬಾರದೆಂಬ ವರವನ್ನು ನಾನು ಪಡೆದಿದ್ದೇನೆ" ಎಂದು ನುಡಿದು ತನ್ನ ಬಾಯಿಯನ್ನು ಇನ್ನಷ್ಟು ವಿಶಾಲ

ಗೊಳಿಸಿದನು. ಆಗ ಹನುಮಂತನು ಹೀಗೆಂದನು: "ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ನುಂಗಬಹುದು; ಅಷ್ಟು ವಿಶಾಲವಾಗಿ ನಿನ್ನ ಬಾಯಿಯನ್ನು ತೆರೆ."

ಆಗ ಸುರಸೆಯು ಇನ್ನಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತನ್ನ ಬಾಯಿಯನ್ನು ತೆರೆದಳು. ಆಗ ಹನುಂಮತನು ತನ್ನ ಆಕಾರವನ್ನು ಕಿರಿದಾಗಿ ಮಾಡಿ ಕೈಯ ಹೆಬ್ಬೆರಳಿನಷ್ಟು ಗಾತ್ರದವನಾಗಿ ಆಕೆಯ ಬಾಯಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ತತ್‌ಕ್ಷಣ ಹೊರಗೆ ಬಂದು ಬಿಟ್ಟನು. ಆನಂತರ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಉಳಿದು ಅವಳೀಗೆ ಈ ರೀತಿ ಎಂದನು–

ಪ್ರವಿಷ್ಟೋಽಸ್ಮಿ ಹಿ ತೇ ವಕ್ತ್ರಂ ದಾಕ್ಷಾಯಿಣಿ ನಮೋಽಸ್ತುತೇ ।
ಗಮಿಷ್ಯೇ ಯತ್ರ ವೈದೇಹೀ ಸತ್ಯಶ್ಚಾಸೀದ್ ವರಸ್ತವ ॥೧೬೯॥

"ಹೇ ದಾಕ್ಷಾಯಿಣೀ, ನಮೋನಮಃ, ನಿನ್ನ ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆ ನಾನು ನಿನ್ನ ಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ್ದೆನು. ಈಗ ವಿದೇಹರಾಜನ ಕನ್ಯೆಯು ಎಲ್ಲಿರುವಳೋ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವೆ. ನಿನಗೆ ದೊರೆತ ವರವು ನಿಜವಾದಂತಾಯಿತು.

ಸುರಸೆಯು ತನ್ನ ಪೂರ್ವರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿ ಈ ರೀತಿ ಎಂದಳು: "ನೀನು ಈಗ ನಿನ್ನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ಹೊರಡು! ಮಹಾತ್ಮನೆನಿಸಿದ ರಘುಕುಲದ ರಾಮನೊಡನೆ ಸೀತೆಯ ಭೇಟಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಸು!"

ವಾನರರಿಗೆ, ಹನುಮಂತನು ತನ್ನ ಲಂಕಾಪ್ರಯಾಣದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಸುರಸೆಯ ವರದ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. "ಕಾರ್ಯ ಪೂರ್ತಿಯ ನಂತರ ಸುರಸೆಯ ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆ ಅವಳ ಬಾಯಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವೆ" ಎಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೇಳಿದರೂ ಅವಳು ನನ್ನ ವಿನಂತಿಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸಲಿಲ್ಲ."

ಅಬ್ರವೀನ್ನಾತಿವರ್ತೇನ್ಯಾಂ ಕಶ್ಚಿದೇಷ ವರೋ ಮಮ ॥೧೭೬॥

"ಈ ರೀತಿ ದೊರೆತ ವರವನ್ನು ವಿಫಲಗೊಳಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಯಾರಿಗೂ ಇಲ್ಲ"ವೆಂದು ಸುರಸೆಯು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಹನುಮಾನನು ವಿವರಿಸಿದನು.

ಸುರಸೆಗೆ ವರವು ಏಕೆ? ಮತ್ತು ಯಾವ ರೀತಿ ದೊರಕಿತು? ಎಂಬುದರ ಸ್ಪಷ್ಟ ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದ ಇದು ಯಾಚಿತ ವರವೋ ಅಯಾಚಿತ ವರವೋ ಎಂದು ನಿಶ್ಚಿಂತವಾಗಿ ತಿಳಿದುಬಂದಂತಿಲ್ಲ.

೩೮. ಬ್ರಹ್ಮದೇವ < ಲಂಕಾದೇವಿ
ಸುಂದರಕಾಂಡ/೩

ಲಂಕಾದೇವಿಯು ಹನುಮಾನನಿಗೆ ತನ್ನ ಕಥೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾಳೆ.

ಲಂಕೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಹನುಮಾನನನ್ನು ಲಂಕಾದೇವಿಯು ವಿರೋಧಿಸಿದಳು. ಹನುಮಂತನು ತನ್ನ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದರೂ ಆಕೆಯು ಬಲು ದರ್ಪದಿಂದ ಹನುಮಾನನೊಡನೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳು ಹನುಮಾನನಿಗೆ ಒಂದು ಬಲವಾದ ಏಟನ್ನು ಕೊಟ್ಟಳು. ಆಗ ಹನುಮಾನನು ಅವಳು ಓರ್ವ ಸ್ತ್ರೀಯಾದ್ದರಿಂದ ಅವಳಿಗೆ ಬಲವಾಗಿ ಹೊಡೆಯದೇ ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಅವಳಿಗೆ ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಡುವಷ್ಟು ಒಂದು ಸೌಮ್ಯವಾದ ಏಟನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಅಷ್ಟೇ ಪೆಟ್ಟಿನಿಂದ ಅವಳು ಭೂಮಿಗೆ ಕುಸಿದಳು. ಅವಳಿಗಿದ್ದ ಕೊಬ್ಬು ಒಮ್ಮೆಲೇ ಇಳಿಯಿತು. ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅಳುತ್ತ ಅವಳು ಹನುಮಾನನಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದಳು: "ಹೇ ವಾನರಶ್ರೇಷ್ಠನೇ, ನೀನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಕಾಪಾಡು! ಸತ್ವಶೀಲರಾದ, ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳ ಪುರುಷರು ಶಾಸ್ತ್ರಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆ ರೀತಿ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸು!"

ಅಹಂ ತು ನಗರೀ ಲಂಕಾ ಸ್ವಯಮೇವ ಪ್ಲವಂಗಮ ।
ನಿರ್ಜಿತಾಹಂ ತ್ವಯಾ ವೀರ ವಿಕ್ರಮೇಣ ಮಹಾಬಲ ॥೪೫॥
ಇದಂ ಚ ತಥ್ಯಂ ಶೃಣು ಮೇ ಬ್ರುವಂತ್ಯಾ ವೈ ಹರೀಶ್ವರ ।
ಸ್ವಯಂ ಸ್ವಯಂಭುವಾ ದತ್ತಂ ವರದಾನಂ ಯಥಾ ಮಮ ॥೪೬॥
ಯದಾ ತ್ವಾಂ ವಾನರಃ ಕಶ್ಚಿದ್ವಿಕ್ರಮಾದ್ವಶಮಾನಯೇತ್ ।
ತದಾ ತ್ವಯಾ ಹಿ ವಿಜ್ಞೇಯಂ ರಕ್ಷಸಾಂ ಭಯಮಾಗತಮ್ ॥೪೭॥
ಸ ಹಿ ಮೇ ಸಮಯಃ ಸೌಮ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತೋಽದ್ಯ ತವ ದರ್ಶನಾತ್ ॥೪೮॥

"ಹೇ ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯ ವೀರನೇ, ನಾನು ಸ್ವತಃ ಲಂಕೆಯಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿರುವೆ. ಹೇ ವಾನರಾಧಿಪತನೇ, ನಿನಗೆ ಒಂದು ಗುಟ್ಟನ್ನು ಹೇಳುವೆ. 'ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳ ಒಬ್ಬ ವಾನರನು ಎಂದು ನನ್ನನ್ನು ಸೋಲಿಸುವನೋ ಅಂದೇ ರಾಕ್ಷಸ ಕುಲಕ್ಕೆ ಅಳಿಗಾಲದ ಭಯವು ಒದಗಿದೆ' ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ನನಗೆ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಮುನ್ಸೂಚಿಸಿದ ಆ ಸಮಯವು ನಿನ್ನ ದರ್ಶನದಿಂದ ಇಂದು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ." ಹೀಗೆಂದು ಅವಳು

ಹನುಮಾನನಿಗೆ ಲಂಕಾನಗರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ದಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಳು. ತನ್ನ ಇಷ್ಟದಂತೆ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಮ್ಮತಿಸಿದಳು.

ಈ ವರವು ಯಾಚಿತವೋ ಅಯಾಚಿತವೋ ಎಂದು ನಿರ್ಧಾರದಿಂದ ಹೇಳಲು ಬರುವಂತಿಲ್ಲ. ಈ ವರದ ಕಾರಣಗಳು ಸಹ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಲ್ಲ.

೩೯. ಬ್ರಹ್ಮದೇವ < ಹನುಮಾನ
ಸುಂದರಕಾಂಡ/೪೮

ಹನುಮಾನನು ಉದ್ಯಾನಗಳನ್ನು, ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಮತ್ತು ಆಕರ್ಷಕ ಪ್ರಾಸಾದ ಗಳನ್ನು ಧ್ವಂಸಗೊಳಿಸಿದನು. ಮಂತ್ರಿಗಳ ಪುತ್ರರಾದ ಜಂಬೂಮಾಲಿ, ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ಅಕ್ಷ ಮುಂತಾದವರನ್ನು ಯಮಸದನಕ್ಕೆ ಅಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದು ಕ್ರೋಧಗೊಂಡ ರಾವಣನು ಹನುಮಾನನನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ಇಂದ್ರಜಿತುವಿಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಇಂದ್ರಜಿತು ಹಾಗೂ ಹನುಮಾನ ಇವರು ಸಮಬಲರಾಗಿದ್ದರು. ಪರಸ್ಪರರ ಬಲದ ಅರಿವು ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಇತ್ತು.

ಅವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಯುದ್ಧವು ಎಲ್ಲರೂ ಬೆರಗಾಗುವಂತೆ ನಡೆಯಿತು. ವಾನರನನ್ನು ಸೋಲಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಇಂದ್ರಜಿತುವು ಧರ್ಮಬಲದಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಇಂದ್ರಜಿತುವಿನ ಅಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನವು ಉತ್ತಮವಿತ್ತು. ಆತನು ಹನುಮಾನನ ಮೇಲೆ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟನು. ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೂ ಹನುಮಾನನು ಮಣಿಯುತ್ತಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದ ಇಂದ್ರಜಿತುವು ಹನುಮಾನನನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಬಂಧಿಸಿದನು. ಆಗ ಹನುಮಾನನು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟನಾಗಿ ಬಿದ್ದನು. ಪ್ರಭುವಿನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಈ ಅಸ್ತ್ರದಿಂದ ಹನುಮಾನಿಗೆ ಯಾವ ಅಪಾಯವೂ, ಯಾತನೆಯೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ–

ತತಃ ಸ್ವಾಯಂಭುವೈರ್ಮಂತ್ರೈರ್ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರಂ ಚಾಭಿಮಂತ್ರಿತಮ್ ।
ಹನುಮಾಂಶ್ಚಿಂತಯಾಮಾಸ ವರದಾನಂ ಪಿತಾಮಹಾತ್ ॥೪೦॥

ಬ್ರಹ್ಮವಿಷಯಕ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಅಭಿಮಂತ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರದ ಬಂಧನದಲ್ಲಿ ತಾನು ಸಿಲುಕಿದ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿದ ಹನುಮಾನನು "ನನ್ನ ಅಸ್ತ್ರದಿಂದ ನೀನು ಒಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತನಾಗುವೆ!" ಎಂದು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಕೊಟ್ಟ ವರದ ಸ್ಮರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು.

ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಮತ್ತು ಅಸ್ತ್ರಬಂಧನದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಲು ಬೇಕಾಗಿದ್ದ ತನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಕ್ಷಣಕಾಲ ಮನದಲ್ಲಿ ಆಲೋಚಿಸಿ, ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ

ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದನು. ಮನದಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಹನುಮಾನನು ಚೇತನ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡನು. ಆಗ ರಾಕ್ಷಸರು ಮರದ ತೊಗಟೆಗಳಿಂದ, ಸೆಣಬಿನ ಹಗ್ಗಗಳಿಂದ ಆತನನ್ನು ಕಟ್ಟಿಹಾಕಿದರು. ರಾವಣನೊಡನೆ ಮಾತನಾಡುವ ಇಚ್ಛೆಯು ಹನುಮಾನನಿಗೆ ಇತ್ತು; ಆದ್ದರಿಂದ ರಾಕ್ಷಸರಿಂದ ನಡೆದ ಅಪಹಾಸ್ಯ, ಅಪಮಾನಗಳನ್ನು ಆತನು ಇತ್ತು; ಆದ್ದರಿಂದ ರಾಕ್ಷಸರಿಂದ ನಡೆದ ಅಪಹಾಸ್ಯ, ಅವಮಾನಗಳನ್ನು ಆತನು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದು ಸಹಿಸಿದನು.

ಸ ಬದ್ಧಸ್ತೇನ ವಲ್ಕೇನ ವಿಮುಕ್ತೋಽಸ್ತ್ರೇಣ ವೀರ್ಯವಾನ್ ।
ಅಸ್ತ್ರಬಂಧಃ ಸ ಚಾನ್ಯಂ ಹಿ ನ ಬಂಧಮನುವರ್ತತೇ ॥೪೮॥

ಆ ವೀರ ಹನುಮಾನನನ್ನು ಮರಗಳ ತೊಗಟೆಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಿಹಾಕಿದ್ದರಿಂದ, ಅಸ್ತ್ರಗಳ ಬಂಧನಪ್ರಭಾವವು ಇಲ್ಲದಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದರೆ, ಎರಡನೆಯ ಬಂಧನವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಾಗ ಮೊದಲನೆಯ ಅಸ್ತ್ರದ ಬಂಧನವು ಇಲ್ಲದಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಸಂಗತಿಯು ಇಂದ್ರಜಿತುವಿನ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಆತನಿಗೆ ಚಿಂತೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಆತನ ಅಸ್ತ್ರಪ್ರಭಾವವನ್ನು ರಾಕ್ಷಸರು ವಿಫಲಗೊಳಿಸಿದ್ದರು. ಒಮ್ಮೆ ವ್ಯರ್ಥವಾದ ನಂತರ ಪುನಃ ಅದೇ ಅಸ್ತ್ರವನ್ನು ಬಳಸುವಂತಿರುವದಿಲ್ಲ. ಇಂದ್ರಜಿತುವಿಗೆ ಈ ಸಂಗತಿಯು ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ಜಯದ ಬಗ್ಗೆ ಸಂದೇಹವು ಆತನಲ್ಲಿ ಮೂಡಿತು.

ರಾವಣನನ್ನು ಕಾಣುವ ಔತ್ಸುಕ್ಯವಿದ್ದ ಹನುಮಾನನು ಅಸ್ತ್ರಬಂಧನದಿಂದ ಮುಕ್ತ ನಾಗಿದ್ದರೂ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ಅದನ್ನು ತೋರಗೊಡಲಿಲ್ಲ. ರಾಕ್ಷಸರು ಅವನನ್ನು ಎಳೆದು ರಾವಣನ ಸಭೆಗೆ ತಂದರು. ರಾಮನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಹನುಮಂತನು ಸೀತೆಯ ಶೋಧಕ್ಕಾಗಿ ಲಂಕೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅತಿ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. 'ಅಕ್ಷ' ಎಂಬ ರಾವಣನ ಪುತ್ರನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದನು. ಇಂದ್ರಜಿತುವಿನ ಬ್ರಹ್ಮಪಾಶಕ್ಕೆ ತಾನಾಗಿ ಅಧೀನನಾದನು.

ಅಸ್ತ್ರೇಣೋನ್ಮುಕ್ತಮಾತ್ಮಾನಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಪೈತಾಮಹಾದ್ವರಾತ್ ।
ಮರ್ಷಯನ್ರಾಕ್ಷಸಾನ್ವೀರೋ ಯಂತ್ರಿಣಸ್ತಾನ್ಯದೃಚ್ಛಯಾ ॥೭೬॥

ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಕೊಟ್ಟ ವರದಿಂದ, ಅಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದ ಬಹುದೆಂದು ಹನುಮಾನನು ಅರಿತಿದ್ದರೂ ಹೆಡೆಮುರಿಗೆ ಕಟ್ಟಿ ಎಳೆದೊಯ್ಯುವ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಆ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಕ್ಷಮಿಸಿದನು.

ಸುಂದರಕಾಂಡ/೫೦

ರಾಕ್ಷಸರು ಹನುಮಂತನನ್ನು ರಾವಣನ ಸಭಾಗೃಹಕ್ಕೆ ತಂದಾಗ ರಾವಣನು ಆತನಿಗೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದನು. "ನಿಜ ಹೇಳಿದರೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವೆ; ಸುಳ್ಳನ್ನು ಆಡಿದರೆ ನೀನು ಬದುಕಿರುವದು ಕಷ್ಟ" ಎಂಬ ಬೆದರಿಕೆಯನ್ನು ಹಾಕಿದನು. ಆಗ ಹನುಮಂತನು ಯಾವ ಭಯವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದನು– "ನಾನು, ಇಂದ್ರನ, ಯಮನ ಅಥವಾ ವರುಣ ಇವರ ರೂಪ ತಾಳಿ ಬಂದಿರುವದಿಲ್ಲ. ಕುಬೇರನು ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತನಲ್ಲ; ವಿಷ್ಣುವು ನನ್ನನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಲ್ಲ. ನಾನು ಜಾತಿಯಿಂದ ವಾನರನೇ ಇರುವೆ. ವಾನರನಾಗಿಯೇ ರಾಕ್ಷಸರ ರಾಜನನ್ನು ಕಾಣಲೆಂದು ಬಂದಿರುವೆನು. ಈ ದುರ್ಲಭ ದರ್ಶನವಾಗಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಉದ್ಯಾನವನಗಳನ್ನು ಧ್ವಂಸಗೊಳಿಸಿದೆನು. ಆಗ ಬಲಾಢ್ಯರಾದ ರಾಕ್ಷಸರು ನನ್ನ ಮೈಮೇಲೆ ಧಾವಿಸಿ ಬಂದರು.

ರಕ್ಷಣಾರ್ಥಂ ಚ ದೇಹಸ್ಯ ಪ್ರತಿಯುದ್ಧಾ ಮಯಾ ರಣೇ ।
ಅಸ್ತ್ರಪಾಶೈರ್ನ ಶಕ್ಯೋಽಹಂ ಬದ್ಧುಂ ದೇವಾಸುರೈರಪಿ ॥೧೬॥
ಪಿತಾಮಹಾದೇಷ ವರೋ ಮಮಾಪಿ ಹಿ ಸಮಾಗತಃ
ರಾಜಾನಂ ದ್ರಷ್ಟುಕಾಮೇನ ಮಯಾಸ್ತ್ರಮನುವರ್ತಿತಮ್ ॥೧೭॥

"ನನ್ನ ದೇಹದ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ನಾನು ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಅವರೊಡನೆ ಕಾದಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ದೇವ, ಅಸುರ ಇವರು ಯಾರೂ ನನ್ನನ್ನು ಅಸ್ತ್ರಪಾಶಗಳಿಂದ ಬಂಧಿಸಲಾರರು. ಅಂತಹ ವರವನ್ನು ನಾನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಿಂದ ಪಡೆದಿದ್ದೇನೆ. ರಾಕ್ಷಸರಾಜನ ದರ್ಶನವಾಗಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಈ ಅಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವೆನು."

ಈ ವರವು ಯಾಚಿತವೋ ಅಯಾಚಿತವೋ ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟ ಕಲ್ಪನೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ.

೪೦. ಬ್ರಹ್ಮದೇವ < ಮೈಂದ, ದ್ವಿವಿದ (ಅಶ್ವಿನೀಕುಮಾರ ಪುತ್ರರು)
ಸುಂದರಕಾಂಡ/೬೦

ಲಂಕೆಯಿಂದ ಮರಳಿಬಂದ ನಂತರ ಹನುಮಂತನು ಅಂಗದಸಮೇತರಾದ ಎಲ್ಲ ವಾನರರಿಗೆ ತನ್ನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳಿದನು. ಆನಂತರ ಯಾವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು

ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕು? ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರವಿನಿಮಯ ನಡೆದಾಗ ಅಂಗದನು ಈ ರೀತಿ ಎಂದನು–

ಅಶ್ವಿಪುತ್ರೌ ಮಹಾವೇಗೌ ಬಲವಂತೌ ಪ್ಲವಂಗಮೌ ॥೧॥
ಪಿತಾಮಹವರೋತ್ಸೇಕಾತ್ಪರಮಂ ದರ್ಪಮಾಸ್ಥಿತೌ ।
ಅಶ್ವಿನೋರ್ಮಾನನಾರ್ಥಂ ಹಿ ಸರ್ವಲೋಕಪಿತಾಮಹಃ ॥೨॥
ಸರ್ವಾವಧ್ಯತ್ವಮತುಲಮನಯೋರ್ದತ್ತವಾನ್ಪುರಾ ।
ವರೋತ್ಸೇಕೇನ ಮತ್ತೌ ಚ ಪ್ರಮಥ್ಯ ಮಹತೀಂ ಚಮೂಮ್ ॥೩॥

"ಶೀಘ್ರಗತಿಯವರಾಗಿದ್ದ ಈ ಅಶ್ವಿನೀಕುಮಾರ ಪುತ್ರರಾದ ಮೈಂದ, ದ್ವಿವಿದರು ಮಹಾವೀರರಾದ ವಾನರರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ವರದಿಂದ ಅವರು ತುಂಬ ಗರ್ವಿಷ್ಠರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅಶ್ವಿನೀಕುಮಾರರಿಗೆ ಸನ್ಮಾನಿಸಲು, ಸರ್ವಲೋಕಾಧಿ ಪತಿಯಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಇವರಿಗೆ ಈ ಮೊದಲು 'ನಿಮಗೆ ಯಾರಿಂದಲೂ ಪೀಡೆ ಯಾಗಲಾರದು' ಎಂಬ ಉತ್ತಮ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವದರಿಂದ, ಆ ವರದಿಂದ ಮದವೇರಿದ ಇವರು ಪ್ರಚಂಡ ಸೇನೆಯನ್ನು ಪರಾಭವಗೊಳಿಸಿ ಈ ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯ ವಾನರವೀರರು ದೇವತೆಗಳ ಬಳಿಯ ಅಮೃತವನ್ನು ಪ್ರಾಶಿಸಿದ್ದಾರೆ."

ಹೀಗಿರುವರಿಂದ ಮಿಕ್ಕೆಲ್ಲ ವಾನರರು ಬದಿಗೆ ಉಳಿದುಕೊಂಡರೂ "ಇವರಿಬ್ಬರೇ ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿಯ ಅಶ್ವ, ಗಜ, ರಥ ಸಮೇತ ಪೂರ್ಣಲಂಕೆಯನ್ನೇ ನಾಶಗೊಳಿಸಲು ಸಮರ್ಥರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಿರುವದರಿಂದ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಗೆ ಮರಳುವದು ಬೇಡ; ಎಲ್ಲರೂ ಲಂಕೆಗೆ ಹೋಗಿ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸೋಣ; ಸೀತೆಯನ್ನು ಜೊತೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ರಾಮನತ್ತ ಮರಳಿ ಹೋಗೋಣ!" ಎಂದು ಅಂಗದನು ಸೂಚಿಸಿದನು.

ಈ ವರವು ಯಾಚಿತವೋ ಅಯಾಚಿತವೋ ಎಂಬುದನ್ನು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

೪೧. ? < **ಕಾಲಕೇಯ**

ಯುದ್ಧಕಾಂಡ/೭

ರಾಮನು ಲಂಕೆಯತ್ತ ಸಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವದನ್ನು ಅರಿತ ರಾವಣನು ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯರಾದ ತನ್ನ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಕರೆಯಿಸಿ ಅವರೊಡನೆ ವಿಚಾರ ವಿನಿಮಯ ಮಾಡಿದನು. ಆಗ ಅವರೆಲ್ಲವೂ ರಾವಣನ ಪೂರ್ವಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು

ಹೊಗಳುತ್ತ "ನಿನಗೆ ಜಯವು ನಿಶ್ಚಿತವಿದೆ. ಚಿಂತೆಗೆ ಯಾವ ಕಾರಣವೂ ಇಲ್ಲ! ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಪಾತಾಳದ ಭೋಗವತಿ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿಯ ಭುಜಂಗಗಳ, ಕುಬೇರನ, ವಾಸುಕಿಯ, ತಕ್ಷಕ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕರ ಪರಾಭವವನ್ನು ನೀನು ಮಾಡಿರುವೆ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ–

ಅಕ್ಷಯಾ ಬಲವಂತಶ್ಚ ಶೂರಾ ಲಬ್ಧವರಾಃ ಪುನಃ ।
ತ್ವಯಾ ಸಂವತ್ಸರಂ ಯುದ್ಧ್ವಾ ಸಮರೇ ದಾನವಾ ವಿಭೋ ॥೧೦॥

"ಕ್ಷೀಣಿಸದ, ಬಲಾಢ್ಯರಾದ, ಶೂರ ಹಾಗೂ ವರವನ್ನು ಪಡೆದಂಥ ಕಾಲಕೇಯ ದಾನವರೊಡನೆ ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಂವತ್ಸರದವರೆಗೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿ ನಿನ್ನ ಸ್ವಂತ ಬಲದಿಂದ ಅವರನ್ನು ಪಾದಾಕ್ರಾಂತಗೊಳಿಸಿರುವೆ."

ಕಾಲಕೇಯನಿಗೆ ಯಾರು, ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ, ಯಾವ ವರವನ್ನು ಯಾವಾಗ ಕೊಟ್ಟರೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ ವರ ದೊರೆತ ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾತ್ರ ಬಂದಿದೆ.

೪೨. ? < ಇಂದ್ರಜಿತು
ಯುದ್ಧಕಾಂಡ/೬

ಲಂಕೆಯತ್ತ ರಾಮನು ಸಾಗಿಬರುತ್ತಿರುವದನ್ನು ಅರಿತ ರಾವಣನು ತನ್ನ ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಕರೆಯಿಸಿ ಅವರೊಡನೆ ವಿಚಾರವಿನಿಮಯ ನಡೆಯಿಸಿದನು. ಆಗ ಆ ರಾಕ್ಷಸರು, ರಾವಣನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಮತ್ತು ಆತನ ಮೊದಲಿನ ಪರಾಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸಿ ರಾವಣನಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ನುಡಿಯುತ್ತಾರೆ–

"ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ನೀನು ಅನೇಕ ಬಲಾಢ್ಯ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ತುಲನೆಯಿಲ್ಲದ ನಿನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಸೋಲಿಸಿರುವೆ. ಇಂಥ ನೀನು ರಾಮನ ಭಯವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ನಿನಗೆ ವಿಜಯವು ಖಂಡಿತ." ಈ ರಾಕ್ಷಸರು ಇಂದ್ರಜಿತುವಿನಿಂದ ಪರಾಭೂತರಾದವರೆಲ್ಲರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿ, ಆತನ ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಗೌರವದಿಂದ ಮಾತನಾಡಿದರು. ಇಂದ್ರಜಿತು ವೊಬ್ಬನೇ ರಾಮನನ್ನು, ಆತನ ವಾನರ ಸೇನೆಯನ್ನು ಸದೆಬಡಿಯಲು ಶಕ್ತಿ ನಿದ್ದಾನೆಂದು ಹೊಗಳಿ–

ಅನೇನ ಚ ಮಹಾರಾಜ ಮಾಹೇಶ್ವರಮನುತ್ತಮಮ್ ।
ಇಷ್ಟ್ವಾ ಯಜ್ಞಂ ವರೋ ಲಬ್ಧೋ ಲೋಕೇ ಪರಮದುರ್ಲಭಃ ॥೧೯॥

"ಹೇ ಮಹಾರಾಜನೇ, ಈ ಇಂದ್ರಜಿತುವು ಅತ್ಯಂತ ಉತ್ತಮವಾದ ಮಾಹೇಶ್ವರೀ ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಿ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ವರವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದಾನೆ" ಎಂದರು.

ಹೀಗಿರುವದರಿಂದ ರಾಮನನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಲು ಇಂದ್ರಜಿತುವನ್ನೇ ನಿಯಮಿಸಬೇಕು.

ಇಂದ್ರಜಿತುವಿಗೆ ಯಾರು ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಿರದಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಬಹುಶಃ ಶಂಕರನೇ ಕೊಟ್ಟಿಬರಹುದು. ಇಂದ್ರಜಿತುವು ಆಚರಿಸಿದ ಏಳು ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಹೇಶ್ವರೀ ಯಾಗವು ಒಂದಾಗಿದ್ದು, ಶಿವಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಆತನಿಗೆ ದಿವ್ಯರಥಗಳು, ಬಿಲ್ಲುಬಾಣಗಳು, ಶಸ್ತ್ರಗಳು, ತಾಮಸೀ ಮಾಯಾ ವಿದ್ಯೆ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದವು. ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ಇದೊಂದು ಅನುಗ್ರಹವೇ ಹೊರತು ವರವೆನಿಸದು. ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು 'ವರ' ಶಬ್ದವನ್ನು ಬಳಸಿದ್ದಾನೆ.

ಹೀಗೆ ಇಲ್ಲಿ ವರದ ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾತ್ರವಿದೆ.

ನೋಡಿ: ವರ ಕ್ರಮಸಂಖ್ಯೆ ೬೪–ಮಾಹೇಶ್ವರ < ಮೇಘನಾದ (ಇಮದ್ರಜಿತು).

೪೩. ರಾಮ < ಮರು ಪ್ರದೇಶ

ಯುದ್ಧಕಾಂಡ/೨೨

"ಇಂದು ನಾನು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಬೇಕು; ಇಲ್ಲವೆ ನನ್ನಿಂದ ಈ ಸಮುದ್ರ ರಾಜನ ಕೊನೆಯಾಗಬೇಕು!" ಎಂಬ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ರಾಮನು ಸಮುದ್ರರಾಜನಿಗೆ ಕೈ ಮುಗಿದು, ದರ್ಭೆಯ ಹಾಸುಗೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಒರಗಿಕೊಂಡನು. ರಾಮನು ಸಮುದ್ರರಾಜನನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸಿ ಮೂರು ರಾತ್ರಿಗಳು ಕಳೇದರೂ ಸಾಗರರಾಜನ ದರ್ಶನವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಸಾಗರರಾಜನು ಮಂದಬುದ್ಧಿಯವನಿದ್ದನು. ಅವನಿಗೆ ತುಂಬ ಅಹಂಕಾರವಿತ್ತು. ಸಾಗರರಾಜನ ಮೇಲೆ ರಾಮನಿಗೆ ತುಂಬ ಕೋಪ ಬಂದಿತು. ರಾಮನು ತೀಕ್ಷ್ಣ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸಾಗರನನ್ನು ಕೆರಳಿಸಿದನು. ರಾಮನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಸಮುದ್ರದ ಜಲಚರ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ, ಪಾತಾಳದಲ್ಲಿಯ ದಾನವರೂ ತೊಂದರೆಗೆ ಈಡಾದರು. ಸಾಗರನು ಭೋರ್ಗರೆಯಲಾರಂಭಿಸಿನು. ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಹಾಹಾಕಾರ ಉಂಟಾಯಿತು. ಆಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ರಾಮನಿಗೆ "ಇಂಥ ಅನರ್ಥವನ್ನು ಮಾಡಬೇಡ" ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು. ರಾಮನು ಸಾಗರನನ್ನು ಕುರಿತು– "ನನ್ನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ನಿನ್ನಲ್ಲಿಯ ಜಲವನ್ನು

ಬತ್ತಿಸುವೆ. ನಿನ್ನ ಉದರದಲ್ಲಿಯ ಜಲಚರಗಳೆಲ್ಲ ನನ್ನಿಂದ ಹತವಾಗುವವು." ಹೀಗೆ ನುಡಿದು ರಾಮನು ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಅಭಿಮಂತ್ರಿಸಿದೆ ಒಂದು ಬಾಣವನ್ನು ಧನಸ್ಸಿಗೆ ಹೂಡಿದನು. ಬಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟ ಕ್ಷಣವೇ ಸ್ವರ್ಗ ಹಾಗೂ ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿಯ ಚರಾಚರಸೃಷ್ಟಿಗೆ ನಡುಕವುಂಟಾಗಿ ಭಿನ್ನವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾಗಹತ್ತಿತು. ಮಹಾಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲೋಲಕಲ್ಲೋಲವಾಯಿತು. ಆಗ ಜಲಾಶಯದ ಮಧ್ಯದಿಂದ ಸಾಗರರಾಜನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎದ್ದು ಬಂದು ವಿನಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ರಾಮನಿಗೆ ಇಂತೆಂದನು:

"ಹೇ ಸೌಮ್ಯರಾಮನೇ, ಈ ಪೃಥ್ವಿ, ವಾಯು, ಆಕಾಶ, ಜಲ ಮತ್ತು ಅಗ್ನಿ ಇವು ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಧರ್ಮಕ್ರಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಲಿವೆ. ನಾನು ಅಪಾರನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನನ್ನು ದಾಟುವದು ಯಾರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇದುವೇ ನನ್ನ ಧರ್ಮ; ಅಸ್ಥಿರತೆಯು ನನ್ನ ಪ್ರಮುಖ ವಿಕಾರವಾಗಿದೆ. ಅಭಿಲಾಷೆ, ಲೋಭಭಯ, ಅನುರಾಗಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಜಲಚರದಿಂದ ತುಂಬಿದ ಈ ನನ್ನ ಉದಕವನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಸ್ತಬ್ಧಗೊಳಿಸಲಾರೆನು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ನೀನು ದಾಟಿ ಹೋಗಲು ಏರ್ಪಾಟನ್ನು ಮಾಡುವೆ. ನಿನ್ನ ಸೇನೆಯು ದಾಟಿ ಹೋಗುವವರೆಗೆ ಮೊಸಳೆ ಮುಂತಾದ ಜಲಚರ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ವಾನರರ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಲಾರ ವೆಂದು ನಾನು ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ."

ಆಗ ರಾಮನು "ಈ ಅಮೋಘವಾದ ಬಾಣವನ್ನು ಯಾವ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಎಸೆಯಲಿ?" ಎಂದು ಸಾಗರರಾಜನನ್ನು ಕೇಳಿದನು.

ಸಾಗರರಾಜನು ರಾಮನಿಗೆ, "ದ್ರುವತುಲ್ಯವೆಂದು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ, ಪವಿತ್ರವಾದ ನನ್ನ ಒಂದು ಸ್ಥಳವು ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಅಭೀರ ಪ್ರಭೃತಿ ಮುಂತಾದ ದುಷ್ಟ ದಸ್ಯುಗಳು ನನ್ನ ಜಲವನ್ನು ಸೇವಿಸಿ ವಾಸವಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಬಹು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಮುಖಗಳು ಭಯಂಕರವಿದ್ದಷ್ಟೇ ಅವರ ಕೃತ್ಯಗಳೂ ಭಯಂಕರವಾಗಿವೆ. ಇಂಥ ಪಾಪಿಗಳ ಸ್ಪರ್ಶವು ನನಗೆ ಹಿಡಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಉತ್ಕೃಷ್ಟಬಾಣದ ಸದುಪಯೋಗವನ್ನು ನೀನು ಆ ಸ್ಥಳದತ್ತ ಮಾಡು!" ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದನು.

ಸಾಗರನ ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆ, ರಾಮನು ಆ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳ ಬಾಣವನ್ನು 'ಮರುಕಾಂತಾರ'ವೆಂಬ ಪ್ರದೇಶದ ಮೇಲೆ ಬಿಟ್ಟನು. ಆಗ ಆ ಬಾಣದಿಂದ ತತ್ತರಿಸಿದ ಪೃಥ್ವಿಯು ಗೋಳಿಟ್ಟಿತು. ಬಾಣ ತಗುಲಿದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಪೃಥ್ವಿಗೆ ಒಂದು ರಂಧ್ರವುಂಟಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಯ ರಸಾತಳದಿಂದ ಒಮ್ಮೆಲೇ ನೀರು ಹೊರಚಿಮ್ಮಿತು. ಅಲ್ಲಿ 'ವರಣ'ವೆಂಬ ಬಾವಿಯು ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿತು. ಸುತ್ತುಮುತ್ತಲಿನ

ಜಲಾಶಯಗಳ ನೀರು ಬತ್ತಿಹೋಯಿತು. ಈ ರೀತಿ ಆ 'ಮರುಕಾಂತಾರ' ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಬರಡು ಮಾಡಿದನಂತರ–

ವರಂ ತಸ್ಮೈ ದದೌ ವಿದ್ವಾನ್ಮರವೇಮರವಿಕ್ರಮಃ ॥೪೧॥
ಪಶವ್ಯಶ್ಚಾಲ್ಪರೋಗಶ್ಚ ಫಲಮೂಲರಸಾಯುತಃ ॥
ಬಹುಸ್ನೇಹೋ ಬಹುಕ್ಷೀರಃ ಸುಗಂಧಿರ್ವಿವಿಧೌಷಧಿಃ ॥೪೨॥
ಏವಮೇತೈಶ್ಚ ಸಂಯುಕ್ತೋ ಬಹುಭಿಃ ಸಂಯುತೋ ಮರುಃ ।
ರಾಮಸ್ಯ ವರದಾನಾಚ್ಚ ಶಿವಃ ಪಂಥಾ ಬಬೂವ ಹ ॥೪೩॥

ದೇವಸಮನಾದ, ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ, ದಶರಥಪುತ್ರನಾದ, ಜ್ಞಾನಿಯಾದ ರಾಮನು ಆ ಮರುಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಈ ರೀತಿ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು:

"ಪಶುಗಳಿಗೆ ಹಿತಕರವಾಗಬೇಕು, ಅಲ್ಲಿ ರೋಗರುಜಿನಗಳು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರ ಬೇಕು; ಫಲ, ಮೂಲಗಳು, ರಸಗಳು, ವಿಪುಲಸ್ನಿಗ್ಧತೆಯಿದ್ದ ಸಂಗತಿಗಳು, ಹಾಲು, ಹೈನ, ಸುಗಂಧ ಮತ್ತು ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರದ ಔಷಧಿಗಳಿಂದ ಈ ದೇಶವು ಸಮೃದ್ಧವಾಗಲಿ!"

ರಾಮನಿಂದ ಈ ವರವನ್ನು ಪಡೆದನಂತರ ಈ ಮರುಪ್ರದೇಶವು ಮೇಲೆ ತಿಳಿಸಿದ ಗುಣಗಳಿಂದ ಸಂಪನ್ನವಾಯಿತು. ರಾಮನ ಈ ವರದಿಂದ ಆ ಪ್ರದೇಶವು ಶುಭಕಾರಕವಾಯಿತು.

ಇದು 'ಅಯಾಚಿತ' ವರವಾಗಿದೆ.

೪೪. ವಿಶ್ವಕರ್ಮ < ನಲ (ವಾನರ)
ಯುದ್ಧಕಾಂಡ/೨೨

ಸಾಗರರಾಜನು ರಾಮನಿಗೆ, ವಿಶ್ವಕರ್ಮನ ಪುತ್ರನಾದ 'ನಲ'ವಾನರನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಅರುಹುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ರಾಮನು ಮರುಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಕಾರಣ ಸಂತೋಷಗೊಂಡ ಸಾಗರನು, ರಾಮನಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:

ಅಯಂ ಸೌಮ್ಯ ನಲೋ ನಾಮ ತನಯೋ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಣಃ ।
ಪಿತ್ರಾ ದತ್ತವರಃ ಶ್ರೀಮಾನ್ಪ್ರೀತಿಮಾನ್ವಿಶ್ವಕರ್ಮಣಃ ॥೪೫॥

"ಹೇ ವಿನಯಸಂಪನ್ನ ರಾಮನೇ, ಈ ನಲನೆಂಬ ವಾನರನು ವಿಶ್ವಕರ್ಮನ ಪುತ್ರನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಈತನು ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಈ ನೆಲದಲ್ಲಿ

ಇಷ್ಟವಸ್ತುವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಶಕ್ತಿ ಇದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರದ ವರವನ್ನು ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು ಈತನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ."

"ಅತ್ಯಂತ ಉತ್ಸಾಹವುಳ್ಳ ಈ ವಾನರನು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಸೇತುವೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಲಿ! ತನ್ನ ಪಿತನಂತೆ ನಲನು ಕುಶಲನಿದ್ದ ಕಾರಣನು ಆತನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದ ಸೇತುವೆಗೆ ನಾನು ಆಧಾರಪ್ರಾಯನಾಗುವೆ" ಎಂದು ಹೇಳಿ ಸಾಗರ ರಾಜನು ಅದೃಶ್ಯನಾದನು. ನಲನು ವಾನರರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಸೇತುವೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸ ಲಾರಂಭಿಸಿದನು.

"ನನ್ನ ಪಿತನು ನನ್ನ ತಾಯಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ವರದಿಂದ ನಾನು ನನ್ನ ತಂದೆಯಂತೆ ಶಿಲ್ಪ ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೀಣನಾಗಿದ್ದೇನೆ" ಎಂದು ನಲನು ಸ್ವತಃ ರಾಮನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಕಾರಣವು ಸ್ಪಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಇದು 'ಅಯಾಚಿತ' ವರವಾಗಿರ ಬೇಕು.

೪೫. ವಿಶ್ವಕರ್ಮ < ನಲ (ವಾನರನ) ತಾಯಿ
ಯುದ್ಧಕಾಂಡ/೨೨

ನಲವಾನರನು ರಾಮನಿಗೆ ತನ್ನ ಸ್ವಂತದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

"ಮಹಾಸಾಗರನು ನನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ನುಡಿದದ್ದು ನಿಜವಿದೆ. ನನ್ನ ತಂದೆಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ನನ್ನಲ್ಲಿರುವದರಿಂದ ನಾನು ಈ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವಾದ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಸೇತುವೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವೆನು. ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ 'ದಂಡ' ಮಾರ್ಗದಿಂದಲೇ ಪುರುಷನು ತನ್ನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬಹುದು ಎಂದು ನನಗೆ ಅನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಕೃತಜ್ಞನಿರ ದವನ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಮ, ದಾನ ಮತ್ತು ಕ್ಷಮೆ ಇವುಗಳ ಪ್ರಯೋಗವು ನಿರರ್ಥಕ; ಸಾಗರನೆಂದರೆ ಪ್ರಚಂಡ ಜಲರಾಶಿ; ಇಂಥ ಮಹಾಸಾಗರಕ್ಕೆ ಈಗ ದಂಡದ ಭಯವೊದಗಿದೆ. ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಕಟ್ಟಡಲ್ಪಡಲಿರುವ ಸೇತುವೆಯನ್ನು ಕಾಣುವ ತವಕ ಆತನಿಗೆ ಉಂಟಾಗಿದೆ. ಹೀಗಿರುವದರಿಂದಲೇ ಸೇತುವೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕೊಡಲು ಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದಾನೆ."

ಮಮ ಮಾತುರ್ವರೋ ದತ್ತೋ ಮಂದರೇ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಣಾ ।
ಮಯಾ ತು ಸದೃಶಃ ಪುತ್ರಸ್ತವ ದೇವಿ ಭವಿಷ್ಯತಿ ॥೫೧॥

"ಹೇ ದೇವಿಯೆ, ನಿನಗಾಗಲಿರುವ ಪುತ್ರನು ನನ್ನಂತೆಯೇ ಆಗುವನು" ಎಂದು ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು ಮಂದರವೆಂಬ ಪರ್ವತದ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಮಾತೆಗೆ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು.

"ನಾನು ಆತನ ಸ್ವಂತ ಮಗನಿದ್ದು ಶಿಲ್ಪವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಆತನಷ್ಟೇ ನಿಪುಣ ನಿದ್ದೇನೆ. ನೀವು ಕೇಳದೇ ಇದ್ದರೆ ನಾನಾಗಿ ನನ್ನ ಗುಣಗಳನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಹೇಳಲಾರೆನು. ನಾನು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಸೇತುವೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಕ್ಷಮತೆ ಯುಳ್ಳವನಿದ್ದೇನೆ."

ಇಲ್ಲಿ ವರವನ್ನು ಕೊಡಲು ಇದ್ದ ಕಾರಣವು ಸ್ಪಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಇದು 'ಅಯಾಚಿತ' ವರವಿರ ಬೇಕು.

ಮಾತೆಯ ಹೆಸರಿನ ಉಲ್ಲೇಖವು ಇರದೇ ಇದ್ದರೂ ಅವಳು ಬಹುಶಃ ಘೃತಾಚಿ ಎಂಬ ಅಪ್ಸರೆಯಾಗಿರಬೇಕು.

೪೬. ಇಂದ್ರ < ಜಾಂಬವಾನ
ಯುದ್ಧಕಾಂಡ/೨೭

ರಾವಣನ ಅಮಾತ್ಯನಾದ ಸಾರಣನು ರಾಮನ ಬೆಂಬಲಕ್ಕಿದ್ದ ವೀರಸೇನಾ ಪತಿಗಳ ಶಕ್ತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ರಾವಣನಿಗೆ ಅರುಹುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಸಮುದ್ರದ ಮೇಲೆ ಸೇತುವೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ವಾನರರ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ರಾಮನು ಲಂಕೆಗೆ ಬಂದನು. ಆಗ ಆತನ ಸೈನ್ಯಬಲವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಲೆಂದು ರಾವಣನು, ಶುಕ, ಸಾರಣರೆಂಬ ತನ್ನ ಅಮಾತ್ಯರನ್ನು ಕಳುಹಿದನು. ರಾಮನನ್ನು ಕಂಡು ಅವರು ತುಂಬ ಭಯಗೊಂಡರು. ಅವರು ರಾವಣನ ಗುಪ್ತಚಾರರಿದ್ದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಭೀಷಣನು ರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು. ರಾಮನು, ಆ ಶುಕ, ಸಾರಣರಿಗೆ 'ನಿಮ್ಮ ನಿರೀಕ್ಷಣಾಕಾರ್ಯವು ಪೂರ್ತಿಗೊಂಡಿದ್ದರೆ ನಿರ್ಭಯರಾಗಿ ಮರಳಿಹೋಗಿರೆ'ಂದು ಹೇಳಿದನು. ಸೀತೆಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದ ರಾವನನಿಗೆ, ಮರುದಿನ ತನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಲು ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಸಾರಣನು, ವಾನರವೀರರ, ಸೇನಾಪತಿಗಳ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ರಾವಣನ ಮುಂದೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಜಾಂಬವಂತನ ಬಗ್ಗೆ ಈ ರೀತಿ ಕಥನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ:

"ಋಕ್ಷವಾನ ಪರ್ವತದ ಮೇಲೆ ವಾಸವಿದ್ದ 'ಧೂಮ್ರ' ಎಂಬ ಸೇನಾ ನಾಯಕನು ಋಕ್ಷರ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಆತನ ತಮ್ಮನು ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅಣ್ಣನನ್ನೇ ಹೋಲುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಪರಾಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅಣ್ಣನಿಗೆ ಮಿಗಿಲಾದವನಿದ್ದನು. ಆ ತಮ್ಮನ

ಹೆಸರು 'ಜಾಂಬವಾನ', ಈತನು ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಶಾಂತನಾಗಿದ್ದನು. ಅಣ್ಣನ ಮಾತಿನಂತೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಏತೇನ ಸಾಹ್ಯಂ ತು ಮಹತ್ಕೃತಂ ಶಕ್ರಸ್ಯ ಧೀಮತಾ ।
ದೇವಾಸುರೇ ಜಾಂಬವತಾ ಲಬ್ಧಾಶ್ಚ ಬಹವೋ ವರಾಃ ॥೧೨॥

ಸುರಾಸುರದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧವು ನಡೆದಾಗ ಈ ಬುದ್ಧಿವಂತನಾದ ಜಾಂಬವಂತನು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿ ಅನೇಕ ವರಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

ಅನೇಕ ವರಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡ ಉಲ್ಲೇಖಮಾತ್ರವಿದೆ. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಯಾವ ವರಗಳು ದೊರೆತಿದ್ದವೆಂಬುದು ತಿಳಿದುಬರುವದಿಲ್ಲ.

೪೭. ? < ಕುಂಭಕರ್ಣ

ಯುದ್ದಕಾಂಡ/೬೧

ವಿಭೀಷಣನು ರಾಮನಿಗೆ ಕುಂಭಕರ್ಣನ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಸುದೃಢಕಾಯನಾದ, ಮೇಘವರ್ಣದ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ ಕುಂಭಕರ್ಣನನ್ನು, ಆತನು ಧರಿಸಿದ ಸುವರ್ಣಾಲಂಕಾರಗಳನ್ನೂ ಕಿರೀಟವನ್ನೂ ಕಂಡು ವಾನರ ಸೇನೆಯು ಭಯಗೊಂಡಿತು. ಈತನು ಯಾರು? ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವ ಉತ್ಸುಕತೆಯು ರಾಮನಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿತು. ಆಗ ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ಆತನು ಇಂತೆಂದನು:

"ಇವನು ಯಮ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪರಾಭವಗೊಳಿಸಿದ ವಿಶ್ರವಸನ ಪ್ರತಾಪಶಾಲಿಯಾದ ಪುತ್ರ, ಕುಂಭಕರ್ಣನು; ಘನತೆಯಲ್ಲಿ ಈತನನ್ನು ಮೀರಿಸಬಲ್ಲ ರಾಕ್ಷಸರಿಲ್ಲ. ಸಾವಿರಾರು ದೇವತೆಗಳನ್ನು, ದಾನವರನ್ನು ಯಕ್ಷ, ಭುಜಂಗ, ರಾಕ್ಷಸ, ಗಂಧರ್ವ, ವಿದ್ಯಾಧರ, ಪನ್ನಗ ಇವರನ್ನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಥಳಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಉಗ್ರವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳ ಈತನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಶೂಲವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆ. ಈ ಪರಿಯ ಬಲಾಢ್ಯ ಕುಂಭಕರ್ಣನನ್ನು ವಧಿಸುವುದು ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ."

ಪ್ರಕೃತ್ಯಾ ಹ್ಯೇಷ ತೇಜಸ್ವೀ ಕುಂಭಕರ್ಣೋ ಮಹಾಬಲಃ ।
ಅನ್ಯೇಷಾಂ ರಾಕ್ಷಸೇಂದ್ರಾಣಾಂ ವರದಾನಕೃತಂ ಬಲಮ್ ॥೧೨॥

ಈ ಮಹಾವೀರನಾದ ಕುಂಭಕರ್ಣನು ಹುಟ್ಟಿನಿಂದಲೇ ರಾಕ್ಷಸಾಧಿಪತಿಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದಾನೆ; ವರಗಳನ್ನು ಪಡೆದನಂತರ ಇನ್ನಷ್ಟು ಬಲಗೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

ಇವನಿಗೆ ವರ ಕೊಟ್ಟವರು ಯಾರು? ವರಗಳ ಸ್ವರೂಪವೇನಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ವರದಾನದ ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾತ್ರ ಬಂದಿದೆ.

೪೮. ಬ್ರಹ್ಮದೇವ < ಅತಿಕಾಯ
ಯುದ್ಧಕಾಂಡ/೬೯

ಕುಂಭಕರ್ಣನ ವಧೆಯಾದನಂತರ ರಾವಣನು ಶೋಕಾರ್ತನಾಗಿ ರೋದಿಸ ಹತ್ತಿದನು. ಆಗ 'ತ್ರಿಶಿರಾ' ಎಂಬಾತನು ಆತನನ್ನು ಸಂತೈಸಲು ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದನು:

"ಹೇ ರಾಜನೇ, ನಿನ್ನಂಥ ಶೂರಪುರುಷರು ರೋದಿಸುವದು ಸರಿಯಲ್ಲ; ನಿನ್ನ ಬಳಿ ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟ ಶಕ್ತಿ, ಕವಚ, ಧನುಸ್ಸು, ಬಾಣ, ರಥ ಇವೆಲ್ಲ ಇವೆ. ಈ ಮೊದಲು ನೀನು ಅನೇಕ ಸಲ ದೇವದಾನವರನ್ನು ಈ ಅಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಛಿನ್ನವಿಚ್ಛಿನ್ನಗೊಳಿಸಿರುವೆ. ರಾಮನಿಗೆ ತಕ್ಕ ಶಾಸ್ತ್ರಿಯನ್ನು ಮಾಡುವದು ನಿನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ" ಎಂದು ನುಡಿದು, ತ್ರಿಶಿರಾ ಈತನು "ನೀನು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದು ನೋಡುತ್ತಿರು; ಇಂದು ನನ್ನಿಂದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರಾಮನು ಹತನಾಗಿ ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವದನ್ನು ನೀನು ನೋಡುವೆ" ಎಂಬ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ರಾವಣನೆದುರು ಮಾಡಿದನು.

ತ್ರಿಶಿರಾ ಈತನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ, ದೇವಾಂತಕ, ನರಾಂತಕ ಮತ್ತು ಅತಿಕಾಯರೆಂಬ ಮಹಾಶೂರರಾದ ರಾವಣನ ಪುತ್ರರು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾದರು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಮಹಾಮಾಯಾವಿಗಳಾಗಿದ್ದು, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟದ ಕಡುಗಲಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಆಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ಬಲಾಢ್ಯರಾದ ದೇವತೆಗಳ ದರ್ಪವನ್ನು ಇರಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವರಾಗಿದ್ದರು.

ದೇವೈರಪಿ ಸಗಂಧರ್ವೈಃ ಸಕಿನ್ನರಮಹೋರಗೈಃ ।
ಸರ್ವೇಸ್ತ್ರವಿದುಷೋ ವೀರಾಃ ಸರ್ವೇ ಯುದ್ಧವಿಶಾರದಾಃ ॥
ಸರ್ವೇ ಪ್ರವರವಿಜ್ಞಾನಾಃ ಸರ್ವೇ ಲಬ್ಧವರಾಸ್ತಥಾ ॥೧೩॥

"ದೇವ, ಗಂಧರ್ವ, ಕಿನ್ನರ ಹಾಗೂ ಮಹೋರಗ ಇವರೊಡನೆ ನಡೆದ ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಈ ಮೂವರೂ ಎಂದೂ ಪರಾಭವವನ್ನು ಪಡೆದಿರಲಿಲ್ಲವೆಂಬ ವಾರ್ತೆಯು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಎಲ್ಲರೂ ಅಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲವರಿದ್ದು ಯುದ್ಧ ನಿಪುಣರಿದ್ದರು. ಈ ಮೂವರೂ ಮಹಾಜ್ಞಾನಿಗಳಾಗಿದ್ದರು; ಮತ್ತು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ವರಗಳು ದೊರೆತಿದ್ದವು."

ಈ ವರಗಳನ್ನು ಯಾರು ಕೊಟ್ಟರು? ಏಕೆ ಕೊಟ್ಟರು? ಅವುಗಳ ಸ್ವರೂಪ ಯಾವುದು? ಎಂಬ ಯಾವ ಸಂಗತಿಯೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ 'ವರಗಳು ದೊರೆತಿದ್ದವು' ಎಂಬ ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾತ್ರ ಇದೆ.

ಯುದ್ಧಕಾಂಡ/೭೧

ರಣಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ವಾಲೀಪುತ್ರನಾದ ಅಂಗದನು ನರಾಂತಕನನ್ನು ಮತ್ತು ಹನುಮಂತನು ದೇವಾಂತಕನನ್ನು ವಧಿಸಿದರು. ತನ್ನ ಪ್ರಚಂಡ ಸೈನ್ಯದ ದುರಂತವನ್ನು ಕಂಡು ಇಂದ್ರಸಮರಾದ ಬಂಧುಬಾಂಧವರ ವಧೆಯಾದುದನ್ನು ಕಂಡು ಅತಿಕಾಯನು ಬಹಳೇ ರೋಷಗೊಂಡನು.

ಚಕೋಪ ಚ ಮಹಾತೇಜಾ ಬ್ರಹ್ಮದತ್ತವರೋ ಯುಧಿ ।
ಅತಿಕಾಯೋಽದ್ರಿಸಂಕಾಶೋ ದೇವದಾನವದರ್ಪಹಾ ॥೩॥

ಈ ಅತಿಕಾಯನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಿಂದ ವರವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದನು. ಪರ್ವತದಷ್ಟು ವಿಶಾಲ ಶಾರೀರವುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದ ಆತನು ದೇವದಾನವರ ಗರ್ವವನ್ನು ಭಂಗಗೊಳಿಸು ವವನಾಗಿದ್ದನು.

ಇಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಅತಿಕಾಯನಿಗೆ ಯಾವ ಬಗೆಯ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನೆಂಬುದರ ಮಾಹಿತಿ ಇಲ್ಲ. ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾತ್ರ ಬಂದಿದೆ.

ಈ ಅತಿಕಾಯನನ್ನು ಕಂಡ ಕ್ಷಣವೇ ವಾನರರು ಹೆದರಿಕೊಂಡರು; ಅವರ ಜಂಘಾಬಲವೇ ಉಡುಗಿತು. ಅವರು ರಾಮನಿಗೆ ಶರಣು ಹೋದರು. ಈ ಅತಿಕಾಯನನ್ನು ಕಂಡ ರಾಮನಿಗೂ ವಿಸ್ಮಯವೆನಿಸಿತು. ರಾಮನು ಈತನ ಬಗ್ಗೆ ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ಕೇಳಿದನು. ಆಗ ವಿಭೀಷಣನು: "ಶಕ್ತಿಬಲದಲ್ಲಿ ರಾವಣನಿಗೆ ಈತನು ಸರಿಸಮಾನವಾದ 'ಅತಿಕಾಯ' ಹೆಸರಿನ ರಾವಣನ ಪುತ್ರನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಈತನು ಅಸ್ತ್ರಪಾರಂಗತದಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಶಕ್ತಿ ಬಲದಲ್ಲಿ ಬಲದಲ್ಲಿ ಖ್ಯಾತನಿದ್ದಾನೆ. ಈತನು ಯುದ್ಧ ನಿಪುಣನಿದ್ದಾನೆ.

ಏತೇನಾರಾಧಿತೋ ಬ್ರಹ್ಮಾ ತಪಸಾ ಭಾವಿತಾತ್ಮನಾ ।
ಅಸ್ತ್ರಾಣಿ ಚಾಪ್ಯವಾಪ್ತಾನಿ ರಿಪವಶ್ಚ ಪರಾಜಿತಾಃ ॥೩೧॥
ಸುರಾಸುರೈವಧ್ಯತ್ವಂ ದತ್ತಮಸ್ಮೈ ಸ್ವಯಂಭುವಾ ।
ಏತಚ್ಚ ಕವಚಂ ದಿವ್ಯಂ ರಥಶ್ಚ ರವಿಭಾಸ್ವರಃ ॥೩೨॥

"ತಪಃ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಅಂತಃಕರಣವನ್ನು ನಿರ್ಮಲಗೊಳಿಸಿದ ಈ ರಾವಣ ಪುತ್ರನು, ಬ್ರಹ್ಮದೇವನನ್ನು ಆರಾಧಿಸಿ, ಅನೇಕ ಅಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದಾನೆ; ಮತ್ತು ಅನೇಕ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಪರಾಜಯಗೊಳಿಸಿದ್ದಾನೆ. 'ನಿನ್ನನ್ನು ವಧಿಸುವದು ದೇವ ದೈತ್ಯರಿಂದಾಗದು' ಎಂಬ ವರವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಈತನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ದಿವ್ಯ ಕವಚವನ್ನೂ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳ ರಥವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ" ಎಂದನು.

ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಮತ್ತು ಅತಿಕಾಯ ಇವರಲ್ಲಿಯ ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಬಾಣಗಳ ಸುರಿಮಳೆಯಿಂದ ಅತಿಕಾಯನ ಮೇಲೆ ಯಾವ ಪರಿಣಾಮವೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ವಾಯುವು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಇಂತೆಂದನು:

ಬ್ರಹ್ಮದತ್ತವರೋ ಹ್ಯೇಷ ಅವಧ್ಯಕವಚಾವೃತಃ ।
ಬ್ರಾಹ್ಮೇಣಾಸ್ತ್ರೇಣ ಭಿಂಧ್ಯೇನಮೇಷ ವಧ್ಯೋ ಹಿ ನಾನ್ಯಥಾ ॥
ಅವಧ್ಯ ಏಷ ಹ್ಯನ್ಯೇಷಾಮಸ್ತ್ರಾಣಾಂ ಕವಚೀ ಬಲೀ ॥೧೦೩॥

"ಅಭೇದ್ಯವಾದ ಕವಚವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಈ ಅತಿಕಾಯನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಿಂದ ವರವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಅವನನ್ನು ವಧಿಸು. ಇನ್ನು ಬೇರೆ ಅಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಈತನ ವಧೆಯಾಗುವಂತಿಲ್ಲ. ಕವಚವನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಈ ಬಲಾಢ್ಯನಾದ ಅತಿಕಾಯನನ್ನು ಇತರ ಅಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಕೊಲ್ಲುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ."

ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಅಭಿಮಂತ್ರಿಸಿದ ಬಾಣವನ್ನು ಅತಿಕಾಯನ ಮೇಲೆ ಬಿಟ್ಟು ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಆತನನ್ನು ವಧಿಸಿದನು.

ಇದು ಯಾಚಿತ ವರವಿದ್ದು ಆತನಿಗೆ ದೊರೆತ ದಿವ್ಯಕವಚ ಮತ್ತು ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳ ರಥ ಇವು ಅನುಗ್ರಹರೂಪವಾಗಿವೆ.

೪೯. ಇಂದ್ರ < ರಾಮ

ಯುದ್ಧಕಾಂಡ/೧೦೨

ರಾಮ ರಾವಣರಲ್ಲಿಯ ಯುದ್ಧಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ರಾವಣನು ರಥಾರೂಢ ನಾಗಿದ್ದನು. ರಾಮನು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ರಾವಣನತ್ತ ಬಾಣ ಗಳನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದನು. ದೇವ, ಗಂಧರ್ವ ಕಿನ್ನರರು ಇದನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿ ಇಂದ್ರನಿಗೆ:

"ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವ ರಾಮ ಮತ್ತು ರಥಾ ರೂಢನಾಗಿದ್ದ ರಾಕ್ಷಸ ಇವರಲ್ಲಿಯಯುದ್ಧವು ಸರಿಸಮಾನವಲ್ಲ" ಎಂದರು. ಆಗ ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ಸಾರಥಿಯಾದ 'ಮಾತಲಿ'ಗೆ "ನನ್ನ ರಥವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಭೂಮಿಯಮೇಲೆ ರಘುವಂಶದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ರಾಮನಿದ್ದಲ್ಲಿಗೆ ಕೂಡಲೇ ನೀನು ಹೋಗು! ಆತನನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು ದೇವತೆಗಳ ಹಿತವನ್ನು ಸಾಧಿಸು!" ಎಂದನು.

ಇಂದ್ರನ ಸುಸಜ್ಜಿತ ವಿಜಯಶಾಲಿಯಾದ ರಥವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು 'ಮಾತಲಿ' ಸಾರಥಿಯು ರಣರಂಗಕ್ಕೆ ಬಂದು ಕೈಗಳನ್ನು ಮುಗಿದು ರಾಮನಿಗೆ ಇಂತೆಂದನು:

ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷೇಣ ಕಾಕುತ್ಸ್ಥ ರಥೋಽಯಂ ವಿಜಯಾಯ ತೇ ।
ದತ್ತಸ್ತವ ಮಹಾಸತ್ತ್ವ ಶ್ರೀಮಂಶತ್ರುನಿಬರ್ಹಣ ॥೧೪॥
ಇದಮೈಂದ್ರಂ ಮಹಚ್ಚಾಪಂ ಕವಚಂ ಚಾಗ್ನಿಸಂನಿಭಮ್ ।
ಶರಾಶ್ಚಾದಿತ್ಯಸಂಕಾಶಾಃ ಶಕ್ತಿಶ್ಚ ವಿಮಲಾ ಶಿವಾ ॥೧೫॥

"ಹೇ, ಮಹಾಸತ್ವಶಾಲಿಯೇ, ಕಾಕುತ್ಸ್ಥಕುಲೋತ್ಪನ್ನನೇ, ಶತ್ರುಸಂಹಾರಕನೆ, ಇಂದ್ರನು ಈ ರಥವನ್ನು ನಿನಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ ಎಂದು ಕಳುಹಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಪ್ರಚಂಡ ಧನುಸ್ಸನ್ನು, ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಕವಚವನ್ನು, ಸೂರ್ಯ ಕಿರಣಗಳಂತೆ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಶುಭಕಾರಕವಾದ ನಿರ್ಮಲ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನಿನಗಾಗಿ ಕಳುಹಿದ್ದಾನೆ. ನೀನು ಈ ರಥವನ್ನೇರು! ನಾನು ನಿನ್ನ ಸಾರಥಿಯಾಗುತ್ತೇನೆ. ನೀನು ಈ ರಾಕ್ಷಸನಾದ ರಾವಣನನ್ನು ವಧಿಸು!"

ರಾಮನು ಇಂದ್ರನಿಂದ ದೊರೆತ ಎಲ್ಲ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ರಥಾ ರೂಢನಾದನು.

ಇದಕ್ಕೆ ವರವೆನ್ನಬೇಕೋ? ಅಥವಾ ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ದೊರೆತ ಸಹಾಯವೆನ್ನಬಹುದೋ? ವರವಿದ್ದರೆ 'ಅಯಾಚಿತ'ವೆಂದೆನ್ನಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ರಥ, ಧನಸ್ಸು, ಕವಚ, ಬಾಣ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಅನುಗ್ರಹರೂಪವಾಗಿವೆ.

ಯುದ್ಧಕಾಂಡ/೧೨೦

ರಾವಣನ ವಧೆಯಾದ ನಂತರ ಮತ್ತು ಸೀತೆಯು ಅಗ್ನಿದಿವ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದ ನಂತರ ಸಂತೋಷಗೊಂಡ ಇಂದ್ರನು ರಮನಿಗೆ ಆತನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸುವ ವಚನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ವರವನ್ನು ಬೇಡಲು ಹೇಳಿದನು. ಆಗ ರಾಮನು ಆನಂದದಿಂದ ಹೀಗೆಂದನು:

ಯದಿ ಪ್ರೀತಿಃ ಸಮುತ್ಪನ್ನಾ ಮಯಿ ತೇ ವಿಭುಧೇಶ್ವರ ।
ವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಕುರು ಮೇ ಸತ್ಯಂ ವಚನಂ ವದತಾಂ ವರ ॥೪॥
ಮಮ ಹೇತೋಃ ಪರಾಕ್ರಾಂತಾ ಯೇ ಗತಾ ಯಮಸಾದನಮ್
ತೇ ಸರ್ವೇ ಜೀವಿತಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಸಮುತ್ತಿಷ್ಠಂತು ವಾನರಾಃ ॥೫॥
ಮತ್ಕೃತೇ ವಿಪ್ರಯುಕ್ತಾ ಯೇ ಪುತ್ರೈರ್ದಾರೈಶ್ಚ ವಾನರಾಃ ।
ತಾನ್ಪ್ರೀತಮನಸಃ ಸರ್ವಾನ್ದ್ರಷ್ಟುಮಿಚ್ಛಾಮಿ ಮಾನದ ॥೬॥
ವಿಕ್ರಾಂತಾಶ್ಚಾಪಿ ಶೂರಾಶ್ಚ ನ ಮೃತ್ಯುಂ ಗಣಯಂತಿ ಚ ।
ಕೃತಯತ್ನಾ ವಿಪನ್ನಾಶ್ಚ ಜೀವಯೈತಾನ್ಪುರಂದರ ॥೭॥
ಮತ್ಪ್ರಿಯೇಷ್ವಭಿರಕ್ತಾಶ್ಚ ನ ಮೃತ್ಯುಂ ಗಣಯಂತಿ ಯೇ ।
ತ್ವತ್ಪ್ರಸಾದಾತ್ಸಮೇಯುಸ್ತೇ ವರಮೇತಮಹಂ ವೃಣೇ ॥೮॥
ನೀರುಜೋ ನಿರ್ವ್ರಣಾಂಶ್ಚೈವ ಸಂಪನ್ನಬಲಪೌರುಷಾನ್ ।
ಗೋಲಾಂಗೂಲಾಂಸ್ತಥರ್ಕ್ಷಾಂಶ್ಚ ದ್ರುವಷ್ಟುಮಿಚ್ಛಾಮಿ ಮಾನದ ॥೯॥
ಅಕಾಲೇ ಚಾಪಿ ಪುಷ್ಪಾಣಿ ಮೂಲಾನಿ ಚ ಫಲಾನಿ ಚ ।
ನದ್ಯಶ್ಚ ವಿಮಲಾಸ್ತತ್ರ ತಿಷ್ಠೇಯುರ್ಯತ್ರ ವಾನರಾಃ ॥೧೦॥

"ಹೇ ದೇವತೆಗಳ ರಾಜನಾದ ಇಂದ್ರನೇ, ನೀನು ನಿಜವಾಗಿ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಸನ್ನಗೊಂಡಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಕೇಳಿಕೆಯನ್ನು ನಿಜಗೊಳಿಸಬೇಕು! ನನಗಾಗಿ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಮಾಡಿ ಮಡಿದ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಪುನಃ ಜೀವಿತರಾಗಲಿ. ಹೇ ಮಾನ್ಯ ವರನೇ, ನನಗಾಗಿ ಯಾವ ವಾನರರು ತಮ್ಮ ಹೆಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಆಗಲಿರುವರೋ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಪ್ರಸನ್ನಚಿತ್ತರಾಗಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆ ನನ್ನದಾಗಿದೆ.

ಹೇ ಪುರಂದರನೇ, ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳಾದ, ವೀರರಾದ, ಮೃತ್ಯುವಿನ ಭಯವನ್ನರಿಯದ ಈ ವಾನರರು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಶ್ರಮಿಸಿ ಮರಣವನ್ನಪ್ಪಿದ್ದಾರೆ; ಅಂಥ ಇವರನ್ನು ನೀನು ಸಜೀವಗೊಳಿಸು! ನನಗೆ ಇಷ್ಟವಿದ್ದುದನ್ನು ಮಾಡಲು ಆತುರರಾಗಿದ್ದ ಮತ್ತು ಮರಣವನ್ನೆದುರಿಸಿದ ಈ ವಾನರರು ನಿನ್ನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಸ್ವಬಾಂಧವರನ್ನು ಕಾಣುವಂತೆ ಆಗಲಿ. ಈ ಬಗೆಯ ವರವನ್ನು ನಾನು ಬೇಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಹೇ ಸನ್ಮಾನ್ಯನೇ, ಗೋಲಾಂಗುಲ ಮತ್ತು ಋಕ್ಷ ಇವರಿಗೆ ಯಾವ ಪೀಡೆಯೂ ಇರಕೂಡದು. ಇವರಿಗೆ ಯಾವ ವ್ರಣಗಳೂ ಆಗಬಾರದು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಬಲ ಮತ್ತು ಪರಾಕ್ರಮ ಗಳಿಂದ ಸಂಪನ್ನರಾಗಿರುವದನ್ನು ಕಾಣಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆ ನನ್ನದಿದೆ. ವಾನರರು ವಾಸವಾಗಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸದಾವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೂ, ಹಣ್ಣು, ಕಂದಮೂಲಗಳು ವಿಪುಲವಾಗಿರಬೇಕು. ನಿರ್ಮಲ ಜಲದ ನದಿಗಳು ಹರಿಯುತ್ತಿರಬೇಕು.

ಈ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡ ಇಂದ್ರನು: "ರಘೋತ್ತಮನೇ, ನೀನು ಇಚ್ಛಿಸುವ ವರವು ಬಹು ದೊಡ್ಡದಾಗಿದೆ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ನಾನು ಮಾತು ಕೊಟ್ಟಿರು ವದರಿಂದ ಅದನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಲಾರೆನು. ನಿನ್ನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವು ಪೂರ್ತಿಗೊಳ್ಳುವುದು" ಎಂದನು.

"ವರಮೇತಮಹಂ ವೃಣೇ"– "ಈ ವರವನ್ನು ನಾನು ಬೇಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ" ಎಂದು ರಾಮನು ನುಡಿದಿದ್ದರೂ ಈ ವರವು 'ಅಯಾಚಿತ'ವಾಗಿದೆ. ಇಂದ್ರನೇ ರಾಮನಿಗೆ ಈ ವರವನ್ನು ಬೇಡಲು ಹೇಳಿದ್ದನು.

ಯುದ್ಧಕಾಂಡ/೧೨೪

ವನವಾಸವನ್ನು ಪೂರೈಸಿದ ನಂತರ ರಾಮನು ಭರದ್ವಾಜ ಮುನಿಯ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ರಾಮನು ಕೇಳಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರಿಸುವಾಗ ಭರದ್ವಾಜನು ಈ ರೀತಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಯಥಾ ಚ ನಿಹತೇ ತಸ್ಮಿನ್ರಾವಣೇ ದೇವಕಂಟಕೇ ।
ಸಮಾಗಮಶ್ಚ ತ್ರಿದಶೈರ್ಯಥಾ ದತ್ತಶ್ಚ ತೇ ವರಃ ॥೧೫॥

"ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಕಂಟಕಪ್ರಾಯನಾದ ರಾವಣನನ್ನು ನೀನು ವಧಿಸಿದ ನಂತರ ದೇವತೆಗಳು ನಿನ್ನನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗಿ ವರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ವಿಷಯವನ್ನು ತಪಸ್ಸಿನ ಬಲದಿಂದ ನಾನು ಅರಿತುಕೊಂಡೆನು" ಎಂದು ಆ ಮುನಿಯ ಹೇಳಿದನು.

ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವರ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರನು ರಾಮನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ವರವು ಒಂದೇ ಇರಬಹುದೋ ಅಥವಾ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿರಬಹುದೋ? ದೇವತೆಗಳಿಂದ ದೊರೆತ ವರವು ಬೇರೆ ಇರಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ 'ದೇವತೆಗಳಿಂದ' ಎಂಬ ಬಹುವಚನದ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಇಂದ್ರನಿಂದ ದೊರೆತ ವರ ಬೇರೆ ಇರಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿ ವರದ ಸ್ವರೂಪವು ಸ್ಪಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಇದು ಕೂಡ 'ಅಯಾಚಿತ' ವರವಿರಬೇಕು.

ಯುದ್ಧಕಾಂಡ/೧೨೫

ರಾಮನು ಹನುಮಂತನನ್ನು ಅಯೋಧ್ಯೆಯತ್ತ ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿ ಕಳುಹಿಸಿ, ತನ್ನ ಕುಶಲವನ್ನು ಅಯೋಧ್ಯಾವಾಸಿಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಅವರನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸಲು ಹೇಳಿದನು. ಸೀತಾಪಹರಣ, ಸುಗ್ರೀವನೊಡನೆ ಮಿತ್ರತ್ವ, ವಾಲಿಯ ವಧೆ, ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದು, ಸೇತುವಿನ ನಿರ್ಮಾಣ, ನಂತರ ನಡೆದ ರಾವಣನ ವಧೆ ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವಿವರವಾಗಿ ತಿಳಿಸಲು ರಾಮನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಈ ಕೆಳಗಿನ ಉಲ್ಲೇಖವು ಬಂದಿದೆ.

ವರದಾನಂ ಮಹೇಂದ್ರೇಣ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ವರುಣೇನ ಚ ।
ಮಹಾದೇವಪ್ರಸಾದಾಚ್ಚ ಪಿತ್ರಾ ಮಮ ಸಮಾಗಮಮ್ ॥೧೧॥

"ಇಂದ್ರ, ಬ್ರಹ್ಮ, ವರುಣ ಇವರು ಯಾವ ವರಗಳನ್ನು ಕರುಣಿಸಿದರು? ಮತ್ತು ಮಹಾದೇವನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ನನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ದಶರಥನ ಭೇಟಿ ಯಾವ ರೀತಿಯಾಯಿತು? ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಿ, ನಾನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಮೀಪಿಸಿದ್ದೇನೆಂದು ನೀನು ಭರತನಿಗೆ ತಿಳಿಸು."

ವರದಾನಂ ಮಹೇಂದ್ರೇಣ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ವರುಣೇನ ಚ ।
ಮಹಾದೇವಪ್ರಸಾದಾಚ್ಚ ಪಿತ್ರಾ ಮಮ ಸಮಾಗಮಮ್ ॥೧೧॥

"ಇಂದ್ರ, ಬ್ರಹ್ಮ, ವರುಣ ಇವರು ಯಾವ ವರಗಳನ್ನು ಕರುಣಿಸಿದರು? ಮತ್ತು ಮಹಾದೇವನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ನನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ದಶರಥನ ಭೇಟಿ ಯಾವ ರೀತಿಯಾಯಿತು? ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಿ, ನಾನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಮೀಪಿಸಿದ್ದೇನೆಂದು ನೀನು ಭರತನಿಗೆ ತಿಳಿಸು."

ಹೀಗೆ, ಇಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನ ಉಲ್ಲೇಖದೊಡನೆ ಬ್ರಹ್ಮ ಮತ್ತು ವರುಣ ಇವರು ಕೊಟ್ಟ ವರಗಳ ಉಲ್ಲೇಖ ಸಹ ಬಂದಿದೆ. ಇಂದ್ರನು ಕೊಟ್ಟ ವರದ ಸ್ವರೂಪವು ಸರ್ಗ ೧೨೦ರಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

ಯುದ್ಧಕಾಂಡ/೧೨೬

ಹನುಮಂತನಿಂದ ರಾಮನ ಸುವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದ ಭರತನಿಗೆ ಅತಿಶಯ ಆನಂದವಾಯಿತು. ಆತನು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ವಿವರಿಸಲು ವಿನಂತಿಸಿದನು. ಹನುಮಂತನು ವಿವರಿಸಿದ ಸಂಗತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಉಲ್ಲೇಖವು ಬಂದಿದೆ.

ಸ ಶಕ್ರೇಣ ಸಮಾಗಮ್ಯ ಯಮೇನ ವರುಣೇನ ಚ ।
ಮಹೇಶ್ವರ ಸ್ವಯಂಭೂಭ್ಯಾಂ ತಥಾ ದಶರಥೇನ ಚ ॥೫೧॥
ತೈಶ್ಚ ದತ್ತವರಃ ಶ್ರೀಮಾನ್ಯಷಿಭಿಶ್ಚ ಸಮಾಗತೈಃ ।
ಸುರರ್ಷಿಭಿಶ್ಚ ಕಾಕುತ್ಸ್ಥೋ ವರಾಂಲ್ಲೇಭೇ ಪರಂತಪಃ ॥೫೨॥

'ಇಂದ್ರ, ಯಮ, ವರುಣ, ಮಹೇಶ್ವರ, ಬ್ರಹ್ಮದೇವ ಹಾಗೂ ದಶರಥ ಇವರೆಲ್ಲರ ಭೇಟಿಯಾದ ನಂತರ ಅವರು ಹಾಗೂ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಋಷಿಗಳು ಆ ವೈಭವಸಂಪನ್ನ ರಾಮನಿಗೆ ವರವನ್ನಿತ್ತರು. ಆ ಶತ್ರುತಾಪನ, ಕಾಕುತ್ಸ್ಥಕುಲೋತ್ಪನ್ನ ರಾಮನಿಗೆ ದೇವ, ಋಷಿಗಳಿಂದಲೂ ವರವು ದೊರಕಿತು.'

ಇಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನಂತೆ ಇತರ ದೇವತೆಗಳು ಮತ್ತು ಋಷಿಗಳು ಸಹ ರಾಮನಿಗೆ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ರಾವಣನನ್ನು ವಧಿಸುವಂಥ ದುಸ್ತರ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ರಾಮನು ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಸಂತೋಷಗೊಂಡ ಅಲ್ಲಿ ಉಪಸ್ಥಿತರಿದ್ದ ದೇವತೆಗಳು, ಋಷಿಗಳು ರಾಮನಿಗೆ ವರವನ್ನಿತ್ತರು. ಸಾರಾಂಶದಲ್ಲಿ, ಈ ಎಲ್ಲ ವರಗಳೂ 'ಅಯಾಚಿತ'ವಾಗಿದೆ.

ಬಾಲಕಾಂಡ/೧

ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡಿ ರಾಮನು ಕೃತ ಕೃತ್ಯನಾದನು.

ದೇವತಾಭ್ಯೋ ವರಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಸಮುತ್ಥಾಪ್ಯ ಚ ವಾನರಾನ್ ।
ಅಯೋಧ್ಯಾಂ ಪ್ರಸ್ಥಿತೋ ರಾಮಃ ಪುಷ್ಪಕೇಣ ಸುಹೃದ್‌ವೃತಃ ॥೮೬॥

"ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಡಿದ ವಾನರರು ನಿದ್ರೆಯಿಂದ ಎಚ್ಚತ್ತವರಂತೆ ಜೀವಂತ ವಾಗಿರಲಿ" ಎಂಬ ವರವನ್ನು ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಪಡೆದುಕೊಂಡ ನಂತರ ವಾನರರನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಿ ಸ್ವಜನಪರಿವಾರದಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ರಾಮನು, ಪುಷ್ಪಕವಿಮಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಅಯೋಧ್ಯಾ ನಗರದತ್ತ ಸಾಗಿದನು.

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವರ ಕೊಟ್ಟವರು ಅನೇಕ ದೇವತೆಗಳೆಂದು ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ.

೫೦. ಭರದ್ವಾಜ < ರಾಮ
ಯುದ್ಧಕಾಂಡ/೧೨೪

ವನವಾಸದ ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳನ್ನು ಕಳೆದ ನಂತರ ರಾಮನು ಭರದ್ವಾಜ ಋಷಿಯ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅವನನ್ನು ವಂದಿಸಿದನು. ಅಯೋಧ್ಯೆಯ ಕ್ಷೇಮ ಕುಶಲವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿಕೊಂಡನು. ಮುನಿಯು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಎಲ್ಲ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನೂ ಬಿತ್ತರಿಸಿ ಹೇಳಿದನು. ಆಜ್ಞಾಧಾರಿಯಾದ ಭರತನು ರಾಮನ ಪಾದುಕೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತ, ಅಯೋಧ್ಯೆಯನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಪರಿಪಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆಂದು ತಿಳಿಸಿದನು. ತಪಸ್ಸಿನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ವನವಾಸದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೂ ಭರದ್ವಾಜ ಮುನಿಯು ಅರಿತಿದ್ದನು. ದೇವತೆಗಳಿಂದ ರಾಮನಿಗೆ ವರಗಳು ದೊರೆತ ಸಂಗತಿಯು ಜ್ಞಾತವಿತ್ತು. ರಾಮನ ಪರಾಕ್ರಮ ಮತ್ತು ಚಾರಿತ್ರ್ಯಪೂರ್ಣ ವರ್ತನೆಯಿಂದ ಸಂತೋಷಗೊಂಡ ಮುನಿಯು ಇಂತೆಂದನು:

ಅಹಮಪ್ಯತ್ರ ತೇ ದದ್ಮಿ ವರಂ ಶಸ್ತ್ರಭೃತಾಂ ವರ ॥೧೭॥

"ಹೇ ಶಸ್ತ್ರಧಾರಿಗಳಲ್ಲಿಯ ಶ್ರೇಷ್ಠನೆ, ನಾನು ಸಹ ನಿನಗೆ ವರವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ನೀನು ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಅನಂತರ ಅಯೋಧ್ಯೆಯತ್ತ ಹೋಗು!"

ರಾಮನು ಭರದ್ವಾಜ ಮುನಿಯ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ತಲೆಬಾಗಿ ಮನ್ನಿಸಿ ಮುದದಿಂದ ವರವನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಡನು.

ಅಕಾಲಫಲಿನೋ ವರಕ್ಷಾಃ ಸರ್ವೇಚಾಪಿ ಮಧುಸ್ತವಾಃ ।
ಫಲಾನ್ಯಮೃತಗಂಧೀನಿ ಬಹೂನಿ ವಿವಿಧಾನಿ ಚ ॥೧೯॥
ಭವಂತು ಮಾರ್ಗೇ ಭಗವನ್ನ ಯೋಧ್ಯಾಂ ಪ್ರತಿಗಚ್ಛತಃ ॥೨೦॥

"ಹೇ ಭಗವನ್, ಅಯೋಧ್ಯೆಯ ದಾರಿಯ ಇಕ್ಕೆಲಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಗಿಡಮರಗಳು ಯೋಗ್ಯ ಕಾಲವಿರದಿದ್ದರೂ ಜೇನಿನಷ್ಟು ಸವಿಯಾದ ಮಧುರ ಫಲಗಳಿಂದ

ತುಂಬಿರಲಿ; ಅಮೃತದಂಥ ರುಚಿಯಾದ ಸುವಾಸನಾಯುಕ್ತ ಫಲಗಳು ಸದಾಕಾಲವೂ ಲಭಿಸಲಿ!"

ರಾಮನ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನರಿತು ಮುನಿಯ 'ತಥಾಸ್ತು' ಎಂದನು. ಎಲ್ಲ ಮರಗಿಡಗಳೂ ಚಿಗುರು, ಹೂ–ಹಣ್ಣುಗಳ ಭಾರದಿಂದ ತಲೆಬಾಗುವಂತಾದವು.

ಇದು 'ಅಯಾಚಿತ' ವರವಾಗಿದೆ.

೫೧. ಬ್ರಹ್ಮದೇವ < ವೈಶ್ರವಣ
ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೩

ರಾವಣನ ಕುಲ, ಆತನ ಜನ್ಮವೃತ್ತಾಂಏ, ಆತನಿಗೆ ದೊರೆತ ವರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ರಾಮನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದರಿಂದ, ಅಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಯು ರಾಮನಿಗೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ವೈಶ್ರವಣನು ಒಂದು ತಪೋವನದಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದನು. ಧರ್ಮವೇ ಅಂತಿಮ ಗುರಿ ಎಂದು ಬಗೆದ ಆತನು ಶ್ರೇಷ್ಠವೆನಿಸುವ ಧರ್ಮವನ್ನು ಪಾಲಿಸಬೇಕೆಂಬ ಉತ್ಕಟ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವನಾಗಿದ್ದನು. ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾಗಿದ್ದು ಆತನು ವಿವಿಧ ಯಮ–ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಕೂಲಂಕಶವಾಗಿ ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಒಂದು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಉಗ್ರ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಕೈಗೊಂಡನು. ಆತನ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನನಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಈ ಮುನಿಯ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಮತ್ತು–

ಪರಿತುಷ್ಟೋऽಸ್ಮಿ ತೇ ವತ್ಸ ಕರ್ಮಣಾನೇನ ಸುವ್ರತ ॥೧೪॥
ವರಂ ವೃಣೀಷ್ವ ಭದ್ರಂ ತೇ ವರಾರ್ಹಸ್ತ್ವಂ ಮಹಾಮತೇ ॥೧೫॥

"ವತ್ಸನೇ, ಸದಾಚಾರಸಂಪನ್ನನೇ, ಈ ನಿನ್ನ ಆಚರಣೆಯಿಂದ ನಾನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಹೇ ಮಹಾಮತಿಯೇ, ವರವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ನೀನು ಅರ್ಹನಾಗಿರುವೆ; ನೀನು ಈಗ ವರವನ್ನು ಕೇಳು! ನಿನಗೆ ಶುಭವಾಗಲಿ." ಈ ರೀತಿಯ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ವೈಶ್ರವಣನು ಹೀಗೆ ಉತ್ತರಿಸಿದನು:

ಭಗವಂಲ್ಲೋಕಪಾಲತ್ವಮಿಚ್ಛೇಯಂ ಲೋಕರಕ್ಷಣಮ್ ॥೧೬॥

"ಭಗವಂತನೇ ಲೋಕರಕ್ಷಣವು ಯಾವುದರಿಂದ ಸಾಧ್ಯವೋ ಅಂತಹ ಲೋಕಪಾಲಕ ಸ್ಥಾನವು ನನಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬೇಕು! ಎಂಬ ಇಚ್ಛೆ

ನನ್ನದಾಗಿದೆ" ಎಂದನು. ಆಗ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಸಂತೋಷಗೊಂಡು ಹೀಗೆ ಮಾತನಾಡಿದನು.

ಅಹಂ ವೈ ಲೋಕಪಾಲಾನಾಂ ಚತುರ್ಥಂ ಸ್ರಷ್ಟುಮುದ್ಯತಃ ॥೧೭॥
ಯಮೇಂದ್ರವರುಣಾನಾಂ ಚ ಪದಂ ಯತ್ತವ ಚೇಪ್ಸಿತಮ್ ।
ತದ್‌ಗಚ್ಛ ಬತ ಧರ್ಮಜ್ಞ ನಿಧೀಶತ್ವಮವಾಪ್ನುಹಿ ॥೧೮॥
ಶಕ್ರಾಂಬುಪಯಮಾನಾಂ ಚ ಚತುರ್ಥಸ್ತ್ವಂ ಭವಿಷ್ಯಸಿ ।
ಏತಚ್ಚ ಪುಷ್ಪಕಂ ನಾಮ ವಿಮಾನಂ ಸೂರ್ಯಸಂನಿಭಮ್ ॥೧೯॥
ಪ್ರತಿಗೃಹಣೀಷ್ವ ಯಾನಾರ್ಥಂ ತ್ರಿದಶೈಃ ಸಮತಾಂ ವ್ರಜ ।
ಸ್ವಸ್ತಿ ತೇಽಸ್ತು... ॥೨೦॥

"ನಾಲ್ಕನೆಯ ಲೋಕಪಾಲನೊಬ್ಬನನ್ನು ನೇಮಿಸಲು ನಾನು ಉದ್ಯುಕ್ತನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಯಮ, ಇಂದ್ರ, ವರುಣಾದಿಗಲಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಂತೆ ನಿನಗೆ ಲೋಕಪಾಲನಾಗುವ ಸಂಧಿಯು ಒದಗಿದೆ. ನಿನ್ನ ಬೇರೆ ಇಚ್ಛೆ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳು ಕೂಡ ಸಿದ್ಧಿಸುವವು. ಹೇ ಧರ್ಮವನ್ನರಿತವನೇ, ನೀನು ಹೊರಡು! ನಿನಗೆ 'ನಿಧಿಶತ್ವ'ವು ದೊರೆಯಲಿದೆ. ಇಂದ್ರ, ವರುಣಾದಿಗಳಂತೆ ನೀನು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಲೋಕಪಾಲನಾಗುವೆ! ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಥಳಥಳಿಸುವ ಈ ಪುಷ್ಪಕವಿಮಾನದಲ್ಲಿ ನೀನು ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡು! ನೀನು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಸರಿಸಮಾನನಾಗುವೆ! ನಿನಗೆ ಶುಭವಾಗಲಿ!" ಎಂದನು.

ವೈಶ್ರವಣನು ಬ್ರಹ್ಮನ ಬಳಿ ವರವನ್ನು ಬೇಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ವರವನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳಲು ತಿಳಿಸಿದಾಗ, ವೈಶ್ರವಣನು ತನ್ನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಮಾಡಿದ ಕಾರಣ ಇದು 'ಅಯಾಚಿತ' ವರವೆನಿಸುತ್ತದೆ. 'ನಿಧಿಶತ್ವ' ಮತ್ತು ಪುಷ್ಪಕವಿಮಾನ ಇವು ದೊರೆಯಬೇಕೆಂದು ಆತನು ವ್ಯಕ್ತಿಪಡಿಸದೇ ಇದ್ದರೂ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಅವುಗಳನ್ನು ತಾನಾಗಿಯೇ ಕರುಣಿಸಿದನು. ಹೀಗಿರುವದರಿಂದ ಈ ವರವು 'ಅಯಾಚಿತ'ವಾಗಿದೆ. ಪುಷ್ಪಕವಿಮಾನದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ವರವಾಗಿರದೆ ಅನುಗ್ರಹವಾಗಿದೆ.

೫೨. ಶಂಕರ < ಸುಕೇತ
ಉತ್ತಕಾಂಡ/೪

ರಾಮನು ವಿಚಾರಿಸಿದ ಕಾರಣ ಅಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಯು, ರಾಕ್ಷಸರು ಹೇಗೆ ನಿರ್ಮಿತರಾದರೂ ಎಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರಜಾಪತಿಯು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ

ಜಲವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು: ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲೋಸುಗ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು. ಹಸಿವೆ, ಬಾಯಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಭಯ ಇವುಗಳಿಂದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಸಂಕಟಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದಾಗ 'ನಾವು ಯಾವ ರೀತಿ ವರ್ತಿಸಬೇಕು?' ಎಂದು ಪ್ರಜಾಪತಿಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿಯಾಯಿತು. ಆಗ ಪ್ರಜಾಪತಿಯು ಅವರಿಗೆ "ನೀವು ಉದಕದ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿರಿ!' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. 'ರಕ್ಷಾಮಃ' ಎಂದು ಉತ್ತರಿಸಿದವರು ರಾಕ್ಷಸರಾದರು; 'ಯಕ್ಷಾಮಃ' ಎಂದವರು ಯಕ್ಷರಾದರು.

ಹೇತಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಹೇತಿ ಎಂಬ ರಾಕ್ಷಸಾಧಿಪತಿಗಳಿದ್ದರು. ಧರ್ಮನಿಷ್ಠನಿದ್ದ ಪ್ರಹೇತಿಯು ತಪೋವನಕ್ಕೆ ಹೋದನು. 'ಹೇತಿ'ಯು ಕಾಲನ ತಂಗಿಯಾದ 'ಮಾಯಾ' ಇವಳನ್ನು ವಿವಾಹವಾದನು. ಈ ದಂಪತಿಗಳ ಪುತ್ರನಂದರೆ 'ವಿದ್ಯುತ್ಕೇಶ'. ಈ ವಿದ್ಯುತ್ಕೇಶನು ಯೌವನಸಂಪನ್ನನಾದ ನಂತರ ಈತನ ವಿವಾಹವನ್ನು 'ಸಂಧ್ಯಾ'ಳ ಕನ್ಯೆಯಾದ 'ಸಾಲಕಟಂಕಟಾ' ಇವಳೊಡನೆ ಮಾಡಿದರು. ಈ ವಿದ್ಯುತ್ಕೇಶ ರಾಕ್ಷಸನು ಅವಳೊಡನೆ ಇಂದ್ರನಂತೆ ಸರಸವಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವಳು ಗರ್ಭವತಿಯಾದ ನಂತರ ಯಥಾಕಾಲ ಮಂದಾರ ಪರ್ವತದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಸೂತಳಾದಳು; ಮತ್ತು ಆ ಕಂದನನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಟ್ಟು ಪುನಃ ತನ್ನ ಪತಿಯೊಡನೆ ಸರಸಸಲ್ಲಾಪ ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಳೆಯಹತ್ತಿದಳು. ಆಗ ಆಕಾಶಮಾರ್ಗದಿಂದ ಉಮೆಯೊಡನೆ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಶಂಕರನಿಗೆ ಈ ತ್ಯಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಬಾಲಕನ ಅಳುವ ಧ್ವನಿಯು ಕೇಳಿಬಂದಿತು; ಪಾರ್ವತಿಗೂ ಕನಿಕರವೆನಿಸಿತು. ಅವಳು ಶಂಕರನಿಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಳು. ಆಗ–

ತಂ ರಾಕ್ಷಸಾತ್ಮಜಂ ಚಕ್ರೇ ಮಾತುರೇವ ವಯಃಸಮಮ್ ।
ಅಮರಂ ಚೈವ ತಂ ಕೃತ್ವಾ ಮಹಾದೇವೋಽಕ್ಷರೋಽವ್ಯಯಃ ॥೨೯॥

"ಸ್ವಂತದ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಕುಂದನ್ನು ಬರಗೊಡದ, ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಮಹಾ ದೇವನು ಆ ರಾಕ್ಷಸಪುತ್ರನಿಗೆ ಅಮರತ್ವವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು; ತತ್‌ಕ್ಷಣ ಆ ಎಳೆಯ ಮಗುವಿನ ಪ್ರಾಯವು ತಾಯಿಯಷ್ಟೇ ಆಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು." ಅದಲ್ಲದೇ ಪಾರ್ವತಿಯನ್ನು ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸಲು ಆತನಿಗೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ನಗರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಈ ರೀತಿ ತ್ಯಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕಂದನೆಂದರೆ ರಾಕ್ಷಸಪುತ್ರನಾದ ಸಂಕೇಶನು.

ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ನಗರವು ಮಹಾದೇವನ ಅನುಗ್ರಹವಿದ್ದು ಅದು ವರಸ್ವರೂಪವಲ್ಲ.

ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೫

ಸುಕೇಶಂ ಧಾರ್ಮಿಕಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ವರಲಬ್ಧಂ ಚ ರಾಕ್ಷಸಮ್ ।
ಗ್ರಾಮೀಣೀರ್ನಾಮ ಗಂಧರ್ವೋ ವಿಶ್ವಾವಸುಸಮಪ್ರಭಃ ॥೧॥

"ಸುಕೇಶ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ವರವು ದೊರೆತಿದೆ ಹಾಗೂ ಆತನು ಧರ್ಮನಿಷ್ಠ ನಿದ್ದಾನೆ" ಎಂಬುದನ್ನು ಅವಲೋಕಿಷಿ, ವಿಶ್ವಾವಸುವಿನ ಹಾಗೆ ಪ್ರಭೆಯುಳ್ಳ 'ಗ್ರಾಮಣಿ' ಎಂಬ ಗಂಧರ್ವನು ತನ್ನ ಸುಂದರ ಕನ್ಯೆಯಾದ ದೇವವತಿಯನ್ನು ಆತನಿಗೆ ಧಾರೆಯೆರೆದು ಕೊಟ್ಟನು.

ವರದಾನಕೃತೈಶ್ವರ್ಯಂ ಸಾ ತಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಪತಿಂ ಪ್ರಿಯಮ್ ॥೩॥
ಆಸೀದ್‌ದೇವವತೀ ತುಷ್ಟಾ ಧನಂ ಪ್ರಾಪತ್ಯೇವ ನಿರ್ಧನಃ ॥೪॥

ವರದಾನವೆಂಬ ಐಶ್ವರ್ಯವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಂತ ಪ್ರಿಯ ಪತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಕೊಂಡ ನಂತರ ದೇವವತಿಯು, ಧನಿಕನಾಗಿ ಸಂತೋಷಗೊಂಡ ಮೊದಲು ದರಿದ್ರನಿದ್ದ ಪುರುಷನಂತೆ ಅತ್ಯಂತ ಆನಂದಭರಿತಳಾದಳು.

ಇದು 'ಅಯಾಚಿತ' ವರವಾಗಿದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮದೇವ < ಮಾಲ್ಯವಾನ, ಸುಮಾಲೀ ಮಾಲಿ, ವರ ಕ್ರಮಾಂಕ ೫೪ ನೋಡಿ.

೫೩. ಉಮಾ < ರಾಕ್ಷಸಿ

ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೪

ನೋಡಿರಿ: ವರ ಶಂಕರ < ಸಂಕೇಶ ವರಕ್ರಮಸಂಖ್ಯೆ ೫೨

ಉಮಾಯಾಪಿ ವರೋ ದತ್ತೋ ರಾಕ್ಷಸೀನಾಂ ನೃಪಾತ್ಮಜ ॥೩೦॥
ಸದ್ಯೋಪಲಬ್ಧಿರ್ಗರ್ಭಸ್ಯಃ ಪ್ರಸೂತಿಃ ಸದ್ಯ ಏವ ಚ ।
ಸದ್ಯ ಏವ ವಯಃಪ್ರಾಪ್ತಿ ಮಾತುರೇವ ವಯಃಸಮಮ್ ॥೩೧॥

"ಹೇ ರಾಜಪುತ್ರನೇ, ಸಮಾಗಮವಾಗುತ್ತಲೇ ಗರ್ಭಧಾರಣೆ, ಗರ್ಭ ಧಾರಣೆಯಾದ ಕ್ಷಣವೇ ಪ್ರಸೂತಿ, ಮಗು ಜನಿಸಿದೊಡನೆ ಅದು ಕೂಡಲೇ ಮಾತೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಷ್ಟು ಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಬರುವದು" ಎಂಬ ವರವನ್ನು ಉಮೆಯು ಆ ರಾಕ್ಷಸಿಯರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಳು.

ರಾಕ್ಷಸಿಯರಿಗೆ ವರವನ್ನು ಏಕೆ ಕೊಡಲಾಯಿತು ಎಂಬುದರ ಸ್ಪಷ್ಟ ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲ.

ಇದು 'ಅಯಾಚಿತ' ವರವಾಗಿದೆ.

೫೪. ಬ್ರಹ್ಮದೇವ < ಮೌಲ್ಯವಾನ, ಸುಮಾಲೀ, ಮಾಲೀ
ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೫

ರಾಮನು ಕೇಳಿದ ಕಾರಣ ಅಗಸ್ತ್ಯಋಷಿಯು ರಾಕ್ಷಸರ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಸುಕೇಶನ ಪುತ್ರ ಹಾಗೂ ಆತನ ಸಂತತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ದೇವವತಿಯಿಂದ ಸುಕೇಶನಿಗೆ ಮಲ್ಯವಾನ, ಸುಮಾಲಿ ಹಾಗೂ ಮಾಲಿ ಎಂಬ ಮೂರು ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳ ಮಕ್ಕಳಾದರು. ತಪೋಬಲದಿಂದ ತಮ್ಮ ತಂದೆಗೆ ವರಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಿ ಐಶ್ವರ್ಯ ಒದಗಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡ ಈ ಮೂವರೂ ಸಹೋದರರು ಮೇರುಪರ್ವತದ ಮೇಲೆ ಘೋರ ತಪಸ್ಸಿಗಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅವರ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಪ್ರಸನ್ನನಾದನು ಮತ್ತು **'ವರದೋಽಸ್ಮಿತ್ಯಭಾಷತ'**– 'ನಾನು ನಿಮಗೆ ವರ ಕೊಡಲಿರುವೆನು' ಎಂದನು.

ಆಗ ಅವರು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಿಗೆ ಕರಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ–

ತಪಸಾಽಽರಾಧಿತೋ ದೇವ ಯದಿ ನೋ ದಿಶಸೇ ವರಮ್ ॥೧೪॥
ಅಜೇಯಾಃ ಶತ್ರುಹಂತಾರಸ್ತಥೈವ ಚಿರಜೀವಿನಃ ।
ಪ್ರಭವಿಷ್ಣ್ವೋ ಭವಾಮೇತಿ ಪರಸ್ಪರಮನುವ್ರತಾಃ ॥೧೫॥
ಏವಂ ಭವಿಷ್ಯಥೇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ಸುಕೇಶತನಯಾನ್ವಿಭುಃ ॥೧೬॥

"ಹೇ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನೇ, ಪ್ರಸನ್ನನಾದ ನೀನು ನಮಗೆ ವರಗಳನ್ನು ಕೊಡುವದಿದ್ದರೆ ನಮಗೆ ಯಾರಿಂದಲೂ ಸೋಲು ಬರಬಾರದು; ನಾವು ಶತ್ರುಘಾತಕರಾಗಿರಬೇಕು; ಚಿರಂಜೀವಿಗಳಾಗಿರಬೇಕು; ಒಡೆಯರಾಗಿರಬೇಕು; ಮತ್ತು ಪರಸ್ಪರರಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿರಬೇಕು! ಈ ವರಗಳನ್ನು ಕರುಣಿಸು" ಎಂದರು. ಆಗ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಸುಕೇಶಪುತ್ರರಿಗೆ 'ತಥಾಸ್ತು' ಎಂದನು.

ಈ ರೀತಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಿಂದ ವರವನ್ನು ಪಡೆದು ನಿರ್ಭಯರಾಗಿದ್ದ ಆ ನಿಶಾಚರರು ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಅಸುರರಿಗೂ ಪೀಡಿಸಹತ್ತಿದರು. 'ಸುವೇಲ'ವೆಂಬ ಪರ್ವತದ ಶಿಖರದ ಮೇಲೆ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನಿಂದ ತಮಗಾಗಿ ಒಂದು ಗೃಹವನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ತಾನಾಗಿ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೂ ವರದ ಉದ್ದೇಶವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಿದ್ದರಿಮದ ಇದು 'ಯಾಚಿತ' ವರವಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೬

ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ತಪೋಧನ ಋಷಿಗಳನ್ನು ಸುಕೇಶನ ಪುತ್ರರು ವಧಿಸಲು ಹವಣಿಸಿದಾಗ ದೇವತೆಗಳು ಮತ್ತು ಋಷಿಗಳು ಮಹೇಶ್ವರನ ಬಳಿಗೆ ಶರಣುಹೋಗಿ ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದರು–

ಸುಕೇಶಪುತ್ರೈರ್ಭಗವನ್ವಿತಾಮಹವಿರೋದ್ಧತೈಃ ।
ಪ್ರಜಾಧ್ಯಕ್ಷ ಪ್ರಜಾಃ ಸರ್ವಾ ಬಾಧ್ಯಂತೇ ರಿಪುಬಾಧನೈಃ ॥೪॥

"ಭಗವಂತನೇ, ಹೇ ಪ್ರಜಾಧಿಪತಿಯೇ, ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ವರದಿಂದ ಕೊಬ್ಬಿದ ಈ ಸುಕೇಶಪುತ್ರರು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನೂ ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ."

"ನಮ್ಮ ಆಶ್ರಮಗಳನ್ನು ಅವರು ಹಾಳುಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ ಹೊರಗಟ್ಟಿ ಇವರು ದೇವತೆಗಳಂತೆ ಅಲ್ಲಿ ಕ್ರೀಡಾಸಕ್ತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ತಾವು ಈಗ ಕಠೋರ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿ ಆ ದೇವಕಂಟಕರನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲಗೊಳಿಸಬೇಕು."

ದೇವತೆಗಳ ಈ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಶಂಕರನು ಆಲಿಸಿದನು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಸಂಕೇಶನ ಬಗ್ಗೆ ಆತನ ಕೃಪಾದೃಷ್ಟಿಯಿದ್ದುದರಿಂದ, ಆತನು 'ಇವರನ್ನು ವಧಿಸುವದು ನನಗೆ ಅಸಾಧ್ಯ. ನಾನು ವಧಿಸಲಾರೆನು; ಆದರೆ ಅವರ ವಧೆಯು ಒಂದು ಉಪಾಯವನ್ನು ನಿಮಗೆ ಸುಚಿಸುವೆನು' ಎಂದು ನುಡಿದು, 'ನೀವೆಲ್ಲರೂ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಶರಣು ಹೋದರೆ ಆತನಿಂದ ಇವರ ವಧೆಯಾಗಬಹುದು' ಎಂದು ಸಲಹೆಯಿತ್ತನು. ಆಗ ಆ ದೇವತೆಗಳು ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಶರಣುಹೋಗಿ ಇಂತೆಂದರು–

ಸುಕೇಶತನಯೈರ್ದೇವ ತ್ರಿಭಿಸ್ತ್ರೇತಾಗ್ನಿಸಂನಿಭೈಃ ॥
ಆಕ್ರಮ್ಯ ವರದಾನೇನ ಸ್ಥಾನಾನ್ಯಪಹೃತಾನಿ ನಃ ॥೧೪॥

"ಹೇ ದೇವನೇ, ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರಾದಿ ಶ್ರೌತಕರ್ಮ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಪ್ರಖರರಿದ್ದ ಆ ಸುಕೇಶಪುತ್ರರು ವರದಾನದಿಂದ ನಮ್ಮ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಮದೋನ್ಮತ್ತರಾದ ಈ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕೊಂದು ನೀವು

ನಮ್ಮ ಭಯವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಬೇಕು. ಆಗ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅಭಯವನ್ನಿತ್ತು ವಿಷ್ಣುವು ಇಂತೆಂದು ನುಡಿದನು– "ನೀವು ಇನ್ನು ಯೋಚಿಸಬೇಡಿರಿ; ನಾನು ಅವರನ್ನು ವಧಿಸುತ್ತೇನೆ."

ದೇವತೆಗಳ ಈ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದ ತಕ್ಷಣವೇ 'ಮಾಲ್ಯವಾನ' ರಾಕ್ಷಸನು ತನ್ನ ಸಹೋದರರಿಗೆ ಹೀಗೆಂದನು– "ದೇವತೆಗಳು ಹಾಗೂ ಋಷಿಗಳು ಸೇರಿಕೊಂಡು ಶಿವನ ಬಳಿ ಹೋಗಿ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಸಕೇಶತನಯಾ ದೇವ ವರದಾನಬಲೋದ್ಧತಾಃ ।
ಬಾಧಂತೇಽಸ್ಮಾನ್ಸಮುದ್ದೃಪ್ತಾ ಘೋರರೂಪಾಃ ಪದೇ ಪದೇ ॥೨೫॥

"ವರದಾನದಿಂದ ಮದವೇರಿದ ಸುಕೇಶಪುತ್ರರು ತುಂಬಾ ಅಹಂಕಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಸತತವಾಗಿ ನಮ್ಮನ್ನೆಲ್ಲ ಪೀಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ– ಎಂದು ಶಿವನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ಶಂಕರನು ಸುಕೇಶ ಪುತ್ರರನ್ನು ವಧಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡಾಗ, ಅವನು ತಾನು ವಧೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ವಧಿಸುವ ಉಪಾಯವನ್ನು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾನೆ."

ಸುಮಾಲೀ ವರಲಬ್ಧಾಂಸ್ತು ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಚೈತಾನ್ನಿಶಾಚರಾನ್ ।
ಉದತಿಷ್ಠದ್ಭಯಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಸಾನುಗಃ ಸ ರಸಾತಲಾತ್ ॥೧೧–೧॥

ನಿಶಾಚರರಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಮರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಸುಮಾಲಿಯು ನಿರ್ಭಯನಾಗಿ ತನ್ನ ಅನುಚರರೊಂದಿಗೆ ರಸಾತಳದಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದನೆಂಬ ಉಲ್ಲೇಖವು ಉತ್ತರಕಾಂಡ ೧೧–೧ರಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ.

೫೫. ಬ್ರಹ್ಮದೇವ < ವಿಭೀಷಣ
ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೧೦

ರಾವಣ ಹಾಗೂ ಆತನ ಸಹೋದರರು ಕೈಗೊಂಡ ತಪಸ್ಸಿನ ಬಗ್ಗೆ, ಪಡೆದ ವರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಯು ರಾಮನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ರಾವಣ ಮತ್ತು ಆತನ ಸಹೋದರರು ಜಿತೇಂದ್ರಿಯರಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು ಅನೇಕ ತರಹದ ಧರ್ಮವಿಧಿಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಿದರು. ವಿಭೀಷಣನು ಒಂಟಿಗಾಲಿನಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ನಿಂತು ಐದು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಶಿರ ಮತ್ತು ಬಾಹುಗಳೆರಡನ್ನೂ ಮೇಲೆ ಆಕಾಶದತ್ತ ಎತ್ತರಿಸಿ ಇನ್ನೂ ಐದು ಸಾವಿರ

ವರ್ಷಗಳ ಪರ್ಯಂತ ವೇದಾಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾದ ವಿಭೀಷಣನು ಸೂರ್ಯನ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಿದನು. ವಿಭೀಷಣನ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನನಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು–

ಪರಿತುಷ್ಟೋಽಸ್ಮಿ ಧರ್ಮಾತ್ಮನ್ವರಂ ವರಯ ಸುವ್ರತ ॥೨೮॥

"ನಿನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆ ಸಂತೋಷವಾಗಿದೆ. ಹೇ ಸದಾಚರಣಸಂಪನ್ನ ಧರ್ಮನಿಷ್ಠನೇ, ನೀನು ವರವನ್ನು ಕೇಳ!" ಎಂದನು. ಆಗ ವಿಭೀಷಣನು ಕರಗಳೆರಡನ್ನೂ ಜೋಡಿಸಿ, "ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಜಗದೀಶನೇ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿರುವದರಿಂದ ನಾನು ಕೃತಾರ್ಥನಾದೆ" ಎಂದನು.

ಪ್ರೀತೇನ ಯದಿ ದಾತವ್ಯೋ ವರೋ ಮೇ ಶೃಣು ಸುವ್ರತ ।
ಪರಮಾಪದ್‌ಗತಸ್ಯಾಪಿ ಧರ್ಮೇ ಮಮ ಮತಿರ್ಭವೇತ್ ॥೩೦॥
ಅಶಿಕ್ಷಿತಂ ಚ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರಂ ಭಗವನ್ಪ್ರತಿಭಾತು ಮೇ ।
ಯಾ ಯಾ ಮೇ ಜಾಯತೇ ಬುದ್ಧಿರ್ಯೇಷು ಯೇಷ್ವಾಶ್ರಮೇಷು ಚ ॥೩೧॥
ಸಾ ಸಾ ಭವತು ಧರ್ಮಿಷ್ಠಾ ತಂ ತಂ ಧರ್ಮಂ ಚ ಪಾಲಯೇ ।
ಏಷ ಮೇ ಪರಮೋದಾರೋ ವರಃ ಪರಮಕೋ ಮತಃ ॥೩೨॥

"ನೀವು ಪ್ರಸನ್ನರಾಗಿ ನನಗೆ ವರವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಹೇ ಸುವ್ರತರೇ, ನನ್ನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಲಿಸಿರಿ! ನಾನು ಎಷ್ಟೇ ಸಂಕಟದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿದ್ದರೂ ನನ್ನ ಒಲವು ಧರ್ಮದತ್ತ ಇರಬೇಕು. ಭಗವಂತನೇ, ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರದ ಪ್ರತಿಭೆಯು ನನಗೆ ಉಪದೇಶವಿರದೇ ದೊರೆಯಬೇಕು! ಯಾವ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ನಾನು ಇದ್ದರೂ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿ ಇರಬೇಕು! ನಾನು ಧರ್ಮವನ್ನಾಚರಿಸುತ್ತ ಇರಬೇಕು! ಹೇ ಪರಮ ಉದಾರನೇ, ಇಂಥ ವರವು ನನಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯವೆನಿಸುವದು."

ಧರ್ಮನಿಷ್ಠರಾದವರಿಗೆ ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂಗತಿಯೂ ದುರ್ಲಭವಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಿತ ವಿಭೀಷಣನ ಭಾಷಣವನ್ನು ಕೇಳಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಹೀಗೆಂದನು–

ಯಸ್ಮಾದ್ರಾಕ್ಷಸಯೋನೌ ತೇ ಜಾತಸ್ಯಾಮಿತ್ರನಾಶನ ॥೩೪॥
ನಾಧರ್ಮೇ ಜಾಯತೇ ಬುದ್ಧಿರಮರತ್ವಂ ದದಾಮಿ ತೇ ॥೩೫॥

"ರಾಕ್ಷಸರ ಕುಲದಲ್ಲಿ ನೀನು ಜನ್ಮ ಪಡೆದಿದ್ದರೂ ನಿನ್ನ ಮತಿಯು ಅಧರ್ಮದತ್ತ ಹೋಗುತ್ತಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಅಮರತ್ವವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದು ಎಂದು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ವರವನ್ನಿತ್ತನು."

ಪ್ರಸನ್ನನಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ವರವನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೇಳಿದ ಕಾರಣ, ಅವನು ಬೇಡಿಕೊಂಡ ವರವು ಯಾಚಿತವಾಗಿಲ್ಲ. ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡಿರುವದರಿಂದ ವರದ ಅಪೇಕ್ಷೆ ಇರಬಹುದು ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದರೂ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಅಮರತ್ವದ ವರವನ್ನು ತಾನಾಗಿ ಕೊಟ್ಟ ಕಾರಣ ಈ ವರವು 'ಅಯಾಚಿತ'ವಾಗಿದೆ.

೫೬. ಬ್ರಹ್ಮದೇವ < ಕುಂಭಕರ್ಣ
ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೧೦

ರಾವಣ ಮತ್ತು ಆತನ ಸಹೋದರರು ಆಚರಿಸಿದ ತಪಸ್ಸು ಹಾಗೂ ಪಡೆದ ವರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಯು ರಾಮಿನಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ–

"ರಾವಣ ಹಾಗೂ ವಿಭೀಷಣ ಇವರ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಅವರಿಗೆ ವರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ನಂತರ ಕುಂಭಕರ್ಣನಿಗೆ ಸಹ ವರ ಕೊಡಲು ಸಿದ್ಧನಾದಾಗ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಕೈ ಮುಗಿದು ಈ ರೀತಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಿಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡರು. 'ನೀವು ಕುಂಭಕರ್ಣನಿಗಾದರೂ ಈ ರೀತಿಯ ವರವನ್ನು ಕೊಡಬೇಡಿರಿ! ಈ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯು ಜನರನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿ ಪೀಡಿಸುತ್ತಾನೆ ಎಂಬುದು ನಿಮಗೆ ತಿಳಿದ ವಿಷಯ. ಏಳು ಅಪ್ಸರೆಯರನ್ನೂ, ಮಹೇಂದ್ರನ ಹತ್ತು ಸೇವಕರನ್ನೂ, ಅನೇಕ ಮಾನವರನ್ನೂ ಮತ್ತು ಋಷಿಗಳನ್ನೂ ಇವನು ತಿಂದುಹಾಕಿದ್ದಾನೆ. ವರ ದೊರೆಯುವ ಮುನ್ನವೇ ಈತನ ವರ್ತನೆಯು ಈ ಪರಿಯದಿರುವಾಗ, ವರ ಪಡೆದನಂತರ ಈತನು ತ್ರೈಲೋಕ್ಯವನ್ನೇ ಭಕ್ಷಿಸಬಹುದು. ನೀವು ವರವನ್ನು ಕೊಡುವ ಆಸೆ ಹುಟ್ಟಿಸಿ ಆತನಿಗೆ ಮೋಹವಶ ಮಾಡಿರಿ! ಆಗ ಅದು ಜನರ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಆಗುವದು; ಅಲ್ಲದೆ, ಕುಂಭಕರ್ಣನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿದಂತೆ ಸಹ ಆಗುವದು. ದೇವತೆಗಳ ಈ ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು, ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿದನು. ಆಗ ಸರಸ್ವತಿಯು ಅಲ್ಲಿ ಬಂದು ನಿಂತಳು. 'ಯಾವ ಕಾರ್ಯವಾಗಬೇಕಿದೆ?' ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಳು. ಆಗ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ದೇವತೆಗಳ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ಸರಸ್ವತಿಯು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಳು. ಆಗ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಕುಂಭಕರ್ಣನಿಗೆ

ಕುಂಭಕರ್ಣ ಮಹಾಬಾಹೋ ವರಂ ವರಯ ಯೋ ಮತಃ ॥೪೪॥

"ಹೇ ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮಿ ಕುಂಭಕರ್ಣನೆ, ನಿನಗೆ ಇಷ್ಟವಿದ್ದ ವರವನ್ನು ಬೇಡು!" ಎಂದನು.

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಕುಂಭಕರ್ಣನು–

ಸ್ವಪ್ತುಂ ವರ್ಷಾಣ್ಯನೇಕಾನಿ ದೇವದೇವ ಮಮೇಪ್ಸಿತಮ್ ॥೪೫॥

"ಹೇ ದೇವಾಧಿದೇವನೇ, ಬಹುವರ್ಷ ಪರ್ಯಂತ ನಾನು ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿರಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆ ನನ್ನದಾಗಿದೆ" ಎಂದನು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ತಥಾಸ್ತು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಹೊರಟುಹೋದನು. ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಇಷ್ಟವಿದ್ದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕುಂಭಕರ್ಣನಿಂದ ನುಡಿಸಿ ಸರಸ್ವತಿಯು ಕುಂಭಕರ್ಣನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೊದಳು. ಕುಂಭಕರ್ಣನಿಗೆ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಬಂದನಂತರ ಈ ವಿಚಿತ್ರ ವರವನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಡ ಕಾರಣ ತುಂಬ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದನು

ಇದು 'ಅಯಾಚಿತ' ವರವಾಗಿದೆ.

೫೭. ಶಂಕರ < ರಾವಣ

ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೧೬

ದಶಾ––ನನನಿಗೆ ರಾವಣನೆಂಬ ಹಎಸರು ಹೇಗೆ ಬಂದಿತು? ಶಂಕರನು ಅವನಿಗೆ ಯಾವ ವರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು? ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಅಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಯು ರಾಮನಿಗೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ.

"ಶಂಕರನ ಬಗ್ಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪೂಜ್ಯ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ನಂದಿಯ ಎದುರು ರಾವಣನು ಉದ್ದಾಮನಾಗಿ ವರ್ತಿಸಿದ್ದನು; ಉದ್ಧಟತನದಿಂದ ಮಾತನಾಡಿದ್ದನು. ಆಗ ನಂದಿಯು ಅವನಿಗೆ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ನಂದಿಯ ಮಾತುಗಳತ್ತ ಗಮನೀಯದೇ ರಾವಣನು, ಶಂಕರಪಾರ್ವತಿಯರು ಕ್ರೀಡೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದ ಪರ್ವತವನ್ನೇರಿ ಹೋಗಲು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದನು. ಆಗ ಪುಷ್ಪಕವಿಮಾನದ ಗತಿಯು ಕುಂಠಿತವಾಯಿತು. ಆಗ ರಾವಣನು ರೊಚ್ಚಿಗೆದ್ದು ಆ ಪರ್ವತವನ್ನು ಕಿತ್ತು ಎಸೆಯಲು ಯತ್ನಿಸಿದನು. ಶಂಕರನು ತನ್ನ ಪಾದದ ಹೆಬ್ಬೆರಳಿನಿಂದ ಆ ಪರ್ವತವನ್ನು ಕೆಳಕ್ಕೆ ಅದುವಿಂದನು. ಆಗ ಅದರಡಿಯಲ್ಲಿ ರಾವಣನ ಕೈಗಳೆರಡೂ ಸಿಲುಕಿಕೊಂಡವು. ರಾವಣನು ಕ್ರೋಧಗೊಂಡು ಗರ್ಜಿಸಹತ್ತಿದನು. ಆತನ

ಅಮಾತ್ಯರು ರಾವಣನಿಗೆ ಶಂಕರನನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಸಲಹೆಯಿತ್ತರು. ಆಗ ರಾವಣನು ಹಲವಾರು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಶಿವನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ ಆತನಿಗೆ ಶರಣು ಹೋದನು. ಕೈಗಳೆರಡೂ ಅದುಮಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ರಾವಣನು ಒಂದು ಸಹಸ್ರ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಶಿವನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ ನಂತರ ಆತನ ಕೈಗಳು ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿದವು. ಶಿವನು ಸಂತೋಷಗೊಂಡನು. ರಾವಣನ ಎರಡೂ ಕೈಗಳು ಪರ್ವತದಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿಕೊಂಡಾಗ ಆತನ ಅತಿ ಭಯಂಕರ ಆಕ್ರೋಶದಿಂದ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯವೆಲ್ಲ ರಾವಿತವಾಯಿತು. (ನಿನಾದಿಸಿತು). ಆ ಕಾರಣ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ 'ನೀನು ರಾವಣನೆಂದು ಖ್ಯಾತಿಪಡೆಯುವೆ' ಎಂದು ಶಂಕರನು ಹೇಳಿದನು. 'ಇನ್ನು ನೀನು ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಮರಳು' ಎಂದು ಅಪ್ಪಣೆಯಿತ್ತನು. ಆಗ ರಾವಣನು ಶಂಕರನಿಗೆ–

ಪ್ರೀತೋ ಯದಿ ಮಹಾದೇವ ವರಂ ಮೇ ದೇಹಿ ಯಾಚತಃ ॥೪೦॥

ವರವನ್ನು ಮಹಾದೇವನೇ, ನೀನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿದ್ದರೆ ಯಾಚಕನಾದ ನನಗೆ ಒಂದು ವರವನ್ನು ಕರುಣಿಸು! ದೇವ, ಗಂಧರ್ವ, ದಾನವ, ರಾಕ್ಷಸ, ಗುಹ್ಯಕ, ನಾಗ ಮತ್ತು ಇನ್ನಿತರ ಬಲಾಢ್ಯ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಂದ ನನಗೆ ಯಾವ ಭಯವೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ವರವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದೇನೆ. ಹೇ ದೇವನೇ, ಮನುಷ್ಯರಂಥ ಕ್ಷುದ್ರಜೀವಿಗಳ ಪರಿವೆ ನನಗೆ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಿಂದ ನಾನು ದೀರ್ಘ ಆಯುಸ್ಸನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಆದರೆ–

ವಾಂಛಿತಂ ಚಾಯುಷಃ ಶೇಷಂ ಶಸ್ತ್ರಂ ತ್ವಂ ಚ ಪ್ರಯಚ್ಛ ಮೇ ॥೪೩॥

"ಇನ್ನು ಮಿಕ್ಕ ಉಳಿದ ಆಯುಸ್ಸನ್ನು ನಾನು ಪೂರ್ಣ ಉಪಭೋಗಿಸಬೇಕು; ಶಾಪಾದಿಗಳ ಮೂಲ ಅದು ಕಡಿಮೆಯಾಗಬಾರದು ಎಂಬ ಇಚ್ಛೆಯು ನನ್ನದಾಗಿದೆ. ಈ ರೀತಿಯ ಅವಶಿಷ್ಟ ಆಯುಸ್ಸನ್ನು ಮತ್ತು ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು ನನಗೆ ಕೊಡು!"

ಈ ಬಗೆಯ ರಾವಣನ ಯಾಚನೆಯನ್ನು ಶಂಕರನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ರಾವಣನಿಗೆ "ಚಂದ್ರಹಾಸ'ವೆಂಬ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಆತನ ಕೋರಿಕೆಯ ಆಯುಸ್ಸನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟನು. ಶಂಕರನು ಮುಂದೆ ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದನು: "ನೀನು ಈ ಶಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಅವಮಾನಿಸಬೇಡ! ನಿನ್ನಿಂದ ಅವಮಾನ ನಡೆದರೆ ಈ ದೈದೀಪ್ಯಮಾನ ಖಡ್ಗವು ನನ್ನತ್ತ ಮರಳಿ ನನ್ನ ಕೈಸೇರುವುದೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ."

ಇದು ಯಾಚಿತ ವರವಾಗಿದೆ. ಚಂದ್ರಹಾಸ ಖಡ್ಗವು ಅನುಗ್ರಹರೂಪದಲ್ಲಿ ಲಭಿಸಿದೆ.

೫೮. ಇಂದ್ರ < ಮಯೂರ
ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೧೮

ಅಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಯು ರಾಮನಿಗೆ ಮರುತ್ತರಾಜನ ಯಾಗದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ:

ಉಶೀರಬೀಜ ಎಂಬ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಮರುತ್ತರಾಜನು ದೇವತೆಗಳ ಸಹಿತ ಯಾಗವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಿದ್ದನು. ಬರಹಸ್ಪತಿಯ ಸಹೋದರನಾದ ಧರ್ಮವಿದನಾದ ಸಂವರ್ತ ಎಂಬಾತನು ಆತನ ಪುರೋಹಿತನಾಗಿದ್ದನು. ರಾವಣನು ಈ ಯಜ್ಞವು ಇಲ್ಲಿ ನಡೆದಿದೆ ಎಂಬದನ್ನು ಅರಿತಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬ ಸಂಗತಿಯು ಈ ಯಜ್ಞ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ತಿಳಿದುಬಂದಿತು. ಆಗ ರಾವಣನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಹಲ್ಲೆ ನಡೆಯಿಸಬಹುದು ಎಂಬ ಭೀತಿಯನ್ನು ತಾಳಿ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಾಗಿ ತಿರ್ಯಂಗ್ ಯೋನಿಯನ್ನು (ಪ್ರಾಣಿ–ಪಕ್ಷಿಗಳ ರೂಪ) ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು. ಇಂದ್ರನು ನವಿಲಿನ ರೂಪ ತಾಳಿದನು. ಧರ್ಮರಾಜ ಯಮನು ಕಾಗೆಯಾದನು; ವರುಣನು ಹಂಸರೂಪವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು. ಧನಾಧ್ಯಕ್ಷನಾದ ಕುಬೇರನು ಓತಿಕೇತನಾದನು. ಇನ್ನಿತರ ದೇವತಾದಿಗಳು ಅನ್ಯ ಪಶುಪಕ್ಷಿಗಳ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿದರು. ರಾವಣನು ಆ ಯಜ್ಞಮಂಟಪವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಮರುತ್ತರಾಜನನ್ನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಆಹ್ವಾನಿಸಿದನು. ಮರುತ್ತರಾಜನು ಅಂಜಿಕೆಯಿಲ್ಲದೆ 'ನೀನು ಯಾರು?' ಎಂದು ರಾವಣನಿಗೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನು. ರಾವಣನು ಆಗ ತನ್ನ ಪೌರುಷವನ್ನು ತಾನೇ ಬಣ್ಣಿಸಿಕೊಂಡನು ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಮರುತ್ತರಾಜನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಜ್ಜಾದನು. ಆದರೆ ಆತನ ಪುರೋಹಿತರು ಆತನನ್ನು ತಡೆದರು. 'ಈ ಮಾಹೇಶ್ವರ ಯಾಗವು ಮುಗಿಯುವವರೆಗೆ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡವನಿಗೆ ಯುದ್ಧಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಹಾರ ಮಾಡುವದು ಈಗ ಸರಿಯಲ್ಲ; ಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ಕುಲದ ನಾಶವಾಗುವದು; ಅಲ್ಲದೆ, ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ವಿಜಯದ ಸಾಧ್ಯತೆ ಕಡಿಮೆ; ಏಕೆಂದರೆ ರಾವಣನಿಗೆ ಯಾರಿಂದಲೂ ಸೋಲು ಬರುವಂತಿಲ್ಲ' ಎಂದರು.

ಮರುತ್ತರಾಜನು ಪುರೋಹಿತರ ಸೂಚನೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಯುದ್ಧದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟನು. ರಾವಣನಿಗೆ ಜಯವಾಯಿತೆಂದು ಶುಕರಾಕ್ಷಸನು ಘೋಷಿಸಿದನು. ಯಜ್ಞಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದ ಮಹರ್ಷಿಗಳನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸಿ ರಾವಣನು ಪುನಃ ಪೃಥ್ವಿಯ

ಮೇಲೆ ಸಂಚರಿಸಹತ್ತಿದನು. ಅವನು ಹೊರಟುಹೋದನಂತರ ದೇವತೆಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ನಿಜರೂಪಗಳನ್ನು ಪಡೆದರು. ಆ ಎಲ್ಲ ಪಕ್ಷಿ–ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ವರಗಳನ್ನಿತ್ತರು.

ಹರ್ಷಾತ್ತದಾಬ್ರವೀದಿಂದ್ರೋ ಮಯೂರಂ ನೀಲಬರ್ಹಿಣಮ್ ।
ಪ್ರೀತೋಽಸ್ಮಿ ತವ ಧರ್ಮಜ್ಞ ಭುಜಂಗಾದ್ಧಿ ನ ತೇ ಭಯಮ್ ॥೨೨॥
ಇದಂ ನೇತ್ರ ಸಹಸ್ರಂ ತು ಯತ್ತದ್‌ಬರ್ಹೇ ಭವಿಷ್ಯತಿ ।
ವರ್ಷಮಾಣೇ ಮಯಿ ಮುದಂ ಪ್ರಾಪ್ಸ್ಯಸೇ ಪ್ರೀತಿಲಕ್ಷಣಾಮ್ ॥೨೩॥
ಏವಮಿಂದ್ರೋ ವರಂ ಪ್ರಾದಾನ್ಮಯೂರಸ್ಯ ಸುರೇಶ್ವರಃ ॥೨೪॥

ನೀಲವರ್ಣದ ಗರಿಗಳುಳ್ಳ ನವಿಲಿಗೆ ಇಂದ್ರನು ಆನಂದದಿಂದ ಇಂತೆಂದನು–

"ಹೇ ಧರ್ಮಜ್ಞನೇ, ನಾನು ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಸರ್ಪಗಳ ಭಯವು ನಿನಗೆ ಇರಲಾರದು. ನನ್ನ ಸಾವಿರ ಕಣ್ಣುಗಳು ನಿನ್ನ ಗರಿಗಳ ಮೇಲೆ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗುವವು. ನಾನು ಮಳೆಗರೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ ನಿನಗೆ ಪ್ರೇಮಸೂಚಕ ಆನಂದವು ಆಗುವದು." ಈ ರೀತಿ ದೇವೇಂದ್ರನು ಮಯೂರಪಕ್ಷಿಗೆ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.

ಈ ಮೊದಲು ನವಿಲಿನ ಗರಿಗಳು ಕೇವಲ ನೀಲವರ್ಣದವಿದ್ದವು. ಈ ವರದಿಂದ ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ನೇತ್ರಗಳ ಮೂಡಿದವು.

ಇದು 'ಅಯಾಚಿತ' ವರವಾಗಿದೆ.

೫೯. ಯಮ < ಕಾಗೆ

ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೧೮

ಅಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಯು ರಾಮನಿಗೆ ಮರುತ್ತರಾಜನ ಯಾಗದ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ವರ ಕ್ರಮಸಂಖ್ಯೆ ೫೮ ಇಂದ್ರ < ಮಯೂರ– ನೋಡಿ.

ಧರ್ಮರಾಜೋಽಬ್ರವೀದ್ರಾಮ ಪ್ರಾಗ್ವಂಶೇ ವಾಯಸಂ ಪ್ರತಿ ।
ಪಕ್ಷಿಸ್ತಾಸ್ಮಿ ಸುಪ್ರೀತಃ ಪ್ರೀತಸ್ಯ ವಚನಂ ಶ್ರುಣು ॥೨೬॥
ಯಥಾನ್ಯೇ ವಿವಿಧೈ ರೋಗೈಃ ಪೀಡ್ಯಂತೇ ಪ್ರಾಣಿನೋ ಮಯಾ ।
ತೇ ನ ತೇ ಪ್ರಭವಿಷ್ಯಂತಿ ಮಯಿ ಪ್ರೀತೇ ನ ಸಂಶಯಃ ॥೨೭॥
ಮೃತ್ಯುತಸ್ತೇ ಭಯಂ ನಾಸ್ತಿ ವರಾನ್ಮಮ ವಿಹಂಗಮ ।
ಯಾವತ್ತ್ವಾಂ ನ ವಧಿಷ್ಯಂತಿ ನರಾಸ್ತಾವದ್ಭವಿಷ್ಯತಿ ॥೨೮॥
ಯೇ ಚ ಮದ್ವಿಷಯಸ್ಥಾ ವೈ ಮಾನವಾಃ ಕ್ಷುಧ್ಭಯಾರ್ದಿತಾಃ ।

ತ್ವಯಿ ಭುಕ್ತೇ ಸುತೃಪ್ತಾಸ್ತೇ ಭವಿಷ್ಯಂತಿ ಸಬಾಂಧವಾಃ ॥೨೯॥

ಪ್ರಾಗ್ವಂಶವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ ಕುಳಿತ ಕಾಗೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಯಮಧರ್ಮರಾಯನು ಹೀಗೆಂದನು– "ಹೇ ಪಕ್ಷಿಯೇ< ನಾನು ನಿನ್ನಮೇಲೆ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಪ್ರಸನ್ನನಾದ ನಿನ್ನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಲಿಸು! ಇನ್ನಿತರ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ನಾನು ಹಲವು ವ್ಯಾಧಿಗಳಿಂದ ಪೀಡಿಸುತ್ತಿರುತ್ತೇನೆ; ಆದರೆ, ನಾನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಸಂತೊಷ ಹೊಂದಿದ ಕಾರಣ ನಿನಗೆ ರೋಗದ ಪೀಡೆಯೇ ಇರಲಾರದು. ಯಾವವರೆಗೆ ಮನುಷ್ಯರಿಂದ ಇಲ್ಲವೇ ಇತರ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಂದ ನಿನ್ನ ಹತ್ಯೆಯಾಗುವದಿಲ್ಲವೋ ಆವರೆಗೆ ನೀನು ಬದುಕಿರುವೆ. ಯಮಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹಸಿವೆ ಬಾಯಾರಿಕೆಗಳಿಂದ ಬಳಲುತ್ತಿರುವವರಿಗೆ, ನಿನಗೆ ಆಹಾರ ಭೋಜನಾದಿಗಳು ದೊರೆತಾಗ, ಅವರು ತಮ್ಮ ಸ್ವಬಾಂಧವರೊಂದಿಗೆ ತೃಪ್ತತೆಯನ್ನು ಹೊಂದುವರು" ಎಂಬ ವರವನ್ನು ಯಮನು ಕಾಗೆಗೆ ಕೊಟ್ಟನು.

ಇದು 'ಅಯಾಚಿತ' ವರವಾಗಿದೆ.

೬೦. ವರುಣ < ಹಂಸ

ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೧೮

ಅಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಯು ರಾಮನಿಗೆ ಮರುತ್ತರಾಜನ ಯಾಗದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ವರ ಕ್ರಮಸಂಖ್ಯೆ ೫೮ ಇಂದ್ರ < ಮಯೂರ– ಪರಿಶೀಲಿಸಿ.

ವರುಣಸ್ತ್ವಬ್ರವಿದ್ಧಂಸಂ ಗಂಗಾತೋಯವಿಚಾರಿಣಮ್ ।
ಶ್ರೂಯತಾಂ ಪ್ರೀತಿಸಂಯುಕ್ತಂ ವಚಃ ಪತ್ರರಥೇಶ್ವರ ॥೩೦॥
ವರ್ಣೋ ಮನೋರಮಃ ಸೌಮ್ಯಶ್ಚಂದ್ರಮಂಡಲಸಂನಿರ್ಭಃ ।
ಭವಿಷ್ಯತಿ ತವೋದಗ್ರಃ ಶುದ್ಧಫೇನಸಮಪ್ರಭಃ ॥೩೧॥
ಮಚ್ಛರೀರಂ ಸಮಾಸಾದ್ಯ ಕಾಂತೋ ನಿತ್ಯಂ ಭವಿಷ್ಯಸಿ ।
ಪ್ರಾಪ್ಸ್ಯಸೇ ಚಾತುಲಾಂ ಪ್ರೀತಿಮೇತನ್ಮೇ ಪ್ರೀತಿಲಕ್ಷಣಮ್ ॥೩೨॥

ಗಂಗೋದಕದಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪಕ್ಷಿರಾಜನಾದ ಹಂಸಕ್ಕೆ ವರುಣನು ಇಂತೆಂದನು: "ನನ್ನ ಪ್ರಿಯ ಭಾಷಣವನ್ನು ನೀನು ಆಲಿಸು । ಶುಭ್ರ ನೊರೆಯಂತೆ ಪ್ರಭೆಯುಳ್ಳ, ಚಂದ್ರಮಂಡಲದಂತೆ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ ಹಾಗೂ ಮನೋಹರ

ಸೌಮ್ಯವಾದ ಉತ್ತಮ ವರ್ಣವು ನಿನ್ನ ಶರೀರದ ಕಾಂತಿಯಾಗಲಿ! ನನ್ನ ರೂಪವಿದ್ದ ಜಲಾಶಯದಲ್ಲಿ ನೀನು ಯಾವಾಗಲೂ ಮನೋಹರನಾಗಿ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿರು! ನೀನು ನನ್ನ ಪರೀತಿಯ ಕುರುಹಾಗಿ ಸದಾಕಾಲವೂ ಆನಂದದಲ್ಲಿರುವೆ.''

ಈ ಮೊದಲು ಹಂಸಪಕ್ಷಿಯ ವರ್ಣವು ಬಿಳಿಯದಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಪಕ್ಷಿಯ ರೆಕ್ಕೆಗಳ ತುದಿಗಳು ನೀಲವರ್ಣವಿದ್ದವು ಮತ್ತು ಎದೆಯ ಭಾಗವು ಎಳಸಾದ ಹುಲ್ಲಿನ ವರ್ಣದ್ದಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು.

ಇದು 'ಅಯಾಚಿತ' ವರವಾಗಿದೆ.

೬೧. ವೈಶ್ರವಣ < ಕೃಕಲಾಸ (ಓತಿಕೇತ)
ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೧೮

ಅಗಸ್ತ್ಯ ಮುನಿಯು ರಾಮನಿಗೆ ಮರುತ್ತರಾಜನ ಯಾಗದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ವರ ಕ್ರಮಸಂಖ್ಯೆ ೫೮ ಇಂದ್ರ < ಮಯೂರ– ಪರಿಶೀಲಿಸಿರಿ.

ಅಥಾಬ್ರವೀದ್ವೈಶ್ರವಣಃ ಕೃಕಲಾಸಂ ಗಿರೌ ಸ್ಥಿತಮ್ ।
ಹೈರಣ್ಯಂ ಸಂಪ್ರಯಚ್ಛಾಮಿ ವರ್ಣಂ ಪ್ರೀತಸ್ತವಾಪ್ಯಹಮ್ ॥೩೪॥
ಸದ್ರವ್ಯಂ ಚ ಶಿರೋ ನಿತ್ಯಂ ಭವಿಷ್ಯತಿ ತವಾಕ್ಷಯಮ್ ।
ಏಷ ಕಾಂಚನಕೋ ವರ್ಣೋ ಮತ್ಪ್ರೀತ್ಯಾ ತೇ ಭವಿಷ್ಯತಿ ॥೩೫॥

ಪರ್ವತದ ಮೇಲೆ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಕೃಕಲಾಸ(ಓತಿಕೇತ)ಕ್ಕೆ ವೈಶ್ರವಣನು ಇಂತೆಂದನು– "ನಾನು ನನಗೆ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನಾನು ನಿನಗೆ ಹೊನ್ನಿನ ವರ್ಣವನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸುತ್ತೇನೆ. ನಿನ್ನ ಶಿರದ ಭಾಗವು ಯಾವಾಗಲೂ ಸುವರ್ಣ ವಾಗಿ ಉಳಿಯುವದು. ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂದರೆ ನಿನ್ನ ವರ್ಣವು ನನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ದ್ಯೋತಕವಾಗುವದು.''

ಇದು 'ಅಯಾಚಿತ' ವರವಾಗಿದೆ.

೬೨. ಬ್ರಹ್ಮದೇವ < ನಿವಾತಕವಚ
ಯುದ್ಧಕಾಂಡ/೨೩

ಅಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಯು ರಾಮನಿಗೆ ರಾವಣನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಯಮನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದ ನಂತರ ಮಾರೀಚ ಪ್ರಭೃತಿರಾಕ್ಷಸರೊಂದಿಗೆ ರಾವಣನು ಪುಷ್ಪಕವಿಮಾನದಿಂದ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಪಾತಾಳಕ್ಕೆ ಹೋದನು.

ವಾಸುಕಿಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದ 'ಭೋಗವತಿ' ಎಂಬ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಆತನು ನಾಗಜನರನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡನು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಅವನು ಮಣಿಮಯಿ ಎಂಬ ನಗರಕ್ಕೆ ಹೋದನು.

ನಿವಾತಕವಚಾಸ್ತತ್ರ ದೈತ್ಯಾ ಲಬ್ಧವರಾ ವಸನ್ ॥೬॥

ಅಲ್ಲಿ, ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಿಂದ ವರವನ್ನು ಪಡೆದ ನಿವಾತಕವಚರೆಂಬ ದೈತ್ಯರು ವಾಸವಿದ್ದರು.

ರಾವಣನು ಅವರಿಗೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಆಹ್ವಾನಿಸಿದನು. ಒಂದು ವರ್ಷದವರೆಗೆ ಯುದ್ಧವು ನಡೆಯಿತು; ಆದರೆ ಯಾವ ಪಕ್ಷಕ್ಕೂ ಜಯ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ವಿಮಾನರೂಢನಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು–

"ಈ ರಾವಣನನ್ನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸುವದು ದೇವ–ದೈತ್ಯರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆತನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸೋಲಿಸುವದು ಕಠಿಣವಾಗಿದೆ. ಹೀಗಿರುವುರಿಂದ ನೀವು ರಾವಣನೊಡನೆ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿರಿ" ಎಂದು ನಿವಾತಕವಚರಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿದನು. ಆ ಪ್ರಕಾರ ರಾವಣ ಮತ್ತು ನಿವಾತಕವಚರು ಮಿತ್ರರಾದರು.

ಇಲ್ಲಿ ವರದ ಸ್ವರೂಪವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಲ್ಲ. ವರ ದೊರೆತ ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾತ್ರ ಬಂದಿದೆ.

೬೩. ರುದ್ರ < ಮಾಂಧಾತಾ

ಉತ್ತರಕಾಂಡ/ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ತ/೩

ಅಗಸ್ತ್ಯ ಮುನಿಯು ರಾಮನಿಗೆ ರಾವಣ ಮತ್ತು ಮಾಂಧಾತಾ ಇವರಲ್ಲಿಯ ಯುದ್ಧದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

"ನೇಕ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ ರಾವಣನು ಸೋಮಲೋಕಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ವಿಲಾಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದ ಪುಣ್ಯವಂತರನ್ನು ಕಂಡನು. 'ಪರ್ವತ' ಎಂಬ ಮುನಿಯು ಆತನಿಗೆ ಅವರ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿದನು. ಅವರು ಯುದ್ಧಾಸಕ್ತರಿರಲಿಲ್ಲ; ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಬಯಸುವವರಾಗಿದ್ದರು. ಯುದ್ಧವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವವರು ಇಲ್ಲಿ ಯಾರಿದ್ದಾರೆ? ಎಂಬ ರಾವಣನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಮುನಿಯು, ಮಾಂಧಾತರಾಜನ ಹೆಸರನ್ನು ನುಡಿದನು. ಅವನನ್ನು ಸೋಲಿಸಬೇಕೆಂದು ರಾವಣನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾದಾಗ, ಸಪ್ತದ್ವೀಪ ಮತ್ತು ಸಮುದ್ರಸಹಿತ ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು ಗೆದ್ದುಬಂದ ಮಾಂಧಾತನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ತಲುಪಿದನು. ರಾವಣನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಆಹ್ವಾನಿಸಿದಾಗ 'ನಿನಗೆ

ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಣವು ಬೇಡಾಗಿದ್ದರೆ ನನ್ನೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡು!' ಎಂದು ಮಾಂಧಾತ ರಾಜನು ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರಿಸಿದನು. ಇಬ್ಬರಿಗೂ ತುಮುಲ ಯುದ್ಧವು ನಡೆಯಿತು. ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾರದ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಇಬ್ಬರೂ ಬಳಸಿದರು. ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಮಾತ್ರಕ್ಕೂ ಭಯಂಕಾರಿ ಯಾದ ದಿವ್ಯ, ಪ್ರಚಂಡ ಪಾಶುಪತಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಅಭಿಮಂತ್ರಿಸಲು ಮಾಂಧಾತನು ಆರಂಭಿಸಿದಾಗ, ಆ ಅಸ್ತ್ರವನ್ನು ಕಂಡ ಪ್ರಾಣಿಗಳೆಲ್ಲ ದಿಕ್ಕೆಟ್ಟವು."

ವರದಾನಾತ್ತು ರುದ್ರಸ್ಯ ತಪಾಸಾರಾಧಿತಮ್ ಮಹತ್ ।
ತತಃ ಸಂಕಂಪತೇ ಸರ್ವ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಂ ಸಚರಾಚರಮ್ ॥೫೪॥
ದೇವಾಃ ಸಂಕಂಪಿತಾಃ ಸರ್ವೇ ಲಯಂ ನಾಗಾಶ್ಚ ಸಂಗತಾಃ ॥೫೫॥

ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ರುದ್ರನ ವರವನ್ನು ಪಡೆದ ಕಾರಣ ಮಾಂಧಾತನಿಗೆ ಆ ಶಸ್ತ್ರವು ಲಭಿಸಿತ್ತು. ಈ ಪ್ರಖರವಾದ ಅಸ್ತ್ರದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಎಲ್ಲ ಚರಾಚರ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯವು ನಡುಗಹತ್ತಿತು; ಅಲ್ಲದೆ ನಾಗಾದಿಗಳು ಲಯವಾಗಹತ್ತಿದರು.

ಪುಲಸ್ತ್ಯ ಮತ್ತು ಗಾಲವ ಎಂಬ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮುನಿಗಳು ಸಮಾಧಿಬಲದಿಂದ ಈ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡು ಮಾಂಧಾತರಾಜನನ್ನು ನಿರೋಧಿಸಿದರು. ರಾಕ್ಷಸಶ್ರೇಷ್ಠ ರಾವಣನಿಗೂ ಹಲವಾರು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಭರ್ತ್ಸನೆ ಮಾಡಿ ಆತನಿಗೂ ಯುದ್ಧದಿಂದ ಪರಾವೃತ್ತಗೊಳಿಸಿದರು.

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವರ ದೊರೆತ ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾತ್ರವಿದೆ. ರುದ್ರನು ಯಾವ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನೆಂಬುದು ನಿಚ್ಚಳವಿಲ್ಲ. ತಪೋಬಲದಿಂದ ವರ ದೊರೆತ ಕಾರಣ ಇದು 'ಯಾಚಿತ' ವರವಿರಬೇಕು.*

೬.೪. ಮಹೇಶ್ವರ < ಮೇಘನಾದ (ಇಂದ್ರಜಿತು)
ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೨೫

ಅಗಸ್ತ್ಯ ಮುನಿಯು ರಾಮನಿಗೆ, ಮೇಘನಾದನಿಗೆ ಮಹೇಶ್ವರನಿಂದ ದೊರೆತ ವರದ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

---

* ಈ ಸರ್ಗವು ಗೀತಾ ಪ್ರೆಸ್ (ಗೋರಖಪುರ) ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಸರ್ಗ ೨೩, ೨೪ರಲ್ಲಿ ಐದು ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ತ ಸರ್ಗಗಳ ಅನುವಾದವನನು ಕೈ.ಕಾಶಿನಾಥಶಾಸ್ತ್ರೀ ಲೀಲೆಯವರು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

"ಲಂಕೆಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ 'ನಿಕುಂಭಿಲಾ' ಹೆಸರಿನ ಒಂದು ಉತ್ತಮವಾದ ಉದ್ಯಾನವಿದೆ. ಒಂದು ಸಲ ರಾವಣನು ತನ್ನ ಅನುಯಾಯಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ತಲುಪಿದಾಗ ಆತನಿಗೆ ಒಂದು ಯಜ್ಞವು ಸಾಂಗವಾಗುತ್ತಿರುವದು ಕಂಡಿತು. ಕೃಷ್ಣಾಜಿನವನ್ನು ತೊಟ್ಟು ಕಮಂಡಲ ಮತ್ತು ದಂಡವನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಆತನ ಪುತ್ರನಾದ ಮೇಘನಾದನು ಅಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬಿದ್ದನು. ಆಗ ರಾವಣನು ಆತನ ಬಳಿ ಹೋಗಿ ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಇಂತೆಂದನು: ವತ್ಸನೇ, ನೀನು ಇಲ್ಲಿ ಏನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನನಗೆ ನಿಜವಾಗಿ ಹೇಳು!

"ಆಗ ಮೇಘನಾದನ ಯಜ್ಞವು ಸಫಲಗೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ದ್ವಿಜಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ 'ಉಶನಾ' ಎಂಬ ತಪಸ್ವಿಯು ರಾವಣನಿಗೆ: 'ರಾಜನೇ, ನಾನು ನಿನಗೆ ನಿಜ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಅರುಹುವೆ; ನೀನು ಅದನ್ನು ಕೇಳು! ಅಗ್ನಿಷ್ಟೋಮ, ಅಶ್ವಮೇಧ, ಬಹು ಸುವರ್ಣಕ ಯಜ್ಞ, ರಾಜಸೂಯ, ಗೋಮೇಧ, ವೈಷ್ಣವ ಹಾಗೂ ಮಾಹೇಶ್ವರ ಎಂಬ ಏಳು ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ನಿನ್ನ ಪುತ್ರನು ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸಿದ್ದಾನೆ."

ಮಾಹೇಶ್ವರೇ ಪ್ರವೃತ್ತೇ ತು ಯಜ್ಞೇ ಪುಂಭಿಃ ಸುದುರ್ಲಭೇ ।
ವರಾಂಸ್ತೇ ಲಬ್ಧವಾನ್ಪುತ್ರಃ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಪಶುಪತೇರಿಹ ॥೯॥
ಕಾಮಗಂ ಸ್ಯಂದನಂ ದಿವ್ಯಮಂತರಿಕ್ಷಚರಂ ಧ್ರುವಮ್ ।
ಮಾಯಾಂ ಚ ತಾಮಸೀಂ ನಾಮ ಯಯಾ ಸಂಪದ್ಯತೇ ತಮಃ ॥೧೦॥
ಏತಯಾ ಕಿಲ ಸಂಗ್ರಾಮೇ ಮಾಯಯಾ ರಾಕ್ಷಸೇಶ್ವರ ।
ಪ್ರಯುಕ್ತಯಾ ಗತಿಃ ಶಕ್ಯಾ ನಹಿ ಜ್ಞಾತುಂ ಸುರಾಸುರೈಃ ॥೧೧॥
ಅಕ್ಷಯಾವಿಷುಧೀ ಬಾಣೈಶ್ಚಾಪಂ ಚಾಪಿ ಸದುರ್ಜಯಮ್ ।
ಅಸ್ತ್ರಂ ಚ ಬಲವದ್ರಾಜಂಛತ್ರುವಿಧ್ವಂಸನಂ ರಣೇ ॥೧೨॥
ಏತಾನ್ಸರ್ವಾನ್ವರಾಂಲ್ಲಬ್ಧ್ವಾ ಚ ತ್ವಾಂ ದಿದೃಕ್ಷನ್ಸ್ಥಿತೋ ಹ್ಯಹಮ್ ॥೧೩॥

"ಅತಿ ಕಠಿಣವಾದ ಮಾಹೇಶ್ವರ ಯಜ್ಞವು ನಡೆದಾಗ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಪಶುಪತಿಯಾದ ನಿನ್ನ ಪುತ್ರನು ವರಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಚಲಿಸುವ, ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸರಿ ಹೋಗಬಲ್ಲ ದಿವ್ಯರಥವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದಾನೆ. ಅಲ್ಲದೇ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬಲ್ಲ ತಾಮಸೀ ಮಾಯಾವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಪಶುಪತಿಯು ದಾನವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟು ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದಿದ್ದಾನೆ: 'ಹೇ ರಾಕ್ಷಸಾಧಿಪತಿಯೇ, ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಈ ಮಾಯಾವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಬಳಸಿದರೆ ದೇವ-ದೈತ್ಯರಿಗೂ ನಿನ್ನ ಚಲನವಲನವು ಕಾಣಿಸಲಾರದು. ಸದಾಕಾಲವೂ ತುಂಬಿರುವ ಬತ್ತಳಿಕೆ, ಪರಾಜಯವೆಂಬುದು

ಗೊತ್ತಿರದ ಈ ಧನುಸ್ಸು ಮತ್ತು ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುವನ್ನು ಧ್ವಂಸಗೊಳಿಸುವ ಒಂದು ಪ್ರಚಂಡ ಅಸ್ತ್ರ– ಇವೆಲ್ಲವೂ ವರದಾನವಾಗಿ ನಿನಗೆ ದೊರೆತಿವೆ" ಎಂದನು.

"ಈಗ ಮೇಘನಾದನು ನಿನ್ನ ಆಗಮನವನ್ನು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ನನ್ನ ಉದ್ದೇಶವೂ ಇದೇ ಆಗಿದೆ" ಎಂದು ಉಶನಾ ತಪಸ್ವಿಯು ರಾವಣನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು.

ಮೇಘನಾದನ ಕಾಯಕವು ರಾವಣನಿಗೆ ಅಷ್ಟೊಂದು ಹಿಡಿಸಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಯಜ್ಞ ಮಾಡುವಾಗ ದ್ರವ್ಯರೂಪದಿಂದ ಇಂದ್ರಪ್ರಭೃತಿ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದಂತಾಯಿತು! ಆದರೂ ಆದದ್ದು ಆಗಿಹೋಯಿತು ಎಂದು ರಾವಣನು ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು.

ವರಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆಂದು ಯಜ್ಞಕರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸಿದ ಕಾರಣ ಈ ವರವು 'ಯಾಚಿತ' ವರವಾಗಿದೆ. ದಿವ್ಯರಥ, ಯಾವಾಗಲೂ ಬಾಣಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಬತ್ತಳಿಕೆ, ಧನುಸ್ಸು ಇವುಗಳು ವರವಾಗಿರದೆ ಅನುಗ್ರಹರೂಪವೆಂದೆನ್ನಬಹುದು. ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಮಾತ್ರ ಇವುಗಳಿಗೆ ವರವೆಂದಿದ್ದಾನೆ.

೬೫. ಬ್ರಹ್ಮದೇವ < ಮೇಘನಾದ (ಇಂದ್ರಜಿತು)
ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೩೦

ಮೇಘನಾದನಿಗೆ ಇಂದ್ರಜಿತು ಎಂಬ ನಾಮಾಭಿದಾನವು ಹೇಗಾಯಿತು? ಮತ್ತು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಲು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಮೇಘನಾದನಿಗೆ ಯಾವ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು? ಎಂಬುದನ್ನು ಅಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಯು ರಾಮನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

"ಇಂದ್ರನನ್ನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪರಾಭವಗೊಳಿಸಿ ಆತನನ್ನು ಮೇಘನಾದನು ಲಂಕೆಗೆ ಸೆರೆಯೊಯ್ದನು. ಆಗ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಲೋಸುಗ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಹಿರಿತನದಲ್ಲಿ ಲಂಕೆಗೆ ಹೋದರು. ಪುತ್ರ ಹಾಗೂ ಬಾಂಧವರನ್ನೊಳಗೊಂಡ ರಾವಣನನ್ನು ಕಂಡು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಅತಿಸೌಮ್ಯ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ರಾವಣನಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ಕೇಳಿದನು. 'ಹೇ ವತ್ಸ ರಾವಣನೆ, ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಪುತ್ರನ ಶೂರತನವನ್ನು ಕಂಡು ನಾನು ಬಲು ಸಂತೋಷಗೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಈ ನಿನ್ನ ಪುತ್ರನು ನಿನಗೆ ಸಮಬಲನಾಗಿರುವನು. ಸ್ವಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ನೀನು ಮೂರು ಲೋಕಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಿ ನಿನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಸಫಲ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವೆ. ಹೀಗಿರುವದರಿಂದ ಪುತ್ರನ ಸಮೇತ ನಿನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿದ್ದೇನೆ."

ಅಯಂ ಚ ಪುತ್ರೋऽತಿಬಲಸ್ತವ ರಾವಣ ವೀರ್ಯವಾನ್ ।
ಜಗತೀಂದ್ರ ಜಿದಿತ್ಯೇವ ಪರಿಖ್ಯಾತೋ ಭವಿಷ್ಯತಿ ॥೫॥

"ಈ ನಿನ್ನ ವೀರನಾದ ಅತಿಬಲಾಢ್ಯನಾದ ಪುತ್ರನು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ 'ಇಂದ್ರಜಿತು' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಖ್ಯಾತಿಗೊಳ್ಳುವನು." ಯಾರನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ರಾವಣನು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನೋ ಆ ರಾಕ್ಷಸನು (ಇಂದ್ರಜಿತು) ಯಾರಿಂದಲೂ 'ಸೋಲುವಂತಿಲ್ಲ' ಎಂದು ನುಡಿದು, ಇಂದ್ರನನ್ನು ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂದು ವಿನಂತಿಸಿದನು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಇಂದ್ರನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಲು ಏನನ್ನು ಕೊಡಬೆಕು ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ರಾವಣನಿಗೆ ವಿಚಾರಿಸಿದನು. ಆಗ ಮೇಘನಾದನು ಬ್ರಹ್ಮ ದೇವನಿಗೆ–

ಅಮರತ್ವಮಹಂ ದೇವ ವೃಣೇ ಯದ್ಯೇಷಮುಚ್ಯತೇ ॥೮॥

"ಹೇ ದೇವನೇ, ಇಂದ್ರನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಕೆಂದರೆ 'ನಾನು ಅಮರನಾಗ ಬೇಕೆಂದು ವರವನ್ನು ಬೇಡುತ್ತೇನೆ" ಎಂದನು.

ಆಗ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು–

ನಾಸ್ತಿ ಸರ್ವಾಮರತ್ವಂ ಹಿ ಕಸ್ಯಚಿತ್ಪ್ರಾಣಿನೋಃ ಭುವಿ ॥೯॥

"ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿನ ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಯೂ (ಪಕ್ಷಿ, ಚತುಷ್ಪಾದ ಮತ್ತು ಇತರ ಮಹಾ ತೇಜಸ್ಸಿನ ಭೂತಪ್ರಾಣಿಗಳು) ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಮರತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದುವಂತಿಲ್ಲ" ಎಂದನು.

ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಮೇಘನಾದನು–

ಶ್ರೂಯತಾಂ ವಾ ಭವೇತ್ಸಿದ್ಧಿಃ ಶತಕ್ರತುವಿಮೋಕ್ಷಣೇ ॥೧೧॥
ಮಮೇಷ್ಟಂ ನಿತ್ಯಶೋ ಹವ್ಯೈರ್ಮಂತ್ರೈಃ ಸಂಪೂಜ್ಯ ಪಾವಕಮ್ ।
ಸಂಗ್ರಾಮಮವತರ್ತುಂ ಚ ಶತ್ರುನಿರ್ಜಯಕಾಂಕ್ಷಿಣಃ ॥೧೨॥
ಅಶ್ವಯುಕ್ತೋ ರಥೋ ಮಹ್ಯಮುತ್ತಿಷ್ಠೇತ್ತು ವಿಭಾವಸೋಃ ।
ತತ್ಸ್ಥಸ್ಯಾಮರತಾ ಸ್ಯಾನ್ಮೇ ಏಷ ಮೇ ನಿಶ್ಚಿತೋ ವರಃ ॥೧೩॥
ತಸ್ಮಿನ್ಯದ್ಯಸಮಾಪ್ತೇ ಚ ಜಪ್ಯಹೋಮೇ ವಿಭಾವಸೌ ।
ಯುದ್ಧೇಯಂ ದೇವ ಸಂಗ್ರಾಮೇ ತದಾ ಮೇ ಸ್ಯಾದ್ವಿನಾಶನಮ್ ॥೧೪॥

"ಹೀಗಿದ್ದರೆ, ಇಂದ್ರನನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಲು ನಾನು ಕೇಳುವ ಬೇರೆ ವರವೆಂದರೆ, ಶತ್ರುಗಳ ಪರಾಭವವನ್ನು ಬಯಸುವ ನಾನು, ಮಂತ್ರಸಿದ್ಧ ಹವನ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ನಿತ್ಯವೂ ನಡೆಸುವ ಅಗ್ನಿಪೂಜಾಕರ್ಮವನ್ನು ಪೂರೈಸಿ ಸಂಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ತೆರಳುವದು ಇಷ್ಟ; ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಸಂಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಹೊರಡಲಿರುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅಗ್ನಿಯ ಅಶ್ವಯುಕ್ತ ರಥವು ನನಗಾಗಿ ಸಿದ್ಧವಿರಬೇಕು; ಒಮ್ಮೆ ನಾನು ರಥಾರೂಢನಾದೆನೆಂದರೆ ಆಗ ಅಮರತ್ವವಿರಬೇಕು! ನನಗೆ ಈ ವರವು ಬೇಕು ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಅಗ್ನಿ ಸಂಬಂಧಿತ ಜಪ ಮತ್ತು ಹೋಮಗಳನ್ನು ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸದೇ ನಾನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಟ್ಟರೆ ಆಗ ನನ್ನ ನಾಶವಾಗಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಒಪ್ಪುತ್ತೇನೆ" ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮತ್ತೆ ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದನು:

ಸರ್ವೋ ಹಿ ತಪಸಾ ದೇವ ವೃಣೋತ್ಯಮರತಾಂ ಪುಮಾನ್ ।
ವಿಕ್ರಮೇಣ ಮಯಾ ತ್ವೇತದಮರತ್ವಂ ಪ್ರವರ್ತಿತಮ್ ॥೧೫॥

"ಹೇ ದೇವನೇ, ಎಲ್ಲ ಪುರುಷರೂ ತಪಸ್ಸಿನ ಬಲದಿಂದ ಅಮರತ್ವವನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ನಾನು ಮಾತ್ರ ಈ ಅಮರತ್ವವನ್ನು ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ."

'ತಥಾಸ್ತು' ಎಂದು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ನುಡಿದ ನಂತರ ಮೇಘನಾದನು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟನು. ಆನಂತರ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋದರು.

ಯುದ್ಧಕಾಂಡ/೪೪

ವಾನರರು ಹಾಗೂ ರಾಕ್ಷಸರು ಇವರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಘನಘೋರ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅಂಗದನು ಇಂದ್ರಜಿತುವನ್ನು ತುಂಬಾ ಕಷ್ಟಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಿಸಿದನು. ಇಂದ್ರಜಿತುವಿನ ಸಾರಥಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ಕೊಂದುಹಾಕಿದನು. ಆಗ ಇಂದ್ರಜಿತುವಿಗೆ ತುಂಬಾ ಕ್ರೋಧವುಂಟಾಯಿತು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಇಂದ್ರಜಿತುವಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ವರದ ಉಲ್ಲೇಖವು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಇದೆ.

ಸೋಽಂತರ್ಧಾನಗತಃ ಪಾಪೋ ರಾವಣೀ ರಣಕರ್ಶಿತಃ ।
ಬ್ರಹ್ಮದತ್ತವರೋ ವೀರೋ ರಾವಣಿಃ ಕ್ರೋಧಮೂರ್ಛಿತಃ ॥೩೪॥

"ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿದ್ದರಿಂದ ಕ್ರೋಧಾಯುಕ್ತನಾದ ಹಾಗೂ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಿಂದ ವರವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಪಾಪಿಯಾದ ಇಂದ್ರಜಿತುವು ಮಾಯವಾದನು."

ಈ ರೀತಿ ಮಾಯಾವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಯಾರ ಕಣ್ಣಿಗೂ ಬೀಳದೆ ಇಂದ್ರಜಿತುವು ನಾಗಪಾಶದಿಂದ ಅಭಿಮಂತ್ರಿಸಿದ ಶರಗಳಿಂದ ರಾಮ–ಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ಕಟ್ಟಿಹಾಕಿದನು.

ಯುದ್ಧಕಾಂಡ/೧೫

ಇಂದ್ರಜಿತುವಿನ ನಾಗಪಾಶದಿಂದ ಬಂಧನಕ್ಕೊಳಗಾದ ರಾಮ–ಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು, ಗರುಡನು ಆ ಪಾಶವನ್ನು ಕಿತ್ತು ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಿದನು. ಆಗ ವಾನರರು ಪ್ರಚಂಡ ಘರ್ಜನೆ ಮಾಡಿ ತಮ್ಮ ಸಂತೋಷವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದರು. ವಾನರರ ಘರ್ಜನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾವಣನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಚಿಂತೆಯೆನಿಸಿತು. ರಾವಣನು ತನ್ನ ಭೀತಿಯ ಕಾರಣವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವಾಗ, ಇಂದ್ರಜಿತು ಪಡೆದುಕೊಂಡ ವರದ ಬಗ್ಗೆ ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಘೋರೈರ್ದತ್ತವರೈರ್ಬದ್ಧೌ ಶರೈರಾಶೀವಿಷೋಪಮೈಃ ।
ಅಮೋಘೈಃ ಸೂರ್ಯಸಂಕಾಶೈಃ ಪ್ರಮಥ್ಯೇಂದ್ರಜಿತಾ ಯುಧಿ ॥೧೫॥

"ಬಹುಕಾಲದವರೆಗೆ ಘೋರ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಿದ್ದರಿಂದ, ವರರೂಪವಾಗಿ (ಇಂದ್ರಜಿತು) ಮೇಘನಾದನಿಗೆ ದೊರೆತ, ಸರ್ಪದಂತೆ ವಿಷಪೂರಿತ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಬಾಣಗಳಿಂದ ರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ಘಾಸಿಗೊಳಿಸಿ ಬಂಧಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಅಂಥ ಶತ್ರುಗಳು ಈಗ ಪುನಃ ಬಂಧನಮುಕ್ತರಾಗಿರುವದರಿಂದ ನನ್ನ ಸೈನ್ಯವು ಕಂಗೆಟ್ಟು ಹೋಗುವದು."

ಈ ವರವನ್ನು ಯಾರು ಕೊಟ್ಟರು? ಈ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟ ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಿಂದ ಇಂದ್ರಜಿತು ಕೇಳಿ ಪಡೆದ ವರದಲ್ಲಿ ರಥದ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ; ಬಾಣಗಳ ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲ. ಮಾಹೇಶ್ವರೀ ಯಜ್ಞದ ನಂತರ ವರರೂಪವಾಗಿ ಧನಸ್ಸು ಬಾಣಗಳು ದೊರೆತವೆಂಬ ಉಲ್ಲೇಖವು ಯುದ್ಧಕಾಂಡದ ೭ನೇ ಸರ್ಗದಲ್ಲಿದೆ.

ವರ ಕ್ರಮಸಂಖ್ಯೆ ೪೨. ? < ಮೇಘನಾದ, ಪರಿಶೀಲಿಸಿ.

ಯುದ್ಧಕಾಂಡ/೭೨

ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅತಿಕಾಮನನ್ನು ವಧಿಸಿದ ನಂತರ ಶೋಕಾಕುಲ ಹಾಗೂ ಉದ್ವಿಗ್ನನಾಗಿದ್ದ ರಾವಣನು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಉದ್ಗಾರಗಳನ್ನು ತೆಗೆದಿದ್ದಾನೆ.

ತೌ ಭ್ರಾತರೌ ತದಾ ಬದ್ಧೌ ಘೋರೈರ್ದತ್ತವರೈಃ ಶರೈಃ ।
ಯನ್ನ ಶಕ್ಯಂ ಸುರೈಃ ಸರ್ವೈರಸುರೈರ್ವಾ ಮಹಾಬಲೈಃ ॥೬॥

"ಬಲ ಮತ್ತು ಸಾಹಸಗಳಲ್ಲಿ ಖ್ಯಾತಿ ಪಡೆದ ನನ್ನ ಮಗನಾದ ಇಂದ್ರಜಿತು ವರವಾಗಿ ಪಡೆದ ಘೋರ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಆ ಸಹೋದರರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದ್ದನು. ದೇವತೆಗಳಿಗೆ, ಮಹಾಬಲಶಾಲಿಯಾದ ಅಸುರರಿಗೆ (ಯಕ್ಷ, ಗಂಧರ್ವ, ಪನ್ನಗ) ಇಂಥ ಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗುವದು ಅಸಾಧ್ಯವಿತ್ತು. ಆದರೆ ರಾಮ–ಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಈ ಬಂಧನದಿಂದ ಮುಕ್ತರಾದರು. ಇದು ಮಾಯೆಯೋ, ಪ್ರಭಾವವೋ, ಸಂಮೋಹವೋ ನನಗೆ ಯಾವದೊಂದೂ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ."

ಯುದ್ಧಕಾಂಡ/೭೩

ಇಂದ್ರಜಿತು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರದ ಭಯವನ್ನು ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಮುಂದೆ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದನು.

"ರಾಮ–ಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ನನ್ನ ಶರಗಳಿಮದ ಇಂದು ಛಿದ್ರಛಿದ್ರವಾಗಿ ಮಾಡಿ ಮುಗಿಸುವೆ" ಎಂಬ ಘೋರ ಪಣವನ್ನು ಇಂದ್ರಜಿತು ರಾವಣನ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ತೊಟ್ಟನು. ಇಂದ್ರಜಿತುವಿನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ವಾನರರು ಘಾಸಿಗೊಂಡರು. ಆತನು ಅನೇಕ ವಾನರರನ್ನು ಬಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು.

ಸುಗ್ರೀವಮೃಷಭಂ ಚೈವ ಸೋಽಂಗದಂ ದ್ವಿವಿದಂ ತಥಾ ॥೪೮॥
ಘೋರಯದರ್ತ್ತವರೈಸ್ತೀಕ್ಷ್ಣೈರ್ನಿಷ್ಪ್ರಾಣಾನಕರೋತ್ತದಾ ॥೪೯॥

ಇದಲ್ಲದೆ, ತನಗೆ ವರವಾಗಿ ದೊರೆತ ತೀಕ್ಷ್ಣಬಾಣಗಳಿಂದ, ಸುಗ್ರೀವ, ಋಷಭ, ಅಂಗದ ಮತ್ತು ದ್ವಿವಿದ– ಈ ವಾನರರನ್ನು ಥಳಿಸಿ ಹಣ್ಣುಗಾಯಿ ನೀರುಗಾಯಿ ಮಾಡಿದನು. ರಾಮ–ಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಮೇಲೂ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಸುರಿಸಿದನು. ಆಗ ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ:

ಸ್ವಯಂಭುವಾ ದತ್ತವರೋ ಮಹಾತ್ಮಾ ಸಮಾಹಿತೋಽನ್ತರ್ಹಿತಭೀಮಕಾಯಃ ।
ಕಥಂ ತು ಶಕ್ಯೋ ಯುಧಿ ನಷ್ಟದೇಹೋ ನಿಹಂತುಮದ್ಯೇಂದ್ರಜಿದುದ್ಯತಾಸ್ತ್ರಃ ॥೯॥

"ಮತ್ತೆ ಈಗ ಈ ರಾಕ್ಷಸಾಧಿಪತಿಯು, ಇಂದ್ರನ ಶತ್ರುವು, ಮಹತ್ವದ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರದ ಬಲದಿಂದ ವಾನರಸೈನ್ಯವನ್ನು ಮಣ್ಣುಮುಕ್ಕಿಸಿದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು ತೀಕ್ಷ್ಣ

ಬಾಣಗಳಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಈ ಮಹಾತ್ಮನಿಗೆ ವರವನ್ನಿತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಈ ರಾಕ್ಷಸನು ತನ್ನ ಪ್ರಚಂಡ ಶರೀರವು ಕಾಣದಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಮಾಯಾವೀ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಯುದ್ಧವಾಡು ತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅದೃಶ್ಯನಾಗಿ ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಲಿರುವ ಈ ಇಂದ್ರಜಿತುವನ್ನು ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಇಂದು ವಧಿಸುವದೆಂತು?" ಈ ಪರಿಯಾಗಿ ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ನುಡಿದನು.

ಯದ್ಧಕಾಂಡ/೮೦

ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ವಧಿಸುವ ಪಣವನ್ನು ತೊಟ್ಟ ಇಂದ್ರಜಿತು ಕಲ್ಲುಮಳೆ ಸುರಿಸಿದಂತೆ ಬಾಣಗಳ ಮಳೆಗರೆದನು. ಈ ಸಂದರ್ಭದ ಉಲ್ಲೇಖವು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಇದೆ.

ಸ ರಾಮಂ ಸೂರ್ಯಸಂಕಾಶೈಃ ಶರೈರ್ದತ್ತವರೈರ್ಭೃಷಮ್ ।
ವಿವ್ಯಾಧ ಸಮರೇ ಕ್ರುದ್ಧಃ ಸರ್ವಗಾತ್ರೇಷು ರಾವಣಿಃ ॥೨೮॥

ಕೋಪಾವಿಷ್ಟನಾದ ಆ ರಾವಣಪುತ್ರನು ವರವಾಗಿ ಪಡೆದ ಸೂರ್ಯನಷ್ಟು ಪ್ರಖರವಾದ ಬಾಣಗಳಿಂದ ರಾಮನ ಸರ್ವಾಯವಗಳನ್ನೂ ಭೇದಿಸಿದನು.

ಯುದ್ಧಕಾಂಡ/೮೫

"ಇಂದ್ರಜಿತು ಸೀತೆಯನ್ನು ವಧಿಸಿದನು" ಎಂಬ ಹನುಮಂತನ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕ್ಷಣವೇ ರಾಮನು ಎಚ್ಚರತಪ್ಪಿದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಈ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ನಂಬಿರಲಿಲ್ಲ. ವಾನರರ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಕುಗ್ಗಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಇಂರಜಿತುವು ಈ ಮಾಯಾವೀ ಜಾಲವನ್ನು ಹೂಡಿರಬಹುದೆಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಅನಿಸಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು. ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಮತ್ತು ವಿಭೀಷಣರು ಹಲವಾರು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ರಾಮನಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿದರು. ನಿಕುಂಭಿಲಾ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೋಮ ಮಾಡಲು ಹೋದ ಇಂದ್ರಜಿತುವಿನ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಲು ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ತತ್‌ಕ್ಷಣ ಕಳುಹಿಸಬೇಕೆಂದು ವಿಭೀಷಣನು ರಾಮನಿಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು. ಒಮ್ಮೆ ಇಂದ್ರಜಿತುವು ಈ ಹವನವನ್ನು ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸಿದರೆ, ಆತನು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ವಧಿಸುವನೆಂಬ ನಿಜವಾದ ಭೀತಿಯು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಕಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಇಂದ್ರಜಿತುವು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರವನ್ನೂ ಮತ್ತು ಇಚ್ಛೆಯನುಸಾರವಾಗಿ ಚಲಿಸುವ ಅಶ್ವಗಳನ್ನೂ

ಪಡೆದಿದಾನೆಂಬುದು ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಹೀಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಆತನು ಇಂದ್ರಜಿತುವು ಪಡೆದ ವರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ರಾಮನಿಗೆ:

ನಿಕುಂಭಿಲಾಮಸಂಪ್ರಾಪ್ತಮಕೃತಾಗ್ನಿಂ ಚ ಯೋ ರಿಪುಃ ।
ತ್ವಾಮಾತತಾಯಿನಂ ಹವ್ಯಾದಿಂದ್ರಶತೋ ಸ ತೇ ವಧಃ ॥೧೪॥
ವರೋ ದತ್ತೋ ಮಹಾಬಾಹೋ ಸರ್ವಲೋಕೇಶ್ವರೇಣ ವೈ ।
ಇತ್ಯೇವಂ ವಿಹಿತೋ ರಾಜನ್ವಧಸ್ತಸ್ಯೈಷ ಧೀಮಂತಃ ॥೧೫॥

"ಎಲೈ ಇಂದ್ರಜಿತುವೇ, ನೀನು ನಿಕುಂಭಿಲಾಗೆ ಹೋಗಿ ಹವನವನ್ನು ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸುವ ಮೊದಲು, ಯಾವ ಶತ್ರುವು ಶಸ್ತ್ರ ಧರಿಸಿದ ನಿನ್ನೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವನೋ ಆತನಿಂದ ನಿನ್ನ ವಧೆಯಾಗುವದು ಎಂಬ ವರವನ್ನು ಸರ್ವಲೋಕಾಧಿಪತಿಯಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಆತನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಬುದ್ಧಿವಂತನಾದ ಇಂದ್ರಜಿತುವಿನ ವಧೆಯು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿಯೇ ನಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿದೆ" ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದನು.

ಸ್ವಂತದ ವಧೆಯು ವರದ ವಿಷಯವಾಗಲಾರದು. ತನ್ನ ವಧೆಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಯಾರೂ ವರವನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ. "ನಿನ್ನ ವಧೆಯು ಈ ರೀತಿ ನಡೆಯಲಿರುವದು" ಎಂಬ ಅಭದ್ರವಾಣಿಯು, ಪ್ರಸನ್ನನಾದ ದೇವತೆಯಿಂದ ಉಚ್ಚರಿಸಲ್ಪಡವದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಈ ವರದ ಸಮರ್ಪಕತೆಯನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವದು ಹೇಗೆ? ಎಂಬುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗುವದು. ಇಲ್ಲಿ ಈ ವರದಂತೆ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ. ವಿಶಿಷ್ಟ ಸನ್ನಿವೇಶವಿರುವಾಗ ಮಾತ್ರ ವಧೆಯಾಗುವದು; ಹೊರತು ವಧೆಯಾಗಲಾರದು. 'ಈ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಇರದೇ ಇದ್ದಾಗ ಅಮರತ್ವ' ಎಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಇದೇ ರೀತಿಯ ಒಂದು ವರವನ್ನು ಸುಂದೋಪಸುಂದರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು.

ಈ ವರದ ಬಾಬತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾಚಿತ ಇಲ್ಲವೇ ಅಯಾಚಿತ ಶಬ್ದಗಳು ಸರಿಹೋಗುವದಿಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮದೇವ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಜಿತು ಇವರಲ್ಲಿಯ ಇಂದ್ರನ ಬಿಡುಗಡೆಯ ಮಾತುಗಳು ಕೇವಲ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕವಾಗಿ ಕೊಡತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಮಟ್ಟದವಾಗಿವೆ. ಇಂದ್ರನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಲು ನೀನು ಏನು ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಬೇಡುವೆ?– ಎಂದು ಸ್ವತಃ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಮೇಘನಾದನಿಗೆ ಬೇಡುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಆಗ ಮೇಘನಾದನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಮರತ್ವವನ್ನು ಬೇಡಿದನು; ಆದರೆ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಾಸವಿದ್ದ ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಗೂ ಪೂರ್ಣ ಅಮರತ್ವವು ಸಿಗಲಾರದು

ಎಂದು ಅರಿತುಕೊಂಡ ನಂತರ ಮೇಘನಾದನು 'ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಸನ್ನಿವೇಶ, ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ನನಗೆ ಮರಣವು ಬರಬೇಕು; ಅನ್ಯಥಾ ಅಮರತ್ವವಿರಬೇಕು' ಎಂಬ ಕರಾರುವಾಕ್ಕಾದ ವರವನ್ನು ಎರಡನೆಯ ಬೇಡಿಕೆಯಾಗಿಟ್ಟನು. ಹೀಗೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನನ್ನು ಮಾತಿನ ಕಟ್ಟು–ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಿಸಿ ತನಗೆ ಇಷ್ಟವಿದ್ದ ವರವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡನು.

ಎಲ್ಲರಂತೆ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಿ, ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸಿ ವರಗಳನ್ನು ಯಾಚಿಸುವ, ರೂಢವಾಗಿದ್ದ ಪ್ರಕಾರವು ಮೇಘನಾದನಿಗೆ ಹಿಡಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಸ್ವಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ವರಗಳನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಜಾಜ್ವಲ್ಯ ಅಹಂಕಾರವು ಆತನಲ್ಲಿತ್ತು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ 'ಮದಾಯತ್ತಂ ತು ಪೌರುಷಮ್' ಎಂಬ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿಯ ಕರ್ಣನ ಉದ್ಗಾರದ ನೆನಪಾಗುತ್ತದೆ.

೬೬. ಸೂರ್ಯ < ಮೇರು
ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೩೫

ರಾಮನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಅಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಯು ಹನುಮಂತನ ಬಾಲ್ಯಾವಸ್ಥೆಯ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಅರುಹುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಹನುಮಂತನ ಬಲವು ರಾವಣ, ವಾಲಿಯರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದದ್ದು ಎಂಬ ವಿಶ್ವಾಸ ರಾಮನದಾಗಿತ್ತು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಹನುಮಂತನಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸದ್ಗುಣಗಳು ಸೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದವು. ಅವನು ಶೌರ್ಯ, ದಕ್ಷತೆ, ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆ, ರಾಜನೀತಿ, ರಾಜಕೀಯ ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಸಾಧ್ಯಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ನೈಪುಣ್ಯ, ಪರಾಕ್ರಮ, ಪ್ರಭಾವ ಇತ್ಯಾದಿ ಗುಣಗಳ ಖಣಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಹನುಮಾನನ ಬಗ್ಗೆ ರಾಮನಿಗೆ ವಿಲಕ್ಷಣವಾದ ಆದರಭಾವವು ಇದ್ದುದರಿಂದ ಆತನ ಬಾಲ್ಯವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವ ತವಕ ರಾಮನಿಗೆ ಉಂಟಾಗಿತ್ತು.

ಅಗಸ್ತ್ಯ ಮುನಿಯು ರಾಮನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ: "ಹೇ ರಘುವಂಶ ತಿಲಕೋತ್ತಮನೇ, ಬಲ, ಗತಿ ಮತ್ತು ಮತಿ ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹನುಮಾನನಿಗೆ ಸರಿಸಮಾನರು ಯಾರೊಬ್ಬರೂ ಇಲ್ಲ. 'ಹನುಮಾನನು ಬಲಶಾಲಿಯಿದ್ದರೂ ತನ್ನ ಸ್ವ–ಬಲವನ್ನು ಅರಿಯಲಾರನು'– ಈ ರೀತಿಯ ಶಾಪವು ಆತನಿಗಿತ್ತು. ಹನುಮಾನನ ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿಯ ಪರಾಕ್ರಮಗಳು ಅತುಲನೀಯವಾಗಿವೆ."

ಸೂರ್ಯದತ್ತವರಸ್ವರ್ಣಃ ಸುಮೇರುರ್ನಾಮ ಪರ್ವತಃ ॥೧೯॥

ಸೂರ್ಯನ ವರದಿಂದ ಸುವರ್ಣರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದ ಸುಮೇರು ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಹನುಮಂತನ ಪಿತನಾದ ಕೇಸರಿಯು ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಅಂಜನಿ ಯೊಡನೆ ವಾಸವಿದ್ದನು. ಒಮ್ಮೆ ಅಂಜನಿಯು ಹಣ್ಣುಹಂಪಲುಗಳನ್ನು ತರಲು ವನಕ್ಕೆ ಹೋದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ಹಸಿವೆಯಿಂದ ವ್ಯಾಕುಲನಾದ ಹನುಮಾನನು ಅದೇ ಉದಯಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಫಲವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಅದನ್ನು ಹಿಡಿಯ ಲೆಂದು ಆಕಾಶದತ್ತ ನೆಗೆದನು. ಆತನ ವೇಗವನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದ ದೇವತೆಗಳು ಆಶ್ಚರ್ಯಭರಿತರಾದರು.

ಸೂರ್ಯನು ಮೇರುಪರ್ವತಕ್ಕೆ ವರವನ್ನು ಏಕೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನೆಂಬುದರ ಸರಿಯಾದ ಮಾಹಿತಿ ಇಲ್ಲ. ವರ ದೊರೆತ ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾತ್ರ ಇದೆ.

೬೭. ಇಂದ್ರ < ಹನುಮಾನ
ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೩೬

ಅನೇಕ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಹಲವಾರು ವರಗಳು ಹನುಮಾನನಿಗೆ ದೊರೆತ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಅಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಯು ರಾಮನಿಗೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಅತಿವೇಗದಿಂದ ಆಕಾಶದತ್ತ ನೆಗೆದು ಸೂರ್ಯನ ಸಮೀಪ ಹನುಮಂತನು ಬರುತ್ತಿರುವದನ್ನು ಕಂಡು ರಾಹುವಿಗೆ ಬಲು ಸಿಟ್ಟುಬಂದಿತು. ಇಂದ್ರನ ಬಳಿ ಹೋಗಿ ಆತನು ಇಂತೆಂದನು: "ನನ್ನ ಹಸಿವೆಯನ್ನು ನೀಗಿಸಲು ನನಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದ ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರರನ್ನು ನೀನು ಮತ್ತೆ ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಕೊಡಲಿರುವ ಅರ್ಥವೇನು? ನಾನು ಈ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯ ದಿನದಂದು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ನುಂಗುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಬಂದಿರುವಾಗ ಈ ಬೇರೆ ರಾಹುವು ಆತನನ್ನು ಮುತ್ತಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ." ರಾಹುವಿನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಇಂದ್ರನು ಗೊಂದಲಕ್ಕೀಡಾದನು. ಆತನು ರಾಹುವನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಸೂರ್ಯನತ್ತ ನಡೆದನು. ರಾಹುವನ್ನು ಕಂಡ ಕ್ಷಣವೇ ಹನುಮಾನನು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ರಾಹುವಿನ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿದನು. ಆಗ ಭಯಗೊಂಡ ರಾಹುವು ಇಂದ್ರನ ನೆರವನ್ನು ಕೋರಿದನು. ಕೋಪಗೊಂಡ ಇಂದ್ರನು ಹನುಮಾನನ ಮೇಲೆ ವಜ್ರಪ್ರಹಾರ ಮಾಡಿದನು. ಹನುಮಾನನ ಗದ್ದಕ್ಕೆ ಪೆಟ್ಟು ತಗಲಿ ಆತನು ಪರ್ವತದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಜ್ಞೆ ತಪ್ಪಿ ಬಿದ್ದನು. ವಜ್ರಾಯುಧದ ಏಟಿನಿಂದ ನರಳುತ್ತಿರುವ ತನ್ನ ಮಗನನ್ನು ಕಂಡು ವಾಯುವಿಗೆ ಇಂದ್ರನ ಮೇಲೆ ಕೋಪವುಂಟಾಯಿತು. ವಾಯುವು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿಯ ತನ್ನ ಸಮಚಾರವನ್ನೇ ನಿಲ್ಲಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ತನ್ನ ಪುತ್ರನನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಒಂದು ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತನು. ಈ ರೀತಿ ವಾಯುವು ಕ್ರೋಧಿತನಾದ

ಕಾರಣ ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಮಾತ್ರರ ಉಸಿರಾಟವು ಕಠಿಣವಾಗಿ ಬದುಕಿರುವದೇ ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಆಗ ಗಂಧರ್ವ, ದೇವ, ಅಸುರ ಹಾಗೂ ಮಾನವರು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನತ್ತ ಧಾವಿಸಿದರು; ತಮ್ಮ ದುರವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಆತನ ಮುಂದೆ ತೋಡಿಕೊಂಡು ಸಂಕಟ ನಿವಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅವರೊಡನೆ ವಾಯುವಿದ್ದಲ್ಲಿಗೆ ತೆರಳಿದನು. ಪ್ರಜ್ಞೆತಪ್ಪಿದ ಪುತ್ರನನ್ನು ತೊಡೆಯಮೇಲೆ ಇರಿಸಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತ ವಾಯುವನ್ನು ಕಂಡು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕನಿಕರವುಂಟಾಯಿತು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ದರ್ಶನ ವಾದೊಡನೆ ವಾಯುವು ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರ ಹಾಕಿದನು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಹನುಮಾನನ ಮೈಮೇಲೆ ಕೈ ಆಡಿಸಿದ ತಕ್ಷಣ ಆತನು ಚೇತರಿಸಿಕೊಂಡನು. ಆಗ ವಾಯುವು ತನ್ನ ಸಂಚಾರವನ್ನು ಪುನಃ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು. ಎಲ್ಲ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೂ ಆನಂದವಾಯಿತು.

ವಾಯುವಿನ ಹಿತವನ್ನು ಕೋರುವ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದನು: "ಹೇ ಇಂದ್ರ, ಅಗ್ನಿ, ವರುಣ ದೇವತೆಗಳಿರಾ, ಹೇ ಶಿವಾ, ಕುಬೇರ, ಪ್ರಭೃತಿ ದೇವತೆಗಳಿರಾ, ನೀವು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಅರಿತಿರುವಿರಿ. ಆದರೂ ನಾನು ನಿಮಗೆ ಒಂದು ಹಿತದ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಬಯಸುತ್ತೇನೆ. ಈ ಬಾಲಕನಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಒಂದು ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ವಾಯುವಿಗೆ ಸಂತೋಷವೆನಿಸುವಂತೆ ನೀವು ಹನುಮಾನನಿಗೆ ವರಗಳನ್ನು ಕರುಣಿಸಿರಿ!"

ತತಃ ಸಹಸ್ರನಯನಃ ಪ್ರೀತಿಯುಕ್ತಃ ಶುಭಾನನಃ ।
ಕುಶೇಶಯಮಯೀಂ ಮಾಲಾಮುತ್ಕ್ಷಿಪ್ಯೇದಂ ವಚೋಽಬ್ರವೀತ್ ॥೧೦॥
ಮತ್ಕರೋತ್ಸೃಷ್ಟವಜ್ರೇಣ ಹನುರಸ್ಯ ಯಥಾ ಹತಃ ।
ನಾಮ್ನಾ ವೈ ಕಪಿಶಾರ್ದೂಲೋ ಭವಿತಾ ಹನುಮಾನಿತಿ ॥೧೧॥
ಅಹಮಸ್ಯ ಪ್ರದಾಸ್ಯಾಮಿ ಪರಮಂ ವರಮದ್ಭುತಮ್ ।
ಇತಃಪ್ರಭೃತಿ ವಜ್ರಸ್ಯ ಮಮಾವಧ್ಯೋ ಭವಿಷ್ಯತಿ ॥೧೨॥

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಂತೋಷಗೊಂಡ, ಶುಭಕರನಾದ, ಸಹಸ್ರನೇತ್ರ ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ಸುವರ್ಣಕಮಲದ ಮಾಲೆಯನ್ನು ತೆಗೆದು ಹನುಮಾನನಿಗೆ ತೊಡಿಸಿ ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದನು: "ನನ್ನ ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದ ಈತನ ಗದ್ದವು ಭಗ್ನವಾಗಿದೆ. ಇಂದಿನಿಂದ ಈ ಕಪಿಶ್ರೇಷ್ಠನು ಹನುಮಾನನೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಖ್ಯಾತಿಗೊಳ್ಳುವನು.

ನಾನು ಒಂದು ಅದ್ಭುತ ವರವನ್ನು ಈತನಿಗೆ ಕೊಡುವೆನು. ಇನ್ನುಮೇಲೆ ನನ್ನ ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದ ಈತನ ವಧೆಯಾಗಲಾರದು.'

ಇದು 'ಅಯಾಚಿತ' ವರವಾಗಿದೆ.

೬೮. ಸೂರ್ಯ < ಹನುಮಾನ

ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೩೬

ಅನೇಕ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಹನುಮಂತನಿಗೆ ಹಲವು ವರಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದವು. ಈ ವರಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಅಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಯು ರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ವರ ಕ್ರಮಸಂಖ್ಯೆ ೬೭, ಇಂದ್ರ < ಹನುಮಾನ– ಪರಿಶೀಲಿಸಿ.

ಮಾರ್ತಂಡಸ್ತ್ವಬ್ರವೀತ್ತತ್ರ ಭಗವಾಂಸ್ತಿಮಿರಾಪಹಃ ।
ತೇಜಸೋಽಸ್ಯ ಮದೀಯಸ್ಯ ದದಾಮಿ ಶತಿಕಾಂ ಕಲಾಮ್ ॥೧೩॥
ಯದಾ ಚ ಶಾಸ್ತ್ರಾಣ್ಯಧ್ಯೇತುಂ ಶಕ್ತಿರಸ್ಯ ಭವಿಷ್ಯತಿ ।
ತದಾಸ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಂ ದಾಸ್ಯಾಮಿ ಯೇನ ವಾಗ್ಮೀ ಭವಿಷ್ಯತಿ ॥
ನ ಚಾಸ್ಯ ಭವಿತಾ ಕಶ್ಚಿತ್ಸದೃಶಃ ಶಾಸ್ತ್ರದರ್ಶನೇ ॥೧೪॥

ಭಗವಾನ ಸೂರ್ಯನು ಹನುಮಾನನಿಗೆ ಇಂತೆಂದನು: "ನಾನು ನನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನ ನೂರನೆಯ ಒಂದು ಅಂಶವನ್ನು ನಿನಗೆ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ನೀನು ಶಾಸ್ತ್ರಾಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವ ಸಮಯ ಒದಗಿದಾಗ ನಾನು ಸಕಲಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ ನಿನಗೆ ಅರ್ಪಿಸುವೆ; ನೀನು ಅದರಿಂದ ಖ್ಯಾತ ಭಾಷಣಕಾರನಾಗುವೆ; ನಿನಗೆ ಸರಿಸಮಾನರು ಯಾರೂ ಇರಲಾರರು."

ಇದು 'ಅಯಾಚಿತ' ವರವಾಗಿದೆ.

೬೯. ವರುಣ < ಹನುಮಾನ

ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೩೬

ಅನೇಕ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಹನುಮಾನನು ಹಲವು ವರಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡನು. ಅವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಯು ರಾಮನಿಗೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಇಂದ್ರ < ಹನುಮಾನ, ವರ ಕ್ರಮಾಂಕ ೬೭– ನೋಡಿ.

ವರುಣಶ್ಚ ವರಂ ಪ್ರಾದಾನ್ನಾಸ್ಯ ಮೃತ್ಯುರ್ಭವಿಷ್ಯತಿ ।
ವರ್ಷಾಯುತಶತೇನಾಪಿ ಮತ್ಪಾಶಾದುದಕಾದಪಿ ॥೧೫॥

ವರುಣನು, "ಹತ್ತು ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಆವರ್ತನಗಳು ನೂರು ಸಲ ಕಳೆದುಹೋದರೂ ನನ್ನ ಪಾಶದಿಂದ ಅಥವಾ ನೀರಿನಿಂದ ಹನುಮಾನನ ಮೃತ್ಯುವಾಗಲಾರದು" ಎಂದು ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.

ಇದು 'ಅಯಾಚಿತ' ವರವಾಗಿದೆ.

೭೦. ಯಮ < ಹನುಮಾನ

ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೩೬

ಅನೇಕ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಹನುಮಾನನಿಗೆ ಹಲವು ವರಗಳು ದೊರೆತವು. ಅವುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಅಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಯು ರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಇಂದ್ರ < ಹನುಮಾನ, ವರ ಕ್ರಮಾಮಕ ೬೭– ನೋಡಿ.

ಯಮೋ ದಂಡಾದವಧ್ಯತ್ವಮರೋಗತ್ವಂ ಚ ದತ್ತವಾನ್ ।
ವರಂ ದದಾಮಿ ಸಂತುಷ್ಟ ಅವಿಷಾದಂ ಚ ಸಂಯುಗೇ ॥೧೬॥

ಯಮನು ಹನುಮಾನನಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಆರೋಗ್ಯ ಹಾಗೂ ಯಮದಂಡದಿಂದ ಸಹ ಮರಣವು ಬಾರದೆಂಬ ವರವನ್ನಿತ್ತನು. ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಈತನಿಗೆ ದಣಿವು ಆಗಲಾರದು! ಎಂದೂ ನುಡಿದನು.

ಇದು 'ಅಯಾಚಿತ' ವರವಾಗಿದೆ.

೭೧. ಕುಬೇರ < ಹನುಮಾನ

ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೩೬

ಇಂದ್ರ < ಹನುಮಾನ, ವರ ಕ್ರಮಾಂಕ ೬೭– ನೋಡಿ.

ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಹನುಮಾನನಿಗೆ ಅನೇಕ ವರಗಳು ದೊರೆತವೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಅಗಸ್ತ್ಯ ಮುನಿಯು ರಾಮನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಗದೇಯಂ ಮಾಮಿಕಾ ನೈನಂ ಸಂಯುಗೇಷು ವಧಿಷ್ಯತಿ ।
ಇತ್ಯೇವಂ ಧನದಃ ಪ್ರಾಹ ತದಾ ಹ್ಯೇಕಾಕ್ಷಿ ಪಿಂಗಲಃ ॥೧೭॥

"ಈ ನನ್ನ ಗದೆಯಿಂದ ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಹನುಮನನ ವಧೆಯಾಗಲಾರದು!" ಎಂಬ ವರವನ್ನು ಏಕಾಕ್ಷ ಪಿಂಗಲ ಕಣ್ಣಿನ ಕುಬೇರನು ಕೊಟ್ಟನು.

ಇದು 'ಅಯಾಚಿತ' ವರವಾಗಿದೆ.

೭೨. ಶಂಕರ < ಹನುಮಾನ

ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೩೬

ಇಂದ್ರ < ಹನುಮಾನ, ವರ ಕ್ರಮಾಂಕ ೬೭– ನೋಡಿ.

ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಹನುಮಾನನು ಹಲವು ವರಗಳನ್ನು ಪಡೆದನು. ಅವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಯು ರಾಮನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಮತ್ತೋ ಮದಾಯುಧಾನಾಂ ಚ ಅವಧ್ಯೋಯಂ ಭವಿಷ್ಯತಿ ।
ಇತ್ಯೇವಂ ಶಂಕರೇಣಾಪಿ ದತ್ತೋಽಸ್ಯ ಪರಮೋ ವರಃ ॥೧೮॥

"ನನ್ನಿಂದ ಅಥವಾ ನನ್ನ ಆಯುಧಗಳಿಂದ ಈತನ ವಧೆಯಾಗಲಾರದು" ಎಂಬ ಸರ್ವೋತ್ತಮ ವರವನ್ನು ಶಂಕರನು ಹನುಮಾನನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು.

ಇದು 'ಅಯಾಚಿತ' ವರವಾಗಿದೆ.

೭೩. ವಿಶ್ವಕರ್ಮ < ಹನುಮಾನ

ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೩೬

ಇಂದ್ರ < ಹನುಮಾನ, ವರ ಕ್ರಮಾಂಕ ೬೭– ನೋಡಿ.

ಅಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಯು ರಾಮನಿಗೆ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಹನುಮಾನನಿಗೆ ದೊರೆತ ವರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ವಿಶ್ವಕರ್ಮಾ ಚ ದೃಷ್ಟ್ವೇಮಂ ಬಾಲಸೂರ್ಯೋಪಮಂ ಶಿಶುಮ್ ।
ಶಿಲ್ಪಿನಾಂ ಪ್ರವರಃ ಪ್ರಾದಾದ್ವರಮಸ್ಯ ಮಹಾಮತಿಃ ॥೧೯॥
ಮತ್ಕೃತಾನಿ ಚ ಶಸ್ತ್ರಾಣಿ ಯಾನಿ ದಿವ್ಯಾನಿ ತಾನಿ ಚ ।
ತೈರವಧ್ಯತ್ವಮಾಪನ್ನಶ್ಚಿರಜೀವಿ ಭವಿಷ್ಯತಿ ॥೨೦॥

ಬಾಲರವಿಯಂತೆ ಅರುಣಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ ಆ ಕಂದನನ್ನು ಕಂಡು ಶಿಲ್ಪಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಮಹಾಮತಿ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು, "ನನ್ನಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಯಾವ ದಿವ್ಯ ಶಸ್ತ್ರಗಳಿಮದಲೂ ಈ ಹನುಮಾನನ ವಧೆಯಾಗದೆ ಈತನು ಚಿರಂಜೀವಿ ಯಾಗುವನು" ಎಂಬ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.

ಇದು 'ಅಯಾಚಿತ' ವರವಾಗಿದೆ.

೭೪. ಬ್ರಹ್ಮದೇವ < ಹನುಮಾನ
ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೩೬

ಅನೇಕ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಬಹು ವಿಧವಾದ ವರಗಳು ಹನುಮಾನನಿಗೆ ದೊರೆತವೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಅಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಯು ರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ವರ ಕರಮಸಂಖ್ಯೆ ೬೭. ಇಂದರ < ಹನುಮಾನ– ಪರಿಶೀಲಿಸಿ.

ದೀರ್ಘಾಯುಶ್ಚ ಮಹಾತ್ಮಾ ಚ ಬ್ರಹ್ಮಾ ತಂ ಪ್ರಾಬ್ರವೀದ್ವಚಃ ।
ಸರ್ವೇಷಾಂ ಬ್ರಹ್ಮದಂಡಾನಾಮವಧ್ಯೋಽಯಂ ಭವಿಷ್ಯತಿ ॥೨೧॥

ದೀರ್ಘಾಯುವಿದ್ದ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಇಂತೆಂದನು– "ಈ ನಿನ್ನ ಮಗನಾದ ಹನುಮಾನನು ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಅರಿಭಯಂಕರನೆನಿಸುವನು; ಮಿತ್ರರ ಭಯನಿವಾರಕನು; ಇಷ್ಟವಿದ್ದ ರೂಪವನ್ನು ಪಡೆಯುವಂಥವನು; ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ವರ್ತಿಸುವವನು; ಇಷ್ಟವಿದ್ದ ಕಡೆಗೆ ಸಂಚರಿಸುವ ಕ್ಷಮತೆಯುಳ್ಳವನೂ ಆಗಿ ಕೀರ್ತಿ ಹೊಂದುವನು. ಈ ನಿನ್ನ ವಾನರ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪುತ್ರನ ವೇಗವು ಕುಂಠಿತವಾಗಲಾರದು. ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಈತನಿಂದ ರಾವಣನಿಗೆ ಭಯ, ಪೀಡೆ ಹುಟ್ಟಿಸುವಂಥ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಎಸಗುವನು. ಈ ಕಾಯಕಗಳಿಂದ ರಾಮನಿಗೆ ಆನಂದ, ರೋಮಾಂಚನ ವಾಗುವುದು." ಈ ರೀತಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಹನುಮಾನನಿಗೆ ವರ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನ್ನು ವಾಯುವಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಈ ನುಡಿಗಳು ಆಶೀರ್ವಾದ ರೂಪವಾಗಿವೆ.

ಇದು 'ಅಯಾಚಿತ' ವರವಾಗಿದೆ.

೭೫. ರಾಮ < ಸೀತಾ
ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೪೬

ಸೀತೆಯು ಗರ್ಭವತಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಒಮ್ಮೆ ರಾಮನು–

"ಪ್ರಸವಿಸುವ ಸಮಯವು ಈಗ ಸಮೀಪಿಸುತ್ತಿದೆ. ನಿನ್ನ ಬಯಕೆ ಏನಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಹೇಳು!" ಎಂದನು. ಆಗ ಸಂತೋಷಗೊಂಡ ಸೀತೆಯು "ಹೇ ರಾಘವನೇ, ಪವಿತ್ರವಾದ ತಪೋವನಗಳನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸುವ ಹಾಗೂ ಫಲಮೂಲಗಳನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸಿ, ಗಂಗಾತೀರದಲ್ಲಿ ವಾಸವಿದ್ದ ಮಹಾತೇಜಸ್ವೀ ಋಷಿಗಳ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಬಯಕೆ ನನಗಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ರಾತ್ರಿಯನ್ನಾದರೂ ಕಳೆಯಬೇಕೆಂದು ಆಸೆ ನನ್ನದಾಗಿದೆ" ಎಂದಳು ರಾಮನು "ನಾಳೆಯ ದಿನ ಖಚಿತವಾಗಿ ನೀನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವೆ!" ಎಂದು ಸೀತೆಗೆ ಆಶ್ವಾಸನೆಯನ್ನಿತ್ತನು.

ಲೋಕಾಪವಾದವನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡು ಸೀತೆಯ ತ್ಯಗವನ್ನು ಮಾಡುವದೆಂದು ರಾಮನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ತನ್ನ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ಸಹೋದರರಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದನು. ಸೀತೆಯನ್ನು ವನದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ಬರುವ ದುಸ್ತರ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದನು. ರಾಜಾಜ್ಞೆ ಎಂದು ಬಗೆದು ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅದನ್ನು ಅತಿಕಷ್ಟದಿಮದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು. ಸುಮಂತ್ರನು ರಥವನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದಾಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಸಮೀಪಿಸಿ ಹೀಗೆಂದನು–

ತ್ವಯಾ ಕಿಲೈಷ ನೃಪತಿರ್ವರಂ ವೈ ಯಾಚಿತಃ ಪ್ರಭುಃ ।
ನೃಪೇಣ ಚ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾತಮಾಜ್ಞಪ್ತಶ್ಚಾಶ್ರಮಂ ಪ್ರತಿ ॥೭॥
ಗಂಗಾತೀರೇ ಮಯಾ ದೇವಿ ಋಷೀಣಾಮಾಶ್ರಮಾಂಶುಭಾನ್ ।
ಶೀಘ್ರಂ ಗತ್ವಾ ತು ವೈದೇಹಿ ಶಾಸನಾತ್ಪಾರ್ಥಿವಸ್ಯ ನಃ ॥೮॥

"ಋಷಿಗಳ ಆಶ್ರಮದತ್ತ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ನೀನು ರಾಜನ ಬಳಿ ವರವನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಡಿರುವೆ; ಅದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ರಾಜನು ನನಗೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಹೇ ವೈದೇಹಿ, ರಾಜನ ಆಜ್ಞೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಗಂಗಾತೀರದ ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯ ಋಷಿಗಳಿರುವ ಶುಭ ಆಶ್ರಮಗಳಿಗೆ ನಿನ್ನನ್ನು ತಲುಪಿಸುತ್ತೇನೆ."

ರಾಮನು ಕೇಳಿದ ಕಾರಣ ಸೀತೆಯು ತನ್ನ ಬಯಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದಳು. ಆದಕಾರಣ ಇದು 'ಅಯಾಚಿತ' ವರವಾಗಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ವರವೆಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಬಳಸಿದ್ದರೂ ಅದು ಸೀತೆಯ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಗೇಲಿ ಮಾಡಿದಂತಿದೆ; ಅವಳಿಗೆ ಮೋಸ ಮಾಡಿದಂತಿದೆ. ಸೀತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇದು ವರವಾಗಿರದೆ ಶಾಪವೇ ಆಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ.

೭೬. ದೇವ < ನಿಮಿರಾಜ

ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೫೭

ರಾಮನು ನಿಮಿರಾಜನ ಕಥೆಯನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಶಾಪ ಕ್ರಮಸಂಖ್ಯೆ ೫೦, ವಸಿಷ್ಠ < ನಿಮಿರಾಜ– ಪರಿಶೀಲಿಸಿ.

ನಿಮಿರಾಜನು ವಸಿಷ್ಠನ ಶಾಪದಿಂದ ಅಚೇತನಗೊಂಡನು. ಆಗ ನಿಮಿರಾಜನು ಕೈಗೊಂಡ ಧರ್ಮದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಿ ಅಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಋಷಿಗಳು ಆ ಯಾಗವನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿದರು. ಮತ್ತು ರಾಜನ ಕಳೇಬರವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದರು. ಯಜ್ಞವು ಪೂರ್ತಿಗೊಂಡ ನಂತರ ಭೃಗುಮುನಿಯು ಇಂತೆಂದನು:

ಅನಯಿಷ್ಯಾಮಿ ತೇ ಚೇತಸ್ತುಷ್ಟೋಽಸ್ಮಿ ತವ ಪಾರ್ಥಿವ ॥೧೨॥

"ರಾಜನೇ, ನಾನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಆದಕಾರಣ ನಿನ್ನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಚೈತನ್ಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವೆನು."

ಸುಪ್ರೀತಾಶ್ಚ ಸುರಾಂ ಸರ್ವೇ ನಿಮೇಶ್ಚೇತಸ್ತದಾಬ್ರುವನ್ ।
ವರಂ ವರಯ ರಾಜರ್ಷೇ ಕ್ವ ತೇ ಚೇತೋ ನಿರೂಪ್ಯತಾಮ್ ॥೧೩॥
ಏವಮುಕ್ತೇ ಸುರೈಃ ಸರ್ವೈರ್ನಿಮೇಶ್ಚೇತಸ್ತದಾಬ್ರವೀತ್ ।
ನೇತ್ರೇಷು ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ವಸೇಯಂ ಸುರಸುತ್ತಮಾಃ ॥೧೪॥
ತ್ವತ್ಕೃತೇ ಚ ನಿಮಿಷ್ಯಂತಿ ಚಕ್ಷೂಂಷಿ ಪೃಥಿವೀಪತೇ ।
ವಾಯುಭೂತೇನ ಚರತಾ ವಿಶ್ರಾಮಾರ್ಥಂ ಮುಹುರ್ಮುಹುಃ ॥೧೬॥

ಆನಂತರ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಸುಪ್ರಸನ್ನರಾಗಿ ಈ ರೀತಿ ಉದ್ಗರಿಸಿದರು: "ಹೇ ರಾಜರ್ಷಿಯೇ, ನೀನು ವರವನ್ನು ಬೇಡು! ನಿನ್ನ ಚೇತನಾಪ್ರತೀಕವು ಎಲ್ಲಿರುವದೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸು." ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಈ ರೀತಿ ಕೇಲಿದಾಗ ನಿಮಿರಾಜನ ಜೀವಾತ್ಮನು ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದನು: "ಹೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ ದೇವತೆಗಳಿರಾ, ಸಕಲಪ್ರಾಣಿಮಾತ್ರರ ನೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ವಾಸವಿರುವೆ." ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ "ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ನೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನೀನು ವಾಯುರೂಪವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುವೆ! ಮತ್ತು ಈ ರೀತಿ ವಾಯುರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಸಂಚರಿಸುವ ನಿನಗೆ ಆಗಾಗ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಸಿಗಬೇಕೆಂದು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಮಾತ್ರರ ಕಣ್ಣುಗಳೂ ಸತತ ಎವೆಯಿಕ್ಕುತ್ತಿರುವವು."

ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದು ದೇವತೆಗಳು ಮರಳಿದರು. ನಿಮಿರಾಜನಿಗೆ ಪುತ್ರನಾಗಬೇಕೆಂದು ಋಷಿಗಳು ಆತನ ಚೇತನವಿಲ್ಲದ ದೇಹವನ್ನು 'ಅರಣಿ' ಎಂದು ಪ್ರಯೋಜಿಸಿ ಮಂತ್ರ ಸಹಿತವಾಗಿ ಹೋಮಪೂರ್ವಕವಾಗಿ, ತಮ್ಮ ಬಲದಿಂದ ಅದನ್ನು ಉಜ್ಜಿದರು. ಹೀಗೆ ಅರಣಿಯ ಮಂಥನವು ಒಬ್ಬ ಮಹಾಪುರುಷನು ಪ್ರಕಟನಾದನು. ಹೀಗೆ ಮಂಥನಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಈತನು ಉದ್ಭವಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಆತನಿಗೆ 'ಮಿತಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಮದಿತು.

ಇದು 'ಅಯಾಚಿತ' ವರವಾಗಿದ್ದು ದೇಹವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದ ಜೀತಾತ್ಮಕ್ಕೆ ಈ ವರದು ದೊರೆತಿದೆ.

೭೭. ರುದ್ರ < ಮಧುದೈತ್ಯ
ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೬೧

ರಾಮನು ಚ್ಯವನ, ಭಾರ್ಗವ ಮುಂತಾದ ಋಷಿಗಳನ್ನು ಅತಿ ಆದರದಿಂದ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡನು; ಮತ್ತು ಆಗಮನದ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಕೇಳಿದನು. ಆಗ ಅವರು ರಾಮನಿಗೆ ಲವಣಾಸುರನಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಆಗುತ್ತಿದ್ದ ಪೀಡೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿ, ಋಷಿಗಳ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು.

ಕೃತಯುಗದಲ್ಲಿ ದಿತಿ ಕುಲದಲ್ಲಿ 'ಮಧು' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಒಬ್ಬ ಮಹಾದೈತ್ಯನಾಗಿ ಹೋದನು. ಆತನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಮತ್ತು ದಯಾಳುವಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಅವನೊಡನೆ ದೇವತೆಗಳು ಮಿತ್ರರಾದರು.

ಸ ಮಧುರ್ವೀರ್ಯಸಂಪನ್ನೋ ಧರ್ಮಂ ಚ ಸುಸಮಾಹಿತಃ ।
ಬಹುಮಾನಾಚ್ಚ ರುದ್ರೇಣ ದತ್ತಸ್ತಸ್ಯಾದ್ಭುತೋ ವರಃ ॥೫॥
ಶೂಲಂ ಶೂಲಾದ್ವಿನಿಷ್ಕೃಷ್ಯ ಮಹಾವೀರ್ಯಂ ಮಹಾಪ್ರಭಮ್ ।
ದದೌ ಮಹಾತ್ಮಾ ಸುಪ್ರೀತೋ ವಾಕ್ಯಂ ಚೈತದುವಾಚ ಹ ॥೬॥
ತ್ವಯಾಯಮತುಲೋ ಧರ್ಮೋ ಮತ್ಪ್ರಸಾದಕರಃ ಕೃತಃ ।
ಪ್ರೀತ್ಯಾ ಪರಮಯಾ ಯುಕ್ತೋ ದದಾಮ್ಯಾಯುಧಮುತ್ತಮಮ್ ॥೭॥
ಯಾವತ್ಸುರೈಶ್ಚ ವಿಪ್ರ ಶ್ಚ ವಿರುಧ್ಯೇರ್ಮಹಾಸುರ ।
ತಾವಚ್ಛೂಲಂ ತವೇದಂ ಸ್ಯಾದನ್ಯಥಾ ನಾಶಮೇಷ್ಯತಿ ॥೮॥
ಯಶ್ವ ತ್ವಾಮಭಿಯುಂಜೀತ ಯುದ್ಧಾಯ ವಿಗತಜ್ವರಃ ।
ತಂ ಶೂಲೋ ಭಸ್ಮಸಾತ್ಕೃತ್ವಾ ಪುನರೇಷ್ಯತಿ ತೇ ಕರಮ್ ॥೯॥

ಮಧುದೈತ್ಯನು ಪರಮವೀರನೂ, ಬುದ್ಧಿವಂತನೂ, ಧರ್ಮನಿಷ್ಠನೂ ಆಗಿದರಿಂದ ಆತನನ್ನು ಬಹುಮಾನಿಸಲು ರುದ್ರನು ಅವನಿಗೆ ಅದ್ಭುತವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ರುದ್ರನು ತನ್ನ ಶೂಲದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಚಂಡ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಶೂಲವನ್ನು ಹೊರತೆಗೆದು ಮಧುದೈತ್ಯನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದನು. ರುದ್ರನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ನಂತರ ನುಡಿದದ್ದೇನೆಂದರೆ, "ನಾನು ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳ್ಳುವಂತಹ ಕಾಯಕವನ್ನು ನೀನು ಮಾಡಿರುವೆ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಈ ಆಯುಧವನ್ನು ನಿನಗೆ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತೇನೆ. ಆದರೆ ಹೇ ಮಹಾ ಅಸುರನೇ, ನೀನು ದೇವತೆ ಹಾಗೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೊಡನೆ ವಿರೋಧವನ್ನು ಮಾಡದೇ ಇರುವವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಈ ಶೂಲವು ನಿನ್ನ ವಶದಲ್ಲಿ

ಉಳಿಯುವುದು ವಿರೋಧ ಮಾಡಿದ ಕ್ಷಣವೇ ಈ ಶೂಲವು ಇಲ್ಲದಂತಾಗುವುದು. ನಿರ್ಭಯತೆಯಿಂದ ಯಾರಾದರೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಆಹ್ವಾನಿಸಿದರೆ ಈ ಶೂಲವು ಅವರನ್ನು ಸುಟ್ಟುಹಕಿ ಮರಳಿ ನಿನ್ನ ಕೈ ಸೇರುವದು.''

ಏವಂ ರುದ್ರಾದ್ವರಂ ಲಬ್ಧ್ವಾ ಭೂಯ ಏವ ಮಹಾಸುರಃ ।
ಪ್ರಣಿಪತ್ಯ ಮಹಾದೇವಂ ವಾಕ್ಯಮೇತದುವಾಚ ಹ ॥೧೦॥
ಭಗವನ್ಮಮ ವಂಶಸ್ಯ ಶೂಲಮೇತದನುತ್ತಮಮ್ ।
ಭವೇತ್ತು ಸತತಂ ದೇವ ಸುರಾಣಾಮೀಶ್ವರೋ ಹ್ಯಸಿ ॥೧೧॥

ರುದ್ರನಿಂದ ವರವನ್ನು ಪಡೆದ ನಂತರ ಮಧುದೈತ್ಯನು ಮಹಾದೇವನಿಗೆ ವಂದಿಸಿ ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದನು: ''ಹೇ ಭಗವಂತನೇ, ನೀವು ದೇವತೆಗಳ ಒಡೆಯ ರಾಗಿರುವಿರಿ; ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಶೂಲವು ನನ್ನ ವಂಶದಲ್ಲಿಯೇ ಇರಬೇಕು.''

ಪ್ರತ್ಯುವಾಚ ಮಹಾದೇವೋ ನೈತದೇವಂ ಭವಿಷ್ಯತಿ ॥೧೨॥
ಮಾ ಭೂತ್ತೇ ವಿಫಲಾ ವಾಣೀ ಮತ್ಪ್ರಸಾದಕೃತಾ ಶುಭಾ ।
ಭವತಃ ಪುತ್ರಮೇಕಂ ತು ಶೂಲಮೇತದ್ಭವಿಷ್ಯತಿ ॥೧೩॥
ಯಾವತ್ಕರಸ್ಥಃ ಶೂಲೋಽಯಂ ಭವಿಷ್ಯತಿ ಸುತಸ್ಯ ತೇ ।
ಅವಧ್ಯಃ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ಶೂಲಹಸ್ತೋ ಭವಿಷ್ಯತಿ ॥೧೪॥

ಸುರಶ್ರೇಷ್ಠ ಶಂಕರನು ಆ ಮಧುದೈತ್ಯನಿಗೆ– ''ಈ ನೀತಿ ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಆಗಲಾರದು! ಹೀಗಿದ್ದರೂ ನಾನು ಪ್ರಸನ್ನಗೊಂಡಿರುವದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಶುಭೇಚ್ಛೆಯನ್ನು ವ್ಯರ್ಥಗೊಳಿಸಲಾರೆನು. ನಿನ್ನ ಒಬ್ಬ ಪುತ್ರನ ಬಳಿ ಈ ಶೂಲವು ಉಳಿಯುವದು. ನಿನ್ನ ಪುತ್ರನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಶೂಲವಿರುವವರೆಗೆ ನಿನ್ನ ಶೂಲ ಪಾಣಿಯಾದ ಪುತ್ರನನ್ನು ಯಾರೂ ವಧಿಸಲಾರರು!'' ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದನು.

ಮಧುದೈತ್ಯನು ಇಹಲೋಕವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವರುಣಲೋಕಕ್ಕೆ ತೆರಳುವಾಗ ಆ ಶೂಲವನ್ನು ಲವಣನೆಂಬ ಆತನ ಮಗನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಆ ಶೂಲದ ಅದ್ಭುತ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಲವಣನು ಮೂರು ಲೋಕದವರಿಗೂ, ಅದರಲ್ಲೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಚರಿಸುವವರನು ಪೀಡಿಸಹತ್ತಿದನು. ಶತ್ರುಘ್ನನು ಲವಣಾಸುರನನ್ನು ವಧಿಸಿದನಂತರ ಆ ಶೂಲವು ರುದ್ರನ ಬಳಿ ಮರಳಿಹೋಯಿತು.

ಇದು 'ಅಯಾಚಿತ' ವರವಾಗಿದೆ. ಮಧುದೈತ್ಯನಿಗೆ ರುದ್ರನಿಂದ ಅನುಗ್ರಹರೂಪವಾಗಿ ಈ ಶೂಲವು ದೊರೆಯಿತು. ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು 'ವರ' ಎಂಬ

ಶಬ್ದವನ್ನು ಬಳಸಿದ್ದಾನೆ. ಲವಣನಿಗೆ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ಶೂಲವು ದೊರಕಿತ್ತು. ಆದರೆ ಲವಣನ ದುಷ್ಟವರ್ತನೆಯಿಂದ ಅದು ಅವನ ಬಳಿ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವದರಿಂದ ಇದು ಲವಣನಿಗೆ ದೊರೆತ ವರವಲ್ಲ. ಕೇವಲ ತಂದೆಯಿಂದ ದೊರೆತ ವರದ ಬಾಧ್ಯತೆ ಎಂದೆನ್ನಬಹುದು.

೭೮. ವಸಿಷ್ಠ < ಕಲ್ಮಾಷಪಾದ (ಸೌದಾಸರಾಜ)
ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೬೫

ರಾಮನು ಶತ್ರುಘ್ನನಿಗೆ ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿ ಲವಣಾಸುರನ ವಧೆಗೆಂದು ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಶತ್ರುಘ್ನನು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಒಂದು ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಕಳೆದನು. ಅಲ್ಲಿಯೇ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಟ್ಟ ಯಜ್ಞಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಶತ್ರುಘ್ನನು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ, ಆತನು ಸೌದಾಸರಾಜನ ಕಥೆಯನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದನು.

ಶಾಪ ಕ್ರಮಸಂಖ್ಯೆ, ೫೭, ವಸಿಷ್ಠ < ಸೌದಾಸ:

ಶಾಪ ಕ್ರಮಸಂಖ್ಯೆ ೫೮, ಸೌದಾಸ < ವಸಿಷ್ಠ– ಪರಿಶೀಲಿಸಿ.

ಸೌದಾಸರಾಜನು ಕಲ್ಮಾಷಪಾದನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತನಾದ ನಂತರ ಆತನು ಪತ್ನಿಯನ್ನೊಡಗೂಡಿ ವಸಿಷ್ಠನಿಗೆ ಆಗಾಗ ವಂದಿಸಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣವೇಷವನ್ನು ತಾಳಿದ ಮಾಯಾವೀ ರಾಕ್ಷಸನು ಆಡಿದ ನುಡಿಗಳನ್ನು ಅವನಿಗೆ ವಿವರಿಸಿದನು. ಆಗ ಮಾಯಾವೀ ರಾಕ್ಷಸನಿಂದ ನಡೆದ ಅನರ್ಥವು ವಸಿಷ್ಠನಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಆತ ಆತನು ಸೌದಾಸರಾಜನಿಗೆ–

ಮಯಾ ರೋಷಪರೀತೇನ ಯದಿದಂ ವ್ಯಾಹೃತಂ ವಚಃ ।
ನೈತಚ್ಛಕ್ಯಂ ವೃಥಾ ಕರ್ತುಂ ಪ್ರದಾಸ್ಯಾಮಿ ಚ ತೇ ವರಮ್ ॥೩೫॥
ಕಾಲೋ ದ್ವಾದಶವರ್ಷಾಣಿ ಶಾಪಸ್ಯಾಂತೋ ಭವಿಷ್ಯತಿ ।
ಮತ್ಪ್ರಸಾದಾಚ್ಚ ರಾಜೇಂದ್ರ ಅತೀತಂ ನ ಸ್ಮರಿಷ್ಯಸಿ ॥೩೬॥

“ನಾನು ಕೋಪಗೊಂಡು ಆಡಿದ ನುಡಿಯು ಎಂದಿಗೂ ಸುಳ್ಳಾಗಲಾರದು. ಈಗ ನಾನು ನನಗೆ ಒಂದು ವರವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದ ನಂತರ ಈ ಶಾಪವು ಇಲ್ಲವಾದೀತು. ಹೇ ರಾಜನೇ, ನನ್ನ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ನಿನಗೆ ಪೂರ್ವದ ಸ್ಮರಣೆ ಉಳಿಯಲಾರದು!” ಎಂದನು.

ಶಾಪದ ಅವಧಿಯು ಮುಗಿದನಂತರ ರಾಜನಿಗೆ ಪುನಃ ರಾಜ್ಯವು ದೊರಕಿತು. ಆತನು ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಯಥಾಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಪರಿಪಾಲಿಸಿದನು. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಯಜ್ಞ ಸಾಮಗ್ರಿಯು ಸೌದಾಸರಾಜನದಾಗಿತ್ತು.

ಈ ವರವು ಇನ್ನಿತರ ವರಗಳಿಗಿಂತ ಬೇರೆ ರೀತಿಯದಾಗಿದೆ. ಶಾಪ ವಿಮೋಚನೆಗಾಗಿ ವರವನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಕಲ್ಮಾಷಪಾದನು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ ಕಾರಣದಿಂದ ಈ ವರವು ದೊರೆತಿರುವದರಿಂದ ಇದು 'ಯಾಚಿತ' ವರವಾಗಿದೆ.

೭೯. ದೇವತೆಗಳು < ಶತ್ರುಘ್ನ
ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೭೦

ಶತ್ರುಘ್ನನು ಲವಣಾಸುರನನ್ನು ವಧಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಭಯವು ಇಲ್ಲದಾಯಿತು. ದೇವತೆಗಳು, ಋಷಿ, ಗಂಧರ್ವ, ಪನ್ನಗ, ಅಪ್ಸರೆಯರು ಶತ್ರುಘ್ನನಿಗೆ ಜಯ ಜಯಕಾರ ಹಾಕಿದರು. ಇಂದ್ರ, ಅಗ್ನಿ, ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳು ಶತ್ರುಘ್ನನಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ಮಾತನಾಡಿದರು: "ವತ್ಸ, ನಿನಗೆ ಜಯವು ಲಭಿಸಿತು. ಲವಣಾಸುರನ ವಧೆಯು ನಿನ್ನಿಂದ ನಡೆದ ಒಂದು ಶುಭಕರ ಘಟನೆಯಾಗಿದೆ. ಹೇ ಸದಾಚಾರಸಂಪನ್ನ ಪುರುಷ ಶ್ರೇಷ್ಠನೇ, ನೀನು ಈಗ ವರವನ್ನು ಬೇಡು! ನಿನಗೆ ವಿಜಯವನ್ನು ಕೋರಿ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಆಗಮಿಸಿದ್ದೇವೆ. ನಮ್ಮ ದರ್ಶನವು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಲಾರದು!"

ದೇವತೆಗಳಾಡಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಶತ್ರುಘ್ನನು ಕೈಜೋಡಿಸಿ ಹೀಗೆಂದನು:

ಇಯಂ ಮಧುಪುರೀ ರಮ್ಯಾ ಮಧುರಾ ದೇವನಿರ್ಮಿತಾ ।
ನಿವೇಶಂ ಪ್ರಾಪ್ನುಯಾಚ್ಛೀಗ್ರಮೇಷ ಮೇऽಸ್ತು ವರಃ ಪರಃ ॥೫॥

"ಮಧುದೈತ್ಯನ ಈ ಮಧುರಾನಗರವು ದೇವನಿರ್ಮಿತ ಮನೋಹರ ನಗರವಾಗಿದೆ. ಇದು ಕೂಡಲೇ ನನ್ನ ನಿವಾಸದ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಲಿ ಎಂಬ ವರವು ಬೇಕು!" ಆಗ ದೇವತೆಗಳು "ಈ ನಗರವು ರಮಣೀಯವಾಗಿರುವದರೊಂದಿಗೆ ಶೂರಸೇನೆಯ ಸ್ಥಾನವೂ ಆಗುವದು" ಎಂಬ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು.

ದೇವತೆಗಳು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ವರವನ್ನು ಬೇಡಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗಿರುವ ಕಾರಣ ಇದು 'ಅಯಾಚಿತ' ವರವಾಗಿದೆ.

೮೦. ದೇವತೆಗಳು < ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆ
ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೮೬

ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ರಾಮನಿಗೆ ವೃತ್ರಾಸುರನ ವಧೆಯ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ವಿವರಿಸು ತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ತಪೋಬಲದಿಂದ ವೃತ್ರಾಸುರನು ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ತನ್ನ ವಶ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಕಾರಣ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅಪಾರ ದುಃಖವಾಯಿತು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ವೃತ್ರಾಸುರನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂದು ವಿನಂತಿಸಿದರು. ವಿಷ್ಣು ಹಾಗೂ ವೃತ್ರಾಸುರ ಇವರಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮ ವಿಶ್ವಾಸಗಳು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಇದ್ದ ಕಾರಣ ಆ ಅಸುರನ ವಧೆ ಮಾಡುವದನ್ನು ವಿಷ್ಣು ನಿರಾಕರಿಸಿದನು. ಆದರೆ, ಇಂದ್ರನು ಆತನ ವಧೆ ಮಾಡಲು ಸಿದ್ಧನಾದರೆ, ತನ್ನ ಮೂರನೆಯ ಒಂದು ಭಾಗದಷ್ಟು ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಕೊಡುವದಾಗಿ ಒಪ್ಪಿದನು. ಆಗ ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ವೃತ್ರಾಸುರನ ತಲೆಗೆ ಹೊಡೆದನು. ವೃತ್ರಾಸುರನ ತಲೆಯು ಭೂಮಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತಿರುವಾಗ ಈ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲ ತೊಂದರೆ ಗೀಡಾಯಿತು. ವೃತ್ರಾಸುರನ ವಧೆ ಅನುಚಿತವಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿದು ಇಂದ್ರನು ತ್ರೈಲೋಕ್ಯವನ್ನು ಸಂಚರಿಸಿದನು. ಆತನನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಯು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿತು. ಕೊನೆಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಯು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ತಟ್ಟಿತು. ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಅತೀವ ದುಃಖವಾಯಿತು. ದೇವತೆ ಗಳೆಲ್ಲರೂ ಪುನಃ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಬಳಿಗೆ ಹೋದರು. ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ನುಡಿದದ್ದೇ ನೆಂದರೆ: "ನೀವೇ ನಿಮ್ಮ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಇಂದ್ರನಿಂದ ವೃತ್ರಾಸುರನ ವಧೆಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿರುವಿರಿ; ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿರುವಿರಿ. ಈಗ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಯು ಇಂದ್ರನ ಬೆನ್ನುಹತ್ತಿ ಆತನಿಗೆ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಯಿಂದ ಇಂದ್ರನ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗುವಂತೆ ಒಂದು ಉಪಾಯವನ್ನು ಮಾಡಿರಿ!" ಎಂದರು. ಆಗ ವಿಷ್ಣುವು, ಇಂದ್ರನಿಂದ ಒಂದು ವಿಷ್ಣುಯಾಗವು ನಡೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಹೇಳಿದನು. ಹೀಗಾದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನು ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಯಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗುವನು ಎಂಬ ಆಶ್ವಾಸನೆಯನ್ನು ಸಹ ಕೊಟ್ಟನು.

ಇಂದ್ರನು ವಿಷ್ಣುಯಾಗವನ್ನೂ ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಅಶ್ವಮೇಧವನ್ನೂ ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸಿದನು. ಯಜ್ಞ ಸಮಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತಲೇ ಬ್ರಹ್ಮ ಹತ್ಯೆಯು ದೇವತೆಗಳ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಹೀಗೆ ನುಡಿಯಿತು: "ನೀವು ನನಗೆ ಎಲ್ಲಿ ವಾಸಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕೊಡಲಿರುವಿರಿ?" ಆಗ ದೇವತೆಗಳು ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಗೆ ನಾಲ್ಕು ಭಾಗಗಳಾಗಲು ತಿಳಿಸಿದರು. ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಯ ಇರುವಿಕೆಯು ಬಲು ಕ್ಲೇಶಕರವಾದದ್ದು;

ಇಂಥ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಯು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ವಸತಿಸ್ಥಾನವನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಡಿತು. ಆಗ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಯೂ ಹೀಗೆಂದಿತು:

ಏಕೇನಾಂಶೇನ ವತ್ಸ್ಯಾಮಿ ಪೂರ್ಣೋದಾಸು ನದೀಷು ವೈ ।
ಚತುರೋ ವಾರ್ಷಿಕಾನ್ಮಾಸಾದ್ದರ್ಪಘ್ನೀ ಕಾಮಚಾರಿಣೀ ॥೧೩॥
ಭೂಮ್ಯಾಮಹಂ ಸರ್ವಕಾಲಮೇಕೇನಾಂಶೇನಾ ಸರ್ವದಾ ।
ವಸಿಷ್ಯಾಮಿ ನ ಸಂದೇಹಃ ಸತ್ಯೇನೈತದ್‌ಬ್ರವೀಮಿ ವಃ ॥೧೪॥
ಯೋಽಯಮಂಶಸ್ತೃತೀಯೋ ಮೇ ಸ್ತ್ರೀಷು ಯೌವನಶಾಲಿಷು ।
ತ್ರಿರಾತ್ರಂ ದರ್ಪಪೂರ್ಣಾಸು ವಸಿಷ್ಯೇ ದರ್ಪಘಾತಿನೀ ॥೧೫॥
ಹಂತಾರೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನ್ಯೇ ತು ಮೃಷಾಪೂರ್ವಮದೂಷಕಾನ್ ।
ತಾಂಶ್ಚತುರ್ಥೇನ ಭಾಗೇನ ಸಂಶ್ರಯಿಷ್ಯೇ ಸುರರ್ಷಭಾಃ ॥೧೬॥
ಪ್ರತ್ಯೂಚುಸ್ತಾಂ ತತೋ ದೇವಾ ಯಥಾ ವದಸಿ ದುರ್ವಸೇ ।
ತಥಾ ಭವತು ತತ್ಸರ್ವಂ ಸಾಧಯಸ್ವ ಯದೀಪಿತಮ್ ॥೧೭॥

"ನೀರಿಗಿದ್ದ ಗರ್ವವನ್ನು ಅಡಗಿಸುವ, ಸ್ವೇಚ್ಛಾವರ್ತಿ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಯಾದ ನಾನು, ಮಳೆಗಾಲದ ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳವರೆಗೆ ತುಂಬಿ ಹರಿಯುವ ನದಿಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿರುವೆನು. ನನ್ನ ಕಾಲುಭಾಗವು ಸದಾಕಾಲವೂ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ 'ಊಷರ' ರೂಪದಿಂದ ಇರುವದು. ಇದು ನನ್ನ ಸತ್ಯವಚನವಾಗಿದೆ. ಇನ್ನು ಮೂರನೆಯ ಕಾಲುಭಾಗವು ವಿಷಯವಾಸನಾಯುಕ್ತ ತರುಣ ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ, ಪ್ರತಿಮಾಸದ ಮೂರು ದಿನಗಳ ಕಾಲ ವಾಸವಿರುವದು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾನು ಅವರಲ್ಲಿಯ ಸಮಾಗಮ ಸುಖವನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವೆನು. ಸುರಶ್ರೇಷ್ಠರೇ, ಅದೇ ರೀತಿ ನಿರಪರಾಧಿಗಳಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮೇಲೆ ವೃಥಾ ಆರೋಪವನ್ನು ಮಾಡುವವರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ಅವರ ಹತ್ಯೆಗೆ ಕಾರಣೀಭೂತರಾದವರಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಇನ್ನುಳಿದ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಕಾಲುಭಾಗವು ಉಳಿಯುವದು."

ಆಗ ದೇವತೆಗಳು "ಎಲೈ ದುರ್ವಾಸ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಯೇ, ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಂತಾಗಲಿ! ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಿದ್ದಂತೆ ನೀನು ವಾಸವಿರು!" ಎಮದು ನುಡಿದರು. ಇಂದ್ರನಿಗಿದ್ದ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಯ ಪಾತಕವು ತೊಲಗಿದ್ದರಿಂದ ದೇವತೆಗಳು ನಿಶ್ಚಿಂತರಾದರು.

ಇಲ್ಲಿ ವರವೆಂಬ ಶಬ್ದ ಬಂದಿರದಿದ್ದರೂ, ಇದು 'ಯಾಚಿತ' ವರವಾಗಿದೆ.

೮೧. ಶಂಕರ, ಪಾರ್ವತಿ < ಇಲರಾಜ

ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೮೭

ರಮನು ಇಲರಾಜನ ಕಥೆಯನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಕಮರ್ದ ಪ್ರಜಾಪತಿಯ ಪುತ್ರನಾದ 'ಇಲ' ಎಂಬಾತನು ಧಾರ್ಮಿಕ ವೃತ್ತಿಯವನಿದ್ದು ಬಾಹ್ಲೀಕ ದೇಶದ ರಾಜನಾಗಿದ್ದನು. ಆತನು ತುಂಬಾ ಶೂರನಾಗಿದ್ದು, ಇಡೀ ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನೇ ಪಾದಾಕ್ರಾಂತ ಮಾಡಿದ್ದನು. ಆತನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ವಂತ ಮಗನಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಕಾಪಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಮ್ಮೆ ಆತನು ರಥ, ತುರಗ, ಸೈನ್ಯ, ಸೇವಕರೊಂದಿಗೆ ಬೇಟೆಗೆಂದು ಕಾಡಿಗೆ ಹೋದನು. ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ಮೃಗಗಳ ಬೇಟೆ ಮಾಡಿದರೂ ಆತನಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕಾರ್ತಿಕೇಯನ ಜನ್ಮ ಸ್ಥಳದತ್ತ ಈ ರಾಜನು ನಡೆದಾಗ, ಅಲ್ಲಿ ಶಂಕರನು ಪಾರ್ವತಿಯೊಡನೆ ಸರಸ ಸಲ್ಲಾಪಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡನು. ಆ ಉಪವನವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ಯಾವ ಪುಲ್ಲಿಂಗ ಪ್ರಾಣಿಯೂ ಅಲ್ಲಿ ಸೇರಿದೊಡನೆಯೇ ಸ್ತ್ರೀರೂಪದ್ದಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇದು ಆ ಉಪವನದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಪಾರ್ವತಿಯೊಡನೆ ಸರಸವಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಶಂಕರನು ಸಹ ಸ್ತ್ರೀರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದನು. ಇಲರಾಜನು ಅಲ್ಲಿ ತಲುಪುತ್ತಲೇ ಸೈನ್ಯ ಸೇವಕರೊಂದಿಗೆ ಈತನಿಗೆ ಸ್ತ್ರೀರೂಪವು ಬಂದಿತು. ತನಗುಂಟಾದ ಸ್ತ್ರೀರೂಪವನ್ನು ಕಂಡು ರಾಜನಿಗೆ ಅತಿಶಯ ದುಃಖವುಂಟಾಯಿತು. ಹೀಗಾಗಲು ಶಂಕರನ ಪ್ರಭಾವ ವಿರಬೇಕೆಂಬದನ್ನು ಅರಿತಾಗ ಭಯಗೊಂಡನು. ಸೈನ್ಯಸೇವಕರ ಸಮೇತ ಆತನು ಶಂಕರನಿಗೆ ಶರಣಾದನು. ಆಗ ಪಾರ್ವತೀಪರಮೇಶ್ವರನು ವರವನ್ನು ಕೊಡಬಯಸಿದನು. ಶಿವನು ನಕ್ಕು ರಾಜನಿಗೆ ಇಂತೆಂದನು:

ಪುರುಷತ್ವಮೇತೇ ಸೌಮ್ಯ ವರಂ ವರಯ ಸುವ್ರತ ॥೨೦॥

"ಹೇ ಸೌಮ್ಯನೇ, ಸದಾಚಾರಸಂಪನ್ನನೆ, ಪುರುಷತ್ವ ಒಂದನ್ನುಳಿದು ಬೇರೆ ನಿನಗೆ ಇಷ್ಟವಿದ್ದ ವರವನ್ನು ಕೇಳು!" ಎಂದನು. ರಾಜನಿಗೆ ಪುರುಷತ್ವವೇ ಬೇಕಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಶಂಕರನು ಕೊಡಲು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಆತನಿಗೆ ದುಃಖವೆನಿಸಿ ಶಂಕರನ ಬಳಿ ಆತನು ಯಾವ ವರವನ್ನೂ ಯಾಚಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆನಂತರ ಆತನು ದೇವಿಯಾದ ಪಾರ್ವತಿಗೆ ಶರಣು ಹೋದನು ಮತ್ತು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಹೀಗೆಂದನು:

ಈಶೇ ವರಾಣಾಂ ವರದೇ ಲೋಕನಾಮಸಿ ಭಾಮಿನೀ ॥೨೨॥

ಅಮೋಘದರ್ಶನೇ ದೇವಿ ಭಜ ಸೌಮ್ಯೇನ ಚಕ್ಷುಷಾ ॥೨೩॥

"ಹೇ ವರಾಧಿಷ್ಠಾತ್ರಿಯೇ, ಹೇ ವರವನ್ನು ಕೊಡುವ ದೇವಿಯೇ, ತ್ರೈಲೋಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಎಂದರೆ ನೀನಾಗಿರುವೆ. ಹೇ ದೇವಿಯೇ, ನಿನ್ನ ದರ್ಶನವು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಲಾರದು. ಆ ಕಾರಣ ನೀನು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಕೃಪಾದೃಷ್ಟಿಯವಳಾಗು!"

ಪಾರ್ವತಿಯು ರಾಜನ ಹೃದಯದಾಸೆಯನ್ನು ಅರಿತು ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದಳು:

ಅರ್ಧಸ್ಯ ದೇವೋ ವರದೋ ವರಾರ್ಧಸ್ಯ ತವ ಹ್ಯಹಮ ॥೨೪॥
ತಸ್ಮಾದರ್ಧಂ ಗೃಹಾಣ ತ್ವಂ ಸ್ತ್ರೀಪುಂಸೋರ್ಯಾವದಿಚ್ಛಸಿ ॥೨೫॥

"ನಿನಗೆ ಅರ್ಧ ವರವನ್ನು ಕೊಡುವವನು ದೇವನಿದ್ದು ಅರ್ಧ ವರವನ್ನು ಕೊಡುವವಳು ನಾನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರಾದ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಂದ ನಿನ್ನ ಆಸೆಯಂತೆ ಅರ್ಧ ಅರ್ಧ ವರವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊ!"

ದೇವಿಯ ಈ ಅನುಪಮ ಅದ್ಭುತವರವನ್ನು ಕೇಳಿ ಇಲರಾಜನು ಸಂತೋಷಗೊಂಡು–

ಯದಿ ದೇವಿ ಪ್ರಸನ್ನಾ ಮೇ ರೂಪೇಣಾಪ್ರತಿಮಾ ಭುವಿ ॥೨೬॥
ಮಾಸಂ ಸ್ತ್ರೀತ್ವಮುಪಾಸಿತ್ವಾ ಮಾಸಂ ಸ್ಯಾಂ ಪುರುಷಃ ಪುನಃ ॥೨೭॥

"ಹೇ ದೇವಿಯೇ, ನೀನು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಸನ್ನಳಾಗಿದ್ದರೆ ಮತ್ತು ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ ನೀನು ಅಪ್ರತಿಮ ರೂಪವತಿಯಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ, ನಾನು ನಿನ್ನಂತೆ ಒಂದು ತಿಂಗಳು ಸ್ತ್ರೀಯಾಗಿದ್ದು ಪುನಃ ಒಂದು ತಿಂಗಳು ಪುರುಷನಾಗಬೇಕು! ಎಂಬ ವರವನ್ನು ಕರುಣಿಸು" ಎಂದನು.

ಇಲರಾಜನ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನರಿತು ಪಾರ್ವತಿಯು ಹೀಗೆಂದು ನುಡಿದಳು:

ಪ್ರತ್ಯುವಾಚ ಶುಭಂ ವಾಕ್ಯಮೇವಮೇವ ಭವಿಷ್ಯತಿ ।
ರಾಜನ್ಪುರುಷಭೂತಸ್ತ್ವಂ ಸ್ತ್ರೀಭಾವಂ ನ ಸ್ಮರಿಷ್ಯಸಿ ॥೨೮॥
ಸ್ತ್ರೀಭೂತಶ್ಚ ಪರಂ ಮಾಸಂ ನ ಸ್ಮರಿಷ್ಯಸಿ ಪೌರುಷಮ್ ॥೨೯॥

"ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಿದ್ದಂತೆ ನಡೆಯುವದು! ರಾಜನೇ, ನೀನು ಪುರುಷನಾಗಿದ್ದಾಗ ಸ್ತ್ರೀತ್ವದ ಸ್ಮರಣೆಯು ನಿನಗೆ ಉಳಿಯಲಾರದು! ಸ್ತ್ರೀಯಾದ ನಂತರ ಪೌರುಷದ ಸ್ಮರಣೆ ಇರಲಾರದು!"

ಈ ರೀತಿ ಕರ್ದಮನ ಮಗನಾದ ಇಲರಾಜನು ಒಂದು ತಿಂಗಳು ಪುರುಷನಾಗಿದ್ದು ಮರುತಿಂಗಳು 'ಇಲ' ಎಂಬ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಸುಂದರಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೯೦

ಇಲನಿಗೆ ಉಂಟಾದ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಶಂಕರನ ಹೊರತಾಗಿ ಯಾರೂ ನಿವಾರಿಸಲಾರರು ಎಂದು ಕರ್ದಮನ ನಂಬಿಕೆಯಿತ್ತು. ಶಂಕರನಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಿದ್ದ ಅಶ್ವಮೇಧ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಯ ಪಾತಕವನ್ನು ಸಹ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಇಲರಾಜನಿಗೋಸ್ಕರ ಅಶ್ವಮೇಧ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕರ್ದಮನು ನುಡಿದನು. ಆಗ ಸಂವರ್ತನಪ್ರಮುಖ ರಾಜರ್ಷಿ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಮರುತ್ತನು ರಾಜನ ಸಲುವಾಗಿ ರುದ್ರನನ್ನು ಆರಾಧಿಸಲು ಅಶ್ವಮೇಧಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಯಜ್ಞಪೂರ್ತಿಯ ನಂತರ ಸಂತೋಷ ಗೊಂಡ ಉಮಾಪತಿ ಶಂಕರನು, "ನಿಮ್ಮ ಭಕ್ತಿಯುತ ಯಜ್ಞದಿಂದ ನಾನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಇಲರಾಜನಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಿರುವ ಯಾವದನ್ನು ನಾನು ಮಾಡಲಿ?" ಎಂದನು. ಆಗ ಯಜ್ಞಕ್ಕಾಗಿ ನೆರೆದಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ದ್ವಿಜರು "ಇಲರಾಜನಿಗೆ ಪುರುಷತ್ವವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬೇಕು" ಎಂದು ಶಂಕರನಿಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರು.

ಮಹಾದೇವನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಇಲನಿಗೆ ಪುರುಷತ್ವವನ್ನು ಮರಳಿ ಕೊಟ್ಟನು.

ಇನ್ನಿತರ ವರಗಳಿಗಿಂತ ಈ ವರವು ಭಿನ್ನವಾಗಿದು, ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಪಾರ್ವತಿಯು ಇಲರಾಜನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ವರವು ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಕಿತ ವಾಗಿರುವ ಒಂದೇ ಅರ್ಧವರವಾಗಿದೆ.

ಶಂಕರನು ಇಲನಿಗೆ ಕೊಡಬಯಸಿದ ವರವು ಅಯಾಚಿತವಿದ್ದು, ಅಸ್ವೀಕೃತವಾಗಿದೆ. ಪಾರ್ವತಿಯು ಕೊಟ್ಟ ವರವು ಯಾಚಿತವಿದ್ದರೂ ಅದರಲ್ಲಿಯ ವಿಸ್ಮರಣೆಯ ಭಾಗವು ಅಯಾಚಿತವಾಗಿದೆ. ಸ್ತ್ರೀತ್ವ ಬಂದಾಗ ಪುರುಷತ್ವದ ಮತ್ತು ಪುರುಷತ್ವ ಬಂದಾಗ ಸ್ತ್ರೀತನದ ವಿಸ್ಮೃತಿಯಾಗಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಇಲನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿರದಿದ್ದರೂ ಪಾರ್ವತಿಯು ಅದನ್ನು ಕರುಣಿಸಿದ್ದಾಳೆ.

೮೨. ರಮ < ಪ್ರಜಾಜನರು

ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೧೦೭

ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಆತ್ಮಸಮರ್ಪಣೆಯ ನಂತರ ರಾಮನು ಬಹಳ ಶೋಕಾಕುಲ ನಾದನು. ಪುರೋಹಿತರು, ಮಂತ್ರಿಗಳು ಹಾಗೂ ಪುರವಾಸಿಗಳನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ

ಆತನು ನುಡಿದದ್ದೇನೆಂದರೆ: "ಧರ್ಮಾಸಕ್ತನಾದ ವೀರ ಭರತನಿಗೆ ಇಂದು ನಾನು ಅಯೋಧ್ಯಾಪತಿಯಾಗಿ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡಿ ಅನಂತರ ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗುವೆನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಹಿಡಿದ ಮಾರ್ಗವನ್ನೇ ನಾನೂ ಹಿಡಿಯುವೆನು." ರಾಮನ ಈ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಕೇಳಿದ ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ದುಃಖಪರವಶರಾದರು. ಪ್ರಜೆಗಳ ಚೇತನವೇ ಅಳಿದುಹೋಯಿತು. ಭರತನಿಗೂ ಅತ್ಯಂತ ಅಸ್ವಸ್ಥತೆ ಉಂಟಾಯಿತು. ಆತನು ರಾಮನಿಗೆ, "ನನಗೆ ರಾಜ್ಯಾಭಿಲಾಷೆ ಅಥವಾ ಸ್ವರ್ಗದ ಅಭಿಲಾಷೆ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಕುಶ–ಲವ ಇವರಿಗೆ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು; ಶತ್ರುಘ್ನನಿಗೆ ಕೂಡಲೇ ದೂತರಿಂದ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿ ನಿಮ್ಮ ಗಮನದ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿರಿ!" ಎಂದನು. ವಸಿಷ್ಠಮುನಿಯು ಮುಖವನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತದೆ "ವತ್ಸ ರಾಮನೇ, ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿರುವ ಈ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸು! ಪ್ರಜೆಗಳ ಇಷ್ಟದಂತೆ ನೀನು ವರ್ತಿಸು! ಅವರ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಬೇಡ!" ಎಂದನು. ಆಗ ರಾಮನು ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ "ನಾನು ಯಾವ ರೀತಿ ವರ್ತಿಸಲಿ?" ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನು. ಆಗ ಪ್ರಜೆಗಳು–

ಗಚ್ಛಂತಮನುಗಚ್ಛಾಮೋ ಯತ್ರ ರಾಮ ಗಮಿಷ್ಯಸಿ ॥೧೨॥
ಪೌರೇಷು ಯದಿ ತೇ ಪ್ರೀತಿರ್ಯದಿ ಸ್ನೇಹೋ ಹ್ಯನುತ್ತಮಃ ।
ಸಪುತ್ರದಾರಾಃ ಕಾಕುತ್ಸ್ಥ ಸಮಂ ಗಚ್ಛಾಮ ಸತ್ಪಥಮ್ ॥೧೩॥
ತಪೋವನಂ ವಾ ದುರ್ಗಂ ವಾ ನದೀಮಂಭೋನಿಧಿಂ ತಥಾ ।
ವಯಂ ತೇ ಯದಿ ನ ತ್ಯಾಜ್ಯಾಃ ಸರ್ವಾನ್ನೋ ನಯ ಈಶ್ವರ ॥೧೪॥
ಏಷಾ ನಃ ಪರಮಾ ಪ್ರೀತಿರೇಷ ನಃ ಪರಮೋ ವರಃ ।
ಹೃದ್ಗತಾ ನಃ ಸದಾ ಪ್ರೀತಿಸ್ತವಾನುಗಮನೇ ನೃಪ ॥೧೫॥

"ರಾಜನೇ, ನೀನು ಹೋದತ್ತ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಹಿಂಬಾಲಿಸುವೆವು. ಪ್ರಜೆಗಳ ಮೇಲೆ ನಿನ್ನ ಪ್ರೀತಿ ಇದ್ದಲ್ಲಿ, ಅವರಲ್ಲಿ ದೃಢ ಸ್ನೇಹವಿದ್ದಲ್ಲಿ, ನಮ್ಮನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡಬಾರದೆಂದು ಅನಿಸುತ್ತಿದ್ದಲ್ಲಿ, ನಾವೆಲ್ಲರೂ ನಮ್ಮ ಮಡದಿ ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗೆ, ಸ್ವರ್ಗ, ತಪೋವನ ದುರ್ಗಮಾರಣ್ಯ, ನದಿ ಮತ್ತು ಸಾಗರ, ಹೀಗೆ ನೀನು ಎತ್ತ ಸಾಗುವಿಯೋ ಅಲ್ಲಿಗೆ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಹಿಂಬಾಲಿಸುವೆವು. ಹೇ ಈಶ್ವರನೇ, ನೀನು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಜೊತೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗು! ಇದರಿಂದ ನಮಗೆ ಹಿಡಿಸಲಾರದಷ್ಟು ಆನಂದವಾಗುವದು. ಇದು ನಮಗೆ ಬೇಕಾದ ಮುಖ್ಯ

ವರವಾಗಿದೆ. ನಿನ್ನ ಜೊತೆಗೆ ಬರಲು ನಮಗೆ ಸದಾಕಾಲವೂ ಆನಂದವಾಗುತ್ತದೆ" ಎಂದು ಹೇಳಿದರು.

ಪ್ರಜೆಗಳ ಮನೋರಥವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡು ಕುಶ–ಲವರಿಗೆ ರಾಮನು ಈ ದಿನವೇ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಪೂರೈಸಿದನು.

ಶತ್ರುಘ್ನನನ್ನು ಕರೆತರಲು ದೂತರಿಗೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದನು.

* * * *

ಆಶೀರ್ವಾದ, ಹರಕೆಗಳು

೧. ಕೌಸಲ್ಯೆಯ ಆಶೀರ್ವಾದ
ಅಯೋಧ್ಯಾಕಂಡ/೨೫

ಕೌಸಲ್ಯೆಯು ಬಲು ಕಷ್ಟದಿಂದ ರಾಮನಿಗೆ ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಕೊಟಟಳು. ರಾಮನಿಗೆ ಶುಭವಾಗಲಿ ಎಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಮಂಗಲಕರ ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಕೊಟ್ಟಳು: "ಹೇ ರಘುವಂಶ ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠನೇ, ಯಾವ ಧರ್ಮದ ಪಾಲನೆಯನ್ನು ನೀನು ಇಷ್ಟೊಂದು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ, ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಿಯೋ ಆ ಧರ್ಮವು ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯಲ್ಲೂ ನಿನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು! ಹೇ ಪುತ್ರನೇ, ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿಯ ಯಾವ ದೇವರನ್ನು ನೀನು ಅರ್ಚಿಸುತ್ತಿರುವಿಯೋ, ಆ ದೇವರು ಮಹರ್ಷಿಗಳೊಡನೆ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಕಾಪಾಡಲಿ! ವಿವೇಕಸಂಪನ್ನರಾದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಮುನಿಗಳು ನಿನಗೆ ಯಾವ ಅಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಕರುಣಿಸಿದ್ದಾರೆಯೋ ಅವು ಗುಣಸಂಪನ್ನನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ! ಹೇ ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಮಗನೇ, ಪಿತೃಸೇವೆ ಮಾತೃಸೇವೆ ಹಾಗೂ ಸತ್ಯನಿರತನಾದ ನೀನು ಚಿರಂಜೀವಿಯಗು! ಹೇ ನರಪುಂಗವನೇ, ದರ್ಭೆ, ಕುಶ, ಸಮಿಧೆ, ಯಜ್ಞವೇದಿಕೆ, ದೇವಸ್ಥಾನ, ವಿಪ್ರಸ್ಥಾನ, ಪರ್ವತ, ವೃಕ್ಷ, ಮೊಟಕಾದ ರೆಂಬೆಗಳ ಮರಗಳು, ಸರೋವರ, ಪಕ್ಷಿ, ಸರ್ಪಗಳು ಹಾಗೂ ಸಿಂಹ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ನಿನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಯಾಗಲಿ! ಇಂದ್ರಪ್ರಭೃತಿಗಳ ಸಮೇತ ಎಲ್ಲ ಲೋಕಪಾಲರು, ಹನ್ನೆರಡು ಮಾಸಗಳು, ಆರು ಋತುಗಳು, ಸಂವತ್ಸರಗಳು, ರಾತ್ರಿ–ಹಗಲುಗಳು, ಮುಹೂರ್ತಕಾಲಗಳು ನಿನ್ನನ್ನು ಕಾಪಾಡಲಿ! ಹೇ ಪುತ್ರನೇ, ಶ್ರುತಿ, ಸ್ಮೃತಿ ಮತ್ತು ಧರ್ಮವು ನಿನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ! ಗಿರಿ, ಸರ್ವಸಮುದ್ರಗಳು, ವರುಣರಾಜ, ಸ್ವರ್ಗ, ಅಂತರಿಕ್ಷ, ಭೂಮಿ, ಚರಾಚರರನ್ನೊಳಗೊಂಡ ವಾಯು, ಸಕಲ ನಕ್ಷತ್ರಗಳು, ಅಧಿದೇತೆ ಪ್ರತ್ಯಧಿದೇವತೆಗಳ ಸಮೇತ ಸಕಲಗ್ರಹಗಳು, ಹಗಲಿರುಳು, ಉಷಃಕಾಲ, ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲ, ಕಾಡನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿರುವ ನಿನಗೆ ಅಭಯವನ್ನು ನೀಡಲಿ! ಮುನಿವೇಷ ಧಾರಿಯಾಗಿ ಘನಘೋರ ಅರಣ್ಯವಾಸಿಯಾದ ನಿನಗೆ ದೇವ ಮತ್ತು ದೈತ್ಯರು ಸುಖದಾಯಕರಾಗಲಿ! ಎಲೈ ಪುತ್ರನೇ, ಘೋರಕುಕರ್ಮಿಗಳಾದ ರಾಕ್ಷಸ ಹಾಗೂ ಪಿಶಾಚಿ ಮೊದಲಾದ ನರಭಕ್ಷಕರಿಂದ ನಿನಗೆ ಭಯವಾಗದಿರಲಿ! ನರಭಕ್ಷಕ

ರೆಂದೆನಿಸಿಸುವ ಯಾವ ವರ್ಗಸಮೂಹಗಳನ್ನು ನಾನು ಪೂಜಿಸಿರುವೆನೋ ಅಂಥವರು ನಿನ್ನನ್ನು ಹಿಂಸಿಸದಿರಲಿ!

ಆಗಮಾಸ್ತೇ ಶಿವಾಃ ಸಂತು ಸಿದ್ಧಂತು ಚ ಪರಾಕ್ರಮಾಃ ।
ಸರ್ವಸಂಪತ್ತಯೋ ರಾಮ ಸ್ವಸ್ತಿಮಾನ್ಗಚ್ಛ ಪುತ್ರಕ ॥೨೧॥
ಸ್ವಸ್ತಿ ತೇಽಸ್ತ್ವಾಂತರಿಕ್ಷೇಭ್ಯಃ ಪಾರ್ಥಿವೇಭ್ಯಃ ಪುನಃ ಪುನಃ ।
ಸರ್ವೇಭ್ಯಶ್ಚೈವ ದೇವೇಭ್ಯೋ ಯೇ ಚ ತೇ ಪರಿಪಂಥಿನಃ ॥೨೨॥
ಶುಕ್ರಃ ಸೋಮಶ್ಚ ಸೂರ್ಯಶ್ಚ ಧನದೋಽಥ ಯಮಸ್ತಥಾ ।
ಪಾಂತು ತ್ವಾಮರ್ಚಿತಾ ರಾಮ ದಂಡಕಾರಣ್ಯವಾಸಿನಮ್ ॥೨೩॥
ಅಗ್ನಿರ್ವಾಯುಸ್ತಥಾ ಧೂಮೋ ಮಂತ್ರಾಶ್ಚರ್ಷಿಮುಖಚ್ಯುತಾಃ ।
ಉಪಸ್ಪರ್ಶನಕಾಲೇ ತು ಪಾಂತು ತ್ವಾಂ ರಘುನಂದನ ॥೨೪॥
ಸರ್ವಲೋಕಪ್ರಭುರ್ಬ್ರಹ್ಮಾ ಭೂತಕರ್ತೃ ತಥರ್ಷಯಃ ।
ಯೇ ಚ ಶೇಷಾಃ ಸುರಾಸ್ತೇ ತು ರಕ್ಷಂತು ವನವಾಸಿನಮ್ ॥೨೫॥

"ನಿನ್ನ ಮಾರ್ಗವು ನಿನಗೆ ಸುಗಮ ಮತ್ತು ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಕವಾಗಲಿ! ಪರಾಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ನೀನು ಸಫಲನಾಗು! ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳೂ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ ದೊರೆಯಲಿ. ನೀನು ಶುಭಸಂಪನ್ನನಾಗಿ ಹೊರಡು! ಆಕಾಶ ಮತ್ತು ಪೃಥ್ವಿ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸವಿರುವ ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಮಾತ್ರರಿಂದ, ದೇವತೆಗಳಿಂದ, ಅಲ್ಲದೆ ನನಗಿರುವ ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಕೂಡ ನಿನಗೆ ಶುಭವಾಗಲಿ! ರಮನೇ, ಶುಕ್ರ, ಚಂದ್ರ, ಸೂರ್ಯ, ಕುಬೇರ ಮತ್ತು ಯಮ ಇವರನ್ನು ನಾನು ಪೂಜಿಸಿದ್ದೇನೆ. ನೀನು ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾಸವಿದ್ದಾಗ ಅವೆರಲ್ಲರೂ ನಿನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ! ಹೇ ರಘುನಂದನನೇ, ಅಗ್ನಿ, ವಾಯು, ಧೂಮ ಮತ್ತು ಋಷಿಗಳ ಮುಖೋದ್ಗತ ಮಂಥ್ರಗಳು ಸ್ನಾನದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಕಾಪಾಡಲಿ!"

ನಂತರ ಕೌಸಲ್ಯೆಯು ದೇವಸಮೂಹವನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದಳು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದ ಯಥಾವಿಧಿ ಹವನವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದಳು. ರಾಮನಿಗೆ ಆರೋಗ್ಯ ಲಭಿಸಬೇಕೆಂದು ಉಪಾಧ್ಯಾಯರಿಂದ ಹೋಮವನ್ನು ಪೂರೈಸಿದಳು. ಅವಶಿಷ್ಟ ಹವಿರ್ದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯ ಶೇಷಭಾಗವನ್ನು ಲೋಕಪಾಲಕಾದಿಗಳಿಗೆ ಬಲಿಯಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸಿದಳು. ರಾಮನಿಗೆ ಮಂಗಲಕರವಾಗಬೇಕೆಂದು ಪುಣ್ಯಾಹವಾಚನವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಳು.

ಯನ್ಮಂಗಲಂ ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷೇ ಸರ್ವದೇವನಮಸ್ಕೃತೇ ।
ವೃತ್ರನಾಶೇ ಸಮಭವತ್ತತ್ತೇ ಭವತು ಮಂಗಲಮ್ ॥೩೨॥
ಯನ್ಮಂಗಲಂ ಸುಪರ್ಣಸ್ಯ ವಿನತಾಕಲ್ಪಯತ್ಪುರಾ ।
ಅಮೃತಂ ಪ್ರಾರ್ಥಯಾನಸ್ಯ ತತ್ತೇ ಭವತು ಮಂಗಲಮ್ ॥೩೩॥
ಅಮೃತೋತ್ಪಾದನೇ ದೈತ್ಯಾನ್ಘ್ನತೋ ವಜ್ರಧರಸ್ಯ ಯತ್ ।
ಆದಿತಿರ್ಮಂಗಲಂ ಪ್ರಾದಾತ್ತತೇ ಭವತು ಮಂಗಲಮ್ ॥೩೪॥
ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಾನ್ಪ್ರಕ್ರಮತೋ ವಿಷ್ಣೋರತುಲತೇಜಸಃ ।
ಯದಾಸೀನ್ಮಂಗಲಂ ರಾಮ ತತ್ತೇ ಭವತು ಮಂಗಲಮ್ ॥೩೫॥
ಋಷಯಃ ಸಾಗರಾ ದ್ವೀಪಾ ವೇದಾ ಲೋಕಾ ದಿಶಶ್ಚ ತೇ ।
ಮಂಗಲಾನಿ ಮಹಾಬಾಹೋ ದಿಶಂತು ಶುಭಮಂಗಲಮ್ ॥೩೬॥

"ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ವೃತ್ರಾಸುರನ ವಧೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಮಂಗಲ ಕೋರಿದಂತೆ ನಿನಗೆ ಶುಭವಾಗಲಿ! ಅಮೃತವನ್ನು ತರಲು ಹೊರಟು ನಿಂತ ಗರುಡನಿಗೆ ವಿನತೆಯು ಮಂಗಲವನ್ನು ಕೋರಿದಂತೆ ನಿನಗೆ ಮಂಗಲವಾಗಲಿ! ಅಮೃತ ಮಂಥನದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೈತ್ಯರಿಗೆ ಘಾತ ಮಾಡಿದ ವಜ್ರಪ್ರಾಣಿಯಾದ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಅದಿತಿಯು ಕೋರಿದ ಮಂಗಲವು ನಿನಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲಿ, ಎಲೈ ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ರಾಮನೇ, ಋಷಿ, ಸಾಗರ, ದ್ವೀಪಗಳು, ವೇದಗಳು, ಲೋಕಗಳು, ದಿಶೆಗಳು ನನಗೆ ಮಂಗಲವನ್ನೇ ಕೋರುತ್ತಿರಲಿ! ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಶುಭದ ಶುಭವು ನಿನಗೆ ದೊರೆಯಲಿ!"

ಇಷ್ಟಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸಲು ರಾಮನು ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಕೌಸಲ್ಯೆಯು ನುಡಿದಳು. ವನವಾಸದಲ್ಲಿ ರಾಮನು ಸುಖಸಂಪನ್ನ ನಾಗಿದ್ದು ಮರಳಿ ಬಂದನಂತರ ತನ್ನ ಮತ್ತು ಸೊಸೆಯ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನು ಸಫಲಗೊಳಿಸೆಂದಳು.

ಮಯಾರ್ಚಿತಾ ದೇವಗಣಾಃ ಶಿವಾದಯೋ
ಮಹರ್ಷಯೋ ಭೂತಗಣಾಃ ಸುರೋರಗಾಃ ।
ಅಭಿಪ್ರಯಾತಸ್ಯ ವನಂ ಚರಾಯ ತೇ ।
ಹಿತಾನಿ ಕಾಂಕ್ಷಂತು ದಿಶಶ್ಚ ರಾಘವ ॥೪೫॥

"ಹೇ ರಾಘವನೇ, ನಾನು ಪೂಜಿಸಿದ ಶಿವಾದಿ ದೇವತೆಗಳು, ಮಹರ್ಷಿಗಳು, ಭೂತ ಗಣಾದಿಗಳು, ಇತರ ದೇವತೆಗಳು, ಪನ್ನಗ ಮತ್ತು ದಿಕ್ಕುಗಳು, ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹೋಗಲಿರುವ ನಿನ್ನ ಹಿತವನ್ನು ಬಯಸಿ ಚಿರಕಾರ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನೀಯಲಿ!

೨. ಸುಮಿತ್ರೆಯ ಆಶೀರ್ವಾದ

ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡ/೪೦

ರಾಮನೊಡನೆ ವನವಾಸಕ್ಕೆ ತೆರಳಲು ಸಿದ್ಧನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸುಮಿತ್ರೆಯನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸಲು ಹೋದಾಗ ಆಕೆಯು ಆತನ ತಲೆಯನ್ನು ಆಘ್ರಾಣಿಸಿ ಕಂಬನಿ ಸುರಿಸಿದಳು.

ಸೃಷ್ಟಸ್ತ್ವಂ ವನವಾಸಾಯ ಸ್ವನುರಕ್ತಃ ಸುಹೃಜ್ಜನೇ ।
ರಾಮೇ ಪ್ರಮಾದಂ ಮಾ ಕಾರ್ಷೀಃ ಪುತ್ರ ಭ್ರಾತರಿ ಗಚ್ಛತಿ ॥೫॥
ವ್ಯಸನೀ ವಾ ಸಮೃದ್ಧೋ ವಾ ಗತಿರೇಷ ತವಾನಘ ।
ಏಷ ಲೋಕೇ ಸತಾಂ ಧರ್ಮೋ ಯಜ್ಜ್ಯೇಷ್ಠವಶಗೋ ಭವೇತ್ ॥೬॥
ಇದಂ ಹಿ ವೃತ್ತಮುಚಿತಂ ಕುಲಸ್ಯಾಸ್ಯ ಸನಾತನಮ್ ।
ದಾನಂ ದೀಕ್ಷಾ ಚ ಯಜ್ಞೇಷು ತನುತ್ಯಾಗೋ ಮೃಧೇಷು ಹಿ ॥೭॥
ಲಕ್ಷ್ಮಣಂ ತ್ವೇವಮುಕ್ತ್ವಾಸೌ ಸಂಸಿದ್ಧಂ ಪ್ರಿಯರಾಘವಮ್ ।
ಸುಮಿತ್ರಾ ಗಚ್ಛ ಗಚ್ಛೇತಿ ಪುನಃ ಪುನರುವಾಚ ತಮ್ ॥೮॥
ರಾಮಂ ದಶರಥಂ ವಿದ್ಧಿ ಮಾಂ ವಿದ್ಧಿ ಜನಕಾತ್ಮಜಾಮ್ ।
ಅಯೋಧ್ಯಾಮಟವೀಂ ವಿದ್ಧಿ ಗಚ್ಛ ತಾತ ಯಥಾಸುಖಮ್ ॥೯॥

"ಹೇ ಪುತ್ರನೇ, ಸುಹೃದಯನಾದ ರಾಮನನ್ನು ನೀನು ಬಹು ಪ್ರೀತಿಸುವೆ; ಆ ಕಾರಣ ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ನಾನು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ನಿನ್ನ ಭ್ರಾತೃವಾದ ರಾಮನು ಎಲ್ಲಿಗಾದರೂ ಹೊರಟಾಗ ನೀನು ತುಂಬಾ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ವಹಿಸು. ಎಲೈ ನಿಷ್ಪಾಪಪುರುಷನೇ, ರಾಮನು ಸಂಕಟದಲ್ಲಿರಲಿ, ಸುಖಸಮೃದ್ಧನಿರಲಿ, ಅವನೇ ನಿನಗೆ ಗತಿಯಾಗುವನು. ಹಿರಿಯಣ್ಣನನ್ನು ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿರುವದು ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿಯ ಸಜ್ಜನರ ಧರ್ಮವಾಗಿದೆ. ಆತನನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಆಚರಿಸುವದು ನಮ್ಮ ಕುಲಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಿದ್ದು ಪರಂಪರಾಗತವಾಗಿ ನಡೆದುಬಂದಿದೆ. ಜ್ಞಾನ, ಯಜ್ಞದೀಕ್ಷೆ ಮತ್ತು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ದೇಹತ್ಯಾಗ, ಇವೆಲ್ಲವೂ ಕ್ಷತ್ರಿಯಕುಲಕ್ಕೆ ಗೌರವಯುಕ್ತವಾಗಿವೆ. ಹೊರಡು! ಹೊರಡು!" ಎಂದು ಪುನಃ

ಪುನಃ ಸುಮಿತ್ರೆಯು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತ "ಹೇ... ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆ, ರಾಮನು ನಿನಗೆ ದಶರಥನ ಸಮಾನ, ನಾನು ಜನಕಕನ್ಯೆಗೆ ಸಮಾನಳು. ಅರಣ್ಯವೇ ಅಯೋಧ್ಯೆಯೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ನಿಶ್ಚಿಂತೆಯಾಗಿ ಹೊರಡು!!" ಎಂದಳು.

೩. ಶ್ರಾವಣನಿಗೆ ತಂದೆಯಾದ ಆಶೀರ್ವಾದ

ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡ/೬೪

ಶ್ರಾವಣನ ಮೃತ್ಯುವಿನ ದುಃಸಹನೀಯವಾದ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಅತ್ಯಂತ ಶೋಕಾಕುಲನಾದ ಆತನ ತಂದೆಯು ಮಗನಿಗೆ ಸಂಸ್ಕಾರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಜಲಾಂಜಲಿಯನ್ನು ಕೊಡುವ ಮೊದಲು ಮಗನನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದನು:

ಅಪಾಪೋಽಸಿ ಯಥಾ ಪುತ್ರ ನಿಹತಃ ಪಾಪಕರ್ಮಣಾ ।
ತೇನ ಸತ್ಯೇನ ಗಚ್ಛಾಶು ಯೇ ಲೋಕಾಸ್ತ್ವಸ್ತ್ರಯೋಧಿನಾಮ ॥೪೦॥
ಯಾಂ ಹಿ ಶೂರಾ ಗತಿಂ ಯಾಂತಿ ಸಂಗ್ರಾಮೇಷ್ವನಿವರ್ತಿನಃ ।
ಹತಾಸ್ತ್ವಭಿಮುಖಾಃ ಪುತ್ರ ಗತಿಂ ತಾಂ ಪರಮಾಂ ವ್ರಜ ॥೪೧॥
ಯಾಂ ಗತಿಂ ಸಗರಃ ಶೈಬ್ಯೋ ದಿಲೀಪೋ ಜನಮೇಜಯಃ ।
ನಹುಷೋ ಧುಂಧುಮಾರಶ್ಚ ಪ್ರಾಪ್ತಾಸ್ತಾಂ ಗಚ್ಛ ಪುತ್ರಕ ॥೪೨॥
ಯಾ ಗತಿಃ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಾತ್ತಪಸಶ್ಚಯಾ ।
ಭೂಮಿದಸ್ಯಾಹಿತಾಗ್ನೇಶ್ಚ ಏಕಪತ್ನೀವ್ರತಸ್ಯ ಚ ॥೪೩॥
ಗೋಹಸ್ರಪ್ರದಾತ್ೃಣಾಂ ಗುರುಸೇವಾಭೃತಾಮಪಿ ।
ದೇಹನ್ಯಾಸ ಕೃತಾಂ ಯಾ ಚ ತಾಂ ಗತಿಂ ಗಚ್ಛ ಪುತ್ರಕ ॥೪೪॥
ನ ಹಿ ತ್ವಸ್ಮಿನ್ಕುಲೇ ಜಾತೋ ಗಚ್ಛತ್ಯಕುಶಲಾಂ ಗತಿಮ್ ॥೪೫॥

"ನೀನು ನಿರಪರಾಧಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಪಾಪಕರ್ಮ ಎಸಗುವವನಿಂದ ನಿನ್ನ ವಧೆಯಾಗಿದೆ. ಇದು ನಿಜವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತ್ರಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಡಿದವರಿಗೆ ದೊರಕುವ ಲೋಕವು ನಿನಗೆ ಸಿಗಲಿ! ರಣರಂಗದಿಂದ ಹಿಂಜರಿಯದೆ ಕಾದು ಮಡಿದ ವೀರರಿಗೆ ದೊರೆಯುವ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಗತಿಯನ್ನು ನೀನು ಹೊಂದು! ಸಗರ, ಶೈಬ್ಯ, ದಿಲೀಪ, ಜನಮೇಜಯ, ನಹುಷ, ಧುಂಧುಮಾರ, ಮೊದಲಾದವರಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಸದ್ಗತಿಯು ನಿನಗೆ ದೊರೆಯಲಿ! ಪ್ರಾಣಿಮಾತ್ರರ ಆಶ್ರಯವೆಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮ; ಅದು ನಿನ್ನದಾಗಲಿ! ವೇದಾಧ್ಯಯನ, ತಪ ಮತ್ತು ಪೃಥ್ವೀದಾನ ಮಾಡುವವರು, ಅಹಿತಾಗ್ನಿಗಳು, ಏಕಪತ್ನೀವ್ರತಸ್ಥರು, ಸಹಸ್ರ ಗೋವುಗಳ ದಾನಿಗಳು, ಗುರು

ಸೇವಾಸಕ್ತರು, ಮಹಾಪ್ರಸ್ಥಾನ ಮುಂತಾದ ಸಾಧನೆಯಿಂದ ಪರಲೋಕವನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸಿ ದೇಹತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವವರು, ಇವರಿಗೆಲ್ಲ ಯಾವ ಸದ್ಗತಿಯು ದೊರಕುತ್ತದೆಯೋ ಆ ಗತಿಯನ್ನು ನೀನು ಪಡೆ! ನಮ್ಮ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದಂಥ ನಿನಗೆ ಎಂದಿಗೂ ದುರ್ಗತಿಯು ಬರಲಾರದು!"

೪. ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥನಾದ ದಶರಥನ ಆಶೀರ್ವಾದಗಳು
ಯುದ್ಧಕಾಂಡ/೧೧೯

ಈ ಮೊದಲೇ ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥನಾದ ದಶರಥನ ದರ್ಶನವನ್ನು ಮಹೇಶ್ವರನು ರಾಮನಿಗೆ ಮಾಡಿಸಿದನು. ಆಗ ದಶರಥನಿಗೆ ಬಹಳ ಆನಂದವಾಯಿತು. "ಕಹೋಲ ಎಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಪುತ್ರನು ತನ್ನ ತಂದೆಯನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿದಂತೆ ಸತ್ಪುತ್ರನಾದ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿರುವೆ" ಎಂದು ದಶರಥನು ರಾಮನಿಗೆ ನುಡಿದನು. ಕೈಕೇಯಿಯ ಕಟುವಾದ ಭಾಷಣ, ಅದರಿಂದ ರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಸೀತೆಯರಿಗಾದ ವನವಾಸ, ಆ ವಾಸದಲ್ಲಿ ಅವರು ಪಟ್ಟ ಕಷ್ಟ ಸಂಕಷ್ಟಗಳು ದಶರಥನನ್ನು ಕೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ರಾಮನಿಗೆ ವಿವರಿಸಿ ಆತನು ರಾಮನಿಗೆ ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದನು.

ನಿವೃತ್ತ ವನವಾಸೋऽಸಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ಪೂರಿತಾ ತ್ವಯಾ ।
ರಾವಣಂ ಚ ರಣೇ ಹತ್ವಾ ದೇವತಾಃ ಪರಿತೋಷಿತಾಃ ॥೨೩॥
ಕೃತಂ ಕರ್ಮ ಯಶಃ ಶ್ಲಾಘ್ಯಂ ಪ್ರಾಪ್ತಂ ತೇ ಶತ್ರುಸೂದನ ।
ಭ್ರಾತೃಭಿಃ ಸಹ ರಾಜ್ಯಸ್ಥೋ ದೀರ್ಘಮಾಯುರವಾಪ್ನುಹಿ ॥೨೪॥

"ಈಗ ನಿನ್ನ ವನವಾಸವು ಪೂರ್ಣಗೊಂಡಿದೆ. ನೀನು ನಿನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸಿರುವೆ. ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ರಾವಣನನ್ನು ಕೊಂದು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಸಂತೋಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿರುವೆ. ಎಲೈ ಶತ್ರುನಾಶಕನೇ, ಪ್ರಶಂಸನೀಯ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿ ನೀನು ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿರುವೆ. ರಾಜ್ಯಾರೂಢನಾದ ನೀನು ಬಂಧುಬಾಂಧವರ ಸಮೇತ ದೀರ್ಘಾಯುವಾಗು!" ಆಗ ರಾಮನು ದಶರಥನಿಗೆ ಕೈಕೇಯಿ ಹಾಗೂ ಭರತ ಇವರ ಮೇಲೆ ಕೃಪೆ ತೋರಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡನು. ಆಗ ದಶರಥನು ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ರಾಮನ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿರಬೇಕೆಂದು ಉಪದೇಶಿಸಿ ದಶರಥನು ಆತನಿಗೆ ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.

ಧರ್ಮಂ ಪ್ರಾಪ್ಸ್ಯಸಿ ಧರ್ಮಜ್ಞ ಯಶಶ್ಚ ವಿಪುಲಂ ಭುವಿ ।
ರಾಮೇ ಪ್ರಸನ್ನೇ ಸ್ವರ್ಗಂ ಚ ಮಹಿಮಾನಂ ತಥೋತ್ತಮಮ್ ॥೨೯॥

"ಹೇ ಧರ್ಮಜ್ಞನೇ, ನಿನಗೆ ಧರ್ಮವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದು. ಈ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಕೀರ್ತಿಯು ಹರಡುವದು. ರಾಮನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗುವದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಸ್ವರ್ಗಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಿ ನಿನ್ನ ಕಈರ್ತಿಯು ಉತ್ತಮವಾಗುವದು. ಎಲೈ ಸುಮಿತ್ರಾನಂದನನೇ, ನಿನಗೆ ಶುಭವಾಗಲಿ" ಎಂದು, ಆನಂತರ ಸಿತೆಯನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಆಶೀರ್ವಾದಿಸುತ್ತ ಇಂತೆಂದನು–

ಕರ್ತವ್ಯೋ ನ ತು ವೈದೇಹಿ ಮನುಷ್ಯಾಗಮಿಮಂ ಪ್ರತಿ ।
ರಾಮೇಣೇದಂ ವಿಶುದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ ಕೃತಂ ವೈ ತ್ವದ್ಧಿತೈಷಿಣಾ ॥೩೪॥
ಸುದುಷ್ಕರಮಿದಂ ಪುತ್ರಿ ತವ ಚಾರಿತ್ರಲಕ್ಷಣಮ್ ।
ಕೃತಂ ಯತ್ತೇಽನ್ಯನಾರೀಣಾಂ ಯಶೋಹ್ಯಭಿಭವಿಷ್ಯತಿ ॥೩೬॥
ನ ತ್ವಂ ಕಾಮಂ ಸಮಾಧೇಯಾ ಭರ್ತುಶುಶ್ರೂಣಷಣ ಪ್ರತಿ ।
ಅವಶ್ಯಂ ತು ಮಯಾ ವಾಚ್ಯಮೇಷ ತೇ ದೈವತಂ ಪರಮ್ ॥೩೭॥

"ಎಲೈ ಸೀತೆಯೇ, ಈ ಮೊದಲು ರಾಮನು ನಿನ್ನನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಆತನಲ್ಲಿ ಕೋಪವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಡ! ನಿನ್ನ ಹಿತವನ್ನೇ ಲಕ್ಷಿಸಿ ರಾಮನು ನಿನ್ನ ಶುದ್ಧತೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲು ಈ ರೀತಿ ಮಾಡಿದನು. ಎಲೈ ಮಗಳೇ, ನಿನ್ನ ಆಚರಣೆಯು ಬಲು ದುಸ್ತರವಾದದ್ದು. ಈ ನನ್ನ ಅಚರಣೆಯು ಮಿಕ್ಕೆಲ್ಲ ಪತಿವ್ರತೆಯರ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಮೀರಿಸಿದೆ. ಪತಿಸೇವೆಯ ಬಗ್ಗೆ ನಾನು ನಿನಗೆ ಹೇಳಬೇಕೆಂತಿಲ್ಲ. ರಾಮನೇ ನಿನ್ನ ಮುಖ್ಯ ದೈವತವೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಬಯಸುತ್ತೇನೆ.

೫. ಪುಷ್ಪಕವಿಮಾನಕ್ಕೆ ರಾಮನ ಆಶೀರ್ವಾದ
ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೪೧

ಕುಬೇರನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಪುಷ್ಪಕವಿಮಾನವು ರಾಮನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಕುಬೇರನ ವಿನಂತಿಯನುಸಾರ ರಾಮನು ಅದನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು. ಭತ್ತದ ಅರಳು, ಹೂಗಳು, ಸುಗಂಧದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ಅದನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ರಾಮನು ಹೀಗೆಂದನು–

ಗಮ್ಯತಾಮಿತಿ ಯೋವಾಚ ಆಗಚ್ಛ ತ್ವಂ ಸ್ಮರೇ ಯದಾ ।
ಸಿದ್ಧಾನಾಮ ಚ ಗತೌ ಸೌಮ್ಯ ಮಾ ವಿಷಾದೇನ ಯೋಜಯ ॥೧೪॥
ಪ್ರತಿಘಾತಶ್ಚ ತೇ ಮಾ ಭೂದ್ಯಥೇಷ್ಟಂ ಗಚ್ಛತೋ ದಿಶಃ ॥೧೫॥

"ಈಗ ಹೋಗು! ನಾನು ಸ್ಮರಿಸಿದಾಗ ಮರಳಿ ಬಾ! ಹೇ ಶಾಂತ ವಿಮಾನವೇ, ಆಕಾಶಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನೀನು ಸುಖವಾಗಿರು! ನಿನಗೆ ಇಷ್ಟವಿದ್ದತ್ತ ಚಲಿಸುವಾಗ ನಿನಗೆ ಯಾರಿಂದಲೂ ಆತಂಕವುಂಟಾಗಲಾರದು!"

೬. ಗಂಗೆಗೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಹರಕೆ
ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡ/೫೨

ಗುಹನನ್ನು ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟನಂತರ ರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಸೀತೆಯರು ಗಂಗಾನದಿಯನ್ನು ದಾಟಲೋಸುಗ ನೌಕೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತರು. ತಮ್ಮ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ರಾಮನು ಒಂದು ಸೂಕ್ತವಾದ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಜಪಿಸಿದನು. ಆಚಮನ ಮಾಡಿ ಎಲ್ಲರೂ ಗಂಗೆಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದರು. ಆಗ ಅಂಬಿಗನು ನೌಕೆಯನ್ನು ಸಾಗುಮಾಡಿದನು ನೌಕೆಯು ಭಾಗೀರಥಿಯ ಮಧ್ಯಭಾಗಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಸೀತೆಯು ಕೈಜೋಡಿಸಿ ಗಂಗೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಳು.

ಪುತ್ರೋ ದಶರಥಸ್ಯಾಯಂ ಮಹಾರಾಜಸ್ಯ ಧೀಮತಃ ।
ನಿದೇಶಂ ಪಾಲಯತ್ವೇನಂ ಗಂಗೇ ತ್ವದಭಿರಕ್ಷಿತಃ ॥೮೩॥
ಚತುರ್ದಶ ಹಿ ವರ್ಷಾಣಿ ಸಮಗ್ರಾಣ್ಯುಷ್ಯ ಕಾನನೇ ।
ಭ್ರಾತ್ರಾ ಸಹ ಮಯಾ ಚೈವ ಪುನಃ ಪ್ರತ್ಯಾಗಮಿಷ್ಯತಿ ॥೮೪॥
ತತಸ್ತ್ವಾಂ ದೇವಿ ಸುಭಗೇ ಕ್ಷೇಮೇಣ ಪುನರಾಗತಾ ।
ಯಕ್ಷ್ಯೇ ಪ್ರಮುದಿತಾ ಗಂಗೇ ಸರ್ವಕಾಮಸಮೃದ್ಧಿನೀ ॥೮೫॥
ತ್ವಂ ಹಿ ತ್ರಿಪಥಗೇ ದೇವಿ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಂ ಸಮಕ್ಷಸೇ ।
ಭಾರ್ಯಾ ಚೋದಧಿರಾಜಸ್ಯ ಲೋಕೇಽಸ್ಮಿನ್ಸಂಪ್ರದುಶ್ಯಸೇ ॥೮೬॥
ಸಾ ಸ್ವಾಂ ದೇವಿ ನಮಸ್ಯಾಮಿ ಪ್ರಶಂಸಾಮಿ ಚ ಶೋಭನೇ ।
ಪ್ರಾಪ್ತರಾಜ್ಯೇ ನರವ್ಯಾಘ್ರೇ ಶಿವೇನ ಪುನರಾಗತೇ ॥೮೭॥
ಗವಾಂ ಶತಸಹಸ್ರಂ ಚ ವಸ್ತ್ರಾಣ್ಯನ್ನಂ ಚ ಪೇಶಲಮ್ ।
ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇಭ್ಯಃ ಪ್ರದಾಸ್ಯಾಮಿ ತವ ಪ್ರಿಯಚಿಕೀರ್ಷಯಾ ॥೮೮॥
ಸುರಾಘಟಸಹಸ್ರೇಣ ಮಾಂಸಭೂತೌದದೇನ ಚ ।

ಯಕ್ಷ್ಯೇ ತ್ವಾಂ ಪ್ರೀಯತಾಂ ದೇವಿ ಪುರೀಂ ಪುನರುಪಾಗತಾ ॥೮೯॥
ಯಾನಿ ತ್ವತ್ತಿರವಾಸೀನಿ ದೈವತಾನಿ ಚ ಸಂತಿ ಹಿ ।
ತಾನಿ ಸರ್ವಾಣಿ ಯಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ತೀರ್ಥಾನ್ಯಾಯತನಾನಿ ಚ ॥೦೯॥
ಪುನರೇವ ಮಹಾಬಾಹುರ್ಮಯಾ ಭ್ರಾತ್ರಾ ಚ ಸಂಗತಃ ।
ಅಯೋಧ್ಯಾಂ ವನವಾಸಾತ್ತು ಪ್ರವಿಶತ್ವನಘೋಽನಘೇ ॥೯೧॥

"ಹೇ ಗಂಗೆಯೇ, ದಶರಥ ಮಹಾರಾಜನ ಈ ವಿಚಾರವಂತ ಪುತ್ರನನ್ನು ನೀನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಈತನಿಂದ ಪಿತನ ಆಜ್ಞೆಯು ಪೂರ್ತಿಗೊಳ್ಳಲಿ! ಹೇ ದೇವಿ, ಹೇ ಭಾಗ್ಯವಂತೆಯಾದ ಗಂಗೆಯೇ, ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳ ವನವಾಸವನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಆತನು ಬಂಧುವಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಹಾಗೂ ನನ್ನ ಸಮೇತ ಮರಳಿ ಬರುವನು. ಆಗ ನನ್ನ ಮನೋರಥಗಳೆಲ್ಲ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಾನು ಸುಖರೂಪವಾಗಿ ಮರಳಿ ಬಂದ ನಂತರ, ಅತೀವ ಆನಂದ ಹರ್ಷಗಳಿಂದ ನಾನು ಪೂಜಿಸುವೆನು. ಎಲೈ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಗಾಮಿನೀದೇವಿ, ನೀನು ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವೆ; ನೀನು ಮಹಾಸಾಗರದ ಭಾರ್ಯೆ ಇರುವದು ಈ ಲೋಕದ ದೃಷ್ಟೋತ್ಪತ್ತಿಯಾಗಿದೆ. ಹೇ ದೇವೀ, ಶುಭಕಾರಿಣೀ, ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ನನ್ನ ಪತಿಯು ವನದಿಂದ ಮರಳಿ ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡ ನಂತರ ನಾನು ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ನಿನ್ನನ್ನು ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸಲು ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಗೋವುಗಳನ್ನೂ, ವಸ್ತ್ರಾಲಂಕಾರ ಗಳನ್ನೂ, ಉತ್ತಮ ಭಕ್ಷ್ಯಭೋಜನಾದಿಗಳನ್ನೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುವೆನು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ನಾನು ಅಯೋಧ್ಯೆಯನ್ನು ತಲುಪಿದನಂತರ ಒಂದು ಸಾವಿರ ಕೊಡಗಳಷ್ಟು ಮದ್ಯವನ್ನೂ, ಮಾಂಸಮಿಶ್ರಿತಾನ್ನವನ್ನೂ ನಿನಗೆ ಬಲಿಯಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸುವೆನು. ಹೇ ಗಂಗೆಯೇ, ನೀನು ನನಗೆ ಪ್ರಸನ್ನಳಾಗು! ನಿನ್ನ ತೀರದಲ್ಲಿರುವ ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ, ತೀರ್ಥಸ್ಥಾನಗಳನ್ನೂ, ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನೂ ನಾನು ಅರ್ಚಿಸುವೆನು. ಹೇ ಪಾಪರಹಿತ ಗಂಗೆಯೇ, ನಾನು, ನನ್ನ ನಿಷ್ಪಾಪ ಪತಿ ಹಾಗೂ ಅವನ ಬಂಧು ಲಕ್ಷಣ ಮರಳಿ ಅಯೋಧ್ಯೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಲಿ!"

೭. ಯಮುನಾ ನದಿಗೆ ಬೇಡಿಕೊಂಡ ಹರಕೆ

ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡ/೫೫

ಭರದ್ವಾಜ ಮುನಿಯ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಒಂದು ರಾತ್ರಿ ಕಳೆದ ನಂತರ ಚಿತ್ರಕೂಟ ಪರ್ವತದತ್ತ ಸಾಗುವ ದಾರಿಯನ್ನು ಮುನಿಯು ರಾಮನಿಗೆ ಹೇಳಿ, ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ

ಆ ಮೂವರನ್ನೂ ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟನು. ಯಮುನಾ ನದಿಯನ್ನು ದಾಟಿಹೋಗಲು ಅಲ್ಲಿ ನೌಕೆಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಒಣಗಿದ ಕಾಷ್ಠಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ ಒಂದು ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಾಕಾರವನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಮರದ ಎಲೆಗಳನ್ನು ಹರಡಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲು ಆಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ಸೀತೆಯನ್ನು ಮೊದಲು ಅದರಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ, ರಾಮ–ಲಕ್ಷ್ಮಣರು ನಂತರ ಅದರಲ್ಲಿ ಕುಳಿತರು. ತೇಲುವ ದೋಣಿಯಂತೆ ಆ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯು ಯಮುನಾ ನದಿಯ ಪ್ರವಾಹದ ಮಧ್ಯವನ್ನು ತಲುಪಿದಾಗ ಸೀತೆಯು ಯಮುನಾ ನದಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದಳು–

ಸ್ವಸ್ತಿ ದೇವಿ ತರಾಮಿ ತ್ವಾಂ ಪಾರಯೇನ್ಮೇ ಪತಿರ್ವ್ರತಮ್ ॥೧೯॥
ಯಕ್ಷ್ಯೇ ತ್ವಾ< ಗೋಸಹಸ್ರೇಣ ಸುರಾಘಟಶತೇನ ಚ ।
ಸ್ವಸ್ತಿ ಪ್ರತ್ಯಾಗತೇ ರಾಮೇ ಪುರೀಮಿಕ್ಷ್ವಾಕುಪಾಲಿತಾಮ್ ॥೨೦॥

"ಹೇ ದೇವಿಯೇ, ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ದಾಟಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ಪತಿಯು ಕೈಗೊಂಡ ವ್ರತವು ಪೂರ್ತಿಗೊಳ್ಳಲಿ! ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಂಶಜರಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅಯೋಧ್ಯಾನಗರಕ್ಕೆ ರಾಮನು ಸುಖರೂಪವಾಗಿ ಮರಳಿದ ನಂತರ ನಾನು ಒಂದು ಸಹಸ್ರ ಹಸುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಒಂದುನೂರು ಕೊಡದಷ್ಟು ಮದ್ಯವನ್ನು ನಿನಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವೆ."

* * * *

ವ್ಯಕ್ತಿ ವಿಶೇಷ

೧. ಅಗಸ್ತ್ಯ

ಅಗಸ್ತ್ಯನು ವಸಿಷ್ಠನಂತೆ ಮಿತ್ರ–ವರುಣರಿಂದ ಜನಿಸಿದ ಪುತ್ರ, ಊರ್ವಶಿಯು ವರುಣನೊಡನೆ ಸಂಭೋಗವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದ ಕಾರಣ ಆತನು ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು (ವೀರ್ಯವನ್ನು) ಒಂದು ಕುಂಭದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದನು. ಮಿತ್ರನಿಗೆ ಈ ಸಂಗತಿಯು ತಿಳಿದುಬಂದಿತು. ಆಗ ಮಿತ್ರನು ಊರ್ವಶಿಗೆ ಶಾಪ ಕೊಟ್ಟು ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಕುಂಭದಲ್ಲಿ ವಿಸರ್ಜಿಸಿದನು. ಆ ಕುಂಭದಿಂದ ತೇಜಸ್ವಿಗಳಾದ ಇಬ್ಬರು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಹೊರಬಂದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನವನು ಅಗಸ್ತ್ಯ, ಎರಡನೆಯವನು ವಸಿಷ್ಠ. ಅಗಸ್ತ್ಯನು, ಮಿತ್ರನಿಗೆ ನಾನು ನಿನ್ನೊಬ್ಬನ ಪುತ್ರನಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ಇವರ ಜನ್ಮದ ಬಗೆಗಿನ ಇನ್ನೊಂದು ಕಥೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಊರ್ವಶಿಯನ್ನು ಕಂಡಂತೆ ಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ವರುಣರ ವೀರ್ಯವು ಕಮಲದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿತು; ಅದರಿಂದ ಅಗಸ್ತ್ಯ–ವಸಿಷ್ಠರು ಜನ್ಮ ತಾಳಿದರು. ಲೋಪಮುದ್ರೆ ಎಂಬಾಕೆಯು ಅಗಸ್ತ್ಯನ ಪತ್ನಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಅವಳು ರಾಜಕನ್ಯೆಯಾಗಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಒಲವು ಐಶ್ವರ್ಯದತ್ತ ಇತ್ತು. ಅಗಸ್ತ್ಯನು ವಿರಕ್ತನಾಗಿದ್ದರೂ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸಲು ಆತನು 'ಇಲ್ವಲ' ಎಂಬಾತನ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡನು. ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾಲಕೇಯರು ಜನರನ್ನು ಪೀಡಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಾಗ ಅಗಸ್ತ್ಯನು ಇಡೀ ಸಮುದ್ರದ ನೀರನ್ನು ಪ್ರಾಶಿಸಿದನು. ನಹುಷನು ಅಗಸ್ತ್ಯನನ್ನು ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ನಡೆಯುವ ವಾಹಕನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ಆಗ ಕೋಪಗೊಂಡ ಅಗಸ್ತ್ಯನು ತನ್ನ ಜಡೆಯ ಒಂದು ಕೂದಲನ್ನು ಭೃಗುವಿನ ಶಾಪದಿಂದ ಅಭಿಮಂತ್ರಿಸಿ ನಹುಷನತ್ತ ಎಸೆದಾಗ, ನಹುಷನು, ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಸರ್ಪದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ಅಗಸ್ತ್ಯನು, ಚಿನ್ನ ವೈಢೂರ್ಯಗಳಿಂದ ಖಚಿತವಾದ ಧನುಸ್ಸನ್ನು, ಅಮೋಘವಾದ ಶರಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಶರ ತುಂಬಿದ ಅಕ್ಷಯ ಬತ್ತಳಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಯಜ್ಞಪಶುವೆಂದು ಮರುತನ ಸಲುವಾಗಿ ತಂದ ಪಶುವನ್ನು ಇಂದ್ರನು ಅಪಹರಿಸಿದನು. ಆಗ ಮರುತನು ಇಂದ್ರನನ್ನು, ಹೊಡೆಯಲು ಧಾವಿಸಿದನು. ಆಗ ಅಗಸ್ತ್ಯನು ಮರುತನನ್ನು ಶಾಂತಗೊಳಿಸಿ, ಇಂದ್ರನೊಡನೆ ಮಿತ್ರತ್ವವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿಕೊಟ್ಟನು. ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಒಂದು ಯಾಗವನ್ನಾರಂಭಿಸಿ, ಪಶುಹಿಂಸೆ ಇರದೇ ಇದ್ದರೂ ಇಂದ್ರನು ಮಳೆಗರೆಯುವಂತೆ

ಮಾಡಿದನು. ಅಗಸ್ತ್ಯನ ಸಂಬಂಧವು ದಕ್ಷಿಣಭಾಗದೊಡನೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಈತನನ್ನು ದಕ್ಷಿಣದ ಸ್ವಾಮಿ ಎಂದೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಈತನಿಂದ ಲೋಪಾಮುದ್ರೆಯು ಇಧ್ಮವಾಹ (ದೃಢಸ್ಸು) ಎಂಬ ಪುತ್ರನನ್ನು ಪಡೆದಳು. ಈ ಎರಡು ಹೆಸರಿನ ಇಬ್ಬರು ಪುತ್ರರಿರುವ ಸಂಭವವೂ ಇದೆ. ಅಗಸ್ತ್ಯ ಹೆಸರಿನ ಒಂದು ಚುಕ್ಕೆಯು ಭಾದ್ರಪದ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಆಗ ನೀರು ದೋಷರಹಿತವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಇದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಅಗಸ್ತ್ಯನ ಸಂಬಂಧವಿದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಅಗಸ್ತ್ಯ ಋಷಿಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಗ್ರಂಥರಚನೆಯಿದೆ. ಅಗಸ್ತ್ಯ ಹೆಸರಿನ ಗೋತ್ರವೂ ಕೂಡ ಇದೆ.

೨. ಅಂಗದ

ಈತನು ವಾಲಿ ಮತ್ತು ತಾರೆಯರ ಪುತ್ರ; ವಾಲಿಯ ಬಲುಪ್ರೀತಿಯ ಮಗ; ಅತ್ಯಂತ ಪರಾಕ್ರಮಿ ಕೂಡ. ಮರಣೋನ್ಮುಖನಾದಾಗ ವಾಲಿಯು ಅಂಗದನನ್ನು ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ, ಅವನನ್ನು ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ಮಗನೆಂದೇ ತಿಳಿಯಲು ಹೇಳಿದನು. ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ವರ್ತಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಂಗದನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಸುಗ್ರೀವನ ಬಗ್ಗೆ ಅಂಗದನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹ ಉಳಿದಿತ್ತು. ರಾಮನಿಗೆ ನೆರವಾಗಬೇಕೆಂದು ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು ಅಂಶರೂಪವಾಗಿ ಅಂಗದನೆಂದು ಜನ್ಮ ತಾಳಿದ್ದರಿಂದ ಅಂಗದನು ಬಹು ಬುದ್ಧಿವಂತನಾಗಿದ್ದನು. ವಾಲಿಯ ವಧೆಯ ನಂತರ ರಾಮನು ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯ ಪಟ್ಟ ಕಟ್ಟಿದನು. ಅದೇ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸುಗ್ರೀವನಿಂದ ಅಂಗದನಿಗೆ ಯೌವರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದನು. ಸೀತೆಯ ಶೋಧಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿನತ್ತ ಹೋದ ವಾನರರ ತಂಡದ ನಾಯಕ ಅಂಗದ ನಾಗಿದ್ದನು. ಅವನು ಒಬ್ಬ ಅಸುರನಿಗೆ ರಕ್ತವನ್ನು ಕಾರುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸಮಯದೊಳಗೆ ಸೀತೆಯ ಸುಳಿವು ಸಿಗದಿದ್ದರಿಂದ, ಈ ಅಂಗದನ ಗುಂಪಿನವರಿಗೆ ಸುಗ್ರೀವನ ಭಯವೆನಿಸಿ, ಆತನತ್ತ ಮರಳಿ ಹೋಗದೆ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಪ್ರಾಯೋಪವೇಶ ಮಾಡಿ ಮರಣವನ್ನಪ್ಪುವುದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರು. ಆಗ ಸಂಪಾತಿಯಿಂದ ಸೀತೆಯಿದ್ದ ಸ್ಥಾನವು ತಿಳಿದುಬಂದ ನಂತರ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟುವದೆಂತು? ಯಾರು ದಾಟಬಲ್ಲರು?– ಎಂಬ ಚಿಂತೆಯು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತು. ಆಗ ಒಂದೇ ನೆಗೆತದಲ್ಲಿ ನೂರು ಯೋಜನಗಳನ್ನು ದಾಟುವ ಮನೋಬಲವನ್ನು ಅಂಗದ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದನು. ರಾವಣನೊಡನೆ ಯುದ್ಧವನ್ನು ತಡೆಯಲು,

ಸಾಮೋಪಚಾರದ ಮಾತುಕತೆಗಾಗಿ, ರಾಮನ ರಾಜದೂತನೆಂದು ಅಂಗದನನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಲಾಯಿತು. ಅಂಗದನು ಇಂದ್ರಜಿತುವಿನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ಆತನನ್ನು ಸದೆಬಡಿದನು; ನರಾಂತಕ, ಮಹಾಪಾರ್ಶ್ವ, ವಜ್ರದಂಷ್ಟ್ರರಂಥ ಬಲಶಾಲಿ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಯಮಸದನಕ್ಕೆ ಅಟ್ಟಿದನು. ಕುಂಭಕರ್ಣನ ವಿಶಾಲವಾದ ಶರೀರವನ್ನು ಕಂಡು ಭಯಗೊಂಡು ತತ್ತರಿಸಿದ ವಾನರಭಟರನ್ನು ಅಂಗದನು ಹುರಿದುಂಬಿಸಿದನು. ಅಂಗದನ ಸಾಟಿಯಿಲ್ಲದ ಈ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿ ರಾಮನು ಸಂತೋಷಗೊಂಡನು. ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರಾಮನು ತನ್ನ ಬಾಹುಭೂಷಣಗಳನ್ನು ಅಂಗದನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಗೌರವಿಸಿದನು. ಅಂಗದನನ್ನು ತನ್ನ ಬಳಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು ರಾಮನು ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ "ನಿನ್ನ ಮಗನಾದ ಈ ಅಂಗದನು ಸತ್ಪುತ್ರನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಸಲಹೆ, ವಿಚಾರವಿನಿಮಯಚತುರನಿದ್ದು, ನನ್ನ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ದಕ್ಷನಿದ್ದಾನೆ" ಎಂದು ನುಡಿದನು. ಸುಗ್ರೀವನು ಅಂಗದನಿಗೆ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆತನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು.

೩. ಅಂಜನಾ

ಇವಳಿಗೆ 'ಅಂಜನಿ' ಎಂದುಕೊಂಡ ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಪುಂಜಿತಸ್ಥಲೆ ಎಂಬ ಅಪ್ಸರೆಯು ಋಷಿಗಳ ಶಾಪದಿಂದ ಕುಂಜರನೆಂಬ ವಾನರನ ಕನ್ಯೆಯಾದಳು. ಶಿವಶತರುದ್ರಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಕನ್ಯೆಯು ಗೌತಮ ಋಷಿಯ ಮಗಳೆಂದು ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಇವಳು ಕೇಸರಿ ಎಂಬ ವಾನರನ ಪತ್ನಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ವಾಯುವಿನ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಇವಳಿಗೆ ಹನುಮಾನನೆಂಬ ಪುತ್ರನಾದನು– ಎಂದು ಸ್ಕಂದಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಮತಂಗಋಷಿಯು ಹೇಳಿದರಿಂದ ಇವಳು ಪತಿಯೊಡನೆ ವೆಂಕಟಾಚಲಪರ್ವತದ ಮೇಲೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಪುಷ್ಕರಣಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿದಳು. ಅಲ್ಲಿಯ ವರಾಹ ಮತ್ತು ವೆಂಕಟೇಶರನ್ನು ವಂದಿಸಿದಳು. ಆಕಾಶಗಂಗೆ ಎಂಬ ತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ವಾಯುವನ್ನು ಆರಾಧಿಸಿದಳು. ಒಂದು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ತಪಸ್ಸು ಪೂರ್ಣವಾದ ನಂತರ ವಾಯುವು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ವರವನ್ನು ಬೇಡಲು ಹೇಳಿದನು. ಆಗ ಅಂಜನಿಯು ಪುತ್ರನನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಡಳು. ಅವನೇ ಹನುಮಾನನಾದನು. ಇವಳು 'ಕಾಮರೂಪಧರೆ'ಯಾಗಿದ್ದಳು. ಈ ಅಂಜನಿಗೆ 'ಮಾರ್ಜರಾ' ಹೆಸರಿನ ಸವತಿಯೊಬ್ಬಳಿದ್ದಳು.

೪. ಅತಿಕಾಯ

ಅತಿಕಾಯನು ರಾವಣ ಹಾಗೂ ಧಾನ್ಯಮಾಲಿನಿ ಇವರ ಮಗನು. ಅವನು ಹೆಸರಿನಂತೆ ಬಹುದೊಡ್ಡ ದೇಹದವನಿದ್ದನು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸಿ, ಅಸ್ತ್ರ, ಕವಚ, ದಿವ್ಯರಥಗಳನ್ನು ಪಡೆದುದಲ್ಲದೆ ಸುರಾಸುರರಿಂದ ತನ್ನ ವಧೆಯಾಗ ಕೂಡದೆಂಬ ವರವನ್ನು ಸಹ ಇವನು ಹೊಂದಿದ್ದನು. ಈತನು ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ವರುಣರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದ್ದನು. ಕುಂಭಕರ್ಣನ ವಧೆಯಾದ ನಂತರ ಈತನು ರಣಾಂಗಣಕ್ಕೆ ಇಳಿದನು. ಅವನ ಆರ್ಭಟದಿಂದ ತತ್ತರಿಸಿದ ವಾನರರು ರಾಮನ ಆಶ್ರಯಕ್ಕೆ ಧಾವಿಸಿದರು. ಅತಿಕಾಯನು ಭೀಮಪರಾಕ್ರಮಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಆತನು ತುಲನೆ ಇಲ್ಲದ ಬಲವುಳ್ಳ, ಅಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನಿಯಾದ, ಗಜಾರೋಹಣ-ಅಶ್ವಾರೋಹಣ ಗಳಲ್ಲಿ ಖ್ಯಾತನಾದ, ಖಡ್ಗ, ಧನುಸ್ಸು, ಬಾಣ ಮುಂತಾದ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನಿಪುಣನಾದ, ಸಾಮದಾಮಾದಿ ರಾಜನೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮರ್ಮಜ್ಞನಾದ ವೀರನಾಗಿದ್ದನೆಂದು ರಾಮನಿಗೆ ಅತಿಕಾಯನ ಪರಿಚಯವನ್ನು ವಿಭೀಷಣನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟನು. 'ಯಾವ ಸಾಮಾನ್ಯ ವೀರನೊಡನೆಯೂ ನಾನು ಯುದ್ಧವನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುವದಿಲ್ಲ; ಯಾರ ಬಳಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿದೆಯೋ ಅವನು ನನ್ನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲಬೇಕು' ಎಂದು ಅತಿಕಾಯನು ರಾಮನಿಗೆ ನುಡಿದಿದ್ದನು. ಅತಿಕಾಯ-ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಇವರಲ್ಲಿಯ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ, ಅತಿಕಾಯನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಂದ ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟನು.

೫. ಅದಿತಿ

ಅದಿತಿಯು ಪ್ರಾಚೇತಸ ದಕ್ಷ ಹಾಗೂ ಅಸಿಕ್ನಿ ಇವರ ಪುತ್ರಿ. ಇವಳು ಕಶ್ಯಪನ ಪತ್ನಿಯಾಗಿದ್ದು ಮಿತ್ರ-ವರುಣರ ತಾಯಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಇವಳಿಗೆ ಬಲಶಾಲಿಗಳಾದ ಎಂಟು ಮಕ್ಕಳು ಜನಿಸಿದರು. ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಇವಳನ್ನು ವಿಷ್ಣುಪತ್ನಿ ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಕಿಸಲಾಗಿದೆ. ದ್ಯೌ ಹಾಗೂ ಪೃಥ್ವಿಯಂತೆಯೇ ಇವಳನ್ನು ಬಗೆಯ ಲಾಗುತ್ತದೆ. ಮೈನಾಕ ಪರ್ವತದ ಶಿಖರದ ಮೇಲೆ ಇವಳು 'ಚರು'ವನ್ನು ಬೇಯಿಸಿದ್ದಳು. ಒಂಟಿಗಾಲಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಅವಳು ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಇವಳ ಉದರದಿಂದ ವಿಷ್ಣುವು ಜನ್ಮತಾಳಿದನು. ಅದಿತಿಗೆ ಹನ್ನೆರಡು ಪುತ್ರರಿದ್ದರೆಂಬ ಒಂದು ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ತೈತ್ತರೀಯ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಇವಳಿಗೆ ಎಂಟೇ ಪುತ್ರರಿದ್ದ ರೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಏಳು ಪುತ್ರರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇವಳು ಬಯಸಿದ್ದಳು; ಆದ್ದರಿಂದ ಎಂಟನೆಯ ಗರ್ಭವನ್ನು ಇವಳು ಒಡೆದಳು; ಅದರಿಂದ 'ಮಾರ್ತಾಂಡ' ಅಥವಾ 'ವಿವಸ್ವಾನ'ನು ಜನ್ಮತಾಳಿದನು; ನರಕಾಸುರನು ಇವಳ ಕರ್ಣಕುಂಡಲಗಳನ್ನು

ಅಪಹರಿಸಿದ್ದನು; ಆಗ ಕೃಷ್ಣನು ನರಕಾಸುರನನ್ನು ಗೆದ್ದು ಈ ಕರ್ಣಕುಂಡಲಗಳನ್ನು ಅದಿತಿಗೆ ಮರಳಿ ತಂದುಕೊಟ್ಟನು– ಎಂದು ಮಹಾಭಾರತದ ಉದ್ಯೋಗಪರ್ವ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಇವಳು ಓರ್ವ ವೈದಿಕ ದೇವತೆಯಾಗಿದ್ದು ಹನ್ನೆರಡು ಆದಿತ್ಯರ ಮಾತೆಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಇವಳಿಗೆ ವಿಶ್ವಮಾತೆ ಎಂದು ಸಂಬೋಧಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವಳು ಆದಿತ್ಯರ ಮಾತೆಯಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಇವಳ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಗೌರವಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೬. ಅನರಣ್ಯ

ಅನರಣ್ಯನು ಇಕ್ಷ್ವಾಕು ಕುಲದಲ್ಲಿಯ ಒಬ್ಬ ರಾಜ. ಈತನು ಬಾಣನೆಂಬಾತನ ಮಗನಾಗಿದ್ದು, ಇವನು ಪೃಥುವಿನ ಪಿತನಿದ್ದನು– ಎಂದು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಬಾಲಕಾಂಡ ೭೦/ ೨೩–೨೪ ಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಅನರಣ್ಯನು ತ್ರಸದಸ್ಯುವಿನ ಮಗನೆಂದು ಭಾಗವತದಲ್ಲಿದೆ; ಈತನು ಸಂಭೂತನ ಮಗನೆಂದು ಕೆಲವು ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿಯ ಮತವಿದೆ. ಈತನು ಅಯೋಧ್ಯೆಯನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದಾಗ ರಾವಣನು ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ಈತನ ಸೈನ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲ ಚದುರಿಸಿದನು. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಅನರಣ್ಯನು ವೀರನೂ ಪರಾಕ್ರಮಿಯೂ ಆಗಿದ್ದನು; ಏಕೆಂದರೆ, ಈತನು ಮಾರೀಚ, ಸಾರಣ, ಶುಕ, ಪ್ರಹಸ್ತ ಮುಂತಾದ ರಾವಣನ ಅಮಾತ್ಯರನ್ನು ಪರಾಜಯಗೊಳಿಸಿದ್ದನು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ರಾವಣನು ತನ್ನ ಅಂಗೈಯಿಂದ ಅನರಣ್ಯನ ತಲೆಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಒಂದೇ ಏಟಿಗೆ ಈತನು ರಥದಿಂದ ಭೂಮಿಯತ್ತ ಕೆಳಗುರುಳಿದನು. ಮುಮುರ್ಷೂ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಅನರಣ್ಯನು ರಾವಣನಿಗೆ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಈತನು ಯುದ್ಧವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದಾಗ ರಾವಣನು ಇವನನ್ನು ವಧಿಸಿದನು. ಮರಣಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅನರಣ್ಯನು ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನೆಂದು ಕೂಡ ಒಂದು ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ವಾಲ್ಮೀಕಿರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇದಕ್ಕೆ ಆಧಾರ ದೊರೆಯುತ್ತಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ 'ಎಲೈ ರಾಕ್ಷಸನೇ, ನಾನು ಎಂದಿಗೂ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹಿಂಜರಿದಿಲ್ಲ; ಯುದ್ಧ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ವಧಿಸಿರುವೆ' ಎಂಬ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ (ಉತ್ತರಕಾಂಡ ೧೯/೨೮)

೭. ಅನಸೂಯಾ

ಇವಳು ಕರ್ದಮ ಹಾಗೂ ದೇವಹೂತಿ ದಂಪತಿಗಳ ಕನ್ಯೆಯಾಗಿದ್ದು ಸ್ವಾಯಂಭುವ ಮತ್ತು ವೈವಸ್ವತ ಮನ್ವಂತರದ ಬ್ರಹ್ಮಮಾನಸಪುತ್ರನಾದ ಅತ್ರಿಮುನಿಯ

ಭಾರ್ಯೆಯಾಗಿದ್ದಳು. ಪೌರಾಣಿಕ ವಾಙ್ಮಯದಲ್ಲಿ 'ಪತಿವ್ರತೆ' ಎಂದು ಇವಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮೂರು ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಯಾವ ಆಹಾರವನ್ನೂ ಸೇವಿಸದೆ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಿ ಶಂಕರನ ಕೃಪಾಪ್ರಸಾದವನ್ನು ಈಕೆ ಪಡೆದಳು. ಆಗ ಇವಳಿಗೆ ದತ್ತಾತ್ರೇಯ, ದುರ್ವಾಸ ಹಾಗೂ ಚಂದ್ರ ಎಂಬ ಮೂರು ಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟಿದರು. ಚಿತ್ರಕೂಟದ ಮೇಲೆ ಹರಿಯುವ ಗಂಗೆಯನ್ನು ಇವಳು ಪ್ರವೃತ್ತಗೊಳಿಸಿದಳು. ಮಾಂಡವ್ಯ ಋಷಿಯನ್ನು ಶೂಲಕ್ಕೇರಿಸಿದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ಆ ಶೂಲಕ್ಕೆ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಓರ್ವ ಋಷಿಪತ್ನಿಯ ಧಕ್ಕೆ ತಗುಲಿತು. ಆಗ ಮಾಂಡವ್ಯನು ಆ ಋಷಿಪತ್ನಿಗೆ 'ಸೂರ್ಯೋದಯವಾಗುತ್ತಲೇ ನೀನು ವಿಧವೆಯಾಗುವೆ' ಎಂಬ ಶಾಪವನ್ನಿತ್ತನು. ಅನಸೂಯೆಯು ಆ ಋಷಿಪತ್ನಿಯ ಗೆಳತಿಯಾದ್ದರಿಂದ ಸೂರ್ಯೋದಯವಾಗದಂತೆ ಮಾಡಿದಳು. ಹೀಗಾದ್ದರಿಮದ ಲೋಕದ ವ್ಯವಹಾರಗಳು ನಿಂತುಹೋದವು. ಆ ಋಷಿಪತ್ನಿಯ ವೈಧವ್ಯದ ಶಾಪನಿವಾರಣೆಯಾದ ನಂತರ ಸೂರ್ಯೋದಯವಾಗಲು ಅನಸೂಯೆಯು ಅವಕಾಶ ಕೊಟ್ಟಳು. ಅನಸೂಯೆಯು ದಕ್ಷಕನ್ಯೆಯಾಗಿದ್ದಳು ಎಂಬೊಂದು ಉಲ್ಲೇಖವೂ ಇದೆ.

ಅನಸೂಯೆಯ ಪತಿಯಾದ ಅತ್ರಿಮುನಿಯು ಇವಳ ಬಗ್ಗೆ ಗೌರವದಿಂದ ಉದ್ಗರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ರಾಮನಿಗೆ 'ಹೇ ರಾಮನೇ, ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಮಳೆಯಾಗದೆ ಜನರು ಸತತವಾಗಿ ಪರಿತಪಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಈ ಅನಸೂಯೆಯು ಫಲಮೂಲಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದಳು; ಈ ಆಶ್ರಮದತ್ತ ಗಂಗೆಯನ್ನು ತರಿಸಿದಳು. ಇವಳು ಕಠೋರ ತಪವನ್ನು ಆಚರಿಸುವವಳಾಗಿದ್ದು ಕೆಲವು ಕಟ್ಟುನಿಯಮಗಳಿಂದ ಭೂಷಿತಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಇವಳು ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಉಗ್ರತಪಸ್ಸನ್ನು ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ಈ ಅನಸೂಯೆಯ ವ್ರತಗಳ ಬಲದಿಂದ ಋಷಿಗಳು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬರುವ ವಿಘ್ನಗಳು ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿವೆ. ದೇವಕಾರ್ಯಕ್ಕೆಂದು ಹೆಣಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಹತ್ತು ರಾತ್ರಿಗಳನ್ನು ಒಂದೇ ರಾತ್ರಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಅನುಸೂಯೆಯು ನಿನಗೆ ಮಾತೆಯ ಸಮಾನನಾಗಿದ್ದಾಳೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಇವಳ ಸತೀತ್ವದ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ಸರವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಉಮಾ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮತ್ತು ಸಾವಿತ್ರಿಯರು ತಮ್ಮ ಪತಿಯರನ್ನು ಅನಸೂಯೆಯ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯವನ್ನು ಕಳೆಯಲು ಕಳುಹಿದರು. ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು, ಮಹೇಶ– ಈ ಮೂವರೂ ಅನಸೂಯೆಯತ್ತ ಬಂದು 'ನೀನು ನಗ್ನಳಾಗಿ ನಮಗೆ ಭಿಕ್ಷೆ ನೀಡು!' ಎಂದು ಬೇಡಿದರು. ಆಗ ಅನಸೂಯೆಯು ತನ್ನ ಪತಿಯ ಚರಣತೀರ್ಥವನ್ನು ಇವರ ಮೇಲೆ ಸಿಂಪಡಿಸಿದಳು. ಕೂಡಲೇ ಈ ಮುವರೂ ಅರ್ಭಕರಾದರು. ಆಗ ಅನಸೂಯೆಯು ನಗ್ನಳಾಗಿ

ಈ ಮೂವರಿಗೂ ಮೊಲೆಯುಣಿಸಿದಳು. ಈ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳು ನಂತರ ಅಂಶ ರೂಪವಾಗಿ ದತ್ತಾತ್ರೇಯ, ದುರ್ವಾಸ ಮತ್ತು ಚಂದ್ರ ಎಂಬ ಮೂರು ಪುತ್ರರಾದ ಮಾಹಿತಿ ಇದೆ.

೮. ಅಂಬರೀಷ

ತ್ರಿಶಂಕುವಿನ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಅಂಬರೀಷನು ಚಿಕ್ಕವನು. ಈತನಿಗೆ ಶ್ರೀಮತಿ ಎಂಬ ಓರ್ವ ಕನ್ಯೆಯಿದ್ದಳು. 'ನಾರದ ಮತ್ತು ಪರ್ವತ ಇವರಲ್ಲಿಯ ವಾದವಿವಾದದಲ್ಲಿ, ವಿಷ್ಣುವು ಈ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡನು'– ಎಂಬ ಉಲ್ಲೇಖವು ಅದ್ಭುತರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿದೆ. ಒಮ್ಮೆ ಕಾರ್ತೀಕಮಾಸದ ಏಕಾದಶಿಯ ವ್ರತವಿದ್ದಾಗ ದ್ವಾದಶಿಯ ದಿನದಂದು ದುರ್ವಾಸಋಷಿಯು ಅತಿಥಿಯೆಂದು ಬಂದನು. ದುರ್ವಾಸನು ನದಿಗೆ ಸ್ನಾನಕ್ಕೆಂದು ಹೋಗಿ ಪ್ರಾತಃಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಿ ಮರಳಿ ಬರುವವರೆಗೆ ದ್ವಾದಶಿಯ ಸಮಯವು ಮೀರಿಹೊಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಅಂಬರೀಷನು ನೈವೇದ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿ ತೀರ್ಥ ಪ್ರಾಶನ ಮಾಡಿ ಪಾರಣೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸಿದನು. ಇದನ್ನರಿತ ದುರ್ವಾಸನು ಕೋಪಗೊಂಡು ತನ್ನ ಜಟೆಯಿಂದ 'ಕೃತ್ಯೆ'ಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಅಂಬರೀಷನ ಮೇಲೆ ಬಿಟ್ಟನು. ವಿಷ್ಣುವು ಸುದರ್ಶನ ಚಕ್ರದಿಂದ ಆ ಕೃತ್ಯೆಯನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿದ ನಂತರ, ಆ ಚಕ್ರವು ದುರ್ವಾಸನ ಬೆನ್ನುಹತ್ತಿತು. ವಿಷ್ಣುವು ದುರ್ವಾಸನಿಗೆ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ, ಆತನಿಗೆ ಅಂಬರೀಷನ ಬಳಿ ಹೋಗಲು ಹೇಳಿದನು. ದುರ್ವಾಸನಿಗೆ ಅಂಬರೀಷನ ಬಳಿ ಬರಲು ಒಂದು ವರ್ಷದ ಸಮಯ ಹಿಡಿಯಿತು. ಆವರೆಗೆ ಅಂಬರೀಷನು ಉಪವಾಸವಿದ್ದನು. ಆತನು ದುರ್ವಾಸನನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿ, ಆ ಚಕ್ರವನ್ನು ಸ್ತುತಿಯಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ ನಂತರ ಅದು ಮರಳಿ ವಿಷ್ಣುವಿನತ್ತ ಹೋಯಿತು. ಅಂಬರೀಷನು ಋಷಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಭೋಜನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನೆಂದು ಭಾಗವತದಲ್ಲಿದೆ. ಅಂಬರೀಷನು 'ಪಕ್ಷವರ್ಧಿನಿ' ಏಕಾದಶಿಯ ವ್ರತವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಿದ್ದನು; ಹಾಗೂ ಯೋಗ್ಯ ಸಮಯಕ್ಕೆ ದ್ವಾದಶಿಯನ್ನು ಪೂರೈಸಿದ್ದರಿಂದ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಪ್ರಿಯನಾದನೆಂದು ಪದ್ಮಪುರಾಣದಲ್ಲಿದೆ. ಅಂಬರೀಷನು ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಸೇರಿದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಸುದೇವನೆಂಬ ಸೇನಾಪತಿಯನ್ನು ಕಂಡನು. ರಣಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ವೀರಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗವು ದೊರಕಿದೆ ಎಂದು ಇಂದ್ರನು ತಿಳಿಸಿದನು. ಅಂಬರೀಷನಿಗೆ ಮೂವರು ಪುತ್ರರಿದ್ದರು.

ಕ್ರಮಸಂಖ್ಯೆ ೧೮, ಋಚೀಕ– ಪರಿಶೀಲಿಸಿ.

೯. ಅರಜಾ

ಅರಜಾ ಉಶನಸ ಶುಕ್ರನ ಪುತ್ರಿ. ಇವಳ ಲಾವಣ್ಯಕ್ಕೆ ಮನಸೋತು ಕಾಮಮೋಹಿತನಾಗಿ ದಂಡರಾಜನು ಇವಳನ್ನು ಬಲಾತ್ಕರಿಸಿ ಸಂಭೋಗಿಸಿದನು. ಈ ಸಂಗತಿಯು ಭಾರ್ಗವನಿಗೆ ತಿಳಿದಾಗ ಆತನು ದಂಡರಾಜ ಮತ್ತು ದಂಡಕಾರಣ್ಯ ಇವರಿಗೆ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ತನ್ನ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಕುರಿತು, 'ನೀನು ಜಾಗರೂಕಳಾಗಿ ಇದೇ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿರು! ನೀನು ಭಯರಹಿತಳಾಗಿ, ಈ ಉದ್ದ–ಅಗಲ ಒಂದು ಯೋಜನವಿರುವ ವಿಶಾಲ ಸರೋವರವನ್ನು ಉಪಭೋಗಿಸಿಕೊಂಡಿರು! ನೀನು ಇಲ್ಲಿ ಸಮಯಪ್ರತೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿರು! ಒಂದು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಧೂಲಿವೃಷ್ಟಿಯಾಗುವುದಿದೆ. ಆ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ನಿಕಟದಲ್ಲಿರುವವರ ವಧೆಯು ಆ ಧೂಲಿವೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆಗಲಾರದು!' ಎಂದು ತಿಳಿಸಿ ಅವಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆಡೆಗೆ ಹೋದನು. ಶುಕ್ರಭಾರ್ಗವನ ಈ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಅರಜಾ ಬಲು ದುಃಖಿತಳಾದಳು.

೧೦. ಅಲರ್ಕ

ಅಲರ್ಕನು ಕಾಶಿಯ ದಿವೋದಾಸ ರಾಜನ ಮರಿಮಗನಾಗಿದ್ದನು. ಈತನು ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಅರವತ್ತಾರು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳಿದನು. ಲೋಪಾಮುದ್ರೆಯ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಈತನಿಗೆ ದೀರ್ಘಾಯುಸ್ಸು ದೊರಕಿತ್ತು. ಇವನು ಚಿರತರುಣನಾಗಿದ್ದನು. ನಿಕುಂಭನ ಶಾಪದಿಂದ ವಾರಣಾಸಿಯು ಜನರಹಿತವಾಗಿತ್ತು. ಅಲರ್ಕನು ಕ್ಷೇಮಕನನ್ನು ಕೊಂದು ಪುನಃ ಇದನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು; ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯ ಬಲದಿಂದ ಸಮಗ್ರ ಭೂಲೋಕವನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡನು. ಅನಂತರ ಅಲರ್ಕನ ಮನಸ್ಸು ಸೂಕ್ಷ್ಮಬ್ರಹ್ಮದತ್ತ ಒಲಿಯಿತು. ಈತನಿಗೆ 'ಸಂತತಿ' ಎಂಬ ಒಬ್ಬ ಪುತ್ರನಿದ್ದನು. ತಾಯಿಯ ಇಚ್ಛೆಯನುಸಾರ ಈತನು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದ ಇತ್ಯಾದಿ ಮಾಹಿತಿಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತವೆ.

೧೧. ಅಸಮಂಜ

ಅಸಮಂಜನು ಸಗರ–ಕೇಶಿನಿ ದಂಪತಿಗಳ ಪುತ್ರ. ಈತನು ತನ್ನ ಮಲತಾಯಿಯ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ನದಿಯ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ತಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು; ಮತ್ತು ಅವರು ಮುಳುಗಹತ್ತಿದಾಗ ನಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಈತನು ಪೂರ್ವಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಯೋಗಿಯಾಗಿದ್ದು, ಆಗಿನ ದುಷ್ಟಜನರ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ಯೋಗಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿದ್ದನು. ರಾಜನು ಈತನನ್ನು

ಹೊರಗೆ ಅಟ್ಟಿದಾಗ ಇವನು ಕಾಡಿಗೆ ಹೋದನು. ಹೀಗೆ ವನಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಾಗ ಈತನು, ತಾನು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಸಿದ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಯೋಗಬಲದಿಂದ ಜೀವಿತಗೊಳಿಸಿದನು. ಈತನು ಶಿವಭಕ್ತನಾಗಿದ್ದನು. ಈತನಿಗೆ 'ಅಂಶುಮಾನ' ಎಂಬ ಮಗನಿದ್ದನು.

೧೨. ಅಹಲ್ಯೆ

ಇವಳು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಮಾನಸಪುತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಈಕೆಯ ತಂದೆಯ ಹೆಸರು ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ 'ಮುದಗಲ' ಎಂತಿದ್ದರೆ ಹರಿವಂಶದಲ್ಲಿ 'ವಧ್ರ್ಯಶ್ವ' ಎಂದಿದೆ. ಇವಳಲ್ಲಿ ರೂಪಹೀನತೆಯ (ಹಲ್ಯ) ಲವಲೇಶವೂ ಇರಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಇವಳನ್ನು 'ಅಹಲ್ಯೆ' ಎಂದು ಕರೆದನು. ಇವಳು ಅತಿರೂಪವತಿ ಯಾಗಿದ್ದಳು. ಚಿಕ್ಕವಳಿದ್ದಾಗ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಈಕೆಯನ್ನು ಗೌತಮನ ಬಳಿ ಮುಡುಪಾಗಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದನು. ಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಬಂದನಂತರ ಇವಳನ್ನು ಗೌತಮನು ಬ್ರಹ್ಮ ದೇವನತ್ತ ಮರಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಗೌತಮನ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯತ್ವವನ್ನೂ ಮತ್ತು ಆತನಲ್ಲಿದ್ದ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಕಂಡ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಿಗೆ, ಗೌತಮನು ಅಹಲ್ಯೆಯನ್ನು ಭಾರ್ಯೆಯಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು ಎಂದೆನಿಸಿತು. ಪೃಥ್ವಿಯ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸಿ ಮೊದಲು ಬರುವವನ ಜೊತೆ ಇವಳ ವಿವಾಹವನ್ನು ಮಾಡುವದೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಿದನು. ದೇವ, ದಾನವ, ರಾಕ್ಷಸರಿಗೂ ಸಹ ಈ ರೂಪ ಲಾವಣ್ಯ ಸಂಪನ್ನೆಯಾದ ಅಹಲ್ಯೆಯು ಬೇಕಿದ್ದಳು. ಮಿಕ್ಕ ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ಇಂದ್ರನು ಕೂಡ ಪೃಥ್ವಿಯ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದನು. ಕರುವನ್ನು ಈಯುತ್ತಿರುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯ ಹಸುವು, ಅರ್ಧಪ್ರಸೂತಿಯ ವೇಳೆಗೆ, ಪೃಥ್ವಿಗೆ ಸಮವಿರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಮನ್ನಣೆ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಗೌತಮನು ಅಂಥ ಹಸುವಿಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಮಾಡಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಪಣವನ್ನು ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸಿದನು. ಅಹಲ್ಯೆಯೊಡನೆ ಗೌತಮನು ವಿವಾಹಬದ್ಧನಾದನು. ಪೃಥ್ವಿಯ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಬಂದ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ, ಗೌತಮ-ಅಹಲ್ಯೆಯರ ವಿವಾಹದ ವಿಷಯವು ತಿಳಿದಾಗ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಅತಿ ದುಃಖಿತರಾದರು. ಇಂದ್ರನು ಅಹಲ್ಯೆಯ ಬಗ್ಗೆ ತುಂಬ ಅಭಿಲಾಷೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟು ಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಆತನು ಬಲು ಖಿನ್ನನಾದನು. ಒಮ್ಮೆ ಗೌತಮನು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಇಂದ್ರನು ಗೌತಮನ ವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಅಹಲ್ಯೆಯನ್ನು ಸಮೀಪಿಸಿ ಸಮಾಗಮದ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದನು. ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣದ ಬಾಲಕಾಂಡದ ಪ್ರಕಾರ ಇಂದ್ರನು ಗೌತಮನ ವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿಬಂದ ವಿಷಯವನ್ನು

ಅಹಲ್ಯೆಯು ಅರಿತಿದ್ದರೂ, ಅವಳಿಗೆ ಇಂದ್ರನೊಡನೆ ಸುಖದ ಇಚ್ಛೆಯಿತ್ತು. ಸಮಾಗಮವಾದನಂತರ 'ನಾನು ಕೃತಾರ್ಥಳಾದೆನು; ನೀನು ಇಲ್ಲಿಂದ ಬೇಗ ಹೊರಡು!" ಎಂದು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಸೂಚಿಸಿದಳು. ಗೌತಮನಿಂದ, ತನ್ನ ಹಾಗೂ ಇಂದ್ರನ ರಕ್ಷಣೆಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಹೇಳಿದಳು. ಅಹಲ್ಯೆಗೆ ಇಂದ್ರನು ಮೋಸ ಮಾಡಿದ ವಿಷಯ ಗೊತ್ತಾಗದೆ ಅವಳಿಂದ ಪ್ರಮಾದ ನಡೆಯಿತೆಂದು ಉತ್ತರಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಇಂದ್ರನು ಅಹಲ್ಯೆಯ ಬಳಿ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ಬ್ರಹ್ಮ-ಪುರಾಣದಲ್ಲಿದೆ. ಗೌತಮನು ಇಲ್ಲದಾಗ ಇಂದ್ರನು ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಗೌತಮನ ಶಿಷ್ಯರು ಆತನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದರು. ಆಗ ಗೌತಮನು ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಅಹಲ್ಯೆ ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ಶಪಿಸಿದನು. ಅಹಲ್ಯೆಗೆ ದೊರೆತ ಶಾಪದ ಸ್ವರೂಪವು ಬೇರೆಬೇರೆ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿದೆ. 'ನೀನು ಯಾರ ದೃಷ್ಟಿಗೂ ಬೀಳಲಾರೆ! ಕೇವಲ ವಾಯುವನ್ನು ಸೇವಿಸಿ ಬಾಳುವೆ! ನೀನು ರೂಪಹೀನಳಾಗುವೆ!' ಎಂಬ ಶಾಪವು ವಾಲ್ಮೀಕಿರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿದೆ. ಆನಂದ ರಾಮಾಯಣ, ಸ್ಕಂದಪುರಾಣ ಹಾಗೂ ಗಣೇಶಪುರಾಣಗಳನುಸಾರ 'ನೀನು ಶಿಲೆಯಾಗುವೆ' ಎಂಬ ಶಾಪದ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. 'ನಿನ್ನ ದೇಹವು ಕೇವಲ ಅಸ್ಥಿಚರ್ಮ ವುಳ್ಳದ್ದಾಗುವದು; ಜೀವಿತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಂಸ, ಉಗುರುಗಳು ಬೆಳೆಯುವಂತೆ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯಲಾರವು; ನಿನ್ನ ಈ ವಿದ್ರೂಪತೆಯಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಪಾಪಕರ್ಮದ ಬಗ್ಗೆ ಭಯವುಂಟಾಗುವದು' ಎಂಬ ಶಾಪದ ವಿವರವನ್ನು ಪದ್ಮಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದೇ ರೀತಿ ಉಃಶಾಪಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಭಿನ್ನತೆಯು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. 'ದಶರಥಪುತ್ರನಾದ ದುರ್ಧರ್ಷ ರಾಮನು ಈ ಘೋರ ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಲೋಭಮೋಹರಹಿತಳಾದ ನೀನು ಆತನನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸುವದರಿಂದ ಶುದ್ಧಳಾಗುವೆ; ಅನಂತರ ಶುದ್ಧಿಗೊಂಡ ನೀನು ನಿನ್ನ ನಿಜರೂಪ ಪಡೆದು ನನ್ನನ್ನು ಸಮೀಪಿಸುವೆ' ಎಂದು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಸ್ಕಂದ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ 'ಗೌತಮನು ಇವಳ ಮುಕ್ತಿಗಾಗಿ ಕೋಟಿತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಿದನು; ಆಗ ಅಹಲ್ಯೆಯು ಮುಕ್ತಳಾದಳು; ಅಲ್ಲಿ ಅಹಲ್ಯಾ ಸರೋವರವು ನಿರ್ಮಾಣವಾಯಿತು' ಎಂಬ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ.

ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಪರಿಶಿಶುದ್ಧಳಾದ ನಂತರ ಗೌತಮನೊಡನೆ ಪುನರ್ಮಿಲನ ವಾಯಿತು. ಬ್ರಹ್ಮಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಅಹಲ್ಯೆಯನ್ನು 'ಗೌತಮಿ' ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸ ಲಾಗಿದೆ. ಇಂದ್ರನೊಡನೆ ಸಂಬಂಧ ಬರುವ ಮೊದಲೇ ಈಕೆಗೆ ಗೌತಮನಿಂದ 'ಶತಾನಂದ' ಎಂಬ ಮಗನು ಹುಟ್ಟಿದ್ದನು. ಗೌತಮನ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಉತ್ತಂಕನಿಗೆ

ಅಹಲ್ಯೆಯು ಸೌದಾಸನ ರಾಣಿಯ ಕರ್ಣಕುಂಡಲಗಳನ್ನು ತಂದು ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆಯಾಗಿ ಕೊಡಲು ಹೇಳಿದ್ದಳು.

೧೩. ಆದಿತ್ಯ (ಸೂರ್ಯ)

ಇದು ವೈವಸ್ವತ ಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿಯ ದೇವತೆಗಳ ಸಮೂಹದ ಹೆಸರು. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಆರು ಸೂಕ್ತಗಳಿವೆ. ಆದಿತ್ಯರ ಸಂಖ್ಯೆ ಹನ್ನೆರಡು ಇದ್ದು, ಅವು ಹನ್ನೆರಡು ಮಾಸಗಳನ್ನು ದರ್ಶಿಸುತ್ತವೆ. ಇಂದ್ರನು ಅದಿತಿಯ ಮಗನಾದ್ದರಿಂದ ಆತನು ಆದಿತ್ಯರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಹನ್ನೆರಡು ಆದಿತ್ಯರನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆದಿತ್ಯರ ವರ್ಣನೆಯು, ಇನ್ನಿತರ ದೇವತೆಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯವರ್ಣನೆಯಂತಿದ್ದರೂ ಅವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರಾದ ಮಿತ್ರವರುಣರಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ: ಸರ್ವಾಧಾರ, ಸರ್ವಪಾಲಕ, ಮನದ ಅಂತರಂಗದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವ, ಪಾಪೀ ಜನರನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸುವ, ರೋಗಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವ, ದೀರ್ಘಾಯುಸ್ಸನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸುವ, ಎಂಬ ವರ್ಣನೆಯು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಉದರದಿಂದ ಸಾಧ್ಯದೇವತೆಗಳು ಹುಟ್ಟಬೇಕೆಂದು ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಓದನವನ್ನು (ಅನ್ನ) ಅದಿತಿಯು ಬೇಯಿಸಿದಳು. ಆಹುತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಮಿಕ್ಕ ಅನ್ನವನ್ನು ತಿಂದ ಕಾರಣ ಅದಿತಿಗೆ ಧಾತಾ ಮತ್ತು ಅರ್ಯಮಾ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಅವಳಿಜವಳಿ ಮಕ್ಕಳಾದರು. ಎರಡನೆಯ ಬಾರಿಗೆ ಮಿತ್ರ ಹಾಗೂ ವರುಣ, ಮೂರನೆಯ ಸಲ ಅಂಶ ಹಾಗೂ ಭಗ ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕನೆಯ ವೇಳೆಗೆ ಇಂದ್ರ ಹಾಗೂ ವಿವಸ್ವಾನ ಎಂಬ ಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟಿದರು. ಅದಿತಿಯ ಹನ್ನೆರಡು ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳೆಂದರೆ ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯ ಅಥವಾ 'ಸಾಧ್ಯ' ಹೆಸರಿನ ದೇವತೆಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ.

೧೪. ಇಂದ್ರ

'ಇಂದ್ರ'ವೆಂಬುದು ಒಂದು ಪದವಿಯಾಗಿದೆ. ನೂರು ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಇದನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಬಹುದು. ಪ್ರಜೆಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಆತನ ಪ್ರಮುಖ ಕಾರ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮನ್ವಂತರಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆಬೇರೆ ಇಂದ್ರರಿದ್ದರೂ ಅವರ ಗುಣಗಳು ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯ ಒಂದೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳು ಇಂದ್ರನ ಸಲಹೆಗಾರರು. ಗಂಧರ್ವ, ಅಪ್ಸರೆಯರು ಎಂದರೆ ಇಂದ್ರನ ಐಶ್ವರ್ಯ. ಇಂದ್ರನಾದವರು ವಜ್ರಪಾಣಿ, ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷ, ಪುರಂದರ ಹಾಗೂ ಮಘವಾನ ಆಗಿರುತ್ತಾರೆ.

ನಹುಷ, ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು, ಬಲಿ, ಪ್ರಹ್ಲಾದ– ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಕೆಲವು ಕಾಲ ಇಂದ್ರ ರಾಗಿದ್ದರು. ಇಂದ್ರನು ಮಳೆಯ ದೇವತೆಯಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ರಾಮಾಯಣ, ಮಹಾಭಾರತ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾಚೀನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಇಂದ್ರನೆಂದರೆ ಅದಿತಿಪುತ್ರನಾದ ಶಕ್ರನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಈತನು ದೇವತೆಗಳ ರಾಜನಿದ್ದು ಇಂದ್ರಾಣಿ ಶಚಿಯು ಆತನ ಪತ್ನಿಯಗಿರುತ್ತಾಳೆ. ನೂರು ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಇಂದ್ರಪದವು ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಅಷ್ಟು ಯಜ್ಞಗಳು ಪೂರ್ಣವಾಗುವ ಮೊದಲೇ ಇವನು ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗದ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ವಿಘ್ನವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಯಾರಾದರೂ ಉಗ್ರ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಾಗ ಅವರ ತಪೋಭಂಗವನ್ನು ಮಾಡಲು ಅಪ್ಸರೆಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಕೆಡಿಸಲು ಅವನು ರಂಭೆಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದ್ದನು. ಯಮನ ತಪವನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡಲು 'ಗಣಿಕಾ' ಎಂಬ ಅಪ್ಸರೆಯನ್ನು ನೇಮಿಸಿದನು. ಗೌತಮಋಷಿಯ ವೇಷದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಅಹಲ್ಯೆಯನ್ನು ಸಂಭೋಗಿಸಿದನು. ಆಗ ಗೌತಮನ ಶಾಪದಿಂದ ವೃಷಣ ಹೀನನಾದನು. ಗೌತಮನ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಹರಣ ಮಾಡುವದು ಒಂದು ದೇವತಾ ಕಾರ್ಯವೆಂದು ತಾನು ಈ ಕೃತ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ತನಗೆ ವೃಷಣಗಳು ಪುನಃ ದೊರಕಬೇಕು ಎಂಬ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಇಂದ್ರನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದಾಗ, ಪಿತೃದೇವತೆ ಗಳೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ಈತನಿಗೆ 'ಮೇಷವೃಷಣ'ನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದರು. ವಾಚಕ್ನವೀ ಮುನಿಯ 'ಮುಕುಂದಾ' ಹೆಸರಿನ ಪತ್ನಿಯು ರುಕ್ಮಾಂಗದನಲ್ಲಿ ಮೋಹಿತಳಾಗಿದ್ದಳು. ಆಗ ಇಂದ್ರನು ರುಕ್ಮಾಂಗದನ ವೇಷವನ್ನು ತಾಳಿ ಅವಳನ್ನು ಉಪಭೋಗಿಸಿದನು. ಈ ಘಟನೆಯು ಅಹಲ್ಯೆಯ ಸಂದರ್ಭದ ಘಟನೆಯಂತಿದೆ. ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷ ಹಾಗೂ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು ಇವರ ವಧೆಯನ್ನು ಇಂದ್ರನು ಮಾಡಿಸಿದನು. ಅಗ ದಿತಿಯು ಕಶ್ಯಪನಿಂದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವಂಥ ಪುತ್ರನನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಡಳು. ಆಗ ಕಶ್ಯಪನು ಒಂದು ಷರತ್ತನ್ನು ದಿತಿಯ ಮುಂದಿಟ್ಟನು. ದಿತಿಯಿಂದ ಆ ಷರತ್ತಿನ ಪಾಲನೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಇಂದ್ರನು ದಿತಿಯ ಉದರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಗರ್ಭವನ್ನು ಏಳು ಭಾಗಗಳನ್ನಾಗಿ ತುಂಡರಿಸಿದನು. ದುರ್ವಾಸಋಷಿಯು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಒಂದು ಕೊರಳ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಅದನ್ನು ಅನಾದರಿಸಿದ ಕಾರಣ ದುರ್ವಾಸನು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ನೆರವಿನಿಂದ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಸೇರಿದ ತ್ರಿಶಂಕುವನ್ನು ಇಂದ್ರನು ತಲೆಕೆಳಗಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿ ನೂಕಿ ಭೂಮಿಯತ್ತ ತಳ್ಳಿದನು. ಶರಭಂಗ ಋಷಿಯನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ಯಲು

ಸ್ವತಃ ಇಂದ್ರನೇ ಬಂದಿದ್ದನು. ಅದೇ ರೀತಿ ರಾಮ–ರಾವಣರಲ್ಲಿಯ ಯುದ್ಧದ ಸಮಯಕ್ಕೆ ರಾಮನಿಗೆ ನೆರವಾಗಲು ತನ್ನ ರಥದೊಂದಿಗೆ ಸಾರಥಿಯಾದ ಮಾತಲಿಯನ್ನು ಸಹ ಕಳುಹಿದ್ದನು. ಕುಂಭಕರ್ಣನು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪರಾಭವಗೊಳಿಸಿದ್ದನು. ಮೇಘನಾದನು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಗೆದ್ದು ಈತನನ್ನು ಹಿಡಿದು ಲಂಕೆಗೆ ಒಯ್ದಿದ್ದನು. ಇಂದ್ರನನ್ನು ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಲು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಮೇಘನಾದನಿಗೆ ಕಟ್ಟಳೆಯ ವಧೆಯಾಗದ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು; ಅದಲ್ಲದೆ, ಅಗ್ನಿಯ ಅಶ್ವಯುಕ್ತ ರಥವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆ ಇಂದ್ರನು ಒಂದು ವೈಷ್ಣವಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಈತನ ವಜ್ರಪ್ರಹಾರದಿಂದ ವಾಯುಪುತ್ರನ 'ಹನು' ಅಂದರೆ ಗದ್ದವು ಭಗ್ನವಾಯಿತು. ಆಗ ಆ ವಾಯುಪುತ್ರನಿಗೆ ಹನುಮಾನನೆಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. ವಿಷ್ಣುವಿನ ಆಜ್ಞೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಈತನು ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಿದನು.

ಇಂದ್ರನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ವಿನಂತಿಯನುಸಾರ ನಿದ್ರಾದೇವಿಯನ್ನು ಲಂಕೆಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದನು. ಅಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಭೇಟಿಯಾದಾಗ ಅವಳು ಅನ್ನಪಾನೀಯಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸದಿದ್ದರೂ ಅವಳು ಜೀವಿತವಿರಬೇಕೆಂದು ಅವಳಿಗೆ ಹವಿಷ್ಯಾನ್ನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ತ್ವಷ್ಟನ ಪುತ್ರನಾದ ವೃತ್ರಾಸುರನನ್ನು ಇಂದ್ರನು ವಧಿಸಿದ ಕಾರಣ ಬ್ರಹ್ಮ ಹತ್ಯೆಯು ಇವನ ಬೆನ್ನಟ್ಟಿತು. ರಾಮನ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಇಂದ್ರನು ಮೈನಾಕಪರ್ವತಕ್ಕೆ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿದ್ದನು. ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿ ಲಂಕೆಯನ್ನು ತಲುಪುವಾಗ ಹನುಮಾನನಿಗೆ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯು ಸಿಗಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶ ಆತನದಿತ್ತು. ಕಬಂಧ ರಾಕ್ಷಸನು ಮೈಮೇಲೇರಿಬಂದಾಗ ಇಂದ್ರನು ವಜ್ರಾಘಾತದಿಂದ ಆತನನ್ನು ಮುದುಡೆ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟನು. ಅನಂತರ ಕಬಂಧನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಂತೆ ಆತನ ಉದರನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ಬಹುದೀರ್ಘವಾದ ಬಾಹುಗಳನ್ನು ಕರುಣಿಸಿದನು. ಶುನಃಶೇಪನ ಸ್ತುತಿಗೆ ಮಾರು ಹೋಗಿ ಇಂದ್ರನು ಆತನಿಗೆ ದೀರ್ಘ ಆಯುಸ್ಸನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.

ಶರೀರದಲ್ಲಿಯ ಮಲ ಹಾಗೂ ಹಸಿವನ್ನು ಚೆಲ್ಲಿದ ಮತ್ತು ಈ ರೀತಿ ತಾನು ಶುದ್ಧವಾಗಲು ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬಂದ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಇಂದ್ರನು 'ಮಲದ', 'ಕರುಷ' ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಆ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ವರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅವನ್ನು ಸಮೃದ್ಧಗೊಳಿಸಿದನು. ಕಶ್ಯಪನು ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಅದಿತಿಯ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಜನ್ಮತಾಳಲು ವಿನಂತಿಸಿದನು. ಅದನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ ವಿಷ್ಣುವು ವಾಮನಾವತಾರವನ್ನು ತಾಳಿ ಬಲಿಯನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಿ, ಇಂದ್ರನನ್ನು ಪುನಃ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಾಧಿಪತಿಯನ್ನಾಗಿ

ಮಾಡಿದನು. ಋಕ್ಷಪತ್ನಿಯಾದ ವಿರಜೆ ಎಂಬಾಕೆಗೆ ಇಂದ್ರನಿಂದ ವಾಲಿಯೆಂಬ ಮಗನು ಹುಟ್ಟಿದನು.

೧೫. ಇಲ, ಇಲಾ

ಇಲರಾಜನು ಕರ್ದಮ ಪ್ರಜಾಪತಿಯ ಮಗನಾಗಿದ್ದು ಬಾಹ್ಲೀಕ ಎಂಬ ದೇಶವನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಶಿವ–ಪಾರ್ವತಿಯರ ವರದನುಸಾರವಾಗಿ ಆತನಿಗೆ ಒಂದು ತಿಂಗಳು ಸ್ತ್ರೀತ್ವವೂ ನಂತರದ ಒಂದು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಪುರುಷತ್ವವೂ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈತನ ಮಗನೆಂದರೆ ಪುರೂರವ. ಇವನು ವೈವಸ್ವತಮನು (ಶ್ರಾದ್ಧದೇವ) ಮತ್ತು ಶ್ರದ್ಧಾ ಇವರ ಪುತ್ರ. ಇವರು ಪುತ್ರಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಮಿತ್ರ–ವರುಣರನ್ನು ಕುರಿತು ಪುತ್ರಕಾಮೇಷ್ಟಿ ಯಜ್ಞವನ್ನು ವಸಿಷ್ಠರಿಂದ ಮಾಡಿಸಿದರು. ಅವರಿಗೆ 'ಇಲಾ' ಎಂಬ ಕನ್ಯೆಯು ಹುಟ್ಟಿದಳು. ಆಗ ಮಗುವಿನ ಇಚ್ಛೆಯನುಸಾರ ವಸಿಷ್ಠರು ಆಕೆಯನ್ನು ಪುರುಷನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದರು. ಶಂಕರನ ಶಾಪವಿದ್ದ ಶರವನದಲ್ಲಿ ಇಲರಾಜನು ಬೇಟೆಗೆಂದು ಹೋದಾಗ ಆತನಿಗೆ ಪರಿವಾರಸಮೇತ ಸ್ತ್ರೀರೂಪವು ದೊರಕಿತು. ವಸಿಷ್ಠನ ಕೃಪೆಯಿಂದ, ಒಂದು ತಿಂಗಳ 'ಸ್ತ್ರೀತ್ವ'ದ ನಂತರ ಒಂದು ತಿಂಗಳ 'ಪುರುಷತ್ವ'ವು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಬರುವಂತಾಯಿತೆಂದು ಮತ್ಸ್ಯ ಹಾಗೂ ಪದ್ಮಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಸದಾಕಾಲವೂ ಪುರುಷತ್ವವಿರಬೇಕೆಂದು ಮರುತ್ತನು ಶಂಕರನಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದ ಅಶ್ವಮೇಧಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಆಗ ಪ್ರಸನ್ನನಾದ ಶಂಕರನು ಆತನಿಗೆ ನಿರಂತರ ಸ್ವರೂಪದ ಪುರುಷತ್ವವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನೆಂದು ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿದೆ (ಉತ್ತರಕಂಡ/೯೦). ಸ್ಕಂದಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಅರುಣಾಚಲೇಶ್ವರನ ಉಪಾಸನೆಯಿಂದ ಅದು ಲಭಿಸಿತೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಬ್ರಹ್ಮಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಗೌತಮೀ ನದಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಪುರುಷತ್ವ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತೆಂದು ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ.

ಈತನು 'ಇಲಾ' ಎಂಬ ಸ್ತ್ರೀರೂಪದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಬುಧನಿಂದ ಪುರೂರವ ಎಂಬ ಪುತ್ರನು ಹುಟ್ಟಿದನು. ಇವನ ಹೊರತು ಆತನಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಮೂರು ಜನ ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರು.

೧೬. ಉಮಾ

ಇವಳು ಹಿಮಾಲಯ ಹಾಗೂ ಮೈನಾ ಇವರ ದ್ವಿತೀಯ ಕನ್ಯೆಯಿದ್ದು, ರುದ್ರನ ಪತ್ನಿಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಪಾರ್ವತಿಯು ಸೌಮ್ಯರೂಪದವಳು; ಶಕ್ತಿದೇವತೆಯೂ

ಕೂಡ. ಇವಳು ಮೊದಲು ಗೌರಾಂಗಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ನಿಶಾದೇವಿಯ ಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಇವಳು ಕಪ್ಪಾದಳು. ಅಂದಿನಿಂದ ಇವಳ ಬಗ್ಗೆ ಇದ್ದ ಪತಿಯ ವ್ಯಾಮೋಹವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ, ಮುನಿಸುಂಟಾಯಿತು. ಪುನಃ ಗೌರಕಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಲು ಅವಳು ತಪಸ್ಸನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಳು. ಅನಂತರ ಅವಳಿಗೆ ಗೌರವರ್ಣವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ರುದ್ರನಿಂದ ಈಕೆಗೆ ಸಂತಾನವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಶಿವ ಮತ್ತು ಆಕಾಶಗಂಗೆ ಇವರಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ಮಗನು ಗಂಗಾ ಮತ್ತು ಉಮಾ ಇವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಅಕ್ಕರೆಯವ ನಾಗುವನೆಂದು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಹೇಳಿದನು.

೧೭. ಊರ್ವಶಿ

ಊರ್ವಶಿಯ ಉಲ್ಲೇಖವು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ಇವಳು ಓರ್ವ ಲಾವಣ್ಯವತಿಯಾದ ಅಪ್ಸರೆಯಾಗಿದ್ದಳು. ಬದರಿಕಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ನರನಾರಾಯಣರು ತಪಸ್ಸನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಾಗ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ತನ್ನ ಪದವಿಯು ಕೈಬಿಡುವ ಭಯವೆನಿಸಿತು. ನರನಾರಾಯಣರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ವಿಚಲಿತಗೊಳಿಸಲು ಇಂದ್ರನು ರಂಭಾ, ಮೇನಕಾ, ತಿಲೋತ್ತಮಾ ಮೊದಲಾದ ಹದಿನಾರು ಸಾವಿರದ ಐವತ್ತು ಅಪ್ಸರೆಯರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು; ಆದರೆ ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಅಗಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ನಾರಾಯಣನ ತೊಡೆಯಿಂದ ಹದಿನಾರು ಸಾವಿರದ ಐವತ್ತೊಂದು ಅಪ್ಸರೆಯರು ನಿರ್ಮಿತರಾದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಲಾವಣ್ಯ ವತಿಯಾದ ಅಪ್ಸರೆ ಎಂದರೆ ಊರ್ವಶಿ. ಊರು ಅಂದರೆ ತೊಡೆ; ತೊಡೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದವಳೆಂದು ಊರ್ವಶೀ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. ನರನರಾಯಣರು ಈ ಊರ್ವಶಿಯನ್ನು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಉಡುಗೊರೆಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಈ ಕಥೆಯು ಪದ್ಮಪುರಾಣದಲ್ಲಿದೆ.

ಸೂರ್ಯನ ಆರಾಧನೆಗೆಂದು ಹೊರಟಾಗ ಊರ್ವಶಿಯು ಮಿತ್ರ ಆದಿತ್ಯನಿಗೆ 'ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ವರಿಸುವೆ' ಎಂಬ ಆಶ್ವಾಸನೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಳು. ಅನಂತರ ಭೇಟಿಯಾದ ವರುಣನು ತನ್ನೊಡನೆ ವಿವಾಹವಾಗಲು ಊರ್ವಶಿಗೆ ಕೇಳಿಕೊಂಡನು. ಆಗ ಊರ್ವಶಿಯು 'ನಾನು ಈ ಮೊದಲೇ ಮಿತ್ರನನ್ನು ವರಿಸಿದ್ದೇನೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಆದರೆ ತನ್ನ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ವರುಣನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಳು. ಆಗ ವರುಣನು ಇವಳನ್ನು ಕುರಿತು ಉಂಟಾದ ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು (ವೀರ್ಯವನ್ನು) ಒಂದು ಕುಂಭದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದನು. ಈ ಸಂಗತಿಯು ಮಿತ್ರನಿಗೆ ತಿಳಿದಾಗ ಆತನು ಬಲು ಸಿಟ್ಟಾಗಿ ಊರ್ವಶಿಗೆ 'ನೀನು ಮೃತ್ಯುಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪುರೂರವನ ಪತ್ನಿಯಾಗು!'

ಎಂಬ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು; ಮತ್ತು ತನ್ನ ವೀರ್ಯವನ್ನು ಒಂದು ಕುಂಭದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದನು. ಈ ಕುಂಭಗಳಿಂದ ಅಗಸ್ತ್ಯ ಮತ್ತು ವಸಿಷ್ಠರು ಜನ್ಮತಾಳಿದರು. ಉರ್ವಶಿಯು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತಲೇ ಮಿತ್ರನ ವೀರ್ಯ ಪತನವಾಯಿತು; ಶಾಪದ ಭೀತಿಯಿಂದ ಆತನು ಅದನ್ನು ಪಾದದ ಕೆಳಗೆ ಅಡಗಿಸಿದನು; ಆಗ ವಸಿಷ್ಠನು ಜನ್ಮತಾಳಿದನೆಂದು ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದಲ್ಲಿದೆ.

ನಾರದನು ಬಣ್ಣಿಸಿದ್ದರಿಮುದ ಉರ್ವಶಿಯು ಪುರೂರವನತ್ತ ಆಕರ್ಷಿತಳಾದಳು. ಹೀಗಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಸ್ವಯಂವರವೆಂಬ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಇವಳ ಪದನ್ಯಾಸ, ಭಾವಮುದ್ರೆಗಳು ತಪ್ಪಿದವು. ಆಗ ಭರತಮುನಿಯ ಶಾಪ ತಗುಲಿ ಉರ್ವಶಿಯು ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಬಳ್ಳಿಯಾಗಿ ಬದುಕಿದಳು. ಶಾಪವಿಮೋಚನೆಯಾದ ನಂತರ ಪುರೂರವನತ್ತ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಶಿ ಎಂಬ ದೈತ್ಯನು ಅವಳನ್ನು ಅಪಹರಿಸಲು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯತ್ನವು ವಿಫಲವಾಯಿತು. ಪುರೂರವನು ಇವಳನ್ನು ಆ ದೈತ್ಯನಿಂದ ಬಿಡಿಸಿದನು. ಪುರೂರವನಿಗೆ ಉರ್ವಶಿಯು ಮೂರು ಶರತ್ತುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ, ಆತನ ಬಳಿ ಇರಲು ಸಮ್ಮತಿಸಿದಳು. ಆ ಶರತ್ತುಗಳೆಂದರೆ:

೧. ಅವಳು ಸಾಕಿದ್ದು, ಮಕ್ಕಳಂತೆ ಜೋಪಾನ ಮಾಡಿದ್ದ ಎರಡು ಕುರಿಗಳಿಗೆ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನೀಯಬೇಕು;

೨. ಅವಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಘೃತವನ್ನೇ ಆಹಾರವಾಗಿ ಸೇವಿಸುವವ ಳಾದ್ದರಿಂದ ಈ ಬಗೆಗಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಬೇಕು; ಮತ್ತು

೩. ಮೈಥುನನ ಸಮಯವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಪುರೂರವನು ನಗ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅವಳ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬೀಳಕೂಡದು.

ಈ ಮೂರೂ ಶರತ್ತುಗಳನ್ನು ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿ ಪಾಲಿಸಿ ಆತನು ಊರ್ವಶಿಯನ್ನು ಅರವತ್ತೊಂದು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಉಪಭೋಗಿಸಿದನು. ಒಮ್ಮೆ ಆತನಿಂದ ಮೂರನೆಯ ಶರತ್ತಿನ ಭಂಗವಾದ್ದರಿಂದ ಅವಳು ಪುರೂರವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದೇವಲೋಕಕ್ಕೆ ಮರಳಿದಳು.

ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿಯೂ ಉರ್ವಶಿಯ ಉಲ್ಲೇಖವು ಅನೇಕ ಸಲ ಬಂದಿದೆ. ಇವಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಕುಬೇರನ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿದ್ದವಳು. ಅರ್ಜುನನು ಜನ್ಮ ತಾಳಿದಾಗ ಸಂಗೀತವನ್ನು ಹಾಡುವ ಹನ್ನೊಂದು ಅಪ್ಸರೆಯಲ್ಲಿ ಇವಳೂ ಒಬ್ಬಳಾಗಿದ್ದಳು. ಅರ್ಜುನನು ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆಂದು ಇಂದ್ರಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಆತನು ಉರ್ವಶಿಯತ್ತ ಆದರಭಾವದಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಅರ್ಜುನನ

ನೋಟವು ಕಾಮಭಾವನೆಯದೆಂದೆನಿಸಿತು. ಚಿತ್ರಸೇನಗಂಧರ್ವರನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ ಇಂದ್ರನು ಆತನೊಡನೆ ವಸ್ತ್ರಾಲಂಕಾರ ಭೂಷಿತಳಾದ ಉರ್ವಶಿಯನ್ನು ಅರ್ಜುನನತ್ತ ಹೋಗಲು ಹೇಳಿಕಳುಹಿದನು. ಆಕೆಯು ಅರ್ಜುನನ ಬಳಿ ಹೋದಳು. ಆಗ ಅರ್ಜುನನು ತನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಆಕೆಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ಅವಳ ಇಚ್ಛಾಭಂಗವಾದ್ದರಿಂದ 'ಒಂದು ವರ್ಷದವರೆಗೆ ನೀನು ಷಂಢನಾಗಿರು!' ಎಂದು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಶಾಪಕೊಟ್ಟಳು. 'ಉರ್ವಶೀತೀರ್ಥ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಒಂದು ಪವಿತ್ರ ತೀರ್ಥಸ್ಥಾನವಿದೆ.

೧೮. ಋಚೀಕ

ಋಚೀಕನು ಭಾರ್ಗವಕುಲದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಒಬ್ಬ ಪ್ರಖ್ಯಾತ ಋಷಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಪುರಾಣದ ಪ್ರಕಾರ ಇವನು ಔರ್ವನೆಂಬಾತನ ತೊಡೆಯೊಡೆದು ಹೊರಗೆ ಬಂದ ಪುತ್ರ. ಬಾಲ್ಯದಿಂದ ಈತನ ಒಲವು ವೇದಾನುಷ್ಠಾನ, ತಪಸ್ಸುಗಳತ್ತ ಇತ್ತು. ತೀರ್ಥಾಟನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ನಡೆದ ಈತನು, ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಿ ಎಂಬ ನದಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಗಾಧಿಕನ್ಯೆಯಾದ ಸತ್ಯವತಿಯನ್ನು ಕಂಡನು. ಅವಳ ಲಾವಣ್ಯಕ್ಕೆ ಮನಸೋತು ಋಚೀಕನು ಗಾಧಿಯನ್ನು ಸತ್ಯವತಿಗಾಗಿ ಕೇಳಿದನು. ಆಗ ಗಾದಿಯು, ಒಂದು ಸಾವಿರ ಕಪ್ಪುಕಿವಿಗಳುಳ್ಳ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಕನ್ಯಾಶುಲ್ಕವಾಗಿ ಋಚೀಕನಿಗೆ ತರಲು ಹೇಳಿದನು. ಆಗ ವರುಣನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಅಷ್ಟು ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಂಡು ಸತ್ಯವತಿಯನ್ನು ಪಡೆದನು. ಸತ್ಯವತಿಯು ಪುತ್ರಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಅಭಿಲಾಷೆಯಿಂದ ತನಗಾಗಿ ಮತ್ತು ತನ್ನ ತಾಯಿಗೆಂದು ವರಗಳನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಡಳು. ಆಗ ಋಚೀಕನು ಅಭಿಮಂತ್ರಿಸಿದ ಎರಡು 'ಚರು'(ಪ್ರಸಾದಾನ್ನ) ಗಳನ್ನು ಸತ್ಯವತಿಯ ಕೈಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಯಾವ ರೀತಿ, ಯಾರು, ಯಾವ ಚರುವನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಸೂಚಿಸಿದನು. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಈ ಚರುಗಳ ಬದಲಾವಣೆ ನಡೆದುಹೋಯಿತು. ಹೀಗಾದ್ದರಿಂದ ಸತ್ಯವತಿಗೆ ಜಮದಗ್ನಿ ಮುಂತಾದ ಒಂದು ನೂರು ಪುತ್ರರಾದರು; ಗಾಧಿಗೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಾದನು. ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು ಕ್ಷತ್ರಿಯ ರಹಿತವಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಪರಶುರಾಮನು ಈತನ ಮೊಮ್ಮಗನು. ಈ ಋಚೀಕನನ್ನು, ಅಂಬರಿಷನು ಭೃಗುತುಂಗ ಪರ್ವತದ ಮೇಲೆ ಭೇಟಿಯಾದಾಗ ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಗೋವುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಒಬ್ಬ ಮಗನನ್ನು ನರಬಲಿಯಾಗಲು ಕೊಡಲು ಕೇಳಿದ್ದನು. ಋಚೀಕನು ಸಮ್ಮತಿಸಲಿಲ್ಲ.

೧೯. ಐರಾವತ

ಈತನು ಇರಾವಾನನ ಮಗನು. ಪುರಾಣವಾಙ್ಮಯದಲ್ಲಿ ಈತನಿಗೆ ಇಂದ್ರನು ಆನೆ ಎಂದಿದ್ದಾನೆ. ಈತನು ಸಮುದ್ರಮಥನದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನನಾಗಿ ಇಂದ್ರನ ವಾಹನನಾದನು. ಈ ಐರಾವತವು ಬಿಳಿಯ ಬಣ್ಣದಿದ್ದಿದ್ದು ಇದಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕು ದಂತಗಳಿವೆ. ಇಂದ್ರನು ಈ ಐರಾವತವನ್ನು ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನ ಅಧಿಪತಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ಇಂದ್ರ–ಕೃಷ್ಣರಲ್ಲಿಯ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಗರುಡನು ಈ ಐರಾವತವನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು.

೨೦. ಕಂಡು

ಈತನು ಸತ್ಯವಾದಿಯೂ ತಪೋಬಲವಿದ್ದ ಮಹರ್ಷಿಯೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಈತನು ಬಲು ಸಿಡುಕನಿದ್ದನು. ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಿನಿಂದ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುವದರಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಇವನನ್ನು ಮೀರಿಸುವಂತೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಈತನು ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಈತನ ತಪೋಭಂಗವನ್ನು ಮಾಡಲು ಇಂದ್ರನು 'ಪ್ರಮ್ಲೋಚಾ' ಹೆಸರಿನ ಓರ್ವ ಅಪ್ಸರೆಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಕೌಸಲ್ಯೆಯನ್ನು ಸಂತೈಸುವಾಗ ರಾಮನು ಪಿತನ ವಚನವನ್ನು ಪಾಲಿಸುವದೇ ಮಗನ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ಹೇಳುವಾಗ ಕಂಡುವಿನ ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ತಂದೆಯ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಗೋವಧೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು (ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡ/೨೧–೨೩). ಈತನ ಹತ್ತುವರ್ಷದ ಮಗನು ಒಂದು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೃತನಾದನು; ಆಗ ಕಂಡವು ತನ್ನ ಶಾಪದಿಂದ ಆ ಅರಣ್ಯವನ್ನು ತೃಣರಹಿತ, ವೃಕ್ಷರಹಿತ, ನೀರೂ ಸಹ ಇರದ ರಣಭೂಮಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು.

೨೧. ಕಬಂಧ

ಈತನು ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಕ್ಷಸನಾಗಿದ್ದನು. ಇಂದ್ರನ ವಜ್ರದ ಏಟಿನಿಂದ ಈತನ ತೊಡೆಗಳು ಮತ್ತು ಶಿರವು ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡ ಕಾರಣ ಇವನು ಶಿರವಿಲ್ಲದವನಾದನು. ಅಂದಿನಿಂದ ಈತನಿಗೆ ಕಬಂಧನೆಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ತುಂಬಿಸಲು ಇವನು ಯೋಜನದಷ್ಟು ಉದ್ದವಾದ ಕೈಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡನು. ಆ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಇವನು ಭಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. 'ರಾಮನಿಂದ ಸಾವು ಬಂದನಂತರ ನೀನು ಮೊದಲಿನ ರೂಪವನ್ನು ಪಡೆಯುವೆ' ಎಂದು ಇಂದ್ರನು ಇವನಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದನು. ಈ ರೀತಿ ದಿನೇದಿನೇ

ಆಹಾರವನ್ನು ಶೋಧಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಒಂದಿಲ್ಲ ಒಂದು ದಿನ ರಾಮನು ಭೇಟಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ ಎಂಬ ವಿಶ್ವಾಸವು ಕಬಂಧನಿಗೆ ಮೂಡಿಬಂತು. ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಕೈಸೇರಿದಾಗ ಇವನಿಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ರಾಮನು ಕಬಂಧನ ಎಡಗೈಯನ್ನೂ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅವನ ಬಲಗೈಯನ್ನೂ ಕತ್ತರಿಸಿಹಾಕಿದರು. ಆಗ ಕಬಂಧನ ದೇಹದಿಂದ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನು ಗೋಚರಿಸಿ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ವಿಲೀನನಾದನು. ಈತನನ್ನು ರಾಮನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಾಗ ತಾನು 'ವಿಶ್ವಾವಸು' ಎಂಬ ಗಂಧರ್ವನಿದ್ದನೆಂದು ಕಬಂಧನು ತಿಳಿಸಿದ್ದನು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಶಾಪದಿಂದ ಕಬಂಧ ರಾಕ್ಷಸನಾಗಿದ್ದನು. ಕಬಂಧನಿಗೆ ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನವಿರಲಿಲ್ಲ; ಕಾರಣ, ಸೀತೆಯನ್ನು ಯಾರು ಅಪಹರಿಸಿದರೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಲು ಆತನಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಮರಣದನಂತರ ರಾಮನಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವದಾಗಿ ವಚನವನ್ನಿತ್ತನು; ಸುಗ್ರೀವನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಸಹಾಯವನ್ನು ಕೋರಬೇಕೆಂದೂ ಸೂಚಿಸಿದನು. ಸುಗ್ರೀವನತ್ತ ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಕಬಂಧನು ಪುನಃ ಗಂಧರ್ವನಾಗಿ ಪುಣ್ಯಲೋಕಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದನು.

೨೨. ಕಶ್ಯಪ

ಕರ್ದಮನ ಕನ್ಯೆಯಾದ ಮತ್ತು ಮರೀಚಿಯ ಪತ್ನಿಯಾದ ಕಲಾ ಇವಳಿಗೆ ಕಶ್ಯಪ ಹಾಗೂ ಪೂರ್ಣಿಮಾ ಎಂಬ ಎರಡು ಮಕ್ಕಳಾದರು. ಕಶ್ಯಪನು ಜೇಷ್ಠ ಪುತ್ರನಾಗಿದ್ದನು. ಇವನಿಗೆ ತಾರ್ಕ್ಷ್ಯ ಮತ್ತು ಅರಿಷ್ಟನೇಮಿ ಎಂಬ ಎರಡು ಹೆಸರುಗಳಿದ್ದವೆಂದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಕಶ್ಯಪನು ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾಗಿದ್ದು ಆತನು ಪ್ರಜಾಪತಿಯೂ ಆಗಿದ್ದನು. ವಾಯುಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಈತನಿಗೆ ಆರು ಜನ ಮಲತಾಯಿಯರಿಂದ ಜನಿಸಿದ ಸಹೋದರರಿದ್ದರೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಇವನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಮಾನಸಪುತ್ರನಾಗಿದ್ದನು. ಪರಶುರಾಮನು ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ಸಲ ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು ಕ್ಷತ್ರಿಯರಹಿತ ಮಾಡಿದನಂತರ ಆತನು ಸರಸ್ವತೀ ನದಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿ ಕೈಗೊಂಡ ಯಜ್ಞದ ಅಧ್ವರ್ಯುವಾಗಿ ಕಶ್ಯಪನಿದ್ದನು. ಕಶ್ಯಪನಿಗೆ ದಕ್ಷಿಣೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪೃಥ್ವಿಯು ದಾನವಾಗಿ ದೊರೆಯಿತು. ಉಳಿದ ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ನಾಶವಾಗ ಬಾರದೆಂದು ಕಶ್ಯಪನು ಪರಶುರಾಮನಿಗೆ ತನ್ನ ಗಡಿಯಾಚೆ ಇರಲು ಹೇಳಿದನು. ಆ ಪ್ರಕಾರ ಪರಶುರಾಮನು ತಾನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಶೂರ್ಪಾರಕ(ಕೊಂಕಣ)ವೆಂಬ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸಿದನು. ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಕಶ್ಯಪನು ವನವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದನು. ಪುತ್ರಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆಂದು ಯಜ್ಞವನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ದೇವತೆಗಳು,

ಋಷಿಗಳು, ಗಂಧರ್ವರು ಈತನಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದರು. ಇಂದ್ರನು 'ವಾಲಖಿಲ್ಯ'ರನ್ನು ಅವಮಾನಿಸಿದ ಕಾರಣ ಅವರು ರೊಚ್ಚಿಗೆದ್ದರು. ಆಗ ಅವರಿಂದ ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಇಂದ್ರನು ಕಶ್ಯಪನಿಗೆ ಶರಣುಹೋದನು. ಕಶ್ಯಪನು ಬಲುಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ವಾಲಖಿಲ್ಯರನ್ನು ಸಂತೈಸಿದನು. ಅವರ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಕಶ್ಯಪನಿಗೆ ಗರುಡ ಮತ್ತು ವರುಣ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಪುತ್ರರು ಹುಟ್ಟಿದರು. ನೂತನ ಇಂದ್ರನಿಗಾಗಿ ಮಾಡಿದ ತಪಸ್ಸಿನ ಫಲವನ್ನು ವಾಲಖಿಲ್ಯರು ಕಶ್ಯಪನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಕಾರಣ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಭಯವಿಲ್ಲದಂತಾಯಿತು.

ಕಶ್ಯಪನು 'ಅರ್ಬುದ' ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಶಂಕರನಿಂದ ಗಂಗೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡನು. ಗರುಡನಿಗೆ ನಾರಾಯಣ ಮಹಾತ್ಮ್ಯೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದನು. ಇವನಿಗೆ ಕಪಿಲಾ, ಇರಾ, ಕದ್ರು, ಅದಿತಿ, ವಿನತಾ ಎಂಬ ಅನೇಕ ಮಡದಿಯರಿದ್ದರು; ಅನೇಕ ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರು. 'ಕಶ್ಯಪ' ಎಂಬ ಈತನ ಹೆಸರಿನ ಗೋತ್ರವು ಇರುತ್ತದೆ. ದೇವದೈತ್ಯರ ಉತ್ಪತ್ತಿಯು ಈತನಿಂದಾಯಿತು.

೨೩. ಕಾರ್ತಿಕೇಯ (ಸ್ಕಂದ)

ಶಂಕರನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಪೃಥ್ವಿಯು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದಳು. ಅದರಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯ ಪ್ರವೇಶವಾದನಂತರ ಆ ಶ್ವೇತಪರ್ವತರೂಪ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಕಾರ್ತಿಕೇಯನು ಹುಟ್ಟಿದನು. ಕೃತ್ತಿಕೆಯರು ಈತನಿಗೆ ಹಾಲುಣಿಸಿ ಬೆಳೆಸಿದರೆಂದು ಅವನಿಗೆ 'ಕಾರ್ತಿಕೇಯ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. ಕೃತ್ತಿಕೆಯರು ಆರು ಜನರಿದ್ದರು. ಈ ಆರು ಜನರೂ ಕಾರ್ತಿಕೇಯನನ್ನು ಮಗನೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ ಕಾರಣ ಇವನಿಗೆ ಷಣ್ಮುಖ, ಷಣ್ಮಾತುರ್, ಷಡಾನನ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳೂ ಬಂದುವು. ದಾನವರನ್ನು ಈತನು ಸ್ಕಂದಿಸಿದನಾಗಿ (ಕೊಂದನಾಗಿ) ಅಥವಾ ಸ್ಕನ್ನವೀರ್ಯದಿಂದ ಈತನು ಜನ್ಮತಾಳಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ ಈತನನ್ನು ಸ್ಕಂದನೆಂತಲೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ತನ್ನ ಶೂರತನದಿಂದ ದಾನವರನ್ನು ಸದೆಬಡಿದ ಕಾರಣ, ದೇವತೆಗಳು ಈತನನ್ನು ತಮ್ಮ ಸೇನಾಪತಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳ ಯಜ್ಞಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅರುಂಧತಿಯೊಬ್ಬಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇನ್ನಿತರ ಅರು ಜನ ಋಷಿಪತ್ನಿಯರಲ್ಲಿ ಈ ಅಗ್ನಿಯು ಕಾಮಾಸಕ್ತನಾದನು. ಅಗ್ನಿಯ ಅಪ್ರಿಯಳಿದ್ದ 'ಸ್ವಾಹಾ' ಎಂಬವಳಿಗೆ ಈ ಒಳ್ಳೆಯ ಸಂಧಿಯ ಅರಿವಾಗಿ, ಆಕೆಯು ಈ ಆರು ಋಷಿಪತ್ನಿಯರ ವೇಷತಾಳಿ ಸಂಭೋಗವನ್ನು ಪಡೆದು ದೊರೆತ ವೀರ್ಯವನ್ನು ಒಂದು ಕುಂಡದಲ್ಲಿ ಶೇಖರಿಸಿಟ್ಟಳು. ಅದರಿಂದ ಸ್ಕಂದನ ಜನ್ಮವಾಯಿತೆಂದು ಮಹಾಭಾರತದ

ವನಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಈತನು ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯ ದಿನ ಹುಟ್ಟಿದನು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಈತನ ಉಪನಯನವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ವಿಷ್ಣುವು ಈತನಿಗೆ ಗರುಡ, ಮಯೂರ, ಕುಕ್ಕುಟ ಮುಂತಾದ ವಾಹನಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ವಾಯುವು ಧ್ವಜವನ್ನೂ ಸರಸ್ವತಿಯು ವೀಣೆಯನ್ನೂ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಹೋತವನ್ನೂ ಮತ್ತು ಶಂಭವು ಒಂದು ಕುರಿಯನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟರು. ಸ್ತ್ರೀಯರು ಈತನ ದರ್ಶನವನ್ನು ತೆಗೆದು ಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಆಧಾರವೂ ಇಲ್ಲ. 'ಶಿವಲೀಲಾಮೃತ' ಎಂಬ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ದರ್ಶನವನ್ನು ಪಡೆದ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಏಳು ಜನ್ಮಗಳ ಕಾಲ ವಿಧವೆಯರಾಗುವರು! ಎಂಬ ಶಾಪವನ್ನು ಇವನು ಕೊಟ್ಟಿರುವನೆಂದಿದೆ. ಚಿಕ್ಕಮಕ್ಕಳ ಆರೋಗ್ಯರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಈತನನ್ನೂ, ಸಪ್ತಮಾತೆಯರನ್ನೂ ಪೂಜಿಸುವ ರೂಢಿಯಿದೆ. ತಾರಕಾಸುರನನ್ನು ವಧಿಸಲು ಈತನು ಜನ್ಮತಾಳುವನೆಂದು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಜನ್ಮತಾಳಿದ ಏಳು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಈತನು ತಾರಕಾಸುರನನ್ನು ವಧಿಸಿದನೆಂದು ಪದ್ಮಪುರಾಣ ಮತ್ತು ಮತ್ಸ್ಯಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.

೨೪. ಕಾಲ

ಬಹುದೀರ್ಘಕಾಲದವರೆಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳುತ್ತಿದ್ದ ರಾಮನಿಗೆ ತಪಸ್ವಿಯ ವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಕಾಲನು, 'ಕೇವಲ ನಿನ್ನೊಡನೆ ಮಾತಾಡುವದಿದೆ' ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದನು. ರಾಮನು ಆತನಿಗೆ ಸ್ವಾಗತವನ್ನು ಕೋರಿ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಭೇಟಿಯಾದನು. ಅವನು ರಾಮನಿಗೆ 'ನಾನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ದೂತನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ವಿಷ್ಣುವಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿಯ ನಿನ್ನ ಪುತ್ರನಾದ ಕಾಲನು ನಾನು. ಪೃಥ್ವಿಯ ಮೇಲೆ ವಾಸವಿರುವ ನಿನ್ನ ಸಮಯವು ಮುಗಿದಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ಬಂದಿದ್ದೇನೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

೨೫. ಕಾಲಕೇಯ

ಕಾಲಕಾ ವೈಶ್ಯಾನರನೆಂಬ ದಾನವನ ಕನ್ಯೆಯಾಗಿದ್ದು ಪ್ರಜಾಪತಿ ಕಶ್ಯಪನ ಮಡದಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಈಕೆಗೆ ಕಾಲಕೇಯ (ಕಾಲಖಂಡ) ಹೆಸರಿನ ಅಸಂಖ್ಯ ಮಕ್ಕಳಾದರು. ಅವರಿಗೆ ಕಾಯಕೇಯರೆನ್ನುತ್ತಾರೆ.

೨೬. ಕಾಲಿಂದಿ

ಅಸಿತರಾಜನ ಇಬ್ಬರು ರಾಣಿಯರಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಂದಿಯೂ ಒಬ್ಬಳು. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಗರ್ಭವತಿಯರಾಗಿದ್ದಾಗ ರಾಜನು ಮೃತಪಟ್ಟನು. ಆಗ ಸವತಿಯು ಕಾಲಿಂದಿಗೆ ವಿಷ ಬೆರೆಸಿದ ಆಹಾರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಳು. ಆಗ ಕಾಲಿಂದಿಯು ಹಿಮಾಲಯ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ವಾಸವಿದ್ದ ಚ್ಯವನಭಾರ್ಗವನ ಬಳಿಗೆ ಹೋದಳು. ಆತನಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ತನಗೆ ಒಂದು ಗಂಡು ಮಗುವಾಗಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಳು. 'ವಿಷವನ್ನು ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡ ಒಬ್ಬ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಮಗನನ್ನು ಪಡೆಯುವೆ!' ಎಂದು ಭಾರ್ಗವನು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದನು. ಅವಳಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಗನೆಂದರೆ 'ಸಗರ'.

೨೭. ಕುಂಭಕರ್ಣ

ಈತನು ಪುಲಸ್ತ್ಯನ ಮಗನಾದ ವಿಶ್ರವಾ ಋಷಿ ಹಾಗೂ ಕೈಕಸಿಗೆ ಜನಿಸಿದ ಪುತ್ರನು. ಕೈಕಸಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ ನಾಲ್ಕು ಗಂಡುಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಈತನು ಎರಡನೆಯವನು. ಭಾಗವತಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಈತನು ತಾಯಿಯ ಹೆಸರು ಕೇಶಿನಿ ಎಂದಿದೆ. ಇವನು ರಾವಣನ ತಮ್ಮ. ಈತನು ಹುಟ್ಟಿದ ಕ್ಷಣವೇ ಸಾವಿರಾರು ಜನರನ್ನು ನುಂಗಿ ಹಾಕಿದನು. ಆಗ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ದೂರು ಕೊಟ್ಟರು. ಇಂದ್ರನು ಕೋಪಗೊಂಡು ಕುಂಭಕರ್ಣನ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಆಯುಧವಾದ ವಜ್ರವನ್ನೆಸೆದನು. ಅದರಿಂದ ರೊಚ್ಚಿಗೆದ್ದ ಕುಂಭಕರ್ಣನು ಜನರನ್ನು ಇನ್ನಷ್ಟು ಕಾಡಹತ್ತಿದನು. ಐರಾವತದ ಒಂದು ದಂತವನ್ನು ಕಿತ್ತು ಇಂದ್ರನ ಮೇಲೆ ಎಸೆದು ಅವನನ್ನು ಗಾಯಗೊಳಿಸಿದನು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಕುಂಭಕರ್ಣನಿಗೆ 'ನೀನು ಯಾವಾಗಲೂ ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರು!' ಎಂಬ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ರಾವಣನ ವಿನಂತಿಯಿಂದ ಕುಂಭಕರ್ಣನಿಗೆ ಉಃಶಾಪವು ದೊರಕಿ, ಆರು ತಿಂಗಳ ಗಾಢನಿದ್ರೆಯ ನಂತರ ಒಂದು ದಿನದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಎಚ್ಚರಾಗಿರುವ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಪಡೆದನು. ಕುಬೇರನೊಡನೆ ಸ್ಪರ್ಧಿಸಲು ಆತನು ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ವರ ಕೊಡಲು ಸಿದ್ಧನಾದಾಗ ದೇವತೆಗಳು ಅದನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಕುಂಭಕರ್ಣನೇ ಆಗಿದ್ದನು. ಆತನು ನಂದನವನದಲ್ಲಿಯ ಏಳು ಅಪ್ಸರೆಯರನ್ನೂ, ಇಂದ್ರನ ಹತ್ತು ಸೇವಕರನ್ನೂ, ಮತ್ತು ಅನೇಕ ಋಷಿಗಳು ಮತ್ತಿತರರನ್ನೂ ತಿಂದುಹಾಕಿದ್ದನು. ದೇವತೆಗಳ ಬಯಕೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಲು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಸರಸ್ವತಿಯಿಂದ ಕುಂಭಕರ್ಣನು ವರವನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ಆಗ ಕುಂಭಕರ್ಣನು ದೀರ್ಘಕಾಲ ನಿದ್ರೆಯ ವರವನ್ನು ಬೇಡಿ

ಕೊಂಡನು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡನು. ನಿದ್ರೆಯ ವರವನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಕ್ಕೆ ಕುಂಭಕರ್ಣನಿಗೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವಾಯಿತು. ಕುಬೇರನ ಲಂಕಾ ನಗರವನ್ನು ರಾವಣನು ದೋಚಿಕೊಂಡ ನಂತರ ಕುಂಭಕರ್ಣನು ಕೂಡ ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದನು. ವಿರೋಚನಪುತ್ರನೆಂದರೆ ಬಲಿರಾಜ. ಈತನ ಮೊಮ್ಮಗಳು ವಜ್ರಜ್ವಾಲಾ. ಕುಂಭಕರ್ಣನ ವಿವಾಹವು ವಜ್ರಜ್ವಾಲೆಯೊಡನೆ ನಡೆಯಿತು. ಈತನು ನಿದ್ರೆಯಿಂದ ಎಚ್ಚತ್ತಿದ್ದ ದಿನದಂದು ರಾವಣನ ಸಭೆಗೆ ಹಾಜರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದನು. ಸೀತಾಪಹರಣ ಮಾಡಿದುದಕ್ಕಾಗಿ ಈತನು ರಾವಣನನ್ನು ದೂಷಿಸಿದನು. ಏನಿದ್ದರೂ ರಾವಣನಿಗೆ ಎಲ್ಲ ವಿಧವಾಗಿ ನೆರವಾಗುವುದಾಗಿ ವಚನವನ್ನಿತ್ತನು. ಅನೇಕ ವೀರಭಟರನ್ನು ವಧಿಸಿ ರಾಮನು ರಾವಣನನ್ನು ಪರಾಜಯಗೊಳಿಸಿದನು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕುಂಭ ಕರ್ಣನನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಲು ತುಂಬಾ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರು. ಕೊನೆಗೆ ಕುಂಭಕರ್ಣನು ಎಚ್ಚತ್ತು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಜ್ಜಾದನು. ರಾವಣನಿಗೆ ಹಿತವಚನಗಳನ್ನಾಡಿದನು 'ಮಹೋದರ'ನೆಂಬಾತನು ರಾವಣನ ವಧೆಯಾಯಿತೆಂಬ ಸುಳ್ಳು ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಹರಡಿಸಿ, ಸೀತೆಯನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಸೂಚಿಸಿದನು. ಕುಂಭಕರ್ಣನು ಈ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದನು. ಕುಂಭಕರ್ಣನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಂತಾಗ, ಅವನನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಸಿದ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಅಂಜಿ ದಿಕ್ಕೆಟ್ಟು ಓಡತೊಡಗಿದರು. ಅಂಗದನು ಆ ವಾನರರಿಗೆ ಧೈರ್ಯಕೊಟ್ಟು ಅವರನ್ನು ಪುನಃ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿದನು. ಕುಂಭಕರ್ಣನು ಹನುಮಂತನಿಗೆ ಗಾಯಮಾಡಿದನು. ಋಷಭ, ಶರಭ, ನೀಲ, ಗವಾಕ್ಷ– ಇವರೆಲ್ಲರೂ ನೆತ್ತರನ್ನು ಕಾರುವಂತಾದರು. ಕುಂಭಕರ್ಣನು ಎಸೆದ ಶೂಲದಿಂದ ಅಂಗದನು ಬಲು ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡನು. ಅನಂತರ ಅಂಗದನು ಕುಂಭಕರ್ಣನ ಎದೆಗೆ ಬಲು ಬಿರುಸಾದ ಏಟನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಆತನನ್ನು ಮೂರ್ಛೆಗೊಳಿಸಿದನು. ಪ್ರಜ್ಞೆ ಬಂದ ನಂತರ ಕುಂಭಕರ್ಣನು ಅಂಗದನನ್ನು ಮೂರ್ಛೆಗೊಳಿಸಿದನು. ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಕುಂಭಕರ್ಣನು ಲಂಕೆಯತ್ತ ನಡೆದಾಗ ಸುಗ್ರೀವನು ಕುಂಭಕರ್ಣನ ಕಿವಿಮೂಗುಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ರಾಮನು ಶರಗಳಿಂದ ಕುಂಭಕರ್ಣನ ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿದನು. ಆಗ ಕುಂಭಕರ್ಣನು ಭೂಮಿಗೆ ಕುಸಿದನು. ಈ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಆತನು ರಾಮನತ್ತ ನುಗ್ಗಿ ಬರಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ರಾಮನು ಐಂದ್ರಬಾಣಗಳಿಂದ ಕುಂಭಕರ್ಣನ ಶಿರವನ್ನು ಹಾರಿಸಿದನು. ಕುಂಭಕರ್ಣನು ಮೃತನಾದನು. ಈತನಿಗೆ ಕುಂಭ– ನಿಶುಂಭರೆಂಬ ಇಬ್ಬರು ಬಲಶಾಲಿಗಳಾದ ಪುತ್ರರಿದ್ದರು. ವಿಭೀಷಣ ಮತ್ತು ಶೂರ್ಪನಖಿ ಕುಂಭಕರ್ಣನ ವೀರತ್ವವನ್ನು ಬಹುವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೨೮. ಕುಬೇರ (ವೈಶ್ರವಣ)

ಕುಬೇರನು ವಿಶ್ರವಸುಮುನಿ ಮತ್ತು ದೇವವರ್ಣಿನಿ ಇವರ ಮಗ, ಇವನ ರೂಪವು ರಾಕ್ಷಸನಂತೆ ಮತ್ತು ಬಲವು ಅಸುರರಂತೆ ಇತ್ತು. ಇವನಿಗೆ ಮೂರು ಕಾಲುಗಳು, ಬಹುದೊಡ್ಡ ಶರೀರ, ಭಾರವಾದ ತಲೆ, ದೀರ್ಘ ಗದ್ದ, ಎಂಟು ಹಲ್ಲುಗಳು, ಬೂದುವರ್ಣದ ಕೂದಲು, ಶಂಕುವಿನಂತಿದ್ದ ಕಿವಿಗಳು, ಕೆಂಪು ವರ್ಣದ ದಪ್ಪವಾದ ಭುಜಗಳು ಇದ್ದವು. ಈ ಕೆಂಜಗನಂತಿದ್ದ, ಕ್ರೂರಿಯೆನಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕುಬೇರನು ವೈವರ್ತಜ್ಞಾನಸಂಪನ್ನನೂ ಇದ್ದು, ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿದ್ದನು ಈತನ ಶರೀರವು ಹೇಸಿಗೆ ತರುವಂತಿದ್ದ ಕಾರಣ ಈತನಿಗೆ ಕುಬೇರ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತೆಂದು ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಪುರಾಣದಲ್ಲಿದೆ. ಈತನು ತನ್ನ ತಂದೆಯನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಪಿತಾಮಹನಾದ ಪುಲಸ್ತ್ಯನು ಈತನಿಗೆ ವೈಶ್ರವಣನೆಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟನು; ಹಾಗೂ ಇವನು ಧನಾಧ್ಯಕ್ಷನಾಗುವನೆಂದು ಭವಿಷ್ಯವಾಣಿಯನ್ನು ಸಹ ನುಡಿದಿದ್ದನು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಕುಬೇರನ ತಾಯಿಯ ಹೆಸರು ಬೇರೆಬೇರೆ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿದೆ. ಈತನು ತಪೋಬಲದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸಿ ಆತನಿಂದ ಯಕ್ಷರ ಅಧಿಪತ್ಯ, ರಾಜರಾಜತ್ವ, ಧನೇಶತ್ವ, ಅಮರತ್ವ, ರುದ್ರನ ಸ್ನೇಹ ಮತ್ತು ನಲಕೂಬರನಂಥ ಪುತ್ರ, ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಗಳಿಸಿ ಕೊಂಡನು. ರಾವಣನು ಲಂಕೆಯನ್ನು ಬೇಡಿದಾಗ, ತಂದೆಯ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ, ಕುಬೇರನು ಲಂಕೆಯನ್ನು ರಾವಣನಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟನು. ರಾವಣನು ಕುಬೇರನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಆತನ ಪುಷ್ಪಕವಿಮಾನವನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿದನು. ಕುಬೇರನು ಪಾರ್ವತಿಯತ್ತ ಓರೆಗಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡಿದ ಕಾರಣ ಅವನ ಆ ಕಣ್ಣು ಸುಟ್ಟು ಹೋಯಿತು; ಮತ್ತು ಬಲಗಣ್ಣು ಕೆಂಜುಬಣ್ಣದ್ದಾಯಿತು. ಹೀಗಾಗಿ ಈತನಿಗೆ ಏಕಾಕ್ಷ, ಕೆಂಜುಗಣ್ಣಿನವ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. ಈತನ ಸಭೆಗೆ ಕುಬೇರ ಸಭೆ ಎಂದೆನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಈತನಿಗೆ ನೂರಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮಡದಿಯರಿದ್ದರು. ಕುಬೇರನ ರಾಜಧಾನಿಯ ಹೆಸರು ಅಲಕಾವತಿ ಎಂದಿದ್ದು ಅವನು ಗಂಧಮಾದನ ಪರ್ವತದ ಮೇಲೆ ವಾಸವಿದ್ದನು. ಇವನು 'ಸೌಗಂಧಿಕ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಉದ್ಯಾನವನವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದನು. ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇದರ ಉಲ್ಲೇಖವು ಹಲವಾರು ಕಡೆ ಬಂದಿದೆ. ಈತನು ಗಂಧಮಾದನರೆಂಬ ವಾನರರನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು. ದೂತನ ಮುಖಾಂತರ ರಾವಣನಿಗೆ ಹಿತವಚನಗಳನ್ನು ಹೇಳಲು ಯತ್ನಿಸಿದನು; ಆದರೆ ರಾವಣನಿಗೆ ಅದು ಹಿಡಿಸಲಿಲ್ಲ. ಕುಬೇರನು ತುಂಬುರುವಿಗೆ ಶಾಪ ನಂತರ ಉಃಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಸೀತೆಯ ಅಗ್ನಿಪರೀಕ್ಷೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕುಬೇರನು ರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿಯ

ಹೇಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದನು. ತನ್ನ ಸರಿಸಾಟಿಯಿಲ್ಲದ ಗದೆಯನ್ನು ಈತನು ಹನುಮಂತನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು.

೨೯. ಕುಶನಾಭ, ಕುಶಕನ್ಯೆಯರು

ಕುಶನಾಭನು ಬ್ರಹ್ಮನ ಪುತ್ರನಾಗಿದ್ದನು. ಈತನು ಕುಶರಾಜನಿಗೆ ವಿದರ್ಭಕನ್ಯೆಯಿಂದ ಜನಿಸಿದ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಮಗ. ಈತನು ಘೃತಾಚಿ ಎಂಬ ಅಪ್ಸರೆಯಿಂದ ನೂರು ಕನ್ಯೆಯರನ್ನು ಪಡೆದನು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಅನುಪಮ ಸುಂದರಿಯರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರ ರೂಪಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾಗಿ ವಾಯುವು ಕಾಮ ಮೋಹಿತನಾಗಿ, ಅವರೊಡನೆ ವಿವಾಹವಾಗುವ ಪ್ರಸ್ತಾಪವನ್ನಿಟ್ಟನು. ಆದರೆ ಆ ಕುಶಕನ್ಯೆಯರು ಈತನ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದರು. ಅದರಿಂದ ಕೋಪಗೊಂಡ ವಾಯುವು ಆ ಕನ್ಯೆಯರ ಅಂಗಾಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಅವರನ್ನು ಭ್ರಷ್ಟಗೊಳಿಸಿದನು. ಆ ಕನ್ಯೆಯರ ರೂಪವು ನಷ್ಟವಾಗಿ ಅವರು ಕುಬ್ಜೆಯರಾದರು. ಕುಶನಾಭನು ಅವರ ವಿವಾಹವನ್ನು 'ಸೋಮದಾ' ಎಂಬ ಗಂಧರ್ವಿಯ ಮಗನಾದ ಬ್ರಹ್ಮದತ್ತ ನೊಡನೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟನು. ಪತಿಯ ಪ್ರಥಮ ಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಅವರ ಕುರೂಪತ್ವವು ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿ ಅವರು ಮೊದಲಿನಂತೆ ಸೌಂದರ್ಯಸಂಪನ್ನೆಯರಾದರು. ಆ ದೇಶಕ್ಕೆ 'ಕಾನ್ಯಕುಬ್ಜ'ವೆಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. ಕುಶನಾಭನು 'ಮಹೋದಯ'ವೆಂಬ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು.

೩೦. ಕುಶ–ಲವ

ರಾಮನು ಲೋಕಪವಾದಕ್ಕೆ ಅಂಜಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟನು. ರಾಮನ ಆಜ್ಞೆಯನುಸಾರ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಆಕೆಯನ್ನು ತಮಸಾ ನದಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಆಶ್ರಮದ ಬಳಿ ಬಿಟ್ಟುಬಂದನು. ಶಿಷ್ಯರಿಂದ ಇದನ್ನು ಅರಿತ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ತನ್ನ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಗೆ ಅವಶ್ಯವಿದ್ದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಸೀತೆಯು ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಸೂತಳಾಗಿ, ಅವಳಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಕ್ಕಳೆಂದರೆ ಕುಶ–ಲವರು, ಇವರು ಹುಟ್ಟಿದ ದಿನದಂದು ಶತ್ರುಘ್ನನು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದನು. ದರ್ಭೆ ಮತ್ತು ಮೆದೆ(ಒಂದು ಪ್ರಕಾರದ)ಯಿಂದ ಈ ಮಕ್ಕಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರೋಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಇವರಿಗೆ ಕುಶ–ಲವ ಎಂಬ ನಾಮಾಭಿಮಾನವಾಯಿತು. ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಈ ಬಾಲಕರಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಅವರನ್ನು ವೇದ, ಧನುರ್ವೇದ, ಕ್ಷಾತ್ರ ವಿದ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಣತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ವೇದಗಳ ದೃಢೀಕರಣಕ್ಕಾಗಿ

ಅವರಿಗೆ ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ಕಲಿಸಿದನು. ರಾಮಾಯಣ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಹಾಡಿ ತೋರಿಸುವ ನೆವದಲ್ಲಿ ಕುಶ–ಲವರ ಮತ್ತು ರಾಮನ ಭೇಟಿ ನಡೆಯಿತೆಂದು ವಾಲ್ಮೀಕಿರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅಶ್ವಮೇಧಯಜ್ಞದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರಾಮನು ಇವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದನು. ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಧನದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳದೆ, ಈ ಬಾಲಕರು ಸುಶ್ರಾವ್ಯವಾಗಿ ತಾಳ–ಲಯಬದ್ಧವಾಗಿ 'ರಾಮಾಯಣ' ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಇಪ್ಪತ್ತು ಸರ್ಗಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿದಿನ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಇವರು ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಪುತ್ರರೆಂದೆನಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಮನು ಅನಂತರ ಇವರು ತನ್ನ ಪುತ್ರರೆಂದು ಅರಿತುಕೊಂಡನು. ಲವನಿಗೆ ಕೋಶಲ ದೇಶದ ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ, ಕುಶನಿಗೆ ಉತ್ತರಕೋಶಲ ದೇಶವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟನು. ಸುಮತಿ ಮತ್ತು ಕುಂಜಾನನಾ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಮಡದಿಯರು ಅವನಿಗಿದ್ದರು. ಕುಶನ ಹೆಂಡತಿಯ ಹೆಸರು ಚಂಪಕಾ ಎಂದಿತ್ತು. ರಾಮನ ಅಶ್ವಮೇಧದ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಲವ–ಕುಶರು ಸೆರೆಹಿಡಿದರು. ಕುದುರೆಯನ್ನು ಮರಳಿ ಪಡೆಯಲು ಶತ್ರುಘ್ನ, ಲಕ್ಷ್ಮಣ, ಭರತ, ಹನುಮಂತ ಇವರಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ, ಸ್ವತಃ ರಾಮನೂ ಲವ–ಕುಶರೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಂತಾಗ, ಲವ–ಕುಶರು, ರಾಮನೊಬ್ಬನನ್ನುಳಿದು ಮಿಕ್ಕೆಲ್ಲವರನ್ನೂ ಸೋಲಿಸಿದರು. ಲವ–ಕುಶರು ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ಮಕ್ಕಳು ಎಂದು ತಿಳಿದುಬಂದ ರಾಮನ ಕೈಯಿಂದ ಧನಸ್ಸು ಕಳಚಿಬಿದ್ದಿತು. ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಗೆದ್ದುಕೊಂಡ ಲವ–ಕುಶರು ಸೀತೆಯ ಬಳಿ ಬಂದರು. ಸೀತೆಯು ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಲು ಲವ–ಕುಶರಿಗೆ ಹೇಳಿದಳು. ಆಗ ಕುಶ–ಲವರು ಆ ಕುದುರೆಯ ಸಂರಕ್ಷಕರಾದರು. ರಾಮನ ಯಜ್ಞವು ಪೂರ್ಣಗೊಂಡಿತು. ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿದ ಕಥೆಯು ಬೇರೆ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದರೂ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿಲ್ಲ.

೩೧. ಕೃಶಾಶ್ವ

ಈ ಹೆಸರಿನ ಒಬ್ಬ ಋಷಿಯಿದ್ದನು. ಆತನು ಪ್ರಜಾಪತಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಪ್ರಾಚೇತಸದಕ್ಷನು ತನ್ನ ಅರವತ್ತುಸಾವಿರ ಕನ್ಯೆಯರಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರನ್ನು ಇವನಿಗೆ ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಎಲ್ಲ ಅಸ್ತ್ರಗಳೆಂದರೆ ಕೃಶಾಶ್ವನ ಪುತ್ರರು. ತಾಟಕಿಯ ವಧೆಯಾದ ನಂತರ ದೇವತೆಗಳು ಸಂತೋಷಗೊಂಡು ಎಲ್ಲ ಅಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ, ಅಂದರೆ, ಕೃಶಾಶ್ವಪ್ರಜಾಪತಿಯ ಪುತ್ರರನ್ನು ರಾಮನಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಈ ಅಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ರಾಮನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು.

೩೨. ಕೇಕಯ

ಈತನು ಕೇಕಯ ದೇಶದ ರಾಜನಾಗಿದ್ದನು. ಈತನಿಗೆ 'ಅಶ್ವಪತಿ' ಎಂಬುದು ಅಡ್ಡ ಹೆಸರು (ಉಪನಾಮ) ಎಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಇವನಿಗೆ ಯುಧಾಜಿತ ಮತ್ತು ಕೈಕೇಯಿ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರು. ಇವನ ಹೆಂಡತಿಯು ಬಲು ಧೈರ್ಯವಂತೆ; ಯಾರ ಪರಿವೆಯೂ ಇವಳಿಗಿರಲಿಲ್ಲ.

೩೩. ಕೇಶಿನಿ

ಇವಳು ವಿದರ್ಭದೇಶದ ರಾಜಕನ್ಯೆ ಮತ್ತು ಸಗರನ ಹಿರಿಯ ಹೆಂಡತಿ. ಇವಳ ಮಗನ ಹೆಸರು ಅಸಮಂಜ.

೩೪. ಕೇಸರಿ

ಈತನು ಒಬ್ಬ ವಾರಪ್ರಮುಖನಾಗಿದ್ದು, ಅಂಜನಿಯ ಪತಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಸುಮೇರು ಎಂಬ ಪರ್ವತದ ಮೇಲೆ ಇವನ ವಾಸ. ಋಷಿಗಳಿಗೆ ಕಾಟ ಕೊಡುವ ಶಂಬಸಾದನ ಎಂಬ ಅಸುರನನ್ನು, ಋಷಿಗಳ ಆಜ್ಞೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಇವನು ಕೊಂದುಬಿಟ್ಟನು. ಇದರಿಂದ ಸಂತೋಷಗೊಂಡ ಋಷಿಗಳು 'ನಿನಗೆ ಸುಸ್ವಭಾವದವನಾದ, ಭಗವದ್ಭಕ್ತನೆನಿಸುವ, ಬಲಶಾಲಿಯಾದ ಒಬ್ಬ ಮಗನು ಹುಟ್ಟುವನು' ಎಂದು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದರು. ಈ ಪುತ್ರನೇ ಹನುಮಾನನು. ಇಂದ್ರಜಿತು ಇವನ ಮೇಲೆ ಏರಿಹೋಗಿ ಕೆಡವಿದನು. ಯುದ್ಧವು ಕೊನೆಗೊಂಡನಂತರ ರಾಮನು ಇವನನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸಿದನು.

೩೫. ಕೈಕಸಿ

ಈಕೆಯು ಸುಮಾಲಿ ರಾಕ್ಷಸನ ಕನ್ಯೆ ಮತ್ತು ವಿಶ್ರವಸನ ಹೆಂಡತಿ. ಇವಳ ಮದುವೆಯ ಅನೇಕ ಪ್ರಸ್ತಾಪಗಳು ಬಂದರೂ ಸುಮಾಲಿಯು ಒಪ್ಪುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಈಕೆಯ ಮದುವೆಯ ಬೇಡಿಕೆಗಳೇ ಬರದಂತಾದವು; ಅವಳ ಮದುವೆಯ ಪ್ರಾಯವು ಬೆಳೆಯುತ್ತಲೇ ಹೋಯಿತು. ಸುಮಾಲಿಯು ಆಗ ಕೈಕಸಿಗೆ 'ನೀನು ವಿಶ್ರವನನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗು!' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಹೊತ್ತು ಸಮಯವನ್ನು ಯೋಚಿಸದೆ ಕೈಕಸಿಯು ಪಿತನ ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆ ಕೆಟ್ಟ ಗಳಿಗೆಯ ಸಂಜೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರವನ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ನಿಂತಳು. ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರವು ನಡೆದ ಆ ಗಳಿಗೆಯು ಕ್ರೂರವಾಗಿತ್ತು. ಮುನಿಯು ಅವಳ ಬರುವಿಕೆಯ ಇಂಗಿತಾರ್ಥವನ್ನು ಅರಿತು

ಕೊಂಡನು. 'ನೀನು ಬಂದ ಸಮಯವು ಕ್ರೂರವಿರುವದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಕ್ರೂರಿಗಳೂ ಭಯಂಕರರೂ ಅದ ಮಕ್ಕಳಾಗುವರು!' ಎಂದು ವಿಶ್ರವನು ಅವಳಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಅಂಥ ಮಕ್ಕಳಾಗಬಾರದೆಂದು ಕೈಕಸಿಯು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಆಗ ವಿಶ್ರವನು 'ಕೊನೆಯ ಪುತ್ರನು ನಮ್ಮ ಕುಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾಗಲಿರುವನು' ಎಂದು ನುಡಿದನು. ಅವನೇ ವಿಭೀಷಣ. ಇನ್ನುಳಿದ ರಾವಣ, ಕುಂಭಕರ್ಣ, ಶೂರ್ಪನಖಿ ಇವರು ಮೊದಲ ಮೂರು ಮಕ್ಕಳು. ತಂದೆಯನ್ನು ಭೇಟಿಮಾಡಲು ಪುಷ್ಪಕ ವಿಮಾನದಲ್ಲಿ ಆಗಮಿಸಿದ ವೈಶ್ರವಣನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಕಂಡು 'ಈತನಂತೆ ಆಗು!' ಎಂದು ದಶಗ್ರೀವನಿಗೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದಳು. 'ಕೇಶಿನಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಇವಳದೇ ಆಗಿರಬೇಕು.

೩೬. ಕೈಕೇಯಿ

ಈಕೆಯು ಕೇಕಯ ದೇಶದ ಅಶ್ವಪತಿರಾಜನ ಕನ್ಯೆ ಮತ್ತು ದಶರಥನ ಪತ್ನಿ. ದಶರಥ ಮತ್ತು ಕೈಕೇಯಿ ಇವರ ಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಅಂತರವಿತ್ತು. ಕೈಕೇಯಿ–ದಶರಥರ ಮದುವೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕೈಕೇಯಿಗೆ ಹುಟ್ಟುವ ಮಗನಿಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂಬ ಶರತ್ತನ್ನು ಇವಳ ತಂದೆಯು ದಶರಥನಿಗೆ ಹಾಕಿದ್ದನು. ದಶರಥನು ಈ ಶರತ್ತನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಕೈಕೇಯಿಗೆ ಈ ವಿಷಯ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ದೇವದಾನವರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ದಶರಥನು ದೇವತೆಗಳ ಪರವಾಗಿ ಕಾದುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಅವನ ರಥದ ಗಾಲಿಯ ಅಚ್ಚು ಮುರಿದುಹೋಯಿತು. ಆಗ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಕೈಕೇಯಿಯು ತನ್ನ ಕೈಯನ್ನೇ ಬಳಸಿ ದಶರಥನನ್ನು ಕಾಪಾಡಲು ಹೆಣಗಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದಳು. ಸಂತುಷ್ಟನಾದ ದಶರಥನು ಎರಡು ವರಗಳನ್ನು ಕೈಕೇಯಿಗೆ ಕೊಡಲಿಚ್ಛಿಸಿದನು. ಆ ವರಗಳನ್ನು ಕೈಕೇಯಿಯು ಆಗಲೇ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳದೆ ಸಮಯ ಒದಗಿದಾಗ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವುದಾಗಿ ತನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದಳು. ದಶರಥನು ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡನು. ರಾಮನಿಗೆ ಯೌವ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವಾಗಲಿದೆ ಎಂಬ ವಾರ್ತೆಯು ಇವಳಿಗೆ ತಿಳಿದುಬಂದಾಗ, ದಾಸಿಯಾದ ಮಂಥರೆಯು ಇವಳ ಮತ್ಸರಭಾವವನ್ನು ಕೆರಳಿಸಿದಳು. ಭರತನಿಗೆ ಯೌವರಾಜ್ಯಾಬಿಷೇಕ ಮತ್ತು ರಾಮನಿಗೆ ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷದ ವನವಾಸ ಎಂಬ ಎರಡು ವರಗಳನ್ನು ದಶರಥನಿಂದ ಕೈಕೇಯಿಯು ಪಡೆಯುವಂತೆ ಮಂಥರೆಯು ಅವಳನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸಿದಳು.

ರಾಮನು ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಹೋದನಂತರ, ಭರತನು ಇವಳನ್ನು ಭೇಟಿಯಾದಾಗ ಕೈಕೆಯಿಯು ಬಲು ಆನಂದದಿಂದ ಭರತನಿಗೆ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವಾಗಲಿದೆ ಎಂಬ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿದಳು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಮೊದಲು ದಶರಥರಾಜನ ಉತ್ತರ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸಿ ಅನಂತರ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಹೊಂದು! ಎಂದು ದುಗುಡದಿಂದ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದಳು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಭರತನಿಗೆ ದುಃಖವಾಯಿತು. ಕಟುವಾದ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಭರತನು ಕೈಕೇಯಿಯನ್ನು ತೆಗಳಿದನು. ಕೈಕೇಯಿಯು ಆತ್ಮಕಾಮಿ, ಸದಾಚಂಡಿ, ಕ್ರೋಧವುಳ್ಳವಳು, ತಾನೊಬ್ಬಳೇ ಜಾಣೆ ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡವಳು ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಭರತನು ಈಕೆಯನ್ನು ಜರೆದಿದ್ದಾನೆ. ವನವಾಸದಲ್ಲಿ ಭರದ್ವಾಜರ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಖಿನ್ನನಾದ ರಾಮನು, 'ನೀನು ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಮರಳಿ ಮಾತೆಯರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು!' ಎಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, 'ಐಶ್ವರ್ಯದ ಮದವೇರಿದ ಕೈಕೇಯಿಯು, ಕೌಸಲ್ಯೆ ಮತ್ತು ಸುಮಿತ್ರೆಯರನ್ನು ಪೀಡಿಸಬಹುದು; ಕ್ಷುದ್ರಬುದ್ಧಿಯವಳಾದ್ದರಿಂದ ದ್ವೇಷದಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಅನ್ಯಾಯ ಮಾಡಬಹುದು. ಒಂದುವೇಳೆ ಅವರಿಗೆ ವಿಷವನ್ನೂ ಹಾಕಬಹುದು!' ಎಂಬ ತನಗಿದ್ದ ಭೀತಿಯನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆದುರು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದನು. ಕೌಸಲ್ಯೆಗೂ ಸಹ ಕೈಕೇಯಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಇದೇ ಭೀತಿಯಿತ್ತು. ದಶರಥನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ವ್ಯಥೆಯನ್ನು ಈ ರೀತಿ ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಿದ್ದಾನೆ: 'ಬೂದಿ ಮುಚ್ಚಿದ ಕೆಂಡದಂತೆ ಇದ್ದ ಈ ಸ್ತ್ರೀಯ ಕಪಟನಾಟಕಕ್ಕೆ ನಾನು ಮೋಸಹೋದೆ. ನನ್ನನ್ನು ಮುಟ್ಟಬೇಡ! ವಿಧವೆಯಾಗಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳು!' ಪತಿಘಾತಿನಿ, ಕುಲಘಾತಿನಿ ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣಗಳಿಂದ ಸುಮಂತ್ರನು ಆಕೆಯನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಶತ್ರುಘ್ನನು ಈಕೆಯನ್ನು ಅತಿ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ತೆಗಳಿದ್ದಾನೆ. ಲೋಕನಿಂದೆಗೆ ಗುರಿಯಾದ ಕೈಕೇಯಿಯು ಭರದ್ವಾಜಮುನಿಯ ಕಾಲಿಗೆರಗಿದಾಗ ಭರತನು ಇವಳ ಬಗ್ಗೆ ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದನು: 'ಇವಳಿಂದ ರಾಮ-ಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಆಯುಸ್ಸು ನಷ್ಟವಾಯಿತು. ದಶರಥರಾಜನು ಪುತ್ರವಿಹೀನನಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗವಾಸಿಯಾದನು. ಕೋಪ, ಅವಿವೇಕ, ಗರ್ವ, ಐಶ್ವರ್ಯದ ಲೋಭ, ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಹೊಂದಿದ ಇವಳು ಆರ್ಯಳಿದ್ದರೂ, ಅನಾರ್ಯಳಾಗಿರುವಳು. ದುರ್ದೈವದಿಂದ ಇಂಥವಳು ನನ್ನ ಮಾತೆಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ!'

೩.೭. ಕೌಸಲ್ಯೆ

ಕೌಸಲ್ಯೆಯು ಕೋಸಲ ದೇಶದ ಭಾನುಮಾನನೆಂಬ ರಾಜನ ಪುತ್ರಿ; ದಶರಥರಾಜನ ಪಟ್ಟದ ರಾಣಿ, ತವರಿನಿಂದ ಇವಳಿಗೆ ಒಂದು ಸಹಸ್ರ ಗ್ರಾಮಗಳು

ಸ್ತ್ರೀಧನವಾಗಿ ದೊರೆತಿದ್ದವು. ಪಾಯಸದ ಅರ್ಧವನ್ನು ದಶರಥನು ಇವಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ತನ್ನ ಪುತ್ರನಾದ ರಾಮನಿಗೆ ಯೌವರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವಾಗಲಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವಳಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಸಂತೋಷವಾಯಿತೋ, ಅಷ್ಟೇ ದುಃಖವು ರಾಮನು ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದಾಗ ಕೌಸಲ್ಯೆಗೆ ಉಂಟಾಯಿತು. ಇವಳಿಗೆ ಪತಿಯಿಂದ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸುಖವು ಲಭಿಸಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಾಗ, ತನ್ನ ಪುತ್ರ ಸುಖವೂ ಇಲ್ಲದಾಗುತ್ತಿದೆ ಎಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಕೂಡ ಅವಳಿಗೆ ಸಹಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಲಿಲ್ಲ. ರಾಮನು ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಹೋಗಬಾರದು, ಹಾಗೆ ಹೋಗುವುದಾದರೆ ತನ್ನನ್ನೂ ಜೊತೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡೇ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಅವಳು ರಾಮನಿಗೆ ಪರಿಪರಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿ, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವ ತನ್ನ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಮಾಡಿದಳು. ಆಗ ರಾಮನು ಅವಳನ್ನು ಸಂತೈಸಿ ಅಯೋಧ್ಯೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರಲು ಹೇಳಿದನು. ಕೈಕೇಯಿಯು ಇವಳಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಕೊಂಕುಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು; ಆದರೆ ಕೌಸಲ್ಯೆಯು ಮಾತ್ರ ಕೈಕೇಯಿಯೊಡನೆ ಅಕ್ಕನಂತೆಯೇ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಭರತನ ಬಗ್ಗೆ ಇವಳಿಗೆ ಸಂದೇಹವುಂಟಾಗಿತ್ತಾದರೂ ಅವನ ವರ್ತನೆಯಿಂದ ಅದು ದೂರವಾಯಿತು. ತಾನು ಅಯೋಧ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಇರದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೌಸಲ್ಯೆಗೆ ತಾಪತ್ರಯ ವಾಗಬಹುದು ಎಂಬುದರ ಕಲ್ಪನೆ ರಾಮನಿಗಿತ್ತು. ಪಿತನನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಬಳಿಸುವ ಸಲಹೆಯನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಕೊಟ್ಟನು; ಆಗ ಪುತ್ರವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಅಂಧಳಾದ ಕೌಸಲ್ಯೆಯು ಅದಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಸಿದಳು. ರಾಮನು ವನಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದ ನಂತರ ಈಕೆಯು ದಶರಥನಿಗೆ ಚುಚ್ಚುಮಾತನಾಡಹತ್ತಿದಳು. ದಶರಥನು ಆಗ ಅತ್ಯಂತ ದೀನನಾಗಿ ಕೌಸಲ್ಯೆಗೆ ಕೈಜೋಡಿಸಿದನು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ತಾನು ಈ ರೀತಿ ನುಡಿಯುವದು ತಪ್ಪೆಂದು ಆಕೆಗೆ ಎನಿಸಿತು. ಅತಿಯಾದ ಪುತ್ರಶೋಕದಿಂದ ತಾನು ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದೆನೆಂದು ಕರಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ ತಪ್ಪೊಪ್ಪಿಕೊಂಡಳು. ಇವಳು ಮೃದುಸ್ವಭಾವದವಳು; ತುಂಬಾ ಖಿನ್ನವಾದ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದವಳು; ಉದಾಸೀನಭಾವ ತಳೆಯಬೇಕಾಗಿ ಬಂದವಳು.

೩೮. ಗಾಲವ

ಗಾಲವನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಶಿಷ್ಯ; ಗುರುಸೇವೆಯನ್ನು ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಮಾಡಿ ಗುರುಕೃಪೆಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದನು. ಈತನ ತೀವ್ರಬೇಡಿಕೆಯಂತೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಇವನಿಗೆ ಎಂಟುನೂರು ಶ್ಯಾಮಕರ್ಣಗಳಿದ್ದ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆಯಾಗಿ ತರಲು ಹೇಳಿದನು. ಇಷ್ಟೊಂದು ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಕೊಡಲು ಆತನಿಗೆ

ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಗಾಲವನು ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಆರಾಧಿಸಿದನು. ಈತನ ಭಕ್ತಿಭಾವಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿ ವಿಷ್ಣುವು ಗರುಡನಿಗೆ ಗಾಲವನ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಡಲು ಹೇಳಿದನು. ಗರುಡನು ಗಾಲವನನ್ನು ಯಯಾತಿಯ ಬಳಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದನು. ಈ ಎಂಟುನೂರು ಶ್ಯಾಮಕರ್ಣ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುವದು ಯಯಾತಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಯಯಾತಿಯು ತನ್ನ ಮಗಳಾದ ಮಾಧವಿಯನ್ನು, ಅವಳಿಂದ ಆಗುವ ಪುತ್ರರ ಮೇಲೆ ಬಾಧ್ಯತೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಗಾಲವನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದನು. ಮಾಧವಿಯ ಮೂಲಕ ಗಾಲವನು ತನ್ನ ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸಿದನು.

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಒಬ್ಬ ಪುತ್ರನ ಹೆಸರು ಸಹ ಗಾಲವನೆಂದಿದೆ. ಬರಗಾಲವು ಬಂದೊದಗಿದಾಗ ಹೆಂಡತಿಮಕ್ಕಳ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಪಾಡನ್ನು ಗಮನಿಸದೆ, ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ತಪಸ್ಸಿಗಾಗಿ ಹೊರಟುಹೋದನು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಹೆಂಡತಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಭೀಕರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೆದುರಿಸಿ ಮಕ್ಕಳ ರಕ್ಷಣೆಯ ಯತ್ನ ಮಾಡಿದಳು. ಉದರ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಏನು ಸಿಗದಿದ್ದುದರಿಂದ ಮಕ್ಕಳು ಹಸಿವೆಯಿಂದ ಕಸಿವಿಸಿಗೊಂಡರು. ಆಗ ಅವಳು ಈ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಮಾರಲು ಯೋಚಿಸಿದಳು. ಸತ್ಯವ್ರತನು ಇವಳ ಕುಶಲವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿಕೊಂಡು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಮರಳಿ ಬರುವವರೆಗೆ ಇವರ ನಿರ್ವಹಣೆಯನ್ನು ತುಸುಮಟ್ಟಿಗೆ ವಹಿಸಿಕೊಂಡನು.

೩೯. ಗೌತಮ

ಇವನು ಬೃಹಸ್ಪತಿಯ ಶಾಪದಿಂದ ಹುಟ್ಟುಕುರುಡನಾಗಿದ್ದ, ಅಂಗೀರಸ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ. ದೀರ್ಘತಮಾ ಮತ್ತು ಪ್ರದ್ವೇಷಿ ಇವರ ಮಗನಾಗಿದ್ದನು. ಇವನು ವೈವಸ್ವತ ಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿಯ ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು, ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಮಾನಸಪುತ್ರಿಯಾದ ಅಹಲ್ಯೆಯು ಗೌತಮನ ಪತ್ನಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಇವಳಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಗನಾದ ಶತಾನಂದನು ಜನಕರಾಜನ ಪುರೋಹಿತನಾಗಿದ್ದನು. ಅವನ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಉತ್ತಂಕನನ್ನು ತನ್ನ ಅಳಿಯನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಮಿಥಿಲಾ ಪಟ್ಟಣದ ಸಮೀಪದ ವನದಲ್ಲಿ ಪಾರಿಯಾತ್ರ ಪರ್ವತದ ಹತ್ತಿರ ಗೌತಮನ ಆಶ್ರಮವಿತ್ತು. ಈತನು ಅರವತ್ತು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಚರಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಶಂಕರನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಗೌತಮನಿಗೆ ಗಂಗೆಯನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿದನು. ಅವಳೇ ಗೌತಮಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಕ್ಷಾಮ ಬಂದಾಗ ಋಷಿಗಳಿಗೆ ಊಟ ಹಾಕಿ ಅವರನ್ನು ಬದುಕಿಸಿದನು. ಇವನೊಬ್ಬ

ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಕಾರ. 'ಗೌತಮಸ್ಮೃತಿ' ಎಂಬ ಈತನು ಬರೆದ ಗ್ರಂಥವು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ, ಆಸ್ತಿಕಸೂತ್ರ, ಪಿತೃಮೇಧಸೂತ್ರ, ದಾನಚಂದ್ರಿಕಾ, ಗೌತಮೀಶಿಕ್ಷಾ, ನ್ಯಾಯಸೂತ್ರ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಈತನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ.

೪೦. ಗ್ರಾಮಣಿ, ದೇವವತಿ

ಋಷಭಪರ್ವತದಲ್ಲಿಯ ಗಂಧದ ವನವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಐವರು ಗಂಧರ್ವರಿದ್ದರು. ದೇವವತಿಯು ಅವರಲ್ಲಿಯ ಒಬ್ಬ ಗಂಧರ್ವನ ಮಗಳು. ಇವಳು ಸುಕೇಶ ರಾಕ್ಷಸನ ಪತ್ನಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಈಕೆಗೆ ಮಾಲ್ಯವಾನ. ಸುಮಾಲಿ ಮತ್ತು ಮಾಲಿ ಎಂಬ ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರು.

೪೧. ಘೃತಾಚಿ

ಕಶ್ಯಪನ ಪತ್ನಿಯ ಹೆಸರು ಪ್ರಾಧಾ ಎಂದಿತ್ತು. ಇವಳಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಅಪ್ಸರೆಯಲ್ಲಿ ಘೃತಾಚಿಯೂ ಒಬ್ಬಳು. ಘೃತಾಚಿಯನ್ನು ಕಂಡಕ್ಷಣವೇ ಭರದ್ವಾಜನ ವೀರ್ಯ ಸ್ಖಲನವಾಯಿತು. ಈ ವೀರ್ಯದಿಂದಲೇ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನು ಹುಟ್ಟಿದನು. ಇವಳಿಗೆ ವ್ಯಾಸನಿಂದ ಶುಕನು ಜನಿಸಿದನು. ಪ್ರಯತಿ ಋಷಿಯಿಂದ ಇವಳಿಗೆ 'ರುರು' ಎಂಬ ಪುತ್ರನಾದನು. ಇವಳಿಗೆ ಒಟ್ಟು ಹತ್ತು ಗಂಡುಮಕ್ಕಳಾದರು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಇವಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗಿದ್ದನು. ಘೃತಾಚಿಯ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿ ಕಳೆದ ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲವೂ ಒಂದು ದಿನದಂತೆ ಮಾತ್ರ ಭಾಸವಾಯಿತೆಂದು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಿಗೆನಿಸಿತೆಂಬ ಉಲ್ಲೇಖವು ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾಕಾಂಡ(೩೫/೭)ದಲ್ಲಿದೆ.

ವಿಶ್ವಕರ್ಮನೊಡನೆ ಇವಳ ಸಂಪರ್ಕವು ಬಂದಾಗ ಅವನು 'ನೀನು ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಶೂದ್ರರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವೆ!' ಎಂಬ ಶಾಪವನ್ನಿತ್ತನು. ಆ ಪ್ರಕಾರ ಅವಳು ಗೋಪನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಜನ್ಮಹೊಂದಿದಳು. ಪೂರ್ವಜನ್ಮದ ಸ್ಮರಣೆ ಇವಳಿಗೆ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಇವಳು ವಿವಾಹವಾಗಲಿಲ್ಲ. ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದನು. ವಿಶ್ವಕರ್ಮ ಮತ್ತು ಘೃತಾಚಿ ಇವರ ಭೇಟಿಯು ಗಂಗಾನದೀ ತೀರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯಾಗದಲ್ಲಿ ಆಯಿತು. ಪೂರ್ವಜನ್ಮದ ಸ್ಮರಣೆ ಇವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಇತ್ತು. ಇವರಿಗೆ ತೋಟಗಾರ, ಬಳೆಗಾರ, ಶಿಂಪಿಗ, ಕುಂಬಾರ, ಅಕ್ಕಸಾಲಿಗ, ಕಲ್ಲುಕುಟಿಗ, ಬಡಗಿ ಮೊದಲಾದವರು ಹುಟ್ಟಿದರೆಂದು ವ್ಯವಸ್ವತಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ.

೪೨. ಚೂಲಿ

ಇವನೊಬ್ಬ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿ. ಸೋಮದಾ ಎಂಬ ಗಂಧರ್ವಿ ಚೂಲಿಯು ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಸೇವೆ ಮಾಡಿದಳು. ಚೂಲಿಯು ಸಂತೋಷಗೊಂಡು ಸೋಮದೆಗೆ ಒಬ್ಬ ಮಾನಸಪುತ್ರನನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಆತನ ಹೆಸರು ಬ್ರಹ್ಮದತ್ತನೆಂದಿತ್ತು.

೪೩. ಚ್ಯವನ–ಭಾರ್ಗವ

ಭೃಗು ಋಷಿಯ ಪತ್ನಿಯ ಹೆಸರು ಪುಲೋಮೆ ಎಂದಿತ್ತು.

ಭೃಗುವಿನ ವೀರ್ಯದಿಂದ ಅವಳ ಉದರದಲ್ಲಿ ಗರ್ಭಸಂಭವವಾಯಿತು. ಋಷಿಯು ಮಿಂದುಬರಲು ಜಲಾಶಯಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಈತನ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಪುಲೋಮನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನು ಬಂದನು. ಪುಲೋಮೆಯ ಲಾವಣ್ಯಕ್ಕೆ ಮೋಹಿತನಾಗಿ ಅವನು ಆಕೆಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿದನು. ರಾಕ್ಷಸನ ಭೀತಿಯಿಂದ ಅವಳು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸೂತಳಾದಳು. ಆ ಮಗುವಿನ ಹೆಸರು ಚ್ಯವನ. ಈ ಚ್ಯವನನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಆ ರಾಕ್ಷಸನು ಸುಟ್ಟುಹೋದನು. ಪುಲೋಮೆಯು ಮಗುವಿನ ಸಹಿತ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹಿಂತಿರುಗಿದಳು. ಚ್ಯವನನು ವೇದಪಾರಂಗತ ನಾಗಿದ್ದನು. ಈತನ ಉಗ್ರ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಿದನು. ಈ ಚೈವನನ ದೇಹದ ಮೇಲೆ ಹುತ್ತ ಬೆಳೆದರೂ ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಆತನಿಗೆ ಅದರ ಪರಿವೆಯೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಇದೇ ಕಾಡಿಗೆ ಶರ್ಯಾತಿ ಎಂಬ ವೈವಸ್ವತ ಮನು ನ ಪುತ್ರನು ತನ್ನ ಪರಿವಾರದೊಂದಿಗೆ ಕ್ರೀಡೆಗಾಗಿ ತಲುಪಿದನು. ಶರ್ಯಾತಿಯ ಮಗಳಾದ ಸುಕನ್ಯೆಯು ತನ್ನ ಸಖಿಯರೊಂದಿಗೆ ಆ ಹುತ್ತದ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದಳು. ಆ ಹುತ್ತದೊಳಗೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಹಾಗೆ ಏನೋ ಅವಳಿಗೆ ಕಂಡಿತು. ಅದು ಏನಿರಬಹುದೆಂಬ ಉತ್ಸುಕತೆಯಿಂದ ಅವಳು ಹುತ್ತದಲ್ಲಿ ಹೊಳೆಯುವ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಮುಳ್ಳುಕಡ್ಡಿಯನ್ನು ತಿವಿದಳು. ಆ ಮುಳ್ಳಿನಿಂದ ಋಷಿಯ ಕಣ್ಣು ಒಡೆಯಿತು. ಆಗ ಕೋಪಗೊಂಡ ಋಷಿಯು ತಪೋಬಲದಿಂದ ರಾಜನ ಪರಿವಾರದವರೆಲ್ಲರ ಮಲ–ಮೂತ್ರ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ನಿರೋಧಿಸಿದನು. ಆಗ ಆ ರಾಜನು ಚೈವನನಿಗೆ ಶರಣಾದನು. ಚ್ಯವನನು 'ಸುಕನ್ಯೆಯೊಡನೆ ನನ್ನ ವಿವಾಹವನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿಕೊಡು!' ಎಂದು ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿಟ್ಟನು. ಚ್ಯವನನು ವಯೋವೃದ್ಧನಾಗಿದ್ದರೂ ರಾಜನು ತನ್ನ ಮಗಳಾದ ಸುಕನ್ಯೆಯ ಮದುವೆಯನ್ನು ಚ್ಯವನನೊಡನೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟನು. ಒಂದು ಸಲ ಸುಕನ್ಯೆಯು ಅಶ್ವಿನೀಕುಮಾರರ ಕಣ್ಣಿಗೆಬಿದ್ದಳು. ಅವರು ತಮ್ಮೊಡನೆ ಬರಲು ಸುಕನ್ಯೆಗೆ ಹೇಳಿದರು. ಸುಕನ್ಯೆಯು ತನ್ನ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದಿಂದ

ಅವರನ್ನು ಬೆರಗುಗೊಳಿಸಿ, ತನ್ನ ಗಂಡನಿಗೆ ಯೌವನವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಟ್ಟಳು. ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಚ್ಯವನ ಋಷಿಯು ಮಾವನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಒಂದು ಯಜ್ಞವನ್ನು ಆಚರಿಸಿ, ಅಶ್ವಿನೀಕುಮಾರರಿಗೆ ಹವಿರ್ಭಾಗವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿದನು. ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಈ ಸಂಗತಿಯು ಹಿಡಿಸಲಿಲ್ಲ. ಚ್ಯವನನನ್ನು ವಧಿಸಬೇಕೆಂದು ಇಂದ್ರನು ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿ ಕೊಂಡಾಗ ಚ್ಯವನನು ಕೂಡಲೇ ಮದ ಎಂಬ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು. ಇದನ್ನು ಕಂಡ ಇಂದ್ರನು ಭಯಗೊಂಡನು. ಹವಿರ್ಭಾಗವನ್ನು ಅಶ್ವಿನೀ ಕುಮರರಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಲು ಅನಂತರ ವಿರೋಧಿಸಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಯಾಗ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಹಗಲಿರುಳು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತು 'ಉದವಾಸ' ಎಂಬ ವ್ರತವನ್ನು ಚ್ಯವನನು ಆಚರಿಸಿದನು. ಆಗ ಬೆಸ್ತರವನೊಬ್ಬ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟ ಬಲೆಗೆ ಮೀನುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಈ ಋಷಿಯೂ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡನು; ಇದನ್ನು ಕಂಡ ಬೆಸ್ತರು ಭಯಗೊಂಡು, ನಹುಷರಾಜನ ಬಳಿ ಹೋಗಿ ನಡೆದುದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿದರು. ನಹುಷರಾಜನು ಚ್ಯವನಋಷಿಯನ್ನು ಷೋಡಶೋಪಚಾರದಿಂದ ಪೂಜಿಸಿ, ಚ್ಯವನನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನು ಕೇಳಬಯಸಿದನು. ಆಗ ಚ್ಯವನನು ತನ್ನ ಮೌಲ್ಯದಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು ಬೆಸ್ತರಿಗೆ ಕೊಡಲು ತಿಳಿಸಿದನು. ನಹುಷನು ತನ್ನ ಸಮಸ್ತ ರಾಜ್ಯವನ್ನೇ ಅರ್ಪಿಸಿದರೂ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಬೆಲೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಒಬ್ಬ ಋಷಿಯು ಗೋಧನವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಲು ಹೇಳಿದನು. ಆಗ ಬೆಲೆಯು ಸರಿಹೋಯಿತು. ತನ್ನ ಕುಲಕ್ಕೆ ಭಿನ್ನಜಾತಿಯ ದೋಷವು ತಗಲುವದಿದೆ ಎಂಬ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ಚ್ಯವನನು ಅರಿತಿದ್ದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಕುಶಿಕನು ಕಾರಣನಾಗಲಿರುವನು ಎಂಬ ಸಂಗತಿಯೂ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಕಾರಣ ಕುಶಿಕನನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಲು ಆತನಿಗೆ ವಿಪರೀತ ಹಿಂಸೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು; ಆದರೆ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಲಿಲ್ಲ. ತದ್ವಿರುದ್ಧ ಇವನ ಸೇವೆಯಿಂದ ಕುಶಿಕನು ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ 'ನಿನ್ನ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಹುಟ್ಟುವನು' ಎಂಬ ವರವನ್ನು ನೀಡಿ, ಆತನಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗಸುಖದ ದಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟನು. ಮನುವಿನ ಕನ್ಯೆಯಾದ ಅರುಷಿಯಿಂದ ಈತನಿಗೆ ಔರ್ವನೆಂಬ ಮಗನಾದನು. ಅವನು ಒಳ್ಳೆಯ ಭಾಷಣಕಾರ, ಮಂತ್ರಕಾರನಾಗಿದ್ದನು. ಈತನನ್ನು ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನೆಂದು ಎಣಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

೪೪. ಜಯಾ, ಸುಪ್ರಭಾ

ಇವರಿಬ್ಬರೂ ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿಯ ಕನ್ಯೆಯರಾಗಿದ್ದರು. ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಸಂಹರಿಸಲೋಸುಗ, ಜಯಳಿಗೆ, ಇಷ್ಟವಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಅದೃಶ್ಯರಾಗಬಲ್ಲ ಐವತ್ತು

ಗಂಡುಮಕ್ಕಳು ವರದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದರು. ಸ್ಕಂದಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಇವಳು ಕುಶಾಶ್ವ ಪ್ರಜಾಪತಿಯ ಮಗಳಾಗಿದ್ದು ಪಾರ್ವತಿಯ ದಾಸಿಯಾಗಿದ್ದಳೆಂಬ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ವಾಮನಪುರಾಣ ಹಾಗೂ ಪದ್ಮಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಇವಳು ಪಾರ್ವತಿಯ ಗೆಳತಿಯಾಗಿದ್ದಳೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಸುಪ್ರಭೆಯು ಐವತ್ತು ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಹಡೆದಳು.

೪೫. ಜಾಂಬವಾನ

ಇವನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಆಕಳಿಕೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದನು– ಎಂದು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಈತನು ಪ್ರಜಾಪತಿ ಹಾಗೂ ರಕ್ಷಾ ಇವರ ಮಗನೆಂದು ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿದೆ. ಜಾಂಬವಾನನ ಪತ್ನಿಯ ಹೆಸರು ವ್ಯಾಘ್ರಿ. ಈತನ ಮಗಳ ಹೆಸರು ಜಾಂಬವತಿ ಎಂದಿತ್ತು. ಈತನು ಋಕ್ಷ ಅಂದರೆ ಕರಡಿಗಳಿಗೆ ರಾಜನಾಗಿದ್ದನು. ಸೀತೆಯ ಶೋಧವನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ರಾಮನು ಈತನ ನೆರವನ್ನು ಪಡೆದನು. ರಾವಣನ ವಧೆಯನಂತರ ರಾಮನಿಗಾದ ವಿಜಯವನ್ನು ಈತನು ತಮ್ಮಟೆ–ತಾಳ ಬಾರಿಸಿ ಘೋಷಿಸಿದನು. ವೃದ್ಧನಾಗಿದ್ದರೂ ತೊಂಬತ್ತು ಯೋಜನದಷ್ಟು ದೂರ ನೆಗೆಯುವ ಶಕ್ತಿ ಈತನಲ್ಲಿತ್ತು. ಹನುಮಾನನಿಗೆ ಸ್ವಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ನೆನಪನ್ನು ಜಾಂಬವಾನನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ಕಾರಣ ಅವನು ಲಂಕೆಯತ್ತ ಲಂಘಿಸಲು ಪ್ರವೃತ್ತನಾದನು. ವಿಭೀಷಣನ ಬಗ್ಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ವಹಿಸಿರಬೇಕೆಂಬ ಸಲಹೆಯನ್ನು ಇವನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ದೇವಾಸುರರ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಈತನು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ನೆರವಾಗಿದ್ದನು. ರಾಮ–ರಾವಣರ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರಾಮನಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದನು. ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕದ ಸಮಯಕ್ಕೆ ನೂರು ನದಿಗಳ ಮತ್ತು ಸಮುದ್ರದ ನೀರನ್ನು ಈತನು ತಂದು ಪೂರೈಸಿದನು. ರಾಜಸೂಯಯಜ್ಞದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಶತ್ರುಘ್ನನ ಜೊತೆಗೂಡಿ ಈತನು ಅಶ್ವರಕ್ಷಣೆಯ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿದ್ದನು. ರಾಮನು ಇವನಿಗೆ ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಸತ್ಕರಿಸಿದನು.

೪೬. ತಾಟಕಿ

ಇವಳು ಸುಕೇತು ಎಂಬ ಯಕ್ಷನ ಮಗಳು. ಈಕೆಯು ಜಂಭಪುತ್ರ ಸುಂದನ ಹೆಂಡತಿ. ಸುಕೇತುವಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಕೊಟ್ಟ ವರದಿಂದ ಇವಳು ಹುಟ್ಟಿದಳು. ಇವಳಲ್ಲಿ ಸಹಸ್ರ ಆನೆಗಳ ಶಕ್ತಿಯಿದ್ದಿತು. ತನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಅವಳು ಹಲವು ರೂಪಗಳನ್ನು ಧರಿಸಬಹುದಿತ್ತು. ಈಕೆಗೆ ಮಾರೀಚ, ಸುಬಾಹು ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು

ಗಂಡುಮಕ್ಕಳಾದರು. ಅಗಸ್ತ್ಯನು ಸುಂದನನ್ನು ವಧಿಸಿದ ಕಾರಣ ಇವಳ ಮಕ್ಕಳ ಸಹಿತ ಅಗಸ್ತ್ಯನ ಮೇಲೆ ಏರಿಹೋದಳು. ಆಗ ಅಗಸ್ತ್ಯನು ಇವಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಇವಳ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಶಪಿಸಿದನು. ಈ ಶಾಪದಿಂದ ತಾಟಕಿಯು ಕುರೂಪಗೊಂಡು ರಾಕ್ಷಸಿಯಾದಳು. ಶಾಪ ತಗುಲಿದ ಸಮಯದಿಂದ ಅವಳು ಮಲದ ಮತ್ತು ಕರುಷ ಎಂಬ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಸವಿದ್ದಳು. ಆ ಪ್ರದೇಶವು ಬಂಜರು ಭೂಮಿಯಾಗಿ ತಾಟಕಾವನವೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಆಶ್ರಮವು ಈ ವನದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಇತ್ತು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಕೈಗೊಂಡ ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ತಾಟಕಿಯ ಮಕ್ಕಳು ವಿಘ್ನವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ತನ್ನ ಯಜ್ಞದ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ಅಯೋಧ್ಯೆಯಿಂದ ಕರೆತಂದನು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಹೇಳಿಕೆ ಯನುಸಾರ ರಾಮನು ತಾಟಕಿಯ ಅವಯವಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಕೊಂದುಹಾಕಿದನು.

೪೭. ತಾರ

ತಾರನೆಂದರೆ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ವಾನರಪುತ್ರ. ಇವನು ಬಲ ಬುದ್ಧಿವಂತನಿದ್ದು ವಾನರಪ್ರಮುಖನಾಗಿದ್ದನು. ಈತನ ಮಗಳಾದ ರುಮೆಯು ಸುಗ್ರೀವನ ಪತ್ನಿ. ಐದುಕೋಟಿ ವಾನರರನ್ನು ಜೊತೆಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಈತನು ಸುಗ್ರಿವನ ಸೇನೆಯಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾದನು. ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕಲು ಇವನು ಜಾಂಬವಂತನ ಜೊತೆಗೆ ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿನತ್ತ ಹೋದನು. ಇತರ ವಾನರರೊಂದಿಗೆ ಈತನು ಋಕ್ಷಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ವಾಲಿಯ ಶಕ್ತಿ–ಬಲಗಳನ್ನು ಇವನು ರಾವಣನಿಗೆ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದನು.

೪೮. ತುಂಬುರು

ಇವನು ಕಶ್ಯಪ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಧಾ ಇವರ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ. ಈತನು ಚೈತ್ರಮಾಸದ ಧಾತಾ ಎಂಬ ಸೂರ್ಯನೊಡನೆ ಇರುತ್ತಾನೆ. ರಂಭೆಯು ಇವನ ಹೆಂಡತಿ. ಬ್ರಹ್ಮಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಈತನು ನಾರದನ ಸಮೇತ ಸಂಗೀತವನ್ನು ಹೇಳಿ ಭಗವಂತನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದನು. ಇವನು ರಂಭೆಯಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾದ್ದರಿಂದ ಕುಬೇರನು ಇವನಿಗೆ ಶಾಪಕೊಟ್ಟು 'ವಿರಾಧ' ರಾಕ್ಷಸನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಗಮನಿಸಿದರೆ, ರಂಭೆಯು ಈತನು ಪತ್ನಿಯಾಗಿರಲಾರಳು ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟ ವಾಗುತ್ತದೆ.

ಭರತನನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಭರದ್ವಾಜನು ಇವನನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ ಕೊಂಡಿದ್ದನು.

೪೯. ತೃಣಬಿಂದು

ತೃಣಬಿಂದು ಒಬ್ಬ ರಾಜರ್ಷಿ. ಭಾಗವತಪುರಾಣ ಹಾಗೂ ವಾಯುಪುರಾಣಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಈತನು ಬಂಧುರಾಜನ ಮಗ. ಈತನಿಗೆ ವಿಶಾಲ, ಶೂನ್ಯಬಂಧು, ಧೂಮ್ರಕೇತು, ಇಡವಿಡಾ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರು. ರಾಮಾಯಣ ಹಾಗೂ ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣದ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಇವನು ಬುಧರಾಜನ ಮಗನೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಇವನ ಪತ್ನಿಯ ಹೆಸರು ಆಲಂಬುಷಾ ಎಂದಿತ್ತು. ಇವನಿಗೆ ವಿಶಾಲ ಮತ್ತು ಇಲವಿಲಾ ಎಂಬ ಎರಡು ಮಕ್ಕಳಿದ್ದ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ.

ಪುಲಸ್ತ್ಯಮುನಿಯ ಶಾಪದ ಕಲ್ಪನೆ ಇರದ ತೃಣಬಿಂದುವಿನ ಮಗಳಾದ ಇಲವಿಲೆಯು ಪುಲಸ್ತ್ಯನ ತಪಸ್ಥಾನದ ಬಳಿ ಹೋದಳು. ಆತನ ಶಾಪದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಇಲವಿಲೆಗೆ ಗರ್ಭಧಾರಣೆಯಾಯಿತು. ಅವಳು ಕೂಡಲೇ ತನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ತೃಣಬಿಂದುವಿಗೆ ನಡೆದ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದಳು. ಅವನು ಧ್ಯಾನಸಾಧನೆಯಿಂದ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯ ಕಾರಣವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡು, ಪುಲಸ್ತ್ಯನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ತನ್ನ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಲು ವಿನಂತಿಸಿದನು. ತೃಣಬಿಂದುವಿನ ಈ ಕನ್ಯೆಯ ಹೆಸರು 'ಗೋ' ಎಂತಲೂ ಇತ್ತು.

೫೦. ತ್ರಿಶಂಕು

ಇವನ ನಿಜವಾದ ಹೆಸರು ಸತ್ಯವ್ರತ ಎಂದಿತ್ತು. ಶಾಪವೊಂದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಇವನಿಗೆ ತ್ರಿಶಂಕು ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. ಈತನ ತಂದೆಯ ಹೆಸರು ನಿಬಂಧನ; ಕೆಲವು ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ತಂದೆಯ ಹೆಸರು 'ತ್ರಯ್ಯಾರುಣ' ಇಲ್ಲವೇ 'ಅರುಣ' ಎಂದಿದೆ. ತ್ರಿಶಂಕುವು ಪೌರಾಣಿಕ ಕಾಲದವನಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಇವನು ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞ, ಸರ್ವಜ್ಞ ಎಂದೂ ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಈತನ ಆಚರಣೆಯು ಸರಿ ಇರದ ಕಾರಣ ಇವನ ಬಗ್ಗೆ ಜನರು ಒಳ್ಳೆಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹೊಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಆತನು ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಇವನ ತಂದೆಯು ಇವನನ್ನು ಗಡಿಯಾಚೆ ತಳ್ಳಿದನು. ಆಗ ಅವನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಬಳಿ ಇರಹತ್ತಿದನು. ಒಮ್ಮೆ ಮಾಂಸಾಹಾರವು ಸಿಗದಿದ್ದಾಗ ತ್ರಿಶಂಕುವು ವಸಿಷ್ಠ ಋಷಿಯ ಕಾಮಧೇನುವನ್ನು ಕೊಂದನು. ಗೋವಧೆ, ಸ್ತ್ರೀ ಅಪಹರಣ ಮತ್ತು ಈತನ ತಂದೆಯ ಕ್ರೋಧ– ಈ

ತ್ರಿವಿಧ ಶಂಕುಗಳು ನಿನ್ನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಹುಟ್ಟುವವು ಮತ್ತು ನೀನು ಪಿಶಾಚಿಯಾಗುವೆ!' ಎಂಬ ಶಾಪವನ್ನು ವಸಿಷ್ಠನು ಇವನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ದೇವಿಯ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಈತನ ಪಿಶಾಚಿಸ್ವರೂಪವು ಇಲ್ಲದಾಯಿತು. ತಂದೆಯು ಇವನನ್ನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕೂಡಿಸಿದನು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಇವನಿಂದ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ, ದೇವಸಹಿತ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಸೇರಬೇಕೆಂಬ ಈತನ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸಿದನು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಈತನ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಅಧ್ವರ್ಯುವಾಗಿದ್ದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಿದ್ದರೂ ಅವರು ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ತನ್ನ ತಪೋಬಲದಿಂದ ತ್ರಿಶಂಕುವನ್ನು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿದನು. ಆಗ ಇಂದ್ರನು ತ್ರಿಶಂಕುವನ್ನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಕೆಳಗೆ ನೂಕಿಬಿಟ್ಟನು. 'ತ್ರಾಹಿ! ತ್ರಾಹಿ!' ಎಂದು ಚೀರುತ್ತ, ತ್ರಿಶಂಕು ತಲೆಕೆಳಗಾಗಿ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದಾಗ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಕೋಪಗೊಂಡು 'ನಿಲ್ಲು! ನಿಲ್ಲು!' ಎಂದು ಕೂಗಿದನು. ತನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು ಸುಳ್ಳಾಗಬಾರದೆಂದು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ನಕ್ಷತ್ರ, ದೇವತೆಗಳ ನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಪ್ರತಿಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನೇ ನಿರ್ಮಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ತನ್ನ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನಿರಲೇಬಾರದು. ಇದ್ದರೆ ತಾನೇ ಬೇರೆ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವು ದೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದನು. ಆಗ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಗೊಂದಲವುಂಟಾಯಿತು. ತ್ರಿಶಂಕುವು ಗುರುಪಾಶದಿಂದ ದಗ್ಧನಾದ್ದರಿಂದ ಸದೇಹ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಸೇರಲು ಯೋಗ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲವಾದರೂ ದೇವತೆಗಳು ಅದನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿದನು.

ಸ್ಕಂದಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಹರಿವಂಶದಲ್ಲಿ ಈತನ ಪತ್ನಿಯ ಹೆಸರನ್ನು ಸತ್ಯರಥಾ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇವಳಿಂದ ತ್ರಿಶಂಕುವಿಗೆ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ಹುಟ್ಟಿದನು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ತ್ರಿಶಂಕುವಿನ ಧಾರ್ಮಿಕ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದ್ದಾನೆ. ವನವಾಸದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಈತನ ಆಚರಣೆಯು ಪರಿಶುದ್ಧವಿತ್ತು. ಇವನು ನೂರು ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಸಾಂಗಗೊಳಿಸಿದನು; ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಮಕ್ಕಳ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು.

ದೇಹಸಹಿತವಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಸೇರಬೇಕೆಂಬ ಈತನ ಇಚ್ಛೆಯು ವಿಚಿತ್ರ ವಿದ್ದರೂ ಅಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ವಸಿಷ್ಠ–ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಾದಿ ಋಷಿಗಳು ದೇಹಸಹಿತ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಆಗಾಗ ಹೋಗಿಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಇಂದ್ರನ ಅತಿಥಿಸತ್ಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಮರಳಿದ್ದು ಜ್ಞಾತ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಬಲವಂತದಿಂದ ತ್ರಿಶಂಕುವು ಎಂದಿಗೂ ತಲೆ ಕೆಳಗಾಗಿ ನಕ್ಷತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಳೆಯುತ್ತ ಉಳಿಯುವನು ಎಂದು ದೇವತೆಗಳು ಆಶ್ವಾಸಿಸಿದರು.

೫೧. ತ್ರಿಶಿರ

ಈತನು ರಾವಣನ ಒಬ್ಬ ಮಗನಾಗಿದ್ದನು. ಕುಂಭಕರ್ಣನ ವಧೆಯಿಂದ ತುಂಬಾ ವ್ಯಥಿತನಾದ ರಾವಣನಿಗೆ ಇವನು ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿ ರಾಮನ ಪಾರಿಪತ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ತೊಟ್ಟನು. ತೀಕ್ಷ್ಣ ಶೂಲವೊಂದನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು, ಬಿಳಿಯ ವೃಷಭವನ್ನೇರಿ ರಣರಂಗದತ್ತ ಧುಮುಕಿದನು. ಈತನು ಮೂರು ಕಿರೀಟಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದನು. ನರಾಂತಕನು ವಧೆಗೊಂಡಾಗ ಇವನು ವಿಲಾಪ–ಆಕ್ರೋಶ ಮಾಡಿದನು. ಈತನು ಅಂಗದ ಹಾಗೂ ಹನುಮಾನನೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿದನು; ಹನುಮಾನನಿಂದ ಹತನಾದನು.

ತ್ರಿಶಿರ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ರಾಕ್ಷಸನು ಜನಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದನು. ಆತನು ಖರನ ಸೇನಾಪತಿಯಾಗಿದ್ದನು. ರಾಮನು ಆತನನ್ನು ವಧಿಸಿದನು.

೫೨. ದನು

ಇವಳು ದಕ್ಷನ ಮಗಳಾಗಿದ್ದು ಕಶ್ಯಪನ ಭಾರ್ಯೆಯಾಗಿದ್ದಳು. ಇವಳು ಅಶ್ವಗ್ರೀವನನ್ನು ಹೆತ್ತಳು. ಇವಳಿಂದ ದಾನವರ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಯಿತು. ವೃತ್ರನೂ ಸಹ ಈಕೆಯ ಮಗನೇ.

೫೩. ದಂಡಕ

ಇವನು ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಿನ ನೂರು ಪುತ್ರರಲ್ಲಿ ತೀರಾ ಚಿಕ್ಕವನು. ಇವನು ಅತ್ಯಂತ ಶೂರನೂ, ಬುದ್ಧಿವಂತನೂ ಆಗಿದ್ದನು; ಆದರೆ 'ಘೋರ' ಎಂಬ ದೋಷವು ಇವನೆಲ್ಲಿದ್ದುದರಿಂದ ಈತನು ಮೂಢನೂ ವಿದ್ಯಾಹೀನನೂ ಉನ್ಮತ್ತನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ದೂರಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯ ವಿಂಧ್ಯ ಹಾಗೂ ಶೈಬಿಲ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿಯ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವು ಈತನಿಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿಯೇ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತದ ಎರಡು ಶಿಖರಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಇವನು ಮಧುಮತ್ತ ಅಥವಾ ಮಧುಮಂತ ಎಂಬ ನಗರವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು. ಉಶನಸ್ ಶುಕ್ರನು ಈತನ ಪುರೋಹಿತನಾಗಿದ್ದನು. ಗುರುಕನ್ಯೆಯಾದ 'ಅರಜಾ'ಳೊಡನೆ ಇವನು ಬಲಾತ್ಕಾರದ ಸಂಭೋಗವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಆಗ ಕೋಪಗೊಂಡ ಭಾರ್ಗವ(ಶುಕ್ರ)ನು ಇವನಿಗೆ ಮತ್ತು ಇವನ ಪ್ರದೇಶವಾದ ದಂಡಕಾರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಶಾಪವಿತ್ತನು. ಈತನಿಗೆ ದಂಡಕನೆಂಬ ಹೆಸರೂ ಇತ್ತೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಶಾಪ ಕ್ರಮಸಂಖ್ಯೆ ೫೯ ಭಾರ್ಗವ < ದಂಡ; ೬೦ ಭಾರ್ಗವ < ದಂಡಕಾರಣ್ಯ– ನೋಡಿರಿ.

೫೪. ದಶರಥ

ದಶರಥನು ಇಕ್ಷ್ವಾಕುಕುಲೋತ್ಪನ್ನ ಅಜ ರಾಜನ ಮಗ. ಇವನು ಅಯೋಧ್ಯೆಯ ರಾಜ. ಪದ್ಮಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಈತನ ತಂದೆಯ ಹೆಸರು ಪ್ರಜಾಪಾಲನೆಂದಿದೆ. ಈತನು ವೇದಜ್ಞನೂ, ಸರ್ವಸಂಗ್ರಹಿಯೂ, ದೂರದೃಷ್ಟಿಯವನೂ, ಲೋಕಪ್ರಿಯನೂ, ಪರಾಕ್ರಮಿಯೂ, ಋಷಿಸರಿಸಮಾನನೂ, ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನೂ, ಧನಧಾನ್ಯಗಳ ವಿಪುಲಸಂಗ್ರಹ ಹೊಂದಿದವನೂ, ಅಲ್ಲದೆ ಮನುವಿನಂತೆ ಸಕಲ ರೀತಿಯಲ್ಲೂ ಪ್ರಜಾಪರಿಪಾಲಕನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಈತನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣದವರೂ ಸಹಿಷ್ಣುತೆಯಿಂದ ಬಾಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಗುಣವಂತ ಅಮಾತ್ಯರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಮತ್ತು ಗೂಢಾಚಾರರ ಸೇವೆಯಿಂದ ಇವನು ಮನುನಿರ್ಮಿತವಾದ ಅಯೋಧ್ಯಾನಗರವನ್ನೂ ಅದರ ವೈಭವವನ್ನೂ ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸಿದನು. ಕೌಸಲ್ಯೆ, ಸುಮಿತ್ರೆ, ಕೈಕೇಯಿ ಇವರೆಲ್ಲ ಇವನ ರಾಣಿಯರೆಂದು ಸುಪರಿಚಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಪದ್ಮಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಕೈಕೇಯಿಯ ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲ; ಸುರೂಪಾ ಮತ್ತು ಸುವೇಷಾ ಎಂಬ ಇನ್ನೆರಡು ಹೆಸರುಗಳ ಉಲ್ಲೇಖವಿದ್ದು, ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಮಗನಿದ್ದನೆಂದು ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ದಶರಥನು ಅತ್ಯಂತ ವಿಷಯಲಂಪಟನಿದ್ದನು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ವೃದ್ಧಾಪ್ಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಈತನು ಕೈಕೇಯಿಯೊಡನೆ, ಕೈಕೇಯಿಯ ಮಗನಿಗೆ ರಾಜ್ಯ ಕೊಡಬೇಕೆಂಬ ಅವಳ ತಂದೆಯ ಶರತ್ತನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ, ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಅನಂತರ ದಶರಥನು ಅಶ್ವಮೇಧಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಇವನಿಗೆ ಬಹಳ ಕಾಲದವರೆಗೆ ಮಕ್ಕಳಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವನು ಪುತ್ರಕಾಮೇಷ್ಟಿ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಈ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಋಷ್ಯಶೃಂಗನ ಸಹಾಯವು ಆವಶ್ಯಕವಿತ್ತು. ದಶರಥನು ತನ್ನ ಕನ್ಯೆಯಾದ ಶಾಂತಾ ಇವಳನ್ನು ಋಷ್ಯಶೃಂಗನಿಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟನು.

ಕೈಕೇಯಿಗೆ ವರವನ್ನು ಮೊದಲು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ, ರಾಮನಿಗೆ ಯೌವರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಇವನ ಮನೋರಥವು ಭಗ್ನವಾಯಿತು. ರಾಮನ ಬಗ್ಗೆ ದಶರಥನಿಗೆ ಬಹಳ ಪ್ರೀತಿ ಇತ್ತು. ರಾಮನ ಯೌವರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕಕ್ಕೆ ಭರತನಿಂದ ಅಡಚಣೆ ಬರಬಹುದೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯು ದಶರಥನಿಗೆ ಇತ್ತು. ಹೀಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಭರತನು ತನ್ನ ತಾತನ ಮನೆಗೆ ಹೋದಾಗ ಯೌವರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವನ್ನು

ಪೂರೈಸಬೇಕೆಂಬ ಆತುರತೆ ಈತನಿಗೆ ಇತ್ತು. ಕೈಕೇಯಿಯು ವರಗಳನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಡ ಕಾರಣ ಈತನ ಯೋಜನೆಯು ಮಣ್ಣುಪಾಲಾಯಿತು. ಶ್ರವಣನ ಶಾಪದ ಭೀತಿಯು ದಶರಥನನ್ನು ಹಗಲಿರುಳೂ ಕಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಈಗ ಈ ವರದಿಂದ ಅದು ನಿಜವೆನಿಸಿತು. ಕೊಡಬೇಕಾದ ವರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕೈಕೇಯಿಯಿಂದ ಅರಿತುಕೊಳ್ಳದೆ, ಅದನ್ನು ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸುವ ವಚನವನ್ನು ದಶರಥನು ಕೊಟ್ಟನು. ಹೀಗಾದ್ದರಿಂದ ಆ ವರಗಳು ಎಷ್ಟೇ ಕಟುವಾಗಿದ್ದರೂ ದಶರಥನಿಗೆ ವಿಧಿಯಿಲ್ಲದಂತಾಯಿತು. ಅವನು ಕೈಕೇಯಿಗೆ ಪರಿಪರಿಯಾಗಿ ಸಮಜಾಯಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದನು; ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು, ಬೆದರಿಕೆಯನ್ನು ಹಾಕಿದನು. ಆದರೆ, ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ದಶರಥನು ಕೈಕೇಯಿಯ ಕಾಲಿಗೆ ಬಿದ್ದನು. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಕೈಕೇಯಿಯು ತನ್ನ ಹಟವನ್ನು ಬಿಡಲೇ ಇಲ್ಲ. ರಾಮನು ಪಿತನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ಪಾಲಿಸುವ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಈತನಿಗೆ ಪುತ್ರವಿಯೋಗವು ತಪ್ಪದಂತಾಯಿತು. ಪುತ್ರ ವಿರಹವನ್ನು ಸಹಿಸುವ ಮನೋಬಲ ತನ್ನಲ್ಲಿರದ ಕಾರಣ ದಶರಥನು ಮೃತನಾದನು. ಭರತನು ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಮರಳುವವರೆಗೆ ಇವನ ಪಾರ್ಥಿವ ದೇಹವನ್ನು ಎಣ್ಣೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ರಕ್ಷಿಸಲಾಯಿತು. ವಸಿಷ್ಠನು ಹೇಳಿದ ಪ್ರಕಾರ ಭರತನು ದಶರಥನ ಅಂತ್ಯಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿದನು. ವರವನ್ನು ಕೈಕೇಯಿಗೆ ಕೊಟ್ಟದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ದಶರಥನು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಪಡಬೇಕಾಯಿತು. ಕೈಕೇಯಿಯೊಡನೆ ಇದ್ದ ಎಲ್ಲ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನೂ ತೊರೆದುಬಿಟ್ಟನು.

ಸೀತೆಯು ಅಗ್ನಿದಿವ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದನಂತರ ಮಹೇಶ್ವರನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥನಾದ ದಶರಥನು ಭೂಲೋಕಕ್ಕೆ ಬಂದು ರಾಮನಿಗೆ ದರ್ಶನವನ್ನಿತ್ತನು. 'ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿದೆ!' ಎಂಬ ಧನ್ಯೋದ್ಗಾರಗಳನ್ನು ನುಡಿದನು. ರಾಮನ ವಿನಂತಿಯನುಸಾರ ಕೈಕೇಯಿ ಹಾಗೂ ಭರತರ ಬಗ್ಗೆ ಅನುರಾಗ–ಪ್ರೀತಿಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಾಗಿ ದಶರಥನು ಹೇಳಿದನು; ಸೀತೆಗೆ ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ ಉಪದೇಶಿಸಿದನು. ರಾಮನು ಸೀತೆಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಲಿರುವನೆಂಬ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ದುರ್ವಾಸನು ಈ ಮೊದಲೇ ದಶರಥನಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದನು.

೫೫. ದಿತಿ

ಇವಳು ಪ್ರಾಚೇತಸ ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿ ಮತ್ತು ಅಸಿಕ್ನಿ ಇವರ ಪುತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದು ಕಶ್ಯಪನ ಓರ್ವ ಪತ್ನಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಇವಳ ಮಕ್ಕಳೆಂದರೆ ದೈತ್ಯರು. ದೇವತೆಗಳೆಂದರೆ ಕಶ್ಯಪನ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಪತ್ನಿಯಾದ ಅದಿತಿಯ ಮಕ್ಕಲು. ಅವರು ದೈತ್ಯರ

ಶತ್ರುಗಳು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಇವಳ ಉಲ್ಲೇಖವು ಎರಡು ಬಾರಿ ಬಂದಿದೆ; ಒಂದು, ಅದಿತಿಯೊಡನೆ; ಇನ್ನೊಂದು, ಅಗ್ನಿ, ಸವಿತಾ ಹಾಗೂ ಭಗ ಇವರೊಡನೆ. ಅಥರ್ವವೇದದಲ್ಲಿ ಇವಳ ಮಕ್ಕಳ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ದಿತಿಯು ವಿರೋಧಿಸಲು ಬಂದಂತಿದ್ದಾಳೆ.

೫೬. ದುಂದುಭಿ

ದುಂದುಭಿಯು ಮಯಾಸುರ ಮತ್ತು ಅಪ್ಸರೆಯಾದ ಹೇಮಾ ಇವರ ಎರಡನೆಯ ಮಗ. ದೀರ್ಘ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಿ ಈತನು ಸಹಸ್ರ ಆನೆಗಳ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಇವನಿಗೆ ತನ್ನ ಬಲದ ಅಹಂಕಾರವಿತ್ತು. ವಾಲಿಯು ಇವನನ್ನು ಕೊಂದು ದೂರ ಎಸೆದಾಗ ಇವನ ರಕ್ತವು ಮತಂಗಋಷಿಯ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸಿಡಿಯಿತು. ರಾಮ–ಸುಗ್ರೀವರಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹವಾದನಂತರ, ತನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ತೋರಿಸಿಕೊಡಲು ರಾಮನು ದುಂದುಭಿಯ ಭಾರವಾದ ಅಸ್ಥಿಪಂಜರವನ್ನು ತನ್ನ ಕಾಲಿನ ಹೆಬ್ಬೆರಳಿನಿಂದ ಹತ್ತು ಯೋಜನೆಗಳಷ್ಟು ದೂರಕ್ಕೆ ಚಿಮ್ಮಿದನು. ದುಂದುಭಿಯು ಹದಿನಾರು ಸಾವಿರ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಬಂಧನದಲ್ಲಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಮದುವೆಯಾಗುವ ಇಚ್ಛೆ ಈತನದಿತ್ತು. ಈತನಿಗೆ ಮಾಯಾವಿ ಎಂಬ ಮಗನಿದ್ದನು.

೫೭. ದುರ್ವಾಸ

ಇವನು ಅತ್ರಿಋಷಿ ಹಾಗೂ ಅನಸೂಯೆ ಇವರ ಮಗ. ಶಿವಶತರುದ್ರ ಸಂಹಿತೆ ಮತ್ತು ಮಹಾಭಾರತದ ಅನುಶಾಸನಪರ್ವದಲ್ಲಿಯ ಈತನ ಜನ್ಮದ ಬಗೆಗಿನ ಕಥೆಗಳು ಭಿನ್ನವಾಗಿವೆ. ಅತ್ರಿಋಷಿಯ ಶಿರದಿಂದ ಮೂಡಿದ ತೇಜಃಪೂರ್ಣ ಜ್ವಾಲೆಯಿಂದ ದುರ್ವಾಸನು ಜನ್ಮತಾಳಿದನೆಂದು ಶಿವಶತರುದ್ರ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ತ್ರಿಪುರಾಸುರನ ನಾಶಕ್ಕೆಂದು ಬಿಟ್ಟ ಶರವು ಚಿಕ್ಕ ಮಗುವಿನ ರೂಪ ತಾಳಿ ಶಂಕರನ ತೊಡೆಯಮೇಲೆ ಬಂದು ಕುಳಿತಿತು. ಆತನೇ ದುರ್ವಾಸನೆಂದು ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ದುರ್ವಾಸನೆಂದರೆ ಶಿವನ ಅವತಾರವೆಂದು ಭಾವಿಸುವದುಂಟು. ದುರ್ವಾಸನು ಅತ್ಯಂತ ಶೀಘ್ರಕೋಪಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಇಡೀ ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಎತ್ತರವಾಗಿ ಬೆಳೆದ ಈತನು ಸದಾಕಾಲವೂ ಜನರನ್ನು ಪೀಡಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಇವನ ಕ್ರೋಧದ ಅನೇಕ ಕಥೆಗಳು ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿವೆ. ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಮಾಲೆಯು ಐರಾವತದ ಕಾಲಿನಡಿಯಲ್ಲಿ ತುಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟ ಕಾರಣ

ಕ್ರೋಧಗೊಂಡ ದುರ್ವಾಸನು 'ನಿನ್ನ ಎಲ್ಲ ಐಶ್ವರ್ಯವೂ ನಷ್ಟವಾಗಲಿ!' ಎಂಬ ಶಾಪವನ್ನು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಇಂದ್ರನು ಉಃಶಾಪಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರೂ ದುರ್ವಾಸನು ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ದುರ್ವಾಸನು ಅಂಬರಿಷನನ್ನು ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ಕಾಡಿದನು. ಆಗ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಸುದರ್ಶನ ಚಕ್ರವನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಲು ದುರ್ವಾಸನು ಅಂಬರೀಷನಿಗೆ ಶರಣುಹೋಗಬೇಕಾಯಿತು. ಪದ್ಮಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ರಾಮನ ಅಶ್ವಮೇಧಯಜ್ಞದಲ್ಲಿಯ ಕುದುರೆಯ ವೇಷದಲ್ಲಿ ದುರ್ವಾಸನಿಂದ ಶಾಪ ಪಡೆದ ಒಬ್ಬ ಡಾಂಭಿಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿದ್ದನೆಂದಿದೆ.

ದುರ್ವಾಸನು ಒಮ್ಮೆ ಒಂದು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಉಪವಾಸವಿದ್ದನು. ಉಪವಾಸವನ್ನು ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸಲು ದುರ್ವಾಸನು ರಾಮನ ಬಳಿಗೆ ಹೋದನು. ಆಗ 'ಕಾಲ'ನು ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ರಾಮನ ಜೊತೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ರಾಮನ ಆಜ್ಞೆಯ ಮೇರೆಗೆ 'ರಾಮನನ್ನು ತಕ್ಷಣ ಭೇಟಿಯಾಗುವದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ'ವೆಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ದುರ್ವಾಸನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು. ಆಗ ದುರ್ವಾಸನು, 'ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಶಪಿಸುವೆ' ಎಂಬ ಬೆದರಿಕೆಯನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಹಾಕಿದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ದುರ್ವಾಸನಿಗೆ ರಾಮನ ಭೇಟಿ ಮಾಡಿಸಿದನು. ರಾಮನು ಅವನು ಇಚ್ಛೆಪಟ್ಟ ಭೋಜನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ತೃಪ್ತಗೊಳಿಸಿದನು. ದುರ್ವಾಸನು ಮುದ್ಗಲನ ಸತ್ವಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿ, 'ನೀನು ದೇಹಸಹಿತ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಸೇರುವೆ!' ಎಂಬ ವರವನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ದುರ್ವಾಸನು 'ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಂತೆ ರುಕ್ಮಿಣಿಗೆ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ' ಎಂಬ ಉಲ್ಲೇಖವು ಸ್ಕಂದಪುರಾಣದಲ್ಲಿದೆ. ಈತನು ಶಿವರಾಧನೆಯಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು ಬಹಳಷ್ಟು ತಪವನ್ನು ಆಚರಿಸಿದನು. ಶಂಕರನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗುತ್ತಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರಿಬಂದಾಗ ದುರ್ವಾಸನು ಶಿವನನ್ನು ಶಪಿಸಲು ಹವಣಿಸಿದನು. ಓರ್ವ ಋಷಿಪುತ್ರಿಯಾದ ಕಂದಲಿ ಈತನ ಪತ್ನಿ. ಕ್ರೋಧಾವೇಶದಲ್ಲಿ ಈತನು ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯನ್ನೇ ಶಪಿಸಿ ಅವಳನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿ ಮಾಡಿದನು.

ದುರ್ವಾಸನು ಅನೇಕ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈತನು ಕುಂತಿಗೆ 'ದೇವಹೂತಿ' ಎಂಬ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಈ ವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಕುಂತಿಯು ಇಂದ್ರ, ವರುಣ, ಯಮ, ಅಶ್ವಿನೀಕುಮಾರ ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯ ಇವರಿಂದ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆಯುವಂತಾದಳು. ಕೆಲವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ದುರ್ವಾಸನು ಪಾಂಡವರ ಪಿತ.

೫೮. ದೇವಯಾನಿ

ಇವಳು ದೈತ್ಯಗುರುವಾದ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯನ ಮಗಳು. ದೇವತೆಗಳ ಗುರುವಾದ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯ ಪುತ್ರನಾದ ಕಚನು ಸಂಜೀವಿನೀವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಯಲು ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಾಗ ದೇವಯಾನಿಯು ಕಚನಲ್ಲಿ ಮೋಹಿತಳಾಗಿ ಅವನನ್ನು ವಿವಾಹವಾಗಲು ಬಯಸಿದಳು. ಆದರೆ ಗುರುಕನ್ಯೆಯಾದ ದೇವಯಾನಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಲು ಕಚನು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ದೇವಯಾನಿಯು ಅವನಿಗೆ 'ನಿನ್ನ ವಿದ್ಯೆಯು ನಿನಗೆ ಫಲಪ್ರದವಾಗಲಾರದು!' ಎಂಬ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಳು. ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯೊಡನೆ ದೇವಯಾನಿಯ ವ್ಯಾಜ್ಯ ನಡೆದಾಗ ಇವಳು ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಒಂದು ಬಾವಿಯಲ್ಲಿ ತಳ್ಳಿಬಿಟ್ಟಳು. ಯಯಾತಿಯು ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆ ತೆಗೆದನು. ಅವಳು ತನ್ನ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಯಯಾತಿಗೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡಳು. ಯಯಾತಿಯು ಈಕೆಯನ್ನು ಪತ್ನಿಯೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು. ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯನ ಕೋಪದ ಅಂಜಿಕೆಯಿಂದ ಮತ್ತು ಸ್ವಜಾತಿಯ ಒಳಿತಿಗಾಗಿ ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆ ದೇವಯಾನಿಯ ದಾಸಿಯಾಗಿ, ಯಯಾತಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋದಳು. ದೇವ ಯಾನಿಯು ಯಯಾತಿಯಿಂದ 'ಯದು' ಮತ್ತು 'ತುರ್ವಸು' ಎಂಬ ಎರಡು ಗಂಡುಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆದಳು. ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಯದುವಿನ ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾತ್ರವಿದೆ. ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯೊಡನೆ ಶಯನಸುಖವನ್ನು ಪಡೆಯಬಾರದೆಂದು ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯನು ನಿಖರವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದರೂ, ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಗೆ ಮಗುವಾದುದನ್ನು ತಿಳಿದ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯನು ಯಯಾತಿಗೆ ವಾರ್ಧಕ್ಯದ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.

೫೯. ದೇವಾಂತಕ

ರಾವಣನ ಮಗನಾದ ದೇವಾಂತಕನು, ಕುಂಭಕರ್ಣನು ಹತನಾದಾಗ ಬಹಳ ಶೋಕಾಕುಲನಾದನು. ತ್ರಿಶಿರನ ಹುರಿದುಂಬಿಸುವ ಭಾಷಣದಿಂದ ನರಾಂತಕನಂತೆ ಇವನೂ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಜ್ಜಾದನು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನರಾಂತಕನು ಹತನಾದುದನ್ನು ಕಂಡು ಈತನು ರೂಪಗೊಂಡು ಅಂಗದನ ಮೇಲೆ ಏರಿಹೋದನು. ಹನುಮಾನನು ಇವನನ್ನು ವಧಿಸಿದನು.

೬೦. ದ್ವಿವಿದ

ದ್ವಿವಿದನು ಸುಷೇಣನೆಂಬ ವಾನರನ ಮಗ. ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಪಟ್ಟ ಕಟ್ಟಲು ಇವನು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಈತನು ನಂತರ ಸುಗ್ರೀವನ ಮಂತ್ರಿಯಾದನು.

ದ್ವಿವಿದನು ಮೈಂಧನ ಸಹೋದರ. ಈತನ ಎಪ್ಪತ್ತು ಯೋಜನಗಳಷ್ಟು ದೂರದವರೆಗೆ ನೆಗೆಯುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದನು. ಎಲ್ಲ ವಾನರರೊಡನೆ ಈತನು ಋಕ್ಷ ಗುಹೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಯಾರಿಂದಲೂ ವಧೆಯಾಗದ ವರವು ಈತನಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ದೊರೆತಿತ್ತು. 'ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಈತನನ್ನು ಮೀರಿಸುವವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ' ಎಂದು ಶುಕನು ಇವನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ರಾವಣನ ಮುಂದೆ ಬಣ್ಣಿಸಿದ್ದನು. 'ಅಶನಿಪ್ರಭ' ಮತ್ತು 'ಸಮಪ್ರಭ' ಎಂಬ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಇವನು ವಧಿಸಿದನು. ಕುಂಭಕರ್ಣನ ಮೇಲೆ ಇವನು ಪರ್ವತವೊಂದನ್ನು ಎಸೆದಾಗ ಅನೇಕ ರಾಕ್ಷಸರು, ಕುದುರೆಗಳು, ರಥಗಳು ಅದರಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ಪುಡಿಪುಡಿಯಾದವು. ಅತಿಕಾಯ ರಾಕ್ಷಸನ ಮೇಲೆ ಈತನು ಮಾಡಿದ ಹಲ್ಲೆಯು ನಿಷ್ಫಲವಾಯಿತು. ಶೋಣಿತನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಇವನು ಕೊಂದನು. ಕಲಿಯುಗದವರೆಗೆ ಜೀವಿತವಿರಲು ರಾಮನು ಈತನಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದನು.

ಈತನು ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾಪತಿಯಾದನು. ರಾಜಸೂಯಯಜ್ಞದ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಈತನು ಸಹದೇವನಿಗೆ ರಾಜ್ಯಬಾರವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಉಲ್ಲೇಖವು ಮಹಾ ಭಾರತದಲ್ಲಿದೆ.

೬೧. ನಂದೀಶ್ವರ

ನಂದೀಶ್ವರನು ಶಾಲಂಕಾಯನನ ಮೊಮ್ಮಗ; ಶಿಲಾದನ ಮಗ. ಶಿಲಾದನಿಗೆ ಸಂತಾನವಿರದಾಗ ಮಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲು ತಪಸ್ಸನ್ನು ಕೈಗೊಂಡನು. ಶಂಕರನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಇಚ್ಛಾಪೂರ್ತಿಯ ವರವನ್ನು ಕರುಣಿಸಿದನು. ಯಜ್ಞಕ್ಕೆಂದು ಒಮ್ಮೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಉಳುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಮೂರು ಕ್ಷೇತ್ರಗಳುಳ್ಳ, ನಾಲ್ಕು ಕೈಗಳುಳ್ಳ, ಜಟಾ ಮಕುಟಧಾರಿಯಾದ ಶಂಕರರೂಪನಾದ ಬಾಲಕನೊಬ್ಬನನ್ನು ಶಿಲಾದನು ಕಂಡನು. ಅವನನ್ನು ಮನೆಗೆ ಕರೆತಂದ ನಂತರ ಆ ಬಾಲಕನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಹುಡುಗನಂತೆ ಆದನು. ಆ ಬಾಲಕನೇ ನಂದೀಶ್ವರನು. ಈತನು ಎಂಟು ವರ್ಷ ಪ್ರಾಯದವ ನಾದಾಗ ಮಿತ್ರ–ವರುಣರು, ಈ ಹುಡುಗನು ಅಲ್ಪಾಯುಷಿಯಾಗಿರುವನೆಂದು ನುಡಿದರು. ಅಪಮೃತ್ಯುವನ್ನು ತಡೆಯಲು ಇವನು ಶಂಕರನನ್ನು ಆರಾಧಿಸಿ ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸಿ ಕೊಂಡನು. ಶಂಕರನಿಂದ ಈತನಿಗೆ ಅಮರತ್ವವು ದೊರೆಯಿತು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಶಂಕರನು ಇವನನ್ನು ಪುತ್ರನಂತೆ ಭಾವಿಸಿ ಇವನಿಗೆ ತನ್ನ ಪಾರ್ಶ್ವಗಣದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಈತನ ವಿವಾಹವು ಮರುತನ ಕನ್ಯೆಯಾದ ಸುಯಶಾಳೊಡನೆ ನಡೆಯಿತು. ದಕ್ಷಯಜ್ಞಧ್ವಂಸದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಈತನು

ಭಗನೆಂಬ ಋತ್ವಿಜನನ್ನು ಬಂಧಿಸಿಟ್ಟನು; ಹಾಗೂ ದಕ್ಷನಿಗೆ ಶಾಪವನ್ನಿತ್ತನು. ರಾಮನ ಅಶ್ವಮೇಧ ಯಜ್ಞದ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಈತನು ಹನುಮಾನನೊಡನೆ ಕಾದಾಡಿದನೆಂದು ಪದ್ಮಪುರಾಣದ ಪಾತಾಲಖಂಡದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಈತನು ರಾವಣನಿಗೆ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು.

೬೨. ನರಾಂತಕ

ಇವನು ರಾವಣನ ಮಗನಾಗಿದ್ದು ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಪ್ರಖರನೂ, ಪರ್ವತಶಿಖರಗಳೊಡನೆ ಸೆಣಸಾಡುವವನೂ ಆಗಿರುವನೆಂದು ವಿಭೀಷಣನು ರಾಮನಿಗೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕುಂಭಕರ್ಣನು ಯುದ್ದದಲ್ಲಿ ಮಡಿದನಂತರ ನರಾಂತಕನು ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದು ರಣರಂಗಕ್ಕೆ ಇಳಿದನು. ತ್ರಿಶಿರನ ಭಾಷಣದಿಂದ ಸ್ಫೂರ್ತಿಗೊಂಡು ಈತನು ವಾನರಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿ ಅವರನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದನು. ಅಂಗದನೊಡನೆ ನಡೆದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಈತನು ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟನು.

೬೩. ನಲ (ವಾನರ)

ಇವನು ವಿಶ್ವಕರ್ಮ ಮತ್ತು ಘೃತಾಚಿ ಎಂಬ ಅಪ್ಸರೆಯ ಮಗನು, ಋತುಧ್ವಜನೆಂಬ ಮುನಿಯ ಶಾಪದಿಂದ ಈತನಿಗೆ ವಾನರರೂಪವು ಬಂದಿತು. ಇವನು ವಾನರರ ಸೇನೆಯಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಮುಖರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾಗಿದ್ದನು. ಇಷ್ಟವಿದ್ದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತಕ್ಷಣ ನಿರ್ಮಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯ ವರವನ್ನು ಈತನು ತನ್ನ ತಂದೆಯಿಂದ ಪಡೆದಿದ್ದನು. ರಾಮನ ಆಜ್ಞೆಯನುಸಾರ ಇವನು ಸೇತುವೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು. ಲಂಕೆಯ ಪ್ರಾಕಾರದಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಲು ಕಿಂಡಿಯನ್ನು ತೋಡುವದರಲ್ಲಿ ಇವನದು ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವಿತ್ತು. 'ನಿನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಬಿಡಲಾದ ಕಲ್ಲುಗಳು ತೇಲುವವು' ಎಂಬ ವರವನ್ನು ಇವನು ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಂದ ಪಡೆದಿದ್ದನು. ಇದರಿಂದ ನಲನಿಗೆ ಸೇತುವೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ನಲನು ಪ್ರತಪನ, ಅಕಂಪನ, ಪ್ರಹಸ್ತ ಮೊದಲಾದವರೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿ ತನ್ನ ಶೌರ್ಯಸಾಹಸಗಳನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದನು. ಅಶ್ವಮೇಧಯಜ್ಞದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಯಜ್ಞದ ಕುದುರೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಈತನು ಶತ್ರುಘ್ನನೊಡನೆ ಇದ್ದನು. ಇಂದ್ರಜಿತುವು ಇವನನ್ನು ಬಾಣಗಳಿಂದ ಗಾಯಗೊಳಿಸಿದನು. ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕದ ಸಮಯಕ್ಕೆ ರಾಮನು ಇವನನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸಿದನು. ಕುಶ–ಲವರು ಇವನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದರು.

೬೪. ನಲಕೂಬರ

ಇವನು ವೈಶ್ರವಣನ ಮಗ ಮತ್ತು ವಾಣಿಗ್ರೀವನ ಸಹೋದರ. ಒಮ್ಮೆ ಕೈಲಾಸ ಪರ್ವತದ ಗಂಗಾತೀರದಲ್ಲಿಯ ಉಪವನದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರೊಡನೆ ಕೂಡಿ ಮದ್ಯಪಾನ ಮಾಡಿ ರತಿಕ್ರೀಡೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಸಹೋದರರಿಬ್ಬರೂ ತೊಡಗಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲರೂ ವಸ್ತ್ರರಹಿತರಾಗಿದ್ದರು. ನಾರದನು ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ದೃಷ್ಟಿಸಿದಾಗ ಆತನು ಶಾಪ ಕೊಡಬಹುದೆಂಬ ಭಯದಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಯರೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ತೊಟ್ಟುಕೊಂಡರು. ಈ ಸಹೋದರರಿಬ್ಬರೂ ಮದ್ಯದ ಮತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಗ್ನರಾಗಿಯೇ ಉಳಿದರು. ನಾರದನು ಇವರನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸಲು ಇವರಿಗೆ ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ದಿವ್ಯ ವೃಕ್ಷಗಳಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಅಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ನಾರದನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಪೂರ್ವಸ್ಮರಣೆಯು ಅವರಿಗೆ ಇತ್ತು. ಕೃಷ್ಣನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಿಂದ ಇವರು ಶಾಪದಿಂದ ಮುಕ್ತರಾದರು. ನಂತರ ಇವರು ಕೃಷ್ಣನ ಭಕ್ತರಾದರೆಂದು ಮಹಾಭಾರತದ ಸಭಾಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ.

ರಂಭೆಯಲ್ಲಿ ನಲಕೂಬರನು ಬಹಳ ಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದನು. ರಂಭೆಗೆ ನಲಕೂಬರನೆಂದರೆ ಪಂಚಪ್ರಾಣದಂತಿದ್ದನೆಂದು ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿದೆ. 'ನಲಕೂಬರನು ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಂತೆ, ಶೌರ್ಯಸಾಹಸಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯನಂತೆ, ಕ್ರೋಧದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಮತ್ತು ಕ್ಷಮಾವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಪೃಥ್ವಿಯಂತಿದ್ದಾನೆ' ಎಂದು ರಂಭೆಯು ರಾವಣನ ಮುಂದೆ ಉದ್ಗರಿಸಿದ್ದಳು. ಸಂಕೇತದನುಸಾರವಾಗಿ ರಂಭೆಯು ಒಮ್ಮೆ ಸರ್ವಾಲಂಕಾರಭೂಷಿತಳಾಗಿ ಶೃಂಗರಿಸಿಕೊಂಡು ನಲಕೂಬರನ ಭೇಟಿಗೆ ನಡೆದಿದ್ದಳು. ರಾವಣನು ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯೆ ಬಂದು ಅವಳನ್ನು ಬಲಾತ್ಕರಿಸಿ ಉಪಭೋಗಿಸಿದನು. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ರಂಭೆಯು ನಲಕೂಬನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದಾಗ ಆತನು ರೊಚ್ಚಿಗೆದ್ದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಉದಕವನ್ನು ಹಿಡಿದು ರಾವಣನಿಗೆ ಶಾಪವಿತ್ತನು.

೬೫. ನಹುಷ

ಇವನು ಪುರೂರವನ ಮೊಮ್ಮಗ, ಆಯುವಿನ ಪುತ್ರ, ಯಯಾತಿಯ ಪಿತ, ಬೇರೆಬೇರೆ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಇವನ ತಾಯಿಯ ಹೆಸರು ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿದೆ. ತನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ಮಗನು ಪಿತೃಘಾತಕನಾಗಲಿರುವನು!– ಎಂಬ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ಇವನ ತಾಯಿಯು ಗರ್ಭಧರಿಸಿದಾಗಲೇ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಹೀಗಾದ್ದರಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದಂದಿನಿಂದ ನಹುಷನು ಸಂಕಟದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿದ್ದನು. ವಸಿಷ್ಠನು

ದಿವ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಅರಿತುಕೊಂಡು, ನಹುಷನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದನು. ವಸಿಷ್ಠನು ಈತನ ಉಪನಯನ ವಿಧಿಯನ್ನು ಪೂರ್ತಿಮಾಡಿ, ವೇದಗಳನ್ನೂ ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯನ್ನೂ ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟನು. ಈತನು ಬೆಸ್ತರ ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿಕೊಂಡ ಚ್ಯವನಮುನಿಯ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿದನು. ಬೆಸ್ತರಿಗೆ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ತ್ವಷ್ಟನನ್ನು ಸನ್ಮಾನಿಸಲು ಗೋವಧೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಯ ಪಾತಕವು ನಡೆದ ಕಾರಣ ಇಂದ್ರನ ಇಂದ್ರಪದವು ಕಳೆದುಹೋಗಿತ್ತು. ಆಗ ದೇವತೆಗಳು ಮತ್ತು ಋಷಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ತಮ್ಮ ತಪಸ್ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ನಹುಷನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಆತನಿಗೆ ಇಂದ್ರಪದವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು ಮತ್ತು 'ನೀನು ಯಾರನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಸುವೆಯೋ ಅವರ ತೇಜಹರಣವಾಗುವದು' ಎಂಬ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಕೆಲವು ಕಾಲದವರೆಗೆ ಇವನು ಧರ್ಮದಿಂದ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳಿದನು. ಆದರೆ ಬರಬರುತ್ತ ಈತನಿಗೆ ಅಹಂಕಾರವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ, ಬುದ್ಧಿಯೂ ಕೆಟ್ಟು, ವಿಷಯಲಂಪಟನಾದನು. ಒಮ್ಮೆ ಇಂದ್ರಾಣಿಯು ಈತನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದಳು. ಇವನು ಅವಳ ಸೌಂದರ್ಯವನನು ಕಂಡು ಕಾಮಾಸಕ್ತನಾದನು. ಆಕೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಬಳಿ ಕರೆತರಲು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಆಗ ಇಂದ್ರಾಣಿಯು ಇಂದ್ರನೊಡನೆ ವಿಚಾರವಿನಿಮಯ ನಡೆಸಿದಳು. ನಂತರ 'ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳು ಹೊತ್ತುತಂದ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಬಂದರೆ ಸ್ವಾಗತಿಸುವೆ' ಎಂದು ಇಂದ್ರಾಣಿಯು ನಹುಷನಿಗೆ ಹೇಳಿಕಳುಹಿದಳು. ನಹುಷನಿಗೆ ಇದು ಬಹುಸುಲಭವಾದ ಸಂಗತಿ ಎನಿಸಿತು. ನಹುಷನು ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳು ಹೊತ್ತು ತಂದ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಇಂದ್ರಾಣಿಯತ್ತ ನಡೆದನು. ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ ನಹುಷನ ಪಾದವು, ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತ ಅಗಸ್ತ್ಯ ಋಷಿಯ ತಲೆಗೆ ತಗುಲಿತು. ಆಗ ಅಗಸ್ತ್ಯನು ನಹುಷನಿಗೆ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಕಾರಣ ನಹುಷನು ಸರ್ಪವಾಗಿ ಬಿದ್ದನು. ಈ ನಹುಷನು ಅಗಸ್ತ್ಯನತ್ತ ದೃಷ್ಟಿಸಿ ಆತನ ತೇಜಹರಣವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರೂ ಅಗಸ್ತ್ಯರ ಪ್ರಭಾವವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅಗಸ್ತ್ಯನ ಜಟೆಯಲ್ಲಿ ಭೃಗುವು ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ನಹುಷನು ಅವನನ್ನು ಗಮನಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅವನಿಗೆ ಶಾಪವು ತಗುಲಿತು. ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ನಹುಷನನ್ನು ಈ ಶಾಪದಿಂದ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಿದನು.

ಈತನ ಮಕ್ಕಳ ಬಗ್ಗೆ ಬೇರೆಬೇರೆ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಯತಿ, ಯಯಾತಿ, ಸಂಯಾತಿ ಮತ್ತು ಅಯಾತಿ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳ ಉಲ್ಲೇಖವು ಅನೇಕ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿದೆ.

೬೬. ನಿಮಿರಾಜ

ಅಯೋಧ್ಯಾಪತಿಯಾದ ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಿನ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಪುತ್ರ ನಿಮಿರಾಜ. ಈತನು ಸ್ತ್ರೀಯರೊಡನೆ ದ್ಯೂತವಾಡುತ್ತಿದ್ದ ವೇಳೆಗೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದನು. ರಾಜನು ವಸಿಷ್ಠನಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಆಸನ, ಅತಿಥಿಸತ್ಕಾರ ನೀಡದೇ ಇದ್ದ ಕಾರಣ ವಸಿಷ್ಠನು ಕೋಪಗೊಂಡು ನಿಮಿರಾಜನಿಗೆ ಶಾಪಕೊಟ್ಟನು. ನಿಮಿರಾಜನು ವಸಿಷ್ಠನಿಗೆ ಪ್ರತಿಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನೆಂದು ಪದ್ಮಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದೆ. ವಸಿಷ್ಠನ ಶಾಪದಿಂದ ಚೈತನ್ಯಹೀನವಾಗಿದ್ದ ನಿಮಿರಾಜನ ದೇಹವನ್ನು ಸುಗಂಧದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ರಕ್ಷಿಸಿಡಲಾಗಿತ್ತು. ನಿಮಿರಾಜನ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆಂದು ಬಂದ ಋಷಿಗಳು ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದರು. ಕೊನೆಗೆ ಹವಿರ್ಭಾಗವನ್ನು ಒಯ್ಯಲು ಬಂದ ದೇವತೆಗಳು ಯಜಮಾನನನ್ನು ಆಶೀರ್ವದಿಸಬೇಕೆಂದು ವಿನಂತಿಸಲಾಯಿತು. 'ದೇಹ ಮತ್ತು ಜೀವ– ಇವುಗಳ ವಿಯೋಗವೆಂದರೆ ಬಲು ದುಃಖಕರ ಸಂಗತಿ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ದೇಹವನ್ನು ಧರಿಸದೆಯೇ ಎಲ್ಲರ ನೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿರುವದನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆ' ಎಂದು ನಿಮಿರಾಜನು ತಿಳಿಸಿದನು. ನಿಮಿರಾಜನು ಈ ರೀತಿ ಬಯಸಿದ್ದರಿಂದ, ದೇವತೆಗಳು ಈತನನ್ನು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ನೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯ ಹೊಳಪಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಇದರಿಂದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಕಣ್ಣುರೆಪ್ಪೆಗಳನ್ನು ತೆರೆಯುವದು– ಮುಚ್ಚುವದನ್ನು ಮಾಡುತ್ತವೆಂದು ಕೆಲವು ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿದೆ. ಕಣ್ಣಿವೆಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ಮತ್ತೆ ತೆರೆಯುವಷ್ಟು ಅಲ್ಪಕಾಲಕ್ಕೆ 'ನಿಮಿಷ' ಎಂದು ಈತನಿಂದಲೇ ಬಂದಿದೆ. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ನಿಮಿರಾಜನಿಗೆ ಕಣ್ಣಿನ ರೆಪ್ಪೆಗಳ ಮೇಲಿರಲು ಹೇಳಿದನೆಂದು ಮತ್ಸ್ಯಪುರಾಣದಲ್ಲಿದೆ. ನಿಮಿರಾಜನಿಗೆ ಸಂತಾನವಿರಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಈತನು ತನ್ನ ದೇಹವನ್ನು 'ಅರಣಿ'(ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವ)ಯಂತೆ ಉಜ್ಜಿ ಮಂತ್ರ ಸಹಿತವಾಗಿ ಹೋಮ ಮಾಡಿ ಮಂಥನ ಮಾಡಲು ಕೊಟ್ಟನು. ಇದರಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳ ಪುರುಷನೆಂದರೆ 'ಮಿಥಿ' ಎಂದಿದೆ. ಈ ರೀತಿ ಮಿಥಿಯು ಮಾತೆಯಿಂದ ಜನ್ಮತಾಳದೆ ಪಿತನಿಂದ ಜನ್ಮ ತಾಳಿದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಿಥಿಗೆ 'ನಿಮಿಜನಕ' ಎಂದು ಕೂಡ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ; ಅಲ್ಲದೆ ದೇಹರಹಿತ ನಿಮಿರಾಜನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಕಾರಣ ಮಿಥಿಗೆ 'ವೈದೇಹ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಸಹ ಬಂದಿದೆ ಎಂದು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಉತ್ತರಕಾಂಡ ಸರ್ಗ ೫೭ರಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಶಾಪ ಕ್ರಮಸಂಖ್ಯೆ ೫೦ ವಸಿಷ್ಠ < ನಿಮಿರಾಜ; ಶಾಪ ಕ್ರಮಸಂಖ್ಯೆ ೫೧ ನಿಮಿರಾಜ < ವಸಿಷ್ಠ; ಮತ್ತು ವರ ಕ್ರಮಸಂಖ್ಯೆ ೭೬ ದೇವ < ನಿಮಿರಾಜ ಇವುಗಳನ್ನು (ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರಗಳಿಗೆ) ನೋಡಿ.

೬೭. ನಿವಾತಕವಚ

ಇದೊಂದು ರಾಕ್ಷಸರ ಗುಂಪು. ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಸಹೋದರನಾದ ಸಂಹ್ರಾದನ ಮಗನ ಹೆಸರು ಕೂಡ ನಿವಾತಕವದನೆಂದಿತ್ತು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ರಾವಣನಿಗೆ ಮಿತ್ರರಾಗಿದ್ದರು. ಇಂದ್ರನು ಕೂಡ ಇವರನ್ನು ಸೋಲಿಸುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅರವತ್ತು ಸಾವಿರ ಅಥವಾ ಎಪ್ಪತ್ನಾಲ್ಕುಸಾವಿರದಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆ ಇವರದಾಗಿರಬಹುದು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಿಂದ ಇವರಿಗೆ ವರವು ದೊರೆತಿತ್ತು. ಇವರು ಪಾತಾಳದಲ್ಲಿಯ ಮಣಿಮಯ ನಗರದಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದರು.

೬೮. ನಿಶಾಕರ

ಈತನು ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತದ ಒಂದು ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ವಾಸವಿದ್ದ ಋಷಿ. ಸಂಪಾತಿ ಹಾಗೂ ಜಟಾಯು ಇಬ್ಬರೂ ಬಹುಕಾಲ ಈ ಋಷಿಯ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಸೂರ್ಯನ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ರೆಕ್ಕೆಗಳು ಸುಟ್ಟು ಸಂಪಾತಿಯು ಈ ಋಷಿಯ ಆಶ್ರಮದ ಬಳಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದಾಗ 'ನಿನಗೆ ಹೊಸ ರೆಕ್ಕೆಗಳು, ನೇತ್ರಗಳು, ಪ್ರಾಣ ಇವೆಲ್ಲ ದೊರೆಯುವವು' ಎಂಬ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಅಲ್ಲದೆ ಸೀತಾಪಹರಣದ ಭವಿಷ್ಯ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿ, 'ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಸಮಯದ ಪ್ರತೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿರು!' ಎಂದು ನುಡಿದು ಈ ಋಷಿಯು ಮಹಾಪ್ರಸ್ಥಾನ ಮಾಡಿ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋದನು.

೬೯. ನಿಷಾದ

'ನಿಷದ್ಯತೇ ಗ್ರಾಮಶೇಷಸೀಮಾಯಾಮ್'– 'ಯಾರು ಗ್ರಾಮದ ಸೀಮೆಯ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಾನೋ ಅವನು ನಿಷಾದನು' ಎಂಬ ಶಬ್ದೋತ್ಪತ್ತಿ ಇದೆ. 'ಚತ್ವಾರೋ ವರ್ಣಾಃ ಪಂಚಮೋ ನಿಷಾದಃ' ಎಂಬಂತೆ ಐದು ತರಹದ ಜನರಿಂದ ಕೂಡಿದ ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಚಾತುರ್ವರ್ಣ್ಯದವರನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಇನ್ನುಳಿದ ಐದನೆಯ ಭಾಗದವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ನಿಷಾದರೆಂದುಪರಿಗಣಿಸುತ್ತಿದ್ದಿರ ಬಹುದು. ಬೌದ್ಧಾಯನ ಹಾಗೂ ಮಹಾಭಾರತ ಗ್ರಂಥಗಳನುಸಾರ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪುರುಷ ಮತ್ತು ಓರ್ವ ಶೂದ್ರಸ್ತ್ರೀ ಇವರ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ನಿಷಾದ ಜಾತಿಯು ಹುಟ್ಟಿರುವದೆಂದಿದೆ. ನಿಷಾದರ ವಿಷಯವು ಐತರೇಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆ. ನಮ್ಮ ಸಮಾಜವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನಿಷಾದರಿಗೆ ಗೌಣಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದ್ದರೂ ಅವರಿಗೆ ಕೆಲವು ಧಾರ್ಮಿಕ ಅಧಿಕಾರಗಳೂ ಇದ್ದವು. ನಿಷಾದರು ಮೀನುಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಬೇಟೆಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ

ನಿಷಾದರು ದೋಣಿಗಳಿಂದ ಸಾಗಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಿರಬಹುದು. ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಹೊರಟ ರಾಮನಿಗೆ ಗಂಗಾನದಿಯನ್ನು ದಾಟಲು ನೆರವಾದ ಗುಹಕನೂ ಒಬ್ಬ ನಿಷಾದನೇ ಆಗಿದ್ದನು.

ಶಾಪ ಪಡೆದ ನಿಷಾದನ ಉಲ್ಲೇಖವು ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ 'ಮಾ ನಿಷಾದ' ಎಂಬ ಬಾಲಕಾಂಡ ೨/೧೫ ಶ್ಲೋಕದನಂತರ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಬೇಟೆಯು ನಿಷಾದರ ಬದುಕಿನ ಹಾದಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಕ್ರೌಂಚಪಕ್ಷಿಯ ವಧೆಯು ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪಾಪಕರ್ಮವೆನಿಸಲಾರದು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಆ ಕ್ರೌಂಚಪಕ್ಷಿಯ ಜೋಡಿಯು ಮೈಥುನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದಾಗ ಬಾಣಬಿಡುವದು ಸರಿಯಲ್ಲ, ಅದೊಂದು ಹೇಯ ಕೆಲಸವಾದ್ದರಿಂದ ನಿಷಾದನಿಗೆ ಶಾಪ ದೊರೆಯಿತು.

ಶಾಪ ಕ್ರಮಸಂಖ್ಯೆ ೧ ವಾಲ್ಮೀಕಿ < ನಿಷಾದ– ಟಿಪ್ಪಣಿಯನ್ನು ನೋಡಿ.

೭೦. ನೀಲ

ನೀಲನು ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ಜನಿಸಿದ ಒಬ್ಬ ವಾನರಪ್ರಮುಖ. ಇವನು ತೀಕ್ಷ್ಣಬುದ್ಧಿಯವನಿದ್ದು ಸತತವಾಗಿ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುತ್ತಿದ್ದನು. ಸುಗ್ರೀವನ ವಿನಂತಿಯ ಮೇರೆಗೆ ಇವನು ಹತ್ತುಕೋಟಿ ವಾನರರ ಸೈನ್ಯ ಸಹಿತ ಬಂದನು. ಈತನು ವಾನರಸೇನೆಯ ಸೇನಾಧಿಪತಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಸಮುದ್ರವನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ದಾಟಿಸಿ, ಇಡೀ ವಾನರಸೈನ್ಯವನ್ನು ಇವನು ಲಂಕೆಯತ್ತ ಸಾಗಿಸಿದನು. ರಾಮನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಪ್ರಹಸ್ತನನ್ನು ಎದುರಿಸಲು ಇವನು ಲಂಕೆಯ ಪೂರ್ವದ ದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವಾನರರೊಂದಿಗೆ ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ನಿಕುಂಭನು ತೀಕ್ಷ್ಣಶರಗಳಿಂದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಇವನನ್ನು ಗಾಯಗೊಳಿಸಿದನು. ಆಗ ಇವನು ನಿಕುಂಭನ ಸಾರಥಿಯ ಶಿರವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಭೂಮಿಗೆ ಕೆಡವಿದನು. ಇಂದ್ರಜಿತುವನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಅವನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ನೀಲನು ಕೆಳಗೆ ಉರುಳಿದನು. ಪ್ರಹಸ್ತನ ಜೊತೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ಅವನನ್ನು ಯಮಸದನಕ್ಕೆ ಅಟ್ಟಿದನು. ಇದರಿಂದ ರಾಮನಿಗೆ ಪರಮಾನಂದವಾಯಿತು. ಅಗ್ನಿಯ ಅಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ರಾವಣನು ನೀಲನನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಉರುಳಿಸಿದರೂ ಅವನು ಸಾಯಲಿಲ್ಲ. ಸೇನೆಯ ವ್ಯೂಹವನ್ನು ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾಗಿ ರಚಿಸಿ ನೀಲನು ಕುಂಭಕರ್ಣನ ಮೇಲೆ ಪರ್ವತಶಿಖರವನ್ನು ಎಸೆದನು. ಕುಂಭಕರ್ಣನು ಈತನಿಗೆ ಮೊಣಕಾಲಿನಿಂದ ತಿವಿದು ಒದ್ದನು. ರಾಕ್ಷಸರಿಂದ ಸುತ್ತುಗಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟ ಅಂಗದನ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಈ ನೀಲನು ಮುಂದಾದನು.

ಮಹೋದರನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ಆತನನ್ನು ಕೊಂದುಹಾಕಿದನು. ಅತಿಕಾಯನು ಮಾತ್ರ ಇವನನ್ನು ಸೋಲಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಯುದ್ಧಸಮಾಪ್ತಿಯಾದನಂತರ ರಾಮನು ನೀಲನನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸಿದನು. ರಾಮನ ಅಶ್ವಮೇಧಯಜ್ಞದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಶ್ವರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ನೀಲನೂ ಸಹ ಶತ್ರುಘ್ನನೊಡನೆ ಇದ್ದನು.

೭೧. ನೃಗ

ಒಂದು ಕೋಟಿ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕರುಗಳೊಂದಿಗಿದ್ದ ಗೋವುಗಳನ್ನು ನೃಗನು ಪುಷ್ಕರ ತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ದಾನವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟನು. ಒಬ್ಬ ಅಹಿತಾಗ್ನಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಹಸುವು, ಹೀಗೆ ದಾನಕೊಟ್ಟ ಹಸುಗಳ ಹಿಂಡಿನೊಡನೆ ಕಣ್ಣುತಪ್ಪಿ ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟಿತು. ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಕಳೆದುಹೋದ ತನ್ನ ಹಸುವಿಗಾಗಿ ತುಂಬ ಹುಡುಕಾಡಿದನು. ಆಗ ಅದು ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಬಳಿ ಇರುವದು ಕಂಡುಬಂದಿತು. ಈ ಇಬ್ಬರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ಹಸುವಿಗಾಗಿ ವ್ಯಾಜ್ಯವುಂಟಾಯಿತು. ನ್ಯಾಯವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಇವರಿಬ್ಬರೂ ನೃಗರಾಜನ ಅರಮನೆಯ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಹೋದರು. ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಅಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ನೃಗರಾಜನು ವ್ಯಾಜ್ಯದ ಇತ್ಯರ್ಥ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಕೋಪಗೊಂಡ ಇಬ್ಬರೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು 'ನೀನು ಓತಿಕೇತನಾಗು!' ಎಂದು ನೃಗರಾಜನಿಗೆ ಶಪಿಸಿದರು. 'ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಶಾಪಮುಕ್ತನಾಗುವೆ!' ಎಂಬ ಉಃಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಆಗ ನೃಗರಾಜನು 'ವಸು' ಎಂಬ ತನ್ನ ಪುತ್ರನಿಗೆ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿ, ತಾನು ಒಂದು ಬಿಲದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಶಾಪವನ್ನು ಅನುಭವಿಸತೊಡಗಿದನು. ನೃಗರಾಜನು ಉಃಶಾಪವನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಾಗ 'ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಂದ ನಿನ್ನ ಉದ್ಧಾರ ವಾಗುವದು!' ಎಂಬ ಉಃಶಾಪವು ದೊರೆಯಿತೆಂಬ ಉಲ್ಲೇಖವು ಕೆಲವೆಡೆಯಲ್ಲಿದೆ.

೭೨. ಪರ್ವತ

ಇವನು ಒಬ್ಬ ದೇವರ್ಷಿಯಾಗಿದ್ದನು. 'ಮಾಂಧಾತ ಎಂಬ ರಾಜನು ನಿನ್ನ ಯುದ್ಧದ ತೀಟೆಯನ್ನು ಇಂಗಿಸುವನು!' ಎಂದು ಇವನು ರಾವಣನಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದನು.

೭೩. ಪುಂಜಿಕಸ್ಥಲೆ

ಇವಳೋರ್ವ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಅಪ್ಸರೆ. ಇವಳು ಲಾವಣ್ಯಸಂಪನ್ನೆಯಾಗಿದ್ದಳು. ಒಬ್ಬ ಅನಾಮಿಕ ಋಷಿಯ ಶಾಪದಿಂದ ಇವಳಿಗೆ ಕೋತಿಯ ಜನ್ಮವು ಬಂದಿತು.

ಆಗ ಇವಳು ಕೇಸರಿ ಎಂಬ ವಾನರನ ಪತ್ನಿಯಾದಳು. ವಾನರಜನ್ಮವನ್ನು ತಾಳಿದ್ದರೂ ಉಃಶಾಪದಿಂದ ಇವಳು ಇಷ್ಟವಿದ್ದಾಗ ಮನುಷ್ಯರೂಪವನ್ನು ತಾಳುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಇವಳ ರೂಪಕ್ಕೆ ವಾಯುವು ಮೋಹಗೊಂಡನು. ಇವಳನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿ, ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಸಮಾಗಮವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದನು. ವಾಯುವು ಪುಂಜಿಕಸ್ಥಲೆಗೆ ಭಯ ಪಡುವ ಕಾರಣವಲ್ಲವೆಂದು ಆಶ್ವಾಸನೆಯನ್ನಿತ್ತು, 'ನಿನಗೆ ಒಬ್ಬ ಬುದ್ಧಿವಂತ ಧೀಮಂತ ಮಗನು ಹುಟ್ಟುವನು' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಈ ಪುತ್ರನೇ ಹನುಮಾನನು.

೭೪. ಪುರೂರವ

ಈತನು ಬಂಧ ಮತ್ತು ಇಲೆ ಇವರ ಮಗನಾಗಿದ್ದನು. ಇವನು ಸೋಮವಂಶದ ಮೂಲಪುರುಷ, ಮತ್ಸ್ಯಪುರಾಣದ ಪ್ರಕಾರ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನಪುರಿಯು ಈತನ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿತ್ತು. ಇವನು ನೂರು ಅಶ್ವಮೇಧಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಿದ್ದನು. ಮಿತ್ರ–ವರುಣರ ಶಾಪ ತಗುಲಿ ಉರ್ವಶಿಯು ಪೃಥ್ವಿಗೆ ಬಂದಳು. ಪುರುವು ಈಕೆಯನ್ನು ಕೇಶಿರಾಕ್ಷಸನ ಕೈಯಿಂದ ಬಿಡಿಸಿದನು. ಇವಳು ಪುರೂರವನ ಗುಣಗಳನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿದಳು. ಊರ್ವಶಿಯ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಮೋಹಾಸಕ್ತನಾದ ಪುರುವು ಆಕೆಗೆ ಮದುವೆಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪವನ್ನಿಟ್ಟನು. ಆಗ ಉರ್ವಶಿಯು ಆತನಿಗೆ ಮೂರು ಶರತ್ತುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿದಳು. 'ಈ ಶರತ್ತುಗಳ ಪಾಲನೆಯಾಗುವವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ನಾನು ನಿನ್ನ ಪತ್ನಿಯಾಗಿ ಉಳಿಯುವೆ' ಎಂದು ಮಾತು ಕೊಟ್ಟಳು. ಪುರುವಿನಿಂದ ಒಂದು ಶರತ್ತಿನ ಭಂಗವಾಯಿತು. ಆಗ ಇವಳು ಪುರುವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟುಹೋದಳು. ಇವಳಿಂದ ಪುರುವು ಆರು ಪುತ್ರರನ್ನು ಪಡೆದನು. ಒಮ್ಮೆ ಧರ್ಮ, ಅರ್ಥ, ಕಾಮ, ಇವು ಮನುಷ್ಯರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿ ಈತನನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು ಬಂದಾಗ ಪುರುವು ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಕಾರಣ, ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಕಾಮ 'ಲೋಭದಿಂದ ನಿನ್ನ ನಾಶವಾಗುವದು!' ಎಂಬ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ತುಂಬುರು ಪುರೂರವನನ್ನು ಶಪಿಸಿದ ಉಲ್ಲೇಖವು ಸ್ಕಂದಪುರಾಣ ದಲ್ಲಿದೆ. ಪುರೂರವನು ಕ್ಷತ್ರಿಯನಾಗಿದ್ದರೂ ಮಂತ್ರಕಾರನಾಗಿದ್ದನು. ಚಾತುರ್ವಣ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಈತನು ಕಶ್ಯಪ ಹಾಗೂ ವಾಯುವಿನೊಡನೆ ವಾದವಿವಾದವನ್ನು ಮಾಡಿದನು.

ವ್ಯಕ್ತಿವಿಶೇಷ ಕ್ರಮಸಂಖ್ಯೆ ೧೭ ನೋಡಿರಿ.

೭೫. ಪುಲಸ್ತ್ಯ

ಪುಲಸ್ತ್ಯನು ಕದರ್ಮನಿಂದ ಕ್ರಮಶಃ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಪ್ರಜಾಪತಿ; ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಮಾನಸಪುತ್ರ; ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಂತೆ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ, ಜನರಿಗೂ ಪ್ರಿಯವಾದವನಾಗಿದ್ದನು. ವಿಶ್ರವನು ಈತನ ಮಾನಸಪುತ್ರ. ದೇವವರ್ಣಿಯಿಂದ ಈತನಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಗನು ಧನಾಧ್ಯಕ್ಷನಾಗುವನೆಂಬ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ಈ ಮಗುವಿನ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಹೇಳಲಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ಮಗುವಿಗೆ ವೈಶ್ರವಣನೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಇಡಲಾಯಿತು; ಮಾಂಧಾತ ಮತ್ತು ರಾವಣ ಇವರಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಗಾಲವ ಋಷಿಯ ನೆರವಿನಿಂದ ಮಾಡಿಸಿದನು. ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಪುರಾಣದ ಪ್ರಕಾರ ಪುಲಸ್ತ್ಯನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಉದಾನದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದವನು; ಸ್ವಾಯಂಭುವ–ದಕ್ಷನ ಅಳಿಯ, ಶಂಕರನ ಷಡ್ಡಕ. ದಕ್ಷನು ಅವಮಾನಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಶಂಕರನು ಇವನನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಭಸ್ಮ ಮಾಡಿದನು. ದಕ್ಷಕನ್ಯೆಯಾದ ಪ್ರೀತಿಯು ಪುಲಸ್ತ್ಯನ ಹೆಂಡತಿ ಯಾಗಿದ್ದಳು. ಇವಳಿಂದ ದಾನಾಗ್ನಿ ಎಂಬ ಮಗನು ಹುಟ್ಟಿದನು. ಇವನಲ್ಲದೆ ದೇವಬಾಹು ಮತ್ತು ಅತ್ರಿ ಎಂಬ ಎರಡು ಗಂಡುಮಕ್ಕಳೂ, ಸದ್ಗತಿ ಎಂಬ ಮಗಳೂ ಹುಟ್ಟಿದರು. ಮಹಾಭಾರತ, ವಾಯುಪುರಾಣ ಮತ್ತು ಮತ್ಸ್ಯಪುರಾಣಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಪುಲಸ್ತ್ಯನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಮಾನಸಪುತ್ರ, ಈತನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಕಿವಿಯಿಂದ ಹೊರಬಂದವ ನೆಂದೂ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಪ್ರಜಾಪತಿಗಳಲ್ಲಿ ಇವನೂ ಒಬ್ಬನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಕರ್ದಮನ ಕನ್ಯೆಯಾದ ಹವಿರ್ಭುವಾ ಈತನ ಪತ್ನಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಈಕೆಗೆ ಅಗಸ್ತ್ಯ ಮತ್ತು ವಿಶ್ರವಾ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳಾದರು. ಅಗಸ್ತ್ಯನು ಪ್ರೀತಿಯ ಪುತ್ರನಾಗಿದ್ದನೆಂದು ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಮಹಾದೇವನ ಶಾಪದಿಂದ ಮೃತಪಟ್ಟ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಮಾನಸಪುತ್ರರಲ್ಲಿ ಇವನೂ ಒಬ್ಬನಾಗಿದ್ದನು.

ಈ ರೀತಿ ಮೃತಪಟ್ಟ ಮಾನಸಪುತ್ರರನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ವೈವಸ್ವತ ಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು. ಆಗ ಈತನು ಅಗ್ನಿಯ ಕೆಂಜುವರ್ಣದ ಕೂದಲಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. 'ಗಮನವಿರದೆ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ವಿಘ್ನವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಕನ್ಯೆಯರು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತಲೇ ಅವರಿಗೆ ಗರ್ಭದಾರಣೆ ಯಾಗುವದು!' ಎಂಬ ಶಾಪವನ್ನು ಪುಲಸ್ತ್ಯನು ಕೊಟ್ಟ ಕಾರಣ, ತೃಣಬಿಂದುವಿನ ಕನ್ಯೆಯು ಗರ್ಭವತಿಯಾದಳು. ತೃಣಬಿಂದುವಿನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಪುಲಸ್ತ್ಯನು ಈ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ವಿವಾಹವಾದನು. ಇವಳಿಂದ ವಿಶ್ರವಾ ಎಂಬ ಮಗನು ಹುಟ್ಟಿದನು ಎಂದು ವಾಲ್ಮೀಕಿರಾಮಾಯಣದ ಉತ್ತರಕಾಂಡದಲ್ಲಿದೆ. ಪದ್ಮಪುರಾಣದ ಪ್ರಕಾರ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಪುಷ್ಕರತೀರ್ಥದಲ್ಲಿಯ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಪುಲಸ್ತ್ಯನು ಅಧ್ವರ್ಯು

ವಾಗಿದ್ದನು. ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯನು ಇವನನ್ನು ಸ್ಮೃತಿಕಾರನೆಂದು ಗೌರವಿಸಿದ್ದಾನೆ. 'ಪೌಲಸ್ತ್ಯಸ್ಮೃತಿ' ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಇಲ್ಲವೆ ಏಳನೆಯ ಶತಮಾನದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು.

೭೬. ಪ್ರಹಸ್ತ

ಪ್ರಹಸ್ತನು ಸುಮಾಲಿರಾಕ್ಷಸ ಮತ್ತು ಕೇತುಮತಿ ಇವರ ಮಗ. ಇವನು ರಾವಣನ ಸೋದರಮಾವ ಹಾಗೂ ಆತನ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಈತನು ಬಲು ಶೂರನಾಗಿದ್ದು, ರಾವಣನ ಸೇನೆಯ ಅಧಿಪತ್ಯ ಇವನದಾಗಿತ್ತು. ಕೈಲಾಸ ಪರ್ವತದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಹಸ್ತನು ಮಣಿಭದ್ರನನ್ನು ಪರಾಭವಗೊಳಿಸಿದ್ದನು. ರಾಮ–ರಾವಣರ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಈತನು ಅತುಲ ಸಾಹಸ–ಶೌರ್ಯಗಳನ್ನು ತೋರಿದನು. ಹಿಂದೆ ಲಂಕೆಯ ದಹನದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹನುಮಾನನು ಇವನ ಗೃಹಕ್ಕೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಿದಾಗ, 'ಈ ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿಯ ಎಲ್ಲ ವಾನರರನ್ನೂ ನಿರ್ಮೂಲಗೊಳಿಸುವೆನು' ಎಂಬ ಪಣವನ್ನು ಪ್ರಹಸ್ತನು ಮಾಡಿದ್ದನು. ರಾಮನೊಡನೆ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ರಾವಣನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ವಿಭೀಷಣನ ಸಲಹೆಯನ್ನು ಪ್ರಹಸ್ತನು ತಳ್ಳಿಹಾಕಿದ್ದನು. ಕುಬೇರನು ಮೊದಲು ಲಂಕಾಪತಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ, ಲಂಕೆಯು ತನಗೆ ದೊರೆಯಬೇಕೆಂದು ಒತ್ತಾಯಿಸಿ ರಾವಣನು ಪ್ರಹಸ್ತನನ್ನು ದೂತನನ್ನಾಗಿ ಕಳುಹಿದ್ದನು.

ನರಾಂತಕನ ವಧೆಯಾದನಂತರ ಇವನು ನೀಲನ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿಹೋದನು; ಆದರೆ ನೀಲನು ಇವನನ್ನು ಕೊಂದುಬಿಟ್ಟನು.

೭೭. ಬಲಿ

ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಮಗನಾದ ವಿರೋಚನ ಎಂಬುವನಿಗೆ ದೇವಿ ಎಂಬ ಪತ್ನಿಯಿದ್ದಳು. ಇವರಿಬ್ಬರ ಮಗನೇ ಬಲಿ. ಇವನು ದೈತ್ಯರ ಮಗನಾಗಿದ್ದನು. ಇವನು ಅತ್ಯಂತ ಬಲಾಢ್ಯ ರಾಜನಾಗಿದ್ದನು. ಬಲಿಯ ಹೆಂಡತಿಯ ಹೆಸರು ವಿಂಧ್ಯಾವಲಿ. ಇವನ ಎರಡನೆಯ ಪತ್ನಿಯ ಹೆಸರು ಅಶನಾ ಎಂದಿತ್ತು. ಇವಳಿಂದ ಬಲಿರಾಜನಿಗೆ ಬಾಣ ಮೊದಲಾದ ನೂರು ಗಂಡುಮಕ್ಕಳಾದರು. ಬಲಿಯು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಭಕ್ತನಾಗಿದ್ದನು. ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯನ ಸಲಹೆಯಂತೆ ಬಲಿಯು ಸ್ವರ್ಗದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿಮಾಡಿದನು. ಆಗ ದೇವತೆಗಳು ತಮ್ಮ ವೇಷವನ್ನು ಬದಲು ಮಾಡಿ, ಮುಖ ಮರೆಯಿಸಿ ಅವಿತುಕೊಂಡರು. 'ನೀನು ಧರ್ಮದಿಂದ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳು!

ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಪೀಡೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ನೀನು ಕೂಡಲೇ ನಾಶಹೊಂದುವೆ!' ಎಂಬ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಬಲಿರಾಜನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು, ನಂತರದ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಬಲಿಯು ಬಹುಕಾಲದವರೆಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳಿದನು. ದೇವದಾನವರಲ್ಲಿಯ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನು ಎಸೆದ ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದ ಇವನು ಮಡಿದನು. ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯನ ಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಮತ್ತು ಮಂತ್ರಬಲದಿಂದ ಬಲಿಯು ಪುನಃ ಜೀವಿತನಾದನು. ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯನು ಈತನಿಂದ ವಿಶ್ವಜಿತಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದನು. ಆಗ ಯಜ್ಞನಾರಾಯಣನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ, ಬಲಿಗೆ ಇಂದ್ರನಂತಹ ದಿವ್ಯರಥವನ್ನೂ, ಹೇರಳ ಸುವರ್ಣವನ್ನೂ, ಧನುಸ್ಸನ್ನೂ, ಅಕ್ಷಯ ಬತ್ತಳಿಕೆಯನ್ನೂ, ದಿವ್ಯ ಕವಚಗಳನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟನು. ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಬಲಿಗೆ ಎಂದೂ ಬಡದೇ ಇರುವ ಹೂಮಾಲೆಯನ್ನೂ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯನು ದಿವ್ಯಶಂಖವನ್ನೂ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಒಂದು ಕೊರಳ ಮಾಲೆಯನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟರು. ಬಲಿಯು ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಪುನಃ ಗೆದ್ದುಕೊಂಡನು; ನೂರು ಅಶ್ವಮೇಧ ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು.

ನರ್ಮದಾನದಿಯ ಉತ್ತರತೀರದ ಭೃಗುಕಚ್ಛ ಎಂಬ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬಲಿಯ ಕೊನೆಯ ಅಶ್ವಮೇಧಯಜ್ಞ ನಡೆದಾಗ, ವಿಷ್ಣುವು ವಾಮನರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿ ಬಲಿಯ ಬಳಿ ಬಂದು, ಮೂರು ಹೆಜ್ಜೆಗಳಷ್ಟು ಭೂಮಿಯನ್ನು ದಾನವಾಗಿ ಬೇಡಿದನು. ಬಂದವನು ಶ್ರೀವಿಷ್ಣು ಎಂದು ಶುಕ್ರನು ಅರಿತಿದ್ದನು; ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕೊಡಕೂಡದೆಂದು ಬಲಿಗೆ ಸೂಚಿಸಿದನು. ಆದರೆ, ಬಂದ ಅತಿಥಿಯನ್ನು ಬರಿಗೈಯಿಂದ ಕಳುಹಬಾರದೆಂಬ ವ್ರತವು ಬಲಿಯದಿತ್ತು. ಹೀಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯನ ಸಲಹೆಯನ್ನು ಬಲಿಯು ಮನ್ನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಕ್ರೋಧಗೊಂಡ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯನು ಇವನಿಗೆ ಶಾಪವನ್ನಿತ್ತನು. ವಾಮನನು ವಿಶಾಲ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಎರಡೇ ಹೆಜ್ಜೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವನ್ನೇ ವ್ಯಾಪಿಸಿ, ಮೂರನೆಯ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನು ಬಲಿಯ ತಲೆಯ ಮೇಲಿಟ್ಟು ಆತನನ್ನು ಪಾತಾಳಕ್ಕೆ ಮೆಟ್ಟಿದನು. ಬಲಿರಾಜನಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಅನೇಕ ವರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನೆಂಬ ಉಲ್ಲೇಖವು ಹರಿವಂಶ ಮತ್ತು ಮತ್ಸ್ಯಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿದೆ. ಬಲಿಯ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಮತ್ತು ಭೂಮಿ ಇವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ವಿಲಕ್ಷಣ ತೊಂದರೆ ಯಾಗಹತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಶರಣು ಹೋದರು. ವಿಷ್ಣುವು ಬಲಿಯನ್ನು ನಿರೋಧಿಸಲು ವಾಮನಾವತಾರವನ್ನು ತಳೆದನು.

೭೮. ಬಾಣಾಸುರ

ಇವನೊಬ್ಬ ಅಸುರ, ಶಂಕರನು ಇವನಿಗೆ ಅನೇಕ ವರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಪಾರ್ವತಿಯು ತನ್ನನ್ನು ಮಗನೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕೆಂಬ ವರವನ್ನು ಸಹ ಇವನು ಶಂಕರನಿಂದ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಕಾರ್ತಿಕೇಯನು ಜನಿಸಿದ ಪ್ರದೇಶದ ಆಧಿಪತ್ಯವು ಇವನಿಗೆ ಚಿರವಾಗಿ ದೊರೆಯಿತು. ಬಾಣಾಸುರನು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಬಲನಾಗಿದ್ದು, ಯಾವಾಗಲೂ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹಾತೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಬಾಣಾಸುರನು ಇಟ್ಟ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ವಿಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ದೇವತೆಗಳು ಇರಬೇಕಾಯಿತು. ಇವನಿಗೆ ಸಹಸ್ರ ಬಾಹುಗಳಿದ್ದವು; ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡನ್ನು ಮಾತ್ರ ಉಳಿಸಿ, ಮಿಕ್ಕವನ್ನು ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಕತ್ತರಿಸಿಹಾಕಿದನು. ಬಾಣಾಸುರನು ಅನಿರುದ್ಧನನ್ನು ಬಂಧನದಲ್ಲಿಟ್ಟ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ, ಕೃಷ್ಣನು ಅವನನ್ನು ವಧಿಸಬಹುದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣನು ಪ್ರಹ್ಲಾದನಿಗೆ 'ನಿನ್ನ ವಂಶದಲ್ಲಿಯ ಯಾರನ್ನೂ ನಾನು ಕೊಲ್ಲುವದಿಲ್ಲ' ಎಂಬ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಬಾಣಾಸುರನು ನಂತರ ತನ್ನ ಕನ್ಯೆಯಾದ ರೂಪವತಿ ಉಷಾ ಇವಳ ವಿವಾಹವನ್ನು ಅನಿರುದ್ಧನೊಡನೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟನು. ಬಾಣಾಸುರನು ಶಂಕರನ ಸೇವಕರ ಅಗ್ರಣಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಉಷಾ ಮತ್ತು ಅನಿರುದ್ಧರ ಮಗನಿಗೆ ಇವನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಹೀಗಿರುವದರಿಂದ ಬಾಣಾಸುರನಿಗೆ ಪುತ್ರರಿರಲಿಲ್ಲ ವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಪುರಾಣದಂತೆ ಬಾಣಾಸುರನಿಗೆ ಲೋಹಿನಿ ಎಂಬ ಸ್ತ್ರೀಯಿಂದ ಇಂದ್ರಧನ್ವನ್ ಎಂಬ ಮಗನಾದನೆಂದು ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ.

೭೯. ವಿಭೀಷಣ

ಇವನು ವಿಶ್ರವಸ ಮತ್ತು ಕೈಕಸಿ– ಇವರ ಮಗ. ವನಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಈತನ ತಾಯಿಯ ಹೆಸರು ಮಾಲಿನಿ ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ; ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಕೇಶಿನಿ ಎಂದಿದೆ. ವಿಭೀಷಣನು ಒಳ್ಳೆಯ ಸ್ವಭಾವದವನು. ಉಗ್ರತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಿ ಇವನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನನ್ನು ಸಂತುಷ್ಟಗೊಳಿಸಿದನು. 'ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯು ಸದಾಕಾಲವೂ ಧರ್ಮದತ್ತ ಇರಲಿ' ಎಂಬ ವರವನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಡನು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಇವನಿಗೆ ಅಮರತ್ವವನ್ನೂ, ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರವನ್ನೂ ಕರುಣಿಸಿದನು. ಶೈಲೂಷ ಎಂಬ ಗಂಧರ್ವನ ಮಗಳಾದ ಸರಮೆಯು ಅವನ ಭಾರ್ಯೆ, ಪದ್ಮಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಈತನ ಮಡದಿಯ ಹೆಸರು ಮಹಾ ಮೂರ್ತಿ ಎಂದಿದೆ.

ವಿಭೀಷಣನು ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸವಿದ್ದರೂ ರಾವಣನೊಡನೆ ಅಷ್ಟೊಂದು ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಸೀತೆಯನ್ನು ರಾಮನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಆತನೊಡನೆ ಸ್ನೇಹವಿಟ್ಟು

ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ರಾವಣನಿಗೆ ಪದೇ ಪದೇ ವಿಭೀಷಣನು ಹೇಳುತ್ತಲೇ ಇದ್ದನು. ಆಗಾಗ ರಾವಣನಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಿದ್ದನು; ಸಲಹೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದನು. 'ದೂತನನ್ನು ಹೇಗೆ ಕಾಣಬೇಕು?' ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ನೀತಿಯ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿದನು. 'ರಾಮನ ಬಲದ ಮುಂದೆ ಮಾತಿನ ಮಲ್ಲರಾದ ರಾಕ್ಷಸರ ಆಟವು ನಡೆಯಲಾರದು! ನೀನೂ ಪಾರಾಗುವದು ಅಸಾಧ್ಯ!' ಎಂದು ತುಂಬಿದ ರಾಜಸಭೆಯಲ್ಲಿ ರಾವಣನಿಗೆ ವಿಭೀಷಣನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನುಡಿದನು. ರಾವಣನು ಇವನ ಮಾತಿಗೆ ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಬೆಲೆ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ; ಬದಲಾಗಿ ಅವನನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿದನು. ಆಗ ವಿಭೀಷಣನು ರಾವಣನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದನು. ಇಂದ್ರಜಿತುವಿನಿಂದ ಸೆರೆ ಹಿಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟ ಹನುಮಾನನನ್ನು ರಾವಣನು ವಧಿಸಲು ಹೊರಟಾಗ ವಿಭೀಷಣನು ಹನುಮಾನನನ್ನು ಬದುಕಿಸಿದನು. ರಾಮನೊಡನೆ ಆಗಬಹುದಾದ ಯುದ್ಧವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ, ಲಂಕೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂದು ರಾವಣನಿಗೆ ಪುನಃಪುನಃ ವಿನಂತಿಸಿದನು. ಆದರೆ ರಾವಣನು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಡೆಗಾಣಿಸಿದನು. ಆಗ ವಿಭೀಷಣನು ರಾಮನಿಗೆ ಶರಣು ಹೋದನು. ರಾಮ–ರಾವಣರಲ್ಲಿಯ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ವಿಭೀಷಣನು ತನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿ, ಧೂಮ್ರಾಕ್ಷ, ಪ್ರಹಸ್ತಾದಿ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕೊಂದನು. ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ಗುಪ್ತರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿರಿಸಿ ರಾಮನಿಗೆ ಆವಶ್ಯಕವಿದ್ದ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಕಾಲಕಲಕ್ಕೆ ಒದಗಿಸಿದನು. ಇಂದ್ರಜಿತುವಿನಿಂದ ಯಜ್ಞವು ಪೂರ್ಣವಾಗುವ ಮೊದಲೇ ಆತನನ್ನು ವಧಿಸಬೇಕೆಂಬ ಸಲಹೆಯನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಆ ಸಲಹೆಯಂತೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಇಂದ್ರ ಜಿತುವನ್ನು ವಧಿಸಿದನು. ರಾಮನಿಂದ ರಾವಣನು ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟ ನಂತರ ಮಾತ್ರ ವಿಭೀಷಣನು ಅಣ್ಣನ ಸಾವಿಗಾಗಿ ತುಂಬ ಶೋಕಪಟ್ಟನು. ರಾಮನ ಸೂಚನೆ ಯಂತೆ ರಾವಣನ ಉತ್ತರಕ್ರಿಯೆ–ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಿದನು. ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಂದ ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ಲಂಕೆಯ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದನು. ರಾವಣನ ತರುವಾಯ ವಿಭೀಷಣನು ಲಂಕಾಧಿಪತಿಯಾದನು. ರಾಮನೊಡನೆ ಪುಷ್ಪಕ ವಿಮಾನದಲ್ಲಿ ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಹೋದನು. ರಾಜ್ಯಾಸನಾಧಿಷ್ಠಿತ ರಾಮನಿಗೆ ಇವನು ಚಾಮರ ಬೀಸಿದನು. ರಾಮನು ಈತನಿಗೆ ರತ್ನಾದಿಗಳನ್ನರ್ಪಿಸಿ ಸತ್ಕರಿಸಿದನು. ರಾಮನಿಗೆ ನೆರವು ನೀಡಿದುದಕ್ಕಾಗಿ ಭರತನು ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ಧನ್ಯವಾದಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿದನು.

ವಿಭೀಷಣನು ಅತ್ಯಂತ ಧರ್ಮಪರಾಯಣನೂ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನೂ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾದವನೂ ಮತ್ತು ಮಿತಾಹಾರಿಯೂ ಆಗಿದ್ದನು. ರಾಕ್ಷಸರ

ಕುಲದ್ಲಲಿ ಜನಿಸಿದ್ದರೂ ಈತನ ಒಲವು ಅಧರ್ಮದತ್ತ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಇವನಿಗೆ ಅಮರತ್ವನ್ನು ಕರುಣಿಸಿದನು. ವಿಭೀಷಣನು ಸಪ್ತ ಚಿರಂಜೀವಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದನು. ಅಶ್ವಮೇಧಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ರಾಕ್ಷಸರೊಂದಿಗೆ ಬರ ಬೇಕೆಂದು ರಾಮನು ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ಆಮಂತ್ರಿಸಿದ್ದನು. ಆತನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ವಿಭೀಷಣನು ನಡೆದುಕೊಂಡನು.

೮೦. ಬುಧ

ಈತನು ಬೃಹಸ್ಪತಿಯ ಪತ್ನಿಯಾದ ತಾರೆಗೆ ಚಂದ್ರನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಗ. ಇವನು ಚಂದ್ರವಂಶೋತ್ಪಾದಕನೆಂದೂ, ಬೃಹಸ್ಪತಿಯ ಪತ್ನಿಯ ಮಗನೆಂದೂ ಖ್ಯಾತನಿದ್ದಾನೆ. ಭವಿಷ್ಯಪುರಾಣದಂತೆ ಬುಧನು ಚಂದ್ರ ಹಾಗೂ ರೋಹಿಣಿ ಇವರ ಪುತ್ರ. ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು ಬುಧನ ಜಾತಕರ್ಮಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದನು. ಬುಧನು ಮಹಾವಿದ್ವಾಂಸನಾಗಿದ್ದು ಹಸ್ತಿಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೀಣನಾಗಿದ್ದನು. ಇವನು ಗ್ರಹಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಶುಕ್ರನಿಂದ ಎರಡು ಲಕ್ಷ ಯೋಜನಗಳಷ್ಟು ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ; ಅನಾವೃಷ್ಟಿ ಮೊದಲಾದ ಅರಿಷ್ಟಗಳು ಸಂಭವಿಸುವ ಸೂಚನೆ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಬುಧನು ಸರೋವರದಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು ಕಠೋರ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಿದನು. ಇಲಾ ಎಂಬ ರೂಪವತಿಗೆ ಈತನು ಮೋಹಿತನಾದನು. ಇವಳಿಂದ ಬುಧನಿಗೆ ಪುರೂರವ ಎಂಬ ಮಗನು ಹುಟ್ಟಿದನು. ಪದ್ಮಪುರಾಣದ ಪ್ರಕಾರ ಸೋಮವಂಶದ ಮೂಲ ಪುರುಷನೇ ಪುರೂರವ.

೮೧. ಬ್ರಹ್ಮದತ್ತ

ಇವನು ಉರ್ಮಿಳಾ ಎಂಬ ಗಂಧರ್ವಿಯ ಮಗಳಾದ ಸೋಮದೆಗೆ ಚೂಲೀ ಮಹರ್ಷಿಯ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಪುತ್ರ. ಸೋಮದೆಯ ಸೇವೆಯಿಂದ ಸಂತೋಷಗೊಂಡ ಚೂಲಿಯು ಇವಳಿಗೆ ಈ ಮಾನಸಪುತ್ರನನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಬ್ರಹ್ಮದತ್ತನು ಕಾಂಪಿಲ್ಯ ಪಟ್ಟಣದ ರಾಜನಾಗಿದ್ದನು. ವಾಯುವಿನ ಕೋಪದಿಂದ ಕುಬ್ಜೆಯರಾದ ಕುಶನಾಭನ ನೂರು ಕನ್ಯೆಯರನ್ನು ಈತನು ಮದುವೆಯಾಗಿದ್ದನು. ಬ್ರಹ್ಮದತ್ತನ ಪ್ರಥಮ ಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಆ ಕನ್ಯೆಯರ ವಿರೂಪವು ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿ ಅವರು ಮೊದಲಿನಂತೆ ರೂಪಸಂಪನ್ನೆಯರಾದರು.

೮೨. ಬ್ರಹ್ಮನ್, ಬ್ರಹ್ಮದೇವ

ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಎಂದರೆ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಆದಿತತ್ತ್ವವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈತನು ಸಕಲಸೃಷ್ಟಿಯು ನಿರ್ಮಾಣಗೊಳ್ಳುವ ಮೊದಲೇ ಅವತರಿಸಿದವನು. ಭಗವಂತನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಪೃಥ್ವಿಯ ರೂಪದ ಕಮಲದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನು ಹುಟ್ಟಿದನೆಂದು ಮತ್ಸ್ಯ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿದೆ. ವಿಷ್ಣುವು ಸೃಷ್ಟಿಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಯಾವ ಅಹಂಕಾರವು ಮೂಡಿತೋ ಅದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಯಿತೆಂದು ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿದೆ. ವಿಶ್ವದ ಶಕ್ತಿ ಎಂದರೆ ಭಗವಂತ; ಆತನೆಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮ ಸ್ಕಂದ ಪುರಾಣದಂತೆ, ಒಂದು ಬೃಹದಾಕಾರದ ಮೊಟ್ಟೆಯು ನಿರ್ಮಾಣ ಗೊಂಡಿತು; ಅದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನಾದನು ಎಂದಿದೆ. ಇಂಥ ಬ್ರಹ್ಮನು ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲು ತಮೋಗುಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ನಂತರ ರಜೋಗುಣಯುಕ್ತ ಮತ್ತು ಆಮೇಲೆ ಸತ್ವಸಂಪನ್ನರನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು. ಬ್ರಹ್ಮನು ಎಲ್ಲ ವೇದ–ವೇದಾಂತಗಳ ಅಧಿಷ್ಠಾನವಿದ್ದು ಈತನಿಂದಲೇ ಗಾಯತ್ರಿಯು ಪ್ರಕಟಳಾದಳು. ಈ ಈರ್ವರೂ ಸಾಕ್ಷಾದಾಕಾರಸಹಿತವಾಗಿ ಇಲ್ಲವೆ ಅಮೂರ್ತ ರೂಪವಾಗಿಯೂ ಇರಬಲ್ಲರು. ಗಾಯತ್ರಿಯು ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ಎಂದೂ ದೂರವಾಗ ಲಾರಳು. ಬ್ರಹ್ಮನು ವೇದರಾಶಿಯಾಗಿದ್ದು ಸಾವಿತ್ರಿಯು ಅದರಲ್ಲಿ ವಿರಾಜಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಸಾವಿತ್ರೀಗಮನದ ದೋಷವಿಲ್ಲವೆಂದು ಮತ್ಸ್ಯ ಪುರಾಣದ ಮತವಿದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮನು ಮೂಲತಃ ಒಂದೇ ಮುಖದವನಿದ್ದರೂ ಇವನನ್ನು ಚತುರ್ಮುಖ ನೆಂದು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವನು ತನ್ನ ಅವಯವಗಳಿಂದ ಶತರೂಪಾ ಎಂಬ ಲಾವಣ್ಯವತಿಯಾದ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು. ಇವಳು ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಹಾಕಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಾಗ ಬ್ರಹ್ಮನ ಸುತ್ತಲೂ ಮಾನಸಪುತ್ರರು ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದ ಕಾರಣ ಅವಳತ್ತ ನೋಡಲು ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಸಂಕೋಚವೆನಿಸಿತು; ಆದರೆ ಶತರೂಪೆಯತ್ತ ನೋಡುವ ಆಸೆಯನ್ನು ತಡೆಯುವದು ಅಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಆಗ ಇವನು ನಾಲ್ಕೂ ದಿಕ್ಕುಗಳತ್ತ ಒಂದೊಂದು ಮುಖವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡನು. ನಂತರ ಆ ಶತರೂಪೆಯು ಆಕಾಶದತ್ತ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹೊರಟಾಗ ಈ ನಾಲ್ಕು ಮುಖಗಳ ಮೇಲೆ ಐದನೆಯ ಮುಖವೊಂದು ಉದ್ಭವಿಸಿತು. ಆ ಮುಖವನ್ನು ಶಂಕರನು ಕತ್ತರಿಸಿಹಾಕಿದನು. ಶತರೂಪೆಯತ್ತ ನೋಡಿದ ಕಾರಣ ಪುತ್ರಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಇವನು ಆಚರಿಸಿದ ತಪಸ್ಸು ನಷ್ಟವಾಯಿತು. ರುದ್ರನು ತನ್ನ ಕನ್ಯೆಯಾದ ಸಂಧ್ಯಾಳಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಮೋಹಗೊಳಿಸಿದನು; ನಂತರ ಬ್ರಹ್ಮನ ಮಕ್ಕಳ ಮುಂದೆ ಅವನನ್ನು ಅವಮಾನಿತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ಆಗ ಬ್ರಹ್ಮನು ಶಂಕರನನ್ನು ಮೋಹಗೊಳಿಸುವ

'ಸತಿ'ಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ, ನಂತರ ದಕ್ಷನಿಂದ ರುದ್ರನನ್ನು ಅವಮಾನಗೊಳಿಸಿದನು.

ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ವರ ನೀಡುವದರಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಉದಾರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣದ ಪ್ರಕಾರ ಇವನು ಇಪ್ಪತ್ತು ವರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವನೆಂದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಕೊಟ್ಟ ವರದ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ಬರೆಯಲು ಪ್ರವೃತ್ತನಾದನು. ಒಂದು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿದನೆಂದು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಮೊದಲು ರಾಜರ್ಷಿ ಎಂದೂ ನಂತರದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಪ್ರತಿ ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ತಪಸ್ಸು ಪೂರ್ಣಗೊಂಡಾಗ ಅವನಿಗೆ ಋಷಿ, ಮಹರ್ಷಿ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿ ಎಂಬ ಪದವಿಗಳನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟನು. ರಾವಣ, ಕುಂಭಕರ್ಣ, ಮೇಘನಾದ, ಮಾಲಿ, ಸುಮಾಲಿ, ಮೌಲ್ಯವಾನ, ಸುಕೇತು, ತಾಟಕಾ, ವಿರಾಧ, ಮಾರೀಚ, ಮಯ, ನಿವಾತಕವಚ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ಈತನು ವರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಪಿತರಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಡುವ ಕಾರ್ಯವು ಭಗೀರಥನಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದಲೇ ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ದೇವತೆಗಳ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಮುಂದೆ ಹನುಮಾನನ ಉಪಯೋಗವಾಗಲಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಹನುಮಾನನಿಗೆ ವರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಬೇರೆ ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ ಹನುಮಾನನಿಗೆ ವರ ಸಿಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ಕುಂಭಕರ್ಣನಿಗೆ ದೀರ್ಘನಿದ್ರೆಯ ವರವನ್ನೂ ಮತ್ತು ರಾವಣನಿಗೆ ಮರ್ಯಾದಿತ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಾವು ಇರದಂಥ ವರವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟನು. ಮೇಘನಾದನು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಆತನನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ತಂದಾಗ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಬಿಡಿಸಲು ಏನನ್ನು ಮಾಡಲೂ ಸಿದ್ಧನಾದನು. ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಮರತ್ವವು ಸಿಗಲಾರದು; ಆದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಮೇಘನಾದನು ಬೇಡಿದ ಎಲ್ಲ ವರಗಳನ್ನೂ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಕೊಟ್ಟನು. 'ಹೋಮವನ್ನು ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸುವ ಮೊದಲು ನಿಕುಂಭಿಲೆಗೆ ಬಂದು, ಯಾವ ಶಸ್ತ್ರಧಾರಿಯು ನಿನ್ನೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವನೋ ಆತನಿಂದ ನಿನ್ನ ವಧೆಯಾಗುವದು!" ಎಂಬ ಶಾಪಸಮವಾದ ವರವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನು ಮೇಘನಾದನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಮೈಂದ, ದ್ವಿವಿದ, ಈ ವಾನರರಿಗೂ ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ವರಗಳು ದೊರೆತವು. ವರಗಳನ್ನು ಕರುಣಿಸಿದಂತೆಯೇ ಬ್ರಹ್ಮನು ಶಾಪಗಳನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಈ ಶಾಪಗಳನ್ನು ಕೇವಲ ರಾವಣ ಮತ್ತು ಕುಂಭಕರ್ಣರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ವರದಿಂದ ಹೊಂದಿದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು, ಉನ್ಮತ್ತನಾದ ರಾವಣನು ದುರುಪಯೋಗಿಸಿ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಪೀಡಿಸಹತ್ತಿದನು. ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮೇಲೆ ಬಲಾತ್ಕಾರ

ನಡೆಸಿದನು. ಆಗ ರಾವಣನಿಗೆ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಡಲೇಬೇಕಾಯಿತು. ಕುಂಭಕರ್ಣನ ಅಪಾರಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಲು ಆತನಿಗೆ ಘೋರನಿದ್ರೆಯ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು. ತಾನು ಕೊಟ್ಟ ವರಗಳು ಸುಳ್ಳು ಎಂದಾಗಬಾರದೆಂದು ಬ್ರಹ್ಮನು ಬಹಳ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ರಾವಣ ಮತ್ತು ಯಮ ಇವರಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ನಡೆದಾಗ ಯಮನು ರಾವಣನನ್ನು ಸಾಯಿಸಲು ಕಾಲದಂಡನನ್ನೇ ಎತ್ತಿಕೊಂಡನು. ಕಾಲದಂಡದಿಂದ ರಾವಣನ ಸಾವು ನಿಶ್ಚಿತವಿತ್ತು. ಆಗ ಬ್ರಹ್ಮನು ತಾನು ರಾವಣನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ವರವು ಸುಳ್ಳಾಗಬಾರದೆಂದು ಯಮನಿಗೆ ಕಾಲ ದಂಡವನ್ನು ಹಿಂತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಹೇಳಿದನು. ರಾವಣ ಮತ್ತು ನಿವಾತಕವಚ ಈ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಕೊಟ್ಟ ವರದಂತೆ ಇವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದನು.

ವಿಶ್ವಕರ್ಮನಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪುಷ್ಪಕವಿಮಾನವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಕುಬೇರನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಇಂದ್ರನಿಗೆ ವೈಷ್ಣವಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದನು. ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಕಾಟ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ರಾವಣನಿಗೆ ಒಂದು ಮಂತ್ರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಸುಮ್ಮನಿರಿಸಿದನು. ದೇವತೆಗಳ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧ್ಯಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು, ವಿಷ್ಣುವು ಮಾನವ ಅವತಾರವನ್ನು ತಾಳಬೇಕೆಂದು ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಲ್ಪಟ್ಟನು. ಆಹಾರಪಾನೀಯಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದ ಸೀತೆಯು ಬದುಕಿ ಉಳಿಯಬೇಕೆಂದು, ಹವಿಷ್ಯಾನ್ನವನ್ನು ಆಕೆಗೆ ತಲುಪಿಸಲು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಸೂಚಿಸಿದನು; ಮತ್ತು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಈ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಲಂಕೆಗೆ ಕಳುಹಿದನು. ಮಹಾಪ್ರಸ್ಥಾನದ ನಂತರ ವಿಷ್ಣುವಿನ ತೇಜಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಲೀನವಾಗುವ ರಾಮನನ್ನು ಈತನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿದನು.

೮೩. ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆ

ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ರುಂಡವನ್ನು ಭೈರವನು ತುಂಡರಿಸಿದಾಗ, ಶಂಕರನು ಓರ್ವ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು. ಇವಳೇ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆ. ಈ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಗೆ ಭೈರವನನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಲು ಶಿವನು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು.

೮೪. ಭಗೀರಥ

ಇವನು ದಿಲೀಪರಾಜನ ಮಗ. ಕಪಿಲಮುನಿಯ ಕೋಪದಿಂದ ಸಗರನ ಅರವತ್ತು ಸಾವಿರ ಪುತ್ರರು ಒಮ್ಮೆಲೇ ಕಪಿಲಮುನಿಯ ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆ ಅಂಶುಮಾನ ಹಾಗೂ ದಿಲೀಪ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಿದರು. ಆದರೆ, ಅವರ ಪ್ರಯತ್ನವು ಅರ್ಧಕ್ಕೇ ನಿಂತಿತು. ಅನಂತರ ಭಗೀರಥನು ಹಿಮಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಗಂಗೆಯನ್ನು ತರಲು

ಅತ್ಯಂತ ಕಠೋರವಾದ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಕೈಗೊಂಡನು. ಇವನ ಯತ್ನವು ಸಫಲವಾಗಿ ಗಂಗೆ ಇವನಿಗೆ ದರ್ಶನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಳು. ಗಂಗೆಯು ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ ಪೃಥ್ವಿಯತ್ತ ಬೀಳುವ ತನ್ನ ಪ್ರವಾಹವನ್ನು ತಡೆಯಲು ಶಂಕರನನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂದು ನುಡಿದಳು. ಭಗೀರಥನು ಶಂಕರನನ್ನು ಆರಾಧಿಸಿ ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸಿದನು. ಶಂಕರನು ತನ್ನ ಜಟಾಜೂಟದಲ್ಲಿ ಗಂಗೆಯನ್ನು ಧರಿಸಲು ಸಿದ್ಧನಾದನು. ಹಾಗೂ ತನ್ನ ಜಟೆಯಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ಕೂದಲನ್ನು ತೆಗೆದು ಗಂಗೆಗೆ ದಾರಿಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟನು. ಅಂದಿನಿಂದ ಗಂಗೆಯ ಪ್ರವಾಹಕ್ಕೆ ಅಲಕನಂದಾ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು.

ಭಗೀರಥನು ಗಂಗೆಗೆ ತನ್ನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಲು ಹೇಳಿದನು. ಕಪಿಲ ಮುನಿಯಿಂದ ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿಯಾಗಿ ತನ್ನ ಪಿತರು ಬಿದ್ದ ಸ್ಥಳದತ್ತ ಗಂಗೆಯು ಹರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಉದ್ಧರಿಸಿದನು. ಭಗೀರಥನು ಗಂಗೆಯನ್ನು ಪೃಥ್ವಿಗೆ ತಂದಿದ್ದರಿಂದ ಗಂಗೆಗೆ ಭಾಗೀರಥಿ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. ಈ ನಂತರ ಭಗೀರಥನು ಮೊದಲಿನಂತೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳಿದನು. ಈತನು ಅತ್ಯಂತ ಧಾರ್ಮಿಕ ವೃತ್ತಿಯುಳ್ಳವನೂ, ದಾನಶೂರನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಇವನಿಗೆ ನಾಭಾಗ ಮತ್ತು ಶ್ರುತ ಎಂಬ ಪುತ್ರರೂ ಮತ್ತು ಹಂಸಿ ಎಂಬ ಕನ್ಯೆಯೂ ಇದ್ದರು. ಈ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಇವನು ಕೌತ್ಸ ಎಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ದಾನವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟನು. ಇವನು ಗಂಗಾನದಿಯ ತೀರಕ್ಕೆ ಸಾಲುಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು. ಸಾವಿರಾರು ಸಾಲಂಕೃತ ಕನ್ಯೆಯರನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ದಾನವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟನು. ಯಜ್ಞ ಮಾಡಿ ಇವನು ವಿಪುಲದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಈತನು ಮಾಡಿದ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ದೇವತೆಗಳೂ ಆಗಮಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಾವಿರಾರು ಗೋವುಗಳನ್ನು ಈತನು ದಾನ ಮಾಡಿದನೆಂಬ ಉಲ್ಲೇಖವು ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿದೆ. ವಾಲ್ಮೀಕಿರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಭಗೀರಥನ ಮಗನ ಹೆಸರು ಕಕುತ್ಸ್ಥ ಎಂದಿದೆ.

೮೫. ಭರತ

ಈತನು ದಶರಥ ಹಾಗೂ ಕೈಕೇಯಿಯ ಪುತ್ರ. ಇವನಿಗೆ ವಿಷ್ಣುವಿನ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಂಶವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಭರತ–ಶತ್ರುಘ್ನರಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಗಾಢಪ್ರೀತಿಯಿತ್ತು. ಜನಕರಾಜನ ತಮ್ಮನಾದ ಕುಶಧ್ವಜನ ಮಗಳಾದ ಮಾಂಡವಿಯು ಭರತನ ಪತ್ನಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ದಶರಥನು ರಾಮನಿಗೆ ಯೌವರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕ ಮಾಡುವದನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ಆಗ ಭರತನು ಅಯೋಧ್ಯೆಯಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಶತ್ರುಘ್ನನೊಡನೆ ಆತನು

ತನ್ನ ಸೋದರಮಾವನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದನು. 'ಭರತನು ಧರ್ಮಾತ್ಮನಿದ್ದು ಎಲ್ಲರ ಸಂಗಡ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗಿ ಮಾತನಾಡುವವನು' ಎಂದು ರಾಮನು ಕೌಸಲ್ಯೆಗೆ ಭರತನ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ವಸಿಷ್ಠನು ಸಹ 'ಭರತನು ರಾಮನ ಹಾಗೆ ವಲ್ಕಗಳನ್ನುಟ್ಟು ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಹೋಗುವನು. ಪಿತನಿಂದ ದೊರೆಯದ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳಲು ಭರತನು ಇಚ್ಛಿಸುವದಿಲ್ಲ' ಎಂದು ನಿಖರವಾಗಿ ನುಡಿದಿದ್ದನು. ಭರತನು ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಕೂಡಲೇ ಬರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿ ದೂತರನ್ನು ಕಳುಹಿಸ ಲಾಗಿತ್ತು. ಆ ದೂತರು ತಲುಪುವ ಮುನ್ನವೇ ಅಶುಭಸೂಚಕ ಕನಸುಗಲನ್ನು ಭರತನು ಕಂಡನು. ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಮರಳಿದ ನಂತರ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಗಳು ಆತನಿಗೆ ತಿಳಿದವು. ಆಗ ಭರತನು ಕೈಕೇಯಿಯ ಮೇಲೆ ಸಿಟ್ಟುಬೆಂಕಿಯಾದನು. ಆತನು ಅತಿ ಕಠೋರಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಕೈಕೇಯಿಯನ್ನು ಜರೆದನು. 'ಮಾತೆಯ ರೂಪ ದಲ್ಲಿಯ ವೈರಿಣಿಯೇ ನೀನು! ನೀನು ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗು! ನೀನು ನನ್ನ ಪಿತನ ಕುಲವನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡಿದೆ!' ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ನುಡಿದು, ತನಗೆ ರಾಜ್ಯದ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯು ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದನು. ಕೌಸಲ್ಯೆ, ಗುಹ ಹಾಗೂ ಭರದ್ವಾಜ– ಇವರಿಗೆ ಭರತನ ಬಗ್ಗೆ ಸಂದೇಹ ಮೂಡಿತ್ತು. ಭರತನು ನನ್ನ ವರ್ತನೆಯಿಂದ ಮತ್ತು ಶಪಥ ಮಾಡಿ ಅದನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿದನು. ದಶರಥನ ಉತ್ತರಕ್ರಿಯಾ–ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಭರತನಿಂದ ಮಾಡಿಸಿದಂತಹ ವಸಿಷ್ಠನು, 'ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸು!' ಎಂದು ಭರತನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಭರತನು ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ.

ರಾಮನನ್ನು ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಮರಳಿ ಕರೆತರಲು ವಸಿಷ್ಠ ಹಾಗೂ ಮಾತೆಯರೊಡನೆ ಭರತನೂ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಭರತನು ಎಷ್ಟೇ ಬಲವಂತ ಮಾಡಿದರೂ ರಾಮನು ತನ್ನ ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಪರಾವೃತ್ತನಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಭರತನಿಗೆ ಆತನ ಕರ್ತವ್ಯದ ಅರಿವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟನು. ರಾಮನ ಪಾದುಕೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಭರತನು ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಮರಳಿದನು. ಈ ಪಾದುಕೆಗಳನ್ನು ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿಟ್ಟು ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳುತ್ತ ಸನ್ಯಾಸವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದನು. ವನವಾಸ ಮುಗಿದೊಡನೆ ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಮರಳುವ ಭರವಸೆಯನ್ನು ರಾಮನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಈ ಆಶ್ವಾಸನೆಯಂತೆ ನಡೆಯದಿದ್ದಲ್ಲಿ 'ನಾನು ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುವೆ' ಎಂದು ಭರತನು ರಾಮನಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದನು. ರಾಮನು ವನವಾಸದನಂತರ ಮರಳಿ ಅಯೋಧ್ಯೆಯ ಸಮೀಪ ಬಂದಾಗ, ಭರತನನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗಲು ಮೊದಲಿಗೆ ಹನುಮಾನನನ್ನು ಕಳಿಸಿದನು. ಅನಂತರ ರಾಮನನ್ನು ಯಥಾ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ

ಸತ್ಕರಿಸಿ ಭರತನು ಆತನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಯೌವರಾಜ್ಯಪದವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದ್ದರಿಂದ, ಅದನ್ನು ಭರತನು ಸ್ವೀಕರಿಸ ಬೇಕಾಯಿತು. ಭರತನು ಲವಣಾಸುರನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಹವಣಿಸಿದ್ದನು; ಆದರೆ ಇದನ್ನ ಶತ್ರುಘ್ನನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡನು. ಭರತನಿಗೆ ತಕ್ಷ ಹಾಗೂ ಪುಷ್ಕಲ ಎಂಬ ಎರಡು ಗಂಡುಮಕ್ಕಳಿದ್ದರು, ತಕ್ಷನಿಗೆ ತಕ್ಷಶಿಲಾ ಎಂಬ ಪಟ್ಟಣವನ್ನೂ, ಪುಷ್ಕಲನಿಗೆ ಪುಷ್ಕಲಾವರ್ತ ಎಂಬ ಪಟ್ಟಣವನ್ನೂ ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಪುತ್ರರಿಗಾಗಿ ಎರಡು ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ನೆಲೆಸಿಕೊಟ್ಟನು. ರಾಮನು ಮಹಾಪ್ರಸ್ಥಾನಕ್ಕಾಗಿ ನಡೆದಾಗ ಭರತನೂ ಅವನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದನು.

೮೬. ಭರದ್ವಾಜ

ಇವನು ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಋಷಿಯ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲೊಬ್ಬ. ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಮುಖದಿಂದ 'ಮಾ ನಿಷಾದ' ಎಂಬ ಶಾಪವಾಣಿ ಹೊರಬಂದಾಗ ಭರದ್ವಾಜನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದನು. ಇವನು ಪ್ರಯಾಗದಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದನು. ದಂಡಕಾರಣ್ಯದತ್ತ ಹೋಗುವ ರಾಮನನ್ನು ಇವನು ದರ್ಶನ ಮಾಡಿ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಸತ್ಕರಿಸಿ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ತಂಗಲು ಹೇಳಿದನು. ಅಯೋಧ್ಯೆ ತೀರ ಸಮೀಪವಾದ್ದರಿಂದ ಸುರಕ್ಷಿತವಾದ ಇನ್ನೊಂದು ಸ್ಥಳವನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು ರಾಮನು ಭರದ್ವಾಜನನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ, ಭರದ್ವಾಜನು ಅವನಿಗೆ ಚಿತ್ರಕೂಟದಲ್ಲಿ ವಾಸವುಳಿಯಲು ಹೇಳಿದನು. ರಾಮನನ್ನು ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಮರಳಿ ಕರೆದೊಯ್ಯಲು ಸೈನ್ಯಸಮೇತನಾಗಿ ಬಂದ ಭರತನನ್ನು ಕಂಡು ಭರದ್ವಾಜನಿಗೆ ಸಂದೇಹವುಂಟಾಯಿತು; ಆದರೆ ಕಂಬನಿಗಳಿಂದ ಭರತನು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಿದ ನಂತರ ಭರತನಿಗೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಯೋಗ್ಯ ಸ್ವಾಗತವನ್ನು ಬಯಸಿದನು. ರಾಮನಿದ್ದ ವಾಸಸ್ಥಳದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದನು. ರಾಮನು ವನವಾಸದಿಂದ ಮರಳುವಾಗ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಭರದ್ವಾಜನ ದರ್ಶನವನ್ನು ಪಡೆದನು. ಭರದ್ವಾಜನು ಆಗ ರಾಮನನ್ನು ಅಭಿನಂದಿಸಿ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಅಶ್ವಮೇಧಯಜ್ಞದ ನಂತರ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ರಾಮನು ಭರದ್ವಾಜನನ್ನು ಕಾಣಲು ಬಂದಿದ್ದನು.

ಪುಲಸ್ತ್ಯನ ವಿಸ್ರವಾ ಎಂಬ ತಪಸ್ವಿಪುತ್ರನಿಗೆ ಭರದ್ವಾಜನು ದೇವವರ್ಣಿ ಎಂಬ ತನ್ನ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟನು.

೮೭. ಭೃಗು

ಭೃಗು ಹೆಸರಿನ ಅನೇಕ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿದ್ದು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಮಾಹಿತಿಯು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಪ್ರಜಾಪತಿಯ ವೀರ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಭಾಗಗಳಾಗಿ ಆದಿತ್ಯ, ಭೃಗು ಮತ್ತು ಅಂಗೀರಸರು ಜನ್ಮ ಪಡೆದರೆಂದು ಐತರೇಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿದೆ. ತೈತ್ತರೀಯ ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಭೃಗುವು ವರುಣ ಪುತ್ರನೆಂಬ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ವರುಣನಿಂದ ಈತನು ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡ ಕಾರಣ ಇವನಿಗೆ ವಾರುಣಿಭೃಗು ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲೋಸುಗ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಅವನ ಮೈಯ ಬೆವರು ಭೂಮಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಆ ಬೆವರಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವನ್ನು ಕಂಡು ಈತನ ವೀರ್ಯಸ್ಖಲನ ವಾಯಿತು. ಈ ವೀರ್ಯದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಭಾಗಗಳಾದವು. ಒಂದು ಭಾಗವು ಸೌಮ್ಯವೂ ಸ್ವಾದಿಷ್ಟವೂ ಆದ ಪಾನೀಯವಾಯಿತು. ಇನ್ನೊಂದು ಭಾಗವು ಕ್ಷಾರಯುಕ್ತವಾಗಿದ್ದು, ಕುಡಿಯಲು ಬಾರದಂಥ, ರುಚಿಯಿಲ್ಲದಾಯಿತು. ಈ ಎರಡು ಭಾಗಗಳಿಂದ ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಭೃಗು ಮತ್ತು ಅಂಗೀರಸ– ಇವರು ಹುಟ್ಟಿದರೆಂದು ಗೋಪಥಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮನ ಹೃದಯದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಭೃಗು ಮನುವಿನ ಅಳಿಯ; ಶಂಕರನ ಷಡ್ಡಕ. ದಕ್ಷನ ಯಜ್ಞದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಶಿವನಿಗೆ ಅವಮಾನವಾಯಿತು. ಆಗ ಶಿವನನ್ನು ನಿಂದಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಭೃಗುವೂ ಒಬ್ಬನಾಗಿದ್ದನು. ವೀರಭದ್ರನು ದಕ್ಷನ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಧ್ವಂಸಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಭೃಗುವಿನ ಗಡ್ಡವನ್ನು ಸುಟ್ಟನು. ಶಂಕರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ ನಂತರ ಅವನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಭೃಗುವಿಗೆ ಹೋತದ ಗಡ್ಡವನ್ನು ಅಂಟಿಸಿದನೆಂದು ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ದಕ್ಷನಿಂದ ಅವಮಾನಗೊಂಡ ಶಂಕರನು ಭೃಗುವನ್ನು ಸುಟ್ಟುಹಾಕಿದನೆಂದು ಒಮದೆಡೆ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ದೇವ–ದೈತ್ಯರ ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳ ಕೈಮೇಲಾದಾಗ ಸಂಜೀವಿನೀ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಶುಕ್ರನು ಹೊರಟನು. ಭೃಗುವು ತಪಸ್ಸನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದನು. ಭೃಗುಪತ್ನಿಯು ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ಕಾದಾಡಹತ್ತಿದಳು. ಈಕೆ ಓರ್ವ ಸ್ತ್ರೀ ಇರುವಳೆಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸದೆ, ವಿಷ್ಣುವು ತನ್ನ ಚಕ್ರವನ್ನು ಆಕೆಯ ಮೇಲೆ ಬಿಟ್ಟು ಅವಳನ್ನು ವಧಿಸಿದನು. ಭೃಗುವು ಸಂಜೀವಿನೀಮಂತ್ರದಿಂದ ಅವಳನ್ನು ಜೀವಿತಗೊಳಿಸಿದನು. ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ 'ನೀನು ಗರ್ಭವಾಸದ ದುಃಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವೆ! ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸುವೆ!' ಎಂಬ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನೆಂದು ದೇವೀಭಾಗವತದಲ್ಲಿದೆ.

ತಾಟಕಿಯ ವಧೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ 'ವಿಶಿಷ್ಟ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀವಧೆ ದೋಷಾಸ್ಪದವಲ್ಲ' ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಲು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ರಾಮನಿಗೆ ಈ ಮೇಲಿನ ಕಥೆಯನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಭೃಗುವು ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಶಾಪ ಕೊಟ್ಟ ಇನ್ನೊಂದು ಕಥೆಯು ಪದ್ಮಪುರಾಣದ ಭೂಮಿಖಂಡದಲ್ಲಿದೆ. ಭೃಗುವಿನ ಯಜ್ಞವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವೆನೆಂದು ವಿಷ್ಣುವು ಆಶ್ವಾಸನೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು; ಆದರೆ ಇಂದ್ರನಿಂದ ಕರೆಬಂದ ಕಾರಣ ವಿಷ್ಣುವು ತನ್ನ ಮಾತಿನಂತೆ ನಡೆಯದೆ ಇಂದ್ರನತ್ತ ಹೊರಟುಹೋದನು. ವಿಷ್ಣುವು ಇರದೇ ಇದ್ದುದನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಿ ದೈತ್ಯರು ಭೃಗುವಿನ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡಿದರು. ಆಗ 'ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಬಾರಿ ಜನ್ಮ ತಾಳುವೆ!' ಎಂಬ ಶಾಪವನ್ನು ಭೃಗುವು ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು, ಮಹೇಶ್ವರ ಈ ಮೂವರಲ್ಲಿ ಯಾರು ಶ್ರೇಷ್ಠರು?– ಎಂಬುದನ್ನು ತೀರ್ಮಾನಿಸುವ ಸಂದರ್ಭವು ಭೃಗುವಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಆಗ ಭೃಗುವು ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಎದೆಗೆ ಒದ್ದುಬಿಟ್ಟನು. ಆಗಲೂ ವಿಷ್ಣುವು ಕೋಪಗೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಭೃಗುವಿಗೆ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಹಿರಿಮೆ ಅರ್ಥವಾಯಿತು. ಭೃಗುವಿನ ಒದೆಯ ಕಾರಣದಿಂದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಉಂಟಾದ ಕಲೆಯನ್ನು ವಿಷ್ಣುವು ತನ್ನ ವಕ್ಷಃಸ್ಥಲದ ಮೇಲೆ 'ಶ್ರೀವತ್ಸಲಾಂಛನ' ಎಂದು ಧರಿಸಿದನು.

ಭೃಗುವಿಗೆ ದಿವ್ಯಾ ಮತ್ತು ಪುಲೋಮೆ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಹೆಂಡತಿಯರಿದ್ದರು. ದಿವ್ಯಳಿಂದ ಶುಕ್ರ ಮತ್ತು ಇತರ ಹನ್ನೆರಡು ಪುತ್ರರಾದರು. ಪುಲೋಮೆಯ ಮಗನ ಹೆಸರು ಚ್ಯವನನೆಂದಿದೆ. ಭೃಗುವು ಭೃಗುಸ್ಮೃತಿ, ಭೃಗುಗೀತಾ, ಭೃಗುಸೂತ್ರ ಮುಂತಾದ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪಶಾಸ್ತ್ರದ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಇವನು ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ.

ಇಕ್ಷ್ವಾಕುಕುಲದ ಪುರೋಹಿತನಾದ ವಸಿಷ್ಠನ ತರುವಾಯ ನಿಮಿರಾಜನು ಅತ್ರಿ ಮತ್ತು ಅಂಗೀರಸದಂತೆ ಭೃಗುವನ್ನೂ ಋತ್ವಿಜನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು.

೮೮. ಮತಂಗ

ಋಷ್ಯಮೂಕಪರ್ವದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಪಂಪಾನದಿಯ ಪಶ್ಚಿಮತೀರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಾಡಿತ್ತು. ಅದು ಮತಂಗವನವೆಂದು ಗುರುತಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿತ್ತು. ಮತಂಗ ಮುನಿಯ ಶಾಪದಿಂದ ವಾಲಿಯು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಸುಗ್ರೀವನು ಇಲ್ಲಿ ನಿರ್ಭಯನಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದನು. ಮತಂಗಋಷಿಯ ಶಿಷ್ಯರು ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಹೊರೆಗಳನ್ನು ತರಲು ಹೋದಾಗ ಅವರ ಮೈಬೆವರಿನ ಹನಿಗಳು ಬಿದ್ದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ

ಹೂವುಗಳು ಅರಳಿದವು. ಆ ಹೂವುಗಳು ಎಂದೂ ಬಾಡಲಾರದಂತಹವಿದ್ದವು. ರಾಮನಿಗೆ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿದ ಶಬರಿ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಮತಂಗನು ಶಬರಿಯ ಗುರುವಾಗಿದ್ದನು.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣತ್ವವು ಜನ್ಮವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಲು ಮಹಾಭಾರತದ ಅನುಶಾಸನಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಮತಂಗನ ಕಥೆ ಇದೆ. ತಂದೆಯ ಯಜ್ಞಕ್ಕಾಗಿ ಸಮಿಧೆ ಮತ್ತು ದರ್ಭೆಯನ್ನು ತರಲು ಒಂದು ಬಂಡಿಗೆ ಅದರ ಒಂದು ಬದಿಗೆ ಹೆಣ್ಣುಕತ್ತೆಯನ್ನೂ, ಇನ್ನೊಂದು ಬದಿಗೆ ಮರಿ ಗಂಡುಕತ್ತೆಯನ್ನೂ ಹೂಡಿದನು. ಗಂಡುಕತ್ತೆಯ ಬಂಡಿಯನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಎಳೆಯಲೊಲ್ಲದು. ಆಗ ಮತಂಗನು ಅದರ ಮೂಗಿನ ಮೇಲೆ ಚಾಟಿಯಿಂದ ಹೊಡೆದನು. ಆಗ ಅದನ್ನು ಕಂಡ ತಾಯಿಕತ್ತೆಯು ಮರಿಕತ್ತೆಗೆ ತಿಳಿಸಿದ ಸಂಗತಿಯ ಆಶಯವು ಮತಂಗನಿಗೆ ತಿಳಿದುಬಂದಿತು. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಮತಂಗನು ಕೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಆ ಹೆಣ್ಣು ಕತ್ತೆಯು, ಮತಂಗನು ಚಾಂಡಾಲನು ಏಕಾದನು ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸಿತು. ಮತಂಗನ ತಾಯಿಯು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಗಿದ್ದರೂ ತಂದೆಯು ಕ್ಷೌರಿಕನಾಗಿದ್ದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮತಂಗನಿಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣತ್ವವು ಇಲ್ಲವಾಗಿದೆ ಎಂದಿತು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡ ಮತಂಗನು ಯಜ್ಞದ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತಪಸ್ಸಿಗಾರಂಭಿಸಿದನು. ಅವನಿಗೆ ಇಂದ್ರನು ಪ್ರಸನ್ನನಾದನು. ಚಾಂಡಾಲಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದವನಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಣತ್ವವು ಸಿಗುವುದು ಅಶಕ್ಯವೆಂದು ಇಂದ್ರನು ಹೇಳಿದನು. ಅನಂತರ ಮತಂಗನು ಒಂಟಿ ಕಾಲಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಿದನು. ಇಂದ್ರನು ಅವನಿಗೆ ಅಸಾಧ್ಯ ಸಂಗತಿಗಳ ಆಸೆ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಾರದೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣತ್ವವು ಸಹಜಸಾಧ್ಯವಿರದೆ ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳ ನಂತರ ದೊರಕುತ್ತದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದಾಗ, ಮತಂಗನು ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಆಗ ಇಂದ್ರನು ಮತಂಗನಿಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣತ್ವವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಕಾಮವಿಹಾರಿ, ಕಾಮ ರೂಪಿ, ಆಕಾಶಗಾಮಿ, ಅಕ್ಷಯಕೀರ್ತಿ ಉಳ್ಳವನಾಗಬೇಕೆಂಬ ವರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಮತಂಗನು ದೇಹತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿ ವರಗಳಿಂದ ದೊರೆತ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ತಲುಪಿದನು.

೮೯. ಮದಯಂತಿ

ಇವಳು ಸೌದಾಸ (ಕಲ್ಮಾಷಪಾದ) ರಾಜನ ಪತ್ನಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಪುರೋಹಿತ ನಾದ ವಸಿಷ್ಠನು ರಾಜನಿಗೆ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ನಂತರ, ಸೌದಾಸರಾಜನು ವಸಿಷ್ಠನಿಗೆ ಪ್ರತಿಶಾಪವನ್ನು ಕೊಡಲು ಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದನು. ಆಗ ಮದಯಂತಿಯು

ಈ ರೀತಿ ಮಾಡುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಸಿ ಸೌದಾಸನನನ್ನು ಪರಾವೃತ್ತಗೊಳಿಸಿದ್ದಳು. ಮದಯಂತಿಗೆ ಅಶ್ಮಕನೆಂಬ ಒಬ್ಬ ಮಗನಿದ್ದನು.

೯೦. ಮಧುಚ್ಛಂದ

ಇವನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಐವತ್ತೆರಡನೆಯ ಮಗ. ಮೊದಲಿನ ಐವತ್ತು ಮಕ್ಕಳು ಶುನಃಶೇಪನನ್ನು ಅಣ್ಣನೆಂದು ಬಗೆಯಲು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡವರಲ್ಲಿ ಮಧುಚ್ಛಂದನೇ ಪ್ರಮುಖನಿದ್ದನು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಇದರಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನಗೊಂಡು ಮಧುಚ್ಛಂದನಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಋಗ್ವೇದದ ಮೊದಲನೆಯ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿಯ ಮೊದಲಿನ ಹತ್ತು ಸೂಕ್ತಗಳನ್ನು ಮಧುಚ್ಛಂದನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈತನು ಶರ್ಯಾತಿಯ ಪುರೋಹಿತನಾಗಿದ್ದನು.

೯೧. ಮಧುದೈತ್ಯ

ಈತನು ಕೃತಯುಗದ ದಿತಿಯ ಮಗ. ರಾವಣನ ಚಿಕ್ಕಮ್ಮನ ಮಗಳ ಹೆಸರು ಕುಂಭೀನಸಿ ಎಂದಿತ್ತು. ಮಧುದೈತ್ಯನು ಈಕೆಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿದಾಗ ಇವನ ಪಾರುಪತ್ಯ ಮಾಡಲು ರಾವಣನು ಸೈನ್ಯಸಮೇತನಾಗಿ ಸಜ್ಜಾದನು. ಆಗ ಕುಂಭೀನಸಿಯು ಮಧುದೈತ್ಯನೇ ತನ್ನ ಪತಿ ಎಂದು ಹೇಳಿ ರಾವಣನಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು ಹೇಳಿದಳು. ಮಧುದೈತ್ಯನು ಜ್ಞಾನಿಯೂ ಬುದ್ಧಿನಿಷ್ಠನೂ ಆಗಿದ್ದನು; ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ಮಿತ್ರತ್ವವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಶಂಕರನಿಂದ ಇವನಿಗೆ ಒಂದು ತ್ರಿಶೂಲವು ವರವಾಗಿ ದೊರೆತಿತ್ತು. ಈತನು ದೇವತೆ–ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೊಡನೆ ವೈರತ್ವವನ್ನು ತಾಳದೇ ಇರುವವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಈ ಚಿರವಾಗಿರಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯು ಮಧುದೈತ್ಯನದಿತ್ತು. ಶಂಕರನ ಬಳಿ ಈ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಅವನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದನು. 'ಈ ಇಚ್ಛೆಯು ಪೂರ್ಣವಾಗಲಾರದು; ಕೇವಲ ಒಬ್ಬ ಪುತ್ರನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅದು ದೊರಕುವುದು; ಮತ್ತು ಈ ಶೂಲವು ಕೈಯಲ್ಲಿರುವವರೆಗೆ ಆ ಪುತ್ರನನ್ನು ಯಾರೂ ವಧಿಸುವಂತಿಲ್ಲ!' ಎಂದು ಶಂಕರನು ಹೇಳಿದನು. ಮಧುದೈತ್ಯನ ಮಗನಾದ ಲವಣನಿಗೆ ಈ ಶೂಲವು ವಾರಸಾಗಿ ದೊರೆಯಿತು.

೯೨. ಮಯ

ಇವನು ದನುವಿನ ಪುತ್ರರಾದ ದಾನವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಿದ್ದನು. ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಇವನನ್ನು ದಿತಿಯ ಪುತ್ರನೆಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಈತನಿಗೆ ನಮುಚಿ

ಎಂಬ ಸಹೋದರನಿದ್ದನು. ಮಯನ ಪತ್ನಿಯರು ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿವಿಧ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಭಿನ್ನ ಮಾಹಿತಿ ಇದೆ. ಹೇಮಾ ಎಂಬ ಅಪ್ಸರೆಯು ಈತನ ಮಡದಿಯಾಗಿದ್ದು ಇವಳಿಂದ ಮಯನಿಗೆ ಮಂಡೋದರಿ ಎಂಬ ಕನ್ಯೆಯಾದಳು. ಅವಳ ಮದುವೆಯು ರಾವಣನೊಡನೆ ನಡೆಯಿತೆಂದು ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣ ದಲ್ಲಿದೆ. ಮಂಡೋದರಿಯಂತೆ, ಮಾಯಾವಿನ ಮತ್ತು ದುಂದುಭಿ ಎಂಬ ಇನ್ನೆರಡು ಮಕ್ಕಳ ಉಲ್ಲೇಖವೂ ಸಹ ಇದೆ. ಮಂಡೋದರಿಯ ಜೊತೆ ಕುಹೂ ಮತ್ತು ಉಪದಾನವಿ ಎಂಬ ಇನ್ನೆರಡು ಕನ್ಯೆಯರ ಹೆಸರುಗಳೂ ಕಂಡುರಬುತ್ತವೆ– ಎಂದು ಮತ್ಸ್ಯಪುರಾಣದಲ್ಲಿದೆ. ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ರಂಭೆಯಿಂದ ಮಯನು ಆರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹೊಂದಿದನು ಎಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಋಕ್ಷಗುಹೆಯಲ್ಲಿ, ಮಾಯಾವೀ ಶಿಲ್ಪಕಾರನಾದ ಈ ಮಯನೆಂಬ ದಾನವನು ಒಂದು ಸುವರ್ಣ ಭವನವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ವರದಿಂದ ಉಶನಸ ಎಂಬುವನ ಸಂಪತ್ತೆಲ್ಲವೂ ಮಯನಿಗೆ ಲಭಿಸಿತು. ಮಯನು ಹೇಮಾ ಎಂಬುವಳೊಡನೆ ಲಂಪಟನಾದ್ದರಿಂದ ಇಂದ್ರನು ಮಯನನ್ನು ವಧಿಸಿದನೆಂದು ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿದೆ. ನಮುಚಿಯ ವಧೆಯಿಂದ ಉಂಟಾದ ವೈರತ್ವವು ಕೊನೆಗೊಂಡು ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಮಯ ಇವರಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹ ಬೆಳೆಯಿತೆಂದೂ, ಪರಸ್ಪರರು ತಮ್ಮ ಮಾಯಾವೀ ವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಂಡರೆಂದೂ ಬ್ರಹ್ಮ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿದೆ. ವಾಸ್ತುಶಾಸ್ತ್ರ, ಶಿಲ್ಪಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಮಯನು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ.

೯೩. ಮಂಥರೆ

ಮಂಥರೆಯು ಕೈಕೇಯಿಯ ತವರಿನಿಂದ ಬಂದ ದಾಸಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಪೂರ್ವಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಇವಳು ದುಂದುಭಿ ಎಂಬ ಗಂಧರ್ವಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಕೃಷ್ಣಾವ ತಾರದಲ್ಲಿ ಇವಳು ಕುಬ್ಜೆಯಾಗಿದ್ದಳು. ಇವಳಿಗೆ ಗೂನು ಇತ್ತು. ಕೈಕೇಯಿಯು ರಾಮನ ಬಗ್ಗೆ ಅತಿಶಯವಾದ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಆದರೂ ಮಂಥರೆಯು ರಾಮನ ಬಗ್ಗೆ ಕೈಕೇಯಿಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮತ್ಸರವನ್ನು ಜಾಗೃತ ಗೊಳಿಸಿದಳು. ರಾಮನ ಯೌವರಾಜ್ಯಭಿಷೇಕದ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ, ದಶರಥನು ಕೈಕೇಯಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕಿದ್ದ ಎರಡು ವರಗಳನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಮಂಥರೆಯು ಒತ್ತಾಯಪಡಿಸಿದಳು. ಭರತನಿಗೆ ಯೌವರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕ ಮತ್ತು ರಾಮನಿಗೆ ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳ ವನವಾಸವಾಗಬೇಕೆಂದು ಕೈಕೇಯಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಾಗುವಂತೆ ಹೇಳಿದಳು.

ಮಂಥರೆಯು ತನ್ನ ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಕೈಕೇಯಿಯ ಬುದ್ಧಿಗೆಡಿಸಿದಳು. ಶತ್ರುಘ್ನ ಹಾಗೂ ಭರತ ಇವರು ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಶೃಂಗರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಾಗಿಲಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಮಂಥರೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಶತ್ರುಘ್ನನಿಗೆ ತಡೆಯಲಾರದ ಕೋಪ ಬಂದಿತು. ಇವಳಿಗೆ ಸರಿಯಾದ ಶಿಕ್ಷೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಉದ್ಯುಕ್ತನಾದ ಶತ್ರುಘ್ನನನ್ನು ಭರತನು ತಡೆದನು. ಮಂಥರೆಯು ಗೋಳಿಡುತ್ತ ಕೈಕೇಯಿಯ ಬಳಿ ಹೋದಾಗ ಕೈಕೇಯಿಯು ಅವಳನ್ನು ಸಂತೈಸಿದಳು.

೯೪. ಮಂಡೋದರಿ

ಇವಳು ಮಯಾಸುರನ ಮಗಳಾಗಿದ್ದಳು. ರಾವಣನ ಭಯದಿಂದ ಮಯನು ತನ್ನ ಕನ್ಯೆಯಾದ ಇವಳನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಅವನೊಡನೆ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದನೆಂದು ವಾಲ್ಮೀಕಿರಾಮಾಯಣದ ಯುದ್ಧಕಾಂಡ ೭/೭ರಲ್ಲಿದೆ. ಸೀತೆಯ ಶೋಧಾರ್ಥವಾಗಿ ಅಲೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಹನುಮಾನನಿಗೆ ಲಂಕೆಯ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ, ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ, ಗೌರಾಂಗಿಯಾದ. ಓರ್ವ ರೂಪಸಂಪನ್ನೆ, ಅಂತಃಪುರದ ಸ್ವಾಮಿನಿಯೆನಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮಂಡೋದರಿಯು ಕಂಡುಬಂದಳು (ಸುಂದರಕಾಂಡ, ೧೦/೫೦–೫೨).

ಸ್ಕಂದಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ರಂಭೆ ಇಲ್ಲವೆ ಹೇಮಾ, ಈ ಅಪ್ಸರೆಯಿಂದ ಮಯಾ ಸುರನಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಕನ್ಯೆ, ಮಂಡೋದರಿ ಎಂದಿದೆ. ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೂ ಇದೇ ರೀತಿಯ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. 'ಸೀತೆಯು ಇವಳ ಕನ್ಯೆಯಾಗಿದ್ದಳು' ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಮೇಘನಾದನು ಮಂಡೋದರಿಯ ಮಗ.

ಪಂಚಪತಿವ್ರತೆಯರಲ್ಲಿ ಮಂಡೋದರಿ ಒಬ್ಬಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ. 'ಅಹಲ್ಯಾ ದ್ರೌಪದೀ ಸೀತಾ ತಾರಾ ಮಂಡೋದರೀ ತಥಾ' ಎಂದಿದೆ.

೯೫. ಮರುತ್ತ

ಈ ರಾಜರ್ಷಿಯು ಸಂವರ್ತಋಷಿಯ ಶಿಷ್ಯ. ಐತರೇಯಬ್ರಾಹ್ಮಣದ ಪ್ರಕಾರ ಈತನು ಕಾಮಪ್ರಾನ ವಂಶಜನಾಗಿದ್ದನು. ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು ಇವನಿಗೆ ಪುರೋಹಿತ ನಾಗಿದ್ದನು. ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಮರುತ್ತರಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಸ್ಪರ್ಧೆ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಮರುತ್ತನ ಮುಂದೆ ಇಂದ್ರನ ಆಟವು ನಡೆಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಇಂದ್ರನು ಬೃಹಸ್ಪತಿಗೆ ಮರುತ್ತನ ಪೌರೋಹಿತ್ಯವನ್ನು ಬಿಡಲು ಹೇಳಿದನು. ನಾರದನ ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆ ಮರುತ್ತನು ಸಂವರ್ತನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಯಜ್ಞದ ಋತ್ವಿಜತ್ವವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸ

ಬೇಕೆಂದು ವಿನಂತಿಸಿದನು. ಸಂವರ್ತನು ಈತನ ಯಜ್ಞದ ಋತ್ವಿಜತ್ವವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಸಂವರ್ತನ ಬೆಂಗಾವಲಿನಿಂದ ಇಂದ್ರನ ಕುಚೇಷ್ಟೆಗಳು ವ್ಯರ್ಥವಾದವು. ಮರುತ್ತನು ಇಂದ್ರ, ಬೃಹಸ್ಪತಿ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸನ್ಮಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಆಮಂತ್ರಿಸಿ, ಹವನ ಮಾಡಿದ ಸೋಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು. ಅನಂತರ ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಮರುತ್ತರಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹವು ಬೆಳೆಯಿತು.

ರಾವಣನು ಮರುತ್ತನ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ವಿಘ್ನವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದನು. ಆಗ ಮರುತ್ತನು ಅವನೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಲು ಸಜ್ಜಾದನು. 'ಯಜ್ಞದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವನು ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವಂತಿಲ್ಲ!' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಸಂವರ್ತನು ಆತನನ್ನು ಪರಾವೃತ್ತಗೊಳಿಸಿದನು. ಆಗ ರಾವಣನು ತನಗೆ ಜಯವಾಯಿತು ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊರಟುಹೋದನು. ಮರುತ್ತನ ಯಜ್ಞವು ಅಭೂತ ಪೂರ್ವವಾಯಿತು. ಮರುತ್ತನ ಗಣದವರೆಲ್ಲರೂ ಸಂತೋಷಗೊಂಡರು. ಮರುತತನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಗಂಧರ್ವಾದಿಗಳಿಗೆ ಹೇರಳ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಗುರುವಿನ ಆಜ್ಞೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಿದ ನಂತರ ಇವನು ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳಿದನು. ಮರುತ್ತನಿಗೆ ದಮ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಒಬ್ಬ ಮಗನಿದ್ದನು.

೯೬. ಮಹಾಪಾರ್ಶ್ವ

ಇವನು ವಿಶ್ರವ ಮತ್ತು ಪುಷ್ಪೋತ್ಕಟಾ ಇವರ ಪುತ್ರ. ಇವನಿಗೆ 'ಮತ್ತ'ನೆಂತಲೂ ಹೆಸರಿತ್ತು. ಇವನು ರಾವಣನ ಅಮಾತ್ಯರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾಗಿದ್ದನು. ಹನುಮಾನನು ಲಂಕಾ ದಹನದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇವರ ಮನೆಗೆ ಬೆಂಕಿಯಿಟ್ಟನು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರಾಮನು ಇವನನ್ನು ಓಡಿಸಿದನು. ಮಹಾಪಾರ್ಶ್ವನು ವಾನರರ ಸೇನೆಯನ್ನು ಅಪರಿಮಿತವಾಗಿ ಸಂಹರಿಸಿದನು; ಜಾಂಬವಾನ ಹಾಗೂ ಗವಾಕ್ಷ ಇವರಿಗೆ ಗಾಯಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದನು. ಅಂಗದನಿಂದ ಇವನ ವಧೆಯಾಯಿತು.

೯೭. ಮಾತಲಿ

ಇವನು ಇಂದ್ರನ ಸಾರಥಿ; ಇವನ ಪತ್ನಿ ಸುಧರ್ಮೆ. ಇವಳಿಂದ ಮಾತಲಿಗೆ ಎರಡು ಮಕ್ಕಳಾದವು. ರಾಮ–ರಾವಣರ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನ ಸೂಚನೆಯಂತೆ ಇವನು ರಥ, ಧನುಸ್ಸು, ಬಾಣ, ಕವಚಸಹಿತನಾಗಿ ರಾಮನ ನೆರವಿಗೆ ಬಂದನು. ರಾಮನ ಸಾರಥ್ಯವನ್ನು ಬಹಳ ಕುಶಲತೆಯಿಂದ ಮಾಡಿ ರಾವಣನನ್ನು

ವಧಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ರಾಮನಿಗೆ ನೆರವಾದನು. ರಾವಣನನ್ನು ವಧಿಸಲು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಕೊಟ್ಟ ಅಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕೆಂದು ರಾಮನಿಗೆ ಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ರಾವಣನ ವಧೆಯಾದನಂತರ ರಾಮನು ಮಾತಲಿಯನ್ನು ಗೌರವಿಸಿದನು.

ಅರ್ಜುನನನ್ನು, ಇಂದ್ರನ ಆಜ್ಞೆಯನುಸಾರ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಕರೆತಂದವನು ಮಾತಲಿ.

೯೮. ಮಾಂಧಾತ

ಇವನು ಯುವನಾಶ್ವ ಎಂಬ ರಾಜನ ಮಗ. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರಗಾಲ ವುಂಟಾದಾಗ ಈತನು ಉಗ್ರತಪಸ್ಸನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು 'ಪದ್ಮಾ' ಎಂಬ ಏಕಾದಶೀ ವ್ರತವನ್ನಾಚರಿಸಿ ಬರಗಾಲದ ನಿವಾರಣೆ ಮಾಡಿದನು. ಪಾಪಾಚರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ ಶ್ರಮಣ ಎಂಬುವನಿಗೆ ಇವನು ಕಠಿಣಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಿದನೆಂದು ರಾಮನು ವಾಲಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದನು. ಮಾಂಧಾತನಿಗೆ ನೂರು ಜನ ಹೆಂಡತಿಯರಿದ್ದರೂ ಮಕ್ಕಳಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇವನು ತುಂಬಾ ಕೊರಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಪುತ್ರ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಇವನು ಋಷಿಗಳಿಂದ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದನು. ಋಷಿಗಳು ರಾಣಿಯರಿಗೆ ಪುತ್ರಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ ಜಲವನ್ನು (ಪೃಷರಾಜ್ಯ) ಮಾಂಧಾತನು ಬಾಯಾರಿಕೆಯಾಯಿತೆಂದು ಕುಡಿದನು. ಆಗ ಇವನಿಗೆ ಗರ್ಭದಾರಣೆಯಾಯಿತು. ಗರ್ಭವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಉದರದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದಾಗ, ಋಷಿಗಳು ಈತನ ಕುಕ್ಷಿಯನ್ನು ಛೇದಿಸಿ ಬಾಲಕನನ್ನು ಹೊರತೆಗೆದರು. ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನು ಮಗುವಿನ ಬಾಯಿಗೆ ಚೀಪಲು ಕೊಟ್ಟು ಆ ಬಾಲಕನನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಿದನು. ಮಾಂಧಾತನು ತುಂಬಾ ಬಲಶಾಲಿ ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾಪ್ರವೀಣ. ತಪೋಬಲದಿಂದ ಇವನಿಗೆ ಹಲವಾರು ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳು ಲಭಿಸಿದ್ದವು. ಸಕಲ ಭೂಲೋಕವನ್ನೂ ಗೆದ್ದುಕೊಂಡು ಇವನು ರಾಜಸೂಯ, ಅಶ್ವಮೇಧಾರಿ ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿದನು. ಅನಂತರ ಇವನಿಗೆ ತನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮದ ಗರ್ವವುಂಟಾಯಿತು; ಇಂದ್ರನ ಅರ್ಧಸಿಂಹಾಸನವು ದೊರೆಯ ಬೇಕೆಂಬ ಅಭಿಲಾಷೆಯು ಇವನಿಗಾಯಿತು. ಇಂದ್ರನು ಇವನನ್ನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಆಹ್ವಾನಿಸಿ, ಲವಣಾಸುರನೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಲು ಹೇಳಿದನು. ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಾಂಧಾತನು ಮಡಿದನು. ಮಾಂಧಾತನು ಕ್ಷತ್ರಿಯನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ನಾದನು. ಇವನು ರಾವಣನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದ್ದನು. 'ಶಶಬಿಂದು'ವಿನ ಕನ್ಯೆಯಾದ ಬಿಂದುಮತಿಯೊಡನೆ ಈತನ ವಿವಾಹವಾಗಿತ್ತು. ಇವಳಿಂದ ಮುಚುಕುಂದ, ಅಂಬರೀಷ, ಪುರುಕುತ್ಸ ಎಂಬ ಮೂರು ಜನ ಪುತ್ರರು ಹುಟ್ಟಿದರು. ಅಲ್ಲದೆ ಇವನಿಗೆ ಐವತ್ತು ಮಂದಿ ಕನ್ಯೆಯರಿದ್ದರು. ಒಮ್ಮೆ ಒಬ್ಬ ಋಷಿಯು ಮಾಂಧಾತನಿಗೆ

ಓರ್ವ ಕನ್ಯೆಯ ಮದುವೆಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿಟ್ಟನು. ಈ ಋಷಿಯು ತೀರ ವೃದ್ಧನಾದ್ದರಿಂದ ತನ್ನ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಕೊಡಲು ಮಾಂಧಾತನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸರಿಯೆನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಮಾಂಧಾತನು ಅಂತರ್ಗೃಹಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ 'ಯಾವ ಕನ್ಯೆಯು ಈ ವೃದ್ಧ ಋಷಿಯೊಡನೆ ಮದುವೆಯಾಗಲು ಇಷ್ಟಪಡುವಳೋ ಅವಳಿಗೆ ಆತನೊಡನೆ ಮದುವೆ ಮಾಡುವೆನು; ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ವೃದ್ಧನು ರೂಪವನ್ನು ಕಂಡನಂತರ ಯಾವ ಕನ್ಯೆಯೂ ಒಪ್ಪಲಾರಳೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ ರಾಜನಿಗಿತ್ತು. ಈ ಕಪಟವನ್ನರಿತ ಆ ವೃದ್ಧ ಋಷಿಯು ಅತಿಸುಂದರ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿ ಅಂತರ್ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಆಗ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಕನ್ಯೆಯೂ ತನಗೆ ಈತನೇ ಪತಿಯಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ದೃಢವಾಗಿ ಹೇಳಿದಳು. ಹೀಗಾದ್ದರಿಂದ ಮಾಂಧಾತನು ತನ್ನ ಎಲ್ಲ ಕನ್ಯೆಯರನ್ನೂ ಈ ಋಷಿಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟನೆಂಬ ಕಥೆಯು ಪದ್ಮ ಪುರಾಣ, ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣ ಮತ್ತು ಗರುಡಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿದೆ.

೯೯. ಮಾರೀಚ, ಸುಬಾಹು

ಮಾರೀಚ–ಸುಬಾಹು ಇವರು ತಾಟಕಿ ಮತ್ತು ಸುಂದರ ಇವರ ಮಕ್ಕಳು. ಇಬ್ಬರೂ ತುಂಬಾ ಬಲಶಾಲಿಗಳೂ, ಸುಶಿಕ್ಷಿತರೂ ಆಗಿದ್ದರೆಂದು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಮಾರೀಚನು ಈ ಮೊದಲು ಯಕ್ಷನಾಗಿದ್ದನು. ಅಗಸ್ತ್ಯನ ಶಾಪದಿಂದ ಅವನು ರಾಕ್ಷಸನಾದನು. ಸೀತೆಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಬಾರದೆಂದು ಈತನು ರಾವಣನಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಹೇಳಿದನು. ರಾಮನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಅನುಭವವು ಮಾರೀಚನಿಗೆ ಇತ್ತಾದರೂ, ರಾವಣನು ಈತನನ್ನು ಕೊಂದುಹಾಕುವ ಬೆದರಿಕೆ ಹಾಕಿದ ಕಾರಣ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಇವನು 'ಸುವರ್ಣಮೃಗ'ವಾಗಿ ರಾವಣನಿಗೆ ಸೀತಾಪಹರಣ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನೆರವಾದನು. ಮಾರೀಚನಿಗೆ ಹತ್ತು ಸಹಸ್ರ ಆನೆಗಳ ಬಲವಿತ್ತು. ಸುಮಾಲಿ ರಾಕ್ಷಸನ ಬಳಿಯ ನಾಲ್ಕು ಅಮಾತ್ಯರಲ್ಲಿ ಇವನು ಒಬ್ಬ.

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಮಾರೀಚ ಹಾಗೂ ಸುಬಾಹು ತುಂಬ ವಿಘ್ನಗಳನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಮನು ಸುಬಾಹುವನ್ನು ವಧಿಸಿದನು. ಮಾರೀಚನು ಬಾಣಗಳ ಹೊಡೆತದಿಂದಾಗಿ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದನು; ಲಂಕೆಗೆ ಹೋಗಿ ರಾವಣನ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಆಗ ಪಡೆದಿದ್ದನು. ಮಾರೀಚನು ಸುವರ್ಣಮೃಗದ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿದಾಗ ಇವನನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿದ ರಾಮ ಇವನನ್ನು ಕೊಂದನು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಿಂದ ಈತನಿಗೆ ಯಾರಿಂದಲೂ ವಧೆಯಾಗದ ವರವಿತ್ತು.

೧೦೦. ಮಾಲಿ

ಸುಕೇಶ ರಾಕ್ಷಸ ಮತ್ತು ದೇವವತಿ ಇವರ ಮೂರನೆಯ ಮಗನೇ ಮಾಲಿ. ಇವನು ಮಾಲ್ಯವಾನ ಮತ್ತು ಸುಮಾಲಿ ಎಂಬ ತನ್ನ ಸಹೋದರರೊಡನೆ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನನ್ನು ಸಂತುಷ್ಟಗೊಳಿಸಿದನು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ವರದಿಂದ ಸದಾ ವಿಜಯವನ್ನೂ ಚಿರಂಜೀವಿತ್ವವನ್ನೂ ಪಡೆದುಕೊಂಡನು. ಇವನು ಬಂಧುಗಳ ಸಮೇತ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೀಡಿಸತೊಡಗಿದಾಗ ವಿಷ್ಣುವು ಇವನನ್ನು ವಧಿಸಿದನು. ವಸುಧಾ ಎಂಬ ಗಂಧರ್ವಿಯು ಇವನ ಪತ್ನಿ. ಇವಳಿಂದ ಅನಲ, ಅನಿಲ, ಹರ ಮತ್ತು ಸಂಪಾತಿ ಎಂಬ ಗಂಡುಮಕ್ಕಳಾದರು. ವಿಭೀಷಣನು ಇವರಿಗೆ ಮಂತ್ರಿ ಪದವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.

೧೦೧. ಮಾಲ್ಯವಾನ (ಮಾಲ್ಯವತ್)

ಸುಕೇಶರಾಕ್ಷಸ ಮತ್ತು ದೇವವತಿಯರ ಹಿರಿಯ ಮಗ. ತನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ಸುಕೇಶನು ತಪೋಬಲದಿಂದ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದನೆಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಿ ವಮಾಲ್ಯವಾನನು ತನ್ನ ಇಬ್ಬರು ತಮ್ಮಂದಿರೊಡನೆ ಕಠಿಣ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಚರಿಸಿದನು. ಪ್ರಸನ್ನನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ವರಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡನಂತರ ಎಲ್ಲರೊಡನೆ ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸವಿದ್ದು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೀಡಿಸಹತ್ತಿದನು. ಆಗ ವಿಷ್ಣುವು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅಭಯ ನೀಡಿ, ಮೌಲ್ಯವಾನನನ್ನು ವಧಿಸುವ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ವಿಷ್ಣುವು ಮಾಲಿಯನ್ನು ವಧಿಸಿದನಂತರ ಭಯಗೊಂಡ ಮಾಲ್ಯವಾನನು, ಸುಮಾಲಿಯ ಜೊತೆಗೂಡಿ ಪಾತಾಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ತಂಗಿದನು. ಪುನಃ ಈತನು ಮರ್ತ್ಯಲೋಕಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ವೈಶ್ರವಣನ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಕಂಡು ಬೆರಗಾದನು. ಇವನು ತನ್ನ ಕನ್ಯೆಯಾದ ಕೈಕಸಿಯನ್ನು ವೈಶ್ರವಣನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಮದುವೆ ಮಾಡಿದನು. ಈಕೆಯಿಂದ ರಾವಣ ಮೊದಲಾದವರು ಹುಟ್ಟಿದರು. ನರ್ಮದಾ ಎಂಬ ಗಂಧರ್ವಿಯ ಹಿರಿಯ ಮಗಳಾದ ಸುಂದರಿಯು ಮಾಲ್ಯವಾನನ ಹೆಂಡತಿ. ಅವಳಿಂದ ಮೌಲ್ಯವಾನನಿಗೆ ಏಳು ಪುತ್ರರೂ, ಓರ್ವ ಕನ್ಯೆಯೂ ಹುಟ್ಟಿದರು. ರಾವಣನು ಸೀತಾಪಹರಣವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಸಂಗತಿಯು ಮೌಲ್ಯವಾನನಿಗೆ ಹಿಡಿಸಲಿಲ್ಲ. ಸೀತೆಯನ್ನು ರಾಮನಿಗೆ ಮರಳಿ ಒಪ್ಪಿಸಿ, ಅಧರ್ಮದಿಂದ ದೂರಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ರಾವಣನಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿದನು.

೧೦೨. ಮಿತ್ರ

ವರುಣಪದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧವಿದ್ದ ಒಂದು ದೇವತೆ. ಈತನು ಹನ್ನೆರಡು ಆದಿತ್ಯರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ. ಇವನಿಗೆ ರೇವತಿ ಎಂಬ ಸ್ತ್ರೀಯಿಂದ ಉತ್ಸರ್ಗ, ಅರಿಷ್ಟ ಮತ್ತು ಪಿಪ್ಪಲ ಎಂಬ ಮೂವರು ಪುತ್ರರಾದರು. ಇವನು ವರುಣಪದದ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಊರ್ವಶಿಗೆ ತನ್ನೊಡನೆ ಮದುವೆಯಾಗಲು ಕೇಳಿದ್ದನು. ಊರ್ವಶಿಯು ಅದಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಸಿದ್ದಳು. ನಂತರ ಊರ್ವಶಿಯನ್ನು ವರುಣನು ಕಂಡಾಗ ಈತನ ಕಾಮಭಾವನೆಯು ಕೆರಳಿ, ತನ್ನನ್ನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಕೇಳಿದನು. ಆಗ ಊರ್ವಶಿ 'ನಾನು ಮೊದಲು ಮಿತ್ರನಿಗೆ ಮಾತುಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ; ನನ್ನ ದೇಹವು ಅವನ ಅಧಿಕಾರದ್ದಾಗಿದೆ' ಎಂದು ನುಡಿದು ಕೇವಲ ತನ್ನ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಳು. ಆಗ ವರುಣನು ತನ್ನ ಕಾಮೋದ್ರೇಕವನ್ನು ತಡೆಯಲರದೆ, ಊರ್ವಶಿಗಾಗಿದ್ದ ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಒಂದು ಕುಂಭದಲ್ಲಿ ವಿಸರ್ಜಿಸಿದನು. ಈ ಸಮಾಚಾರವು ಮಿತ್ರನಿಗೆ ತಿಳಿದುಬಂದಾಗ ಅವನು ಕೋಪಗೊಂಡು ಊರ್ವಶಿಗೆ ಶಾಪವನ್ನಿತ್ತು, ತನ್ನ ವೀರ್ಯವನ್ನು ಅದೇ ಕುಂಭದಲ್ಲಿ ವಿಸರ್ಜಿಸಿದನು. ಆ ಕುಂಭದಿಂದ ಅಗಸ್ತ್ಯ ಮತ್ತು ವಸಿಷ್ಠರು ಜನ್ಮ ತಾಳಿದರು. 'ನಾನು ಕೇವಲ ನಿನ್ನೊಬ್ಬನ ಮಗ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ' ಎಂದು ಅಗಸ್ತ್ಯನು ಮಿತ್ರನಿಗೆ ಹೇಳಿ ಅವನನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದನು.

೧೦೩. ಮೇಘನಾದ (ಇಂದ್ರಜಿತು)

ಇವನು ರಾವಣ ಮತ್ತು ಮಂಡೋದರಿಯ ಹಿರಿಯ ಮಗ. ಹುಟ್ಟಿದ ಕ್ಷಣವೇ ಇವನು ಮೇಘದಂತೆ ಘರ್ಜಿಸಿದನಾಗಿ ಇವನಿಗೆ ಮೇಘನಾದನೆಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. ಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಬಂದ ನಂತರ ಇವನು ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಅಶ್ವಮೇಧ, ಅಗ್ನಿಷ್ಟೋಮ, ಬಹುಸುವರ್ಣಕ, ರಾಜಸೂಯ, ಗೋಮೇಧ, ವೈಷ್ಣವ ಮತ್ತು ಮಹೇಶ್ವರಿ ಎಂಬ ಏಳು ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ನಿಕುಂಭಿಲೆಯಲ್ಲಿ ನೆರವೇರಿಸಿದನು. ಆಗ ಶಿವನಿಂದ ಮೇಘನಾದನಿಗೆ ದಿವ್ಯವಾದ ರಥ, ತಾಮಸೀ ಮಾಯಾವಿದ್ಯೆ, ಶಸ್ತ್ರಗಳು, ಧನುಸ್ಸು, ಬಾಣಗಳು, ಇವೆಲ್ಲ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದವು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಇವನಿಗೆ ಮರ್ಯಾದಿಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಮಧೆಯಾಗಲಾರದೆಂಬ ವರ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಮೇಘನಾದನು ಬಲು ಶೂರ; ಇಂದ್ರನನ್ನು ಜಯಿಸಿದವನು. ಇಂದ್ರನ ಬಿಡುಗಡೆಗಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು, ಇವನಿಗೆ ಅಮರತ್ವವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಏನು ಬೇಕಾದರೂ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೇಳಿದನು.

ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಇವನನ್ನು ಇಂದ್ರಜಿತನೆಂದು ಸನ್ಮಾನಿಸಿದನು. ಈತನ ಪತ್ನಿಯ ಹೆಸರು ಸುಲೋಚನಾ ಎಂದಿತ್ತು. 'ನಿಕುಂಭಿಲೆಯಲ್ಲಿಯ ಮೇಘನಾದನ ಹೋಮಗಳೆಲ್ಲ ಪೂರ್ತಿಗೊಂಡು ಆತನು ಹೊರಗೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಂತರೆ ಎಲ್ಲರ ವಧೆಯಾಗುವದು ಖಂಡಿತ'ವೆಂದು ವಿಭೀಷಣನು ಅರಿತಿದ್ದು. ಈ ಬಗ್ಗೆ ರಾಮನಿಗೆ ಮುನ್ಸೂಚನೆಯನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಆ ಪ್ರಕಾರ, ಇಂದ್ರಜಿತುವಿನ ಹೋಮವು ಪೂರ್ಣಗೊಳ್ಳುವ ಮೊದಲೇ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅದನ್ನು ಧ್ವಂಸ ಮಾಡಿದನು. ಯುದ್ಧ ನಡೆದಾಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಇಂದ್ರಜಿತುವನ್ನು ವಧಿಸಿದನು. ಆಗ ಇಂದ್ರಜಿತುವಿನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಸುಲೋಚನೆಯು ಸತಿಹೋದಳು.

ಇಂದ್ರಜಿತು ಬಹುಪರಾಕ್ರಮಿಯಾಗಿದ್ದು ಯಾರಿಗೂ ಸೋಲುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ರಾಮ–ರಾವಣರ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಇವನು ತೋರಿದ ಶೌರ್ಯಸಾಹಸಗಳು ಅನುಪಮವಾಗಿದ್ದವು. ಅನೇಕ ವಾನರವೀರರನ್ನು ಇವನು ಯಮಸದನಕ್ಕೆ ಅಟ್ಟಿದನು. ಹನುಮಾನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಭಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲು 'ಹೇ ರಾಮ, ಹೇ ರಾಮ!' ಎಂದು ಆಕ್ರೋಶಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮಾಯಾವೀ ಸೀತೆಯನ್ನು ಈತನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ, ಅವಳನ್ನು ಹನುಮಾನನ ಎದುರಿಗೆ ತಂದು ಅವಳ ವಧೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದಾಗಿ ಘೋಷಿಸಿದನು. ಖಡ್ಗವನ್ನು ಹಿರಿದು ಈ ಮಾಯೆಯ ಸೀತೆಯನ್ನು ವಧಿಸಿದನು. ಇದನ್ನು ಕಂಡ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ದುಃಖಗೊಂಡು ಚೆಲ್ಲಾಪಿಲ್ಲಿಯಾಗಿ ಓಡತೊಡಗಿದರು. ಶತ್ರುವನ್ನು ಸದೆಬಡಿಯಲು ಮೇಘನಾದನು, ತನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮದ ಜೊತೆಗೆ, ವರದಿಂದ ತಾನು ಪಡೆದ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ ಮಾಯಾವೀ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನೂ ಪುಷ್ಕಳವಾಗಿ ಬಳಸಿದನು. ಇಂದ್ರಜಿತುವು ಹನುಮಾನನ ಮೇಲೆ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿದನು. ಆದರೆ, ಇತರ ರಾಕ್ಷಸರು ಆಗ ಹನುಮಾನನನ್ನು ಹಗ್ಗ ಮೊದಲಾದ ಇತರ ಬಂಧನಗಳಿಂದ ಹೆಡಮುರಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರ ವಿಫಲಗೊಂಡಿತು. ಇಂದ್ರಜಿತು ತನ್ನ ಶರಗಳಿಂದ ರಾಮ–ಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟಗೊಳಿಸಿ, ನಾಗಪಾಶದಿಂದ ಬಂಧಿಸಿದ್ದನು. ಇಂದ್ರಜಿತು ಅದೃಶ್ಯನಾಗುವ ಮಾಯಾವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಅರಿತಿದ್ದರಿಂದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಇವನು ಸತತವಾಗಿ ಜಯ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದನು.

೧೦೪. ಮೈಂದ

ಇವನು ಸುಷೇಣನೆಂಬ ವಾನರನ ಜ್ಯೇಷ್ಠಪುತ್ರ; ದ್ವಿವಿದನೆಂಬ ವಾನರನ ಅಣ್ಣ ಅರವತ್ತು ಲಕ್ಷ ಯೋಜನೆಗಳಷ್ಟು ದೂರ ನೆಗೆಯುವ ಬಲ ಈತನಲ್ಲಿತ್ತು.

ಇವನು ರಾಮನಿಗೆ ನೆರವಾಗಿ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ವಜ್ರಮುಷ್ಟಿ ಹಾಗೂ ಯೂಪಾಕ್ಷರೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ವಧಿಸಿದನು. ವಾಲಿಯ ವಧೆಯಾದನಂತರ ಸುಗ್ರೀವನು ಸೀತೆಯ ಶೋಧಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಕಳಿಸಿದ ವಾನರರಲ್ಲಿ ಮೈಂದನೂ ಒಬ್ಬನಾಗಿದ್ದನು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಈತನಿಗೆ ಮರ್ಯಾದಿತ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಧೆಯಾಗಲಾರದೆಂಬ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಕಲಿಯುಗದವರೆಗೆ ಜೀವಿಸಿರಬೇಕೆಂದು ರಾಮನು ಮೈಂಧನಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದನು.

೧೦೫. ಯದು

ಇವನು ಯಯಾತಿ ಹಾಗೂ ದೇವಯಾನಿಯರ ಮಗ. ಯಯಾತಿ ಮತ್ತು ಆತನ ಎರಡನೇ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯ ಜ್ಯೇಷ್ಠಪುತ್ರನಾದ ಪುರು ಯಯಾತಿಗೆ ತುಂಬಾ ಮೆಚ್ಚಿಗೆಯವನಾಗಿದ್ದನು. ಇದು ಯದುವಿನ ಕೊರಗಿಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಯದುವಿಗೆ ಪುರು ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ಸರವಿದ್ದು ತಂದೆಯಾದ ಯಯಾತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ರೀತಿಯ ತಿರಸ್ಕಾರವಿತ್ತು. ದೈತ್ಯರ ಗುರುವಾದ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯನ ಶಾಪದಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಮುಪ್ಪನ್ನು ಕೆಲವು ಕಾಲದವರೆಗೆ ಮಗನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ತನ್ನ ತಾರುಣ್ಯವನ್ನು ತಂದೆಗೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂಬ ಅಪೇಕ್ಷೆಯು ಯಯಾತಿಯದಾಗಿತ್ತು. ಈ ಮುಪ್ಪನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಯದುವಿಗೆ ಯಯಾತಿಯು ಹೇಳಿದಾಗ ಅವನು ನಿರಾಕರಿಸಿದನು. ಇದಕ್ಕೆ ಯದುವು ಕೊಟ್ಟ ಕಾರಣಗಳು ಅನೇಕವಾಗಿವೆ. ಯಯಾತಿಯು ಯದುವನ್ನು ಪ್ರೀತಿಮಮತೆಗಳಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದೂ ಒಂದು ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು. ಅದಲ್ಲದೆ, ಯದುವು ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಏನಾದರೊಂದನ್ನು ಕೊಡುವ ವಚನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಮುಪ್ಪನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಯದುವಿಗೆ ಅಡಚಣೆ ಬರುವ ಸಂಭವವಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಮಹತ್ವದ ಕಾರಣವೆಂದರೆ, ತನ್ನ ತಾರುಣ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ತಂದೆಯು ತನ್ನ ತಾಯಿಯೊಡನೆ ರತಿ ಕ್ರೀಡೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವದರಿಂದ ಮಾತೃಗಮನದ ಪಾಪವು ತನಗೆ ತಾಗುವದೆಂಬ ಭಯವು ಯದುವಿಗೆ ಇತ್ತು. ಕಾರಣಗಳು ಏನೇ ಇದ್ದರೂ, ಯಯಾತಿಯು ಯದುವಿನ ಮೇಲೆ ಕೋಪಗೊಂಡು ಅವನಿಗೆ 'ನೀನು ಒಬ್ಬ ಭಯಂಕರ ರಾಕ್ಷಸನಾಗು! ನೀನು ಯಾತುಧಾನವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡು! ಸೋಮಕುಲದಲ್ಲಿಯ ನಿನ್ನ ದುಷ್ಟಸಂತತಿಯು ಬಾಳಲಾರದು! ನಿನ್ನಂತೆಯೇ ನಿನ್ನ ವಂಶಜರೂ ಉದ್ಧಟರಾಗುವರು!' ಎಂಬ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಯಯಾತಿಯ ತರುವಾಯ ರಾಜ್ಯದ ಹಕ್ಕುದಾರನು ಜ್ಯೇಷ್ಠಪುತ್ರನಾದ ಯದುವೇ

ಇದ್ದರೂ ಯಯಾತಿಯು ಅವನಿಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಲು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಯದುವು ರಾಜ್ಯದ ಹಾಗೂ ಸಾರ್ವಭೌಮ ಪದದ ಲೋಭವನ್ನು ತೊರೆದು ಯಯಾತಿಯಿಂದ ದೊರೆತ ಚಿಕ್ಕ ರಾಜ್ಯವೊಂದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು. ಯದುವಿನಿಂದ ಯದುವಂಶವು ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿತು. ಯಾದವರ ಅಂತಃಕಲಹದ ಒನಕೆ (ಮೌಸಲ) ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರರನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಯದುವಂಶದ ಸಂಹಾರವಾಯಿತು.

೧೦೬. ಯಮ

ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಈತನ ತಂದೆಯು ವಿವಸ್ವತನೆಂದೂ, ತಾಯಿಯು 'ಸರಣ್ಯು' ಎಂದೂ ಇದೆ. ಹರಿವಂಶ, ಮಾರ್ಕಂಡೇಯ, ಪದ್ಮ, ವಿಷ್ಣು, ಮತ್ಸ್ಯ, ವರಾಹ ಮುಂತಾದ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಈತನ ತಾಯಿಯ ಹೆಸರು 'ಸಂಜ್ಞಾ' ಎಂದಿದೆ. ಸಂಜ್ಞಾಳಿಗೆ ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರಖರತೆಯನ್ನು ಸಹಿಸಲು ಆಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಕಾರಣ ಅವಳು ಸೂರ್ಯನ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತಾಗ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅದ್ದರಿಂದ 'ನಿನಗೆ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವ ಯಮನು ಹುಟ್ಟುವನು!' ಎಂಬ ಶಾಪವನ್ನು ಸೂರ್ಯನು ಕೊಟ್ಟನು. ಯಮ ಮತ್ತು ಯಮಿ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಅವಳ ಮಕ್ಕಳಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದರು. ಇವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿಯ ಸಂಭೋಗ, ಪ್ರಾರ್ಥನೆ, ಸಂವಾದ ಇವುಗಳ ಉಲ್ಲೇಖವು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿದೆ. ಮಲತಾಯಿಯಾದ ಛಾಯಾಳನ್ನು ಯಮನು ಒದ್ದ ಕಾರಣದಿಂದ 'ನಿನ್ನ ಬಲಗಾಲು ಕಳಚಿ ಬಿದ್ದು ಹೋಗಲಿ!' ಎಂಬ ಶಾಪವನ್ನು ಛಾಯೆಯು ಯಮನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಳು. ಆಗ ಯಮನ ತಂದೆಯು ಉಃಶಾಪವನ್ನು ಇವನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಯಮನು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿದಾಗ ಬ್ರಹ್ಮನು ಪಿತೃಜನರ ಸ್ವಾಮಿತ್ವವನ್ನು ಇವನಿಗೆ ವಹಿಸಿ, ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಪಾಪ ಪುಣ್ಯಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕನೆಂದು ನೇಮಿಸಿದನು. ನಿರಪರಾಧಿಯಾದ ಮಾಂಡವ್ಯ ಋಷಿಯನ್ನು ಗಲ್ಲಿಗೇರಿಸಲಾಯಿತು. ಆಗ ಸಾಯುವ ಮುಂಚೆ ಆ ಋಷಿಯು 'ನೀನು ಶೂದ್ರನಾಗಿ ಜನ್ಮತಾಳುವೆ!' ಎಂದು ಯಮನಿಗೆ ಶಪಿಸಿದನು. ಕುಂತಿ ಇವನನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಮಂತ್ರೋಚ್ಚಾರಣೆ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಅವಳಿಗೆ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಹುಟ್ಟಿದನು. ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಯಮ ಇವರಲ್ಲಿ (ಯಕ್ಷಪ್ರಶ್ನೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ) ಸಂವಾದವು ನಡೆದಾಗ ಧರ್ಮರಾಜ–ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಉತ್ತರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಯಮನು ಸರೋವರದ ಬಳಿ ಮೃತರಾಗಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಉಳಿದ ಪಾಂಡವರನ್ನು ಜೀವಿತಗೊಳಿಸಿದನು. ಯಮನು ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಕಾರನಾಗಿದ್ದನು.

ಇವನು ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿನ ಅಧಿಪತಿ. ಕುಂಭಕರ್ಣನು ಇವನನ್ನು ಪರಾಭವಗೊಳಿಸಿದ್ದನು. ರಾವಣನ ಅಂಜಿಕೆಯಿಂದ ಈತನು ಕಾಗೆಯಾಗಿ ಅವಿತುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ರಾವಣನು ಹೊರಟುಹೋದನಂತರ ಇವನು ಕಾಗೆಗಳಿಗೆ 'ನಿಮಗೆ ರೋಗಗಳು ಬರಲಾರವು; ಮತ್ತು ನಿಮ್ಮ ವಂಶದವರಿಗೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಮರಣವು ಬರಲಾರವು; ಯಾರಾದರೂ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕೊಂದರೆ ಮಾತ್ರ ನಿಮಗೆ ಮರಣ! ಇಲ್ಲವಾದರೆ ನೀವು ಜೀವಿತವಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯುವಿರಿ!' ಎಂಬ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಯಮ ಮತ್ತು ರಾವಣರಲ್ಲಿ ಏಳು ರಾತ್ರಿಗಳವರೆಗೆ ಯುದ್ಧ ನಡೆದಿತ್ತು. ಕೊನೆಗೆ ಯಮನು ಕಾಲದಂಡವನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡನು. ಆಗ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಅದನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಬಾರದೆಂದು ಯಮನಿಗೆ ಹೇಳಿ ತಡೆದನು. ಏಕೆಂದರೆ ಇದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ರಾವಣನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ವರವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತಿತ್ತು. 'ನನ್ನ ಕಾಲದಂಡದಿಂದ ನೀನು ಸಾಯಲಾರೆ! ನೀನು ರೋಗಮುಕ್ತನಾಗಿರುವಿ!' ಎಂಬ ವರವನ್ನು ಯಮನು ಹನುಮಾನನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು.

೧೦೭. ಯಯಾತಿ

ಈತನು ಇಕ್ಷ್ವಾಕುಕುಲದ ನಹುಷರಾಜನ ಮಗ. ದೈತ್ಯರ ಗುರುವಾದ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯನ ಮಗಳಾದ ದೇವಯಾನಿ ಈತನ ಭಾರ್ಯೆಯಾಗಿದ್ದಳು. ದೈತ್ಯರಾಜನಾದ ವೃಷಪರ್ವನ ಕನ್ಯೆಯಾದ ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯೂ ಸಹ ಈತನ ಹೆಂಡತಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯು ದೇವ ಯಾನಿಯ ದಾಸಿಯಾಗಿ ಮದುವೆಯ ನಂತರ ಯಯಾತಿಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಳು. ಆಗ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯನು ಯಯಾತಿಗೆ 'ನೀನು ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯ ಶಯನಸೇವೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಕೂಡದು!' ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದರೂ ಯಯಾತಿಯಿಂದ ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಗೆ ಮೂರು ಮಕ್ಕಳಾದರು. ದೇವಯಾನಿಗೆ ಇಬ್ಬರೇ ಮಕ್ಕಳಾಗಿದ್ದರು. ಈ ಕಾರಣ ದೇವಯಾನಿಗೆ ತಡೆಯಲಾಗದ ಕೋಪವುಂಟಾಯಿತು. ಅವಳು ತಂದೆಯಾದ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯನಿಗೆ ದೂರುಕೊಟ್ಟಳು. ಆಗ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯನು ಯಯಾತಿಗೆ 'ನೀನು ಜರಾಜರ್ಜರನಾಗಿ ದುರ್ಬಲನಾಗುವೆ!' ಎಂಬ ಶಾಸನವನ್ನು ಉಸುರಿದನು. 'ನಿನ್ನ ವಾರ್ಧಕ್ಯವನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರೆ ಅವರ ತಾರುಣ್ಯವು ನಿನಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದು' ಎಂಬ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿದನು, ಯಯಾತಿ ತನ್ನ ಮುಪ್ಪನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ತನ್ನ ಪುತ್ರರಿಗೆ ವಿನಂತಿಸಿದನು. ಪುರೂರವನು ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು. ಇನ್ನುಳಿದ ಮಕ್ಕಳು ನಿರಾಕರಿಸಿದರು. ಅಂಥ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಯಯಾತಿ ಹಲವು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಶಾಪಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಯಯಾತಿ

ಅತ್ಯಂತ ಕಾಮುಕನಿದ್ದನು. ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳನ್ನು ಭೋಗವಿಲಾಸ ಗಳಲ್ಲಿ ಕಳೆದಿದ್ದರೂ ಅವನಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆತನು ಧರ್ಮಿಷ್ಠನಾಗಿದ್ದನು. ಪುರುನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ತನ್ನ ವಾರ್ಧಕ್ಯವನ್ನು ಇವನು ಪುನಃ ಪಡೆದು ಪುರುವಿನ ಯೌವನವನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಮರಳಿ ಕೊಟ್ಟನು. ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿಯೂ ಇವನ ಅಹಂಕಾರವು ಈತನಿಗೆ ಅಡಚಣೆಗೊಳಮಾಡಿತು. ಇಂದ್ರನು ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ ಇವನನ್ನು ಪುನಃ ಭೂಮಿಗೆ ತಳ್ಳಿದನು. ಇವನು ಅನೇಕ ಯಜ್ಞಯಾಗಗಳನ್ನು ಸಾಕಾರಗೊಳಿಸಿದನು. ರಾಜನೀತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಪ್ರಜೆಗಳ ರಕ್ಷಣೆ–ಪೋಷಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಸಹಸ್ರಾರು ಗೋವುಗಳನ್ನು ದಾನವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟನು; ಖ್ಯಾತ ದಾನಿ ಎನಿಸಿದನು. ದೇವಯಾನಿಯಿಂದ ಇವನಿಗೆ ಯದು–ತುರ್ವಸು ಎಂಬ ಮಕ್ಕಳಾದರು. ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ದ್ರುಹ್ಯು, ಅನು ಮತ್ತು ಪುರು ಎಂಬ ಮಕ್ಕಳಾದರು. ಯಯಾತಿಗೆ ಮಾಧವಿ ಮತ್ತು ಸುಕನ್ಯೆ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಕನ್ಯೆಯರಿದ್ದರೆಂಬ ಉಲ್ಲೇಖ ಕೆಲವು ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿದೆ. ಸುಕನ್ಯೆ ಯಯಾತಿಯ ಮಗಳಿರದೇ ಶರ್ಯಾತಿಯ ಮಗಳಿರಬೇಕೆಂಬ ಊಹೆ ಇದೆ.

ಯಯಾತಿಯ ವೃತ್ತಾಂತ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿದೆ.

೧೦.೮ ರಂಭೆ

ಇವಳು ಓರ್ವ ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರಿಯಾದ ಅಪ್ಸರೆ. ಇವಳು ಕಶ್ಯಪ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಧಾ ಇವರ ಮಗಳು. ಕುಬೇರನ ಪುತ್ರನಾದ ನಲಕೂಬರನೊಡನೆ ಇವಳು ಪತ್ನಿಯಂತೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಒಮ್ಮೆ ಇವಳು ವಸ್ತ್ರಾಲಂಕಾರಭೂಷಿತಳಾಗಿ ಹೊರಟಾಗ ರಾವಣನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದಳು. ಆಗ ರಾವಣನು ಇವಳಲ್ಲಿ ಕಾಮಮೋಹಿತನಾಗಿ ರತಿಸುಖವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದನು. ಆಗ ರಂಭೆ 'ನಾನು ನಲಕೂಬರನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತೇನೆ, ನಾನು ಅವನ ಸಮಾಗಮವನ್ನು ಬಯಸಿ ಹೊರಟಿರುವೆನು; ನಾನು ನಿನ್ನ ಸೊಸೆಯಾಗಿದ್ದೇನೆ' ಎಂದು ರಾವಣನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದಳು. ರಾಮನು ಅವಳ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಕಿವಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳದೇ ಬಲಾತ್ಕರಿಸಿ ಅವಳನ್ನು ಉಪಭೋಗಿಸಿದನು.

ಶ್ವೇತಮುನಿ ಹಾಗೂ ಓರ್ವ ರಾಕ್ಷಸಿ, ಇವರಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧವು ನಡೆದಾಗ, ವಾಯುವ ಅಸ್ತ್ರದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ವಿಶ್ವಮಿತ್ರನ ಶಾಪದಿಂದ ಶಿಲೆಯಾದ ರಂಭೆ ಹಾಗೂ ಈ ರಾಕ್ಷಸಿ ಇಬ್ಬರೂ ಕಪಿತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದರು. ಆಗ ಇವರಿಬ್ಬರ ಉದ್ಧಾರವಾಯಿತು. ಮಹಾಭಾರತ ಉದ್ಯೋಗ ಪರ್ವದಲ್ಲಿಯ ಉಲ್ಲೇಖದಂತೆ

ರಂಭೆಯು ತುಂಬರುವಿನ ಸ್ತ್ರೀಯಾಗಿದ್ದಳು. ಇವಳೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವನ್ನಿಟ್ಟು ಕೊಂಡ ಕಾರಣ ಈತನಿಗೆ ಶಾಪ ತಗುಲಿ ವಿರಾಧ ರಾಕ್ಷಸನಾದನೆಂಬ ಕಥೆಯಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿರುವದರಿಂದ ತುಂಬರು ರಂಭೆಯ ಪತಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

೧೮೯. ಶ್ರೀರಾಮ

ಅಯೋಧ್ಯೆಯ ರಾಜನಾದ ದಶರಥನು ಪುತ್ರಕಾಮೇಷ್ಟಿ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡಿದಾಗ ಯಜ್ಞಪುರುಷನು ಪಾಯಸವನ್ನು ಕರುಣಿಸಿದನು. ಈ ಪಾಯಸವನ್ನು ಸೇವಿಸಿದ ನಂತರ ದಶರಥನ ಮೂವರು ರಾಣಿಯರಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ಪುತ್ರರಾದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಕೌಸಲ್ಯೆಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ ರಾಮನು ಹಿರಿಯವನಾಗಿದ್ದನು. ರಾಮನಿಗೆ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅವತಾರವೆಂದೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ರಾವಣನಿಗೆ ಒಂದು ಮರ್ಯಾದಿತ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಧೆಯಾಗಲಾರದೆಂಬ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಅದರಲ್ಲಿ ಮಾನವರ ಉಲ್ಲೇಖವಿರಲಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ದೇವತೆಗಳ ವಿನಂತಿ ಯನುಸಾರ ವಿಷ್ಣುವು ರಾಮಾವತಾರವನ್ನು ತಾಳಿದನು. ರಾಜಪುರೋಹಿತನಾದ ವಸಿಷ್ಠನಿಂದ ಶಸ್ತ್ರ-ಶಾಸ್ತ್ರಾಭ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ರಾಮನು ಕಲಿತುಕೊಂಡನು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ತನ್ನ ಯಜ್ಞವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ರಾಮನನ್ನು ಕಳಿಹಿಸಬೇಕೆಂದು ದಶರಥನಿಗೆ ಬೇಡಿಕೊಂಡನು. ರಾಮನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಿಂದ ಅನೇಕ ವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನು, ಅಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು, ಕಥೆಗಳನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡನು. ತಾಟಕಾ ಮತ್ತು ಸುಬಾಹು ಇವರನ್ನು ವಧಿಸಿದನು; ಮಾರೀಚನನ್ನು ದೂರಕ್ಕೆ ಹಾರಿಸಿದನು. ರಾಮನು ಮಿಥಿಲೆಯ ಜನಕರಾಜನಲ್ಲಿದ್ದ ಶಿವಧನುರ್ಭಂಗವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಜನಕಕನ್ಯೆಯಾದ ಜಾನಕಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾದನು. ರಾಮನ ಯೌವರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವು ನಿಶ್ಚಿತವಾದಾಗ, ಕೈಕೇಯಿ ದಶರಥನಿಂದ ಮೊದಲಿನ ಎರಡು ವರಗಳನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಡಳು. ಆ ಪ್ರಕಾರ ರಾಮನಿಗೆ ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷ ವನವಾಸವಾಯಿತು. ರಾಮನೊಡನೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಮತ್ತು ಸೀತೆ ಇವರೂ ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಕೂಡಲೇ ಪುತ್ರವಿಯೋಗದಿಂದ ದಶರಥ ಮರಣಹೊಂದಿದನು. ರಾಮನನ್ನು ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿದಾಗ ಭರತನು ಅಯೋಧ್ಯೆಯಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಆತನು ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಬಂದಾಗ ನಡೆದ ಸಮಾಚಾರವನ್ನರಿತು ದುಃಖಿತನಾದನು. ತನ್ನ ತಾಯಿಯ ಹಟದಿಂದ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ನಡೆಯಿತೆಂದು ಅವಳನ್ನು ಬಿರುನುಡಿಯಿಂದ ಜರೆದನು. ರಾಮನನ್ನು ಮರಳಿ ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಕರೆದು ತರುವ ಭರತನ ಪ್ರಯತ್ನ ವಿಫಲಗೊಂಡಿತು. ರಾಮನ

ಪಾದುಕೆಗಳನ್ನು ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ತಂದು ತಾನು ಸನ್ಯಾಸವೃತ್ತಿಯನ್ನು ತಳೆದು ರಾಮನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿದನು.

ರಾಮನು ವನವಾಸದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಅನೇಕ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಕಾಂಚನ ಮೃಗದ ಆಸೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ ರಾವಣನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿ ಲಂಕೆಗೆ ಒಯ್ದನು. ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯಾಗು ಎಂದು ಸೀತೆಗೆ ಅನುನಯಿಸಿದನು; ಪೀಡಿಸಿದನು; ಆದರೆ ಸೀತೆ ರಾವಣನಿಗೆ ವಶಳಾಗಲಿಲ್ಲ. ರಾಮನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕಲು ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡನೆ ತುಂಬಾ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟನು. ಸುಗ್ರೀವನೊಡನೆ ಸ್ನೇಹಬೆಳೆಸಿ ವಾಲಿಯನ್ನು ವಧಿಸಿದನು. ರಾಮನಿಗೆ ನಿಷ್ಠಾವಂತನಾದ ಹನುಮಾನನಂತಹ ಸುಹೃದ್ ಬಂಟನು ದೊರೆತನು. ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ಆತ್ಮೀಯನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ವಾನರರ ಬೆಂಬಲದಿಂದ ಲಂಕೆಯ ಮೇಲೆ ಏರಿ ಹೋದನು. ರಾವಣನನ್ನು ವಧಿಸಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಿದನು. ಅಗ್ನಿದಿವ್ಯದ ಮೂಲಕ ಸೀತೆಯ ಶುದ್ಧತೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು. ಲಂಕಾರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಮರಳಿದನು. ಭರತನು ರಕ್ಷಿಸಿಟ್ಟ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು. ಲೋಕಾಪವಾದವನ್ನು ಕಳೆಯಲು, ಸೀತೆಯು ಆಗ ಗರ್ಭಿಣಿಯಿದ್ದರೂ ಅವಳನ್ನು ರಾಮನು ತ್ಯಜಿಸಿದನು. ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಋಷಿಯ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯು ಲವ-ಕುಶರನ್ನು ಹೆತ್ತಳು. 'ರಾಮನ ಅವತಾರಕಾರ್ಯ ಮುಗಿದಿದೆ' ಎಂಬ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಕಾಲನು ಕೊಟ್ಟನಂತರ ರಾಮನು ಮಹಾಪ್ರಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದನು. ರಾಮನು ಸತ್ಯವಚನಿ. ಪಿತನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸಲು ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ಆನಂದದಿಂದ ವನವಾಸವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು. ಸೀತೆಯ ಮೇಲೆ ಇವನಿಗೆ ಅಪಾರ ಪ್ರೀತಿಯಿತ್ತು. ಅವಳ ಚಾರಿತ್ರ್ಯವು ಶುದ್ಧವಿದೆ ಎಂದು ಗೊತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವಳಿಂದ ಅಗ್ನಿದಿವ್ಯ ಮಾಡಿಸಿ ನಂತರ ಅವಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು. ರಾಜನ ಚಾರಿತ್ರ್ಯವು ಕಲಂಕರಹಿತವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು, ಲೋಕಾಪವಾದವನ್ನು ಗಮನಿಸಿ, ಸೀತೆಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದನು. ರಾಮನು ಏಕಪತ್ನೀವ್ರತವನ್ನು ಬಲು ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಿನ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಪಾಲಿಸಿ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಒಂದು ಆದರ್ಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದನು. ದುಷ್ಟರನ್ನು ದಂಡಿಸುವಾಗ ಸಜ್ಜನರ ರಕ್ಷಣೆಯ ಹೊಣೆಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದನು.

ರಾಮನು ಕರ್ತವ್ಯದಕ್ಷನಿದ್ದಷ್ಟೇ ಕರ್ತವ್ಯಕಠೋರನಾಗಿದ್ದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಮೇಲೆ ಇವನಿಗೆ ಬಲು ಪ್ರೀತಿ. ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ರಾಮನು ಒಂದು ಕ್ಷಣವೂ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಬಹಳ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯ ಹಾಗೂ ಕಠಿಣ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಕಾಲನೊಡನೆ ರಾಮನು ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಮಾತಿನಲ್ಲಿದ್ದಾಗ

ಒಂದು ಉದಾತ್ತಧ್ಯೇಯದಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅಣ್ಣನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮೀರಿದನು. ನಂತರ ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು. ಆಮೇಲೆ ತಾನು ಸಹ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಮಹಾಪ್ರಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡನು. ರಾಮನ ನಿಃಸ್ವಾರ್ಥತೆ ಅಪೂರ್ವವಾಗಿದೆ. ಶರಭಂಗ ಮತ್ತು ಸುತೀಕ್ಷ್ಣ ಋಷಿಗಳು ತಾವು ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕ–ಸ್ವರ್ಗಲೋಕಗಳನ್ನು ರಾಮನಿಗೆ ಕೊಡಲು ಇಚ್ಛಿಸಿದಾಗ ರಾಮನು ಅವುಗಳನ್ನು ಬಹು ವಿನಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಬೇಡವೆಂದನು. ಭರದ್ವಾಜಮುನಿ ವರವನ್ನು ಕೊಡಲು ಬಯಸಿದಾಗ 'ಅಯೋಧ್ಯೆಯ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯ ಗಿಡಮರಗಳು ಎಲ್ಲ ಋತುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಫಲ ಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ತುಂಬಿರಬೇಕು!' ಎಂಬ ತನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಆತನ ಮುಂದೆ ವ್ಯಕ್ತಮಾಡಿದನು. ಶಂಬೂಕನ ವಧೆಯಿಂದ ಸಂತೋಷಗೊಂಡ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಪುತ್ರನನ್ನು ಜಿವಿತಗೊಳಿಸಲು ಹೇಳಿದನು.

ಸೀತಾತ್ಯಾಗ ಹಾಗೂ ವಾಲಿಯ ವಧೆ– ಈ ಎರಡು ರಾಮನ ವರ್ತನೆಗಳು ಸರಿ ಎನಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಶಂಬೂಕನ ವಧೆಯ ಬಾಬತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೂ ಹಾಗೇ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ರಾಮನ ಸಂಪೂರ್ಣ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆ, ವರ್ತನೆ ಆದರ್ಶಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಇವನೊಬ್ಬ ಅಲೌಕಿಕ ಪುರುಷ, ಮರ್ಯಾದಾ ಪುರುಷೋತ್ತಮನೆಂದೆನ್ನಬಹುದು. ಕರ್ತವ್ಯ ಪೂರ್ತಿಯೇ ಈತನ ಜೀವನ ನಿಷ್ಠೆಯಾಗಿತ್ತು. ಪುತ್ರ, ಪತಿ, ಬಂಧು, ಶಾಸಕ, ಮಿತ್ರ ಎಲ್ಲ ಸಂಬಂಧಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯ ಕಠೋರ ವರ್ತನೆಯಿಂದ ಸಮಾಜದ ಮುಂದೆ ಒಂದು ಆದರ್ಶವನ್ನಿಟ್ಟನು. ರಾಮನ ಅನೇಕ ತೀರ್ಮಾನಗಳು ಕೆಲವು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಅನ್ಯಾಯವೆಂದೆನಿಸಿದರೂ ಸಮಷ್ಟಿ ಕಲ್ಯಾಣದ ಅರಿವು ರಾಮನಿಗೆ ಸದಾಕಾಲವೂ ಇತ್ತು.

೧೧೦. ರಾವಣ

ಇವನು ಪುಲಸ್ತ್ಯನ ಮಗನಾದ ವಿಶ್ರವಾ ಮತ್ತು ಸುಮಾಲಿ ರಾಕ್ಷಸನ ಮಗಳಾದ ಕೈಕಸಿ ಇವರ ಪುತ್ರನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದನು. ಈತನಿಗೆ 'ಮಲತಾಯಿಯ ಮಗನಾದ ಕುಬೇರನಂತೆ ಆಗು!' ಎಂದು ಕೈಕಸಿ ನುಡಿದಿದ್ದರಿಂದ ರಾವಣ ಗೋಕರ್ಣಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ವರ್ಷ ಉಗ್ರತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಿದನು. ಪ್ರತಿಸಲ ಒಂದು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳು ಪೂರ್ಣಗೊಂಡಾಗ ಇವನು ತನ್ನ ಒಂದು ಶಿರವನ್ನು ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹವನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಹತ್ತನೆಯ ಶಿರವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಲು ಸಿದ್ಧನಾದಾಗ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ 'ಮರ್ಯಾದಿತ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ

ವಧೆಯಾಗಲಾಗದು!' ಎಂಬ ವರ ಕೊಟ್ಟನು. ಪದ್ಮಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಈ ವರವನ್ನು ಶಂಕರನು ಕೊಟ್ಟನೆಂದಿದೆ. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಇನ್ನೊಂದು ವರವನ್ನು ರಾವಣನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು, ಹವನಮಾಡಿದ ಎಲ್ಲ ಶಿರಗಳನ್ನು ರಾವಣನಿಗೆ ಮರಳಿಸಿದನು. ಅಂದಿನಿಂದ ರಾವಣನು ಪುನಃ ದಶಾನನ ಅಥವಾ ದಶಗ್ರೀವನಾದನು. ಕುಬೇರನಿಂದ ಲಂಕೆಯನ್ನು ದೋಚಿಕೊಂಡು ರಾವಣನು ಸ್ವತಃ ಲಂಕಾಧೀಶನಾದನು. ಮಯನ ಮಗಳಾದ ಮಂಡೋದರಿ ಈತನ ಪತ್ನಿ, ಇವಳಲ್ಲದೆ ರಾವಣನಿಗೆ ಒಂದು ಸಾವಿರ ಸ್ತ್ರೀಯರಿದ್ದರು. ಮಂಡೋದರಿಯ ಮಗನೇ ಮೇಘನಾದ. ಅತಿಕಾಯ, ತ್ರಿಶಿರ, ನರಾಂತಕ, ದೇವಾಂತಕರೆಂಬ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಗಂಡುಮಕ್ಕಳು ಇವನಿಗೆ ಇದ್ದರು. ಕುಂಭಕರ್ಣ, ವಿಭೀಷಣರು ಈತನ ಸಹೋದರರು. ಶೂರ್ಪನಖಿ ಇವನ ಸಹೋದರಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಪ್ರಹಸ್ತ, ಮಹೋದರ, ಮಾರೀಚ, ಶುಕ, ಸಾರಣ, ಮಹಾಪಾರ್ಶ್ವ, ಧೂಮ್ರಾಕ್ಷ ಮೊದಲಾದವರು ರಾವಣನ ಅಮಾತ್ಯರಾಗಿದ್ದರು. ರಾವಣನು ಅತಿಬಲಾಢ್ಯನಾಗಿದ್ದು ವರಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಯಾರಿಂದಲೂ ಸೋಲುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕುಬೇರನ ಸಂಗಡ ಯುದ್ಧವಾಡಿ ಇವನು ಕುಬೇರನ ಪುಷ್ಪಕವಿಮಾನವನ್ನು ಪಡೆದನು. ರಾವಣನು ಅನೇಕ ರಾಜರನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಶಂಕರನ ಬಗ್ಗೆ ಅನಾದರದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಈತನು ನುಡಿದಾಗ ನಂದೀಶ್ವರನು ಇವನಿಗೆ ಸರಿಯಾದ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಕಾಲಿನ ಹೆಬ್ಬೆರಳಿನಿಂದ ಪರ್ವತವನ್ನೇ ಎತ್ತಿಹಾಕುವ ಬಲವಿದ್ದ ರಾವಣನ ಕೈಗಳೆರಡನ್ನೂ ಪರ್ವತದಡಿಯಲ್ಲಿ ಅದುಮಿ ಶಂಕರನು ರಾವಣನ ಗರ್ವಹರಣವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಯಮನೊಡನೆ ನಡೆದ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ರಾವಣನ ಮರಣವು ಸಮೀಪಿಸಿತ್ತು. ಆಗ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಮಧ್ಯಸ್ಥಿಕೆ ವಹಿಸಿ, ಯಮನನ್ನು ಯುದ್ಧದಿಂದ ಪರಾವೃತ್ತಗೊಳಿಸಿದನು. ನಿವಾತಕವಚನನ್ನು ರಾವಣನು ಸೋಲಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಅರಿತ ಬ್ರಹ್ಮನು ಅವರಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹ ಬೆಳೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ಮರುತ್ತನು ಯಜ್ಞ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಯುದ್ಧವು ಆತನಿಗೆ ನಿಷೇಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಹೀಗಾದ್ದರಿಂದ ಆಗ ರಾವಣನ ಪರಾಭವವು ತಪ್ಪಿತು. ವಾಲಿಯೊಡನೆ ರಾವಣನು ಯುದ್ಧಸನ್ನದ್ಧನಾದಾಗ ವಾಲಿಯು ಈತನನ್ನು ಕಂಕುಳಲ್ಲಿ ಅದುಮಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದನು. ಆಗ ವಾಲಿಯ ಬಲವನ್ನರಿತು ರಾವಣ ಅಗ್ನಿಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ವಾಲಿಯೊಡನೆ ಮಿತ್ರತ್ವವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದನು.

ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮೇಲೆ ಬಲಾತ್ಕಾರ ಮಾಡುವದರಲ್ಲಿ ರಾವಣನದು ಎತ್ತಿದ ಕೈ. ಅನೇಕ ಸಾಧ್ವಿಯರ ಆಪ್ತಬಾಂದವರನ್ನು ಯಮಲೋಕಕ್ಕೆ ಅಟ್ಟಿ, ಆ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು

ರಾವಣನು ಉಪಭೋಗಿಸಿದನು. ಪುಂಜಿಕಸ್ಥಲೆ ಮತ್ತು ರಂಭೆ ಈ ಅಪ್ಸರೆಯರನ್ನು ಬಲಾತ್ಕರಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವ ಹಾಗೂ ನಲಕೂಬರರು ರಾವಣನಿಗೆ ಶಾಪಕೊಟ್ಟರು. ವೇದವತಿಯೊಡನೆ ದುರ್ವರ್ತನೆ ಮಾಡಿದಾಗ, ಅವಳು ಈತನಿಂದ ಭ್ರಷ್ಟಳಾಗುವ ಬದಲು ಆತ್ಮದಹನವೇ ಲೇಸೆಂದು ಆ ರೀತಿ ಮಾಡಿದಳು. ಆಗ ವೇದವತಿ 'ನಿನ್ನನ್ನು ವಧಿಸಲು ಪುನಃ ಸ್ತ್ರೀಜನ್ಮ ತಾಳುವೆ!' ಎಂಬ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಳು. ಈ ವೇದವತಿಯೇ ನಂತರ ಸೀತೆಯಾಗಿದ್ದಳೆಂದು ನಂಬುತ್ತಾರೆ. ಸೀತಾಸ್ವಯಂವರದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರಾವಣನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದನು; ಆದರೆ ಶಿವಧನುಸ್ಸನ್ನು ಎತ್ತುವದು ಅವನಿಂದಾಗಲಿಲ್ಲ. ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಮಾರೀಚನು ರಾವಣನಿಗೆ ಅರುಹಿದ್ದನು. ಆಗಲೂ ರಾವಣನು ಸೀತಾಪಹರಣದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನೆರವಾಗಬೇಕೆಂದು ಮಾರೀಚನನ್ನು ಒತ್ತಾಯಪಡಿಸಿದನು. ಸಹಾಯ ಮಾಡದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಕೊಂದುಹಾಕುವ ಬೆದರಿಕೆಯನ್ನು ಮಾರೀಚನಿಗೆ ಹಾಕಿದ್ದನು. ವಿಭೀಷಣನು ಸೀತಾಪಹರಣದ ಬಗ್ಗೆ ರಾವಣನನ್ನು ತುಂಬಾ ನಿಂದಿಸಿದನು; ಆದರೆ, ರಾವಣನು ಯಾವುದನ್ನೂ ಕಿವಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಸೀತೆಯನ್ನು ಅನುನಯಿಸಿ ರಾವಣನು ವಿಫಲನಾದಾಗ ಆತನು ಆಕೆಯನ್ನು ಕೊಂದುಹಾಕಬಹುದಿತ್ತು. ಆದರೆ, ಎಲ್ಲರೂ ಅತನನ್ನು ಈ ವಿಚಾರದಿಂದ ಪರಾವೃತ್ತಗೊಳಿಸಿದರು. ರಾಮನು ವಧೆಯಾದನೆಂದು ಒಂದು ಮಾಯಾವೀ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಸೀತೆಗೆ ತೋರಿಸಿದನು. ಅದರಿಂದಲೂ ಅವಳು ವಶಳಾಗಲಿಲ್ಲ ವಾದ್ದರಿಂದ ರಾವಣನಿಗೆ ಬಹಳ ವಿಫಲತೆ ಎನಿಸಿತು.

ಅನರಣ್ಯ, ಮಾಂಧಾತ– ಈ ರಾಜನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಇವನು ತನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ಹನುಮಾನನ ಬಾಲಕ್ಕೆ ಬೆಂಕಿಹಚ್ಚಿ ಸ್ವಹಸ್ತದಿಂದ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಸುಟ್ಟುಕೊಂಡಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಮಾನವರನ್ನು ತರಗೆಲೆಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದ ರಾವಣನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರಾಮನನ್ನು ಸಹಜವಾಗಿ ಜಯಿಸ ಬಹುದೆಂಬ ಗರ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದನು. ಆದರೆ, ಇವನ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿಯ ಅತಿಕಾಯ, ಕುಂಭಕರ್ಣ ಈ ಮೊದಲಾದ ವಿರಾಗ್ರಣಿಗಳ ವಧೆಯಿಂದ ರಾವಣನ ಧೈರ್ಯ ಕುಗ್ಗಿತು. ಇಂದ್ರಜಿತನ ವಧೆಯಿಂದ ರಾವಣನ ಜಂಘಾಬಲವೇ ಉಡುಗಿತು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಗೆಲವು ಗೋಚರವಾದರೂ ಇನ್ನು ಪರಾಭವವು ನಿಶ್ಚಿತ ವೆಂಬ ಅರಿವು ರಾವಣನಿಗೆ ಉಂಟಾಗತೊಡಗಿತು. 'ಮರಣದ ನಂತರ ಶತ್ರುತ್ವ ವಿರದು' ಎಂಬ ನುಡಿಯಂತೆ ರಾಮನು ರಾವಣನ ಅಂತ್ಯಸಂಸ್ಕಾರಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವಿಧಿಯುಕ್ತವಾಗಿ ಮಾಡಿಸಿದನು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವ ಹಾಗೂ ಶಂಕರ ಇವರಿಂದ

ವರಗಳನ್ನು ಪಡೆದ ಕಾರಣ ರಾವಣನ ಅಹಂಕಾರ, ಉದ್ಧಟತನ, ಕ್ರೌರ್ಯ ಇವೆಲ್ಲ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಈತನಿಗೆ ಯಾರ ಪರಿವೆಯೂ ಇಲ್ಲದಂತಾಯಿತು. ಇವನ ದುರ್ವರ್ತನೆಯು ಮಿತಿ ಮೀರಿತು. ಯಾರಿಗೂ ಅಂಜದೇ ನಿರ್ಭಯನಾಗಿದ್ದ ರಾವಣನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಶಾಪದಿಂದ ಭಯಗೊಂಡನು. ಮಹಾಪಾರ್ಶ್ವನ ಮುಂದೆ ಈ ಮಾತನ್ನು ಅವನು ಆಡಿತೋರಿಸಿದ್ದನು. ಈ ಶಾಪದ ಭಯದಿಂದ ರಾವಣನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸಲು ಹಿಂಜರಿಯುತ್ತಿದ್ದನು.

೧೧೧. ರುದ್ರ (ಮಹಾದೇವ, ಹರ, ಶಿವ)

ರುದ್ರನು ಕೆಂಜುಗೂದಲಿನ ಜಟಾಧಾರಿಯೂ ಶತ್ರುಸಂಹಾರಕನೂ ಪರಾಕ್ರಮಿಯೂ ಆದ ದೇವತೆಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಪ್ರಾಣಹರಣವನ್ನು ಮಾಡುವ ಈತನು ರುದ್ರನೆಂದು ಭೀತಿದಾಯಕನೆನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಔಷಧಿವನಸ್ಪತಿಗಳಿಂದ ರೋಗರುಜಿನಗಳನ್ನು ವಾಸಿಗೊಳಿಸುವ ವಿದ್ಯೆ ರುದ್ರನಲ್ಲಿದೆ. ಬಿಲ್ಲುಬಾಣಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ವಜ್ರಾಯುಧಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ ದೇವತೆ ಎಂಬ ವರ್ಣನೆ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿದೆ. ಶತಪಥಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿದೇವತೆಗೆ ರುದ್ರನೆಂದೂ, ಶರ್ವ, ಭವ ಹಾಗೂ ಪಶುಪತಿ ಎಂದೂ ಈತನನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಜಾಪತಿಯು ದುಹಿತೃಗಮನಮಾಡಿದ ಕಾರಣ ಅವನಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಲು ರುದ್ರನು ಹುಟ್ಟಿದನೆಂದು ಬ್ರಹ್ಮಪುರಾಣ, ಐತರೇಯ ಹಾಗೂ ಶತಪಥಬ್ರಾಹ್ಮಣಗಳಲ್ಲಿದೆ. ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದನುಸಾರ ರುದ್ರನ ಉತ್ಪತ್ತಿಯು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಹುಬ್ಬುಗಳಿಂದ ನಡೆದಿದೆ. ಮತ್ಸ್ಯಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಈತನ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಅರ್ಧನರ–ನಾರೀದೇಹಧಾರಿ ಎಂದು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಲು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಿಗೆ ಮೊದಲು ಕೆಂಪು ವರ್ಣದ, ಅನಂತರ ನೀಲವರ್ಣದವನಾದ ರುದ್ರನು ಹುಟ್ಟಿದನೆಂದು ಸ್ಕಂದಪುರಾಣದ ಮತವಿದೆ. ಒಟ್ಟು ಹನ್ನೊಂದು ರುದ್ರರಿದ್ದು, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಹೆಸರುಗಳು ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿವೆ.

ದಕ್ಷಕನ್ಯೆಯಾದ ಸತಿಯು ರುದ್ರನ ಪತಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಈಕೆ ನಂತರ ಹಿಮಾಲಯದ ಕನ್ಯೆ ಪಾರ್ವತಿಯಾಗಿ (ಉಮೆ) ರುದ್ರನೊಡನೆ ವಿವಾಹವಾದಳು. ಒಮ್ಮೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಅಪ್ಸರೆಯನ್ನು ಕಂಡು ರುದ್ರನು ಮೋಹಗೊಂಡನು. ಆಗ ಪಾರ್ವತಿಯು ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಕಾರಣ ಆ ಅಪ್ಸರೆಯತ್ತ ತಿರುಗಿ ನೋಡುವುದು ರುದ್ರನಿಗೆ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಯಿತು. ಆಗ ಅವಳನ್ನು ನೋಡಲೋಸುಗ ರುದ್ರನಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಮುಖಗಳು ನಿರ್ಮಿತವಾದವು. ಈ ಸಂಗತಿ ಪಾರ್ವತಿಗೆ

ನಾರದನಿಂದ ತಿಳಿಯಿತು. ಆಗ ಪಾರ್ವತಿ ಈತನ ಎರಡು ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನೂ ಮುಚ್ಚಿದಾಗ ರುದ್ರನಿಗೆ ಮೂರನೆಯ ಕಣ್ಣು ಮೂಡಿತು. ವೀರಭದ್ರನಿಂದ ರುದ್ರನು ದಕ್ಷನ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಧ್ವಂಸಗೊಳಿಸಿದನು. ಭೈರವನಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಐದನೆಯ ಶಿರಸ್ಸನ್ನು ಕಡಿಸಿಹಾಕಿದ ಕಾರಣ ಈತನಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಯು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿತು. ರುದ್ರನು ಭೂತ ಪಿಶಾಚಿಗಣಗಳ ಅಧಿಪತಿ ವೀರಭದ್ರ ಮೊದಲಾದವರು ಈತನ ಪುತ್ರರಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅನೇಕ ಋಷಿಗಳು ತಾಮಸಿಗಳಾಗುವದಕ್ಕೆ ರುದ್ರನೇ ಕಾರಣನಿರುತ್ತಾನೆ. ಬಾಣ, ಭಸ್ಮಾಸುರ, ರಾವಣ ಇವರ ಬಾಬತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಈತನು ತೋರಿಸಿದ ಒಳ್ಳೆಯತನವು ಖ್ಯಾತವಿದೆ. ಗಂಧಮಾದನ ಪರ್ವತದ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವ ಗಂಗೆಯನ್ನು ರುದ್ರನು ತನ್ನ ಶಿರದಲ್ಲಿಯ ಜಟಾಜೂಟದಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿದನು. ಇದರಿಂದ ಗಂಗೆ ಎಂದರೆ ಈತನ ಪತ್ನಿ ಎಂತಲೂ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಈತನ ವಾಸಸ್ಥಲದ ಬಗ್ಗೆ ಬಹಳ ಮತಭೇದಗಳಿವೆ. ಮೇರುಪರ್ವತ, ಉತ್ತರಧ್ರುವ, ಕೈಲಾಸ, ಹಿಮಾಲಯ ಎಂಬ ಅನೇಕ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಈತನ ವಸತಿಸ್ಥಾನಗಳೆಂದು ನಂಬಲಾಗಿವೆ. ಈತನನ್ನು ಮಹಾದೇವ, ಹರ, ಶಿವ, ಶಂಕರ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಸಂತಾನವಾಗಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಬಹುಕಾಲದವರೆಗೆ ಪಾರ್ವತಿಯೊಡನೆ ಸರಸಸಲ್ಲಾಪದಲ್ಲಿ ಶಿವನು ನಿರತನಾದುದನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿ, ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಚಿಂತೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಆಗ ದೇವತೆಗಳು ಇವರ ರತಿಕ್ರೀಡೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದ ಕಾರಣ ಪಾರ್ವತಿಯು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಈ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದ ಪೃಥ್ವಿಗೆ 'ನಿಮಗೆ ಸಂತಾನವಾಗದಿರಲಿ' ಎಂಬ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಳು. ಅನಂತರ ಮಹಾದೇವನು ಪರ್ವತದ ಮೇಲೆ ಹೋಗಿ ತಪಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದನು. ಭಗೀರಥನ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನನಾದ ಶಿವನು ಆತನ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಆಕಾಶದಿಂದ ಧುಮುಕುವ ಗಂಗೆಯನ್ನು ಶಿರದಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿದನು. ಸಮುದ್ರ ಮಂಥನದಿಂದ ಹೊರಬಂದ ವಿಷವನ್ನು ಕುಡಿದನು. ಹನುಮಾನ ಮತ್ತು ಮಧುದೈತ್ಯರಿಗೆ ವರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ರಾಮನಿಗೆ ಅಯೋಧ್ಯೆಯ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳಲು ಹೇಳಿದನು. ಅಶ್ವಮೇಧಯಜ್ಞವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಲು ಹೇಳಿದನು. ಇಂದ್ರಲೋಕದಿಂದ ವಿಮಾನದಲ್ಲಿ ಬಂದ ದಶರಥನನ್ನು ಅಭಿವಾದಿಸಲು ರಾಮನಿಗೆ ಶಿವನೇ ಹೇಳಿದನು. ಒಮ್ಮೆ ಶಿವನು ಪಾರ್ವತೀ ಸಹಿತನಾಗಿ ಆಕಾಶಮಾರ್ಗದಿಂದ ಸಾಗಿದಾಗ ಸಾಲಕಟಕಟಾ ಇವಳು ತ್ಯಜಿಸಿದ ಸುಕೇಶನೆಂಬ ಬಾಲಕನನ್ನು ಕಂಡನು. ಕನಿಕರಪಟ್ಟು ಆ ಬಾಲಕನಿಗೆ ಅಮರತ್ವವನ್ನು ಕರುಣಿಸಿದನು. ಪಾರ್ವತಿಯತ್ತ ಓರೆಗಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡಿದ ಕುಬೇರನಿಗೆ ಅವಳು

ಶಾಪಕೊಟ್ಟಳು. ಆಗ ಕುಬೇರನ ಒಂದು ಕಣ್ಣು ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿಯಾಯಿತು. ಇನ್ನೊಂದು ಕಣ್ಣು ಕೆಂಜುಬಣ್ಣದ್ದಾಯಿತು. ಆಗ ಕುಬೇರನು ಮಹಾದೇವನನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸಿ ಆತನ ಮಿತ್ರತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದನು. ಒಮ್ಮೆ ಶಿವನು ಪಾರ್ವತಿಯೊಡನೆ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ರಾವಣನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಆಗಮಿಸಿದನು. ನಂದೀಶ್ವರನು ರಾವಣನ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ತಡೆದನು. ಆಗ ಕೋಪಗೊಂಡ ರಾವಣನು ಆ ಪರ್ವತವನ್ನೇ ಕಿತ್ತು ಎಸೆಯಲು ಉದ್ಯುಕ್ತನಾದನು. ಆಗ ಶಿವನು ತನ್ನ ಪಾದದ ಹೆಬ್ಬೆರಳಿನಿಂದ ಪರ್ವತವನ್ನು ಅದುಮಿ ರಾವಣನ ಕೈಗಳನ್ನು ಪರ್ವತದಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ಆಗ ರಾವಣನ ಉದ್ದಿಷ್ಟವು ವಿಫಲವಾಯಿತು. ರಾವಣನು ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಶಿವನನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಂಡನು. ಆಗ ಶಿವನು ಈತನಿಗೆ ಚಂದ್ರಹಾಸವೆಂಬ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು; ಅಲ್ಲದೇ ಕೆಲವು ನಿರ್ಬಂಧಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ಮಿಕ್ಕ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ಭೋಗಿಸಲು ವರವನ್ನಿತ್ತನು. ಇಲನೆಂಬ ರಾಜನಿಗೆ ಸ್ತ್ರೀತ್ವವು ಉಂಟಾಗಿತ್ತು. ಆಗ ಕರ್ದಮನು ಶಿವನಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾಗಿರುವ ಅಶ್ವಮೇಧ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡಿ ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸಿದನು. ಆಗ ಇಲನಿಗೆ ಪುನಃ ಪುರುಷತ್ವವು ದೊರಕಿತು.

೧೧೨. ಲಕ್ಷ್ಮಣ

ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ದಶರಥ ಮತ್ತು ಸುಮಿತ್ರಾ ಇವರ ಹಿರಿಯ ಮಗನು ಮತ್ತು ಶತ್ರುಘ್ನನ ಸಹೋದರನಾಗಿದ್ದನು. ರಾಮನಲ್ಲಿ ಈತನಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಭಕ್ತಿ. ಆದರ ಪ್ರೇಮಗಳಿದ್ದವು. ಸ್ವತಃದ ಸುಖದುಃಖಗಳ ಪರಿವೆಯಿಲ್ಲದೇ ಈತನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಆಯುಸ್ಸನ್ನು ರಾಮನ ಏಕನಿಷ್ಠ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಕಳೆದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ರಾಮನೊಡನೆ ವನವಾಸವನ್ನು ಸ್ವ–ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದನು. ಈತನ ಪತ್ನಿ ಊರ್ಮಿಳೆ. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರನಿಪುಣನಿದ್ದನು. ರಾಮ–ರಾವಣರ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಈತನ ಶೌರ್ಯವು ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ತನ್ನ ಯಜ್ಞರಕ್ಷಣೆಗೆಂದು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ರಾಮನೊಡನೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನೂ ಕರೆದೊಯ್ದಿದ್ದನು. ತಾಟಕಿ, ಶೂರ್ಪನಖಿ ಮತ್ತು ಅಯೋಮುಖಿ ಇವರ ಕಿವಿಮೂಗುಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ಅತಿಭಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದನು. ಅದೇ ರೀತಿ ಅತಿಕಾಯ, ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ಮೊದಲಾದ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಯಮಸದನಕ್ಕೆ ಅಟ್ಟಿದನು. ಮೇಘನಾದನು ನಿಕುಂಭಿಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೋಮವನ್ನು ಪೂರೈಸಿ ಹೊರಬರುವ ಮೊದಲೇ, ವಿಭೀಷಣನ ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಆತನನ್ನು ವಧಿಸಿದನು. ಆನಂದರಾಮಾಯಣದಂತೆ ಅಯೋಧ್ಯೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟ ಸಮಯದಿಂದ

ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಆಹಾರನಿದ್ರೆಗಳನ್ನು ತೊರೆದಿದ್ದನು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಇಂದ್ರಜಿತನನ್ನು ವಧಿಸಲು ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಬ್ಬನಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿತ್ತು. ಈ ರೀತಿಯ ವರವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಇಂದ್ರಜಿತನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಅನ್ಯಾಯವು ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಸಹನೆಯಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೈಕೇಯಿಯನ್ನು ಸಂತೋಷವಾಗಿಡಲು ರಾಮನನ್ನು ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಅಟ್ಟುವ ತನ್ನ ತಂದೆ ದಶರಥನ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಈತನಿಗೆ ಸಿಟ್ಟು ಬಂದು ದಶರಥನನ್ನು ವಧಿಸಲು ಬಗೆದಿದ್ದನು. ಅದೇ ರೀತಿ ಭರತನು ರಾಮನನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗಲು ಬಂದಾಗ ಭರತನ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸಂದೇಹವನ್ನು ತಾಳಿದ್ದನು. ಆತನನ್ನು ಮತ್ತು ಕೈಕೇಯಿಯನ್ನು ವಧಿಸುವ ಇಚ್ಛೆ ಈತನದಿತ್ತು; ಆದರೆ ರಾಮನು ಇವನಿಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಿದನು. 'ಸುಗ್ರೀವನು ರಾಮನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ವಚನವನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸದೇ ಸುಖವಿಲಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಿ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ' ಎಂದು ತಿಳಿದುಬಂದಾಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಕಠೋರನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಸೀತೆಯ ಪಾದಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ದೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದನು; ಆಕೆಯ ಮುಖವನ್ನು ಎಂದೂ ನೋಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟು ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಂತ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಸೀತೆಯು ಅತನ ಚಾರಿತ್ರ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ವೃಥಾ ಆರೋಪವನ್ನು ಮಾಡಿದಾಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಬಹಳ ವ್ಯಥಿತನಾದನು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ನಂತರದ ಸೀತಾಶೋಧದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಇವನು ತನ್ನ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಮುಡುಪಾಗಿಟ್ಟು ಶ್ರಮಿಸಿದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಆಗಾಗ ರಾಮನಿಗೆ ಸಲಹೆ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದನು. ರಾಮನಿಗೆ ಬಂದ ಕೋಪವನ್ನು ಈತನು ಶಾಂತಗೊಳಿಸಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯೂ, ನಿಜವಾದ ಶಾಂತವೃತ್ತಿಯೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಬಲು ಚಾಣಾಕ್ಷನಾಗಿದ್ದನು. 'ಕಾಂಚನ ಮೃಗ'ವೆಂದರೆ ಒಬ್ಬ ಮಾಯಾವೀ ರಾಕ್ಷಸನೇ ಇರಬೇಕೆಂದು ಆತನು ಊಹಿಸಿ ರಾಮನನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಿದ್ದನು.

ಮೇಘನಾದನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಮೇಲೆ ಶಕ್ತಿ ಅಸ್ತ್ರವನ್ನು ಬಳಸಿದಾಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಮೂರ್ಛೆ ಹೋದನು. ಹನುಮಾನನು ತಂದ ಔಷಧಿಯಿಂದ ಈತನ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮರಳಿತು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ರಾಮನಿಗೆ ಸಕಾಲಕ್ಕೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಸಲಹೆಗಳು 'ಪಿತನ ಸಲಹೆಗೆ ಸಮವಾಗಿವೆ' ಎಂದು ರಾಮನು ಎಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಬಹಳೇ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟಿನ, ಕಠೋರ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಅವು ಸರಿ ಎನಿಸದಿದ್ದರೂ ಕೇವಲ ರಾಮನ ಆಜ್ಞೆ ಎಂದು ಶಿರಸಾವಹಿಸಿ ಆ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿದನು. ಗರ್ಭವತಿಯಾಗಿದ್ದ ಸೀತೆಯನ್ನು ವನದಲ್ಲಿ

ಬಿಟ್ಟುಬರುವ ಕಠಿಣಕಾರ್ಯವನ್ನು ಇವನೇ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ರಾಮ ಹಾಗೂ ಕಾಲ ಇವರಲ್ಲಿ ಏಕಾಂತದ ಮಾತು ನಡೆದಾಗ ದುರ್ವಾಸಮುನಿಯು ರಾಮನನ್ನು ತಕ್ಷಣ ಕಾಣಬೇಕೆಂದು ಕೋರಿ, ಅದನ್ನು ಪೂರೈಸದೇ ಇದ್ದರೆ, ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಡುವ ಬೆದರಿಕೆಯನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಹಾಕಿದನು. ಆಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ತನ್ನ ಮೃತ್ಯುವನ್ನೇ ಎದುರುಗೊಂಡು, ಕುಲದ ಸಂಹಾರವನ್ನು ತಡೆದನು. ಅವನ ತ್ಯಾಗವು ಅಮೂಲ್ಯವಾಗಿದೆ. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಮಿತಭಾಷಿಯೂ, ಶಾಂತಸ್ವಭಾವದವನೂ; ಆದರೆ ಪ್ರಸಂಗಾನುಸಾರ ಒಮ್ಮೆಲೇ ರೊಚ್ಚಿಗೇಳುತ್ತಿದ್ದನು; ತ್ಯಾಗಮೂರ್ತಿಯೂ ಶುದ್ಧಚಾರಿತ್ರ್ಯದವನೂ ಆಗಿದ್ದನು.

೧೧೩. ಲವಣ

ಲವಣನು ಮಧು ಹಾಗೂ ಕುಂಭೀನಸಿ ಇವರ ಪುತ್ರನಾಗಿದ್ದನು. ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದ ಈತ ಪಾಪಚಾರಿಣಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಶಂಕರನ ವರದಿಂದ ಮಧುದೈತ್ಯನು ಒಂದು ತ್ರಿಶೂಲವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದನು. ಅದು ತನ್ನ ವಂಶದಲ್ಲಿಯೇ ಯಾವಾಗಲೂ ಉಳಿಯಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆ ಮಧುದೈತ್ಯನದಾಗಿತ್ತು. ಶಂಕರನು 'ಅದು ಕೇವಲ ಒಬ್ಬ ಮಗನ ಜೀವಿತ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಆತನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುವದು; ಮತ್ತು ಅದು ಕೈಯಲ್ಲಿರುವವರೆಗೆ ಯಾರೂ ಆತನನ್ನು ವಧಿಸಲಾರರು!' ಎಂದು ಃಏಳಿದನು. ತಂದೆಯಿಂದ ಈ ಶೂಲವು ಲವಣನಿಗೆ ದೊರೆಯಿತು. ಈ ಶೂಲವು ಕೈಗೆ ಬಂದನಂತರ ಲವಣನು ಉನ್ಮತ್ತನಾದನು. ರಾಮನು ಶತ್ರುಘ್ನನಿಂದ ಈತನ ವಧೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದನು. ಲವಣನ ಬಳಿ ಶೂಲವಿರದೇ ಇದ್ದಾಗ ಶತ್ರುಘ್ನನು ಈತನನ್ನು ವಧಿಸಿದನು.

೧೧೪. ವರುಣ

ಈತನು ಒಬ್ಬ ಮಂತ್ರದ್ರಷ್ಠಾರನಾಗಿದ್ದನು. ಈತನು ಅದಿತಿಯ ಮಗ, ಇವನು ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿನ, ನಾಗಲೋಕದ ಮತ್ತು ಜಲದ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿದ್ದನು. ವಾರುಣಿ ಅಥವಾ ಗೌರಿ ಈತನ ಹೆಂಡತಿಯಾಗಿದ್ದು ಈತನಿಗೆ 'ಗೋ' ಎಂಬ ಮಗನಿದ್ದನು. ಸುನಾಭ ಎಂಬಾತನು ಈತನ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯನ ಮಗಳಾದ ಜ್ಯೇಷ್ಠಾ ಎಂಬಾಕೆ ಈತನ ದ್ವಿತೀಯ ಭಾರ್ಯೆ. ಈಕೆಯಿಂದ ಬಲ, ಸುರಾ, ಅಧರ್ಮ, ಪುಷ್ಕರ, ಬಂದಿನ ಎಂಬ ಪುತ್ರರಾದರು. ಸೋಮಕನ್ಯೆಯಾದ ಭದ್ರಾ ಇವಳೊಡನೆ ವರುಣನ ವಿವಾಹವಾಗುವದಿತ್ತು; ಆದರೆ ಅವಳ ವಿವಾಹವು

ಇನ್ನೊಬ್ಬನೊಡನೆ ನಡೆಯಿತು. ಆಗ ವರುಣನು ಇವಳನ್ನು ಓಡಿಸಿತಂದನು. ದೇವತೆಗಳು ಈತನಿಗೆ ಜಲಾಧಿಪತಿಯೆಂದು ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿದನು. ರಾವಣನು ಬಂಧನದಿಂದ ಮುಕ್ತಳಾಗಿ ಬಂದ ಸೀತೆ ನಿರ್ದೋಷಿಯಾಗಿದ್ದ ಬಗ್ಗೆ ವರುಣನು ರಾಮನಿಗೆ ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟನು. ರುದ್ರನ ಯಜ್ಞದಿಂದ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡ ಅಂಗೀರಸನನ್ನು ಈತನು ಪುತ್ರನೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು. ಮಾನಸೋತ್ತರ ಪರ್ವತದ ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿದ್ದ ನಿಮ್ಲೋಚನಿ ನಗರವು ಈತನದಾಗಿತ್ತು. ಈತನು ಓರ್ವ ಆದಿತ್ಯ ದೇವತೆ.

ಶಾಪ ಕ್ರಮಸಂಖ್ಯೆ ೫೨ ಮಿತ್ರ < ಊರ್ವಶಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿರಿ.

೧೧೫. ವಸಿಷ್ಠ

ಪ್ರಾಚೀನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ 'ವಸಿಷ್ಠ' ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಎಲ್ಲ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ಒಂದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ವಸಿಷ್ಠ ಹೆಸರಿನ ಅನೇಕರಿರಲು ಸಾಧ್ಯ. ವಸಿಷ್ಠನು ಋಗ್ವೇದದ ಏಳನೆಯ ಮಂಡಲದ ದ್ರಷ್ಟಾರನಿದ್ದು ಇವನು ಸೂಕ್ತವನ್ನು ರಚಿಸಿದನೆಂಬ ಉಲ್ಲೇಖ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದೇಶಿತವಾಗಿದೆ. ಊರ್ವಶಿಯ ಕಾರಣದಿಂದ ಮಿತ್ರ–ವರುಣರ ವೀರ್ಯವು ಕುಂಭ ಅಥವಾ ಕಮಲದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದುದರಿಂದ ಈತನು ಜನ್ಮತಾಳಿದನು. ವಸಿಷ್ಠ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರಲ್ಲಿಯ ವಾದವು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈತನು ಸುದಾಸನ ಪುರೋಹಿತನಾಗಿದ್ದನು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಇವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ವೈಮನಸ್ಯವು ಉಂಟಾಯಿತು. ಸ್ವಾಯಂಭುವ ಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿಯ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಹತ್ತು ಮಾನಸಪುತ್ರರಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠನು ಒಬ್ಬನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಕರ್ದಮಪ್ರಜಾಪತಿಯ ಮಗಳಾದ ಅರುಂಧತಿಯು ಓರ್ವ ಭಾರ್ಯೆಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಇನ್ನೋರ್ವ ಭಾರ್ಯೆಯೆಂದರೆ ದಕ್ಷಕನ್ಯೆಯಾದ ಊರ್ಜಾ. ಈತನ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಪ್ರಾಣವಾಯುವಿನಿಂದ ಆಯಿತು. ವಸಿಷ್ಠನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನನ್ನು ತನ್ನ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಕಾಮಧೇನುವಿನ ಬಲದಿಂದ ಬಹಳ ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಉಪಚರಿಸಿದನು. ಆಗ ವಿಶ್ವಮಿತ್ರನು ಆ ಕಾಮಧೇನುವನ್ನು ಕೊಡು! ಎಂದು ವಸಿಷ್ಠನನ್ನು ಬೇಡಿದನು. ವಸಿಷ್ಠನು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಆ ಕಾಮಧೇನುವನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಎಳೆದೊಯ್ಯಲು ಯತ್ನಿಸಿದನು. ಆಗ ಕಾಮಧೇನುವಿನ ದೇಹದಿಂದ ಶಕ, ಪಲ್ಲವಾದಿ ಮ್ಲೇಚ್ಛರು ಉದ್ಭವಿಸಿದರು. ಅವರು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದರು. ಬ್ರಹ್ಮತೇಜವು ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಕ್ಕಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂಬುದು ಖಚಿತವಾಯಿತು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಆ ಬ್ರಹ್ಮತೇಜವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟನು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ,

ಅವನು ಪಡೆದ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿ ಪದಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನಿಂದ ಮನ್ನಣೆ ದೊರಕಿತು. ವಸಿಷ್ಠ ಸ್ಮೃತಿ, ವಸಿಷ್ಠ ತಮತ್ರ, ವಸಿಷ್ಠ ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಈತನು ರಚಿಸಿರುವನೆಂದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ವಸಿಷ್ಠನು ಇಕ್ಷ್ವಾಕುಕುಲದ ಪುರೋಹಿತನಾಗಿದ್ದನು. ಮಾರೀಚ ಮತ್ತು ಸುಬಾಹುಇವರಿಂದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಉಪಟಳವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ತಡೆಯಲು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನೊಡನೆ ರಾಮನನ್ನು ಕಳುಹಬೇಕೆಂಬ ಸಲಹೆಯನ್ನು ವಸಿಷ್ಠನು ದಶರಥನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ದೇಹಸಹಿತ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಸೇರಬಯಸುವ ತ್ರಿಶಂಕುವಿನ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಹೋಗುವದನ್ನು ಈತನು ನಿರಾಕರಿಸಿದನು. ರಾಮನಿಗೆ ಯೌವರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕದ ಪೂರ್ವ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಸಿಷ್ಠನೆ ಕೊಟ್ಟನು. ದಶರಥನ ಮರಣದ ನಂತರ ಭರತನನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ ಆತನಿಂದ ಅತ್ಯಂಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದನು. ಸೀತೆ ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಹೊರಟಾಗ ಆಕೆ ನಾರಿನ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೈಕೆಯಿಯ ಆಗ್ರಹವಿತ್ತು. ಆಗ ವಸಿಷ್ಠನು 'ಬೇಡಿಕೊಂಡ ವರದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಗೆ ವನವಾಸವಿಲ್ಲ' ಎಂದು ನಿಖರವಾಗಿ ಹೇಳಿದನು. ರಾಮನನ್ನು ಕಾಣಲು ಭರತನೊಡನೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಹೋಗಿದ್ದನು. ನಿಮಿರಾಜ ಮತ್ತು ಸೌದಾಸ ರಾಜರಿಗೆ ವಸಿಷ್ಠನು ಶಾಪಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ನಿಮಿಯ ಪ್ರತಿಶಾಪವು ಈತನಿಗೆ ತುಂಬಾ ತೊಂದರೆ ಮಾಡಿತು. ದುರ್ವಾಸ ಋಷಿಯು ವಸಿಷ್ಠನ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಂವತ್ಸರಕಾಲ ವಾಸವಿದ್ದನು. ದಶರಥನ ಕುಲದ ಎಲ್ಲಾ ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಧಿಗಳನ್ನು ವಸಿಷ್ಠನು ನೆರವೇರಿಸಿದನು. ರಾಮನ ಮಹಾಪ್ರಸ್ಥಾನಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಧಿಗಳನ್ನು ವಸಿಷ್ಠನೇ ಮಾಡಿದನು.

ವಸಿಷ್ಠನಿಗೆ ಮಹೋದಯ ಮುಂತಾದ ನೂರು ಪುತ್ರರಿದ್ದರು. ಯಜ್ಞದ ಆಮಂತ್ರಣವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಶಾಪ ಕೊಟ್ಟನು.

೧೧೬. ವಸಿಷ್ಠಪುತ್ರ ಮಹೋದಯ

ವಸಿಷ್ಠನಿಗೆ ನೂರು ಗಂಡುಮಕ್ಕಳಿದ್ದರು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಮಹಾತಪಸ್ವಿ ಗಳಾಗಿದ್ದರು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಅವರಲ್ಲಿ ಮಹೋದಯನೊಬ್ಬನಾಗಿದ್ದನು.

ಶಾಪ ಕ್ರಮಸಂಖ್ಯೆ ೧೫ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ < ವಸಿಷ್ಠಪುತ್ರ, ಮಹೋದಯ ಪರಿಶೀಲಿಸಿರಿ.

೧೧೭. ವಾಯು

ವಾಯು ಮತ್ತು ಅಂಜನಿಯಿಂದ ಹನುಮಾನನು ಹುಟ್ಟಿದನು. ಕುಶನಾಭನ ನೂರು ಕನ್ಯೆಯರಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತನಾಗಿ ವಾಯುವು ಅವರಿಗೆ ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯರಾಗಲು ವಿನಂತಿಸಿದನು. ಆ ಕನ್ಯೆಯರು ನಿರಾಕರಿಸಿದಾಗ ವಾಯುವು ಅವರ ಅಂಗಭಂಗ ವನ್ನು ಮಾಡಿ ಅವರನ್ನು ಕುಬ್ಜೆಯರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ಇಂದ್ರನ ವಜ್ರದಿಂದ ಹನುಮಾನನ 'ಹನು' ಭಗ್ನವಾದಾಗ ವಾಯುವು ಕೋಪಗೊಂಡು ತನ್ನ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯ ಸಂಚಾರವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದನು. ಆಗ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಮಾತ್ರರಿಗೆ ಉಸಿರಾಟ ಅಸಾಧ್ಯ ವಾಯಿತು. ದೇವತೆಗಳು ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದಾಗ ಆತನು ವಾಯುವನ್ನು ಸಂತೈಸಿದನು. ಗಾಯಗೊಂಡ ಹನುಮಾನನ ಮೈಮೇಲೆ ಕೈಯಾಡಿಸಿ ಅವನನ್ನು ಗುಣಪಡಿಸಿದನು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ, ಹೀಗಾದನಂತರ ವಾಯು ತನ್ನ ಸಂಚಾರವನ್ನು ಮೊದಲಿನಂತೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು.

೧೧೮. ವಾಲಿ

ಋಕ್ಷಪತ್ನಿಯಾದ ವಿರಜಿ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರ ಇವರ ಪುತ್ರನೇ ವಾಲಿ. ಈತನ ಜನ್ಮದ ಕಥೆ ಬಲುವಿಚಿತ್ರ. ಒಮ್ಮೆ ಋಕ್ಷರಜಸ ಎಂಬ ವಾನರನು ಬಾಯಾರಿಕೆಯನ್ನು ತಣಿಸಲು ಒಂದು ಸರೋವರದ ಬಳಿ ಬಂದು, ನೀರಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವನ್ನು ಕಂಡು, ತನ್ನ ಶತ್ರು ಅಲ್ಲಿರುವನೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಆ ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಧುಮುಕಿದನು. ಅವನು ನೀರಿನ ಆಚೆ ಬಂದಾಗ ಮೊದಲಿನ ವಾನರನಾಗಿ ಉಳಿಯದೇ ಓರ್ವ ಸ್ತ್ರೀಯಾಗಿದ್ದನು. ಅದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸೂರ್ಯ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರರು ಈ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಕಂಡು ಕಾಮಪರವಶರಾದರು. ಕಾಮೋದ್ರೇಕದಿಂದ ಇಂದ್ರನ ವೀರ್ಯವು ಆ ಸ್ತ್ರೀಯ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿತು. ತಲೆಗೂದಲಿನ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದ ವೀರ್ಯದಿಂದ ವಾಲಿಯೂ ಮತ್ತು ಗ್ರೀವದ (ಕತ್ತಿನ) ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದ ವೀರ್ಯದಿಂದ ಸುಗ್ರೀವನೂ ಜನ್ಮಹೊಂದಿದರು. ಅಂದಿನ ರಾತ್ರಿ ಕಳೆದನಂತರ ಈ ಸ್ತ್ರೀಯು ಮೊದಲಿನಂತೆ ವಾನರಳಾದಳು. ಆನಂದರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ರಾಮನು ವಾಲಿಯನ್ನು ವಧಿಸಿದ ಕಥೆ ಮತ್ತು ವಾಲಿ ಹಾಗೂ ಸರ್ಪ ಇವರು ಪರಸ್ಪರರಿಗೆ ಶಾಪಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಕಥೆಗಳಿವೆ. ಪಂಚಮೇಢ್ರ ಎಂಬ ರಾಕ್ಷಸನು ವಾಲಿಯನ್ನು ನುಂಗಿದಾಗ ವೀರಭದ್ರನು ಆ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಸೀಳಿ ವಾಲಿಯ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿದನು. ವಾಲಿ ತನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ರಾವಣನನ್ನು ಬೆರಗುಗೊಳಿಸಿದನು; ಅವನೊಡನೆ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದನು. ತಾರ ಎಂಬಾತನು ಈತನ ಅಮಾತ್ಯನಾಗಿದ್ದನು. ತಾರನ

ಕನ್ಯೆಯಾದ 'ತಾರಾ' ಎಂಬಾಕೆಯು ವಾಲಿಯ ಪತ್ನಿಯಾದಳು. ದುಂದುಭಿಯ ಪುತ್ರನಾಗಿದ್ದ ಮಾಯಾವಿ ಮತ್ತು ವಾಲಿ ಇವರಲ್ಲಿ ಓರ್ವ ಸ್ತ್ರೀಯ ಕಾರಣದಿಂದ ವೈರತ್ವವುಂಟಾಯಿತು. ಆಗ ವಾಲಿಯು ಮಾಯಾವಿಯನ್ನು ಕೊಂದನು. ಈ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ವಾಲಿ ಒಂದು ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿದನು. ಆಗ ಗುಹೆಯ ದ್ವಾರರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಸುಗ್ರೀವನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ವಾಲಿಯು ಬಹಳ ದಿನಗಳಾದರೂ ಗುಹೆಯ ಹೊರಗೆ ಮರಳಲಿಲ್ಲ. ಅದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಗುಹೆಯಿಂದ ರಕ್ತದ ಪ್ರವಾಹ ಬರಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಇದನ್ನು ಕಂಡು ವಾಲಿಯ ವಧೆಯು ರಾಕ್ಷಸನಿಂದಾಗಿರ ಬಹುದು ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ ಸುಗ್ರೀವನು ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಕಲ್ಲುಬಂಡೆಯನ್ನು ಗುಹೆಯ ದ್ವಾರಕ್ಕಿಟ್ಟು ಮುಚ್ಚಿಬಿಟ್ಟನು. ನಂತರ ವಾಲಿಯ ಉತ್ತರಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಸುಗ್ರೀವನು ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಗೆ ಬಂದನು. ಮಂತ್ರಿಗಳ ಆಗ್ರಹದ ಮೇರೆಗೆ, ಸ್ವಂತದ ಇಚ್ಛೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಸುಗ್ರೀವನು ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಅನಂತರ ಇತ್ತ ವಾಲಿಯು ಆ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಕೊಂದು ಮರಳಿ ಬಂದನು. ಸುಗ್ರೀವನು ರಾಜನಾದದ್ದು ವಾಲಿಗೆ ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಹಿಡಿಸದೆ ಅವನು ಕೋಪಗೊಂಡನು. ಸುಗ್ರೀವನು ನಿಜಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿಹೇಳಲು ಎಷ್ಟೇ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೂ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಲಿಲ್ಲ. ವಾಲಿಯು ಸುಗ್ರೀವನ ಪತ್ನಿಯಾದ ರುಮೆಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ರಾಜ್ಯದಾಚೆ ತಳ್ಳಿಬಿಟ್ಟನು. ಆಗ ವಾಲಿ ಭಯದಿಂದ ಸುಗ್ರೀವನು ಋಷ್ಯಮೂಕ ಪರ್ವತದ ಮೇಲೆ ಹೋಗಿ ಇದ್ದುಬಿಟ್ಟನು. ರಾಮ-ಸುಗ್ರೀವರಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರತ್ವವು ಉಂಟಾದನಂತರ ವಾಲಿಯನ್ನು ವಧಿಸಲು ರಾಮನು ಸಿದ್ಧನಾದನು. ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ರಾಮನ ಬೆಂಬಲವಿದ್ದುದರಿಂದ ಆತನೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಬಾರದೆಂದು ತಾರಾ ಗಂಡನಾದ ವಾಲಿಗೆ ಕಳಕಳಿಯಿಂದ ಹೇಳಿದಳು. ವಾಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಕಿವಿಗೊಡಲಿಲ್ಲ. ರಾಮನು ವಾಲಿಯ ವಕ್ಷಃಸ್ಥಲಕ್ಕೆ ಶರಾಘಾತಮಾಡಿ ಆತನನ್ನು ಭೂಮಿಗೆ ಉರುಳಿಸಿದನು. ತನ್ನನ್ನು ಅಧರ್ಮದಿಂದ ರಾಮನು ವಧಿಸಿದನೆಂದು ವಾಲಿಯು ರಾಮನನ್ನು ನಿಂದಿಸಿದನು. ಆಗ ರಾಮನು ತನ್ನ ವರ್ತನೆಯು ಧರ್ಮಾನುಸಾರವೇ ಇತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿಹೇಳಿದನು. ಸುಗ್ರೀವನು ಅಂಗದನನ್ನು ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ಮಗನಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡು ವಾಲಿಯ ಅಂತಿಮ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸಿದನು.

೧೧೯. ವಾಲ್ಮೀಕಿ

ಈತನು ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯ ಆದಿಕವಿ. ಈತನ ಚರಿತ್ರೆ ನಿಜಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಉಪಲಬ್ಧವಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಾರ್ಗವವಾಲ್ಮೀಕಿ, ದಸ್ಯುವಾಲ್ಮೀಕಿ ಮತ್ತು

ಕವಿವಾಲ್ಮೀಕಿ ಈ ರೀತಿ ಮೂರು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯರ ಉಲ್ಲೇಖ ಬರುತ್ತದೆ. ಇವರ ಕಥೆಗಳೂ ಭಿನ್ನಭಿನ್ನ.

ಈತನು ಒಬ್ಬ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿ. ಸುಮತಿ ಎಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಮಗನಾಗಿದ್ದನು. ಇವನು ಚಿಕ್ಕವನಾಗಿದ್ದಾಗಲೇ ಈತನ ತಾಯಿತಂದೆ ಈತನನ್ನು ಒಬ್ಬ ಬೇಡನ ಬಳಿ ಬಿಟ್ಟು ತಾವು ತಪಸ್ಸಿಗೆಂದು ಹೊರಟುಹೋದರು. ಮುಂದೆ ಈ ಮಗುವು ತನ್ನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣತ್ವವನ್ನು ಮರೆತುಬಿಟ್ಟಿತು. ದೊಡ್ಡವನಾದನಂತರ ಇವನು ಕಳ್ಳತನ ಮಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಜನರು ಇವನನ್ನು ಬೆಸ್ತರವನೆಂದು ತಿಳಿದರು. ಒಮ್ಮೆ ಕೆಲವು ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಗಳು ಇವನ ವಾಸಸ್ಥಾನದ ಬಳಿಯಿಂದ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಇವನು ಅವರ ಲೂಟಿಯನ್ನಾರಂಭಿಸಿದನು. ಆಗ ಆ ಋಷಿಗಳು ಇವನಿಗೆ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಅಂದಿನಿಂದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಗೆ ಜ್ಞಾನೋದಯವಾಯಿತು. ಆ ಋಷಿಗಳು ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಜಪಿಸಹತ್ತಿದನು. ಬಹುಕಾಲದವರೆಗೆ ಒಂದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ತಪಸ್ಸನ್ನು ಕೈಗೊಂಡ ಈತನ ಸುತ್ತಲೂ ಹುತ್ತವು ಬೆಳೆಯಿತು. ನಂತರ ಆ ಋಷಿಗಳು ಇವನ ದೇಹದ ಮೇಲೆ ಬೆಳೆದ ಹುತ್ತನ್ನು ತೆಗೆದರು. 'ವಾಲ್ಮೀಕಿ' ಎಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟರು ಎಂಬ ಕಥೆ ಸ್ಕಂದಪುರಾಣದಲ್ಲಿದೆ.

ಇನ್ನೊಂದು ಕಥೆ ಕೂಡ ಇದೇ ಸ್ಕಂದಪುರಾಣದಲ್ಲಿದೆ. ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಣು ಎಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿದ್ದನು. ಆತನು ಬಹುಸಮಯದವರೆಗೆ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಿದನು. ತಪಸ್ಸು ಮುಗಿದನಂತರ ಅವನಿಗೆ ಆತನ ಹೆಂಡತಿಯ ಸ್ಮರಣೆಯಾಗಿ ವೀರ್ಯಸ್ಖಲನ ವಾಯಿತು. ಅದನ್ನು ಓರ್ವ ವನಚರಿಯು ನುಂಗಿದಳು. ಆಗ ಆಕೆಗೆ ಒಬ್ಬ ಮಗನು ಹುಟ್ಟಿದನು. ಆ ಮಗನಿಗೆ ಮಹರ್ಷಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಸಾದ ದೊರೆಯಿತು. ಆತನಿಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣತ್ವ ದೊರೆಯಿತು. ಆತನು ಮುಂದೆ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಎಂದು ಖ್ಯಾತಿಗೊಂಡನು. ತಮಸಾ ನದಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಅಧ್ಯಾಪನವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು. ಅವನ ಶಿಷ್ಯಪರಿವಾರವು ದೊಡ್ಡದಾಗಿತ್ತು. ಅವರಲ್ಲಿ ಭರದ್ವಾಜನು ಪ್ರಮುಖ ಶಿಷ್ಯನಾಗಿದ್ದನು. ರಾಮನು ಸೀತೆಯ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದನಂತರ, ವಾಲ್ಮೀಕಿಯೇ ಸೀತೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ರಕ್ಷಿಸಿದನು. ಸೀತೆ ಆಗ ತುಂಬಿದ ಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಯಥಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯು ಲವ-ಕುಶ ಎಂಬ ಅವಳಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹೆತ್ತಳು. ಆ ಮಕ್ಕಳ ಆರೈಕೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಅವರನ್ನು ಬೆಳೆಸಿ, ಅವರ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಪೂರೈಸಿದವನು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯೇ. ಈ ಬಾಲಕರಿಂದ ವಾಲ್ಮೀಕಿರಚಿತ ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ಇಂಪಾಗಿ ಹಾಡಿಸಿದನು. ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಒಬ್ಬ ಋಷಿಯೊಡನೆ ಪಾಖಂಡವಾದ ಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಯ

ದೋಷವು ಅವನಿಗೆ ತಗುಲಿತು. ಅನಂತರ ಮಹಾದೇವನ ಉಪಾಸನೆಯಿಂದ ಅದರ ಪರಿಹಾರವಾಯಿತು.

ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಋಷಿಯು ಶೂದ್ರನಾಗಿದ್ದು ಋಷಿಗಳ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣತ್ವ ದೊರಕಿತು. ಆತನ ಮೊದಲನೆಯ ಹೆಸರು 'ವಾಲ್ಯಾಬೆಸ್ತ'ನೆಂದು ಇತ್ತು. ಈ ರೀತಿಯ ಪ್ರಚಲಿತ ದಂತಕಥೆಗೆ ಆಧಾರವಿಲ್ಲ. ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲಿಯ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಲ್ಲಿ ಈತನು ವಿದ್ವಾನ್ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿದ್ದನೆಂದು ನಮೂದಿಸಲಾಗಿದೆ. 'ಪ್ರಾಚೇತಸೋಽಹಂ ದಶಮಃ ಪುತ್ರೋ ರಾಘನಂದನ' (ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೯೬–೧೭) ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯೂ ತಾನಾಗಿ ಸ್ವಂತದ ಜನ್ಮದ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ವರದಿಂದ ಇವನಿಗೆ, ರಾಮನು ಹುಟ್ಟುವ ಮೊದಲೇ, ಆತನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಬರೆಯುವದು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ ನಿರಾಧಾರವಾಗಿದೆ. ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ರಾಮನ ಸಮಕಾಲೀನ ಇಲ್ಲವೇ ಅನಂತರದ ಕಾಲವನಿರಬಹುದು.

'ಹೇ ಮಹರ್ಷಿಯೇ, ವರ್ತಮಾನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬಹುಗುಣ ಸಂಪನ್ನನಾದವನು ಯಾರು? ಶೂರವೀರನು, ಧರ್ಮರಹಸ್ಯವನ್ನು ಅರಿತವನು, ಕೃತಜ್ಞನು, ಸತ್ಯವಚನಿಯೂ, ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ವ್ರತವನ್ನು ಆಪತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಬಿಡದೇ ಧರ್ಮಕ್ಕಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಸುವವನು, ಸದಾಚಾರಸಂಪನ್ನನು, ಪ್ರಾಣಿಮಾತ್ರರ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ತತ್ಪರನಾಗಿರುವವನು, ತತ್ವವೇತ್ತನು, ಸಮರ್ಥನು, ದರ್ಶನಾನಂದವನ್ನು ಬೀರುವವನು, ಮನೋನಿಗ್ರಹಿ, ಕ್ರೋಧಾದಿಗಳನ್ನು ಸಂಯಮಿಸುವವನು, ತೇಜಃಪುಂಜನು, ಪರರ ಉತ್ಕರ್ಷದ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ಸರಭಾವವನ್ನು ತಾಳದವನು, ಯುದ್ಧಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕ್ರೋಧಗೊಂಡಾಗ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಭಯಂಕರ ನೆನಿಸುವ ಯಾವ ಪುರುಷನು ಈ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ?' ಎಂದು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ನಾರದಋಷಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ಅವನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮನ ಕಥೆಯನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದನು. 'ನಾರದನಿಂದ ಕೇಳಿಕೊಂಡಂತೆ ನೀನು ಆ ಬುದ್ಧಿಪ್ರೇರಕ ರಾಮನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಬರೆ!' ಎಂದು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ವಾಲ್ಮೀಕಿಗೆ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿದನೆಂಬ ಸ್ಪಷ್ಟ ಉಲ್ಲೇಖ ವಾಲ್ಮೀಕಿರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿದೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ. ಪೂರ್ವ ಮೊದಲನೆಯ ಶತಕದಲ್ಲಿಯೂ, ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ದಶರಥ ರಾಮನ ಘಟನೆಗಳಿಗೆ ಸಮಕಾಲೀನನಿದ್ದನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಉತ್ತರ ಕಾಂಡವನ್ನು ರಚಿಸುವಾಗ ಅಯೋಧ್ಯೆಯ ರಾಜವಂಶದವರೊಡನೆ ಘನಿಷ್ಠ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಈತನು ದಶರಥರಾಜನ

ಮಿತ್ರನಾಗಿದ್ದನು. ರಾಮನ ಅಶ್ವಮೇಧ ಯಜ್ಞಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ವಲ್ಮೀಕಿಯು ಸೀತೆಯ ಶುದ್ಧಚಾರಿತ್ರ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಘೋಷಿಸಿದನು. ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯನ್ನು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅವತಾರವೆಂದೂ, ಇಪ್ಪತ್ತಾರನೆಯ ವೇದವ್ಯಾಸನೆಂದೂ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ.

೧೩೦. ವಿದ್ಯುತ್ಕೇಶ

ಈತನು ಹೇತಿ ಎಂಬ ರಾಕ್ಷಸನ ಹಾಗೂ ಕಾಲನ ಮಗಳಾದ ಭಯಾ ಎಂಬವಳ ಪುತ್ರನಾಗಿದ್ದನು. ಸಾಲಕಟಂಕಟಾ ಎಂಬಾಕೆ ವಿದ್ಯುತ್ಕೇಶನ ಪತ್ನಿ. ಇವರಿಗೆ ಸುಕೇಶನೆಂಬ ಮಗನಿದ್ದನು. ವಿದ್ಯುತ್ಕೇಶನಿಂದ ಸಾಲಕಟಂಕಟೆಯು ಗರ್ಭವತಿ ಆದಾಗ ಆಕೆಯು ಆ ಗರ್ಭವನ್ನು ಮಂದರ ಪರ್ವತದ ಮೇಲೆ ಚೆಲ್ಲಿದಳು. ಶಂಕರನು ಅದನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿ ಪೋಷಿಸಿದನು.

೧೨೧. ವಿರಾಧ

ವಿರಾಧನು ಜಯ ಮತ್ತು ಶತಹ್ರದಾ ಎಂಬ ದಂಪತಿಗಳ ಪುತ್ರ. ಈತನು ಕ್ರೌಂಚಾವಟ ವನದಲ್ಲಿಯ ರಾಕ್ಷಸನಿದ್ದನು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಕೊಟ್ಟ ವರದಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಅವಧ್ಯತ್ವ, ಅಚ್ಛೇದ್ಯತ್ವ ಮತ್ತು ಅಭೇದ್ಯತ್ವ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದ್ದವು. ರಾಮ–ಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಈತನ ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು ಬಿಗಿದು ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಗುಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೂತುಬಿಟ್ಟರು. ಪೂರ್ವಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ತನಗೆ ದೊರೆತ ಶಾಪದ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ವಿರಾಧನು ತನ್ನ ಪೂರ್ವವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ಪೂರ್ವ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ತುಂಬರು ಆಗಿದ್ದನು.

೧೨೨. ವಿರೋಚನ

ಈತನು ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಮಗನಿದ್ದು ಈತನಿಗೆ ಬಲಿಯೆಂಬ ಮಗನಿದ್ದನು. ಕೆಶಿನಿ ಎಂಬ ರಾಜಕನ್ಯೆಯ ವಿರೋಚನ ಮತ್ತು ಸುಧನ್ವಾ ಎಂಬ ಅಂಗೀರಸನ ಪುತ್ರರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನೆನಿಸಿದವನನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದಳು. ಶ್ರೇಷ್ಠತ್ವವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಲು ಅವರು ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಹಾಗೂ ಕಶ್ಯಪನ ಬಳಿಗೆ ಹೋದರು. ಸುಧನ್ವನು ಶ್ರೇಷ್ಠನೆಂದು ಕಶ್ಯಪನು ಸಾರಿದಾಗ ಕಶ್ಯಪನು ವಿರೋಚನನ ಪ್ರಾಣದ ಸ್ವಾಮಿಯಾದನು. ಆದರೆ ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ನಿಃಸ್ಪೃಹತೆಯಿಂದ ಆತನು ತನ್ನ ಸ್ವಾಮಿತ್ವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟನು. ವಿರೋಚನನು ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯಲೋಸುಗ ಸತ್ಯಲೋಕಕ್ಕೆ

ಹೋಗಿದ್ದನು. ಇಂದ್ರನು ಸಹ ಅದೇ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದನು. ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾಯಿತು; ವಿರೋಚನನಿಗೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ವಿರೋಚನನು ತನ್ನದೇ ಒಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಮಂಡಿಸಿ ಅದನ್ನೇ ತನ್ನ ಅನುಯಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರಗೊಳಿಸಿದನು.

ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಆರಾಧಿಸಿ ವಿರೋಚನನು ಒಂದು ಮುಕುಟವನ್ನು ಪಡೆದು ಕೊಂಡನು. 'ಈ ಮುಕುಟವು ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಕೈಸೇರಬಾರದು! ಹಾಗೆ ಆದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ನಾಶವಾಗುವದು!' ಎಂದು ಸೂರ್ಯನು ಈ ಮುಕುಟವನ್ನು ಕೊಡುವಾಗ ಹೇಳಿದ್ದನು. ವಿರೋಚನನು ಜನರನ್ನು ಪೀಡಿಸಹತ್ತಿದಾಗ ವಿಷ್ಣು ಸ್ತ್ರೀರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಈತನನ್ನು ಮೋಹಗೊಳಿಸಿದನು. ಈತನ ಮುಕುಟವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ವಿರೋಚನನನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿದನೆಂದು ಗಣೇಶಪುರಾಣದಲ್ಲಿದೆ. ವಿರೋಚನನು ಇಂದ್ರನನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಲೆಂದು ಅಣಿಯಾದಾಗ ತಾರಕಾಮಯ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನಿಂದ ಈತನ ನಾಶವಾಯಿತು. ಕುಂಭ, ನಿಕುಂಭರು ಈತನ ತಮ್ಮಂದಿರಾಗಿದ್ದರು.

೧೨೩. ವಿಶ್ರವ (ವಿಶ್ರವಸ್)

ವಿಶ್ರವನು ಬ್ರಹ್ಮನ ಮಾನಸಪುತ್ರನಾದ, ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪ್ರಜಾಪತಿಯಾದ ಪುಲಸ್ತ್ಯನ ಮಾನಸಪುತ್ರನಾಗಿದ್ದನು (ಸುಂದರಕಾಂಡ, ೨೩/೬–೭). ತೃಣಬಿಂದು ರಾಜನ ಮಗಳಿಗೆ ಪುಲಸ್ತ್ಯನಿಂದ ಜನಿಸಿದ ಪುತ್ರನಾಗಿದ್ದನು. ಪುಲಸ್ತ್ಯನು ವೇದಾಧ್ಯಯನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ವಿಶ್ರವನ ತಾಯಿಯು ವೇದವನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದಳು. ಆಗ ವಿಶ್ರವ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿದ್ದನು. ಈತನು ಹುಟ್ಟಿದ ನಂತರ 'ವಿಶ್ರವ' ಎಂದು ನಾಮಕರಣವಾಯಿತು (ಉತ್ತರಕಾಂಡ, ೨/೩೧–೩೨). ಈತನು ಶ್ರುತಿವಂತನೂ, ಸಮದರ್ಶಿಯೂ, ವ್ರತಸ್ಥನೂ ಆದ ಮುನಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಭರದ್ವಾಜನ ಕನ್ಯೆಯಾದ ದೇವವರ್ಣಿನಿ ಇವನ ಪತ್ನಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಅವಳಿಂದ ಸರ್ವಗುಣಸಂಪನ್ನನಾದ, ಧರ್ಮಜ್ಞನಾದ ವೈಶ್ರವಣ ಎಂಬ ಪುತ್ರನನ್ನು ಈತನು ಪಡೆದನು. ಸುಮಾಲಿ ರಾಕ್ಷಸನ ಕನ್ಯೆಯಾದ ಕೈಕಸಿಯು ಇವನನ್ನು ಮನಸಾರೆ ಮದುವೆಯಾದಳು. ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರವನು ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹವನ ನಡೆಸಿದ ಕ್ರೂರಗಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಇವಳು ವಿಶ್ರವನಿಗೆ ಸಂಭೋಗದ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಮಾಡಿದಳು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಇವಳಿಗೆ ರಾವಣ, ಕುಂಭಕರ್ಣ, ಶೂರ್ಪನಖಿ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರೂರ ಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟಿದರು. ಕೈಕಸಿಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಂತೆ ಕೊನೆಯ ಪುತ್ರನಾದ ವಿಭೀಷಣನು

ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದನು. ಲಂಕಾಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಕೊಡಲು ರಾವಣನು ಕುಬೇರನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಆಗ ವಿಶ್ರವನು 'ಲಂಕೆಯನ್ನು ರಾವಣನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಕೈಲಾಸಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ವಾಸಿಸು!' ಎಂದು ಕುಬೇರನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು.

೧೨೫. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ

ಕುಶಿಕನು ತನಗೆ ಇಂದ್ರನಂತಹ ಪುತ್ರನು ಹುಟ್ಟಬೇಕೆಂದು ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಇನ್ನೊಬ್ಬನು ತನ್ನಂತೆ ಇರಲೇಬಾರದೆಂದು ಬಗೆದು ಇಂದ್ರನು ತಾನೇ ಕುಶಿತನ ಮಗನಾಗುವದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ಕುಶಿಕನಿಗೆ 'ಗಾಧಿನ್ (ಗಾಧಿ) ಎಂಬ ಪುತ್ರನಾದನು. ಆ ಗಾಧಿನ್‌ನ ಮಗನೇ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಮುಂಗೋಪಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಹಿಡಿದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಎಡಬಿಡದೇ ಪೂರೈಸುವವನಾಗಿದ್ದನು. ಪ್ರತಿಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ತಪೋಬಲವು ಈತನಲ್ಲಿತ್ತು. ವಸಿಷ್ಠನೊಡನೆ ಈತನ ವ್ಯಾಜ್ಯವಿತ್ತು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಒಂದು ಸಲ ವಸಿಷ್ಠನ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ವಸಿಷ್ಠನು ಕಾಮಧೇನುವಿನ ಸಹಾಯದಿಂದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನನ್ನು ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಉಪಚರಿಸಿದನು. ವಸಿಷ್ಠನ ಬಳಿ ಕಾಮಧೇನುವನ್ನು ಈತನು ಬೇಡಿದನು; ವಸಿಷ್ಠನು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಕಾಮಧೇನುವನ್ನು ಎಳೆದೊಯ್ಯುವಾಗ ಆ ಹಸುವಿನಿಂದ ಶಕ್ತ, ಬರ್ಬರಾದಿಗಳ ಸೈನ್ಯವು ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಆ ಸೈನ್ಯವು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿತು. ಆಗ ಕ್ಷಾತ್ರ ತೇಜಕ್ಕಿಂತ ಬ್ರಹ್ಮತೇಜವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ಅರಿತು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಅದನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲು ಉಗ್ರತಪವನ್ನಾಚರಿಸಿದನು. ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಪದವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಅದಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನಿಂದಲೂ ಮಾನ್ಯತೆಯನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಂಡನು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ವಸಿಷ್ಠರ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಶಾಪಕೊಟ್ಟಂತೆ ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಡಲು ಹಿಂಜರಿಯಲಿಲ್ಲ. ಸದೇಹಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಸೇರುವ ಇಚ್ಛೆ ತ್ರಿಶಂಕುವಿನದಾಗಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಹೊಂದಲು ಇವನು ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ತ್ರಿಶಂಕುವನ್ನು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿದನು; ಆದರೆ ತ್ರಿಶಂಕುವನ್ನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಕೆಳಗೆ ತಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಪ್ರಯತ್ನ ಸಫಲವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅಂಬರೀಷನು ಶುನಃಶೇಪನನ್ನು ಯಜ್ಞಪಶುವೆಂದುಕೊಂಡನು. ಆತನನ್ನು ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಸೋದರ ಮಾವನಾದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನನ್ನು ಶುನಃಶೇಪನು 'ಬಿಡಿಸು!' ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡನು. ಆಗ ಸ್ವಂತದ ಒಬ್ಬ ಮಗನನ್ನು ಬಲಿಕೊಟ್ಟು ಶುನಃಶೇಪನನ್ನು ಬದುಕಿಸುವ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಪ್ರಯತ್ನ ವಿಫಲಗೊಂಡಿತು. ಏಕೆಂದರೆ ಆತನ ಮಗನು ಬಲಿಹೋಗಲು

ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಆತನು ಶುನಃಶೇಪನಿಗೆ ಎರಡು ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡು ಅತನ ಪ್ರಾಣವನ್ನುಳಿಸಿದನು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ತಪೋಭಂಗವನ್ನು ಮಾಡಲು ಇಂದ್ರನು ರಂಭೆಯನ್ನು ಕಳುಹಿದ್ದಾಗ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ರಂಭೆಗೆ ಶಾಪ ಕೊಟ್ಟನು.

ಮಾರೀಚ ಹಾಗು ಸುಬಾಹು ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ರಾಕ್ಷಸರು ಇವನ ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಘ್ನಗಳನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ತಪದ ಲೋಪವಾಗಬಾರದೆಂದು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಅವರಿಗೆ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಅವರನ್ನು ದಂಡಿಸಲೆಂದು ದಶರಥನ ಬಳಿ ಹೋಗಿ ರಾಮನನ್ನು ಕರೆತಂದನು. ದಶರಥ ಮೊದಲು ಸಮ್ಮತಿಸಿದ್ದರೂ ರಾಮನನ್ನು ಕಳುಹಲು ಹಿಂದುಮುಂದು ನೋಡಹತ್ತಿದನು. ಆಗ ವಸಿಷ್ಠನು ದಶರಥನಿಗೆ ಸಲಹೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಕಾರಣ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನೊಡನೆ ರಾಮನು ಹೋಗಲು ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ರಾಮನಿಗೆ ಅನೇಕ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದನು. ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಮತ್ತು ತಾಟಕಿಯನ್ನು ವಧಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಆತನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ರಾಮನಿಗೆ ಬಲಾ ಮತ್ತು ಅತಿಬಲಾ ಎಂಬ ವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅನೇಕ ಪ್ರಭಾವಪೂರ್ಣ ಅಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ಜನಕ ರಾಜನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಯಜ್ಞಕ್ಕಾಗಿ ಮಿಥಿಲೆಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದನು. ಜನಕನ ಪುರೋಹಿತನಾದ ಶತಾನಂದನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಂತಹ ಪಾಲಕನು ದೊರೆತದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ರಾಮನನ್ನು ಅಭಿನಂದಿಸಿದನು. ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ವಿವಾಹಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುವದರಲ್ಲಿ ಈತನ ಪಾತ್ರ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿದೆ.

ವಿಶ್ವಮಿತ್ರನ ಸಿದ್ಧಾಶ್ರಮವು ತಾಟಕಾವನದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿತ್ತು. ಈತನಿಗೆ ನೂರು ಜನ ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಮಧುಚ್ಛಂದನು ಮದ್ಯದವನಾಗಿದ್ದನು. ಋಗ್ವೇದದ ಮೂರನೆಯ ಮಂಡಲವನ್ನು ಈತನು ಮತ್ತು ಈತನ ವಂಶಜರು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದಕ್ಕೆ 'ಕುಶಿಕ'ವೆಂದೆನ್ನುತ್ತಾರೆ.

೧೨೬. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಪುತ್ರರು

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಪುತ್ರರ ಸಂಖ್ಯೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಇದ್ದ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅವನಿಗೆ ಒಂದುನೂರ ಒಂದು ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಮಧುಚ್ಛಂದನು ಮಧ್ಯದವನು. ಇವನು ಶುಃಶೇಪನನ್ನು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಯಜ್ಞದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿದನು. ಆತನಿಗೆ ದೇವತಾರನೆಂಬ ಹೊಸ ಹೆಸರನ್ನಿಟ್ಟನು. ಶುನಃಶೇಪನನ್ನು ತಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಅಣ್ಣನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು, ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಆಗ ಐವತ್ತು ಜನ ಮಕ್ಕಳು ಆ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ.

ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರಿಗೆ 'ನೀವು ಮ್ಲೇಂಚರಾಗಿರಿ!' ಎಂದು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಶಾಪ ಕೊಟ್ಟನು. ಮಿಕ್ಕ ಐವತ್ತು ಪುತ್ರರು ಶುನಃಶೇಪನಿಗೆ ಯೋಗ್ಯ ಸನ್ಮಾನವನ್ನು ಕೊಡಲು ಒಪ್ಪಿದರು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಅವರಿಗೆ ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಹಿರಿಯ ಮಕ್ಕಳ ಗೋತ್ರವು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರವೆಂದಿದ್ದು ಮಿಕ್ಕ ಐವತ್ತು ಚಿಕ್ಕವರ ಗೋತ್ರವು 'ಕೌಶಿಕ'ವೆಂದಿದೆ ಎಂದು ಭಾಗವತಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ತನ್ನ ಇಚ್ಛೆಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ವರ್ತಿಸಿದ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಅಶ್ವ, ಪುಂಡ್ರ, ಶಬರ, ಪುಲಿಂದ, ಮೂತಿಬರನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿದನೆಂದು ಐತರೇಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿದೆ. ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ದೃಢನೇತ್ರ, ಮಧುಷ್ಟಂದ, ಮಹಾರಥ ಹಾಗೂ ಹವಿಸ್ಪಂದ ಇಷ್ಟೇ ಹೆಸರುಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ (ಬಾಲಕಾಂಡ/೫೭೦೪).

೧೨೭. ವಿಷ್ಣು

'ವಿಷ್ಣು' ಎಂಬುದು ಅನಾದಿ ಅನಂತನಾದ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ಸರ್ವರ ನಿರ್ಮಾಪಕನೂ ಸರ್ವಾಧಾರನೂ ಅಹುದು. ದುಷ್ಟರನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ ಸಜ್ಜನರನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವದೇ ಈತನ ಪ್ರಮುಖಕಾರ್ಯ. ಶಂಖ, ಚಕ್ರ, ಗದೆ, ಪದ್ಮ ಇವು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಆಯುಧ-ಭೂಷಣಗಳಿದ್ದು, ಪೀತಾಂಬರ, ವನಮಾಲೆ, ಕಿರೀಟಕುಂಡಲಗಳು, ಶ್ರೀವತ್ಸ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಆಭೂಷಣ, ಲಾಂಛನಗಳಾಗಿವೆ. ಇವನು ಇಂದ್ರನ ಸಂಬಂಧಿಕನಾಗಿದ್ದಾನೆ. 'ಪರಿತ್ರಾಣಾಯ ಸಾಧೂನಾಂ ವಿನಾಶಾಯ ಚ ದುಷ್ಕೃತಾಮ್' ಎಂಬ ಆತನ ನುಡಿಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲು ಈತನು ಆಗಾಗ ಅವತಾರಗಳನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಾನೆ. ವಿಷ್ಣುವಿನ ದಶಾವತಾರಗಳು ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ರಾಮಾವತಾರವು ಏಳನೆಯ ಅವತಾರ.

ರಾವಣನ ಮಿತಿಮೀರಿದ ಘೋರವರ್ತನೆಯಿಂದ ತೊಂದರೆಗೊಳಗಾದ ಮತ್ತು ಭಯಗೊಂಡ ಜನರ ಸಂಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ವಿಷ್ಣುವು ಮಾನವಾವತಾರವನ್ನು ತಳೆದನು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ವರದಂತೆ ಮಾನವನೊಬ್ಬನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇತರರಿಂದ ರಾವಣನು ಸಾಯುವಂತಿರಿಲ್ಲ. ದಶರಥನು ಪಿತನಾಗಲು ಅರ್ಹನಿದ್ದಾನೆಂದು ತಿಳಿದು ರಾಮನೆಂದು ಅವನ ಪುತ್ರನಾಗಿ ವಿಷ್ಣುವು ಜನ್ಮ ತಾಳಿದನು. ಅಗಸ್ತ್ಯನು ರಾಮನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಧನುಸ್ಸು ವಿಷ್ಣುವಿನದಾಗಿತ್ತು. ರಾವಣನು ಇಂದ್ರನ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದಾಗ ವಿಷ್ಣುವು 'ನಾನು ಯೋಗ್ಯಸಮಯದಲ್ಲಿ ರಾವಣನನ್ನು ವಧಿಸುವೆ' ಎಂಬ ಆಶ್ವಾಸನೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ದೇವ-ದೈತ್ಯರಲ್ಲಿಯ ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಭೃಗುವಿನ ಪತ್ನಿಯು ದೈತ್ಯರಿಗೆ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಕಾರಣ ವಿಷ್ಣುವು ಅವಳ

ಶಿರಚ್ಛೇದವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಆಗ ಈತನಿಗೆ ಭೃಗುವಿನಿಂದ ಶಾಪ ದೊರೆಯಿತು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಈತನಿಗೆ ದೊರೆತ ಶಾಪವು ಲೋಕಕಲ್ಯಾಣದ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ವರ ವೆಂದೆನಿಸಿತು. ವೃತ್ರಾಸುರ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ವಧಿಸಲು ವಿಷ್ಣುವು ತನ್ನ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ಇಂದ್ರನಿಗೂ ತನ್ನ ಒಂದು ಅಂಶವನ್ನು ವಜ್ರಾಯುಧಕ್ಕೂ, ಇನ್ನೊಂದು ಅಂಶವನ್ನು ಭೂಮಿಗೂ ಕೊಟ್ಟು ಇಂದ್ರನಿಂದ ಆತನ ವಧೆಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ಈ ವಧೆಯಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಯು ಇಂದ್ರನ ಬೆನ್ನಟ್ಟಿತು. ಈ ಪಾಪದಿಂದ ಮುಕ್ತಿಪಡೆಯಲು ವಿಷ್ಣುಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಲು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. ರಾಮನು ದೇಹ ಸಹಿತ ವಿಷ್ಣುವಿನ ತೇಜದಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯನಾದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪತ್ನಿ.

೧೨೮. ವೇದವತಿ

ಕುಶಧ್ವಜನಾದ ಜನಕ ಮತ್ತು ಮಾಲವತಿ ಈ ದಂಪತಿಗಳ ಮಗಳಾಗಿ ವೇದವತಿ ಹುಟ್ಟಿದಳು. ಇವಳು ಹುಟ್ಟಿದ ಕ್ಷಣವೇ ವೇದಧ್ವನಿಯನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಿದಳು. ಆ ಕಾರಣ ಇವಳಿಗೆ ವೇದವತಿ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. ಕುಶಧ್ವಜನು ಇವಳ ವಿವಾಹವನ್ನು ವಿಷ್ಣುವಿನೊಡನೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಬೇರೆ ವರಗಳಿಂದ ಬೇಡಿಕೆ ಬಂದರೂ ಅವನ್ನೆಲ್ಲ ನಿರಾಕರಿಸಹತ್ತಿದನು. ಶಂಭು ಎಂಬ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ನಿರಾಕರಿಸಿದಾಗ ಅವನು ಕೋಪಗೊಂಡು ಕುಶಧ್ವಜನನ್ನು ಕೊಂದುಹಾಕಿದನು. ಕುಶಧ್ವಜನ ಹೆಂಡತಿ ಸತಿಹೋದಳು. ಆಗ ಪುಷ್ಕರತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ವೇದವತಿ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಹತ್ತಿದಳು. 'ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವು ನಿನ್ನ ಪತಿಯಾಗುವನು' ಎಂದು ಆಕಾಶವಾಣಿಯಾಯಿತು. ಅದೇ ಸಮಯಕ್ಕೆ ರಾವಣನು ವೇದವತಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಲು ವಿನಂತಿಸಿದನು. ಅವಳು ಈ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದಳು. ಆಗ ರಾವಣನು ವೇದವತಿಯ ಕೇಶಪಾಶವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಎಳೆದನು. ಅದನ್ನು ಕಿತ್ತುಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡ ವೇದವತಿಯು ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಮಾಡಿದಳು. ತನ್ನ ತಪೋಬಲವು ಕಡಿಮೆಯಾಗ ಬಾರದೆಂದು ಅವಳು ರಾವಣನಿಗೆ ಶಾಪವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಅವಳು ರಾವಣನನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಆಡಿದ ನುಡಿಗಳು ಶಾಪಸಮನಾಗಿವೆ.

೧೨೯. ಶತಾನಂದ

ಇವನು ಗೌತಮನ ಮತ್ತು ಅಹಲ್ಯೆ ಇವರ ಜ್ಯೇಷ್ಠಪುತ್ರನು. 'ನನ್ನ ತಂದೆತಾಯಿಗಳ ಕಥೆಯನ್ನು ನೀವು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಗೆ ಹೇಳಿದೆಯಾ? ನನ್ನ

ತಾಯಿ ಮತ್ತು ತಂದೆ ಇವರು ಪುನಃ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಕೂಡಿಕೊಂಡರೋ ಹೇಗೆ?' ಎಂದು ಅನೇಕ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಶತಾನಂದನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದನು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ತಪದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಶತಾನಂದನು ರಾಮನಿಗೆ ವಿವರಿಸಿ ಬಣ್ಣಿಸಿದನು. ಈತನು ಜನಕರಾಜನ ಪುರೋಹಿತನಾಗಿದ್ದನು. ಸೀತೆಯು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಈತನು ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿದ್ದನು. ರಾಮನ ಮದುವೆಯ ಪೌರೋಹಿತ್ಯವನ್ನು ಈತನೇ ಮಾಡಿದ್ದನು.

೧೩೦. ಶತ್ರುಘ್ನ

ಈತನು ದಶರಥ ಮತ್ತು ಸುಮಿತ್ರೆಯ ಪುತ್ರನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಭರತನ ಮೇಲೆ ಶತ್ರುಘ್ನನ ಪ್ರೀತಿ ಬಹಳವಿತ್ತು. ಇವನು ಯಾವಾಗಲೂ ಭರತನೊಡನೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದನು. ಭರತನು ಸೋದರಮಾವನ ಮನೆಯಿಂದ ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಮರಳಿ ಬಂದಾಗ ರಾಮನ ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಮಂಥರೆಯೇ ಮೂಲಕಾರಣವೆಂದು ತಿಳಿದುಬಂದು ಶತ್ರುಘ್ನನು ಕೋಪಾವೇಶದಲ್ಲಿ ಮಂಥರೆಯನ್ನು ದರದರನೇ ಎಳೆದು ಅವಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವವನೇ ಇದ್ದನು. ಆಗ ಭರತನು ನಡುವೆ ಬಂದು ಮಂಥರೆಯನ್ನು ಬದುಕಿಸಿದನು. ಹೆಂಡತಿಯ ಮಾತಿಗೆ ಮರುಳಾಗಿ ಮಗನನ್ನು ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿದ ತಂದೆಯಾದ ದಶರಥನನ್ನು ಶತ್ರುಘ್ನನು ಬಹಳವಾಗಿ ದೂಷಿಸಿದ್ದಾನೆ. ದಶರಥನ ಈ ವರ್ತನೆಯನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ತೆಪ್ಪಗೆ ಕುಳಿತದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಆತನನ್ನು ಹಳಿದಿದ್ದಾನೆ. ಶತ್ರುಘ್ನನು ಲವಣಾಸುರನ ಪಾರುಪತ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿ ಮಧುಪುರಿಯನ್ನು (ಮಧುರಾ–ಮಥುರೆ) ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಘ್ನನು ಆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿ ರಾಮನ ಭೇಟಿಗೆಂದು ಬಂದನು; ಆತನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿರ ಬೇಕೆಂದು ಬಯಸಿದನು. ಆಗ ರಾಮನು ಅವನ ಮನವೊಲಿಸಿ ಪುನಃ ಶೂರಸೇನ ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಕೊಟ್ಟನು. ರಾಮನ ಅಶ್ವಮೇಧಯಜ್ಞದ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಶತ್ರುಘ್ನನನ್ನು ಆತ್ಮರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಯೋಜಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಆಗ ಇವನು ಅನೇಕ ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ತನ್ನ ಅವಧಿ ಮುಗಿಯಲಿದೆ ಎಂದು ಅರಿತ ರಾಮನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕುಶ–ಲವರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದನು. ಅದೇ ರೀತಿ ಶತ್ರುಘ್ನನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ತನ್ನ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಪಾಲುಮಾಡಿಕೊಟ್ಟನು. ರಾಮನೊಡನೆ ಈತನೂ ಸರಯೂ ನದಿಯ ಗೋಪ್ರತಾರತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ದೇಹಾರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದನು.

೧೩೧. ಶಬರಿ

ಪಂಪಾಸರೋವರದ ಪಶ್ಚಿಮ ದಡದ ಮತಂಗವನದಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಶಬರಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದಳು. ಇವಳು ರಾಮನ ಭಕ್ತೆ. ಕಾಡಿನಲ್ಲಿಯ ಹಣ್ಣು ಹಂಪಲಗಳಿಂದ ರಾಮನನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿದಳು. ರಾಮನಿಗೆ ಆ ವನಪ್ರದೇಶವನ್ನು ತೋರಿಸಿದಳು. ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವತಃ ಹವನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಸೇರಿದಳು.

೧೩೨. ಶಂಬರ

ತಿಮಿಧ್ವಜನೆಂಬಾತನು ಶಂಬರನೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಖ್ಯಾತನಿದ್ದನು. ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿಯ ವೈಜಯಂತ ಎಂಬ ಪಟ್ಟಣದ ರಾಜನಾಗಿದ್ದನು. ದೇವಾಸುರರಲ್ಲಿಯ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಈತನು ಅಸುರರೊಂದಿಗೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಇಂದ್ರನೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ನೆರವಿಗಾಗಿ ದಶರಥರಾಜನನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಂಡನು. ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ದಶರಥನು ಗಾಯಗೊಂಡನು. ಕೈಕೇಯಿ ಬಲುಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ರಥವನ್ನು ಓಡಿಸಿ ತನ್ನ ಪತಿ ದಶರಥನ ಪ್ರಾಣರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಿದಳು.

೧೩೩. ಶರಭಂಗ

ಈತನು ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಗೌತಮನ ಕುಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಯಾಗಿದ್ದನು. ವಿರಾಧನನ್ನು ವಧಿಸಿದನಂತರ ಈ ಋಷಿಯ ಆಶ್ರಮದತ್ತ ಬರುತ್ತಿರುವಾಗ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಇಂದ್ರನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡನು. ಇಂದ್ರನ ರಥಾಶ್ವಗಳಿಂದ ಆತನ ಗುರುತು ಸಿಕ್ಕಿತೆಂದು ರಾಮನು ಸೀತೆ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು. ಇಂದ್ರನು ಋಷಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಹೊರಟುಹೋದ ನಂತರ ರಾಮನು ಋಷಿಗೆ ಇಂದ್ರನು ಬಂದ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದನು. ಆಗ ಶರಭಂಗನು, 'ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ನನಗೆ ಲಭಿಸಿದ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಕ್ಕೆ ನನ್ನನ್ನು ಕರೆದೊಯ್ಯಲು ಇಂದ್ರನು ಬಂದಿದ್ದನು. ಆದರೆ ನಿನ್ನಂತಹ ಅತಿಥಿಗಳು ನನ್ನನ್ನು ಕಾಣಲು ಬಂದಾಗ ಆತನೊಡನೆ ಹೋಗುವ ಇಚ್ಛೆ ನನಗಿರಲಿಲ್ಲ' ಎಂದು ರಾಮನಿಗೆ ಹೇಳಿ ತಾನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಲೋಕಗಳನ್ನು ರಾಮನಿಗೆ ಕೊಡ ಬಯಸಿದನು. ರಾಮನು ವಿನಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಬೇಡವೆಂದು ತಿಳಿಸಿ ತಾನು ಸ್ವಂತ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಪಡೆಯುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ರಾಮನು ಎದುರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಶರಭಂಗನು ತನ್ನ ದೇಹವನ್ನು ಅಗ್ನಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದನು.

೧೩೪. ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆ

ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ವೃಷಪರ್ವನೆಂಬ ದೈತ್ಯರಾಜನಿದ್ದನು. ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆ ಈತನ ಮಗಳು. ದೈತ್ಯಗುರುವಾದ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯನ ಮಗಳಾದ ದೇವಯಾನಿಯು ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯ ಸವತಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಒಮ್ಮೆ ಇವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಜಗಳವಾದಾಗ ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆ ದೇವಯಾನಿಯನ್ನು ಬಾವಿಯಲ್ಲಿ ತಳ್ಳಿಬಿಟ್ಟಳು. ಆಗ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯನು ಕ್ರೋಧಗೊಂಡನು. ತನ್ನ ಕುಲದ ಒಳಿತಿಗಾಗಿ ಇವಳು ದೇವಯಾನಿಯ ದಾಸ್ಯತ್ವವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದಳು. ದೇವಯಾನಿಯ ದಾಸಿಯಾಗಿ ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆ ಯಯಾತಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋದಳು. 'ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯೊಡನೆ ಶಯನ ಸುಖವನ್ನು ಪಡೆಯಕೂಡದು!' ಎಂಬ ಕಟ್ಟಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯನು ಯಯಾತಿಗೆ ಮಾಡಿದ್ದನು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಗೆ ಮೂರು ಮಕ್ಕಳಾದರು. ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಪುರು ಎಂಬ ಮಗನ ಹೆಸರಿನ ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾತ್ರ ಬಂದಿದೆ. ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆ ಯಯಾತಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿನವಳಾಗಿದ್ದಳು.

ದೇವಯಾನಿ, ವ್ಯಕ್ತಿವಿಶೇಷ ಕ್ರಮಸಂಖ್ಯೆ ೫೮ ಪರಿಶೀಲಿಸಿರಿ.

೧೩೫. ಶಿಬಿರಾಜ

ಈತನು ಉಶೀನರ ಮತ್ತು ಮಾಧವಿ ದಂಪತಿಗಳ ಪುತ್ರನಾಗಿದ್ದನು. ಮತ್ಸ್ಯ ಪುರಾಣ, ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಪುರಾಣ ಮತ್ತು ವಾಯುಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಈತನ ತಾಯಿಯ ಹೆಸರು ಧೃಷದ್ವತಿ ಎಂದು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಈತನು ಮಂತ್ರದ್ರಷ್ಟಾರ. ಇವನನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲೆಂದು ಅಗ್ನಿಯು ಪಾರಿವಾಳದ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರನು ಗಿಡಗ ಪಕ್ಷಿಯ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿದರು. ಗಿಡಗವು ಪಾರಿವಾಳದ ಬೆನ್ನಟ್ಟಿದಾಗ ಆ ಪಾರಿವಾಳವು ಶಿಬಿರಾಜನಿಗೆ ಮೊರೆಹೋಯಿತು. ಶಿಬಿರಾಜನು ಆ ಪಾರಿವಾಳಕ್ಕೆ ಅಭಯವನ್ನಿತ್ತನು. ಆಗ ಗಿಡುಗವು ಶಿಬಿಯನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ 'ನನ್ನ ಆಹಾರವಾದ ಪಾರಿವಾಳವನ್ನು ನನಗೆ ಒಪ್ಪಿಸು! ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಆ ಪಾರಿವಾಳದ ತೂಕದಷ್ಟು ಮಾಂಸವನ್ನು ನಿನ್ನ ಶರೀರದಿಂದ ತೆಗೆದು ನನಗೆ ಕೊಡು!' ಎಂದಿತು. ಆಗ ಇದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ ಶಿಬಿರಾಜನು ತನ್ನ ಶರೀರದ ಸ್ವಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ತೂಕಹಾಕಿ, ಕೊನೆಗೆ ತನ್ನ ಇಡೀ ಶರೀರವನ್ನೇ ಗಿಡಗನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಆ ಪಾರಿವಾಳವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದನು. ಆಗ ಅಗ್ನಿ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರರು ತಮ್ಮ ಪಕ್ಷಿರೂಪವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ನಿಜರೂಪವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು; ಶಿಬಿಯನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿದರು. ಶಿಬಿರಾಜನ ಹಿರಿಮೆಯ ಕಥೆಗಳು ಹಲವಾರು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಇಂದ್ರನು ಕೆಲವು ಕಾಲದವರೆಗೆ ತನ್ನ

ಇಂದ್ರ ಪದವಿಯನ್ನು ಶಿಬಿರಾಜನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಶಿಬಿರಾಜನು ಸಂಪನ್ನನು, ಉದಾರಬುದ್ಧಿಯವನು, ಪರಾಕ್ರಮಿಯು ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ರಾಜನಾಗಿದ್ದನು. ಯಯಾತಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗ ದೊರೆಯಲೆಂದು ಈತನು ಅವನಿಗೆ ಅಂತರಿಕ್ಷದ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟನು. ಪದ್ಮಪುರಾಣದನುಸಾರ ಈತನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾತನಾಗಿದ್ದನು.

೧೩೬. ಶುಕ (ರಾಕ್ಷಸ)

ಈತನು ರಾವಣನ ಅಮಾತ್ಯನಾಗಿದ್ದನು. ಸಾರಣನ ಜೊತೆಗೆ ಇವನು ಗುಪ್ತಚರನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಇವನು ಮೊದಲು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗಿದ್ದನು. ಒಮ್ಮೆ ಅಗಸ್ತ್ಯನು ಈತನ ಬಳಿ ಮಾಂಸದ ಊಟವನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದನ್ನು ವಜ್ರದುಷ್ಟ್ರನು ಕೇಳಿಸಿಕೊಂಡನು; ಮತ್ತು ಈತನ ಹೆಂಡತಿಯ ರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಅಗಸ್ತ್ಯನಿಗೆ ನರಮಾಂಸವನ್ನು ಬಡಿಸಿದನು. ಆಗ ಅಗಸ್ತ್ಯನು ಇವನಿಗೆ ರಾಕ್ಷಸನಾಗುವ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಅನಂತರ ರಾಮನ ದರ್ಶನವಾದ ನಂತರ ಮತ್ತು ರಾವಣನಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿದ ನಂತರ ಉಃಶಾಪದಂತೆ ಈತನು ಮುಕ್ತನಾದನು. ರಾಮನ ಸೈನ್ಯದ ಬಲಾಬಲವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲು ಗುಪ್ತಚರನಾಗಿ ಶುಕನನ್ನು ರಾವಣನು ಕಳುಹಿದ್ದನು. ಆಗ ಶುಕನು ರಾಮನ ಮತ್ತು ಸುಗ್ರೀವನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಸ್ಪಷ್ಟ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಗಾವಣನ ಮುಂದಿಟ್ಟನು. ಶುಕ ಗುಪ್ತಚರನೆಂದು ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡರೂ ರಾಮನು ತನ್ನ ಎಲ್ಲ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಲು ಶುಕನಿಗೆ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ರಾವಣನಿಗೆ ಮರಣಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಿರಲು ಹೇಳಿಕಳುಹಿದನು. ಶುಕನು ರಾಮನ ಜಯಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿ, ರಾಮನನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವದು ಎಷ್ಟು ದುಸ್ತರವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ರಾವಣನಿಗೆ ವಿವರಿಸಿದನು. ಆಗ ರಾವಣನು ಶುಕನನ್ನು ನಿಂದಿಸಿ 'ಇಲ್ಲಿಂದ ತೊಲಗು!' ಎಂದು ಶುಕನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು.

೧೩೭. ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯ (ಉಶನಸ, ಭಾರ್ಗವ)

ಮತ್ಸ್ಯ ಹಾಗೂ ಬ್ರಹ್ಮಪುರಾಣಗಳ ಮತದಂತೆ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯನು ವಾರುಣಿ ಭೃಗು ಮತ್ತು ಪುಲೋಮಾ ಇವರ ಮಗನಿದ್ದಾನೆ. ಭೃಗುವಿನಿಂದ ದಿವ್ಯಳಿಗೆ ಜನಿಸಿದ ಶುಕ್ರನೆಂದರೂ ಈತನೇ ಎಂದು ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಪುರಾಣದಲ್ಲಿದೆ. ಬೇರೆಬೇರೆ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಈತನ ತಾಯಿ-ತಂದೆಯರ ಬಗ್ಗೆ ಬೇರೆಬೇರೆ ಮಾಹಿತಿ ಇದೆ.

ಉಶನಸ–ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯ, ಕಾವ್ಯ–ಭಾರ್ಗವ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಒಂದೇ ಇದ್ದಾರೆ. 'ಭಾರ್ಗವ' ಎಂಬುದು ಕುಲದ ಹೆಸರೆಂದು ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ಈತನೇ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯ, ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯನು ದಾನವರ ಪುರೋಹಿತನಾಗಿದ್ದನು. ಭೃಗುವಿನಿಂದ ಈತನಿಗೆ ಸಂಜೀವಿನೀವಿದ್ಯೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿತ್ತು. ದೇವದಾನವರ ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಇದರ ಲಾಭವನ್ನು ದಾನವರು ಪಡೆದುಕೊಂಡರು.

ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು ದೇವತೆಗಳ ಗುರುವಾಗಿದ್ದನು. ಈತನ ಮಗನೆಂದರೆ ಕಚ. ಕಚನು ಸಂಜೀವಿನೀ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯನ ಬಳಿ ಶಿಷ್ಯನಾಗಿ ಹೋದನು. ಕಚನಿಗೆ ವಿದ್ಯೆ ಲಭಿಸಿತು; ಆದರೆ, ದೇವಯಾನಿಯ ಶಾಪದಿಂದ ಅದು ಫಲಕಾರಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಬಲಿರಾಜನು ವಾಮನನಿಗೆ ಮೂರು ಪಾದಗಳಷ್ಟು ಭೂಮಿಯನ್ನು ದಾನ ಕೊಡುವಾಗ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯನು ಅದಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿ ಮಾಡಲೆಂದು ಕೈಮೇಲೆ ನೀರನ್ನು ಧಾರೆಯಾಗಿಸುವ ಪಾತ್ರೆಯ ಸೊಂಡಿಲಲ್ಲಿ ಆತಂಕವಾಗಿ ಕುಳಿತನು. ತನ್ನ ಕನ್ಯೆಯಾದ ದೇವಯಾನಿಯೊಡನೆ ಆಕೆಯ ಗಂಡನಾದ ಯಯಾತಿಯು ಸರಿಯಾಗಿ ವರ್ತಿಸುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಯಯಾತಿಗೆ ಅಕಾಲದಲ್ಲಿ ವೃದ್ಧಾಪ್ಯದ ಶಾಪವನ್ನು ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯನು ಕೊಟ್ಟನು.

ಈ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯನು ದಂಡರಾಜನ ಪುರೋಹಿತನಾಗಿದ್ದಾಗ ಆತನ ಕನ್ಯೆಯಾದ ಅರಜೆಯನ್ನು ದಂಡರಾಜನು ಬಲಾತ್ಕಾರಮಾಡಿ ಉಪಭೋಗಿಸಿದನು. ಆಗ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯನು ದಂಡರಾಜನನ್ನು ಮತ್ತು ಆತನ ರಾಜ್ಯವಾದ ದಂಡಕಾರಣ್ಯವನ್ನು ಶಪಿಸಿದನು. ಅಲ್ಲಿಯ ಆಶ್ರಮನಿವಾಸಿಗಳಿಗೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಬೀಳಲು ಹೇಳಿ, ಒಂದು ವಾರದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನಿಂದ ಧೂಲಿಯ ಮಳೆಗರೆಯಿಸಿ, ದಂಡಕಾರಣ್ಯವನ್ನು ಪಾಳುಗೆಡವಿ, ಈ ರಾಜನ ವಧೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದನು.

ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯನು ಕೆಲವು ಸೂತ್ರಗಳ ದ್ರಷ್ಟಾರನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ತಪವನ್ನಾಚರಿಸಿ ಇವನು ಶಂಕರನನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡು, ಪ್ರಜೇಶತ್ವ, ಧನೇಶತ್ವ ಮತ್ತು ಅವಧ್ಯತ್ವವನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಡನು. ಈತನು ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಕಾರ. ಉಶನಸ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ, ಔಶನಸ ಸ್ಮೃತಿ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಶುಕ್ರನೀತಿ ಎಂಬ ರಾಜಕಾರಣ ವಿಷಯದ ಗ್ರಂಥವು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಿದೆ. ಶತಪರ್ವಾ, ಆಂಗಿ, ಉರ್ಜಸ್ವತಿ, ಜಯಂತಿ, ಗೌ ಎಂಬ ಮತ್ತು ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಪತ್ನಿಯರು ಆತನಿಗಿದ್ದರು. ದೇವಯಾನಿಯು ಜಯಂತಿ ಎಂಬಾಕೆಯ ಮಗಳು. ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯನಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರು.

೧೩೮. ಶುನಃಶೇಪ

ಈತನು ಭೃಗುಕುಲೋತ್ಪನ್ನನಾದ ಋಚೀಕನ ನಡುವಿನ ಮಗ. ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಗಂಡುಸಂತಾನವಿರಲಿಲ್ಲ. 'ನನಗೆ ಪುತ್ರನು ಹುಟ್ಟಿದರೆ ನಿನಗೆ ಬಲಿಯನ್ನರ್ಪಿಸುವೆ' ಎಂದು ವರುಣನಿಗೆ ಹರಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಈತನಿಗೆ ಪುತ್ರನು ಹುಟ್ಟಿದ ನಂತರ ಬಲಿ ಕೊಡುವ ಹರಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಹಿಂದೇಟು ಹಾಕತೊಡಗಿದನು. ಈತನ ಮಗನ ಹೆಸರು ರೋಹಿತನೆಂದಿತ್ತು. ಈ ಬಾಲಕನಿಗೆ ಹರಕೆಯ ಸಂಗತಿ ತಿಳಿದಾಗ ಆತನು ಮನೆ ಬಿಟ್ಟು ಓಡಿದನು. ಆಗ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಉದರರೋಗ ವುಂಟಾಯಿತು. ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ರೋಹಿತನು ಋಚೀಕ (ಅಜೀಗರ್ತ) ಋಷಿಯಿಂದ, ಬಲಿಕೊಡಲೆಂದು ಶುನಃಶೇಪನನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಂಡನು. ಈ ಶುನಃಶೇಪನನ್ನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಯಜ್ಞಸ್ತಂಭದಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಆತನನ್ನು ತನ್ನ ಮಗನೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿದನು. ಈತನಿಗೆ ದೇವರಾತನೆಂದು ನಾಮಕರಣವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಈ ಮಾಹಿತಿಯು ಐತರೇಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಬೇರೆ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಕಥೆ ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಹೊಂದಿದೆ.

ಶುನಃಶೇಪನು ಸೋದರಮಾವನಾದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಿಗೆ ತನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನುಳಿಸಲು ವಿನಂತಿಸಿದಾಗ ಅತನು ಶುನಃಶೇಪನಿಗೆ ಎರಡು ಗಾಥೆಗಳನ್ನು ಕಲಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಬಲಿಯ ಯಜ್ಞನ ಕಂಬದ ಬಳಿ ಹೋದನಂತರ ಅಲ್ಲಿ ಈ ಗಾಥೆಗಳಿಂದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಲು ಹೇಳಿದನು. ಶುನಃಶೇಪನಿಗೆ ಕೆಂಪು ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ತೊಡಿಸಿ ಆತನನ್ನು ಯೂಪಕ್ಕೆ (ಯಜ್ಞದ ಕಂಬ) ಕಟ್ಟಿಹಾಕಲಾಯಿತು. ಶುನಃಶೇಪನು ಆಗ ಆ ಎರಡು ಗಾಥೆಗಳಿಂದ ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಕುರಿತು ಸ್ತುತಿಸಿದನು. ಆಗ ಪ್ರಸನ್ನಚಿತ್ತನಾದ ಇಂದ್ರನು ಶುನಃಶೇಪನಿಗೆ ದೀರ್ಘಾಯುಸ್ಸನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.

೧೩೯. ಶ್ರವಣ, ಶ್ರಾವಣ

ಶ್ರವಣನೆಂಬ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಕುರುಜಾಂಗಲವೆಂಬ ದೇಶದಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದನು. ಆತನ ಪತ್ನಿಯ ಹೆಸರು ಕುಂಡಾ ಮತ್ತು ಮಗನ ಹೆಸರು ಶ್ರಾವಣನೆಂದಿತ್ತು. ಈತನ ಕುರಂಟಕನೆಂಬ ಸೋದರನು ಆಚಾರಹೀನನಾಗಿದ್ದನು. ಒಮ್ಮೆ ಒಂದು ಹಸುವನ್ನು ಕೆಸರಿನಿಂದ ಹೊರತೆಗೆದ ಕಾರಣ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಮುಕ್ತರಾದರೆಂದು ಪದ್ಮಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಶ್ರವಣನ ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಶ್ರವಣ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಉಲ್ಲೇಖ ಇದೆ. ಈತನು ಪುತ್ರ ಶೋಕದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಮಗನಿಗೆ 'ಬ್ರಾಹ್ಮಣ'ನೆಂದು ಅನ್ನದೇ 'ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಂತೆ' ಎಂದು

ಎಂದಿದ್ದಾನೆ. ಅಂದಬಳಿಕ ಈತನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಶ್ರಾವಣನು ಸಹ ತಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಲ್ಲವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನುಡಿದಿದ್ದಾನೆ. ಶ್ರಾವಣನಿಗೆ ಬಾಣದಿಂದ ಮರ್ಮಾಘಾತವಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿದ ದಶರಥನು, ತನ್ನಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆ ಯಾಯಿತೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಭಯಗೊಂಡಿದ್ದನು. ಆಗ ಶ್ರಾವಣನು:

ನ ದ್ವಿಜಾತಿರಹಂ ರಾಜನ್ಮಾಭೂತೇ ಮನಸೇ ವ್ಯಥಾ । (ಅಯೋಧ್ಯಾ., ೬೩–೫೦)
ಶೂದ್ರಯಾಮಸ್ಮಿ ವೈಶ್ಯೇನ ಜಾತೋ ನರವರಾಧಿಪ ॥೬೩–೫೧ ॥

'ರಾಜನೇ, ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಯ ಭಯವನ್ನು ನೀನು ಪಡಬೇಡ. ಹೇ ರಾಜಾಧಿರಾಜನೆ, ವೈಶ್ಯನೊಬ್ಬನಿಂದ ಶೂದ್ರಸ್ತ್ರೀಯಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ ತಾಳಿರುವೆ.'

೧೪೦. ಸಂಪಾತಿ

ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಈತನು ಅರುಣ ಹಾಗೂ ಗೃಧ್ರಿ ಇವರ ಮಗನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ವಾಯುಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಇವನ ತಾಯಿ ಶ್ಯೇನಿ ಎಂಬಾಕೆ ಯಿದ್ದಾಳೆಂದಿದೆ. ಈತನು ಜಟಾಯುವಿನೊಡನೆ ನಿಶಾಕರ ಋಷಿಯ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ವೃತ್ರಾಸುರನನ್ನು ವಧಿಸಿ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಮರಳುತ್ತಿದ್ದ ಇಂದ್ರನೊಡನೆ ಇವನು ಹೋರಾಡಿದನು. ಆಗ ಇಂದ್ರನು ವಜ್ರಾಘಾತದಿಂದ ಗಾಯಗೊಂಡನು. ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಜಟಾಯು ಮತ್ತು ಸಂಪಾತಿ ಇವರಲ್ಲಿ ಬಹುದೂರ ಹಾರಿಹೋಗುವ ಸ್ಪರ್ಧೆ ನಡೆಯಿತು. ಜಟಾಯು ಬಹು ಆಯಾಸದಿಂದ ತಳಮಳಿಸುತ್ತ ಕೆಳಗೆ ಬೀಳಹತ್ತಿದನು. ಆಗ ಸಂಪಾತಿ ತನ್ನ ರೆಕ್ಕೆಗಳನ್ನು ಹರಡಿ ಜಟಾಯುವನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಸ್ವತಃ ಜಾಗರೂಕನಾಗಿರಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಸೂರ್ಯನ ಉಷ್ಣತೆಯ ಝಳದಿಂದ ಸಂಪಾತಿಯ ರೆಕ್ಕೆಗಳು ಸುಟ್ಟುಹೋಗಿ ಈತನು ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತದ ದಕ್ಷಿಣಸಮುದ್ರತೀರದಲ್ಲಿದ್ದ ಜಟಾಯುವಿನ ಜನಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದನು. ಸಂಪಾತಿ ದೇಹತ್ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಲುದ್ಯುಕ್ತನಾದಾಗ ನಿಶಾಕರ ಋಷಿಯು ಈತನನ್ನು ರಾಮನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೋಸುಗ ಆ ವಿಚಾರದಿಂದ ಪರಾವೃತ್ತಗೊಳಿಸಿದನು. ಜಟಾಯುವಿನ ಮೃತ್ಯುವಿನ ವಾರ್ತೆ ಈತನಿಗೆ ವಾನರರಿಂದ ತಿಳಿಯಿತು. ಆಗ ಸಂಪಾತಿಯು ಅಂಗದನ ಸಹಾಯದಿಂದ ಸಮುದ್ರತೀರದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನಾದ ಜಟಾಯುವಿಗೆ ತರ್ಪಣ ಕೊಟ್ಟನು. ನಿಶಾಕರನ ವರದಿಂದ ಸಂಪಾತಿಗೆ ಪುನಃ ಹೊಸ ರೆಕ್ಕೆ ಮೂಡಿದವು.

೧೪೧. ಸಂವರ್ತ

ಈತ ಅಂಗೀರಸನ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲೊಬ್ಬ. ನಾರದನ ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆ ಮರುತ್ತನು ಈತನನ್ನು ತನ್ನ ಪುರೋಹಿತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಮರುತ್ತನ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ವಿಘ್ನವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲು ಇಂದ್ರನು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಯೋಜಿಸಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಸಂವರ್ತನು ಶಾಪಕೊಡಬಹುದೆಂಬ ಭಯದಿಂದ ಆತನು ಮರಳಿ ಹೋದನು. ಮರುತ್ತನಿಗೆ ಸಂವರ್ತನಿಂದ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಂಬಲವಿದ್ದುದರಿಂದ ಮರುತ್ತನ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಆತಂಕಗಳನ್ನುಂಟುಮಾಡಲು ಇಚ್ಛಿಸಿದ ಎಲ್ಲರ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ನಿಷ್ಫಲವಾದವು.

೧೪೨. ಸಗರ

ಚ್ಯವನಭಾರ್ಗವ ಋಷಿಯ ಆಶೀರ್ವಾದದಿಂದ ಅಸಿತ ರಾಜನಿಗೆ ಕಾಲಿಂದಿ ಎಂಬ ರಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಮಗ. ಕಾಲಿಂದಿ ಗರ್ಭಿಣಿಯಿದ್ದಾಗ ಈಕೆಯ ಸವತಿ ಇವಳಿಗೆ ವಿಷವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಳು. ಆ ವಿಷದಿಂದ ಯಾವ ವಿಪರೀತ ಪರಿಣಾಮವಾಗದೇ ವಿಷಸಹಿತನಾಗಿ ಅಂದರೆ ಗರಸಹಿತನಾಗಿ ಈತನು ಹುಟ್ಟಿದ ಕಾರಣ ಇವನಿಗೆ ಸ–ಗರನೆಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. ಈತನು ಬಹು ಪರಾಕ್ರಮಿಯೂ ಸತ್ಯಧರ್ಮಿಯೂ ಸತ್ಯವನ್ನು ನುಡಿಯುವವನೂ ಆಗಿದ್ದು. ದಾನಶೂರನೆಂದೂ ವಿಚಾರವಂತನೆಂದೂ ಅಯೋಧ್ಯೆಯ ರಾಜನೆಂದೂ ಖ್ಯಾತನಿದ್ದನು. ಈತನಿಗೆ ಕೇಶಿನಿ ಹಾಗೂ ಸುಮತಿ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಪತ್ನಿಯರಿದ್ದರು. ಕೇಶಿನಿಯ ಮಗನಾದ ಅಸಮಂಜನೆಂಬಾತನು ದುರಾಚಾರಿಯಾಗಿದ್ದರಿಂದ ರಾಜನು ಈತನನ್ನು ಗಡಿಯಾಚೆ ಅಟ್ಟಿದನು. ಸಗರನು ಅಶ್ವಮೇಧ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡಾಗ ಇಂದ್ರನು ಈ ಯಜ್ಞದ ಅಶ್ವವನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿದ್ದನು. ಆ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಹುಡುಕಿತರಲು ಸುಮತಿಯ ಅರವತ್ತುಸಾವಿರ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕಳುಹಿದಾಗ ಕಪಿಲನು ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಭಸ್ಮ ಮಾಡಿದನು. ಅನಂತರ ಸಗರನ ಮೊಮ್ಮಗನಾದ ಅಂಶುಮಾನ ಎಂಬಾತನು ಈ ಅಶ್ವಮೇಧಯಜ್ಞವನ್ನು ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸಿದನು.

೧೪೩. ಸಾರಣ

ಈತನು ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿಯ ಒಬ್ಬ ರಾಕ್ಷಸ. ಶುಕನ ಸಂಗಡ ಗುಪ್ತಚರನೆಂದು ರಾಮನ ಸೈನ್ಯಬಲವನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸಲು ಬಂದಿದ್ದನು. ಶುಕ ಮತ್ತು ಸಾರಣರಿಬ್ಬರೂ ವಾನರರ ವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದರು. ಸಾರಣನು ರಾವಣನ ಅಮಾತ್ಯನೂ ಆಗಿದ್ದನು.

ರಾಮನನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವದು ದುಸ್ತರ ಕಾರ್ಯವೆಂದು ಈತನು ರಾವಣನಿಗೆ ಸಾರಿಹೇಳಿದ್ದನು. ಆಗ ರಾವಣನು ಈತನ ಮೇಲೆ ಬಲು ಕೋಪಗೊಂಡನು.

೧೪೪. ಸಾಲಕಟಂಕಟಾ

ಇವಳು ವಿದ್ಯುತ್ಕೇಶನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನ ಮಡದಿ, ಈಕೆಯ ತಾಯಿಯ ಹೆಸರು ಸಂಧ್ಯಾ. ವಿದ್ಯುತ್ಕೇಶನಿಂದ ಹೊಂದಿದ ಗರ್ಭವನ್ನು ಇವಳು ತೆಗೆದುಹಾಕಿದಳು.

೧೪೫. ಸೀತಾ

ಸೀತೆಯು ಸೀರಧ್ವಜನಾದ ಜನಕರಾಜನ ಪುತ್ರಿ; ಆದ್ದರಿಂದ ಜಾನಕಿ, ಹೊಲವನ್ನು ಹುಳುವಾಗ ರೆಂಟೆಯಿಂದ ಭೂಮಿಯ ಹೊರಗೆ ಬಂದಳೆಂದು ಭೂಮಿಕನ್ಯೆ ಎನಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ಅನಂತರ ಸೀತೆ ಎಂದು ಖ್ಯಾತಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಇವಳು ಪೂರ್ವ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ವೇದವತಿಯಾಗಿದ್ದಳೆಂದು ನಂಬಿಕೆಯಿದೆ. ಇವಳು ಮಂಡೋದರಿಯ ಕನ್ಯೆ ಎಂತಲೂ ಒಂದು ಹೇಳಿಕೆ ಇದೆ. ಯಾರ ಉದರದಿಂದಲೂ ಜನಿಸಿರಲಿಲ್ಲವೆಂಬ ಅನೇಕ ಕಥೆ, ದಂತಕಥೆ, ತಿಳಿವಳಿಕೆಗಳೂ ಇವೆ. ಇವಳು ಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಬಂದನಂತರ ಜನಕರಾಜನು ಶಿವಧನುಸ್ಸಿನ ಪಣವನ್ನು ಒಡ್ಡಿ ಇವಳಿಗೆ ಯೋಗ್ಯ ವರನನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲು ಇಚ್ಛಿಸಿದನು. ಈ ಸ್ವಯಂವರಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸಿದ ರಾವಣನಿಂದ ಶಿವಧನುಸ್ಸನ್ನು ಎತ್ತುವದಾಗಲಿಲ್ಲ. ರಾಮನು ಅದನ್ನು ಲೀಲಾಜಾಲವಾಗಿ ಎತ್ತಿ ಭಂಗಿಸಿದನು. ದಶರಥನ ಅನುಮತಿಯಿಂದ ಜನಕರಾಜನು ಸೀತೆಯ ವಿವಾಹವನ್ನು ರಾಮನೊಡನೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟನು. ಸೀತೆಯು ಬಹುಲಾವಣ್ಯವತಿಯಾಗಿದ್ದಳಲ್ಲದೇ ತುಂಬಾ ಬುದ್ಧಿವಂತೆ, ನಿಷ್ಠಾವಂತೆ, ರಾಮನಲ್ಲಿ ಅಪಾರಪ್ರೇಮವಿದ್ದವಳಾಗಿ, ಆತನ ಸುಖದುಃಖಗಳಲ್ಲಿ ಸಹಚರಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ರಾಮನಿಗೆ ಯೌವ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವಾಗಲಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಿತ ಅವಳು ಎಷ್ಟು ಹರ್ಷಪುಲಕಿತಳಾಗಿದ್ದಳೋ ಅಷ್ಟೇ ಸಂತೋಷದಿಂದ ರಾಮನೊಡನೆ ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಹೋಗುವೆನೆಂದು ಪಟ್ಟುಹಿಡಿದಳು. ಪತಿ ಎಂದರೆ ಈಕೆಗೆ ಪರಮದೈವತ. ಈಕೆಯ ಪತಿನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಕೌಸಲ್ಯೆ ಹಾಗೂ ಅನಸೂಯೆ ಇವರು ತುಂಬಾ ಕೊಂಡಾಡಿದ್ದಾರೆ. ವನವಾಸದಲ್ಲಿ ಸನ್ಯಾಸವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಇರುತ್ತಿದ್ದ ರಾಮನು ಋಷಿಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ವಧಿಸಲು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗ ಸೀತೆಯು ಅದು ತರವಲ್ಲವೆಂದು ಆತನಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನುಡಿದಳು. ಯಾವ ಅನ್ಯಪುರುಷನ ಸ್ಪರ್ಶವೂ ತನಗಾಗಬಾರದೆಂದು ಸೀತೆ ಬಹಳ ಎಚ್ಚರಿಕೆ

ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಹನುಮಾನನೊಡನೆ ಲಂಕೆಯಿಂದ ಹೋಗಲು ಬೇಡವೆಂದಳು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಇವಳ ಇಚ್ಛೆಯ ವಿರುದ್ಧ ರಾವಣನು ಇವಳನ್ನು ಎತ್ತಿಕ್ಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದನು. ವಿರಾಧನು ಸಹ ಸೀತೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಕೈಗಳಿಂದ ಎಳೆದುಕೊಂಡು ತನ್ನ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡನು. ಈ ರೀತಿ ಪರಪುರುಷರಿಂದಾದ ಸ್ಪರ್ಶವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವದು ಇವಳಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಸೇವಾಭಾವ, ಶುದ್ಧಾಚರಣೆ, ನಿಷ್ಠೆ ಹಾಗೂ ಪಾಪವಿಲ್ಲದ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಸೀತೆ ಮನಗಂಡಿದ್ದರೂ, ಆತನು ರಾಮನನ್ನು ಹುಡುಕಲು ಅತ್ತ ಹೋಗಲು ವಿಳಂಬ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಎನಿಸಿದಾಗ ಸೀತೆಯು ಅತ್ಯಂತ ಕಠೋರವಾದ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಮಾತನಾಡಿ ಆತನನ್ನು ಬಲುದುಃಖಕ್ಕೆ ಈಡುಮಾಡಿದಳು. ಆ ಸಂಗತಿ ಸೀತೆಗೆ ಗೌರವಾಸ್ಪದ ವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕಾಂಚನಮೃಗದ ಅವಳ ಅಭಿಲಾಷೆಯು ಸ್ತ್ರೀಯೋಗ್ಯವೆನಿಸಿದರೂ ಈ ದೆಸೆಯಿಂದ ಬಹಳ ಬೆಲೆ ತೆತ್ತಬೇಕಾಯಿತು. ರಾಮನು ಅವ್ಯಭಿಚಾರಿ ಇದ್ದಾನೆ ಎಂಬ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನಾಧರಿಸಿ ಇವಳು ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿಯ ತನ್ನ ದಿನಗಳನ್ನು ಕಳೆದಳು. ರಾವಣನಿಂದ ವಧಿಸಲ್ಪಡುವ ಇಲ್ಲವೇ ಶೀಲಭ್ರಷ್ಟಳಾಗಬಹುದೆಂಬ ಭಯವು ಅವಳನ್ನು ಸತತವಾಗಿ ಕಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ರೀತಿ ರಾವಣನ ಕೈಯಿಂದ ಸಾಯುವದಕ್ಕಿಂತ ಆತ್ಮಾರ್ಪಣೆಯೇ ಯೋಗ್ಯವೆಂದು ಅವಳಿಗೆನಿಸಿತು. ಆಗ ಬ್ರಹ್ಮ ದೇವನು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಇವಳ ಬಳಿ ಕಳುಹಿಸಿ, ಅನ್ನತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿ ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಸೀತೆಯನ್ನು, ಈ ವಿಚಾರದಿಂದ ಪರಾವೃತ್ತಗೊಳಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ದೇವತೆಗಳ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪೂರೈಸಲು ಇಂದ್ರನಿಂದ ಹವಿಷ್ಯಾನ್ನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಧೈರ್ಯತಾಳಿ ಜೀವಂತವಿರಲು ಸೀತೆಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ರಾವಣನ ವಧೆಯಾದ ನಂತರ ರಾಮನನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗಲು ಸೀತೆ ಬಹು ಕಾತರಗೊಂಡಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ರಾಮನ ಕರ್ಣಕಠೋರ ನುಡಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವಳು ಶೋಕವಿವಶಳಾದಳು. ರಾಮನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಯಾವ ಪರಪುರುಷನ ವಿಚಾರವೂ ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸುಳಿದಿರಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ತನ್ನ ಶುದ್ಧತೆಯನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಲು ಅಗ್ನಿದಿವ್ಯವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡಳು. ಇವಳ ಬಯಕೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುವ ನೆಪದಲ್ಲಿ ರಾಮನು ಜನರನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸಲು ಈಕೆಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದನು. ಆಗ ಸೀತೆ ಬಲು ನೊಂದಳು. ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಇವಳನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆಸರೆಯಿತ್ತನು. ಅಲ್ಲಿ ಅವಳು ಲವ–ಕುಶರಿಗೆ ಜನ್ಮವನ್ನಿತ್ತಳು. ಅಂದು ಶತ್ರುಘ್ನನು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದನು. ರಾಮನು ಹೇಳಿಕಳುಹಿದ್ದರಿಂದ ವಾಲ್ಮಿಕಿ ಋಷಿಯು ಸೀತೆಯ ಸಹಿತವಾಗಿ ರಾಜಸಭೆಗೆ ಬಂದನು. ತನ್ನ ತಪೋಬಲವನ್ನೇ ಪಣಕ್ಕಿಟ್ಟು

ಶಪಥ ಮಾಡಿ ಸೀತೆಯು ಪರಿಶುದ್ಧಳು ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ನಂತರ ಸೀತೆಯು ಕರಗಳೆರಡನ್ನೂ ಜೋಡಿಸಿ ಭೂದೇವಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಳು. 'ರಘೂತ್ತಮ ರಾಮನನ್ನುಳಿದು ನಾನು ಬೇರೆ ಪುರುಷನನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಹ ತಂದಿಲ್ಲ; ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ, ಶರಿರದಿಂದ ಮತ್ತು ನುಡಿಯಿಂದ ನಾನು ಸತತವಾಗಿ ರಾಮನನ್ನೇ ಆರಾಧಿಸಿದ್ದರೆ, ರಾಮನನ್ನು ಬಿಟು ಬೇರೆ ಯಾವ ಪುರುಷನ ಪರಿಚಯವೂ ನನಗಿರುವದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ನನ್ನ ನುಡಿಯು ಸತ್ಯವಾಗಿದ್ದರೆ ವಿಷ್ಣುಪತ್ನಿಯಾದ ಈ ಭೂದೇವಿಯು ನನ್ನನ್ನು ನನ್ನ ಒಡಲಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಸಲಿ!' ಎಂದು ಶಪಥ ಮಾಡಿ ತನ್ನ ಉಜ್ವಲಚಾರಿತ್ರ್ಯವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದಳು. ಕರ್ತವ್ಯನಿಷ್ಠೆಯಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯು ರಾಮನಿಗಿಂತ ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಕಡಿಮೆ ಇರಲಿಲ್ಲ.

೧೪೬. ಸುಕೇತು

ಈತನು ಮಹಾನ್ ಯಕ್ಷನಾಗಿದ್ದನು. ತಾಟಕಿ ಇವನ ಮಗಳಾಗಿದ್ದಳು. ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಸುಕೇತುವಿನ ಉಲ್ಲೇಖವು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇವನು ಸುಬಾಹುವಿನ ಸಹೋದರನಾಗಿದ್ದನು. ಅಶ್ವಮೇಧದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಘ್ನ ಹಾಗೂ ಸುಬಾಹು ಇವರಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧವು ನಡೆದಾಗ ಸುಕೇತು ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದನು. ಗದಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೀಣನೀತ.

೧೪೭. ಸುಕೇಶ

ಈತನು ಸಾಲಕಟಂಕಟಾ ಮತ್ತು ವಿದ್ಯುತ್ಕೇಶ ಎಂಬ ರಾಕ್ಷಸನ ಮಗನು, ಗರ್ಭಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗಲೇ ಈತನ ತಾಯಿ ಇವನನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದಳು. ಆಗ ಶಿವ–ಪಾರ್ವತಿಯರು ಇವನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿ ಪಾಲನೆ ಪೋಷಣೆ ಮಾಡಿದರು. ಶಿವನಿಂದ ಈತನಿಗೆ ಒಂದು ವಿಮಾನ ದೊರೆತ ನಂತರ ಈತನ ಅನಿರ್ಬಂದ ಸಂಚಾರವು ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು. ಗ್ರಾಮಣೀ ಗಂಧರ್ವನ ಕನ್ಯೆಯಾದ ದೇವವತಿಯೊಡನೆ ಇವನ ವಿವಾಹವಾಗಿತ್ತು. ಈ ದಂಪತಿಗಳಿಂದ ಮಾಲ್ಯವನ, ಮಾಲಿ, ಸುಮಾಲಿ ಎಂಬ ಮುವರು ಪುತ್ರರಾದರು.

೧೪೮. ಸುಗ್ರೀವ

ಸೂರ್ಯನಿಂದ ಮತ್ತು ಋಕ್ಷರಜಸ್ ಎಂಬ ವಾನರಸ್ತ್ರೀಯಿಂದ (ಅವಳ ಕತ್ತಿನಿಂದ) ಈತನು ಜನ್ಮ ಪಡೆದಿದ್ದರಿಂದ ಈತನಿಗೆ ಸುಗ್ರೀವನೆಂಬ ಹೆಸರು

ಬಂದಿತು. ವಾಲಿಯು ಈತನ ಅಣ್ಣನಾಗಿದ್ದನು. ಈ ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರು ಬಹುಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಅನ್ಯೋನ್ಯವಾಗಿದ್ದರು. ಒಮ್ಮೆ ದುಂದುಭಿಯ ಪುತ್ರನಾದ 'ಮಾಯಾವಿ' ಎಂಬ ರಾಕ್ಷಸನೊಡನೆ ವಾಲಿಯ ಯುದ್ಧ ನಡೆಯಿತು. ಆ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಈ ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರಲ್ಲಿ ಅಪನಂಬಿಕೆ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತು. ಅದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ವಾಲಿಯು ಸುಗ್ರೀವನ ಭಾರ್ಯೆಯಾದ ರುಮೆಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ರಾಜ್ಯದಾಚೆ ಓಡಿಸಿದನು. ಅಂದಿನಿಂದ ಸುಗ್ರೀವನು ಋಷ್ಯಮೂಕ ಪರ್ವತದ ಮೇಲೆ ವಾಸವಿದ್ದನು. ಅಲ್ಲಿರುವಾಗ ಆತನಿಗೆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಪ್ರಥಮ ಭೇಟಿ ಯಾಯಿತು. ಹನುಮಾನನ ಮೂಲಕ ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಪರಿಚಿತರಾದರು. ರಾಮನೊಡನೆ ಸುಗ್ರೀವನ ಸ್ನೇಹ ಬೆಳೆಯಿತು. ಅಗ್ನಿಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಇಬ್ಬರೂ ಮಿತ್ರತ್ವವನ್ನು ದೃಢಗೊಳಿಸಿದರು. 'ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕಲು ರಾಮನಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಬೇಕು. ರಾಮನು ವಾಲಿಯನ್ನು ವಧಿಸಿ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಆತನ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ರುಮೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೊಡಬೇಕು' ಎಂಬುದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡನು. ವಾಲಿಯ ಪರಾಕ್ರಮದ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಸುಗ್ರೀವನು ಉದಾಹರಿಸಿ ತಿಳಿಸಿದನು. ಆಗ ರಾಮನು, ಒಂದೇ ಬಾಣದಿಂದ ಏಳು ತಾಳೆಯ ಮರಗಳನ್ನು ಭೇದಿಸಿ ತನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದನು. ವಾಲಿಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಅನುಕೂಲ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರೂ ಸುಗ್ರೀವನು ಅದರ ಲಾಭ ಪಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಯುದ್ಧ ಬಿಟ್ಟು ಸುಗ್ರೀವನು ಓಡಿದನು. ರಾಮನು ತನ್ನ ಬಾಣದಿಂದ ವಾಲಿಯನ್ನು ಮೂರ್ಛಿತಗೊಳಿಸಿದನು. ವಾಲಿಯ ವಧೆಯಿಂದ ಆತನ ಭಾರ್ಯೆಯಾದ ತಾರಾ ಶೋಕಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ವಿಲಾಪ ಮಾಡಹತ್ತಿದಳು. ಆಗ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೂ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವಾಯಿತು. ರಾಮನು ಇವರನ್ನು ಸಂತೈಸಿ, ಸುಗ್ರೀವನಿಂದ ವಾಲಿಯ ಅಂತ್ಯಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದನು. ವಾಲಿಯ ಅಂತಿಮ ಇಚ್ಛೆಯನುಸಾರ ಆತನ ಪುತ್ರನಾದ ಅಂಗದನನ್ನು ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ಮಗನಂತೆ ಪರಿಪಾಲಿಸಲು ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಅಂಗದನು ಮಾತ್ರ ಸುಗ್ರೀವನ ಬಗ್ಗೆ ಸಂದೇಹ ತಾಳಿದ್ದನು. ವಾಲಿಯ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ತಾರಾ ಸುಗ್ರೀವನೊಡನೆ ಪತ್ನಿಯಂತೆಯೇ ಇರತೊಡಗಿದಳು. ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದನಂತರ, ವಿಷಯಾಸಕ್ತನಾದ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯದ ಅರಿವು ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಹನುಮಾನನು ರಾಮನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ವಚನದ ಬಗ್ಗೆ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಸೀತೆಯ ಶೋಧಕ್ಕಾಗಿ ವಾನರ ಸೇನೆಯ ನೆರವಿನಿಂದ ಸುಗ್ರೀವನು ಬಹಳ ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟನು. ಈತನಿಗೆ ಅಲ್ಲಿನ ಪರಿಸರದ ಭೂಭಾಗದ ಮಾಹಿತಿಯೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಇತ್ತು.

ರಾಮನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ವಚನವನ್ನು ಸುಗ್ರೀವನು ಅಲಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವದನ್ನು ಕಂಡ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಕೂಡ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ತರಾಟೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು. ಸೀತೆಯ ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚಿ ಹನುಮಾನನು ಮರಳಿ ಬಂದನಂತರ ಸೀತೆಯ ಬಿಡುಗಡೆಗಾಗಿ ಸುಗ್ರಿವನು ತನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ಮುಡುಪಾಗಿಟ್ಟನು. ವಾನರರ ಪ್ರಚಂಡ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಒಗ್ಗೂಡಿಸಿ ರಾಮನ ನೆರವಿಗೆ ಮುಂದಾದನು. ವಿಭೀಷಣನು ರಾಮನ ಆಸರೆಯನ್ನು ಕೋರಿ ಬಂದಾಗ ಆತನಿಗೆ ಆಶ್ರಯ ಕೊಡಬಾರದೆಂದು ಸುಗ್ರೀವನು ವಿನಂತಿಸಿದನು. ವಿಭೀಷಣನ ಬಗ್ಗೆ ಸುಗ್ರೀವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿದ್ದುದೇ ಈ ವಿನಂತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು. ರಾವಣನು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತಲೇ ಸುಗ್ರೀವನು ಹಿಂದುಮುಂದಿನ ವಿಚಾರ ಮಾಡದೇ, ಆತನ ಮೇಲೆ ಏರಿಹೋಗಿ ರಾವಣನ ಮುಕುಟವನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಕೆಡವಿದನು. ರಾವಣನನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತೊಂದರೆಗೀಡುಮಾಡಿದನು. ರಾಮ–ಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಮೂರ್ಛೆ ಹೊಂದಿದಾಗ ಭಯಗೊಂಡು ದಿಕ್ಕಾಪಾಲಾಗಿ ಓಡುತ್ತಿದ್ದ ವಾನರರ ಸೇನೆಗೆ ಧೈರ್ಯ ಹೇಳಿ ಹುರುಪನ್ನು ತುಂಬಿದನು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರಾವಣ–ಕುಂಭಕರ್ಣರ ಶರಗಳಿಂದ ಸುಗ್ರೀವನು ಮೂರ್ಛೆಗೊಂಡನು. ಕುಂಭ ಕರ್ಣನಿಂದ ಈತನು ಸೆರೆಹಿಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಸುಗ್ರೀವನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಪಾರಾದನು. ಕುಂಭಕರ್ಣನ ವಧೆಯಾದನಂತರ ಸುಗ್ರೀವನ ಹೇಳಿಕೆಯಿಂದ ಹನುಮಾನನು ಲಂಕೆಗೆ ಬೆಂಕಿಯಿಟ್ಟನು. ಉರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಲಂಕೆಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿ ಓಡುತ್ತಿದ್ದ ರಾಕ್ಷಸರು ಆಚೆ ಓಡಿಹೋಗದಂತೆ ವಾನರರಿಂದ ಎಲ್ಲ ದ್ವಾರಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಸಿದನು. ಕುಂಭಕರ್ಣನ ಮಗನಾದ ಕುಂಭನನ್ನು ಈತನು ವಧಿಸಿದನು. ವಿರೂಪಾಕ್ಷನನ್ನು ಕೊಂದನು. ಮಹೋದರನ ಶಿರಶ್ಛೇದವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ರಾವಣನ ವಧೆಯಾದ ನಂತರ ಸುಗ್ರೀವನು ರಾಮನೊಡನೆ ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಹೋದನು. ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರಾಮನು ಈತನಿಗೆ ಯೋಗ್ಯ ಸತ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಗೆ ಕಳುಹಿಕೊಟ್ಟನು. ರಾಮನು ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳಿ ನಿಜಧಾಮಕ್ಕೆ ತೆರಳುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಸುಗ್ರೀವನು ಕೂಡ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಅಂಗದನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ರಾಮನೊಡನೆ ತಾನೂ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು.

೧೪೯. ಸುತೀಕ್ಷ್ಣ

ಈತನು ಅಗಸ್ತ್ಯನ ಒಬ್ಬ ಶಿಷ್ಯನಾಗಿದ್ದನು. ರಾಮಕುಂಡದಲ್ಲಿ ತಪವನ್ನಾಚರಿಸಿ ತ್ರಿಲೋಕಸಂಚಾರವನ್ನು ಮಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡನು. ಇವನ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ರಾಮನು ಎರಡು ಸಲ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಶರಭಂಗ ಋಷಿಯ

ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆ ರಾಮನು ಈ ಮುನಿಯನ್ನು ಭೇಟಿಯಾದನು. ರಾಮನು ತನ್ನ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ನಂತರ ಸುತೀಕ್ಷ್ಣನು ರಾಮನನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿ ಸ್ವಾಗತಿಸಿದನು. ಅಗಸ್ತ್ಯ ಮುನಿಯ ಆಶ್ರಮವಿರುವ ಸ್ಥಳದ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ರಾಮನಿಗೆ ಅರುಹಿದನು.

೧೫೦. ಸುಂದ-ಉಪಸುಂದ

ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಸುಂದೋಪಸುಂದರ ಪಿತನ ಹೆಸರು ಜಂಭ ಎಂದು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಇವರು ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು. ಅಗಸ್ತ್ಯನ ಶಾಪದಿಂದ ರಾಕ್ಷಸರಾದರು. ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸುಂದೋಪಸುಂದರು ಹಿರಣ್ಯ ಕಶಿಪುವಿನ ವಂಶಜನಾದ ನಿಕುಂಭ ಎಂಬ ದೈತ್ಯನ ಪುತ್ರರಾಗಿದ್ದರೆಂಬ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಇವರು ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಉಗ್ರತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸಿದರು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಇವರಿಗೆ ಮಾಯಾವಿದ್ಯೆಯನ್ನು, ಅಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು, ತುಲನೆಯಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಶಕ್ತಿಯನ್ನು, ಇಷ್ಟವಿದ್ದ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳುವ ಕ್ಷಮತೆಯನ್ನು, ಇದಲ್ಲದೇ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಕೊಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇಬ್ಬರೂ ಅಮರರಾಗಿರುವ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಹೀಗೆ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಯಾರೂ ಇವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ವರವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಂಡ ನಂತರ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ವಿಘ್ನಗಳನ್ನುಂಟು ಮಾಡಹತ್ತಿದರು. ಋಷಿಗಳನ್ನು ನಿಶ್ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಇರಲು ಬಿಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇವರ ಕಾಟ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚಾದ ಬಗ್ಗೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಬಳಿಗೆ ದೂರುಬಂದಿತು. ಆಗ ಸುಂದೋಪ ಸುಂದರಲ್ಲಿ ಮುನಿಸುಂಟಾಗಬೇಕೆಂದು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಓರ್ವ ತುಂಬಾ ಲಾವಣ್ಯವತಿಯಾದ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲು ವಿಶ್ವಕರ್ಮನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು. ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಯ ಸೌಂದರ್ಯದ ಕಣಕಣಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ, ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು ಓರ್ವ ಮನಸೂರೆಗೊಳ್ಳುವ ಲಾವಣ್ಯವತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು. ಇವಳೇ ತಿಲೋತ್ತಮಾ. ಇವಳ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಮರುಳಾದ ಸುಂದೋಪ ಸುಂದರು ಇವಳ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ತಮ್ಮತಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ಕಾದಾಡಿ ಕೊನೆಗೆ ಇಬ್ಬರೂ ಮಡಿದರು.

ತಾರಕಾ ಎಂಬಾಕೆಯು ಸುಂದನ ಪತ್ನಿಯಾಗಿದ್ದಳು.

೧೫೧. ಸುಮತಿ

ಇವಳು ವಿದರ್ಭದ ರಾಜಕನ್ಯೆ; ಸಗರರಾಜನ ಎರಡನೆಯ ಹೆಂಡತಿ. ಈಕೆಗೆ ಔರ್ವನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಅರವತ್ತುಸಾವಿರ ಮಕ್ಕಳಾದರೆಂದು ಪದ್ಮಪುರಾಣ

ದಲ್ಲಿದೆ. ಆದರೆ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿಯ ವನಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಶಂಕರನ ವರದಿಂದ ಈಕೆ ಒಂದು ಕುಂಬಳಕಾಯಿಯನ್ನು ಪ್ರಸವಿಸಿದಳೆಂದಿದೆ. ಈ ಕುಂಬಳಕಾಯಿ ಯಲ್ಲಿಯ ಬೀಜಗಳಿಂದ ಅರವತ್ತುಸಾವಿರ ಮಕ್ಕಳಾದರೆಂಬ ಮಾಹಿತಿ ಇದೆ. ಬ್ರಹ್ಮವೈವರ್ತ ಪುರಾಣದಂತೆ ಶಂಕರನ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಇವಳಿಗೆ ಒಂದು ಮಾಂಸ ಪಿಂಡವಾಯಿತು. ಆ ಪಿಂಡದಿಂದ ಅರವತ್ತು ಸಾವಿರ ಪುತ್ರರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನೆಂಬ ವರ್ಣನೆ ಇದೆ.

೧೫೨. ಸುಮಂತ್ರ

ಇವನು ದಶರಥರಾಜನ ಅಷ್ಟಪ್ರಧಾನರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ; ದಶರಥನ ಸಾರಥಿಯೂ ಸ್ತುತಿಪಾಠಕನೂ ಅಹುದು. ರಾಮನು ವನವಾಸಕ್ಕೆ ತೆರಳುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಬೀಳ್ಕೊಡಲು ಸುಮಂತ್ರನು ರಥವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದನು. ದಶರಥನಿಗೆ ಪುತ್ರ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಋತ್ವಿಜರಿಂದ ಪುರಾಣ ದಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಕೇಳಿಸಿಕೊಂಡು ಈ ಭವಿಷ್ಯವಾಣಿಯನ್ನು ಈತನು ದಶರಥನಿಗೆ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದನು. ಈತನು ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಮರಳುವಾಗ ರಾಮನು ಹೇಳಿಕಳಿಸಿದ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡು 'ನಾನು ಈ ಬರಿದಾದ ರಥವನ್ನು ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಹೇಗೆ ಒಯ್ಯಲಿ? ಇಂಥ ರಥವನ್ನು ಕಂಡು ಜನರಿಗೆ ಎಷ್ಟೊಂದು ದುಃಖವಾದೀತು? ಹೇ ರಾಮನೇ, ನೀನು ಈ ರಥದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಈ ಕುದುರೆಗಳು ಈ ರಥವನ್ನು ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಎಳೆದೊಯ್ಯಬಲ್ಲವು? ಹೇ ರಾಮನೇ, ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಾನು ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಲಾರೆ!' ಈ ಮಾತುಗಳಿಂದ ರಾಮನ ಬಗ್ಗೆ ಆತನಲ್ಲಿದ್ದ ಭಕ್ತಿವಿಶ್ವಾಸಗಳು ಎದ್ದುಕಾಣುವವು. ರಾಮನು ಸುಮಂತ್ರನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿಹೇಳಿ ಆತನನ್ನು ಅಯೋಧ್ಯೆಯತ್ತ ಕಳಿಸಿದನು. ಅಯೋಧ್ಯೆಯಿಂದ ಹೊರಡುವಾಗ ಈತನು ತನ್ನ ಮುಖವನ್ನು ದುಃಖದಿಂದ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ದಶರಥರಾಜನಿಗೆ ನಡೆದ ಎಲ್ಲ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿಸದ ನಂತರ ಕೌಸಲ್ಯೆಯನ್ನು ಸಂತೈಸಿದನು. ರಾಮನು ಅಶ್ವಮೇಧ ಯಜ್ಞದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಈತನು ಶತ್ರುಘ್ನನೊಡನೆ ಇದ್ದನು. ರಾಮನು ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಹೋಗಲೇಬೇಕೆಂದು ಹಟ ಹಿಡಿದ ಕೈಕೇಯಿಯನ್ನು ಸಾಕಷ್ಟು ಬಿರುನುಡಿಗಳಿಂದ ಧಿಕ್ಕರಿಸಿದನು. ಈ ಹಟದ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಬಹುದೀರ್ಘವಾಗಲಿವೆ, ಭಯಂಕರವಾಗಲಿವೆ ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಕೈಕೇಯಿಗೆ ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಿದ್ದನು.

೧೫೩. ಸುಮಾಲಿ

ಈತನು ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸವಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ರಾಕ್ಷಸ; ರಾವಣನ ಸೋದರಮಾವ. ಈತನ ಪತ್ನಿಯ ಹೆಸರು ಕೇತುಮತಿ ಮತ್ತು ಮಗಳು ಕೈಕಸಿ ಅಥವಾ ಕೇಶಿನಿ. ಇವಳಲ್ಲದೆ ರಾಕಾ, ಪುಷ್ಪೋತ್ಕಟಾ, ಬಲಾಕಾ ಎಂಬ ಕನ್ಯೆಯರ ವಿವಾಹವೂ ವಿಶ್ರವನ ಜೊತೆ ನಡೆದಿತ್ತು. ಈತನು ಸುಕೇಶನ ಎರಡನೆಯ ಮಗನಿದ್ದನು. ಇವನಿಗೆ ಪ್ರಹಸ್ತ, ಅಕಂಪನಾದಿ ಎಂಬ ಹನ್ನೊಂದು ಗಂಡುಮಕ್ಕಳು ಮತ್ತು ಮೂರು ಕನ್ಯೆಯರಾದರು. ವೈಶ್ರವಣ ಕುಬೇರನನ್ನು ಕಂಡು, ಆತನಂತೆ ತನಗೆ ಘನವಂತಿಕೆ ದೊರೆಯಬೇಕೆಂದು, ತನ್ನ ಕನ್ಯೆಯು ವಿಶ್ರವನನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗ ಬೇಕೆಂದು ತಾನಾಗಿ ಈ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ವಿಸ್ರವನ ಬಳಿ ಕಳುಹಿದನು. ಈ ವಿವಾಹದಿಂದ ಅವಳಿಗೂ ವೈಶ್ರವಣನಂತಹ ಗಂಡುಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟುವರೆಂದೆನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ರಾವಣ ಮುಂತಾದವರಿಗೆ ವರಗಳು ದೊರೆತಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಿ ಇವನು ರಸಾತಳದಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ರಾವಣನನ್ನು ಕಂಡು 'ಇನ್ನು ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ವಿಷ್ಣುವಿನಿಂದ ಭಯವಿಲ್ಲದಂತಾಯಿತು. ಲಂಕಾ ನಗರವು ರಾಕ್ಷಸರ ಗಂಡುಮೆಟ್ಟಾಯಿತು. ನೀನು ಬೇಕಾದ ಉಪಾಯವನ್ನು ಮಾಡಿ ಲಂಕೆಯನ್ನು ವೈಶ್ರವಣ ಕುಬೇರನಿಂದ ಪಡೆದುಕೊ! ನೀನು ಲಂಕಾಧಿಪತಿಯಾಗು' ಎಂದು ನುಡಿದನು. ಹನುಮಾನನು ಸುಮಾಲಿಯ ಮನೆಗೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಿದ್ದನು. ದೇವತೆಗಳ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಸಾವಿತ್ರವಸು ಎಂಬಾತನು ಈತನನ್ನು ಈತನ ಗದೆಯಿಂದಲೇ ನುಚ್ಚುನುರಿ ಮಾಡಿದನು.

೧೫೪. ಸುರಸಾ

ಇವಳು ಕಶ್ಯಪ ಮತ್ತು ಕ್ರೋಧವಶ ಈ ದಂಪತಿಗಳ ಮಗಳು. ಹನುಮಾನನ ಬಲವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ದೇವತೆಗಳು ಸುರಸೆಗೆ ರಾಕ್ಷಸಿಯಾಗಲು ಬಿನ್ನೈಸಿದರು. ಮುಗಿಲಿನೆತ್ತರ ಬಾಯಿಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಲಂಕೆಯತ್ತ ಹೊರಟ ಹನುಮಾನನಿಗೆ ವಿಘ್ನವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲು ಸುರಸೆಗೆ ಹೇಳಿದರು. ದೇವತೆಗಳ ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆ ಸುರಸೆ ತನ್ನ ಬಾಯಿಯನ್ನು ಅಗಲವಾಗಿ ತೆರೆದಳು. ಲಂಕೆಯತ್ತ ಆಕಾಶಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಹನುಮಾನನಿಗೆ ತನ್ನ ಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಹೇಳಿದಳು. ಆಗ ಹನುಮಾನನು ತನ್ನ ದೇಹವನ್ನು ಅವಳ ಬಾಯಿಗಿಂತ ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ಆಗ ಸುರಸೆಯು ತನ್ನ ಬಾಯಿಯನ್ನು ಇನ್ನಷ್ಟು ವಿಸ್ತರಿಸಿದಳು. ತಕ್ಷಣ ಹನುಮಾನನು ತನ್ನ ಆಕಾರವನ್ನು ಹೆಬ್ಬೆರಳಿನಷ್ಟು ಚಿಕ್ಕದನ್ನಾಗಿ

ಮಾಡಿ ಅವಳ ಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಕೂಡಲೇ ಹೊರಗೆ ನುಸುಳಿಬಂದನು. ಆಗ ಸುರಸೆಗೆ ಈತನ ಬಲದ ಅರಿವಾಗಿ ಹನುಮಾನನಿಗೆ ಮುಂದಿನ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಶುಭವನ್ನು ಕೋರಿದಳು.

೧೫೫. ಸೋಮದಾ

ಸೋಮದೆಯು ಉರ್ಮಿಲೆ ಎಂಬ ಗಂಧರ್ವಿಯ ಮಗಳು. ಚೂಲಿ ಎಂಬ ಮುನಿಯ ತಪೋಬಲದಿಂದ ಇವಳಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮದತ್ತನೆಂಬ ಪುತ್ರನು ಹುಟ್ಟಿದನು. ಇವಳ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಸೇವೆಯಿಂದ ಚೂಲಿಯು ಬಹುಸಂತೋಷಗೊಂಡು ಈಕೆಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದುದನ್ನು ಕೊಡಬಯಸಿದನು. ಇವಳು ಯಾರನ್ನೂ ಮದುವೆಯಾಗಿರ ಲಿಲ್ಲ; ಮದುವೆಯಾಗಿ ಪತ್ನಿಯಾಗುವ ಇಚ್ಛೆಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಆಕೆಗೆ ಒಬ್ಬ ಮಗನು ಬೇಕಿದ್ದನು. ಈಕೆಯು ಚೂಲಿಯ ಬಳಿ ತನಗೊಬ್ಬ ಪುತ್ರ ಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದಳು. ಆಗ ಆತನು ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಅವಳ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸಿದನು.

೧೫೬. ಸೌದಾಸ (ಕಲ್ಮಾಷಪಾದ)

ಸೌದಾಸನು ಸುದಾಸನೆಂಬ ರಾಜನ ಮಗ. ಮತ್ಸ್ಯಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಈತನು ಋತುಪರ್ಣ ರಾಜನ ಮಗನಾಗಿದ್ದನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ವಸಿಷ್ಠನಿಗೆ ಶಾಪ ಕೊಡಲೆಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದ ಉದಕವನ್ನು ಈತನು ತನ್ನ ಸ್ವಂತದ ಪಾದಗಳ ಮೇಲೆ ಚೆಲ್ಲಿದನು. ಆಗ ಇವನ ಪಾದಗಳ ಬಣ್ಣವು ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರವಾಯಿತು. ಅಂದಿನಿಂದ ಈತನು ಕಲ್ಮಾಷಪಾದನೆಂದು ಖ್ಯಾತಿಗೊಂಡನು. ವಸಿಷ್ಠನು ಈತನಿಗೆ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಕಾರಣವು (ಶಾಪ ಕ್ರಮಸಂಖ್ಯೆ ೫೭ < ಸೌದಾಸ) ಬೇರೆ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ, ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಕೊಟ್ಟ ಕಾರಣಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆಯಾಗಿದೆ. ಸೌದಾಸರಾಜನು ರೇವಾ ಮತ್ತು ನರ್ಮದಾ ನದಿಗಳ ತೀರದಲ್ಲಿ ಬೇಟೆಗೆಂದು ಹೋಗಿದ್ದನು. ಆಗ ಒಂದು ಹೆಣ್ಣು ಮತ್ತು ಗಂಡು ಹುಲಿಯ ಜೋಡಿಯು ಕಾಮಕ್ರೀಡೆಯಲ್ಲಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡನು. ಈ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯ ಹೆಣ್ಣು ಹುಲಿಯನ್ನು ಈತನು ಕೊಂದನು. ಕೂಡಲೇ ಆ ಹೆಣ್ಣು ಹುಲಿಯು ಸಾಯುವ ಮೊದಲು ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ರಾಕ್ಷಸ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿ 'ಎಂದಿಗಾದರೂ ಈ ಸೇಡನ್ನು ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆ' ಎಂದು ಅಬ್ಬರಿಸಿ ಮಾಯವಾಯಿತು ಎಂದು ನಾರದಪುರಾಣದಲ್ಲಿದೆ. ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸನಾಗುವ ಕಾರಣವು ಬೇರೆಯಾಗಿದೆ. ಬೇಟೆಯಿಂದ

ಹಿಂದಿರುಗುವಾಗ ವಸಿಷ್ಠ ಪುತ್ರನಾದ ಶಕ್ತಿಯು ಈತನಿಗೆ ಎದುರಾದನು. ದಾರಿಯು ತೀರ ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನದಿತ್ತು; ಇಬ್ಬರು ಮಾತ್ರ ದಾಟುವಂತಿತ್ತು. ಸೌದಾಸರಾಜನು ಶಕ್ತಿಗೆ ದಾರಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಲು ಹೇಳಿದನು. ಶಕ್ತಿಯು ದಾರಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡದೇ 'ಈ ಮಾರ್ಗವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರದಿದೆ; ರಾಜನು ಮೊದಲು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ದಾರಿ ಕೊಡಬೇಕು' ಎಂಬ ಧರ್ಮೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡತೊಡಗಿದನು. ಆಗ ಸೌದಾಸನು ಈ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ರಾಕ್ಷಸನ ಆವೇಶದಿಂದ ಬಹಳಷ್ಟು ಹೊಡೆದನು. 'ನೀನು ನರ ಮಾಂಸಭಕ್ಷಕ ರಾಕ್ಷಸನಾಗುವೆ' ಎಂದು ಶಕ್ತಿಯು ಸೌದಾಸನಿಗೆ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಇವನ ಯಜ್ಞದ ಪೌರೋಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ವಸಿಷ್ಠ–ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರಲ್ಲಿ ಹಗೆತನ ಉಂಟಾಯಿತು. ತನಗೆ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ವಸಿಷ್ಠನ ಪುತ್ರನೆಂದು ತಿಳಿದಾಗ ಸೌದಾಸನು ಉಃಶಾಪವನ್ನು ಬೇಡಿದನು. ಈ ನಂತರ 'ನರಮಾಂಸಭಕ್ಷಕನಾಗು!' ಎಂಬ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಸೌದಾಸನು ಹಕ್ಕಿನಿಂದ ನರಮಾಂಸವನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಇವನು ವಸಿಷ್ಠರ ನೂರು ಪುತ್ರರನ್ನು ತಿಂದುಹಾಕಿದನು. ಒಮ್ಮೆ ರತಿಕ್ರೀಡೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ದಂಪತಿಗಳ ಗಂಡನನ್ನು ಈತನು ತಿಂದುಬಿಟ್ಟನು. ಆಗ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಹೆಂಡತಿ 'ನೀನು ಸ್ತ್ರೀ ಸಮಾಗಮ ಮಾಡುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ಮೃತಪಡುವೆ!' ಎಂಬ ಶಾಪವಾಣಿಯನ್ನು ಸೌದಾಸನಿಗೆ ನುಡಿದಳು. ನಂತರ ಆಕೆಯು ಸತಿಹೋದಳು. 'ಮೈಮೇಲೆ ಗಂಗೆಯ ಜಲಬಿಂದುಗಳು ಬಿದ್ದನಂತರ ನೀನು ಶಾಪಮುಕ್ತನಾಗುವೆ' ಎಂಬ ಉಃಶಾಪವನ್ನು ವಸಿಷ್ಠನು ಈತನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಹೆಂಡತಿ 'ನೀನು ಸದಾಕಾಲವೂ ರಾಕ್ಷಸನಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯುವೆ' ಎಂಬ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಳು. ಆಗ ಸೌದಾಸನು ಈಕೆಗೆ 'ನೀನು ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗೆ ಪಿಶಾಚಿಯಾಗು' ಎಂದು ಪ್ರತಿಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಗರ್ಗಮುನಿಯು ಗಂಗಾಜಲವನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಗಂಗೋದಕದ ಸಿಂಪರಣೆಯಿಂದ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಮುಕ್ತರಾದರು. ಈತನ ಪತ್ನಿ ಮದಯಂತಿ. ಈಕೆಯು ಸೌದಾಸನನ್ನು ವಸಿಷ್ಠನಿಗೆ ಪ್ರತಿಶಾಪ ಕೊಡುವದರಿಂದ ಪರಾವೃತ್ತ ಗೊಳಿಸಿದನು.

ರಾಕ್ಷಸತ್ವ ಮುಗಿದನಂತರ ವಸಿಷ್ಠನು ಈತನಿಗೆ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಪತಿವ್ರತೆಯ ಶಾಪದ ಮೂಲಕ ಸೌದಾಸನಿಗೆ ಮಕ್ಕಳಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ವಸಿಷ್ಠನಿಂದ ಮದಯಂತಿಯಲ್ಲಿ ಗರ್ಭಸ್ಥಾಪನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದನು. ಈಕೆಯ ಆ ಪುತ್ರನೇ ಅಶ್ಮಕ. ಮಹಾಭಾರತದ ಅಶ್ವಮೇಧ ಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಈ ಸೌದಾಸನ ಬಗ್ಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಸಂಗದ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ: 'ಅಹಲ್ಯೆಯ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಗೌತಮನ ಶಿಷ್ಯನಾದ

ಉತ್ತಂಕನು, ಸೌದಾಸನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಮದಯಂತಿಯ ಕರ್ಣಕುಂಡಲಗಳನ್ನು ತರಲೆಂದು ಬರುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಈ ರಾಕ್ಷಸನು ಉತ್ತಂಕನನ್ನು ತಿನ್ನಲು ಬಂದನು. ಆಗ ಉತ್ತಂಕನು, ತಾನು ಕೈಕೊಂಡ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪೂರೈಸಿ ಮರಳಿ ನಿನ್ನ ಬಳಿ ಬರುವೆ ಎಂಬ ಆಶ್ವಾಸನೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಆಗ ಸೌದಾಸರಾಕ್ಷಸನು ಈತನನ್ನು ಮದಯಂತಿಯ ಬಳಿ ಕಳುಹಿಕೊಟ್ಟನು. ಮದಯಂತಿಯು ತನ್ನ ಪತಿಯ ಬಳಿಯಿಂದ ಗುರುತಿನ ಒಂದು ಚಿಹ್ನೆಯನ್ನು ತರಲು ಹೇಳಿದಳು. ಆ ಚಿಹ್ನೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ ನಂತರ ಮದಯಂತಿ ತನ್ನ ಕರ್ಣಕುಂಡಲಗಳನ್ನು ಉತ್ತಂಕನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಜೋಪಾನವಾಗಿ ಕೊಂಡೊಯ್ಯಲು ಹೇಳಿದಳು. ರಾಕ್ಷಸನು ಉತ್ತಂಕನನ್ನು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಿಂದ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಿದನು.'

೧೫೭. ಸ್ಥೂಲಶಿರಾ

ಈತನೊಬ್ಬ ಋಷಿ; ಅಶ್ವಶಿರನ ಮಗ. ಈತನು ವಿಶ್ವಾವಸುವಿಗೆ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕಬಂಧ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು.

೧೫೮. ಸ್ವಯಂಪ್ರಭಾ

ಇವಳು ಮೇರುಸಾವರ್ಣಿಯ ಕನ್ಯೆಯಾಗಿದ್ದು ಹೇಮಾ ಎಂಬ ಅಪ್ಸರೆಯ ಗೆಳತಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಹೇಮಾ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಾಗ, ಮಯನಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಸ್ವಯಂಪ್ರಭೆಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಅದನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಳು. ಸ್ವಯಂಪ್ರಭಾ ಅಂಗದ ಮೊದಲಾದ ವಾನರರನ್ನು ಸಮುದ್ರತೀರಕ್ಕೆ ತಲುಪಿಸಿದಳು. ರಾಮನ ದರ್ಶನವನ್ನು ಪಡೆದನಂತರ ಇವಳು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋದಳು. ಇವಳನ್ನು 'ಪ್ರಭಾವತಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೂ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಹಸಿದು ಬಂದ ವಾನರರಿಗೆಲ್ಲ ಹಣ್ಣುಹಂಪಲುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅವರಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಆದರ ಸತ್ಕಾರವನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದಳು. ಆಗ ಹನುಮಾನನು ಈ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿಯಿಂದ ತೀರಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿದಾಗ ಸ್ವಯಂಪ್ರಭಾ, 'ಧರ್ಮನಿರತಳಾದ ನಾನು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಪಡೆದಿದ್ದೇನೆ' ಎಂದು ಸಾರ್ಥಕತೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದಳು. ಹನುಮಾನನಿಂದ ಯಾವುದನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಅವಳು ಸುವಿನಯವಾಗಿ ನಿರಾಕರಿಸಿದಳು.

೧೫೬. ಹನುಮಾನ

ಏಳು ಚಿರಂಜೀವಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ. ಸುಮೇರು ದೇಶದ ರಾಜನಾದ ಕೇಸರಿ ಎಂಬಾತನ ಅಂಜನಿಯೆಂಬ ಪತ್ನಿಯಲ್ಲಿ ವಾಯುವಿನಿಂದ ಜನಿಸಿದ ಪುತ್ರ. ಈತನ ಜನ್ಮದ ಬಗ್ಗೆ ಇದ್ದ ಕಥೆಗಳು ಭಿನ್ನಭಿನ್ನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿವೆ. ಉದಯವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಒಂದು ಪಕ್ವವಾದ ಫಲವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಅದನ್ನು ತಿನ್ನಲೆಂದು ಈತನು ಅದರತ್ತ ನೆಗೆದಾರ ರಾಹುವಿನ ಹೇಳಿಕೆಯಿಂದ ಇಂದ್ರನು ಈತನ ಮೇಲೆ ವಜ್ರಪ್ರಹಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಆಗ ಈತನ ಗದ್ದ ಅಂದರೆ ಹನು ಭಂಗವಾಯಿತು. ಅಂದಿನಿಂದ ಹನುಮಾನನೆಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. ಈ ವಜ್ರದ ಏಟಿನಿಂದ ಹನುಮಾನನು ಮೂರ್ಛೆ ಹೋಗಿದ್ದನು. ಆಗ ವಾಯುವು ತನ್ನ ಸಂಚಾರವನ್ನೆಲ್ಲ ನಿಲ್ಲಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಉಸಿರು ಕಟ್ಟಿದಂತಾಗಿ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಸಂಕಟದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿದರು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ವಿನಂತಿಯನುಸಾರ ವಾಯುವು ತನ್ನ ನಿಯಂತ್ರಣವನ್ನು ಹಿಂತೆಗೆದುಕೊಂಡನು. ಆಗ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಹನುಮಾನನಿಗೆ ತನ್ನ ಬ್ರಹ್ಮದಂಡದಿಂದ ವಧೆಯಾಗಲಾರದೆಂಬ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಇತರ ದೇವತೆಗಳು ಕೂಡ ಹನುಮಾನನಿಗೆ ವರಗಳನ್ನು ಕೊಡುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ವಜ್ರದಿಂದ ಮರಣವು ಬರಲಾರದೆಂಬ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಸೂರ್ಯನು ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನ ನೂರನೆಯ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನೂ, ಶಾಸ್ತ್ರಾಧ್ಯಯನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟನು. ವರುಣನು ತನ್ನ ವರುಣಪಾಶದಿಂದ ಅಥವಾ ನೀರಿನಿಂದ ಸಾವು ಬರಲಾರದೆಂಬ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಅದೇರೀತಿ ಯಮನು ತನ್ನ ಯಮದಂಡದಿಂದ ಮೃತ್ಯುವಾಗಲಾರದೆಂದೂ, ಸಕಲ ಆರೋಗ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ದಣಿವು ಆಗದಿರುವ ವರವನ್ನು ಕರುಣಿಸಿದನು. ಆಗ ಶಂಕರನನ್ನು ಹನುಮಾನನಿಗೆ ದೀರ್ಘ ಆಯುಸ್ಸನ್ನು ಮತ್ತು ತನ್ನಿಂದ ವಧೆಯಾಗಲಾರದೆಂಬ ವರವನ್ನು ನೀಡಿದಾಗ, ಕುಬೇರನು ತನ್ನ ಗದೆಯಿಂದ ಹನುಮಾನನಿಗೆ ಎಂದೂ ವಧೆಯ ಭಯವಿಲ್ಲವೆಂಬ ವರವನ್ನು ಇತ್ತನು. ವಿಶ್ವಕರ್ಮನಿಂದ ದಿವ್ಯ ಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು, ಚಿರಂಜೀವಿಯಾಗುವ ಮತ್ತು ಇನ್ನು ಅನೇಕ ವರಗಳನ್ನು ಹನುಮಾನನು ಪಡೆದನು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಿಂದ ಭಯೋತ್ಪಾದಕತೆ, ಮಿತ್ರರ ಭಯವನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವದು, ಇಷ್ಟ ಬಂದಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವ ಕ್ಷಮತೆ, ತನಗೆ ಇಷ್ಟವಿದ್ದ, ಬೇಕುಬೇಕಾದ ರೂಪಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಬಂಧಿತನಾದಾಗ ಅದರಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಶಕ್ತಿ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ವರಗಳನ್ನು ಪಡೆದನು. ಈ ಬಗೆಯಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಹನುಮಾನನಿಗೆ ಲಾಭ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟನು. ಈ ವರಗಳನ್ನು ಪಡೆದ

ಹನುಮಾನನು ಇನ್ನಷ್ಟು ಬಲಶಾಲಿಯಾದನು. ಇವನಿಗೆ ಲಂಕೆಯ ಪ್ರವಾಸವು ಸುಲಭವಾಯಿತಲ್ಲದೆ, ಯಾವ ಭಯವೂ ಇಲ್ಲದಂತಾಯಿತು. ವರಗಳನ್ನು ಪಡೆದ ನಂತರ ಈತನು ಭೃಗು ಮತ್ತು ಅಂಗೀರಸ ಗೋತ್ರದ ಋಷಿಗಳಿಗೆ ಬಲು ಉಪಟಳ ಕೊಡಲಾರಂಭಿಸಿದ ಕಾರಣ 'ನಿನ್ನ ಸ್ವಂತದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಅರಿವು ನಿನಗೆ ಉಳಿಯಲಾರದು!' ಎಂಬ ಶಾಪವನ್ನು ಈತನಿಗೆ ಅವರು ಕೊಟ್ಟರು.

ಹನುಮಾನನು ಬಲು ಬುದ್ಧಿವಂತ. ವ್ಯಾಕರಣ, ಸೂತ್ರವೃತ್ತ, ಭಾಷ್ಯ, ಸಂಗ್ರಹ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಉತ್ತಮವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ವಾಕ್ಪಟುತ್ವ ಹಾಗೂ ದೂತ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಪುಣನಾಗಿದ್ದನು. ಸೀತೆಯ ಶೋಧ ಮತ್ತು ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಕೂಲಂಕಷ ಮಾಹಿತಿ ಇವೆರಡೂ ಕಾರ್ಯಗಳು ಈತನಿಂದಲೇ ಸಾಧ್ಯವಾದವು. ಈತನು ರಾಮನ ಪರಮಭಕ್ತನಾಗಿದ್ದನು. ರಾಮ ಮತ್ತು ಸುಗ್ರೀವರಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹವುಂಟಾಗಲು ಕಾರಣನಾದನು. ಆ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಭದ್ರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಸೂಕ್ತ ಸಲಹೆಯನ್ನು ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಹನುಮಾನನು ಅನೇಕ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕೊಂದನು; ಲಂಕಾ ನಗರವನ್ನು ಸುಟ್ಟು ನಾಶಗೊಳಿಸಿದನು. ಇಂದ್ರಜಿತನು ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರದಿಂತ ಈತನನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದಾಗ ಇವನು ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟನಾದನು. ಅದನ್ನು ಕಂಡ ರಾಕ್ಷಸರು ಇವನನ್ನು ಬೇರೆ ಹಗ್ಗ ಮುಂತಾದ ಬಂಧನಗಳಿಂದ ಬಿಗಿದು ಕಟ್ಟಿದರು. ಈ ಎರಡನೆಯ ಬಂಧನವು ಹನುಮಾನನಿಗೆ ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಪಾಶದ ಬಂಧನವು ತಾನಾಗಿ ಇಲ್ಲದಂತಾದ್ದರಿಂದ ಮುಕ್ತನಾದನು. ಮೃತಪಟ್ಟ ವಾನರ ವೀರರನ್ನು ಜೀವಿತಗೊಳಿಸಲು ಹಾಗೂ ಮೂರ್ಛೆ ಹೋದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಸಲುವಾಗಿ ಹನುಮಾನನು ದ್ರೋಣಗಿರಿ ಪರ್ವತವನ್ನೇ ಎತ್ತಿ ತಂದು ಗಿಡಮೂಲಿಕೆ ಔಷಧಿಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿದನು. ಲಂಕೆಯಿಂದ ಅಯೋಧ್ಯೆಯತ್ತ ಮರಳುವಾಗ ಭರತನಿಗೆ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ರಾಮನು ಈತನನ್ನೇ ಕಳುಹಿದ್ದನು. 'ನನ್ನ ಕಥೆಗಳು ಈ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿರುವವರೆಗೆ ನನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪರಿಪಾಲಿಸಿ ನೀನು ಸುಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಈ ಭೂತಲದಲ್ಲಿ ಸುಖವಾಗಿರು!' ಎಂಬ ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ರಾಮನು ಈತನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಆಗ ಹನುಮಾನನಿಗೆ ಹಿಡಿಸ ಲಾರದಷ್ಟು ಸಂತೋಷವಾಯಿತು.

೧೬೦. ಹೇತಿ–ಪ್ರಹೇತಿ

ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರು. ಪ್ರಹೇತಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ವೃತ್ತಿಯವನಾಗಿದ್ದ ರಿಂದ ರಾಕ್ಷಸರ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಈತನು ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಲು ಕಾಡಿಗೆ

ಹೋದನು. ಹೇತಿಯ ಪತ್ನಿಯ ಹೆಸರು ಭಯಾ ಮತ್ತು ಮಗನ ಹೆಸರು ವಿದ್ಯುತ್ಕೇಶ. ಈತನು ವೃತ್ರಾಸುರನ ಅನುಯಾಯಿ. ವಿಷ್ಣುವು ಆತನನ್ನು ಪರಾಭವಗೊಳಿಸಿದನು

೧೬೧. ಹೇಮಾ

ಈಕೆಯು ಮಯನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನ ಭಾರ್ಯೆ. ಭರತನನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಲು ಕರೆಯಿಸಿದ ಅನೇಕ ಅಪ್ಸರೆಯರಲ್ಲಿ ಈಕೆಯೂ ಒಬ್ಬಳು. ದೇವತೆಗಳೇ ಈ ಅಪ್ಸರೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೆಂಬ ಒಂದು ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಆದರೆ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಮಯನು ಇವಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾದ್ದರಿಂದ ಇಂದ್ರನು ಮಯನನ್ನು ವಧಿಸಿದನು ಎಂದು ಬರೆದಿದೆ. ಮಯನು ಒಂದು ಸುವರ್ಣವನವನ್ನು ಹಾಗೂ ಕಾಂಚನಗೃಹವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಹೇಮಾಳ ಜೊತೆ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಮಯನ ವಧೆಯಾದನಂತರ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಈ ಸುವರ್ಣವನವನ್ನು ಹಾಗೂ ಎಂದೂ ತೀರದಷ್ಟು ಭೊಗವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಕಾಂಚನಮಯ ವಸತಿ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೇಮಾಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಇವಳು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಾಗ ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸ್ವಯಂಪ್ರಭೆಗೆ ಕೊಟ್ಟಳು. ಇವಳು ನೃತ್ಯ-ಗಾಯನವಿಶಾರದೆಯಾಗಿದ್ದಳು. ಹೇಮಾಗೆ ಮಯನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಕನ್ಯೆಯೇ ಮಂಡೋದರಿ, ಮಂಡೋದರಿ ರಾವಣನ ಪತ್ನಿ.

ಸ್ಥಳವಿಶೇಷ

೧. ಋಕ್ಷಗುಹೆ

ಈ ಗುಹೆಯು ಪ್ರಯಾಗದಿಂದ ಸುಮಾರು ಒಂದು ನೂರ ಐವತ್ತು ಮೈಲಿನಷ್ಟು ದೂರದಲ್ಲಿದೆ. ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದ ರಾಮಘಡವೆಂಬ ಪರ್ವತದ ಹತ್ತಿರ ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತದಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಗುಹೆಗೆ 'ಸೀತಾಬೆಂಗ್ರಾ', 'ಹಾಥೀಘೋಡ' ಎಂತಲೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ರಾಮ, ಲಕ್ಷ್ಮಣ, ಸೀತೆಯರ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ, ನೈಸರ್ಗಿಕವಾದ ಗುಹೆಗಳಿವೆ. ಮಯ ರಾಕ್ಷಸನು ಈ ಮಯ ರಾಕ್ಷಸನು ಈ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸುವರ್ಣವನವನ್ನು ಮತ್ತು ಒಂದು ಕಾಂಚನಗೃಹವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದನು. ಈ ಸ್ಥಾನದ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನೂ ವೈಭವವನ್ನೂ ಕಂಡು ಹನುಮಾನ ಮೊದಲಾದ ವಾನರರು ಅಚ್ಚರಿಗೊಂಡರು. ಈ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದ ತಪಸ್ವಿನಿಯಾದ ಸ್ವಯಂಪ್ರಭೆಯಿಂದ ಈ ಸ್ಥಾನದ ಬಗ್ಗೆ ಎಲ್ಲ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. ಈ ಗುಹೆಯಿಂದ ಸುಖರೂಪವಾಗಿ ಹೊರಬೀಳಲು ನೆರವಾಗ ಬೇಕೆಂದು ವಿನಂತಿಸಿದರು. ಈ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಯೂ ಜೀವದಿಂದುಳಿದು ಹೊರಬೀಳುವದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ಸ್ವಯಂಪ್ರಭೆ ನುಡಿದಳು. ಆದರೂ ಸ್ವಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಇವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಗುಹೆಯ ಹೊರಗೆ ತಂದು ಇರಿಸಿದಳು. ಹೊರಗೆ ವಿಂಧ್ಯಗಿರಿಯ ಹತ್ತಿರ ಒಂದು ಜಲಾಶಯವನ್ನು ವಾನರರು ಕಂಡರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಸಾಗುವ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಸ್ವಯಂಪ್ರಭೆಯು ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಿದ್ದಳು.

೨. ಋಕ್ಷವಾನ

ಈ ಪರ್ವತದ ಭಾಗವು ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತದ ಪೂರ್ವ ಹಾಗೂ ಮಧ್ಯಭಾಗ ದಲ್ಲಿರಬಹುದು. ಸಾತಪುಡಾ ಪರ್ವತದ ಕೆಲವು ಭಾಗ ಇದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿರ ಬಹುದು. ಗೊಂಡವನ ಪರ್ವತದ ಸಾಲು ಎಂದರೆ ಋಕ್ಷವಾನ ಪರ್ವತವೆಂದೆನ್ನ ಬಹುದು. ಮಾರ್ಕಂಡೇಯ ಪುರಾಣದಂತೆ ಆರು ಕುಲಪರ್ವತಗಳಲ್ಲಿ ಇದೊಂದಾಗಿದೆ. ಇದರ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ನರ್ಮದಾ ನದಿಯ ಉಗಮದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಬಂಗಾಲಕೊಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಇದ್ದಂತಿದೆ. ಅನೇಕ ಪ್ರಾಚೀನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಪರ್ವತವನ್ನು ಅನೇಕ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಋಕ್ಷ ಅಂದರೆ ಕರಡಿ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಈ ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಋಕ್ಷವಾನ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿರಬಹುದು.

ಧೂಮ್ರ ಎಂಬಾತನು ಒಂದು ವಾನರಸಮೂಹದ ಸೇನಾಪತಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಆತನು ಈ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ವಾಸವಿದ್ದನು. ಕರಡಿಗೆ ಗ್ರೀಕರ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ 'ಅರ್ಕ್ಟೊಸ' ಎಂದೂ ಟಾಲೆಮಿಯ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ 'ಆರ್ಕ್ಸೆತೀನ' ಎಂದೂ ಬರೆದದ್ದು ಈ ಪರ್ವತದ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ನರ್ಮದಾ, ತಾಪಿ, ಧಸನ, ದಮುದಾ, ಸೋನ, ಮಹಾನದಿ, ಮಂದಾಕಿನಿ, ತಮಸಾ ಮುಂತಾದ ಗಂಗಾ, ಯಮುನಾ ನದಿಗಳ ಉಪನದಿಗಳು ಈ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಉಗಮ ಹೊಂದಿದೆ.

೩. ಋಷ್ಯಮೂಕ

ಇದು ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹಂಪೆಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಪರ್ವತ. ಇದು ತುಂಗಭದ್ರೆಯ ನದೀತೀರದಲ್ಲಿದೆ. ಇದು ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಪರ್ವತದ ದಕ್ಷಿಣದ ಒಂದು ಉಪಪರ್ವತ. ಇಲ್ಲಿ ಸುಗ್ರೀವನು ವಾಸವಿರುತ್ತಿದ್ದನು. ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಸುಗ್ರೀವನೊಡನೆ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಮಿತ್ರತ್ವವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದರು. ಮತಂಗ ಮುನಿಯ ಶಾಪವಿದ್ದ ಕಾರಣ ವಾಲಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು 'ತೀರ್ಥ'ವೆಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ.

೪. ಕನಖಲತೀರ್ಥ

ಹರಿದ್ವಾರದಿಂದ ನಾಲ್ಕು ಕಿಲೋಮೀಟರ್ ದೂರದಲ್ಲಿದೆ. ದಕ್ಷಪ್ರಜಾ ಪತಿ ಇಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದನು. ಸತಿಯು ಆಗ ದೇಹಾರ್ಪಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಶಂಕರನು ಈ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡಿದನೆಂಬ ದಂತಕಥೆಯಿದೆ. ಈ ತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿದರೆ ಪುನರ್ಜನ್ಮವು ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆ ಇದೆ. ಇಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿಯ ಒಂದು ಮಂದಿರವಿದೆ. ಶ್ರಾದ್ಧವಿಧಿಯನ್ನು ಆಚರಿಸಲು ಈ ಕ್ಷೇತ್ರವು ಅತಿಯೋಗ್ಯವಾದುದೆಂದು ಅನೇಕ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಸ್ಕಂದ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದನುಸಾರ ಈ ತೀರ್ಥವು ಅರುಣಾಚಲ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿಯ ಶಿವನ ಸ್ಥಾನವಾಗಿದೆ. ನೃಗರಾಜನು ದಾನವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟ ಗೋವುಗಳಲ್ಲಿಯ, ಒಬ್ಬ ದರಿದ್ರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಕಳೆದುಹೋದ ಹಸು ಈ ತೀರ್ಥ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಸನತ್ಕುಮಾರ ಋಷಿಗಳು ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ರುತ್ತಿದ್ದರು.

೫. ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆ

ಇದು ವಾನರರ ರಾಜನಾದ ವಾಲಿಯ ಹಾಗೂ ಸುಗ್ರಿವನ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿತ್ತು. ಇದು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯ ಪಂಪಾಸರೋವರದ ಬಳಿಯಿದ್ದ ನಗರ. ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಪಂಪಾ ಸರೋವರ, ತುಂಗಭದ್ರಾನದಿ, ಪ್ರಸ್ರವಣಪರ್ವತ, ಮತಂಗಾಶ್ರಮ ಮುಂತಾದವಿದ್ದವು. ಈ ನಗರವು ಗಿರಿಕಂದರಗಳಿಂದ ಸುತ್ತುವರಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ವಜ್ರವೈಢೂರ್ಯಗಳು ಅಗಣಿತವಾಗಿದ್ದವು. ಅನೇಕ ಉದ್ಯಾನ–ಉಪವನಗಳಿದ್ದವು. ಚಿತ್ರಾವಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ಮತದಂತೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿರುವ ಹಂಪೆ–ಆನೆಗುಂದಿಯ ಭಾಗವೆಂದರೆ 'ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆ' ನಗರವಿತ್ತು. ಇದರ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿಯೇ 'ವಾಲೀಪ್ರಸಾದ' ಮತ್ತು 'ಸಪ್ತತಾಲವೇಧ' ಎಂಬ ಸ್ಥಾನಗಳಿವೆ. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಆನಂದಬಾಷ್ಪಗಳಿಂದ ಜನ್ಮತಾಳಿದ ಋಕ್ಷರಾಜನೆಂಬ ವಾನರಾಧಿಪತಿಗಾಗಿ, ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು ಈ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ರಚಿಸಿದನೆಂಬ ಭಾವಾರ್ಥ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿದೆ. 'ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾ' ಈ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವು ಶಂಬರ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ 'ಪರ್ವತದ ಹಿಂದೆ ಮೃತ್ಯು'ವೆಂದಿದೆ. ಜೈನಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಈ ನಗರಕ್ಕೆ 'ಋಋುಂದ'ವೆಂದು ಬರೆದದ್ದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

೬. ಕೇಕಯ

ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿಯ ಪಂಚನದಿಗಳ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯ ವಿತಸ್ತಾ ಎಂಬ ನದಿಯ (ಈಗಿನ ಝೇಲಮ್ ನದಿ) ಪೂರ್ವದಂಡೆಯಲ್ಲಿನ ಒಂದು ಪ್ರದೇಶ. ಇದರ ಹೆಸರುಗಳು ಬವಲಾವಣೆಯಾಗುತ್ತ ಹೋಗಿವೆ. ಕೈಕಯ, ಕೈಕೇಯ, ಕೇಕಯ ಸ್ಥಾಪಿತ ದೇಶ ಇತ್ಯಾದಿ. ಉಶಿನರ ಮತ್ತು ಶಿಬಿರಾಜ ಇವರ ಸಂಬಂಧವು ಈ ದೇಶದೊಡನಿತ್ತು. ಇದರ ರಾಜಧಾನಿ 'ರಾಜಗೃಹ'ವೆಂದಿತ್ತು. ವಿಪಾಶಾ ನದೀತೀರದಲ್ಲಿದ್ದ ಈ ಪ್ರದೇಶವು ರಾಮಾಯಣಕಾಲದ ಬಾಹ್ಲೀಕ ಮತ್ತು ಇಕ್ಷುಮತೀ ನದಿಗಳ ಪಶ್ಚಿಮದ ಭಾಗವಿರಬಹುದು. ಸತತ ಪರಕೀಯರ ದಾಳಿಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಇಲ್ಲಿಯ ಜನರು ಯುದ್ಧಕುಶಲರೂ ಧನುರ್ವಿದ್ಯಾಪ್ರವೀಣರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಪೂರ್ವಗಾಂಧಾರ ದೇಶದ ರಾಜನಾದ ಅಂಭಿಯನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದು ಸಿಕಂದರನು ಪಶ್ಚಿಮ ಸರಹದ್ದಿನಲ್ಲಿದ್ದ ವಿತಸ್ತಾ ನದಿಯ ಬಳಿ ತಲುಪಿದ್ದನು. ದಶರಥನ ಮಾವನಾದ ಕೈಕಯ ಅಶ್ವಪತಿಯು ಇಲ್ಲಿಯ ರಾಜನಾಗಿದ್ದನು.

೭. ಗಂಗಾ

'ಗಮಯತಿ ಭಗವತ್ಪದಮಿತಿ ಗಂಗಾ'– ಸ್ನಾನ ಮಾಡುವ ಜೀವಾತ್ಮರಿಗೆ ಭಗವಂತನ ಪಾದಕ್ಕೆ ತಲುಪಿಸುವವಳೆಂದರೆ ಗಂಗೆ ಎಂದೆನ್ನಲಾಗುತ್ತದೆ.

'ಗಮ್ಯತೇ ಪ್ರಾಪ್ಯತೇ ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಿಭಿರತಿ ಗಂಗಾ'– ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಬಯಸುವವರು ಯಾರ ಬಳಿ ಹೋಗುತ್ತಾರೋ ಅವಳೇ ಗಂಗೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಶಬ್ದೋತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಗಂಗೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ.

ಗಂಗಾನದಿಯು ಭಾರತದಲ್ಲಿಯ ಪವಿತ್ರವೆಂದೆನಿಸಿದ ಏಳು ನದಿಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ ನದಿಯಾಗಿದೆ. ಈ ಗಂಗಾನದಿಗೆ ವಿಷ್ಣುಪದಿ, ತ್ರಿಪಥಗಾ, ಭಾಗೀರಥಿ, ಜಾಹ್ನವಿ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ಹೆಸರುಗಳಿವೆ. ಈ ನದಿಯ ಉಗಮವು ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯ ತೇಹರಿ ಗಢವಾಲ ಭಾಗದಲ್ಲಿದ್ದ ಗಂಗೋತ್ರಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಸಮುದ್ರದ ಪಾತಳಿಗಿಂತ ೪೨೦೦ ಮೀಟರ್ ಎತ್ತರದಲ್ಲಾಗಿದೆ. ಹೃಷೀಕೇಶದ ಬಳಿ ಈ ನದಿಯು ಸಮತಳ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ತಲುಪಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಗಂಗಾ ಮತ್ತು ಯಮುನಾ ಈ ನದಿಗಳ ಸಂಗಮಸ್ಥಾನದವರೆಗಿನ 'ದುಆಬ್' ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಅಂತರ್ವೇದಿ ಎಂದೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಫಲವತ್ತಾದ ಭೂಮಿಯಾಗಿದ್ದು ಇದು ವೈದಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಗಂಗಾನದಿಗೆ ಯಮುನಾ, ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರಾ, ಮೇಘನಾ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ಚಿಕ್ಕದೊಡ್ಡ ನದಿಗಳು ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಗಂಗಾನದಿಯು ಸಹಸ್ರಮುಖವಾಗಿ ಸಾಗರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತದೆ. ಗಂಗಾನದಿಯ ಮುಖದಲ್ಲಿ 'ಸಾಗರ'ವೆಂಬ ನಡುಗಡ್ಡೆ ಇದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಕಪಿಲ ಮುನಿಯ ಆಶ್ರಮವಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಎಲ್ಲ ಸಾಧುಸಂತರು, ಮಹಾಪುರುಷರು ಗಂಗೆಯನ್ನು ಪವಿತ್ರ ನದಿಯೆಂದು ಮನ್ನಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಆರೋಗ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗಂಗೆಯ ನೀರು ಅತಿಶುದ್ಧ, ರೋಗ ನಿವಾರಕ, ಶಕ್ತಿದಾಯಕವೂ ಆಗಿದೆ. ಈ ನದಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಮೂರುಕೋಟಿ ತೀರ್ಥಗಳಿವೆ ಎಂದು ಧಾರ್ಮಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆ ಇದೆ.

ಗಂಗೆಯು ಅಗ್ನಿಯ ಬೀಜವನ್ನು ಪಡೆದು ಸ್ಕಂದನನ್ನು ಹೆತ್ತಳು. ಇವಳು ಮಹಾಸಾಗರನ ಪತ್ನಿಯಾಗಿದ್ದು ವೇದಗಳ ಬಲಭಾಗವಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಗಂಗೆಯ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಗಂಗೆಯ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಇವಳನ್ನು ಸ್ವರ್ಗದ ದೇವತೆ ಎಂದು ಬಗೆಯುತ್ತಾರೆ. ಒಮ್ಮೆ ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಬಳಿ ಹೋದರು. ಅವರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಗಂಗೆಯೂ ಹಾಗೂ ಇಕ್ಷ್ವಾಕುಕುಲದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಮಹಾಭಿಷನೂ ಇದ್ದರು. ಗಾಳಿಯಿಂದ ಆಗ ಇವಳು ಉಟ್ಟ ವಸ್ತ್ರವು ಹಾರಿದಾಗ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಮುಖ ಕೆಳಗೆ

ಮಾಡಿಕೊಂಡರು; ಆದರೆ ಮಹಾಭಿಷನು ನಿಸ್ಸಂಕೋಚವಾಗಿ ಅವಳತ್ತ ನೋಡಿದಾಗ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಆತನಿಗೆ 'ನೀನು ಮೃತ್ಯುಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮತಾಳುವೆ! ಆಗ ಗಂಗೆಯು ನಿನ್ನ ಪತ್ನಿಯಾಗುವಳು! ನಿನಗೆ ಅಪ್ರಿಯವೆನಿಸುವ ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಅವಳು ಮಾಡುವಳು. ಈ ಕೃತ್ಯಗಳಿಂದ ನಿನಗೆ ಕೋಪವುಂಟಾಗಿ ಮುಕ್ತಿ ಪಡೆಯುವೆ!' ಎಂದು ಶಾಪವನ್ನಿತ್ತನು. ಈ ಶಾಪವನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡ ಮಹಾಭಿಷನು ಪ್ರತೀಪನ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ ತಾಳುವದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿದನು. ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠರ ಶಾಪದಿಂದ ಮರಣಹೊಂದಿದ ಅಷ್ಟವಸುಗಳು ಗಂಗೆಗೆ ಭೇಟಿಯಾದರು. ಅವರು ಗಂಗೆಯ ಮಕ್ಕಳಾಗಿ ಹುಟ್ಟಲು ಯೋಚಿಸಿದರು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಗಂಗೆಗೆ ತಿಳಿಸಿದರು. ಆದರೆ, ಒಂದು ಶರತ್ತನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟರು– ಮಗನು ಹುಟ್ಟಿದರೆ ಅವನನ್ನು ನೀರಿಗೆ ಎಸೆಯಬೇಕು. ಈ ಶರತ್ತನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಗಂಗೆಯು ಒಬ್ಬ ಮಗನನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಎಲ್ಲ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ನೀರಿಗೆ ಎಸೆಯಲು ಸಮ್ಮತಿಸಿದಳು. ಆಗ ಅಷ್ಟವಸುಗಳು ತಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಅಂಶರೂಪವಾಗಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಮಗನನ್ನು ಕೊಡಲು ಒಪ್ಪಿದರು. ಮಹಾಭಿಷನು ಪ್ರತೀಪನ ಮಗನಾಗಿ ಜನ್ಮ ತಾಳಿದನು. ಆತನ ಹೆಸರು 'ಶಂತನು'. ಗಂಗೆಯು ಶಂತನುವಿನ ಜೊತೆ ವಿವಾಹವಾದಳು. ಇವಳು ಮದುವೆ ನಡೆಯುವ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ತನ್ನ ಮಾವನಿಗೆ 'ವಿವಾಹದ ನಂತರ ನಾನು ಮಾಡುವ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ನನ್ನ ಗಂಡನಾದ ಶಂತನು ಆಕ್ಷೇಪಿಸ ತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ; ಈ ಶರತ್ತನ್ನು ಪಾಲಿಸುವವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ನಾನು ಆತನ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುವೆನು' ಎಂದು ಕರಾರನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಳು. ಇವಳಿಗೆ ಶಂತನುವಿನಿಂದ ಎಂಟು ಪುತ್ರರಾದರು. ಅವರಲ್ಲಿಯ ಏಳು ಪುತ್ರರನ್ನು ಇವಳು ನೀರಿಗೆಸೆದಳು. ಎಂಟನೆಯ ಪುತ್ರನನ್ನು ಗಂಗೆಯು ಮುಳುಗಿಸಬೇಕೆಂದಾಗ ಶಂತನು ಅಡ್ಡಿ ಮಾಡಿದನು. ಆಗ ಈಕೆಯು ಅವನನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋದಳು. ಈ ರೀತಿ ಬದುಕಿ ಉಳಿದ ಎಂಟನೆಯ ಪುತ್ರನೆಂದರೆ ಭೀಷ್ಮನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಭೀಷ್ಮನನ್ನು ಗಂಗೆಯು ಜೊತೆಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದು ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ವಿಧದ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಳು. ಶಂತನು ಒಮ್ಮೆ ಬೇಟೆಗೆಂದು ಬಂದಾಗ ಈ ಭಿಷ್ಮನನ್ನು ಆತನ ವಶಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದಳು.

೮. ಗೋದಾವರಿ

ದಕ್ಷಿಣಭಾರತದ ಒಂದು ಅತಿಪವಿತ್ರವಾದ ನದಿ. 'ದಕ್ಷಿಣಗಂಗೆ' ಎಂದೂ ಹೆಸರಿದೆ. ನಾಸಿಕ ಪಟ್ಟಣದ ಹತ್ತಿರ ತ್ರ್ಯಂಬಕೇಶ್ವರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ಎಂಬುದು ಗೋದಾವರಿಯ ಉಗಮ ಸ್ಥಾನ. ಗೌತಮ ಋಷಿಯಿಂದ ಒಂದು ಹಸುವಿನ

ಕೊಲೆ ನಡೆಯಿತು. ಆ ಪಾಪದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಲು ಗೌತಮನು ಶಂಕರನ ತಲೆಯ ಮೇಲಿನ ಗಂಗೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ತಂದನು. ಆದ್ದರಿಂದ, ಈ ನದಿಗೆ ಗೌತಮೀ ಎಂಬ ಹೆಸರು. ಗೋದಾವರಿ ನದೀ ತೀರದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ನುರು ಪವಿತ್ರ ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿವೆ. ಈ ರೀತಿ ಬಂದ ಗಂಗೆಯ ನೀರು ಮೃತಪಟ್ಟ ಹಸುವಿನ ದೇಹದ ಮೇಲೆ ಹರಿದಿದ್ದರಿಂದ ಹಸುವು ಜೀವಂತವಾಯಿತು. ಈ ನದಿಗೆ ಗೋದಾವರಿ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಹೇಗೆ ಬಂದಿತೆಂಬ ಒಂದು ದಂತಕತೆಯಿದೆ. ರೇವಾನದೀತೀರದಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸು, ಗಂಗಾತೀರದಲ್ಲಿ ಮೃತ್ಯು ಮತ್ತು ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ದಾನ, ಇವುಗಳಿಂದ ಪುಣ್ಯ ದೊರಕುತ್ತದೆಂದು ಹಿಂದೂಗಳು ನಂಬುತ್ತಾರೆ. ಇವೇ ಮೂರು ಸಂಗತಿಗಳು ಗೋದಾವರೀ ತೀರದಲ್ಲಿ ನಡೆದರೆ ಮೋಕ್ಷ ದೊರಕುವದೆಂಬ ಭಾವನೆ ಇದೆ. ಗೋದಾವರೀ ತೀರದಲ್ಲಿದ್ದ ಪೈಠಣ ನಗರಕ್ಕೆ ದಕ್ಷಿಣ ಕಾಶೀಕ್ಷೇತ್ರವೆಂದೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಸಿಂಹಸ್ಥದ ಆಚರಣೆಗೆ ನಾಸಿಕವು ಒಂದು ಪವಿತ್ರಕ್ಷೇತ್ರವಿದೆ. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಆಂಧ್ರ ಹಾಗು ಕರ್ನಾಟಕ ಈ ಮೂರು ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿಯುತ್ತಿರುವ ಈ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ನದಿಯ ಉದ್ದ ಒಂಬೈನೂರು ಮೈಲಿ, ಪ್ರವರಾ, ವರ್ಧಾ, ವೈನಗಂಗಾ, ಧಾರಣಾ, ಇಂದ್ರಾವತಿ ಇವೇ ಗೋದಾವರಿಯ ಅನೇಕ ಉಪನದಿಗಳು. ಈ ನದಿಯ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಿಂದ ಇದರ ಪರಿಸರದ ಭೂಪ್ರದೇಶವು ಫಲವತ್ತಾಗಿದೆ. ಗೋದಾವರಿಯು ಗಂಗಾಸಾಗರಕ್ಕೆ ಸೇರುತ್ತದೆ. ರಾಜ ಮಹೇಂದ್ರಿಯಲ್ಲಿ 'ಪುಷ್ಕರ'ವೆಂಬ ಮಹೋತ್ಸವವನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ.

೯. ಚೈತ್ರರಥ ವನ

ಈ ಸ್ಥಾನದ ಬಗ್ಗೆ ಹಲವಾರು ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಬಗೆಬಗೆಯ ಮಾಹಿತಿ ಇದೆ. ಈ ವನವು ಉತ್ತರಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿತ್ತು. ಚಿತ್ರರಥನೆಂಬ ಗಂಧವನ್ನು ಈ ವನವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ವನಕ್ಕೆ ಚೈತ್ರರಥವನವೆಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. ಬ್ರಹ್ಮ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯ ಮಾಹಿತಿಯಂತೆ ಈ ಉದ್ಯಾನವು ಚಂದ್ರಪ್ರಭ ಎಂಬ ಪರ್ವತದ ಮೇಲಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಊರ್ವಶಿ ಮತ್ತು ಐಲರ ಭೇಟಿಯಾಯಿತು. ಮತ್ಸ್ಯಪುರಾಣದಂತೆ ಈ ವನವು ಮಂದಾರಪರ್ವತದ ಮೇಲೆ ಇರುವ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ವಾಯುಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಈ ವನವು ಇಲಾವೃತ್ತದ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ 'ಅಚ್ಛೋದಾ' ಎಂಬ ನದಿಯ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿತ್ತೆಂದಿದೆ. ಇಂದ್ರಾದಿದೇವತೆಗಳು ವಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಭಾಗವತ ಪುರಾಣದನುಸಾರ ಈ ವನವು ಮೇರು–ಮಂದರ ಪರ್ವತದ ಮೇಲೆ ಇತ್ತು.

೧೦. ತಾಟಕಾ ವನ

ಅಗಸ್ತ್ಯ ಋಷಿಯು ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ನಂತರ ತಾಟಕಿಯ ಮಲದ ಮತ್ತು ಕರುಷ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದು ವಾಸವಾಗಿದ್ದಳು. ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಮರುಭೂಮಿ. ಇದೇ ತಾಟಕಾವನ. ವಿಶ್ವಮಿತ್ರನ ಆಶ್ರಮವು ಈ ವನದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿತ್ತು. ಅಲಹಾಬಾದದಿಂದ ಶಹಾಬಾದ ಜಿಲ್ಲೆಯವರೆಗಿನ ಗಂಗನದಿಯ ದಕ್ಷಿಣದ ಕಾಡು ಭೂಪ್ರದೇಶವೆಂದರೆ ಮೊದಲಿನ ಕಾಲದ ತಾಟಕವನೆವಿರಬಹುದು.

೧೧. ದಂಡಕಾರಣ್ಯ

ಪ್ರಾಚೀನ ಸಂಸ್ಕೃತ ವಾಙ್ಮಯದಲ್ಲಿ ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತದ ದಕ್ಷಿಣದ ಭಾಗಕ್ಕೆಲ್ಲ ದಕ್ಷಿಣಾಪಥವೆಂಬ ಹೆಸರಿತ್ತು. ಬಹುಶಃ ಅದೇ ದಂಡಕಾರಣ್ಯವೆನಿಸಿರಬಹುದು. ಭಾರ್ಗವನು ಶಾಪಕೊಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶವು ವಿಂಧ್ಯ ಹಾಗೂ ಶೈವಲ ಇವುಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿದೆ ಎಂದು ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಬಣ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ತಪಸ್ವಿಗಳು ವಾಸವಿದ್ದರೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಇದು ಜನ್ಮಸ್ಥಾನವೆಂದು ಖ್ಯಾತಿಪಡೆಯಿತು. ದಂಡರಾಜನು ಈ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಾರ್ಗವನ ಕನ್ಯೆಯಾದ 'ಅರಜಾ' ಇವಳನ್ನು ಬಲಾತ್ಕರಿಸಿದನು. ಭಾರ್ಗವನು ದಂಡರಾಜನಿಗೆ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಜೊತೆಗೆ ದಂಡರಾಜನು ವಾಸವಿದ್ದ ದಂಡಕಾರಣ್ಯಕ್ಕೂ ಶಾಪದ ಝಳ ತಗುಲಿತು. ಇಂದ್ರನ ಧೂಳಿಯ ವೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಸ್ಥಾವರ ಜಂಗಮ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಮೇತ ಪೂರ್ತಿ ಹಾಳುಪ್ರದೇಶವಾಯಿತು. ಈ ರಾಜನ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಈ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ದಂಡಕಾರಣ್ಯ ವೆಂದಾಯಿತು. ರಾಮಾಯಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸ ಮತ್ತು ವಾನರರು ವಾಸವಿದ್ದರು. ಆರ್ಯ ಹಾಗೂ ದ್ರಾವಿಡರ ಪ್ರಥಮ ಭೇಟಿಯು ಈ ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತೆಂದು ಕೆಲವು ಸಂಶೋಧಕರ ಮತವಿದೆ. ಮಹಾಭಾರತ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವಿದರ್ಭ, ಅಶ್ಮಕ, ಮುಲೂಕ, ಕುಂತಲ, ಗೋಪರಾಷ್ಟ್ರ, ಮಲ್ಲರಾಷ್ಟ್ರ ಈ ಭಾಗಗಳು ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಭಾಗಗಳೇ ಇರಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿ ಯಾದವ ವಂಶದವರ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಗುಂಪುಗಳ ರಾಜ್ಯಗಳು ಇದ್ದವು.

ಈ ಅರಣ್ಯವು ನರ್ಮದಾ ಮತ್ತು ಗೋದಾವರಿ ನದಿಗಳು ನಡುವಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬಿತ್ತು. ಚಿತ್ರಕೂಟ ಪರ್ವತದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಗೋದಾವರಿಯ ಮುಖದವರೆಗೆ ಇದರ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ರಾಮನು ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ವಾಸಿಸಿದ್ದನು.

೧೨. ನಿಕುಂಭಿಲಾ

ಕೋಲಂಬೋ ಪಟ್ಟಣದಿಂದ ನಾಲ್ವತ್ತು ಮೈಲಿ ದೂರದಲ್ಲಿ ನಿಕುಂಭಿಲಾ ದೇವಿಯ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಇಂದ್ರಜಿತನು ಈ ದೇವಿಯನ್ನು ಆರಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ನಿಕುಂಭಿಲಾದೇವಿಯ ಸ್ಥಾನವಿದ್ದ ಈ ವನವು ಮೊದಲಿದ್ದಂತೆ ಈಗ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿಹೋದ ಹನುಮಾನನಿಗೆ ಹಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳು ಕಂಡವು. ಅವುಗಳ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ನಿಕುಂಭಿಲೆಯ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ.

೧೩. (ದ್ಯಾವಾ) ಪೃಥಿವಿ

ದ್ಯಾವಾ-ಪೃಥಿವಿ ಇವರನ್ನು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳೆಂದು ಬಗೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳ ಮತ್ತು ಸಕಲ ಲೋಕದ ತಂದೆತಾಯಿ ಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಶಿವಪಾರ್ವತಿಯರ ರತಿಕ್ರೀಡೆಯಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳು ಆತಂಕವನ್ನೊಡ್ಡಿದಾಗ ಪೃಥ್ವಿಯು ಶಂಕರನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು (ವೀರ್ಯ) ಧರಿಸಿದಲು. ಆಗ ಪಾರ್ವತಿಯು ಪೃಥ್ವಿಗೆ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಳು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಪೃಥ್ವಿಗೆ ಅನೇಕ ಪತಿಗಳಿದ್ದರೂ ಯಾರೂ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಉಳಿಯುವಂತಿಲ್ಲ; ಸಂತಾನವಾಗುವಂತಿಲ್ಲ.

೧೪. ಪ್ರಸ್ರವಣ

ಈ ಪರ್ವತವು ತುಂಗಭದ್ರಾನದೀ ತೀರದಲ್ಲಿ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿದೆ. ಇದು ಮಾಲ್ಯವಾನ ಪರ್ವತದ ಒಂದು ಭಾಗ. ಇಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ನದಿಗಳು ಉಗಮ ಹೊಂದಿವೆ. ಈ ಪರ್ವತದ ಶಿಖರದಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಮಳೆಗಾಲದ ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆದಿದ್ದರು. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಗಾಳಿಯು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೀಸುತ್ತಿತ್ತು. ಋಕ್ಷಬಿಲದಿಂದ ವಾನರರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಆಚೆ ಕಳುಹಿಸಿ ತಪಸ್ವಿನಿಯಾದ ಸ್ವಯಂಪ್ರಭೆಯು ಇವರಿಗೆ ಮಹಾಸಾಗರದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಳು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಸ್ರವಣ ಪರ್ವತವನ್ನು ಅವಳು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ನದಿಯ ಹೆಸರಿನ ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲ.

೧೫. ಭೃಗುತುಂಗ

ಭೃಗುತುಂಗ ಪರ್ವತದ ಮೇಲೆ ಋಚೀಕ ಮುನಿಯ ಆಶ್ರಮವಿತ್ತು. ಅಂಬರೀಷನಿಗೆ ಋಚೀಕ ಮುನಿಯ ದರ್ಶನವು ಈ ಪರ್ವತದ ಮೇಲೆ ಆಯಿತು.

೧೬. ಮಧುಪುರಿ (ಮಥುರಾ)

ಈ ನಗರವು ಮಧುದೈತ್ಯನ ಮಗನಾದ ಲವಣನದಿತ್ತು. ಇದು ಯಮುನಾ ನದಿಯ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಮಧುರಾ, ಮಧುಪುರ, ಮಧುಷಿಕ, ಮಧುಪಘ್ನಾ ಎಂಬ ಅನೇಕ ಹೆಸರುಗಳಿದ್ದವೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಈಚೀಚಿನ ಕಾಲದ ಮಥುರಾ ಇದು ಏಳು ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದ್ದು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಮುಖ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದೆ. ಇದು ಶೂರಸೇನನ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿತ್ತು. ಈ ನಗರ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಸೋಮವಂಶ ಯಾದವರು ಬಹುಕಾಲ ಆಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೂಣ, ಹರ್ಷವರ್ಧನ, ವರ್ಮ, ಗುರ್ಜರ, ಪ್ರತೀಹಾರ ಮೊದಲಾದವರು ಇಲ್ಲಿ ಆಳಿಹೋದರು. ಅನಂತರ ಇಲ್ಲಿ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಹಾಗೂ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಅಧಿಕಾರವಿತ್ತು. ಶಕ ಮತ್ತು ಕ್ಷತ್ರಪ ಇವರ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮಥುರಾಪುರವು ಜೈನ, ಬೌದ್ಧ ಹಾಗು ಭಗವತ ಧರ್ಮಗಳ ಪ್ರಮುಖ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಇಂದಿಗೂ ಈ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಹಿಂದೂ ದೇವಾಲಯಗಳು ಹಾಗೂ ಬೌದ್ಧ ಸ್ತೂಪಗಳಿವೆ.

೧೭. ಮರುಕಾಂತಾರ

ಇದಕ್ಕೆ ದ್ರುಮಕುಲ್ಯ ದೇಶವೆಂದು ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರಿದೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಸಮುದ್ರ ರಾಜನು ಶರಣಾಗತನಾದನಂತರ ಆತನ ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆ ರಾಮನು ತನ್ನ ಬಾಣವನ್ನು ಈ ಪ್ರದೇಶದತ್ತ ಬಿಟ್ಟನು. ನೋಡಲು ಭೀಕರರೆನಿಸುವ ಅಭೀರರೆಂಬ ದಸ್ಯುಜನರು ಇಲ್ಲಿ ವಾಸವಿದ್ದು ಘೋರಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ದೇಶದ ನಿಶ್ಚಿತ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಇಂದು ಗುರುತಿಸುವುದು ದುಸ್ತರವಿದೆ. ಪಂಜಾಬದಲ್ಲಿಯ ಹಿಸ್ಸಾರ ಜಿಲ್ಲೆ, ಪ್ರಾಚೀನ ಸರಸ್ವತೀ ನದಿಯ ತೀರಪ್ರದೇಶ, ವಾಯುವ್ಯ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯ ಹೆರಾತ-ಕಂದಹಾರ ಪ್ರದೇಶ, ಸಿಂಧುನದಿಯ ದುಆಬ್ ಪ್ರದೇಶ, ಕಚ್ಛ ಪ್ರಾಂತದ ತ್ರಿಭುಜ ದೇಶ ಮುಂತಾದ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಅಭೀರರಿದ್ದರೆಂದು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಅದೇರೀತಿ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ (ಪಾಕಿಸ್ತಾನ) ಮತ್ತು ಗುಜರಾತ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿಯ ಸುರತ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಆಭೀರರ ವಸತಿಸ್ಥಾನಗಳಿದ್ದವು.

೧೮. ಮಲದ, ಕರುಷ

ಈ ಎರಡು ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ವೃತ್ರಾಸುರನನ್ನು ಇಂದ್ರನು ಕೊಂದನಂತರ ಇವನು ತನ್ನ ಹಸಿವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಇಂಗಿಸಿದನು; ಕೊಳೆಯನ್ನು

ಇಲ್ಲಿ ವಿಸರ್ಜಿಸಿದನು. ಇಂದ್ರನ ಮಲವು ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ಕಾರಣ ಈ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಮಲದವೆಂದು ಮತ್ತು ಹಸಿವನ್ನು ಇಂಗಿಸಿದ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಕರುಷವೆಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯ ಶೋಣ ಮತ್ತು ಕೇನ ನದಿಗಳ ದುಆಬ್ ಪ್ರದೇಶವಾದ ರೇವಾ ನಗರದ ಸುತ್ತಲಿನ ಪ್ರದೇಶವು ಇದಾಗಿರಬಹುದು. ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಕೇನ ನದಿ, ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಬಿಹಾರ ಪ್ರಾಮತ್ಯ, ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಕೈಮೂರ ಹಾಗೂ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತ– ಹೀಗೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಮೇರೆಗಳಿದ್ದವು. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 'ಕರುಷ' ಜನರು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮನುವೈವಸ್ವತಪುತ್ರನಾದ 'ಕರುಷ'ನೆಂಬಾತನು ಈ ದೇಶವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ಈ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ನಂತರ ಅನೇಕ ಹೆಸರುಗಳು ನಾಮಾಂತರವಾದಂತಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ದಂತವಕ್ರನ ತಂದೆಯಾದ ವೃದ್ಧ ಶರ್ಮನ್ ಎಂಬಾತನು ಕರುಣಾಧಿಪತಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಈ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ 'ಅಂಗಮಾಲಜ'ವೆಂಬ ಹೆಸರೂ ಇತ್ತು. ಅಗಸ್ತ್ಯ ಮುನಿಯು ಇದನ್ನು ತನ್ನ ತಪೋಭೂಮಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದನು.

೧೯. ಮಿಥಿಲಾ

ಮಿಥ ಎಂದರೆ ಯುಗ್ಮ (ಜೊತೆ). ವಿದೇಹ ಹಾಗೂ ವೈಶಾಲಿ ಇವೆರಡನ್ನೂ ಸೇರಿ ಮಿಥಿಲಾ ಎಂದು ಕರೆಯುವ ಒಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ. ನಿಮಿರಾಜನ ದೇಹವನ್ನು ಕೊರಡಿನಿಂದ ಉಜ್ಜಿದ ನಂತರ ಹುಟ್ಟಿದ ಪುತ್ರನಾದ ಮಿಥನು ಈ ನಗರವನ್ನು ರಚಿಸಿದನು; ಆದ್ದರಿಂದ ಮಿಥಿಲಾ ಎಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ. ಇದು ಜನಕರಾಜನ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿತ್ತು. ಗೌತಮನ ಆಶ್ರಮವು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಮೀಪವಾಗಿತ್ತು. ಜನಕಪುರವೆಂಬುದು ನೇಪಾಳದಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ಕ್ಷೇತ್ರಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ವಿದೇಹನಗರವೆಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರಿದೆ. ಇದು ವಿದ್ಯಾಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಬೌದ್ಧ ಹಾಗೂ ಜೈನರಿಗೂ ಇದು ಧಾರ್ಮಿಕ ಮಹತ್ವದ ನಗರವಾಗಿದೆ.

೨೦. ಮೇರು

ಜಂಬೂದ್ವೀಪದಲ್ಲಿಯ ಏಳು ಪರ್ವತ ಸಮೂಹದಲ್ಲಿ ಮೇರುಪರ್ವತ ಮೊದಲಿನದಾಗಿದೆ. ಸುದರ್ಶನವೆಂಬುದು ವಿಕಲ್ಪಿತ ಹೆಸರು. ಮಹಾಮೇರು, ಸುಮೇರು ಈ ಹೆಸರುಗಳು ನಂತರ ನಾಮಾಂತರವಾದವಾಗಿವೆ. ಇದು ಸುವರ್ಣ ಮಯವಾಗಿದ್ದು, ಇಲ್ಲಿ ಪವಿತ್ರಸ್ಥಾನಗಳಿದ್ದವು; ಪುಣ್ಯವಂತರ ವಿಹಾರಸ್ಥಾನ

ವಾಗಿತ್ತೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಪರ್ವತದ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಮಂದರಪರ್ವತವೂ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಗಂಧಮಾದನ ಪರ್ವತವೂ ಇದೆ. ಈ ವಿಶಾಲವಾದ ಪರ್ವತವು ಜಂಬೂದ್ವೀಪದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿದೆ. ಆಕಾರವು ಘಂಟಾಕೃತಿ ಹೂವಿನಂತಿದೆ. ಪರ್ವತದ ಬುಡದ ಸುತ್ತಳತೆ ಹದಿನಾರು ಸಾವಿರ ಯೋಜನಗಳಷ್ಟಿದೆ. ಶಿಖರದ ಸುತ್ತಳತೆ ಮೂವತ್ತು ಸಾವಿರ ಯೋಜನಗಳಷ್ಟು ಆಳವಾಗಿ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಪರ್ವತದ ಮೇಲೆ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವಾದ ತಪ್ಪಲು ಪ್ರದೇಶವಿದೆ. ಅದನ್ನು ಸುತ್ತುವರಿಸಿ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಪರ್ವತಶೃಂಗಗಳಿವೆ. ಈ ತಪ್ಪಲು ಪ್ರದೇಶವು ವರ್ತುಲಾಕಾರವಿದ್ದು ಕೆಲವು ಭಾಗ ಸಮತಟ್ಟಾಗಿದೆ; ಕೆಲವೆಡೆ ಮಾತ್ರ ಕೋನಕೋನವಾಗಿದೆ. ಈ ಪರ್ವತದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಹಿಮಾಲಯ, ಹೇಮಕೂಟ ಮತ್ತು ನಿಷಧ ಪರ್ವತಗಳಿವೆ. ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ನೀಲ, ಶ್ವೇತ ಹಾಗೂ ಶೃಂಗಿ ಪರ್ವತಗಳಿವೆ. ಇದರ ಸುತ್ತಳತೆಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಶಿಖರ(ಮುಖ)ಗಳಿದ್ದು, ಅವು ನಾಲ್ಕೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವರ್ಣದವಾಗಿವೆ. ಮೇರುವಿನ ಮೂರು ಶಿಖರಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು ಮತ್ತು ಮಹೇಶ ಇವರ ನಗರಗಳಿದ್ದು, ಎಂಟೂ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟದಿಕ್ಪಾಲಕರ ಪುರಗಳಿವೆ.

ಮೇರು ಪರ್ವತವು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ಎಲ್ಲಿದೆ ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ವಿದ್ವಾಂಸರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಮತಭೇದವಿದೆ.

೨೧. ಮೈನಾಕ

ಈ ಪರ್ವತದ ನಿಶ್ಚಿತಸ್ಥಾನದ ಬಗ್ಗೆ ವಿದ್ವಾಂಸರಲ್ಲಿ ಮತಭೇದಗಳಿವೆ. ಶ್ರೀ ನಂದಕುಮಾರ ಡೇ ಇವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ಹಿಮಾಲಯದ ಶಿವಾಲಿಕ ಪರ್ವತ ಶ್ರೇಣಿಯೇ ಮೈನಾಕ ಪರ್ವತ. ಆಲ್ಮೋಡಾ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿಯ ಪರ್ವತದ ಸಾಲೇ ಮಯನಾಕ ಪರ್ವತವೆಂದು ಶ್ರೀ ಪಾರ್ಜಿಟರ್ ಇವರ ಮತ. ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿರುವ ಉಲ್ಲೇಖಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಈ ಪರ್ವತದ ಸ್ಥಾನವು ಭಾರತ ಮತ್ತು ಲಂಕಾ ಇದರ ನಡುವೆ ಇದ್ದ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಮೊದಲಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರೆಕ್ಕೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಪರ್ವತಗಳು ತಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದವಂತೆ. ಇಂದ್ರನು ಪರ್ವತಗಳ ರೆಕ್ಕೆಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸತೊಡಗಿದಾಗ ಭಯಗೊಂಡ ಮೈನಾಕ ಪರ್ವತವು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಕೊಂಡಿತೆಂಬ ಒಂದು ಕಥೆ ಇದೆ.

೨೨. ಲಂಕಾಪಟ್ಟಣ

ರಾಕ್ಷಸಾಧಿಪತಿಯಾದ ರಾಮನ ರಾಜಧಾನಿ. ದಕ್ಷಿಣ ಸಮುದ್ರದ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ ನೂರು ಯೋಜನಗಳಷ್ಟು ಅಂತರದ ದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಈ ಪಟ್ಟಣ ಒಂದು ನೂರು ಯೋಜನಗಳಷ್ಟು ವಿಸ್ತೀರ್ಣವಾದ ತ್ರಿಕೂಟಾಚಲ ವೆಂಬಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದೆ. ಹತ್ತು ಯೋಜನಗಳಷ್ಟು ಅಗಲ, ಇಪ್ಪತ್ತು ಯೋಜನಗಳಷ್ಟು ಉದ್ದವಿದ್ದ ಈ ಸುವರ್ಣಮಯ ಲಂಕಾಪಟ್ಟಣವು ಕೋಟೆಕೊತ್ತಳಗಳಿಂದ ಸುತ್ತುಗಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಸುಕೇಶಪುತ್ರರು ತಪಗೈದದ್ದರಿಂದ ಸಂತೋಷಗೊಂಡ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು ಅವರಿಗೆ ಈ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಮಾಲಿಯ ವಧೆಯಾದ ನಂತರ ಮಾಲ್ಯವಾನನು ತನ್ನ ಸಹೋದರರೊಂದಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ವಾಸವಿದ್ದನು. ಈತನು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಉಪದ್ರವ ಕೊಡಲಾರಂಭಿಸಿದನಂತರ ವಿಷ್ಣು ಈತನನ್ನು ವಧಿಸಿದನು. ಅನಂತರ ವೈಶ್ರವಣ ಕುಬೇರ ತಂದೆಯಿಂದ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಬೇಡಿ ಪಡೆದುಕೊಂಡನು; ಆದರೆ ರಾವಣನು ಕುಬೇರನನ್ನು ಪರಾಭವಗೊಳಿಸಿ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಬೇಡಿ ಪಡೆದುಕೊಂಡನು; ಆದರೆ ರಾವಣನು ಕುಬೇರನನ್ನು ಪರಾಭವಗೊಳಿಸಿ ಲಂಕೆಯನ್ನು ತನ್ನ ವಶಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು. ರಾವಣನ ವಧೆಯಾದ ನಂತರ ಲಂಕಾ ರಾಜ್ಯವು ವಿಭೀಷಣನ ವಶಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು.

ಲಂಕೆಯ ಭೌಗೋಲಿಕ ಸ್ಥಾನದ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಶೋಧಕರಲ್ಲಿ ಮತಭೇದಗಳಿವೆ. ಕೆಲವು ಸಂಶೋಧಕರು ಮಾಲ್‌ದೀವ್ ಮತ್ತು ಜಾವಾ ದ್ವೀಪಗಳನ್ನು ಲಂಕೆಯೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನು ಕೆಲವರ ಮತದಂತೆ ಲಂಕಾಪಟ್ಟಣವು ಮಧ್ಯ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವಿಂಧ್ಯ ಪರ್ವತದ ಬಳಿ ಇತ್ತೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಮುಂಬಯಿಯ ಸಮೀಪವಿರುವ ಈಗಿನ ಬೋರಿವಲಿ ಭಾಗವು ಲಂಕೆ ಇರಬಹುದೆಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಮತವಿದೆ. ಸಿಂಹಳ ದ್ವೀಪವೇ ಲಂಕೆಯಾಗಿದೆ ಎಂಬ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯು ಬಹು ಪುರಾತನಕಾಲದಿಂದಲೂ ಇದೆ. ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಪುಷ್ಟೀಕರಿಸಿರುವ ಅನೇಕ ಪೋಷಕ ಸಂದರ್ಭಗಳು ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿವೆ. (ಶ್ರೀರಾಮಕೋಶ, ಖಂಡ ೨, ಭಾಗ ೩/೧, ಪರಿಶಿಷ್ಟ. ಪು. ಸಂಖ್ಯೆ ೭೬–೮೭ರಲ್ಲಿ ಈ ಎಲ್ಲ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ವಿವರಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಕಲನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳು ಪರಿಶಿಲಿಸಬಹುದು.)

ಸರ್ವಸಾಮಾನ್ಯ ಅರಿವಿನಂತೆ ಶ್ರೀಲಂಕಾ (ಸಿಲೋನ್) ಇದು ರಾವಣನ ಲಂಕೆಯೆಂದು ನಂಬಲಾಗುತ್ತದೆ. ರಾವಣನ ಲಂಕೆಯು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ

ಹೋಗಿರಬಹುದೆಂದು ಕೂಡ ಊಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಗುಪ್ತ ಹಾಗು ಮೌರ್ಯ ರಾಜ್ಯದ ಸಂಪರ್ಕವು ಲಂಕೆಯೊಡನಿತ್ತು. ವಿಜಯನಗರದ ಎರಡನೆಯ ದೇವರಾಯನ ಅಧಿಪತ್ಯವು ಲಂಕೆಯ ಮೇಲಿತ್ತು. ಪೋರ್ತುಗೀಸರು, ಡಚ್ಚರು, ನಂತರ ಇಂಗ್ಲೀಷರು ಇಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕಾಲ ರಾಜ್ಯವಾಲಿದರು. ಇಂದು ಶ್ರೀಲಂಕಾ ಒಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಸಾರ್ವಭೌಮ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿದೆ. ನಿಕುಂಭಿಲಾದೇವಿಯ ಸ್ಥಾನವು ಕೋಲಂಬೋದಿಂದ ನಾಲ್ವತ್ತು ಮೈಲಿ ದೂರದಲ್ಲಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯ ಅನೇಕ ಸ್ಥಾನಗಳಿವೆ. ಅಶೋಕನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ದೇಶಕ್ಕೆ 'ತಾಮ್ರಪರ್ಣಿ' ಎಂದೆನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು.

೨೩. ವಿಂಧ್ಯ

ಮಧ್ಯಭರತದಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ಪರ್ವತ. ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತದ ಮೂಲಕ ಉತ್ತರ ಭಾರತ ಹಾಗೂ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತ ಎಂಬ ಎರಡು ಭಾಗಗಳಾಗಿವೆ. ಇದು ಗುಜರಾತ, ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ ಹಾಗೂ ಬಿಹಾರ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬಿಕೊಂಡಿದೆ. ಮೇರುವಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಬೆಳೆಯಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆ ಈ ಪರ್ವತಕ್ಕಿತ್ತು.ಈ ರೀತಿ ಬೆಳೆಯತೊಡಗಿದಾಗ ಅಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಗಳ ದರ್ಶನದಿಂದ ಇದು ಲೀನವಾಗಿ ಸ್ಥಿರಗೊಂಡಿತು ಎಂಬ ಕಥೆಯು ಮತ್ಸ್ಯಪುರಾಣ, ಪದ್ಮಪುರಾಣ ಮತ್ತು ವಾಯು ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿದೆ. ಇದು ತುಂಬಾ ಪ್ರಾಚೀನ ಪರ್ವತವಿದ್ದು ಏಳು ಕುಲ ಪರ್ವತಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ. ಇದು 'ದಕ್ಷಿಣಗಿರಿ' ಎಂತಲೂ ಖ್ಯಾತವಿದೆ. ತಾಪಿ, ನರ್ಮದಾ, ಶೋಣ, ಮಹಾನದಿ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಉಗಮಸ್ಥಾನವಾಗಿದೆ. ಸಮುದ್ರದ ಸಮತಳದಿಂದ ಇದು ೨೫೦೦ ಅಡಿ ಎತ್ತರವಾಗಿದ್ದು ೭೦೦ ಮೈಲಿ ಉದ್ದವಾಗಿದೆ. ಋಕ್ಷವಾನ ಮತ್ತು ಪಾರಿಯಾತ್ರ ಇವು ಈ ಪರ್ವತದ ಭಾಗಗಳು. ಇಲ್ಲಿ 'ಅರಣ್ಯ'ಎರಂಬ ಜನರು ವಾಸವಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದಶಾರ್ಣ, ಭೋಜ, ಕೋಸಲ ಮುಂತಾದ ಜನಪದರ ವಸತಿ ಸ್ಥಾನಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಇದ್ದವು.

೨೪. ವೈಜಯಂತನಗರ

ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಮಿರಾಜನಿಂದ ಗೌತಮಾಶ್ರಮದ ಬಳಿ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ರಾಜಧಾನಿ.

೨೫. ಸಿದ್ಧಾಶ್ರಮ

ಮೊಗಲ್ ಸರಾಯ್ ಮತ್ತು ಪಾಟಣಾ ಈ ನಗರಗಳ ಸಂಪರ್ಕದ ರೈಲು ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬಕ್ಸರ್ ಎಂಬ ಒಂದು ನಿಲ್ದಾಣವಿದೆ. ತ್ರೇತಾಯುಗದಲ್ಲಿ ಈ ಸ್ಥಳವು ಸಿದ್ಧಾಶ್ರಮವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಿತ್ತು. ಪೌರಾಣಿಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ತಪೋವನ ವೆಂದೆನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಹಾತಪಸ್ವಿಯಾದ ವಿಷ್ಣು ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ತಪೋಬಲದಿಂದ ಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದ ಕಾರಣ ಇದು ಸಿದ್ಧಾಶ್ರಮವೆಂದಾಯಿತು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದನು. ಇದು ಘೋರಾ ನದಿಯ ದಡದಲ್ಲಿದೆ. ಇದು ವಾಮನನ ನಿವಾಸ ಸ್ಥಾನವಾಗಿತ್ತು.

೨೬. ಹಿಮವಾನ

ಭಾರತದ ಉತ್ತರ ಮೇರೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಹಿಮಾಲಯಕ್ಕೆ ಪೌರಾಣಿಕ ಕಾಲದ ಹೆಸರು. ಇದಲ್ಲದೇ ಹಿಮವತ್, ಹಿಮಾಚಲ, ಹಿಮಾದ್ರಿ, ಹೈಮವತ ಮುಂತಾದ ಹೆಸರುಗಳೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿದೆ. ಇದರ ಎತ್ತರ ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ಯೋಜನಗಳಷ್ಟಿದೆ. ಇದು ಇಲಾವೃತ್ತದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವ–ಪಶ್ಚಿಮವಾಗಿ ಹಬ್ಬಿಕೊಂಡಿದೆ. ಇದರ ವಿಸ್ತಾರವು ಪೂರ್ವಸಮುದ್ರ ದಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮಸಮುದ್ರದವರೆಗೆ ಇದೆ ಎಂದು ಮಾರ್ಕಂಡೇಯ ಪುರಾಣ ದಲ್ಲಿದೆ. ಕೂರ್ಮ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಇದರ ಉದ್ದಳತೆಯು ಒಂದು ಸಾವಿರದ ಎಂಬತ್ತು ಯೋಜನವೆಂದು ಬರೆದಿದೆ. ಋಗ್ವೇದ, ಅಥರ್ವವೇದ, ಯಜುರ್ವೇದ, ಐತರೇಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಇತ್ಯಾದಿ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಇದರ ಉಲ್ಲೇಖ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ತೈತ್ತರೀಯ ಶತಪಥಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಪ್ರಾಣಿನಿಯ ಅಷ್ಟಾಧ್ಯಾಯಿ ಈ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲೂ ಹಿಮಾಲಯ ಪರ್ವತದ ಮಾಹಿತಿ ದೊರಕುತ್ತದೆ. 'ಸ್ಥಾವರಾಣಾಂ ಹಿಮಾಲಯಃ' ಎಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ನುಡಿದಿದ್ದಾನೆ. ಕಾಳಿದಾಸನ ರಘುವಂಶದಲ್ಲಿ ಹಿಮಾಲಯದ ಬಗ್ಗೆ ಬಹು ಸುಂದರವಾದ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ. ಅನೇಕಾನೇಕ ಋಷಿಗಳು ಈ ಪರ್ವತದ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಆಶ್ರಮಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಗೌರೀ ಶಂಕರ, ಕಾಂಚನಗಂಗಾ, ಧವಲಗಿರಿ ಎಂಬ ಈ ಪರ್ವತದ ಉತ್ತುಂಗಶಿಖರಗಳು ಹಾಗು ಗಂಗಾ, ಯಮುನಾ, ಕಾಲಿ, ಗಂಡಕಿ, ಕೋಸಿ, ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರಾ, ಸರಿಯೂ, ಝೀಲಮ್ ಎಂಬ ನದಿಗಳ ಉಗಮ ಸ್ಥಾನವಾಗಿದೆ. ಹಿಮಾಲಯದ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಆಯುರ್ವೇದ ಔಷಧೀಯ ವನಸ್ಪತಿಗಳು ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಕೇದಾರನಾಥ, ಪಶುಪತಿನಾಥ, ಬದರೀ

ನಾಥ ಎಂಬ ಅನೇಕ ಪವಿತ್ರ ತೀರ್ಥಸ್ಥಾನಗಳು ಈ ಪರ್ವತಶ್ರೇಣಿಗಳಲ್ಲಿವೆ. ಹಿಂದೂ ಜನರ ಪವಿತ್ರಸ್ಥಾನಗಳಿದ್ದಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧರ ಅನೇಕ ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿವೆ. ಧರ್ಮ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಕಲೆ, ದೈವತಗಳು ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಹಿಮವಾನ್, ಹಿಮಾಲಯ ಪರ್ವತದ ಮಹತ್ವವು ಅನನ್ಯ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿದೆ.

ಅನುಬಂಧಗಳು

ಪರಿಶಿಷ್ಟಗಳು

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಒಂದು: ಸಂದೇಹಾಸ್ಪದ ಶಾಪ/ವರಗಳು

[ವಾಲ್ಮೀಕಿರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಘಟನೆಗಳು ಸಂದರ್ಭಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಸ್ವರೂಪವು ಶಾಪ ಇಲ್ಲವೇ ವರಗಳ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಹೋಲುವಂತಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳನ್ನು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ಶಾಪಗಳೆನ್ನಬೇಕೋ, ವರಗಳೆನ್ನಬೇಕೋ ಎಂಬದರ ಬಗ್ಗೆ ಸಂದೇಹವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ; ಮತಭೇದ ಗಳಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇದೆ]

೧. ಕಾಗೆಗೆ ದೊರೆತ ಶಿಕ್ಷೆ

ಸುಂದರಕಾಂಡ/೩೮

ಲಂಕೆಗೆ ಹೋದ ಹನುಮಾನನು ನಿಜವಾದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಂಡುಬಂದನು ಎಂಬುದನ್ನು ರಾಮನಿಗೆ ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಡಲು ಏನಾದರೊಂದು ಚಿಹ್ನೆಯನ್ನು ಕೊಡಲು ಸೀತೆಯನ್ನು ವಿನಂತಿಸಿದನು. ಆಗ ಸೀತೆ ಒಂದು ಪ್ರಸಂಗದ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದಳು. ಆ ಕಥೆಯನ್ನು ರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದರೆ ಆತನಿಗೆ ಮನವರಿಕೆ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ಆಗುವದೆಂದು ಸೀತೆಯು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದಳು.

ರಾಮ–ಲಕ್ಷ್ಮಣ–ಸೀತೆಯರು ಚಿತ್ರಕೂಟ ಪರ್ವತದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಮಂದಾಕಿನೀ ನದೀ ತೀರದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಸವಿದ್ದರು. ಆಗ ಊಟವಾದ ಬಳಿಕ ಮಿಕ್ಕಿ ಉಳಿದ ಮಾಂಸದ ತುಂಡುಗಳನ್ನು ಕಾಯುತ್ತ ಸೀತೆಯು ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ಅವಳ ನಿಕಟದಲ್ಲಿಯೇ ರಾಮನಿದ್ದನು. ಪತಿಪತ್ನಿಯರಲ್ಲಿ ಮೃದುವಾಗಿ ಸರಸಸಲ್ಲಾಪ, ಶೃಂಗಾರಚೇಷ್ಟೆಗಳು ನಡೆದಿದ್ದವು. ಆಗ ಮಾಂಸದ ತುಂಡಿನ ಆಸೆಯಿಂದ ಒಂದು ಕಾಗೆಯು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಸೀತೆಯು ಒಂದು ಮಣ್ಣಿನ ಹೆಂಟೆಯಿಂದ ಹೊಡೆದು ಅದನ್ನು ಹಾರಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದಳು. ಆದರೆ, ಆ ಕಾಗೆಯು ಮತ್ತೆ ಅವಳ ಸಮೀಪ ಬರಹತ್ತಿತು. ಅವಳ ಮುಖವನ್ನು ತನ್ನ ಕೊಕ್ಕಿನಿಂದ ಕುಕ್ಕಿ, ಉಗುರುಗಳಿಂದ ಪರಚಿ ಸೀತೆಗೆ ನೋವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿತು. ಸೀತೆಗೆ ಅತಿಯಾದ ಕೋಪ ಮೂಡಿತು. ಅದು ಇನ್ನಷ್ಟು ಉಪದ್ರವ ಕೊಟ್ಟು ಸೀತೆಯನ್ನು ಬೇಜಾರುಗೊಳಿಸಿತು. ಆಗ ಸಿತೆಯು ದಣಿದು ವಿಶ್ರಮಿಸಲೆಂದು ರಾಮನ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ

ಮಲಗಿದಳು. ಆಗ ರಾಮ ಮತ್ತು ಸೀತೆ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ನಿದ್ದೆಯ ಜೊಂಪು ಹತ್ತಿತು. ಆತ–

ಸ ತತ್ರ ಪುನರೇವಾಥ ವಾಯಸಃ ಸಮುಪಾಗಮತ್ ।
ತತಃ ಸುಪ್ತಪ್ರಬುದ್ಧಾಂ ಮಾಂ ರಾಘವಾಂಕಾತ್ಸಮುತ್ಥಿತಾಮ್ ।
ವಾಯಸಃ ಸಹಸಾಗಮ್ಯ ವಿದದಾರ ಸ್ತನಾಂತರೇ ॥೨೨॥

ಆ ಕಾಗೆಯು ಪುನಃ ಅಲ್ಲಿಗೇ ಬಂದಿತು. ಸೀತೆಯು ಎಚ್ಚತ್ತು ರಾಮನ ತೊಡೆಯ ಮೇಲಿನಿಂದ ಎದ್ದು ಬದಿಗೆ ಕುಳಿತಳು. ಒಮ್ಮೆಲೇ ಆ ಕಾಗೆಯು ಇವಳತ್ತ ಬಂದು ಇವಳ ವಕ್ಷಃಸ್ಥಳದ ಭಾಗವನ್ನು ಪರಚಿತು.

ಪುನಃ ಪುನರಥೋತ್ಪತ್ಯ ವಿದದಾರ ಸ ಮಾಂ ಭೃಶಮ್ ॥೨೩॥

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಪುನಃ ಪುನಃ ಆ ಕಾಗೆ ಹಾರಿಬಂದು ಸೀತೆಯ ವಕ್ಷಃಸ್ಥಳವನ್ನು ಪರಚುತ್ತಿತ್ತು. ಸೀತೆಯ ಎದೆಯ ಭಾಗದಿಂದ ಬಿದ್ದ ರಕ್ತದ ಹನಿಗಳ ಕಾರಣ ರಾಮನು ಎಚ್ಚರಗೊಂಡನು. ಸೀತೆಯ ಸ್ತನಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ಪರಚಿದ ಗಾಯಗಳನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸಿದ ರಾಮನು ಸಿಡಿಮಿಡಿಗೊಂಡನು. ಆತನು ಸೀತೆಗೆ–

ಕೇನ ತೇ ನಾಗನಾಸೋರು ವಿಕ್ಷತಂ ವೈ ಸ್ತನಾಂತರಮ್ ।
ಕಃ ಕ್ರೀಡತಿ ಸ ರೋಷೇಣ ಪಂಚವಕ್ತ್ರೇಣ ಭೋಗಿನಾ ॥೨೪॥

'ಎಲೈ ರಂಭೋರು, ಯಾರು ನಿನ್ನ ಸ್ತನಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಪರಚಿದರು? ಪಂಚಮುಖಗಳಿದ್ದ ನಾಗನೊಡನೆ ಯಾರು ಈ ಕುಚೇಷ್ಟೆಯ ಕ್ರೀಡೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ?' ಎಂದೆನ್ನುತ್ತಿರುವಂತೆ ರಾಮನ ದೃಷ್ಟಿಯು ಆ ಕಾಗೆಯತ್ತ ಹೋಯಿತು. ತಕ್ಷಣ ಅದು ಪೊದೆಯ ಮರೆಯಾಯಿತು.

ಪುತ್ರಃ ಕಿಲ ಸ ಶಕ್ರಸ್ಯ ವಾಯಸಃ ಪತತಾಂ ವರಃ ॥೨೭॥

'ಪಕ್ಷಿಗಳಲ್ಲಿ ಚಾಣಾಕ್ಷವೆನಿಸಿದ ಆ ಕಾಗೆಯು ಇಂದ್ರನ ಮಗನಾಗಿದ್ದನು.'

ಕ್ರೋಧಗೊಂಡ ರಾಮನು ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಮಂತ್ರಿಸಿದ ಒಂದು ದರ್ಭೆಯನ್ನು ಆ ಕಾಗೆಯ ಮೇಲೆ ಬಿಟ್ಟನು. ಆಗ ಆ ಕಾಗೆ ಪೊದೆಯಾಚೆ ಹೊರಗೆ ಬಂದು ಆಕಾಶದತ್ತ ಹಾರಿತು. ಕಾಗೆ ಹೋದತ್ತ ಆ ಮಂತ್ರಿಸಿದ ದರ್ಭೆಯು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿತು. ಈ ಕಾಗೆಯು ಮೂರೂ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಸುತ್ತಿತು. ಎಲ್ಲಿಯೂ ಅದಕ್ಕೆ ಆಸರೆ

ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ಹೋದಲ್ಲೆಲ್ಲ ದರ್ಭೆಯು ಬೆನ್ನುಹತ್ತಿತು. ಕೊನೆಗೆ ಆ ಕಾಗೆ ಮರಳಿ ಬಂದು ರಾಮನಿಗೆ ಶರಣಾಯಿತು. ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಉಳಿಸು ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿತು. ಶರಣಾಗತರಿಗೆ ಅಭಯವನ್ನೀಯುವದು ರಾಮನ ತತ್ತ್ವವಾದ್ದರಿಂದ ಹಾಗೂ ಈ ಕಾಗೆಯ ಬಗ್ಗೆ ದಯೆ ಎನಿಸಿದ್ದರಿಂದ ರಾಮನು ಅದಕ್ಕೆ–

ಮೋಘಮಸ್ತ್ರಂ ನ ಶಕ್ಯಂ ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕರ್ತುಂ ತದುಚ್ಯತಾಮ್ ॥೩೪॥

'ಈ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರವು ಎಂದಿಗೂ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಲಾರದು; ಅಂದಬಳಿಕ ಈ ಅಸ್ತ್ರದಿಂದ ನಿನ್ನ ಯಾವ ಭಾಗವು ನಾಶವಾಗಲಿ ಎಂಬುದನ್ನು, ಆ ಅವಯವದ ಆಸೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ನೀನು ಹೇಳು! ಆಗ ಈ ಅಸ್ತ್ರವು ನಿಜವಾಗುವದು; ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಣವು ಉಳಿಯುವದು.'– ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದನು. ಆಗ ಆ ಕಾಗೆಯು, 'ಈ ಅಸ್ತ್ರವನ್ನು ಒಂದು ಕಣ್ಣಿನ ಮೇಲೆ ಸಾರ್ಥಕಗೊಳಿಸು' ಎಂದಿತು. ಆಗಿನಿಂದ ಕಾಗೆಯು ಒಂದು ಕಣ್ಣಿನದಾಯಿತು.

ಈ ಸಂದರ್ಭವು ಶಾಪದೆಂತೆನಿಸಿದರೂ ಇದು ಶಾಪವಲ್ಲ. ರಾಮನು ಕಾಗೆಗೆ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರದೇ ಅದರ ಅತಿಪ್ರಸಂಗತನಕ್ಕಾಗಿ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಿದ್ದಾನೆ. ರಾಮನಲ್ಲಿ ಶಾಪ ಕೊಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿದ್ದರೂ ಆತನು ಯಾರಿಗೂ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವದಿಲ್ಲ. ಅದೇ ರೀತಿ ಆತನಿಗೆ ಕೊಡಬಂದ ವರಗಳನ್ನು ಸಹ ವಿನಯ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಿರಾಕರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ರಾಮನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ವರಗಳು ಸ್ವಂತದ ಲಾಭ ಕ್ಕಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳನ್ನು ಸಮಾಜಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ರಾಮನು ಪ್ರಸ್ರವಣಪರ್ವತಕ್ಕೂ ಮತ್ತು ನದಿಗೂ ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಆಡಿದ ಶಾಪಸಮವಾದ ನುಡಿಗಳು, ಒಂದು ಶರತ್ತನ್ನು ಇಟ್ಟು ಆಡಿದ್ದನು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಈತನು ಹಾಕಿದ ಶರತ್ತಿನ ಪಾಲನೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಈ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಡುವ ಸಂದರ್ಭವೇ ಒದಗಲಿಲ್ಲ. ಕಾಗೆಯು ಮನುಷ್ಯರ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಸೂಚಕವಿದ್ದು ನಿಜಸ್ವರೂಪ ಬೇರೆಯೇ ಇರಬಹುದೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು 'ಶಾಪ'ವೆಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಬಳಸಿಲ್ಲ. ಮರಾಠಿ ಭಾಷೆಯ ಅನುವಾದದಲ್ಲಿಯೂ ಶಾಪವೆಂಬ ಶಬ್ದವಿರದೇ 'ಶಿಕ್ಷೆ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಬಳಸಲಾಗಿದೆ.*

---

* ಈ ಕಥೆಯ ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡ/೯೫ರ ನಂತರ ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ತ ಸರ್ಗದಲ್ಲಿಯೂ ಬಂದಿದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಸರ್ಗದ ಭಾಗವು ಗೀತಾ ಪ್ರೆಸ್, ಗೋರಖಪುರ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಮರಾಠಿ ಭಾಷೆಯ

೧. ಉಮಾ, ರಂಭಾ ಮತ್ತು ವರುಣಕನ್ಯೆಯರ ಶಾಪ
ಯುದ್ಧಕಾಂಡ/೬೦

ರಾಮನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಭಯಭೀತನಾದ ಪರಾಜಯದಿಂದ ನಿಃಶಕ್ತನಾದ ರಾವಣನು ಇತರ ರಾಕ್ಷಸರ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಳಲನ್ನು ತೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾಗ "ನನ್ನಂತಹ ಮಹೇಂದ್ರನಿಗೆ ಸಮನಾದವನನ್ನು, ಈ ಮಾನವನು ಪರಾಭವಗೊಳಿಸಿದನೆಂದ ಬಳಿಕ ನನ್ನ ಪರಿಶ್ರಮದ, ಇಂದಿನವರೆಗಿನ ತಪೋಬಲವು ನೀರುಪಾಲಾಯಿತು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಲ್ಲಿ ವರವನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ ನಾನು ಮಾನವನನ್ನು ಗಣಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು 'ಮಾನವನಿಂದ ನಿನಗೆ ಭಯವಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಜ್ಞಾಪಕದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೋ!' ಎಂದಿದ್ದು ನನ್ನ ಸ್ಮರಣೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ" ಎಂದನು. ಇದಲ್ಲದೇ ಅನರಣ್ಯ, ವೇದವತಿ ಇವರ ಶಾಪಗಳ ಬಗ್ಗೆ ರಾವಣನು–

ಉಮಾ ನಂದೀಶ್ವರಶ್ಚಾಪಿ ರಂಭಾ ವರುಣಕನ್ಯಕಾ ॥೧೧॥
ಯಥೋಕ್ತಾಸ್ತನ್ಮಯಾ ಪ್ರಾಪ್ತಂ ನ ಮಿಥ್ಯಾ ಋಷಿಭಾಷಿತಮ್ ॥೧೨॥

ಮುಂದೆ ನುಡಿದದ್ದೇನೆಂದರೆ 'ಉಮಾ, ನಂದಿಕೇಶ್ವರ, ರಂಭಾ ಮತ್ತು ವರುಣಕನ್ಯೆಯರು ನುಡಿದಂತೆಯೇ (ಶಾಪ ಕೊಟ್ಟಂತೆ) ನಡೆದಿದೆ. ತಪಸ್ವಿಗಳ ಮಾತು ಎಂದಿಗೂ ಸುಳ್ಳಾಗಲಾರದು' ಎಂದು.

ನಂದಿಕೇಶ್ವರನು ಕೊಟ್ಟ ಶಾಪದ ಬಗ್ಗೆ ಸವಿಸ್ತರವಾಗಿ ಹೇಳಿಯಾಗಿದೆ (ಶಾಪ ಕ್ರಮ ಸಂಖ್ಯೆ ೪೨, ನಂದೀಶ್ವರ < ರಾವಣ ಪರಿಶೀಲಿಸಿರಿ). ಇಲ್ಲಿ ನಂದಿಕೇಶ್ವರನ ಶಾಪದ ಜೊತೆ ಉಮೆ, ರಂಭೆ ಮತ್ತು ವರುಣಕನ್ಯೆಯರ ಶಾಪಗಳ ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾಡಿದ್ದರೂ ಅವರು ರಾವಣನಿಗೆ ಯಾವ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವ ಶಾಪಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಮಾಹಿತಿಯು ದೊರಕುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವದರಿಂದ ಈ ಶಾಪಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿಲ್ಲ. ರಾವಣನು ರಂಭೆಯನ್ನು ಬಲಾತ್ಕರಿಸಿದ ಕಾರಣ ಕೋಪಗೊಂಡ ನಳಕೂಬರನು ರಾವಣನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಶಾಪವನ್ನು ರಂಭೆಯ

ಅನುವಾದದಲ್ಲಿ ಈ ಸರ್ಗಕ್ಕೆ 'ವನಕ್ರೀಡೆ' ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಆ ಕಾಗೆಯು ಸೀತೆಯ ಕೊರಳಲ್ಲಿಯ ಹಾರದವರೆಗೆ ಅತಿರೇಕ ಮಾಡಿದ ವರ್ಣನೆ ಇದೆ. ರಾಮನು ಈ ಕಾಗೆಗೆ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಲು ಐಷಿಕಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಮಂತ್ರಿಸಿ ಒಂದು ಕಡ್ಡಿಯನ್ನು ಬಾಣದಂತೆ ಈ ಕಾಗೆಗೆ ಬಿಟ್ಟನೆಂಬ ವರ್ಣನೆ ಇದೆ. ಈ ಕಾಗೆಯ ಬಗ್ಗೆಇನ್ನಿತರ ಮಾಹಿತಿ ಬಂದಿಲ್ಲ.

ಶಾಪವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿದರೆ ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಮೊದಲು ವಿವೇಚಿಸಲಾಗಿದೆ. (ಶಾಪ ಕ್ರಮ ಸಂಖ್ಯೆ ೪೬, ನಲಕೂಬರ < ರಾವಣ ಪರಿಶೀಲಿಸಿರಿ.) ರಂಬೆಯು ಬೇರೆ ಶಾಪವನ್ನು ನುಡಿದ ಬಗ್ಗೆಯಾಗಲೀ ಅದೇ ರೀತಿ ಉಮೆ ಮತ್ತು ವರುಣಕನ್ಯೆಯರು ಶಾಪಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಿದ ಉಲ್ಲೇಖವು ಬೇರೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಬಂದಿರುವದಿಲ್ಲ.

೩. ಪಾಯಸ ಪಡೆದಿದ್ದು
ಬಾಲಕಾಂಡ/೧೬

ದಶರಥನು ಪುತ್ರಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಬೇಕೆಂಬ ಉತ್ಕಟೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಪುತ್ರಕಾಮೇಷ್ಟಿ ಯಜ್ಞವನ್ನಾಚರಿಸಿದನು. ಅಗ್ನಿಕುಂಡದಿಂದ ಒಬ್ಬ ಮಹಾಪುರುಷನು ಪ್ರಕಟನಾದನು. ಆತನ ರೂಪವು ಅಗ್ನಿಯ ಜ್ವಾಲೆಯಂತೆ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ದಿವ್ಯವಾದ ಪಾಯಸದಿಂದ ಪೂರ್ತಿ ತುಂಬಿದ, ಬೆಳ್ಳಿಯ ಮುಚ್ಚಳವಿದ್ದ ಒಂದು ಚಿನ್ನದ ಪಾತ್ರೆಯು ಆತನ ಕರಗಳಲ್ಲಿತ್ತು. 'ಪ್ರಜಾಪತಿಯು ನನ್ನನ್ನು ನಿನ್ನ ಬಳಿ ಕಳುಹಿದ್ದಾನೆ' ಎಂದು ಆತನು ಯಜ್ಞಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಬಂದು ದಶರಥನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. ದಶರತನು ಆತನನ್ನು ಯಥಾಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಸತ್ಕರಿಸಿದನು.

ಆತನು ದಶರಥರಾಜನಿಗೆ–

ಇದಂ ತು ನೃಪಶಾರ್ದೂಲ ಪಾಯಸಂ ದೇವನಿರ್ಮಿತಮ್ ।
ಪ್ರಜಾಕರಂ ಗೃಹಾಣ ತ್ವಂ ಧನ್ಯಮಾರೋಗ್ಯವರ್ಧನಮ್ ॥೧೯॥
ಭಾರ್ಯಾಣಾಮನುರೂಪಾಣಾಮಶ್ನೀತೇತಿ ಪ್ರಚ್ಛ ವೈ ।
ತಾಸು ತ್ವಂ ಲಪ್ಸ್ಯಸೇ ಪುತ್ರಾನ್ಯದರ್ಥಂ ಯಜಸೇ ನೃಪ ॥೨೦॥

'ಹೇ ರಾಜನೇ, ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಅರ್ಚಿಸುತ್ತಿರುವದರಿಂದ ಇದು ಇಂದು ನಿನಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ. ಎಲೈ ನೃಪಶೇಷ್ಠ್ರನೇ, ಈ ಪಾಯಸವು ಧನಕಾರವೂ ಆರೋಗ್ಯಕರವೂ ಸಂತಾನಕರವೂ ಇದ್ದು ದೇವತೆಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅದನ್ನು ನೀನು ಸ್ವೀಕರಿಸು! ನೀನು ನಿನ್ನ ಪ್ರಿಯರಾಗಿರುವ ಪತ್ನಿಯರಿಗೆ ಕೊಡು! ಎಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ಭಕ್ಷಿಸಿರಿ! ಅಂದರೆ ನೀನು ಯಾವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಿಯೋ ಆ ಉದ್ದೇಶವು ನಿನ್ನ ಪತ್ನಿಯರಿಂದ ಪುತ್ರರು ಹುಟ್ಟಿ, ಸಫಲವಾಗುವದು' ಎಂದು ನುಡಿದನು.

ಪಾಯಸ ದೊರೆತದ್ದು ಯಜ್ಞದ ಫಲರೂಪವಾಗಿದೆ. ಪುತ್ರರು ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಪಾಯಸದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿದೆ. ಇದು ವರವೆಂದೆನಿಸಿದರೂ ಪಾಯಸ ದೊರೆತದ್ದಕ್ಕೆ

ವರವೆಂದೆನ್ನುವುದು ಸರಿಯಾಗಲಾರದು. ಇದು ಪ್ರಸಾದರೂಪವಾಗಿದೆ. ಅನುಗ್ರಹವೆಂದೆನ್ನಬಹುದು. ಪಾಯಸದ ಪ್ರಭಾವ ಪರಿಣಾಮರೂಪವಾಗಿ ಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟಿದ್ದರು. ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಸಂತಾನಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆಂದು ಕೊಟ್ಟ ಹತ್ತು ವರಗಳ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯ ಒಂದರಲ್ಲೂ ಸಂತಾನಕ್ಕಾಗಿ ಪಾಯಸದ ಬಳಕೆ ಕಂಡುಬರುವದಿಲ್ಲ.

ವರಗಳ ಕ್ರಮಸಂಖ್ಯೆ ೬, ೮, ೯, ೧೦, ೧೧, ೧೨, ೧೩, ೧೪, ೨೦ ಮತ್ತು ೪೫ ಪರಿಶೀಲಿಸಿರಿ.

೪. ತ್ರಿಶಂಕುವಿನ ಸ್ವರ್ಗಗಮನ

ಬಾಲಕಾಂಡ/೯೦

ದೇಹಸಹಿತವಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂಬ ಉತ್ಕಟೇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವನಾಗಿ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡ ತ್ರಿಶಂಕುವಿಗೆ ಬಲುದುಃಖವಾಯಿತು. ಆತನು ವಸಿಷ್ಠ ಪುತ್ರರ ಬಳಿಗೆ ಹೋದನು. ವಸಿಷ್ಠರ ಪುತ್ರರು ಸಹ ಈತನ ವಿನಂತಿಯನ್ನು ಅಸಡ್ಡೆ ಮಾಡಿದ್ದಲ್ಲದೇ 'ನೀನು ಚಾಂಡಾಲನಾಗುವೆ!' ಎಂಬ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಚಾಂಡಾಲತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ತ್ರಿಶಂಕು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಿಗೆ ಶರಣು ಹೋದನು. ತನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕು ಮತ್ತು ತನ್ನ ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ಈಡೇರಿಸಲು ನೆರವಾಗಬೇಕೆಂದು ವಿನಂತಿಸಿದನು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ತ್ರಿಶಂಕುವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಹೊಣೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು. ತನ್ನ ಸ್ವಂತದ ತಪೋಬಲದಿಂದ, ವಸಿಷ್ಠಪುತ್ರರ ಶಾಪದಿಂದ ಉಂಟಾದ ದೇಹಸಹಿತ ತ್ರಿಶಂಕುವಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಡುವ ದೃಢಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ತ್ರಿಶಂಕುವನ್ನು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿದನು. ಆದರೆ, ಅಲ್ಲಿಯ ಇಂದ್ರಾದಿದೇವತೆಗಳು 'ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಯೋಗ್ಯತೆ ನಿನಗಿಲ್ಲ' ಎಂದು ನುಡಿದು ತ್ರಿಶಂಕುವನ್ನು ತಲೆಕೆಳಗೆ ಮಾಡಿ ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ ಪೃಥ್ವಿಯತ್ತ ತಳ್ಳಿಹಾಕಿದರು. ಆಗ ಶರಣಾಗತನಾದ ತ್ರಿಶಂಕುವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಮತ್ತು ಆತನ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸುವ ಪೂರ್ಣ ಹೊಣೆ ತನ್ನದೇ ಎಂದು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಬಗೆದನು. ಆತನು–

ಪಶ್ಯ ಮೇ ತಪಸೋ ವೀರ್ಯಂ ಸ್ವಾರ್ಜಿತಸ್ಯ ನರೇಶ್ವರ ।
ಏಷಂ ತ್ವಾಂ ಸ್ವಶರೀರೇಣ ನಯಾಮಿ ಸ್ವರ್ಗಮೋಜಸಾ ॥೧೩॥
ದುಷ್ಪ್ರಾಪಂ ಸ್ವ ಶರೀರೇಣ ಸ್ವರ್ಗಂ ಗಚ್ಛ ನರೇಶ್ವರ ।
ಸ್ವಾರ್ಜಿತಂ ಕಿಂಚಿದಪ್ಯಸ್ತಿ ಮಯಾ ಹಿ ತಪಸಃ ಫಲಮ್ ॥೧೪॥

'ಹೇ ರಾಜನೆ, ತಾನು ಗಳಿಸಿದ ನನ್ನ ತಪಸ್ಸಿನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ತಾನು ಅವಲೋಕಿಸು. ನಾನು ಈಗ ಆ ತಪೋಬಲದಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ನಿನ್ನ ಶರೀರ ಸಮೇತವಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯುತ್ತೇನೆ. ಸದೇಹವಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗ ಸೇರುವದು ಕಠಿಣ; ಆದರೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ನೀನು ಹೋಗು! ನಾನು ತಪಸ್ಸಿನ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಕಾಯ್ದು ಇಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ಅದರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ನಿನ್ನ ಶರೀರದೊಂದಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗು!' ಎಂದನು.

ಈ ರೀತಿಯ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು ಆತನ ಸದಿಚ್ಛೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತ ಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಆತನ ಪ್ರಯತ್ನವು ಫಲಕಾರಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಸಹ 'ವರ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಬಳಸಿಲ್ಲ. ಇದು ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ವರ ಅಥವಾ ಶಾಪದ ಫಲವು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದೆಂದೂ ಸುಳ್ಳಾಗಲಾರದು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಪ್ರಯತ್ನವು ಸಫಲಗೊಂಡಿದ್ದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ವರವೆಂದೆನ್ನಬಹುದಿತ್ತು.

೫. ಶುನಃಶೇಪನಿಗೆ ದೀರ್ಘ ಆಯುಸ್ಸು ದೊರೆತದ್ದು

ಬಾಲಕಾಂಡ/೬೨

ಶುನಃಶೇಪನು ಋಚೀಕನ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ನಡುವಿನವನು. ಇವನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಸಹೋದರಿಯ ಮಗನಾಗಿದ್ದನು. ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ನರಬಲಿಯನ್ನು ಕೊಡಲೋಸುಗ ಅಂಬರೀಷನು ಇವನನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಶುನಃಶೇಪನನ್ನು ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವಾಗ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಭೇಟಿಯಾಯಿತು. ಶುನಃಶೇಪನು ತನ್ನ ಸೋದರಮಾವನಾದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಿಗೆ ಶರಣುಹೊಗಿ, 'ಎಲೈ ಮುನಿಯೇ, ನನಗೆ ತಾಯಿಯೂ ಇಲ್ಲ, ತಂದೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಅಂದಬಳಿಕ ಮಿಕ್ಕ ನೆಂಟರಿಷ್ಟರು ಯಾರು ನನಗೆ? ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವ ನನ್ನನ್ನು, ಹೇ ಸೌಮ್ಯನೇ, ಹೇ ಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠನೇ, ಧರ್ಮವೆಂದು ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ಹೇ ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠನೇ, ನೀನೇ ನನ್ನ ರಕ್ಷಕನು. ಶರಣಾಗತರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸುವವನು ನೀನೇ ಆಗಿರುವಿ. ಅಂಬರೀಷನ ಕಾರ್ಯವೂ ನಡೆಯಬೇಕು; ನಾನು ದೀರ್ಘಾಯುವಾಗಿರಬೇಕು. ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿ ನಾನು ಸ್ವರ್ಗಲೋಕವನ್ನು ಪಡೆಯುವಂತಾಗಬೇಕು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ಉದಾರ ಅಂತಃಕರಣದಿಂದ, ಅನಾಥನಾದ ನನಗೆ ಸ್ವಾಮಿಯಾಗಬೇಕು. ಎಲೈ ಧರ್ಮನಿಷ್ಠನೇ, ತಂದೆಯು ಮಗನನ್ನು ಕಾಪಾಡುವಂತೆ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಈ ಸಂಕಟದಿಂದ ಕಾಪಾಡಬೇಕು' ಎಂದನು. ಶುನಃಶೇಪನ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಅಂತಃಕರಣವು ಕರಗಿತು. ಶುನಃಶೇಪನನ್ನು ಬದುಕಿಸಲು ನೆರವಾಗಿರೆಂದು

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಅವರು ಆತನ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಅಲಕ್ಷಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಅವರಿಗೆ ಶಾಪವನ್ನಿತ್ತನು.

ಸರ್ವದುಃಖನಾಶಕ ರಕ್ಷಾಮಂತ್ರದಿಂದ ಶುನಃಶೇಪನನ್ನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ರಕ್ಷಿಸಿದನು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಶುನಃಶೇಪನಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದನು: 'ದರ್ಭೆಯ ಹಗ್ಗಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟ ಕೆಂಪು ಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ಹಾಗೂ ಕೆಂಪು ಗಂಧದಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ನೀನು ಯಜ್ಞದ ಯೂಪದ ಬಳಿಗೆ ಬಂದ ನಂತರ ಈ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸು. ಅಂಬರೀಷನ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಈ ಎರಡು ಮಂತ್ರ ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು ಹೇಳು. ನಿನ್ನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವು ಪೂರ್ತಿಗೊಳ್ಳುವದು' ಎಂದನು. ಆ ರೀತಿ ಶುನಃಶೇಪನು ಇಂದ್ರ ಹಾಗೂ ವಿಷ್ಣು ಈ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಿದನು.

ಶತಃ ಪ್ರೀತಃ ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷೋ ರಹಸಯಸ್ತುತಿತೋಷಿತಃ ।
ದೀರ್ಘಮಾಯುಸ್ತದಾ ಪ್ರಾದಾಚ್ಛುನಃಶೇಪಾಯ ವಾಸವಃ ॥೨೬॥

ಈ ವಿಧದ ರಹಸ್ಯಸ್ತುತಿಯಿಂದ ಇಂದ್ರನು ಪ್ರಸನ್ನನಾದನು. ಶುನಃಶೇಪನಿಗೆ ಸಂತೋಷದಿಂದ ದೀರ್ಘ ಆಯುಸ್ಸನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.

ಹೀಗೆ ಶುನಃಶೇಪನಿಗೆ ದೀರ್ಘ ಆಯುಸ್ಸು ದೊರೆತದ್ದು ಮಂತ್ರಪ್ರಭಾವ ದಿಂದಾಗಿದೆ. ಶುನಃಶೇಪನು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಯಾಚಿಸಿರಲಿಲ್ಲ; ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಬಳಿ ದೀರ್ಘಾಯುಸ್ಸನ್ನು ಬೇಡಿದ್ದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದು ಇಂದ್ರನ ಪರವಾಗಿರದೇ ಆತನ ಆಶೀರ್ವಾದವೆಂದೆನ್ನುವದು ಸೂಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಆಶೀರ್ವಾದದ ಸ್ವರೂಪವು ಮಾತ್ರ ವರದಂತಾಗಿದೆ. ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಸಹ 'ವರ'ವೆಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಬಳಸಿಲ್ಲ.

೬. ರಾವಣನಿಗೆ ಮಂತ್ರ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಿದ್ದು

ಉತ್ತರಕಾಂಡ/ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ತ–೬೫

ರಾವಣನು ದಿಗ್ವಿಜಯ ಮಾಡಲು ಚಂದ್ರಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದನು. ಅಲ್ಲಿಯ ಚಂದ್ರ ಕಿರಣಗಳ ಶೀತಲತೆಯನ್ನು ಸಹಿಸುವದು ರಾವಣನಿಗೆ ಅಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಆಗ ಆತನು ತನ್ನ ಧನುಸ್ಸನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಗುರಿ ಇಡಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಈ ರೀತಿ ಚಂದ್ರನನ್ನು ಪೀಡಿಸುತ್ತಿರುವದನ್ನು ಕಂಡು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಚಂದ್ರಲೋಕಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ರಾವಣನನ್ನು ಕುರಿತು, 'ನೀನು ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಪೀಡೆ ಕೊಡಬೇಡ! ಈ ಮಹಾತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳ ದ್ವಿಜರಾಜನು ಜಗತ್ತಿನ ಹಿತವನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಾನೆ. ನಾನು

ನಿನಗೆ ಒಂದು ಮಂತ್ರವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸುವೆ. ಈಮಂತ್ರವನ್ನು ಜಪಿಸುವವನು ಎಂದಿಗೂ ಮರಣ ಹೊಂದಲಾರನು. ಮರಣವು ಸನ್ನಿಹಿತವಾದಾಗ ಈ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಜಪಿಸಬೇಕು' ಎಂದನು. ಆಗ ರಾವಣನು ಈ ಮಂತ್ರದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಿಗೆ, 'ನೀನು ನನಗೆ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿದ್ದರೆ ಮತ್ತು ನನಗೆ ಮಂತ್ರೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡುವ ಇಚ್ಛೆಯು ನಿನಗಿದ್ದರೆ ಆ ಮಂತ್ರವನ್ನು ನನಗೆ ಕೊಡು! ಇದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳ, ಅಸುರರ, ದಾನವರ ಹಾಗೂ ಸಕಲ ಪಕ್ಷಿಪ್ರಾಣಿಮಾತ್ರರ ಭಯವು ನನಗೆ ಇಲ್ಲದಂತಾಗುವದು. ನಿನ್ನ ಕೃಪಾ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ನಾನು ಯಾರಿಂದಲೂ ಜಯಿಸಲ್ಪಡಲಾರೆನು. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ' ಎಂದು ನುಡಿದನು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಈ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನಂತರ ರಾವಣನು ಈ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು.

ದತ್ವಾ ತು ರಾವಣಸ್ಯೈವಂ ವರಂ ಸ ಕಮಲೋದ್ಭವಃ ।
ಪುನರೇವಾಗಮಾತ್ ಕ್ಷಿಪ್ರಂ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಂ ಪಿತಾಮಹಃ ॥೫/೧॥

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು 'ವರ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಯೋಜಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅನುವಾದದಲ್ಲಿಯೂ 'ಈ ರೀತಿ ರಾವಣನಿಗೆ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ನಂತರ ಪಿತಾಮಹನಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಕೂಡಲೇ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದನು' ಎಂದಿದೆ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ, ವರಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆಯುವಾಗ ಈ ವರವನ್ನು ಏಕೆ ಬರೆದಿಲ್ಲ? ಎಂಬುದು ಕೆಳಗಿನ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಯಾವುದೇ ಮಂತ್ರವು ಸಿದ್ಧಮಂತ್ರವಾಗಲು ಯಥಾಯೋಗ್ಯ ಜಪವು ಅವಶ್ಯಕವಿದೆ. ಕೆಲವು ನಿಯಮಬಂಧಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಲೋಪದೋಷಗಳಾದರೆ ಇಚ್ಛಿತ ಪರಿಣಾಮವು ಫಲಕಾರಿಯಾಗಲಾರದು. ವರದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ, ಒಮ್ಮೆ ವರವನ್ನು ಪಡೆದನಂತರ ವರ ಪಡೆದ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ಯಾವ ಬಂಧನಗಳೂ ಕಟ್ಟಳೆಗಳೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ವರವನ್ನು ಪಡೆದನಂತರ ಹೇಗೆ ವರ್ತಿಸಿದರೂ ವರದ ಪರಿಣಾಮವು ನಿಶ್ಚಿತಸಾಧ್ಯವಿರುತ್ತದೆ. ಜಪವು ಮಂತ್ರಸಿದ್ಧಿಯ ಸಾಧನವಿದೆ. 'ಸಾಧ್ಯ' ಸಂಗತಿಯಲ್ಲ. ಇದು ಕಟ್ಟಳೆಯ ವರಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವದಿಲ್ಲ.

೭. ಹನುಮನನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಪೂರ್ತಿ

ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೪೦

ರಾಮನ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವಾದ ನಂತರ ಆತನು ಎಲ್ಲ ಅತಿಥಿಗಳನ್ನು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಸತ್ಕರಿಸಿ ಅವರನ್ನು ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟನು. ವಾನರರೆಲ್ಲರ ಮಾನಸನ್ಮಾನಗಳು ಪೂರ್ತಿಯಾದ ನಂತರ ಹನುಮಾನನು ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು,

'ಹೇ ರಾಜನೆ, ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಸದಾಕಾಲವೂ ನನ್ನ ಅಪಾರಪ್ರೀತಿವಿಶ್ವಾಗಳಿರಲಿ! ನನ್ನ ಭಕ್ತಿಯು ಅಚ್ಚಳಿಯದೇ ಉಳಿಯಲಿ. ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಒಲವು ನಿನ್ನಿಂದ ವಿಚಲಿತವಾಗಬಾರದು. ಹೇ ವೀರನೇ, ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ರಾಮಕಥೆಯು ಉಳಿದಿರುವವರೆಗೆ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣವು ನನ್ನ ದೇಹದಲ್ಲಿರಲಿ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿರಬಾರದು. ಎಲೈ ರಘುನಂದನನೇ. ಈ ನಿನ್ನ ದಿವ್ಯಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ನನಗೆ ಅಪ್ಸರೆಯರು ನಿರೂಪಿಸಲಿ. ನಾನು ನಿನ್ನ ಚರಿತ್ರಾಮೃತವನ್ನು ಸೇವಿಸಿ ನಿನ್ನ ದರ್ಶನದ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸಿಕೊಳ್ಳುವೆ' ಎಂದು ನುಡಿದನು.

ಆಗ ರಾಮನು ಸಿಂಹಾಸನದಿಂದ ಎದ್ದು ಹನುಮಾನನನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿದನು.

ಏವಮೇತತ್ಕಪಿಶ್ರೇಷ್ಠ ಭವಿತಾ ನಾತ್ರ ಸಂಶಯಃ ।
ಚರಿಷ್ಯತಿ ಕಥಾ ಯಾವದೇಷಾ ಲೋಕೇ ಚ ಮಾಮಿಕಾ ॥೨೧॥
ತಾವತ್ತೇ ಭವಿತಾ ಕೀರ್ತಿಃ ಶರೀರೇಽಪ್ಯಸವಸ್ತಥಾ ।
ಲೋಕಾ ಹಿ ಯಾವತ್ಸ್ಥಾಸ್ಯಂತಿ ತಾವತ್ಸ್ಯಾಸ್ಯಂತಿ ಮೇ ಕಥಾಃ ॥೨೨॥

ರಾಮನು ಹನುಮಾನನಿಗೆ 'ಎಲೈ ವಾನರಶ್ರೇಷ್ಠನೇ, ಎಲ್ಲವೂ ನಿನ್ನ ಇಷ್ಟದಂತೆ ಆಗುವದು; ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹ ಬೇಡ. ಈ ನನ್ನ ಕಥೆಯು ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿರುವವರೆಗೆ ನೀನು ಕೀರ್ತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ಜೀವಿಸಿರುವೆ. ಭೂಲೋಕವು ಇರುವವರೆಗೆ ನನ್ನ ಚರಿತ್ರೆಯು ಉಳಿಯುವದು' ಎಂದು ನುಡಿದು ರಾಮನು ವೈಢೂರ್ಯಗಳಿಂದ ಥಳಥಳಿಸುತ್ತಿದ್ದ, ಚಂದ್ರಪ್ರಭೆಯಂತೆ ಕಾಂತಿಮಯವಾದ ತನ್ನ ಕೊರಳಲ್ಲಿಯ ಹಾರವನ್ನು ಹನುಮಾನನ ಕೊರಳಿಗೆ ಹಾಕಿದನು.

ಹನುಮಾನನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ರಾಮನು ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸಿದ ಸಂಗತಿಯು ನಿಜವಿದ್ದರೂ ಅದು ಆಶೀರ್ವಾದದಂತೆ ಇದೆ. ಅದನ್ನು ವರವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವದಿಲ್ಲ. ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು 'ವರ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಲ್ಲ. ಅದಲ್ಲದೇ ಕೊಟ್ಟ ಕೊರಳಿನ ಹಾರವು ಒಂದು ಅನುಗ್ರಹವಾಗಿಯೇ ಹೊರತು ವರವಲ್ಲ.

೮. ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ರಾಮನ ಆಜ್ಞೆ

ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೧೦೮

ಮಹಾ ಪ್ರಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವದೆಂದು ನಿಶ್ಚಿತವಾದ ನಂತರ ರಾಮನು ಮಿಕ್ಕೆಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳ ಏರ್ಪಾಟಿನಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದನು. ಸಹೋದರರನ್ನು, ಮಿತ್ರ-ಬಂಧುಗಳನ್ನು ಭೇಟಿಯಾದನು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ,

ಯಾವತ್ಪ್ರಜಾ ಧರಿಷ್ಯಂತಿ ತಾವತ್ತ್ವಂ ವೈ ವಿಭೀಷಣ ।
ರಾಕ್ಷಸೇಂದ್ರ ಮಹಾವೀರ್ಯ ಲಂಕಾಸ್ಥಃ ಸ್ವಂ ಧರಿಷ್ಯಸಿ ॥೨೭॥
ಯಾವಚ್ಚಂದ್ರಶ್ಚ ಸೂರ್ಯಶ್ಚ ಯಾವತ್ತಿಷ್ಠತಿ ಮೇದಿನೀ ।
ಯಾವಚ್ಚ ಮತ್ಕಥಾ ಲೋಕೇ ತಾವದ್ರಾಜ್ಯಂ ತವಾಸ್ತ್ವಿಹ ॥೨೮॥

'ವಿಭೀಷಣನೇ, ಎಲೈ ಮಹಾವೀರ ರಾಕ್ಷಸಾಧಿಪತಿಯೇ, ಈ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೆಗಳಿರುವವರೆಗೆ ನೀನು ದೇಹದೊಂದಿಗೆ ಜೀವಿಸಿ ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿರು. ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರರು ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವವರೆಗೆ ಮತ್ತು ನನ್ನ ಕಥೆಯು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿರುವವರೆಗೆ ನಿನ್ನ ರಾಜ್ಯವು ಸ್ಥಿರವಿರಲಿ' ಎಂದು ನುಡಿದನು.

ರಾಮನ ಈ ಮೇಲಿನ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು 'ವರ'ವೆಂದು ಹೇಳದೇ ಅದಕ್ಕೆ 'ಆಜ್ಞೆ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಬಳಸಿದ್ದಾನೆ. ರಾಮನು ಮತ್ತೆ,

ಶಾಸಿತಶ್ಚ ಸಖಿತ್ವೇನ ಕಾರ್ಯಂ ತೇ ಮಮ ಶಾಸನಮ್ ॥೨೯॥

"ಮಿತ್ರತ್ವದಿಂದ ನಾನು ನಿನಗೆ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ನೀನು ಅದರಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವದು ಅವಶ್ಯವಿದೆ' ಎಂದು ನುಡಿದನು. ಹನುಮಾನನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥ ಪೂರ್ತಿಯಂತೆ (ಉತ್ತರಕಾಂಡ/೪೦ ಪರಿಶೀಲಿಸಿರಿ) ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ರಾಮನು ತನ್ನ ಉತ್ಕಟ ಪ್ರೇಮ-ಸದ್ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದು ಆತನ ಸದಿಚ್ಛೆಯಾಗಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕೆ ಆಶೀರ್ವಾದವೆಂದರೂ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ; 'ವರ'ವೆಂದು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
1	2	3	4	5	6	7
[illegible]						
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	?
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	?	?	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	?	?	?	?
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]
8	9	10
[illegible]	—	[illegible]
—	[illegible]	—
—	[illegible]	—
[illegible]	—	—
[illegible]	—	—
[illegible]	—	[illegible]
[illegible]	—	
[illegible]	[illegible]	[illegible]
—		[illegible]
[illegible]	—	[illegible]
[illegible]	—	—
?	[illegible]	[illegible]
[illegible]	—	[illegible]

1	2	3	4	5	6	7
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

8	9	10
[illegible]	[illegible]	
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	—	[illegible]
[illegible]	—	—
—	[illegible]	—
[illegible]	—	—
[illegible]	[illegible]	—
[illegible]	[illegible]	[illegible]

1	2	3	4	5	6	7
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
				[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

ಅರಣ್ಯಕಾಂಡ

1	2	3	4	5	6	7
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾಕಾಂಡ

1	2	3	4	5	6	7
[illegible]	[illegible]	?	?	[illegible]	[illegible]	?

8	9	10
[illegible]	[illegible]	[illegible]
—	[illegible]	—
[illegible]	—	[illegible]
[illegible]	[illegible]	—
—	[illegible]	—
—	[illegible]	—
	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	—
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	—	[illegible]

1	2	3	4	5	6	7
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	?
[illegible]						
[illegible]	[illegible]	?	?	[illegible]	[illegible]	[illegible] ?
[illegible]						
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]						
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

8	9	10
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	—	[illegible]
	[illegible]	[illegible]
	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	—
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	—	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]

1	2	3	4	5	6	7
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	—	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

8	9	10
[illegible]	—	—
[illegible]	—	—
[illegible]	—	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	—	[illegible]
[illegible]	—	[illegible]
[illegible]	[illegible]	—
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	—	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	—	—
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	—	[illegible]

1	2	3	4	5	6	7
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible]
[illegible]

8	9	10
[illegible]	—	[illegible]
[illegible]	—	—
[illegible]	—	[illegible]
[illegible]	[illegible]	—
[illegible]	—	—
—	[illegible]	[illegible]
[illegible]	—	—
[illegible]	—	—
[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮೂರು : ಶಾಪಗಳ ಕಾರಣಗಳು

ಕ್ರ.ಸಂ.	ಶಾಪದ ಕಾರಣಗಳು	ಶಾಪದ ಅನುಕ್ರಮ ಸಂಖ್ಯೆ	ಒಟ್ಟು
೧	[illegible]	[illegible]	೪
೨	[illegible]	[illegible]	೭
೩	[illegible]	[illegible]	೧೨
೪	[illegible]	[illegible]	೫
೫	[illegible]	[illegible]	೯
೬	[illegible]	[illegible]	೪
೭	[illegible]	[illegible]	೩
೮	[illegible]	[illegible]	೬
೯	[illegible]	[illegible]	೩
೧೦	[illegible]	[illegible]	೨
೧೧	[illegible]	[illegible]	೨
೧೨	ಗೊತ್ತಿರದ ಕಾರಣಗಳು	[illegible]	೪
			೬೧

[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
೧	[illegible]	[illegible]	೧೪
೨	[illegible]	[illegible]	೨
೩	[illegible]	[illegible]	೯
೪	[illegible]	[illegible]	೬
೫	[illegible]	[illegible]	೨
೬	[illegible]	[illegible]	೨
೭	[illegible]	[illegible]	೮
೮	[illegible]	[illegible]	೧
೯	[illegible]	[illegible]	೨
೧೦	[illegible]	[illegible]	೨
೧೧	[illegible]	[illegible]	೧
೧೨	[illegible]	[illegible]	೧೧
			೬೧

[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]		[illegible]		[illegible]
		[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	
1	2	3	4	5	6	7

[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	?	?	[illegible]	[illegible]	?
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]
8	9	10
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
—	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	—
[illegible]	[illegible]	—
[illegible]	[illegible]	—
[illegible]	[illegible]	[illegible]

1	2	3	4	5	6	7
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]						
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]						
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

8	9	10
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	—
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	—
[illegible]	[illegible]	—
[illegible]	[illegible]	—
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	—
[illegible]	[illegible]	—
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]

1	2	3	4	5	6	7
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible]

1	2	3	4	5	6	7
[illegible]	[illegible]	?	?	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	?	?
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	?	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible]

1	2	3	4	5	6	7
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

8	9	10
[illegible]	[illegible]	—
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	—
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible] ? [illegible] ?
?	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	—
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	—
?	[illegible]	[illegible] ?
[illegible]	[illegible]	—
[illegible]	[illegible]	—
[illegible]	[illegible]	—
[illegible]	[illegible]	—

1	2	3	4	5	6	7
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]						
[illegible]	[illegible]	?	?	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	?	?	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	?	?	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

8	9	10
[illegible]	[illegible]	—
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	—
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	—
[illegible]	[illegible]	—
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	—

1	2	3	4	5	6	7
[illegible]						
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	?
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

8	9	10
[illegible]	[illegible]	—
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	—
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	—
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	—
[illegible]	[illegible]	—
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	—
!	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]

1	2	3	4	5	6	7
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	?
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

8	9	10
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	—
[illegible]	[illegible]	[illegible]
7 ([illegible])		[illegible]
[illegible]	[illegible]	
[illegible]	[illegible]	—
[illegible]	[illegible]	—
[illegible]	[illegible]	—
[illegible]	[illegible]	—
[illegible]	[illegible]	—
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	

1	2	3	4	5	6	7
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	—	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

8	9	10
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	—
[illegible]	[illegible]	—
[illegible]	[illegible]	—
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	—

[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
೧	[illegible]	[illegible]	[illegible]
೨	[illegible]	[illegible]	[illegible]
೩	[illegible]	[illegible]	[illegible]
೪	[illegible]	[illegible]	[illegible]
೫	[illegible]	[illegible]	[illegible]
೬	[illegible]	[illegible]	[illegible]
೭	[illegible]	[illegible]	[illegible]
೮	[illegible]	[illegible]	[illegible]
೯	[illegible]	[illegible]	[illegible]
೧೦	[illegible]	[illegible]	[illegible]
			[illegible]

[illegible] :	[illegible]	[illegible]
[illegible] :	[illegible]	[illegible]
[illegible] :	[illegible]	[illegible]
[illegible] :	[illegible]	[illegible]

[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]	ಪುಟ
[illegible]	[illegible]	[illegible]	106
	[illegible]	[illegible]	105
	[illegible]	[illegible]	103
[illegible]	[illegible]	[illegible]	152
[illegible]	[illegible]	[illegible]	133
[illegible]	[illegible]	[illegible]	147
([illegible])	([illegible])		
	[illegible]	[illegible]	109
	[illegible]	[illegible]	110
[illegible] ([illegible])	[illegible]	[illegible]	138
	[illegible]	[illegible]	129
	[illegible]	[illegible]	157
[illegible]	[illegible]	[illegible]	137
[illegible]	[illegible]	[illegible]	107
[illegible]	[illegible]	[illegible]	122
[illegible]	[illegible]	[illegible]	114
	[illegible]	[illegible]	111
	[illegible]	[illegible]	168
[illegible]	[illegible]	[illegible]	125
	[illegible]	[illegible]	123
[illegible]	[illegible]	[illegible]	173
[illegible]	[illegible]	[illegible]	155
[illegible]	[illegible]	[illegible]	162
[illegible]	[illegible]	[illegible]	148
[illegible]	[illegible]	[illegible]	154
[illegible]	[illegible]	[illegible]	143
[illegible]	[illegible]	[illegible]	142
	[illegible]	[illegible]	140
[illegible]	[illegible]	[illegible]	159
[illegible]	[illegible]	[illegible]	127
[illegible]	[illegible]	[illegible]	171
	[illegible]	[illegible]	173
	[illegible]	[illegible]	164

[illegible]	[illegible]	[illegible]	ಪುಟ
[illegible]	[illegible]	[illegible]	158
[illegible]	[illegible], [illegible]	[illegible]	135
[illegible]	[illegible]	[illegible]	162
[illegible]	[illegible]	[illegible]	165
[illegible]	[illegible]	[illegible]	131
[illegible]	[illegible]	[illegible]	131
[illegible]	[illegible]	[illegible]	161
	[illegible]	[illegible]	169
[illegible]	[illegible]	[illegible]	116
[illegible]	[illegible]	[illegible]	102
[illegible]	[illegible]	[illegible]	145
	[illegible]	[illegible]	146
[illegible]	[illegible]	[illegible]	119
	[illegible]	[illegible]	104
	[illegible]	[illegible]	121
	[illegible]	[illegible]	117
	[illegible]	[illegible]	119
	[illegible]	[illegible]	104
[illegible]	[illegible]	[illegible]	150
[illegible]	[illegible]	[illegible]	128
([illegible])	([illegible])		
[illegible]	[illegible]	[illegible]	141
[illegible]	[illegible]	[illegible]	125
[illegible]	[illegible]	[illegible]	124
[illegible]	[illegible]	[illegible]	166
[illegible]	[illegible]	[illegible]	170
[illegible]	[illegible]	[illegible]	132
	([illegible])		
	[illegible]	[illegible]	106
	[illegible]	[illegible]	134
	[illegible]	[illegible]	139
	?	[illegible]	110

[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	237	[illegible]	[illegible]	[illegible]	221
[illegible]	[illegible]	[illegible]	233		[illegible]	[illegible]	257
[illegible]	[illegible]	[illegible]	244		[illegible]	[illegible]	282
([illegible])		[illegible]	290		[illegible]	[illegible]	225
	[illegible]	[illegible]	293		[illegible]	[illegible]	245
[illegible]	[illegible]	[illegible]	230		[illegible]	[illegible]	240
	[illegible]	[illegible]	262		[illegible]	[illegible]	273
	[illegible]	[illegible]	228		[illegible]	[illegible]	273
	[illegible]	[illegible]	239		[illegible]	[illegible]	284
	[illegible]	[illegible]	270		[illegible]	[illegible]	257
	[illegible]	[illegible]	250		[illegible]	[illegible]	203
	[illegible]	[illegible]	263		[illegible]	[illegible]	255
	[illegible]	[illegible]	239		[illegible]	[illegible]	201
	[illegible]	[illegible]	241		[illegible]	[illegible]	275
	[illegible]	[illegible]	230		[illegible]	[illegible]	238
		[illegible]	291		[illegible]	[illegible]	230
[illegible]	[illegible]	[illegible]	303		[illegible]	[illegible]	270
([illegible])	[illegible]	[illegible]	273		[illegible]	[illegible]	221
[illegible]	[illegible]	[illegible]	202		[illegible]	[illegible]	273
([illegible])	[illegible]	[illegible]	234		[illegible]	[illegible]	252
	[illegible]	[illegible]	242		[illegible]	[illegible]	249
[illegible]	[illegible]	[illegible]	226			[illegible]	254
[illegible]	[illegible]	[illegible]	232			[illegible]	295
[illegible]	[illegible]	[illegible]	223	[illegible]	[illegible]	[illegible]	269
[illegible]	[illegible]	[illegible]	235	[illegible]	[illegible]	[illegible]	224
[illegible]	[illegible]	[illegible]	186		[illegible]	[illegible]	224
[illegible]	[illegible]	[illegible]	297		[illegible]	[illegible]	224
	[illegible]	[illegible]	301	[illegible]	[illegible]	[illegible]	280
	[illegible]	[illegible]	300		[illegible]	[illegible]	294
[illegible]	[illegible]	[illegible]	247	[illegible]	[illegible]	[illegible]	303
[illegible]	[illegible]	[illegible]	263		[illegible]	[illegible]	258
	[illegible]	[illegible]	277		[illegible]	[illegible]	266

ವರ ಕೊಟ್ಟವರು	ವರ ಪಡೆದವರು	ವರದ ಅ. ಸಂಖ್ಯೆ	ಪುಟ	ವರ ಕೊಟ್ಟವರು	ವರ ಪಡೆದವರು	ವರದ ಅ. ಸಂಖ್ಯೆ	ಪುಟ
[illegible]	[illegible]	[illegible]	298	[illegible]	[illegible]	[illegible]	303
	[illegible]	[illegible]	283		[illegible]	[illegible]	284
[illegible]	[illegible]	[illegible]	293		[illegible]	[illegible]	278
	[illegible]	[illegible]	281		[illegible]	[illegible]	229
[illegible]	[illegible]	[illegible]	299		[illegible]	[illegible]	272
[illegible]	[illegible]	[illegible]	221		[illegible]	[illegible]	294
	[illegible]	[illegible]	217	[illegible]	[illegible]	[illegible]	247
[illegible]	[illegible]	[illegible]	260	[illegible]	[illegible]	[illegible]	246
	[illegible]	[illegible]	261	?	[illegible]	[illegible]	257
	[illegible]	[illegible]	295		[illegible]	[illegible]	263
[illegible] ([illegible])	[illegible] ([illegible])	[illegible]	282		[illegible]	[illegible]	218
					[illegible]	[illegible]	244
	[illegible]	[illegible]	294		[illegible] ([illegible])	[illegible]	258
[illegible]	[illegible]	[illegible]	240		[illegible]	[illegible]	218

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪತ್ರ : ಸಂಪರ್ಕ ಗ್ರಂಥಗಳು

೧ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣ ([illegible])—[illegible]
೨ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣ ([illegible])—[illegible]
೩ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣ ([illegible]), [illegible]
೪ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣ ([illegible])—[illegible]
೫ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣ ([illegible])—[illegible]
೬ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣ ([illegible])—[illegible]
೭ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣ ([illegible])—[illegible]
೮ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣ ([illegible])—[illegible]
೯ [illegible] ([illegible])
—[illegible]
೧೦ [illegible]—[illegible]
೧೧ [illegible]—[illegible]
೧೨ [illegible]—[illegible]
೧೩ [illegible] ([illegible])—[illegible]
[illegible]
೧೪ [illegible] ([illegible])—[illegible]
೧೫ [illegible] ([illegible])—[illegible]
೧೬ [illegible] ([illegible])—[illegible]
೧೭ [illegible] ([illegible])—[illegible]
೧೮ [illegible]—[illegible]
೧೯ [illegible]
—[illegible]
೨೦ [illegible]—[illegible]
೨೧ [illegible]—[illegible]
೨೨ *Lectures on Ramayana*—Rt. Hon. V. S. Srinivasa Sastry
೨೩ *Encyclopaedia of Religion and Ethics*